ullij ciceroniꝫ

26-I. N. 167.

167 I 114
229

¶ CLARISSIMI ET Eloquentiſſimi Rhetoris Omniboni Leoniceni Oratio de laudibus eloquentiæ fœliciter incipit.

q VANTVM admirationis habeat eloquẽtia Vicẽtini Ciues: uel ex hoc intelligi poteſt: ꝙ ita diues: ita copioſa eſt: ut quotiẽs de uirtutibus eius dicẽdũ fuerit: tametſi res difficillima ſit: nunq̃ tamẽ ſibi ipſa deficiat. Hoc proximo: hoc tertio ægimus anno: hoc idẽ beneiuuãte deo: impræſentiaꝝ agemus. Nam ne ignari ſitis: huc ꝓceſſimus: ut eloquentiã laudemus: laudatã diligamus: dilectã cõſequi ſtudeamus. Igitur conſiderãti mihi de laudibus eloquẽtiæ: duæ ſolent ipſius laudandæ rationes occurrere: quarũ una de meritis eius ducit: altera de ſua ipſius natura ſumit. Et nũc quidẽ priorẽ tm̃modo: & eam ipſã q̃breuiſſime fieri poterit: expediã: q̃q̃ id uix fieri poſſe arbitror. Quis enim rẽ tãtam paucis abſoluet: q̃ bene de rebus humanis merita fuerit? Qua ſola cõſiſtit quicq̃d i rerũ natura: totoq; mũdo laudabile uerſat: quippe cuius adminiculis oĩa nitũtur: fouẽtur: illuſtrãtur. Habet igitur laudis & gloriæ pluſq̃ ab ullo fingi: aut excogitari põt: ꝙ res oẽs ſuſtẽtat: ꝙ in lucẽ deducit: ꝙ in tenebris eas iacere nõ patit. Nam ſi eloquentiã tollas: nil tã excellẽs: qđ nõ aliquando deficiat: tam magnificũ: qđ nõ funditus pereat: tam ſpectandũ: qđ nõ interea ſordeſcat: tam egregiũ: qđ nõ ſenſim intereat: tam præclarũ: qđ non cõtinuo aboleſcat. Ergo nulla Perſarũ mentio fieret: nulla Macedonum: Tetrica ſpartæ: & ingenioſæ ſilerent Athenæ. Et ne ſingula percenſeã: regna: uel oppida: quæ rerũ potita ſunt: urbis Romæ: hoc eſt ꝑncipis terrarũ populi: monumẽta nõ eſſent. Quin etiã tot regũ: tot principũ: & imperatoꝝ nomina cũ ſuis populis: & urbibus tẽporis deleret antiq̃tas. Nec Alexander uſq̃ nec Darius: uel Xerxes nominaretur. Boni Phocionis: iuſti Ariſtidis: & Ageſilai regis inuicti memoria cõticeſceret: Periclis: Themiſtoclis: Niciæ: Cononis: Alcibiadis fama in obſcuro eẽt. Et noſtroꝝ haud ſecus. Nemo Camillos: nemo Fabricios: nemo Decios illuſtres animas: nemo Scipiones: Læliosq; nóſceret: & quos infinitũ eſſet enumerare. Sed illi q̃q̃ bello fuerũt: ac pace fortiſſimi uiri: oẽs tamẽ perpetuo ſilẽtio: & obliuione uetuſtas iuolueret. Quid artes (quas mœchanicas uocãt) quãtulũ ſuis quæq; artificibus ꝓfuiſſent? Nihil Phidiæ Iuppiter olympius: ſiue Minerua: nihil Apelli Venus: nihil ſpirãtia ꝓpe ſigna: uiuiq; uultus Polycleto: nihil pictura Lyſippo: nihil cœlatura Mentori: ſiue Paraſio: & Alcidamãti: nihil architectura fabro illi Epæo ad immortalitatẽ nominis & famæ cõtuliſſet: etiã ſi fabrilia eius inſtrumẽta: quibus ligneũ equũ ædificauit: ubiq; fama celebratũ uiſerẽtur: ut Ariſtoteles ſcribit: in tẽplo ſtatuæ Palladis (id ei cognomen eſt) multis poſtea ſæculis repoſita ſub eã Italiæ partẽ: quã haud ꝓcul a Metaponto Gargariã dicũt. Nam Vitruuiũ: qui iunior eſt: architectũ ab interitu uendicat nõ ars: quã & ipſe ꝓfitebatur: ſed liber: quẽ de arte cõſcripſit minime contemnendũ. Nec uero tanta fuerit ædificioꝝ magnificẽtia: quæ diuturnitate tẽporis labefactari nõ poſſit. Turritæ urbes: immania tẽpla deũ: & celſa pyramidũ faſtigia ſuis molibus obruta iacẽt. Nec minus ſuperbũ illud mauſeolũ: q̃q̃ ad id condendũ accerſiti fuerint e toto orbe terrarũ præſtãtiſſimi ætatis illius artifices: niſi ad cõſecrandũ etiã cõueniſſent undiq; ingenio: & lingua præclari poetæ & oratores: quos inter Theopompũ Iſocratis diſcipulum: magiſtro ipſo concertãte: palmã obtinuiſſe cõmemorant: ut ſuis elegis poeta nõ ignobilis tam uere q̃ elegãter cecinerit. Nã neq; pyramidũ ſumptus ad ſidera ducti: Nec iouis idæi cœlũ imitata domus: Nec Mauſoli diues fortuna ſepulchri: Mortis ab extrema cõditione uacãt: Aut illis flamma: aut imber ſubducet honores: Annoꝝ ue ſitus: põdere uicta ruent. At nõ ingenii quæſitũ nomen ab æuo Excidet. igenii ſtatq; uigetq; decus. Sed quid reliqua cõmemoro? bona etiã corporis: quæ diuturna eẽ nõ poſſunt (nã uel morbo extinguunt: uel ætate deflorẽſcũt) diuina poetaꝝ carmina poſteritati cõmẽdant. Et de fortitudine minus mirũ: quæ cõmunis eſt tã animi q̃ corporis uirtus. Velocitas & dignitas formæ Vatũ beneficio manẽt incorrupta. nam & Camilla nobilior eſt ꝑnicibus ignea plantis. Et Pelides itẽ ille magnus q̃uis græcoꝝ fortiſſimus eẽt: Podocys tamẽ legit ſæpius ποδαρκις: & ποδας ωκισ αχιλλεισ: ut nõ tam ui corporis uideatur: q̃ pedũ celeritate memorabilis. nam & Helenæ decora facie ꝓpe notior ẽ: q̃ Ioue patre. de qua Troes apud Homerũ nõ indignũ putãt tã longo bello certare cũ græcis: id ſolũ ꝙ pulcritudine diis imortalibus ꝓxime accedebat. Quã a ſe depictã ζευξισ etiam his ipſis Homeri carminibus laudauit. ου νε μεσις τρωας και ευκνημιδας αχαιους τοιηδ αμφι γυναικι πολυν χρονον αλγεα πασχειν αινως αθανατοισι θεοισι ας ωπα εοικεν. Phidias quoq; ĩ olympio ioue fingẽdo iterrogatus de quo exẽplo diuinã mutuaret effigiẽ: rñdit: Archetypũ ſe iouis in his Homeri carminibus inueniſſe. η και κυανεησιν επ οφρυσι νευσε κρονιων· αμβροσιαι δ αρα χαιται επερρωσαντο ανακτος κρατος απ αθανατοιο μεγαν δ ελελιξεν ολυμπον. ubi facile apparet naturæ ipſius æmulos artifices poetæ optimo plus mlto tribuiſſe: q̃ ſibi: nã ſupciliis: & crinibus totũ ſe iouis uultũ collegiſſe ait. Et recte quidẽ. nã qđ ad eoꝝ artẽ ꝑtinet: nec olympii Iouis honos auguſtior eẽt: nec diuæ Helenæ forma celebrior. Illa uero iactura incõparabilis: ꝙ qũ hac dicẽdi facultate optimi cuiuſq; tolleret induſtria: nec res arduas quiſq̃: nec periculo fas ſuſciperet: pro patria: ꝓ republica: ꝓ focis & aris nullus oppeteret: ſi nõ immortalitatẽ uirtuti

N° 21.212
[library stamp]

præmiū eloquētia ꝓmitteret:ut ꝓpoſita laude:& gloria laborē ocio:mortē incolumitati præferre nō dubitaret.Ipſi philoſophi:ſub Stoa Zeno : in Academia Plato:in Nymphæo Ariſtoteles:in Lycæo Carneades:ſiue Chryſippus:& reliqui philoſophoꝝ ī ſuis quiſq; gymnaſiis torpeſcerēt. Itaq; rerū cauſæ laterēt:Doctiſſimoꝝ uiroꝝ p̄cæpta:& inſtituta nō eēnt.Nō iura:nō leges:nō mores cōſiſterēt.Omnia dolo malo fierēt.Nihil a ui & iniuria tutū.Cōtemni deū : negligi iuſiurādū:dominari perfidū:diſſolui coniunctionē humanā:ſine modo:ſine ordine res agi uideres.Scitū igit̄ illud Ciceronis:ut oīa.Iam uero domina rerum(ut uos ſoletis dicere)uis eloquēdi q̄ p̄clara eſt:q̄q; diuina:quæ p̄mū efficit:ut ea quæ ignoramus)diſcere:& ea(quæ ſcimus)alios docere poſſimus.Hac cohortamur:hac pſuademus:hac cōſolamur afflictos:hac geſtiētes cōprimimus:hac iracūdias; cupiditateſq; reſtringimus.Hæc nos iuris;legū; urbiū ſocietate deuinxit . Hæc autē humanā uitā:ac feram ſegregauit.Quæ qū ita ſint:res hominū:hominesq; ipſi:ꝙ ſūt:ꝙ uiuunt:ꝙ uigēt:totū hoc eloquētiæ debēt.Id ſi ita ē:nō laudē meret̄ tm̄:ſed multo magis admirationē.Fateor equidē(quis enim eat inficias)magno uſui mortalibus eē eloquentiā:ſine qua nō populi:nō urbes:nō imperia:nō regna ſtare poſſent:nō ipſū deniq; humanū genus coaleſceret:& ob eā rē omniū hominū p̄coniis celebrandā eē. Verū illud cōtendo:quæ tantū ualeat:habere ꝓfecto aliquid ſua ui:ſua natura p̄clarū atq; præcipuū.Quid igit̄ hoc fuerit:ꝓpe explicabit̄:ſi fons & origo eius inueniri poterit:q̄bus ī urbibus:p quos uiros parta:enutrita:educata:& adulta fuerit:q̄ uaria:q̄ multiplici ratione:uaria ipſa multiplexq; tractet̄.Hæc nobis deinceps(q̄ breuiſſime fieri poterit)ꝑcurrēda ſūt:ut itelligamus non eē cur quiſq̄ miret̄:ſi tā late patet eloquētia:ut oīa ſuis uiribus cōtinēs:nullius nō rei decus : & columē euaſerit.Dicimus igit̄ eloquētiā diuū genus eē deoꝝ.Nec illud quidē agimus:deū uniuerſitatis huius parentē eſſe:iccirco huius etiā de qua nūc loq̄mur;facultatis.Eſt enim rerū omniū(quæ ſunt)uniuerſale p̄ncipiū.Sed quoddā ꝓprium magis:& ſuū ipſius eloquētiæ quærimus.Fatemur oēs:q quidē bene ſentiūt τἀγαθοῦ illud Platonis:qđ ſine alio bonū eſt:ſine quo nihil.qđ philoſophi bonum uocāt:alii ſūmū:alii uero ſolū.Hoc inq̄ deū eſſe nemo diſſentit.Vt igit̄ unūquodq; plus bonitatis habet:ita maxime diuinitati ꝓximū eſt.Atqui eloquentiā dudū oſtēdebatur de numero bonorum:īmo uero ipſam bonoꝝ humanoꝝ longe p̄ſtātiorem.Quis igitur dubitet rerū omnium optimā diuinitus in homines pfectam eē: ab ipſo uidelicet bonoꝝ omniū datore : & p̄ncipe deo?Hoc multo ꝓbabilius eſt:qđ fabuloſe iactāt:eloquentiā munus eē Mercurii:p̄us etiā ab ipſis diis uſurpatam:cuius rei teſtē faciūt apud græcos Homeꝝ οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο:apud noſtros Virgiliū.Pandit̄ interea domus omnipotētis olympi:Conciliūq; uocat diuū pater:atq; hominum rex:Sidereā in ſedē:& reliqua.Ipſam uero quidā auctores ſunt Syracuſis p̄mū excæptā fuiſſe:quæ ciuitas ē Siciliæ.Hanc inſulā: id qđ inter oēs cōſtat:inſignes feritate tyrānos ꝓtuliſſe.Duos tamen ſupra q̄ credi poſſit īmanes:Gelonem:Hieronē:qui ad hoc inſolētiæ ꝓgreſſi ſunt:ut Syracuſanis nec hiſcere quidē pmitterēt:ſed qđ ſibi cuiq; cōmodū eſſet:nūc pedibus manibuſue:nūc uultu & oculis ſignificarēt.Hinc & ſaltādi uſum p̄mordia cœpiſſe . Nam ꝙ ſermo ipſis iterdictus erat expreſſam neceſſitatē inueniēdi ſigna:q̄bus res indicarēt.Qum igitur ſupbe adeo:& efferate haberētur:liberatori Ioui ſupplicaſſe:ut amara iſta:& intolerabili ſeruitute liberarētur.Nec icaſſum fudiſſe p̄ces:q̄ppe uolēte deo:pditis omnino Tyrānis:libertatē adeptos fuiſſe . Veritos deinde ne in tyrannidē eiuſmodi reciderēt:ſūmā rerū demādaſſe nō uni:ut antea:ſed populo.Tum uirū quēdā nomine Coracē genere Syracuſanū:qui prudēs eēt:& eloquēs:qū populū cerneret rem eē mobilē etiā currēti fluuio ſimilē:niſi orationis moderatione gubernet̄:ut recta ratione meliora ſequi: deteriora fugere pſuaſi:nihil temere:nihil incōſulte gerāt:ꝓceſſiſſe in concionē . Ibi mollioribus p̄mo uerbis:& haud multū abſonis opinioni multitudinis:aures ꝑmulſiſſe uulgi:& ptentaſſe aīos eorū quos ubi paratos uidit ad audiendū:expoſuiſſe qđ optimū factu cenſeret.Deinde id q̄bus ꝓbaret rationibus breui ſubiectis argumētis cōfirmaſſe partim ueris:partim ſimilibus ueri.Poſtremo q̄ p omnē deinde orationē tractaſſet ſingulis q̄buſq; cōmouendi gratia ſuccincte collectis:intuliſſe qđ efficere uolebat:& unāquāq; orationis partē ſuis nominibus appellaſſe.Primas exordiū: & narrationē.Medias ꝓpoſitionē:& ꝓbationē.Vltimā uero perorationē.Hac igitur dicēdi ratione Coracem populo facile:qđ uellet pſuaſiſſe:qui finis eſt:ut pleriſq; placet artificii oratoris.Eo factū:ut ꝓ̄miis ꝓpoſitis Syracuſani filios ei magno ſtudio traderēt eiuſmodi facultate iſtruēdos.Interea adoleſcentē quendā nomine Cteſiā cupidū & ipſū diſcēdæ artis:cæterū mercede pauliſper deterritum quia uidelicet ſoluēdo nō eēt:auſum tamē his uerbis petere Coracē:ut exponeret quāto ſtudio eloquentiā pcipere uellet. At enim pecuniā ſibi nūc quidē nō eſſe:ubi uero didiciſſet duplū mercedis redditurū.Excæptū deinde humaniter a Corace:poſtq̄ doctus euaſerit impudēter nimis inſultaſſe magiſtro.Dic mihi inq̄t o Corax:Quis eſt rhetoricæ finis?Qum ſubieciſſet:pſuaſiſſe dicendo:Tū ille:Tibi ergo de mercede litē intēdo:ꝙ ſi pſuaſero nō dandā:nō dedi magiſtroꝝ optime:q̄a pſuaſi.Si minus:iterū nō dedi:ꝙ abs te pſuadere nō didici.Immo uero cōuertens e cōtrario Corax:ſi pſuaſeris inq̄t:accipiā diſcipuloꝝ ingratiſſime:didiciſti enim.Sin autē:accipiā rurſus:nō enim ꝑſuaſiſti.Tū qui aderant cōtinuo ſucclamaſſe:Mali corui:malū ouum.Nam Corax græce idē ſonat qđ

latine coruus. Et Syracuſis quidem in hūc modū eloquentiā Corace auctore inſtitutā accæpimus.
Athenis uero Gorgia Leontino p̄ceptore ac p̄uio: qui qū legatus petitū uenerat auxilia ꝑiclitanti
patriæ: quā finitimi bello infeſtabāt: Hic dato cōcilio: incredibile eſt quāta audiendi cupiditate po
pulū affecerit. Is ornatus erat orationis: ea dicēdi ſuauitas: & copia. Quocirca iteꝝ: ac tertio itrodu
ctus (neq; enim ſemel tantū orauit) tum uero totas: uſq; adeo cōmouit Athenas: ut cōcurſus undiq;
fieret. Dieſq; ipſos: qbus cōcionaretur: feſtos: cōciones uero lāpadas uocarēt: qa uidelicet tanq̄ ful
gur auditoꝝ animos dicēdo ꝑſtringeret. Hac deinde facūdia capti Athenīēſes auxilia: quæ petebat
Leōtinis miſerūt: ipſū uero Gorgiā penes ſe retinuerūt: cui p̄mia publice decreta: ut dicēdi gymna
ſia iuuētuti apiret. Et ſtatim ꝓfecere adoleſcētes mirūimmodū. Accedebat ad ingeniū: quo gens il
la p̄ſtabat iprimis induſtria: cupiditaſq; diſcēdi. Hinc igit̄ exorti ſūt: qū alii ꝑmulti: tū uero diuinus
ille oratoꝝ decē catalogus: Antiphonis: Rhānuſii: Lyſiæ: Cephali: Iſocratis: Iſæi: Eudocidis: Lycur
gi: Demoſthenis: Aeſchinis: Hypperidis: Dinarchi. Quoꝝ adhuc memoria uiuit: uiuetq; dum ſtu
dia litterarū extabūt. Neq; enim obſcura ē: aut eiuſmodi: ut ſilētio poſſit inuolui: qui tantū dicēdo
ualuerūt: ut græciā omnē ſui nominis fama cōplerint. Nam de noſtris: qui Romæ potiſſimum flo
ruere tacere ſatius exiſtimo: q̄ pauca dicere: qū unus Cicero tantū excellat eloquio: ut oēs oīum gē
tiū: & ætatū oratores: nullo diſſentiēte ſuperarit: aut certe adæquarit. De quo p̄clare quidam uatici
natus eſt: Tullius æratas agitabat in agmine turmas: Regia ꝓgenies: & tulli ſanguine ab alto. Indo
le ꝓ quāta iuuenis: quātūq; daturus Auſoniæ populis uētura in ſæcula ciuē. Ille ſup gangem: ſuper
exauditus & indos Implebit terras uoce: & furialia bella fulmine cōpeſcet linguæ: nec deinde relin
quet par decus eloquii cuiq̄ ſperare nepotū. Sed & ille tanti uiri gloriā mire cōplexus eſt: qui Ro
manū imperiū dixit: nihil ipſum ſibi habuiſſe ſimilius: q̄ Ciceronis ingeniū. O admirandā: & uere
munus deoꝝ eloquentiā: quæ potētiſſimas orbis terrarū ciuitates: & in his ingenia magna ſplēdo
re ſuo nobilitat. Nec mirū: cuius dici nō pōt quāta dexteritas ſit. Eſt enim uerſatilis natura: quæ mi
ris modis quolibet ipſa tam uerti poſſit: q̄ uertere. Siquidē antiſtrophos eſt nūc philoſophiæ: qua
uſi ſūt Pythagoras: Socrates: Plato. Nūc politicæ: cuius p̄ncipes fuerūt: Cicon: atq; Themiſtocles.
Nūc dialecticæ: cuius auctores fuerūt Demoſthenes: Lycurgus: & reliqui oratores. Nūc ſophiſticæ
cuius inuētores fuerūt: Ariſtogiton: & Aegemon. Nūc ſcōmaticæ: cuius præuii fuerūt: Demades &
Ariſtobolus: quibus oībus ineſt latens ꝑſuaſio quædā: in aliis alia magis: minuſue p̄cæpta: ſine qua
nulla earū ſuū pōt officiū implere. Quod qū ita ſit ꝓ uarietate rerū ac ꝑſonaꝝ: de q̄bus apud quos
agit̄ uoce: uultu: geſtu: p̄cipere: docere: monere: caſtigare: redarguere: accuſare: cōcitare: ipellere: ur
gere: mulcere: ſedare: cōprimere: aſſentire: cedere: delectare. Deniq; i oēs partes uerſare licet: ut ani
mos: ita & orationē. His ergo rationibus ductus eloquentiā exiſtimo: ut ab initio ꝓpoſui: non mo
do laudandā eē: ꝙ ita merita ſit: uerūetiā laudabilē: ꝙ ita nata fuerit. Quo fit ut ꝓbandum ſit maxi
me ꝓpoſitum eoꝝ: qui ſe huiuſcemodi ſtudiis dederūt: ex quibus ſibi: patriæq; ſuæ fructus uberri
mos conſequentur.

DIXI.

PRAEFATIO EIVSDEM IN MARCI TVLLII ORATOREM.

q VANTVM Ciceronis orator ſcriptis oībus:nō dico aliorꝫ:ſed ipſius quoqꝫ Ciceronis
præſtet:ſi ſcire uultis adoleſcētes optimi:accipite ipſius de hoc libro iudiciū: qui qū ad
Leptā ſcriberet:Oratorē inqt meū tātopere a te ꝓbari uehemēter gaudeo: mihi quidē
ſic ꝑſuadeo:mei quicqd habuerim iudicii de dicēdo: in illū librū cōtuliſſe:qui ſi eſt ta-
lis:qualē tibi uideri ſcribis:ego quoqꝫ aliqd ſum. Aliter nō recuſo quin quantū de illo libro:tantū-
dem de mei iudicii fama detrahat. Quocirca uidetis quāti facūdius ſit de oratore liber:in quo ſecū
ipſe Cicero quodāmodo certarit.Etenim qū aliis opibus cæteros ſcꝑtores ſuparit:hoc certe ſeipſū
uiciſſe ꝓfitet.Eſt igit omni diligētia ꝑdiſcēdus liber:ex quo nūc demū poſſit uis oīs oratoria ꝑcipi.
Hic enim oratorē qualis eē debeat eximius orator expreſſit:qđ ab illo nō minori ſtudio:q̃ arte cō
fectū eſt.Siquidē uires oēs excitauit īgenii:ut quē animo cōcæperat:ſtudio didicerat:uſu ꝓbauerat:
uirū dicēdi peritū nobis ante oculos poneret.Quā dignū igit:q̃ uenuſtū:q̃ elegantē ab eo frugi pu
tamus:qui qū ſcriptores oēs lōgo īteruallo reliquerit:ī hoc uno tota mēte uerſatus eſt:ut legētibus
ſūmi oratoris uim:atqꝫ uirtutē oſtēderet. Vt enim Pictor egregius:ſiquid potiſſimū pingere uelit:
ubi artis ſuæ ſpecimen præbeat:præclarū quoddā efficere ſolet:ita facultatis huius īcōparabilis au
ctor:qū ſtatuiſſet artificii ſui periculū facere:id cōtinuo deprompſit opus:qđ diuino potius:q̃ hu-
mano ingenio elaboratū uideri poſſet. Apelles Veneris formā pictura imitatus eſt:Phidias Miner-
uæ ſignū mirabili arte ꝑfecit.Multū quidē in ſuo uterqꝫ gn̄e elaborauit. Cui rei id uel maximo fue-
rit argumēto: ꝙ alterius diuæ caput:ſūmūqꝫ pectus poſteritas imperfectū reliquit:q̃q̃ hoc de idu-
ſtria factū uideri poteſt:ut qū Anadyamenen uocāt:maris undas quaſi emergentē pubetenus exta
re uoluerit:alterius effigiē Athenieſes in ipſius deæ templo:qđ in arce ampliſſimū:pulcherrimūqꝫ
habuerūt:collocandū ſtudioſiſſime curarūt. Quis tum populi cōcurſus fuit:quæ alacritas:ut præ
ſtantiſſimorꝫ artificū præſtātiſſima opera ſpectarēt.Equidē ex ultimis terrarū partibus gentes con
fluxiſſe crediderim:ut qđ fama percæperāt:id re ipſa curioſi homines experirētur:ꝙ ſi ea quæ di-
co:& alia eiuſmodi ſigna:tabulaſqꝫ pictas:uiſendi libidine:ſtudioqꝫ ducebātur illi:nullū ſæpe labo
rem itineris recuſantes:quāto ſtudioſius nos expreſſā oratoris imaginē contēplari debemus: quā
nō in ære nobis:aut marmore Cares:ſiue Lyſippus opere manibuſqꝫ ꝑmi:ſed incorruptis litterarꝫ
notis Romani decus eloquii Cicero cōdiderit:præſertim qū nulla nobis ſpatia uiæ dimetiēda ſint
Adeſt:& præſto eſt uolētibus liber:nō qui oculos inani pictura teneat: ſed animū uera delectatio-
ne permulceat:& qū ſpectādis imaginibus laudētur artifices:qui uiuos uultus colore ducūt:& mar
more:cognoſcenda oratoris uirtute:quæ ſe nobis hoc libro totā explicat:auctoris quidem ſui ne-
quaq̃ parua celebratur laus:ipſius uero lectoris nihilo minor cōprobatur utilitas:qui ꝓpoſitū di-
cendi magiſtrū tanta admiratione ꝓſequitur:ut nihil ſibi præclarius eē uideatur. quē uero tātope-
re admiretur:ad eius imitationē neceſſe eſt ſūma ope nitat. Niſi forte ingenio ſimus humili:& abie
cto:qui nihil magnū:nihil egregiū ſperare audeamus. Neqꝫ enim audiēdi ſunt hi:qui talem dicūt a
Cicerone deſcribi oratorē:qualis nemo unq̃ fuit:& ꝓpterea ſtultū eſſe in eo elaborare: qđ nec illi
quidē cōſequi potuerūt:qui omnibus dicēdi arte præſtiterūt.Hoc nihilo plus ualet:q̃ ſiquis phyſi-
cū iubeat a ſtudio ſuo deſiſtere:ꝓpterea ꝙ rerū naturā cognoſcere nullo modo poſſit:aut philoſo
phum male ſanū appellet:qui ſapientiam ſequatur:quæ nulli unq̃ hominū omni ex parte cōceſſa
fuerit. Nam qđ poeta elegans dixit:eſt aliquid ꝓdire tenus:ſi nō datur ultra:præclare ſimul:& re-
cte dictū arbitror. Nunq̃ ingenia magna pulcherrimo laboris præmio fraudātur. Qui minus igit
laudādus erit:ſiquis qū dicendi artē percipere cupiat:hūc Ciceronis librū crebra lectione ꝑtractet:
quā Scipio ille Aphricanus:qui qum imperatorias artes expeteret:Xenophontis libellos nunq̃ de
manibus ponere ſolebat. Nec neſcius erat Scipio Cyrꝫ illū nō ad hiſtoriæ fidē ſcribi:ſed ad iuſti im
perii effigiē induci.legebat tamē nihilo ſetius:in quo nullū prætermitti uidebat diligētis:& mode-
rati imperatoris officiū. Et quātū uerbis philoſophus præcipere ſtuduerat:tantū re ipſa uir ſtrenu-
us præſtare elaborabat. Eo euenit ut imperatoriis artibus nō inferior euaderet:q̃ qui unq̃ ampliſſi
mi fuerūt. Quid igitur ꝓhibet:parem nobis induſtriæ fructū:laboriſqꝫ parare:ſi tanto nos ſtudio
imitemur Ciceronis oratorē:quāta ille diligētia Xenophontis imperatorē. Quæ qū ita ſint: nulla
noſ ratio defendere poterit:ne nō indigni uideamur laudibus eloquentiæ:ſi hoc nobis negligetur
opus:ex quo tātū oratoriæ facultatis percipiatur:quātū ex eo percipi poteſt:quo nullū ne Cicero-
nis quidē:Cicero ipſe teſtatur eſſe præſtātius. Poſtremo hic liber eſt:qui quantū nobis placuerit:tā
tum nos ꝑfeciſſe ſciamus. & queādmodū Cicero uoluit in huius libri dignitate ſuū de dicēdo iudi
ciū periclitari:ita nos:quicqd de illo iudicauerimus:eruditionis noſtræ teſtimoniū eſſe putemus.

τέλος. Præfationis.

decurſu honorũ etiã ætatis flexu conſtitiſſet: quã ſpem cogitationũ & cõſiliorũ meorũ: cũ graues cõmunium tẽporũ: tum uarii noſtri caſus fefellerunt. Namq; locus quietis & tranquillitatis pleniſſimus uidebat̃: ĩ eo maximæ moles moleſtiarũ: & turbulẽtiſſimæ tempeſtates extiterũt. Neq; uero nobis cupiẽtibus atq; exoptãtibus fructus ocii datus eſt ad eas artis: qbus a pueris dediti fuimus: celebrandas: ĩter noſq; recolẽdas. Nã prima ætate ĩcidimus ĩ ipſam pturbationẽ diſciplinæ ueteris: & cõſulatu deuenimus ĩ mediũ rerum omniũ certamẽ atq; diſcrimẽ. & hoc tempus omne poſt cõſulatũ obiecimus iis fluctibus: q per nos a cõmuni peſte depulſi: in noſmetipſos redundarent. Sed tamen ĩ eis uel aſperitatibus rerũ: uel anguſtiis temporis: obſequar ſtudiis noſtris. Et quãtum mihi uel fraus inimicorũ: uel cauſæ amicorũ: uel reſpu. tribuet ocii: ad ſcribendũ potiſſimũ conferã. Tibi uero frater neq; hortãti deero: neq; rogãti. Nam neq; auctoritate qſq̃ apud me plus ualere te poteſt: neq; uoluntate. Ac mihi repetẽda eſt ueteris cuiuſdã memoriæ: nõ ſane ſatis explicata recordatio: ſed ut arbitror apta ad id qđ requiris: ut cognoſcas: q̃ uiri omnium eloquẽtiſſimi: clariſſimiq; ſenſerint de omni ratione dicẽdi. Vis enĩ ut mihi ſæpe dixiſti: quoniam

ipſa. Cõſtitiſſet: firmatus eẽt: & ſtetiſſet: Virg. Et paribus Cyllenius alis cõſtitit. Curſu honorũ: quia fere per oẽs magiſtratus & honores cucurrerat Cicero: nam fuit augur: ædilis: quæſtor: prætor: præfectus totius Aſiæ: & cõſul cũ. L. Antonio ĩ urbe. Flexu ætatis: declinante ætate ad ſenectutem. Quam ſpem: ut aliquãdo requieſcere poſſem. Cũ.i. partim. Cõmuniũ temporũ: uidelicet defenſiones ciuiles: in qbus maximo cũ labore ſe exercuit: & præcipue tẽpore Catilinæ. Nr̃i uarii caſus: quia ne tribunitio furori ciues & rempub. obiiceret Cicero: urbe diſceſſit ſpõte: cum poſt cõſulatũ ſuũ iimicitias P. Clodii incurriſſet. Qui locus: tempore. ſ. ætatis ĩtelligit: hoc eſt ſenectutem.

Quietis: quies ẽ corporis. trãqllitas uero animi. Tẽpeſtates: ſeditiones dicit: p metaphorã loquit̃. Hic animaduerte: ꝙ reciprocæ cõparationes ſunt inter tẽpeſtatem: & ſeditionem. Nam Virg. cõparauit tẽpeſtatem uentorum ſeditioni ĩ pmo æneí. hic cõparat ſeditionẽ tempeſtati: ut: Ac ueluti magno ĩ populo cum ſæpe coorta eſt ſeditio. Cupiẽtibus & optantibus: plus eſt optare q̃ cupere. cupimus quæ in ſpe ſũt: optamus uero quæ non ſperamus cõſequi poſſe. Cupimus præterea affcũ: exoptamus electu. Colẽdas: exercitatõe. Nam ĩ pma ætate ĩcidimus in pturbationẽ: intelligit ſeditiones: quæ fuerũt inter Syllam & Mariũ. Veteris diſciplinæ: pturbationem morũ ĩtelligit. dicit enĩ Romanos a cõſuetudine maiorũ declinare cœpiſſe. A cõſulatu.i. a pncipio conſolatus nr̃i. Certamen cõtentionũ: qa ſimulac creatus eſt cõſul, Cicero: in cõtentionẽ adduxit Catilinam. Et diſcrimen: põt eſſe hoc ſine certamine: ideo bene iũxit. Iis fluctibus: pmanet in tranſlatione: quã ſupius fecit. Qui fluctũ. P. Clodii factiones ĩtelligit: quas Cicero poſt cõſulatũ ſuum maxĩo piculo exptus eſt. Nã ne bonos ciues furori tribunitio (ut ante diximus) obiiceret: exulauit ultro. Sed tamen: quãq̃ hæc oĩa me a ſtudiis detrahãt. Sic plane uidemus quomodo beniuolentiã captat a pſona ſui. Nam hæ oẽs tempeſtates nequaq̃ poſſũt eũ detrahere a ſtudiis: quin fratris obſequatur uolũtati: quantũ poteſt. Aſpitatibus rerum: quantum ad diſcrimina tam publica: q̃ priuata. Vel anguſtiis: ad diſciplinas malas refert. Tibi uero frater: Hic beniuolentiam captat a pſõa auditoris. Didicimus.n. ab auditorũ pſona beniuolẽtiam capi: ſi pferemus: quæ de his æſtimatio ſit. nam oſtendit quãta ſit ſua de fratre æſtimatio: cũ dicat aliũ neq; auctoritate magis pſuadẽdo: neq; uolũtate potius rogando eũ poſſe mouere. Tibi uero: ac ſi dicat: & ſi cæteris deeſſem: tibi pfecto non deero. Aliũ neq; auctoritate: ſi hortetur. Neq; uolũtate: ſi rogabit. Hortãti: auctoritate. Rogãti: uolũtate tua. Ac mihi: Cõparat attentionẽ. Facit enim auditorẽ attentũ a rebus ipſis: cum oſtendit ſe de rebus magnis eſſe dicturũ: & de his rebus: quæ ad ipſum auditorem pertineãt. Non ſatis explanata: nõ ſatis oſtenſa per ipſos diſputatores: qui ad ipſã diſputatõem cõuenerãt. Nã pbatiſſimi hoĩes cũ de re magna p diſputationẽ cõtendũt: conant̃ qſq; ſuã defẽdere ſententiã: quo fit: ut nõ ſatis pp ter ſententiarũ uarietatẽ ipſa res: quæ aſſumit̃ diſputanda: explicari qat̃. Craſſũ.n. Coctã: & alios pbatiſſimos uiros uidebimus diſputare de omni ratione dicendi: & unuſquiſque ſuam ſententiam affert. Repetenda: præteritarum rerum eſt repetitio.

A pueris aut adoleſcentibus: ſi non puer: ſaltem adoleſcens erat tum Cicero: cum hæc compoſuit cõmentariola de dicendi genere rudia quidem: quippe quæ ab ipſo adoleſcente ſunt edita. Ex cõmentariolis: rhetoricam ueterem intelligit: quam conſtat in adoleſcentia compoſuiſſe. Inchoata: neq; enim opus illud perfecit: ſed ĩchoatum reliquit. Nam cum ſint quinq; rhetoricæ partes: de ſola dicit inuentione. Hoc enim opus poſtea non probauit. Atq; rudia: præcæpta illa rhetoricæ ueteris non ſunt edita illa elocutione: qua in cæteris ſcriptis uſus ẽ Cicero. Ergo inchoata ad infectionem: rudia ad ornatum refertur. Hac ætate: uel his temporibus: qbus maxime uiget eloquẽtia. Vel hac ætate. ſ. ætate ipſius Ciceronis: qa in maiori ætate digniora ſcribere poterat. Vſu: conſuetudĩe & exercitatione. Tot: ad numerum refertur: qa multas dixit cauſas. Tantis: ad grauitatẽ. Politius: qa illa rudia. Perfectius: quia iſta ĩchoata tantum: ſed nõ perfecta: ad ſuperiora ergo iſta. De iiſdem rebus: de ratione dicendi. ¶ Statuam: iudicem: quia Cicero cenſebat eſſe artem aliquã rhetoricæ facultatis. Ab elegantia doctrinæ: quia doctrina eſt electa: & ſeparata a uulgari opinione: ideo elegãs dicit. Nã doctrina eſt ſæpe contraria uulgaribus ſentẽtiis. Quodam ĩgenii & exercitationis: quia ſuopte ĩgenio quiſq; etiã rudis: exercitatione artẽ dicendi cõſequi poteſt.

quæ pueris aut adoleſcentibus nobis aut ex commentariolis noſtris inchoata atq; rudia exciderunt: uix hac ætate digna & hoc uſu: quem ex cauſis quas diximus tot tantiſq; conſecuti ſumus: aliquid eiſdem de rebus politius a nobis perfectiuſq; proferri. Soleſq; nõnũq hac de re a me in diſputationibus noſtris diſſentire: q ego eruditiſſimorum hominum artibus eloquentiam contineri ſtatuam. Tu autem illam ab elegantia doctrinæ ſegregandam putes & in quodam ingenii atq; exercitationis genere ponendam. ¶ Ac mihi quidem ſæpenumero in ſummos homines ac ſummis ingeniis præditos intuenti quærendum eſſe uiſum eſt: qd eẽt: cur plures in omnibus artibus: q̃ in dicendo admirabiles extitiſſent. Nam quocunq; te animo & cogitatione conuerteris: permultos excellentes in quocũq; genere uidebis non mediocrium artiũ ſed prope maximarũ. Quis eſt enim: qui ſi clarorum hominũ ſcientiam rerum geſtarum uel utilitate uel magnitudine metiri uelit: non anteponat oratori imperatorem: Quis autem dubitet: qn belli duces ex hac una ciuitate præſtãtiſſi-

¶ AC MIHI QuIDEM. In ſuperiori proemio oſtendit ſe & litterati ocii dignitate & Q. fratris auctoritate cõmotum inter multas uel rerum aſperitates uel temporum anguſtias cõſtituiſſe de oratoris inſtitutione ſcribere. Nunc in hoc proemio oſtendit oratoriam artem rem quandam eſſe miram & ampliſſimam: & tria facit. Nam primo quærit cur tam pauci oratores fuerunt. In ſecunda quæ incipit: Sed nimirum: oſtendit qua de cauſa plures in omni genere litterarum excellentes fuerint: q̃ in oratoria arte. In tertia parte: quæ incipit: Sed quia non dubito: oſtendit quiſnam ſit rhetoricæ facultatis modus. In prima ſic intendit: admirandum eſſe: cum in cæteris artibus plures excellentiſſimi euaſerint: tamen paucos excellentes inueniri oratores: præſertim cum neq; plures cæteris artibus inſeruiant: neq; quiſq̃ aut maiori delectatione: aut ſpe uberiore: aut præmiis amplioribus ad illa perdiſcendas cõmoueatur: & tamen in illis plures: in hac uero arte ꝑpauci inueniant excellentes: in qua concurrũt ea omnia: quibus ad ſtudia ſolent animi icendi. Eſt ꝓfecto res admirabilis. Bene igitur quærit cur hoc ſit. Secundo qua de cauſa ſit: oſtendit.
Sæpenumero: aduerbium eſt numeri: & tota una pars: & numero ad ornatum additur. Summos homines: quantum ad eoꝝ dignitatem. Ac ſũmis ingeniis præditos: quantũ ad ſentẽtiarũ ꝓfunditatem. Vel ſũmos dicit uirtute: quæ conſiſtit in actione: ut imperatores: & rerũpub. rectores: & gubernatores. Præditos ſũmis ingeniis dicit eos: qui in ſententiarũ obſcuritatibus: & uarietatibus uerſantur. Admirabiles: quia admiramur cum uidemus aliquem: qui longe cæteris p̃ſtet hominibus. Quocũq;: ideſt ad quancũq; artem uel uirtutem. Animo & cogitatione: ideſt cogitatione animi. Permultos: ad numerum refertur. Excellentes: ad magnitudinem ſentẽtiaꝝ.
In quocũq; genere: ſcilicet & in exercitationibus uirtutis: & in litterarum artibus. Quis enim? Ecce q̃uo iã infert: qđ agere cæperat. Claroꝝ hominũ ſcientiã. ſ. philoſophoꝝ: mathematicorũ aſtrologorum: ac etiam oratoꝝ: & hoc iam refertur ad hoĩes maximarum artium. Belli duces:

mos pene innumerabiles: in dicendo autem excellentes uix paucos proferre poſſimus. Iam uero conſilio ac ſapientia: qui regere ac gubernare rempublicã poſſint: multi noſtra: plures patrum memoria: atq; etiã maiorum extiterunt: q̃ boni: perdiu nulli: uix autem ſingulis ætatibus ſinguli tolerabiles oratores inuenirẽtur. Ac nequis forte cum aliis ſtudiis: quæ reconditis artibus: atque in quadam uarietate litterarum uerſentur: magis hanc dicendi rationem: q̃ cum imperatoris laude: aut cum boni ſenatoris prudentia comparandam putet: qui conuertat animum ad ea ipſa artium genera: circũſpiciatq; qui in iis floruerunt: q̃q; multi ſint: facillime quanta oratorum ſit: ſemperq; fuerit paucitas iudicabit. Neq; enim te fugit omnium laudatarũ artium procreatricem quandam: & quaſi parentẽ eã: (quam philoſophiam græci uocãt) ab omnibus doctiſſimis iudicari. In qua difficile eſt numerare quot uiri: quanta ſcientia: quantaq; in ſuis ſtudiis uarietate & copia fuerint: qui non una aliqua in re ſeparatim elaborarint: ſed omnia quæcũq; poſſent: uel ſcientiæ perueſtigatione: uel diſſerendi ratione comprehenderint.

ut. Q. Catullus: Fabii: Fabricii: Scipiones: Marcelli: Catones: Cæſares: deniq; plures alii. Vix paucos: ut Gracchi: Hortenſius: Antonius: Craſſi: Scæuola: & cæteri: de quibus habetur in hoc libro. Iam uero: artium mediocrium homines iam comparat oratoribus. Nam reipu. adminiſtratio reſpectu imperatoriæ artis eſt ars mediocris. Memoria noſtra: ſcilicet nr̃i q uiuimus: & adhuc ſumus: nã ad pñſens tp̃s refert. Patrũ: ad eorũ tp̃s: q uiuũt refertur. Atq; etiã maiorũ: ad tpa priſcorum refertur. Tolerabiles: nec ſummi: ſed mediocres. Ac nequis: Occurrit cuidã obiectioni: quam facere poſſet aliquis: non eſſe oratoriam artem cum his comparandam: quæ ad uirtutẽ potius q̃ ad ſtudia litterarũ ſunt conferenda: propterea q̃ inter ipſas nulla ſit ſimilitudo: ſed illis eſſe comparandam artibus: quæ in litterarum ſtudiis repoſitæ ſunt. Cum aliis ſtudiis: aliis ſcilicet ab arte imperatoria: & reipu. adminiſtratione. hic inuit artem imperatoriam inter ſtudia eſſe cõnumerãdam ſimul cum reipu. adminiſtratiõibus. In artibus reconditis: ideſt obſcuris: artem mathematicã intelligimus: quæ magnam habet rerum obſcuritatem: ut paulopoſt dicemus. Atque ĩ quadam uarietate litterarum: philoſophiam intelligit: cuius magna eſt uarietas propter philoſophorum uarias ſectas. Nã ſicuti uarie ſentiebant: ita diuerſa ſunt eorum ſtudia. finis autẽ philoſophiæ unus eſt: Bene uiuere: & ſũmũ bonũ quærere. Sed alii alia ratione id quærunt. Sũt.n.q ĩ uirtute ſũmũ bonũ eſſe putant: ut Stoici: qui diuitias: honores: cæteraq; talia contẽnunt: ſicut in Paradoxis declaratur. Sunt qui in uirtute quidem putant bonum eſſe: ſed negant ſolum bonum in uirtute eſſe q̃ diuitiæ: & cætera fortunæ & naturæ bona ſũt: ut Peripatetici. Sũt q ſũmũ bonũ ĩ uoluptatibus ponunt: ut Epicuri. Cinici uero nihil eſſe malũ uolũt: quod natura appetat. Quare honeſtius aiũt in foro comedere: uel aliud facere turpius: ſi natura appetat. Ergo horum: quoniam uariæ ſunt ſententiæ: neceſſe eſt: ut quæ litteris mãdantur: uaria ſint: ſic uaria ſunt philoſophiæ præcæpta uel documenta. Imperatoris laude: laudantur imperatoris res geſtæ: & non approbantur ſcripta. Prudẽtia ſenatoris: prudẽtia docet eos: q reſpub. regũt: uel adminiſtrãt. Ea ipſa. ſ. quæ modo diximus. Quãq; multi ſint: ut Pythagoras: Diogenes: Ariſtoteles: Socrates: Democritus: Ptolemæus: & multi alii. Quãta ſit: ad præſens. Fuerit: ad p̃teritum tempus refertur. Neq; enim te fugit: aperit quod dixit: unãquãq; artem oratoriæ comparans. Et quia princeps artium eſt philoſophia: ab ea incipit: & docet: tamen multo plures ĩueniri philoſophos: q̃ oratores. Laudatarũ omniũ artiũ: artes dicit liberales: quæ ĩgenio colũtur: & p̃pterea liberis hominibus dignæ ſunt: q̃s ideo dicit laudãdas eſſe: q̃m animũ excolũt. Illiberales uero: q̃s mechanicas dicimus: & ĩ manuum opa cõſiſtũt: eã laudẽ nõ merent: q̃m ſeruile habẽt miniſteriũ & manuũ opibus accõmodatæ ſunt. Procreatricẽ quãdam: qa oẽs artes a philoſophia deſcendũt. oĩs aũt philoſophia diuidit (ut ĩ principio diximus) in naturalẽ: moralẽ: & ſermocinalẽ. Rurſus philoſophia naturalis diuidit ĩ phyſicã metaphyſicã & mathematicã. Aethica uero. i. moralis diuidit ĩ politicã: monaſticã: & œconomicã. Sed logica diuidit: in grãmaticã: dialeticã: & rhetoricã: ergo omniũ artiũ p̃creatrix: & quaſi mater ẽ philoſophia. Quæ nõ ĩ una aliqua re. ſ. uĩ naturali: uel morali: uel ſermocinali. Vel diſſerẽdi: intelligit logicã: quæ maxĩe oẽs cõtinet quæſtiones. Vel perueſtigatione ſciẽtiæ: quãtũ ad moralẽ:

Quis ignorat ii qui mathematici uocantur quanta in obſcuritate rerum & q̄ recondita in arte & multiplici ſubtiliq; uerſentur? Quo tamen in genere ita multi pfecti homines extiterunt: ut nemo forte ſtuduiſſe ei ſcientiæ uehementius uideatur: qn quod uoluerit conſecutus ſit. Quis muſicis? Quis huic ſtudio litterarum qđ profitent ii: qui grāmatici uocantur penitus ſe dedit: quin omnium illarum artium pené infinitam uim & materiem ſcientia & cognitione cōprehenderit? Vere mihi hoc uideor eſſe dicturus ex omnibus iis: qui ī harum artium ſtudiis liberaliſſimis ſint doctriniſq; uerſati minimā copiā poeta℞ egregio℞ extitiſſe. atq; ī hoc ipſo numero: ī quo praro exorit aliqs excellens: ſi diligēter & ex græco℞ & noſtro℞ copia cōparare uoles: multo tn̄ pauciores oratores: q̄ poetæ boni reperiēt. Quod hoc etiā mirabilius debet uideri: qa cetera℞ artiū ſtudia feré

& naturalem philoſophiam: quarum magiſtri omnia inquirunt. Quis ignorat: pergit facere: qđ cœperat: ut oſtēdat rariores ſemp extitiſſe oratores: q̄ cæterarū artium periti uiri. & hic oratores cōparat mathematicis: quorum ars quanq̄ ſit obſcuriſſima: ſpeculatiua: atq; multiplex: tamen qui illi uehementius ſtuduerunt: uidentur id quod optarūt conſecuti: ſed non hūc aſſequūtur effectum: qui oratoriæ arti ſe dederūt. Nam tanta eſt ipſius ſcientiæ magnitudo & profunditas: ut uix pauci tolerabiles inueniri poſſint oratores. Mathematici ſunt qui in arithmetica: geometria: & aſtrologia uerſantur. Nā matheſis græce: latie appellatur diſciplina: ſed hæ ſciētiæ diſciplinæ dicuntur: eo q diſcant plane: & p demōſtrationem quandam percipiantur. Sed philoſophia: gramatica: atque rhetorica nō diſciplinæ dicuntur: qa non firmiſſima demonſtratione: ut illæ: ſed ratione q̄dam: & ſtudii inueſtigatiōe pcipiūt. In quāta obſcuritate rerum: qm aliæ corporeæ: aliæ icorporeæ ſūt: i qbus mathematici uerſant. Obſcuritatē uero habēt: qa uerſantur in numeris: atq; menſuris: quibus nihil pōt eſſe obſcurius: ppterea q de his cūcta dimetiunt. Sed numerus eſt alius perfectus alius impfectus. Perfectus numerus dicit: q ex ſuis partibus cōſtat: & i ſuas ptes reſoluit: ita ut ad unitatē reducat: ut ternarius numerus. Impfectus dr numerus: q ita reſolui nō pōt: ſed aliqd hēt ſupfluū: ut q̄ternarius. Nā i numeris ē paritas & īparitas. Imparitas: ut unus. Paritas: ut duo. In mēſuris uero cōſiderat quātitas cōtinua: & quātitas diſcreta. In q̄titate diſcreta ē pfectio: & ipfectio. Sed i q̄titate cōtinua cōſiderat lōgitudo: latitudo: altitudo: & pfūditas. Per altitudinē cōſideramus æthera: & res cœleſtes. Per latitudinē cōſideramus aera: & res aeris. Per longitudinē res terrenas. Et p pfunditatē aquas conſideramus. Quarū rerū rōnē numerus arithmeticus cōplectitur: quæ res obſcuriſſima eſt: & ſpeculatiuo indiget ingenio. Recondita arte: in occulta arte: & ſpeculatiua: nam artes ſpeculatiuæ recōditæ dicūtur. Multiplici: qa in arithmetica: quæ numerum agit: in geometria: ubi de menſuris: & aſtrologia uerſant mathematici: ſic multiplex eſt mathematica. Subtiliq;: Hæ tres pfecto ſunt ſubtiles: & ſpeculatiuis ac cōmodant ingeniis: ſed tamen harū ſubtilius eſt aſtrologia. Multi pfecti hoies: ut Nicomachus i arithmetica: Euclides i geometria: Ptolemæus i aſtrologia. Plures alii fuere: ſed hi pncipatū tenēt. Ei ſciæ. ſ. ſiue arithmeticæ: ſiue aſtrologiæ: quæq; ſub mathematica cōplectūt. Quis muſicis dedit ſe: cœpit ſpecialiter pbare i omni arte plures iueniri pſtantes uiros: q̄ i arte dicēdi: ac de philoſophis qdē ſupius: & de mathematicis dixit: nūc idē de muſicis: & grāmaticis intēdit. Pené infinitā uim & materiē: nā ſiqs uarietates uocū & numero℞ cōphendere uoluerit: illud uix cōficere poterit. Pari ratione ſiqs oēm artis grāmaticæ materiā cōplecti uoluerit: illud uix conſeq poterit. Materia: n. artis grāmaticæ ſūt litteræ: ſyllabæ: dictiones: & orationes. Nā elemēta ipſæ litteræ ſunt ex qbus ſyllabæ cōficiunt: ex ſyllabis dictiones: ex dictionibus orationes cōponūtur. Quæ omniā ſiqs cōplecti uoluerit: iueniet laborē pene ifinitū: & iexſupabilē. Vere: & ut cū poetis oratores cōparent: uideamus nūqd plures oratores boni: an poetæ repiant. Negari iqt nō pōt: qn & ex nrīs: & ex græcis pauci admodū poetæ boni fuerit: ſed ſi cū oratoribus cōparent: multo pauciores hi: q̄ illi reperient. Artiū liberaliſſimis ſtudiis: ideſt liberaliſſimarū artiū ſtudiis. Liberales aūt dicūt artes: eo q hoies liberos efficiāt. In quo praro: qa poetica ars ſub rhetorica cōtinet. Neceſſe. n. ē ut bonus poeta optie teneat artē dicendi. Quod hoc etiā: Poſtq̄ cōfirmauit plures i cæteris artibus uiros pſtantes iueniri: q̄ i arte dicēdi: nūc oſtendere incipit multis rationibus id admirādum eſſe. Quia cæterarum artium ſtudia fere: fere dicit ppter grāmaticā & muſicam: quarū materia & ſi ampla ſit: non tamen in rebus uerſatur obſcuris: ſed quæ & ipſæ in uſu quotidiano ſunt.

Reconditis atque abditis: librate loquitur. nam reconditis dicit: quia obſcura & difficilia ſũt abditis autem: quia noua & inuſitata. In medio: contra id quod dixit reconditis. Communi quodam uſu atque hominum more: ad id quod dixit abditis. A uulgari: ſi nimis antiqua uerba pronunciaueris. A conſuetudine communis ſenſus: quia orator elaborare debet in eo: ut non tantum uera: quam ueriſimilia dicat: uidelicet quæ ſint ex opinione hominũ. Ac ne illud: poſtq̃ a facili arguit: mirum eſſe: cur pauci admodum oratores inueneniantur: nunc probat illd' a dignitate & utilitate. Dicit enĩ multos huic arti operam dare: propter maxima præmia: quæ huic ſtudio ꝓpoſita ſunt: uel ad gratiam: uel ad opes: uel ad dignitatem: & tamen inde paucos excellentes euadere. ¶Ac ne illud quidem: occurrebat illud: ideo forte nõ multos inueniri in hac arte præſtantes: ꝙ pauci huic ſtudio operam darent. Tollit hoc Cicero. Eloquentiæ princeps: & ſi in cæteris ceſſerit græcia romanis: tamẽ eloquentiæ princeps eſſe uoluit: ſed poſtea Cicero: cũ apud apolloniũ græce oraſſet: iudicio Apollonii e græcia Romam tranſtulit eloquentiam. Et inuenta eſt & pfecta: bono ordine uſus eſt: nam primo aliquid inuenitur: deinde perficitur. Inuentrices: nam bonarum artium matrem athenas dicunt. Ac primo quidem: primo quidẽ inquit ſuopte ingenio ad ſtudia eloquentiæ ducebantur: quippe q̃ nullam præcæptionem huius exercitationis habebãt. exiſtimabant enim a natura tantummodo proficiſci eloquentiam: non exercitatione: neque alia arte cõfici. Oratoribus: ſ. Hermeſtre Hermagora. Magnitudo ac uarietas: nulla fere cauſa erat: quã non in urbe Romana agere potuiſſent: qui ſe huic ſtudio dederant. Magnitudo: ad quãtitatẽ continuam. Multitudo: ad quantitatẽ diſcretã. Varietas: quia omnis res ad dicendum propoſita eſt materia oratoris. Multitudo: quæ in iudiciali: in demonſtratiuo: & deliberatiuo genere cauſarũ uerſarentur. Adiungeretur uſus: ideſt exercitatio. Ingenia uero: ad gratiam: ut qui eloquentiſſimus eẽt apud optimos gratus eſſet: & opibus præſtaret: & ſũmo apud oẽs i honore eẽt. Ingenia uero: erat et alia cauſa: cur multi hãc artẽ cõſequerẽtur: ꝙ romani cæteris gẽtibus igenio pſtiterũt.

reconditis atque abditis fontibus hauriuntur: dicendi autem omnis ratio in medio poſita: communi quodã in uſu: atque in hominum more & ſermone uerſatur: ut in cæteris id maxime excellat: quod longiſſime ſit ab imperitorum intelligentia ſenſuque diſiunctum: ĩ dicendo autem uitium uel maximum eſt: a uulgari genere orationis: atque a conſuetudine communis ſenſus abhorrere. Ac ne illud quidem uere dici poteſt: aut plures cæteris inſeruire: aut maiore delectatione: aut ſpe uberiore: aut præmiis ad perdiſcendum amplioribus commoueri. Atque ut omittam græciam: quæ ſemper eloquentiæ princeps eſſe uoluit: atque illas omnium doctrinarum inuentrices athenas: in quibus ſumma dicendi uis: & inuenta & perfecta eſt: in hac ipſa ciuitate profecto nulla unq̃ uehementius: q̃ eloquentiæ ſtudia uiguerunt. Nam poſteaq̃ imperio omnium gentium conſtituto: diuturnitas pacis ocium confirmauit: nemo fere laudis cupidus adoleſcens: non ſibi ad dicendum ſtudio omni enitendum putauit. Ac primo quidem totius orationis ignari: qui neque exercitationis ullam uim: neque aliquod præcæptum artis arbitrarentur: tantum quantum ingenio & cogitatione poterãt: conſequebantur. Poſt autem auditis oratoribus græcis: cognitiſque eorum litteris: adhibitiſque doctoribus: incredibili quodam noſtri homines dicẽdi ſtudio flagrauerũt. Excitabat eos magnitudo: ac uarietas multitudoque in omni genere cauſarum: ut ad eam doctrinam quam ſuo quiſque ſtudio adſecutus eſſet: adiungeretur uſus frequens: qui omnium magiſtrorum præcæpta ſuperaret. Erant autem huic ſtudio maxima: quæ nunc quoque ſunt: expoſita præmia: uel ad gratiam: uel ad opes: uel ad dignitatem. Ingenia uero: ut multis rebus poſſumus iudicare: noſtroꝝ hominũ

multum cæteris hominibus omnium gentium præſtiterunt, Quibus de cauſis quis non iure miretur: ex omni memoria ætatum: temporum: ciuitatum: tam exiguum oratorum numerum iueniri: Sed nimirum maius eſt hoc quiddam: q̄ homines opinãtur: & pluribus ex artibus/ſtudiiſq; collectum. Quis enim aliud in maxima diſcentium multitudine ſũma magiſtrorum copia præſtantiſſimis hominum ingeniis: infinita cauſarum uarietate: ampliſſimis eloquẽtiæ propoſitis præmiis eſſe cauſæ putet: niſi rei quãdam incredibilem magnitudinem: ac difficultatem: Eſt enim & ſcientia comprehẽdenda rerum plurimarum: ſine qua uerborum uolubilitas inanis/atq; irridenda eſt. Et ipſa oratio conformãda nõ ſolum electione: ſed etiam conſtructione uerborum: & omnes animorum motus: quos hominum generi natura rerum tribuit: penitus pnoſcendi: q̄ omnis uis/ratioq; dicendi in eorum qui audiunt mẽtibus: aut ſedandis/aut excitandis expromenda eſt. Accedat eodẽ oportet lepos quidã facetiæq;: & eruditio libero digna: celeritaſq;: & breuitas: & reſpondendi: & laceſſẽdi: ſubtili uenuſtate/atq; urbanitate coniuncta. Tenenda præterea omnis antiquitas: exemplorũq; uis: neq; ius legũ aut ciuilis iuris ſcĩa negligẽda ẽ. Nã quid ego de actiõe

¶ Sed nimirũ: Hæc ẽ poſtrema pars huius capitis: in qua ſoluitur quæſtio: cur in cætæris artibus excellentes uiri complures: in arte oratoria pauci inueniantur. & hæc cauſa eſt: q̄ hanc artem dicit cæteris eſſe difficiliorem: q̄ ita eſſe coniecturis euidenter oſtendit. Erit ergo coniecturalis conſtitutio. Intentio eſt: ars oratoria cætæris difficilior eſt. Depulſio: non eſt. Quæſtio eſt: utrum ars oratoria cætæris artibus difficilior ſit: Quod probare uult artem oratoriam cætæris artibus eſſe difficiliorem: coniecturis oſtendit nõ factum eſſe quod oportuit: hoc modo: Si ars oratoria cætæris difficilior non eſſet: a multis ſicut cæteræ diſci oportuit: q̃ multi pſertim operam darent: ſed hoc factum nõ eſt: apparet ergo hanc artẽ cæteris eſſe difficiliorẽ. Maius eſt. ſ. hoc artificium oratoriũ. non eſt inquit ut uulgo homines opinantur: q̄ hæc ars cæteris facilior ſit. Eſt enim & ſciẽtia: hoc dicit quantũ pertinet ad materiã rhetoricæ facultatis: nã i hac pbatione breuiter uniuerſum corpus artis oratoriæ cõplectitur. Nõ ſolũ electione ſed etiam conſtructione: & hoc quantum ad elocutionem/quæ i tres partes diuiditur: in elegantiam cõpoſitionem & dignitatẽ. Electione: ad elegantiam quæ facit: ut ununquodq; uerbum pure & aperte dici uideatur. nã in ſimplicibus uerbis qđ non eſt latinũ: ſic in coniunctis qđ non eſt cõſequens: eſt uituperandum. ergo electiõe. ſ. ſimplicium uerbo℞: conſtructione. ſ. cõiuncto℞. Cõſtructione: ad compoſitionẽ: quæ eſt conſtructio uerborũ æqualiter perpolita. Et omnes animo℞ motus: τὰ πάθη. Nam partium orationis duæ: ad rem docendã ualent: narratio/& cõfirmatio. Ad impellendos animos duæ: principiũ/& peroratio. hoc pertinet ad pncipia: & concluſiones in quibus animi hominũ & ad beniuolentiã trahũtur: & ad indignationẽ concitantur: & ad miſericordiã flectuntur. Cognoſcendi ergo ſunt hominum affectus: ut ex diuerſitate cõplexionum put nobis cõmodum erit: eorũ animi uel ad beniuolentiã: uel ad indignationem: uel ad miſericordiã trahantur. Nam ſi homo cholericus fuerit: ad iracundiã facile concitatur. Si ſanguineus: ad beniuolentiã inducitur. Si melancholicus: ad odiũ. Aut ſedãdis: ſi ad miſericordiam traducere uolet orator. Excitãdis: ſi ad odium & indignationẽ: illud per cõqueſtionem fiet: incõmoda noſtra cõmemorando. Hoc per amplificationem: aduerſariorũ crimina exaggerãdo. ¶ Accedat eodem oportet: hoc pertinet ad confirmationem & confutationẽ: tametſi enim in principiis: & concluſionibus præcipue ſeruãdum eſt: ut beniuoli reddantur auditores: tamẽ hoc quoq; per totam orationem ſeruandum eſt. Facetiæ autem nonnunq̃ etiam animos auditorum oblectant: & aduerſarios plærunq; confundunt. Ergo his & in confirmatione & in confutatione utendum eſt. Lepos facetiæq;: eſt autem lepos oratio continua & iucunda: facetiæ autem oratio breuis & iucunda. Reſpondendi: ad confutationem. Laceſſendi: ad cõfirmationem. Venuſtate: ad leporem. Vrbanitas & leporem & facetias complectitur. ¶ Tenenda: hoc ad exornandam & locupletãdam pertinet argumentationem. Iuris ciuilis: hoc etiam præcipit Quintilianus libro iſtitutionum ultimo. Ait enim iuris quoq; ciuilis ſcientia neceſſaria huic uiro eſt: & morum ac religionum eius reipub. quã capeſſet. Nam de actione ipſa: hoc pertinet ad pronunciationem: quæ

uoce uultu & geſtu corporis moderanda eſt:quæ pars difficilis eſt: ſicut Domeſtheni uidebatur. Ex quo qum quæreretur:quid eſſet primum in oratore? reſpondit pronunciatio. Quid ſecundũ? pronunciatio. Quid tertium? pronunciatio. Motu corporis:omnis pronunciationis ratio in duas partes diuiditur:in uocis figuram:& corporis motum. Motus autem corporis:ĩ uultus & geſtus moderatione continetur:ĩ uultu pudorem & acrimoniam eſſe oportet:in geſtu uero uenuſtatem conſpiciendam non turpitudinem. Figura uocis in tres partes diuiditur:in magnitudinem: firmitudinem:mollitudinem.

ipſa plura dicam: quæ motu corporis: quæ geſtu: quæ uultu: quæ uocis conformatione ac uarietate moderãda eſt? quæ ſola per ſeipſa quanta ſit histrionum leuis ars & ſcæna declarat. In qua cum omnes in oris & uocis & motus moderatione laborent: quis ignorat q̃ pauci ſint fuerintq; quos animo æquo ſpectare poſſimus? Quid dicam de theſauro rerum omniũ memoria? quæ niſi cuſtos inuentis cogitatiſq; uerbis & rebus adhibeatur: intelligimus omnia etiam ſi præclariſſima fuerint: in oratore peritura? Quamobrem mirari deſinamus: quæ cauſa ſit eloquẽtium paucitatis: qum ex iis rebus uniuerſis eloquentia conſtet: in quibus ſingulis elaborare permagnũ eſt. Hortemurq; potius liberos noſtros: cæteroſq; quorum gloria nobis: & dignitas chara ẽ: ut animo rei magnitudinem complectãtur. Neq; eis aut præcæptis: aut magiſtris: aut exercitatiõibus: q̃bus utũtur omnes: ſed aliis quibũſdam ſe id q̃d expetunt: conſequi poſſe confidant. Ac mea quidem ſententia nemo poterit eſſe omni laude cumulatus orator: niſi erit omnium rerum magnarũq; artium ſcientiam conſecutus. Etenim ex rerum cognitiõe efflореſcat & redũdet oportet oratio: quæ niſi ſit ab oratore pcæpta & cognita: ina-

Quæ quanta ſit: qum multi fuerint qui fabulas in theatro recitauerint: pauci adhuc inuenti ſunt: qui ſpectatoribus placuerint: q̃ũ unus tantummodo Ciceroni placuerit: quẽ delitias ſuas appellabat: Roſcius uidelicet. ex quo deprehẽdi facile poteſt: q̃ difficilis ſit pronunciandi ratio: nam ſi in re leui & inani: utpote ludrica pronunciatio tanti fuit: quanto magis ea in oratore æſtimãda ẽ. Quid dicam de theſauro? ideſt repoſitione: nã inuenta & excogitata ĩ memoria repoſita fideli cuſtodia ſeruantur. Rerum oĩnm: ſcilicet inuentionis: in qua continetur exordium: narratio: diuiſio: confirmatio: confutatio & concluſio. Inuentis: cogitatis: inuenta ad res ueras: cogitata ad uериſimiles pertinent. Rebus & uerbis: res ad inuentionem: uerba ad elocutiouẽ pertinẽt. Hortemurq; potius q̃ admiremur: ac ſi diceret: omiſſa admiratione liberos noſtros hortemur: ut cogitent quanta ſit huius rei magnitudo. Quibus utuntur omnes: ſcilicet uulgo. Præcæptis: quæ de hac arte tradita ſunt. Aut magiſtris: rhetoribus. Aut exercitationibus: ideſt declamationibus. Sed aliis quibuſdam: uidelicet his que a nobis in his libris traduntur. Ac niſi erit omnium rerum: quantum ad antiquitatis memoriam: exempla enim antiquorũ ad id ualent: ut argumentationẽ noſtram & confirment & exornent. Magnarũq; artium: ad omnes artes quæ liberales appellantur. Ex rerum cognitione effloreſcat & redundet oratio: ut horatius: Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ. Effloreſcat: ad exornationem. Redundet: ad locupletatõnem. Percæpta: ad memoriam. Et cognita: ad intelligentiam. Neq; uero: tacitæ quæſtioni reſpõdet: nam obiici poſſet: tantum oratori præcipi: quantum aſſequi nemo poſſit: & præſertim occupatus homo: ſicuti romani ciues qui non ſolum in ſtudiis litterarum exercentur: ſed etiam in gerendarum rerum exercitatione uerſantur. Noſtris præſertim oratoribus: quia hoc fortaſſe græcis imponi poſſet: qui ocio abundant: ut omnia complecti poſſint. Vrbis ac uitæ: rem pu. & priuatam ĩnuit. Nihil ut his putem licere neſcire: ideſt ut exiſtimem neceſſarium eſſe oratorem omnia ſcire. Suſcipere: ad ſtudium. Polliceri: pfeſſione. Vt omni de re: ergo ſi officium oratoris eſt omni de re: quæcunq; propoſita ſit ornate copioſeq; diſſerere: ſequitur oportere eum omnium rerum habere ſcientiam. Sed quia non dubito: quãuis uideatur hoc eſſe oratoris officium ut dixi: tamen quia uideo græcos qui ocio abundant: non aliis negociis occupati: ſicut romani: ut poſſent ſuum omnẽ tempus in ſtudiis litterarum cõſumere: noluiſſe tamen oratorem omnia complecti: ſed a cæteris artibus ſeparaſſe hanc dicendi rationem: quæ in forenſibus diſcæptatõnibus iudiciorum & deliberationum uerſatur: & hoc unũ genus oratori reliquiſſe: ego

quoq; in his libris amplectar: quæ ad hanc partem pertinere putauerunt. Hoc immenſum: magnitudine. Infinitum: numero. Sed etiam ocio: contra illud in tanta occupatione urbis ac uitæ. Neq; in uniuerſo genere ſingulos: ac ſi diceret uniuerſos omnes artes conſequi potuiſſe: ſed ſingulos certe uniuerſas artes non fuiſſe complexos. A cæteris dictionibus: ſcilicet phyſicis & moralibus. Iudiciorum aut deliberationum: uidetur duo tm̃ genera cauſarum innuere: ſed tamen altius intuens: tria genera fuiſſe complexum inueniet. Nam demonſtratiuum genus: de quo tacuiſſe uidetur hoc loco ſub iudiciali continetur. Eſt autem genus iudiciale quod in cõtrouerſia poſitum habet in ſe accuſationem aut petitionẽ cum defenſione. Demõſtratiuum uero quod attribuitur in alicuius certæ perſonæ laudem uel uituperationem. ſed aliquem accuſare non poſſumus: quin eundẽ uituperemus: nec defendere quem nõ laudemus: Apparet ergo ſub iudiciali recte genus quoq; demõſtratiuum itelligi. Repetamq; non ab incunabulis: id eſt repetam non quæ a prima ætate didici aut etiã tradidi: ſed quæ intelligo i diſputationibus noſtrorũ hominum eloquẽtiſſimorum eſſe uerſata. Et hic facit auditorem attentum: quia dicit ſe non uſitata: ſed noua de arte oratoria præcæpta traditurum. Quẽdam ordinem præcæptorum: ut dicam tria eſſe genera cauſarum: demonſtratiuum: deliberatiuum: & iudiciale. Deinde quinq; eſſe partes integrales rhetoricæ facultatis: inuentionem: diſpoſitionẽ: elocutionem: memoriam: & pronũciationem. Poſtea inuentionis partes eſſe: exordium: narrationem: diuiſionem: confirmationem: confutationem: concluſionem: & reliqua per ordinem digerere. Hoc non fuit propoſitum meum. In noſtrorum hominũ: ut Craſſi: ut Antonii. Sed qm̃ illa pateãt in promptuq; ſint omnibus: ac ſi diceret nemo eſt: qui neſciat tria eſſe genera cauſarum: quinq; partes rhetoricæ facultatis: deinde inuentionem diuidi i partes inſtrumẽti. Aut ornatius explicari: aut planius exprimi: propria aduerbia uerbis reddidit & recte: nam aduerbia ſunt: quaſi uerborum epitheta. Explicare: eſt proprie extendere & explanare: exprimere: eſt pene rei ipſius imaginem deſcribere. Vt eorum auctoritatẽ: uidelicet Craſſi & Antonii.

nem quandam habet elocutionẽ & penẽ puerilẽ. Neq; uero hoc ego tãtũ oneris imponã noſtris præſertim oratoribus: in hac tãta occupatione urbis ac uitæ: nihil ut iis putem licere neſcire: quanq̃uis oratoris profeſſioq; ipſa bene dicendi: hoc ſuſcipere ac polliceri uideatur: ut omni de re: quæcũq; res ſit propoſita: ornate ab eo copioſeq; dicatur. Sed quia non dubito: quin hoc plæriſq; immenſum infinitũq; uideatur: & q̃ græcos homines nõ ſolum ingenio & doctrina: ſed etiam ocio ſtudioq; abundantes partitionem quandam artium feciſſe uideo: neq; ĩ uniuerſo genere ſingulos elaboraſſe: ſed ſepoſuiſſe a cæteris dictionibus eam partem dicẽdi: quæ ĩ forenſibus diſcæptationibus iudiciorum aut deliberationum uerſaretur: & id unum genus oratori reliquiſſe. Non complectar in his libris amplius: q̃ q̃d huic generi re quæſita: & multum diſputata: ſũmorum hominũ prope conſenſu eſt tributum. Repetãq; non ab incunabulis noſtræ ueteris puerilisq; doctrinæ quendam ordinem præcæptorum: ſed ea quæ quondã accæpi ĩ noſtrorum hominum eloquẽtiſſimorum: & omni dignitate pñcipum diſputationibus eſſe uerſata. Non q̃ illa contẽnam: quæ græci dicendi artifices & doctores reliquerũt. Sed quoniam illa pateant: ĩ promptuq; ſint omnibus neq; ea interpretatione mea aut ornatius explicari: aut planius exprimi poſſint: Dabis hanc ueniam mi frater ut opinor: ut eorum quibus ſumma dicendi laus a noſtris homĩbus cõceſſa eſt: auctoritatẽ græcis anteponã.

VM IGITVR VEHEMENTIVS. Expedito primo huius operis tractatu: qui locum proœmii obtinet (nam & beniuolentiam captauit a perſona ſua: qum incommoda ſua cõmemorauit: & attentum fecit auditorem: qum ſe noua & inuſitata de hac arte præcæpta traditurum oſtendit) Sequitur ſecundus tractatus: in quo diſputationis futuræ introductio continetur: Eſt autẽ huiuſmodi: Qum ſeditione inteſtina ſenatus/& equeſtris ordo diſcæptarent: Druſus Tri. Pl. cauſam ſenatus ſuſcæpit: & (ut uires acquireret) pernicioſa largitione: lata lege agraria plæbẽ excitauit, Huic rogationi reſiſtebat conſul philippus qui largitionem illã ex dignitate ſenatus non eſſe uidebat: hic qũu grauiter in ſenatum eſſet inuectus: & ei ſegnitiem ꝓ roſtris exprobãs dixiſſet: alio mihi ſenatu opus eſt: Idque Craſſus uir ſummus/& eloquẽtiſſimus grauiter ferret: lictorem immiſit qui ei manum iniiceret. Illo repulſo: non es (inquit) mihi philippe conſul: quando nec ego tibi ſenator ſum, Sub hanc diſceptationẽ dicitur Craſſus cauſa recreandi ſe cũ Antonio/& duobus adoleſcentibus: Cotta & Sulpitio: in agrum tuſculanum recæpiſſe, In cauſam principum: ideſt ſenatus: quia ſenatus ĩpotentiam equeſtris ordinis ferre nolebat: quã in iudiciis exercebat. nam iudicia a ſenatu ad equites tranſlata erãt, quæ ſenatus reuocare ſtudebat. Ludorũ romanorũ: ideſt Circenſium. Quaſi colligendi: ideſt recreandi: ut ipſe in uerrinis: manifeſto furto ꝑturbatus ubi ſe collegit. i. recreatus ẽ. A tribus illis: Craſſo Mutio & Antonio. Deplorata: qa incõmoda reip. miſerabantur. Quod nõ impẽdere illi tanto ante uidiſſet: Diuinarũt (inquit) uiri illi cõſulares imminere reipu. qđ poſtea re ipſa ſumus experti. Humanitatem: quæ eſt uni homini data ex uniuerſis animantibus: unde ab homine appellatur humanitas. Lauti: a lauto lauticia dicit᷑. Vt dies iter eos curiæ: tanta iocunditate conuiuium in tuſculano celebrarunt: ut eo die uiſi ſint in ſenatu fuiſſe. Duobus ſpatiis tribuſue. i. qum bis terue deambulaſſent. Socratem illum: qui eſt in phædone Platonis. nam Plato inducit Socratem præcæptorem ſuum cum Phædone de anima diſputantem: ubi ſubtili & exactiſſima diſputatione omnia (que ad animam pertinent) philoſophus ille complexus eſt. Dicitur autem libellus ille: περι ΤΗσ ψυκησ: qui adhuc extat. Fuit autem Phædon Helidenſis Socrati & Platoni familiariſſimus: conditione ſeruus: forma tamen atq; ingenio liberali: ab Alcibiade ſeu Critone Socrate monente redemptus: qum a lenone domino infami quæſtui intra cælam

Dialogus Incipit narratio.

Vm igitur uehementius inueheret᷑ in cauſam principum conſul Philippus Druſiq; tribunatus ꝓ ſenatus auctoritate ſuſcæptus: infringi iã debilitariq; uideretur: memini dici mihi ludoꝝ romanorum diebus. L. Craſſũ quaſi colligendi ſui cauſa ſe in tuſculanum cõtuliſſe: ueniſſe eodem ſocerum eius: qui fuiſſe Quĩtus Mutius dicebatur: &. M. Antonius homo & conſilioꝝ in repub. ſocius: & ſũma cum Craſſo familiaritate coniunctus, Exierant autem cum ipſo Craſſo adoleſcentes & Druſi maxime familiares: & ĩ quibus magnam tum ſpem maiores natu dignitatis ſue collocarant. C. Cotta (qui tr. petebatur) &. P. Sulpitius qui deinceps eum magiſtratum petiturus putabatur, hi primo die de temporibus illis: deq; uniuerſa re. p (quã ob cauſam uenerant) multum inter ſe uſq; ad extremum tempus diei collocuti ſunt: quo quidem ſermone multa diuinitus a tribus illis conſularibus Cotta deplorata/& cõmemorata narrabat: ut nihil incidiſſet poſtea ciuitati mali: qđ nõ impendere illi tanto ante uidiſſent, Eo autem omni ſermone confecto tantam in Craſſo humanitatem fuiſſe: ut cum lauti accubuiſſent: tolleretur omnis illa ſuperioris triſticia ſermonis: eaq; eſſet in homine iucunditas: & tantus in loquẽdo lepos: ut dies ĩter eos curiæ fuiſſe uideret᷑ cõuiuiũ tuſculani, Poſtero aũt die (qũ illi maiores natu ſatis qeſſẽt: & ĩ ambulationẽ uẽtũ eẽt:) dicebat tũ Scæuolã duobus ſpatiis/tribuſue factis dixiſſe: Cur nõ imitamur Craſſe Socratẽ illũ q ẽ ĩ phædõe Platõis:

ſe cogeretur addiſcere. Is poſtea philoſophus illuſtris fuit. Opacandum: inumbrādum. Quā illā: cuius umbram ſecutus eſt Socrates: ſic enim inducitur Socrates ſub umbra illius arboris diſputare. Quæ mihi uidetur non tam aquula: Plato deſcribit circa platanum fuiſſe riuulum diſcurrentis aquæ: qui radices arboris rigaret: & eam frontibus lætiorem redderet. Locum hunc autem ita deſcribit plato: ut quodammodo uideatur amœnitate ſua ad diſputandum Socratem inuitare. De Platano plura in naturali hiſtoria ſcribit Plinius. Vnam dicit fuiſſe cubitorum trigintaunius radice ramos antecedente: atque ambulatōe academica celebratam: de qua hoc loco Cicero loquitur. Nō tam ipſa aquula: ideſt parua aqua. Dicit aūt aqua: a q̄ uiuimus. Quā Platonis oratione creuiſſe: nam quia inducit Socratē ſub ea arbore diſputantem ideo ipſius arboris ꝑpetua memoria manet. Duriſſimis pedibus: hoc de Socrate legitur: ꝙ ab ortu ſolis: uſq; ad occaſum in iiſdē ueſtigiis immotus: uno intuitu ſteterit: auctor ē Gellius. Meis pedibus: qui ſunt molliores. Ibi (ut ex p̄ſtino ſermone) In hoc capite ſecūdi tractatus cōtinetur: quomodo diſputatio de ſtudiis dicēdi oritur a Craſſo: quæ ſtudia cum ex rebus multis: tum ex auctoritate ſermonis: & partim etiam ex urbium conſtitutione laudantur. In prima parte huius artis oſtendit utilitatem. In ſecūda præſtantiam, In tertia uirtutem eloquentiæ. Priſtino ſermone: quem de diſcrimine reipub. habuerant. De ſtudio dicendi: uidelicet laudaſſe ſtudia eloquentiæ. Tantam facultatem: facultas omnium artiū genus eſt. Sic enim diffinire poſſumus: ut Dialectica facultas diſſerendi: Logica facultas inueniendi: Rhetorica: facultas dicendi. Eſt autem facultas uis quædam: quæ facit: ut id facilius fieri poſſit: quod de unaquaque arte præcipit. Aequalibus: ideſt æqueuis. Quam poſſe dicendo: tres orationis ſingulares tangit partes uidelicet: docere: delectare: & mouere. Cum enim dicit: Tenere hominum cœtus: quantum ad docere. Mentes allicere: quantum ad delectare. Volūtates impellere: quantū ad mouere. Hæc una: argumentatur ab utili. Libero populo: qui rerum potitus eſt: ut populus romanus: & Athenienſis. Floruit: ad honorem & dignitatem. Dominata: ad opes & potentiam. Quod oībus natura ſit datū: qđ a natura oībus datū ē: ut loq poſſint. Qui uero id excellēter facit: uł ſolus uel cū paucis: nū ne oī admiratōe ꝓſequēdus eſt? Aut tā iucūdū: ad gratiā ꝑtinet: & dignitatem. Sumit aūt argumētū a facili: ſimul & iocūdo. Aut tā potēs: ad id qđ dixit ſupra: dn̄ata ē. Sētētiis & uerbis: utrāq; tangit ornationē: & uerborū: & ſententiarum. Populi motū: i roſtris cōcionādo

Nam me hæc tua platanus admonuit: quæ nō minus ad opacandum hunc locum patulis diffuſa eſt ramis: q̄ illa cuius umbram ſecutus eſt Socrates: quæ mihi uidetur non tam ipſa aquula quæ deſcribitur: q̄ Platonis oratione creuiſſe: & ꝙ ille duriſſimis pedibus fecit: ut ſe abiiceret in herba: atque ita que philoſophi diuinitus ferunt eſſe dicta loqueretur: id meis pedibus certe concedi eſt equius. tum Craſſum. Immo uero commodius etiam: puluinoſque popoſciſſe: & omnes in his ſedibus quæ erant ſub platano conſediſſe dicebat. Ibi ut ex priſtino ſermone relaxarentur animi omniū: ſolebat Cotta narrare Craſſum ſermonem quendam de ſtudio dicendi intuliſſe. Qui cum ita eſſet exorſus Non ſibi cohortandum Sulpitium & Cottam: ſed magis utrunque collaudandum uideri: ꝙ tantam iam eſſent facultatem adepti: ut non æqualibus ſuis ſolum anteponerētur: ſed cū maioribus natu compararētur. Neque mihi uero quicq̄ inquit præſtabilius uidetur: q̄ poſſe dicendo tenere hominum cœtus: mentes allicere: uoluntates impellere quo uelit: unde autem uelit deducere: hæc una res in omni libero populo maximeq; ī pacatis trāqllisque ciuitatibus: præcipue ſemꝑ floruit ſempq; dominata eſt. Quid enim eſt aūt tā admirabile: q̄ ex infinita multitudine hominum exiſtere unum: qui id quod omnibus natura ſit datum: uel ſolus: uel cum paucis facere poſſit? Aut tam iucundum cognitu atque auditu: q̄ ſapientibus ſententiis grauibuſque uerbis ornata oratio & perpolita: aut tā potens

atq; magnificum : q̄ populi motus : iudicū religiones : ſenatus grauitatem : unius oratione conuerti ? Quid tam porro regium : tam liberale : tam munificum : q̄ opem ferre ſupplicibus : excitare afflictos : dare ſalutē : liberare periculis : retinere homines in ciuitate ? Quid autem tam neceſſarium : q̄ tenere ſemper arma : qbus uel tectus ipſe eſſe poſſis : uel prouocare improbos : uel te ulciſci laceſſitus ? Age uero ne ſemper forū ſubſellia roſtra : curiāq; meditere : quid eſſe poteſt in ocio aut iucundius : aut magis proprium humanitatis : q̄ ſermo facetus : ac nulla in re rudis ? Hoc enim uno præſtamus uel maxime feris : q̥ colloquimur inter nos : & exprimere dicendo ſenſa poſſimus. Quaōbrem quis hoc non ī re miretur : ſummeq; in eo elaborandum eſſe arbitret̄ : ut quo uno homines maxime beſtiis præſtent : in hoc hominibus ipſis antecellat ? Vt uero iam ad illa ſūma ueniamus : quæuis alia potuit : aut diſperſos homines unum in locum cōgregare ? aut a fera : agreſtiq; uita ad hunc humanum cultum ciuilemq; deducere ? aut iam conſtitutis ciuitatibus : leges : iudicia : iura deſcribere ? Ac ne plura quæ ſunt īnumerabilia conſecter : compre hendam breui. Sic enim ſtatuo perfecti oratoris moderatione & ſapientia : non ſolum ipſius dignitatē : ſed & p̄uatoꝝ & plurimoꝝ : & uniuerſæ reip. ſalutē maxime contineri. Quaōbrem pgite ut facitis adoleſcētes : atq; ī id ſtudiū ī quo eſtis : īcūbite : ut & uobis honori : & amicis utilitati : & reip. emolumēto eē poſſitis. Tū Scæuola

Iudicū religiōes : ī foro cauſidicādo. Senatus grauitatē : ī dicēdo ſentētiā. Iudicū autē religiones ideo dixit : qa iurati iudices exercebāt iudicia. Tā liberale : liberalis dicit̄ q rogatus : munificus qui ſpōte beneficiū cōtulit. Quid aūt ? argumentatur a tuto. Quam opē ferre : ſingula ſingulis reddit : ut oſtendat differētiam liberalis : & munifici. Supplicibus : ad id qđ dicit liberale. Excitare afflictos : quantum ad munificum. Dare ſalutem : ſcilicet petentibus : quantum ad liberale. Periculis liberare : etiam non petentes : quantum ad munificam. Retinere in ciuitate homines : ad utrūq; refertur. Tenere arma : ideſt eloquentiam. Sic ipſe ī arte ueteri : Qui uero ita eſt armatus eloquentia. Vel tectus : ī defendendo Prouocare : laceſſendo & accuſando. Age uero : oſtēdit etiam ocioſis eloquētiā utilem eſſe. Forum : cauſidicus. Subſellia : concionator. Curia : ſenator. Subſellia autē ſunt : in quibus triū uiri. Tr. Pl. quæſtores : uidelicet minores mgr̄atus iudicia exercere ſolebant : non ī ſellis currulibus : ſicut conſules : & prætores. Quæuis alia : niſi eloquētiæ. Fera : efferata. Humanū cultū : ad id quod dixit fera. Ciuilem : ad id qđ dixit agreſti. Aut diſperſos homies : Sic in arte ueteri : qui diſpſos in agris homines : & in tectis ſilueſtribus abditos : ratione quadam compulit : & unum in locum cōgregauit. Aut iā conſtitutis ciuitatibus : leges : iudicia : iuraq; deſcribere : Senſus eſt : aut ciuitates conſtituere : aut cōſtitutas ſeruare. Hoc uno : cum in cæteris fere ſimiles ſimus animantibus : in hoc exceſſimus. Senſa : ſenſus ſunt quibus ſentimus : ſenſa uero quæ ſentimus : ſicut auditus & audita. Sunt enim quædam nomina : quæ in numero ſingulari quartæ ſunt declinationis : & maſculini generis : in plurali uero neutra : & declinationis ſecundæ. Ac ne plura : ac ſi diceret : ſi omnia uoluerim eloquentiæ ornamenta : atque adiumenta narrare : longum nimis erit : atque prolixum. Sic enim ſtatuo : breuiter per enumerationem : comprehendit omnia : quæ ſparſim per totam orationem diffudit. Moderatione : trāſlatio ab auriga : qa ut ille eqs : ſic animus hoīum moderat̄ oratore. Vnde recte græci moderatōnē ψυχαγογὰγ appellant. bene autem ſapientiam cōiungit : nā eloquentia ſine ſapientia plærūq; obfuit : nunq̄ autem profuit. ¶ Tum ſcæuola : Scæuola neq; urbes ab initio per oratores conſtitutas : aut conſeruatas : neque eos eſſe in omni genere ſermonis perfectos contra Craſſum diſputat. & in prima quidem parte proponit duo membra : quæ Craſſus de laudibus eloquētiæ dixit : quæ non concedit. In ſecunda parte primum membrum refellit. In tertia ſecundum. Et primum quidem eſt ? oratione eloquentis conſtitutas eſſe ciuitates : atque ſeruatas. Secundum ? oratorem in omni genere dicendi eſſe perfectum. Ac primum quidem membrum : in duas ptes ſcinditur. Prima in qua refellit ſcæuola : ciuitates a diſertis hominibus : & ornate dicentibus eſſe conſtitutas.

Altera in qua reprehendit eaſdem per oratores eſſe ſeruatas. Secũdum uero membrum ſimplex eſt. C. Lelii ſoceri mei: qui & ipſe eloquentiſſimus fuit. Foro: in quo iudiciale genus tractat̃. Concione: in qua demonſtratiuum. Senatu: ubi deliberatiuum. In omni generc ſermonis humanitatis. Quo dicto: omnes artes: & ſtudiorum genera complectuntur. Humanitas autem ẽ eruditio: inſtitutioq; in bonas artes: non autem dexteritas quædã: ut multi exiſtimant. Quis enim? Incipit primi membri primam partem refellere: & uult quod Craſſus eloquentiæ conceſſerat: prudentis uiri conſilio potius attribuendum.

Delinitum: delinire ẽ placare: & delectare. Ipſe ad cæſarem: uoluptatis illecebris delinitus. A ſapientibus: conſilio. A fortibus: uiribus corporis: nam alterum alterius indiget auxilio: ut etiã ait Saluſtius: & ipſe exẽplo ſequenti demonſtrat.

A diſertis: nõ dicit eloquẽtibus. Nam eloquens dicit̃: cuius oratio eſt grauibus ſẽtentiis referta: & ornatis diſtincta uerbis: diſertus uero: qui ornatiſſimis uerbis redũdat. An uero: Exẽplis ĩcipit exornare ſuam argumẽtationem: uidelicet non fuiſſe a diſertis uiris conſeruatas ciuitates. Paſtores aut cõuenas congregaſſe: cum aſylũ apuit: qđ athenis primi inſtituerant Herculis filii: timentes eos: qui a pr̃e iniuriã accæperant ad quoꝝ poſtea ſiĩitudinẽ Romulus & Remus eiuſmodi tẽplũ aperuerũt. Aut ſabinorũ cõnubia coniuuxiſſe. Nota ẽ hiſtoria: quẽadmodum Romulus cum a Finitimis per legatos connubia impetrare non poſſet: a quibuſdã etiã ſupbũ ſatis reſpõſum accæpiſſet: dicentibus ecqđ fœminis quoq; aſylum aperuiſſet: id enim demum cõpar cõnubium fore: iram diſſimulans q̃ magnificentiſſimo potuit apparatu ludos inſtruxit: ut rem claram expectatãq; faceret. Quo cum ex cæteris populis multi conueniſſent: ſabini omnium proximi ferme omnes cõuenere. Ibi cum omnes ludis intenti eſſent: ex cõpoſito dato ſigno: iuuentus Romana paſſim ad uirgines rapiendas diſcurrunt. Hic finis ludorum fuit. Patres uirginũ mœſti rediere. Hac de cauſa a tribus ſimul populis bellum Romanis indictum: ab Antenatibus: Cruſtumeniis: Ceninenſibus: quos Romulus haud difficulter ſubegit. A ſabinis poſtremo bellum ĩdictum: multoque id maximum: quod tamen ipſum euentu fœlici confectum eſt. His rebus apparet inquit Romulum conſilio: & uiribus magis: q̃ eloquentia ciuitatem noſtram inſtituiſſe.

Finitimorum uim repreſſiſſe: hoc ad uires pertinet. Vnde ſupra dixit: a ſapientibus: & fortibus. Vim autem finitimorum repreſſit eo modo: quo diximus. Quid enim Numma Pompilio? Quid in Seruio Tullio? Quid in cæteris regibus? qui omnes (ut inquit Liuius) merito urbis conditores appellari poſſunt. Mente non lingua: ideſt conſilio: non eloquentia: & inſtrumentum poſuit pro re. Nam a mente conſilium: a lingua proficiſcitur eloquentia. Et hoc quoque patet: quo modo Brutus ſtultum ſe finxerit: ut apud regem tutus eſſet: donec ei regnũ extorſit. Quid exactis regibus? ſcilicet fuit in principibus ciuitatis.

comiter (ut ſolebat) Cætera inquit aſſentior Craſſo: ne aut de C. Leſii ſoceri mei: aut de huius generis: aut arte: aut gloria detraham: ſed illa duo Craſſe uereor: ne tibi poſſim concedere. Vnum quod ab oratoribus ciuitates: & ab initio conſtitutas: & ſæpe conſeruatas eſſe dixiſti? Alterum quod remoto foro: concione: iudiciis: ſenatu: ſtatuiſti oratorem in omni genere ſermonis & humanitatis eſſe perfectum. Quis enim tibi hoc conceſſerit: aut initio genus hominum in montibus ac ſiluis diſſipatum: non prudentium conſiliis cõpulſum potius: q̃ diſertorum oratione delinitum: ſe oppidis mœnibuſq; ſepſiſſe? Aut uero reliquas utilitates: aut inſtituendis: aut in conſeruandis ciuitatibus: non a ſapientibus & fortibus uiris: ſed a diſertis: ornateq; dicentibus eſſe conſtitutas? An tibi Romulus ille aut paſtores & conuenas congregaſſe: aut ſabinorum connubia coniũxiſſe: aut finitimorum uim repreſſiſſe eloquentia uidetur: non conſilio & ſapientia ſingulari? Quid enim in Numa Pompilio? Quid in Seruio Tullio? Quid in cæteris regibus: quorum multa ſunt eximia ad conſtituendã rempub. num quod eloquẽtiæ ueſtigiũ apparet? Quid exactis regibus? tã & ſi ipſam exactionẽ mẽte nõ lĩgua pfectã L. Bruti eſſe cernimus: ſed deĩceps oĩa nõne plena cõſilioꝝ: ĩania uerboꝝ uide-

mus? Ego uero (ſi uelim nr̄æ ciuitatis exēplis uti & aliaꝝ) plura proferre poſſim detrimenta publicis rebus: q̃ adiumenta per homines eloquētiſſimos importata. Sed ut reliqua prætermittam: omniū mihi uideor excæptis Craſſe uobis duobus: eloquētiſſimos audiſſe. T. & . C. ſempronios: quorum pater homo prudens & grauis haud q̃q̃ eloquens: & ſæpe alias: & maxime cenſor ſaluti reipu. fuit. Atq; is non accurata quadam orationis copia ſed nuda: atq; uerbo libertinos ī urbanas tribus tranſtulit: qđ ni feciſſet rēpu. (quam nūc uix tenemus) iam diu nullam haberemus. At uero eius filii diſerti: & omnibus uel naturæ uel doctrinæ præſidiis ad dicendū parati: cum ciuitatem uel paterno conſilio: uel auitis armis florentiſſimam accæpiſſent: iſta præclara gubernatrice (ut ais) ciuitatum eloquentia remp. diſſipauerunt. Quid leges ueteres moreſq; maiorum? Quid auſpicia quibus ego & tu cum magna reipu. ſalute præſumus? Quid religiones & cerimoniæ? quid hæc iura ciuilia: q̃ iam pridem in noſtra familia ſine ulla eloquentiæ laude uerſant̄. Num aut ĩuenta ſūt: aut cognita: aut oīo ab oratoꝝ genere tractata? Equidē & Ser. Galbam memoria teneo: diuinū hoīem ĩ dicēdo: & . M. Aemilium Porcinā: & . C. ipſū Carbonē: quē tu adoleſcētulus ꝓpuliſti: ignarū legū: hæſitātē ĩ maioꝝ ĩſtitutis: rudē ĩ iure ciuili. & hæc ætas nr̄a præter te Craſſe: q tuo magis ſtudio: q̃ ꝓprio munere aliquo diſertoꝝ: ius a nobis ciuile

Ego uero: oratorie agit. Poſtq̃ enim refutauit argumenta aduerſarii: ſua confirmat. Dicit enim nō ſolum eloquentes non inſtituiſſe ciuitates: ſed inſtitutas euertiſſe plærūq;. Tiberium: & . Cn. Sempronios: qui Tiberii Gracchi filii fuerunt: hi cum intenderent ferre leges agrarias: quæ reip. pernitioſæ erant: interempti ſunt: Alter a Scipione Naſica: Alter ab. L. Opimio conſule. Libertinos in urbanas tribus tranſtulit: quod etiam multis annis ante. Q. Fabius fecerat: qui ex illo maximus cognominatus eſt. Et hoc idem factum eſt: quia magnum erat reipub. detrimentum: & ſummæ cauſa ſeditionis: ſi libertini per ſe ſuffragia ferrent. Nam libertini ſubornabāt̄ a p̄ncipibus ciuitatis: ut ſuffragia eoꝝ: quocunq; uellēt traherēt: & ita magiſtratus: ac imperia indignis plærūq; demādabant̄. Sed poſtq̃ in tribuſ urbanas trāſlati ſunt: neceſſe erat ut cū aliis nō ſeparatim ſuffragia ferrent. Cenſor: ſcilicet cū Claudio. At uero: Oſtendit per comparationē plus ualuiſſe patrem cōſilio ſine eloquentia: q̃ filios eloquētia: īmo illum plurimū profuiſſe reipub. hos maxime nocuiſſe. Naturæ: ad ingenium. Doctrinæ: ad induſtriam. Vel auitis armis: ideſt armis Scipiōis Aphricani ſupioris: q pater Corneliæ fuit: matris Tiberii: & C. Gracchorū. Gubernatione unius: ironice loquitur Dixerat enim Craſſus: Sic cauſam ſtatuo: perfecti oratoris moderatione. Quid leges? ordo eſt: num autem inuentæ ſunt? zeugma enī ē ab īferiori. ꝑgit aūt refellere ab oratoribus ciuitates eſſe cōſtitutas: atq; ſeruatas An inqt ī eo: ꝙ ad leges: & mores: & auſpicia: & religioneſ ꝑtinet: ciuitates ab oratoribus cōſtitutæ & cōſeruatæ ſūt? Leges: q̃. xii. tabulis cōtinent̄. Primū. n. ī ciuitatē ab Athenis latæ fuerūt: qbus rēp. cōſtituere. Ante eas. n. nullæ erāt apđ romāos ſcp̄tæ leges. Moreſq; maioꝝ: mos cū plus aliq̃to ī ciuitate ījualuerit ꝓ legibus habet̄. Quid auſpicia? qa apđ Ro. nihil publice nec p̄uati gerebat̄: niſi captis auſpiciis. Vnde etiā auſpicia ī nuptiis adhibebant̄: ut apud Lucanum Cōtētiq; auſpice bruto. Quibus ego: & tu Craſſe: nā Scæuola & Craſſus augures fuere. Quid religiones: & cerimoniæ? Nam pontifices docebant quibus diebus: quibuſue hoſtiis ſacrificandū eſſet: in quibus religiones: & cerimoniæ continentur. Equidem: exemplo probat nōnullis oratoribus: & his: qui maxime laudibus eloquentiæ præſtarent: ius ciuile incognitū fuiſſe: quo maxīe ciuitates conſtituuntur atq; ſeruantur. Sergium Galbam: & . M. Aemilium porcinam: & . C. ipſum carbonem. Hi ſuis temporibus clari omnes oratores extiterunt: ut etiam ipſe Cicero in libro de claris oratoribus oſtendit. Quem tu adoleſcentulus pepuliſti: Craſſus adoleſcens. Cn. carbonem ſibi inimiciſſimum accuſauerat: & cum ſcrinium eius complura continens: quibus facile carbo opprimi poſſet: allatum eſſet a ſeruo: ut erat ſignatum cum ſeruo catenato ad eum remiſit: ut animi magnitudinem oſtenderet. In hac accuſatione Craſſus ſuperior euaſit. In iure ciuili: ius ciuile genus eſt: compræhendit enim & leges: & inſtituta maiorum.

Quod pudeat: pro cuius pudeat. Nã hoc uerbũ aliquãdo eſt pſonale. Quod uero: Poſtq̃ primũ membrũ confutauit: uidelicet nõ eſſe ab oratoribus ciuitates conſtitutas: & cõſeruatas: quod in duas ptes diuiſum erat: tranſit ad ſecũdum: uidelicet oratorẽ in omni genere ſermonis eſſe perfectum: & hoc quoq; rep̃hendit. Niſi in tuo regno. i. in tuſculano tuo: & urbane hanc ſermonis Craſſi confutationẽ ſuſcipit: & iocatur ſcæuola. Multiſq; præeſſem. i. me ducẽ p̃ſtarem his: q tecũ cõtendere uellent. Et bene præeſſem dicit: quaſi aduocatus: nã iuriſcõſultus erat. Qui aut interdicto tecũ contenderẽt: iterdictũ uocat formas: & conceptiones uerboꝝ: quibus contendere ſolent inter ſe nõnulli de poſſeſſione: aut q̃ſi poſſeſſione alicuius rei: cum p̃tores: aut aliq̃d fieri pmittũt: aut ꝓhibent. Eſt ergo interdictũ: (ut ſũmati dicã) p̃toria ꝓhibitio de poſſeſſionis pturbatione: quotiens p̃tor ꝓhibet: ne aliqs de poſſeſſione perturbetur. Dicit ergo multis p̃eſſem: qui tecum prohibitione p̃toria agerent: ne eos de poſſeſſione pturbares: ut philoſophi: quia oratoribus uẽdicas: quod eoꝝ ꝓprium ẽ. Aut te ex iure conſertum: ideſt ad cõſerendũ: hoc ẽ cõteſtata lite i ius uocarẽt. Lis dicebat eſſe cõteſtata: cum utriq; partibus exiſtentibus

didiciſti: qd' iterdũ pudeat: iuris ignara ẽ. Quod uero ĩ extrema orõe q̃ſi ꝓ tuo iur̃ ſũpſiſti: oratorẽ ĩ oĩs ſermonis diſputatiõe copioſiſſime uerſari poſſe: id niſi hic ĩ tuo regno eſſemus: nõ tuliſſẽ: multiſq; præeſſẽ: q aut interdicto tecũ cõtẽderẽt: aut te ex iure manu cõſertũ uocarẽt: quod ĩ alienas poſſeſſiones tam temere irruiſſes. Agerẽt. n. tecũ lege p̃mũ pythagorei oẽs: atq; democriti cæteriq; ĩ ſuo genere phyſici: uĩdicarentq; ornati ĩ dicẽdo & graues: q̃bus cũ tibi iuſto ſacramẽto cõtẽdere nõ liceret. Vrgerẽt prӕterea phõꝝ greges: iã ab illo fonte & capite Socrate: nihil de bonis rebus ĩ uita: nihil de malis: nihil de aĩ pmotionibus: nihil de hominũ moribus nihil de rõne uitæ didiciſſe: nihil oĩo quæſiſſe: nihil ſcire cõuincerẽt: & cũ uniuerſi ĩ te ĩpetũ feciſſent: tum ſingulæ familiæ litẽ tibi ĩtẽderent. Inſtaret academia quæ

ad prætorẽ dicitur: Eſtote teſtes: hoc modo: Cũ accuſator & reus in iudiciũ ueniſſent: altera pars ſcilicet accuſator: ſummã cauſæ narrabat. Deinde his q adera nt dicebat: Teſtes eſtote: tum utraq; pars ius ſuũ quærebat: Vt exẽpli grã: Eſt q cõquerit ſuã ab aliquo poſſeſſionẽ occupari. hic aduerſariũ in iudiciũ citari facit: & apud prætorẽ: uel iudicẽ contra aduerſariũ intendit hoc modo: Occupaſti poſſeſſionẽ meã: ille depellit: non occupaui. Tũ q petit: qui adſũt teſtes eſſe iubet: quõ ꝓſtratus ſit: poſſeſſionẽ ſuã ab eo (quẽ reũ facit) occupatã. Reus uero eoſdẽ teſtes facit negare ſe poſſeſſionẽ illã occupaſſe. His ita actis: lis dicit conteſtata. Quod in alienas poſſeſſiones: nam cũ cõſtituis oratorẽ in omni genere ſermonis eſſe pfectũ: id ei attribuis: q totũ ſuũ non eſt: ſed aliorum.

Omnes pythagorei: pythagoras ſamius fuit mneſarchi annuloꝝ ſculptoris filius: ſiue (ut Ariſtoxenus ait) Tyrrhenus ex inſula: quã (eiectis Tyrrhenis) Athenienſes poſſederunt. Is dicebat animas de corpore in corpus tranſmigrare. Qui ergo a pythagora deſcenderũt (Nam ille in ea parte Italiæ (quæ magna olim græcia uocabat) philoſophiã docuit) contenderent oratores neſcire: quõmo animæ de corporibus in alia corpora migrarent. Democriti: democritus Athenocriti filius: ſiue damaſippi fuit. Hũc legimus tractaſſe: rerũ omniũ naturã ex atomis conſtare. Senſit etiã infinitos eſſe modos generationi: & corruptioni obnoxios: nihil ex eo (quod nõ ſit) fieri: neq; in id (qd' haud quaq̃ ſit) corrũpi. Ornati hoĩes: quãtũ ad uerba. Graues: quantũ ad ſententias. Quibus cum iuſto ſacramento: conſuetudo erat: ut in iudiciis utraq; pars iuraret ſuã petitionẽ: ut ipſe crederet: eſſe iuſtam: ac uerã: uel negationẽ: accuſationem: uel defenſionem: & tanta apud eos iuriſiurandi obſeruatio fuit: ut (qui iuraſſet) ex eo iudicio nõ ſine magna laude: uel ignominia euadere poſſet. Laude: ſi uiciſſet. Ignominia: ſi uictus fuiſſet. Quod hæc cõſuetudo antiq̃tus fuerit: apud Valeriũ quoq; cognoſci licet: ubi de teſtamẽtis tractat: Afronia (iq̃t) tũ cũ ſorore ſacramẽto cõtẽdere uoluit. Itẽ alibi: L. q̃dẽ Sextilius: & M. Põpilius (quos. P. Aneus ſanguine ſibi cõiũctos ex eadẽ pte (q̃ Tullianũ) Hæredes fecerat) ſacramẽto cũ adoleſcẽtulo cõtẽdere auſi nõ ſũt. Quibus cũ iuſto ſacramẽto neq;. n. iuſte iurares materiã phõꝝ ꝓpriã oratoris eſſe. Iam ab illo fonte & capite Socrate: philoſophi (iq̃t) q̃ a Socrate deſcenderũt) inſtarẽt oratorẽ de uita & moribus hominũ nõ poſſe diſcernere. Ab illo fõte & capite dicit: q̃a Socrates p̃mus fuit: q moralẽ philoſophiã de cœlo in terrã dicit deduxiſſe. Hominũ moribus. i. de rõne uitæ: quãtũ ad moralẽ philoſophiã. Vitæ aũt ratio triplex ẽ: Politica: Monaſtica: & Oeconomica. Singulæ familiæ. i. ſectæ: Nã philoſophiæ moralis

tres ſectæ fuerunt: quæ quidem probarentur: Stoici: Peripatetici: & Academici. Epicurei quoq; de moribus: & uita diſputarunt: ſed bæluarum more. Stoicorum princeps zeno fuit: Peripateticorum autem Plato. Et Stoici quidem nihil præter uirtutem bonum eſſe dicebant: Peripatetici autem uirtutem quidem ſummum bonum affirmant: ſed alia quoq; eſſe: quæ bona & eſſent: & appellari deberent: ut diuitiæ: potentia: nobilitas: bona ualitudo: & huiuſcemodi alia. Cum his etiam eſſe quædam adminicula ad uirtutem comparandam. Rurſus Stoici neminem bonū eſſe dicebant: niſi ſapientē. Sapientem autem interp̄tabāt eum: in quem nulla animi perturbatio caderet. At uero Peripatetici bonū quidem neminem eſſe niſi ſapientem affirmabant. Sed ſapientem eum interp̄tabant ī quem perturbationes animi caderent: ſed uirtute eas coercent. Academici autem nihil confirmabant: ſed (q̄d probabilius uidebatur): id ī ſua diſputatione ſequebātur. Et dicebant omnia: (de quibus diſputarēt homines) uideri magis: q̄ ut ita eſſet affirmari poſſe. Diſputationum ſuarum: atq; interrogationū laqueis: Stoici cōciſis utuntur argumentis: ut exēpli gratia: Probare uolunt diuitias malū eſſe: hoc modo intendunt: Diuitiæ plærūq; nocent: ergo male ſunt: breue hoc: ſed ualidū: ac prope neceſſarium argumentum eſt. Adiumenta: atq; ornamēta dicendi: Cū dicit adiumēta: reſpicit illd̄ Quid autē tam neceſſariū: q̄ tenere arma: quibus uel tectus ipſe eſſe poſſis: uel p̄uocare improbos: uel te ulciſci laceſſitus: Nam arma ſignificat locos: ex quibus argumenta ſumuntur: ſiue rationes noſtras confirmare: ſiue aduerſariorum diſſoluere uolumus. Nouimus autem Ariſtotelem & Theophraſtum: Peripateticos maxima eloquentia uiros: locos non ſolum logicos: ſed etiam rhetoricos: & ſubtiliter compoſuiſſe & tractaſſe. Cum uero dicit: atq; ornamenta dicendi: tangit illud: Aut tam iocundum cognitu & auditu: q̄ ſapientibus ſententiis: grauibus uerbis ornata & p̄polita oratio. Hoc ergo quod ſupra Craſſus dixit: ad ornamenta dicendi pertinet: quæ ex philoſophorum fontibus hauriunt. Nā ſapiēter & grauiter dicere nemo poteſt: qui nō præcæpta philoſophiæ didicerit. Ariſtotelem: Ariſtoteles ſtagyrites: iter omnes Platonis diſcipulos maxime excelluit. Theophraſtum: Theophraſtus autem Creſius fuit: uir ſūmæ prudētiæ: ſtudiiq; ſingularis: ac diuinæ eloquentiæ. Ad eum audiendum pergebant diſcipuli ad duo milia. Fuit autem Platonis diſcipulus: deinde Ariſtotelis. Cum autem ex Ariſtotele præcæptore quæreretur: quem poſt mortem ſucceſſurum relinqueret: reſpondit Theophraſtum. Miſſos facio: eſt occupatio. Mathematicos: ut aſtrologos: Geometras. Quadam propria facultate: uel iuriſconſulti: uel philoſophi: quia ingenio præſtas. In iudiciis: quantum ad iudiciale genus. Concionibus: ad demonſtratiuum. Sētentiis: ad deliberatiuum.

¶ TVM ILLE. Craſſus eam diſputationis partem (qua oratorem dixit: in omni genere ſermonis perfectum) defendit: & ſententiā ſcæuolæ alio modo interpretatur. Carneades: hic Libycus fuit Cyrenæus prīceps iunioris academiæ Chryſippi diſcipulus: æthicæ ſe magis deuouit q̄ phyſici

quicquid dixiſſes: id teipſum negare cogeret. Stoici uero noſtri diſputationum ſuarum: atque interrogationum laqueis te irretitum tenerent. Peripatetici autem hæc ipſa (quæ propria oratorum putas eſſe) adiumenta atque ornamenta dicendi: a ſe peti dicerent oportere: ac non ſolum meliora: ſed etiam multo plura Ariſtotelem Theophraſtum de his rebus: q̄ omnes dicendi magiſtros ſcripſiſſe oſtenderent: miſſos facio mathematicos: grāmaticos: muſicos: quorum artibus ueſtra iſta dicendi uis ne minima quidem ſocietate coniungitur. Quāobrē iſta tanta tāq; multa profitenda Craſſe non cenſeo: ſatis id eſt magnum: quod potes præſtare: ut in iudiciis ea cauſa (quancunq; tu dicis) melior & probabilior eſſe uideatur: ut in concionibus & ſententiis dicendis: ad perſuadendum tua plurimum ualeat oratio. Deniq; ut prudentibus diſerte: ſtultis etiam uere uideare dicere. Hoc amplius ſiquid poteris: non id mihi uidebitur orator: ſed craſſus ſua quadam p̄pria non cōmuni oratorum facultate poſſe. ¶ Tum ille: Non ſum (inquit) neſcius Scæuola: iſta inter græcos dici & diſcæptari ſolere. audiui enim ſūmos homines (cum quæſtor ex macedonia ueniſſem athenas: florente academia: ut temporibus illis ferebatur) q̄ eā Carneades &

Clitomachus & Aeſchines obtinebāt. Erat etiā Metrodorus: q cū illis una etiā ipſū illū Carneadē diligentius audierat: hoīem oīum ī dicēdo (ut ferebat) acerrimū & copioſiſſimū. Vigebat auditor Panætii illius tui Mnexarchus: & ꝑipatetici Critolaus & Diodorus. Multi erāt præterea præclari ī philoſophia: & nobiles: a quibus oībus una pene uoce repelli oratorē a gubernaculis ciuitatis: excludi ab oī doctrina rerūq; maioꝝ ſcīa: ac tm̄ in iudicia & cōciūculas: tanq̄ in aliqd̕ priſtinū detrudi & cōpingi uidebā. Sed ego neq; illis aſſētiebar: neq; haꝝ diſputationū īuētori & principi lōge oīum in dicēdo grauiſſimo: & eloquētiſſimo Platoni: cuius tū athenis cū Carneade diligētius legi gorgiā: quo ī libro in hoc maxime admirabar Platonē: ꝙ mihi ī oratoribus irridendis: ipſe eē orator ſūmus uidebat. Verbi. n. controuerſia tādiu torquet hoīes græculos ꝯtētionis cupidiores q̄ ueritatis. Nā ſiqs hūc ſtatuit eē oratorē q tm̄modo ī iure: aut ī iudiciis poſſit: aut apud populū: aut ī ſenatu copioſe loq: tamē huic ipſi multa tribuat & concedat: neceſſe ē. Neq;. n. ſine multa ꝑtractatiōe oīum reꝝ. p. neq; ſine legū moꝝ iuris ſcīa: neq; natura hoīm īcognita

ad eū quoq; audiendū oratores ꝑgebant: ut Laertius ſcribit. Clitomachus: carthaginēſis fuit: patriaq; lingua Haſdrubal appellabat: Athenis autē cōtēdit quadraginta annos natus: audiuitq; Carneadē. ad tātū aūt ꝑitiæ ꝓuectus ē: ut ultra quadragīta uolumina ſcripſerit. Aeſchines: Charini lunicas uēdētis ſiue Lyſaniæ filius Atheniēſis fuit. Erat aūt ī arte oratoria maxime exercitatus: is nūq̄ a Socrate diſcedebat: atq; ideo de illo Socrates dicere ſolebat: ſolus nos honorare nouit Aeſchīes. Fuit aūt a puero miræ idolis: ac laboris patiētiſſimus. Metrodorus: is fuit Atheniēſis pictor: idēq; philoſophus: & ī utraq; ſcīa (ut Plini. ī naturali hiſto. refert) magnæ auctoritatis: ita q; qū. L. Paulus deuicto parſe petiiſſet ab Atheniēſibus uti ſibi q̄probatiſſimū philoſobhū mitterēt ad erudiēdos liberos: metrodoꝝ elegerūt: ꝓfeſſi eundē ī utroq; d̕ſiderio ꝓſtātiſſimū: qd̕ ita paulus quoq; iudicauit. Auditor Panætii: q Scipionis aphricani ꝑcæptor fuit: & quē Cicero imitatus ē in officiis. Critolaus & Diodorus: hi naturā deoꝝ penitus ſuſtulerūt. unde Diodorus αθεοσ ē appellatus. A gubernaculis ciuitatū: qd̕ ꝓpriū philoſophi eē diceret. Vnde Plato dicere ſolebat: Tū demū beatū orbē futuꝝ qū aūt ſapiētes regnare: aut reges ſapere cœpiſſēt. Detrudi: quaſi ex alta ſcīa. In aliqd̕ piſtrinū: amare ſimul & urbane dixit. i. tanq̄ orator ī uile miniſteriū deiiciendus eēt: hoc ē laborem magnū & ignominioſū dignuſ ſuſtinere. Sed neq; ego: Secūda pars ē: ubi oſtēdit cur Scæuolæ nō aſſentiat. Gorgiā: libꝝ Plato cōpoſuit: quē gorgiā inſcripſit: in quo diſputat rhetoricā nō eē artē: ſed idolū: & umbrā artis: adeo ut eā cōparet coqnæ: & iō dicit irridēdis. queādmodū. n. coquus quandā habet condiēdoꝝ experiētiā: ita rhetoricā dicit quādā expiētiā hr̄e dicēdi. Verbi. n. cōtrouerſia. ſ. oratoris. Dicūt. n. iſti græculi: Si diſerte de cauſis loqtur: orator ē: ſi de philoſophia: philoſophus: nec ītelligūt ꝓpriū oratoris eſſe: diſtincte: ornate: & copioſe dicere. Siue ergo qs de cauſis: ſiue de philoſophia: ſiue de alio quocūq; genere tractat: dūmodo id diſtincte: ornate: copioſeq; faciat: orator appellādus ē. Nā ſiqs: ꝓſuppoſito nō tamē cōceſſo: ut ſicut ipſi dicūt: orator is ſit: qui aut in iudicio: aut apud populū: aut ī ſenatu copioſe loqui poſſit: tamē huic ipſi multū tribuant neceſſe eſt. Nō enim ſine uerbis copioſe loqui poterit: uerba autē ſūt rerum: igitur ſine cognitione rerū copioſus eſſe nō poterit. In iure aut in iudiciis: quantum ad iudiciale genus: ſiue de re iudicāda quærat: ſiue de re iudicata. iudicāda quantū ad ius. iudicata quantū ad iudicia. Apd̕ populū: quantū ad demōſtratiuū. In ſenatu: quātū ad deliberatiuū genus. Neq; enim ſine pertractatione: probat neceſſe eſſe ut multa tribuāt oratori. Et hic innuit politicam: aut exiguam æthicæ philoſophiæ partem. Hæc autem ſunt philoſophi propria: igitur ſi copioſus eſſe debet orator: hæc quoq; tenere neceſſe eſt. Legum: lex eſt generale populi ius: aut plæbis rogante magiſtratu. Moꝝ: quod in ciuitatibus fieri ſolet: ut pactum: par: æquum: iudicatum. Ius duplex eſt: diuinum: & humanum. Ius diuinum dicitur religio: & omnis cerimonia. Ius humanum diuiditur in pietatem: gratiam: uindicationem: obſeruantiam: ueritatem: & fidem.

Neq; natura hominum incognita: per quod hominum affectus: uel ad iram: uel ad miſericordiam concitare: & flectere poſſit: quod eſt phyſici proprium. id etiam orator tenere debet: ut cognoſcat cholericum ad iram facile incitari: ſanguineum ad miſericordiā: phlegmaticum ad metū.

Ac moribus:ꝑuatis uniuſcuiuſq;:ꝗa alii ſūt cupidi:alii liberales:alii urbani:alii callidi.Ergo ꝓ ꝗli tate moꝝ eoꝝ:q audiēt:erit oratio adaptāda.Nā ſi cupidus ē:ad parſimoniā ꝓclíuis ē.Si liberal':ad munificētiā.Si callidus:ad dolū.Si urbanus:ad riſū. Callidæ:ad nature rōnem ꝑtinet. Perite:ad moꝝ experiētiā. Illa minima.ſ.legū:moꝝ:iuris:ſciam:& naturā hoīum cognoſcere:ac moreſ:qui bus rebus mouent':τα πα]Ν.Hæc tamē paulopoſt maximā uim habere dicit. Quāobrem:cōclu dit nūc Craſſus:exquo oſtēdit græculos illos cōtētionis cupidiores eē q̄ ueritatiſ:& uerbi tm̄modo cōtrouerſia torqueri. Ornate:ad elegātiā uerboꝝ & ſniaꝝ. Cōpoſite:ad ipſius orōnis cōcinitatē. Copioſe:ad utrūq; ꝑtinet. Sine ea ſcia.ſ.æthica. Phyſicus ille Democritus: q reꝝ naturā ex atomis cōſtare dixit. A ciuilibus cōtrouerſiis remotiſſimis:ut in timæo de deo mūdi: in Mēnone de uirtute:in phædrone đ aīa:ī Cteſihpōte de republica. Aliis:ab oratoris ſtudio. Si Carneades: quem legimus oēm diuinādi tractaſſe ratōnem:duobus libris: quoꝝ ī altero de ſōniis: ī altero de oraculis tractat. Eteni uidemus:uult ꝓbare eloquentiā:nō philoſophi: ſed oratoris ꝓpriā eē:& argumētat' hoc modo:Si elocutio ꝓpͣa philoſophi eſſet:qcūq; ſine elocutione philoſophiā tractaret:hic non eſſet philoſophus appellādus.At cōplures philoſophiā nudis uerbis:& ſine ullo orōnis ornatu tractarūt: hiq; ī numero ſubtiliū philoſophoꝝ habētur:nō ḡ eſt elocutio philoſophi ꝓpͣa:ſed oratoris exiſtimāda. Ieiune: quātū ad ſnīas. Exiliter:ad uerba.

Neq;: immo ſatiſfeciſſe. Ob eā rem: quod ieiune & exiliter diſputarēt. Alienam:a philoſophia. Quid ergo:quādo uidemus quoſdā ieiune & exiliter diſputaſſe:& eos quidē acutiſſimos.Quid intereſt: inter oratorē & philoſophos? Vnū erit: ut ipſe declarat. Vbertatē:ſententiarū. Copiam:uerboꝝ. Varietate:propter tres characteres: ſublimem:mediocrē:& humilē. Habent ꝓpriam cōpoſitam orationē:& ornatā:& artificio:quādam expoſitione diſtinctā: paucis uerbis oſtēdit:quid oratorē habere oporteat? Propriā:ad elegantiā. Compoſitā:ad orationis cōcinnitatē.Propriā:ut pura ſit oratio:ac uſitatis:& ꝓpriis uerbis compoſita.Pura eſt oratio:quæ ab omni uitio remota ſeruatur.Vſitata uerba ſūt:quæ uerſātur in ſermone:& cōſuetudine quotidiana.Propria:quæ eius rei uerba ſunt:aut eē poſſunt:qua de re agitur:& ex his uerbis cōparatur elegantia. Compoſitam:ut oratio ex omni parte ſit æqualiter perpolita ſine hiatu. Artificio:ad id quod dixit ꝓpriam:artificis enim eſt:nequādo plus in materia ꝓgrediatur:q̄ liceat:ergo ſi uoluerit orator ꝓpriam eſſe orationem:raro trāſlationibus utetur. Quod ſi uti uoluerit:id artificioſe faciat. Expolitione:pertinet ad id quod dixit ornatā. Ornatam:ad dignitatem pertinet.Eſt enim dignitas:quæ reddit ornatam orationem: uarietate diſtinguēs.Hæc uerboꝝ:& ſētentiarū exornatione continetur.Qum ergo dicit:ꝓpriā:cōpoſitā:& ornatā:elocutionē cōplectit' uniuerſā:quæ ī elegātiā diuidit:cōpoſitionē & dignitatem. Res:uidelicet

ac moribus:ī his ipſis rebus ſatis callide uerſari: & ꝑite pōt.Qui autē hæc cognouerit:ſine qbus ne illa qdē minima ī cauſis qſq̄ recte tueri pōt:qd huic abeſſe poterit: đ maximaꝝ reꝝ ſcia? Sin oratoris nil uis eē:niſi cōpoſite ornate cōpioſe eloq:quæro idipſū q poſſit aſſequi: ſine ea ſcia:quā ei nō cōcedis?dicēdi.n.uirtus: niſi ei(qui dicet)& ea(de qbus dicet)ꝓcæpta ſint)extare nō poteſt. Quāobrē ſi ornate locutus ē:ſicut & ferūt:& mihi uidetur phyſicus ille democritus? materia illa fuit philoſophiæ:de qua dixit: ornatus uero ipſe uerborū oratorū putādus ē.Et ſi Plato de rebus a ciuilibus controuerſiis remotiſſimis:diuinitus ē locutus:qđ ego cōcedo:ſi idē Ariſtoteles:ſi Theophraſtus:ſi Carneades in rebus his (de qbus diſputauerūt)eloquētes & ī dicēdo ſuaues atq; ornati fuerūt:ſint hæ res de quibus diſputāt:ī aliis quibuſdā ſtudiis:oratio quidē ipſa: ꝓpria ē huius unius rationis:de qua loqmur & quærimus. Eteni uidemus iiſdē de rebus ieiune quoſdā & exiliter:ut eū(quē accutiſſimū ferūt)Cryſippū diſputauiſſe.Neq; ob eā rē philoſophiæ nō ſatiſfeciſſe:qđ nō habuerit ex arte:alienā hāc dicēdi facultatē.Quid ergo ītereſt?aut q diſcernes eoꝝ (quos nominaui)in dicēdo ubertatē & copiā:ab eoꝝ exilitate:q hac dicēdi uarietate & elegātia nō utūtur? Vnū erit ꝑfecto:quod ii(qui bene dicunt)ꝓpriam compoſitam orationem:& ornatam:& artificio quodam & expolitione diſtinctam habēt: hæc autem oratio(ſi res nō

ſententiæ. Percæpta & cognita:bono utitur ordine. Vel:pro etiã optimoꝝ. Nam ſiquis:Nũc euidẽtius exponit qđ ſuperius incœperat:uidelicet ſecundã ſuæ ꝓpoſitionis partẽ.nã ita ꝓpoſue/ rat:ſi dicitis ꝓpriũ oratoris eẽ iudiciales:aut demõſtratiuas:aut deliberatiuas cauſas tractare: phi/ loſophiã moralẽ:& naturalẽ neſcire nõ põt.Sinautẽ ꝓprium oratoris eſſe cõceditis:diſerte ornate & copioſe dicere:nõ uideo cur moralẽ ſaltẽ negare poſſitis? Sentẽtias:demonſtratiuã: deliberati uam:& iudicialẽ.Sentẽtia iudicialis eſt accuſãdi:aut defendẽdi.demõſtratiua:laudãdi:aut uituperã di.deliberatiua:ſuadẽdi aut diſſuadẽdi. Certarũ artiũ: uidelicet quæſtionis ciuilis.

ſubeſt:ab oratore pcæpta & cognita:)aut nulla ſit neceſ- ſe ẽ:aut oĩum irriſione laudaɫ.qđ ẽ enĩ tã furioſũ q̃ uer boꝝ uel optimoꝝ atq; ornatiſſimoꝝ:ſonitus ĩanis nul la ſubiecta ſnĩa nec ſciẽtia?Quicqđ erit igiɫ quacũq; ex arte:quocũ de genere oratoꝝ:ſi id(tanq̃ cliẽtis cauſã)di/ dicerit;dicet melius & ornatius:q̃ ipſe ille eius rei ĩuen/ tor atq; artifex.nã ſiqs erit:q hoc dicat:eẽ quaſdã ora/ toꝝ ꝓprias ſnĩas atq; cauſas:& quaſi certaꝝ artiũ forẽ ſibus cãcellis circũſcriptã ſciam:fatebor eqdẽ ĩ his ma/ gis aſſidue uerſari hãc noſtrã dictionẽ:ſed tñ in iis ipſis rebus multa ſũt:q̃ ipſi magiſtri:q rhetorici uocanɫ:nec tradũt:nec tenent.Quis.n.neſcit maximã uim exiſtere oratoris:ĩ hominũ mẽtibus uel ad irã:uel ad odiũ:aut dolorẽ ĩcitãdis:uel ab hiſce iiſdẽ pmotõnibus ad lenita tẽ:miſericordiãq; reuocãdis?quæ:niſi q naturas homi/ nũ:uĩq; omnẽ humanitatis:cauſaſq; eas(qbus mentes aut ĩcitanɫ:aut reflectũtur)pẽitus pſpexerit;dicẽdo qđ uolet:pficere nõ poterit:atq; totus hic locus phõꝝ ꝓp/ us uideɫ.Neq; orator me auctore unq̃ repugnabit:ſed qũ illis cognitionẽ reꝝ cõceſſerit:qđ ĩ ea ſolũ illi uolue/ rint elaborare:tractationẽ orationis: quæ ſine illa ſcien/ tia nulla eſt:ſibi aſſumet:hoc enĩ ẽ ꝓpũ oratoris: qđ ſæpe iã dixerã:ſcilicet oratio grauis & ornata:& hoĩum ſenſibus/ac mẽtibus accõmodata.Quibus de rebus Ari ſtotelẽ & Theophraſtum ſcripſiſſe fateor:ſed uide ne hoc Scæuola totũ ſit a me. Nã ego(quæ ſũt oratori cũ illis cõia)nõ mutuor ab illis:iſti:q de his rebus diſputãt; oratoꝝ eſſe cõcedũt.Itaq; cæteros libros artis ſuæ noĩe: hos rhetoricos & inſcribũt:& appellãt.Etenim qũ illi ĩ dicẽdo ĩciderint loci:qđ pſæpe euenit:ut de diis ĩmorta libus:de pietate:de cõcordia:de amicitia:de cõi ciuium

Cancellis.i.ſeptis.Cancel lus idẽ ẽ qđ locus quibuſdã finibus circũſcriptus: quos præterire nõ licet. Eſt.n.cã/ cellus locus quibuſdã diffi/ nitis terminis circũſcriptus lignis quibuſdã in modum rhetis inuicẽ cõſertis:ut ipſe Cicero ĩ Quintiana:Ab his cãcellis quibus me circũſcri pſi:declinauero. Maximã uim: ſi hæc ſuperius mĩma appellauit:quõ maximam uim habere dicit? minima ſupius appellauit reſpectu partiũ orationis: quia mo/ uere eſt pars concluſionis. Vel ad irã uel ad odiũ: qũ tria ſint oratoris ꝓpria:do/ cere:ſuadere:mouere.maxi mũ eſt mouere. Niſi qui naturas hominũ:uimq; om nẽ humanitatis:qũ dicit uĩ/ q; omnẽ humanitatis:decla rat id qđ dixit:naturas ho/ minũ.i.omnẽ humanã rati/ onẽ:nec humanitatẽ intelli/ git:ut ſuperius. Cauſaſq; eas:unũ pendet ex alio: nã ſi apud ambitioſos hono/ res laudaueris:apud integrũ innocẽtiã:& continentiã ad miratus fueris:apud magni ficũ fortia facta extuleris:de niq; ſi totã moribus hoĩum orationẽ accõmodaueris: ad lenitatẽ flectes. Si ecõ/ tra: ad odium. A phyſiono mia aũt ipſa:mores hoĩum intelligere poterimus. In/ citãtur:diſſimilitudĩe. Re flectũtur:ſimilitudine. Philoſophoꝝ:uidelicet phyſicoꝝ. Vlla ſcientia.ſ.philoſophia. Grauis: ſentẽtiis. Ornata:uerbis. Sẽſibus ac mẽtibus:ſenſibus ad mores:quia ſẽſus noſtri moꝝ ſimilitu/ dine flectũtur:ſi diſſimilitudine:incitãtur:mentibus:ad naturã. Totum ſit a me.i.mecum faciat:a me ſtet. Hos:in quibus præcæpta dicẽdi continẽtur. Quæ ſunt cõmunia:uidelicet loci dialecti ci:qui ſumũtur a ſimili a pari. De diis:metaphyſicã tetigit:quæ tranſcẽdit rationẽ humanã. De pietate: con.hæc moralia ſũt. De cõcordia:inter ciuitatẽ. Amicitia:inter priuatos. De diis:ad religionẽ:de cõcordia:amicitia ad ius humanũ ptinent. De cõmuni ciuiũ iure:ius cõmune dicit: de æquo & bono:ius æquũ & bonũ eſt:qđ ad ueritatẽ:& utilitatem cõmunem pertinere uidetur.

De hominū iure: Hoc diuiditur in pactū: & iudicatū. Pactū eſt qd̓ inter aliquos cōuenit. Iudicatū eſt de quo iam aut alicuius: aut aliquoꝝ ſentētia conſtitutū eſt. Gentiū: ius gētiū eſt qd̓ par appellatur. i. qd̓ inter omnes cōuenit: ſicuti ē: ut legati tuti ſint apud omnes gētes. Aequitate: æquitas ē: ut nihilo plus habeat alius ab alio: qū oēs una eadēq; cōditione uiuūt. Sed occurrit qū dicit: De cōmuni: de hominū: de gentiū iure: hoc uidet̓ magis iuriſcōſulti: q̄ philoſophi ꝓprium eſſe. Sed reſpōdetur: ꝙ ius ciuile ab inſtitutis philoſophiæ ducit̓. Gymnaſia: loca ubi philoſophi exercent̓: dicta per tranſlationē: nā loca ꝓprie dicebātur: ubi iuuenes nudi: & perunčti oleo palæſtra exercebātur. unde & gymnaſiū dictū: Nā γυμνοσ nudū ſignificat. Tribuam: iure. Dabo: ſponte. Tenui: exili: & exangui. Cogebat enim me. M. Marcellus: qum ex Macædonia rediret qnæſtor: & Athenis diuertiſſet: apparet ibi iueniſſe Marcellū: a quo ſe coactū dicit: ut cōtra philoſophos diceret. Niſi ludos faceret: Quid ludi ſint: ipſe Cicero in oratione cōtra Verrē declarat. De legibus inſtituēdis: uidelicet de inſtitutis.

De bello: ius dicendi: bellum ab equiculis ſumptū ē.

De ſociis: in fide retinendis. De uectigalibus: locādis & cōducendis. De iure ciuili generatim: nō ē iteratio illius loci: neq; ſine legū morum iuris ſciētia. Illa enim γενικωσ. i. generaliter dicta ſūt. Hæc κατα γενοσ: ideſt generatim. Nam ius d̓ quo ſupra dixit: generaliter de omni intelligit̓ iure: qd̓ ex fontibus manat philoſophiæ: nūc autē dicit de legibus particulariter ſcriptis.

In ordines: qa aliud iuris ſenatoribus ſeruādū ē: aliud equiti: aliud plæbeo. Aetates: alio iure tenētur pueri: alio iuuenes: alio ſenes. Vl̓ græci: ideo dicit uel: qa dicturus ē uel noſtros. Lycurgū: hic leges tulit Lacedemoniēſibus: Solon autē Atheniēſibus: Hyppides: & Demoſthenes præſtātiſſimi oratores fuerūt iiſdē tēporibus. Et Hypperides quidē (ut Quitilianus in decimo ſcribit) dulcis fuit & acutus. Vel noſtros decē uiros: Nam. T. Tremelio: &. C. ueturio cōſulibus miſſi legati ſūt Athenas: ut Liuius ſcribit: iuſſiq; inclytas leges Solonis deſcribere: & aliarū græciæ ciuitatū inſtituta: moreſq;: iuraq; noſcere. Varie: ad id qd̓ dixit ꝑfectum. Copioſe: ad id qd̓ dixit plenū. Obſcuriore aliqua ſcientia. i. ex philoſophia naturali & morali: ac geometria plærūq;: ut ſiquis imperatorē accuſare: uel defendere uoluerit: multi poſſunt incidere loci: quos niſi geometriam plene tenuerit orator: cōmode tractare non poterit: ut ſi accuſet imperatorem: ꝙ cladem ab hoſtibus accæperit: ꝙ ab eo locus caſtris idoneus non captus fuerit: ꝙ iniquo loco pugnauerit: hunc oportebit ex cognitione geometriæ: & quantitatem: & qualitatem oſtendere loci. Nam ſpatia terrarum: tractuſq; maris: ſolo aſpectu metiri poſſe: geometrarum eſt.

de hominū: de gentiū iure: de æquitate: de tēperātia: de magnitudine animi: de omni uirtutis genere: ſit dicendū: clamabūt credo oīa gymnaſia: oēs philoſophorum ſcholæ: ſua hæc eē oīa ꝓpria: nihil oīno ad oratorē ptinere. Quibus ego ut de his rebus in angulis cōſumēdi ocii cauſa diſſerāt: qum cōceſſero: illud tamē oratori tribuā & dabo: ut eadē (de quibus illi tenui quodam & exiguo ſermone diſputāt) hic cū omni grauitate & iucūditate explicet: hæc ergo cū ipſis philoſophis tum Athenis diſſerebā: cogebat enī me. M. Marcellus hic noſter qui nūc ædilis curulis ē: & ꝑfecto niſi ludos nūc faceret huic noſtro ſermoni īter eſſet: ac etiā tū erat adoleſcentilus his ſtudiis mirifice deditus. Iā uero de legibus inſtituēdis: de bello: de pace: de ſociis: de uectigalibus: de iure ciuili generatim ī ordines/ætateſq; deſcripto dicant: uel græci ſi uolūt Lycurgū aut Solonē: q̄q̄ illos qdem cēſemus in numero eloquētiū reponendos: fciſſe melius q̄ Hypperidē aut Demoſthenē ꝑfectos iam homīes in dicēdo & ꝑpolitos: uel noſtros. x. uiros: qui. xii. tabulas ꝑſcripſerūt: quos neceſſe ē fuiſſe prudētis: antepo nat in hoc genere & Ser. Galbæ & ſocero tuo. C. Lælio: quos cōſtat dicēdi gloria præſtitiſſe. Nunq̄ enim negabo eſſe quaſdā artes ꝓprias eoꝝ: qui in his cognoſcēdis atq; tractādis ſtudiū ſuū oē diſpoſuerūt: ſed oratorem plenū atq; ꝑfectū eſſe eū: qui de omnibus rebus poſſit copioſe/uarieq; dicere. Etenim ſæpe in his cauſis: quas omnes ꝓprias eſſe oratoꝝ cōfitētur: eſt aliqd quod nō ē ex uſu forēſi: quē ſolū oratoribus cōceditis: ſed ex obſcuriore aliqua ſcientia ſit promendū atq; ſumēdum.

·Craſſ⁹ ad Scæuolā·

Quæro enim.ſ.ex his qui dicũt cõcedi tm̃modo oratori cauſas iudiciales:demõſtratiuas: & deliberatiuas. Cõtra imperatorẽ:ſi nõ ſecũdũ rei militaris diſciplinã pugnauerit. De legibus iubendis:ſuadẽdo. Vetãdis:diſſuadẽdo.Hoc aũt facere nõ poterit:niſi iuriſpitus ſit:ſed ius ẽ pars philoſophiæ moralis:igit̃ &cætera. Sine ſũma rerꝫ ciuiliũ cognitione:maxima pars ẽ politicæ. De oĩ reip.genere:quæ domi:quæ foris:quæ pace:q̃ bello gerẽda ſũt. Cognitiõe:quãtũ ad ſciam. Prudẽtia:quantũ ad uſũ. Nũ admoueri ad ſẽſus? Oſtẽdit oratorẽ peritũ eẽ debere philoſophiæ naturalis:nã ſimilitudine morũ mouẽtur auditores. Atqꝫ motus:ꝓpter naturã:unũ opinionis ẽ:alterꝫ affectiõis ſecũdũ opiõnẽ ſẽſus uel cõmiſerant̃:uel ĩdignãtur. Secũdũ affectionẽ:motus uel ĩcitãtur:uel rep̃mũtur. Eq̃dẽ nõ dubito:dicit oratorẽ nihil deſiderare aliarꝫ artiũ adiumẽta:ſed econtra alias artes ĩdigere oratoris offõ:ſi de ſuis qſq̃ ſentẽtiis diſputare uoluerit:qđ ꝓbat exẽplis. Tanq̃ ad architecti:ſicut architectuſ materiã propoſitã artificio ſuo cõponit ĩ opus:ita & orator rẽ ꝓpoſitã. Philonẽ:De hoc Valeriuſ mẽtionẽ facit ĩ memorabilibuſ.fuit.n.architectus nõ ignobilis.Adeo aũt de ĩſtitutiõe ſua diſertiſſime dixit:ut maiorẽ gloriã ei populus tribuerit de eloquentia:q̃ de arte architecturæ.

Armamẽtariũ:locus ẽ ubi arma reponunt̃. Rõnem opis ſui:cur id & eo loco & ea forma ſtruxiſſet. Et Antonio ꝓ Hermodoro dicendũ fuiſſet:nũ ne iq̄t melius & copioſius de illo artificio dixiſſet:q̃ ille ip̃e:a quo cauſã accæpiſſet? Aſclepiades pruſiẽſis fuit:q(ut Pli.dicit) Condita noua ſecta:ſpretis legatis:& pollicitationibus mithridatis regis:rep̃ta rõe qua uinũ ægris medet̃:relato e funere hoĩe:& cõſeruato:ſed maxime ſpõſione facta cũ fortũa:ne delatus ad rogũ medicus crederetur:ſi unq̃ ĩualidus ullo modo fuiſſet ipſe:& uictor ſuprema in ſenecta lapſu ſcalarũ exanimatus. Hæc Pli. De hoc etiã multa refert Apuleus lib.iiii. Atqꝫ illud ẽ ꝓbabilius:refellit dictũ Socratis.Dicit.n.ꝓbabilius eẽ:qđ Socrates dixit:q̃ qđ ipſe ꝓpoſuit:ſed tamẽ uerius qđ ꝓpoſuit. Quãobrẽ ſiqs:hãc cõcluſionẽ recte ex ſupioribus ĩfert. Prudẽter & cõpoſite:oẽs partes ĩtegrales rhetoricæ facultatis cõplexus ẽ. Prudẽter:ad inuẽtionẽ. Cõpoſite:ad diſpoſitionẽ.Cõpoſitio aũt duplex ẽ:una rerꝫ:altera uerborꝫ.Rerꝫ ẽ:ut p̃cedẽtibus ſequẽtia cõueniãt:& de hac intelligit.Nã uerborꝫ magis aptitudo ẽ.

Quærõ enĩ num poſſit aut cõtra imperatorẽ:aut ꝓ imperatore dici:ſine rei militaris uſu:aut ſæpe etiã ſine regionũ terræſtriũ:aut maritimarꝫ ſciẽtia? Nũ apud populũ de legibus iubẽdis:aut uetãdis? num in ſenatu de omni reip.genere:dici ſine ſũma rerũ ciuiliũ cognitiõe:& prudẽtia? num admoueri poſſit oratio ad ſenſus animorꝫ atqꝫ motus:uel inflãmandos:uel etiã extinguendos(qđ unũ ĩ oratore dominat̃)ſine diligẽtiſſima peruestigatione earũ omniũ rationum:quæ de naturis humani generis ac moribus a philoſophis explicãtur? Atqꝫ haud ſcio an minus uobis hoc ſim ꝓbaturus:equidẽ nõ dubito:qđ ſentio dicere:phyſica iſta ipſa(quæ pauloante)& mathematica:& cæterarũ artiũ ꝓpria poſuiſti:ſciẽtiæ ſunt eorꝫ qui illa ꝓfitẽtur.Illuſtrare aũt oratione ſiquis iſtas ipſas artes uelit:ad oratoris ei cõfugiẽdũ ẽ(tanq ad architecti potius)facultatẽ.Neqꝫ.n.ſi Philonẽ illũ architectũ(qui Atheniẽſibus armamẽtariũ fecit)cõſtat ꝑdiſerte populo rationẽ operis ſui reddidiſſe:exiſtimandũ ẽ architecti potius artificio diſertũ:q̃ oratoris fuiſſe? Nec ſi huic.M.Antonio ꝓ Hermodoro fuiſſet de naualiũ opere dicendũ:num qum ab illo cauſã didiciſſet:ipſe ornate de alieno artificio copioſeqꝫ dixiſſet? Neqꝫ uero Aſclepiades is:quo nos medico amicoqꝫ uſi ſumus:cũ eloquẽtia uincebat cæteros medicos:ĩ eo ipſo ꝙ ornate dicebat:medicinæ facultate utebatur nõ eloquẽtiæ. Atqꝫ illud ẽ ꝓbabilius:neqꝫ tamẽ uerꝫ qđ Socrates dicere ſolebat:oẽs in eo(quod ſcirẽt)ſatis eſſe eloquẽtes.Illud uerius:neqꝫ quenq̃ in eo diſertũ eẽ poſſe:quod neſciat:neqꝫ ſi id optime ſciat:ignaruſqꝫ ſi ſit faciũdæ ac poliẽdæ orationis:diſerte idipſũ de quo ſciat nõ poſſe dicere.Quãobrẽ ſiqs uniuerſã & propriã oratoris uim definire cõplectiqꝫ uult:is orator erit mea ſẽtẽtia.hoc tam graui dignus ẽ nomine:q quæcũqꝫ res inciderit:quæ ſit dictione explicãda:prudẽter:& cõpoſite

facere debeat:ut ipſe Cicero in põpeiana:ubi Pompeiũ laudãs de re militari diſſeruit: hõ minime militaris. Tẽpuſq;:uidelicet ad occaſionẽ:ut ipſe Cicero ĩ Catone maiore:qũ de uoluptatibus ſenũ loqueret᷑:arrepta occaſione de agricultura diſſerere cœpit. Eſt enĩ finitimus:qa exẽplo poetarũ ꝓbauerat hoc.occurrebat illud:aliud eẽ poetas:aliud oratores.Dicit multis ĩ rebus poetas oratoribus ſimiles eẽ. Numeris aſtrictior:ergo & orator aſtrictus:qđ etiã Quintilianus oſtẽdit. Numeris:mẽſuris ſyllabaꝝ:ut: Numeros memini:ſi uerba tenerẽ. Verboꝝ licẽtia liberior:qa poeta

Eſt enĩ finitimus oratori poeta numeris aſtrictior paulo:uerboꝝ aũt licẽtia liberior:multis uero ornãdi generibus ſocius ac pene par.In hoc qdẽ certe ꝓpe idẽ nullis ut terminis circũſcribat:aut definiat ius ſuũ:quo mĩus ei liceat eadẽ illa facultate & copia uagari q̃ uelit. Nãq; illud quare Scæuola negaſti?te fuiſſe latuꝝ:niſi ĩ meo regno eſſes:ꝙ ĩ oĩ genere ſermonis:ĩ oĩ parte humanitatis:dixerim oratorẽ ꝑfectũ eẽ debere?Nunq̃ mehercule hoc dicerẽ ſi eũ(quẽ fingo)meipſũ eſſe arbitrarer:ſed ut ſolebat.C.Lucilius ſæpe dicere hõ tibi ſubiratus: mihi ꝓpter eãipſã cauſã minus q̃ uolebat:familiaris: ſed tñ & doctus & ꝑurbanus:Sic ſẽtio:neminẽ eẽ ĩ oratoꝝ numero habẽdũ:q nõ ſit oĩbus iis artibus:q̃ ſũt libero digne ꝑpolitus:qbus ipſis:ſi ĩ dicẽdo nõ utimur:tñ apparet:atq; extat:utrũ ſimus earũ rudes: an didicerimus: ut q pila ludũt:nõ utunt᷑ ĩ ipſa luſione artificio ꝓprio paleſtræ:ſed ipſe motus ĩdicat didicerit:ne paleſtrã an neſciãt.Et q aliqd fingũt:& ſi tũ pictura nihil utũtur: tñ utrũ ſciãt pingere:an neſciãt:nõ obſcurũ ẽ:ſic ĩ orationibus hiſce ipſis iudicioꝝ:cõcionũ ſenatus:etiã ſi ꝓprie cæteræ nõ adhibeãtur artes:tñ facile declarat᷑: utrũ is q dicat:tñmodo ĩ hoc declamatorio ſit ope iactatus an ad dicẽdũ oĩbus ĩgeniis artibus ĩſtructus acceſſerit?

Tum ridẽs Scæuola:Nõ luctabor(inqt)tecũ Craſſe amplius.Id enim ipſũ(qđ cõtra me locutus es)artificio quodã es cõſecutus:ut & mihi q̃ ego uellẽ ñ eẽ oratoris

plærũq; figuris utit᷑: aut abiectione ſyllabæ:ut nos abiiſſe rati.aut ꝑmutatione: ut olli ceruleus. mutatione tẽpoꝝ:ut ſteterũtq; comæ. & mille alia. Mltis ornãdi generibus: ut σχήματα λέξεως διανοίας:ut ẽ prolepſis: zeugma anadiploſiaſis: anaphora:panalepſiſ:& mlta huiuſmodi exornationũ genera:q plura didicerit: tã oratori q̃ poetæ ĩueniet eẽ cõia. Pene par: pene ideo dicit:quia orator res ueras: aut ueriſimiles tractat:poeta neutꝝ plæꝝq; facit. Circunſcribat ius ſuũ: nã qcqd uoluerit ſiue poeta:ſiue orator:ꝓ arbitrio ſuo tractabit ut poeta phyſicã: & metaphyſica. Virg.in.vi.ſciæ plenus ẽ:nã multa ĩ eo ꝑ altam ſciam philoſophoꝝ dicunt᷑ ſic orator:ut Cicero:Nũ ne in ſuis libris oẽ refert genus doctrinæ:nã ĩ lib.de officiis æthicã:in ſomno Scipionis aſtrologiã:ĩ libriſ de natura deorũ metaphyſica tractauit. In meo regno.ſ.in tuſculano:nam ſupius dixerat id niſi ĩ tuo regno eſſemus: nõ tuliſſẽ. In oĩ genere ſermonis:ĩ quo ſeria tractãtur Quoꝝ tria ſũt genera:mores:cõſiliũ:hiſtoria.Mores ĩ ꝑcipiẽdo.Conſiliũ docẽdo.Hiſtoria narrãdo. Humanitatis:ad iocos:Quoꝝ tria ſũt genera.ſ.lepos:facetiæ:urbanitas:licet poſtremũ duo illa ꝑora cõprehẽdat:aut oẽs liberales artes dicit. Sed ut ſolebat:non hoc dico ꝙ ego is ſim:quẽ ego fingo:ſed hæc mea ẽ ſñia. Subiratus tibi: qa de re pu.diſſẽtiebãt ĩter ſe. Propter eãipſã cãm:qđ tibi ſubiratus ſit:ſcit.n.te mihi amiciſſimũ eẽ. Doctus:ad ſeria. Perurbanus:ad iocos refert᷑. Tamẽ apparet:ex qualitate orationis ſignificat᷑: utrũ orator doctus ſit:an ignarus?urbanus:an ĩſulſus? In ipſa luſiõe:pſchra ſĩlitudo:ſicut ipa agilitate cõparis luctator ſit:nec nedũ pila ludit:oſtẽditur:ſic ipſo dicẽdi genere ſignificat᷑:doctus ſit orator harũ artiũ:nec ne. Et q fingũt:ẽ uel ĩ aere:uel lapide:uel terra alicuius rei effigiẽ formare. Pingere:ẽ coloribus alicuius imaginẽ exꝑmere. Iudicioꝝ.i.in cauſis forẽſibus. Concionũ.i.in demonſtratiuis. Senatus.i.in deliberatiuis. Iactatus:exercitatus:tranſlatio a tempeſtate.

TVM RIDENS Scæuola:Hoc ẽ qntũ caput:ĩ quo Scæuola riſu ꝓſeqtur Craſſi artificiũ:quo fuerat uſus:ut qđ nõ cõcedebat:quodãmodo cõcedere uideret᷑.Nã Scæuola Craſſi diſputatõnem ex hoc maxime ridet:ꝙ nemo talis orator fuit:qualem Craſſus definit. Non luctabor: contendam: tranſlatio a Palæſtra. Vt mihi:quæ ego nellem:non eſſe oratoris concederes.Hoc fecit Craſſus qum dixit:atq; totus hic locus philoſophorum proprius putatur.

faceꝛe debeat:ut ipſe Cicero in põpeiana:ubi Pompeiũ laudãs de re militari diſſeruit: hõ minime militaris. Tẽpuſq3:uidelicet ad occaſionẽ:ut ipſe Cicero ĩ Catone maiore:qũ de uoluptatibus ſenũ loqueret᷑:arrepta occaſione de agricultura diſſerere cœpit. Eſt enĩ finitimus:qa exẽplo poetarũ ꝓbauerat hoc.occurrebat illud:aliud eẽ poetas:aliud oratores.Dicit multis ĩ rebus poetas oratoribus ſimiles eẽ. Numeris aſtrictior:ergo & orator aſtrictus:qđ etiã Quintilianus oſtẽdit. Numeris:mẽſuris ſyllabaꝝ:ut: Numeros memini:ſi uerba tenerẽ. Verboꝝ licẽtia liberior:qa poeta

Eſt enĩ finitimus oratori poeta numeris aſtrictior paulo:uerboꝝ aũt licẽtia liberior:multis uero ornãdi generibus ſocius ac pene par. In hoc qdẽ certe ꝓpe idẽ nullis ut terminis circũſcribat:aut definiat ius ſuũ:quo minus ei liceat eadẽ illa facultate & copia uagari q̃ uelit. Nãq3 illud quare Scæuola negaſti͛ te fuiſſe latuꝝ:niſi ĩ meo regnõ eſſes:q̄ ĩ oĩ genere ſermonis:ĩ oĩ parte humanitatis:dixerim oratorẽ pfectũ eẽ debere. Nunq̃ mehercule hoc dicerẽ ſi eũ(quẽ fingo)meipſũ eſſe arbitrarer:ſed ut ſolebat.C.Lucilius ſæpe dicere hõ tibi ſubiratus: mihi ꝓpter eãipſã cauſã minus q̃ uolebat:familiaris: ſed tñ & doctus & purbanus:Sic ſẽtio:neminẽ eẽ ĩ oratoꝝ numero habẽdũ:q̄ nõ ſit oĩbus iis artibus:q̄ ſũt libero digne ppolitus:q̄bus ipſis:ſi ĩ dicẽdo nõ utimur:tñ apparet:atq3 extat:utrũ ſimus earũ rudes: an didicerimus: ut q pila ludũt:nõ utunt͛ ĩ ipſa luſione artificio ꝓprio paleſtræ:ſed ipſe motus ĩdicat didicerĩt:ne paleſtrã an neſciãt.Et q aliq̄d fingũt:& ſi tũ pictura nihil utũtur: tñ utrũ ſciãt pingere:an neſciãt:nõ obſcurũ ẽ:ſic ĩ orationibus hiſce ipſis iudicioꝝ:cõcionũ ſenatus:etiã ſi ꝓprie cæteræ nõ adhibeãtur artes:tñ facile declarat᷑: utrũ is q dicat:tm̃modo ĩ hoc declamatorio ſit ope iactatus an ad dicẽdũ oĩbus ĩgeniis artibus ĩſtructus acceſſerit.

¶ Tum ridẽs Scæuola:Nõ luctabor(inq̄t)tecũ Craſſe amplius.Id enim ipſũ(qđ cõtra me locutus es)artificio quodã es cõſecutus:ut & mihi q̃ ego uellẽ ñ eẽ oratoris

plærũq3 figuris utit᷑: aut abiectione ſyllabæ:ut nos abiiſſe rati.aut pmutatione: ut olli ceruleus. mutatione tẽpoꝝ:ut ſteterũtq3 comæ. & mille alia. Mľtis ornãdi generibus: ut σχήματα λέξεως διανοίας:ut ẽ prolepſis: zeugma anadiploſiaſis: anaphora:panalepſiſ:& mľta huiuſmodi exornationũ genera:q plura didicerit: tã oratori q̃ poetæ ĩueniet eẽ cõĩa. Pene par: pene ideo dicit:quia orator res ueras: aut uériſimiles tractat:poeta neutꝝ:plæꝝq3 facit. Circunſcribat ius ſuũ: nã qcqd uoluerit ſiue poeta:ſiue orator:p arbitrio ſuo tractabit ut poeta phyſica: & metaphyſica.Virg.in.vi.ſciæ plenus ẽ:nã multa ĩ eo p altam ſciam philoſophoꝝ dicunt͛ ſic orator:ut Cicero:Nũ ne in ſuis libris oẽ refert genus doctrinæ:nã ĩ lib.de officiis æthicã:in ſomno Scipionis aſtrologiã:ĩ librĩſ de natura deorũ metaphyſica tractauit. In meo regno.ſ.in tuſculano:nam ſupius dixerat id niſi ĩ tuo regno eſſemus: nõ tuliſſe. In oĩ genere ſermonis:ĩ quo ſeria tractãtur Quoꝝ tria ſũt genera:mores:cõſiliũ:hiſtoria.Mores ĩ pcipiẽdo.Conſiliũ docẽdo.Hiſtoria narrãdo. Humanitatis:ad iocos:Quoꝝ tria ſũt genera.ſ.lepos:facetiæ:urbanitas:licet poſtremũ duo illa p̄ora cõprehẽdat:aut oẽs liberales artes dicit. Sed ut ſolebat:non hoc dico q̄ ego is ſim:quẽ ego fingo:ſed hæc mea ẽ ſnĩa. Subiratus tibi: qa de re pu.diſſẽtiebãt iter ſe. Propter eãipſã cãm:qđ tibi ſubiratus ſit:ſcit.n.te mihi amiciſſimũ eẽ. Doctus:ad ſeria. Perurbanus:ad iocos refert͛. Tamẽ apparet:ex qualitate orationis ſignificat᷑: utrũ orator doctus ſit:an ignarus͛ urbanus:an ĩſulſus͛ In ipſa luſiõe:pľchra ſĩľitudo:ſicut ip̄a agilitate cõparis luctator ſit:nec nedũ pila ludit:oſtẽditur:ſic ipſo dicẽdi genere ſignificat᷑:doctus ſit orator harũ artiũ:nec ne. Et q fingũt:ẽ uel ĩ aere:uel lapide:uel terra alicuius rei effigiẽ formare. Pingere:ẽ coloribus alicuius imaginẽ exp̄mere. Iudicioꝝ.i.in cauſis forẽſibus. Concionũ.i.in demonſtratiuis. Senatus.i.in deliberatiuis. Iactatus:exercitatus:tranſlatio a tempeſtate.

¶ TVM RIDENS Scæuola:Hoc ẽ q̄ntũ caput:ĩ quo Scæuola riſu ꝓſeq̄tur Craſſi artificiũ:quo fuerat uſus:ut qđ nõ cõcedebat:quodãmodo cõcedere uideret᷑.Nã Scæuola Craſſi diſputatõnem ex hoc maxime ridet:q̄ nemo talis orator fuit:qualem Craſſus definit. Non luctabor: contendam: tranſlatio a Palæſtra. Vt mihi:quæ ego nellem:non eſſe oratoris concederes. Hoc fecit Craſſus qum dixit:atq3 totus hic locus philoſophorum proprius putatur.

Concederes:qum dixit:atq; totus hic locus philoſophoꝝ ꝓprius uidetur:neq; orator: neq; me oratore repugnabit. Et eaipſa neſcio quō rurſus detorqueres:qum dixit nā ego:quæ ſūt oratori qum illis cōmunia nō mutuor ab illis:iſti qui de his diſputāt:oratoꝝ eē concedūt. Cū illo:dicēdo illo emphaſim facit. Apollonio:hūc præſtantiſſimū cōſtat oratorē fuiſſe:quem Cicero audiuit & Octauianus. Quæ a Panætio accæperā:uidelicet phyſica & æthica. Grauiter:ſerio. Facete:ioco. Quas ego ſiquis:ꝓbat qđ dixerat Scæuola:dū reſpōderet iis:quæ Craſſus diſputauerat:uidelicet fieri nō debere:ut rerū omniū atq; artiū doctrina oratori tribuat᷑. Dicit.n.ſi fieri poſſet:ut unus oīum artiū ſciam cōplecteret᷑:& huic facultas orationis addita fuerit:hūc ego egregium:& admirādū ſētirē: ſed nullus eiuſmodi ē:& id Craſſi ipſius ꝓbat exēplo: q &ſi acri ſit īgenio:nō tamē eā oratoris facultatē ſit aſſecutus. Quas.ſ.artes liberales. Vnus:orator. Iſtā.ſ. facultatem. Sed ſiqs.i.talis:q iſtas artes eēt cōplexus. Eſſet:p̄ ſēti tpe. Fuiſſet:præterito. Eſſe poſſet:ad utrūq; refertur:& ſemp auget. Omnium.ſ.iudicio. Laudē reliqſti:quia oēs laudes: quæcūq; tribui poſſūt oratori: tu ſolus cōprehēdiſti: & tamē nōdū oīum ſciaꝝ facultatē adeptus es. Veꝝ:cōcludit ergo. Forēſibus: quātū ad iudiciale. Ciuilibus: quantū ad politicam:ſub qua demōſtratiuū:& deliberatiuū cōtinetur:qđ uel ī foro uel in curia tractat᷑. Res & ueritas:ueritas rei:endiadis ē.

Hic Craſſus:reſpōdet breuiter Craſſus ad ea: quæ de laudibus ſuis Scæuola dixerat:& dicit non de ſeipſo locutū fuiſſe:quia nec didicit: nec diſcere potuit aſſiduis: &ꝓp̄e īportunis occupatōibus īpeditus. Quod ſiqs p̄ſtāti īgenio fuerit:& ocium habuerit:id cōſequi poterit qđ oratori neceſſariū ꝓpe exiſtimat. In foro:ī cauſis agēdis. In ambitioue:ī petēdis magiſtratibus. In republica:adminiſtrāda. Amicoꝝ:in defendēdis amicis. Aut didicimus:ac ſi diceret:nō modo nihil didicimus:ſed ne diſcere quidē potuimus:tā intēpeſtiuis:& aſſiduis occupationibus īpediti. Cōfecit:defatigauit:ut ipſe alibi:His me laboribus cōfeciſſē. Quod ſi tibi tantū:qđ Scæuola cōtra ſe dixerat:id in ſuā utilitatē cōuertit:Si mihi tantū inqt attribuis occupato homini:quid ſi alius extiterit maiori ingenio:& ociū adeptus fuerit:num ne exiſtimas illū hæc omnia conſecuturū: Qualem:dignitate. Quantum:magnitudine.

cōcederes:& eaipſa neſcio quō rurſus detorqueres:atq; oratori ꝓpria traderes:hæc qū ego prætor rhodū ueniſſem: & cum ſūmo illo doctore iſtius diſciplinæ Apollonio:ea quæ a Panætio accæperā:cōtuliſſē: irriſit ille qdē ut ſolebat:philoſophiā:atq; cōtēpſit: multaq; nō tam grauiter dixit:q̄ facete. Tua autē fuit oratio eiuſmodi: nō ut ullā artē doctrināue cōtēneres:ſed ut oēs comites ac miniſtras oratoris eſſe diceres:quas ego ſiqs ſit unus cōplexus oēs:idēq; ſi ad eas facultates:iſtā ornatiſſimæ orationis adiūxerit:nō poſſū dicere eū nō egregiū quēdam hominē:atq; mirādū fore. Sed ſiquis eēt:aut ſi etiam unq̄ fuiſſet:aut uero ſi eſſe poſſet:tu eſſes unus ꝑfecto:qui & meo iudicio & omniū:uix ullā cæteris oratoribus (pace hoꝝ dixerim) laudē reliqſti. Veꝝ ſi tibi ipſi nihil deeſt:qđ in forēſibus rebus ciuilibuſq; uerſetur quin ſcias:neq; eā tamē ſciētiā (quā adiūgis oratori) cōplexus es: uideamus ne plus ei tribuas: q̄ res & ueritas ipſa cōcedat. Hic Craſſus: Memēto (inqt) me nō de mea ſed de oratoris facultate dixiſſe. Quid.n.nos aut didicimus:aut ſcire potuimus:q ante ad agendū q̄ ad cognoſcēdū uenimus:quos ī foro:quos in ambitione:quos ī rep:quos in amicoꝝ negociis res ipſa ante cōfecit:q̄ poſſemus aliqd de rebus tātis ſuſpicari: Quod ſi tibi tātū in nobis uidetur eſſe:quibus etiā ſi ingeniū (ut tu putas) nō maxime defuit:doctrina certe & ociū:& hercule etiam ſtudiū illud dicēdi acerrimum defuit. Quid cenſes ſi ad alicuius ingeniū:uel mauis illa quæ ego non attigi acceſſerint:qualē illum oratorē & quantum futurū.

¶ Tum Antonius: Probas mihi (inquit) iſta Craſſe

¶ TVM ANTONIVS: Antonius quaſi arbiter īter Craſſū & Scæuolā:ſentētiā Craſſi cōfirmat: ſed difficultatē in tāta re oſtēdit:negās ullā eē artē dicēdi. Diuiditur autē hoc caput in tres partes. In prima dicit difficile eē occupatis hominibus:cuiuſmodi ſūt Romani tantarū rerū ſcientiam poſſe cō-

plecti. In ſecũda parte oſtendit aliud dicẽdi genus eſſe oratoris: & aliud philoſophi: ſed tamẽ ĩ ſuo genere utrũq; grauẽ: & ornatũ. In tertia autẽ Mneſarchi & Carneadis diſputationẽ ponit: & Carneadis ſentẽtiam cõfirmat. Quæ dicis: de oratore perfecto. Rationẽ: quantũ ad præcæpta. Naturam: quantũ ad ꝓprietatem. Grãmatices eſt ꝓprium: recte loqui: recteq; ſcribere. Dialecticæ ꝓprium: ab aduerſario uerũ extorquere. Rhetoricæ: auditoribus pſuadere. Arithmeticæ: quantitatis & numeri rationẽ explicare: & ſic de cæteris. Vita. ſ. politica. Occupationibus: adminiſtrandæ reipublicæ. Ne abſtrahamur: etiã ſi iis ſtudiis ꝗdi uoluerimus. Populari: q̃tũ ad demõſtratiuũ: & deliberatiuũ. Foreſi: quãtũ ad iudiciale. Aliud eni: Hæc eſt ſecũda huius capitis ps. Vere inquam uereor ne abſtrahamur: quia aliud & cætera. Eoꝝ hominũ. ſ. philoſophoꝝ. Ornate: uerbis Grauiter: ſẽtẽtiis. De natura reꝝ: qđ ẽ phyſici. Humanis rebus: qđ eſt æthici. Nitidũ quoddã: & oſtẽdit differentiã inter genus dicẽdi philoſophoꝝ & oratoꝝ. Nitidũ: planum: & exile. Lætũ: gratũ: nã ex pmo ſequit ſecũdũ: ſignificat autẽ qetũ diſputãdi genus: quo utũtur philoſophi. Palæſtræ: hoc ẽ ludi cuiuſdã mãſuetioris: q̃ prelii aſpioris. Quod autẽ dixit palæſtræ: & olei: ĩnuit gracile: & extenuatũ dicẽdi genus quo utũtur philoſophi. Turbæ ac fori: qa uidelicet ĩ forẽſibus cauſis: & etiã ĩ populo acrioribus utimur & uerbis: & ſẽtẽtiis. Nãq; egomet: Agredit tertiã ptẽ. Egomet: non q ab alio audiuerim. Qui ſero: occurrebat: quõ Atheniſ audire uoluiſti græcos diſputãtes: qũ & latinus eẽs & Romanus: reſpõdet Leuiter: ſupficialiter. Increbuiſſet: fama uulgatum eẽt. Maioribus: difficilioribus: ſiue ĩ curia: ſiue ad populũ. Pro ſeq; qſq;: ut mihi gratificaret. Ratione: uidelicet ex arte dicere.

quæ dicis: nec dubito: quin multo locupletior in dicendo futurus ſit: ſiquis omniũ rerũ atq; artiũ rationẽ naturãq; cõprehẽderit. Sed primũ id difficile factu ẽ: præſertim in hac noſtra uita: noſtriſq; occupationibus. Deinde illud etiã uerẽdũ eſt: ne abſtrahamur ex hac exercitatione: & cõſuetudine dicẽdi populari & foreſi. Aliud enim mihi quoddã genus orationis eẽ uidetur eoꝝ hominum: de quibus pauloante dixiſti: q̃uis illi ornate & grauiter: aut de natura rerũ: aut de humanis rebus loquãtur. Nitidũ quoddã genus ẽ uerboꝝ & lætũ: ſed palæſtræ magis: & olei q̃ huius ciuilis turbæ ac fori. Nãq; egomet (qui ſero ac leuiter græcas litteras attigiſſẽ: tamẽ qum ꝓconſul in ciliciã ꝓficiſcẽs Athenas ueniſſẽ) cõplures tum ibi dies ſum ꝓpter nauigãdi difficultatẽ cõmoratus. Sed qũ quotidie mecũ haberẽ homines doctiſſimos: eos fere ipſos: qui abs te modo ſũt nõiati: cũq; hæc neſcio quomodo apud eos increbruiſſet: me in cauſis maioribus ſicuti te ſolere uerſari: ꝓ ſe quiſq; poterat: de officio & de oratoris ratione diſputabat: horũ alii ſicuti iſte ipſe Mneſarchus: hos (quos nos oratores uocaremus) nihil eẽ dicebat: niſi quoſdã operarios lingua celeri & exercitata. Oratorẽ autẽ niſi qui ſapiẽs eẽt: eſſe neminẽ: atq; ipſam eloquẽtiam (quod ex bene dicẽdi ſciẽtia cõſtaret) unã quandã eſſe uirtutẽ: & qui unã uirtutẽ haberet: omnis habere: eaſq; eſſe inter ſe æquales & pares. Ita qui eẽt eloquẽs: eũ uirtutes omnes habere: atq; eſſe ſapientem. Sed hæc erat ſpinoſa quædam & exilis oratio: longeq; a noſtris ſenſibus abhorrebat. Carneades uero multo uberius hiſdẽ de rebus loquebatur: non quo aperiret ſententiam ſuam: hic enim mos erat patrius academiæ: aduerſari ſemper oĩbus in diſputando: ſed tum maxime tamen hoc ſignificabat: eos qui

Operarios: qui opas ſuas locãt cliẽtibus. Vnã quandã uirtutẽ: qa bene dicẽdi ſcia: ſi ẽ ſcia bene dicẽdi: ergo uirtus ẽ: ſed qui unã habet uirtutẽ: oẽs habeat neceſſe ẽ: ergo orator oĩum artiũ ſciam tenebit. Aequales: magnitudine. Pares: ui. Aequales: quãtitate. Pares: dignitate. Spinoſa: aſpera: nõ facile perſuadẽs: nam argumẽta eoꝝ ſũt exilia. Abhorrebat: nõ eni ꝓbabat qđ uolebat. Carneades uero: oſtẽdit uberiori ratione diſſeruiſſe Carneadẽ: q̃ Mneſarchũ. Nõ quo apiret ſẽtentiã ſuã: nã Academici nihil certũ ponũt: ſed qđ ex diſputatione magis ꝓbãt ſequũtur. Significabat: unde de Academico ſignificabat dixit: non autem affirmabat: quia illi nihil certi affirmant.

rhetores nomīabanť:& q̄ dicēdi præcæpta traderent:ni-
hil plane tenere:neq; poſſe quenq̄ facultatē aſſequi di-
cēdi:niſi q philoſophoꝝ inuēta didiciſſet. Diſputabāt
cōtra diſerti hoīes atheniēſes ī rep. cauſiſq; uerſati ī qs
erat etiam is:q nup romæ fuit Menedemus hoſpes me
us:q qum diceret eē quādā prudētiā: q̄ uerſareť in pſpi
ciēdis rōnibus cōſtituēdarū & agēdarū re. pub. excitaba
tur hō ꝑmptus ab hoīe abūdāti doctrina:& quadā īcre
dibili uarietate reꝝ atq; copia:oīs.n.partis illius ipſius
prudētiæ petēdas eſſe a philoſophia dicebat. Neq; ea q̄
ſtatuerenť in republica de diis īmortalibus:de diſciplīa
iuuētutis:de iuſticia:de patiētia:de tēperātia:de modō
rerū omniū cæteraq;:ſine quibus ciuitates:aut eſſe:aut
bene moratæ eē nō poſſent:uſq̄ in eoꝝ libris inueniri.
Quod ſi tantā uim rerū maximarū arte ſua rhetorici il
li doctores cōplecterētur:quærebat cur de proemiis : &
de epilogis:& de huiuſmodi nugis(Sic enī appellabat)
referti eēnt eoꝝ libri:de ciuitatibus īſtituēdis : de deſcri
bēdis legibus:de æquitate:de iuſticia:de fide:de frangē
dis cupiditatibus : de cōformādis hominū moribus:lit
tera nulla in eoꝝ libris inueniretur. Ipſa uero præcæpta
ſic illudere ſolebat:ut oſtēderet eos nō modo exptes eē
illius prudētiæ:quā ſibi aſciſcerēt:ſed ne hanc qdē ipſā
dicēdi rōnē ac uiā noſſe. Caput.n.eē arbitrabať oratoris
ut & ipſis apud quos ageret:talis: qualē ſe ipſe optaret
uidereť:id fieri & uitæ dignitate:de q̄ nihil rhetorici iſti
doctores ī præcæptis ſuis reliqſſēt:& uti eoꝝ qui audirē
ſic afficerētur aī:ut eos affici uelit orator: qđ idem fieri
nullomō poſſe:niſi cognoſceret is(q diceret)quot mo-
dis hoīum mētes:& qbus rebus:& quo genere oratiōis

Rhetores.i.qui dicēdi præcæpta tradunt:Sophiſtæ uero dēclamationibus adoleſcētes exercent.
oratores uero ex arte dicūt. Queq;.ſ.eloquētiæ ſtudētē. Philoſophoꝝ inuēta didiciſſet : rheto-
res aūt nō didiciſſe:ergo nec aliis tradere poſſe. Cōtra.ſ.hūc Carneadem. Diſerti.ſ. oratores.
Republica cauſiſq;:in foro:ī populo:ī curia. Hoſpes:quē Antonius ſuſcæperat hoſpitio. Inſti-
tuēdaꝝ rerūpublicaꝝ:legibus & moribus. Agendaꝝ:gubernatione:& adminiſtratione:& bono
utiť ordine. Promptus:acri īgenio. Ipſius prudētiæ:quā dixerat Menedemus eē oratoris. In-
credibili uarietate rerū : qa
oīs philoſophiæ genus te-
nebat Carneades. De diis
īmortalibus:qđ eſt iuris pō
tificii:ad religionē ꝑtinēt &
cerimōias: ī qbus metaphy
ſica cōtineť. De diſciplina
iuuētutis:ad politicam.i.de
ſtudiis iuuenum:ut belli pa-
ciſq; tꝑibus poſſint eſſe mi-
nuti : ut uidelicet litteris &
armis exerceātur : litteris in
pace:armis ī bello. De iu-
ſticia.i.de innocētia:ut legi-
bus pareať: quaꝝ cuſtos eſt
iuſticia.hæc aūt oīa tractan
tur ab æthico. De patiētia
quæ ē pars fortitudinis : tē-
perātia eſt ipſa uirtus: cuius
ꝑs ē cōtinētia & modeſtia:
Modo: modus ē quatuor
rerū:modus pecuniæ: mo-
dus honoris:modus ulciſcē
di : modus etiā uoluptatis.
Eſſe:aut oīno tollunť: aut
ſi ſtāt:nō ſtāt bene moratæ.
De ciuitatibus īſtituēdis :
ad id qđ dixit cōſtituēdarū
reꝝpublicaꝝ: & ē laudāda
oratoris copia:nā eadē q̄ ſu
pra : diuerſis uerbis dicit.
Caput.i.ſūmā. De æquita
te de iuſticia:Iuſticia eſt uni
uerſalis quædā uirtus : quæ
& uirtutū oīum opa iubet :
& uitioꝝ oīum facinora ue
tat. æquitas uero ſpecialis ē
magis:ut oēs æquo iure ui-
uant:ut nec plus quiſq̄ alio
cōmodi conſeq̄tur nec pluſ
incōmodi. De fide: quæ ē
pars iuriſ naturalis:nā ī fide
fœdera cōtinētur. De frā-
gēdis cupiditatibus:q̄tū ad tēperātiā.i.de uincēdis appetitibus:ut fracti bello.i.uicti. De cōformā
dis:ad id qđ dixit:diſciplinā iuuentutis:ut ſciāt & quid turpe uitent:& quid honeſtū ſequātur. Il-
lius prudētiæ.ſ.conſtituendarū ciuitatū. Vitæ dignitate:bene ſentiēdo:& bene agēdo:uitæ digni
tas cōparatur:hoc autē cognoſci poterit bene uiuēdo:ſed nulla utilitate extrinſecus quæſita. Et
ut eos affici:& ſūmam oratoris eſſe:ut auditorū animos moueat. Quod.ſ.animos auditorum in
clinari:ut uult orator. Quot modis:duobus ſcilicet:primus ſi ingenio:deinde moribus horum :
qui audiunt:orationem accōmodauerimus. Quibus rebus:uidelicet laudādo:quæ placēt audito
ribus:& uituperādo quæ diſplicēt. Quo genere orationis:uel ſublimi:uel mediocri:uel attenua-
to.ſublimi ſi ad odiū:uel īdignationē cōcitauerimus.humili ſi ad miſericordiā lenire uoluerimus.

In quāq; partē:uidelicet in principiū & cōclusionē. Retrusa:reposita. Abdita:recondita. Primoribus.i.sūmis:ut Sandalo innixus pmoribus digitis.i.sūmis. Exēplis magis q̄ argumētis:qa uidelicet dialecticā ignorabat simplex causidicus. Demosthenis: qui tam&si orator tn̄ fuiſſet: nō philoſophus:tamē quicquid uoluiſſet ſuadere poterat. Vel iudicū: in foro cauſas agendo. Vel populi:cōciones habēdo. Siue ingenio:nullo adiutus artificio. Ferebatur:dirigebat. Vt & blādiri:nam ruſtici etiā:qum timēt ſe cōdemnari:ſine arte:ſine præcæptione ſuppliciter blandiunt iudicibus: & ad proemiū ſpectat inſinuare:qd ē proemii pprium. Aduerſarios minaciter terrere:qū uel cauſam aduerſarioꝝ: uel ipſos etiā iſectamur:& minamur nō eſſe illis ex ſentētia ceſſurum:ſicut exiſtimāt. Rem exponere:qd eſt narratiōis Cōfirmare: quantū ad eā partē orationis:quæ eſt cōfirmatio:& cōfutatio. De precari:quod eſt cōcluſiōis per conqueſtionē:nā eſt ppriе oratio auditoꝝ miſericordiā captans.Id autem fit aut ueniā petēdo: aut miſerias nr̄as exponēdo. Ne mediocriter diſertum:ergo nulla ē ars: quādo qui præcæpta tradunt indiſerti ſūt. Corace & Cteſia:qui pmi de arte ſcripſere.Hoꝝ Quitilianus meminit.Fuerūt autem Siculi. In altero:quod ego aliquid in dicēdo poſſē. Artē uero negabat:hoc modo argumētabatur: Ars nō habet plenā ſui ſignificationē:ſed ad aliqd unū tendit tanq̄ certū finē: ut uerbi gratia: Geometria ad finē dimetiēdi:& nunq̄ dimetiēdo falli pōt:qui ſciam d mē ſuris tenuerit. Eodē modo ſi rhetorica eēt ars: tēderet ad finē i quo falli nō poſſet Fallit aūt plærūq;:nō eni ſe per pſuadet:igit nō eſt ars. Nō ualet argumētū.Primū nō cōcedimus finē eē ſuadere:ſed bn̄ dicere: ſicut apud Quintilianū pbatur. Orator aūt qū bene dixerit: functus ē officio:igit ad finē tēdit:in quo falli nō pōt.Deinde pro ſuppoſito:ut finis ſit pſuadere:etiā ſi non perſuaſerit:& bene dixerit:ſuo functus eſt officio:nō enim ipſius culpa eſt:ſed auditoris:q pſuaderi noluit.Ita tamē diſputabat Carneades. Cognitis:ſimpliciter. Perſpectis:intelligētia:& ratione. Dubia:quantum ad id quod dixit:fallentibus. Dubia:quantum ad oratorem.

in quāq; partē mouerētur.hæc aūt eē penitus in media philoſophia retruſa atq; abdita:quæ iſti rhetores ne p primoribus quidē labris attigiſſent.Ea Menedemus exēplis magis q̄ argumentis refellere conabat. Memoriter enī multa ex oratiōibus Demoſthenis præclare ſcripta pnūciās:dicebat illū in aīs uel iudiciū uel populi ī omnē partē dicēdo pmouēdis nō fuiſſe ignaꝝ:quibus ea rebus cōſequeret:quæ negaret ille ſine philoſophia quēq̄ ſcire poſſe:huic ille rn̄deat:nō ſe negare Demoſthenē ſūmā prudētiā:ſūmāq; uim habuiſſe dicēdi:ſed ſiue ille hoc īgenio potuiſſet:ſiue id quod cōſtaret: Platonis ſtudioſus audiēdi fuiſſet:nō qd ille potuiſſet:ſed quid iſti docerēt:eē quærēdū.Sæpe etiā in eā partē ferebatur oratione:ut oīno diſputaret nullā artem eē dicēdi. Idq; cū argumētis docuerat:q ita nati eſſemus:ut & blandiri ſuppliciter iis a quibus aliquid eēt petendū: & aduerſarios minaciter terrere poſſemus:& rē geſtā exponere: & id(qd intēderemus)cōfirmare:& id(quod cōtradiceretur)refellere: & ad extremū deprecari aliqd:& cōqueri. Quibus in rebus omnis oratoꝝ uerſaret facultas:qum & cōſuetudo exercitatioq; & itelligēdi prudētiā acueret & loquēdi celeritatē īcitaret. Tū etiā exēploꝝ copia nitebat:nā pmū q̄ſi d dita opa:neminē ſcptorē artis:ne mediocriter qdē diſertū fuiſſe dicebat: qū repeteret uſq; a Corace neſcio quo & Cteſia:quos artis illius īuentores & pncipes fuiſſe cōſtaret:eloquētiſſimos tn̄ hoīes: qui iſta nec didiciſſēt:nec oīno ſcire curaſſēt: īnumerabiles quoſdā hr̄e noīabat:ī qbus etiā ſiue ille irridēs:ſiue qd ita putaret:atq; ita audiſſet:me ī eo numero q illa non didiciſſē:& tn̄ ut ipſe dicebat:poſſē aliqd ī dicēdo pferebat. Quoꝝ ego illi facile alteꝝ aſſētiebar:nihil me didiciſſe.In altero aūt me illudi ab eo:aut etiā ipſum errare arbitrabar. Artem uero negabat eē ullam: niſi quæ cognitis penituſq; perſpectis:& in unum exitum ſpectantibus:& nunq̄ fallentibus rebus contineretur. Hæc autem omnia(quæ tractarentur ab oratoribus)dubia eſſe

Incerta: quātū ad auditorem. Ab iis qui omnia nō plane. ſ. ab oratoribus: quibus dubia ſūt: ut pote ad certā cauſam & tēpus accæpta. Et audirētur ab iis. ſ. auditoribus: quibus pſuaſum eſt: ꝓbabilibus magis: q̄ neceſſariis argumētis: & ideo eis incerta ſūt. Nō ſciētia: nō enim ideo oratoris eſt docere: ut ſcientiā faciat: ſed ut ſuadeat. Aut certe falſa: auditor enim ſi ab oratore falſis rationibus decæptus fuerit: captus certe erit ꝓbabilibus magis q̄ neceſſariis. Nā oratoris eſt ꝓbabilia dicere: ſicut enim Quintilianus docet: Vera niſi ueriſimiliter dicātur: fidē nō faciunt. Exigui tēporis: quia perorata oratione: ſtatim ſequitur iudicium. Quid multa? ſcilicet opus ē dicere. Sic mihi tū: ideo dicit: quia poſtea mutata ſñia aliter ſenſit. Neq; artificium: hoc perſeuerāter ſenſit. Neq; quēq̄: i hoc mutauit ſentētiam. Callide: cū ſubtilitate. Copioſe: cū ubertate. Perfacilē: qđ ſuauiſſime oēs me audirēt. Te ꝓpugnacem ī diſputādo: qa obtineres qđ uelles. Imprudēte & inuito: quia ſtatuerat Antonius nihil ī ſcriptis relinquere. Mirabiliter: acutius inueniēdo. Magnificētius: præſtantius eloquēdo. Augere: ſententiis. Ornare: uerbis. Fōtis: fōtes dicūtur oēs artes: quæ ratione: & doctrina pcipiūtur nā inde oēs materiā dicendi ſumunt. Animo ac memoria. i. memoria aī adeo: ut animus ꝓ memoria accipiatur: ut Virg. in bucolicis Omnia fert ætas: animum quoq;. i. memoriā: ergo memoria ad diſcendū artes illas: quas fontes dixit. Ambitione: in petēdis honoribus. Et foro: in cauſis agēdis. In re atq; natura: hoc eſt ī facultate dicendi: qa aliter eloquēs eē nō poterit: niſi materiā philoſophiæ didicerit. Studio: diſcendi. Ocio: ſcribendi. Facultate: ſtudio & ocio conficitur facultas dicēdi. Maturiore: quia tardius ad dicendū ueniet. Et labore: ad ſtudium. Induſtria: quātū ad facultatē. Eſt aūt īduſtria: exercitatio frequēs & aſſidua circa rē honeſtam Ad audiendū: quantū ad ſtudiū. Scribēdū: ad ociū. Paulum addere: nō tamen multū.

& incerta: qum & dicerent ab iis qui ea omnia non plane tenerēt: & audirētur ab iis: quibus nō ſciētia eſſet tradēda: ſed exigui tēporis: aut falſa: aut certe obſcura opinio immittēda. Quid multa? Sic mihi tū pſuadere uidebatur: neq; artificiū ullū eē dicēdi: neq; quenq̄ poſſe niſi qui illa (quæ a doctiſſimis hominibus ī philoſophia dicerent) cognoſſet: aut callide: aut copioſe dicere. In q̄bus Carneades ſolebat ingeniū tuū Craſſe uehementer admirari: me ſibi pfacilē in dicēdo: te ꝓpugnacē ī diſputādo eē uiſū. Tū ego hac eadē opinione adductus: ſcripſi etiā illđ quodā ī libello: q̄ me imprudēte & īuito excidit: & ꝑuenit ī manus hominū: diſertos me cognoſſe nōnullos: eloquentē adhuc neminē: qđ eū ſtatuebā diſertū: q̄ poſſet ſatis acute atq; dilucide apud mediocres homīes: ex cōi quadā opinione hominū mirabiliter dicere. Eloquentē uero qui mirabilius & magnificentius augere poſſet: atq; ornare quæ uellet: omniſq; omniū rerū quæ ad dicendū ꝑtinerēt fontis: animo ac memoria cōtineret. Id ſi ē difficile nobis: qđ anteq̄ ad dicendū ingreſſi ſumus: obruimur ambitione & foro: ſi tamen ī re poſitū atq; natura. Ego. n. (quantū auguror cōiectura: quātaq; īgenia noſtris homībus eē uideo: nō diſpero fore aliquādo aliquē qui & ſtudio acriore q̄ nos ſumus atq; fuimus: & ocio ac facultate diſcēdi maiore ac maturiore: & labore atq; induſtria ſupiore: qum ſe ad audiendū: legendū: ſcribendūq; maiore opera dederit: exiſtat talis orator: qualē quærimus: qui iure nō ſolum diſertus: ſed etiā eloquēs dici poſſit: qui tamē mea ſentētia aut hic ē iā Craſſus: aut ſiqs fuerit īgenio pari: pluraq; q̄ hic & audierit: & lectitarit & ſcripſerit: paulum huic aliquid poterit addere. ¶ Hoc loco Sulpitius:

¶ HOC LOCO SVLPITIVS: Hic ē tertius tractatus: ubi definit: utrū ars ſit aliq̄ dicēdi. Primū ī qnq; ꝑtes diuidit. In ꝑma Sulpitius ꝓ ſe: & Cotta Craſſū rogat: ut ſuā uelit đ dicēdo dicere ſñiam. In ſecūda (q̄ icipit: tū ille) Craſſus oēm huius diſputatōis rōem a ſe reiicit ī Antoniū: & excuſat q̄ Sulpitio aī rogāti morē nō geſſerit. In tertia (q̄ icipit: tum Cotta) Vrgetur Craſſus uehemētius diſputare de his: quæ audire deſiderāt adoleſcentes. In quarta Craſſus dicit hunc morem græculoꝝ hominū ocioſoꝝ eſſe: ut de unaquaq; re ſibi ꝓpoſita diſputent: quem morem ipſe ſemper deriſit. In quinta Scæuola Craſſum reprehendit: q̄ nimis tenaciter bonorum adoleſcentium ſtudiis aduerſetur.

Inſperanti. ſperamus meliora: optamus magna: ſperamus facilia: optamus difficilia: ſperamus quæ facile euenire poſſũt: optamus quæ uix cõtingere poſſunt. Dicit ergo optabamus quidẽ hoc: non tamen ſperabamus. Aliis rebus: nõ de eloquẽtia: ſed ſpectãtibus ad rempublicã. Excipere: captare. Huius: uel ſtudii: uel artificii: uel facultatis. alii enim dicebãt artem rhetoricam eſſe ſtudium: alii artificiũ: alii facultatẽ. Facultas eſt genus ad omnes artes. Artificiũ eſt ipſius facultatis operatio: ideſt qđ ars ipſa operatur: ut quũ dicimus: orationẽ magno artificio compoſitã. Ars præcæpta tradit: ex præcæptis efficitur facultas. Artificiũ ẽ: qđ aliquid ſecundũ facultatem cõficit.

Inſperãti mihi (inquit) & Cottæ: ſed ualde optãti utriq; noſtrũ cecidit: ut in iſtũ ſermonẽ Craſſe delaberemini: Nobis enim huc ueniẽtibus iucũdũ ſatis fore uidebať: ſi quum uos de rebus aliis loqueremini: tamẽ nos aliqd ex ſermõe ueſtro memoria dignũ excipe poſſemus. Vt uero pene in eam ipſã totius huius uel ſtudii: uel artificii: uel facultatis: diſputationẽ ĩtimã pueniretis: uix optandũ nobis uidebať. Ego. n. qui ab ineũte ætate incenſus eſſẽ ſtudio utriuſq; ueſtrũ Craſſe: tuo uero etiã amore: qũ ab eo nuſq̃ diſcederẽ: uerbũ ex eo nunq̃ elicere potui de ui ac rõne dicẽdi: qũ & p meipſũ egiſſẽ: & p Druſũ ſæpe tẽtaſſẽ. Quo in genere tu Antoni (uere loquar) nunq̃ mihi pcontãti aut quærẽti aliqd defuiſti: & pſæpe me qd ſoleres ĩ docẽdo obſeruare docuiſti. Nũc qm̃ uterq; ueſtrũ patefecit earũ rerũ ipſarũ aditũ: quas q̃rimus: & qm̃ pnceps Craſſus eius ſermonis ordiẽdi fuit: date uobis hãc ueniã: ut ea (quæ ſẽtitis de oĩ genere dicẽdi) ſubtiliter pſequamini. Quod quidẽ ſi erit a nobis ĩpetratũ: magnã habeo Craſſe huic paleſtræ: & tuſculano tuo gratiã: & lõge academiæ illi ac licio: tuũ hoc ſuburbanũ anteponã. Tũ ille: Enĩuero (inqt) Sulpiti rogemus Antoniũ: q & põt facere id qđ reqris: & cõſueuit: (ut te audio) dicere: nã me quidẽ fateor ſẽp a genere hoc toto ſermonis refugiſſe: & tibi cupiẽti atq; inſtãti ſæpiſſime negaſſe: ut tu te pauloañ dixiſti: qđ ego nõ ſupbia neq; ĩhumanitate faciebã: neq; quo tuo ſtudio rectiſſimo atq; optimo nõ obſequi uellem: præſertim quũ te unũ ex omnibus ad dicẽdum maxime natũ aptũq; cognoſſem: ſed mehercule iſtius diſputatiõis ĩſolẽtia atq; earũ rerũ (quæ quaſi traduntur arte) inſcitia. Tũ Cotta:

Pene: ideo dicit pene: quia nondũ de oĩ charactere dicendi diſputauerãt: ſed tm̃ de materia dicẽdi diſſeruerãt. Vix optandũ: nedũ ſperandũ. Incẽſus: miro quodam ardore captus. De ui: de efficacitate: & ptãte. Per meipſũ egiſſẽ: agere p ſe: tentare p alium. Druſum: Craſſo familiariſſimũ. Percontãti: exploranti. Quærenti: roganti. Aditũ: quãdã quaſi uiam ad eas res aperuit: quas q̃rimus. Princeps: primus: ut Virgilius: Princeps ardentẽ coniecit lãpada turnus. & e contrario: pnceps p pmus: ut Prima qđ ad Troiam p charis geſſerat argis. i. princeps. Veniam: beneficiũ: nec enim peccauerat quicq̃ ut Virg. Hortatur pater ire mari: ueniamq; pcari. Magnã hẽo Craſſe: quaſi remuneratio eſt beneficii. Huic palæſtræ. i. huic diſputationi. ẽ autẽ tranſlatio ab athletis: qui palæſtra ludũt. i. ſicuti illi luctãdo: ita hi diſputando cõtendunt. unde Gymnaſia tam philoſophorũ: q̃ athletarũ dicũtur. Academiæ illi: in trãſlatione pſiſtit. nã Academia lõge nobiliſſimũ gymnaſiũ fuit: ac ſi diceret: hic locus digniſſimus ẽ: qui Academiæ cõparetur. Ac Licio: tanq̃ Licio Eſt autẽ Licius locus Athenis: ubi philoſophi diſputando uerſantur. Suburbanũ: gymnaſium: uidelicet Tuſculanũ. Tum ille: Hæc eſt ſecunda pars huius capitis: in qua nititur Craſſus omnẽ hanc diſputationẽ in Antonium reiicere. Vt te audio dicere: nam ſuperius dixerat: ſæpe ſibi quærẽti benigne Antoniũ reſpondiſſe. Cupienti: cupimus effectu: optamus electu. Rectiſſimo: honeſtiſſimo. Optimo: utiliſſimo. Natum: ingenio. Aptum: habitu ipſius corporis. Inſolentia: deſuetudine. Terentius: Quid tu Athenas inſolens? Quod difficillimum: ſcilicet: ut poſſemus te adducere ad hoc: ſed tu tua ſponte ueniſti: ergo noſtra culpa erit: ſi te dimiſerimus. Tum Cotta: Alia pars: in qua uehementius Craſſus urgetur a Cotta diſputare: de his rebus: quæ audire deſiderant:

ut in certioribus:ut in arithmetrica:philoſophia:dialectica:mathematicis:quæ artes certiores ſũt. Qui de his artibus ſcribũt:in pncipio ita ꝓfitentur:explicabo(ut ſciam & potero. Nunc ergo dicit argumentũ intendẽs:ſi his(qui de diſciplinis certioribus ſcribũt)hoc licet:multo magis mihi licebit diſſerẽti de arte dicẽdi:ut pollicear me eſſe dictuꝝ cũ hac excæptione quãtũ ſciam:quãtũq; poſſim quando hæc ars de rebus plærũq; tractat incertis:utpote de his:quæ ad caſũ tẽporis accõmodatæ ſint. Quid mihi uos nũc:Quarta pars.i. qua Craſſus dicit hãc eẽ græcoꝝ conſuetudinẽ: ut de una quaq; re ſibi ꝓpoſita diſputent. Tanq̃ alicui græculo ſic ipſe in libro de amicitia: doctoꝝ eſt iſta conſuetudo eaq; græcoꝝ: ut ꝓponatur ab his:quibus de rebus diſputẽt. Docto:ad rẽ. Erudito:ad orationẽ:ac ſi diceret:qui ſciat & eloquens ſit.

Leõtinũ feciſſe gorgiam: ſicut apud Platonẽ calicles inducitur: qui dicit gorgiã ꝓfiteri ſe quacũq; de re eſſe diſputaturũ. Tãta:ad magnitudinẽ. Improuiſa:tam repẽtina. Noua:inuſitata.

Quod.ſ.adducere græcũ aſſuetũ eiuſmodi diſputatõnibus. M.Piſonẽ adoleſcẽtem huic ſtudio deditum:ſicut oſtendit ipſe in libro de claris oratoribus. In illo ſuo genere.ſ.peripateticorũ. Conſtare:cõuenire:ita oẽs cõſentiũt hũc principatum tenere in illa ſua diſputãdi cõſuetudine. Quẽ tu mihi? q.d.hoc fruſtra facis. Quinta pars(in qua Scæuola Craſſum quodãmodo reprehendit: nimis obſtinate reſiſtentẽ ſtudiis adoleſcẽtũ.

Loquacitatẽ:quia nihil eſt uolubilius lingua græcorũ: ut Grais ingeniũ. Grais dedit ore rotũdo muſa loqui.

Sine uſu:ſine expiẽtia agẽdi difficiliores cauſas. Cãtilenã:reſpexit ad conſuetudinẽ declamatoꝝ:q in ſcholis quaſi canere ſoleant:aut reſpexit ad uãitatẽ:qa iania quædã loquunt de arte rhetorica:& nihil ad artẽ ptinẽtia. Qui in libellis qui nõ hẽant ſciam:ſed uſũ atq; experiẽtiã:hoc ẽ i expiẽtia potius q̃ i huiuſmodi pcæptionibus uerſant. Hoc domicilio.i.ſenatu. Cõſilio/linguaq;:duo detegit:q̃ plene oratorẽ pficiũt:prudẽtiã & eloqntiã. Cõſilio:ad id qd dixit ſapiẽtiſſimo. Lingua:ad id qd dixit

Quoniã id(qd difficillimũ nobis uidebat: ut oĩno de his rebus Craſſe loq̃rere:aſſecuti ſumus: de reliquo iã noſtra culpa fuerit:ſi te niſi oĩa quæ pcontati erimus: explicaris:dimiſerimus. De his credo rebus(iqt Craſſus) in cõditionibus ſcribi ſolet quibus ſciã:poteroq;. Tum ille: Nãq;(qd tu nõ poteris:aut neſcies):qs noſtrũ tã ĩpudẽs ẽ:qui ſe ſcire aut poſſe poſtulet? Iã uero iſta conditione:dũ mihi liceat negare poſſe:qd non potero: & fateri neſcire: quod neſciã:licet(ĩquit Craſſus)ueſtro arbitratu pcõtemini. Atq(ĩquit Sulpitius)hoc oſtẽdi qd modo Antonius expoſuit:qd ſẽtias: quærimus. Exiſtimes ne artẽ aliquã eẽ dicẽdi? Quid mihi uos nũc(ĩquit Craſſus)tanq̃ alicui græculo ocioſo & loquaci:& fortaſſe docto/atq; erudito)quæſtiũculã(de qua meo arbitratu loquar)ĩponitis? quãdo enĩ me iſta curaſſe aut cogitaſſe arbitramini:& nõ ſemp irriſiſſe potius eoꝝ hominũ ĩpudentiã:qui(qũ in ſchola aſſediſſẽt:& magna hominũ frequẽtia)dicere auderẽt:ſiqs qd q̃reret? Quod pmũ ferũt Leontinũ feciſſe gorgiã: q pmagnũ quiddã ſuſcipere ac profiteri uidebat:qũm ſe ad oĩa(de quibus quiſq; audire uellet)eẽ paratũ denũciaret. Poſtea uero uulgo hoc facere cœperũt:hodieq; faciunt: ut nulla ſit res:neq; tãta:neq; tã ĩprouiſa:neq; tam noua:de qua ſe nõ oĩa(q dici poſſũt)profiteant eẽ dicturos. Quod ſi te Cotta arbitrarer:aut te Sulpiti de iis rebus audire uelle: adduxiſſẽ huc græcũ aliquẽ:qui nos iſtiuſmodi diſputationibus delectaret:qd ne nũc quidẽ difficile factu ẽ. Eſt enĩ apud. M. Piſonẽ adoleſcẽtẽ iã huic ſtudio deditũ ſũmo ĩgenio:noſtriq; cupidiſſimus pipateticus Staſpeas:hõ eruditus nobis ſane familiaris:&(ut ĩter hoĩes pitos cõſtare uideo):ĩ illo ſuo genere oĩum pnceps. Quẽ tu(inquit mihi Mutius)Stapſeam: quem peripateticũ narras? gerendus eſt mos adoleſcentibus Craſſe: qui nõ græci alicuius quotidianam loquacitatem ſine uſu neq; ex ſcholis cantilenam requirunt: ſed ex homine omnium ſapientiſſimo atq; eloquentiſſimo:atq; ex eo

qui nõ ĩ libellis: ſed ĩ maximis cauſis: & ĩ hoc domicilio ĩperii & gloriæ: ſit cõſilio linguaq; princeps: cuius ueſtigia q pſeq cupiũt: eius ſnĩam ſciſcitant. Eqdẽ te q̃um ĩ dicẽdo ſemp putaui deũ: tũ uero tibi nunq̃ eloquẽtiæ maiorẽ tribui laudẽ: q̃ humãitatis: qua nũc uti uel maxime decet: neq; defugere eã diſputationẽ: ad quam te duo excellẽtis ĩgenii adoleſcẽtes cupiũt accedere. Ego uero (iqt) iſtis obſeq ſtudeo: nec grauabor breuiter meo more qd q̃q; de re ſentiã: dicere: ac p̃mũ illđ: qm̃ auctoritatẽ tuã negligere Scæuola fas mihi eẽ nõ puto: ĩndeo mihi dicẽdi aut nullã artẽ aut ptenuẽ uideri: ſed omnẽ eẽ contẽtionẽ ĩter hoĩes doctos ĩ uerbi cõtrouerſia poſitã. Nã ſi ars definit (ut pauloante expoſuit Antonius) ex rebus penitus pſpectis: planeq; cognitis: atq; ab opinionis arbitrio ſeiũctis: ſciaq; comprehẽſis: nõ mihi uidetur ars oratoris eẽ ulla. Sũt. n. uaria: & ad uulgarẽ popularẽq; ſenſum accõmodata omnia genera huius forenſis noſtræ dictionis. Sin autẽ ea (quæ obſeruata ſunt in uſu ac ratiõe dicẽdi) hæc ab omnibus callidis ac pitis: aĩaduerſa ac notata: uerbis deſignata: generib' illuſtrata:

eloquẽtiſſimo. Deũ. i. diuinũ quẽdã hoiem. Fas nõ puto: liptote eſt. i. nefas eſſe exiſtimo. EGO VERO INQUIT: Craſſus nullã eẽ ppriã artẽ dicẽdi: ſed quandã uelut artis ſimilitudinẽ: & imaginẽ reſpõdet: quedã uero plus ad eloquẽtiã: q̃ ipſã artẽ cõferre. Eſt aũt caput ſecũdũ qđ in tres ptes ſcidit. In pma pte Craſſus dicit nõ eẽ ullã ppriã dicẽdi artẽ: ſed quædã alia eẽ: q̃ plus ad eloquẽtiã cõferãt. In ſecũda laudat Antonius Craſſi ſnĩam: & ſimul hortatur: ut explicet qđ melius arti uideat aũponẽdũ. In tertia Craſſus ſe cedere dicit tãdẽ uolũtati rogãtis: & ſuũ de dicẽdo iudiciũ exponit: qđ ſũma cũ moderatione facit. Aut nullã: ſed artis idolũ ſecũdũ Platonẽ: ut της τε χ'υνς αδωλον: Sic enim ait ĩ Gorgia. Aut ptenuẽ. i. exilem: & quaſi umbrã quãdã. In uerbi cõtrouerſia poſitũ: ac ſi diceret re cõſentiũt: uerbo diſſentiũt: & q artẽ eẽ dicũt: & q negãt oẽs quæ de arte præcipiunt cõcedunt eſſe utilia oratoribus. In hoc ergo tm̃ differũt φ hi artẽ ullã eſſe negãt: illi uero cõfirmãt. Expoſuit Antonius: ex ſnĩa Carneadis: & idẽ qđ Carneades ſẽſerat: dicit: ſed diuerſis uerbis. Nã ſi ars: pbat a definitione: nullã artem eẽ hoc mõ. Si artis ppetas ſẽp fuit: ut certũ ſui finẽ hẽret q certa ſcĩa comprehẽdi poſſet. Ars uero rhetorica đ rebus ambiguis & incertis tractat nõ igit ars eſt. Ab opĩonis arbitrio: uidelicet q̃ ẽ ex certo ſui fine: q certa ſcĩa comprehẽdi põt: nõ ex opiniõe uulgi: q̃ plærũq; fallit. Varia: ergo nõ certa: nã aliud ẽ laudare & uitupare: aliud defẽdere & accuſare: aliđ ſuadere & diſſuadere. Varia ergo pp cõſtitutiões & cõſtitutionũ ptes: q̃ ĩ unũqđq; genus ĩcidere pñt. Ad uulgarẽ popularẽq; ſẽſũ: ex his cõſtõnibus ſumunt ea q̃ maxie pbabilia uident: & ad pſuadẽdũ accõmodata: q̃ g̊ pbabilia ſũt: nõ neceſſaria ſũt: ſi nõ neceſſaria: g̊ ĩcerta. Callidis: acutis ĩgenio. Peritis: ſtudio: ĩduſtriis. Aĩaduerſa: a callidis. Notata: a pitis. Verbis deſignata: generibus illuſtrata: ptibus diſtributa. His paucis uerbis circũſcribit id qđ uniuerſa rhetorica tractat: uidelicet qões: q̃ circũſtãtiis ĩcluſæ ſũt: q̃s græci θεσας uocãt. Nã ciuilis qõ: q̃ ẽ materia rhetoricæ facultatis: ẽ hypotheſis. i. qõ circũſtãtiis ĩuoluta. nã theſis eſt q̃ a dialecticis tractat. Orator uero: ſiqñ theſim ſumit: ut hypotheſim cõfirmet: aſſumit: Vt Cice. ĩ Miloniana: q theſim ſũpſit: liceret ne hominẽ ĩterfici? hoc aũt fecit: ut ad hypotheſim deſcẽderet: nã qũ theſis ſit: liceat ne ĩterficere hoiem? q̃ ẽ qõ ſine circũſtãtiis: igit nũqd licuerit Miloni ĩterficere Clodiũ? q̃ ẽ hypotheſis. i. qõ circũſtãtiis ĩplicita. Circũſtãtiæ ſũt: qs: qd: ubi: cur: quõ: quãdo. Qum ergo qõ ſit: utrũ licuerit Miloni ĩterficere Clodiũ? hæ circũſtãtiæ includunt ĩ hac qõne. Quis? Milo. Quid? ĩterficere. Cur? quia inimicitiæ ĩterceſſerãt. Quõ? ex ſupiori loco cõtra locũ ĩferiorẽ. Quãdo? tpe noctis. Ergo ſi theſis pbat: uidelicet licere aliqñ ĩterficere hoiem: q̃ ẽ qõ ſine circũſtãtiis (neq;. n. hic: aut pſõa: aut factũ: aut locus: aut cã: aut tps: aut oportunitas q̃rit) multo facilius pbabit hypotheſis. ſ. licuiſſe Miloni ĩterficere Clodiũ. Verbis deſignata: definita: ut qũ dicimus artẽ rhetoricã eẽ facultatẽ dicẽdi: cuius materia ẽ hypotheſis. Hypotheſis aũt definit generibus. ſ. demõſtratiuo: deliberatiuo: & iudiciali. Oẽs. n. cãæ: q̃ ſũt ciuilis qõnis: ſub uno iſtoꝝ generũ cadũt: uel ſpãles: & erũt theſeſ: uel ĩdiuiduæ: & erũt hypotheſes. Spãlis ĩ demõſtratiuo: ut ſi q̃rat laus uiri fortis. Indiuidua: ut ſi q̃rat laus Scipionis. In deliberatiuo: cauſa ſpecialis incidere põt: ut ſi quærat de pace: aut de bello: utrũ pax an bellũ ſuſcipiendũ ſit? Indiuidua: ut ſi quærat de pace: & bello pyrrhi. In iudiciali ſpecialis: ut ſi quæratur de maieſtate aut de repetũdis. Indiuidua: ut ſi quæratur de maieſtate Cornelii: aut de repetundis. C. Verris.

Partibus.ſ.quas integrales uocāt.ſ.inuentionē:diſpoſitionē:elocutionē:memoriā &ꝓnūciationē quæ ideo ītegrales partes dicūtur:qa ſiqua eaꝝ defuerit:impfecta erit oratoris facultas. Illa ſubtili definitiōe:nā ita artē ſupra definiuit:ut diceret nullā artē eē:niſi quæ cognitis penituſq; pſpectis & in unū exitū ſpectātibus:& nunq̄ fallētibus rebus cōtineret. Hac uulgari:ac ſi diceret pingui. Sētit ergo rhetoricā pingui quadā rōne artē dici poſſe:ſi minus illa ſubtili definitione.nec.n.penitus artē repudiat:neq; omnē uim dicēdi in arte ponit:ſed quædā exiſtimat pluſ q̄ ipſā artē ad dicendū ꝓdeſſe poſſe. Ineptias efferatis.i.oſtēdatis:edatis: & ſūma cū moderatione loquitur uires ſuas extenuando. Magiſter:rhetor. Artifex: ſophiſta. Alter enim p̄cæpta dicēdi tradit: alter p̄cæptiones exercet. Equidem qum peterē:hoc idem refert Valerius his uerbis: Conſulatū. M. Craſſus petens:qum omniū candidatoꝝ more circū forum ſupplex quoq; populo ire cogeretur:nunq̄ adduci potuit: ut id præſente. Qu. Scæuola grauiſſimo:& ſapiētiſſimo uiro ſocero ſuo faceret:& reliqua. Hoc ergo dicit in tāta ſe reuerētia ſemp habuiſſe Scæuolā:ut quotiens magiſtratū petēs ambire uellet:ſemp illum a ſe dimitteret:ne illo præſēte has faceret ineptias:& tamē dicit ſe eo redactū:ut illo præſēte diſputare cogat̄. Præſtabo.i.ꝓ te pendā:& ē uerbū iuris. Ineptū: qd enim ineptius eſt: q̄ ſupplicē cogi populo:& ignobilius qbuſq; ſupplicare? Niſi qum ē neceſſariū: hoc Iſocratis eſt ad Demonicū: qui duo dicēdi tm̄ tēpora præſcribit.ſ. qum aut uera dicunt̄:aut neceſſaria.

SICINQ VIT·IGITVR Craſſus: inſtāte Scæuola:& Antonio:naturā(inqt)maximā ad dicendū uim afferre: quoſdā tamē arte & doctrina politiores fieri. Hoc aūt caput in tres partes diuidit. 1. In p̄ma Craſſus oſtēdit plus ad eloquētiā naturā(q̄ artē)ualere. 2. In ſecūda(quæ īcipit:neq; enim): diſputat̄ iuuari qdem naturā ab arte:ſed tamē hāc illi poſtponēdā eē. 3. In tertia: que īcipit:nec hæc ī eā ſniam:dicit nō eē ab hoc ſtudio dicēdi deſiſtēdū:etiā ſi aliq̄ ī re nobis natura defuerit. Naturā atq; ingeniū:aut ephegeſeſis ē:aut endiadis.i.naturale ingeniū:aut ingeniū ꝓ natura ponit̄:nā hic de bonis animi & ingenii dicturus ē:quæ ſūt neceſſaria oratori.primo de bonis īgenii tractat. Iſtis ſcriptoribus de quibus pauloan̄ dixit Antonius:nā etiā mediocriter diſertos ſcripſiſſe đ arte:dixit nō tn̄ eē eloquētes. Celeres quidā motus:promptitudo quædā debet eē īgenii. Ad excogitādū: ad inuentionē ptinet. Ad explicandū:ad diſpoſitionē. Ornandū:ad elocutionem: ergo hic oēs

partibus diſtributa ſūt:qđ fieri potuiſſe uideo. Nō intelligo:q̄obrē nō ſi minus illa ſubtili definitiōe: at hac uulgari opinione ars eē uideat̄: ſed ſiue ē ars: ſiue artis quædā ſimilitudo:nō ē ea quidē negligēda:ueꝝ ītelligēdū ē alia quædā ad cōſequēdā eloquētiā eē maiora. Tū Antonius uehemēter ſe aſſētiri Craſſo dixit: ꝙ neq; ita amplecteret̄ artē:ut hi ſolerēt q omnē uim dicēdi ī arte ponerēt:neq; rurſū eā totā ſicut plæriq; philoſophorū facerēt:repudiaret. Sed exiſtimo(inqt)gratū te his eē facturū:ſi ita expoſueris:q̄ putas ad dicendū plus q̄ ipſā artē poſſe ꝓdeſſe. Dicā equidē qm̄ īſtitui:petāq; a uobis(inqt)ne has meas ineptias efferatis: q̄q̄ moderabor ipſe:nec ut qdā magiſter atq; artifex: ſed quaſi unus e togatoꝝ numero: atq; ex forēſi uſu hō mediocris:neq; oīno rudis uidear nō ipſe aliqd a me ꝓmiſiſſe: ſed fortuito ī ſermonē ueſtrū īcidiſſe. Eqdem qū peterē magiſtratū: ſolebā in prehēſādo dimittere a me Scæuolā:dū ei ita dicerē:me uelle eē ineptū. Id erat petere blandius: qđ niſi īepte fieret: bene nō poſſet fieri:hūc aūt eē unū hominē ex oībus:quo præſēte ego īeptus eē mīme uellē:quē qdē nūc mearū ineptiarū teſtē & ſpectatorē fortuna cōſtituit. Nā qd ē ineptius: q̄ de dicēdo dicere: qū ipſū dicere nunq̄ ſit nō īeptū:niſi qū ē neceſſariū. Perge uero Craſſe(inqt Mutius). iſtā enī culpā quā uereris ego præſtabo. Sic(inqt igit̄ Craſſus): Sētio naturā p̄mū atq; īgeniū ad dicēdū uim afferre maximā. Neq; uero iſtis de qbus pauloante dixit Antonius ſcriptoribus artis rōnem dicēdi & uiā ſed naturā defuiſſe. Nā & aīat atq; īgenii celeres qdā motus eē debēt:q ad excogitādum acuti:& ad explicādum ornādūq; ſint uberes: & ad memoriā firmi atq; diuturni. Sed qs ē qui hæc putet arte

partes integrales rhetoricæ facultatis cōplectitur:niſi ꝓnunciationē:de qua hoc loco dicit:quia(ut diximus)hoc loco tractat de bonis animi:& īgenii:quæ oratori neceſſaria ſūt. Præclare enim res ſe habet:nō ſolū hæc arte tradi nō poſſūt:uerūetiā res optime ſe habet:ſi erūt ī aliquo:& arte accē di & inuitari poterūt:ne quodāmodo torpeſcāt. Linguæ ſolutio:hoc ptinet ad ꝓnūciationē. Solutio:expeditio uocis:quæ cōſiſtit ī magnitudine:firmitudine:& mollitudine.harū duas ſibi natura uendicat.ſ.magnitudinē:& firmitudinē:ſed firmitudo etiā exercitatione cōparat᷑:magnitudo tota naturæ aſcribit᷑: firmitudo partim naturæ dat᷑:partim declamatione cōfirmat᷑ mollitudo tota exercitatione cōparat᷑.

accipi poſſe:q̄d falſū eſt.præclare.n.res ſe habet ſi hæc accēdi:aut cōmoueri arte poſſint:īſeri q̄dē & donari ab arte nō pñt oīa:ſūt.n.illa dona naturæ:q̄d de illis dicā? q̄ certe cū ipſo hoīe naſcunt᷑:līguæ ſolutio:uocis ſonus latera:uires:cōformatio q̄dā & figura totius oris & corporis. Neq; enim hæc ita dico:ut ars aliquos limare nō poſſit. Neq; enī ignoro:& q̄ bona ſūt:fieri meliora poſſe doctrīa:&(q̄ nō optima)aliquo mō acui tñ & corrigi poſſe. Sed ſūt q̄dā aūt ita līgua hæſitantes:aut ita uoce abſoni:aut ita uultu/motuq; corpis uaſti/atq; agreſtes: ut ēt ſi īgeniis atq; arte ualeāt:tñ ī oratoꝝ nūero uenire nō poſſint. Sūt aūt q̄dā ita ī hiſdē rebus habiles:ita naturæ muneribus ornati:ut nō nati:ſed ab aliquo deo ficti uideātur. Magnū q̄ddā ē onus atq; munus ſuſcipē atq; ꝓfiteri: ſe eē oībus ſilētibus unū maximis de rebus magno ī cōuētu hoīum audiēdū. Adeſt.n.fere nemo:q̄ nō acutius atq; acrius uitia iudicet:q̄ ea laudet: q̄ recta uideat. Ita q̄cquid ē:ī quo offēdit᷑:id etiā illa q̄ laudāda ſūt:obruit. Neq; hæc ī eā ſnīam diſputo:ut hoīes adoleſcētes:ſiq̄d naturale forte nō habeāt oīno a dicēdi ſtudio deterreā. Quis.n.nō uideat. C. Lælio æq̄li meo magno honori fuiſſe:homī nouo: illā ipſā quācūq; aſſeq potuerit ī dicēdo mediocritatē? Quis ueſtrū æqualē me um. Qu. Variū uaſtū hoīem atq; fœdū:nō ītelligit illa ipſa facultate quācūq; habuit:magnā eē ī ciuitate gratiam cōſecutū? Sed q̄a d̄ oratore q̄rimus:fingēdus ē nobis oratione nr̄a detractis oībus uitiis orator/atq; oī laude cumulatus:neq;.n.ſi multitudo litiū:ſi uarietas cāſarū hæc:ſi turba &barbaries forēſis dat locū uel uitioſiſſimis oratoribus:icirco nos hoc(q̄d q̄rimus)omittemus

Linguæ ſolutio:ne pplexa lingua ſit. Vocis ſonus:ad magnitudinē pertinet. Latera:ad firmitudinē. Cōformatio q̄dā: ad motū corpis ptinet qui ad orationē cōformandus ē. Et figura: ad uultus uenuſtatē:nā uultuſ fingit᷑ ꝓ qualitate rei: modo triſtis: modo lætus: modo acris: modo demiſſus:uel ad indignationē cōcitādam:uel ad miſericordiā cōmouendā. Neq;.n.hæc ita dico:Secūda pars pncipalior:ī q̄ oſtēdit iuuari quidē naturā arte ſed tamē hāc illi præponendam eē. Acui; uitiū īgenii acuit᷑;uitiū corporiſ corrigitur. Lingua hæſitantes:balbutientes. Voce abſoni:effœminata uoce:uultu inuenuſto. Habiles: aptitudīe corporis. Acrius: ſeuerius. Vaſtum: corporis geſtu. Fœdum: figura uultus.

SED QUIA: Quibuſ rebus ornādus ſit:atq; inſtruēdus futurus orator:Craſſus oñdit:ſeu Cicero ſub perſona Craſſi. Diuidit᷑ autē caput hoc ī partes ſex:q̄s ſuo q̄ſq; loco declarabimus. Cōiungit᷑ autē cū ſupiori hoc modo:Nō ego inquit in eā ſententiā diſputo:ut a diſcendi ſtudio deterreā:ſed quia de oratore quærimus: eiuſmodi ſignādus ē. Detractis oībus uitiis:bono ordine uſus ē:nā pmo uitia detrahūtur:& ſic oī laude cumulatus eē poteſt orator:nec.n.ſi uitii aliq̄d ieſſe: oī laude poſſet eē pfectus. Varietas cauſaꝝ: cauſæ oēs dupliciter cōſiderātur:aut ī ſe:aut extra ſe. In ſe:ut q̄bus de rebus agēdum ſit: magnis an paruis:publicis an puatis:pecuniariis an capitalibus. Extra ſe:ut ad quos ptineāt:ad ſūmos: an ad īfimos:an ad mediocres:ad nobiles an ignobiles:ad puatos:an ad eos q̄ cū impio ſūt. Multitudo litiū:q̄a & de rebus magnis:& paruis:& publicis:& puatis ſūt. Litiū:criminaliū cū odio. Cauſaꝝ forēſiū:ſine ira & odio. Varietas:q̄a aliæ ad ſūmos ptinent:aliæ ad infimos:aliæ ad mediocres. Turba:multitudo indocta. Barbaries:ineptitudo. Dat locū:etiā ſi admittat oratores indoctos: & ignobiles ml̄titudo forēſis idocta:iueniēdus tñ nobis ē:q̄ ſit oī laude pfectus & cumlatus orator.

Itaq;: particula ē incœptiua hoc loco. His artibus.ſ.mimoꝝ:hiſtrionū(a quibus nõ utilitas quærit̄:ſed tm̄ uoluptas:& oblectatio: eſt.n. argumētū a minori ad maius:ſi ī rebus minimis tāta ī iudicādo diligētia utimur:ut nihil ineptū pati poſſimus:quid in oratore faciemus rē tāta? Nullæ.n.lites: queādmodū inqt nõ cogūtur homiēs in theatro mimos ineptos pati:ita nullæ cauſæ ſunt:quæ cogāt hoïes malos oratores in foro ppeti. iudicādi enim libertas oïbus data ē. Nõ ut illis ſatiſfaciat:qbus ē neceſſe.ſ.iudicibus.Egregius inqt orator dabit operā:ut porādo cauſas non ſolū his ad quos iudiciū ptinebit.ſ.iudicibus ſatiſfaciat:uerūetiā aliis:ad quos nihil iudiciū cauſæ ptinebit. Ratio eſt: qa iudices ſiue cauſam ornate:& copioſe:ſiue inculte: & ieiune poraueris: ipſi qd̄ rectū erit:iudicabunt. At cæteri q extra cauſam aderūt ecõtra ipſi ſi cauſā honeſtā rudi: & īculta oratione tractaueris: eā īprobabunt:ſin turpē ornate:& ſplendide ac ſubtiliter poraueris:eā pbabunt.

Tā&ſi id accidere nõ poteſt:dico eos etiā:q optime dicūt:timide ad dicendū accedere:qd̄ niſi fecerit: īpudentē iudicari:q̄uis pfectus orator nõ põt niſi timidus ad dicendū accedere: nouit enim dicēdi difficultatem.

Dicēdi difficultatē: actionis ipſius onus & laborē. Varioſq; euētus:ut nõ modo nõ leniat:id qd̄ quærit: ſed exaſpet auditorē. Expectationēq; hominum:ne nõ ſatiſfaciat auditoribus: maiora quædā expectantibus. Nihil põt dignū re: dignū noïe oratoris: dignū hoïum auribus efficere: atq; edere:q̄nta ſit Ciceronis copia: ex hoc facile cõprehēdi põt: q qū ſæpius ptes illas qnq; rhetoricæ facultatis integrales īnuat:id tamē uarie facit: ut alid̄ dicere uideat̄:ut hoc loco. Nā qū dicit dignū re:īnuit inuētionē qū dicit dignū noïe oratoris:īnuit diſpoſitionē. qū dicit dignū auribus hominū efficere: oſidit elocutionē. qum dicit edere:ītelligit pnūciationē:quæ ſine memoria eē nõ põt. Sed diceret aliqs:quõ qū dicit dignū noïe oratoris ad diſpoſitionē pertinet. Similitudo ē nõ lõge quæſita:nā ſicuti īperatoris ē puide aciē īſtruere:ita oratoris ē callide argumēta locare:qd̄ diſpoſitionis ē. Ea.n. docet quēadmodū argumēta ponant̄:ut ī pma frõte:& ī extrema parte orationis ualidiora argumēta ponātur:ī medio debiliora:quæ ſi p ſe ponant̄:nihil cū aliis cõiūcta:plurimū efficiūt. Tamē īpudēs: qa plus ſuſcipit:q̄ pſtare poſſit:& iõ ſiue cõmoueat̄:ſiue nõ:tñ īpudēs ē. Eqdē & ī nobiſ:pbat exēplo pfectū oratorē ī pncipio cõmoueri. Exalbeſcā.i.palleſcā. Adoleſcētulus uero:ſi puectiori ætate palleſco:qd adoleſcētulus facere debuerā? Accuſatõis:quā ītēderat cõtra. C. Carbonē:ſicut ſupra uidiſtis. Quinto maximo:ptori & iudici illius cāæ. Cõſiliū dimiſerit:& rē ī ſequētē diē reiecerit. Omnes.ſ.qui aderāt:aſſenſi ſunt huic de oratore ſentētiæ. Probitatis:quæ ex pudore procedit.

Itaq; ī his artibus(ī qbus nõ utilitas q̄rit̄ neceſſaria :ſed animi libera q̄dā oblectatio : q̄ indiligēter & q̄ ppe faſtidioſe iudicamus. Nullæ enī lites neq; cõtrouerſiæ ſūt q̄ cogāt hoïes : ſicut ī foro nõ bonos oratores : itē ī theatro actores malos ppeti. Eſt igit̄ oratori diligēter puidēdū nõ ut illis ſatiſfaciat : qbus neceſſe ē : ſed ut his admirabilis eē uideat̄ : qbus libere liceat iudicare. At ſi q̄ritis plane qd ſentiā : enūciabo : apud hoïes familiariſſimos : qd̄ adhuc ſēp tacui : & tacendū putaui : mihi etiā qq; optīe dicūt : qq; id facillīe atq; ornatiſſime facere pñt : tñ niſi timide ad dicēdū accedūt : & ī exordiēda orõe pturbāt̄ : pene īpudentes uidēt̄ : tā&ſi id accedere nõ põt. Vt enī qs optīe dicit : ita maxime dicēdi difficultatē : uarioſq; euētus orõis expectatõnēq; hoïum ptimeſcit. Qui uero nihil põt dignū re : dignū noïe oratoris : dignū hoïum auribus efficere atq; edere : is mihi etiā ſi cõmoueat̄ ī dicendo : tñ impudēs uidet̄. Nõ.n.pudēdo : ſed nõ faciēdo id qd̄ nõ decet : īpudētiæ nomē effugere debemus. Quem uero nõ pudet id qd̄ ī plæriſq; uideo : hūc ego nõ reprehēſiõe ſolū : ſed etiā pœna dignū puto. Eqdē & ī uobis aīaduertere ſoleo : & ī meipſo ſæpiſſime expior : ut exalbeſcā in pncipiis dicēdi : & tota mēte atq; oïbus artubus cõtremiſcā. Adoleſcētulus uero ſic ī initio accuſationis exaīatus ſū : ut hoc ſūmū bñficiū Quinto Maximo debuerim : q cõtinuo cõſiliū dimiſerit : ſimul ac me fractū ac debilitatū : metu uiderit. Hic oēs aſſēſi ſignificare : & colloqui inter ſe cœperūt. fuit.n. mirificus quidam in Craſſo pudor : qui tamē non modo nõ obeſſet eius orationi : ſed etiam probitatis commendatione prodeſſet.

Tū Antonius: Hæc ē ſecūda ꝑs: ī q̄ Antonius exeq̄tur: qd ita maxīe ſit: ut optimus qſq; orator fuerit: ita ad dicēdū timidus accedat: & duas cās eē dicit. Sūmos: dixi ſūmos oratores: q̄q̄ nemo orator ſit tibi par o Craſſe: mea qdē ſnīa. Permoueri: ꝑturbari. Plurimū. ſ. facultatis. Natura: rō dicēdi. Vſus: expiētia. Nō iniuria: īmo iure. Queri: ꝓ cōqueri. Spectati: cogniti: clari & īſignes Noluit: ꝓbat exēplo cæteraꝝ artiū hoīes excuſari. Roſcius: Mimus nobiliſſimus: hic nūq̄ ſpectāte ꝑpl̄o geſtus: niſi quos domi meditatus fuiſſet: ponere ſolebat: uñ & uulgi: ꝓmoꝝ: & ꝓncipū familiaritatē adeptus ē: ſicut etiā Vale. dicit. Dicit g̊ nll̄a ē excuſatō ī oratore: ſicut ī cæterū artiū artificibus: ut in mimica arte. nam ſi Roſcius ī ſcæna ſe aliqñ īeptū oñderit nō dicūt eū neſciſſe: ſed aut noluiſſe: aut ualitudīe īpeditū non potuiſſe. ꝙ ſi peccat orator: ſtulticia creditur eē peccatū. Crudior: qa non potuit ſtomacho īdigeſto: & crudo geſtus agere cōſuetos & decoros. Nemo. ſ. orator. Alabādenſē Apolloniū: Alabādæ aſiæ mīoris oppidū fuit: qđ Apollonius appellat ciſtā īuerſā: ſcorpionū plenā: quoꝝ illic magna uis ē: qđ iō dixit Apollonius: qa oppidū ſubiacet duobus ꝓmōtoriis ī ſpeciē ciſtæ inuerſæ īminētibus. Nō poſſe oratores. ſ. īeptos a natura. Siīem eē hoīs. i. īſtr̄a q̄liacūq; hūani corpis hr̄e cōformia mō habeat ul̄ tū ipſū: & linguā: q̄ īſtr̄a humano corpi cōueniētia ſūt. Inculcet̄: īculcare ē ſæpius eadē iterādo īgerere. Facies: totius corporis forma. Vultus: oris uenuſtas. Sonus: gratia linguæ. In oratore aūt: oñdit q̄ta ſint: q̄ in ꝑfecto oratore ſūt reqrēda: hæc uidelicet: Acumē dialecticoꝝ: ꝓpter logicen: q̄ ē rō diſſerēdi: & diuidit̄ ī īueniēdi: & iudicādi rōem: illā topicen. i. localē: hāc analecticē. i. reſolutoriā uocāt. nā niſi qs argumētādi rōnē optime callueritː rōnes ſuas aſſeuerare nō poterit: nec aduerſarioꝝ refellere: qđ ē in oratorē potiſſimū. Snīæ phōꝝ: nā ex phīa ſnīæ graues eliciunt̄: ſine q̄ inanis: & pueril̄ erit oratoria facultas Verba ꝓpe poetaꝝ: nam magnā iter ſe affinitatē habēt oratores & poetæ: ſicut etiā Quītil̄. oñdit. Memoria iuriſcōſultoꝝ:

Tū Antonius: Sæpe ut dicis inqt aīaduerti Craſſe & te & cæteros oratores ſūmos: q̄q̄ tibi par mea ſnīa nemo unq̄ fuit: ī dicēdi exordio ꝑmoueri. Cuius qdē rei cum cauſā q̄rerē: qdnā eēt: cur ut in quoq; oratore plurimū eēt: ita maxīe is ꝑtimeſceret: has cauſas inueniebā duas Vnam ꝙ intelligerent ii: quos uſus ac natura docuiſſet nōnunq̄ ſūmis oratoribus nō ſatis ex ſētētia euētū dicēdi procedere. Ita non iniuria quotienſcunq; dicerent: id quod aliquando alicui nimis poſſet accidere: ne illud ipſum accideret: timere. Altera eſt hæc de qua quæri ſæpe ſoleo: ꝙ cæteraꝝ hoīes artium ſpectati & ꝓbati ſiqñ aliqd minus beneſecerīt q̄ ſolēt: aut noluiſſe: aut ualitudīe īpeditos: nō potuiſſe conſeq id qđ ſcirēt: putant Noluit inquiunt hodie agere Roſcius: aut crudior fuit Oratoris peccatū ſiqđ ē animaduerſū: ſtulticiæ peccatū uidet̄. Stulticia autē excuſationem nō habet. Quare nemo uidetur: aut qa crudus fuerit: aut ꝙ ita maluerit ſtultus fuiſſe: quo etiā grauius iudicium ī dicēdo ſubimus. Quotiēs enī dicimus: totiēs de nobis iudicat̄. At q̄ ſemel ī geſtu peccauit: nō cōtinuo exiſtimat̄ neſcire geſtū. Cuius aūt ī dicēdo qd reprehēſū ē: aut æterna in eo aut certe diuturna ualet opīo tarditatis. Illud uero qđ a te dictū ē: eē ꝑmulta quæ orator niſi a natura haberet nō multū a magiſtro adiuuaret̄: ualde tibi aſſētior inqt eoq; uel maxime ꝙ ꝓbaui ſūmū illū doctorē alabādēſē Apolloniū: q cū mercede doceret: tñ nō patiebatur eos: quos iudicabat nō poſſe oratores euadere: opam apđ ſe ſe ꝑdere: dimittebatq; & ad quācūq; artē putabat eē aptū: ad eā īpellere atq; hortari ſolebat. Satis ē. n. ī cæteris artificiis ꝑcipiēdis tm̄modo ſimilē eē hoīs: & id qđ tradat̄ uel etiā inculcet̄: ſiqs forte ſit tardior: poſſe ꝑcipere animo & memoria cuſtodire. Nō quærit̄ mobilitas linguæ: nō celeritas uerboꝝ: non deniq; ea quæ nobis non poſſumus fingere: facies: uultus: ſonus. In oratore autem acumen dialecticorū: ſentētia philoſophoꝝ: uerba ꝓpe poetarū: memoria iuriſcōſultoꝝ: uox tragœdorū:

nulla.n.facultas ē:q̄ maiorē memoriā deſideret:q̄ iuris ciuilis ſcīa:q̄ nihilominus ē oratori neceſſaria. Geſtus pene:iō dicit pene: qa tā&ſi neceſſarius ē geſtus:tñ̄ uenuſtus eē debet: cū moderatiōe maiore:quā Mimi ſeruare ſoleāt. Quæ.n.ſingulaꝝ reꝝ artifices.h.d.ſingulas artes ſinguli artifices dūmodo teneāt ſatis ē.Oēs artes niſi pfecte tenuerit orator:ut d̄ his diſſerere poſſit:ſi neceſſitas īciderit:ꝓbari nō pōt. Tū Craſſus:Hæc ē q̄rta ps huius capitis:ī q̄ Craſſus arguit negligētiā oratorū ætatis ſuæ:ꝙ uidelicet ī re maiori:atq; utili minus diligētiæ adhibere ſoleāt:q̄ ī re minori:& ī utiliori:ut ī hiſtrionica:ī q̄ tātū diligētiæ adhiberi ſolet: ut nihil oīo offendat̄. In artificio.ſ.hiſtrionica. Opera q̄ tenui & leui:hic plane innuit hiſtrionomiā:ſed libra te loqt̄. Tenui: ubi iocoſa nō ſeria tractant̄. Leui:ubi ficta & nō uera. Rurſus tenui:ut comica:Leui ut tragica. Nihil tā ē īſigne:nec tā ad diuturnitatem:ut ē illud Scribit ī marmore læſus. Niſi pfectū: ut nihil deſideret̄. Nihil niſi cū ſūma uenuſtate:ut uel ieptū:uel iuenuſtū:uel niſi qđ cōgruū eē uideat̄. Moueat atq; delectet:ut ſit grauiſ:qa etiā modeſtus mouere pōt: delectare āt niſi gratus. Abſolutōnē:ut nihil ſupſit. Perfectionēq;:ut nihil abūdet. Nō pōt:ad pfectionē. Vitioſe facit:ad abſolutionē. Quē deniq; ne decet:ſic ſupra nihil niſi ut ita deceat. Nū tu igit̄ inqt:hoc cū ſupiore cōiūgit:ubi oñdit ad oratoriā artē magis adhortādos:q ingenio:& natura ualēt:q̄ deterrēdos:q his rebus tm̄ mediocriter a natura uideātur eē muniti:& ē ſēſus:Quādo qdē oratoriā uim tātā eē uis q̄ta nos cōſeq nōpoſſumus ꝗ ad alia nos ſtūdia adhortaris. Tamē hæc q̄ ſūt ī ſpecie poſita.i.q̄ ſūt ī ꝓmptu: uidelicet uľtus & oris:dignitas:aptitudo membroꝝ:geſtus moderatio.hæc ſunt ut pſpici poſſint. Quā ſolēt græci.ſ.rhetores d̄ hac arte pcipiētes. Motu:ad geſtus corpis. Neq; ipſo habitu: ad aptitudinē. Forma: ad q̄litatē. Pleniorē:nō m̄l'e brē: ſed uirilē. Suauiorē: nō horridā:ſed humanā. Quibus.i.aliqbus. Et de hoc uno minime ē facile pcipe:eo ꝙ id naturale ē. Sicut unus pr̄familias.i.tanq̄ occupatus hō:ſi/

geſtus pene ſūmoꝝ actoꝝ ē reqrēdus. Quāobrē nihil ī hoīm genere rarius pfecto oratore īueniri pōt.Quæ.n. ſingulaꝝ reꝝ artifices:ſingula ſi mediocriter adepti ſūt ꝓbant̄:ea niſi oīa ſūma ſint ī oratore ꝓbari nō pñt. Tū Craſſus:Atq uide inqt ī artificio & opa: q̄ tenui & leui q̄to plus adhibeat̄ diligētiæ:q̄ ī hac re:quā cōſtat eē maximā.ſæpe.n.ſoleo audire Roſciū:qum ita dicat ſe adhuc reppiſſe diſcipulū:quē qdē ꝓbare potuiſſet:neminē:nō quo nō eēnt qdā ꝓbabiles:ſed qa ſi aliqd modo eēt uitii:id ferre ipſe nō poſſet. Nihil ē.n.tā īſigne:nec tā ad diuturnitatē memoriæ ſtabile:q̄ id ī quo aliqd offēderis.Itaq; ut ad hāc ſimilitudinē huius hiſtriōis oratoriā laudē dirigamus:uidetis ne:q̄ nihil ab eo niſi pfectū:nihil niſi cū ſūma uenuſtate fiat:niſi ita ut deceat:& ut oēs moueat atq; delectet.Itaq; hoc iādiu ē cōſecutus: ut ī quo qſq; artificio excelleret:is ī ſuo gñe Roſcius diceret̄.Hāc ego abſolutonē pfectionēq; ī oratore deſiderās:a q̄ ipſe lōge abſū:facio īpudēter.Mihi.n.uolo ignoſci:cæteris ipſe nō ignoſco:nā q nō pōt:q uitioſe facit:quē deniq; ne decet:hūc ut Apollonius iubebat ad id qđ facere poſſit:detrudēdū puto. Nū tu igit̄ inqt Sulpitius:me aut hunc Cottā ius ciuile:aut rē militarē iubes diſcere: nā qs ad iſta ſūma atq; ī oī genere pfecta pōt puenire. Tū ille: Ego uero īquit qđ ī uobis egregiā q̄dā ac præclarā īdolē ad dicēdū eē cognoui: iccirco hæc expoſui oīa:nec magis ad eos deterrēdos q nō pcſſet: q̄ ad uos q poſſetis:exacuēdos accōmodaui orationē meā & q̄q̄ ī utroq; ueſtꝝ ſūmū eē īgeniū ſtudiūq; pſpexi:tñ̄ hæc q̄ ſūt ī ſpecie poſita:de q̄bus plura fortaſſe dixi: q̄ ſolēt græci dicere:ī te Sulpiti dīna ſunt. Ego.n.neminē nec motu corpis:neq; ipſo hītu atq; forma aptiorē:nec uoce pleniorē:aut ſuauiorē mihi uideor audiſſe:q̄qbus a natura minora data ſūt:tñ̄ q illud aſſeq pñt: ut iis q̄ hñt:modice & ſciēter utant̄:& ut ne d̄deceat:id.n.ē maxīe uitādū.Et de hoc uno mīme ē facile pcipe: nō mihi modo q ſicut unus pr̄familias his de rebus loquor: ſed

ut patreſſamilias ī admīſtrāda familia occupati ſūt. Caput eē artis.ſ.ſūmā artis eē docere. Sed ſi placet: ita loq̄tur q̄ſi laborē hūc de rōne dicēdi a ſe reiicere cupiat: & alio trāſferre ſermonē. No ſtro: ſenatorio more: nō aūt rhetoꝝ more. Mīme uero.ſ. ſermonē alio trāſferamus. Hæc eſt ſexta ps ī q̄ dicit Craſſus: cæteras q̄dē artes ſtudio ac đſiderio uehemētiori cōparari: ſed p̄cipue oratoriā artē. Quoniā retines nos: qa nos ad dicēdū nō īeptos eē cōfirmas. Iſta tua mediocri eloquētia: ſicut tu dicis. Nō nimis deeſſe: liptote ē: & meritū ſuū extenuat. Quid cēſes.ſ. aſſumēdū. Studia

etiā ipſi illi Roſcio: quē ſæpe audio dicere caput eē artis decere: qđ tñ unū id eē: qđ tradi arte non poſſit. Sed ſi placet ſermonē alio trāſferamus: & nr̄o more aliqñ nō rhetorico loq̄mur. Minime uero inq̄t Cotta: nūc.n. te iā exoremus neceſſe ē: qm̄ retines nos in hoc ſtudio: nec ad aliā dimittis artē: ut nobis explices qcq̄d ē iſtud: qđ ī dicēdo tu potes: neq;.n. ſumus nimis auidi: iſta tua mediocri eloquētia cōtenti ſumus: idq; ex te q̄rimus: ut ne plus nō aſſeq̄mur: q̄ quātulū tu ī dicēdo aſſecutus es: qm̄ q̄ a natura expetēda ſūt: ea dicis nō nimis deeſſe nobis: qd præterea eē aſſumēdū putes? Tū Craſſus arridēs Quid cēſes inq̄t Cotta: niſi ſtudiū & ardorē q̄ndā amoris: ſine quo q̄ ī uita nihil qcq̄ egregiū: tū certe hoc qđ tu expetis: nemo unq̄ aſſequet̄: neq; uero uos ad eā rē uideo eē adhortādos: quos qū mihi quoq; ſitis moleſti: nimis etiā flagrare ītelligo cupiditate: ſed ꝑfecto ſtudia nihil ꝓſūt pueniēdi aliquo: niſi illud qđ eo quo ītēdas ferat: abducatq; cognoris. Quare qm̄ mihi leuius q̄ddā onus imponitis: neq; ex me de oratoris arte: ſed de hac mea quātulacūq; ē: facultate q̄ritis: exponā uobis nō q̄dā aut reconditā: aut ualde difficilē: aut magnificā: aut grauē cōſuetudīs meæ: q̄ quōdā ſolitus ſū uti: qū mihi ī iſto ſtudio uerſari adoleſcēti licebat. Tū Sulpitius: O diē Cotta nobis īq̄t optatū: qđ.n. neq; p̄cibus unq̄: nec īſidiādo: nec ſpeculādo aſſeq potui: ut qd Craſſus ageret: meditādi aut dicēdi cā: nō mō uidere mihi: ſed ex ei⁹ ſcp̄tore & lectore Deiphylo ſuſpicari liceret: id ſpo nos eē adeptos: oīaq; iā ex ipo q̄ diu cupim⁹: cognituros. Tū Craſſus: Atq arbitror Sulpiti qū audieris: nō tā te hæc admiratuꝝ q̄ dixero: q̄ exiſtīatuꝝ: tū qū ea audire cupiebas: cām cur cupes nō fuiſſe. Nihil.n. dicā recōditū: nihil expectatiōe ur̄a dignū: nihil aut īauditū uobis: aut cuiq̄ nouū: nā p̄ncipio illđ qđ ē hoīe īgenuo: liberaliter q; educato dignum: non negabo me iſta omniū cōia &

deſideria. Ferāt: ducat. Nihil inq̄t ꝓdeſt deſideriū ueniēdi aliquo: niſi uiā cogueris: q̄ quo cupias: peruenire poſſis. Ferat: ducat: ut Vir. q̄ fert acherōtis ad undā. Abducat: ſiſtat. Leuius onus: declarat q̄re leuius: qa nō đ oratoris arte: ſed de mea q̄tulacūq; ē facultate q̄ritis. Recōditā: q̄ p̄cipi ītellectu nō poſſit. Difficilē: q̄ rōne cognoſci nō poſſit. Magnificā: amplitudine. Grauē: dignitate. O diē optatum Cotta: Sulpitius maiore q̄dā aī lætitia repletus in hæc uerba irrūpit p exclamationē. Inſidiādo: fallendo: qū aliđ agere uiderer. Speculādo: captādo: obſeruando tp̄a oīa & momēta. Quid ageret: tūc qū ſe exerceret. Lectore Deiphylo: hic αναγνωστης erat Craſſi.i. lector. Nā p̄ncipes Romāi lectores tenere ſolebāt: quos legētes audirēt: qū ip̄i occupati eēnt: ut legere nō poſſent: ſicut in conuiuiis. TVM CRASSVS: Hic tertius tractatus ē: ī quo q̄rit̄ đ totius facultatis rhetoricæ artificio: atq; exercitatione dicēdi. Huius p̄mum caput duas ptes habet. ī p̄ma breuiter: & q̄ſi p trāſitū facultatis rhetoricæ mēbra: pteſq; eius tāgit. Et p̄mū q̄dē: quid ſit oratoris offīn: deide materiā: poſtea q̄ōnes: ſiue ut alii dicūt: cauſaꝝ cōſtitutiones: inde genera: & ſpēs earū: poſtea de ptibus rhetoricæ facultatis: itē de oratiōis ipſius ptibus: Poſtremo de orationis elegātia: cōpoſitione & dignitate. In his eni ptibus & mēbris uniuerſa rhetorica cōtinet̄. In ſecūda pte: q̄ īcipit: ī his. dicit artificiū nō nihil ꝓdeē exercitationē tñ p̄mā ac potiſſimā eē ī eloq̄ntia. Tū Craſſus: de artificio rhetoricæ facultatiſ dicturus uitat arrogātiā: dicēs ī ſe nihil eiuſmodi eē: qđ de re tāta audire uelint. Recōditū: obſcuꝝ. Nihil expectatiōe ur̄a dignū: q audire maiora expectatꝭ. Nouū: qđ nūq̄ cognitū fuerit. Liberaliterq;

educato:liberaliter educãtur:q his artibus inſtituũtur:quæ liberales appellãtur. Cõtrita: uſitata: tracta ẽ trãſlatio a ueſtibus quotidiano uſu ꝑtuſis. Primũ oratoris officiũ eẽ: diffinit oratoris officiũ. Oratoris inqt officiũ: ẽ dicere apposite ad perſuaſionẽ: deinde materiã ipſã aggredit: i qua uerſatur oratoris officiũ: deinde eẽ omnẽ orationẽ: aut de diffinita rei quæſtione. Queſtio ciuilis materia ẽ rhetoricæ facultatis. Oĩs aũt quæſtio: aut finita ẽ: aut infinita. ĩfinita theſis ẽ: finitã hypotheſis. Theſis porro duplex ẽ: theoricæ: & practicæ. Theoricæ ẽ quæ diuina cognoſcit. Practicæ quæ i hominum negociis: & ciuili diſcæptatiõe uerſat. Supioris exẽplũ huiuſcemodi ẽ: qualis ſit forma mũdi. Multi.n. dicũt mũdũ i modũ ſpæræ eẽ collectũ: multi oblonga rotũditate eẽ formatũ: multi plena facie: multi quadrata: multi i camere modũ.ſ. ut ſub terra nõ ſit, ſimilis: ac ſupra caput ẽ mundi facies. poſterioris erit hoc exẽplũ. Ec qd ſit bonũ præter honeſtatẽ. Stoici dicũt: honeſtatẽ ſolã bonũ eẽ. iã multi diſputãt: utrũ & utilitas bonũ ſit.

cõtrita præcæpta didiciſſe. Primũ oratoris officiũ eẽ dicere ad ꝑſuadẽdũ accõmodate. Deinde eẽ oẽm orationẽ aut de ĩfinitæ rei qõne: ſine deſignatiõe ꝑſonaꝝ: aut tẽpoꝝ: aut de re certis ĩ ꝑſonis ac tꝑibus locata. In utraq; aũt re: qcqd ĩ cõtrouerſiam ueniat: ĩ eo q̃ri ſolere aut factũ ne ſit: aut ſi ẽ factũ: q̃le ſit: aut etiã quo noĩe uocet: aut qđ nõnulli addũt: rectũ ne factũ eẽ uideat. Exiſtere aũt cõtrouerſias etiã ex ſcripti ĩterpretatione. In quo aut ambigue qd ſit ſcꝑtũ: aut cõtrarie: aut ita ut a ſnĩa ſcriptura diſſẽtiat. His aũt oĩbus partibus ſubiecta q̃dã

Et theſis quidẽ theoricæ oĩno oratori tollit. practicæ aũt ita tollit: ut eiuſmodi nõ ſit: liceat aũt ei ꝓ argumẽto ꝓferre. Vt ſi quærat: utrũ recte fecerit Romulus: qũ facinoroſis hoĩbus aſylũ rettulit: & uirgines rapuit. Qui hãc theſim ꝓbare uoluerit: oportebit dicere: aliqđ bonũ eẽ: ꝓter honeſtũ: uidelicet utile: qđ qũ ꝓbauerit: rediget id ad cõmodũ ſuæ cauſæ dicẽs: Bene ergo fecit Romulus: q i ciuitate cõſtituẽda utilitatis rationẽ habuit. Hypotheſis aũt qõ dicit: circũſtãtiis ĩuoluta: q̃ ſũt: Quis Quid: Cur: Vbi: Quãdo: Queadmodũ.i. qbus adminiculis. Quis reſpicit ꝑſonã. Quid factũ. Cur cauſã. Vbi locũ. Quãdo tẽpus. Quibus adminiculis opportunitatẽ. De hac ergo materia loqtur.ſ. finita & infinita. In utraq; aũt re: Hic ſuccincte ꝑcurrit oẽs cõſtitutiones. Oĩs.n. res quæ habet ĩ ſe poſitã ĩ dictione: ac diſcæptatiõe cõtrouerſiã: aut facti: aut gñis: aut noĩs: aut actiõis: cõtinet qõnẽ facti cõtrouerſia eſt. Qum querit factũ ne ſit: in quo cõtinet & dictũ. Noĩs qũ querit: qd ſit. Generis: qũ querit: quale ſit. Actionis qũ q̃ritur: more an legibus res in iudiciũ uenire poſſit. Qum de facto q̃ritur: cõſtitutio cõiecturalis appellat. Cõiecturis.i. quærit: factũ ne ſit. qũ aũt de nomĩe cõtrouerſia ẽ.i. qũ de facto cõſtat. Sed quærit: quo id factũ nomine appellet: qa uis uocabuli diffiniẽda uerbis ẽ: cõſtitutio diffinitiua nominat: qum uero & de facto: & de noĩe cõuenit. Sed quærit: quale ſit id qđ in iudicio uerſat: cõſtitutio generalis uocat. At qũ talis fuerit cõtrouerſia: ut ab alio nos accuſari debere dicamus: aut nõ nos: ſed alios accuſari: aut nõ apud hos: ſed alios: nõ hac lege: ſed alia: nõ hoc crimine: ſed alio: nõ hac pœna: ſed alia: trãſlatiua dicit cõſtitutio: q̃m in his oĩbus de tranſlatione actionis cõtrouerſia ẽ: & facti quidẽ cõtrouerſia in oĩa tꝑa põt diſtribui: ꝓteritũ: pñs: & futuꝝ. De præterito: ut ſi quærat: Nunqd Aiacẽ Vlyxes occiderit? In præſenti: ut ſi quærat: Bono ne aĩo ſint erga rẽpu. flegellani? De futuro: ut ſi Carthaginẽſes reliquerimus incolumes: nunqd ſit cõmodi ad rẽp. ꝑuenturũ? Generalis aũt cõſtitutio in duas ꝑtes diuidit: in iuriſdicialẽ: & negocialẽ. Iuriſdicialis ſemꝑ de præterito ẽ: eſt aũt qũ factũ cõuenit: ſed iure an iniuria quærit. Negocialis de futuro. de iuriſdiciali cõſtitutione hoc erit exemplũ. Si quærat: Verri licuerit ne pecuniã a ſiculis accipe In negociali aũt de futuro. Viro forti ꝓmiũ det. uir fortis ꝓmiũ inimici mortẽ petit. Iuriſdicialis eſt in qua æqui & recti natura: & præmii: aut pœne ratio quærit. Hæc diuidit in abſolutã qualitatẽ: & aſſumptiuã. In abſoluta qualitate: æqui: & recti natura quærit. In aſſũptiua uero ꝓmii: & pœnæ rõ quærit. Quæ aſſũptiua quatuor partes habet: cõceſſionẽ: remotionẽ criminis: relationẽ crimĩs: cõparationẽ. Cõceſſio duas partes habet: purgationẽ: & deꝓcationẽ. In purgatione tria ſũt: imprudẽtia: caſus: neceſſitas. In purgatione factũ cõcedit: ſed faciẽtis auimus excuſat. In deꝓcatione uero factũ: & culpa cõcedit: ſed tñ uenia poſtulat. Et hæ qdẽ ꝑtes ſũt iuriſdicialis cõſtitutionis: nã negocialis nullas ex ſe ꝑtes fũdit: & hæ qdẽ cõſtõnes ſũt: q̃ ex re ipſa ſumũt diſcæptationis cõtrouerſiã: quæ enĩ i ſcripto cõtrouerſiæ uerſãtur: ſũt: ſcriptũ: ſnĩa: ambiguũ: cõtrariæ leges: & ſub hac cõſtitutione ſtatus cõtinet. Aut qđ nõnulli addũt: recte ne factũ eẽ uideat. h.d. qa hoc ſupfluo faciũt. nã quærere q̃le ſit: ſub gñali cõſtitutione cõtinet. Aut ambigue: ambiguũ dicit: qđ i duas uel plures partes trahĩt põt. Cõtrariæ leges: qũ alia uetat: alia ꝑmittit. A ſnĩa ſcriptura: hæc cõtrouerſia fit: qũ altera pars ſnĩam: altera ſcriptũ defẽdit. Subiecta quædã eẽ argumẽta: nã unaquæq; cõſtitutio ꝓpria

habet argumēta: qbus cōfirmari pōt. Sed cauſaꝝ: Nūc breuiter pſtringit tria genera cauſarū. ſ. iudiciale: demōſtratiuū: & deliberatiuū. iudicialis finis ē æqtaſ. Oīa. n. argumēta: quæ ī hoc gñe tractātur: cōtēdūt: ut æquū eē oñdat id de quo agit. Deliberatiui finis ē utilitas. Demonſtratiui uero laus. uel demōſtratiui finis ē honeſtas: deliberatiui honeſtas & utilitas. A cōi qōne: uidelicet ab īfinita: quæ theſis dicit. In qnq; ptes: qnq; ptes ītegrales pſtringit rhetoricæ facultatis. ſ. iuentionē: diſpoſitionē: elocutionē: memoriā: & ꝓnūciationē. Deberet repire: ad inuētionem ptinet. Inuenta nō

eē argumēta ꝓpria: ſed caꝝ: q̄ ſūt a cōi quæſtione ſeiū/ctæ: ptim ī iudiciis uerſari: ptim ī deliberatōibus: eē etiā genus tertiū: qđ ī laudādis aut uitupādis hoībus poneret: certoſq; eē locos: qbus ī iudiciis utemur: ī qbus æqtas q̄rit: alios ī deliberatōnibus: q oēs ad utilitatē dirigerent eoꝝ: qbus cōſiliū daremus: alios itē ī laudatiōibus in qbus ad pſonaꝝ dignitaē oīa referent. Qunq; eēt oīs oratoris uis ac facultas in qnq; ptes diſtributa: ut deberet repire pmū: qd diceret: deīde īuēta nō ſolum ordine ſed etiā momēto quodā ac iudicio diſpēſare & cōponere: tū ea deniq; ueſtire: atq; ornare oratiōe: poſt memoria ſepire: ad extremum agere cū dignitate & uenuſtate Etiā illā cognorā & accæperā: anteq̄ de rebus diceremus initio cōſiliādos eoꝝ eē aīmos qui audirēt: deinde rē demōſtrandā poſtea cōtrouerſiā cōſtituēdā: tū id qđ nos ītēderemus: cōfirmādum: poſt q̄ cōtradicerēt: refellēda extrema aūt oratione: ea q̄ ꝓ nobis eēnt: amplificāda & augēda: quæq; eēnt ꝓ aduerſariis īfirmāda atq; frāgēda Audierā etiā: quæ de oratiōis ipſius ornamētis traderentur. In quā præcipit pmū: ut pure & latine loquamur: deinde ut plane & dilucide: tū ut ornate: poſt ad reꝝ dignitatē apte & q̄ſi decore: ſingulaꝝq; reꝝ præcæpta co/gnorā. Quī etiā q̄ maxīe ꝓpa eēnt naturæ: tñ hiſipſis artē adhiberi uiderā: nā de actiōe & de mēoria q̄dā breuia

ſolū ordine: ſed etiā momēto: tangit diſpōnem. Diſponēdi aūt duo gña ſūt. unum qdē ē ab artis īſtitutiōe ꝓfectū. alteꝝ qđ ē ad caſū tpis accōmodatū: hæc duo diſ/ponēdi gña hoc loco cōplexus ē. Nō ſolū ordine: qui ex artis iſtitutione ꝓficiſcit.

Sed etiā momento: ac iu/dicio: ſecūdū diſpoſitionē: quæ ſecūdū oratoris iudicium ad caſū tpis accōmoda/ta ē. Momēto: ꝓpter tpis neceſſitatē. Iudicio: ꝓpter oratoris arbitriū. Diſpēſare: ſecūdū artis inſtitutionē.

Cōponere: ꝓ tpis neceſſitate. Veſtire: uerbis & ſētētiis: hoc ad elocutionē pti/net. Memoria ſepire: claudere: munire: plane hoc ad memoriā. Agere cū uenu/ſtate & dignitate: hoc ad ꝓ/nūciationē: dignitate uul[t]uſ & oris uenuſtate: ac reliqui corpis motu. Etiā illa cogrā: Nunc inſtrumēti partes exeqt. inſtrumētū aūt ē oratio. Ipſius ptes exordiū: narratio: diuiſio: confirmatio: cōfutatio: & cōcluſio. In di/uiſione pmo uidēdū eſt: qd nobis cōueniat cū aduerſa/riis: deinde qd ī cōtrouerſia relinquat. hoc fit qū & ea: de qbus diximus: breuiter colligimus: & qbus de rebus dicturi ſumus: oñdimus. Amplificādā: tāgit cōcluſionē: qa oēs cōcluſiones: ſiue p amplificationē: ſiue p enumeratōnē: ſiue p cōquæſtionē fiunt. Inuētæ ſūt & ad ea: quæ aduerſarioꝝ ſūt minuēda & ſoluenda: q̄ uero nr̄a efferēda: atq; corroborāda: ut efficiat id qđ intēdimus. Quæ de orationis: tres elocutiōis partes tāgit: elegātiā: cōpoſitionē: & dignitatē. Elegātia ē: q̄ facit ut unūqđq; uerbū pure: ac apte dici uideat. Huius duæ ptes ſūt: latinitas: & explanatio. Latinitas ē: quæ ſermonē puꝝ ſeruat ab oī uitio remotū. In hac duo uitia uitāda ſūt: ſoloeciſmus: & barbariſmus. Soloeciſmus ī oratione fit plurimis uerbis: qū cōſequēs uerbū pori nō accōmodat. Barbariſmus ī ſingulis uerbis: qū aliqđ uerbū uitioſe effert. Explanatio ē: quæ reddit aptā & dilucidā orationē. Ea duabus rebus cōparat. ſ. & uſita/tīs uerbis utamur: & ꝓpriis. uſitata ſūt quæ uerſant ī uſu: & cōſuetudine quotidiana. propa ſūt quæ eius rei: de q̄ loqmur: uerba ſūt: aut eē pñt. Cōpoſitio ē: quæ facit ut oēs ptes orationis ſint æquali/ter ppolitæ. Dignitas ē: ī q̄ uerboꝝ & ſniaꝝ exornatiōes cōtinent. Pure: ſine uitio ad ſoloeciſmū.

Latinæ: cōtra barbariſmū. Plane: ut uſitata uerba ſint. Dilucide: ut ꝓpria. Ornate: hoc ad cōpoſitionē ptinet: in q̄ etiā ſupius docuimus: quæ uitia uitāda ſint. Ad rerū dignitatē: hoc ad dignitatē ptinet. Apte: ad ſniaꝝ exornationes. Decore: ad uerboꝝ exornationes. Propria eſſent naturæ. ſ. memoria: & ꝓnūciatio: ī qbus plus natura ualet: q̄ artificiū. Quædā breuia: nā in actiōe. i. ꝓnūciatione ſciebā tria eē cōſiderāda. ſ. uocis magnitudinē: firmitudinē: mollitudinē. magnitudinē

totã eẽ naturæ.mollitudinẽ totã eẽ artis.firmitudinẽ partim a natura ꝓficiſci:partim etiã declamatione iuuari.Itẽq; in ꝓnũciatione motũ corporis geſtus moderatione formari. In memoria:locos: & imagines cõſiderari.hæc ſũt que dixit quædã breuia ſe guſtaſſe. In his enim:Hæc ſũt inquit ea: quæ uulgo a rhetoribus de rhetorica arte tradũtur:quæ q̃uis nõ nihil oratori ꝓſint:mlto tamẽ magis exercitatio cõfert. Quo quidq; referat:certũ.ſ.finẽ:quo intuẽs ab eo minus aberret:admonet ne a ꝓpoſito diſcedamus. Verũ ego:id agit ut oſtẽdat artis quidẽ præcæpta oratori ꝓdeſſe:multo magis tñ exercitationem

ſed magna cũ exercitatione præcæpta guſtarã. In his.n. fere rebus oĩs iſtoꝝ artificũ doctrina uerſat᷑: quã ego ſi nihil dicã adiuuare:mẽtiar:habet.n.q̃dã q̃ſi ad cõmouẽdũ oratorẽ:quo qdq; referat:quo ĩtuẽs ab eo qd̃cũq; ſibi ꝓpoſuerit:minus haberet. Veꝝ ego hãc uim ĩtelligo eẽ ĩ præcæptis oĩbus:nõ ut ea ſecuti oratores eloquẽtiæ laudẽ ſint adepti:ſed q̃ ſua ſpõte hoĩes eloquẽtes facerẽt:ea quoſdã obſeruaſſe: atq; id ægiſſe:ſic eſſe nõ eloquẽtiã ex artificio:ſed artificiũ ex eloq̃ntia natũ. Quod tñ(ut ante dixi)nõ eiicio:ẽ.n.etiãſi minus neceſſariũ ad bñ dicẽdũ:tñ ad cognoſcẽdũ nõ illiberale. Ea exercitatõ quædã ſuſcipiẽda uobis ẽ:q̃q̃ uos qdẽ iãpridẽ eſtis ĩ curſu:ſed ii q ĩgrediũtur ad ſtudiũ:qq; ea q̃ agẽda ſũt ĩ foro tanq̃ ĩ acie pñt etiã nũc exercitatione q̃ſi ludrica prædiſcere ac meditari. Hãc ipſã inqt Sulpitius noſſe uolumus:attamẽ iſta q̃ abs te breuiter de arte decurſa ſunt: audire cupimus:q̃q̃ ſũt nobis quoq; nõ ĩaudita. Veꝝ illa mox:nũc de ipſa exercitatione qd ſẽtias quærimus. Equidẽ ꝓbo iſta Craſſus inqt:q̃ uos facere ſoletis:ut cã aliqua poſita cõſimili cauſaꝝ eaꝝ:q̃ ĩ foꝝ deferunt᷑:dicatis q̃maxime ad ueritatem accõmodatæ: ſed plæriq; ĩ hoc uocẽ modo:neq; eã ſciẽter & uires exercẽt ſuas: & lĩguæ celeritatẽ ĩcitãt: uerborũq; frequẽtia delectant᷑: in quo fallit eos:qd̃ audierũt dicẽdo hoĩes ut dicãt:efficere ſolere. Vere.n.etiã illud dicit᷑ puerſe dicere hoĩes:puerſe dicẽdo facillime cõſequi. Quãobrẽ ĩ iſtis ipſis exercitatiõibus: & ſi utile ẽ etiã ſubito ſæpe dicere:tñ illud utilius:ſũpto ſpatio ad cogitandũ paratus atq; accuratius dicere. Caput aũt ẽ:qd̃ ut uere dicã mĩme facimus:ẽ.n. magni laboris:quẽ plæriq; fugimus:q̃pluriuũ ſcribere ſtilus opimus: & præſtantiſſimus dicendi effector atq;

Sua ſpõte:uidelicet ſuopte ingenio: ſine præceptiõe artis:ſine ratiõe ꝑcæptoris. Atq; id ægiſſe.ſ.p exercitationẽ. Nõ illiberale.i.nõ ĩdignũ ingenuo hoĩe. Eſtis in curſu.i.q̃uis uos eã ſuſcæperitis. Tanq̃ ĩ acie:nam ſicut ĩ caſtris militeſ:ita ĩ foro oratores exercẽtur. Ludicra.ſ.palæſtra. Prædiſcere ſ.declamationibus: Nã oratores anteq̃ ad ueras cauſas in foro agẽdas accederẽt:ſe apud ſophiſtas declamationibus exercebãt. Declamationes.n.ſũt quædã præludia orãdi. Meditari:exercere:ut Virg. Nec iã furtiuũ dido meditat᷑ amorẽ. απο της μελετης.i.exercitatiõe mutata.l.littera ĩ.d. Verũ illa mox.i.poſtea:alſ ſtatim ſignificat. Equidẽ ꝓbo:laudo inqt ueras iſtas declamationes:non autẽ modũ ipſũ declamãdi. Cauſa aliq̃ poſita.ſ.ficta:quæ tamen ueræ ſimilis ſit:ut exempli gratia Deliberat Hãnibal utrum ĩ Italia maneat: an exercitũ ĩ aphricã traiiciat. Hæc cauſa deliberatiua ficta quidẽ:ſed ueræ ſimilis eſt. Sed plæriq; in hoc:ecce cauſã cur modũ ipſũ declamãdi nõ ꝓbẽt: qa declamationes tantũ ad id exercẽt:ut ꝓnunciationẽ iuuẽt:nõ ut ſtilũ ipſũ dicẽdi meliorẽ efficiãt. Et uires exercẽt:ut latera firmiora ſint. Linguæ celeritatẽ: linguã expeditiorẽ reddẽdo. Verborũq; frequẽtia:nõ ſniaꝝ:unũ aũt ſeqtur ex altero:nã ex celeritate linguæ uerboꝝ ſeqtur frequẽtia. Quod audierũt dicẽdo hoĩes:qd̃ audierũt:ꝓuerbiũ ẽ:q dicere frequẽter exercẽt:aſſequunt᷑ ut dicãt:Sed quõcũq;.ſ.nõ curãtes bñ:an male dicãt. Quãobrẽ ĩ ipſis iſtis exercitationibus.h.d.etiã ſi declamationes efficiũt:ut ex tpe dicere poſſint:uidelicet ſine ulla cogitatione:ſi opus fuerit:tamẽ utilius eẽt diligẽter cõſiderare. Caput aũt ẽ.i.ſũma:qd̃ græci dicũt κεφαλαιον. Vult ergo tria eẽ gñia declamãdi.unũ qũ ex tpe dicimus.alteꝝ qũ ꝑmo cogitamus:& ſic ad dicẽdũ uenimus. Tertiũ qũ ea q̃ cogitamus ꝑſcribimus:poſtremo ꝓnũciamus. Stilus opimus.i.character uberrimus:Ergo ita ſe habet declamatio:ſubita:cogitata:& ſcripta. Subita ualet ad id ut ex tpe dicamus: ſi opus

fuerit. Cogitata:ut prõptius & accuratius dicatur. Scripta:ut copioſius & ornatius. Effector.ī.au/ctor. Magiſter.i.doctor. Cõmētatio:Tria ſũt q̄ quādā īter ſe ſimilitudinē habēt:cõmētatio:cogitatio:cõſideratio:q̄ ita ſe habēt:ſicut memoria:ītelligētia:ꝓuidētia. Cõmētatio ē μνημᾶσ.i.memoriæ:cogitatio ē τ y .i.ītellectus:quē græci ενοαy uocāt. cogitatio facit:ut res ipſas īueniamus. con/ſideratio:ut quæ īuēta fuerint:ornatiſſimis uerbis:& ſentētiis eloq̄mur. Ergo inuētionē tribuit cogitationi:elocutionē ſcriptioni. Prudētiæ:phyſicæ uirtutis. Acie:pſpicuitate:acumine. Genus:q̄litas.

magiſter neq; iniuria. Nam ſi ſubitā & fortuitā oratio nem cõmentatio & cogitatio:facile uincit:hanc ipſā ꝑ/fecto aſſidua ac diligēs ſcriptura ſuperabit. Omnes enī ſiue artis ſunt loci:ſiue ingenii cuiuſdam ac prudentiæ q modo īſunt in ea re de qua ſcribimus; īquirētibus nobis:omniq; acie īgenii contēplātibus: oſtēdunt ſe & occurrũt:omneſq; ſnīæ. Verbaq; oīa quæ ſũt cuiuſq; ge/neris maxīe illuſtria: ſub acumē ſtili ſubeāt & ſuccedāt neceſſe ē: tum ipſa collatio cõformatioq; uerboꝝ pficit̄ ī ſcribēdo: nõ poetico: ſed quodā oratorio modo & nũero. Hec ſũt quæ clamores & admiratiões in bonis oratoribus efficiũt: neq; ea q̄ſq̄ niſi diu multũq; ſcriptitarit etiā ſi uehemētiſſīe ſe ī his ſubitis dictiōibus exercuerit cõſequet̄. Et q a ſcribēdi cõſuetudine ad dicendũ uenit hāc affert facultatē:ut etiā ſubito ſi dicat:tamē illa quæ dicant̄:ſimilia ſcriptoꝝ eē uideāt̄. Atq; etiā ſi quādo in dicēdo ſcriptũ attulerit aliqd qũ ab eo diſceſſerit: reliq̄ ſimilis oro cõſeqt̄:ut cõcitato nauigio cũ remiges īha/buerīt: retinet tñ ipſa nauis motũ & curſũ ſuũ:ītermiſ ſo īpetu pulſuq; remoꝝ:ſic in orone ꝑpetua cũ ſcripta deficiũt: parē tñ obtinet oratio reliqua curſũ:ſcriptoꝝ ſimilitudine & ui cõcitata. In quotidianis autē cõcitationibus eqdē mihi adoleſcētulus ꝓponere ſolebā illam exercitationem maxime:qua. C. Carbonē noſtrum illũ inimicum ſolitum eſſe uti ſciebam: ut aut uerſibus ꝓ/poſitis quammaxime grauibus:aut oratiõe aliqua lec/ta ad eum finem quem memoria poſſem comprehen/dere:eam rem ipſam:quam legiſſem uerbis aliis q̄ma/xime poſſem lectis pronunciarem:ſed poſt animaduerti hoc eſſe in hoc uitii:ꝙ ea uerba:quæ maxime cuiuſq; rei propria: quæq; eſſent ornatiſſima: atq; optima occupaſſet: aut Ennius ſi ad eius uerſus me exercerem: aut Gracchus: ſi eius orationem mihi forte propoſu/iſſem. Ita ſi iiſdem uerbis uterer: nihil prodeſſe ſi ali/is:etiam obeſſe:qum minus idoneis uti conſueſcerem.

Maxime illuſtria.i. ūſitata:& ꝓpria. Sub acu/mē.ſ.ſcribētis. Succedant: quaſi ordīe quodā:& ita tā/git elegantiam. Tum ipſa collocatio:tangit cõpoſitionē. Cõformatio.i.cõcinnitas. Nõ poetico numero: quia nõ ita aſtrictus ē pedi/bus orator ſicuti poeta: ſed tamē & ipſe pedibus utitur ſicut & Quintilianus docet. Hæc ſunt:quæ clamores: exercitationis īquit inſtitu/ta tātũ ualēt:ut excitare poſ ſint multitudinē ad plauſũ: & doctiores ī admirationē: ſiquādo ſcriptũ aliqd̄ attu/lerit:qũ argumēta nr̄a ꝓba/re uoluerimus. Vt cõcita/to nauigio:pulcherrima eſt ſimilitudo:quā a nauigantibus ſumit. In quotidianis aũt cõcitatiōibus:Diximus de exercitatione ſcriptiōis: modo uideamus de exerci/tatione dictionis quotidia/næ. Duo aũt genera exercē di eē dicit:qbus ipſe adole/ſcētulus uti cõſueuit:quorũ alterũ alteri ꝓponit. Primũ eiuſmodi ē:ex uerſibus: aut orationibus alioꝝ q̄maxīe grauibus: ſnīas q̄plurimas memoria cõprehendere:& eas aliis uerbis:q̄ ab inuēto/ribus earũ tractatæ ſint: ef/ferre. Alteꝝ exercēdi genus ita ſe habet:græcas ſũmorũ oratoꝝ oratione explicare & ex græcis latinas facere: & hoc ſupiori anteponit. In quotidianis:ideo quoti/dianis dicit:ut differētiā oñdat abſcriptione:qa nõ niſi ſupāte ocio ſcribere q̄ſq̄ poteſt. Cõcitatiōibus.i.exer/citationibus:nā oīs exercitatio:cõcitatio ē:ſiue animus ītētione:ſiue corpus labore exercitatũ fuerit. C. Carbonē:de quo ſupius dixit. Finē:mēſurā: tātũ inqt legebā:q̄tũ memoria cape poterā: Eā rē:eundē ſenſũ. Verbis aliis qd̄ maxime poſſē lectis: uerbis ꝓ uiribus electis. Minus idoneis.i.deterioribus. Nihil ꝓdeſſe:quia nulla erat exercitatio.

Poſtea mihi placuit:ecce aliud genus exercitationis. Dũmodo eẽnt idonea:ſicut præcipit in arte poetica Horatius. Iam uocis & ſpũs:dixit de exercitatione:quæ optimũ efficit dicẽdi characterẽ:nũc de exercitatione dicit:quæ ad ꝓnunciationẽ ꝑtinet:quæ geſtu corporis:uenuſtate uultus:& oris:ac uocis moderatione continet̃. Iam uocis:in uoce ꝑ exercitationẽ firmitudo & mollitudo cõparatur:nã magnitudo tota ad naturã pertinet:ut ante diximus. Natura enim præſtat:ut ſonũ magnũ:& canoꝝ habeamus. Spiritus:ut firmiora latera ſint ad lõgas ꝑiodos. Linguæ motus:ut expeditio & ſolutio liguæ fit.

Poſtea mihi placuit:eoq; ſũ uſus adoleſcẽs:ut ſũmorũ oratoꝝ græcas orões explicarẽ:q̃bus lectis hoc aſſequebar:ut qũ ea q̃ legerã græce:latine redderẽ:nõ ſolũ optimis uerbis uterer:attñ uſitatis:ſed etiã exꝑmerẽ quædã uerba imitãdo:q̃ noua nr̃is eẽnt:dũmodo eẽnt idonea. Iã uocis & ſpũs & totius corꝑis:& ipſius linguæ motus & exercitatiões:nõ tã artis ĩdigẽt:q̃ laboris q̃bus ĩ rebus habẽda ẽ rõ diligẽter:quos imitemur:quoꝝ ſimiles uelimus eẽ. Intuẽdi nobis ſũt nõ ſolũ oratores:ſed ẽt actores:ne mala ↄſuetudĩe ad aliq̃ deformitatẽ prauitatẽq; ueniamus. Exercẽda ẽ etiã memoria:ediſcẽdis ad uerbũ q̃plurimis:& nr̃is ſcriptis & alienis. Atq; ĩ ea exercitatione nõ ſane mihi diſplicet adhibere ſi cõſueris etiã iſtã locoꝝ ſimulacroꝝq; rõnem:q̃ ĩ arte tradit̃. Educẽda deinde dictio ẽ ex hac domeſtica exercitatõe & umbratili mediũ ĩ agmẽ:ĩ puluerẽ:ĩ clamorẽ:ĩ caſtra atq; aciẽ forẽſẽ: ſubeũdus uſus oĩum:& ꝑiclitãdæ uires ĩgenii. Et illa cõmẽtatio ĩcluſa in ueritatis lucẽ ꝓferẽda ẽ:legẽdi etiã poetæ:cognoſcẽda hiſtoria:oĩum bonaꝝ artiũ ſcriptores ac doctores & legẽdi & ꝑuolutãdi:& exercitatiõis cã laudãdi:ĩterprætãdi:corrigẽdi:uituꝑãdi:refellẽdi:diſputãdũ q; d̃ oĩ re ĩ cõtrarias ꝑtes:& q̃cq̃d erit ĩ q̃cũq; re:q̃d ꝓbabile uideri poſſit eliciẽdũ:atq; dicẽdũ:ꝑdiſcẽdũ ius cĩle

Nõ artis indigẽt.i.magis ĩ exercitatione cõſiſtũt:q̃ ĩ ꝓceptione. Quibus ĩ rebus in hac exercitatiõe nihil aliud præcipere poſſumus:niſi ut eligamus:quoꝝ ſimiles eẽ uelimus. Actores:Mimi: Quoꝝ ſimiles:ne imitemur inuenuſtos & ĩeptos

Deformitatẽ:cõtra uenuſtatẽ uultus. Prauitatẽ:ĩneptitudinẽ: in geſtu.ſ.totius corporis. Iſtã locoꝝ ſimulacroꝝ:nã memoria artificialis duabus rebus cõtinet̃ locis & imaginibus. Educẽda deinde: Quintilia.totũ hũc locũ accipit:qum de exercitatione ſcriptionis ꝓcæpta tradidit. Educẽda deinde:tranſlatio a militibus: qui præludiis q̃buſdã ſe ad certamẽ præparãt: ita cauſidici in foro cõteſtata lite faciũt. Dictio.i.character dicẽdi. Ex hac domeſtica: q̃ domi exercet̃. Vmbratili: quia ſub tectis:ſiue in ſchola hoc exercere ſolemus:& ꝑſiſtit in trãſlatione:umbratili: q̃ſi ĩ tẽtorio. In agmẽ: i.in turbã populi. In puluerem:quaſi in ſtrepitũ pedum. In clamorem.ſ.litigantiũ. In caſtra:in foro. In aciem forenſẽ: cõtra aduerſarios noſtros. Subeundus uſus:ideſt ſubeunda eſt conſuetudo:uel experientia omnium rernm. Periclitandæ:experiendæ:nam periculũ idem eſt quod experimentum:ut Terentius: Fac periculum in litteris:fac in palæſtra. & deducitur a uerbo antiquo perior periris: quod non eſt in uſu. Cõmentatio:rerum fictio:quas ſæpe meditatus fueris. In lucem proferenda eſt: in claritatem ꝓbabiliter dicendo. Legendi poetæ: ut fabulas ſcire poſſimus: qui uero poetæ potiſſimũ ſint ab oratore legendi Quintilianus præcipit. Hiſtoria: ut exemplis abundemus. Doctores: ad bonas artes. Scriptores:ad hiſtorias. Interprætandi:exponendi. Corrigendi:emendandi.

Vituperandi:improbandi. Refellendi:infirmandi. Laudandi:quaſi boni. Interprætandi: ſi obſcuri. Vituperandi:quaſi uitioſum. Refellendi:ſi falſum. Diſputandũq; de omni re.i.quaſi controuerſia cõſtituenda eſt:ut aduerſus eos dicamus:qui aliquid ſcripſerint. Exercitationis:modi quatuordecim:fabula:hiſtoria:narratio:utilitas:ſententia:improbatio:locus cõis:laus:uituperatio:imitatio:comparatio:deſcriptio:theſis:legis latio. Fabula quidẽ:& narratio:non multum indiget exercitatione. Fabula:ſiue hiſtoria:utilitas:ſententia:ac theſis:deliberatiui ſunt generis. Improbatio:comprobatio:locus cõmunis:iudicialis ſũt generis. Laus:uituperatio:imitatio:comparatio: demõſtratiui ſunt generis. Legendi poetæ:fabulam innuit. Legendi ac peruolutãdi: intelligit ſẽtentiã:ac utilitatẽ. Laudãdi:quia laus:& uituperatio tractatur. Vituperãdi & refellẽdi:ad ꝓbationem & improbationem. Eliciendum:excipiendum. Diſcendũ ius ciuile:ad eam partem:quam diximus legiſlatio. In quacunq; re: uel in poeſi: uel in hiſtoria: uel in doctrina philoſophiæ.

cognoſcēdæ leges: pcipiēda oīs antiqtas: ſenatoria conſuetudo: diſciplina reipublicæ: iura ſocioꝝ: fœdera: pactiones: cā īperii cognoſcēda ē: libādus ē ex oī genere urbanitatis facetiarū quidā lepos: quo tanq̄ ſale ſpargat̄: oīs oratio: effudi uobis oīa quæ ſentiebā quæ fortaſſe ſi quādocūq; patrēfamilias arripuiſſetis ex aliquo circulo eadē uobis pcōtantibus reſpōdiſſet. Hæc qū Craſſus dixiſſet: ſilētiū ē cōſecutū: ſed q̄q̄ ſatis his qui aderāt: ad id quod erat ꝓpoſitū dictū uidebat̄: tamē ſētiebāt celerius eē multo q̄ ipſi uellēt: ab eó poratū. Tū Scæuola Quid ē Cotta inqt: qd tacetis? Nihil ne uobis in mentē uenit: qd præterea a Craſſo reqratis? Immo id mehercule inqt ipſū attēdo: tantus enī curſus uerboꝝ fuit: & ſic euolauit oratio: ut eius uim & īcitationē aſpexerim: ueſtigia ingreſſūq; uix uiderim: & tanq̄ ī aliquā locupletē ac refertā domū uenerim: nō explicata ueſte: neq; ꝓpoſito argēto: neq; tabulis & ſignis ꝓpalā collatis: ſed his oībus multis magnificiſq; rebus cōſtructis ac recōditis Sic modo ī oratione Craſſi diuitias: ac ornamēta eius īgenii: p q̄dā īuolucra atq; ītegumēta ꝑſpexi. Sȝ tāta qū cōtemplari cuperē: uix aſpiciēdi ptās fuit. Itaq; nec hoc poſſū dicere me oīno ignorare qd poſſideat: neq; plane noſſe atq; īuidiſſe. Quin tu igit̄ facis idē inqt Scæuola qđ faceres: ſi ī aliquā domū plenā ornamentoꝝ: uel in

Cognoſcēdæ leges: Ius ē generale: eius partes ſūt tres: natura: cōſuetudo: & lex. Lex autē eſt: quam populus cēturiatis comitiis ſciuerit: aut decreuerit. Percipiēda: ad id qđ dixit cognoſcēda. Antiquitas oīs. i. mores maioꝝ: aut ius qđ in ſcriptis cōtinetur. Senatoria cōſuetudo. i. modus cōſulendi ſenatus. Diſplina reipublicæ: ad magiſtratū: q ſciam gubernādæ ciuitatis habere debet. Cauſa īperii. i. oēs res quæ ptinēt ad augēdū: cōſeruandūq; imperiū: quo ī genere ſūt milites: claſſes: uectigalia: quæ oia Cicero appellat neruos reipublicæ. Fœdera: ad religionē ptinēt. nā naturale eſt: qđ diuidit̄ in religionē: pietatē: gratiā: uindicationem: obſeruātiā: & ueritatē: nā in fœderibus religioſe quædā cerimoniæ ſūt. Pactio: i ueritate cōſiſtit. Libādus: breuiter attingēdus. Gñe: ſpecie. Facetiarū: facetiæ ſunt dicta quædam urbana ſine ſcurilitate. Tanq̄ ſale: nam queādmodū ſale ſapidiores ſūt epulæ: ita etiā orationes facetiis ornatæ ſūt iocūdiores. Effudi uobis oia: nūc cōcludit Craſſus dicēs: ſe feciſſe id: ut ſuā de arte oratoria ſniam diceret. Quēcūq;: etiā eruditū. Patrēfamilias: quēdā priuatū & negocioſū hominē. Circulo: ex aliquo cōuētu: & corona cōfabulātiū in foro. Percontantibus: interrogātibus. Silentiū eſt cōſecutum. ſ. ab his qui audiebāt. Satis: ſufficiēter. Quod erat ꝓpoſitū. ſ. ut qcqd de exercitatione oratoris ſentiret diceret. Sētiebāt: iudicabāt. Peroratū: finem dicēdi factum. TVM SCAEVOLA: In hoc ſecūdo capite cōſtituit̄ Craſſus: ut de oratoria facultate generatim dicat. Poteſt autē ī tot partes diuidi: quot ſūt ſermones dialogi: quos in expoſitione ipſa facile pcipietis. Hortat̄ itaq; Scæuola Craſſū: ut illa rerū genera: quæ oratori attribuit: quaſi nō ſatis explicata: deinceps planius aperiat. Quid ideſt cur. Attēdo: cōſidero. Curſus: uelocitas: trāſlatio a curſore ſumpta: q tanta celeritate ſtadiū metit̄: ut ueſtigia eius uix ꝑſpici poſſint. Vim. i. impetū: & motū: queādmodū uelociſſimi curſoris motū: qđ uidemus: ſed ueſtigia uix ꝑſpicimus. Ingreſſūq;: qua curſū fecerit: & greſſū ſuum tetēderit. Locupletē: diuitē. Refertā: plenā ornamētoꝝ omniū. Explicata: euoluta: & explanata. Nā ea quæ ſūt inuoluta: minus apparēt: explicata uero penitus patēt. Propoſito: palam poſito ante oculos. Tabulis. ſ. pictis: nā tabulas pictas magno ī honore apud maiores noſtros fuiſſe cōſtat. Signis. i. ſtatuis: nā tabulæ ſūt picturæ: ſigna uero ſtatuæ. Propalā. i. in ꝓpatulo. Collatis. i. ī ordinē diſpoſitis. Recōditis: abditis: & occultatis iterius: queādmodū uidemus ī ſcriniis. Iuolucra: i. p quaſdā iuolutiones: ꝑſiſtit ī trāſlatiōe: ad id qđ dixit: cōſtructis. trāſlatio ſūpta ē ab auleis: qbus inuolutis: pictura minus apparet. Integumēta: ad id qđ dixit recōditis. Cōſtructis: conglobatis: nā quæ cōſtructa ſūt: iuoluta ſūt: quæ abſtruſa ſūt tegumētis: iuoluta ſūt. Tegumētis: ſicut ī ſacris: & arcanis fieri uidemus. Diuitias: copiā. Ornamēta: doctrinā. Cōtēplari: ītueri. Sed differūt aſpicere: & cōtēplari. Aſpicimus qđ ſubito apparet: deide oculis noſtris ſubito euaneſcit. Cōtēplamur quod diligēter ītuemur. Tanta: tam præcioſa. Inuidiſſe: non accipiatur in ſua ſignificatione: ſed inuidiſſe interius: ac penitus uidiſſe. Quin tu igitur: Hic aperte reſpondet Scæuola Cottæ.

uillã ueniſſes: ſi ea ſepoſita ut dicis: eẽnt: tuq; ualde ſpectãdi cupidus eẽs: nõ dubitares rogare dñm: ut ꝓferri iuberet: ꝓferti ſi eẽt familiaris. Similiter nũc petas a Craſſo: ut eã copiã ornamẽtoꝝ ſuoꝝ: q̃ cõſtructã uno ĩ loco q̃ſi ꝑ traſſẽnã prætereũtes ſtricti aſpeximus: ĩ lucẽ ꝓferat: & ſuo q̄cq; ĩ loco collocet. Ego uero inq̄t Cotta a te peto Scæuola: me. n. & hunc Sulpitiũ ĩpedit pudor ab hoĩe oĩm grauiſſimo: q̄ genus huiuſcemodi diſputationis ſp cõtẽpſerit: hæc q̄ iſti forſã pueroꝝ elem̃ta uideãt exq̄rere. Sed tu ueniã nobis da Scæuola: & ꝑfice ut Craſſus hæc q̄ coartauit: & ꝑanguſte referſit ĩ oratiõe ſua: dilatet nobis atq; explicet. Ego mehercule ĩq̄t Mutius: antea ueſtra magis hoc cã uolebã q̄ mea. Neq;. n. tantope hãc a Craſſo diſputationẽ deſiderabã: q̄tope eius ĩ cauſis oratiõe delector. Nũc uero Craſſe mea quoq; etiã cã rogo: ut q̃m tantũ habemus ocii: quãtũ iãdiu nobis nõ cõtigit: ut ne grauere exædificare id opus: qđ inſtituiſti Formã. n. totius negocii opinione: maiorẽ melioreq; uideo: quã uehemẽter ꝓbo. Eniuero ĩq̄t Craſſus mirari ſatis nõ queo etiã te hæc Scæuola deſiderare: q̄ neq; ego

Villam: uilla domus eſt in agris: & uillã dixit: eo ꝙ res ĩn agris agebatur. Ea. ſ. ornamẽta. Sepoſita: ſeorſũ poſita: ſecreta: abdita. Quin tu igit' facis: quãdoquidẽ fateris te ꝑcæpiſſe magna quædã de ingenio Craſſi: nec tamẽ ea intellexiſſes. In domũ: quæ ſit in urbe. In uillã. i. in agris. nã domus in urbe: uilla in agris habitatio eſt. Tu. ſ. o Cotta: qui deſiderio ſpectandoꝝ ornamẽtoꝝ cupidus es. Proferri: promi: palã aperiri. Familiaris. ſ. ipſi dño ornamẽtoꝝ. Similiter nũc petas. i. idem de his rebus: quæ ad oratorẽ ꝑtinent: ĩ ingenio ac ſcia Craſſi latẽtibus. Eam copiã: eam multitudinẽ ornamẽtoꝝ ſuoꝝ. i. ſciæ quã oratori attribuere non dubitauit. Conſtructã: collectã: compoſitã. Vno ĩ loco. i. uno ipſius Craſſi ingenio. Per traſſenam: ꝑ feneſtrã. Eſt aũt ſimilitudo ſumpta ab his qui domũ aliquã prætereũtes iniectis oculis ꝑ feneſtrã aliq̄d ſemiplene uidẽt: ita etiã nos: q̄ ea Craſſi quaſi ꝑ traſſẽnã uidimus: & dicitur traſſẽna: ꝑ quã aſpectus ꝑtrãſire põt. Strictim: ſubito: celeriter: breuiter. Proferat: expromat. In lucẽ. i. in aptum. Collocet. i. generatim oĩa euoluat: & explicet: ac exponat. Collocet. ſ. ordinatim. EGO VERO: Nũc reſpõdet Cotta ĩ ꝑſona ſui: & Sulpitii dicẽs: o Scæuola: nos q̄dem magno harũ rerũ deſiderio tenemur: ſed hoc uereor ab homine ita maturo hæc que ætati ſuæ nõ cõueniũt petere: ſed tu qui maturior es ætate: id ab eo pete. Ego uero: quotiens parẽtheſis longior fuerit: quæ quaſi hyperbatõ uideatur: & quæ quaſi obſcuram orationẽ reddere uideatur: ponere ſolemus coniunctionẽ aliquã: ut hoc loco. Et hunc: demonſtratiue dixit. Me. ſ. Cottam. Ab homine grauiſſimo. i. a Craſſo maxime auctoritatis uiro.
Genus huiuſcemodi: uidelicet de arte oratoria: ut etiã ſuperius dixit. Iſti: Craſſo. Elemẽta: ꝑncipia: & rudimenta puerorũ. Nam elementa ſunt principia rerũ omnium. unde notas litterarmu ſcriptores elemẽta uocant: eo ꝙ ſint principia orationis: nam ex dictionibus ſyllabæ: ex ſyllabis litteræ fiunt: ergo elementũ eſt nota prima orationis. Veniam: beneficiũ. Coartauit: conſtrinxit: colligauit in unũ: & eſt tranſlatio ſumpta a uectoribus. Referſit. i. implendo ſtipauit: & eſt trãſlatio ab his: qui in nauibus onera componũt: qui ſtipatores dicũtur: eo ꝙ paruo in loco multa collocent: Sicut & Craſſus breuiter multa comprehẽderet. Dilatet: aperiat. Explicet: euoluat: aperiat ad id qđ dixit: coartauit. Ego mehercule: Reſpõdet Scæuola: ſe quodãmodo cupidũ eſſe: ut hoc audiat: quæ nunq̃ concupiuit: non ſolum cauſa ſociorum: ſed etiam ſua. Noſtra cauſa uolebam. ſ. ut de his rebus diſputaret Craſſus: qui qđ a me attinet ſolebam exercitatione ĩ cauſis delectari magis: q̃ artificio eloquentiæ. In cauſis: tunc qum ad peragẽdas cauſas in foro prodierit. Nunc uero: ſed nunc me etiã incendiſti cupiditate audiendi: ergo quia iãdiu tantum ocii non fuit nobis: da operam: ut hoc conſequamur. Exædificare: queẽadmodum iactis fundamẽtis opus perficitur: ita etiam ſic facias rogo. Diſputationem: quæ de artificio conſtituta eſt. Formam: imaginem quaſi corpus quoddam. Meliorem: utilitate. Maiorem: materia.
Enimuero inquit Craſſus: Nunc Craſſus ſubridens quodammodo: & cum admiratione iocunda inquit: Miror Scæuola: qui cupidus ſis hæc audire: & qui a me hoc deſideres: qui nec ipſe ita probe teneam: ut qui docent: nec ſi tenerem: digna eſſent ſapientia tua. De adoleſcentibus uero minus miror. Neq;: primo quidem non ita didici: ut aliis tradere poſſem: ꝙ ſi didiciſſem: tamen iſta tua ſapientia: qui omnem philoſophiam: & ius ciuile optime didiceris: digna non eſſent

Teneo.i.ſcio:nam neceſſe ē:ut qui aliquid tradere uoluerit:id pfecte teneat. Docēt.ſ.rhetores. Generis:cōditionis. Sapiētia.i.maturitate. De iſtis.ſ.præcæptis:quæ ſupra ī unū collegit Craſſus. Peruagatis:diuulgatis. Huic ætati:uidelicet maturæ. Illa:quæ tu dixiſti oportere ineē oratori. An tu:Scæuola inqt:Quid ē qđ mireris Craſſe?hæc optare ꝗuis ſint cōia:& uulgaria: tamē audiēda ſūt. Naturis:quō incitarētur:& reprimerent hominū mentes. Incitant.ſ.p amplificatione. Repmuntur:p cōqueſtionē. Tu:uocatiui caſus ē. Cōibus:quæ uulgo tradūtur de arte oratoria.

teneo:uti hi q docēt:neq; ſūt eius generis:ut ſi optime tenerē:digna eēnt iſta ſapiā:ac tuis auribus. An tu inqt ille:ſi de iſtis cōibus & puagatis uix huic ætati audiēdū putas: etiā ne illa negligere poſſumus: quæ tu oratori cognoſcēda eē dixiſti:de naturis hominū:de moribus: de rōnibus his:qbus hominū mētes & incitātur & repmūtur:de hiſtoria:de antiqtate:de adminiſtratione rei pu. deniq; de ipſo nr̃o iure ciuili:hāc.n.ego oēm ſciam & copiā reꝝ ī tua prudētia ſciebā īeſſe. In oratoris uero inſtrumēto:tā lautā ſupellectilē nunq̄ uiderā. Potes inquit igit Craſſus ut alia omittā īnumerabilia: & īmēſa & ut ad ipſū ciuile ius tuū ueniā: oratores putare eos: quos multas horas expectaui:qū ī cāpū ꝓperarē: & ridēs & ſtomachās Scæuola:cū Hypſenus maxima uoce plurimis uerbis a. M. Craſſo prætore contenderet:ut ei quē đfēdebat cā cadere liceret. Cn. aūt octauius hō cōſularis nō minus lōga oſone recuſaret:ne aduerſarius cā caderet. Ac ne is ꝓ quo ipſe diceret turpi tutelæ iudicio atq; oī moleſtia ſtulticia aduerſarii liberaret. Ego uero iſtos īqt oratores nō puto:memī.n. mihi narrare Mutiū n̄ mō oratoris noīe:ſ; ne foro qdē dignos uix putar

.ſ.tria eē genera cauſarū:demonſtratiuū:deliberatiuū:& iudiciale. Et ꝙ ptes rhetoricæ ſūt qnq;:inuētio:diſpoſitio:elocutio: memoria:&ꝓnūciatio. Huic ætati.ſ.nr̃æ maturæ: & graueſcēti. De hiſtoria:uidelicet ut documēta maioꝝ teneat memoria. De antiqtate: de moribus maioꝝ noſtrorū. De noſtro iure:qđ ꝑfecto magna grauitate dignū ē. Ego.n.hāc ſciam:o Craſſe nō dubitabā unq̄ hiſtorias:& copiā reꝝ oīm:& philoſophiæ ī tua prudētia eē: ſed artificiū oratoris nunq̄ uiderā. Sciētiā:iuris ciuilis Copiā:tā philoſophiæ naturalis q̄ moralis. Inſtrumēto:oratione.nā inſtrumentū oratoris ꝓprie eſt oratio lauta:& abundans.

POTES IGITVR: Nunc Craſſus hortatu Scæuolæ īcipit ſinglatim de his rebus diſſerere:quas ſupius ſūmatī pcurrerat:oratori neceſſarias:& īter cætera reꝝ genera:que oratori attribuerat: iuris ciuilis ſciam quoq; oratori retinēdā eē dicit. In hoc igit capite tertio agit de iure ciuili:qđ ita ptinet ad iudiciale genus cauſaꝝ:ut ſine hoc nihil:aut paꝝ ualeat orator. Igit:qn̄qdē ultis de his rebus diſputari:đ iure ciuili pmū dicamus. Tuū:ius ciuile:qa iuriſcōſultus erat Scæuola. Alia.i.aliaꝝ reꝝ ſciam atq; doctrinā. Innumerabilia:ut ſupra dixit neceſſaria eē oratori: uidelicet phiam: antiqtatē:hiſtoriā &cætera huiuſmōi. Ridēs.ſ.actorē:& defēſorē:uidelicet Hypſenū & Cottā:pp ignorātiā iuris ciuilis. Stomachās:qa ꝓpabat ī cāpū martiū:ubi futura erāt comitia:expectauit tn̄ ut tā ſtultæ actōnis exitū uideret. Stomachās.i.iraſcēs:& ē ſermo græcus. Lex ē duodeci tabulaꝝ:nihil extra cām petito:ſi petieris cā cadito. Hypſenus q accuſatus erat:petebat a ꝑtore:ut aliter atq; ī ſcꝑtura erat cām agere liceret ex cōmodo ſuo:unī & ipſe cliēs a cā ſua cadebat. petebat igit aliqd extra cām.i.ut a cā ſua caderet:qđ qū deſēſor nō ītelligeret:negabat id facere:& qa uterq; ius ciuile igrabat:ī hūc errorē deuenerūt. Cadere aūt a cā:ē aduerſario ī cām cōcedere:qđ plæriq; faciūt:ne maiora īcōmoda īcurrāt. Cn. aūt octauius iterꝑtabat cā cadere:ne omiſſa pma actiōe aliā denuo īſtitu re liceret. Cōtēderet:peteret:qa iterꝑtabat nō cā cadere aduerſario cedere:ſed a cā cadere eē porē actionē omittere:& aliā deide īſtituere. A. M. Craſſo:apđ quē iudiciū hēbat. Vt liceret cā cadere qa defēdere credebat petēdo:ut liceret ei:quē defēderet cā cadere.i. amittere litē. nā qd aliud ē cā cadere:niſi pdere litē. Sed hoc ipſū qū faceret:nō ītelligebat:& hoc eueniebat pp iuris ciuilis igrātiā.

Cn. aūt octauius:Cn. octauius iuris ciuilis impitus:illi rei nō ꝓuidebat:nā ſi ꝓuidiſſet litē obtinuiſſet. Ac ne is:ordo ē:ac recuſaret ne is ī iudicio:& oī moleſtia liberaret. Turpi tutelæ:bn̄ turpi:qn̄ qdē eū cōdēnari ſtudebat:quē defēdere credebat. Stulticia:pp. ſtulticiā aduerſarii:q cōcedebat cliēti ſuo:ut cā cadere liceret. Ego uero:rn̄det Scæuola Craſſo:Tu q̄ris:ne hoīes huiuſmodi oratores putē? Rn̄deo:& hos nō puto eē oratores. Iſtos:ſicuti fuit Hypſenus & Octauius. Mutiū.ſ.augurē Scæuolā:q ſenior erat.

Atqui nō defuit illis patronis eloquētia: inqt Craſſus: neq; dicēdi rō: aut copia ſ; iuris ciuilis ſcīa: ꝙ alter plus lege agēdo: petebat: q̄ q̄tū lex ī. xii. tabulis ꝑmiſerat: qđ qū īpetraſſet cā caderet. Alter iniquū putabat: plus ſecū agi: q̄ qđ eēt ī actione: neq; ītelligebat ſi ita eēt actū: litē aduerſariū ꝑdituꝝ: qd ī his paucis diebus: nōne nobis in tribunali. Qu. Pōpeii prætoris Vrbani familiaris nr̄i ſedētibus: hō ex numero diſertoꝝ: poſtulabat ut illi unde peteret̃: uetus atq; uſitata excæptō daret̃: cuius pecuniæ dies fuiſſet: ꝙ petitoris cā cōparatū eē nō ītelligebat: ut ſi ille inficiator ꝓbaſſet iudici: an̄ petitā pecuniā eē: q̄ eēt cœpta deberi: petitor rurſus qū peteret excæptōne excluderet̃: qđ ea res in iudiciū antea ueniſſet. Quid ergo hoc fieri turpius: aut dici pōt? Quā eū: q hāc pſonā ſuſcæperit: ut amicoꝝ cōtrouerſias cauſaſq; tueat̃: Laborātibus ſuccurrat: ægris medeat̃: afflictos excitet: Hūc ī mīmis tenuiſſimiſq; rebus ita labi: ut aliis miſerandus: aliis irridēdus eſſe uideatur? Equidem ꝓpinquum noſtrum. P. Craſſum illū diuitem: & multis aliis rebus elegātem hominem: & ornatū: præcipue ī hoc efferendum & laudandum puto: ꝙ tum. P. Scæuolæ fratri eſſet ſolitus perſæpe dicere: neq; illum in iure ciuili:

Atqui: Craſſus dicit Octauio & Hypſeno eloquentiā nō defuiſſe: ſed eā: ꝙ iuris ciuilis īperiti erāt nihil eis ꝓfuiſſe. Illis patronis. ſ. Hypſeno & Cottæ. Dicēdi ratio. i. ars. Copia. i. exercitatio. Agēdo lege. i. legitime agēdo: ſiquidē lege ageret plus alter petebat: q̄ cōcedebat̃ a lege duodecim tabulaꝝ. Alter. ſ. Hypſenus. Quod cū impetraſſet. ſ. a ꝑtore cauſa caderet. Quod. ſ. pluſ q̄ lex cōcederet. Alter. ſ. Cn. Octauius. In actione: qa in actione erat: ut ſemel cōteſtata lite: uel dānaretur: uel abſolueret̃. Ille uero hoc plus addebat: ut quæreret̃: nūqd cauſa ītermiſſa aliter ex cōmodo ſuæ agi poſſet? Vetus atq; uſitata: in lege ē: q ante tempus agit: īutiliter agit: ī hūc errorē ſiqs incidiſſet: qū denuo eādē cauſā ſuo tp̄e acturus eēt: petere ſolebat a prætore: ne ſibi actio illegitime īchoata fraudi eſſet. Erat ergo prætoria excæptio: ne īutilis eſſet actio intēpeſtiua eius cauſæ: quæ legitie rurſus ſuſcipet̃. Quæ ideo petebatur excæptio: ne cū diſpēdio nouādæ ītegro īſtitui oporteret actionē. Cōcedebatur itaq; ea petitori excæptio. Tollebat̃. n. illa excæptio: qua uti potuiſſetis: q debebat: nō admitti oportere actionē: de qua iudicatū antea fuiſſet. Reprehendit ergo Craſſus eū: q excæptionē dari peteret inficiāti quæ inuēta ſit ex cōmodo petētis. Nobis. ſ. me Craſſo ſedēte: quia aſſeſſor erat Pōpeii prætoris in tribunali ius dicentiſ. Aſſeſſor: ideſt iudex. Homo: ſcilicet cauſidicus. Ex numero: ſcilicet eloquentum. Vnde: a quo pecunia peteretur: ideſt a debitore: nam petunt creditores a debitoribus. Cuius pecuniæ dies fuiſſet. i. excæptio eius pecuniæ: cuius pecuniæ tēpus exiſſet: ut poſt legitimū tēpus petēdæ pecuniæ: tēpus exciperet̃ nō legitimū petitæ. Petitoris: creditoris. Cuius. ſ. ſoluendæ pecuniæ dies exiſſet. Inficiator: negator debitor. Cœpta eēt deberi. i. anteq̄ tēpus ſtatutū ſoluēdæ pecuniæ eēt. Excluderet̃. ſ. a petitione: Ante. ſ. tēpus. Dies. i. legitimū tēpus. Cōparatū: cōſtitutum. Quid ergo: nūc cōcludit dicens: Quandoquidē his exemplis oſtendimus cauſidicos: ꝓpter iuris ciuilis ignorantiam irrideri. Eſt ne igitur aliud qđ turpius efficere poſſit? qum clienti potius nocere uideatur q̄ ꝓdeſſe. Hanc perſonam: ſcilicet oratoris: ut tueatur cauſas amicorū. Controuerſias cauſaſq;: ideſt controuerſias cauſarum: endiadis. Laborantibus: a potentioribus oppreſſis. Aegris: qui conſilio indigent. Afflictos: qui omni ope deſtituti ſunt: hoc eſt oppreſſos: abiectos: deſolatos. In minimis: ideſt infimis Tenuiſſimis: leuibus: Miſerandus: ſcilicet amicis. Irridendus: inimicis. Equidem propinquum noſtrum: nunc ꝓpterea Craſſum laudat: qui dixit ſe non prius cauſidicum eſſe uoluiſſe: q̄ iuris ciuilis peritus eſſet: qui qum cæteris in rebus eſſet ornatus: id intellexit: non ſatis eſſe eloquentiam ad agēdas cauſas: niſi etiam ius ciuile adderetur: & alios deinde huiuſmodi opinionis commemorat. Propinquum noſtrum: quia de eadem familia fuit. P. Craſſus: qui dictus eſt diues. Elegantem: natura. Ornatum: doctrina. Efferēdum: extollendum: prædicandum: laudādum: & aphæreſis eſt. Scæuolæ: auguris. Solitus dicere. P. Scæuolæ frater ad Craſſum ita locutus eſt: Nec tu iuri ciuili ſatiſfaceres: niſi eloquens eſſes. Cui Craſſus: Nec ego inquit prius cauſidicus eſſe uolui: q̄ iuris ciuilis ſcientiam tenerem. Ordo eſt: qum. P. Scæuolæ frater ſolitus eſſet ei Craſſo: ſcilicet dicere: nec illū ſcilicet Craſſum ſatiſfacere & cætera: aut ſcilicet Craſſus & cætera: ꝑ parētheſim legi.

Satis facere:ſatiſfacere:ut Aſconius pædianus dicit: eſt tantū facere:quantū ſatis ē. Aſſumpſiſſet: cū iure ciuili. Quod quidē:uidelicet addidiſſe dicendi copiā iuri ciuili. Filius eius.ſ.P.Scæuolæ. Tractare cauſas.i.cauſidicū eē. Quid uero ille.M.Cato:ꝓbat exēplo maioris Catonis. Ille.ſ. Cato maior:q cēſoriuſ ē appellatus:& orator eximius. Quantā illa tpa:ī qbus Cato fuit:neq̧.n. uiri adeo docti erāt:ſicuti poſtea fuerūt. Tēpus:generale. Aetas:uero magis ſpecialis. Omniū: .ſ.ſuæ ætatis. Verecūdius hac de re:quia uidebaťquodāmodo īſectari.M.Antoniū:qui &ſi oīum

ſatis illi arti facere poſſe:niſi dicēdi copiam aſſūpſiſſet: qď qdē hic q mecū cōſul fuit:filius eius:ē conſecutus: Neq̧ ſe ante cauſas amicoꝝ tractare:atq̧ agere cœpiſſe q̄ ius ciuile didiciſſet. Quid uero ille.M.Cato: nōne & eloquētia tāta fuit:quātā illa tpa atq̧ illa ætas in hac ci uitate ferre maximā potuit:Et iuris ciuilis oīum ꝑitiſſi mus. Verecūdius hac ď re iā dudū loquor:ꝙ adeſt uir ī dicēdo ſūmus:quē ego unū oratorē maxime admiror: ſed tn̄ idē hoc ſemꝑ ius ciuile cōtēpſit:ueꝝ qm̄ ſnīæ at q̧ opīonis meæ uoluiſtis eē ꝑticipes:nihil occultabo:& quoad potero uobis exponā qd de quaq̧ re ſētiā:Anto nii īcredibilis quædā & ꝓpe ſingularis & diuina uis īge nii uidetur:ſi hac ſciētia iuris nudata ſit: poſſe ſe facile cæteris armis prudētiæ tueri atq̧ defēdere: q̄obrem hic nobis ſit excæptus. Cæteros uero nō dubitabo ꝑmū īer tiæ cōdēnare:ſentētia mea:poſt etiā īpudētiæ:nā uolita re ī foro:hærere ī iure:ac prætoꝝ tribunalibus iudicia ꝑ uata magnaꝝ reꝝ obire:ī qbus ſæpe nō de facto:ſed de æquitate ac iure certeť:iactare ſe in cauſis cētūuiralibus in quibus uſucapionū:tutelarū:gētilitatū:agnationū:

eloquētiſſimus illo tpe fuit: tamē nunq̄ ius ciuile diſcen dū putauit. Verū qm̄ ſnīæ ſed tamē qa me coegiſtis ut meā de oratore ſnīam exꝑ mā:non occultabo qcq̄:qď ad id ꝑtineat:& hoc faciam nō ut aliqd cōtra Antoniū dicā: ſed ut uolūtati ueſtræ morē gerā:q hoc a me tan tope petiiſtis. Participes: ut meā ſnīam uobiſcū cōicē Exponā:declarabo. De quaq̧ re.i.generatim. An tonii incredibilis quædā: ui de q̄ apte Craſſus excuſet Antoniū: & tn̄ dicat orato res cōtēnendos eē ſine iure ciuili.hoc dicit.ſed ſi Anto nius hoc facit:tamē nō ē idē faciēdū oībus:qa non puta bat hoc.ſ.iniuriæ eē:ut uide licet de iure ciuili dicā: ꝙ ip ſe fortaſſe incredibili:& ſin gulari ingenio ſit: nā oēs id facere pñt. Diuina uis: uit tus quæ ē in.M.Antonio. Etiā ſi nudata.i.q̄uis ſit ſine hac ſcia iuris ciuilis. Hic.ſ. Antonius. Sit excæptus:qum de his loquor ineptis: Antoniū excipio:ꝙ ille id ſuopte ingenio cō ſequiť. Cæteros uero.ſ.excepto Antonio. Inertiæ:ꝙ ius ciuile nō diſcāt. Impudētiæ:qď ad agē das cauſas ſe cōferūt. Nā uolitare in foro.i.huc atq̧ illuc ſe circūferre:ſicuti cauſidici facere ſolent qui ſuā operā modo huic:modo illi pollicenť:& cauſas eoꝝ ſe defēſuros. Hærere.i.dubitare.ſ. in iure:qū ad agēdas cauſas ueniūt:dubitāt:ſiqd ď iure agēdū fuerit. Obire:adire ad iudicia:qa igno rare:quæ ad publica ꝑtinēt:turpe ē:ignorare quæ ad ꝑuata: turpiſſimū. De facto:an ſit: qd ſit:& quale ſit:& ꝑmū qū quæriť an factū ſit:ī cōiecturali cōſtitutione poſitū ē:deinde qd ſit ī diffinitiua: deinde quale ſit generalis. De æqtate ac iure.i.de æqtate iuris:hoc ē de negociali & legitimo ſta tu. Iactare:gloriari ambitioſius. In cauſis cētūuiralibus:in cauſis de qbus cētū uiri iudicabāt: hīc cētūuiralia iudicia dicta ſūt:quæ uerſabanť ī his ferme cōtrouerſiis:uidelicet uſucapionū: tutelarū: & eiuſmodi quæ ſequūtur. Centū uiri erāt:paulo plures:q cōſtituebātur:qū tres ex unaquaq̧ tribu exciperenť:ſed ut cōmodius nominarenť:cētūuiri ſūt appellati. In q̄bus uſucapionū: uidelicet de tpe uſucapionis:qď legitimū ſit.Hoc aūt diffiniť inſtitutoꝝ lib.i.Nā triēnio uſucapio ē īter pñtes ď rebus mobilibus:decēnio de rebus īmobilibus:uigēnio īter abſētes de rebus īmobilibus: q nō tāti tpis uſucapionē fecerit:poſſeſſione excidere pōt.Diffiniť aūt a Modeſtino ſic: Vſucapio ē acqſitio uel adiectio dominii:ꝑ cōtinuationē poſſeſſionis tpis lege diffiniti. Tutelarū:quæ danť pupillis impuberibus. Tutelaꝝ tria ſūt genera:aliæ teſtamētariæ:ſiue hæreditariæ:aliæ legitimæ:aliæ dati uæ nā pueri poſt quartūdecimū annū:puellæ uero poſt duodecimū ī ſua tutela ſūt:poſtea uero ꝓ curatores ſuccedūt:ut ī īſtitutis patet.Eſt aūt tutela:ut Seruius iuriſcōſul.diffinit: Ius ac ꝑtās ī capite libero ad tuēdū eū:q ꝑ ætatē ſuā ſpōte ſe defēdere neqt:iure ciuili data ac ꝑmiſſa. Gētilitatū:qū ď gēte & familia q̄riť:qs cui ꝓximior ſit familiæ:quē ad hæreditatē admittere oporteat. Agnationū qs ſit ꝓximior agnatiōe:Sed differētia ē īter agnationē:cognationē:& gētilitatē.agnati dicunť q ex linea paterna:uſq̧ ad ſeptimū gradū deſcēdūt.cognati q ex mr̄na potius.gētilitas utroſq̧ cōplectiť

Quo quidẽ:Supius dixit de ædibus q̃ ex ꝑte ſeruirẽt:uẽditis Sergio oratæ:nũc ꝓſeqtur dicẽs.M. buculeiũ i ſimili gñe cauſæ erraſſe:ꝙ uidelicet nõ ꝓuidit:qdnam uitii in Mãcipio futurum eẽt. In quo genere:qđ ad uitiũ Mãcipii ꝑtinet. Suo ualde ſapiẽs:q ſibi plus fortaſſe arrogat:q̃ re uera ſit: Nã qũ ædes:ſenſus ẽ:ædes de buculeio uẽditas fuiſſe Lucio fuſio ea cõditione:ut lumina ſicuti tũc erãt:bnculeius p̃ſtaret.Recæpit buculeius ſe ita p̃ſtare:i quo fefellit eũ:ꝙ nõ ꝓuidit parietes p̃ſtari poſſe:q luce ædibus illis obſtarẽt. Recæpit:recipere ẽ repromittere:& ẽ uerbũ iuris. Mãcipio.i. ædibus. Modo:tñmodo.

ſet præſtare deberet:quo qdẽ ĩ gñe familiaris nr̃.M.Buculeius hõ neq; meo iudicio ſtultus:& ſuo ualde ſapiẽs & a iuris ſtudio nõ abhorrẽs:ſimili quodã modo nuꝑ errauit:nã qũ ædes.L.Fuſio uẽderet ĩ mãcipio lumĩa uti tũ eſſẽt:ita recæpit. Fuſius uero.n.ſimul atq; ædificari cœptũ ẽ ĩ q̃dã ꝑte urbis:q̃ modo ex illis ædibus cõſpici poſſet:ægit ſtatĩ cũ beculeio:ꝙ cuicũq; ꝑticulæ cœli officeret̃ uia:quãuis eẽt ꝓcul:mutari lumĩa putabat.Quid uero clariſſima.M.Curii cã:&.M.Coponii nuꝑ apđ cẽtũuiros:quo cõcurſu hominũ:q̃ expectatiõe defẽſa ẽ? Qum.Qu.Scæuola æq̃lis & collega meus:hõ oĩum diſſimus:& diſciplĩa iuris ciuilis eruditiſſimus:& ĩgẽio prudẽtiaq; acutiſſimus:& orõne maxime limatus atq; ſubtilis:atq; (ut ego ſoleo dicere)iuriſpitoꝝ eloquẽtiſſimus:eloq̃ntiũ iuris pitiſſimus:ex ſcripto teſtõꝝ iura defẽderet:negaretq; niſi poſthumus:& natus:& ãteq̃ ĩ tutelã ſuã ueniret:mortuus eẽt:hæredẽ eũ eẽ non poſſe:q eẽt ſecũdũ poſthumũ & natũ & mortuũ hæres ĩſtitutus.Ego uidelicet defẽderẽ:eũ hac tũ mẽte fuiſſe q teſtamẽtũ feciſſet:ut ſi ei filius nõ eẽt:q ĩ tutelã iret.M.Curius eẽt hæres:nũ deſtitit uterq; nr̃m ĩ ea cã:ĩ auctoritatibus:ĩ exemplis:ĩ teſtamentoꝝ formulis:hoc eſt ĩ medio iure ciuili uerſari? Omitto iam plura exẽpla cauſaꝝ ampliſſimaꝝ:q̃ ſũt ĩmumerabilia:capitis noſtri.Sæpe põt accidere:ut cãæ uerſẽtur ĩ iure:etenĩ ſi.C.Mancinũ

Fuſius aũt:ſed qũ cœpiſſẽt ædificare parietes ĩ remotõre ꝑte:& ſuaꝝ ædiũ luminibus nocerẽt:ægit cũ buculeio lege:uidelicet ꝙ nõ p̃ſtabat:qđ recæpat. Procul.i. q̃uis ꝑs illa cœli ꝓcul eẽt:tñ q̃ntulũcũq; officiebãt ne lumia ædiũ talia eẽnt:qualia erãt qũ uẽdidit. Putabat.ſ. Fuſius. Quid uero?rurſus aliud exẽplũ alterius cauſæ Hæc aũt exẽpla ad id ꝑtinẽt ut oñdãt neminẽ oratorem poſſe ꝑfectũ eẽ:niſi iuris ciuilis ſciam teneat. Quid.ſ. fuit:nõne magna fuit & magna hoĩum diſputatione facta? Quidã pr̃familias moriẽs:relicta uxore grauida: ita teſtamento ſcripſit hæredẽ ſuũ:Si filius poſthumus natus erit:p̊mus mihi hæres eſto.Si mortuus fuerit ante q̃ cõdat teſtamentũ.M.curius ſecũdus mihi hæres eſto. Poſtea euẽit:ut poſthumus non naſceret̃:Scæuola dicebat:qa nullus poſthumus natus ẽ:nec mortuus:g̊.M.curius ideo nõ debet eẽ hæres:poſtea lege cautũ ẽ:ut q ĩ unũ caſũ ĩſtituerit:in alteꝝ etiã ĩſtituiſſe uideat̃. Quo cõcurſu.q.d.magno. Aeq̃lis:æquus. Limatus:expolitus. Subtilis:elegãs:acutus. Iuriſpitoꝝ eloquẽtiſſimus:eloquẽtiũ iuris pitiſſimus:pulchra cõmutatio. Poſthumus:poſthumus dicit̃:q poſt mortẽ patris naſcit̃:quaſi poſt humũ. In ſuã tutelã ueniret.i.anteq̃ ad quartũdecimũ annũ ꝑueniret:nã uſq; ad quartũdecimũ ãnũ:ſub alioꝝ tutela poſitus ẽ pupillus.qũ aũt ad q̃rtũdecimũ annũ ꝑuenerit a tutela:q̃ ſibi data ẽ:ĩ ſuã uenire ĩcipit. Scđm.i.poſt poſthumũ. Ego.ſ.Craſſus. Eũ.ſ.q teſtm̃ cõdidiſſet. Hac mẽte:hoc aio. Tũ:qũ cõdidit teſtm̃. Vterq;.ſ.Scæuola:& ego Craſſus. Nũ deſtitit:& dicit quõ has cauſas egerint:ĩ iure ciuili potiſſimũ uerſatos eẽ dicit. Auctoritatibus:eoꝝ q:uel ſecũdũ ſcriptũ:ul̃ ſecũdũ uolũtatẽ teſtatoris iudicabãt. Exẽplis:eoꝝ q hæreditatẽ adiiſſẽt:uel etiã nõ adiiſſẽt. In teſtamẽtoꝝ formulis:uel ſĩlibus:uel diſſimilibus.Formulæ ſũt:q̃ uulgo inſtr̃a dicũtur. In medio iure ciuili:ĩ penitiori:ac magis archana parte iuris ciuilis. Capitis nr̃i:ſed de his cauſis dicamus:q̃ ad ſalutẽ capitis ꝑtinẽt:q̃ nunq̃ diffiniri pñt:niſi ius ciuile adhibitũ fuerit.Capitis nr̃i:capitalis cauſæ:q̃ eni maior cã eẽ põt:q̃ q̃ ꝑtinet ad iudiciũ capitis.q.d.nulla. Etenim:accidit cã capitis de.C.mancino:quã diffinire nemo potuiſſet:ſine iure ciuili.Hic.C.mãcinus cõſul cũ numãtinis bellũ geſſit aſſiduis cædibus.Hũc.C.mãcinũ ſubactũ cogere numãtini fœdus ſecũ ferire:ut iermis abiret.ſed qũ ſenatus hoc nõ pateret̃:eũ dedẽdũ numãtinis cẽſuit:numãtini nõ accæperũt.Qum igit̃ domũ rediiſſet:ĩ ſenatũ cũ cæteris ĩgreſſus ẽ.Sed Rutilius neuius tribunuſplæbis dixit eũ nõ eẽ ciuẽ:qa deditus

nobiliſſimū atq; optimū uiꝝ ac cōſularē: qū ꝑpter īuidiā numātini fœderis pr̄patratus ex ſenatuſcōſulto numātinis dedidiſſet: eūq; illi nō recæpiſſēt: poſteaq; Mācinus domū ueniſſet: neq; ī ſenatū introire dubitaſſet P. Rutilius. M. F. tr. pl. de ſenatu iuſſit educi: qđ eū ciuē negaret eē: qa memoria ſic eēt ꝓditū: quē pr̄ ſuus aut populus uēdidiſſet: aut pr̄patratus dedidiſſet: ei nullū eē poſtliminiū: quā poſſumus repire ex oībus rebus ciuilibus cauſā: cōtētionēq; maiorē: q̄ de ordīe: de ciuitate: de libertate: de capite hoīs: cōſularis præſertim: qum hæc nō crimīe aliquo: qđ ille poſſit īficiari: ſed in ciuili iure cōſiſterēt? Similiq; ī gn̄e: īferioriq; ordīe: ſiqs apđ nos ſeruiſſet ex populo fœderato: ſeſeq; liberaſſet; ac poſtea domū reueniſſet: q̄ſitū ē apud maiores nr̄os: nū is ad ſuos poſtliminio rediſſet: & amiſiſſet hāc ciuitatem Quid de libertate: quo iudiciū grauius eē nullū pōt nōne ex iure ciuili pōt eē cōtētio? Qum q̄rit: is q domū domini uolūtate cēſus ſit: ſi nō cōditū luſtrū: ſit ne liber: cōtinuo ne: an tribus luſtris cōditis: qd qđ uſu memoria patrū uenit: ut pr̄fa. q ex hiſpania romā ueniſſet: qū uxorē pregnātē ī ꝓuincia teliqſſet: romæq; alterā duxiſſet: neq; nūciū ꝑori remiſiſſet: mortuuſq; eēt ītestato:

fuiſſet hoſtibus: & nō accæptus. Nobiliſſimū: q patricius erat. Optimū: qa hoc nō īiq̄tate: ſed neceſſitate fecerat. Cōſularē: q cōſul fuerat bello numātino. Propter inuidiā. i. odiū: qa īuiſus fuit populo Ramano: ꝙ fœdus ignominioſū cū numātinis pcuſiſſet. Paterpatratus: ſacerdos fecialiū Feciales aūt: a fœderibus faciēdis dicti ſūt. Paterpatratus erat: q ſolēnia uerba fœderis ꝓnunciabat. Hic erat q nō ſolū īdiceret bellū: ſed etiā ſiqs dedēdus erat: patripatrato negociū tradebat. Senatuſcōſul. qa ſenatus decreuit: ut dederet. Veniſſet: q̄ſi ſui iuris factus eēt: ꝙ a numātinis liberatus eſſet. Neq; in ſenatū ītroire: q̄ſi ſemel liberatus fuiſſet: eo ꝙ a numātinis nō fuiſſet recæptus. Poſtliminiū autē ut Paulus diffinit: ē ius amiſſæ rei recipiendæ ab extraneo: & ī ſtatū priſtinū reſtituēdæ: inter nos ac liberos: oēs populos: regeſq;: moribus: legibus cōſtitutū. Nam qđ bello amiſimus: aut etiā circa bellū: hoc ſi rurſū accipiamus: dicimnr poſtliminio recipe: idq; naturali æquitate introductū ē: ut q p iniuriā ab extraneis detinebatur: is ubi ī fines ſuos rediiſſet: priſtinū ius ſuū recipet. Quam. q. d. nullā: hæc oīa quæ ſequūtur ad mācinū referenda ſunt. Ordine: uidelicet ſenator habēdus ſit: an nō? Cauſā cōtētionēq; i. cauſæ cōtentionē. De ciuitate: utrū ciuis Romanus an peregrinus habēdus ſit? De libertate: ſeruus an liber? De capite homīs: abſoluēdus an dānandus: recipiendus: an eiiciendus eſſet ab alio: q̄ a iuriſconſulto? In iure ciuili: ī iure ciuili diſputatio erat: utrū ꝑſtinæ cōditionis eēt: an alienæ factus: exquo deditus erat? Inferiori: q̄ ſenatoris ordinis. Seruiſſet. i. ciuis Romani ſeruus fuiſſet. Fœderato: qui nobis fœdere cōiunctus ē: ut latini. Nū is. i. an ad ꝓpria redire potuiſſet: & nunqd deſiſteret ciuis Romanus eē? Nā qū ſeruus liber factus eēt: & ciuis Romanus: quaſi ad patriā ſuā rediiſſet: eūq; patriæ ſuæ ciues nollēt: qa poſt eliminationē rediret: an ciuis romanus deſiſteret eē. Si. n. qum ad patriā ſuā rediit: ciuis romanus eē deſiſtit: poſtq̄ ſui recipe nolūt: neceſſario ciuis Ro. ē. Hāc ciuitatē: ī qua liber factus eēt. Quid. ſ. dicā. Hic etiā ꝓſeqtur oſtēdere exēpla multa: quæ cōtingere poſſūt: cauſarū quæ in iure ciuili uerſātur: ut ſi quærat de libertate: utrū liber ſit: an ſeruus? ut uerbi gratia: Siqs romanus ciuis ſeruū habeat: & eū in libertatē admittat: deinde in aliqua claſſe de cenſu ponat: nunqd hic liber iudicādus ſit? ꝙ nō luſtris cōditis in claſſe cenſitus ſit: ſed tm̄modo uolūtate dn̄i. Quo iudiciū. ſ. libertatis. Nōne: eſt paterſamilias: qui ſeruū habet: & manumiſſū eū in cēſu ponit: in aliqua claſſe ex cēſu: ante legitimū tēpus luſtri. Nā ut apud. T. Liuium didiciſtis: populus Romanus ī claſſes diſtributus fuit. Tribus luſtris. i. ter cōdito a cēſoribus. Luſtrū aūt dicit: qa qū cōditū ſit luſtꝝ capita romanoꝝ cēſebant: & qa luſtrū p q̄nquēniū fiebat: obtinuit: ut luſtrū q̄nquēniū dicat. Grauius: q̄ppe quæ ꝑtinēt ad cōditionē hoīs: ſeruus ſit an liber? Cenſus: q ī aliq̄ claſſe ex cēſu poſitus ſit. Ne. i. an ſit liber: an tantū qum cōdiderit luſtrū. Quid qđ: ultimū ponit exemplū cauſaꝝ ampliſſimarū Cicero quæ in iure ciuili uerſari pn̄t: quæ nullo modo defēdi pn̄t: niſi ab his: q iuris ciuilis ſciētiam didicerint. Vſu uenit. i. cōtingit. Patrū. i. maioꝝ noſtroꝝ. Pregnantē. i. grauidā. In ꝓuincia. ſ. hiſpania. Nunciū. ſ. diuortii: quo illa cognoſceret ſecum factum eſſe diuortium. Priori: ut ſcire poſſet altera ducta diuortium ſecum fieri. Inteſtato: ſine teſtamēto: qū neq; hūc: neq; illum feciſſet hæredem.

alluuionū:nexoꝝ:mācipioꝝ:parietū:luminū:fluminū ſtillicidioꝝ:teſtamētoꝝ:ruptoꝝ:aut ratoꝝ:cæterarūq; reꝝ īnumerabiliū iura uerſent᷑:qū oīno qd ſuū:qd alienum q̄re deniq; ciuis an pegrinus:ſeruus an liber qſpiā ſit ignoret:īſignis ē īpudētiæ. Illa uero deridēda arogātia ē:in minoribus nauigiis rudē eē ſe cōfiteri:qnqueremis:aut etiam maiores gubernare didiciſſe tu ne mihi Qum ī circulo d̄cipiare aduerſarii ſtipulatiūcula:& qū obſignes tabellas cliētis tui:qbus ī tabellis id ſit ſcriptū quo ille capiat᷑:ego tibi ullā cauſam maiorē cōmittendā putē?Cicius hercule is q duoꝝ ſcalmoꝝ:nauiculā ī portu euertit:ī Euxino pōto argonautaꝝ nauē gubernarit:q̇d ſi ne parue qdā cēſūt:ſed ſæpe maxime:ī quibus certatur de iure ciuili:q̇ tandem mos eſt illius patrōi:q ad eas cauſas ſine ulla ſciētia iuris audet accedere

Alluionū:ut ſi ui atq; impetu fluminis pars alicuius agri aggerat᷑ in aliū agrū:cedit in poſſeſſionē eius:cuius ē ager:ſicut inſtitutoꝝ libro.ii.cōtinetur de rerū diuiſione.Lucanus huius rei ꝑitus ait:Illos terra fugit dn̄os:his rura colonis Accedūt:donante pado & cætera.Circūluuio:ē qum partem alicuius agri rapidus amnis in alueū ſuū īpulerit:& in modū inſulæ circūluit᷑:iure uicinioris erit. Nexoꝝ mancipioꝝ:ſecūdū Varronē:nexus ē liber:qui opas ſuas in ſeruitute ꝓ pecunia:quā debebat dn̄o:p̄ſtabat.Mācipiū aūt ſeruus:ſiue aliud aliqd ex his:quæ poſſident᷑:quæ ī poteſtate dn̄i dono uel pecunia pōt ab altero mācipari:uel qui iā mancipatus ē:ut qui bello capiūtur.& dicit᷑ mancipiū:eo ꝙ manu capi poſſit. Parietū:ſi paries cui domus utrinq; cohæreat:ī dubiū uenit utrius eē debeat:an alterius:an utriuſq;᷑& hoc in iure ciuili tractat᷑. Luminū:ut ſiqs uicinum ꝓhibeat parietes ædificare:aut exædificatos d̄moliri cogat:eo ꝙ obſtet luminibus ædium ſuaꝝ.Lumē aūt.i.ut cœlū uideat᷑:Sicut paulus diffinit:qui facit differre inter ꝓſpectū:& lumē.Nā ꝓſpectus etiā ex īferioribus locis ē:lumē ex īferiore loco nō ē. Fluminū:nō ſolū irriguū:qd̄ p̄terlabitur cāpos:uerūetiā piſcoſū:utrius eē debeat q̄ritur:utꝝ piſcatio ſit unius:uel pluriū:uel publica uel p̄uata᷑ Stillicidioꝝ:qa pōt uicinus ꝓhiberi:ne domū ita ædificet:ut ī areā uicini ſui pluuia de tecto cadat:qa ſi hoc fieret:a uicino pōt ꝓhiberi ſi uoluerit Stillicidiū ē gutta quæ de tecto in terrā cadit:a ſtilla & cado dictū. Teſtamētoꝝ:ꝓpter quædā ſolēnia:quæ in cōdēdis teſtamētis reqrunt᷑:cōtra qd̄ ſiqs fecerit cōtinuo teſtamēta reſcindent᷑:aut qa p̄teritus ē filius ſine legitima cauſa:aut poſthumus natus ē:q nec cauſā quidē afferre potuit ullā exhæredādi legitimā:quas iuriſcōſulti quatuordecim eē uoluerūt. Ratoꝝ:firmoꝝ:in qbus quærit᷑:qs p̄mus:q̄s ſecūdus:qs tertius:p̄mus aſcēdēs:ſecūdus deſcēdēs:tertius collateralis:hæc fiūt:qū ab īteſtato aliqs morit᷑. Ciuis an peregrinus:uel ꝓrogatione:uel p̄uilegio:uel mācipio ciuis habebit᷑:niſi forte dediticius fuerit:ut in ſequētibus de Caio Mācino dicet᷑:alioqn pegrinus erit. Seruus:ſuperius dixit:quæ nōnunq̄ quæri ſolēt:cuius mācipiū:an ſeruus eēt:nūc dicit de cōditiōe ipſius. Inſignis:magnæ & nobilis impudētiæ. Illa uero:nūc p ſimilitudinē oſtēdit:cur ridēdus ſit arrogās. dicit.n.quēadmodū ridēdus ē:q ſi minorē lēbū gubernare neſciat:maioris nauigii gubernationem accipe uellet:ita ille deridēdus ē orator:q qum minores cauſas ſuſtinere ac defēdere nō poſſit:maiores ſuſcipiat.ille impudēs ē:q ad agēdas cauſas ſe cōfert:q uero maiores cauſas ſe ꝓfitet᷑ ſcire defēdere arrogās eſt. Maiores:ut ſeptiremes:& p exēplū ꝓbat. Tu mihi:qū ſatis cognoſcere nō poſſis ſtipulatiūculā:nec tabellas:ego tibi maiores cauſas cōmittere audebo᷑q.d.nullo modo. In circulo:ī cōuētu. Stipulatiūcula.i.obligatione pecuniæ:quæ minima ſolet eē conuentio:a ſtipe dicta.i.ab ære.unde ſtipēdia publica:præmia quæ militibus dātur.nā ut ait Varro de doctrina liguæ latinæ:ſtipulare:ē pecuniā alligare. Aduerſarii:quam aduerſarius obligauerit. Qum obſignes idest obſignādo pbes:ac ſi diceret:ſi nō ītelligis uerba teſtam̄ti:quō ītelliges ius ciuile᷑q ſignabat tabellas:oſtēdebat ſe ꝓbare illas. In tabellis cliētis:in qbus ſcriptū eēt:quō deciperet᷑ cliēs:& ſi nō ītelligeres:tn̄ obſignares:ī trāſlatione pſiſtit ſiītudinis ſupradictæ:qum tu decipiaris ī obligatione pecuniæ:& ī teſtamēto:citius ego cōmiſerim argo nauē ī euxino pōto ei q ī portu ſcalmoꝝ duoꝝ nauiculā obruerit.nā q duoꝝ ſcalmoꝝ nauiculā ī portu obruerit:dignior ē:q argo nauē in euxino pōto gubernet:q̄ tu:q ī his cauſis minimis decæptus:cauſā maiorē ægeris:& ē ſyllogiſmus. Cōſtat enim ex ꝓpōne:ꝓpōnis aſſumptione:& cōcluſione.Scalmus:lignum teres:cui nautæ remos loro quodā alligare ſolēt:ut firmius nauigēt. Putē.q.d.nō. In euxino:p excellētiā dixit:q̄ſi ī mari aſꝑrimo.ē aūt dictus euxinus ab īhoſpitali feritate:q̄ſi axenos:ſicut in naturali hiſtoria Pli.teſtat᷑. In portu:ī trāquillo. Quid ſi ne᷑ ergo ſi paruæ cauſæ nō ſūt his cōmittēdæ:q ſūt ignari iuris ciuilis:

quō magnæ cōmittētur? Quod tandē os.i.quæ tandē frons ē.q.d.imprudentiſſima:qum ad has caufas ſe cōferat:q iuris ciuilis iperitiſſimus ſit. Ad eas cauſas.ſ.maiores. Quæ potuit igit? Hanc cauſā Cicero declarat eius:q creditus mortuus:poſtea rediit.Nā huic filiū mortuū eē nunciatū eſt: qui poſtea audita filii morte:teſtamentū mutauit.Hic maxima iuris ciuilis ſcia opus fuit cuius qui ignarus fuiſſet:pfecto rem bene agere nō poſſet. Miles.ſ.q pmo creditus erat mortuus. Domū i urbē Romā. Aegiſſetq; lege:ſecūdū legē:qa filius exhæredari nō poterat:q nihil cōmiſerat:cur

Quæ potuit igit eē cauſa maior:q̄ illius militis de cuius morte:qū domū falſus ab exercitu nūcius ueniſſet: & pr eius re credita:teſtm̄ mutaſſet: & quē ei uiſus eēt:hæredē feciſſet:eētq; ipſe mortuus & res delata eēt:ad cētū uiros:qū miles domū reueniſſet:ægiſſetq; lege i hæreditatē prnā:teſtō exhæres filius:nēpe i ea cā q̄ſitū ē de iure ciuili:poſſet ne prnoꝝ bonoꝝ exhæres eſſe filius:quē pr teſtamto:neq; hæredē:neq; exhæredē ſcripſiſſet noīatim. Quid q̄ de re inter marcellos:& claudios patricios cētumuiri iudicarunt:qū Marcelli.A.liberti filii:ſtirpe Claudii Patricii eiuſdē hoīs:hæreditatē gēte ad ſe dicerēt rediſſe:nōne i ea cā fuit oratoribus de toto ſtirpis ac gētilitatis iure dicēdū? Quid qđ itē i cētūuirali iudicio certū eē accæpimus:q romā i exiliū ueniſſet: cui romæ exulare uis nō eēt:ſi ſe ad aliquē q̄ſi patronū applicuiſſet:iteſtatoq; eēt mortuus:nōne i ea cā ius applicatiōis obſcuꝝ ſane:& ignotū patefactū i iudicio atq; illuſtratū ē a patrono? Quid nup qū ego.C.Sergii orate cōtra hūc noſtꝝ Antoniū iudicio puato cauſā defēderē:nōne oīs nřa i iure uerſata defēſio ē? Qum.n.M.Marius cracidianus ædes orate uēdidiſſet:neq; ſeruire quādā earū ædiū ptē i mācipii lege dixiſſet: defēdebamus qcqd fuiſſet icōmodi i mācipio:id ſi uēditor ſciſſet:neq; declaraſ

exhæredari deberet? In ea cauſa:quæſitū ē an filius exhæres:uel hæres eē deberet Hæc cauſa in lege ē:qū mater. paraſo de teſtamētis in defectuoſis. Nominatim: qa non ſcripſit: filius meus exhæres eſto: neq; etiā filius meus hæres eſto. Quid ſ.dicā de re inter marcellos & claudios? Hæc cauſa talis eſt:Ancilla marcelloꝝ plæbeioꝝ pepit filiū ex liberto marcelloꝝ claudioꝝ patricioꝝ:hic filius caſtrēſe patrimonium adeptus ē: poſtea Marcelli plæbei hæreditatē adeūt:lege ſtirpis: quia erat ſua ancilla:& qa partus ſeqtur uentrē.At uero Claudii Patricii Marcelli lege gentilitatis ſuā hæreditatē uocabāt:ꝙ filius eſſet ex liberto ſuo:igit neceſſe erat: ut patronus itelligeret:qd faciende eēt:& q̄rendū erat de gētilitate. Duæ familiæ: ſcilicet Marcellorū plæbeiorū: & Claudiorum patriciorū: hi uidelicet plæbei prænomen habent Marcum: illi uero patricii claudium. Gente: ideſt gētilitatis lege ſuam uocant hæreditatem: qa de gēte ſua uenerat. Stirpe:lege ſtirpis:qa partus uentrē ſeqtur. Quid qđ item? & hāc quoq; cauſā Cicero declarat.Quidā qui exul quaſi clientē ſe ad quēdā quaſi patronū ciuē Romanū applicuerat:ille apud quē exulabat:qū poſt aliquot annos abinteſtato mortuus eēt:dicebat illā hæreditē ſibi deberi iure applicationis.& hæc cauſa in iure ciuili quærēda erat:de iure applicationis. Inteſtato:ab iteſtato.i.ſine teſtamēto. In centūuirali iudicio:ut tractata fuit cauſa ſupior apud centū uiros.Nam centūuirale iudiciū eſt qđ centūuiri iudicabāt. Exulare:in exilio poſſet eſſe Rome. Applicuiſſet:adiunxiſſet. Obſcurū:intellectu difficile ius. Ignotū:deſuetudine incognitū. Patefactū:ad id qđ dixit ignotū. Illuſtratū:ad id qđ dixit obſcurū. Quid nup? hoc Cicero libro tertio de officiis planius tractat. Vbi dicit quēdā Mariū gaditanū ædes ſuas uēdidiſſe cuidā Sergio oratæ:a quo aliquot ante annis emerat:& qū eas uēderet:hāc ſeruitutē Mācipio ieſſe nō dixerat: qđ lege Mācipii deberi dicebat.Nā lex ē:qcqd i Mācipio uitii uēditor ſciēs nō dixerit:id pſtato. Ergo in hac quoq; cauſa de iure ciuili q̄ſitū ē:quā cauſā cū.M.Antonio diſputauit. Cui:Sergio oratæ. Iudicio puato:nō i foro:ſed dōmeſtica diſputatione. Nōne.i.nō dixiſſet i alterius ptāte eē.Mācipiū dicit:qcqd a dño i dñm migrare pōt:ſicuti nūc ædes:pdia:& bona oīa mobilia & imobilia: q̄ alienari poſſunt.Eſt ergo lex Mancipii:quicquid in Mācipio uitii fuerit:uenditor ſciens non dixerit:id præſtato.Sub hoc Mancipio erat hoc incōmodum:ꝙ nō libere uēditoris erant:ut ſi domus quam Marius uēdebat oratæ:ex parte etat poſſeſſionis alterius:ut ſunt ædes:pro quibus annuam penſionem ſoluimus:licet uſus ſit unius:& penſio alterius. Incommodi: ideſt uitii. Mācipio.i.ædibus.

Mediocris.q.d.magna. Ex utraq;:ex ꝑori & ſecūda uxore. Qum q̄reret:uenit in q̄ōnem:an alter eoꝝ:an uterq; ciuis eēt? ſi utraq; uxor legitima eē nō poterat:alter ciuis eē nō poterat. Sed uidē dū erat utra uxor legitima eē debebat. Verba legitima cū ꝑori uxore fecerat:& cū ſecūda etiā:ergo ſeq̄tur:ut ſecūda cōcubina ſit:nō hæres:& ꝑma hæres eē debeat. De duobus ciuiū capitibus.ſ.illorū pueroꝝ:utꝝ tm̄ hic ciuis eēt:an ille:& utrū hic hæres eēt:an ille? Quereret.ſ.i iudicio. De puero:utꝝ puer hn̄dus eēt ciuis romanus:an nō:& mater eius uxor:an cōcubina:q̄ ſecūda uxor? Certis q̄buſdā uerbis.i.ſi iudicatū eēt:ñ aliter fieri poſſe diuortiū: niſi legitis q̄buſdā uerbis:q̄bus uti ſolet uxor:qū a uiro ſuo repudiat̃: Digeſtoꝝ li.ii.lex iſta exponit̃ Dicit.n.i renūciatione connubii:cū diuortiū fit:uerba hæc haberi ſolēt: Tu tibi reſ tuas hēeto:tua tibi agito:& plautus dat hæc uerba alcmenæ: Vale res tuas tibi habeas. Hæc igit̃: Nūc cōcludit:qđ his ēxēplis ꝓbare itēdebat: uidelicet īpudētē eē eū: q iuris ciuilis īſipitus eēt. Igit̃:qū poſſint in iudiciis eiuſmodi cāæ tractari plærūq;. Hæc:ſupra memorata. Erectū:ſupinū corpe. Celſū:ſublimē. Prompto ore.i.facie:uł'tu:ſp̄e:& frōte apta. Intuētē: q̄ſi ſe oībus offerat:q operā ſuā deſiderēt. Vagari: cū magna caterua clientū. Præſidiū:in ferioribus. Opē:paribus afferri notādū ē. Tendentē:oſtendētē & pollicētem. Porrigentē: affirmantē. Flagitioſum:ē uitiū flagitione dignū.i.reꝑhenſione: ut in eunucho donatus ait. Nam ſi:ꝓ ſuppoſito: & nō cōceſſo:ut iuris ciuilis difficillima eēt cognitio:tñ utilitatis cauſa:eā capeſſere deberēt:ſed qū nō ſit difficilis:imo facilis:deberēt cauſidici eā oīo capeſſere. O dii:ſed ego inq̄t nō auderē de facilitate iuris ciuilis diſputare:pn̄te Scæuola:niſi audiuiſſē ſæpe ex eo:nullā rē ſiue artē ſibi faciliorē uideri. O dii:ꝑ īterpoſitionē legēdū ē:& ē exclamatio cōtra inertiā:& ſegnitiē facta. Quod q̄dē: Nūc cauſas exeq̄tur:cur iuris ciuilis ſcīa nōnullis difficilis eē uideat̃.& ꝑmo dicit:Nōnulli ſūt:q ius ciuile difficile appellēt:q̄a q iuri ciuili præfuerūt:ut potētiores:ius ciuile ignotū eē uoluerūt. Nā iuris ciuilis ſcīa:hos ideo reddidit potētiores:ꝙ eos uniuerſa ciuitas cōſuleret. Obtinēdæ: ut nō ſolū potētiā ſuā haberēt:ſed etiā augerēt. Artē.ſ.iuris ciuilis: Potētiæ ſuæ:nā potētiores reddebat eos iuris ciuilis ſcīa:hoc ipſo ꝙ obſcurū erat:& ignotū populo. Id.n.īter ſacra: cerimoniaſq; deoꝝ īmortaliū abditū:ſoliſq; pōtificibus notū. Cn.Fabio libertino patre genitus:& ſcriba cū ingēti nobilitatis īdignatione factus ædilis curulis uulgauit:ac faſtos pene toto foro exꝑoſuit. Deinde:a cauſa ſed ſi hāc cauſā addāt:cur qū a Cn.Fabio ꝑ totū foꝝ expoſitū fuit:nō ē uiſū facile:hoc fuit:ꝙ ꝑ numeros dirigere & cōponere neſciebāt. Artificioſe digeſta.i.artificioſo ordine diſpoſita:ut certa quadā ratione diffiniret:q̄d primū eēt i iure: q̄due ſecūdū:& reliqua deinceps:qđ in omni artis præcæptione req̄ritur. Generati:ꝑ genus diſtincta iura. Nihil ē enim.i.qđ poſſit reduci in artē quandā. Nā ars quædā uidet̃ eē eius rei:q̄ certa quadā rōne cōpoſita fuerit. Sed ſiquis etiā tenuerit initia alicuiuſ rei:& tamē nō habeat artē:qua eā cōponere poſſit:nō poterit de eis aliquā artē facere. Qui illa.i. qui tenet illa elemēta:& initia:q̄bus ars effici poſſit. Habeat illā ſcientiā.i.habeat eā īduſtriā ſciēdi

& ex utraq; filius natus eēt:mediocris ne res ī cōtrouerſiā adducta ē? Qunq; q̄reret̃ đ duobus ciuiū capitibus & de puero:q ex poſteriore natus erat:& de huius matre: quæ ſi iudicaret̃:certis q̄buſdā uerbis:nō nouis nuptiis:fieri cū ſuꝑiore diuortiū:ī cōcubinæ locū duceret̃. Hæc igit̃ & hoꝝ ſimilia iura ſuæ ciuitatis ignorātē:erectū & celſū:alacri:& prompto ore:ac uultu:huc atq; illuc intuētē uagari:cū magna caterua toto foro præſidium cliētibus atq; opē amicis:& ꝓpe cūctis ciuibus lucē īgenii:& cōſilii ſui porrigētē:atq; tēdētem:nōne ī ꝑmis flagitioſū putādū ē? Et qm̄ đ īpudētia dixi:caſtigemus etiā ſegnitiē hoīum:atq; inertiā:nā ſi eſſet iſta cognitio iuris magna ac difficilis:tñ utilitatis magnitudine deberet hoīes ad ſuſcipiēdū diſcēdi laborē īpellere. Sed o dii īmortales nō dicerē hoc audiēte Scæuola:niſi ipſe dicere ſoleret: nullius artis faciliorē ſibi cognitionē uideri. Quod q̄dē certis de cauſis a plæriſq; aliter exiſtimatur. Primū q̄a ueteres illi: q huic ſcīæ præfuerūt obtinēdæ atq; augēdæ potētiæ ſuæ cauſa:ꝑuulgari artē ſuā noluerūt. Deinde poſtea q̄ ē editū:expoſitis a Cn. Fabio primū actionibus:nulli fuerūt:q illa artificioſe digeſta generatim cōponerēt:nihil ē.n.qđ ad artē redigi poſſit: niſi ille ꝑus:q illa tenet:quoꝝ artē īſtituere uult:habeat

illã ſcĩam:ut ex his rebus:quarũ ars nõdũ ſit:artẽ efficere poſſit:hoc uideo:dũ breuiter uoluerim dicere: dictũ a me eẽ paulo obſcurius:ſed experiar & dicam ſi potero planius:oĩa fere quæ ſũt cõcluſa nũc artibus: diſpſa & diſſipata quõdã fuerũt:ut ĩ muſicis:& numeri & uoces & modi. In geometria lineamẽta:formæ:ĩterualla:magnitudines:ĩ aſtrologia cœli cõuerſio:ortus:obitus:motuſqꝫ siderũ:ĩ grãmaticis poetaꝝ ꝑtractatio:hiſtoriarũ cognitio:uerboꝝ ĩterpretatio:ꝓnũciãdi qdam ſonus:ĩ hac deniqꝫ ipſa rõne dicẽdi:excogitare:ornare:diſponere:meminiſſe:agere:ignota quõdã oĩbus & diffuſa late uidebãtur:adhibita ẽ igit̃ ars quædã extrinſecus ex alio gñe quodã:qđ ſibi totũ philoſophi aſſumũt:q̃ rẽ diſſolutã diuulſãqꝫ cõglutinaret:& rõne q̄dã cõſtringeret

efficere ex his rebus:quarũ nõdũ ſit ars. Vt ex his rebus.i.p̄ncipiis:ut uerbi grã:Qui p̄mus grãmaticã ĩſtituit artẽ:illã nunq̃ ĩſtituere potuiſſet:niſi lr̃as:& oĩa huiuſmodi in ordinẽ quẽdã cõpoſuiſſet ut litteras:alias uocales:alias mutas:alias ſemiuocales:& ſyllabas unigrãmas alias:ut ſingulæ uocales:quæ ſyllabã efficere poſſũt. Vnigrãmã:ut a. bigrãmã:ut ne. trigrãmã:ut nec:nõ:uel:uſqꝫ ad exagrãmã:ut ſtirps. Deinde dictiones in ordinẽ expoſuiſſet:ut alias declinabiles:alias ĩdeclinabiles diceret. Et niſi q primũ hãc artẽ ĩſtituit:hanc ſcĩam habuiſſet tamẽ & ſi lr̃as oẽs tenuiſſet:eas cõponere nõ potuiſſet:& artẽ illã nũq̃ efficere potuiſſet. Ita etiã: q iuris ciuilis capita non tenuerit:artẽ de ea nunq̃ efficere poterit. Hoc uideo:fatet̃ Cicero ĩ perſona Craſſi hoc obſcurius dcm̃. Hoc.ſ. qđ ꝑtinet ad ſcĩam artificis. Paulo obſcurius:quia fer me neceſſariũ ẽ:ut qđ breuiter dicat̃:id obſcurũ uideat̃. Oĩa fere q̃ ſũt: Incipit per ſingulas artes diſcurrere: ꝗ materia cuiuſlibet artis ſemper fuerit diſſipata: q̃ nunc cõcluſa:& cõiũcta ẽ. Concluſa:cõiuncta. Diſpſa:locis diſiũcta. Diſſipata: ordinibus ĩcerta. Vt in muſicis: muſica ex partibus uocũ cõpoſita ẽ atqꝫ menſura Voces & numeri ſemp fuerũt:ſed tã& ſi hæc elemẽta fuerũt:tamẽ niſi uocis mẽſura cũ numero uocis addita fuiſſet:ars muſica nunq̃ cõpoſita fuiſſet. Numeri:rhythmi:cõcinitates. Modi:toni:quos græci φ ογγος appellãt Voces:qa uox ẽ numeri & modi genus. nã numeros metra dixerũt:ut Virg. Numeros memini ſi uerba tenerẽ. Lineamẽta.i.ſupficies ex lineis:ut pũctus q ẽ principiũ huius artis. Dicit̃ aũt punctus q diuidi nõ põt. Linea:q̃ ab uno pũcto ad aliũ ducitur:& liqueſcit. Supficies ex lineis ducũtur:quia duæ lineæ cõiunctæ faciũt ſupficiẽ unius anguli:uel acuti:uel obtuſi. Formæ:quæ ex multis ſupficiebus cõſiſtũt.ſ.orthogonus:rectus angulus:q ex utraqꝫ parte æqualis ẽ. Ambligonus:angulus obtuſus:q ẽ latior ex altera parte. Rectangulus ẽ qum lineæ ita cõiungũtur:ut nulla pars magis declinet. Circulus q exametro æqualibus partibus ducto circũ circa uoluit̃. Pyramis ẽ ad ſimilitudinem ignis:in acutũ tendẽs. Interualla:cõplectit̃ latitudinẽ. Magnitudines: quæ cõtinẽt altitudines: In aſtrologia cœli cõuerſio:circa polũ arcticũ & antarcticũ. Arcticus:ſeptẽtrionalis. Antarcticuſ meridionalis. Ortus & obitus:qa ſolis & lunæ uariãtur tẽpora:qa altius uł humilius ſol currit:ut hic canit errantẽ lunã ſoliſqꝫ labores. Motuſqꝫ ſiderũ:tardiores uel celeriores:quatuor anni tp̃a uarietates. nã ſi ecthliptica ſol declinare cœperit:incipit facere autumnũ. Deinde qũ paulo plus deſcẽderit:facit hyemẽ:qum ad extremũ deſcẽderit ꝓfunda:dicit̃ hyems:& hæc ſemp fuerũt:ſed anteq̃ ĩ ordinẽ cogerent̃:ars aſtrologiæ nõ erat. In grãmaticis poetaꝝ:alia quoqꝫ exẽpla ſubiũgit:qbus oſtẽdit:qđ ſupius dixerat. Poetaꝝ ꝑtractatio:hæc antea p̄mo diſperſa fuerũt. Hiſtoriaꝝ cognitio:q̃ in factis:& dictis illuſtriũ uiroꝝ poſita ẽ. Verboꝝ interpretatio:quã etymologiã uocãt:ꝑ quã ſingula uerba interpretamur:ut ſiqs ĩterpretet̃ hoc nomẽ philoſophus;cõpoſitũ a φιλος:qđ ẽ amor & σοφια ſapiẽtia. Pronũciandi quidã ſonus:q accentuũ diuerſitate uariat̃ ſiue acuto:ſiue graui:ſiue circũflexo. Acutus:ut dominus:ĩ ultima ſyllaba magis dignoſcit̃. grauis:ut pene. circũflexus: ut apprime:rauẽnas:arpinas. In hac deniqꝫ.ſ.rõne dicẽdi partes eius diſpſe erãt. Ratione.i. arte. Excogitare:ad inuẽtionẽ. Ornare:ad elocutionẽ. Diſponere:ad diſpoſitionẽ. Agere:ad ꝓnunciationẽ. Meminiſſe:ad memoriã. Adhibita ẽ igit̃ ars extrinſecus.ſ.ab artifice:q ageret ĩ materiã ut ligni robur artifex:æriſqꝫ maſſã incidẽs opus ĩformat. Sic philoſophus gñã reꝝ diffiniẽs:atqꝫ deducẽs cõcinat ĩ corpus. Ex alio gñe quodã qđ ſibi:quæ diuerſa ẽ a materia. Nã poſſumus tenere materiã alicuius rei:ſed tñ alio gñe ſciæ ĩdiget:ut ĩformetur: nam philoſophiæ eſt. Hæ materiæ cognitæ reducunt̃ ĩ artẽ:qđ phõꝝ ẽ. Nã phõꝝ hoc ꝓpriũ ẽ:rerũ naturã:rõnẽqꝫ cognoſcere:& cognitas ſuo quãqꝫ ordine collocare. Totũ.ſ.reꝝ naturã cognoſcere. Diſſolutã.i.rẽ mẽbratim ſparſã Diuulſã:paſſim diſiectã. Cõglutinaret:diſſolutã. Conſtringeret:ad id quod dixit diuulſam.

Sit ergo ĩ iure ciuili finis hic : legitĩe atq; uſitate ĩ rebus cauſisq; ciuiũ æq̃litatis cõſeruatio . Tũ ſũt notãda gn̄a & ad certũ nũeꝝ paucitatẽq; reuocãda: genus aũt ideſt qđ ſui ſimilis cõmuniõe q̃dã: ſpecie aũt differẽtis: duas aut plures cõplectit̃ partes. Partes aũt ſũt : q̃ gn̄ibus iis ex qbus emanãt: ſubiiciũt̃: oĩa q̃q; ſũt uel generꝝ uel ptiuꝫ noĩa: diffinitõibus: quã uĩ hẽant: ẽ exp̄mẽdũ. Eſt. n. diffintio reꝝ eaꝝ: quã ſũt eius rei ꝓp̃e: quã diffinire uolumus: breuis & circũſcripta q̃dã explicatio: hiſce ego rebus exẽpla adiũgerẽ : niſi apud quos hæc hẽret̃ oro cernerẽ. Nũc cõplectar qđ ꝓpoſui breui: ſi eĩm : aut mihi facere licuerit: qđ iã diu cogito: aut alius qſpiã: aut me ĩpedito: occupauerit: aut mortuo: effecerit: ut primum omne ius ciuile in genera digerat: quæ ꝑpauca ſunt: deinde eorum generum quaſi quædam mẽbra diſpartiat

Sit ergo: quãdoqdem exẽplis oſtẽdemus res ante ſparſas cuiuſlibet artis poſtea a philoſophis in formas fuiſſe redactas: ita & de iure ciuili dicimus: & ſicut cæterarũ artiũ ſuus finis ẽ: ita etiã iuris ciuilis cõſeruatio æqualitatis ẽ. Legitime: ſecundũ leges. Vſitate: ſecũdũ mores. In cauſiſq; ciuiũ: ideſt ĩ cauſis ciuilibus. Tum: poſt finẽ. Notãda ſũt gn̄a: quæ ad ipſũ finẽ dirigant̃. Numerũ : ad ordinẽ. Paucitatẽq;: ut multas ſpecies cõtineat. Genus: a logicis diffinit̃ : qđ p̄dicat̃ de pluribus differẽtibus ſpecie: re quidẽ idẽ eſt: qđ Cicero dicit: uerbis aũt differt. Genus aũt ẽ qđ ſimilis ſui. i. ſimilitudinis ſuæ: neceſſe ẽ ut ſimilitudinẽ habeat cũ gn̄e ſuo. Cõmunione: qa ſimilitudinẽ illã genus cũ partibus cõmunicat. Specie autẽ differẽtis: qa genus & duas & plr̃es ptes habere põt: aut plures. Nam hoc genus qđ ẽ animal ptes cõplectit̃: ut bouẽ & leonem. Sed iſtæ ſpecies diuerſæ ſũt. Nã alia ſpecies ẽ homo: & alia aĩal.

Duas aut plures: ſpecies ẽ quæ p̄dicatur de pluribus differẽtibus nũero. homo ẽ ſpecies : qa p̄dicatur de Petro & de Epyrotina. Partes: ut homo & leo ſubiiciũtur huic generi: qđ ẽ aĩal. Ex qbus emanãt. i. deſcẽdũt.

Subiiciuntur oĩa quæq;: Poſtq̃ docuit: qd ſit genus : qd ſit ſpecies : nũc dicit gn̄a & partes eẽ diffiniẽdũ. Nã ſiqs uoluerit diffinire: qd ſit aĩal: generis nomẽ diffiniet: hoc modo: Aĩal ẽ ſubſtãtia uiuẽs & ſenſibilis. Si partes: ut hõ rõnale aĩal ẽ: & mortale. Vim: uirtutẽ. Eſt enim: Declarat qd ſit diffinitio. Diffinitio ẽ qum breuiter & abſolute explicamus rẽ illã: quam diffinire uolumus. Breuis: cui nihil ſupeſt: abſoluta cui nihil deeſt. Circũſcripta: pfecta: qum. n. dico rõnale: adhuc nõdũ differẽtia ẽ explicata: qa etiã angeli aĩalia ſũt: & rõnabilia. Sed ſi addideris mortale: tũc facta erit diffinitio hoĩs. Explicatio: exp̄ſſio. Hiſce ego rebus: adiungerẽ inqt exẽpla his rebus quẽadmodũ ſupra nos fecimus: niſi haberẽ diſputationẽ apud huiuſmodi homĩes: q ſũt erudítiſſimi. Hiſce rebus: generi & ſpeciei. Quod ꝓpoſui. i. quẽadmodũ ius diffiniẽdũ: & cõponendũ ſit ſecundũ genus: parteſq; ſuas. Si eñi aut mihi facere: ſi aut inqt ego genera iuris: aut partes euis cõponã: aut alius p̄uenerit. Aut alius quiſpiã: qcũq; fuerit. In genera digerat: q̃ pauca ſũt: utpote tria : aut enim ius a natura ꝓficiſcit̃: unde ius oẽ originẽ habuit. alterũ qđ in cõſuetudinẽ ex utilitatis rõne ꝓuenit. tertiũ qđ & ipſũ a natura ꝓfectũ: a cõſuetudine ꝓbatũ legũ metu: ac religione ſancitũ ẽ. Primũ natura. ſecũdũ cõſuetudine. tertiũ lege ius appellari uoluerũt. Ius naturæ ẽ: qđ nõ opinio genuit: ſed uis quædã ĩnata ĩſeruit. Eius partes ſũt: religio: pietas: gratia: uindicatio: obſeruantia : ueritas. Religio ẽ: quæ ſupioris cuiuſdã naturæ: quã diuinã uocãt curã cerimoniãq; affert. Pietas: p quã ſanguine cõiunctis: patriæq; beniuolis officiũ: & diligẽs tribuit̃ cultus. Gratia: in qua amicitiaꝝ: & officioꝝ alterius memoria: & remunerãdi uolũtas cõtinet̃. Vindicatio ẽ p quã ius & iniuria: & oẽ oĩno qđ offuturũ ẽ defendẽdo: aut ulciſcẽdo ꝓpulſat̃. Obſeruãtia ẽ: p quã homĩes aliqua dignitate antecedẽtes cultu quodã: & honore dignamur. Veritas ẽ: p quã ĩmutata ea: quæ ſũt: aut ante fuerũt : aut futura ſũt dicũtur. Et hæ quidẽ naturæ iuris: aut eius partiũ diffinitione ſũt. Cõſuetudine uero ius ẽ qđ leuiter a natura tractũ: aliud aut magis uſus fecit: ut religionẽ: aut ſiqd eoꝝ: quæ ante diximus: a natura ꝓfectũ manu factũ ꝓpter cõſuetudinẽ uidemus: aut ꝙ in morẽ uetuſtas uulgi approbatiõe p̄duxit. Partes eius ſũt tres. Pactũ: qđ inter aliquos cõuenit. Par: qđ inter oẽs æquabile ius cõtinet. Iudicatũ: de quo aliquoꝝ ſn̄ia: uel ſentẽtiis cõſtitutũ ẽ. Ius lege ẽ: ꝙ eo inſcripto: qđ populo expoſitũ ẽ: ut obſeruet cõtinet̃. Cuius uirtus quadruplex: aut enim impat: aut uetat: aut pmittit: aut punit. Eius partes pene ĩnumerabiles ſũt: tot uidelicet: quot capita legũ: quæ a ꝓbatiſſimis iuriſcõſultis lata traduntur. Leges ſunt quas populus Romanus centuriatis cõmitiis ſciuerit: aut decreuerit. Hæc genera iuris cum partibus eorum: quẽadmodum ab ipſo Cicerone diffiniuntur expoſita pro tempore ſatis huic loco feciſſe uideantur. Perpauca : utpote tria. Membra: partes iuris naturalis.

Tum ꝓpriam.ſ.& generis & partiũ:hoc modo habetis ius ciuile. Atq; iterea : Sed diceret aliqs quid faciemus interea:dũ alius aliquis digerat in ordinẽ ſpecies iſtas?Reſpõdet & dicit : dum hæc quæ:& reliqua. Carpentẽ:ſingula. Colligentẽ:plura. Vndiq;:ex oĩbus legibus:uel certe iuriſ/cõſultis:q quidẽ ꝓbatiſſimi & ſint & habeãtur. Hominẽ acutiſſimo omniũ igenio.ſ.in iure ciuili: ſed i cæteris artibus imperitũ. Mecũ uiuit.i.familiaris meus ẽ. Oĩa enim ſuppoſita:ꝓbat qđ ſu/perius ꝓpoſuerat.ſ.ius ciuile:neq; difficile:neq; ita magnũ:ut nõ facile ꝑcipi poſſit. In uſu quoti/diano:qa frequẽter incidũt quæ i iure ciuili fiũt. In cõ greſſione hominũ:qa ius ci uile ſermone hominũ cele/bratur. In foro:qa ſæpius agit̃ de iure ciuili apud præ tores a cauſidicis. Eadẽ.n. ordo ẽ:Eadẽ enim ſũt elata ꝑmũ pluribus ſcriptoribus deinde ſunt ſcripta etiã ab eiſdẽ ſæpius paucis cõmuta tis uerbis.uel certe : Eadem ſũt elata: ꝑmũ pluribus uer bis:deĩde ſcripta ſæpius ab iiſdẽ ſcriptoribu paucis cõ mutatis uerbis:ut ſit ſenſus: Facile ĩtelligi poſſe:ꝗ & co pioſe: & ſæpius uariis eadẽ uerbis cõſcripta ſint:ſed nõ uidet̃ cũ ſuꝑioribus cõueni/re:qđ dixit:nõ multis litte/ris:aut uoluminibus cõtine ri.Quare uerius eſt:ſi dicas Eadẽ ſũt elata:ꝑmum pluri bus:deinde ſũt elata paucis cõmutatis uerbis.Hic facta diſtinctione:deinde inferat etiã ab eiſdem ſcriptoribus ſcripta ſũt ſæpius.Et erit ſen ſus: Vere nõ continent̃ mul tis litteris:aut uoluminibus

Tũ ꝓpriã cuiuſq; uim definitione declaret : pfectã qdẽ artẽ iuris ciuilis habebitis:magis magnã:atq; uberem ꝗ difficilẽ & obſcurã. Atq; ĩterea tamẽ dũ hæc ꝗ diſperſa ſũt:cogunt̃:uel paſſim licet carpẽtẽ:& colligẽtẽ undiq; repleri iſtã iuris ciuilis ſciã. Nõne uidetis eq̃tẽ.R.homi nẽ acutiſſimo oĩum ingenio : ſed mĩme cæteris artibus eruditũ.C.aculeonẽ:q mecũ uiuit:ſempq; uixit:ita te/nere ius ciuile:ut ei qũ ab hoc diſceſſeris:nemo de his q pitiſſimi ſũt:anteponat̃? Oĩa.n.ſuppoſita ante oculos collocata ĩ uſu quotidiano:ĩ cõgreſſione hoĩm : atq; fo ro:neq; ita multis lr̃is:ac uolumĩbus magnis cõtinẽtur Eadẽ.n.ſũt lata ꝑmũ a pluribus : deĩde paucis cõmuta tis uerbis etiã ab iiſdẽ ſcꝑtoribus ſcripta ſũt ſæpius. Ac/cedit uero quo facilius ꝑcipi:cognoſciq; ius ciuile poſ/ſit:qđ mĩme plæriq; arbitrant̃: mira ꝗdã ĩ cognoſcẽdo ſuauitas & delectatio. Nã ſiquẽ hæc aliena ſtudia dele/ctãt:plurima ẽ:& ĩ iure ciuili:& ĩ põtificũ libris:& ĩ duo decĩ tabulis:antiqtatis effigies:qđ & uerboꝝ ꝑſca uetu ſtas cognoſcit̃:& actionũ gñã ꝗdã maioꝝ cõſuetudinẽ uitãq; declarãt:ſeu qs ciuilẽ ſciam cõtẽplet̃:quã Scæuo la nõ putat oratoris eẽ ꝓpriã:ſed cuiuſdã ex alio genere

iura:qppe quæ antea pluribus uerbis ſcripta erãt:eadẽ nũc paucis ſcripta ſũt cõmutatis uerbis:hoc eſt cõpendioſioribus. A pluribus:deinde paucis : quæ antea pluribus uerbis : eadẽ paucis poſtea ſcripta fuerũt. Accedit uero.ſ.ad oĩa ſupradicta. Percipi:itelligi. Cognoſci : ubi ꝑcæptũ fuerit.

Suauitas:uerboꝝ. Delectatio:rerũ:nam duo ſũt in cognoſcẽdo:quæ delectant.ſ.res & uerba. Quod.ſ.ſuauitatẽ:& delectationẽ eẽ in iure ciuili. Nam ſiquẽ:nihil qđ magis ſuauitatẽ reꝝ afferat ꝗ nouitas & uarietas. Aliena:quaſi peregrinarũ rerũ:& ab uſu noſtro remotiſſimarũ ſtudia:quia adeo iam uetuſtate abſoluerũt:ut peregrina potius:ꝗ domeſtica eẽ uideãtur. In iure ciuili: ſcilicet naturali:morali:legali. Pontificũ:q ſacra rituſq; deoꝝ & religionẽ cõtinent. In duodecim tabu lis:quæ ciuitatis cõmodoꝝ rationẽ habẽt. Effigies:imago quædã quaſi ſpecies antiqtatis : ſicut in hiſtoria uetuſtiſſima cõtinẽtur inuſitata uerba:& obſolet dudũ mores. Vitãq; maioꝝ: ut de auſpi ciis:& inaugurandi cõſuetudine:de fœcialibus : de patrepatrato:& de huiuſmodi aliis legibus:ꝗꝝ rũ exigua memoria:apud nos extat.Extãt etiã in antiqſſimis legibus uetuſtiſſimi ſermones:ut apđ T.Liuiũ : cõplæraq; alia:tũ illud ſacri fœderis inſtitutũ.Dicit enim:Si rẽ populi Romani Quiriti/um ad ꝓximũ qnquẽnium ſic ualidã:ſaluãq; ſaluauerit hiſce duellis datũ ioui donũ cluit populus Romanus Quiritiũ:ꝙ duellũ populo Romano cũ Carthaginẽſibus ẽ:quæq; duella cũ gallis ſunt qui cis alpes ſũt:qđ uer attulerit ex ſuillo:caprino:ouillo grege & cætera. Genera quædã:quæ cõ tinebãtur in his legibus:ut actiones auſpicioꝝ:& iura ĩaugurãdi:ut fœdera fecialiũ:& patriſpatra ti:ſicut fœdera de ĩdicẽdo bello:de fœderibus ciẽdis. Seu qs ciuilẽ ſciam:ſcriptis utilitatibuſ:ac ꝑti bus:uidelicet de admĩſtratione reipublicæ & ciuitatis.Nã ſcia ciuilis ẽ:ut ex republica.i.ex utilitate reipublicæ ciuitas gerat̃. Ex aliquo genere: τησ πολιτικης.i.reipublicæ gubernatione. Duode decim tabulis:ꝗ cõmodoꝝ ciuitatis rãtionẽ habẽt:quas decẽuiri cõpoſuerũt:ut reipu.totiuſq; ciui/

tatis incolumitatē:& potētiā cōſeruarēt. Deſcriptis oībus ciuitatis utilitatibus:utilitatū reipu. ha/
rū partes ſūt:īcolumitas:& potētia. Incolumitas:ut ſalus ciuitatis ītegra:& īcorrupta ſeruet̃. Poten/
tia:ut & noſtra cōſeruare:& aliena tueri poſſimus. Partes ciuitatis ſub īcolumitate continētur:agri:
portus:claſſes:naues:milites & ſocii:quæ ciuitati adiūctæ ſūt. Nā potētia nō ſolū utilitati reip. cōſu
lit:uerū etiā amplitudini:ut excellēti quadā pecunia:& amicis ac ſociis abūdet. Præpotēs:uirtute:
quātū ad inuētionē:& ad ſtoicos ptinet. Glorioſa:induſtria docēdi:quātū ad diſputationē pipate
ticoꝝ. Dicā audacius:qa a
uulgari opinione alienū ui/
det̃. ſ. oēm philoſophiā ī iu/
re ciuili contineri. Hoſce
habet fōtes:Hoc ideo dicit:
qa iuris ciuilis fundamētū ē
iuſticia. Iuſticia aūt oēm cō/
plectit̃ uirtutē:ſed philoſo/
phia in uirtutū diſputatiōe
uerſat̃. Recte ergo dicit:ī iu
re ciuili philoſophiā omnē
cōtineri. ꝙ aūt iuſticia oēm
cōplectat̃ uirtutē: ꝓbat̃ hoc
modo. Iuſticia ē ſecūdum le
ges obſeruatio. Leges autē
cūctaꝝ uirtutum præcæpta
iubēt:& oīum uitioꝝ facio/
ra uetāt:ergo iuſticia uirtu/
tē oēm complectit̃. Philoſo
phia aūt in diſputatiōe uir/
tutū uerſat̃:apparet ī iure ci
uili:cuius fundamētū ē iuſti
cia:oēm philoſophiā conti
neri. Iuſticia aūt pfecta dicit̃
ꝙ nllius uirtutis uſus illi de
ſit. Siquidē ipſa iuſticia om
niū uirtutū pnceps eſt:quæ iuſticia pfecta adeo laudabilis ē:ut queadmodū ait Euripides:Nec heſ/
perus:nec lucifer ita admirabilis ſit. Qui in iure ciuili & legibus. i. ī legibus iuris ciuilis:& ē endia
dis. Ex his. ſ. legibus:& ꝓbat hoc Cicero. Dignitatē:qū ea legibus ſeruātur:quæ in philoſophia
præcipiūtur. Verus:ſine ſimulatione. Iuſtus:ſine iniuria:ut nemini noceat. Honeſtus: ſine tur/
pitudine:ut recte & cū uirtute gerat̃. Labor:qa uerus:ut recte:& cū uirtute fiat. Honoribus:quia
uerus. Præmiis:qa iuſtus. Splēdore:qa honeſtus. Vitia:cōtra honeſtatē. Fraudes:cōtra uirtu
tē. Dānis:dum cōdemnātur:extorquēdo diuitias. Ignominiis:in pſona. Verberibus:cedendo.
Exiliis:patria pellēdo. Morte: capitis mulctādo. Infinitis:ſine numero. Cōcertationū:uideli
cet affirmationū:& cōfutationū:qa alii alia præcæpta dāt:& inuicē diſſentiūt. Nutuq; legū: uolū/
tate:quaſi ipſo nutu homines ꝓhibētur a uitiis. Libidines. ſ. liberi:cereris:ueneris. Nā libidines ad
uoluptates corpis ptinēt. Oēs cupiditates:pecuniæ:honoris:uindictæ:auaritiæ:ambitionis:& ira
cūdiæ. Tueri:defendere:ut qđ ſuū cuiuſq; eſt:eo ut ſuo utatur:& cōibus ut cōibus. Mentē:aīum
Oculos:cōcupiſcentiā. Manus:rapinā. Fremāt oēs:Proſequitur oſtēdere:qđ ſuperius dixerat
iuris ciuilis fundamētū eē iuſticiā:Iuſticiā aūt omnē philoſophiā cōplecti. Id autē pcipue ꝓbat ex
duodecim tabulis:oīa philoſophoꝝ præcæpta contineri:ut ille liber oēs philoſophoꝝ bibliothe/
cas ſupet. Fremāt: reclamēt philoſophi:ꝙ uelim libris ſuis duodecī tabulas anteponere. Biblio
thecas:bibliotheca ꝓprie locus dicit̃ ubi libri reponūtur. nam βιβλυος græce:latine liber: & ΝΚV
repoſitio:unde bibliotheca: locus ubi libri reponūtur. Libellus:quē decēuiri cōpoſuerūt. Fōtes
originē. Capita:pncipia. Auctoritatis pōdere:qa duodecim tabulæ ex maiori parte ex Solonis
& Lycurgi legibus a decēuiris cōpilatæ ſūt. Vtilitatis:q̄ ex ſupradictis partibus ciuitatis ſūt. Ac ſi
nos:Aliā rationē adducit Cicero:cur ſciam iuris ciuilis pdiſcere debeamus:uidelicet amore patriæ
quā ſine hac ſcia nunq̄ tueri poterimus. quantū aūt patriā amare debeamus: ꝓbat exēplis. Ithacā:ī/
ſula ē:cui īperauit Vlyxes:ī aſprimis locis poſita:ante leucada & achaiā. Ad hoc ptinet ut argumen
tū intēdat. Si patriā illā infœcūdā:& ſterilē amauit tātope Vlyxes:q̄tope noſtrā amare debemus: q̄
oībus anteponēda ē. Vt ithacā:Fabula ita ſe habet:Qum exciſa Troia Vlyxes domū rediret:uēto
rū tēpeſtatibus ad īſulā quādā eiectus ē:ubi Calypſo nympha habitabat:quē qū ſuſcæpiſſet hoſpi/

prudētiæ totā hāc deſcriptis oībus ciuitatis utilitatibus
ac ptibus. xii. tabulis cōtineri uidebit:ſiue quē iſta præ/
potēs & glorioſa philoſophia delectat:dicam audacius
hoſce habet fōtes oīum diſputationū ſuaꝝ q ī iure ciui
li & legibus cōtinētur. Ex his. n. & dignitatē maxime ex
petēdā uidemus: tū uero & iuſtus ac honeſtus labor ho
noribus: præmiis: ſplēdore decorat̃. Vitia aūt hoīum at
q; fraudes damnis: uinculis: ignominiis: uerberibus: exi
liis: morte mulctātur: & docemur infinitis cōcertatio/
nūq; plenis diſputationibus: ſed auctoritate nutuq; le
gū domitas hr̃e libidines: cohercere oēs cupiditates: no
ſtra tueri ab alienis mētem: oculos: manus: abſtīere fre
māt: oēs licet: dicā qđ ſētio: bibliothæcas mehercule oī
um phōꝝ unus mihi uidet̃. xii. tabulaꝝ libellus: ſiqs le
gū fōtes & capita uiderit & auctoritatis pōdere & uber/
tate utilitatis ſupare. Ac ſi nos id qđ maxime debet: nr̃a
pr̄ia đlectat: cuius rei tāta ē uis: ac tāta natura: ut ithacā

tio:ipſius amore correpta:ꝙ uir erat:& aio & corpe pſtātiſſimus:ī ſuos īuitauit amplexus:& qū diſcedere uellet:īmortalē eū fore ꝓmittebat:ſi apud ſe oē æuum degeret.Ille ſe patriæ deſideriū pati nō poſſe rñdit. Saxulis:diminutiuo utit᷑:ut inſulā illā minuat. Affixā:nō ſitā:ut q̄ſi pēdēs iāiā lapſura uideat᷑. Sapiētiſſimus uir.ſ.Vlyxes. Immortalitati:quā Calypſo pollicebat᷑:ſi apud ſe omne æuū degere uellet: utpote nympha. Patriā.ſ.urbē Romā. Virtutis:uidelicet magnitudīe rerꝫ geſtarū. Imperii:q̄'caput orbis ē. Dignitatis:uidelicet auctoritate maieſtatis. Mens:cōſiliū. Vir

illā ī aſprimis ſaxulis tanq̄ nidulū affixā ſapiētiſſimus uir īmortalitati anteponeret:quo amore tādē īflāmati eē debemus:ī eiuſmodi patriā:q̄ una in oībus terris domus ē uirtutis:īperii:dignitatis:cuius ꝑmū nobis mēs: mos:diſciplina:nota eē debet:uel qa ē patria parēs oīm noſtrū:uel qa tāta ſapiētia fuiſſe ī iure cōſtituēdo putāda ē:q̄ta fuit ī his tātis opibus īperii cōparādis.Percipietis etiā illā ex cognitione iuris lætitiā:& uoluptatē ꝙ q̄tū præſtiterint nr̄i maiores prudētia:cæteris gētibus:tū facillime ītelligetis:ſi cū illorꝫ lycurgo & dracone & ſolone:nr̄as leges cōferre uolueritis:īcredibile eſt enī q̄ ſit oē ius ciuile:præter hoc noſtrū īcōditū:ac pene ridiculum de quo multa ſoleo ī ſermōibus quotidianis dicere: qū hoīum noſtrorꝫ prudētiā cæteris hoībus & maxime græcis antepono.His ego de cauſis dixerā Scæuola iis:q pfecti oratores eē uellēt:iuris ciuilis cognitionē eē neceſſariā:iā uero ipſa p ſeſe q̄tū afferat iis q ei præſūt: honoris:gratiæ:dignitatis:qs ignorat?Itaqꝫ nō ut apud græcos īfimi hoīes:mercedula adducti:miſtros ſe præbēt ī iudiciis oratoribus:ii q apud illos pragmatici uocatur: ſic ī nr̄a ciuitate cōtra ampliſſimus atqꝫ clariſſimus uir ut ille:q ꝓpter hāc iuris ciuilis ſciam ſic appellatus a ſūmo poeta ē: Egregie cordatus hō:Catus:Aelius Sextus multiqꝫ præterea:q cū īgenio ſibi auctore dignitatē peperiſſēt pfecerūt ut ī rñdēdo d᷑ iure:auctoritate plus etiam q̄ ipſo īgenio ualerēt:ſenectuti uero celebrādæ & ornādæ qd᷑ honeſtius pōt eē pfugiū:q̄ iuris interpretatio

Quo facere id poſſiſ noſtrā nūc accipe mētē. Mos:cōſuetudo. Diſciplina: rō uitæ. Vel qa ē pr̄ia:debemus ſcire oīa iura:ut poſſimus ſe cūdū ipius utilitatē:& uolūtatē uiuere.nā & filii parētibus obediētes eē debent:ita etiā ciues patriæ.Patriæ aūt obediētes eē nō poterimus niſi hæc oia didicerimus. Vel qa tāta ſapia: ſi magna ſapia fuit ī cōparādo īpio: q̄tā ī cōparādis legibus fuiſſe credimus. Opibus:pro potētia poſuit. Percipietiſ etiā.i.capietis:& ē alia ratio cur diſcere uelimus ius ciuile:qd᷑ uoluptatē cōparabimus:nō mediocrē. Illorū: pplorꝫ græcorꝫ. Percipietis:quos ciues:ſi cōferre uoletis nr̄os legūlatores: cū lycurgo: dracone: ſolone: & legibus ſuis. Læticiā:aī. Voluptatē:corpis. Præſtiterit:excelluerit.ſ.ſapia. Lycurgo: dracone:& ſolōe: hi tres pſtātiſſimi legūlatores fuerūt: uidelicet: Lycurgus Lacedæmonius:Solō Athenīēſis:ex qbus Draco ſeueriſſimuſ fuit:adeo ut diceret oē delictū pœna mortis puniēdū:hoc exēplo: Qum p̄ ſcptū fuerit:neqꝫ hūc terminū trāſeat:q uno digito trāſierit:nihilominus peccauit q̄ q mille paſſibus pterierit

Cōferre:cōparare. Præter hoc nr̄m.ſ.ius ciuile:qd᷑ duodeci tabul᷑ cōtinet᷑. Incōditū: īcōpoſitū Ac pene ridiculū.q.irriſiōe dignū. His ḡ de cāis:Nūc cōcludit:& dicit ꝙ ille rōes:qs ſupra mēorauerat:iō pſtrictæ ſūt:ut ēt cognitionē iuris ciuil᷑ diſcēdā eē diceret. Iā uero ipa p ſeſe:pterq̄ qd᷑ neceſſariū ē:uidemus ēt q̄ ſit honorificū. Ipſa p ſeſe:ſine reſpcū neceſſitatis:& utilitatis. Honoris:qa colunt᷑. Gr̄æ qa amant᷑. Dignitatis:qa obſeruāt᷑. Nō ut apud græcos.ſ.iuriſcōſultos:quos πραγματικου appellāt.q.negociales.& hi ulgo ꝓcuratores uocant᷑.nā πράγμα negociū ſignāt. Mercedula:q̄tūlibet pua mercede. Miſtros: qa ſuggerūt ius ciuile oratoribus. Clariſſimus uir: apud quos iuris ciuil᷑ ſcia maxīe celebrat᷑. A ſūmo poeta:uidelicet Ennio.Nā ſūmus poeta apd᷑ Romā Ennius fuit. Aelius ſex.iuris ciuil᷑ pitiſſimus fuit. Cordatus hō.i.īſignis corde:& pſtās memoria. & ē hemiſtichiū Ennii. Mlt̄iqꝫ ꝑterea:licet īgeniū faciat auctē:tn̄ auctas nōnūq̄ ſupat īgeniū: adeo ut & ſiqs aliqd male ꝓmat:tn̄ id aucte ſua recte dictū uideat᷑. Senectuti uero:alias itē rōes adducit: qbus hortet᷑ nos ad ius ciuile pdiſcēdū:qd᷑ uidelicet ī ſenectute plurimū ornamēti:ac decoris afferat ac eā quodāmodo deſolatā iacere nō patiat᷑. Quod honeſtius pōt eē ꝓfugiū.q.d.nullū. Celebrādæ:colēdæ:obſeruādæ:frequētādæ. Ornādæ:decorādæ.

Eqdē mihi hoc ſubſidiū iā īde ab adoleſcentia cōparaui nō ſolū ad cauſaꝝ uſū foreſē: ſed etiā ad decus: atq; ornamētū ſenectutis: ut qū me uires: qđ fere iā tēpus aduētat: deficere cœpiſſēt: a ſolitudine domū meā uīdicarē. Quid ē. n. præclarius: q̄ honoribus & reipublicæ muneribus ꝑfunctū ſenē: poſſe ſuo iure dicere: idem quod apđ Enniū dicat ille Phythius apollo: ſe eē eū unde ſibi ſi nō populi & reges: at oēs ſui ciues cōſiliū expectāt ſuarū ſūmaꝝ reꝝ īcerti: quos ego mea ope: ex īcertis certos cōpoteſq; cōſilii dimitto: ut ne res temere tractēt turbidas: ē. n. ſine dubio domus iuriſconſulti totius oraculū ciuitatis: teſtis ē huiuſce. Qu. Mutii ianua & ueſtibulū qđ ī eius īfirmiſſima ualitudine: affectaq; iā ætate maxima quotidie frequētia ciuiū: ac ſūmoꝝ hoīum ſplendore celebrat᷑. Iā uero illa nō longā orationē deſiderant q̄obrē exiſtimē publica quoq; iura: q̄ ſūt ꝓpria ciuitatis atq; īperii: tū monumēta reꝝ geſtaꝝ: & uetuſtatis exēpla: oratori nota eē debere. Nā ut ī reꝝ ꝑuataꝝ cauſis atq; iudiciis depromēda ſæpe oratio ē ex iure ciuili: & iccirco (ut ante diximus) oratori iuris ciuilis ſcīa neceſſaria ē ſic ī cāis publicis: iudicioꝝ concionū: ſenatus: oīs hæc & ātiqtas mēoria: & publici iuris auctoritas: & regēdæ rei pu. rō & ſcīa: tanq̄ aliq̄ materies: iis oratoribus q uerſāt ī repu. ſubiecta eē debēt. Nō. n. cauſidicū neſcio quē neq; ꝓclamatorē aut rabulā: hoc ſermone nr̄o conqrimus

Equidē mihi: & ex eo qđ ipſe facit: oſidit qd aliis faciēdū ſit. Hoc ſubſidiū. ſ. ius ciuile: nō ſolū ad uſum forenſē: ſed ad honeſtatē & ornamētū ſenectutis cōparaui. Qum me uireſ deficere cœpiſſēt ꝓpter ſenectutē. Iā enim ad maturiorē ætatē declinabat Craſſus: & ē notāda locutio: quæ honeſtiſſima ē. A ſolitudine: nā ſi ſenex iuriſpitus fuerit: ſolus eē nō poterit. Quippe q uniuerſæ reip. cōſulit. Honoribus. ſ. p̄tura: cēſura: cōſulatu: & cæteris huiuſmodi magiſtratibus. Quod apud Ennium dicat ille Phythius. Ennius inducit Apollinē ita loquētē: Si reges ad me cōſulēdū nō uenirēt tamē eo cōſolarer: ꝙ ciuibus meis cōſilia præpono: quibus cōſilii mei cōpotes reddo. Suo iure: ſuo arbitrio. Idē. ſ. Phythius: & Phythius dictus ē aut a Phythone ſerpēte: quē ipſe cū diana ſorore īterfecit: cuius pellem tripodibus impoſuit: aut αποτ πυν ἀνεςαι: ab interrogādo. Vnde: a quo. Sibi: q hoc petit. Quos: ſcilicet ciues meos. Mea ope: meo auxilio. ſ. iuris ciuilis ſciētia ciues meos adiuuo. Cōpotes cōſilii: quod nam conſiliū potiſſimū capiant. Turbidas: obſcuras dubias & periculoſas. Et eſt trāſlatio a fonte: cuius aqua turbata īpedit oculos: ne ꝑſpicere poſſint. Eſt enim: & perſiſtit in ſimilitudine. Quēadmodū Apollinis tēplū: ita etiā domū iuriſconſultoꝝ intrātes ab eo conſiliū petunt. Teſtis eſt: Id ꝓbat teſtimonio Quinti Scæuole iuriſperitiſſimi: q huic diſputationi intererat. Ianua & ueſtibulū. i. ueſtibulū ianuæ. Quod. ſ. ueſtibulū celebratur: & frequentatur ut ſuperius etiā dixit. Infirmiſſima: qa iam uires deficiebāt in ſenectute. Iam uero illa: alia ratio cur iuris ciuilis ſciētia nō minus cōprehendi debeat: q̄ hiſtoria & antiqtas. Iam illa quæ dicturus ſū. ſ. ius ciuile oratori eē ꝑdiſcendū: ſed etiā ius publicū: qđ noſtri ſtatuta appellāt: qđ ꝓprie plæbeſcita dici deberet. Publica quoq; iura. i. ſtatuta populi. Nā in ſtatutis ciuitatis reipublicæ adminiſtratio cōtinetur. Quæ ſunt ꝓpria ciuitatis: ideſt quæ ſua ſūt cuiuſq; ciuitatis: & quæ ad reipublicæ magiſtratū pertinent. Monumēta: hiſtorias. Et uetuſtatis: ex quibus orationes noſtras ornatiores: & robuſtiores efficere poſſimus. Nam ut ī reꝝ: Reddit rationē: cur iuris quoq; priuati: & hiſtoriarum peritiā tenere debeamus. Nam ut illa in priuatis cauſis neceſſaria ſūt: ita etiam hæc in publicis. In cauſis: in cōtrouerſiis. Iudiciis: quia ex cōtrouerſiis: iudicia naſcūtur. Depromenda: hauriēda. Sæpe eſt: ſuperius ſatis demonſtratū eſt: quomodo oratori ius ciuile neceſſariū ſit. Iudicioꝝ: in foro. Concionū: in cāpo martio. Senatus: in curia. Reipublicæ: ad magiſtratus pertinet: qui rempublicā gerunt: atq; adminiſtrant. Tanq̄ aliqua materies: & ita declarat: quid ſit ciuilis quæſtio. ſ. ſpecialis: & indiuidua: & theſim & hypotheſim: quarū altera ad oratorem: altera ad philoſophū pertinet. Qui uerſātur. i. qui res ciuiles agūt & tractant. Non enim: uere inq̄ hæc tenēda ſunt oratori: quia ſi hæc ignoraret: potius ꝓclamator uocandus eēt: q̄ orator.

Proclamatorē: q uociferādo ꝓpugnat. Rabulā: litigioſū: a rabire dictū: ut No. marcello placet ut apud Senecā ī Hercule furēte: Hic clamoſi rabioſa fori iurgia uēdēs īprobus iras: & uerba locat.

Sed ſi eum uirū:ſed requirimus eū uirū:qui ſit orationis antiſtes:quæ oratio &ſi ꝑpria hominis ſit:tamē eius antiſtes deus putat. Qui:quis magna dicēdi poteſtas homibus cōceſſa ſit:tamē orationis antiſtes mercurius deus eē putat:cuius officio fungit. & hoc dicit ſecundū poetas:q mercuriū:eloquētiæ deū eē finxerūt. Antiſtem:tēpli cuſtodē ꝓprie dicimus:quē nūc ꝓ oratore ponit:qua ſi maioris cuiuſdāq; humanæ rei præſes. Facultatē:poſſibilitatē:& hoc ptinet ad id:ut oſtēdat magnā reuerentiā habendā eē eloquētiæ. Vt & ipſū qđ erat hominis:qa hoc uoluerunt maiores noſtri ob hāc cauſā:ut etiā ſi ꝓpriū hominis ē loqui: tamē id diuinitus potius q̄ humaniter cōſequi uideremur.

ſed ſi eū uirū:q ꝑmus ſit eius artis ātiſtes:cuius qū ipſa natura magnam hōi facultatē daret:tñ deus eſſe putat ut & ipſū qđ ē hoīs ꝓpriū nō factū ꝑ nos:ſed diuinitus ad nos ꝑlatū uideret. Deīde q poſſit nō tā caduceo q̄ nomīe oratoris ornatus īcolumis:uel īter hoſtiū tela uerſari: tū q ſcelus fraudēq; nocentis poſſit dicēdo ſubiicere odio ciuiū:ſupplicioq; cōſtrīgere: idēq; īgenii præſidio īnocētiā iudicioꝶ: pœna liberare. Idēq; labentē lāguētēq; populū: aut ad decus excitare: aut ab errore deducere aut īflāmare ī improbos: aut īcitatū ī bonos mitigare. Qui deniq; quecūq; ī aīs hoīum motū res & cauſa poſtulari: eū dicēdo uel excitare poſſit: uel ſedare. Hāc uī ſiqs exiſtiat: aut ab iis q de dicēdi ratione ſcripſerūt: expoſitā eē: aut a me poſſe exponi tā breui: ueheméter errat: neq; ſolū in ſciētiā meā: ſed ne reꝶ qdē magnitudinē ꝑſpicit. Eqdē uobis: qm̄ ita uoluiſtis: fōtes uñ hauriretis: atq; itinera ipſa ita putaui eē demōſtrāda: non ut ipſe dux eſſem: quod & infinitū eſt: & non neceſſariū: ſed ut cōmōſtrarem tm̄ uiā: & ut fieri ſolet digitū ad fōtes intenderem. Mihi uero inquit Mutius ſatis ſuperq; abs te uidetur iſtorum ſtudiis: ſi modo ſunt ſtudioſi:

Deinde: nūc etiā laudat eloquentiā dicēs: ſe nō ītelligere cauſidicū: ſiue ꝓclamatorē: & rabulā: ſed eū q poſſit nō tā caduceo: q̄ præſidio ī genii tutus eē. Caduceum ē uirga: qua utitur mercurius ei ab Apolline dono data: qum ille lyrā accæpiſſet: ut dicit Horatius. Huius autē uirgæ hæc ē ratio. Mercurius & orationis dicit deus: & interpres deoꝶ. unde uirga bellātes diuidit. Nā bellātes interpretū oratione ſedant. Vnde teſte Liuio: Legati pacis: caduceatores dicuntur. Virg. Tum uirgā capit: hac aīas ille euocat orcho: Pallētes alias ſub tartara triſtia mittit. Dat ſōnos: adimitq; & lumia morte reſignat. Illa fretus agit uētos: & turbida trānat. i. eloquētia alios dānat: alios abſoluit: alios accuſat: alios defēdit. Vnde per caduceatoreſ ita pax fiebat: uti ꝑ feciales bellū indicebatur. Incolumis. h. d. ad ſimilitudinē reſpiciēs: quia orator ubiq; locoꝶ tutus eē debet iure gentiū. Et ut caduceatores ubiq; tuti ſūt: ita etiā orator ubiq; tutus eē debet eloquētia. Subiicere odio ciuiū. i. q poſſit in odiū ciuiū maleficos adducere. Scelus: mali facinoris. Fraudē: male calliditatis. Nā ſcælus facto: fraus dicto cōmitit. Odio ciuiū: accuſādo. Supplicio: dānando. Cōſtringere: cōprimere. Præſidio. i. ui ingenii. Innocentiā: ꝓ innocētes. Lāguentē: adhortādo. Labētē: docēdo. Excitare: ad languētē. Ab errore deducere: ad labentē referas. Inflāmare. i. q poſſit inuidiā cōtra improbos cōmouere. Ex quo ꝑcipitur inuidia improbos: odio maleficos laborare. Sed aīaduertēdū ē id qđ dixit ſuperius: ſcelus fraudēq; nocentis ſubiicere odio ciuiū. Improbos: magna nimis appetētes. Inflāmare: ꝑ amplificationē. Mitigare: ꝑ cōmiſeratiōnē. Qui deniq;: a ſuꝑiori oīa pendēt. Motū: uel leticiā: uel mœſticiam: & his ſimilia. Excitare: amplificādo. Sedare: cōquerēdo: & mitigādo. Aut ab iis. ſ. rhetoribus: q de hoc artificio præcæpta tradiderūt. Tam breui: tā paucis uerbis. Eqdē uobis: ſed poſſent dicere auditores: ſi tam breuibus ſpatiis ꝑſpici nō poſſūt: qđ ea tam breuiter ꝑſtrinxiſti? Reſpōdet: ego hoc feci: non ut uobis artē exponerē: ſed ut uiā quādā artis uobis monſtrarē. Fontes: originē. Vnde. ſ. ab eloquētia. Itinera: uiā quandā: & rationē: qua ad eloquentiā ꝑuenire poſſetis. Nō ut. ſ. artificiū hoc qđ eſt infinitū. i. ꝓlixum nimis. Nō neceſſariū uobis. ſ. nō imꝑitis: & inuenire cupiētibus. Ad fōtes: nā queāōmodū ſitiētes cupiditate magna ferunt ad fontes: ita etiā qui ſcire cupiūt: ita cupide uehūtur ad ſciam. Mihi uero: Hoc ſermone Mutii: quaſi cōcluditur oratio Craſſi. nā idē probat qđ Craſſus dixit: Studioſis ſatis eē eloquentiæ uiam: rationēq; diſcēdi demonſtratam eſſe. Et hoc dicit ſecūdū Socratem: qui dicebāt: nihil præterea requirendū eſſe: qui diſcere uellet: niſi hoc: ut doceri uellet. Satis ſuperq;. i. pluſ q̄ ſatis. Illum: ſcilicet magnum: & ſapiētē: ꝑ emphaſim dixit illum.

Eſſe factũ:uidelicet eẽ ad opis pfectionẽ puentũ. Siq ſatis:qa q rẽ aliquã cupit:id maiori ex parte cõſecutus ẽ. Cognoſcẽdæ:p̃mo dixit cognoſcẽdæ:deinde pcipiẽdæ:qa p̃mo cognoſcimus: deinde pcipimus. Nemo.n.rẽ aliquã iueſtigabit:quã non p̃us cognouerit. Quibus.n.id pſuaſũ: Hic diffinit qd ſit philoſophia. Philoſophia.n.ẽ:quæ docet bonos uiros eẽ. Nã philoſophi:niſi bonos ſapiẽtes eẽ negabãt. Nihil mallẽt.i.ſupra cõcupiſcere. Doctrinã.ſ.philoſophiæ:qa philoſophia non ſolũ ẽ ſcire qd ſit uirtus:ſed multo magis cũ uirtute uiuere. Nobis uero inqt:In hoc ſermone Sulpitius rñdet ſe cõprobare:quæ dicta ſũt de iure ciuili:& quæ planius dicant̃ de arte rhetorica reqrit. Vero:nõ ſolũ ſemp ẽ aduerſatiua:ſed etiã affirmatiua: ut hoc loco:uero ꝓ uere:certe Ea:quæ ptinet ad uim dicẽdi. Percurſa: perſtricta.

eẽ factũ. Nã ut ſocratẽ illũ ſolitũ aiũt dicere:pfectũ ſibi opus eẽ:ſiqs ſatis eẽt cõcitatus cohortatione ſua: ad ſtudiũ cognoſcẽdæ:pcipiẽdæq; uirtutis:qbus enĩ id perſuaſũ eẽt:ut nihil mallẽt ſe eẽ:q̃ bonos uiros:iis reliquã facilẽ eẽ doctrinã:ſic ego ĩtelligo:ſi ĩ hæc q̃ patefecit oratione ſua Craſſus ĩtrare uolueritis:facillime uos ad ea q̃ cupitis:puẽturos:ab hoc aditu ianuaq; patefacta. Nobis uero inqt Sulpitius iſta ſũt pgrata:pq; iucũda. Sed pauca etiã reqrimus. In p̃miſq; ea:q̃ ualde breuiter a te Craſſe:de ipſa arte pcurſa ſũt:qũ illa te:& nõ cõtẽnere:& didiciſſe confiterere:ea ſi paulo latius dixeris expleris oẽm expectationẽ diuturni deſiderii nr̃i. Nã nũc qbus ſtudẽdũ rebus eẽt:accæpimus:qđ ipſũ ẽ tñ magnũ:ſed uias eaꝝ reꝝ rationẽq; cupimus cognoſcere. Quid ſi inquit Craſſus:qm̃ ego:quo facilius uos apud me tenerẽ:ueſtræ potius obſecutus ſũ uolũtati:q̃ aut cõſuetudini aut naturæ meæ petimus ab Antonio:ut ea q̃ continet:neq; adhuc ꝓtulit: ex qbuſ unũ libellũ ſibi excidiſſe iã dudũ q̃ſtus ẽ:explicet nobis:& illa dicẽdi myſteria enũciet. Vt uidet̃ ĩqt Sulpitius: nã Antonio dicẽte:etiã qd tu ĩtelligas:ſẽtiemus. Peto igit̃ inqt Craſſus a te:qm̃ id nobis Antoni hoĩbus id ætatis:oneris ab hoꝝ adoleſcentiũ ſtudiis ĩponit̃:ut exponas:qd iis de rebus:q̃s a te q̃ri uides:ſẽtias. Deprehẽſũ me inqt Antonius plane uideo atq; ſentio:non ſolũ ꝙ ea reqrunt̃ a me:quoꝝ ſũ ignarus:atq; ĩſolẽs:ſed qa qđ ĩ cauſis ualde fugere ſoleo:ne tibi Craſſe ſuccedã:id me nũc iſti uitare nõ ſinũt. Verũ ego ĩgrediar ad ea:q̃ uultis audacius:qđ idẽ mihi ſpero

Qum illa:qa ſupius dixit ꝓdeſſe: quæ a rhetoribus ĩ arte tradũtur:Sed nõ contineri hæc oĩa in ea arte:q̃ ad oratorẽ ptineat. Ea.ſ.q̃ ad p̃cæptionem artis ptinẽt. Nã nũc:Hæc pticula cũ ſuperiore cõiungit̃. Vere inq̃ dixit ea nobis piocũda fuiſſe:q̃ a uobis diſputata ſunt. Sed a te planius dici uolumus:quæ de arte rhetorica dicuntur. Quid ſi inquit̃ Craſſus approbante Sulpitio:petit ab Antonio:ut ſuã explicet đ dicẽdi arte ſñiam Quid̃:ac ſi diceret laudabitis nẽ Veſtræ uolũtati:qa id ut dicerẽ magnope ĩſtitiſtis. Quã conſuetudini: ꝙ in ſtudiis minime uerſatus fueri. Naturæ:ꝙ ab his etiam auerſus fuerim. Myſteria:ꝓp̃e archana ſacra ſunt cæteris. Sed hoc loco myſteria archana: & ſecreta q̃dã de dicẽdi arte præcæpta Nã Antonio: Senſus hic paulũ obſcurior eſt. Nã Antonio dicẽte:etiã qđ tu ĩtelligis:ſẽtimus. ideo dicit: qa Craſſus:aut ꝓbabit:aut cõtradicet:quicquid Antonius dixerit. Peto igitur:Craſſus petit ab Antonio:ut ſuam de his rebus exponat ſententiã. & Antonius ad dicendũ ſe modeſtiſſime præparat. Quoniã id:Primũ id ad oneris:ſecundũ ad ætatis refertur. Id ætatis hominibus.i.hominibus iã grandioris ætatis. Deprehẽſum:poſtq̃ ꝓbante Sulpitio Craſſus petiit ab Antonio:ut ſuã de arte rhetorica ſentẽtiã explicet:nunc ſe præparat modeſtiſſime:ut his adoleſcẽtibus morẽ gerat. Deprehenſum:detentũ:& eſt uerbum nauticum:ut Virgilius:Deprehenſis olim ſtatio gratiſſima nautis. Non ſolum:duabus de cauſis uideo me eſſe detentum. Primum:quia ego cogor de his rebus diſputare:quas ignoro. Secũdo:quia ego nũc cogor facere id:qđ ſemper aufugi:ne poſt orationẽ tuam ego loquerer:& in hoc maxime laudat Craſſum. Inſolens:ideſt non ſum ſolitus diſputare. Id me nunc:uidelicet ne ſuccedam poſt orationem tuam:quia poſt Craſſi eruditam orationem: ſua uideretur incultior:nam oppoſita oppoſitis clarius eluceſcunt. Verum ego: ſed ego inqt audacius dicam:quia ut nulla in me unq̃ eloquẽtia fuit:ita etiam ne nunc quidem a me expectatur.

Vſu eē uenturū.i.fore ut cōtingat.ut Cice.in Catone maiore:Si ea culpa ſenectutis eēt:eadem oīa nō ſolū mihi uſu euenirēt:ſed oībus maioribus natu. Sēſus ē:audacius dicā: qa qū nunq̄ ī me fuerit eloquētia:nec nūc q̄dē expectabit᷑. Neq; eni:ecce quāta utit᷑ modeſtia Antonius: & uult potius cōſuetudinē quādā eē q̄ artē. Ipſaq; illa:q̄ ad cōſuetudinē meā ptinēt. Nō aliq̄:ipſa illa quæ diſputaſti de eloquēte & diſerto:ſūt potius cōſuetudinis q̄ artis. Tradita:qđ ego doctrina aliq̄ pcæpim. Cōmentariū:ubi diſputabat de eloquēte & diſerto. Dicimus autē & cōmētaria & cōmentarios.

uſu eē uēturū ī hac diſputatione:qđ ī dicendo ſolet: ut nulla expectet᷑ ornata oratio. Neq; enī ſū de arte dictu/rus:quā nunq̄ didici:ſed de mea cōſuetudine. Ipſaq; il/la:quæ ī cōmētariū meū rettuli: ſūt eiuſmodi: nō aliq̄ mihi doctrina tradita:ſed ī rez uſu:cauſiſq; tractata: q̄ ſi uobis hoībus eruditiſſimis nō ꝓbabūtur:ueſtrā iniq/tatē accuſatote:q ex me ea quæſiueritis:quæ ego neſci/rē:meā facilitatē laudatote:qū uobis:nō meo iudicio: ſed ueſtro ſtudio īductus nō grauate rn̄dero. Tū Craſ/ſus inqt:Perge modo Antoni. Nullū enī ē periculū: ne q̄d tu eloquare:niſi ita prudēter ut neminē noſtrū peni/teat ad hūc te ſermonē īpuliſſe. Ego uero inqt pgā: & id faciam:qđ in ꝓncipio fieri in oībus diſputationibus oportere cēſeo: ut quid illud ſit de quo diſputet᷑ expla/net᷑:ne uagari:& errare:cogat᷑ oratio:ſi ii qui īter ſe diſ/ſenſerint:nō idē eē illud:de quo agit᷑ intelligēt. Nam ſi forte quæreret᷑:que eēt ars impatoris:cōſtituendū puta/rē:ꝓncipio qs eēt īperator:q qū eēt cōſtitutus admīſtra/tor belli gerēdi:tū adiungeremus:de exercitu: de caſtris de agmībus:de ſignoꝝ collatiōibus: de oppidoꝝ oppu/gnationibus:de cōmeatu:de īſidiis faciēdis atq; uitādis

Quæ ſi uobis:ſi inqt quæ a nobis de hac cōſuetudine noſtra dicendi expoſita fuerint:a uobis minus ꝓbabū/tur:non me:ſed iniqtatē ueſtrā accuſatote. Veſtrā ini/quitatē:qa nō uoluiſtis uos mihi æquos præbere. Ini/quitatē:improbitatē:qa ni/hil iniquius ē: q̄ aliq̄d ab eo expectare: qđ ille minime pſtare poſſit. Facilitatē.ſ.i obſequēdo. Meo iudicio: qa iudicabā me haꝝ rerum ignarū:ſicuti ſū. Tū Craſ/ſuſ:In hoc ſermone Craſſuſ oſtēdit tantā eē facultatem Antonii:cui ſit magnopere confidendum.

EGO VERO INQVIT. Hoc caput quartum & ultimum ē. In quo plane negat Antonius ꝙ Craſſus dixe/rat:ꝓpriū eē oratoris ciuitatis gubernationē: philoſo/phiæ ſtudiū:iuris ciuilis ſciē/tiā: & ꝓnūciationis exq̄ſitā rōnē. Quæ oīa Craſſus diſ/ſeruit oportere haud mediocriter ineē oratoribuſ:quēadmodū ī ſupiore ipſiuſ diſputatione uidiſtis. Hoc caput ī ſeptē partes diuidit᷑. In ꝓma quodāmodo p inductionē oñdit: q̄d ſit orator. In ſecūda refellit Craſſi opinionē:ꝙ oratorē uelit eundē:& gubernatorē ciuitatis eē. In ter/tia refellit Craſſi ſn̄iam:ꝙ dixerat pdiſcēdā eē philoſophiā naturalem oratori:ut aīoꝝ motus:quocūq; uoluerit:flectere poſſit. In quarta oſtēdit abſurdū eē: ꝙ dixit pdiſcendā oratori philoſophiā moralē:ut de iuſticia:moribuſq; ciuiū diſſerere poſſit. In q̄nta cōfutat oīno: ꝙ Craſſus tam multis uerbis ꝓbare cōtenderat:iuris ciuilis ſciam oratori ꝑnecessariā eē. In ſexta nō īprobat:qđ dixit de oratoris exercitatione:ſed dicit eē opus lōgioris tp̄is. In ſeptima & ultima:oīno plane cōdēnat: ꝙ Craſſus de ꝓnūciatione:nimis aſpere:& duriter ſenſerit. Prima pars eſt in ꝓncipio lectionis.ſ. Ego uero inqt. Secūda ibi:Craſſus uero mihi. Tertia ibi:Nec uero. Quarta:Philoſophoꝝ aūt. Quinta: Nā ꝙ ius ciuile. Sexta:Sed me Hercules. Septima & ultima:Illud uero fuit. Ego uero:Reſpondet Antonius:dicēs:Poſtq̄ talibus adoleſcētū ſtudiis obſeq neceſſe ē:ꝓmū diſputare incipiā:q̄d ſit orator. Vt.i.ſcilicet. & ē expoſitio eius:qđ faciendū ē in oībus diſputationibus:ſicut græci οωγ dicūt.

Ne uagari cogat᷑:Sēſus ē:coget᷑ oratio a ꝓpoſito nō declinare:qū ex diffinitiōē cognitū fuerit:q̄d ſit de quo diſputet᷑. Nā ſiq̄d forte alienū dicet᷑:cōtinuo diuerſū eē ītelliget᷑. Vagari:p diuerſa. Er/rare:p aliena. Nā ſi forte:ꝓmo diffinit q̄d ſit orator quodāmodo p īductionē.ḡ ſi nūc cōſtituit᷑ ars oratoris:ꝓmū diffiniēdū ē:q̄d ſit orator. Admīſtrator belli gerēdi:diffinitio ē impatoris. nam q̄d aliud ē impator:niſi admīſtrator belli gerēdi. De exercitu:hæc oīa ad ſciam rei militaris ptinēt. De exercitu.i.de gn̄e & de numero militū. De caſtris:opportūo loco mutādi. De agmībus:ſtruēdis. Sigꝝ collatiōibus:cōſerēda manu:& cōmittēda pugna. De oppidoꝝ oppugnatōibus:uidelicet q̄bus machīs oppida capi pñt. De cōmeatu:ut opportūo loco caſtra metāt᷑:ut abūde cōmeatus cōuehi poſſint. De īſidiis faciēdis atq; uitā[illegible]s:ī q̄bus ſtratagemata.i.aſtutia militaris cōtinet᷑.

De reliq̄s rebus: q̄ eēnt ꝓꝑe belli admĩſtrãdi quaꝝ q eſſent aĩo & ſcĩa cõpotes: eos eē ĩperatores dicerē: utererq; exēplis aphricanoꝝ & maximoꝝ: Epimenidē: Hãnibalē: atq; eius gn̄is hoĩes noĩarē. Sinaūt q̄reremus: qs eēt is: q ad rēp: moderãdã uſũ: & ſcĩam & ſtudiũ ſuũ cõtuliſſet: definirē hoc modo: q qbus rebus utilitas reip. pararet: augeretq;: teneret: iiſq; uteret: hũc reip. rectorē & cõſilii publici auctorē eē hn̄dũ. Prædicarēq;. P. Lentulũ ꝑncipē illũ: & Tiberiũ Gracchũ patrē: &. Qu. Metellũ &. P. Aphricanũ: &. C. Læliũ: & ĩnumerabiles alios: tũ ex nr̄a ciuitate: tũ ex cæteris. Sinautē q̄reret: qſnã iuriſcõſultus uere noĩaret: eũ dicerē q legũ conſuetudiniſq; eius: q̄ ꝑuati ĩ ciuitate uterent: & ad rn̄dēdum: & ad agedũ: & ad cauendũ ꝑitus eēt. Ex eo genere Se. Aeliũ. M. Maniliũ. P. mutiũ nominarē. Atq; ut iã ad leuiora artium ſtudia ueniã: ſi muſicus: ſi grãmaticus: ſi poeta q̄ratur: poſſũ ſimiliter explicare: qd eoꝝ qſq; ꝓfiteat: & qd nõ amplius a quoq̄ ſit poſtulandũ. Philoſophi deniq; ipſius: q de ſua ui: ac ſapiẽtia unus oĩa pene ꝓfitetur: ē tamē quædã deſcriptio: ut is q ſtudeat omniũ reꝝ diuinaꝝ atq; humanaꝝ: uim: naturã cauſaſq; noſſe: & oēm bene uiuēdi rationē tenere: & ꝑſequi noĩe hoc appellet.

De reliq̄s rebus: uidelicet quæ ꝑtinēt ad bella gerēda. Animo: ad gerēdũ. Sciẽtia: ad ꝓuidēdũ: Aphricanoꝝ exēplis: uult oſtēdere eiuſmodi uiros fuiſſe. Aphricanoꝝ. ſ. ſupioris & ĩferioris Scipionis: q Carthaginēſes bello ꝓfligarũt. Maximoꝝ: ut Fabii maximi: ex qbus ꝑmus ille dici meruit maximus: q Hãnibalē iuueniliter exultãtē: patiẽtia ſua ſuperauit. Epimenidem: q lacædemonios ſæpiſſime acie uicit: & præcipue apnd leutrã: & mantineã. Fuit aũt Thebanus inter primos græciæ duces habitus: philoſophus ſũmus: prudēs: modeſtus: grauis: tēporibus ſapiēter utens: peritiſſimus belli: fortis manu: aĩo maximo: ueritatis amicus: continēs: clemēs: ac patiens & alia pene innumera quæ de illo legũtur. Hãnibalē: q in Italia Romanoꝝ opes cõtudit: & maxime apd cannas uicũ apuliæ: ubi qnquaginta milia ciuiũ Romanorũ ĩterfecit. Eius gn̄is: qui bello ꝑſtãtes fuerũt. ut Alexandrũ: Themiſtoclem: Niciã: Lyſandrũ: & eius generis alios complures. Quis eēt. ſ. rei publicæ admĩſtrator. Moderandã: moribuſ inſtituēdã. Vſum: experiētiã. Sciẽtiã. i. habitũ. Studiũ: affectionē. Vtilitas rei publicæ: partibus ĩcolumitas: uidelicet agris: portubus: claſſibus: nautis: militibus. Augeret: partibus potētiæ: exornatione: amplitudine: excellẽtia: pecuniarũ: & amicoꝝ eiuſdē reipublicæ. Publici conſilii auctorem. i. principem ſenatus. P. Lentulũ: Hic eſt q Gracchum in auentino oppreſſit rempublicam uexantem Deinde inimicis: ac obtrectatoribus ſuis cedēs: Siciliã exilii locũ delegit. Tiberiũ Gracchũ patrē. ſ. Cn. Gracchi. Hic ē: q̄ ut apud Valeriũ maximũ: Scipionē Aſiaticũ in carcerē coniici paſſus nõ ē. Qu. Metellum: q & ipſe adminiſtrãdæ reipublicæ peritiſſimus fuit. Hũc ferunt dixiſſe capta Carthagine: neſcire plus ne boni: an mali ex ea re ad rempublicã deueniret. P. Aphricanũ. ſ. ĩferiorem: &. C. Læliũ amicum eius.

Sinautē: diceret aliqs: q̄re utitur ante oĩa hac inductione. nõ omnino ab re alienũ ē: quã cõfirmare intēdit Antonius: ut ſingula diffiniēdo: ea oĩa ab oratorē aliena eſſe oſtēdat: quæ oratori Craſſus attribuerat. Legũ. ſ. in ciuitate ſcriptarum. Cõſuetudinis: ſicut ius ſcriptũ: ius lege: & ius cõſuetudine. Priuati: nã cõſuetudo ad ꝑuatos homines ꝑtinet. Ad reſpõdēdum: qa iuriſcõſultus tenere debet ſciam: & cõſulendi ex iure: & tractandi cauſas: & ſolēniter cõdēdi tabellas. Reſpondēdũ: ut ex iure cõſulat. Agendũ: ut cauſas agere ſciat. Cauendũ. ſ. tabellis teſtamētoꝝ ſolēniter cõdēdis.

Ex eo genere: Nũc ſubiũgit exēpla præſtantiſſimoꝝ iuriſcõſultoꝝ. ſ. Se. Aelium. M. Maniliũ. P. Mutiũ: qui omnes ꝑitiſſimi legũ ſcriptores fuere. Se. Aelium: quē Ennius laudauit. P. Mutiũ: q frater fuit. L. Craſſi. Qu. uero Mutius Publii filius fuit: & Pont. utiq; Max. Atq; ut iam. i. & ut uniuerſaliter cõprēhēdam: idē de omnibus artibus faciēdũ arbitror: hoc ē exempla præſtantiſſimorũ uiroꝝ eius artis afferre. Muſicus: muſicam. Grãmaticus: grãmaticam. Poeta: poeſim ꝓfitetur.

A quoq̄. ſ. philoſopho. Sua ui: acumine intelligēdi: ſeu inueniēdi rerum naturaliũ cauſas tractando. Sapientia: ratione percipienda de moralibus. Vim: effectum. Naturam: proprietatem: ut uerbi gratia: Ignis proprietas eſt urere: & ſurſum ferri. Cauſas: rationes: quia puriſſimum & leuiſſimum eſt omniũ elementorum: & hoc ad philoſophiam naturalē ꝑtinet: quia philoſophi nõ ſolũ ē ſcire: quid ſit uiuere: ſed etiam cum uirtute uiuere: ut dixi. Tenere: ſcientia. Proſequi: uita.

Oratorē aũt:ecce qđ ſuperius dixi:p̄mo Craſſũ p̲ īductionē quodāmodo diffinire:qd ſit orator. De eo.ſ.oratore. Quē Craſſus:qa dixit oratoris ꝓpriũ eē:appoſite ad pſuaſionē đ unaquaqꝫ re ꝓpoſita dicere. Qui & nerbis.i.q cōpoſitione:& elegātia orationis ualeat. In cauſis forenſibus: atqꝫ cōibus.i.ī cauſis p̄uatis:& publicis. Eũqꝫ præterea uoce:& ad cōpoſitionē:& elegātiā orationis accedat oportet ꝓnũciatio cũ urbanitate quadā. Voce:ſono uocis. Actione:geſtu corporis. Lepore:ſuauitate & urbanitate quadā:ut orationē ſuā facetiis qbuſdā exornet:quo auditoꝝ aīos ad audiendũ retinere poſſit

Oratorē aũt quoniā de eo q̄rimus:equidē nō facio eundē:quē Craſſus:q mihi uiſus ē omnē omniũ rerũ : atqꝫ artiũ ſcientiā cōprehēdere:uno oratoris officio:ac noīe atqꝫ eũ puto eē:q & uerbis ad audiēdũ iucũdis:& ſentētiis ad ꝓbandũ accōmodatis:uti poſſit ī cauſis forenſibus atqꝫ cōmunibus:hũc ego appello oratorē:eũqꝫ eſſe præterea inſtructũ uoce : & actione:& lepore quodam uolo. Craſſus uero mihi noſter uiſus ē oratoris facultatē:nō illius artis terminis:ſed īgenii ſui finibus īmenſis pene deſcribere:nā & ciuitatũ regēdaꝝ oratori gubernacula ſnīa ſua tradidit:ī quo pmirũ uiſũ mihi ē Scæuola:te hoc illi cōcedere:qũ ſæpiſſime tibi ſenatus breuiter:īpoliteqꝫ dicēti maximis ſit de rebus aſſēſus. M. uero Scaurus:quē nō lōge ruri apđ ſeſe eē audio: uir regēdæ reip. ſciētiſſimus:ſi audierit hāc auctoritatē grauitatis & cōſilii ſui uindicari a te Craſſe:ꝙ eā oratoꝝ ꝓpriā eē dicas:iā credo huc ueniat:& hāc loq̄citatē nr̄am uultu ipſo:aſpectuqꝫ cōterreat. Qui q̄q̄ ē ī dicēdo minime contemnendus:prudētia tamen rerum magnarum magis q̄ dicendi arte nititur : neqꝫ uero ſiquis utrum poteſt:aut ille conſilii. P. auctor ac ſenator bonus:ob eam ipſam cauſam orator eſt:aut hic diſertus:aut eloquens ſi eſt:idem ī procuratione ciuitatis egregius:aliqua ſcīa dicēdi copiā ē cōſecutus:multũ īter ſe diſtāt iſtæ facultates:lōgeqꝫ ſũt diuerſæ atqꝫ ſeiũctæ: neqꝫ cadē rōe ac uia

Craſſus uero:ratio fortiſſima ē: ꝙ ei ignoſcatur : qa ingenia aliorũ oratorũ ſuo metitur ingenio:ut quantũ ipſe ualeat:tantũ etiā alios ī dicēdo ualere exiſtimet. Illius.ſ.artis rhetoricæ. Nā & : et aggredit̄ id qđ dixit: oratoris ꝓprium eſſe debere ciuitatē adminiſtrare : iō primũ fuiſſe:qui gubernacula ciuitatis inſtituerit : & eos una coaleſcere perſuaſerit. Et primo refutat illud nō eſſe oratoris ꝓprium. Sentētia ſua: ſic enim ſenſit oratorē adminiſtrandæ ciuitatis peritũ eſſe oportere Qum ſæpiſſime : miror iqt o Scæuola:ꝙ hoc Craſſo cōceſſeris:qum tu ſine dicendi copia:& ornatu magna ſæpe đ republica ſenatui perſuaſeris. Breuiter:ſine copia. Impolite: inculte:ſine exornatōne. M. uero ſcaurus:præterea. M. etiam ſcaurus:cuius ꝓprium ē adminiſtrare ciuitatē:quia ī ea gerēda uerſatus ē: ſi audiret te hoc ſētire:uidelicet adminiſtrare rempublicā eſſe oratoris ꝓpriũ:te ab hac ſētentia deterreret. Hic ē M. ſcaurus:quē p̄ncipem ſenatus fuiſſe legimus apud Valeriũ maximũ. Non longe.ſ.a nobis:uidelicet a tuſculano. Apud ſeſe eſſe.i.ſibiipſi uacare:quo animũ ſuum a laboribus reipublicæ colligat. Vindicari:oratori attribui Huc ueniat:quia nullo modo patietur hāc indignitatē. Aſpectu:quia aſpectu tātũmodo :etiam ſine ulla uoce nos ab hac loquacitate deterreret. Qui quanq̄:quāuis īquit tm̄ dicēdo ualeat:ut minime contēni debeat:tamē prudētia magis præſtat:q̄ arte dicendi. Neqꝫ uero:Incipit nũc argumētari contra Craſſum. Nam Craſſus dicebat oratorem eloquentia ſua ciuitates conſtituere. Nititur contra hanc Craſſi rationem:hoc modo:Si orator erit gubernator:non tamen dicendum eſt oratoris utrunqꝫ proprium eſſe. Nam ſi orator etiam gubernare ciuitatem didicerit:uel econtra : non tamen quia orator eſt:ideo gubernator eſt:uel quia gubernator : non ideo orator. Vtrum :& dicendo ualet : & in gubernanda republica pollet. Auctor publici conſilii:uidelicet princeps ſenatus. Hic : ſcilicet orator : non eſt tamen dicendus gubernator ciuitatis. Nam id proprium oratoris eſt : & habet cum gubernatione ciuitatis coniunctum : non eſt gubernator. Multum iſtæ facultates : dicendi ornate : ac diſerte : & gubernandæ ciuitatis. Diſtant : differunt. Diuerſæ : natura. Nam altera politices : alia logices pars eſt. politices pars eſt gubernatio ciuitatis: logices eloquentia oratoris. Seiunctæ : ratione. Nam ille dicendo : hic gerendo ſuum implet officium. tantum enim differt : quantum agere & dicere.

M.Cato:*Si dixeris* fuiſſe quoſdã:q utrũq; fecerint:nõ negauerim:ſed hoc cõtẽderim:alterius of⸗
ficiũ ab *alterius* officio lõge diuerſũ.M.Cato:nõ eadẽ ratio gubernãdæ ciuitatis:& ornãdæ oratio
nis ẽ:ſed qa gubernare ciuitatẽ:& ornare orationẽ idẽ nõ ẽ:ġ ſequit̃ aliũ eẽ oratorẽ:& aliũ guberna
torẽ ciuitatis. Neq; enim:ut inqt in aliquo eẽ põt grãmatica:& rhetorica:ita etiã cõcedimus poſ⸗
ſe eẽ:& oratorẽ gubernatorẽ ciuitatis:& ut eos dicemus nõ eandẽ tenere ſciẽtiã:ſed diuerſas:ita eti⸗
am dicemus oratores duas ſciẽtias habere.nã ſi utrũq; idẽ eẽt: ſequeret̃ ut eodẽ artificio indigeret.

M.Cato.P.Aphricanus.Qu.Metellus.C.Lælius: qui
oẽs eloquẽtes fuerũt:orationẽ ſuã:& reip.dignitatẽ: ex
ornabãt.Neq;.n.ẽ ĩterdictũ:aut a natura reꝝ:aut a le⸗
ge aliqua atq; more:ut ſingulis homĩbus ne amplius q̃
ſingulas artes noſſe liceat:quare nõ & ſi ſit eloquẽtiſſi⸗
mus athenis Pericles idẽq; ĩ ea ciuitate plurimos annos
pnceps cõſilii publici fuit: iccirco eiuſdẽ hoĩs atq; artis
utraq; facultas exiſtimãda ẽ. Nec ſi.P. Craſſus idẽ fuit
eloquẽs & iuris pitus:ob eã cauſã ĩeſt ĩ facultate dicẽdi
iuris ciuilis ſcĩa:nã ſi qſq̃:ut ĩ aliqua arte & facultate ex
cellẽs aliã quoq; artẽ ſibi aſſũpſerit:is pficiet ut qđ præ
ter ea ſciet:id eius:in quo excellet:ps q̃dã eẽ uideat̃: licet
iſta rõne dicamus pila bene:&.xii.ſcriptis ludere ppriũ
eẽ iuris ciuilis:qm̃ utrũq; eoꝝ.P.Mutius optime fece⸗
rit:eadẽq; rõne dicant̃ & quos phyſicos græci uocãt:idẽ
poetæ:qm̃ Empedocles phyſicus egregiũ poema fecerit
ad hoc:ne philoſophi qdẽ ipſi q oĩa ſicut ppa ſua eẽ:at
q; a ſe poſſideri uolũt:dicere audẽt:geometriã: aut mu
ſicã philoſophi eẽ:qa platonẽ oẽs ĩ illis artibus præſtan
tiſſimũ fuiſſe profiteant̃:ac ſi iã placet oẽs artes oratori
ſubiũgere:tolerabilius ẽ:ſic potius dicere: ut qm̃ dicẽdi
facultas nõ debet eẽ ieiuna:atq; nuda:ſed aſpſa atq; di
ſticta multaꝝ reꝝ iucũda q̃dã ueritate:ſit boni oratoris

Lege:ſcripta. More:con
ſuetudine nõ ſcripta. Sin⸗
gulas artes:qa ſinguli hoĩes
plures artes pcipere poſſũt
Nam nũc particulariter p⸗
bat: qđ ſupius generaliter
dixit:poſſe hoĩes plures ar⸗
tes cõprehẽdere:& dicit Pe
riclẽ utrũq; cõſecutũ fuiſſe.
Pericles:q eloquẽtiſſimuſ
fuit:& prudẽtiſſimuſ:& qui
rempublicã Athenienſium
quadraginta annis rexit.
Conſilii publici: ſcilicet ſe⸗
natus:quem publicum con
ſilium maiores noſtri ap⸗
pellarunt. Iccirco:non eſt
dicendũ:ꝙ utraq; facultas:
ſcilicet oratiõis:& admĩſtrã
dæ ciuitatis:ſit oratoris pro
pria. Eiuſdẽ hominis: aut
oratoris: aut gubernatoris
ciuitatis. Atq; artis:aut gu
bernatio ciuitatis ſit orato⸗
ris: aut ars rhetorica ſit gu⸗
bernatoris ciuitatis. Nec ſi
P.Craſſus:aliud ĩducit exẽ⸗
plum. In facultate:in ſcien
tia iuris ciuilis. Nam ſiqs:
Poſtq̃ pbauit diuerſas arteſ
in uno poſſe conſiſtere:nec
tamẽ eas eiuſdẽ facultatis eſ
ſe:nunc a ſequẽti pbat: oſtẽ
dens rem abſurdiſſimã pro
uenire:ſiqnis hoc cõceſſerit:ut qui pila optime luſerit:& interpres iuris ciuilis peritiſſimus idem ſit
Sed hoc fuiſſe in.C.Lælio accæpimus:ergo pila ludere:& duodecim ſcriptis:idẽ eſt. Præter ea:p̃⸗
ter illã artẽ & facultatẽ dicendi:quã quiſq; habet ex arte. In aliqua arte & facultate.i.ĩ aliqua facul
tate artis.nam facultas dicitur facilitas illa:quã quiſq; habet ex arte: ut facultas grammaticæ artis ẽ
ſcribere & recte dicere. Ludere pila:agilitate corporis. Ludere duodecim ſcriptis:celeritate ĩter
pretandi iuris ciuilis.Quomodo hæc cõparauit:reſpexit ad celeritatem: nam qui pila ludit: agili
corpore ut ſit:neceſſe eſt. Duodecim ſcriptis:in duodecim tabularũ legibus. Vtrũq;.ſ.& pila lu
dere:& ius ciuile interpretari. Eadẽq; ratione dicantur:quẽadmodum ſiquis ad eam artem ĩ qua
excelluerit:aliã quoq; artem adhibuerit:nõ eandem artem uocabimus:ita etiam phyſici: qui poe⸗
ma aliquod ſcripſerit:nõ idem artificiũ uocetur. Empedocles:hic de rerum natura ſcripſit:dicẽs:
omnia ex quatuor elemẽtis conſtare.ſcripſit etiã uerſibus tranſitũ xerxis:& alia nonnulla:quæ po⸗
ſtea uxor eius cremauit.Floruit autem eo tempore:quo Fabii ad Cremeram interfecti ſunt. Ad
hoc:ideſt præterea:& cæteris omiſſis:& ut de philoſophis dicũt:qui omnia ſibi arrogant:dixerunt
geometriã eſſe quandã partẽ philoſophiæ. Omnes philoſophi:quia Plato tam&ſi philoſophus
fuerit præſtantiſſimus:tñ in his artibus plurimũ excelluit. Ac ſi iam:quaſi partes ipſius facultatis:
Sed ſi uis ſcire:quænã ſit mea de oratore ſnĩa:nõ ego dixerim has artes eſſe ipſius facultatis orato⸗
riæ.Sed fatebor multa uidiſſe:& legiſſe:ut oratio quibuſcũq; ornamẽtis poſſet:ornata eẽt. Facul⸗
tas:ars rhetorica. Ieiuna:ſententiis. Nuda:uerbis. Aſperſa:quia multis. Diſtincta:quia uariis.

Multa auribus accæpiſſe:ꝑ doctrinā. Multa uidiſſe:ꝑ hiſtoriā. Multa aīo & cogitatione:ꝑ meditationē. Multa legēdo:ꝑ lectionē. Libaſſe:leuiter tetigiſſe:& ē trāſlatio ab his q ſūmis labiis poculū guſtāt. Callidū:aſtutū. Tyronē:imperitū:trāſlatio ſūpta a militibus.Nā tyrones noui milites dicūtur:& rei militaris impiti. Rudē:indoctū. Peregrinū:aduenā. Hoſpitē:alienigenā:hoc ē ignarū & inexpertē. Neq͡ꝫ uero iſtis tragœdiis:Poſtq̄ ad id argumētū rn̄dit Antonius:ꝙ Craſſus dixerat oratorē philoſophiā moralē diſcere oportere: nūc trāſit ad aliud argumētū: ī quo dixerat

multa auribus accæpiſſe:multa uidiſſe:multa aīo & cogitatiōe:multa etiā legēdo ꝑcurriſſe:neq; ea:ut ſua poſſediſſe:ſed ut aliena libaſſe.fateor.n.callidū quēdā hūc & nulla ī re Tyronē ac rudē:nec ꝑegrinū ac hoſpitē ī agēdo eē debere:neq; uero iſtis tragœdiis tuis:q̄bus uti philoſophi maxīe ſolēt Craſſe ꝑturbor:qđ ita dixiſti:neminē poſſe eoꝝ mētes:q audirēt:aut īflāmare dicēdo: aut īflāmatas reſtringere:qū ī eo maxīe uis oratoris magnitudoq; cernat̄:niſi q reꝝ oīum naturā:mores hominū:atq; rōes:penitus ꝑſpexerit.In quo philoſophia ſit oratori neceſſario ꝑcipiēda:quo ī ſtudio hoīum quoq; īgenioſiſſimoꝝ: ocioſiſſimorūq; totas ætates uidemus eē contritas:quoꝝ ego copiā:magnitudinēq; cognitionis:atq; artis:nō modo nō cōtēno:ſed etiā uehemēter admiror.Nobis tn̄ q ī hoc populo foroq; uerſamur:ſatis eſt ea de moribus hoīum ſcire & dicere: q̄ nō abhorreāt ab hoīum moribus.Quis.n.unq̄ orator magnus & grauiſ qū iratū aduerſario iudicē facere uellet:hæſitauit ob eā cauſā:ꝙ neſciret qd eēt iracūdia?Feruor ne mētis:an cupiditas puniēdi doloris?Quis qū cæteros aīoꝝ motus:aut iudicibus aut populo dicendo miſcere atq; agitare uellet:ea dixit:q̄ a philoſophis dici ſolēt?Qui ꝑtim oīo motus negāt ī aīs ullos eē debere:q qū eos ī iudiciū concitēt mētibus:ſcelus eos nephariū facere: parti q tolerabiliores uolūt eſſe: & ad ueritatē uitæ propius accedere: per mediocres ac potius leues motus debere eſſe dicūt.

Craſſus philoſophiā quoq͡ꝫ naturalē oratori eſſe ꝑdiſcēdā.& hoc loco Antoniuſ oñdit ſatis eē oratori:ſi mores hominū atq͡ꝫ cōſuetudines didicerit. Iſtis tragœdiis.i.portētis.Nā quēadmodū ī tragœdiis:ab hiſtrionibus magna q̄dem dictu ſed re ipſa inania tractātur: ita etiā ab oratore mouētur auditoꝝ animi:& oſtēdit animoꝝ impulſionē:quā Craſſuſ dixerat neceſſariā eē oratori: qđ Antonius cōfutat. In eo.ſ.inflāmando:& reſtringendo. Inflāmare: ad iracundiā. Aut reſtringere lenire:& mitigare. Vis:uirtus oratoris.Nā mouere ſūmū ac potiſſimū ē in oratore. Reꝝ omniū naturā:ꝓpter phyſicam. Mores hominū:ꝓpter æthicā. Quo in ſtudio:ac ſi diceret:ſi hoc ueꝝ eēt neminē ſpare oporteret: poſſe hāc facultatem ꝑcipere:ꝙ philoſophi omnē uitā in ea ꝑcipiēda cōtritā eē uidemus. Ingenioſiſſimorum: q ingenio ualēt. Ocioſiſſimoꝝ:q tēpus uacuū habēt.nec ī adminiſtrāda republica occupati ſunt Quoꝝ: philoſophiā q̄dē illoꝝ nō cōtēno:ſed oratoris ꝓpriā eē non dixerim.

Copiā:q̄tū ad multitudinē reꝝ. Magnitudinēq͡ꝫ:q̄tū ad difficultatē eaꝝ. Nobis tn̄:quis hæc oīa: q̄ a philoſophis tractant̄:nō ſolū laude:ſed etiā admiratiōe ꝓſeq̄nda ſūt:tn̄ ea oratoris ꝓp̄a eē nō dixeri. Ab hoīum moribus:a cōſuetudie. Quis.n.& oñdit tenēda hæc eē:q̄ ad mores hoim ꝑtinēt: potius cōſuetudine q̄ arte.nā ſi natura:q̄ nobis data ē:cognoſcere poſſumus:& iracūdiā & feruorē mētis:& ſi nō poterimus diffinire qd ſit iracūdia:nō tn̄ ꝓpterea offō phi ſatiſfacere nō poterimus: uidelicet aīos iudicū ad quēcūq͡ꝫ motū uoluerimus īpellere. Magnus: re & noīe. Grauis:cōſilio & auctoritate. Hæſitauit:dubitauit:tardus ē ī dicēdo. Feruor ne mētiſ:ſ. iiuria ad eos q audiūt ꝑtinet. An cupiditas:ad eū đ quo dr̄ ſpectat.i.ulciſcēdi. Quod neſciret qd eēt iracūdia:haud magni refert diffinire iracūdiā:iracūdia ne ſit motus aī:an cupiditas ulciſcēdi? Quis qū cætos:ꝑterea quē admōm dixi đ iracūdia:pari mō dicēdū ē đ cæteris rebus. Cæteros:ut odii cōtētiōis iuidiæ.rurſus amoris miſericordie:& miſeratiōis:q affectus moueri ſolēt ab oratore. Aut pplō:ſi ī cōciōe: & roſtris aliqd agēt. In aīs hoīum:ꝙ uidelicet dicūt aīos nr̄os ita uirtute eē cōpoſitos:ut ægritudie nlla cōmoueri poſſint. Qui &:un̄ etiā apud Lacedæmones lex erat neqs ꝓemio uteret̄:ſed qū qs ad dicēdū ueniret:rē tm̄modo nudā declararet:eo ꝙ ī ꝓemiis potiſſimū cōmouerent:& ꝑturbarent auditoꝝ aī. Tolerabiliores.ſ.q̄ ſtoici. Mediocres leues:qđ eſt academicoꝝ:& etiā ꝑipatheticorum qū ī his philoſophis tāta ſit diſſēſio:qd oratoris eſt hæc ꝑdiſcere? Accedere.i.ꝓpius uenire ad co

Orator aũt oĩa hæc:q̃ putãtur ĩ cõi uitæ cõſuetudĩe mala ac moleſta:& fugiẽda multo maiora:& acerbiora uerbis facit. Itẽ ea q̃ uulgo expetẽda atq; optabilia uidẽtur dicẽdo:amplificat atq; ornat: neq; uult ita ſapiẽs inter ſtultos uideri:uti q audiãt aut illũ ineptũ:aut græculũ putẽt:aut etiã ſi ualde ꝓbẽt ingeniũ oratoris:ſapĩam aĩ admirent̃:ſe eẽ ſtultos moleſte ferãt. Sed ita pagrat per aĩos hoĩum:ita ſẽſus mẽteſq; ptractat: ut nõ deſideret philoſophoꝝ deſcriptiones:neq; exqrat oratione: ſummũ illud bonũ ĩ aĩo ne ſit:an in corpore:uirtute:an uoluptate definiat̃:an hæc ĩter ſe iũgi copulariq; poſſint: an uero ut qbuſdã uiſũ eſt:nihil certũ ſciri:nihil plane cognoſci:& ꝑcipi poſſit:quaꝝ reꝝ fateor magnã multiplicẽq; eẽ diſciplinã:& multas copioſas uariaſq; rõnes: Sed aliud qddã longe aliud Craſſe q̃rimus. Acuto hoĩe nobis opus ẽ & natura uſuq; callido:q ſagaciter pueſtiget qd ſui ciues:iiq; hoĩes qbus aliqd dicendo pſuadere uelit:cogitẽt: ſẽtiãt:opinent̃:expectẽt. Teneat oportet uenas cuiuſq; gñis:ætatis:ordĩs:& eoꝝ apd̾ quos aliqd

gnitionẽ humanæ cõſuetudinis. Orator:His breuibus uerbis docet:quæ in proemiis faciẽda ſũt. In cõi uitæ cõſuetudine:nõ diſcedit a cõi hominũ coſuetudine:qũ motus aliquos ſẽdare uoluerit Mala:ut noceãt. Moleſta:ut diſpliceãt. Fugiẽda:qa inuidiã concitant. Bona:quia utilia ſunt. Iocunda:qa delectant. Honeſta:qa ꝑ ſe ſũt appetẽda:& hæc ſupĩoribus cõtraria ſũt. Neq; uult ita ſapiẽs:Cœpit ſupius dicere de oratoris officio:qd ipſi faciendũ ſit:ut mores eoꝝ diligẽter exquirat: Neq; uelit ita ſapiẽs uideri inter ſtultos:ut eũ græculo cõparẽt:uel qũ eũ audiãt:inſulſos ſe: & inſipientes eẽ exiſtimẽt:& ex hoc maliuoli reddãtur. Sapiẽs nam uulgũ ſtultũ dixit. Inter ſtultos.i.ĩter turbam: & multitudinẽ uulgi. Ineptũ qui nõ ſeruato loco:nec tẽpore de his diſputet: q̃ minime ſũt idonea. Nam in foro nõ decet diſputare ꝺ philoſophia:& rebus naturalibus. Græculũ:qa græculorũ iſta cõſuetudo ẽ:de eiuſmõi rebus diſputare ĩ ſcholis. Sapientiã animi admirẽtur:Hic qui hoc ſtudet:ut apud oẽs ſapiẽtia admirabilis ſit:nõ recuſat quo minus illi q audiũt ingeniũ ſuũ laudẽt:ita & laudẽt ſapiẽtiã ſuam:ut ſe inſipiẽtes eẽ putẽt. nã hoc pareret iniuriã. Eẽ ſtultos:cõparatione oratoris. Sed ita pagrat:ſed ille ſeqtur naturalẽ quandã rationẽ:& ita inducit:ut facile ĩtelligat:qd ſit ſibi faciendũ Animos hominũ:ita ſẽſus i. naturalis affectus. Mentes:rationes quibus mores hominũ cognoſcũtur:quoꝝ Craſſus dixerat:aliud naturaliũ: aliud uero moraliũ eſſe. Philoſophoꝝ deſcriptiones.i.philoſophoꝝ diſputationes. Oratione.ſ. diſputando:an in animo.i.in honeſto:an in corpore.i.in bona ualitudine. Nã aliq in honeſto:alii in bona ualitudie ſũmũ bonũ ponebãt:nõnulli ĩ uoluptate: & hi ĩ nullo philoſophoꝝ numero habent̃. In uirtute:ut ſtoici:pipatetici & academici. An uoluptate:ut epicuri. Nã q uirtutẽ ſũmum bonũ diffiniũt in aĩo ponũt. Qui uero in uoluptate & bona ualitudine:in corpe ſtatuũt. An hæc.i.an ſũmũ bonũ in bona ualitudine:aut in uirtute:aut ĩ uoluptate ſimul cõiungi poſſit: quomodo hoc cõiũgi põt: difficile ſane uidet̃:ut qui ĩ corpore ponũt:nõ diſſẽtiãt ab his:q i animo cõſtituũt. Sed hoc modo nõnulli argumẽtari uoluerũt ut ſentẽtias philoſophoꝝ cõcordes oſtẽderent. Voluptas ſine bona ualitudine eẽ nõ põt:hoc eſt coniunctũ. Rurſus bona ualitudo uirtutẽ deſiderat:ut modeſta cõtinẽtiq; uita bonã ualitudinẽ ſi eſt:cõſeruet:ſi nõ eſt cõparet. Rurſus uoluptatis comes eſt uirtus doloris comes eſt uitiũ. Nã ut rebus fortiter:ac ſapiẽter geſtis gaudemus:ita cõtrariis neceſſe ẽ doleamus. Quibuſdã.ſ.academicis.tam&ſi enim multa cõcedũt:tamẽ nihil affirmãt: ut Cice.ad Hortenſiũ iu academia:Sunt qui concẽdãt ſolem:lunã:ſtellas:cœlũ & terrã deos eẽ. Nam quia uidebãt certũ ordinẽ ſeruare:ꝓpterea deos eẽ credebant:ſed tamẽ nõ affirmabant. Fateor magnã:nõ negauerim inqt eam ſcientiã:que ab his philoſophis tractatur:magnã eẽ:ſed oratori nõ eẽ neceſſariam. Multiplicẽq;:quia uariæ ſunt philoſophoꝝ ſectæ. Copioſas:ipſo argumẽtoꝝ genere. Variaſq;:modo naturales:modo morales. Acuto:ad intelligẽdũ. Callido:ad excipiendũ. Sagaciter:inſidioſe quodãmodo ueſtigãs:& eſt trãſlatio ab odorãte cane. Cogitent:de præſentibus. Sẽtiant & opinẽtur:de præteritis & futuris. Sentiãt:iudicãdo. Opinẽtur:cogitando. Expectent: cupiẽdo:& optãdo futura. Cuiuſq; generis.i.cuiuſcũq; cõditionis humanæ:& ẽ metaphora a fõtibus:quoꝝ ꝓ q̃litate loci:aut dulces:aut ſalſæ:aut amaræ ſũt uenæ. Pari rõne hominũ gñã diuerſa ſunt:alii ſunt mites:alii acerbiores:alii comes & faciles:alii moroſi & difficiles. Aetatis:adoleſcentiæ feruentioris: iuuentutis lenioris:ſenectutis grauioris. Ordinis:ut plæbei:equeſtris ſenatorii. Plæbei cupidioris. Equeſtris ambitioſioris:& glorioſioris. Senatorii conſtantioris: & grauioris.

Agat:in pñti. Acturus:in futuro. Mẽtes:rationis ẽ. Sẽſus:naturæ. Nã mẽtes ꝓ cõſuetudĩe morũ: ſenſus ꝓ naturali affectu. Philoſophoꝝ: Sed quõ Antoni:nõ uis oratorẽ philoſophiæ libros legere? Volo equidẽ:ſed nolo:ut ſint q̃ſi adminicula oratori:ſed quædã q̃ſi laxamẽta a laboribus: qũ a reipublicæ adminiſtratione uacui erimus. Atq; ociũ:a gerẽdis rebus. Requiẽ:a laboribus. Ne ſiqñ:nec uelim ipſũ mutuo q̃ſi accipe a Platone:quãdo de ea diſputare uoluerit:qa nõ ẽ oratori neceſſaria. De iuſticia:de q̃ ſupra dixit. Quæ duplex ẽ:altera uniuerſalis:altera ſinglãris.

agat:aut erit acturus:mẽtes ſenſusq; deguſtet:Philoſophoꝝ autẽ libros reſeruet ſibi ad huiuſmodi tuſculani requiem:atq; ociũ. Ne ſiqñ ei dicendũ erit de iuſticia & fide:mutuet a Platõe:q qũ hæc exp̄mẽda uerbis arbitraret:nouã q̃ndã fixit ĩ libris ciuitatẽ:uſq; eo illa: q̃ dicẽda de iuſticia putabat:a uitæ cõſuetudine: & a ciuitatũ moribus abhorrebãt. Quod ſi ea ꝓbarent ĩ populis: atq; ĩ ciuitatibus:qs tibi Craſſe cõceſſiſſet clariſſĩo uiro & ãpliſſimo p̃ncipi ciuitatis: ut diceres illa ĩ maxĩa cõciõe tuoꝝ ciuiũ:q̃ dixiſti? Eripite nos ex miſeriis: eripite ex faucibus eoꝝ:quoꝝ crudelitas nr̃o ſãguĩe nõ põt explẽri:nolite ſinere nos cuiq̃ ſeruire:niſi uobis uniuerſis quibus & poſſumus:& debemus. Omitto miſerias:ĩ qbus ut illi aiũt uir fortis eẽ non põt:omitto fauces:ex qbus te eripi uis:ne iudicio iniquo exorbeat ſãguis tuus: qđ ſapiẽti negant accidere poſſe. Seruire uero: nõ modo te ſed uniuerſũ ſenatũ:cuius tum cauſas agebas:auſus es dicere:põt ne uirtus Craſſe ſeruire iſtis auctoribus:quorũ tu præcæpta oratoris facultate cõplecteris:q̃ & ſemp & ſola libera ẽ:quæq; ẽt ſi corpora capta ſint armis:aut cõſtricta uĩculis:tñ ſuũ ius atq; oĩum reꝝ ĩpunitã libertatẽ tenere debeat? Quæ uero addidiſti nõ modo ſenatũ ſeruire poſſe populo:ſed etiã debere: qs hoc phũs tã mollis:tã lãguidus:tam eneruatus:tam omnia ad uoluptatẽ corpis dolorẽq; referẽs ꝓbare poſſet ſenatũ ſeruire populo: cui populus ipſe moderãdi & regẽdi ſui po

Singularis ẽ æqtatis mater:uniuerſalis eſt oĩum uirtutũ capax. Hæc:quæ ad iuſticiã & æquitatẽ ptinẽt. Quod ſi ea: Poſtq̃ aliis argumẽtis nixus ẽ ꝓbare philoſophiã nec moralẽ:nec naturalem oratori neceſſariã eẽ: nunc ab ipſius Craſſi exẽplis probat. Dicit enim o Craſſe aliter dicis:& aliter facis. Dicis oratori ſeruãda eẽ p̄cæpta philoſophoꝝ:& tamẽ ĩ orationibus tuis aliter facis. nã ſi orationes tuæ diligẽtius ĩſpicientur:aĩaduertet longe a philoſophis eẽ alienas. Ea:quæ a Platone: & cæteris philoſophis tractãtur. Eripite: Ecce uerba Craſſi & dicta eẽ ĩtelligimus aduerſus Cepionẽ & M. ſcauꝝ:& L. philippũ:q ſenatũ inuaſerant eqtũ opibus fræti:quẽ M. Craſſus defẽdebat. Druſus enĩ cõtra nobilitatis p̄ncipes plæbẽ erexerat: maxime ſpe legis agrariæ: & ꝓmiſſione ciuitatis:ſocios etiam ĩ partes ſuas illexerat. Eripite. ſ. o Quirites. Ex miſeriis. ſ. nobilitatis:q nos ĩ ſeruitutẽ:ſi cõcedatũ tradere cupiũt. Eoꝝ. ſ. equitũ:q ſæpe multa ĩ plæbẽ moliti ſũt. Cuiq̃. ſ. nobilitati: niſi uobis o quirites. Debemus enim ſolũ populo Romano ſeruire. Probat Antonius hæc uerba Craſſi lõgẽ diuerſa a philoſophoꝝ ſẽtẽtiis. Omitto. ſ. eripite nos ex miſeriis:ergo miſeros cõcedis eẽ fortes:qđ penitus philoſophi negãt. Fauces:qa fauces dixiſti:ex qbus te uis eripi:ne ſanguis tuus exorbeat iudicio iniquo. Quod:uidelicet utrũq;. ſ. & miſerias:& metũ mortis. Nã philoſophi negãt metũ mortis ſapiẽti timendũ. Seruire uero: Sed dicamus qđ dixiſti ſeruire:quõ pñt hæc tua p̄cæpta philoſophoꝝ ſentẽtiis eẽ accõmodata? qũ uirtus nunq̃ ſeruire poſſit. nã ſi uirtus ſemp libera ẽ:quomodo ſapiens ſeruus eẽ põt? Poteſt ne. q. d. non. Et ſemper:quia nunq̃ ſeruit. Nam ipſa ſola ſempiterna utit libertate. Armis:ab hoſtibus. Vinculis:cuſtodia. Impunita:qa nunq̃ ſupplicia ſentit. Quæ uero addidiſti:Pergit Antonius redarguere Craſſum q aliter fecerit:& faciat ĩ orationibus ſuis:q̃ ipſe ſupius p̄cæperat:uidelicet oratores philoſophiæ p̄cæpta ſeq debere:qđ minime facit:& uerboꝝ ſuoꝝ particulã illã rep̄hendit. ſ. nolite ſinere nos cuipiã ſeruire:niſi uobis uniuerſis. hoc loco dixiſti inqt o Craſſe ſenatũ debere ſeruire pp̄lo:qũ ſenatus potius ipſe habenas regẽdi & moderãdi accæpit. Quæ uero:& dicit hæc dicta rep̄hẽdi a qbuſdã philoſophis. Tã mollis:tã effœminatus. Tã languidus:tã torpidus. Tam eneruatus:tam diſſolutus. Ad uoluptatẽ:ſicut epicuri:qui dicebant dolorem fugiendum:& uoluptatem appetẽdam. Moderandi:ne cupide effluerent. Regendi: ne a recto errore labantur.

teſtatē:q̄ſi q̄ſdā habēas tradidiſſet. Itaq; hæc qū a te di
uinitus ego dicta arbitrarer. P. Rutilius Ruffus hō doc
tus & philoſophiæ deditus nō tm̄ paꝝ cōmode: ſed eti
am turpiter: & flagitioſe dicta eē dicebat. Idē. Qu. Ser-
uiū Galbā quē hominem probe noſſe & meminiſſe: ſe
aiebat: pgrauiter reprehendere ſolebat: ꝙ is. L. Scribo
nio q̄ſtionē i eū ferēte: populi miſericordiam cōcitaſſet
qū. M. Cato Galbe grauis atq; acer īimicus aſpere apđ
populū romanum: & uehemēter eēt locutus: quā orati
onē ī origībus ſuis expoſuit. Reprehēdebat igiť Galbā
Rutilius ꝙ is. C. Sulpicii Galli ꝓpinq ſui. Qu. pupliū
filiū ipſe pene ī hūeros ſuos extuliſſet: q pr̄is clariſſimi
recordatiōe & memoria: fletū populo moueret: & duos
filios ſuos paruos tutelæ populi cōmēdaſſet: ac ſe tanq̄
ī ꝓmptu ſiue ī ꝓcinctu teſtm̄ faceret: ſine libra: atq; ta
bulis po. ro. tutorē īſtituere dixiſſet illoꝝ orbitati. Itaq;
qū & īuidia: & odio populi tū Galba ꝑmereť: his quoq;

Itaq;: & ob ēam rem: qa ualde diſſentiūt philoſophi ab his: quæ poſita ſūt in cōditione humanæ
uitæ: qū hæc tua dicta mirifice laudarē. P. rutilius: ea rephēdere cœpit: ꝙ ea nimis molliter & effœ-
minate dicta eē diceret. P. rutilius: de quo poſtea latius diceť. Homo doctus: eo ꝙ philoſophiæ
plurimū deditus eēt. Et philoſophiæ deditus: & iō abhorrebat ab his dictis tuis: qa philoſophus
erat. Turpiter: turpe diciť: qđ ē euitādū. Flagitioſe: flagitioſū: qđ reprehēdendū ē. Idem. ſ. P. ru
tilius reprehēdebat Sergiū Galbā ob hāc qōnem: quæ ifra ē: & habita eſt cōtra Galbā: ꝙ luſitanoꝝ
haud mediocrē numeꝝ in-
terpoſita fide ꝑtor in hiſpa
nia occidi iuſſit. Itaq; actiōi
tribunitiæ qum ſe. M. Cato
admodū ſenex oratiōe ſua:
quā i originibuſ rettulit ſub
ſcriberet. Reus ꝓ ſe iā nihil
recuſās paruulos liberos ſu
os: & galli ſanguine cōiun-
ctū ſibi filiū flens cōmenda
re cœpit. Eoq; facto mitiga
ta cōciōe: q oium cōſēſu pi
turus erat: nullū pene triſte
ſuffragiū hūit: quēadmodū
Valerius i mēorabilibus li.
viii. de his q qū rei eēnt infa
mes: nihilominus euaſere.
Cōmeminiſſe: Quō ado-
leſcēte Galba cauſā ægiſſet.
L. ſcribonio trib. plæ. Gra
uis: q inimicitias cū Galba
uehemter agebat. Cn. Sul
pitii: Hic Sulpitius gallus ē:
de quo apud Valerium legi
mus: ꝙ. L. pauli Aemilii ad-
uerſus Perſā Macedonū re-
gē bellū gerētis ecthlipſi facta: de cœli & ſideꝝ natura diſſerens eos alacres: qum pauidi eēnt effecit
Recordatione & memoria: unū patientis: alterū agētis. Ac ſe tanq̄ in promptu ſiue ꝓcinctu: in
promptu ſiue in ꝓcinctu teſtamentū ſignificat: ꝙ milites præſētibus cōmilitonibus teſtamēta facie
bant nō ſcripta. Plutarchus dicit in coriolano: Mos romanis erat: ut milites qum in acie īſtructi ſcu
ta capturi: ueſtēq; cincturi eēnt: tribus aut quatuor audiētibus hæredē nominarēt. Et hoc teſtamen-
tum uocabatur eē factū in prōptu: ſiue in ꝓcinctu. Sine libra: qa ibi libra nō adeſt: qum in hoſtem
ruiturus ē. Libra: Eo ꝙ teſtamentū ſemp mācipationē cōtinet: quotiēs hæres aliqs nominať māci-
patio ſignificať. nā hæredibus noīatis: alienatio ſeqtur. Oīs res q̄ mācipať. i. ab uno dn̄o i aliū tranſi
re pōt: emācipať p nexū. i. p quādā iuris ſolēnitatē. Nexus eſt quædā iuris ſolēnitas facta: ſicut Caius
expoſuit inſtitutoꝝ lib. ii. cuius uerba hæc ſūt: Mācipatio ē quædā imaginaria uēditio: qđ ē ꝓprium
ius ciuiū Romanoꝝ. Adhibitis nāq; qnq; teſtibus ciuibus Romanis puberibus: præterea alio q li
brā teneat: q libripens dicitur: is q mancipiū accipit: hūc inqt hominē iure quiritū meū eſſe animo.
Iſq; mihi emptus ē ære æneaq; libra: & ære librā ꝑcutit: idq; æs dat ei: a quo mācipiū accipit: q̄ſi ꝓ-
cii loco. Modo aūt dicit: ſine hac ſolēnitate: quaſi in ꝓcinctu teſtamentū cōdidiſſe Galbā. Hæc Boe
tius in topica Ciceronis: qbus e uerbis intelligere poſſumus in teſtamētis cōdendis. Ideo librā adhi
beri quia mācipatio fit hæreditatis. Nam bona teſtatoris in hæredes trāſeūt: cuius cōſuetudinis noſ
ueſtigia tenemus: qum i ſtipulationibus dicať: Boni auri: iuſtiq; pōderis exhibitā eſſe pecuniā. Ergo
& i tutoribus teſtamto ſcribēdis hæc aderāt: quæ ſignificarēt bona teſtātis cū hæredibus pupillis tā
tiſper in poteſtate tutoris eē: dum illi impuberes eēnt. Hanc etiā conſuetudinē Varro de doctrina lī
guæ latinæ his uerbis innuit: Manilius iuriſcon. inqt: Omne ſcribit qđ per librā: & æs geritur ī quo
ſint mācipia. Mutius iuriſcon. quæ p æs & librā fiūt: ut obligētur: præterq̄ mācipio denť. Hoc ueri-
us eſſe ipſū uerbū oſtendit: de quo quærit. Nam id eſt qđ obligatur p librā: neq; ſuū fit: uidelicet ne
xus: de nouis ſignificatione quærebat Mutius: cui ſentētiæ cōuenit: qđ hoc loco Cicero dicit. Nam
tutori nō datur mancipio pupillus: & obligatur p librā: nec ſuus fit: ſed ad tēpus dūtaxat obnoxius
eſt ei: quoad in tutelā ſuā uenerit. Illoꝝ. ſ. pupilloꝝ. Inuidia: ꝙ potēs nimiū atq; ſuperbus fuiſſet
qui luſitanoꝝ ingentē numerū interpoſita fide interemiſſet. Odio: crudelitatis. His quoq; eum
tragœdiis. i. his quaſi tragœdiarū repræſentationibus. Nam tragœdiam repræſētare uidebatur: qū

eũ tragœdiis liberatũ:ferebat:qđ itẽ apud Catonẽ ſcrip
tũ eẽ uideo:niſi pueris & lachrymis uſus eẽt:pœnas eũ
daturũ fuiſſe.hæc Rutilius ualde uituperabat: & huic
humilitati dicebat uel exiliũ fuiſſe:uel mortẽ aн̃ponen
dã.neq; uero hoc ſolũ dixit:ſed ipſe & ſẽſit:& fecit.Nã
qũ eẽt ille uir exẽplũ:ut ſcitis: ĩnocẽtiæ:qũq; illo nemo
neq; ĩtegrior eẽt ĩ ciuitate:neq; ſanctior:nõ modo ſup/
plex iudicibus eſſe uoluit: ſed ne ornatius quidem aut
liberius cauſã dici ſuã: q̃ ſimplex oĩo ueritatis ferebat
Paulũ huic Cottæ tribuit ptiũ diſertiſſimo adoleſcenti
ſororis ſuæ filio.Dixit itẽ cauſã illã quadã ex pte: Qu.
Mutius:more ſuo nullo apparatu:pure & dilucide qđ
ſi tu tũc Craſſe dixiſſes:q ſubſidiũ oratori ex illis diſpu
tatiõibus qbus philoſophi utunť:ad dicẽdi copiã petẽ/
dũ eẽ pauloãte dicebas: & ſi tibi ,p.P.Rutilio nõ philo
ſophoꝶ more:ſed tuo:licuiſſet dicere: q̃uis ſcelerati il/
il fuiſſent:ſicuti fuerũt peſtiferi ciues:ſupplicioq; digni
tñ oẽm eoꝶ ĩportũitatẽ ex ĩtimis mẽtibus euelliſſet uis
oĩonis tuæ:nũc talis uir amiſſus ẽ:dũ cauſa ita dr̃: ut ſi
ĩ illa cõmẽticia Platõis ciuitate res ageretur:nemo inge/
muit:nemo inclamauit patronorum:nihil cuiq̃ doluit
nemo eſt q̃ſtus:nemo remp.ĩplorauit:nec ſupplicauit
qd multa? Pedẽ nemo ĩ illo iudicio ſupploſit.Credo ne
ſtoicis renũciareť:imitatus ẽ hõ romanus & conſularis

pupillum pene in humeros extolleret. Itẽ:Similiter dicebat Rutilius ſicut apud Catonẽ in libris
originũ ſcripta erat hæc oratio. Pueris:ſpectaculo pueroꝶ. Hæc Rutilius ualde uituperabat:ut
pote philoſophus.Sed ſi fuiſſet orator nõ reprehẽdiſſet.Ergo apparet oratoriã facultatẽ a philo/
ſophoꝶ facultatibus ualde alienã atq; diuerſã eſſe. Humilitati.i.abiectioni. Nam qum eẽt ille:ſi
cut etiã apud Valeriũ huius uiri mẽtio fit:quomodo dãnatus fuerit.Hũc.P.Rutiliũ ſũmæ innocẽ/
tiæ uirũ:quoniã quæſtor.C.mutii ,pconſulis aſiam ab iniuriis publicanoꝶ liberauit: inuidia eque/
ſtris ordinis:qui tũc iudicia
exercebãt repetundarũ dã/
natus in exilium miſſus eſt.
Qui qũ poſtea ob ſyllanã
uictoriã in patriã redire li/
ceret:malluit in exilio eſſe:
q̃ q aliquid contra leges fe
ciſſe uideretur. Innocẽtiæ
nã inocẽtia eſt p̉mũ iuſticiæ
munus:ut ne cui qs noceat.
Integrior:ĩcorruptior: qa
nulla cupiditate uinceretur
Sanctior:firmior: cõſtan/
tior:q nulla animi ptũrba/
tione frangi poſſet. Orna
tius:apparatius. Ferebat:
dabat:concedebat. Paulũ
huic:cõceſſit inqt huic Cot
tæ adoleſcenti diſertiſſimo
paulũ partiũ.i.paruulã dicẽ
di partem: q filius ſororis
ſuæ eẽt. Nullo apparatu.i.
nullo ornatu. Pure:ſimpli
citer. Dilucide:uſitate mo
re ſolito. Quod ſi tu tunc
Craſſe:Dãnatus eſt inqt.P.
Rutilius: q nemo pro eo
cauſam dixit:ſicut res mere
re uidebať. Sed ſi tu inquit
Craſſe dixiſſes:nõ philoſo/
phoꝶ more:ſed tuo potius
arbitrio.P.Rutilius tantus
ciuis eẽt ſeruatus:neq; phi/
loſophos imitatus eẽs:quã/
uis oratori adiumẽta a phi/
loſophis ſumenda eẽ dixiſſes. Tũc:qum quæſtio habita eſt in Rutiliũ. Subſidiũ:adiumentum.
Ex illis.ſ.præcæptis & inſtitutis philoſophorum. Tuo more: ut in cæteris cauſis dicere ſoles.
Licuiſſet:per ipſum Rutiliũ:uidelicet qui nõ eſt pro ſe paſſus orari. Peſtiferi ciues:equites notat:
cuius ordinis inuidia:& factione dãnatus eſt Rutilius:qui(ut ſupra diximus)cũ Mutio conſenſerat
nequid publicani in aſia agerent. Digni:quia ipſi merebantur ſuppliciũ. Eorum:equitum & pu
blicanoꝶ. Euelliſſet:expuliſſet. Vis.i.potuiſſet orationis tuæ uehemẽtia e cordibus eoꝶ impor
tunitatẽ delere. Nũc:ſed quia nõ oratorio:ſed philoſophico more cauſa eſt acta: Ideo damnatus
eſt uir tãtus:& ciuitas noſtra uirũ talem amiſit. Dum cauſa ita dicitur.i.nõ alio more Rutilii cau/
ſa acta eſt:q̃ ſi ageretur in ciuitate:quã Plato ſibi finxit in libris περι τωυ νομων.i.de legibus. Cõ/
menticia:ficticia:quam Plato ſibi finxit. Nemo ingemuit.ſ.patronorum ad cõmiſerationem cõ/
mouendã. Inclamauit:ad indignationẽ õcitandam ĩ aduerſarios. Nihil cuiq̃: ad id quod dixit
inclamauit. Nemo eſt queſtus:ad id quod dixit:ingemuit. Nemo remp.implorauit.i.nemo po
pulum inuocauit:ut reo opem afferret. Nec ſupplicauit:nec etiam reum ſub iudicũ poteſtate ſta
tuit.Nam utraq; loca plurimum ualent ad cõmiſerationem cõmouendam. Pedem ſupploſit:id/
eſt nemo pede ſtrepitum:nec plauſum fecit dolorem oſtendens. Credo ne ſtoicis renunciaretur:
ironice dixit.Verebantur ne ſi ipſis ſupplicatũ fuiſſet ,p Rutilio:ſtoicos offenderet:quia Rutulius
ſtoicus erat. Imitatus:Fecit inquit quẽadmodũ Socrates.Nam ſi in cauſa ſua ſe oratorẽ p̃buiſſet:
abſolutus fuiſſet.Sed ſi Socrates abſolutus fuiſſet:iniqui nobis fuiſſet philoſophi nimiũ profecto.

ueterē illū Socratē:q quī oīum ſapiētiſſimus eēt :ſāctiſ
ſimeq; uixiſſet:ita ī iudicio capitis ꝓ ſe ipſe dixit:ut nō
ſupplex aut reus:ſed magiſter :aut dn̄s uideret̃ eē iudi/
cū:qn etiā qū ei ſcriptā orōnē diſſertiſſimus orator Ly/
ſias attuliſſet:quā ſi ei uideret̃:ediſceret:ut ea ꝓ ſe ī iudi
cio uteret̃:nō īuitus legit:& cōmode ſcriptā eē dixit.ſed
inqt:ut ſi mihi calceos ſyconios attuliſſes nō uterer :q̄/
uis eēnt habiles & apti ad pedē:qa nō eēnt uiriles:ſic il/
lā orōnē diſertā ſibi:& oratoriā uideri:fortē & uirilē nō
uideri.Ergo ille quoq; dānatus ē: neq; ſolū ꝑmis ſniis :
qbus tm̄ ſtatuebant iudices dānarēt:an abſoluerēt : ſed
etiā illis:q̄s iteꝝ legibus ferre debebant. Erat.n.athenis
reo dānato:ſi fraus capitalis nō eēt:q̄ſi pœna ea æſtima
tio:& ſnīa:qū iudicibus daret̃:īterrogabat̃ reus:quā q̄ſi
æſtīationē cōmeruiſſe ſe maxīe ꝯfiteret̃: qđ qū īterroga
tus ſocrates eēt:reſpōdit:ſe meruiſſe:ut āpliſſīs honori
bus & præmiis decoraret̃: & ut ei uictus quotidianus ī
pruthaneo publice præberetur:q honos apđ græcos ma
ximus haberetur : cuius reſpōſione ſic iudices exarſerūt
ut capitis īnocētiſſimū hoīnē condēnarēt:q qdē ſi abſo
lutus eſſet:qđ mehercule:etiā ſi nihil ad nos ꝑtinet: tn̄
ꝓpter eius īgenii magnitudinē uellē quonā modo iſtos
philoſophos ferre poſſemus : q nūc qum ille dānatus

Veterē illum:per excellētiā hoc dixit.q.d.ueterē & ſūmū philoſophū. Sapiētiſſimus:etiā oracu
lo Apollinis. Ita ī iudicio capitis:uidebat̃ ipſe nō ut reus & ſupplex:ſed eo uultu:eoq; habitu cau/
ſam ſuā dixit:ut nō ſupplicare iudicibus:ſed īperare uideret̃. Accuſabat̃.n.hiſce criminibus : q iura
uiolaret:quæ ciuitas ex maioꝝ īſtituto ſuſcæpat:deos eē nō exiſtimās:alia uero dæmonia inducēs.
Cōtra ius itē & fas iuuenes corrūpere. Dānatus ē igit̃ iudicū ducētis octoginta & una ſentētiis. Poſt
paucos deinde dies uenenū hauſit:multa ꝑus đ īmortalitate aīoꝝ diſſerēs. Sed Athenienſibus eius
facti tm̄ pœnitētiæ īceſſit:ut
mox palæſtras& gymnaſia
clauderent:& alios qdē exi/
lio : Melytū uero delatorē
morte damnarent: Socratē
ærea imagine publice ho/
norarēt:quā a Lyſippo ꝑfē
ctā iu urbis celeberrimo lo/
co ſtatuerūt. Pulchra ē apol
logia xenophōtis de Socra
te:quē cōſtat caſtiſſimū fuiſ
ſe. Qum ei ſcriptā oratio/
nē:Lyſias diſcipulus Socra/
tis fuit:q orationē copioſiſ/
ſimā:& cauſæ ſuæ cōmodiſ
ſimā cōpoſuit:& eā Socrati
tradidit:ut ea ſi uideret̃: ute
ret̃ in iudicio. Eā quidē legit
Socrates:& ꝓbauit cōmo/
de ſcriptam:ſed tamē ea uti
noluit. Cui qū Lyſias dixiſ/
ſet:Cur ea uti nō uis: qū ap
te cōpoſita ſit? R̄ńdit:qa ui
delicet nec ſi mihi calceos ſi
cyonios(ſūt eni effœmiatio
res)attuliſſes: etiā ſi mihi ac
cōmodati:& habiles eſſent
ego tamen eis non uterer :
quia non eſſent uiriles.
Calceos ſicyonios : Sicyon
inſula eſt:teſte Plinio ī ma/
ri ægæo:ex oppoſito ad epi
daurum : unde calciamen/
ta ſicyonia dicta ſunt. Lucanus:& pedibus leua ſicyonia demit honeſta. Apti:idonei. habiles ad
quantitatem:apti ad qualitatē. Diſertā:excultam. Oratoriā:artificioſam. Ergo : Quaſi Anto/
nius cū īdignatione dixit:ille dānatus ē ob ſuā ſeueritatē. Ille quoq;:ſicut Rutilius. Hoc ideo dicit
qa Athenieſes ꝑmo quidē ſimpliciter diſputabāt:reus nunqd damnādus:an abſoluēdus eēt? Dein/
de ſi nocēs uideret̃:reliqua cōſultatio erat:qua pœna damnādus eēt. Et hoc dixit:quia nō ſolū ꝑmiſ
ſentētiis damnatus ē:ſed etiā reliquis:in qbus pœna capitis afficiendū eē putarūt. Illis legibus.i.ſe
cūdū illas leges:quæ ita ſceleribus pœnā:ſicut uirtutibus præmiū ſtatuūt. Erat eni Athenis:Et oſtē
dit quomodo ius reddebāt Athenis. Primo quidē iudices īter ſe diſputabāt:nūquid damnādus eēt
Deinde qū nocēs uiſus fuiſſet:interrogabāt iudices reū:niſi eēt in iudicio capitis:quā pœnā meruiſ/
ſet. Ita etiam de Socrate ꝑmis ſentētiis iudicarūt eū eſſe nocentē. Secūdo eū obtulerūt iudicibus. Iu/
dices aūt interrogarūt reū quā pœnā meruiſſet:tūc ille ſe meruiſſe ſūmos honores dixit:& ſibi īgē/
tia præmia in pruthaneo dāda eē dicebat:cuius reſpōſo ſic iudices exarſerūt:ut eū pœna capitis affi
cerēt. Reo dānato:Ita ſtatuebant pœnā Athenis iudices ei q damnatus eēt:quaſi ex ipſius rei ſen/
tentia. Damnato:qui damnaretur. Fraus:ideſt pœna:ut apud Virgilium:Iam noſces uentoſa fe
rat cui gloria fraudē:ideſt pœnā. Aeſtimatio:æſtimabant.i.ſtatuebant iudices:qualis:quātaq; pœ
na ſumēda eēt de reo. Pruthaneo:ſicut diceres in capitolio. Nā pruthaneus locus erat ī arce digni
ſimus:ubi magiſtratus conſiliū habere ſolebant. Erat etiā pruthaneus magiſtratus:ut cōſulatus dici
tur:quē publici conſilii principē appellabant : græcē autē magiſtratus ille πρυοάνειο appellabat̃.
Quonā modo:Si abſolutus fuiſſet Socrates:adeo ſe nobis arrogātes præbuiſſēt:ut nullo modo
ferri potuiſſent.q.d. Si nūc ſe iniquos ꝓbēt dānato Socrate:q̄ iniqores fuiſſēt:ſi abſolutus fuiſſet.

Inſcitiam.i.ignorantiã. Nõ pugno:nõ contẽdo. Melius:tutius. Verius:probabilius:an orare an philoſophari:nõ dico utrũ ſit melius:ſed dico hoc ab illo lõge diuerſiſſimũ. Hoc.ſ.orare. Sine illo:philoſophari. Nam ꝙ ius ciuile:Hæc eſt quarta pars ꝑncipalis huius capitis:in qua plane reprehẽdit Antonius Craſſũ:q tantope uoluerit oſtẽdere oratorẽ eẽ nõ poſſe ſine iuris ciuilis ſciẽtia.Et oſtẽdit hanc multũ ab illa eẽ diuerſã:ut etiã de aliis oſtẽdit. Video qd ægeris:Cauſa:cur tantopere ius ciuile laudaueris.Prior fuit ut gratificareris Scæuolæ:qui dignus ẽ amari.Altera cauſa:

eſt:nullã aliã ob culpã niſi ꝓpter dicẽdi inſcitiã: tamen a ſe oportere dicũt peti præcæpta dicẽdi. Quibus cum ego nõ pugno:utrꝝ ſit melius:aut uerius:tm̃ dico:& aliud illud eẽ:atq; hoc:& hoc ſine illo ſũmum eſſe poſſe. Nã ꝙ ius ciuile Craſſe tam uehemẽter amplexus es:uideo quid ægeris:tunc quæ qum dicebas uidebã. Primũ Scæuolæ te dediſti: quẽ oẽs amare mentiſſimo ꝓ eius eximia ſuauitate debemus:cuius artẽ:qũ ĩdotatã eẽ atq; ĩcomitatã & incõptã uideres:uerborꝝ eã dote locupletaſti:& ornaſti:deinde qđ ĩ ea tu plus opæ laboriſq; cõſũpſeras:qũ eius ſtudii tibi & hortator: & magiſter eẽt domi:ueritus es niſi iſtã artẽ oratione exaggeraſſes: ne operã ꝑdidiſſes:ſed ego:ne cũ iſta qdẽ arte pugno:ſit ſane tãta:q̃tã tu illã eẽ uis.Etenim ſine cõtrouerſia:& magna ẽ:& late patet:& ad multos ꝑtinet:& ſũmo ĩ honore ſemꝑ fuit:& clariſſimi ciues ei ſtudio & ſemꝑ præfuerũt & hodie præſũt.Sed uide Craſſe nedũ nouo & alieno ornatu uelis ornare iuris ciuilis ſcĩam:ſuo quoq; eã cõceſſo & tradito ſpolies atq; denudes.Nã ſi ita diceres q iuriſcõſultus eẽt:Et eẽ eũ oratorẽ.Itẽq; q eẽt orator iuris ciuilis eũdẽ eẽ cõſultũ:præclaras duas artis cõſtitueres:atq; ĩter ſe pares:& huiuſcemodi ſocias dignitatis. Nũc uero iuriſcõſultũ ſine hac eloquẽtia: de q̃ q̃rimus fateris eẽ poſſe:fuiſſeq; plurimos:oratorẽ negas niſi illã

ꝙ qum ius ciuile nudũ eẽ uideres:illud diuitiis eloquentiæ tuæ exornare: & locupletare uoluiſti. Amplexus:quaſi neceſſariũ oratori. Videbã.i.& nõ ſolũ uideo poſtq̃ diſputaſti:ſed inter diſputandũ etiam animi tui ſñiam cognouerã. Pro eius eximia ſuauitatẽ: nam morꝝ huius Scæuolæ ſuauitas ea eſt:ut amari ab omnibus meruerit. Cuius artẽ: Et oſtẽdit q̃obrẽ tã multa đ iure ciuili dixit Craſſus: ut gratificaret Scæuolæ:qa iuriſcõſultus erat:& qa nuda ea ſcĩa uidebatur: eã uoluit oratione ſua exornare. Indoctã:inopẽ:nõ habentẽ diuitias orationis. Incomitatã:deſolatã:ſine cõſortio alterius facultatis. Et incomptã:inornatã. Locupletaſti:diuitẽ feciſti. Deinde ꝙ mea:Alia cauſa eſt:qa in eo diutiſſime uerſatus es:qum eius ſtudii tibi:& hortator: & magiſter eſſet:tibi domeſticus: ꝓpter.P.Craſſũ qui ꝓpinquus erat Scæuolæ. Exaggeraſſes:amplificaſſes Iſtam artẽ.ſ.iuris ciuilis. Ne operã:ne fruſtra didiciſſes ius ciuile. Sed ego:Sed ſi quæris meã ſñiam:nolo cõtra ius ciuile cõtendere:neq; negauerim eã eẽ magnã:ſed dixerim cauſas ſine ea tractari poſſe. Tãta:ars iuris ciuilis. Etenim:eſt enim ſicut tu dicis: lõge patens. Magna ui.ſ.qua iubet:aut uetat:aut ꝑmittit. Et late patet.ſ.iuſticia:quæ in omnes uirtutes extenditur Et ad multos:æquitate:quæ unicuiq; ꝓ dignitate tribuit. Et ſũmo ĩ honore: Id enim diſputarat Craſſus ius ciuile apud omnes ſemꝑ maximo in honore fuiſſe. Et clariſſimi:& hodie nedũ ſupiori tẽpore ius ciuile præſides habet præſtãtiſſimos. Sed uide.i.uide o Craſſe:nedũ tu ius ciuile ornare uolueris alienis laudibus:ſuis etiã priues. Nouo.i.magno. Virg.Pollio:& ipſe facit noua carmina.i.magna. Alieno:oratorio. Cõceſſo.i.ſicut res poſtulat accõmodato. Tradito:ſicuti meruit.i.ex cõmodo & dignitate rei. Spolies:ad cõceſſum. Denudes:ad traditũ. Nam ſi:Et oſtendit illđ ita eẽ:& ita argumẽtat:Si tu diceres:nec ius ciuile ſine eloquẽtia:nec eloquẽtiã ſine iure ciuili:tũc uelles utrãq; ſciam ornare:& iure ciuili adhibito eloquẽtiæ:& eloq̃ntia iuri ciuili adhibita.Et hæc rõ ẽ:Nã ſi iuriſcõſultus ſine eloquẽtia eẽ põt:uidereris quodãmodo ipſius iuriſ ciuilis ſciam ancillã:& pediſſequã facere eloq̃ntiæ:qđ altera ab altera põt eẽ ſepata.Et quotiẽs opus ẽ:ut orator ius ciuile tractet:neceſſe eẽt:ut ipſius iuris ciuilis ſcia ab oratore ſumat tanq̃ pediſſeq̃. Nũc uero:e contrario feciſti:imo cõfeſſus es poſſe ius ciuile eẽ ſine eloquẽtia.Nũc uero:Ecce ꝙ ꝓ uerbis Craſſi Antonius irridet ius ciuile.Iuriſcõſultus ꝓ uerbis tuis uidet nihil aliud eẽ:niſi quodãmodo quædã lex ut iuriſcõſultus nihilo plus poſſit q̃ lex:ac ſi diceret:Remoue a iuriſcõſulto eloquẽtiam:nihil aliud erit q̃ ius legale.i.ius ſcriptũ. De q̃ q̃rimus.i.de q̃ nũc diſputatio ẽ. Plurimos:iuriſcõſultos: nihil

aliud facis:niſi iuris ciuilis ſci:am eloquẽtiæ pediſſequá. Ita & tibi.ſ.pro uerbis tuis. Cautus:callidus:& aſtutus ad ꝓuidẽdũ. Acutus:acer: ꝑſpicax ad intelligẽdũ. Præco.i.ꝓmulgator actionũ. Cautor:qa ſcribẽdis teſtamẽtoꝝ formulis cliẽtibus ſuis cauet.Formulæ aũt dicũtur:quæ nos inſtrumẽta appellamus. Anceps ſyllabaꝝ.i.obſeruator ſyllabaꝝ:qa nõ modo dictiones:& orõnes obſeruat:ſed etiá ſyllabas.exẽplũ uideamus.Sit aliqs q ita cõdiderit teſtamẽtũ:Filius meus p̃mus hæres Titio ſecũdo hæredi æreũ iouis ſignũ dato.Scribitˀ p æ diphtõgũ:huic teſtatori duo ſigna erũt: unũ iouis ĩ medio ædiũ ſuarũ.Ná heroes iouis ſignum habebãt:alteꝝ p̃cioſiſſimo ære fabricatũ.hæres petit p̃cioſũ:ille rñdit debere lapideum:uidelicet obſeruãdo ſyllabas.Ná q præcioſius ſignũ iouis dari cẽſet:ĩteprætatˀ ære p̃cioſo fabricatũ. q dicit alteꝝ:ĩterprætatˀ aereũ i.aeri expoſitũ.Nõ ĩ dictione:ſed ĩ ſyllaba diſcæptatio eſt:ut uel aereus aeri expoſitus:uel ex ære fabricatus. Anceps ſyllabarum:qa eiuſmodi ſyllabæ ea continere pñt:q̃ ambiguitatem facere pñt. Sed qa:Ecce quõ oſtẽdit ipſá ſuo honore priuatá eẽ:quá alienis laudibus ornare cõtẽdit. Iccirco:neqꝫ ení ſi impator ſubſidiariis militibus utitˀ ad debellandos hoſtes:iõ dicimus ſubſidiarios milites ĩperatori eẽ anteponẽdos:nõ ita ſemp ẽ Impatot habet uelites:p̃ncipes:& ſubſidiarios. Quod uero:Nũc ad aliá argumẽtationẽ Craſſi deſcẽdit:qa ita argumẽtabatˀ Craſſus:q paruas cauſas tractare neſcit:is magnas multo minus tractare poterit. Atq uidemus hos oratores ĩ paruis hæſitare:ğ nõ ſũt oratores. dicit facile eẽ:ut eá abſoluat & quõ oĩno ſoluat:oſtẽdit. Impudẽtiá.ſ.eoꝝ q magna ꝓfitentˀ:qũ parua neſciãt. Vtriuſqꝫ rei: Et ꝙ orator etiá ſi parua ſæpe ignoret:& magna tractare poſſit:& ea q̃ nunq̃ didicerit. Prõpta:expedita. Ná neqꝫ illud:Exẽplo ꝓbat fieri poſſe:ut orator etiá ſi uerba iuris ignorauerit: tñ qdˀ ad ius ciuile ꝑtinet:defẽdere poſſit.ut uerbi gratia:Mulier nupſit uiro:& qbus uerbis cõnubia fiãt plæꝝqꝫ ignorabit: orator tñ cauſá cõnubii facere poterit:qũ id ignorauerit:& ipſá legitimá eẽ oſtẽdere. Coemptionẽ.i.pactionẽ nuptiaꝝ:ea rõne:ꝙ antiqtus uir & uxor inuicẽ ſe emebant:quá emptionẽ antidotẽ appellamus:q̃ nũc etiá taruiſini utũtur. Qum.n.ſpõſa pacta fuerit:& ſexcẽtos aureos uiro ſpopõderit:cõtinuo itelligitˀ tertiá partẽ dotis.ſ.antidotẽ factá eẽ a ſpõſo:qũ cõſẽſerit ĩ hác dotẽ: & obligatũ eẽ ducẽtis aureis:ſi dos eẽt ſexcẽtoꝝ aureoꝝ. Vnde Vir.uidetˀ hoc ſẽſiſſe:An deus ĩmẽſi uenias maris:an tua nautæ:Numina ſola colãt.tibi ſeruiat ultima tule:Teqꝫ ſibi geneꝝ thetis emat oĩbus undis.His uerbis fiebãt cõnubia:Ego te ĩ ſpõſũ accipio:& ego te ĩ ſpõſá:alioqn fieri nõ poſſet. Si.n.diceret:ego te accipiá:& ecõtra fieri nõ poſſet:qa oportet ut uerba ſint de pñti. Ná & ſi parui nauigii:Refellit argumentũ Craſſi:qdˀ ꝑ ſiĩitudinẽ fecerat:q paruũ nauigiũ gubernare nõ põt:is multo minus magnũ.Pari rõne:q paruá cauſá agere neſciat:idẽ multo minus magná.Negat Antonius hoc ſimile eẽ:uidelicet eũ q neſciat minimas cauſas agere:eũ neſcire magnas: & eũ q paruá nauim gubernare neſciat:nec etiá magná gubernatuꝝ. Dicit Antonius:aliud eẽ nauiũ gubernatorẽ:& aliud cauſarũ actorẽ.Ná queádmodũ nauigiũ magnũ gubernare nõ poterit:ita iuris ciuilis indoctus magná cauſá agere neſciet.Vt uerbi gr̃a:Ná ſiqs uerba legitima diuortii ignorauerit: iõ nõ poterit de diuortio grauiſſimas cauſas tractare. Hercıſcũdæ familiæ.i.diuidẽdæ hæreditatis. Ná familia ꝓ re familiari nõnunq̃ accipitˀ.Terẽ.ĩ Heautõ:Decẽ dieꝝ mihi uix ẽ familia.Ná hercescere ꝓp̃e ẽ diuidere.Dr̃ aũt απoτ ερκι :ná ερκος latine ſeptũ ẽ.Hũc morẽ Apuleius lib.iiii.de aſino tetigit.Et ĩ cá inqt finali de ꝓp̃etate ſoli:ĩmo uiæ Herciſcũdæ cõtẽdẽtes.i.diuidẽdæ. Ná ꝙ: rñdet nũc ad ea:q̃ ſupius multa dixerat Craſſus de iure ciuili:qũ cás multas ꝓponeret:& eas ꝓbare cõtẽderet: nõ poſſe ab eis agi:q iuris ciuilis ignari eẽnt. Cẽtũuirales:de qbus cẽtũ uiri iudicare debẽt: q̃ ĩ iure

ſcĩam aſſũpſerit:eẽ poſſe.Ita & tibi iuriſconſultus ipſe ꝑ ſe nihil:niſi Leguleius quidã cautus:& acutus præco actionũ:cautor formularũ:anceps ſyllabarũ.Sed quia ſæpe utitˀ orator ſubſidio iuris ĩ cauſis: iccirco iſtã iuris ſcĩam eloquẽtiæ:tanq̃ ancillulã pediſſequãqꝫ adiũxiſti Quod uero ĩpudentiã admiratus es eoꝝ patronoꝝ:qui aut qũ parua neſcirẽt:magna ꝓfiterẽtur:aut ea q̃ maxima eẽnt ĩ iure ciuili:tractare auderẽt ĩ cauſis:qũ ea neſcirẽt nũq̃qꝫ didiciſſẽt:utriuſqꝫ rei facilis ẽ: & prõpta defẽſio:nã neqꝫ illud ẽ mirãdũ:q qbus uerbis coemptio fiat neſciat:eũdẽ:eius mulieris quæ coemptionẽ fecerit:cauſã poſſe defẽdere.Nam & ſi parui & magni nauigii eadẽ ẽ ĩ gubernãdo ſcĩa:iccirco q qbus uerbis herciſcundæ cieri oporteat:neſciat:idẽ herciſcũdæ familiæ cãm agere nõ poſſit:nam ꝙ maximas cẽtumuirales cauſas in iure poſitas ꝓtuliſti:quæ tandẽ earũ cauſa fuit:quæ ab homĩe eloquẽti:iuris ĩperito:nõ ornatiſſime potuerit dici

ciuili tractāda erāt. Protuliſti:ꝓnūciaſti. Quibus:cū ironia loqtur. Sicut in ipſa.M.Curii cauſa
ſ.de ædibus illis:q̄s uēdiderat:nec earū uitiū dixerat. Vt ī.T.L.Mācini:q deditus ē Numātinis pro
pter fœdus cū ipſis factū. Atq; ī eo puero:q altera natus erat uxore.In cōtrouerſia uenit:eo ꝙ nō
miſerat nūciū ſupiori. Peritiſſimos hoīes.ſ.iter Craſſū & Scæuolā. Quæro igit:Ergo qñ tu dicis
cauſas has fuiſſe cētūuirales:dic mihi qd adiuuat oratorē iuris ciuilis ſcia?imo plurimū iuriſconſul/
tos adiuuat eloquētia.Nā q has cauſas ægerit:& plurimū eloquētia ualuerit:ſemp uictor euadet.

Quibus quidē in cauſis oībus ſicut in ipſa. M.Curii q̄
abs te nup ē dicta:ut ī. T.Lucilii Mācini cōtrouerſia:at
q; ī eo puero:qui ex altera natus erat uxore:nō remiſſo
nūcio ſupiori:fuit īter pitiſſimos homines ſūma de iu
re diſſēſio. Quæro igit qd adiuuerit oratorē ī his cauſis
iuris ſcīa:qum hic iuriſconſultus ſupior fuerit diſceſſu
rus q eēt nō ſuo artificio:ſed alieno:hoc ē nō iuris ſcīa:
ſed eloquētia ſuſtētatus. Eqdē hoc ſæpe audiui qū ædi
litatē.P.Craſſus peteret:eūq; maior natu:etiam cōſula
ris Sergius Galba aſſētaret ꝙ Craſſi filiā.C.filio ſuo de
ſpōdiſſet:acceſſiſſe ad Craſſū cōſulēdi cā quēdā ruſtica
nū:q qū Craſſū ſeduxiſſet atq; ad eū rettuliſſet:rñſū/
q; ab eo uerū:magis q̄ ad ſuā rē accōmodatū:abſtuliſ/
ſet:ut eū triſtē Galba uidit:noīe appellauit:quæſiuitq;
qua de re ad Craſſū rettuliſſet:ex quo ut audiuit:cōmo
tūq; ut uidit hoīem:ſuſpēſo inqt aīo & occupato:Craſ
ſū tibi reſpōdiſſe uideo:deinde ipſū Craſſū manu pre/
hēdit:& heus tu inqt:qd tibi ī mentē uenit:ita reſpōde
re? Tū illi Craſſus fidēter hō pitiſſimus:confirmare ita
ſe rē habere:ut rñdiſſet:nec dubiū eē poſſe:Galba autē
alludens uarie:& copioſe:multas ſimilitudines afferre
multaq; ꝓ æq̄tate cōtra ius dicere. Atq; illū qū diſſeren
do par eē nō poſſet:q̄q̄ fuerit Craſſus ī numero diſerto
rū:ſed par Galbæ nullo modo:ad auctores cōfugiſſe:&
id qd ipſe diceret:& ī.P.Mutii fris ſui libris:& ī Sex.Ae
lii cōmētariis ſcriptū ꝓtuliſſet:attñ cōceſſiſſe:Galbæ di
ſputationē ſibi ꝓbabilē:& ꝓpe uerā uideri. Attñ q̄ cau/
ſe ſūt eiuſmodi:ut de eaꝝ iure dubiū eē nō poſſit:oīno

Equidē hoc ſæpe audiui:Et
exemplū quoddā ponit:ex
quo facile pcipi poſſit uerū
eē:qd dicit Antonius. Dicit
enim:audiui aliqñ:qū Craſ
ſu ædilitatē petiturus eſſet
P.Sergiū Galbā:eo ꝙ Craſ
ſus filiā ſuā ei dederat uxo/
rē:eū honoris gratia ꝓſecu/
tū fuiſſe:& qum domū eius
ueniſſet:quēdā ruſticanum
cōſulēdi cauſa acceſſiſſe:&
Craſſū ſeduxiſſe. Deīde qū
diſcederet:& eū Galba tri/
ſtē aīaduerteret:ruſticanū il
lū ad ſe uocauit:& iterroga
uit:Dic mihi:cur a Craſſo
triſtis adeo diſcedis? Tū ille
ꝙ reſpōſum minime cauſæ
ſuæ accōmodatū habuiſſet
Cui Galba:Enimuero Craſ
ſus ſuſpēſus aīo cōſilium ti/
bi dedit:ſed eamus ad eū:&
qū acceſſiſſet. Dic mihi inqt
Craſſe:Quid hoc cōſilium
huic dediſti? Tum ille:ꝙ ita
uerū ē:& ī iure ciuili eē affir
mabat. Galba repugnabat.
Tandē Craſſus cōfugere ad
libros coactus ē:& diſſerere
d iure ciuili:ex quo appet
etiā eloquentē poſſe ſine iu
re ciuili de eo diſputare.
Aſſētaret:honoris gr̄a ꝓſe/
queret:hinc aſecla dictus ē:
q dñm aſſeqtur. Cōſulēdi
cā.i.gr̄a petēdi cōſilii. Tri
ſtē:qa non uidebat:ꝙ Craſ
ſus reſpōdiſſet cōducere rei
ſuæ. Audiuit.ſ.Galba craſ
ſi reſpōſum. Cōmotū:aīo:ꝙ uidelicet cōſiliū Craſſi minime ſibi placuiſſet. Suſpenſo:ſollicito.
Virg.Suſpēſi euripylū ſcitatū oracula phœbi mittimus. Et occupato.i.negocioſo:ut ī Tuſculanis
Occupati ꝓfuimus.i.negocioſi. Heus tu inqt:ac ſi diceret iepte rñdiſti:nec ꝓfecto ex iure rñdiſti.
Siſitudies:ut quēadmodū nec hoc poſſet eē ius:ita etiā nec illud:q̄ ſiſitudies:& iductiōes plurimū
ualēt ad argumētādū:ut de Aſpaſia:q̄ qū ītroduceretur a Xenophōte:qū iterrogaret:Age dic mihi:
Si uicia tua auꝝ pcioſius q̄ tu hēret:utꝝ malles tuū nec an illius? Cui Aſpaſia:illius. Si uicina tua ſu/
pellectilē hr̄et meliorē:utꝝ malles illius an tuā? Tādē iterrogauit:ſi uicia tua meliorē uiꝝ hr̄et:utrū
malles tuū:an illius? Illa rubore obticuit. Pro æqtate:q̄ æqtas ē ſinglaris iuſticiæ:neq; plus cōmo
di:q̄ icōmodi ſuſcipiat. Par.ſ.Galbæ:qa q̄q̄ Craſſus iter eloquētes cōnumerari poſſit:tñ eloquen
tiæ Galbæ ipar ē.Et tāta erat uis eloquētiæ:ut etiā ſi aliter ī iure ciuili ſcriptū erat:q̄ Galba dicerer:
Id tamē qd Galba dicebat:Craſſo ꝓbabilius uidebat. Attamē quæ cauſæ:Quāuis inqt orator tā/
tū eloquētia ualeat:ut plærūq; ea etiā quæ ī iure ciuili cōtinētur:ui eloquētiæ ſuæ redarguere poſſit
tamē ſunt multa:quæ manifeſta ſūt:ut ſi etiā ī iure cōtineantur:cognoſci tamē ſua ſpōte poſſint.

in iudiciũ uocari nõ ſolẽt:nũ qs eo teſtamẽto qđ pater familias añ fecit:q̃ ei filius natus eẽt: hæreditatẽ petit? Nemo:qa cõſtat agnaſcẽdo rũpi teſtamẽtũ: ergo ĩ hoc gñe iuris iudicia nulla ſũt. licet igitˀ ĩpune oratori oẽm hãc partẽ iuris ĩ cõtrouerſiis ignorare:q̃ pars ſine dubio multo maxima ẽ. In eo aũt iure qđ ambigitˀ:ĩter pitiſſimos: nõ eẽ difficile oratori:eius ptis q̃cũq; defendat:auctorẽ aliquẽ ĩuenire a quo qũ amẽtatas haſtas accæpit: ipſe eas oratoris lacertis uiribuſq; torq̃bit:niſi uero (bona uenia huius optimi uiri dixerim Scæuolæ) tu libellis aut præcæptis ſoceri tui cauſã. M. Curii defẽdiſti: nõne arripuiſti patrociniũ æq̃tatis:& defẽſionẽ teſtamẽtorũ: ac uolũtatis mortuoꝝ? Ac mea q̃dẽ ſnĩa (frequẽs enĩ te audiui atq; affui) multo maiorẽ ptẽ ſnĩaꝝ ſale tuo & lepore:& pollitiſſimis facetiis pellexiſti:qũ & illđ nimiũ acumẽ illuderes:& admirarere ĩgeniũ Scæuolæ: ꝙ excogitaſſet:naſci ꝓus oportere:q̃ emori:qũq; multa colligeres & ex legibus:& ex ſenatuſconſultis: & ex uita ac ſermone cõi nõ modo acute:ſed ẽt ridicule ac facete: ubi ſi uerba nõ rẽ ſeq̃rentˀ:cõfici nihil poſſet. Itaq; hilaritatis plenũ iudiciũ: ac lætitiæ fuit: ĩ quo q̃d tibi iuris ciuilis

In iudicium:nã qum ipſarũ cauſarũ omnibus notũ eſſe poſſit ius:nec ꝑpterea quiſq̃ dubitare poſſit:quid de cauſis iudicari debeat:neceſſariũ omnino nõ eſt:ut in iudiciũ ueniat. Nunq̃d: Cauſa ẽ de poſthumo:quã Craſſus ſuperius tetigit. Dixit enim de patre:qui teſtamẽtũ cõdidit:neſciẽs uxorem ſuã aluũ geſtare:ſcripſit hæredẽ externũ quendã:nec ullã poſthumi mentionẽ fecit. Poſtea natus ẽ ei filius:etiã ſi aliũ ſcripſiſſet hæredẽ teſtamẽto. Quis igitur neſciret eũ ſcripto hæredi in agnatione anteferri debere? Ergo hæc cauſa nõ debet in iudiciũ ferri:qa bene cognoſcitur. Agnaſcendo: nomĩa quæ incipiũt ab n. plærũq; aſſumũt.g. ut natus:gnatus:agnaſcẽdo.i. patre naſcẽdo. Ergo ĩ hoc genere: quod naturali quadã ratione omnibus patet: qa iudicia nulla exercẽtur. Ergo hãc partẽ iuris:de q̃ nemo dubitare poſſit: oratores poſſũt impune ignorare. Quæ pars.ſ. iuris q̃d ipſum ꝑ ſe patet. In eo autẽ: ſed nõ negauerim:aliquid ĩ iure eſſe:qđ ſcire neceſſe eſt oratori. Sed ſi nõ iuriſperitus erit orator. Nũ ne facile erit a iurconſulto id accipere? & qũ ab eo quaſi famulo accæpit: melius ſciet tractare:q̃ ipſe iuriſcõſultus. In eo.i. in ea parte iuris:in q̃ diſceptationeſ eẽ ſolent iter peritiſſimos uiros. Amentatas:amentũ lorũ eſt: quo media haſta religatˀ:& iacitˀ. Et dictũ eſt ꝑ ſimilitudinem oratorẽ accipe haſtas amentatas.i. munitas cauſas. Nã ſicut amentatũ telũ munitũ dicimus:ita amentatas cauſas munitas iuris ciuilis ſciẽtia. Virgilius:Intendũt acres arcus:amẽtaq; torquent Spicula. Et latenter uidetur dicere melius eſſe cauſã ab oratore agi:q̃ a iurconſulto inſtrui:queadmodũ laudabilius ẽ:telũ a milite torqueri:q̃ ipſum ab artifice inſtrui. Torquebit:ui orationis ſuæ tractabit. Lacertis.i. uiribus. Niſi uero:& ut habeát argumẽta ſua maiorẽ uim:ſemp ipſius Craſſi utitur exẽplis. Bona uenia.i. pace tua dixerim. Defendiſti:qđ ꝑfecto minime feciſti. Soceri tui.ſ. ipſius Scæuolæ. Patrociniũ æquitatis: ut oſtẽderes æquitatẽ:ut ſiquis uẽdiderit uitiatũ mãcipiũ ſciens:niſi dixerit: præſtare debeat. Aequtatis:quæ eſt ſingularis iuſticiæ:nequis plus habeat cõmodi q̃ incõmodi. Frequens enim:ꝑ parentheſim legitˀ. Affui.ſ. tibi cauſam agẽti. Mea:Et ut arbitror Craſſe:tu potius relictis argumẽtis:ſalibus utebaris:quo cõmoueres:& aduerſariũ cõfunderes. Pellexiſti.i. blãdas ſubdolaſq; dediſti. Sale:urbanitate tua:ſignãt autẽ ſcomata:quæ prima fronte iocũda ſunt:exitu uero ipſo plurimum amaritudinis habẽt:ſicut ſalis eſt natura. Lepore:in uerbis. Facetiis:in dictis urbanioribus. Ingenium:Ironice craſſus iocabatur in Scæuolam:qum ſe illius diceret admirari ingenium: qui hæc excogitare:& inuenire potuiſſet. Naſci prius:Ille argnmentabatnr:quia teſtamẽto ſcriptum erat ſiquis natus fuerit:& ab inteſtato mortuus. M. Curius ſecundus mihi hæres eſto. Natus nemo:ergo nec mortuus: igitur hæres eſſe non debet:quia multas leges:& multa ſenatuſconſulta colligebat: in quibus oſtendebat:ſi uerba ipſa ſequi uellemus:& non ſententias nihil cõfici poſſe. ut uerbi gratia:Lex eſt:Vim ui pellere licet. pro uerbis ipſius legis:Si pater inſurgat in filium: filius in patrem manus inferre poteſt:quod nefas eſſet dicere:quia hæc non fuit conditoris legis ſententia. Rurſus lex eſt:Per alienum nemo tranſito. Sed ſi uerba ſequi uellemus:qum domo egreſſus fueris:pedem mouere non poteris. Itaq;:ergo his tuis facetiis iudicum animos hilaritate & lætitia compleſti.

Hilaritatis ac lætitiæ:hoc animi:illud uultus:& oris lætitia ab altitudine animi dicitur:unde per æ diphthongũ ſcribitur.

Feſtiuitate:ſuauitate uerboꝝ. Venuſtate:iocunditate rerū. Vnū eſt delectationis:ut ſuauitas: Alterū uero etiā utilitatis. Ipſe ille: Nō modo tu Craſſe quicq̄ de iure ciuili ſumpſiſti: ſed nec Mutius. Paterni iuris:qđ a patre didicerat iuris peritiſſimo. Et quaſi ꝓpugnator patrimonii:quia iuris ciuilis ſciētia familiæ Scæuolaꝝ peculiaris fuit. Defendere ſcriptū:nihil aliud ē:niſi ſcriptū ſeruare:nec ab eo uſqꝫ quaqꝫ diſcedere ne punctū quidē. Apud magiſtros:quia nō ē iuriſcōſulti: ſed magiſtroꝝ docere pueros:& eos declamationibus exercere. In hoc genere:Legitima conſtitutio

exercitatio ꝓfuerit nō ītelligo:dicēdi uis egregia: ſūma feſtiuitate: ac uenuſtate cōiūcta ꝓfuit. Ipſe ille Mutius paterni iuris defēſor: & q̄ſi patrimonii ꝓpugnator ſui:qd in illa cauſa:cū cōtra te diceret:attulit: quod de iure ciuili deprōptū uideret᷑? Quā legē recitauit? qd patefecit dicendo:qđ fuiſſet imperitis occultius? nēpe oīs eius oratio uerſata ē in eo: ut ſcriptū plurimum ualere oportere defēderet. At ī hoc gn̄e pueri apud magiſtros exercent᷑ omnes:cū ī eiuſmodi cauſis alias ſcriptū:alias æqtatē defēdere docent᷑:& credo ī illa militis cauſa:ſi tu aut hæredē:aut militē defēdiſſes:ad hoſtilianas te actiones:nō ad tuā uim:& oratoriā facultatē cōtuliſſes. Tu uero:uel ſi teſtamētū defēderes:ſic ageres: ut oē oīum teſtamētoꝝ ius in eo iudicio poſitū uideret᷑:uel ſi cauſā ageres militis:patrē eius ut ſoles:dicēdo a mortuis excitaſſes:ſtatuiſſes ante oculos: cōplexus eēt filiū:flenſqꝫ eū cētūuiris cōmēdaſſet:lapides mehercule oēs flere: ac lamētari coegiſſet:ut totum illud uti līgua nūcupaſſet non ī.xii.tabulis:quas tu oībus bibliothecis anteponis ſed ī magiſtri carmīe ſcriptū uideret᷑. Nā ꝙ īertiā accuſas adoleſcētiū:q iſtā artē:ꝑmū facillimā:nō ediſcāt: q̄ q̄ ſit facilis illi uiderīt:q eius artis arrogātia:q̄ſi difficillima ſit:ita ſubnixi ābulāt. Deīde etiā tu ipſe uideris:q̄

cōſtat ex ſcripto:ſentētia cōtrariis legibus:ambiguo diffinitione:trāſlatione: & rōcinatione. Magiſtros:rhetores:ſiue ſophiſtas:ubi per declamationes docētur diſcipuli. Aequitatē.i.ſentētiam ſcripti. Et credo: De alia cauſa dicit:quā ꝓpoſuerat:qum oſtēderet iuſ ciuile oratori neceſſariū eē.de milite illo:quem pater mortuum credēſ prætermiſerat teſtamēto: qui qū paulopoſt rediiſſet cōtēdebat:nō ideo hæreditate priuatū eē debere:& quodāmodo ꝑ ironiā legit᷑. Hoſtilianas.i.ad leges hoſtilii:de actiōibus cārū. Nā Hoſtilius:ſicut ī iure ciuili legimus:legiſlator inſignis fuit ac nobilis. Vim ſ.dicēdi:quæ magiſ īgenii q̄ iuris ciuilis ē. Tu uero: Si hæreditatem eius q ſcptis eēt teſtamēto hæres:defenderes:ſic ageres:Nam multa multoꝝ teſtamenta colligeres: qbus ꝑ ſimilitudīem utereris ad cōfirmāda argumēta tua. Militis: Diceres nō oportere:qa ꝑtermiſſus fuerit ignorātia:patris īprudētiā militi nocere. Patrē eius:pater oratione tua ītroductus eēt in ea cauſa:& mortuū ipſū feciſſes:quaſi pn̄tem in patris hærere cōplexibus:& lachrymātē eū:& crudelia fata cōquerentē:adeo ut & cōmēdatiōe filii:& fortunæ ſuæ lamētationes:ipſa etiā ſaxa ī lachrymas cōcitare potuiſſes. Nihil hoꝝ ī iure ciuili cōtinetur ſed ab oratore ueniūt. Statuiſſes.i.eū mortuū:q̄ſi pn̄tem ītroduxiſſes. Cōmendaſſet:ut obſecro uos ꝓ æqtate ueſtra:nolite filiū meū hæreditate ꝑuari:qđ ego nō uolūtate:ſed falſo mortis eius nūcio ꝑtermiſi. Vt totū illud:a ſupiori littera pēdet. Totū illud.ſ.mouere auditoꝝ aīos:dū patrē q̄ſi a mortuis excitas. Vti lingua nūcupaſſet:uidelicet uel græca:uel latina.i.quōcūqꝫ lingua cōtigiſſet:nūcupare ſiue cōmiſeratione:uel græce pathos.i.affectionē:uel cōqueſtionē:& iccirco loq facit Antoniū hoc modo ut oſtēdat illū rhetoricæ artis quaſi imperitū. Nō in duodecim tabulis:qa in his legibus hoc nō agit᷑. Dicis enim in duodecim tabulis omnē philoſophiā contineri. Oībus bibliothecis: Quia ſicut ſupius diſputauit:duodecim tabulas oībus bibliothecis an̄ponebat. In magiſtri cauſa.i.præcæpto rhetoris:ſiue ſophiſtæ. Carmine:Nota qū dicat carmine alludit ad leges qa ſicut dicit᷑:Lex eſt huius carminis:ac ſi diceret:nō in iuriſcōſulti lege:ſed ī rhetoris ꝑcæptis contineri:ſicut etiā apud Liuiū:Lex ē horrēdi carminis. Nam ꝙ inertiam: Nūc ad aliam particulā tranſit:in qua reprehendebat adoleſcētes ſuæ ætatis Craſſus:ꝙ nō diſcerent ius ciuile. Primū:quia facilis eēt iuris ciuilis ſcīa:& utilis. Deinde ꝙ plena eēt delectationis. Dicebat enim ius ciuile etiā ſi difficillimū eēt:tamē eē perdiſcendū:ꝓpter magnā eius utilitatē. Facillimā: quæ ꝑma ratio ē. Subnixi:ideſt ſurſum nixi & ſublimes:qui mos eſt eorum:qui ſeipſos magnifaciunt. Sub enim ſurſum nonnunq̄ ſignat.ut apud Virgilium: Et corpora ſaltu ſubiiciunt in equos: ideſt ſurſum iaciunt.

Eam artẽ.i.ſciam iuris ciuilis. Si inquit fuerit aliquis iuriſcõſultus:aut orator q didicerit aliquam
artẽ.i.philoſophiá:tũc artẽ efficere poterit. Propriũ enim eſt philoſophiæ:in ſuo quæqꝫ loco dige-
rere:& artẽ hoc modo efficere:ut ſupra diſputauit. Deinde:Poſtq̃ refutauit illá rationẽ:difficilem
nõ eẽ iuris ciuilis ſciẽtiam:nũc ad alterá rationẽ tráſit: qđ uidelicet delectare poſſit. In qua:Sed ha
beas tibi inqt o Craſſe iſtá uoluptatẽ. Patiũtur:quia facile tibi cõcedet. Tu dicis plurimũ delectati
onis eẽ in iure ciuili:ſed oẽs ecõtrario dicũt eas eẽ incultas:& ſordidas : & malũt aliquá fabulá:q̃ le-
ges illas diſcere. Teucrũ
pacuuii:nomẽ fabulæ : ac ſi
diceret : q nõ malit ediſce-
re fabulá teucri:quá de teu-
cri calamitate Pacuuius ſcri
pſit.fabula talis ẽ: Qum Te
lamon teucrũ & Aiacẽ fra-
tres unũ legitimũ : & alterũ
nothũ ex hæſione ad bellũ
Troianũ mitteret : Teucro
mãdauit:ne ſine fratre redi-
ret. Hic paterni ĩterdicti me
mor patriá dimiſit:& in cy-
pꝝ uenit:ubi urbẽ condidit
Salaminá de nomie patriæ
ſic appellatá :& ĩ ea reliquũ
uitæ ſuæ tp̃s p̄egit. Mami
lianas leges.i.leges a Mami
lio cõpoſitas:quæ de rebus
uenalibus tractát. Venali-
um:de rebus uenalibus : qa
aliud alio modo uẽditur:ut
ſupra dictũ ẽ. Siquis uẽdat
equũ:aut domũ : neqꝫ uitiũ
dixerat p̄ſtare teneret᷑. Sed
nõ eodẽ mõ:ſi agri uẽderẽ-
tur:aut fruges. Quas leges
ſcrp̄ſit Mamilius:Siqd uitii
inerit:uẽditor p̄ſtare debet.

eã artẽ facilẽ eẽ dicis:quã cõcedis adhuc artẽ: oĩno nõ eẽ
ſed aliquãdo:ſiqs aliã artẽ didicerit : ut hãc artẽ efficere
poſſit:tũ eẽ illã artẽ futurã. Deĩde ꝙ ſit plena delectati
onis:ĩ qua tibi remittũt oẽs iſtã uoluptatẽ : & ea ſe care
re ꝓpatiunt᷑:nec qſq̃ ẽ eoꝝ:q ſi iã ſit ediſcendũ ſibi aliqd
nõ Teucrũ Pacuuii malit : q̃ mamilianas uenaliũ uẽdẽ
doꝝ leges ediſcere. Tu autẽ ꝙ amore patriæ cenſes : nos
nr̃m maioꝝ ĩuẽta noſſe debere : non uides ueteres leges
aut ipſa ſua uetuſtate cõſenuiſſe:aut nouis legibus eſſe
ſublatas:ꝙ uero uiros bonos iure ciuili fieri putas:qa le
gibus & præmia ꝓpoſita ſint uirtutibus & ſupplicia ui
tiis:eqdẽ putabã uirtutẽ hoĩbus:ſi modo tradi ratione
poſſit:ĩſtituẽdo & p̄ſuadendo:non minis & ui:ac metu
tradi. Nã ipſũ qdẽ illud etiã ſine cognitione iuris : q̃ ſit
bellũ:cauere malũ:ſcire poſſumus. De me aũt ipſo cui
uni tu cõcedis:ut ſine ulla iuris ſciẽtia : tñ cauſis ſatiſfa
cere poſſĩ:tibi hoc Craſſe rñdeo:neqꝫ me unq̃ ius ciuile
didiciſſe:neqꝫ tñ ĩ his cauſis:q̃s ĩ iure poſſim defẽdere:
unq̃ iſtã ſciẽtiã deſideraſſe. aliud ẽ.n.eẽ artificẽ cuiuſdã
gñis:atqꝫ artis:aliđ ĩ cõi uita uulgari hoĩum ꝯſuetudĩe

Tu aũt ꝙ amore patriæ:
Ad aliá particulá tráſit:ĩ q̃ dixerat Craſſus:nos ediſcere debere ius ciuile:maxime hac rõne:ut mo-
numẽta maioꝝ noſtroꝝ noſceremus:quá Antonius refutat dicẽs:Nõ ea rõne eẽ diſcendũ ius ciuile
qa etiá ſi amamus patriá:nõ tamẽ ius ciuile qcq̃ patriæ ꝓdeſſe põt:ꝙ legũ illarũ plæræqꝫ:uel uetu-
ſtate cõſenuerũt:& antiquatæ ſũt:uel etiá ſublatæ. Nouis legibus:qa lex poſterior ſemp derogat
p̄ori uel abrogat. Ná derogare ẽ aliqd de ea detrahere:Abrogare uero eá penitus tollere. Conſe-
nuiſſe:obſoleuiſſe:antiquatas eẽ. Quod uero uiros bonos:Pergit ſicut ĩſtituerat Antonius rñde-
re Craſſo:ad oĩa:q̃ ille de iure ciuili ꝓpoſuerat:tanq̃ neceſſaria eẽ oratori. Legibus : ná legibus p̄-
mia bonis:ſupplicia malis ſtatuta ſũt. Equidẽ putabá:Rñdeo tibi:tu aliter lõge ſentis q̃ ego.nam
exiſtimabá eá poſſe p̄cæptis.ſ.iſtituẽdo:& rõnibus.i.p̄ſuadẽdo eá pcipi:tu aũt uis eá minis:ui ac me
tu tradi. Hoc iõ dicit:qa nõnulli uolũt ĩgenio potius inſitá:q̃ rõne cõparatá. Putabá:q̃ſi cũ irriſio
ne dixit. Inſtituẽdo:p̄cæptis. Perſuadẽdo:rõnibus. Nõ minis:nõ ptinet ad id qđ ſupra dixerat
ſupplicia uitiis eẽ parata. Ná ipſũ quidẽ:qa nemo ẽ adeo rõnis expers:q nõ ĩtelligat:q̃ bonũ ſit ui
tare malũ:& ſequi uirtutes. Illud:qđ ad ius ciuile ptineret. Bellũ:elegans:prudẽs:ut uult Noni-
us Marcellus. Sed hoc loco melius cõuenit bellũ.i.prudẽs. De me aũt ipſo cui uni:qa dixiſti excæ
pto te uno. Tamẽ cauſis ſatiſfacere poſſim:nõ inficior ĩqt Antonius:me cauſaſ grauiſſimas ægiſſe
& tamẽ nunq̃ ius ciuile deſideraſſe:qa dixiſti excæpto uno. Quas in iure:quæ ad ius ptinẽt:q̃ cõ-
tra ius minime tuerent᷑:& q̃ cõtra ius ſuſcæpiſſem:& ſubdit rationẽ. Neqꝫ tamẽ:qa natura ipſa mi
hi offerebat:qđ iuſtũ eẽt. Iſtá ſciam:iuris ciuilis. Aliud ẽ enim:aliud ẽ inquit alicuius artis tenere
ſcientiá:& aliud ẽ ſcire ea:quæ in cõmuni uita:& cõmuni hominũ cõſuetudine cõtineant᷑. Cuiuſ-
dá generis:qa p̄mo quidẽ genus rei ſcire debemus:deinde artẽ:ut uerbi gratia:Philoſophia:æthicẽ
i.moralẽ diuiſa ẽ. Sed moralis diuidit᷑ ĩ logicen.i.ſermocinalẽ. Sermocinalis diuidit᷑ in grãmaticam
rhetoricá:& dialecticam. Et hæ tres artes ſunt:quæ continẽtur ſub logica. Eſſe artificem: uidelicet
diſcere genus:ut logicen. Deinde artẽ:ut grãmaticæ:rhetoricæ:dialecticæ:ná hæ ſermociales ſũt.

Hebetē:tardū ingenio. Rudē:ignarū:ꝓpter rerū imperitiā. Cui noſtrū:Et ꝑ ſimilitudinē ꝓbat illud oſtēdēs:quō etiā ea q̄ ad æq̄tatē ptinēt ſcire poſſumus:etiā ſine iure ciuili: quēadmodū inquit aliq̄s:nō eēt adeo mētecaptus:ut nō poſſet ꝑcipe:quo tpe arandū eēt:& putādæ uites:ſi non etiā uidiſſet magonis libros q de agricultura ſcripſit:ita etiā ſine iure ciuili cauſas agere poterit orator. Obire:adire:ut Ennius:ob Romā ducere cœpit legiones.i.ad Romā. Fructus:utilitatis. Sementis:Hæc ſemētis:huius ſemētis:ſignāt ſationē. Vir. Et lōgos ſemētē extēdit in annos. Sine ocl'is: ad ea quæ uident̄ magis. Sine mēte:ſine rōne. Quid arboꝝ putatio? quo tpe arbores putādæ ſunt.i. falce purgādæ:ut ſuos fructus emittere poſſint. Putatio uitiū cū uiteſ mūdant̄ & purgant̄ Quō:q̄a oēs ſciūt qū uites & arbores putant̄:falce purgari:& arboꝝ putatio ac uitiū uocat̄. Nun igit̄? ꝑ ſimilitudinē oñdit. Aut res ruſticas:Hic duas cauſas colēdi agri ꝑ trāſitū tetigit:uł ut fructū ꝑcipiamus: uel delectationē. Tñ:q̄uis iocūditatis:aut fructus cā agros reuiſimus. Procuratori:procurator ē:cui agri colēdi cura oīs icūbit:q̄ſi uicarius domini. Villicus:q tm̄modo uillæ:& rebus dñi præeſt. Magonis: q de agricultura copioſiſſime ſcripſit. Cur ergo? Nūc cōfert ſimilitudinem dicēs:Si hoc ē i aliis rebus:cur nō etiā pōt hoc fieri i iure ciuili? Profecto pōt fieri:& præſertim his q quotidie i foro uerſant̄. Idē:ꝓ idē:idē.i.ꝓ ſimiliter poſuit.ē.n.nomē ꝓ aduerbio poſitū. Cōteramur.i.aſſidue uerſemur.& ē trāſlatio ſūpta a ueſte cōtrita.i.quotidiano uſu lacerata. Dūtaxat.i.ſolūmodo:ſubaudi poſſimus īſtructi eē a ſupiori. Peregrini atq; aduenæ:alienigenæ & externi:hoc ē ut mores hominū:& uitæ cōſuetudines teneamus:q̄bus cauſas noſtras agere poſſimus. Ac ſi iā:Si etiā inq̄t cauſa aliq̄ obſcurior iciderit:quā orator ſine iuris ciuiliſ noticia agere nō poſſit:facile erit cōſulere uł hūc Scæuolā:nel aliū quēpiā iuriſcōſultū:ut ꝓpterea dicēdū nō ſit oratori eē ius ciuile neceſſariū:& ironice loq̄t̄. Quāq̄:q̄q̄ inq̄t nihil ē tā difficile:ꝙ cliētes ipſos defēdere cōſueuimus. Nā qū ꝑmo clientes deferūt cauſā ſuā ad iuriſcōſultos:deinde ad oratores:nō ē opus:ut orator iuris ciuił ſciam teneat. Obſcurior:difficilior. Cum hoc:demōſtratiue dixit. Exq̄ſita:diligēter explorata. Cōſulta de q̄bus antea cōſuluerūt iuriſcōſultos. An uero? Nūc dicit oratorē facile ꝑdiſcere poſſe:q̄ in iure ciuili cōtinent̄:ꝓpterea ꝙ etiā diſcūt q̄ difficillima ſūt. Et ita itēdit argumētū Antonius:hoc modo: Si res difficiles orator ꝑdiſcit:res faciles młto melius diſcet. Si res difficiles diſcit:nū ne res faciles diſcet orator? Si de finibus:declarat ut oñdat qđ ꝓpoſuerat:uidelicet ſi đ finibus cōtrouerſia fuerit Nā cōtrouerſia eē ſolet:qū duo uicini de aliq̄ re īter ſe cōtēdūt:ut qū đ duobus ꝑdiis cōtēdūt. Difficile ē:n.itelligere fines alicuius regiōis:niſi ꝑus i eā uenerimus:& tñ eā cōplectimur. Quotiēs đ finibus agit̄ totius regiōis ſitū mēte cōplectimur:tāetſi i locū pñtē nō uenerimus. In rē pñtē: uidelicet i regionē. Si de tabuł & ꝑſcꝑtionibus.i.de ꝑſcriptiōibus tabulaꝝ:i q̄bus totius rei ſūma cōtinet̄. Præſcriptiōibus.i.rubrica i q̄ totius rei ſūma cōtinet̄. Preſcꝑtiōes aūt quoſdā q̄ſi titulos dicit:q̄bus totius rei ſūma cōprehēdi uidet̄. Vel certe ꝑſcriptiōes dicit tpꝝ:q̄ fiūt triēnio īter pñtes i rebus mobilibus:decēnio i rebus īmobilibus:uigēnio īter abſtes i rebus itē īmobilibus:ut i li. īſtitutoꝝ capite de uſucapiōe.& ordo ē:an ueremur nē ide q̄amus cog̊ſcē ea:q̄a minus ſtuduimus iuri ciuili:ſi leges nobis:aut hoim pitoꝝ rñſa cog̊ſcēda ſūt:qū neſcio ꝑdiſciuius res cōtortas.i.ꝑplexas: ꝑturbatas ſibi iuicē mīme cohærētes.ē aūt itētio argumti:Si res difficiles ꝑdiſcimus:faciles nō diſcemus. Cōtortas res.i.ꝑplexas & ꝑturbatas:& ſibiipi mīme cohærētes.& cōtortū dr̄:qū id qđ ſeq̄t̄:cū ſupiore nō cōuenit. Difficilē:nā q ułt cām ſuā de finibus cōmittere ꝑrono:neceſſe ē ut locū deſcribat & dicat uicini mei ꝑdia dextera iacēt:ſiniſtra āt mea:& deide ſulcus i medio ē:q ꝑdiū meū ab illius didit

nec hebetē nec rudē:cūi nr̄m nō licet fundos nr̄os obire aut res ruſticas:uel fructus cauſa: uel delectationis iuiſere? Tamen nemo tā ſine oculis:tā ſine mēte uiuit: ut q̄d ſit ſemētis ac meſſis:q̄d arboꝝ putatio ac uitiū:quo tpe āni: aut quomodo fiāt:ea omīno neſciat. Num igitur ſicui fūdus inſpiciēdus:aut ſi mādandū aliq̄d ꝓcuratori de agricultura: aut īperādum uillico ſit. Magōis carthaginēſis ſint libri ꝑdiſcēdi: an hac cōmumi intelligētia cōtēti eē poſſumus? Cur ergo nō idem i iure ciuili præſerti qū i cauſis:& i negociis & i foro:cōteramur:ſatis īſtructi eē poſſimus:ad hoc dūtaxat:ne in nr̄a patria ꝑegrini:atq; aduenæ eē uideamur? Ac ſi iā ſit cauſa aliq̄ ad nos delata obſcurior:difficile credo ſit:cum hoc Scæuola coīcare:q̄q̄ ipſi oīa:quoꝝ negociū eſt:conſulta ad nos:& exq̄ſita deferūt:an uero ſi đ re ipſa:ſi de finibus cū i rē præſētem nō iuenimus:ſi de tabulis: & præſcriptionibus: cōtrouerſia eſt:contortas res:& ſæpe difficilē

neceſſario pdiſcimus : ſi leges uobis:aut ſi hoīum pito
rū reſpōſa cognoſcēda ſūt:ueremur :ne ea ſi ab adoleſē
tia iuri ciuili minus ſtuduerimus : nō q̄amus cognoſce
re? Nihil ne igit̄ ꝓdeſt oratori iuris ciuilis ſciētia ? nō po
ſū negare: ꝓdeſſe ullā ſciētiā:ei præſertī:cuius eloquen
tia copia reꝶ debeat eē ornata .Sed multa & magna : &
difficilia ſūt ea:q̄ ſūt oratori neceſſaria :at eius īduſtriā
in plura ſtudia diſtrahere nolī . Quis neget opus eē ora
tori ī hoc oratorio motu :ſtatuq; Roſcii geſtu & uenu-
ſtate? Tamē nemo ſuaſerit ſtudioſis diſcēdi aduleſcēti-
bus ī geſtu diſcēdo hiſtrionū more elabere. qd eſt orato
ri tā neceſſariū:q̄ uox? Tamē me auctore : nemo dicēdi
ſtudioſus græcoꝶ more:& tragœdoꝶ uoci ſeruiet. Qui
& ānos q̄pluris ſedēdo declamitāt:& quottidie :ātea q̄
ꝓnūciēt:uocē cubātes ſēſim excitāt:eādemq; cū egerūt
ſedentes ab acutiſſimo ſono uſq; ad grauiſſimū ſonū ī
cipiūt:& q̄ſi quodāmō colligūt : hoc nos ſi facere uolu
mus:āte cōdēnabūtur ii:quoꝶ cās recipiemus: q̄ totiēs
quotiēs:pſcribitur peanē aut munionē citarimus : ꝙ ſi
ī geſtu:qui multū oratorem adiuuat:& in uoce q̄ una:
maxīe eloquentiā uel cōmendat uel ſuſtinet: elaborare
nobis nō licet:at tm̄ ī utroq; aſſeq poſſumus q̄tū ī hac

Si leges:Senſus ē:Quādo inquit hæc pturbata diſcimus:dubitamus ne ea diſcere:quæ ī iure ciui-
li cōtinētur? quæ ſūt faciliora:& ē zeugma ab īferiori. Si res difficiles diſcimus:res faciles nun diſce
mus? Peritoꝶ:quia ea etiā ꝓ legibus ualēt:ut reſpōſa prudentū:cōſulta ſenatus:iudicata ſapiētū:
ꝓ legibus habētur. Nō queamus.q.d.nō eſt uerū. Nihil ne igit̄:Hoc loco obiicit ſimul:& obie-
ctū purgat:qa aliquis dicere poſſet:o Antoni:nū ne oratori iuris ciuilis ſciētia ꝓdeſt? Reſpōdet:fa-
teor quidē multa oratori neceſſaria eē:ſed nolim ipſum ī diuerſa diſtrahi. Ei:oratori. At ego no
lim : ut neceſſe ſit omnibus
rebus ſtudium intendere.
Quis neget? Probat illd̄ nō
ſi multa neceſſaria ſint ora-
tori. Statuq;:qa nō mouē
di ſolū:ſed etiā ſtandi ratio
oratori habēda eſt. Quis?
ꝙ ita ſit:nō eē diſtrahendū
in plura ſtudia. Plura ſtu-
dia:ut quæcūq; ſibi proſint
ea ſūmo ſtudio percipiat.
Induſtriā:laborem ſtudii.
Tamē : quāuis hæc uideant̄
utilia oratori:tamen nemo
hoc dixerit:oportere orato
rē ita elaborare in his geſti-
bus:ut mimos & hiſtriones
Opus eē oratori:qa nihil
eſt tam neceſſariū oratori q̄
uox:& quia ſonus uocis ne
ceſſarius ſit oratori : tamen
nō debēt tantū in uocis ex-
citatione tēpoꝶ cōſumere:
quantum tragœdi:& græci
potiſſimū. Studioſis : qui
ſtudent dicendi copiā cōſe-
qui. Dicendo: inter dicen
dum. Vox: qd̄ de geſtu &
motu diximus:idem de uo
ce dicendum eſt. Græco-
rum: ſophiſtarum : qui de-
clamationes docent. Tra-
gœdorum.i.tragœdiam cantantiū.Inter tragicum:& tragœdum hoc intereſt. Nam tragicus poe-
ta dicitur:ἀπὸ τοῦ τραγ καὶ ῷ ν:ideſt cantus:Tragœdus uero:qui eam canit:& recitat. Voci
ſeruiet:ideſt operam dabit uoci. Qui:& docet exercitationē huiuſcemodi hominū. Qui:græci.
Sedentes.ſ.in ſchola. Declamitant.i.declamationibus dant operam. Cubantes:uidelicet ut ſe-
datiori:& integriori ſpiritu uocis ſonū uocis īuitēt. Antea q̄ ꝓnuncient.i.anteq̄ uerba proferāt p̄-
mo quidē cubantes:qum manū ſub aure poſuerint:ſedatiori:& tranquilliori ſpiritu uocē inuitant.
Deinde qum inuitauerint:eā integriori ſpiritu emittūt:& uox aſcendit nō niſi ad quintū gradum .
Cubantes:uocem ꝓuocant: ſedētes ꝓnunciāt. Senſim:paulatim. Egerūt:emittunt.Nā egerere ē
emittere. Ab acutiſſimo.i.ſupremo. Grauiſſimū.i.ad primum recipiunt.i.ad remiſſum. Colli
gunt:Pulchra trāſlatio ab imꝑatore.Nā imꝑator milites ſuos ꝓfuſos recipit:& diſpſos colligit.
Hoc.ſ exercere uocē:quō græci:& tragœdi faciūt. Hoc nos:ſi hoc facere uellemus:ante condēna
retur reus:q̄ oīa enarrauerimus. Pean:ē cātilena ante pͥncipiū pugnæ decātata ī honorē phœbi ut
apud Virg.Lætum pæana canētes. Munionē:munio cātilena:a munio quodā inuēta. Perſcribit̄:
accuſat̄.Teren.Grandē tibi dicā īpingā:more græco γραφεται. Quod ſi in geſtu:Vide quō nunc
argumētatur p ſimilitudinē.Per ſimilitudinē argumētari ſolemus a maiori ad minus:uel econtra a
miori ad maius:ut ſi miori ī re nobis nō īſeruit amicus:ī maioribus multo minus īſeruiet : a maiori
ad minus. In geſtu & ī uoce:q̄ mlto maxime oratori neceſſariæ ſūt:elaborādū ē:multo minus ī iu
re ciuili elaborādū ē:qd̄ nō ē neceſſariū oratori. Geſtu.i.motu corporis. In uoce:ī ſono uocis.
Quæ una.i.ſola uox.Hoc iō dixit:qa ter īterrogatus Demoſthenes:qd̄ maximū eēt ī arte oratoria
R̄ndit ꝓnūciationē. Cōmēdat:audiēdo. Suſtinet dicēdo.Nā eloquētiā uox qū audit̄ cōmēdat.
Præterea qum dicimus:ita ſeruatur:ut a pͥncipio uſq; ad finem æqualis conſtiterit:eam ſuſtinet.

Acie quotidiani muneris.i.aſſiduo labore:& certamīe actionũ. Muneris:Poliſemus ſermo ē.nã
munus donũ ſignãt:& onus militare:qđ qũ remittit:uacatio dicit. Munus:offm̃:uñ municipes dī
cũtur:q ciuilia munera.i.officia accipiũt:ut Virg.Collectũq; hæc ipſa ad munera glutē. Sũmatim
uniuerſaliter ſecũdũ genus ſuũ:& p rubricã. Ab illis rebus.ſ.uoce:& geſtu:& declarat. Sumi: pōt
quidē accipi ſumi:eligi:ut Saluſtius:Sumũt ſibi aliquē ex populo munitorē. Arripi:ſicuti pōt ius
ciuile arripi a iuriſcõſulto:qa p̄mo eligimus:deinde electa capimus. Itaq;:Hoc loco Antonius ar
gumẽtũ Craſſi in ſuũ cõmo
dũ uertit.Nã Craſſus dixe/
rat:græcos neceſſitate qua/
dã nr̃e pragmaticos.i. cauſi
dicos:q ius ciuile ſibi ſubmi
niſtraret: dicens ita oratori
neceſſariã eē iuris ciuilis ſciē
tiam:quēadmodum græcis
Hi cauſidici:quos pragma/
ticoſ appellas:q̃ſi quoſdam
ſubminiſtratores. In quo:
nõ negauero: qđ tu dixiſti
Craſſe:noſtros Romanos
multo melius ægiſſe q̃ græ
cos:ut uoluerit clariſſimos
uiros:& iuris præſtãtes eſſe
quoſdã q̃ſi antiſtites iuris ci
uilis. Tecta:munita:tuta:
atq; deſẽſa. Sed tñ:quãuis
hæc cõceſſerim:noſtroſ me
lius feciſſe q̃ græcos:tñ hoc
affirmauerim: græcos etiã
potuiſſe hoc uidere:qđ diſ/
putaſti:oratorē oportere eſ
ſe eruditũ in iure ciuili ſi ita
neceſſe eē arbitrati eēnt:ſed
qa uidebãt hãc iuris ciuił ſci
entiã minime oratori neceſ
ſariã eē:ideo ſatis habuerũt
oratori dare pragmaticum
Si ita neceſſe:ac ſi diceret:

acie quotidiani muneris ſpatiũ nobis dať: q̃nto minus
ē ad iuris ciuilis perdiſcẽdi occupationē deſcendẽdum?
Quod & ſũmatim pcipi ſine doctrina pōt:& hãc habet
ab illis rebus diſſimilitudinē: q; uox & geſtus ſubito ſu
mi & alicũde arripi nõ pōt:iuris utilitas ad quãq; cauſã
q̃uis repẽte:uel a peritis:uel de libris depromi pōt. Ita/
q; illi diſertiſſimi hoīes miniſtros habẽt in cauſis iuriſ/
peritos:qũ ipſi ſint pitiſſimi:& q(ut abs te paulo ante
dictũ ē) pragmatici uocãtur:ī quo nr̃i oīno melius mul
to:q; clariſſimoꝝ hominũ auctoritates leges & iura te/
cta eē uoluerũt.Sed tamē nõ fugiſſet hoc græcos hoīes
ſi ita neceſſe eē arbitrati eſſent:oratorē ipſũ erudire iure
ciuili:nõ ei pragmaticũ adiutorē dare.Nã qđ dicis ſene
ctutē a ſolitudīe uindicari iuris ciuilis ſcīa: fortaſſe etiã
pecuniæ magnitudine.Sed nos nõ qd nobis utile:uerũ
quid oratori neceſſariũ ſit quærimus:q̃q̃ qm̃ multa ad
oratoris ſimilitudinem ab uno artifice ſumimus. ſolet
idē Roſcius dicere:ſe quo plus ſibi ætatis accederet: eo
tardioris tibicīs modos:& cantus remiſſiores eē facturꝫ
q; ſi ille aſtrictus certa q̃dã nũeroꝝ moderatõe & pedũ
tñ aliqd ad reqē ſenectut) excogitat:q̃to facilius nos nõ

ipſi etiã optime uidiſſent. Nã qđ:Ad aliud argumẽtũ:ſiue rationem Craſſi tranſit Antonius: qua
argumẽtabať Craſſus:ius ciuile oratori pdiſcẽdũ:ne ſenectus deſtituta iaceret.& hoc ſimul cũ cæte/
ris cõfutat:hoc modo:Si hãc rõnē dicis eē:cur ius ciuile orator diſcat:ut ſenectutē ſuã a ſolitudīe ui
dicet:& frequẽtari uelit? multa alia eē rñdeo:qa ſi pecuniæ magnã q̃titatē habuerit: cõtinuo pplm
beniuolũ ſibi:& frequẽtē largiẽdo pficiet:ergo etiã ſine hac poterit pplm frequẽtē habere. A ſoli
tudine:ne oino deſtituta iaceat. Magnitudine pecuniæ:uidelicet largiẽdo:ut a ciuibus colať. Sed
nos:ſed fac ita eē:ut utilitatē hãc afferat iuris ciuilis ſcīa.Ego dico tibi nõ quæri:qd oratori utile ſit:
ſed qd neceſſariũ. Quãq̃: Dixit nos nõ quærere qd utile ſit oratori:tãetſi hoc quoq; oratori utile
erit:ſi diligẽtius cõſiderauerit:ut nõ ſemp intẽdat animũ:ſed rep̄mat aliqñ:& hoc ſeni nõ paꝝ utili
tatis afferet.& ſimilitudinē ſumit ab hiſtrione:ſicut fecit & Craſſus:qa placebat oratorē multis ī re/
bus hiſtrioni cõparari:ac ſi diceret:ego quoq; exemplo tui hanc Roſcii ſententiã oratori accõmo
dabo. Artifice:ab Mimo & Hiſtrione. Aetatis accederet.i.quãto ſenior efficeretur. Aetatis:qa
nõ pōt id laboris ſuſtinere in maturiori ætate:qđ in uiridiori ſuſtinuerat. Modos:modulationes
ad harmoniã pertinet:quæ uariis uocibus certa quadã ratione cõficitur. Tardiores:longiori uo/
cis interuallo.Nã qui canit diuerſas uoces:uariaſq; formas in unũ cõiungit:& modulationes confi
cit.Sed qui ſenior eſt:nõ poteſt has uocis uarietates celeriter pcurrere:ſpiritu deficiẽte iam: & lan/
gueſcente. Cantus.i.tonos:hoc eſt legitima grauitatis:& acuminis ſpatia. Nam ut ex uariis uoci/
bus modus:ita ex uariis modis cãtus cõficit:& ꝓpterea cantus cõtinuo ſubiũxit. Remiſſiores:tar
diores.ſ.uocũ ipſarũ lõgiori interuallo:ut harmoniã facerẽt:qũ plus ſpatii uel minus intẽdimus in
deprimenda uoce. Quod ſi ille aſtrictus:nũc intẽdit argumentũ. Numeroꝝ:modulationũ. Vir
giľ.Nnmeros memini:ſi uerba tenerē. Et pedũ:quia ꝓ quantitate ſyllabarum uerſus modos can/
tuſq; recipiunt:quia ubi ſyllaba ꝓducitur:tono utimur acutiore:qum uero corripitur breuiore.

Laxare.ſ.uocē & numeros ꝓnūciandi. Per multa.i.p magnā orationis partē. Neq̧.n.ab ipſo exēplū ſumit:uide qd dicas:ne nimiū urgeas oratorē:& eū uelis uoci operā dare intēſius:q̄ oporteat. Nā & tuipſe poſtq̄ ad maturiorē ætatē iclinare cœpiſti:uoce moderatiore uti icœpiſti: ut facile appareat oratorē nō poſſe ita ꝓnūciare:ut dixiſti. Quā multa ſint & q̄ uaria:qa tria ſūt gn̄a dicen i qbus oīs oratio uerſat̄:ſublime:mediocre:& humile: in qbus uarios dicēdi modos ineē oportet: ut alii p cōtentionē:alii p amplificationē:alii p ſermones afficiūtur.ergo multa genera dicendi: numero uaria ipſis modis ꝓnūciādis:ut ecce lenitatē ſermonis in Craſſo ſūmā uim dicēdi:& cōtentionē ineſſe dixit.Nā ſermonis pars dignitas ē:cuius oratio cum q̄dā grauitate eē debet:ac remiſſione orationis. Contētionis partes ſūt:cōtinuatio & diſtributio: quarū altera p clamationē:altera p acrimoniā conficit̄. Multa:numero. Varia:diuerſitate ꝓnunciādi:qa alii p cōtentionē:alii p amplificationem: alii p ſermonē. Quod haud ſciam: dubito an tu p̄us hoc oſtēderis uariari genera dicendi ꝓ uarietate & diuerſitate ætatis. Te Craſſe fallit:qđ diximus de remittēda cōtētione uocis. Solebas.ſ.p̄ori ætate. Neq̧ minus grauiſſimi:qa ſermo ē:cuius oratio debet eē cū grauitate quadā. Sūma uis:uehemētia dicēdi qua ſolebas

laxare modos:ſed totos mutare poſſumus. Neq̧ enim hoc te Craſſe fallit q̄ multa ſint:& q̄ uaria gn̄a dicēdi:& qđ haud ſciam:an tu p̄mus oñderis:q iādiu dicis remiſſius & leuius:q̄ ſolebas:neq̧ minus hæc tñ tua grauiſſimi ſermonis lenitas:q̄ illa ſūma uis:& cōtētio ꝓbatur: multiq̧ oratores fuerunt:ut illū Scipionē audiuimus: & Læliū:q oīa ſermone cōficerēt Paulo itētiore:nūq̄ ut Sergius Galba lateribus:aut clamore:cōtēderēt:qđ ſi iā hoc facere non poteris:aut noles:uereris ne tua domus talis & uiri & ciuis:ſi a litigioſis hoībus nō colat̄:a cæteris deſerat̄?Eqdē tātū abſū ab iſta ſnīa:ut nō modo nō arbitrer ſubſidiū ſenectutis:ī eorum q conſultū ueniāt multitudine:eē ponēdū:ſed tanq̄ portū aliquē expectē iſtā:quā tu times:ſolitudinē.Subſidiū.n.belliſſimum exiſtimo eē ſenectuti:ociū.Reliq̄ uero etiā ſi adiuuant: hiſtoriā dico & prudētiā iuris publici:& antiqtatis iter: & exēploꝝ copiā.Siquādo opus erit:a uiro optimo: & iſtis rebus īſtructiſſimo familiari meo lōge mutuabor:

uti i iuuētute tua. Cōtentio.i.acclamatio:& acrimonia uocis.Nā in hæc duo cōtētio diuidit̄:in diſtributionem & cōtinuationē.Cōtinuatio:ē uocis clamoſa acceleratio.Diſtributio:ē acris & diſtincta uociferatio. Multiq̧ oratores: et ſolū hoc fit in ſenectute:ut uocis ſonus remiſſior efficiat̄ pro cōmodo ætatis:ſed hoc etiā uidimus fieri a nōnullis oratoribus:ut hoc uteretur in oī ſuæ uitæ tempore:& tamē nō minus ꝓbari.Et hoc ptinet ad id:ut ꝓbet nō eē oratori ita dandā operā ꝓnunciationi:ut hiſtrioni. Scipionē & Læliū:cōſtat enim Scipionē & Læliū ſtudioſos eloquētiæ fuiſſe:q̄ta aūt fuerint cōiuncti amicitia:nemo ē qui neſciat. Paulo intētiore.i.paulo uehemētiore:habita cōſideratione negocii. Nunq̄ cōtenderēt:cōtētione uterent̄. Lateribus:ubi lōgioribus periodis ſpiritus cōſumit̄.Nā qui nō fuerit bonis lateribus:& uoluerit lōgioribus periodis uti:in medio uocis deſiſtere coget̄. Lateribus:ꝓpter longitudinē periodū. Clamore:ꝓpter intētionē uocis. Quod ſi hoc iā:Nūc cōcludit dicēs:Sed ſi nec hoc qdem efficere poteris:ut remiſſiori uocē cauſam dicas: dubitas ne tua domus deſolata relinquat̄? Nā ſi litigioſi hoīes eā nō frequētarint:tamē uiri clariſſimi eā frequētabūt. Iam:uidelicet qū ad ætatē grauiorē peueneris. Noles:ut tādē ab eiuſmodi litigiis deſiſtas. Colatur:frequētet̄. A cæteris.ſ.p̄ncipibus. Equidē:cōfutata rōne Craſſi ſuam ponit ſnīam.Primo quidē nō deſtituet̄ tua domus:ſed hoc cōcedat̄.Ego id nō ſolū dixerim eē ſenectutis incōmodū:ſed etiā cōmodū cōtenderim:ut aliquādo requiē poſtulet. Sed tanq̄ portū:qū iam ingraueſcēte ætate ab eiuſmodi cauſis me remouero. Subſidiū.n.belliſſimū: elegātiſſimū:prudētiſſimū:& optimū. Reliq̄ uero &c.Dixit ſupius Antonius illā nō eē rōnem admodū ꝓbādam:q̧ ius ciuile ſenectutē a ſolitudine uindicet.Deinde dixit ſe nō q̄rere qd oratori utile ſit:ueꝝ etiā qd neceſſariū. Nūc uero dicit q̄ de hiſtoria:de moribus:de cōſuetudibus maioꝝ de exēplis dixerat Craſſus tenēda eē oratori:ut orationē locupletare poſſet: dicit nō ſe negare:ſed nō eē adeo neceſſaria: Nā ſi ea neceſſaria erūt:potero a lōgo familiariſſimo meo mutuari: etiā ſi nō ea i ſcp̄tis didicerim.

Hiſtoriā dico:qa dixit reliq̄ a Craſſo ſnp̄ius diſputata. Prudētiam:plæbeſcitoꝝ:quæ ſtatuta uocātur. Antiquitatis:mores:& conſuetudines maiorum. Exemplorum copiam:quæ de hiſtoria & antiquitate ſumuntur. Iſtis rebus:ſcilicet hiſtoria:plæbeſcitis: & conſuetudine maiorum. Inſtructiſſimo: idest peritiſſimo uiro. Hunc longum conſtat hiſtoriarum ſtudioſiſſimum fuiſſe.

Neq̃.n.repugnabo: Quia ſupius dixerat Antonius nõ cõcedere:ut ĩ diuerſa ſtudia oratoris iduſtria diſtrahat̃:uidebat̃ idicere:ne aliud diſcerẽt pter oratoriã artẽ. Nũc uero q̃ cõcedẽda ſũt:cõcedit quæ aũt negãda refellit. Hortatus:ſicuti uidimus ĩ Craſſi diſputatione. In oĩ recto ſtudio & humanitate.i.ĩ oĩ honeſto ſtudio humanitatis. Humanitatis:eruditionis & diſciplinæ. Ci.ꝓ Archia poeta:Eteni oẽs artes:q̃ ad humanitatẽ ptinẽt:quoddã q̃ſi cõe uinculũ &c. Nõ ita multũ: Nũc q̃ſi beniuolẽtiã captare uidet̃ a Cotta:& Sulpitio. Et pſeq.i.ſi uoluerint oia cõſeq. Huic ætati:occupatiſſimæ:ꝓpter maieſtatẽ populi romani. Ad id qđ cupiũt.ſ.pfectã facl̃tatẽ oratoriã. Nã et ſubitæ:oia fere repetit q̃ Craſſus dixerat ſupius oratori neceſſaria:& ẽ zeugma ab ĩferiori.

neq; repugnabo quo minus id quod modo hortatus es õia legãt:oĩa audiãt : ĩ oĩ recto ſtudio atq; humanitate uerſent̃. Sed mehercule nõ ita multũ ſpatii mihi habere uidẽtur:ſi modo ea facere:& pſequi uolent: quæ a te Craſſe præcæpta ſũt:q mihi ꝓpe iã nimis duras leges ĩponere uiſus es huic ætati:ſed tñ ad id qđ cupiũt:adipiſcẽdũ:ꝓpe neceſſarias. Nã & ſubitæ ad ꝓpoſitas cauſas exercitationes:& accuratæ ac meditatæ cõmẽdatiões: ac ſtilus ille tuus:quẽ tu uere dixiſti pfectorẽ dicẽdi eſſe ac magiſtꝝ multi ſudoris ẽ:& illa orõnis tuæ cũ ſcptis alienis comparatio:& de alieno ſcripto ſubita : uel laudãdi uel uituperãdi:uel cõprobãdi:uel refellẽdi cauſa: diſputatio:nõ mediocris cõtẽtionis ẽ:uel ad memoriã :uel ad imitãdũ. Illud uero fuit horribile:qđ mehercule uereor ne maiorẽ uim ad deterrẽdũ habuerit:q̃ ad cohortandũ:uoluiſti.n.ĩ ſuo gñe unũquẽq; nr̃m q̃ſi quẽdã eſſe Roſciũ:dixiſtiq; nõ tã ea:q̃ recta eẽnt ꝓbari : ꝙ q̃ parua ſũt:faſtidiis adhæreſcere. Quod ego nõ tam faſtidioſe ĩ nobis:qđ ĩ hiſtrionibus ſpectari puto. Itaq; nos raucos ſæpe attẽtiſſime audiri uideo:tenet enĩ res ipſa atq; cauſa:at Eſopũ ſi paulũ irracuerit explodi : a quibus enim

Subitæ: ut ul̃ ex tpe: ꝓpoſita cauſa dicere poſſit. Accuratæ:diligẽter. Cõmẽdationes:collocatiões reꝝ:eo ꝙ collocantur.i. memoriæ mãdantur. Meditatæ: aĩo uerſatæ. Stilus:ad iduſtriã ſcribẽdi ptinet. Stilus:character:ut ſicut ĩ ſcribẽdo dicere cõſueuiſſes:ita ꝓnũciãdo ſeruares. Illa comparatio: Hoc etiã ĩ exercitatiõe pcæpit Craſſus:ut ĩ ſua ſcpta cũ alienis cõpararet:& q̃ meliora eẽnt ſua:illis adæquare cõtẽderet. Tuæ.i.cuiuſq; ꝓpriã. Et de alieno ſcpto: ſẽſus ẽ:Si oia q̃ dicta ſũt a te o Craſſe:orator efficere uoluerit:neceſſe ẽ : ut nunq̃ ab exercitatione deſiſtat. Vel laudãdi:q̃ digna ſũt. Vl̃ uituperãdi:q̃ ĩdigna. Cõprobãdi:q̃ uera uel uériſimilia.

Refellẽdi:quæ falſa. Cõtẽtionis.i.nõ mediocris intẽtionis:cõtinuationis:& pſeuerãtiæ. Illud uero:Hæc ẽ ſeptima:& ultima huius capitis pars:In q̃ Antonius Craſſi rephẽdit de ꝓnũciatiõe ſententiã:tanq̃ durã & ĩmitẽ. Deterrẽdũ:remouẽdũ ab eloquẽtia:ne ſperẽt ſe tãtã ꝓnũciãdi artẽ cõſeq poſſe. Quã cohortãdũ:ad eloquẽtiã. In ſuo gñe:i ꝓpa facl̃tate dicẽdi. Quaſi quẽdã eẽ Roſciũ: ac ſi diceret:ut nihil poſſet ĩ ꝓnũciatione nr̃a rephẽdi. Dixiſtiq;:Et qũ argumẽtaret̃ Craſſus:tantã operã ĩ ꝓnũciatione ponẽdã eẽ dixerat:hiſtrionẽ:ſi nõnunq̃ illã ſeruare potuiſſet ꝓnũciationẽ excuſatores facile ĩuenire:eo ꝙ dicerẽt crudũ eẽ:& nõ bene diſpoſitũ ad eã rẽ. Non tã ea:qa dixerat ea:q̃ dicerent̃:inepta ĩ aĩs auditoꝝ magis pmanere:q̃ ea q̃ recta eẽnt. Nõ tã q̃ recta eẽnt.ſ.q̃ ea q̃ eſſet iepta. Faſtidiis:faſtidioſis hoĩbus. Quod ego:Nũc Antonius cõuertit hoc argumẽtũ Craſſi: & dicit:Tu dixiſti ea q̃ ab oratoribus dicunt̃ faſtidioſius audiri:q̃ ea q̃ dicãtur a mimis:& hiſtrionibus. Sed ego aliter ſẽtio. Nã q audiũt oratorẽ:nõ uſqueq̃q; audiũt delectationis cauſa:ſed utilitatis. Quod ſi aliqd minus iocũdũ dixerit:æqori aĩo ferũt:qa nõ ẽ oratoris intẽtio:ut delectet ſolũ. Si uero hiſtrio aliqd ineptũ ꝓtulerit:qa nihil pterea reqrit̃ ab eo:niſi delectatio:nulla rõne tolerari põt.
Itaq; nos:Primo qdẽ re ipa cõfirmat:deinde rõne refellit:ꝙ uidelicet oratorẽ raucũ ſæpiſſime ſũma attẽtione audiuerit. At uero hiſtrionẽ:ſi paulo uocẽ remiſerit:nõ ẽ q eũ audire uelit. Res ipſa atq; cauſa.i.cauſa rerũ. Tenet.ſ.auditores. Nã orator nõ ſolũ delectat:ſed etiã docet. Hiſtrio uero tantũmodo delectat. Sed ſi orator alterũ fecerit.ſ.ut doceat:æquo aĩo eũ ppl̃s patiet̃:& auditores.
Res ipſa:ſcilicet qum docet. Irracuerit:ideſt paululum raucus fuerit factus. Notandum eſt uerbum : quod rariſſime inuenies. Componitur ex in:& rauceo. Explodi:eiici:& uituperari.& eſt ſũptum de theatro. Nam qui in theatro pronunciationem minime gratam habuiſſet: explodebatur:ideſt extra theatrum : & extra plauſum eiiciebatur. A quibus enim : Et ueriſimile eſt:ut audite non poſſint Roſcium:ꝙ aliquid iniocundum dixerit : quia nulla alia de cauſa illuc acceſſerit.

Iu iis:hiſtrionibus. Offẽditur:impſonale ẽ.i.offenſio fit. Simul atq;.i.q̄primũ diminutio aliq̄: etiã ꝑexigua facta fuerit. Imminuit:detrahit᷑. Quæ.ſ.ab oratore ꝓnũciata. Sũma nõ ſũt:quia ĩ oratione ab oratore multa inſerũtur:quæ nõ ſũt magni põderis. Ergo ut ad ꝑmũ illud reuerrar: Poſtq̄ Craſſi rationes cõfutauit Antonius:q̄ tantarũ rerũ ſcia oratori minime ſit neceſſaria:nũc infert cõcluſionẽ oſtẽdẽs qd ĩpe de ꝓfata oratoris ſcia ſẽtiat.Ego quoq; oratorẽ ita diffinio ſicut Craſſus:& tamẽ nemo ipſi ea neceſſaria eẽ dicet:q̄ diſputauit Craſſus.Nã etiã ſine illis poterit officiũ ſuum adiplere. Ad primũ illud:Q̄uia qũ de oratore diſputaturus eẽt Craſſus:primũ ꝑ ĩductionẽ quãdã diffinire uoluit: qd eẽt oratoris officiũ. Accõmodate: qa nõ ſemp ꝑſuadet orator:& finẽ huius breuiter ꝑ tranſitũ tetigit:qa finis huius artiſ ẽ apte ꝑſuaſiſſe. In uſu: in cõſuetudine ciuitatũ. Rẽ geſtã cæteris ſtudiis.ſ.philoſophiæ:aut iuris ciuil᷑. Vt ita dicã:qa exercitationẽ dicẽdi opus appellauerat:iõ dixit:ut ita dicam.Opus.n. magis materialis rei ẽ:q̄ incorporeæ. Illũ:emphaſim facit.q.d.ꝑſtãtẽ & illuſtrẽ. Impedimẽta naturæ: qa anteq̄ ad dicẽdum Demoſthenes ueniret: neceſſe fuit: ut uitia naturæ corrigeret: & emẽdaret. Diligentia:propter ſtudiũ. Induſtria:propter laborẽ. Balbus.i.perplexa lingua eẽt. Primam litterã.ſ.p. Cõſtat enim ipſũ plurimũ laboraſſe ĩ hac littera.d.ꝓ qua.λ.quodãmodo ꝓferebat. Anguſtior: qa in media oratione deficiebat:& ꝑſertim ſi piodus lõgior fuiſſet. Aĩa.i.ſpũ retinẽdo. Cõtẽtiones: elationes:& intẽtiões uocis. Remiſſiones:demiſſiões. Cõiectis.ſ.calculis ĩ os ad corrigẽdã linguã balbucientẽ:ut cũ ore ĩpedito multa ꝓnũciret:expedito deĩde ore plura poſſet ꝓnũciare. Studium:qđ ẽ magis ĩgenii. Laborẽ:qđ ẽ corpis. Tã&ſi: Nã etiã ſi tãtũ ĩgenio ualuiſti:ut hæc oĩa cõſeq̄reris:tñ nõ debes hæc alioꝝ ĩgeniis ĩponere:q nõ ſũt adeo acuti ĩgenio. Hæc qũ Antonius:Poſtq̄ inqt Antonius aduerſus Craſ.diſputationẽ ꝑfecit:qũ Sulpi.& Cotta cogitabũdi ſe ſigrẽt ĩcertos eẽ:cuius potius orõni aſſẽtiretur:orõnẽ ipſius Craſſus excæpit. Tum Craſſus:o Antoni:Tu oratorẽ opariũ quẽdã facis:queadmodũ de oratore dixiſſe uidebat᷑ Antonius:q nihil ageret:niſi cauſas ſecũdũ uulgarẽ hoĩum cõſuetudinẽ tractaret. Atq; haud ſcio:Et tñ o Antoni q̄uis ĩgeniũ tuũ ĩ cõfutãdis ſentẽtiis nřis oñderis:tñ te aliter ſẽtire:& aliter dicere ſẽtio. Præſtitit:excelluit:qa mirificus fuit Antonius ĩ refellẽdis inimicoꝝ cauſis. Propa:qa ſicut Cicero ponit ĩ arte id ꝓpriũ ẽ oratoris refellere aduerſarioꝝ cãs. Exercitatio:ẽ oratoris:ſed ꝓcæpta ſũt philoſophiæ

nihil præter uoluptatẽ auriũ quærit᷑:ĩ iis offẽdit᷑: ſimul atq; ĩminuit᷑ aliqd de uoluptate.In eloquẽtia aũt multa ſũt:quæ teneãt:quæ ſi oĩa ſũma nõ ſũt:& plæraq; tamẽ magna ſũt:neceſſe ẽ ea ipſa:quæ ſũt:mirabilia uideri.Ergo ut ad ꝑmũ illud reuertar:ſit orator nobis is qui ut Craſſus deſcripſit:accõmodate ad ꝑſuadendũ poſſit dicere.Is aũt cõcludat᷑ ĩ ea:quæ ſũt ĩ uſu ciuitatũ uulgari:ac forẽſi:remotiſq; cæteris ſtudiis:q̄uis ea ſint ampla:atq; præclara:ĩ hoc uno ope(ut ita dicã)noctes & dies urgeãtur:imitẽturq; illũ:cui ſine dubio ſũma uis dicẽdi cõcedit᷑:Atheniẽſem Demoſthenẽ:ĩ quo tantũ ſtudiũ fuiſſe:tãtuſq; labor dicit᷑:ut ꝑmũ impedimẽta naturæ diligẽtia ĩduſtriaq; ſupaſſet.Q̄unq; ita Balbus eẽt ut eius ipſius artis:cui ſtuderet ꝑmã litterã nõ poſſet dicere:ꝑfecit meditãdo:ut nemo planius eẽ locutus putaret.Deinde qũ ſpũs eius eẽt anguſtior: tantũ cõtinẽda aĩa ĩ dicẽdo ẽ aſſecutus:ut una cõtinuatione uerboꝝ id qđ eius ſcripta declarãt:binæ ei cõtentiones uocis & remiſſiones cõtinerent᷑:q etiã ut memoriæ ꝓditũ ẽ:cõiectis ĩ os calculis ſũma uoce uerſus multos uno ſpũ pronũciare cõſueſcebat.Neq; is cõſiſtẽs loco:ſed ĩambulãs atq; aſcenſu ĩgrediẽs arduo.Hiſce ego cohortationibus Craſſe ad ſtudiũ & ad laborẽ ĩcitãdos iuuenes uehemẽter aſſẽtior:cætera quæ collegiſti ex uariis & diuerſis ſtudiis & artibus:tã&ſi ipſe es oĩno cõſecutus:tñ ab oratoris ꝓpo officio atq; munere ſeiuncta eſſe arbitror.Hæc qũ Antonius dixiſſet:ſane dubitare uiſus eſt Sulpitius & Cotta:utrius oratio ꝓpius ad ueritatẽ uideret᷑ accedere.Tũ Craſſus:Operariũ inqt nobis quẽdã Antoni oratorẽ facis.Atq; haud ſcio an aliter ſẽtias:& utare tua illa mirifica ad refellẽdũ cõſuetudine:q̄ tibi nemo unq̄ præſtitit:cuius qdẽ ipſius facultatis exercitatio oratoꝝ ꝓpa

Sed iam in philoſophoꝝ.ſ.ꝑipateticoꝝ. Maximeq̃;declarat:q̃a & inueniendi:& dicẽdi rationẽ habẽt. In utrãq; partem.ſ.cõfirmãdi:& infirmãdi.Infirmari:minui:ut eos negligentiores reddere mus:ſed potius augeremus:ut reꝝ magnitudie maius eoꝝ deſideriũ efficeret. Nullius.i. q̃tulũcũ q; id eẽt:ſed oĩa ornamẽta oratori Ro.neceſſaria eẽ oporteret.Scia & liberales artes aĩum & inge niũ exornãt. In nr̃a rep.cuius iperii maieſtas tãta ẽ:ut iã ferme totũ terraꝝ orbem occupauerit. Exiguis q̃buſdã finibus.i.exiguis diffinitionibus:q̃a breuiter deſcripſiſti oratorẽ. De officiis:quid agẽdum ſit. Præcæptiſq;: quõ agẽdũ. Secũdũ.i.poſt hũc diẽ.Iã.n.iſtabat tp̃s curãdi corpora. Nũc & Scæuola:q̃a ab ĩitio etiã hoc dixerat ipſe: q̃uis a Lælio expectaret ĩ tuſculano: tamen dixerat ſe libẽter huic diſputatiõi ĩtereſſe. Dũ ſe calor frãgat:bona:& honeſta piphraſis:ut oñdat caloris diminutionẽ. Tũ Scæuola: Vellẽ inq̃t nõ conueniſſe cũ Lælio in tuſculanũ ire: q̃a libẽter audire uolebã Antoniũ:& qũ hoc diceret ĩtelligimus ſurrexiſſe:ut abiret ĩ tuſculanũ. In tuſculanum: Quõ ire poterat in tuſculanũ:ſi ĩ tuſculano erat? Hoc iõ dicit: q̃a oĩs ille ager appellat̃ tuſculanus:q̃ eſt circa oppidũ tuſculũ q̃re nõ ẽ mirãdũ:ſi de tuſculano ĩ aliud tuſculanũ ꝓfecti ſũt. Peruellit.i.detraxit de dignitate eius ad ſuam utilitatem.

eſt:ſed iã ĩ philoſophoꝝ cõſuetudine uerſat̃:maximeq; eoꝝ q̃ de oĩ re ꝓpoſita ĩ utrãq; partẽ ſolẽt copioſiſſime dicere.Verũ ego nõ ſolũ arbitrabar:his præſertim audi entibus:a me ĩformari oportere q̃lis eẽ poſſet is:q̃ habi taret ĩ ſubſelliis:neq; q̃cq̃ amplius afferret:q̃ q̃d cauſa rũ neceſſitas poſtularet:ſed maius q̃ddã uidebã qũ cen ſebã oratorẽ:præſertim ĩ nr̃a rep.nullius ornamẽti exp tẽ eẽ oportere.Tu aũt qm̃ exiguis q̃buſdã finibus totũ oratoris munus circũdediſti:hoc facilius nobis expones ea:q̃ abs te de officiis præcæptiſq; oratoris q̃ſita ſũt:ſed opinor ſecũdũ hũc diẽ ſatis.n.multa a nobis hodie dicta ſũt.Nũc & Scæuola qm̃ ĩ tuſculanum ire cõſtituit: paulũq; reuieſcet:dũ ſe calor frãgat:& noſipſi:qm̃ id tẽ poris eſt:ualitudini demus operã.Placuit ſic oĩbus.Tũ Scæuola.Sane inq̃t uellẽ:nõ cõſtituiſſe ĩ tuſculanũ me hodie uẽtuꝝ eẽ Lælio:libẽter audirẽ Antoniũ:& qũ exurgeret:ſimul arridẽs:neq;.n.inq̃t tã mihi moleſtus fuit:q̃ ius noſtrum ciuile ꝑuellit:q̃ iocũdus q; ſe id neſcire:confeſſus eſt.

Liber primus finit.

M.T.Ciceronis ad Quintum fratrem in ſecundum de Oratore Librum præfatio Incipit.

m AGNA nobis pueris Quinte frater:ſi memoria tenes:opinio fuit.L.Craſſũ nõ plus attigiſſe doctrinæ:q̃ q̃tũ ꝑma illa puerili ĩſtitutiõe potuiſſet.M.aũt Antoniũ omnino omnis eruditionis

m AGNA NOBIS:Hoc ꝓemii initiũ cõtinet diſceſſum ſcæuolæ ex tuſculano ĩ urbẽ.& quõ Catullus: & Cæſar frẽs hortatu Scæuolæ Romã ꝓfecti ſũt ĩ tuſculanũ:ut huic diſputationi ĩtereſſent.

Quoniã aũt.L.Craſſi:&.M.Antonii omnis de oratore diſputatio futura ẽ:Cicero(ne uideretur eis partes dediſſe:quarũ ipſi omnino ignari eẽnt)Iccirco ꝑncipio huius proemii cõfutat eoꝝ opinionem:qui Craſſum & Antoniũ de hac arte nihil aut parũ didiciſſe credebãt.Hoc autẽ proemium ĩ ſex partes diuidere poſſumus.In ꝑma ponit:quid de his uiris uulgo creditũ ſit.In ſecũda parte confirmat:eos qũ alioꝝ:tũ ipſius iudicio doctiſſimos.In tertia parte rationẽ affert:quare illi huius doctrinæ ignaros:& rudeſ uideri uoluerũt.In q̃rta oñdit eloq̃tiæ ꝑſtãtiã:quã uiri illi mediocriter cõſecuti ſũt:eã eẽ:ut oĩs doctriæ:& ſapiẽtiæ ſtudiũ:cognitioneq; deſideret.In q̃nta pte cauſas adducit cur hũc de oratore ſermonẽ ab his uiris habitũ memoriæ ꝓdiderit.In ſexta & ultia:hos libros Qu. fratri cõmẽdat:qũ eiuſmodi eẽ dicat:ut nõ poſſit cõtẽni nec debeat.In quo illud aĩaduertẽdũ ẽ:Ciceronẽ iterea nõ ꝑtermiſiſſe ꝓemii uirtutes:nã qũ diluit minus honeſtã ſuſpitionẽ:q̃ eos faciat de arte loq:q̃ artẽ ignorẽt:beniuolẽtiã cõparat a pſona ſui.Itẽ qum dicit hũc ſermonẽ ab his uiris habitũ:ideo ſe ſcribere uoluiſſe:ne tales uiri apd̃ poſteros idocti haberent:& ne eius nomẽ obliuiõi mãdaret:beniuolos reddit auditores.Quibus ita breuiter pcurſis ad lr̃æ expoſitionẽ deſcendamus. Magna opinio fuit.ſ.iter omnes. Nobis pueris.i.a pueritia noſtra. Prima iſtitutione.i.i ludo litterarũ:qũ ꝑmas lr̃as i ſchola cũ æq̃libus didiciſſet. M.aũt Antoniũ:& rurſus fuit magna opinio.

prohemiũ ſex ĩ partes diuiditur. 1. p. quid 2. 3. 4. 5. 6. finis

Experte atq; ignarũ.i.imperitũ:& indoctũ. Erantq; multi:& erãt nõnulli:qui nõ ſolum ꝙ itã fu
iſſe exiſtimabãt:ſed inuidia quadã inducti nos a ſtudio litterarũ deterrere uoluerunt:ꝙ dicerent:ſi
ſine his ſtudiis docti uiri euaſerũt:ſtultũ eſſe noſtrũ ſtudiũ. Rem habere:ut indocti fuiſſent. Ho-
mines:Antonius & Craſſus. Deterrerẽt:remouerẽt. Sũmam prudentiã atq; eloquentiã:in proe
mio artis ueteris Cicero diſſeruit:eloquentiã cũ ſapientia cõiunctam eſſe debere:alioqn uero parũ
ꝓdeſſe ciuitatibus. Patris noſtri:Qu.Ciceronis. Inanis:uanus & inutilis. Studiũ.i.incõſulta ui-
deret̃ eẽ cupiditas. Quos
tu:Hæc ẽ ſecũda pars:ĩ qua
Cicero cõfutat eoꝝ opinio
nẽ: qui eos indoctos exiſti-
mabãt dicens:q̃q̃ hoc illi di
cerẽt:nos tamẽ eoꝝ opinio
nẽ facile cõfutabimus. Vt
pueri.i.quãtũ pueri poſſũt:
& eis cõcedebatur. Teſti-
bus patre &. C. Aculeone:
qui uterq; familiariſſimi fu
erunt:alter Craſſi: alter An
tonii. Patruo: qui parẽtis
eius frater extiterat. Teſti
bus.ſ.patre &.C. Aculeone
ꝓpinquo. Noſtra mater-
tera:Declarat qđ dixerat ꝓ
pinquo. Dicitur matertera
quaſi mater altera:eſt enim
ſoror matris. Patruus:ſci-
licet Aculeo. In cilicia: qũ
Antonius in ciliciã quæſtor
miſſus ẽ:& reuerterũt una:
Deceſſerat:non ſignificat
mortuus erat ĩ ꝓuincia: ſed
deceſſerat.i. diſceſſerat: nã
Antonius poſtea iuſſu Ma-
rii capite obtrũcatus ẽ. Cõ
ſobrini:q ex duabus ſorori
bus nati eẽnt:& conſobrini
dicũtur q̃ſi cõſororini. Ab
his doctoribus:qum Craſſi
conſilio erudiremur. nam
quos ille doctores hũerat:
etiã nobis ꝑfecerat. Illud:
ſ.qđ ſeqt̃. Eiuſmodi:eius ĩ
genii:& uerecũde dixit pue
ros magni ingenii fuiſſe.
Nullã aliã noſſe: adeo apte
græca lingua ꝓnũciabat: ut
nunq̃ ĩ latio fuiſſe uideret̃.
Ponere:ꝓponere: ẽ.n.aphe
reſis. Nouũ:qđ nõ didiciſſet ipſe p ſe. Inauditũ:qđ nõ ab alio accæpiſſet. De Antonio uero:Di
xi de Craſſo:nũc de Antonio. Accæpæramus:audiueramus. Patruo.ſ.L.Cicerone. Sermoni-
bus:ſicut etiã ipſe Craſſus de ſe dixerat.nã & ipſe cõmemorauit quos ſermões habuiſſet partim cũ
philoſophis atheniẽſibus:partĩ cũ philoſophis rhodi:& ꝑcipue cũ Menedemo. Ipſe: ſcimus ſecũ
dũ Priſcia.hoc ꝓnomẽ tres pſonas ſignificare.ſ.pmã:ſecũdã:& tertiã. Ineũtis ætatis:Oñdit qd ſit
adoleſcẽtiæ.i.ineũtis ætatis tẽpus:qum a pueritia ad adoleſcẽtiã uenire cœpit. Patiebat̃:qa adole-
ſcẽtis ꝓpꝛium ẽ & ineũtis ætatis pudor. Ex eo.ſ.Antonio. Iam tum.ſ.ab ineunte ætate. Ex mul-
tis:quia ſæpe cum illo colloqui mihi contigit. Artibus ſ.grãmatica:rhetorica: & dialectica: quæ
ſunt artes adoleſcẽtiæ. Aeſtimare.i.æſtimationẽ uel iudicium facere. Rudem:imperitũ. Igna-
rum:indoctũ. Sed fuit:Hactenus cõfutauit opinionẽ eoꝝ:q nihil eos de hac arte didiciſſe crede-
bãt.Nũc ad aliã partẽ trãſit:ĩ q̃ oſtendit illos uoluiſſe ſe ignaros & rudes in omni doctrina uideri.

expertẽ: atq; ignaꝝ fuiſſe.Erãtq; multi q̃quanq̃ nõ ita
ſeſe rẽ habere arbitrarent̃: tamẽ quo facilius nos ĩcẽſos
ſtudio dicẽdi a doctrĩa deterrerẽt:libẽter id qđ dixi: de
illis oratoribus prædicarẽt: ut ſi hoĩes nõ eruditi ſũmã
eẽnt prudẽtiã:atq; ĩcredibilẽ eloquẽtiã cõſecuti: inanis
oĩs noſter eẽt labor:& ſtultũ ĩ nobis erudiẽdis:patris no
ſtri optimi ac prudẽtiſſimi uiri ſtudium uideret̃.Quos
tum ut pueri refutare domeſticis teſtibus patre: &.C.
Aculeone ꝓpĩquo noſtro:&.L.Cicerone patruo: ſole-
bamus:qđ de Craſſo pater:& Aculeo:quo qum nupta
erat noſtra matertera: quẽ Craſſus dilexit ex oĩbus plu
rimũ:& patruus q cũ Antonio ĩ ciliciã ꝓfectus:una de
ceſſerat:multa nobis đ eius ſtudio doctrinaq; ſæpe nar
rauit.Qunq; nos cũ cõſobrinis noſtris:Aculeonis filiis
& ea diſceremus:q̃ Craſſo placerẽt:& ab his doctoribus
qbus ille uteret̃:erudiremur:etiam illud ſæpe intellexi-
mus:qũ eſſemus eiuſmodi:qđ uel pueri ſẽtire potera-
mus:illum & græce ſic loq: nullã ut noſſe aliam linguã
uideret̃: & doctoribus noſtris ea ponere in percontan-
do:eaq; ipſe oĩ ſermone tractare: ut nihil eẽ ei nouũ:ni
hil ĩauditũ uideret̃. De Antonio uero:q̃q̃ ſæpe ex hũa
niſſimo hoĩe patruo nr̃o accæperamus: quẽadmodum
ille uel athenis uel rhodi:ſe doctiſſimoꝝ hominum ſer
monibus dedidiſſet:tamẽ ipſe adoleſcẽtulus quantũ il
lius ĩeuntis ætatis meæ patiebat̃ pudor: multa ex eo ſæ
pe q̃ſiui:nõ erit ꝓfecto tibi qđ ſcribo:hoc nouũ: nã iã
tũ ex me audiebas:mihi illũ ex multis uariiſq; ſermoni
bus:nullius rei: q̃ qdẽ eẽt in his artibus: de qbuſ aliqd
æſtimare poſſem:rudẽ aut ignarũ eẽ uiſũ.Sed fuit hoc

In utroq̃.ſ.Antonio & Craſſo.nã Craſſus nõ impediebat quin homines de ſe exiſtimarẽt ſciẽtiã: ſed illa græca uolebat uideri deſpicere:eo ꝙ græca latinis poſtponere cõſueuerat. Si putaretur.ſ. artificiũ dicẽdi:ut nõ tam arti:q̄ ueritati cõfiſus eẽ uideretur. Alter.ſ.Craſſus. Alter.ſ.Antonius.
Quale: rectũ nec ne. Ad hoc tẽpus.ſ.attinet. Quoꝝ cõſilium:Hæc eſt q̄nta pars huius pœmii: in qua cõfirmat & oſtẽdit Cicero eloquentiã tantã uim habere:ut omniũ rerũ ſciẽtiã cognitionẽq̃ deſideret. Illud autẽ:ſed hæc mea ſentẽtia eſt:neminẽ ſapiẽtis nomẽ habere poſſe:niſi omniũ rerꝝ ferme ſciẽtiã tenuerit.

in utroq̃ eoꝝ:ut Craſſus nõ tam exiſtimari uellet: non didiciſſe q̄ illa deſpicere:& noſtroꝝ hominũ ĩ omni genere prudentiã græcis anteferre. Antonius aũt ꝓbabiliorẽ hoc populo orationẽ fore cẽſebat ſuã:ſi omnino didiciſſe nunq̄ putaret̃:atq̃ ita ſe uterq̃ grauiorẽ fore: ſi alter cõtẽnere: alter ne noſſe quidẽ græcos uideret̃. Quorũ cõſiliũ quale fuerit:nihil ſane ad hoc tẽpus:illud autẽ ẽ huius ĩſtitutæ ſcriptionis:ac tẽporis:neminẽ eloquẽtia:nõ modo ſine dicẽdi doctrina:ſed ne ſine oĩ q̄dẽ ſapiẽtia:florere unq̄ & præſtare potuiſſe. Etenim cæteræ ferẽ artes:ſe ipſæ p ſæ tuẽtur ſingulæ:bene dicere autem q̄d ẽ ſciẽter:& pite:& ornate dicere: nõ habere definitã aliquã regionẽ:cuius terminis ſepta teneat̃. Omnia enĩ quæcũq̃ in hominũ diſceptationẽ cadere poſſũt: bene ſũt ei dicẽda:q hoc ſe poſſe ꝓfitet̃:aut eloquẽtiæ nomẽ relinquẽdũ ẽ. Quare equidẽ & ĩ noſtra ciuitate: & ĩ ipſa græcia:quæ ſemp hæc ſũma duxit:multos & ĩgeniis: & magna laude dicẽdi:ſine ſũma omniũ rerũ ſcĩa fuiſſe fateor:talẽ uero exiſtere eloquẽtiã:qualis fuerit ĩ Craſſo:& Antonio nõ cognitis rebus oĩbus:quæ ad tãtã prudentiã ptinerẽt:tantãq̃ dicẽdi copiã:quãta in illis fuit: nõ potuiſſe cõfirmo:quo etiã feci libẽtius:ut eũ ſermonẽ:quẽ quondã illi ĩter ſe:de his rebus habuiſſẽt:mãdarem litteris:uel ut illa opinio:quæ ſemp fuiſſet: tolleretur:alterum nõ doctiſſimũ:alterũ plane indoctũ fuiſſe:uel ut ea:quæ exiſtimarem a ſũmis oratoribus de eloquẽtia diuinitus eẽ dicta:cuſtodirem lr̃is: ſi ullo modo

Eſt: pertinet ad hãc diſputationẽ quã ĩſtituimus. Sine dicẽdi doctrina.i.ſine ꝑcæptione artis rhetoricæ. Florere: uigere: & excellere eloquẽtia. Etenim: Vere inq̄t nemo poterit eloquentiã ꝑfectã habere:niſi ſcientiã oĩum artiũ tenuerit: reliquæ enim artes cõtẽtæ p ſe ipſæ ſũt. Tuẽtur.i.ſinglæ artes: uidelicet:grammatica:rhetorica:dialectica:& reliquæ certos terminos habẽt:quibus ſe tueãtur. Omni ſapientia.ſ.bonaꝝ artiũ: & præſertim philoſophiæ. Bene dicere:q̄d ẽ eloquẽtis.:nam illud quoq̃ Cicero in oĩ libro de arte ſẽtit. Per ſe:ſine alterius artis adminiculo. Fere:ideo dixit q̄a ſunt quædã artes: quæ indigent alterius adminiculo:ut uerbi gr̃a geometria ſine arithmetica eẽ nõ põt. Scienter:docte. Perite:prõpte.
Ornate:eloquẽter.nã ſciẽter ad artẽ:perite ad exercitationẽ:ornate ad elocutionẽ. Regionem.i.nõ habet circũſcriptã alicuius ſciæ ſedẽ. Terminis:finibus. Septa:circũdata. Oĩa:uidelicet aut d̃ oĩbus bene dicere poſſit:aut certe eloq̄ntis nomẽ relinquat. Diſceptatõnẽ:cõtrouerſiã: cõtentionẽ.

Poſſe ꝓfitet̃.i.q̄ ꝓfitet̃ ſe poſſe dicere de qualibet re artificioſe. Quare eq̄dẽ:Cõcludit argumẽtũ:& ſyllogiſmus ẽ ex oĩ pte pfectus.Perfecta eloquẽtia ẽ bene d̃ oĩbus rebus poſſe dicere:bene autẽ dicere nemo poterit:q nõ cuiuſlibet rei ſcĩam tenuerit.Atq̃ Antonius & Craſſus pfectæ eloquentiæ fuerũt:igit̃ nullius rei cognitionẽ nõ habuerũt. Hæc.ſ ꝑcæpta dicẽdi.ſẽſus ẽ:Fateor eq̄dẽ multos mediocrẽ dicẽdi laudẽ cõſecutos fuiſſe:pfectã aũt neminẽ. Sine ſũma:hoc ẽ etiã mediocri ſcĩa.
Talem eloquentiã.ſ.pfectam. Prudentiã:dixit.i.rationẽ præcæptiõis:nam hæc duo paulopoſt cõiunxit:uel per tranſitũ oſtẽdit ſapientiã cũ eloquentia eẽ cõiunctã:nam prudentia ẽ de his rebus quæ aliter eẽ poſſunt. At ſapiẽtia eſt perfecta diuinarũ humanarũq̃ reꝝ cognitio. Prudẽtiã tãtãq̃ dicẽdi copiam:intellige artẽ & exercitationẽ:prudentiã rationem dicẽdi:copiam exercitationẽ:nã ex exercitatione ſequitur copia. Quo etiã feci libẽtius:Hæc ẽ ſexta & ultima pars huius proœmii: in quo beniuolentiã cõparat ab auditoribus qum officioſe ſe feciſſe dicat:ut hũc ſermonẽ ab his uiris habitũ ſcriberet:ne eoꝝ memoria oblitaret̃. Alterũ:Craſſum. Alterũ:Antonium. Quo .i.q̄ obrẽ. De his rebus:quæ ad eloquentiã pertinẽt. Mandarẽ:ꝓ cõmendarẽ. Tollerẽt:aboleret̃. Vel ut quæ:facit attẽtos qum laudat quæ in hoc opere cõtinentur. Sũmis.ſ.Craſſo & Antonio

aſſequi cõplectiq; potuiſſẽ: uel mehercule etiã: ut laudẽ eoꝝ iã ꝓpe ſeneſcẽtẽ: q̃tũ ego poſſẽ: ab obliuione hominũ: atq; a ſilẽtio uindicarẽ. Nã ſi ex ſcriptis cognoſci ipſi a ſuis potuiſſẽt: minus hoc fortaſſe mihi eẽ laborãdũ putaſſẽ. Sed qũ alter nõ multũ: qđ q̄dẽ extaret: & idipſũ adoleſcẽs: alter nihil admodũ ſcripti reliq̄ſſet: deberi hoc a me tãtis hoĩum ĩgeniis putaui: ut quõ etiã nũc uiuã: illoꝝ memoriã teneremus: hanc ĩmortalem redderẽ ſi poſſẽ. Quod hoc etiã ſpe aggredior maiore ad ꝓbãdũ qa nõ de Sergii Galbæ aut. C. Carbonis eloquentia ſcribo aliq̄d ĩ quo liceat mihi fingere: ſiq̄d uelĩ: nullius memoria iã me refellente. Sed edo hæc iis cognoſcẽda: qui eos ipſos: de q̄bus loquor: ſæpe audierũt: ut duos ſummos uiros iis q̄ neutrũ illoꝝ uiderint: eoꝝ q̄bus ambo illi oratores cogniti ſint uiuoꝝ: & præſentiũ memoria teſte cõmẽdemus. Nec uero te chariſſime frater atq; optime: rhetoricis nũc quibuſdã libris: quos tu agreſtis putas: ĩſequor: ut erudiã: q̄d enim põt eẽ tua oratione: aut ſubtilius: aut ornatius? Sed quoniã ſiue iudicio ut ſoles dicere: ſiue utile pater eloq̄ntiæ de ſe Iſocrates ſcrpſit ipſe pudore a dicẽdo: & timiditate ĩgenua quadã refugiſti: ſiue ut ipſe iocari ſoles: unũ putaſti ſatis eẽ non modo ĩ una familia rhetorẽ: ſed pene ĩ tota ciuitate. Nõ tñ arbitror tibi hos libros ĩ eo fore gñe: ꝙ merito ꝓpter eorũ: q̄ de dicẽdi rõne diſputarũt: ieiunitate bonaꝝ artiũ poſſit illudi. Nihil. n. mihi q̄dẽ uidet̃ ĩ Craſſi & Antõii ſermone eẽ p̄teritũ qđ q̄ſq̃ ſũmis ĩgeniis: acerrimis ſtudiis: optĩa doctrĩa: maxĩo uſu cognoſci ac p̄cipi potuiſſe arbitraret̃: qđ tu facillime poteris iudicare: q̄ prudẽti-

Aſſequi. ſ. dignitatem dicẽdi. Cõplecti: magnitudinẽ cogitãdo. Seneſcentẽ: deficientẽ. Atq; a ſilẽtio: unũ ſeq̄tur ex altero: nam q̄a obliuiſcimur: ideo ſilemus. Nã ſi ex ſcriptis: ſi ipſi inq̄t aliqua ſcripta reliquiſſẽt: q̄bus ſe memoriæ ꝓdidiſſẽt: hoc onus minime ſuſtinẽdũ putaſſem: ſed q̄a nullũ poſteris ſcriptũ reliquerũt: hoc mihi ſuſtinendũ putaui. Scriptis: quæ ipſi reliquiſſẽt. Hoc. ſ. ſcribere de ipſis. Sed qum alter. ſ. Antonius: libellũ quendã dicit: quẽ ſupius cõmemorauit Antonius de eloquẽte & diſerto: quẽ ſibi inuito excidiſſe dixit: ĩ quo dicebat multos diſertoſ: paucos uero eloquẽtes adhuc inueniri. Alter: Craſſus. Quod. i. q̄a. Etiã nũc uiuam: ſẽſus ẽ: ideo mihi de talibus uiris ſcribẽdũ putaui ut memoriã eoꝝ quãdoquidẽ apud nos manet: apđ poſteros æternam reddere. Quod hoc etiã: ſenſus eſt: Spero inq̄t poſteros maiori fide noſtra lecturos: ꝙ uidelicet de illis ſcribo: de q̄bus inter p̄ñtes adhuc memoria ẽ. Quia nõ đ Sergii Galbæ aut. C. Carbonis: qui fuerũt t̄pe Priſci Catonis: & uetuſtiſſimi. Ad ꝓbandũ: uidelicet quæ de his libris ſcribo: q̄a ſi de his oratoribus ſcriberem: quoꝝ memoria oblitterata ẽ: fortaſſe fides nobis nõ adhiberet̃. Edo. i. memoriæ ꝓdo poſteris. Differẽtia eſt ĩter edere: & cõponere: q̄a p̄mo cõponimus: deĩde cõpoſita edimus: quare nõ oẽ qđ cõpoſitũ ẽ: editũ eſt: ſed qđ editũ ẽ: cõpoſitum eſt. Sed edo hæc: ſenſus ẽ: Mortuos inquit uiuoꝝ teſtimonio poſteris notos facio. Ambo. ſ. Antonius & Craſſus. Nec uero: Hæc eſt ſexta: & ultima pars huius ꝓemii: in qua cõmẽdat libros ſuoſ Quinto fratri: ne dicat eſſe cõtemnendos: & auditores facit attẽtos. Quibuſdam libris. ſ. uulgaribus.

Nec uero: ſcilicet ĩpedio te. Inſequor: urgeo impello. Agreſtes: ſignificat uetere artẽ: quã. Q. frater Agreſtẽ appellare ſolebat. i. inſulſã. Subtilius aut ornatius: uidelicet quid põt eẽ diſertũ magis: aut eloquẽs oratione tua? Siue iudicio: q̄a q̄uis dicas tuã hãc eẽ ſñiam: tamen fortaſſe tecũ aliter ſẽtis. nã nõ iudicio: ſed exẽplo Iſocratis feciſti: q̄ timiditate quadã a dicendo refugis: q̄ dicebat tñmodo duo genera dicẽdi eẽ: uidelicet qum ea: quæ dicũtur: neceſſaria ſũt: aut utilia. Ingenua: libero homine digna. Pater eloquentiæ: Nã Iſocrates rhetor præſtãtiſſimus fuit Athenis: qui dicẽdi præcæpta tradidit: cuius orationes græce ſcriptas adhuc ĩ manibus habemus. Tamẽ: quãuis tu ita deteritus ſis a dicẽdo. Propter ieiuuitatẽ. ſ. bonarũ artiũ: ꝙ in his libris nõ introducũtur: qui bonarũ artium expertes fuerunt: ſed doctrina ſũma præſtantes. Nihil enim: uere inquã nõ erant contemnẽdi tibi: eo ꝙ in his continetur ſũma bonarũ artiũ eruditio. Sermone: quẽ a Craſſo & Antonio habitũ fuiſſe facimus. Cognoſci: ratione. Percipi: ſenſu. Summis ingeniis ingenti acumine: uehementi labore: præſtanti ſcientia: exercitatione non parua. Prudenti-

am:rationeq; dicēdi.i.præcæptionē:& artē dicēdi.Prudētiā.i.ſapiētiā:aut certe oſtendit id qđ dixi mus:eloquētiā cū ſapiētia cōiunctā eē oportere. Vſum.i.exercitationē dicēdi:quaſi uelit.Q. . fratrē:exercitationi potius:q̄ arti operā dare. Sed quo citius:ſed ne te lōgiori exordio teneam: uenimus ad illoꝝ diſputationē:q ante ſermonē incœperāt. Nō mediocre.i.ſūmū:& attētos facit auditores:qum dicat ſe pfecturū munus.i.artem:quā incœperat.Ergo ſūmū munus.i.officiū. Omiſſa noſtra:qua uſi ſumus hoc proemio:qum te ad hos libros legēdos adhortabamur. Eoꝝ.ſ. Craſſi: & Antonii. Sermonem diſputationēq;: iter ſermonē & diſputationē hoc itereſt: ꝙ diſputatio ex ſermōibns cōficit.Nā unius ſermo diſputationē ɔficere nō poſſet

am:rationēq; dicēdi p teipſū: uſū uero p nos: pcipe uoluiſti.Sed quo citius hoc:qđ ſuſcæpimus nō mediocre munus:cōficere poſſimus omiſſa nr̄a adhortatione:ad eoꝝ quos ꝓpoſuimus:ſermonē diſputationēq; ueniamus. ¶ Poſtero igit̄ die:q̄ illa erāt acta:hora fere ſecūda: qū etiā tū ī lecto Craſſus eēt:& apud eū Sulpitius ſederet: Antonius aūt ībularet cū Cotta ī porticu repēte eo.Qu.Catullus ſenex cū.C.Iulio fratre uenit: qđ ubi audiuit:cōmotus Craſſus ſurrexit:oēſq; admirati:maiorē aliquā eē cauſā eoꝝ aduētus:ſuſpicati ſūt. Qui qū īter ſe ꝙut ipſoꝝ uſus ferebat:amiciſſime cōſalutaſſent: Quid uos tādē Craſſus:Nūqd nā(inqt)noui:Nihil ſane(inqt Catullus): etenī uides eē ludos.Sed uel tu nos īeptos licet inqt:uel moleſtos putes.Qum ad me ī tuſculanū inqt heri ueſpi ueniſſet Cæſar de tuſculano ſuo dixit mihi a ſe Scæuolā hinc euntē eē cōuētū:ex quo mira quædā ſe audiſſe dicebat:te quē ego totiēs omni ratine tētans ad diſputādū elicere nō potuiſſē: pmulta cū Antonio diſſeruiſſe de eloquentia:& tanq̄ ī ſchola ꝓpe

¶ POSTERO IGITVR DIE:Hic icipit pmuſ tractatus huius ſecūdi libri: ī quo uerecūda quædā diſputatio inducit.Q. .Catulli & Iulii Cæſaris fratrū cū.L. Craſſo. qum illi ſupueniētes æquū cenſerēt:ut ipſū quoq; Craſſū diuinitus de eloquētia diſputātē audiret.Craſſus aūt uerecūde excuſaret partim ingeniū:partim cōſuetudinē diſputādi.Qui tractatus ī duo capita diuidi pōt: ſed pmū cōtinet quō quæritur utrū diſputādū ſit:hinc Cæſar/& Catullus inſtāt:diſputādū eē;inde Craſſus negat. Ergo hoc caput ī tot partes diuidi pōt:quot ſūt dialogi ſiue ſermones.In hoc igitur ſermone agit̄ de aduētu Cæſaris/atq; Catulli:q audiēdi Craſſi mira quadā cupiditate tenebant. Poſtero die.i.ſequēti die. Igitur:quādoquidē Craſſi & Antonii diſputatiōne de eloquētia dicturi ſumus. Illa.ſ.quæ in ſupiori libro diſputata ſūt. In lecto:in triclinio.Antiqui enim ſtratis tribus lectis epulari ſolebāt:unde triclinīū dictū ē. Antonius:cuius erāt partes diſputādi hodierna die. Inambularet:more peripateticoꝝ:qui deambulātes diſputare cōſueuerāt. In porticu.ſ.ædiū:ubi cōſederat Craſſus atq; Sulpitius. Qu.Catullus:Hic ē.Qu.Catullus:q de collega ſuo Lepido qū ſeditioſo eius exercitu deleto triūphare noluit. Cōmotus:aduētu eoꝝ:quaſi grādi aliqua cauſa ueniſſent Cæſar & Catullus. Surrexit:de lecto:ubi cōſtiterat. Maiorē cauſā.ſ.fuiſſe aduētus eoꝝ:ꝙ ueniſſēt ex improuiſo credidcrūt cauſā maiorē eē.i.quæ ad rēpu.ſpectaret. Quid.ſ.ueniſtis. Noui.ſ.accidit. Nunqd.i.an. Vſus:cōſuetudo.nam maxima cōſuetudine iter ſe cōiuncti erant. Inter ſe.ſ.Craſſus Catullus:& Cæſar. Cōſalutaſſent.i.ultro citroq; ſalutatione data. Nihil.ſ.accidit. Ludos:de qbus in principio huius libri cōmemorauit.Nam ædilis erat eo anno:ædiliū autē officiū erat:ludos inſtaurare Sed uel tu nos:ſed qam noueris cauſā aduētus noſtri nos dixeris fortaſſe ineptos:& moleſtos.i.īcōmodoſ:& graues. Qum ad me:Reddit cauſā cur ineptos:ſeu moleſtos ſe eē putet:dicit enī forte ita accidit:ut Scænola ueniret ad Cæſarē:& narrauit quō tu o Craſſe mira quædā de eloquētia diſputaſſes. In tuſculanū:ager tuſculi:tuſculanus oīs appellatur:q circa tuſculū erat:qđ oppidum nō longe fuit ab urbe:a Telegono circes & Vlyxis filio cōditum. De ſuo tuſculano.i.de ſua uilla tuſculani ueniſſet in meū tuſculanū. Veſperi.i.iam ſole ad occaſū tendēte.ueſperi aduerbiū eſt:& ſignificat pncipio aduētus noctis:quo tpe ſtella heſpus apparet. Euntes:abeūtes aphæreſis ē.nā ſicut ſupius dixit:diſceſſit Scæuola ab Antonio & Craſſo. Ex quo.ſ.Scæuola. Mira:admiratione digna. Te quē:Hoc miꝝ nobis uiſū fuit:ꝙ tm̄modo ſpōte tua cum Antonio diſſeruiſti:qđ ut faceres nunq̄ te adducere potuimus. Totiēs.q.d.multotiens. Omni ratione.i.omni modo & omni arte. Elicere.i.arte quadam adducere. In ſchola:more græcoꝝ:qui diſputare ſolēt ī ſchola qū de aliqua re quæritur: ita etiā uos feciſtis: nam σχολη græce:latine ſignificat ocium:quia in ſchola eſt ocium & ſtudium litterarum:deriuaturq; a σχολάζω:teſte Feſto: quod uaco ſignificat.

ad græcoꝝ cõſuetudinẽ diſputaſſe. Itaqꝫ frater exorauit meipſũ nõ quidẽ a ſtudio audiẽdi nimis abhorrẽtẽ: ſed mehercule uerentẽ: ne moleſti uobis ĩterueniremus: ut huc ſecũ uenirẽ: Scæuolã enim ita dicere aiebat: bonam partẽ ſermonis ĩ hũc diẽ eẽ dilatã: hoc ſi tu cupidius factũ exiſtimas: Cæſari attribues: ſi familiarius utriqꝫ noſtrũ. Nos quidẽ niſi forte moleſti ĩterueniemus: ueniſſe delectat. Tũ Craſſus: Equidẽ quæcũqꝫ uos cauſa huc attuliſſet: lætarer: qũ apud me uiderẽ hoĩes mihi chariſſimos: & amiciſſimos: ſed tñ uere dicã: qua eius cã mallẽ fuiſſe: q̃ iſta: quã dicis. Ego enim: ut quẽadmodũ ſẽtiã: loquar: nunq̃ mihi minus q̃ heſterno die placui: magis adeo id facilitate: q̃ alia ulla culpa mea cõtigit: q dũ obſequor adoleſcẽtibus: me ſenẽ eẽ oblitus ſũ: feciqꝫ id qđ ne adoleſcẽs quidẽ fecerã: ut iis de rebus: q̃ doctrina aliqua cõtinerent: diſputarẽ. Sed hoc tñ cecidit mihi ꝑopportune: qđ trãſactis iã meis partibus: ad Antoniũ audiẽdũ ueniſtis. Tũ Cæſar: Equidẽ Craſſe ita ſũ cupidus ĩ illa lõgiore te: ac ꝑpetua diſputatione audiẽdi: ut ſi id mihi minus cõtĩgat: uel hoc ſim quotidião ſermone cõtẽtus. Itaqꝫ expiare qdẽ illđ: ut ne Sulpitius familiaris meus: aut Cotta pluſ(q̃ ego) apud te ualere uideantur. & te exorabo profecto: ut mihi quoqꝫ & Catullo tuæ ſuauitatis aliqd ĩpertias. Sin tibi id minus libebit: nõ te urgebo: neqꝫ cõmittã: ut dũ uereare: tu ne ſcis ĩeptus me eẽ iudices. Tũ ille: Ego mehercule(ĩqt) Cæſar ex oĩbus la

Exorauit: Orare ẽ precibus aliquid cõtendere. exorare: ẽ oratũ impetrare. Frater. ſ. Cæſar. Nõ abhorrentẽ. i. libẽtiſſime audientẽ. lyptote ẽ. minus dicit: & plus ſignificat. Moleſti: nã ſubdubitaui ne noſter aduẽtus ſubitus uobis moleſtiã aliquã afferret. Eteuim: Ecce qua ſpe uenerãt: qa uidelicet ſuperiori die nõ de omnibus diſputauiſſẽt: ſed bonã. i. magnã partẽ diſtuliſſent in hunc diem. Aiebat: Cæſar. Bonã. i. magnã. Eſſe dilatã: & ideo me frater exorauit: ut adhuc ad uos uenirẽ. Hoc ſi tu: Si hũc aduentũ noſtrũ cupiditati aſcribis: culpã Cæſari attribue: culpa enim ipſius eſt: q me exorauit. Si uero familiaritati: nõ ſolũ ipſi: ſed mihi attribue. Familiarius. i. familiaritate quadã factũ ẽ: nã uterqꝫ noſtrũ ea familiaritate frætus ẽ: quæ ſemꝑ nobis tecũ fuit. Tum Craſſus: In hoc ſermone craſſus eleuat heſternã diſputationẽ ſuam dicit eñi quacũqꝫ cauſa ueniſtis ad nos: gaudeo qum mihi chariſſimi ſitis: ſed tamẽ uoluiſſem quacũqꝫ alia cauſa ueniſſetis: q̃ hac. Chariſſimos. ſ. te o Cæſar atqꝫ Catulle. Ego enim: quandoqdem nec mihi ipſi heſterna die diſputãs ſuffeci: ego uobis minus ſatiſfaciã. Sẽtio ĩ. quẽadmodũ ſentẽtia mea eſt. Facilitate. ſ. igenii mei: qa facilis fui ad obſequẽdũ ſtudiis adoleſcẽtũ: adeo ut ĩprudẽter hoc munus ſuſcæperim. Magis: Hic Craſſuſ eleuat diſputationẽ ſuã dicẽs ſe facilitate quadã adductũ: ut adoleſcẽtibus priuſ q̃ ſibi obſequeret. Adoleſcẽtibus: Sulpitio & Cottæ. Senẽ: cui hæc diſputatio nõ cõgrua erat: neqꝫ enim grauitatem ſeruaui. Iis de rebus. ſ. de uita: de moribus: đ iure ciuili: & cæteris: quæ in media philoſophia uerſãtur. Sed hoc: quãuis de eloquẽtia diſputauerim: tamen mihi placet: ꝙ partibus meis peractis ſupuenitis: ẽtiã qum uiciſſim Antonius diſputaturus ſit. Cecidit: accidit. Tum Cæſar: In hoc ſermone Cæſar aperit q̃ cupidus ſit audiẽdi Craſſi: & ſimul qd ſibi de ipſo Craſſo polliceatur. Lõgiore: declarat. Ac ꝑpetua: cõtinua: iugi: ſine ĩtercæptione alicuius rei. Vt ſi id: uidelicet ut ꝑpetua oratione utaris. Sermone: Sermo ẽ: q inter duos uel plures habetur ex interrogatione & reſpõſione mutua. Itaqꝫ: Ergo quãdoquidẽ tantoꝑe te audire cupimus: periculũ faciamus: plus ne apud te Cotta & Sulpitius ualuerint q̃ ego. Te: αυυνοις eſt. i. augumentũ. Exorabo: Inter orare & exorare hoc intereſt: orare ẽ precibus petere: exorare eſt precãdo obtĩere. multi. n. orãt: pauci uero exorãt. Vt mihi quoqꝫ: Hic tãtũ frætus ẽ humanitate Craſſi: ut exoraturũ ſe dicat. Impertias: Eſt unũ ex his uerbis: quæ utrãqꝫ habent declinationẽ actiuã. ſ. & paſſiuã: ut reuerto: reuertor: imperitio: imperitior. Libebit. ſ. mihi & Catullo obſequi. Vrgebo: inſtabo tibi. Ne tu ſis ineptus: ſi hãc diſputationẽ ſuſcipiamus. Tum ille: Audito hoc uerbo ineptus Craſſus occaſionẽ nactus diſputãdi de hoc uerbo docet quid ſit ineptus cũ ingenti græcorum inſectatione: & dicit græcos hoc uerbũ nõ habere: ſed ipſius uerbi re laborare: qui omniũ ineptiſſimi ſunt. Verbis. i. dictionibus: neqꝫ enim hoc loco uerbum pro illa parte orationis accipit. Vim: ſignificationẽ. Naximã: effuſam: & late patentẽ. Ineptum: Ineptus ita interpretari põt: nõ

aptus:ſed uideamus an græci habeant hoc uerbũ:ſed non habent uerbũ:ſed rem:qum ipſi omniũ ĩeptiſſimi ſint. Ductũ:deriuatũ. Perlate patet: qđ ſuperius dixerat maximã uim habere:& diffuſam:& late patentẽ. Nam qui:Hic locus ꝓdeſt ad intelligẽdũ decoꝝ illud:de quo Cicero ĩ libro de officiis diſputauit. Quid tẽpus poſtulet.i.qui intẽpeſtiuus eſt.nam ĩtẽpeſtiuus dicitur:qui præter tẽpus aliquid uel dicit uel agit. Aut plura loquitur.i.qui petulans eſt. Aut ſe oſtentat.i. arrogans ẽ. Vel dignitatis uel cõmodi:uel incõmodus uel importunus. In aliquo genere.ſ. dicti uel facti Inconcinnus: incongruus:nam cinus plurimorum eſt cõmixtio. Cicero ĩ hoc opere: cinnus utriuſqꝫ particeps;uel utriuſqꝫ:ſi uerum quærimus:expers: unde cinnare & cõcinnare. Mł̃tus.i.grauis & moleſtus. Aut incõcinnus:incõgruus: Hoc uitio.ſ. ineptiæ. Cumulata eſt.i. plena uſqꝫ ad cumulũ. Eruditiſſima: unde omnia humãitatis ſtudia emanarũt. Itaqꝫ: quandoquidem græci nõ agnoſcũt hoc uitiũ ineptiæ: ideo nec nomen quidem ei ipoſuerunt:nam & ſi ꝓximum habent: tamen propriũ nõ habent:ut ἀνεπητλιος:id eſt incõmoduſ:uel ἄναρμοϛος incongruus:quæ ſpecies ſunt inepti. Vim:ſignificationem:uel magnitudinẽ & amplitudinem. Huius mali: de quo dixit q̃latiſſime patere. Vitio:unum ſequit̃ ex altero:nam qui rem aliquam ignorant:ei nomẽ non imponunt. Vitio:ſcilicet ineptiæ.

tinis uerbis huius uerbi uĩ uel maximã ſp putaui. Quẽ enĩ nos ĩeptũ uocamus:is mihi uidet̃ ab hoc nomẽ hr̃e ductum: ꝙ nõ ſit aptus:idqꝫ ĩ ſermonis noſtri cõſuetudine plate patet. Nã qui aut tẽpus qd poſtulet: non uidet:aut plura loqtur:aut ſe oſtẽtat:aut eoꝝ:qbus cum eſt:uel dignitatis uel cõmodi rationẽ nõ habet:aut deniqꝫ ĩ aliquo gñe:aut ĩcõcinnus:aut multus ẽ:ſi ĩeptus eẽ dicit̃:hoc uitio cumulata ẽ eruditiſſima illa græcorũ natio. Itaqꝫ ꝙ uim huius mali græci nõ uidẽt:ne nomẽ quidẽ ei uitio ĩpoſuerũt. Vt enim quæras oĩa: quõ græci ineptũ appellẽt:nõ repies. Oĩum aũt ineptiaꝝ (q̃ ſũt ĩnumerabiles):haud ſcio an ulla ſit maior: q̃ illoꝝ q ſolẽt quocũqꝫ ĩ loco:quoſqꝫ ĩter homĩes uiſũ ẽ: de rebus aut difficillimis:aut nõ neceſſariis argutiſſime diſputare:hoc nos ab iſtis adoleſcẽtibus facere ĩuiti & recuſãtes heri coacti ſumus. Tũ Catullus: Ne græci qdẽ(iqt) Craſſe:q ĩ ciuitatibus ſuis magni & clari fuerũt:ſicuti tu es: noſqꝫ oẽs ĩ nr̃a rep. uolumus eẽ:hoꝝ græcoꝝ (qui ſe ĩculcãt auribus nr̃is) ſimiles fuerũt:nec tñ in ocio: ſermones huiuſmodi:diſputationeſqꝫ fugiebãt. Ac ſi tibi uident̃:

Quæras:ideſt quantũlibet græca lẽgas:tamen non inuenies quo uerbo appelletur ineptus. Omniũ autem:Nunc reddit cauſam cur tam multa de ĩepto diſputauerit:uidelicet græcos aliis quidẽ in rebus ineptos eſſe:ſed in hoc potiſſimum:ut uelint quibuſcunqꝫ in locis:aut quacunqꝫ in re:& apud quaſcũqꝫ perſonas etiam dignas diſputare. Haud ſcio: ac ſi diceret dubito. Vlla: ſcilicet ĩeptia. Maior:ideſt an ex omnibus ineptiis ulla ſit:maior eſt enim abuſio: aliquando enim genitiuũ recte damus comparatiuo:ut hic. Quocũqꝫ in loco:Quia ſuperius dixit:non habere rationem:uel dignitatis uel cõmodi. Aut difficillimis:ideſt non ſeruata perſonarum: uel rei: uel loci dignitate. In quod uitium incurrimus heſterna die:ut adoleſcentum ſtudiis obſequeremur Difficillimis:Quod ſuperius dixit in aliquo genere dicti uel facti. Argutiſſime: loquaciſſime: quia argutari: ut Nonio marcello placet:eſt proloqui:quẽadmodum loquaces ſolẽt. Inuiti:quia nullo pacto hanc diſputationẽ ſuſcipere uolebat. Heri:heſterno die. Tempore Quintiliani:here dixerunt:antea uero dicebãt heri:ſicut & nos dicimus. Tum Catullus:In hoc ſermone Craſſo reſpondet Catullus dicens græcos etiam grauiſſimos uiros:ſiquando ocium daretur: neminẽ tamẽ ab huiuſmodi ſermonũ cõſuetudine abhorruiſſe. Tamẽ:quãuis graues eſſent:& auctoritate ꝓſtarẽt:tamẽ ſiquãdo eis ociũ daretur:nõ erant ab huiuſmodi diſputationibus alieni. Clari: ſicut Socrates:Xenophon:Plato:Alcibiades:Ariſtides:& cæteri:q præſtãtiſſimi fuerũt. Magni:noĩe & re Nos oẽs.ſ.Romani ciues. Hoꝝ grecoꝝ:quos ut ineptos recte reprehedens dixiſti. Inculcant: ingerũt:obſtrepũt:& nobis inuitis ſemper aliquid habẽt de quo diſſerere uolũt. Similes:ſi dixero ſum ſimilis tui ſignificat moribus:ut hic:ſi dixero ſũ ſimilis tibi:ſignificat imagine & forma. Nec tamen:quãuis non eſſent ſimiles hoꝝ græcorum:qui nec loci: nec temporis:nec hominum rationem habent:nõ tamen huiuſmodi diſputationes fugiebat. Ac ſi tibi:Nunc ad alteram partem deſcendit:in qua oſtẽdit Catullus:ſe ita cõmode ueniſſe:ut nihil eoꝝ:quæ inepti hominis ſit:ſibi obiici poſſit. Videntur:ſcilicet inepti:qui nec temporis: nec loci: nec hominum rationem habent.

qui tpis:q loci:q hoĩum rationẽ nõ habẽt:inepti ſicut debẽt uideri:num tãdẽ aut locus hic nõ idoneus uidet:ĩ quo porticus hæc ipſa:ubi ĩambulamus:& palæſtra & tot loci ſeſſiones:gymnaſioꝝ:& græcarũ diſputationũ memoriã quodãmodo cõmouẽt:Aut ĩportunũ tẽpus ĩ tãto ocio:qđ & raro dat:& nũc ꝑoptato nobis datũ ẽ: Aut homines ab hoc genere diſputationis alieni: q oẽs hi ſumus:ut ſine his ſtudiis:uitam nullã eſſe ducamus Oĩa iſta(inqt Craſſus):ego alio modo ĩterpretor:q pmũ palæſtrã:& ſedes:& porticus:etiã ipſos Catulle græcos: exercitationis & delectationis cauſa ĩſtituiſſe arbitror. Nã & ſeculis multis ante gymnaſia inuẽta ſũt:q̃ in his philoſophi garrire cœperũt:& hoc ipſo tpe qũ oĩa gymnaſia philoſophi teneãt:tamẽ eoꝝ auditores diſcũ audire:q̃ philoſophũ malũt:q ſimulac ũt ĩcrepuit:ĩ media oratione:de maximis rebus:& grauiſſimis diſputãtem philoſophũ omnes unctionis cauſa relinquũt:ita leuiſſimã delectationẽ:grauiſſime:ut ipſi:ferũt:utilitati anteponũt. Ociũ aũt:qđ dicis eẽ aſſẽtio. Veꝝ ocii fructus ẽ:non cõtẽtio aĩ:ſed relaxatio. Sæpe ex ſocero meo audiui:qũ is diceret ſocerũ ſuũ Læliũ ſemp fere cũ Scipione ſolitũ ruſticari:eoſq; ĩcredibiliter repuereſcere eẽ ſolitos qũ rus ex urbe:tãq̃ e uinclis:euolauiſſẽt nõ audeo dice-

Qui temporis.ſ.rationem nõ habent. Hæc ipſa:demonſtratiue dixit. Inambulamus:more pipateticoꝝ:ut ſupra diximus. Palæſtra:Palæſtram poſuit ꝓ ſtadio:ubi exercetur luctatio a παλειν:ideſt a luctando. Seſſiones.i.ſedilia ad ſimilitudinẽ gymnaſioꝝ:ubi homines in colloquio cõſedere ſolebãt. Aut importunũ tempus:ſuperius de loco ꝓbauit:nunc uero de tempore probat.
Peroptato.i.exoptato & ualde optato. Qui omnes.ſ.hic præſentes ſumus. Ducamus.i.exiſtimemus:ac ſi diceret ſine litteris nemo noſtrum uiuere poſſet. Omnia iſta: Craſſus reſpondet: nam hic Craſſi ſermo totus artificioſus ẽ:ubi ad omnia reſpõdet:quæ ſuperius Catullus:de loci: de temporis cõmoditate: de perſonarũ dignitate diſputauerat: & ĩ ꝓpoſito perſiſtit:ut oſtẽdat non oportere ſe huiuſmodi ſermonibus inſerere. Et primam partem primo cõfutat de loco: quem uidelicet aptum:& idoneum eſſe Catullus affirmauerat:neq; enim inquit ab ipis gymnaſia primum inuenta fuerũt diſputationis gratia:ſed exercitationis:& delectatiõis.
Garrire.i.inepte ſtrepere: ut Nonio placet:q huius loci utit exẽplo. Et hoc ipſo tempore:non ſolum priſciſ illis temporibus factitatum eſt:ut potius exercerentur: q̃ diſputarẽt: ſed etiam hoc ipſo tempore. Qum omnia gymnaſia: ideſt qũ oĩa gymnaſia:ĩ quibus iuuenes ſe exercere ſolebant:nũc diſputantes philoſophi occupauerint. Teneant: occupauerint. Diſcum:Diſcus eſt rotunda moles:cuius iactu iuuenes inter ſe certare ſolebãt:qui aut altius ĩ ſublime:aut longius in tractum iacerent. Simulac:ideſt qum primum. Increpuit:nimio impetu miſſus:nam qum magna ui iacitur:ſtridorem facit per aerem. In media oratione:ideſt ĩterrupta oratione:ut apud Virgilium:Incipit effari:mediaq; in uoce reſiſtit. Vnctionis: ideſt cauſa palæſtræ: Virgilius:Exercent pingues oleo labente palæſtra. Leuiſſimam delectationem:ſcilicet diſci. Vtilitati:diſputationi. Vt ipſi ferunt:Hoc ideo dixit:ne ipſis aſſentire uideretur. Ocium autem: hactenus reſpondit ad id quod de loci cõmoditate dixerat: nunc de ocii cõmoditate. Quod de ocio dicis:aſſentior:ſed ſi te ſequimur:nullum ex hoc ocio fructum capiemus. Contentio:intentio: ut Cicero in hortenſio:Magna animi contentio:ideſt intentio animi. Relaxatis:tranſlatio ab arcu: nam qum intentus eſt laborat:qum remiſſus requieſcit:& huic ſentẽtiæ ſuffragatur Herodotus: q refert de quodam rege græco:qui Nitrocis appellabatur:dicit enim qum a prima hora uſq; ad tertiam iura ſuis ciuibus redderet:Interrogatus a familiaribus:quidnam ita faceret:Reſpondit græce:Si nunq̃ ceſſes tendere:mollis erit:quod ouidius in heroidibus ſine dubio mutuatus eſt. Læliũ cum Scipione:Exemplo probat ocium non negocium eſſe debere:ſed relaxationem animi: quod Lælium & Scipionem feciſſe legitur:qum ſe a reipubli.laboribus:laxare uolebant. Is: ſcilicet ſocer meus Scæuola. Fannius & Scæuola generi fuerunt Lælii: hic autem Scæuola ſocer erat huius Craſſi. Ruſticari: rus colere.quotienſcunq; rus peteret Scipio: etiam cum illo proficiſcebatur Lælius. Repuereſcere:Honeſte dictum eſt ad pueritiam redire:ut idem Cicero libro de ſenectute:ut ex hac ætate repuereſcam:& in cunis uagiam. Tanq̃ ex uinculis:queadmodum equi faciunt qui diu coerciti qum remittuntur ſe relaxant.

Conchas legere: p colligere:ſicut Valerius dicit:Cōchas & calculos ī caietæ littoribus:atq; laurē
ti legebāt. Vmbiliculos: ē oſtrei marini genus:ſic dictū:qđ ī umbiliculi modū ſpecioſe ſuauiterq;
coeat:& eiuſmodi oſtrea i littore legebāt. Sic.n.res:recte qdē inqt dicis:ociū nobis datū eē:ſed fru
ctus ocii ē:a labore deſiſtere.nā ideo ruſticari ſolemus:ut animū noſtrū a labore relaxemus. Quod
nūc etiā facit:& p ſimilitudinē oſtēdit:Aues enim ad tēpus nidificāt:& ad tēpus a labore deſiſtunt:
neq;.n.ullū animātis genus i ppetuo labore pſiſtere pōt. Procreatiōis atq; utilitatis:uidelicet ubi
pariāt:i qbus hybernētur.
Effingere:cōponere. Con
ſtruere: ædificare. Effece
rint:qū ex pte nidificauerit
Leuādi:remittendi. Paſ
ſim:uarie. Solutas.i.libe
ratas ab ope. Forēſibus:ut
in puata re amicoꝝ. Vrba
no ope:i publica admiſtra
tione ciuitatis. Geſtiūt: ex
ultāt: nam geſtire ē geſtu &
motu corporis læticiā ani
mi ſignificare:Virgil'. Et ſtu
dio icaſſū uideas geſtire la
uādi. In cauſa curiana:De
qua ſupius dixit:ubi ageba
tur de hæreditate Curii:qū
Craſſus teſtatoris uolūtatē:
Scæuola teſtamenti ſcriptū
defēderet. Nā ſi unq̄:face
te & urbane: ſicut mos erat
Craſſi.cōſtat enim ipſū fuiſ
ſe urbaniſſimū. Nullum te
ſtamētum:Hæc aūt dicebat
Craſſus i Scæuolā q̄ſi p illu
ſionē:qa Scæuola ita plene
ſcribēdū eē dicebat teſtamē
tū:ut ab eo ne pūctū qdē di
ſcedi oporteret. Non au
deo.q.d.uix audeo dicere p
pter grauitatē tātoꝝ uiroꝝ
ſed tamē dicā: qđ Scæuola
narrare ſolebat. Niſi qđ:
q.d.o Scæuola:ſi nemo cō
dere teſtamentū ſcit pter te:
neceſſe erit:ut ad te oēs ue
niamus. Igitur:ſi ſemp ſcribēdis teſtamētis occupatus eris:quādo negociis publicis operā dabis:
& rempu.adminiſtrabis:quādo amicoꝝ & tuū priuatū negociū ages? Nihil ages:ideſt ocium ha
bebis:ac ſi diceret:quādo tibi licebit ab omni re gerēda laxare animū. Tum illud:ſiquis eſt:qui ali
quando a labore nō deſiſtat:hic mihi nullo pacto libertate uti uidetur. Quid? ſcilicet hæc uerba
ſuæ orationis attulerit:ut ex his uerbis oſtēderet ſuam ſemper fuiſſe ſentētiā:ut animum ſuum a la
bore nōnunq̄ laxaret. Huc:in tuſculanū. Quid? hæc dixi:qum aduerſus Craſſum orationē intē
derem. Nam qđ:nunc aliā rationē Catulli cōfutat:q uidelicet dicebat:ſe non ineptum eſſe præ
ter perſonarū dignitatē:ppterea q hi homines tales erant:q uitā nullam ſine litteris eſſe dicebant
Vos eos: ſicut dixiſtis:litterarū eſtis ſtudioſi:propterea ego minus audeo diſputationem ſuſcipe
re inter tales uiros:nam qum uos audiatis:nihil dicere poſſem ſine reprehenſione:quod incultum
eſſet:ſiue iniocundū.. Deterreret.i.dehortaret. Nam ut:Reddit rationē: & auctoritate utit' Lu
cilii.dicebat enim:ſcripta mea:neq; ab īdoctiſſimis:neq; a doctiſſimis legi uellē:nā indocti nō ītelli
gerēt:doctiſſimi uero fortaſſe plus intelligerēt q̄ uellē:ita & ego potius apud ruſticos diſputationē
habere uellē.hūc aūt locū mutuatus ē Plinius in epiſtola ad Domitianū in præfatione naturalis hi
ſtoriæ. Alteri:īdoctiſſimi:q doctrina carēt. Alteri:doctiſſimi. Ipſe:de ſe.ſ.intellexiſſet:q ſcripſe
rat. Perſium:nolis intelligere perſiū:cuius ſatyræ extant:ſed multo ante hic fuit:& hæc uerba ſūt
Lucilii:qui dicebat:non curo legere perſium. Nihil ad perſium:ideſt nihil perſio comparādus.

re đ talibus uiris:ſed tamē ita ſolet narrare Scæuola:cō
chas eos:& umbilicos ad caietā:& ad Laurētū legere cō
ſueſſe:& ad oēm aī remiſſionē:ludūq; deſcēdere.Sic.n.
res ſeſe habet:ut queādmodū uolucres uidemus: pcrea
tionis atq; utilitatis ſuæ cauſa: effingere & cōſtruere ni
dos:eaſdē aūt qū aliqd effecerint leuādi laboris ſui cau
ſa:paſſim ac libere ſolutas ope: uolitare:ſic nři aī foren
ſibus negociis:atq; urbano ope defeſſi:geſtiūt: ac uoli
tare cupiūt:uacui cura ac labore.Itaq; illud qđ ego ī cā
curiana Scæuole dixi:nō dixi ſecus ac ſentiebā. Nam ſi
unq̄ Scæuola nullū erit teſtamētū recte factū:niſi q tu
ſcripſeris:oēs ad te ciues cū tabulis ueniemus:oīum te
ſtamēta tu ſcribes unus.Quid igit' inq̄:qñ ages negoci
um publicū? Quādo amicoꝝ? quādo tuū? quādo deni
q; nihil ages? Tū illud addidi:mihi enim liber eē nō ui
det':q nō aliquādo nihil agit:ī qua pmaneo Catulle ſē
tētia:meq; qum huc ueni:hocipſū nihil agere: & plane
ceſſare:delectat.Nā q addidiſti tertiū:uos eos eē:q uitā
īſuauē ſine his ſtudiis putaretis:id me nō modo nō hor
tat' ad diſputādū:ſed etiā deterret.Nam ut.C. Lucilius
homo doctus & perurbanus dicere ſolebat:ea quæ ſcri
beret neq; ſe ab indoctiſſimis: neq; ab doctiſſimis legi
uelle: quod alteri nihil intelligerent; alteri plus fortaſ
ſe q̄ ipſe: de quo etiam ſcripſit:Perſium non curo lege
re hæc: fuit enim ut noramus; omniū fere noſtrorum

Hominum:Romanorum. Læliũ:Hic eſt lælius qui introducitur a Cicerone de amicitia diſputans. Sed nihil:ac ſi diceret:nihil litteratus:ſi ad Perſium ſpectes.i.cõpares. Virgilius: Si ad uitulam ſpectes:nihil eſt ꝙ pocula laudes. Sic:pari ratione. Multo minus:ſcilicet diſputatio apud ruſticos.

TVM CAESAR:Sunt qui uelint hic incipere ſecundũ caput huius tractatus:nec abſurde quidem nam ẽ quaſi quædã œconomia.i.præparatio ad Antonii diſputationẽ: & dicit operæ præciũ eẽ audire Craſſum diſputare recuſantẽ:ſed inutile eẽ Antoniũ ĩpedire paratũ dicere. Nauaſſe:ſtudioſe ĩpleſſe:& abſoluiſſe:ut ait Seruius: q huius loci utiť exẽplo: ergo nauaſſe.i.pfecte ĩpleſſe operã. Eſt aũt uerbũ tractũ a celeritate nauiũ. Nam ꝙ ꝑ qa Craſſus dũ diſputare recuſat: quodãmodo diſputat. Periocũda:ualde iocũdiſſima. Sed: quãuis placuerit audire Craſſũ diſputare recuſantẽ:non ꝓpterea Antoniũ ĩpedire debemus diſputare paratũ. De eloquẽtia.ſ.qd ſentiat. Ego uero: In hoc ſermone Craſſus affirmat:nec ſe: nec Antoniũ diſputaturos eẽ:niſi prius fidẽ dederint apud ſe illo die mãſuros: qđ illi nõ ſine q̃dã urbanitate ꝓmittũt. Et ipſe obmuteſcã.i.ſilẽtiũ faciã. Quid nam inqť:Et anteq̃ diceret qđ uellet Craſſus:iterrupit orationẽ Catullus. Sitis:ꝓ maneatis. Tum qum:qũ ſuſpẽſus ai neſciret Catullus qd faceret(nam ꝓmiſerat fratri ſe apud eũ eo die futuꝝ)tum Cæſar frater pro utroqꝫ rñdit. Ille.ſ.Catullus. Dubitaret.i.ſuſpenſus & incertus eſſet:quid ageret. Quod.i.quia ꝓmiſerat ſe futuꝝ apđ fratrem. Pro utroqꝫ.ſ.pro fratre:& pro me. Sic faciemus:ideſt erimus hodie apud uos. Me teneres:ideſt etiã ſi uerbum nullũ a uobis haberetur:tamen me teneres. Vt:pro quanuis:ſic.n.apud idoneos inuenitur ſignificare:ut famulos dicas:homines tamẽ eſſe memẽto:ideſt quãuis. Hic Catullus:Catullus qui uidit adeo promptum fratrẽ fuiſſe reſpondere etiã ꝓ eo cur ꝓmiſerat ſe apud eum eo die futurũ:riſu ꝓſecutus eſt hanc fratris promptã promiſſionẽ. Præciſa:ſublata:ut dubitare nõ poſſim. Arriſit:ideo arriſit:quia tam prompte ꝓmiſit. Dubitatio:& quia nihil eſt qđ dubitem:nam fratri ꝓmiſeram:& ideo famulis meis nõ imperauerã:ut triclinia pararent:ſed nec apud fratrem cui ꝓmiſeram cœnare poſſum.nam ipſe Craſſo ꝓmiſit:ideo omnino apud te o Craſſe me eſſe oportet. Imperarã:ut ſterneretur tricliniũ:ubi accũberemus. Et hic:ſcilicet frater meus:cui ꝓmiſeram me affuturũ. Sine mea ſentẽtia:ideſt priuſq̃ exploraret:quid ego uellem. Tum omnes Poſtq̃ Craſſo uterqꝫ promiſit:ſe apud eũ eo die futuros:omnes in Antoniũ conuerſi ſunt:expectãtes:ut diſputationem inciperet.In hoc aũtẽ capite continetur: quomodo Antonius diſputationis ſuæ partes aſſumit.In quo docet rhetoricæ facultatẽ præclarã eẽ:artẽ uero ſemiplenã. Audite:intelligimus Antoniũ hæc dixiſſe per iocũ:quæ de ſeipſo loqtur. Coniecerũt.i.conuerſi ſũt. Ille.ſ. Antonius. Hominem:iocatur. Eruditũ:omnia per ironiam dicta ſunt.Vult enim Antonius credi ſe huiuſmodi græcoꝝ ſtudiorũ imperitũ eſſe.Ego enim inquit ſum:q audiuerim hoies eruditos Et eo qđ:& hic locus ẽ captãdæ beniuolẽtiæ:nec tñ a ioco diſcedit:ac ſi diceret:qũ auditor mihi ſit adeo eruditus:libẽter diſputabo.nã ipi eruditi magři diſputationẽ:& eruditus auditor ĩtelliget.

hominũ doctiſſimus:Læliũ decimũ uolo quẽ cognouimus uirũ bonũ:& nõ illitteratũ:ſed nihil ad Perſium. Sic ego:ſi iã mihi diſputandũ ſit de his noſtris ſtudiis: nolim equidẽ apud ruſticos:ſed multo minus apđ uos Malo enĩ nõ ĩtelligi orationẽ meã:q̃ reprehẽdi. Tum Cæſar:Equidẽ inqt Catulle iã mihi uideor nauaſſe operã:ꝙ huc uenerim:nã hæc ipſa recuſatio diſputationis: diſputatio quædã fuit:mihi qdẽ piocũda. Sed cur ĩpedimus Antoniũ:cuius audio eẽ partis:ut de tota eloquẽtia diſſerat:quẽqꝫ iãdudũ Cotta & Sulpitius expectant. Ego uero inqt Craſſus:neqꝫ Antoniũ uerbũ facere patiar:& ipſe obmuteſcã:niſi ꝑus a uobis impetrabo. Quid nã inqt Catullus? Vt hic ſitis hodie. Tũ qũ ille dubitaret:ꝙ ad fratrẽ ꝓmiſerat. Ego inqt Iulius:ꝓ utroqꝫ rñdeo:ſic faciemus:atqꝫ iſta qdẽ cõditione uel ut uerbum nullũ faceres:me teneres. Hic Catullus arriſit & ſimul. Præciſa inqt mihi qdẽ ẽ dubitatio:qm̃ neqꝫ domi ĩperarã:& hic apud quẽ erã futurus:ſine mea ſententia: tam facile promiſit. Tum omnes oculos in Antonium coniecerũt. Et ille: Audite uero audite inquit;hominẽ enim audietis e ſchola:atqꝫ a magiſtro: & græcis litteris eruditum & eo quidem loquor cõfidentius ꝙ Catullus auditor acceſſit: cui non ſolum nos latini ſermonis:ſed

De Laudibꝫ eloqn ce nõ qđ dicat Anthonius

Subtilitatẽ elegãtiãq͠ȝ.ſ.diſertæ orationis. Cui nõ ſolũ:ac ſi diceret:q̃ nõ ſolũ latina lingua cæteris p̃ſtet:ſed etiã ĩ aliena tãtũ ualeat:ut ĩ ea p̃nceps eẽ putet̃. Sed tamẽ: Quãuis Catullus ſit adeo eruditus:ut nõ ſolũ latinæ:ſed etiã græce linguæ p̃mas partes conſecutus ſit:tñ ego tanq̃ diſcipulus docebo:& hæc oĩa p iocũ dicta ſũt. Vnde etiã riſus cõſecutus ẽ. Hoc totũ:qđ dicturus ſũ artificiũ.

Artificiũ:artis p̃cæptio. Studiũ:uſus & exercitatio dicẽdi. Niſi os.i.niſi adhibita ſit oratio:& inſtrumẽtũ poſuit ꝓ re. Docebo:iterũ iocat̃. Quod:plane iocũ oſtẽdit:ubiq͠ȝ eñi uult credi ſe ĩperitũ eẽ huiuſmodi ſtudioꝝ.

etiã græci ipſi:ſolẽt ſuæ lĩguæ ſubtilitatẽ:elegãtiãq͠ȝ cõcedere. Sed tamẽ quoniã hoc totũ:qcqd ẽ:ſiue artificium:ſiue ſtudiũ dicẽdi:niſi acceſſit os:nullũ põt eẽ. Docebo uos diſcipuli:qđ ipſe nõ didici:qd de omni genere dicẽdi ſẽtiã. Hic poſteaq̃ arriſerũt. Res mihi uidet̃ eẽ inqt facultate præclara:arte mediocris. Ars enĩ eaꝝ reꝝ ẽ:q̃ ſciunt̃:oratoris autẽ oĩs actio opinioĩbus:nõ ſciẽtia cõtinet̃. Nã & apđ eos dicimus q̃ neſciũt:& ea dicimus q̃ neſcimus ipſi. Itaq͠ȝ & illi alias aliud iiſdẽ de rebus:& ſẽtiunt:& iudicãt: & nos cõtrarias ſæpe cauſas dicimus nõ modo ut Craſſus cõtra me dicat aliq̃ndo:aut ego cõtra Craſſũ:qũ alterutri neceſſe ſit falſũ dicere:ſed etiam ut uterq͠ȝ noſtrũ eadẽ de re:alius aliđ defẽdat: qũ plus uno uero eẽ nõ poſſit. Vt igit̃ ĩ eiuſmodi re q̃ mẽdacio

De oĩ genere: de oĩ q̃litate artis rhetoricæ. Hic:ꝓ tũc qũ dixiſſet uos diſcipuli. Arriſerũt:res.n.ridicł̃a erat: ſpõdere ſe dictuꝝ:qđ nõ didiciſſet. Res:de q̃ diſputaturi ſumus. Facultate:qd ĩter artẽ & facultatẽ intereſt uedeamus.ſic.n.facile ĩtelligere poterimus:qũ alicuius rei artẽ p̃cipimus: neceſſe ẽ nos aliqd cõſeq. Quare id qđ ex arte p̃cipit̃ facultas ẽ: ut Cicero ĩ arte ueteri oſtendit:materiã inqt artiſ hãc eẽ dicimus:circa quã oĩs ars & ea facultas:q̃ ex arte cõficit̃ uerſat̃:ergo facultas eſt ipſa eloq̃ntia:ars uidelicet ẽ rhetorica. Facł̃tate:eloquẽtia.

Mediocris: qa ſemiplena ars ẽ huius facł̃tatis.nã nõ ꝓp̃e ars ẽ rhetorica:quẽadmodũ & ſẽtit:& docet Antonius:& iõ mediocris dixit. Præclara:qa cæteraꝝ artiũ facultates eloquẽtia uincit. Ars enim:& ꝓbat a diffinitiõe:& ẽ ſyllogiſmus ex oĩ parte pfectus. Ars ẽ eaꝝ reꝝ:quæ ſcĩa cõprehẽdunt̃:at uero rhetorica ĩ rebus incertis uerſat̃:nõ igit̃ ars ẽ.q̃ ita ſit ꝓpoſitio ipſa p ſe patet artẽ eẽ earũ rerũ quæ ſciũtur:atq rhetorica ẽ earũ rerũ:quæ ĩcertæ ſũt.fortaſſe p̃ma aſſũptio:quã minorẽ dialectici appellãt:ĩdiget approbatione:ergo Antonius ꝓbat eẽ de rebus opinabilibus & ĩcertis. Oĩs actio.i.officiũ nã officiũ eſt cõgruus actus uniuſcuiuſq͠ȝ pſonæ ſecũdũ mores ciuitatis.ſed ſi officiũ ẽ ars:ergo oẽ officiũ actione cõtinet̃.officiũ autẽ oratoris ẽ appoſite dicere ad pſuaſionẽ:pſuaſio aũt fit ex uulgi opinionẽ: ergo nõ ẽ de rebus certis officiũ:ſiue ars oratoris.q̃ nõ fiat ſcĩa:ſed opinionibus ſæpe auditoribus pſuadet orator nõ ueris:ſed ueriſimilibus:nõ certis:ſed ꝓbabilibus:quare hoc ĩtẽdit:uidelicet rhetoricã magis opinionibus:q̃ ſcĩa cõtineri. Nã & apud eos:Poſſumus.n.pſuadere q̃ falſa ſũt adeo rhetorica ẽ de rebus ĩcertis:ut plærũq͠ȝ eos:q audiũt:decipiat.at rhetorica ſi eẽt ars:eẽt de rebus certis. nã ſi eẽt de rebus ueris:auditoribus niſi uera pſuadere nõ poſſet. Quæ neſcimus ipſi:q̃ orator ſæpe dicat q̃ ipſe neſciat:manifeſtũ ẽ:qppe qũ dic t:quæ ipſe a cliẽtibus accæpit:nã ſi clientes ꝓ qbus dicit:falſa docuerit:neceſſe ẽ ut dicat qđ neſcit. Alias:alio tp̃e. Apud eos.ſ.iudices:apud populũ apud cõcionẽ:apud ſenatũ. Iiſdẽ de rebus:quia modo hoc:modo illđ iudicabũt:quare neſciũt auditores quæ dicit orator:qa modo una:modo alia ratione ſuadet:aut diſſuadet. Iudicãt:quãtũ ad populũ & iudices. Sentiũt:quantũ ad ſenatũ:ubi ſnĩa dicitur. Et nos:Nũc neceſſario ꝓbat Antonius:eã eẽ de rebus incertis:qũ duo inter ſe oratores cõtendũt:& alter affirmat:& alter negat:oportet alterũ falſũ dicere:ergo ars nõ ẽ de rebus certis. Nos.ſ.oratores. Nõ modo ut Craſſus:ut alter neget:alter cõfirmet:ſed etiã ut eadẽ de re alius aliud dicat:& alius aliud ſẽtiat.& hoc ĩ cõiecturali cõſtitutione fit:qũ alter inſtat eẽ factũ alter uero negat. Sed etiã:Sed etiã qũ accidit:ut uterq͠ȝ de eadẽ re alius aliud dicat:uidelicet qũ factũ cõceditur.Hoc autẽ ĩ iudiciali:aut in legitima cauſa fit. Eadem de re:qa factũ cõceditur:ut occidiſti matrẽ:occidi:ſed iure. Alius aliud:alius iure:alius iniuria factũ dicit: ita etiam in legitima:nã alius ſcriptũ:alius ſcripti uoluntatẽ defendit. Qum alterutri falſum neceſſe:neceſſe eẽt unã ſniam eẽ uerã:alterã uero falſam. Alterutrũ:nũc de duobus: nam neceſſe eſt:aut ex duabus unã partem ueram eẽ:uidelicet qũ factũ inſtat alter:alter negat: aut ex pluribus neceſſe ẽ unã tantũmodo ſententiã eſſe uerã:qum uidelicet ſcriptũ:aut legem multis & uariis ſentẽtiis interp̃temur:ergo alterutrũ dixit de duobus:unũ de pluribus. Vt igit̃: Poſtq̃ ꝓbauit artẽ nõ eſſe rhetoricã:nunc cõtẽdit:Poſtq̃ oſtẽdimus inqt: qdnam ſit facultas rhetoricæ: nõ plenam:ſed ſemiplenã eſſe:ita de ipſa loquemnr:ut de re quæ ĩ opinione potius:q̃ ĩ ueritate cõſiſtat.

Nixa:firmata mẽdacio. Quæ ad ſciam.i.qũ ĩ ueritatẽ aliquãdo nõ ueniat:neq; auditor neq; orator:ſed uterq; nõnunq̃ mẽtiat:is dicẽdo:ille uero audiẽdo. Venire:ẽ ĩ aliquã rem ſpõte ſe cõferre. Incidere caſu:nũc ergo dicit nõ ſæpe uenit:ſed ĩcidit orator dicẽdo:auditor credẽdo:qa nõnunq̃ orator dicẽdo ĩ ueritatẽ ĩcidit:auditor audiẽdo:ergo qa nõ cõſtat rõne:ars aũt rõne cõficit̃: igit̃ ars nõ ẽ rhetorica. Opiniones:qũ aut ueriſimile:aut ꝓbabile aliqd dicat̃. Errores:Subiũxit errores:qa ꝓbabile:aut ueriſimile ſemp dicit orator:nec ſolũ hoc ĩ re falſa:ſed etiã ĩ uera ſemp ſeruat̃: nihil.n. impedit orator:qd homĩes opinẽtur:dũmodo ſe eis accõmodet. Aucupet̃: callide inueſtiget: qa ſatis habet orator modo illis qđ uelit pſuadeat. Ita dicã ſi cauſã: q.d.fortaſſe:qa ꝓfiteor me dicturum de rebus incertis: mea oratio uobis nõ ẽ audienda. Nos uero: Nũc ĩtroducit reſpondentem Catullum ꝓ ſe:& cæteris:q ad audiendũ parati erãt: dicẽs ſe magnopere putare hac de re audiendũ eẽ:quã Antonius ꝓpoſuerat: uidelicet nõ eẽ artem plenã:ſed ſemiplenam. Nulla oſtẽtatione.i. ꝙ pure ac ſimpliciter locutus es:nec ut ingeniũ tuum oſtẽtes:ſed ut rei ueritatẽ explices. Exorſus enim non glorioſe:Sẽſus ẽ: dediſti ꝑncipiũ nõ arrogãs:ſed ueritati ꝓpinquus:q̃ dignitati:nõn oſtẽtatione uſus es in exordiendo:ſed nuda:ac ſimplici ueritate: nã alii ĩ exordiis magna q̃dã magis q̃ uera polliceri ſolẽt. Nõ glioſe:ſicut ſolẽt hi:q magis ꝑclara q̃dã:q̃ uera pollicẽtur. Dignitate:qđ uulgo facere ſolẽt:ut ĩ exordiis ſuis dignitatẽ quãdã ꝓponãt:ut attẽtos auditores habeãt. Vt igit̃:ergo qñquidẽ uobis uidet̃ cauſã eẽ cur đ hac re audiatis:quã ego nõ magnopere artẽ eẽ dico:Incipiamus nũc ſñiam noſtrã apire. De ipſo gñe.i.facultate rei: & uniuerſa re.ſ. rhetorica. Nõ eẽ.i.nõ eẽ magnope artẽ dicẽdi id qđ ſeqtur.ſ. Nõ maximã.q.d.ſemiplenã. Per acuta:callida. Pertractãdos:pquirẽdos:& inueſtigãdos. Excipiẽdas.i.captãdas: & obſeruandas uolũtates hominũ.nã excipere ẽ dolo circũuenire:orator autẽ nihil aliud agit:niſi ut uolũtas hominũ excipiat. Ad ptractãdos animos hominũ:nã facilius ẽ pſuadere auditoribus: qđ ſentiũt: q̃ qđ nõ ſentiũt. Siquis:ſi hãc artẽ maximã eẽ quis dixerit:ego etiã cũ illis ſẽtiã:ſed tamẽ genus & facultatẽ nunq̃ artẽ eẽ maximã cõceſſerim. Etenim:illud cõfirmat:concedã inquit hãc artẽ eẽ: diligẽter cognoſcere animos hominũ:ut ad opiniones eoꝝ accõmodetur oratio . nã ex oratoribus ꝓdeunt ad dicendũ:alii cõſuetudine:alii exercitatione:ergo hoc ipſũ:qđ p exercitationẽ : ſiue cõſuetudinẽ quãdã efficit:ſiquis in quãdã artẽ redegerit:nõ erit abſurdũ illã dicere artẽ. Temere:incõſulte. Terẽtius: Vide neqd temere agas.i.incõſulte. Ratione:præcæptiõe. Propter exercitationẽ: aut cõſuetudinẽ. Idẽ dicit:& ẽ iteratio ex diffinitione. Exercitatio.n.nihil alid ẽ:q̃ aſſiduus rei cuiuſdã uſus

Aiaduerterit.i.diligẽter cõſiderauerit:& excogitauerit:an exercitatio:an cõſuetudo. Quod: uidelicet ipſã exercitationẽ:nã exercitatio facit ut hoies alii aliis melius dicãt. Toto gñe.i.uniuerſa re & facultate dicẽdi. Atq; utinã:Vellẽ inqt Antonius:ut quẽadmodũ ĩ actione: ita ĩ diſputatione explicare poſſem.nã qum cauſas ago:uideo quid ſit illud:qđ alii aliis melius dicãt:ergo fatet̃ Antonius ſe ĩ agẽdis cauſis melius uidere:qd agẽdũ ſit:q̃ ĩ diſputationibus explicare:& repire quẽadmodũ orator facere debeat. In foro atq; ĩ cais.i.ĩ cauſis forẽſibus:qa cogſco:& quodãmodo cõtẽplor

Exponere:explicare. Sed de me uidero.ſ.quantũ in ea re explicãda ualeã. Nũc hoc ego:redit ad illud. Præclarius:qa hæc facultas aliarũ artiũ dignitatẽ exuperat. Nam ut uſu dicẽdi:Hic incipit nũc hãc facultatẽ dicẽdi p cõparationẽ cæterarũ facultatũ extollere:qũ ea aliis anteponat. Quoties aũt aliquid laudamus:id ab honeſto:ab utili:a iocũdo laudamus:duo nũc cõplect̃ Antonius.

nixa ſit quæ ad ſciam:nõ ſæpe pueniat:quæ opiniones hominũ:& ſæpe errores aucupet̃. Ita dicã:ſi cauſã putatis eẽ:ut audiatis. Nos uero & ualde quidẽ Catullus inquit putamus: atq; eo magis a ueritate ut tu putas: q̃ a neſcio q̃ dignitate. Vt igit̃ de ipſo genere ſũ cõfeſſus ĩquit Antonius artẽ eẽ nõ maximã:ſic illud affirmo præcæpta poſſe quædã dari pacuta:ad ptractãdos hominũ animos:& ad excipiẽdas eoꝝ uolũtates:huius rei ſcientiã:ſiquis uolet magnã quandã artẽ eẽ dicere nõ repugnabo. Etenim qũ plæriq; temere ac nulla rõne: cauſas in foro dicãt:nõnulli aũt ꝓpter exercitationẽ aut ꝓpter cõſuetudinẽ aliquã callidius id faciãt:nõ ẽ dubiũ: q ſi qs aĩaduerterit:qd ſit:quare alii melius q̃ alii dicant id poſſe notare. Ergo id q toto in genere fecerit:is ſi nõ plane artẽ:at quaſi artẽ quandã inuenerit. Atq; utinam ut mihi uideor illa uidere ĩ foro atq; ĩ cauſis:ita nunc quẽadmodũ ea reperiãtur:poſſẽ uobis exponere:ſed de me uidero. Nunc hoc ꝓpono qđ mihi perſuaſi:quãuis ars nõ ſit:tamen nihil eſſe ꝑfecto oratore præclarius:nã ut

uſū dicēdi omittā: qui in oī pacata ac libera ciuitate dominat᷑: tāta oblectatio ē ī ipſa facultate dicendi: ut nihil hominū aut auribus: aut mētibus iucūdius ꝑcipi poſſit. Qui enim cātus: moderata ꝓnūciatione dulcior iueniri pōt? Quod carmē artificioſa uerboꝝ conſtructione aptius? Qui actor ī imitāda: quā orator ī ſuſcipiēda ueritate iucūdior? Quid aūt ſubtilius: q̄ crebræ acutæq; ſētētiæ? Quid aūt admirabilius: q̄ res ſplendore illuſtrata uerboꝝ? Quid plenius: q̄ oī reꝝ gñe cumulata oratio? Neq;.n. ulla nō ꝓpa oratoris ē res: quæ quidē ornate dici grauiterq; debeat. huius ē ī dādo conſilio de maximis rebus cū dignitate explicita ſnīa: eiuſdē etiā lāguētis populi īcitatio: & effrenati moderatio: eadem facultate & fraus hoīm ad ꝑnitiē: & ītegritas ad ſalutē uocat᷑. Quis cohortari ad uirtutē ardētius? qs a uitiis acrius reuocare? qs uitupare īprobos aſperius? qs laudare bonos ornatius? qs cupiditatē uehemētius frāgere accuſādo pōt? qs mœrorē leuare mitius cōſolādo? Hiſtoria uero teſtis tēpoꝝ: lux ueritatis: uita mēoriæ: magiſtra uitæ: nūcia uetuſtatis: q̄ uoce alia (niſi oratoris) īmortalitate cōmēdat᷑?

Dicit enim q̄ ſit utilis mihi nūc ꝑtermittēdū uidet᷑: ſed ſi quærimus uoluptatē: & iocūditatē: cæteris oībus anteponet᷑. Vſū: utilitatē: quāta ē utilitas eius facultatis: ut q in ea ꝑſtātes ſūt: hi ī oī repu. dñi eē poſſint. Pacata: ideo dixit pacata: qa in ciuitate quæ ſeditione laborat: nō uerbis: ſed armis diſcæptat᷑: ergo pacata: ſine ſeditione. Libera: Nā in ciuitate: quæ alicui ſeruit: parendū ē uni: nō per ſuadendū. Libera: quæ nullius īperio ſubiecta ſit. Auribus: uoce & cōpoſitiōe orationis: & uerborū. Mētibus: magnitudine: & uarietate rerū. Quis enim? a iocūditate ſiue delectatione ſumit argumentū. Cantus: īter ſermonē: & concionē mediocris. Artificioſa cōſtructione. i. clauſula ꝑiodi: q̄ certis quibuſdā numeris cōficitur. Qui actor. i. mimus & hiſtrio: qui plærūq; nec res ueras agit: nec uerıſimiles. In ſuſcipienda: qa q̄uis orator uera nō dicat: tamē hoc debet eē ꝓpoſitū: & nunq̄ falſa defēdat. Subtilius: ꝑſpicacius. Illuſtrata cumulataq;: nihil aliud ē: q̄ ornate loqui: & copioſe dicere. Ornate: Duo iſta cōprehendit ſ. illuſtrationem uerboꝝ: & cumulationē rerū. Huius eſt: oratoris inqt ē: & ī curia dicere ſnīam ex dignitate ſenatoria: & in cōcione populū aut torpeſcentē excitare: aut ſæuientē cōprimere: & ī foro defēdere inocētes: & accuſare ſōtes: tria hæc q̄ diximus: his uerbis Cicero cōplectit᷑. In dādo cōſilio: i. ī cōſultādo de rep. Cum dignitate. ſ. ſenatoria. Explicita: expoſita. Incitatio ad ultionē improboꝝ: uidelicet langueſcentē populū ad improboꝝ ultionē incitare uituperādo īprobos. Effrenati: ſæuiētis ī bonos. Moderatio: cōpreſſio. Eadē. ſ. facultas eloquētiæ. Fraus: iniuria. Integritas: innocētia. Quis cohortari? Hoc loco tria: quæ ſupra dixit gñā cauſarū: oratoris ꝓpa eē dicit. nā & cohortari ad uirtutes: & reuocare a uitiis deliberatiui generis ē: qđ ī ſenatu ſæpe tractat᷑: deinde laudare bonos: & uitupare malos demōſtratiuo generi cōuenit: qđ ad populū freq̄nter agit᷑. Cupiditatē frāgere: iudiciale genus īnuit: a quo nō ualde diſtat cōſolādo lenire mœrorē. nā q ī iudicio nocētes defēdit: ſine dubio cōſolat᷑ mœſtos: ſed hoc dixit: ut amplius aliqd oratori attribueret: ꝙ nō ſolū inſōtes defēderet: & ſōtes accuſaret: ſed etiā miſeros cōſolādo iuuaret. Illū aūt aiaduertēdū ē: Antoniū ſētire: qđ ī ſequētibus apparebit: nec hortādo populū lāgueſcētē: nec obiurgādo ſæuiētē: nec cōſolādo mœſtū ī nullo gñe cauſaꝝ eſſe: quin etiā Antonius negat demōſtratiuū genus nō eē. nam Antonius hoc facit: ut ſe huius artis imperitū oſtēdat. Reuocare: qū aliquid ſuademus: & honeſtū eſſe oſtēdimus: & ab omni turpitudine alienū. Ergo qum hoc dicit: ſine dubio deliberatiuū genus oſtēdit. Ardentius: cupidius. Acrius: uehementius: ut acrior ad pugnā redit. Accuſando. ſ. nocentes: & defendēdo inſontes. Quis mœrorem? Ecce poſtq̄ dixit frangere cupiditatē accuſando: addit mœſtos cōſolari: ſed tñ hoc dixit Antonius: ut aliquid amplius oratori attribueret: ut modo dicebā. Mœrorem: Quia ut ſupra dixit: defendere innocētes: eſt ſine dubio mœſtos cōſolari. Mitius: lenius. Quis leuare? ſcilicet poteſt. Hiſtoria uero: Hoc loco oſtēdit oratoris ꝓprium eſſe: hiſtoriā litteris cōmendare: uel etiā oratione ſua populo narrare res geſtas antiquorum: & eſt pulchra diffinitio hiſtoriæ ex eo quod efficit. Hæc enim omnia quæ in hac deſcriptione continentur: ſunt quidam hiſtoriæ effectus. Teſtis temporum: quia digerit ætates. Lux ueritatis: quia res geſtas clariſſimorum uirorum aperit. Memoria: quia uetera conſeruat. Magiſtra uitæ: quia uirtutes & uitia proponit. Nuncia uetuſtatis: quia antiqua repræſentat. Qua: ſcilicet uoce. Immortalitati: ideſt ſempiterna commendatione donatur.

Nã ſiqua ē ars alia:q̄ uerboꝝ aut faciēdoꝝ:aut deligen
doꝝ ſciētiã ꝓfiteat̄:aut ſiqs q̄ dicit̄:niſi orator forma
re orationem:eãq; uariare: & diſtĩguere: q̄ſi qbuſdam
uerboꝝ ſentētiarũq; inſignibus:aut ſi uia hac una arte
tradit̄:aut argumētoꝝ: aut ſentētiaꝝ:aut deniq; deſcri
ptiōis:aut ordinis fateamur:aut hoc: qđ ulla: niſi ab
hæc ars ꝓfiteat̄:alienũ eē: aut cũ aliqua alia arte eē cõ
mune. Sed ſi ĩ hac una ē ea ratio atq; doctrina:non ſiq
aliaꝝ artiũ bene locuti ſũt:eo minus id eſt huius unius
ꝓpriũ. Sed ut orator de iis rebus:q̄ cæteraꝝ artiũ ſũt:ſi
modo eas cognouerit:ut heri craſſus dicebat:optīe po
teſt dicere:ſic cæteraꝝ artiũ hoīnes ornatius illa ſua di
cũt ſiqd ab hac arte didicerũt. Neq;.n.ſi de rebus ruſti
cis agricula qſpiã:aut etiã id qđ multi medici đ morbis
aut ſi de pĩgēdo pictor aliqs diſerte dixerit:aut ſcpſerit:
iccirco illius artis putãda ē eloq̄ntia ĩ q̄:qa uis magna ē
hoīum ĩgeniis: eo multi etiã ſine doctrina aliqd oīum
generũ aut artiũ cõſequunt̄:ſed qđ cuiuſq; ſit ꝓpum

Nam ſiqua ars:Nũc ꝓbat qđ ꝓpoſuit:ſi alia inqt ars hoc efficere poſſet q̄ rhetorica:nõ eēt ꝓpũm
oratoris:ſed qa nõ põt:ergo ad oratorē tm̄modo ſpectat. Nã ſiqua ē ars alia:ſi alia ars dicendi p̄
cæptionē dat:q̄ rhetorica:aut hoc ipſũ:qđ rhetorica facit:alius cuiuſpiã artis ē:ut id ipſi cũ alia arte
cõuenit:ſed nulla alia ars tale aliquid docet:aut alicui arti hoc cõuenit:neceſſe ē ergo hãc præcæpti
onē dicēdi nullius artis eē:q̄ rhetoricæ:& id ē qđ hoc loco dicit. Alia.i.alius cuiuſpiam artis. Ver
boꝝ faciēdoꝝ:ꝓpter elegantiã:quæ nos facit ꝓpriis:& planiſſimis uerbis uti. Deligēdoꝝ:ex ali
is auctoribus: poetis: atq;
ſcriptoribus. Formare:ex
ſuis partibus.ſ.ex exordio:
narratione:diuiſione: cõfir
matione:cõfutatione: & cõ
cluſione. Variare & diſtin
guere.i.fingere: & ornare.
nam exornationes uerboꝝ
& ſententiaꝝ uerſicolorem
picturã imitant̄. Verboꝝ:
ſ.exornationes:quæ uerbo
rũ & ſentētiarũ ſunt. Verbo
rũ:ad id qđ dixit uariare.
Sententiaꝝ: ad id qđ dixit
diſtinguere. Via.i. ratione
Virg. Fata uiam inueniēt.i.
rationē. Ab hac arte.ſ.rhe
torica. Argumentoꝝ:pro
pter inuentionē. Inuētio.n.
ē rerũ uerarũ:ac ueriſimiliũ
Deſcriptionis:Sũt qui ita
intelligãt locoꝝ diſpoſitio
nis:ut tres partes rhetoricæ
facultatis tetigerit.ſ. elocuti
onē:inuētionē:& diſpoſitio
nē:qua diſponimus & ordi
namus res inuētas:ut ſuo q̄
q; loco apte ꝓnũciet:ſed ſine dubio totũ hoc hiſtoriæ cõuenit. Quod ipſe Cicero haud multo poſt
declarat qũ dicit rerũ ratio tempoꝝ ordinē cõſiderat:& regionũ deſcriptionem. Hoc.ſ.qđ docet
rhetorica. Alienũ:alius cuiuſpiam artis. Eſſe cõe.i.ipſi cũ alia arte conuenire. Sed ſi:Nũc id effi
cit:qđ intēdit ſicut ĩ argumēto diximus. Hæc etiã neq; aliena ē:neq; alicui arti cõis p̄cæptio dicendi
ergo ĩ rhetorica facultate uerſat̄:ſed ſi uerſat̄:iã cæteri artifices:ſiqd bene locuti ſũt:qđ oratoris ē ꝓ
priũ effecerũt:hoc aũt dicit:ut rñdeat illi obiectioni:nõ ſi mathematicos grãmaticos &c. In hac.ſ.
facultate rhetorica. Rõ.i.ars. Doctrina.i.facultas: q̄ ex arte ꝓficiſcit̄. Huius unius.ſ.facultatis.
Siqui.ſ.artifices periti docti aliarũ artiũ. Sed ut orator:ſenſus ē:Quēadmodũ inqt orator cæte
ras artes ſua:ita ſuas artes cæteri artifices facultate rhetorica exornãt. Eas.ſ.artes. Cognouit.ſ.ab
his:qui eas artes ꝓfitētur optime. Põt dicere:qa hoc idē Craſſus diſputauit. Homines.ſ.eruditi.
Illa ſua:quæ didicerũt. Siqd ab hac arte.ſ.rhetorica facultate. Neq;.n.ſi de rebus ruſticis: Ecce
qđ ab initio dixit:ꝙ etiã ſi alii bene locuti ſũt de artibus ſuis:tamē qđ eſt ꝓpriũ oratoris:effecerũt.
De rebus ruſticis:de agricultura:ut Lucius columella:Cato:& Varro:qui oēs de agricultura ele
gãtiſſime ſcripſerũt. Id qđ.ſ.fecerũt. Diſerte:acute:explicite:& dilucide. De morbis:ut Corne
lius celſus. Si de pingēdo pictor:ut appelles:qui teſte Pli.in naturali hiſtoria tradit:olympiade cē
teſima.xii.picturæ plura ſolus ꝓpe:q̄ cæteri oēs cõtulit:uoluminibus etiã editis quæ doctrinã eam
cõtinerent. Dixerit.ſ.nõ ſolũ uiua uoce:ſed litteris etiã mandauerit. Ingeniis.i.quia hoīes multa
ſuopte ĩgenio ꝑcipiũt. Senſus ē:hoīes ꝑ acritate ingenii id cõmodi ex rhetorica facultate capiũt:ut
artes quas nunq̄ didicerint:eas tamē ſcire quodãmodo uideant̄. In qua.ſ.eloquētia. Eo.i.ideo.
Vis.i.uirtus:quia multa ſuopte ingenio cõſequũtur. Doctrina:illarũ artiũ. Generũ: ut philoſo
phiæ. Aut artiũ:quæ ex ipſo genere manãt:cuius tria ſũt genera:ut phyſices:æthices: & logices:
ab æthica:politica.œconomica:& monaſtica.nam illa quidē genus ē:ſed regere ciuitatē: & guber
nare rem familiarē artes ſũt. Sed qđ cuiq; ꝓprium:ſenſus talis eſt:Omniũ artiũ ꝓprietas ex ſuo fi
ne ꝓficiſcitur:ſed rhetorica facultas hoc amplius:nã cætere artes ſine eloquētia ſuũ munus explēt:
at rhetorica ſine eloquētia ſuũ nomē retinere nõ põt. Propriũ.i.omniũ artiũ ꝓprietatē:uidelicet
quid ſit cuiuſq; artis officiũ.nam unaquæq; ars ſuũ habet officiũ:ut uerbi gratia: Medici eſt officiũ

curare apposite ad ſanandũ. At oratoris ꝓprium eſt apposite dicere ad perſuadendũ: & qđ ꝓpriũ eſt medici fieri pōt ſine eloquẽtia: ſed qđ eſt oratoris: ſine eloquẽtia non poteſt ex fine ipſius artis. nam cognito ipſius artis fine: tũc deniq; cognoſcitur officiũ: ſine fine artis cognoſci nõ poteſt: ergo recte finis ab ipſo officio ducitur: & officiũ a fine: ut medici officiũ ē apposite ſanare: ſed medicinæ finis eſt curatione ſanare: pari ratione oratoris officiũ eſt dicere apposite ad perſuadendũ: finis aũt rhetoricæ facultatis eſt dictione pſuadere. Quid quæq; doceāt. ſ. quid ſit finis cuiuſq; artis. Mu/nus. i. ſuum officiũ explent.

& ſi ex eo iudicari pōt: qũ uideris: qd quæq; doceāt: tamen hoc certius eẽ nihil pōt: q̃ ꝗ oẽs artes aliæ ſine eloq̃ntia ſuũ munus præſtare poſſunt: orator ſine ea ſuũ nomẽ obtinere nõ pōt: ut cæteri ſi diſerti ſint: aliqd ab hoc habeāt: hic niſi domeſticis ſe ĩſtruxerit copiis: aliũde dicẽdi copiā petere nõ poſſit. Tũ Catullus: Etſi inqt Antoni mĩme ĩpediẽdus ẽ ĩterpellatõe iſte curſus oratõnis tuæ: patiere tñ: mihiq; ignoſces. Nõ. n. poſſũ qn exclamẽ: ut ait ille ĩ trinũmo: ita uĩ oratoris mihi qũ exp̃mere ſubtiliter uiſus es: tũ laudare copioſiſſĩe. Quod q̃dẽ eloquẽtẽ uel optime facere oportet: ut eloquẽtiā laudet: debet enĩ ad eā laudādā ipſā illā adhibere: quā laudat. Sed pge porro: tibi. n. aſſẽtior: ueſtrũ eẽ hoc totũ diſerte dicere: idq; ſiqs ĩ alia re faciat: eũ aſſũpto aliunde uti bono nõ ꝓprio: nec ſuo. At Craſſus: Nox te inqt nobis Antoni expoliuit: hominẽq; reddidit: nā heſterno ſermone uniuſcuiuſq; opis: ut ait Cecilius: remigẽ aliquẽ: aut baiulũ nobis oratorẽ d̃ſcp̃ſeras: ĩopẽ quẽdā humanitatis: atq; ĩurbanũ. Tũ. M. Antonius: Heri. n. ĩqt hoc mihi ꝓpoſuerā: ut ſi te reuelliſſẽ hos abs te diſcipu

Orator. i. orator ſine eloquẽtia ſuum nomẽ retinere nõ pōt: ex quo ſeqtur ut cæteri artifices ab oratoribus: non ergo a cæteris artibus orator dicere diſcat. Hic. ſ. orator. Domeſticis copiis. i. ſuis ipſius dicẽdi præcæptis: quæ rhetorica facultas ſũminiſtrat. Tum Catullus: In hoc ſermone Catullus admirat̃ Antoniũ: quænam ille de laude oratoris dixerit: & ſimul ei aſſẽtitur: bene dicere ꝓpriũ eẽ oratoris munus. Deinde Craſſus iocabũdus concludit ꝗ Antonius uno noctis curricl'o orator mitior factus ſit q̃ ſolebat. dicit autẽ Catullus: tāta uis ẽ orationis tuæ: & ita elegāter eloquentiā laudas ut nemo hāc tuæ orationis continuationẽ impedire debeat. Ego tamẽ nõ poſſum me cõtinere præ nimia læticia: ut plautus ille in trinumo. Nõ enim poſſũ. ſ. me cõtinere. Curſus: cõtinuatio. Interpellatione: interruptione. Ignoſces. ſ. ſi te ĩterpellauero. Ille. ſ. Plautus. Patiere: quia præ læticia me cõtinere nõ poſſum: quin exclamem ſimul admirās: quænam de ui: ac laude oratoria a te. dicta ſunt præſtātiſſime. Qum. i. partim. Vim. i. uehementiā: & uirtutẽ. Subtiliter. i. diſerte. Copioſiſſime. i. & ſubtilitate: & copia uſus es in laudādo oratorẽ. Quod: uidelicet laudare eloquentiā. Vel: pro etiā. Optime: nõ mediocriter: ſed optime. nam ſi eloquentis eſt laudare quẽ uoluerit: quāto magis eſt laudare ipſā eloquentiā. & cõtinuo reddit rationẽ: qum eā aſſecutus ſis: ut alios optimos laudare poſſis. Debet enim ad eā laudandā: Ecce ratio. debet enim ad eā laudem illā ipſam adhibere quā laudat: ut cũ eloquẽtia laudet: eloquentiā laudare non debet nec pōt.

Sed perge: In p̄ma parte dialogi admiratur Antonius: ꝗ præclare dixit de ui oratoris: nunc uero ſe ei aſſentire dicit: bene dicere eſſe ꝓprium oratoris. Perge: pſequere: & pſeuera: ut Virgil. O dea: ſi p̄ma repetẽs ab origine pergā. Porro: deinde. Veſtrum. ſ. oratoris. Diſerte: acute & dilucide. Idq;: ut bene loquatur. In alia arte faciat: ut ſiquis in aliqua arte bene locutus fuerit: nõ ſuũ eẽt: ſed aliũde ſumptũ. ſ. a facultate rhetorica. Alia arte: in grāmatica: dialectica: arithmetica: aſtrologia. Aliunde. ſ. a facultate rhetorica. Nec ꝓprio nec ſuo. i. nec ſibi nec arti ſuæ accõmodato. Et Craſſus: Craſſus hic iocabũdus reſpondet Antonio. Nox: ideſt ſpatium noctis. Expoliit: erudiit. Hominẽ. i. humanũ: quia antea te horridũ reddebas nobis: & aſperũ: qui eum operariũ dicebas. Heſterno ſermone. i. heſterna diſputatione. Vniuſcuiuſq; operis. i. laboris: quia deſcripſeras nobis oratorẽ tanq̃ remigem: & uectorẽ: qui operā dat ꝓ pecunia: & qui onera uehenda mercede ſuſcipit: ergo ut inquit operarii: & remiges onera uehẽda mercede ſuſcipiũt: ita etiā oratorẽ dicebas. Baiulum. i. uehectorẽ: qui humeris onera portat. Humanitatis. i. diſciplinæ: quia uolebāt tantũmodo oratoris officiũ in uſu quotidiano eẽ. Inurbanũ. i. agreſtẽ: & inſulſum. Tum. M. Antonius: O Craſſe nõ intellexiſti cur ea uſus fuerim oratione aduerſus te: ego. n. id agebā: ut orationẽ tuā refellerẽ: & hos diſcipulos a te alienarẽ. Hos abs te diſcipulos. ſ. Cottā & Sulpitiũ: & ꝓ iocũ

los abducerē: nuc Catullo audiēte & cæſare: uideor debere nō tā pugnare tecū: q̄ qđ ipſe ſentiā dicere. Seqꝛ igiꝛ quoniā nobis ē hic de quo loqmur: ī foro: aut ī oculis ciuium cōſtituēdus: ut uideamus: qd ei negocii demus cuiq; eū muneri uelimus eē præpoſitū. Nā Craſſus heri qū uos Catulle & cæſar nō adeſſetis: poſuit breuiter ī artis diſtributiōe: idē qđ græci plæriq; poſuerunt: neq; ſane qd ipſe ſētiret: ſed qd ab his diceret oſtēdit. Duo ꝑma genera q̄ſtionū eē: ī qbus eloquētia uerſareꝛ: unum infinitū: alteꝝ certū. Infinitum mihi uideꝛ id dicere: in quo aliqd generatim q̄rereꝛ hoc modo: expetēda ne eēt eloquētia? expetēdi ne honores? Certū aūt ī quo qd ī pſōis & cōſtituta re: & definita q̄reretur: cuiuſmodi ſūt: quæ in foro atq; in ciuium cauſis: diſceptationibuſq; uerſantur. Ea mihi uidentur: aut in lite ordinanda: aut in conſilio dando eſſe poſita. Nam illud tertium quod a Craſſo tactum eſt: & ut audio: ille ipſe Ariſtoteles

diſcipulos Craſſi appellat. Abducerē: alienarē: ut Virg. Iam pridem a me illos abducere Theſtilis orat. Nūc: Sed nūc quia acceſſerūt ad hāc diſputationē audiendā. & Catullus: & Cæſar: qui & ipſi eruditiſſimi ſūt: nō agendū mihi exiſtimo: ut tibi contradicā: ſed ut meā de hac facultate ſentētiā explicem. Catullo & Cæſare. ſ. doctiſſimis uiris. Sequitur igitur: Quādoquidem ꝓbauimus hanc nō artem ꝓprie dici: ſed ſemiplenū quoddā artificiū: deinde oſtēdimus hanc facultatē cæteris artibus eē anteponendā: ſequitur ut de oratoris officio loquamur: & eſt tertium caput huius tractatus: qđ uidelicet in iuridiciali: & deliberatiuo genere cauſarū uerſaꝛ: & quare nulla ſint in demonſtratiuo genere ꝑcæpta neceſſario dāda. In foro: apud iudices. In oculis ciuiū. ſ. in ſenatu & cōcione. Quid negocii. i. q̄ materia ſit illius. Muneri: id eſt qđ officium eius ſit. ſ. appoſite dicere ad perſuadendū. Heri: heſterna diſputatione: cuius partes fuerunt Craſſi. Diſtributione: diuiſione artis. Quid ipſe ſētiret. i. quæ ſua ſentētia eſſet nūquid laudaret: an uituperaret? Ab his. ſ. rhetoribus Neq; ſane: Et nihil me fefellit Craſſus: ꝙ aliter ſentiret: & aliter diceret: qum diuiſit materiā in duplicem. ſ. theſim: & hypotheſim. Duo prima genera. i. unū infinitum: & unū certū: & mira quædā copia Ciceronis ē nā idē ſæpe aliis atq; aliis uerbis dicit. Infinitū: uidelicet ꝙ in duplici qōne materia uerſaꝛ. ſ. theſi & hypotheſi. nā theſis eſt quæſtio ſine circūſtantiis: quā dialectica tractat. Hypotheſis: ē quæſtio cū circūſtantiis: quā rhetorica cōſiderat. Infinitū: theſim infinitū appellat: in qua nullæ circūſtantiæ ſūt locoꝝ: rerū: & perſonarū: ut quis. i. pſona. quid. i. quæ res. ubi: locus: in quo loco res geſta ſit. qbus auxiliis: qum cōſiderantur auxilia. quomodo: qua occaſione: quæ quotiēs nō uenerint ī qōne uel oia: uel aliqua earū: infinitū eſt. Generatim: qa quæſtionū aliæ ſūt indiuiduæ: aliæ ſpeciales. Inter generaliter & generatim hoc intereſt: qa generaliter ē: qum dicimus uniuerſaliter. generatim: qū p ſingulū genus de aliqua re loqmur: ut uerbi gratia: Nūquid oratori expetēda eēt eloquētia? iā eēt q̄ſtio ſpālis: nō īdiuidua: ſiqs diceret: expetēda ne ſit Scipioni? tūc erit finita. Expetēdi: Hic nec pſonæ: nec rei circūſtātiæ ſūt. nam honoꝝ: alii ſūt cōſulatus: alii cēſuræ. ſed ſi dixiſſet: expetēdi ne Scipioni ſūt houores cōſulatuſ? dixiſſet & rē & pſonā. Certū: qōnem hypotheſim. In quo qd ī pſonis Hic oſtēdit cauſā: uidelicet hypotheſim duplicē eē: ſpālem: & indiuiduā: quēadmodū dicebā: ut ſi q̄reretur: utrū uiro forti petēdus ſit honoſ? cauſa cōſtituta ē: ſed nō diffinita. cōſtituta ē cauſa: quia honos: & uir fortis habēt in ſe pſonā: & rē incluſā: ſed incertā. Quod ſi dicā: an cōſulatus ē petēdus Scipioni? tūc eā diffiniero: & ſupradicta ſpecialis: hæc uero īdiuidua diciꝛ. In pſonis. ſ. Scipioni. In re: cōſulatus. In foro: quantū ad iudiciale genus cauſaꝝ. i. in forēſibus cauſis: q̄ agūtur a ciuibus. Diſcæptationibuſq;: Hoc ptinet ad deliberatiuū genus cauſaꝝ: qa ī ſenatu ſniæ dicunꝛ diuerſæ inter eos: q de aliqua re diſſentiūt. Ea: quæ ptinēt ad cauſas & deliberatiuū genus. Ordinā da: īſtituenda cōtrouerſia. Inſtātis. i. accuſātis. Deprecātis. i. defendētis. In cōſilio: qđ eſt ꝓpriū deliberatiui generis: cōſulere enim ē in cōſuetudine ſuadētis: & diſſuadētis. Nam illđ tertiū: Nūc quaſi rōnem reddit Antonius: cur duo tm̄modo genera cauſarū poſuerit: qbus oīs materia: ſiue qō formaꝛ hāc qōnem. ſ. infinitā: & certā: ut ſupius uidiſtis: tria illa genera informāt. ſ. demōſtratiuū: deliberatiuū: & iudiciale. Sed qa Antonius duas ſpēs tm̄mō ꝓpoſuerat: nūc reddti rōnē cur tertiā nō adiūxit ſ. demōſtratiuū. Illud tertiū: uidelicet demōſtratiuū: ſicut poſtea ipſe declarabit īterrogāte Catullo. Vt audio: Semp ī eo pſiſtit: ut oſtēdat Antonius nō legiſſe philoſophos: iō dixit ut audio. Extat libꝝ rhetoricæ Ariſtotelis: nā qū athenis Ariſtoteles philoſophareꝛ: Iſocrateſ aūt rhetoricā doceret: & maior diſcipuloꝝ numerus ad Iſocratē cōcurreret: iuidia motus cœpit de eloquentia: & arte

rhetorica ſcribere. Hæc:pcæpta rhetoricæ artis. Illuſtrauit.ſ.ſcribẽdo. Minus neceſſariũ: quã iudiciale:& deliberatiuũ. Quidnã.ſ.ẽ illud tertiũ qđ dicis. Laudationes.ſ.demonſtratiuũ genus in quo laudationes tractãtur. Ita inqt Antonius:Reſpõdet Antonius illud eẽ:& nũc dicit:q̃re minus neceſſariũ eẽ uideatur illud genus:& illa duo ſufficiãt ad orationẽ informandã:nec tamẽ negauerim inqt:quin laudatio ſit tractãda. In eo genere.ſ.laudis.Qum i funere matrẽ noſtrã o Catulle laudaſti:& qum ego:& cæteri oẽs:qui affuerunt:te laudantẽ audiuerimus:magnope delectati ſumus. Affuerũt.ſ.exequiis.

qui hæc maxime illuſtrauit adiũxit:etiã ſi opus ẽ:tamẽ minus ẽ neceſſariũ.Quidnã inqt Catullus an laudationes:id enim uideo poni genus tertiũ.Ita iqt Antonius:& in eo quidẽ genere ſcio & me:& oẽs qui affuerũt delectatos eẽ uehemẽter:qum abs te ẽ Popilia mater ueſtra laudata:cui primũ mulieri hũc honorẽ in noſtra ciuitate tributũ puto.Sed nõ oĩa quæcũq; loqmur:mihi uidẽtur ad artẽ & præcæpta eẽ reuocãda. Ex his enim fõtibus unde omnia ornate dicẽdi præcæpta ſumũtur:licebit etiã laudationẽ ornare:neq; illa elemẽta deſiderare: quæ ut nemo tradat:qs ẽ:q neſciat:quæ ſint ĩ hoĩe laudãda?Poſitis.n.iis rebus quas Craſſus ĩ illius orationis ſuæ:quã cõtra collegã cẽſor habuit:pncipio dixit:q̃ natura aut fortuna darent hoĩbus ĩ his rebus ſe uinci poſſe aĩo æquo pati:q̃ ipſi ſibi hoĩes parare poſſẽt:in iis rebus ſe pati uĩci nõ poſſe.Qui laudabit quẽpiã: ĩtelliget exponẽda ſibi eẽ fortunæ bona:ea ſũt:gñis:pecuniæ: ppinquoꝝ amicoꝝ:opũ ualitudinis:formæ:uiriũ:ĩgenii cæterarũq; rerum quæ ſunt aut corporis:aut extraneæ:

Hunc honorem:laudatio nũ in funere: quia pma fuit Popilia:quæ laudationẽ in funere habuit. Sed nõ oĩa Ratio hæc ẽ:quæ me adducit:ut tertium genuſ addere nolim:q uidelicet non oĩa: quæ ab oratore tractantur: ſũt reuocãda ad artẽ rhetoricã.multa enim per ſe orator cõſequi poteſt ſine rhetoricæ artis præcæptione. Sine arte & præceptis. i. ſine præceptis artis: endiadis eſt. His fontibus: Quia ſiquo modo elocutõ fiat dicerimus:multa ſunt:quæ iiſdẽ fontibus elocutionis ſine aliis præcæptis exornare poterimus.Elocutiõis.n. tres partes ſũt:elegantia:cõpoſitio.dignitas. Ex qbus ſ.cõpoſitione:elegantia: & dignitate. Licebit ẽt: ut ex his fõtibus exornemus etiã laudationes:ut ,ppterea nõ debeamus hoc q̃ſi quoddã genus a cæteris ſeparare. Elemẽta:pncipia. Quis ẽ q neſciat?breuiter oĩa pcurrit: quæ ſũt quaſi quædã ſemina:& pncipia laudãdi. Quæ natura:aut fortuna: Verba Craſſi:qbus uſus ẽ in oratiõe cõtra collegã.Cn.domitiũ:cũ quo cenſor fuerat.Nam orta inter eos altercatione obiecit Domitius Craſſo:q hymetias colũnas ĩ porticu domus habuerit:quẽ qũ continuo Craſſus:q̃ti ipſe domũ ſuã æſtimaret iterrogaret:atq; ut rñdit ſexagies ſextertio:q̃to eã minore fœnore æſtimas:ſi decẽ arbuſculas ide ſuccidero:ipſe tricies ſextertio inquit Domitius.Tũc Craſſus:uter igit luxurioſior eſt: ego ne:q decẽ colũnas cẽtũmilibus nũmũ emi?an tu q decẽ arbuſcularũ umbrã tricies ſextertiũ ſumma compẽſas? Quæ uero hoc in exordio poſuit Craſſus:ac ſi diceret de his rebus: quæ natura uel fortuna parãtur:pati æquo aĩo poſſũ:me ſupari a Domitio.i.ĩ rebus naturalibus & fortuitis:in rebus aũt aĩ nõ patiar. Natura darent:ut bona corpis cõmoda uidelicet & incõmoda:ut robur:uelocitas:ualitudo dignitas:hiſq; cõtraria. Fortuna:q̃ externa bona appellant:ut educatio:diuitiæ:ptãtes:ciuitates:pecuniæ:& cætera eiuſmodi.hæc.n.ſũt fortunæ potius:q̃ uirtutis:nec ſi qſpiã ea minus cõſecutus fuerit:uituperãdus ẽ.Neq;.n.induſtria:aut uirtute:ſed fortuna cõparant.In his uero ſ.i bonis aĩ:q̃ cõſilio & rõne cõſtãt:ut prudẽtia:iuſticia:fortitudĩe:& tẽperãtia:& cætera huiuſmodi In his rebus.ſ.naturæ:& fortunæ:i qbus ſe uinci pati poſſe dicebat Craſſus. In iis rebus.ſ.aĩ: in qbus dicebat ſe uinci pati nõ poſſe:facile inueniãtur ſemina. Qui laudabit:Nã duo gña ſũt bonoꝝ ex qbus laudes ducũtur:ſicut totidẽ:qbus ecõtrario uituperationes ſumũtur. Vnum bonoꝝ:qđ ad animũ ptinet:alterũ ad corpus:ut uires:uelocitas:dignitas:& quæ ſũt cõtraria his:ut ĩbecillitas: deformitas:tarditas:quæ ,ppterea appellant corporis:eo q nobiſcũ ſũt.Bona aũt externa dicuntur q̃ nec ad animũ:nec ad corpus ptinẽt:q ĩ fortunæ poteſtate poſita ſũt. Generis:qbus maioribus natus ſit. Pecuniæ:pauper: an diues. Propinquoꝝ: Vtrũ ,ppinquis abundet:an careat quantũ ad nobilitatẽ:uel iguobilitatem. Amicoꝝ:quibus amicis utatur:bonis:an malis:quietis an ſeditioſis Opũ:utrũ opibus polleat:an ecõtra. Valitudĩs:utꝝ bone ualitudĩs:an ecõtra. Formæ:ad dignitatẽ ptinet corpis:formoſus:an ĩformis. Virium:robuſtus:an ĩfirmus. Ingenii:acuti:an obtuſi. Corpis:ut antea cõmemorauimus:uires:&c. Extraneæ:ut genus:,ppinq:amici:pecũiæ:& eiuſmõi

Si habuerit: Si laudare uoluerimus aliquē: qui hæc bona habuerit dicemus: his ſapiēter uſum fuiſſe. Si nō habuerit: dicemus æquo animo caruiſſe. ſi amiſerit: fortiter tuliſſe. ſed ſiquādo habuerit: & poſtea amiſerit: moderate tuliſſe: nā media: ſūt nec bona: nec mala: ſed ꝓ ratione utentis: ut diuitiæ nō ſūt malæ: ſed ratione utētis. nā ſiqs diuitias habuerit: & his bene & liberaliter uſus fuerit: bñ diſtribuēdo: laudabit̃. ſin autē ꝓfuſe: uituperabit̃. Moderate: cū moderatione. Deinde qd ſapienter Poſtq̄ de bonis externis: & corporis dixit: nūc de bonis animi loquit̃: deinde etiā bona aī laudabimus in eo: quē laudandū ſuſcæpimus. Bona aī: ſicut ſcitis: a q̄tuor fōtibus manāt: A prudētia: fortitudine: iuſticia: & tēperātia: & a partibus earū: quarū nōnulla Cicero ī ꝑſona Antonii declarat. Sapiēter: quantum ad prudētiā: quæ ē uirtutis ps: qa oīs uirtus: ī quatuor gña diuiditur. Liberaliter: ptinet ad continētiā: nam ſicut auaritia cōtraria ē tēperantiæ: & cōtinētiæ: ita etiam liberalitas. quēadmodū tēperantia obſiſtit auaritiæ. eodem modo de liberalitate ītelligimus. Fortiter: manifeſtū eſt ad fortitudinē pertinere. Iuſte: ad iuſticiam.

ſi habuerit bene his uſū: ſi nō habuerit ſapiēter caruiſſe ſi amiſerit moderate tuliſſe. Deinde qd ſapiēter is quē laudet: qd liberaliter: qd fortiter: qd iuſte: qd magnifice: qd pie: qd grate: qd humaniter: qd deniq; cū aliqua uirtute: aut fecerit: aut tulerit. Hæc & q̄ ſint eius gñis: facile uidebit q uolet laudare quēpiā: & uitupare cōtraria. Cur igit̃ dubitas inqt Catullus facere hoc tertiū genus: quoniā ineſt ī ratione rerū: nō enim ſi ē facilius: eo de numero quoq; ē excerpēdū. Quia nolo inquit oīa: q̄ cadūt aliquādo ī oratorē: q̄uis exigua ſint: ea ſic tractare: quaſi nihil poſſit dici ſine præcæptis ſuis. Nā & teſtimoniū ſæpe dicēdū ē: ac nōnunq̄ etiā accuratius: ut mihi neceſſe fuit ī Sex. Titiū ſeditioſū ciuē: & turbulentū

Magnifice: ad fortitudinē. Pie: ad iuſticiā pertinet. nam pietas & gratia in naturali iure continētur. Naturale ius diuiditur in pietatē: religionē: gratiā: & uindicationē: & reliqua. Humaniter: ad iuſticiā pertinet. Fecerit: aliarū uirtutū eſt. Tulerit: magis fortitudinis eſt. Fortitudo enim in ſuas partes diuiditur: in fiduciā: patiētiā: perſeuerantiā: & cætera. Hæc & quæ ſint: Nūc quaſi cōcludit quandoquidē hæc ipſa per ſe ultro ſe offerūt laudare uolēti: nō ſunt in aliquo genere ponenda: ne omnia: quæcūq; orator dixerit: ſub rhetoricæ præcæptis cohercere uelimus. Laudare: laudanda.

Et uituperare: uituperāda. Cur igitur Catullus? Quādoquidē inquit Catullus: tu quoq; Antoni fateris hæc: quæ ad laudē ꝑtinent: accidere poſſe oratori: ut tractāda ſint: tāetſi dicis eē minora illis duobus: cur nō etiam hoc in ipſis generibus ponendū eſſe cenſes? Reſpondet Antonius: multa eē ī oratore: quæ nō tamen præcæptis ullis cōtinentur. Ita etiā in demonſtratiuo genere dicā: quando accidere poteſt: ut aliquis uituperādus ſit: uel laudādus. Quoniā ineſt in rōne. i. quia ī numero & ordine rerū dicendarū ab oratore cōtinetur. Hoc tertiū. ſ. demonſtratiuū. Nō enim: Hæc ratio redditur a Catullo: cur nō ſit tollendū: ſi nullam aliā rationē habes: ꝗ hoc cæteris nō annumeres: qd̃ facile eſt: nō mihi ratio ſatis ualida uidetur. Eo. i. ideo. Si ē facilius. ſ. reliquis generibus. Excerpēdum: tollēdum. De numero. ſ. generum. Quia nolo inquit: Reſpondet Antonius: rō hæc eſt: cur nolim hoc qd̃ pertinet ad uituperationē: & laudationē: cæteris generibus annumerari: qa omnia quæ poſſuut accidere oratori: ut peragēda ſint: nō debent quaſi ꝓpriis præcæptis indigeāt in facultate rhetoricæ artis inſeri: qa ab aliis generibus uenire poſſunt. & ad anguſtū nimis omnia redigerentur: ſi nihil cuiq;: niſi præcæptis ꝓpriis: dicere liceret. Quæ cadunt. i. incidūt dicēda oratori. quēadmodum inquit omnia quæ dicūtur pene infinita ſunt: ſi unicuiq; ſua præcæpta eēnt tradenda: ſequeretur ut etiam præcæpta eēnt infinita. Suis præcæptis. i. cuiuſq; rei ꝓpriis: hoc eēt nimis cohercere oratorē: ut nihil diceret: niſi ꝓpoſitis cuiuſq; rei præcæptis. Nam & teſtimoniū: Multa cōmemorat: quæ Catullus his anuumerauerat. Mihi neceſſe fuit in Sextū Titium: Ecce ꝓbat exemplo: non omnia præcæptis propriis eſſe inſtruenda. nam ſæpe contingere poteſt: ut oratori ſit dicendum teſtimonium: pro uerbis eius neceſſe eſt ut præcæpta tradantur teſtimonii. Ergo pari ratione nec demonſtratiuum genus præcæptis ſuis uidetur mihi indigere. Accuratius: diligētius: & exquiſitius. Vt mihi etiam: ideſt quāuis demonſtratiuum genus ſit reliquis generibus facilius: tamen non eſt excerpendum. ad illud reſpicit: quia ſi hoc fateremur: infinita eſſent præcæpta: quæ in rerum numero poſita ſunt. *In Sextum Titium* ſeditioſum ciuem: ob legem agrariam: ī tribunatu ſuo latam: ob quam rem populo gratioſus erat: ſed tamen imago ſaturnini in domo eius inuenta ita uniuerſam concionem in eum exacerbauit: ut ſuffragiis omnium opprimeretur. *Seditioſum*: ſeditiones mouentem: quia illecebris legis agrariæ uniuerſum populum aduerſus ſenatum incitabat. Turbulentum: ideſt populi animum miſcentem: hoc eſt turbas cientem.

Quibus.ſ.cõſiliis. Pro rep.i.ꝑ utilitatẽ reip. Contra rempu.quia nõ pro utilitate cõmuni: ſed ꝑ priuatis opibus id faceret. Diu retẽtus ſum.ſ.a ſenatu:aut in diſputatione. Multa audiui:ab interrogãtibus:uel cõtradicẽtibus. Multa reſpõdi:ſicut fieri ſolet:qum teſtes examinãtur. Reſpõdi:Ecce quãobrẽ exemplũ ſuiipſius poſuit:cur dixerit accurate:quia accidere põt:ut oratori dicendũ ſit teſtimoniũ:ergo præcæptũ teſtimonii tradere oportet. Præcipias:præcæpta des de eloquẽtia. In arte:quaſi teſtimonia in arte cõtineantur. Quid.ſ.dicis o Catulle đ mãdatis legatoꝝ:quoties ipſi a ſenatu: populoq; ro.aut ad ĩperatorẽ: aut ad regẽ:aut ad populũ aliquẽ mittũtur:aut ecõtrario: nũquid etiã de mãdatiſ præcæpta tradũtur:ut de his quæ dicturi ſũt præcæpta accipiant? nõ ſane. Siqd ſæpe ſũmis uiris:qa legatiõibus ꝑficiunt uiri auctoritate dignissimi. Imperatore.i.duce exercitus. Ad regẽ:contra quẽ bellum gerat: ut ad Mithridatẽ:antiochũ & pruſiã Ad populũ:ut Atheniẽſẽ: & Carthaginẽſẽ:q & ipi aliquãdo rerũ potiti ſũt. Hoc genere.ſ.exponẽdoꝝ mandatoꝝ. Accuratiore: diligẽtiore:& exqſitiore. Etiã pars hæc cauſarũ.ſ.mãdatorum:ut dicamus:uerbi gratia:mandatiuũ genus cauſarum. Propriis:ut propria præcæpta tradãtur. Minime uero:Reſpõdet Catullus:qa poterit orator ĩ eiuſmodi cauſis:ſiue teſtimonium:ſiue mãdata exponẽda fuerint:facultatẽ habere.nã orator ex cæteris generibus cauſarum præcæpta habebit parata: ut mandata inſtruere poſſit. In eiuſmodi rebus.i.ĩ teſtimoniis:& legationibus. Inſtruẽda:munienda. Ex cæteris rebus.i.ex cæteris generibus cauſarũ. Cæteris:quæ ab aliis generibus accipiũtur. Ergo itẽ inquit:Nunc concludit a ſimili Antonius:Poſtq̃ ꝓbauit multa eſſe:quæ nõ indigent propriis præcæptis:ergo ĩquit de laude:& uituperatione dicemus:nõ eſſe cauſam:cur hoc genus in cæteris annumeres. Quæ agẽda:uidelicet laudationis:& uituperationis eẽ. Oratoris eſſe:quæ ad oratorẽ pertinet. In diuiſione.i.in ſpeciebus rhetoricæ:nam partes ꝑ ſpeciebus poſuit:ut qum dicimus pars ſeqtur ſuũ genus: ita etiã ſpecies ſequitur ſuũ genus:ut animal genus ẽ:ſpecies eſt homo:quicquid eſt animalis: eſt & ſpeciei:nam ſpecies & pars:nullã ferme differentiã habent. Partiũ:ſpecierũ:eædem dicũtur genera cauſarũ:ꝙ omnis cauſa ſub uno genere cauſarũ cadat neceſſe eſt.ſpecies & genera dicũtur: quia ſicuti dialectici docẽt:aliud eſt ſpecies ſpecialiſſima:& ſpecies ſubalterna.Rurſus:aliud ẽ genus generaliſſimũ:aliud genus ſubalternũ.Nam ſpecies ſpecialiſſima genus eſſe nõ poteſt.Itẽ genus generaliſſimũ:nõ poteſt eſſe ſpecies:ut ens.ens autẽ ſub nullo ponitur;qđ omnia cõtineat:& a nullo cõtineatur.animal:ſi reſpicias hominẽ:bouẽ:& leonẽ:genus eſt.idem partes appellari poſſunt: ſupra dicta ratione:ſed nõ eſt genus generaliſſimũ:ut ſi dicam:Animal eſt ſubſtãtia animata: hic animal ſpecies ſubſtantiæ.Deinde ſunt genera:ſed nõ generaliſſima.nam ſi cauſas cõſideraueris: recte dicentur genera:quibus cauſæ ſubiiciuntur:quia omnis cauſa:ſiue ĩdiuidua:ſiue ſpecialis ſit: ſub uno hoꝝ genere cadat:neceſſe ẽ eædẽ ſpecies erũt rhetoricæ:quia facultas eſt genus. Partium.i. ſpecierum:quia in diuiſione nõ eſt ponẽda ſpecies:in qua laus cõtineatur. Non minus diſerte:acute: & ornate. Quã q̃ ĩ lite.i.in iudiciali genere cauſaꝝ:ſiue ĩ deliberatiuo. Obiurgatio:cohortatio:cõſolatio:obiurgare ĩprobos:laudare bonos:cohortari ad uirtutẽ:deterrere a uitiis:uel dolorẽ cõſolãdo lenire:altioris cuiuſdã ſentẽtiæ ẽ:q̃ rhetoricæ:qđ ad philoſophiã moralẽ.i.ad æthicã ꝑtinet. Obiurgatio:a uitiis deterrẽdo. Cohortatio:ad uirtutẽ incitãdo. Cõſolatio:dolorem leuando.

in eo teſtimoniũ explicaui:dicẽdo oĩa cõſilia cõſulatus mei:quibus illo tribunoplæbis ꝑ republica reſtitiſſem: quæq; ab eo cõtra rẽpublicam facta arbitrarer: expoſui diu retẽtus ſum:multa audiui:multa reſpõdi. Nũ igit placet:qũ de eloquẽtia præcipias:aliqd etiã de teſtimoniis dicẽdis:quaſi in arte tradere? Nihil ſane inquit Catullus neceſſe ẽ. Quid ſiquid ſæpe ſũmis uiris accidit: mãdata ſint exponẽda;aut ĩ ſenatu ab ĩperatore:aut ad imperatorẽ:aut ad regẽ:aut ad populũ aliquẽ a ſenatu Nũ quia hoc gñe orationis in huiuſmodi cauſis accuratiore ẽ utendũ: iccirco etiã pars hæc cauſaꝝ numeranda uidetur:aut propriis inſtruẽda præcæptis? Minime uero inquit Catullus. Nõ enĩ deerit homini diſerto ĩ eiuſmodi rebus facultas ex cæteris rebus & cauſis cõparata. Ergo itẽ inquit illa quæ ſæpe diſerte agẽda ſũt:& q̃ ego pauloante qum eloquẽtiã laudarẽ:dixi oratoris eẽ:neq; habẽt ſuũ locũ ullũ ĩ diuiſiõe partiũ: neq; certũ præcæptoꝝ genus: & agẽda ſũt nõ minus diſerte:q̃ quæ ĩ lite dicuntur:obiurgatio:cohortatio:cõſolatio:quoꝝ nihil eſt:quod non ſũma dicendi ornamenta deſideret; ſed

Præcæpta.ſ.rhetoricæ facultatis.Præcæpta:ꝓprie intellige:q̄a nõ ſua ꝓpria ad eas res accõmodari debẽt p̄cæpta:ſed quæ ex aliis generibus cauſarũ ſumũtur.Rhetorica aũt tota ẽ ĩ generibus ſuis:ergo ſpẽs rhetoricæ artis eſt. Ex artificio.i.a rhetorica. Plane inq̄t Catullus: Hactenus docuit Antonius:nec teſtimonia:nec legationẽ:nec cohortationẽ:nec obiurgationẽ: nec cõſolationẽ ꝓp̄a habere p̄cæpta:q̄bus tractari debeãt.Nũc quidẽ hoc de hiſtoria cõfirmat:nõ eẽ in tractãda hiſtoria ꝓp̄a rhetoricæ artis p̄cæpta. Age uero inq̄t:de hiſtoria inq̄t dicamus. Qualis.ſ.optimi. Et q̃ti: ac ſi diceret maximi:& cum admiratione potius q̃ interrogatiõe legendũ ẽ. Si ut græci:Catullus rñdet Antonio dicẽſ:O Antoni ſummi hominis ẽ ſcribere hiſtoriã. Si ut græci.ſ.ſi quæris quẽadmodũ græci ſcripſerunt: latini uero nõ ita. Sũmi.ſ. hominis eẽ ſcribere hiſtoriam. Si ut noſtri:Sed ſi q̃ris quẽadmodũ noſtri.ſ.romani ueteres hiſtoriæ ſcriptores res geſtas memoriæ tradiderũt.i.p̄mi q̄ priſco illo: & horrido dicendi mõ ſcripſere annales. Satis eſt nõ eſſe mendacẽ.i.uera ſcribere:quia ꝓprium eſt hiſtorici:nec falſa ſcribere: nec uera cõticere. Satis eſt ergo:ſiue neteres illos ſcp̄tores reſpiciamus:qui nõdum elimatiori ſtillo uſi ſũt: ſed priſco illo:& horrido modo. Atqui ne noſtros cõtemnas:Quia dixiſti o Catulle:ſi græcos reſpiciamus ſũmi hominis ẽ:ſi noſtros:nõ eẽ opus oratoris. Tibi dico nõ eẽ contẽnendos noſtros:quin græcos quoq; in eo numero habeas.nam quẽadmodũ priſci ſcriptores latini rudes fuerũt:itidem etiã in græcis ſcriptoribus repies. Sic: uidelicet nil artificioſe:nil elaborate. Vt noſter Cato:princeps portiæ familiæ:qui de originibus romanis libros ſcripſit:in quibus magna pars hiſtoriarũ romanarũ cõtinebat̃. Vt pictor ut Piſo:Hi oẽs uetuſtiſſimi fuerũt hiſtoriæ ſcriptores:quoꝝ teſtimonio frequẽter utitur Liuius. Annaliũ confectio i.nihil aliud erat:q̃ explicatio rerũ ſingulis annis geſtarũ:ubi nullæ rationes cõtinebantur:nec orationes arte habitæ:has græci χρωνικας uocãt.namo χρωνς græce:latine tẽpus:uel annus eſt. Inde χρωνικα.i.annales. Gellius libro.v.noct.att.hiſtoriã ab annalibus:ita quorũdam teſtimonio differre facit:q̄d qum utriuſq; ſit rerum geſtarum narratio:earũ tamen proprie rerum ſit hiſtoria: q̄bus gerendis interfuit is qui narret. Annales uero eſſe:qum res geſtæ pluriũ annorum obſeruato cuiuſq; anni ordine:deinceps cõponuntur. Sed clarius ea differẽtia cõcipitur ex Li.Sempronii Aſellionis primo oſtẽdentis:quid inter annales:& res geſtas interſit. Verũ inter eos inquit:qui annales relinquere uoluiſſent:& eos qui res geſtas a romanis perſcribere conati eſſent omniũ rerum hoc ĩter fuit. Annales libri tantũmodo q̄d factum quoquo anno geſtũue ſit demonſtrabant. Nobis non ſatis eſſe uideo q̄d factum eſſet:id ꝓnunciare:ſed & quo cõſilio:quaq; ratione geſta eſſent:& infra Aſellius. Nam neq; alacriores ad remp.defendendã:neq; ſegniores ad rem perperã faciundã annales libri cõmonere quicq̃ poſſunt. Cuius rei:Vis cognoſcere ita eſſe:ꝙ in ſcribenda hiſtoria nihil aliud requirebatur.cõprehendere poſſumus:quia hoc officiũ ſcribendi maximi pontificis fuit:poſtea uero diligentius ſcriptum eſt. Cuius rei:ſcilicet annalium. Memoriæ retinendæ cauſa: ideſt rerum publicarum. Ab initio:ideſt ab urbe condita:ex quo res romanæ græci cœptæ ſunt. Ad ſunt. Ad.C.Mutium:Nam a.C.Mutio cœperunt eſſe diligentiores in ſcribendis hiſtoriis. Res omnes ſingulorum annorum:declarat quid ſint annales. Efferebat:pro proferebat:ut Virgilius: Cœſtus pater extulit equos. In album:album proprie dicitur tabula:ubi populi romani ſcribebãtur actiones. Proponebat:ideſt in publicum proferebat:ut omnibus qui eam legere uellent pateret. Domi:ſcilicet pontificis. Cognoſcendi:ſcilicet res geſtas litteris demandatas. Hanc ſimilitudinem ſcribendi:Declarat quid dixerit maximi:quia nihilo expolitiores fuerũt uetuſtiſſimi græcorum ſcriptores. Nam & ipſi tantũmodo memoriæ mandabant hiſtorias:nec maiori arte ſcribebant. Hanc.ſ.pontificum. Ornamentis.i.exornationibus uerboꝝ:& ſententiarum. Monumẽta:hiſtorias:ut Virgilius:Tum genitor uoluens ueterum monumenta.i.hiſtorias. Hominum.i.a

ex artificio res iſte præcæpta nõ quærũt. Plane inq̄t Catullus aſſentior. Age uero inq̄t Antonius:qualis oratoris:& quãti hominis in dicẽdo putas eſſe hiſtoriã ſcribere:ſi ut græci ſcripſerũt: Sũmi ĩquit Catullus ſi ut noſtri:nihil opus ẽ oratore ſatis eſt:nõ eſſe mendacẽ. Atq; ne noſtros cõtemnas inquit Antonius:græci ipſi ſic initio ſcriptitarũt:ut noſter Cato:ut Pictor:ut Piſo. Erat enim hiſtoria nil aliud:niſi annaliũ cõfectio: cuius rei memoriæq; publicæ retinẽdæ cauſa:ab initio reꝝ romanarũ uſq; ad.P.Mutiũ pontificẽ maximũ:res oẽs ſingulorꝝ annorꝝ mãdabat litteris põtifex maximus: efferebatq; in albũ:& ꝓponebat tabulã domi:poteſtas ut eẽt populo cognoſcẽdi:hiq; nũc annales maximi nomĩant. Hãc ſimilitudinẽ ſcribẽdi multi ſecuti ſũt: q̄ ſine ullis

quibus res geſtæ fuiſſent:ut a Scipione cõtra Hãnibalem. Tempoꝝ:quãdo geſta ſũt.i.qbus cõſulibus tũc exiſtẽtibus. Locoꝝ:ubi res geſtæ ſint:an in Italia:an in Aphrica:ut Scipio in Aphrica bellũ geſſit. Rerũ geſtarũ.ſ.qd geſtũ ſit. Itaq;:Redit ad ꝓpoſitũ:ut oñdat nihilo laudabiliores græcos fuiſſe ſcriptores:ꝗ romanos. Pherecydes:Syrius fuit:Baſis filius:pittaciq; auditor : ac pythagoræ præcæptor:p̄mus omniũ de natura & diis apud græcos tradidit:& p̄mus(ut Cicero in quæſtionibus Tuſculanis ſcribit)animos hominũ ſempiternos aſſeruit.Idẽ teſte Pli.lib.xii.natura. hiſt.

ornamẽtis monumẽta ſolũ tempoꝝ:hominũ: locorũ: geſtarũq; reꝝ reliquerũt.Itaq; qualis apud græcos Pherecydes:Hellanicus Aceſilas fuit:aliiq; permulti.Talis noſter Cato:& Pictor:& Piſo:qui neq; tenẽt quibus rebus ornetur oratio. Modo enim huc iſta ſũt importata:& dum intelligatur quid dicãt:unã dicẽdi laudẽ putãt eẽ breuitatẽ. Paululum ſe erexit & addidit hiſtoriæ maiorẽ ſonũ uocis uir optimus Craſſi familiaris Antipater:cæterũ nõ exornatores: ſed tantũmodo narratores fuerũt.Eſt inquit Catullus ut dicis:ſed ipſe iſte Cælius neq; diſtinxit hiſtoriã uarietate locoꝝ:neq; uerborum collocatione:& tractu orationis leni:& æquabili ꝑpoliuit illud opus:ſed ut homo neq; doctus:neq; maxime aptus ad dicendũ:ſicut potuit dolauit:uicit tamẽ ut dicis ſuperiores.Minime mirũ inquit Antonius: ſi iſta res adhũc noſtra lingua illuſtrata nõ ẽ:nemo enim ſtudet eloquẽtiæ noſtrorum hominũ : niſi ut in cauſis atq; in foro eluceat. Apud græcos autẽ eloquentiſſimi homĩes remoti a cauſis forẽſibus:qũ ad cæteras res illuſtres:tum ad ſcribendã hiſtoriã maxĩe ſe applicauerũt.

Proſam orationẽ p̄mus cõdidit tpe Cyri regis: floruit regnante Tullio hoſtilio. Helamicus & Vſilas:hi apđ græcos p̄ſci hiſtoriarũ ſcriptores fuerũt:ſicut apđ nos Cato:Piſo:& Fabius pictor Qui neq;:nedũ ipſi potuerũt ex arte loqui:ſed nec artẽ quidẽ tenuerunt.i.neſciebant:qbus rebus ornet̃ oratio. Modo enĩ huc iſta ſint importata:dũmodo inquit ad hanc ætatẽ noſtram memoria rerũ geſtarũ referat̃: nihil ꝑterea requirũt: & nihil aliud laudãdũ putant ꝑter breuitatẽ. Importata: ꝙ̃ſi quodãmodo uidet̃ modũ illũ horridiorẽ imitari: dũmodo ad hãc ætatẽ facta iſta ueterũ referantur:ut cognoſci poſſint:ſatis habent Importata:relata. Huc:ad hanc ætatẽ. Paululũ ſe erexit.i.poſt. C.Scæuolam hiſtoriã ſcribere cœpit Cælius antipater: qui paulũ altius ſcribendæ hiſtoriæ ſtilũ euexit. Paululũ.i.ad altiorẽ ſtilũ ſe euexit:& cõtinuo declarat dicẽs. Maiorẽ ſonũ.i.grandiorẽ dicendi characterẽ. Cæteꝝ:ante Cæliũ antipatrẽ:nõ fuerunt exornatiores:quia ſatis habebãt dũmodo rem geſtã narrarẽt Eſt inquit Catullus:Reſpõdet Antonio Catullus dicẽs: Aſſentior tibi:ſed tamẽ nec iſte:de quo loqueris:omnia cõſecutus eſt in ſcribẽda hiſtoria:quæ requirũtur. Diſtinxit:uariauit. Varietate locoꝝ:quia regiones deſcribẽdæ ſunt ei:qui hiſtoriã cõponit:ut chorographiæ nõ ſit ignarus. Varietate:deſcriptione regionũ. Verboꝝ collocatione.i.cõpoſitione:quã cõpoſitionem uerba apte locata cõficiunt.i.illam dignitatẽ orationis:quã cõpoſitionem appellãt. Tractu.i.tenore quodam dicẽdi:tranſlatione ſumpta a filante.nam ut mulier filũ trahit:ita etiã ſcriptor tenore quodã deducit ea quæ ſcribẽdo ꝓſequitur:ut Cicero in Lælio:Aliũ quoddã filum orationis tuæ expectamus. Leni & æquabili.i.tenui:& uniformi:ac ſimplici. Perpoliuit:trãſlatio ſumpta ẽ a fabro : qui opus ſuũ primo fabricatur:deinde politius reddit. Doctus:ad ſcientiã. Neq; aptus.i.eloquẽs. Dolauit:tranſlatio iterũ a fabris:qum ipſi etiã materiarũ aſperitates explanãt:edolare dicũtur.eo uerbo uſi ſunt antiqui ſcriptores:ut Varro:Nunq̃d librũ nõ edolem:ꝓ edolabo:quia poſt edolationẽ ſequitur expolitio. Superiores.ſ.hiſtoriæ ſcriptores:ut Catonẽ:Pictorem:& Piſonẽ. Minime mirum inquit:Reſpõdet Antonius:Minime eſt mirandũ:ſi nõdum temporibus ſuis romani ſcriptores omnes numeros ſunt cõſecuti:ꝓpterea ꝙ romanoꝝ nemo eloquẽtiã diſcebat:niſi ut ĩ foro cauſas agere poſſet.Ac uero græci ſtudioſiſſimi fuerũt:iidẽ & ocioſi. Minime mirũ:quia res ipſa non ualde a noſtris tractata fuit. Iſta res.ſ.ſcribẽdi hiſtorias. Noſtra.ſ.romana. Nemo enim ſtudet eloquẽtiæ:niſi quatenus cauſas in foro tractare poſſit. In cauſis atq; foro.i. in cauſis forenſibus. Eluceat.i.clarior euadat in forenſibus cauſis tractãdis. Apud græcos autem : ſed apud græcos nõ ita:multi enim uiri præſtantiſſimi:qui eloquentia cæteros anteibant:ſe ab adminiſtratione reipublicæ ſepararunt:& ſe totos ad ſcribendum hiſtorias applicuerunt. Res illuſtres.i.politias ſcriberet:ut de re militari:de oĩ admĩſtratiõe ciuitatis:& de cæteris memoratu dignis ac diſciplĩa uiuẽdi.

Nāq; & Herodotū illū:q ꝑnceps genus hoc ornauit in cauſis nihil oīno uerſatū eē accæpimus. Atqui tāta ē eloquētia:ut me qdē quātū ego græce ſcripta ītelligere poſſum:magnopē delectet:& poſt illū Thucydides oīs dicēdi artificio:mea ſnīa facile uincit:q ita eſt creber rerū frequētia:ut uerboꝝ ꝑpe numerū ſententiarū numero ſequatur. Ita porro uerbis ē aptus & preſſus:ut neſcias utrū res oratione:an uerba ſentētiis illuſtrētur. Atq ne hūc quidē q̄q̄ in republica uerſatus:ex numero accæpimus eoꝝ qui cauſas dictarūt:& hos libros tū ſcripſiſſe dicit̄ qū a republica remotus:atq; id qđ optimo cuiq; Athenis accidere ſolitū ē:in exiliū pulſus eēt. Huc cōſecutus ē Syracuſius Philiſtus:q qū Dionyſii tyrāni familiariſſimus eēt:ociū ſuū cōſūpſit ſcribēdo:maxīeq; Thucydidē ē:ſicut mihi uidet̄ imitatus. Poſtea uero q̄ſi ex clariſſima rhetoris officina duo præſtātes ingenio Theopōpus & Ephorus Socrate magiſtro impulſi:ſe ad hiſtoriā cōtulerunt:cauſas omnino nunq̄ attigerūt. Deniq; etiam a philoſophia profectus princeps Xenophon Socraticus ille poſt ab Ariſtotele Calliſthenes co

Nāq; & Herodotū:q ita ſit:græcos a rebus ciuilibus omnino remotos hiſtoriā ſcribendā ſuſcæpiſſe:ꝓbari pōt.nam Herodotus maximus in hiſtoria ſcribēda:nunq̄ cauſas ī foro tractauit. ē autē teſtimonio Quintiliani:dulcis:cādidus:& fuſus. Scripſitq; hiſtoriā:ut Pli.refert.xii.naturał hiſt. Anno urbis romæ tricēteſimo.x. Princeps.i.ꝑmus:ut Vir. Princeps ardētē cōiecit lāpada turnus.i.ꝑmus. Accæpimus:itellexímus. Tāta ē eloquētia.ſ.Herodoti. Quantū ego: Hoc dixit reſpiciēs ad illud qđ ubiq; uult uider. Antonius nō ualde litteris græcis eruditus eē. Poſt illum.ſ.tēpore:& nō dignitate.nā Quintilianus hūc Herodoto antepōnēdū cenſet.fuit enim eodē teſte denſus:& breuis:ac ſēper ſibi inſtās:cōparaturq; Saluſtio:queādmodum Herodoto Liuius:ex quo ſeqtur Saluſtiū Liuio eē meliorē. Dicēdi artificio:uidelicet ꝑcæptione dicēdi ſecundū ꝑcæpta rhetoricæ artis. Dicēdi artificio:ꝓpter narrādi cōmoditatem. Ita creber:ꝓpter concionū ſubtilitatē:qa nemo unq̄ artificioſius ſcripſit cōciones:q̄ Thucydides. Freq̄ntia: ideſt ut quot uerba:tot ſnīas ipſius oratio cōtineat. Cōſequatur:adæquet. Preſſus uerbis:nō potuiſſet melius exꝑmere:ita aptus & ꝑſſus.i.ita elegās:& ſubtilis. Cicero de officiis:pulchritudo corporis apta cōpoſitione mēbroꝝ.i.elegāti. Idē in hortēſio:Quis autē te:aut in diffiniēdis:explicādiſq; ſenrētiis preſſior.i.ſubtilior. Atq; quāuis tantū dicēdo ualuerit:tamē nec ipſe quidē cauſas ægiſſe legit̄. In rep.fortaſſe minus mirū ē de Herodoto:q nunq̄ reipu.adminiſtrationē geſſerit:nec cauſas ægerit.at uero de Thucydide mirū ē:q rēpu.geſſit:ſicut ipſe ſcripſit:qa ꝑfectus Claſſis miſſus ē aduerſus Thracas. Et hos libros:Nā qū hiſtoriā Peloponneſiaci belli ſcripſit Thucydides exulabat Lacedæmone. A republica remotus.i.qū eēt in exiliū pulſus. Id qđ optimo:& dicere audēt optime oīum geſſiſſe rēp.athenis:unde oēs ferme optimi ī exilium pulſi ſūt. Id qđ optimo cuiq;:ꝓpter exoſtraciſmō.i.decē annoꝝ relegationē.legimus enim apud Plutarchū oēs ferme:quoꝝ opes libertati obfuturæ uidebant̄:a populo Atheniēſi exoſtracizatos.i ad tēpus ī exiliū miſſos:ſicut Alcibiades:ſicut Themiſtocles:Ariſtides:qꝓpter innocētiā iuſtus cognominatus ē. Nā exoſtraciſmus dicebat̄ ab obſtraco:qđ latine dici pōt teſta.nā ī oſtracis.i.teſtis noīa eoꝝ:q relegādi a populo uidebant̄ iſcribi cōſuetū erat:& erat ſuffragii genus. Vnde legit̄ī exoſtraciſmo Ariſtidæ:qū iuxta eū qdā ruſticus illitteratus ſederet:ipſi Ariſtidi teſtā dediſſe:ut nomē ſuū īſcriberet. Admiratus Ariſtides īterrogauit:nūqd iſtū cognoſceret:nīme inqt:ſed qa cæteri ita ſentiūt:ego quoq; ita cēſeo eē eū dānandū. Philiſtus:q & ipſe egregiā ſcripſit hiſtoriam:& ꝓximus a Thucydide fuit. Dionyſii familiariſſimus:a quo ociū cōſecutus erat:ita ut oē tēpus ī ſcribenda hiſtoria cōſumere potuerit. Poſtea uero:poſt hūc Philiſtū ſyracuſanum ſecuti ſūt Theopompus & Ephorus Iſocratis diſcipuli. Officina.i.ex ſchola. Theopōpus:is tragicus fuit & orator:ut teſtat̄ Gellius.li.noct.att.x. Cauſas oīno nunq̄.i.nunq̄ ad cauſas agēdas ſe cōtulerūt. Princeps Xenophon: Nā Xenophon ꝑmus philoſophoꝝ omniū ſcripſit hiſtoriā. Hic ꝑmo quidē apologiā.i.excuſationē Socratis ꝑcæptoris ſui dānati ſcripſit:deinde de arte eqtādi:de arte uenādi:de lacedæmonū politia:de rep.atheniēſiū:& de educatione Cyri:cui oēm diſciplinā optimi impatoris attribuit:q liber ſcriptus ē nō ad ueritatē:ſed ad exēplū. Ille:emphaſim facit:ac ſi diceret magnus ille. Calliſthenes:q Ariſtotelis diſcipulus fuit:& illi neceſſitudine ex materna ſtirpe cōiūctus:qū ad Alexandrū ab ariſtotele miſſus fuiſſet q̄ſi Hermolai cōiurationis auctor ab Alexādro interfectus ē:de hoc

mies Alexādri ſcripſit hiſtoriā. Et hic quidē rhetorico pene more: ille autē ſuperior leuiore quodā ſono eſt uſus & qa illū impetū oratoris nō habeat: uehemēs fortaſſe minus: ſed aliquāto tamē ē: ut mihi quidē uidet᷑: dulcior. Minimus natu omniū hoꝝ Timæus: quantū aūt iudicare poſſū: lōge eruditiſſimus: & rerū copia: & ſnīarū uarietate abūdantiſſimus: & ipſa cōpoſitione uerborū nō impolitus: magnā eloquētiā ad ſcribēdū attulit: ſed nullū uſū forēſem. Hæc qū ille dixiſſet: Quid ē inquit Catullo Cæſar: ubi ſūt q Antonium græce negāt ſcire? Quot hiſtoricos nominauit? q̄ ſciēter: q̄ ꝓprie de unoquoq; dixit? Id mehercule: dixit Catullus admirās illud iā mirari deſino: qđ multo magis ante mirabar: hūc qū hæc neſciret: in dicēdo poſſe tātū. Atq Catulle inqt Antonius: Nō ego utilitatē aliquā ad dicēdū aucupās: hoꝝ libros: & nōnullos alios: ſed delectationis cauſa qū ē ociū legere ſoleo. Quid ergo ē? fatebor aliqd tn̄: qū ī ſole ambulē: etiā ſi ego ob aliā cauſā ambulē fieri natura tn̄ ut colorer: ſic qū iſtos libros ad miſſenū: nā romæ uix licet: ſtudioſius legerī: ſētio illoꝝ cātu orationē meā q̄ſi colorari: ſed ne latius hoc uobis patere uideat᷑: hæc dūtaxat in græcis: q̄ ipſi q ſcꝓſerūt uoluerūt a uulgo ītelligi.

plura Iuſtinus.li.xv. Scripſit aūt & geſta Alexādri: & bellū troicū. Et hic.ſ. Calliſthenes. Rhetorico pene more.i.ſecūdū ꝓcæpta rhetoricæ artis. Leuiore ſono.i.uſus ē humiliori ſtilo dicendi.nā ſtilus: ſiue character Xenophontis magis philoſophicus ē q̄ hiſtoricus. Illū impetū: quē Calliſthenes habere uidet᷑. Minimus natu.i.iunior. Timæus: q thebanū bellū ſcripſit: qđ Cicero indicat in epiſtola: quā ad.L.Luceiū ſcripſit. Quantū iudicare poſſū.i.quantū qdē iudicio meo cōſeq poſſum. Et rerū copia & ſniaꝝ.i.q nō ſolū multaꝝ: ſed etiā uariaꝝ reꝝ ſciam teneret. Nō ipolitus.i. ꝑpolitus: ornatu oratōis: Liptote ē. Nullū uſū: qa nūq̄ in foro cauſas tractauit. Hæc qū ille: interponit alioꝝ ſermonē delectatōis cauſa: ne unius ꝑpetua: & lōga nimis oratio faſtidiū pariat. Quid ē inquit? qđ audiuimus ab Antonio diſputāte. Vbi ſūt q Antoniū: ac ſi diceret: magnopē fallūtur: & cū admiratione quadā locutus ē: ꝙ uidelicet tāta copia Antonius de hiſtoricis græcis diſputaſſet: qū tamē feciſſet ad id tempus hāc oibus opinionē: ſe litteraꝝ græcarū expertē eē. Quā ſciēter: ut q uim: atq; uirtutē eoꝝ ītelligeret. Quot hiſtoricos? Hic facile oſtēdit: ſe nō ignarū eē: ſed eruditiſſimū: qum tot nominauerit hiſtoricos græcos. Prope: qui ꝓprietatē eoꝝ explicauerit. Id mehercule inquit: Cæſar Catullo reſpōdet: dicēs: Se quidē admirari: ꝙ tā diligēter: tā ꝓbe đ hiſtoriis ſcribēdis Antonius diſputauerit: & aliā ſibi demptam admirationē multo maiorem ꝙ qum antea hæc Antonius ignorare uideret᷑: tantā inde dicēdi facultatē haberet. Id mehercule: Senſus ē: Id ego inqt admirās: ꝙ diſputatione ſua ſe litterarū græcaꝝ eruditiſſimū eē oſtēdit. Iā deſino admirari: ac ſi dicat: qū ego id admirer: qd de ſcriptoribus græcis tanta ſcia diſputauit: illa mihi: quæ multo maior erat: ſublata nūc ē admiratio: quonā modo litterarū græcarū ignarus hæc dicēdo cōſeq poſſet. Hæc.ſ. quæ a græcis didicit. Atqui Catulle: Reſpōdet Antonius dicēs: O Catulle: ꝑ uerbis tuis ego uideor magna adiumēta ex lectione libroꝝ.græcoꝝ cœpiſſe ad ornatū orationis: ſed nō eſt ita: neq; enim hos libros græcos legere ſoleo: ut locupletiorem orationē reddā: ſed oblectationis cauſa. Vtilitatem: ſicuti tu putas. Aucupans: ideſt latēter uendicans. Vtilitatē: ut ex lectione librorum græcoꝝ ornatior mea reddatur oratio. Qum ē ociū: ideſt qum mihi datur tempus uacuum a rebus gerendis. Quid ergo? Quid eſt diceret aliquis o Antoni: ꝙ tm̄ in dicendo ualeas: & orationem tuam uariis diſtinctā coloribus ꝓnuncies. Fatebor: ſcilicet fieri: & ſimilitudine oſtendit: quid ornet orationē ſuam. Quēadmodum inquit eſt: qum in ſole ambulo: nō ut colorer: ſed ut calefaciā: & colorer tamen. Ita hos libros græcos lego: non ut ornetur oratio: & ornatur tamen: quod natura potius: q̄ uoluptate mea efficitur. Ad miſſenum: ideſt lego in agris: non in urbe: quia uſq; adeo rebus gerendis occupatus ſum. Miſſenus mons campaniæ ſic appellatus a Miſſeno comite Aeneæ: ibi ſepulto: ut Virgilius: Qui nunc miſſenus ab illo dicitur. Cantu: ſuauitate dicendi. Sed ne latius: Sed nollem uos exiſtimare: me uim dicendi intelligere: quæ ī his libris ineſt: tantūmodo intelligo ſuperficiem: nec aliud præterea requiro: niſi ut ītelligam id quod ipſi qui ſcripſerunt intelligi uoluerūt. Sed ne hoc latius patere uideatur: Fortaſſe creditis me hos libros intelligere accuratius: ac ſubtilius quo artificio ſcripti ſunt: ſed erratis: quia tātum eorum ſuperficiem intelligo: quēadmodum uoluerunt: qui ſcripſerunt: ut hiſtoriæ intelligerentur.

In philoſophos ueſtros ſiquãdo incidi:decæptus ĩdici-
bus libroꝝ:q ſũt fere inſcripti de rebus notis & illuſtri-
bus:de uirtute:de iuſticia : de honeſtate : de uoluptate
uerbũ ꝓrſus nullũ ĩtelligo ita ſũt anguſtis & cõciſis diſ
putatioĩbus illigati. Poetas oĩno quaſi aliena quadam
lingua locutos nõ conor attingere:qum his me(ut dixi)
oblecto:q res geſtas:aut qui orationes ſcripſerũt ſuas :
aut qui ita loquũtur:ut uideãtur uoluiſſe nobis : q̃ nõ
ſumus eruditiſſimi:eẽ familiares. Sed illuc redeo : uide
tis ne quãtũ munus ſit oratoris hiſtoria. Haud ſcio:an
flumine orationis:& uarietate maximũ:neq; tamen eã
repio uſq̃ ſeparatim ĩſtructã rhetoꝝ præcæptis:ſita ſũt
enĩ ante oculos. Nã qs neſcit p̃mã eẽ hiſtoriæ legem: ne
qd falſi dicere audeat:deinde: neqd ueri tacere audeat :
nequa ſuſpitio gratiæ ſit in ſcribẽdo : nequa ſimultatis
hæc:ſcilicet fũdamẽta nota ſũt oĩbus. Ipſa autẽ exedifi
catio poſita eſt ĩ rebus & uerbis. Rerum ratio ordinem
temporum deſiderat:regionum deſcriptionẽ:uult etiã

In philoſophos uero:Sed ſi forte libros græcos:q de philoſophia ſcripti ſũt:in manibus accæpæ
ro:qđ plærũq; facio decæptus titulo libroꝝ:q qũ facilis ſit:ita etiã reliq̃ eẽ credo : ſed qũ ad legẽdũ
uenio:nec uerbũ ullũ quidẽ ĩtelligo. In philoſophos nr̃os:o Cæſar & Catulle:quos conſtat fuiſſe
eruditiſſimos lr̃is græcis. Indicibus.i.ꝑſcriptionibus & titulis. Indices:ꝑſcriptiones:& tituli libro-
rũ:q indicãt de quo diſputãdũ ſit. Nullũ:qa philoſophia ꝓrſus mihi ĩcognita ẽ. Anguſtis & con
ciſis diſputarionibus.i.ſubtilibus & breuibus diſputationibus:& ꝓpterea obſcuris. Illigati:intrica
ti. Poetas oĩno : de poetis
nihil ẽ qđ admirationẽ faci
amus.nã mihi nõ uidentur
græca lingua:ſed alia quo-
dãmodo locutoſ fuiſſe:hoc
iõ dicit:qa poetæ græci oĩ-
bus linguiſ utũtur:ꝓut ſtilo
ſuo cõmodius eẽ uidet:hia-
da:attica:dorica:æolica : &
cõi.ſiqs q̃reret : q̃nã ẽ ligua
poetica? Ligua poetica ẽ oĩ
bus liguis uti:ꝓut cõmodũ
erit. Qum his.ſ.hiſtoricis
& oratoribus:q ĩtelligi uo-
luerũt. Qui res geſtas:ſicu
ti multos nominauit. Aut
oratione:ſicuti Iſocrates.
Nobis.ſ.mediocribuſ. Sed
illuc redeo:Nũc redit ad hi
ſtorias dicẽs:incertũ eſſe hi-
ſtoria plus ne adiumẽti ora
toribus afferat:an uarietate
an ꝙ copioſe ſcripta ſit.
Munus:quantũ utilitatis ex
hiſtoria cõſequat' orator.
An flumine.i.copia:& abũ-
dãtia. Et uarietate: quia hi
ſtoria nõ ſolũ multis:ſed etiã uariis inſtructa ſit neceſſe ẽ. *Senſus ẽ*:Hiſtoricos uideo nulla a rhetori-
bus præcæpta ſumere ſcribẽdi:qum tamẽ ipſa præcæpta omnibus cognita ſint:ſed ſicut uidemus ĩ
quit:nulla ſcribẽdæ hiſtoriæ præcæpta adhibẽda:& redit ad illud : nõ omnia quæ ornate dicenda
ſunt:ad rhetoricæ artis præcæpta referẽda eẽ. Neq; eam reperio ſeparatim:ꝙ aliquod genus:qđ
ſit ꝓprium:adhibeatur ſcribẽdæ hiſtoriæ. Inſtructã:munitã. *Separatim*:ꝓpe ab aliis præcæptis
Sita ante oculos:obiectioni reſpondet.i.præcæpta ita manifeſta:ut ab omnibus ꝑſpici poſſint:&
oſtẽdit ea quæ ſũt ꝓpria ſcribẽdæ hiſtoriæ:nulla eẽ rhetoricæ artis. Nam quis? Hæc nõ ꝑcipiunt
in artę rhetorica:quia rhetores ꝑcipiunt:ut nõ uera dicamus:ſed ueriſimilia:& ſecundũ uulgi opi-
nionẽ loquamur. Nequid falſi.i.ut nihil a ueritate diſcedat. Nequid ueri tacere : quia poteſt ali-
quis nõ dicere falſum:ſed nec tacere ueritatẽ:neceſſe enim eſt:ut quẽadmodũ falſa nõ dicit : ita ue-
ra nõ taceat. Nequa ſuſpitio gratiæ.i.qđ Cicero.L.Luceio ſcribit:uidelicet gratiã illã:qua te non
magis potuiſſe affici demõſtras:q̃ Herculẽ Xenophontiũ illum a uoluptate:ſed me tibi uehemen-
tius cõmẽdabit:ne aſpernare:amoriq; noſtro pluſculũ etiam:q̃ cõcedet ueritas:largiare. dicit enim
hiſtoricũ ſeruare oportere : ne cuiuſq̃ gratia:aut odio a ueritate diſcedat. Neq; ſimultatis:Nec ita
ſcribat:ut ſuſpicẽt' legẽtes ad gratiã potius:q̃ ad ueritatẽ locutũ fuiſſe. Simultatis : ꝙ ſimultate ali
qua motus nõ dixerit ueritatẽ. Oĩbus:q hiſtoriã ſcribũt. Ipſa aũt:ac ſi diceret:hæc ſũt: q̃dã q̃ſi ꝑ-
cæpta:q̃ ĩ hiſtoria ſcribẽda ſũt ſeruãda:& tñ nõ uidemus ĩ rhetorica arte cõtineri. Exædificatio.i.
cõpoſitio:& tractatio hiſtoriæ:& q̃ſi fabricatio.& ẽ reciproca trãſlatio cõponere:& ædificare.nã ꝓ
priũ ẽ orõis cõponere:ædificare ædiũ:& tñ cõponi ædes:& orões ædificari:reciprocæ trãſlationes
ſunt:quæ ita inter ſe habẽt:ut inuicẽ alia ꝓ alia ponatur:ut exædificatur oratio.i.cõponitur: & ecõ
uerſo:cõponitur ædes.i.ædificatur:ut Virg. Quã tuta poſſis urbem cõponere terra. i. ædificare.
In rebus.ſ.geſtis. Verbis:qbus geſta ſcribunt:qa nõ ſolũ ꝑſtãtiũ uiroꝝ facta:ueꝝ etiã uerba memo
riæ tradunt:ut Thucydides:q oñdit difficillimũ eẽ:nõ ſolũ digerere ordibus:& tpibus:ſed ẽt uerbiſ
q̃ dicta ſũt. Reꝝ rõ:& qa dixit ĩ uerbis & ĩ rebus. Primo oñdit:q̃nã reꝝ ſcribẽdaꝝ ordo ſit ſeruã
dus ĩ hiſtoria.duo ꝑcipue:ordo tẽpoꝝ:& deſcriptio regionũ.i.ut ĩtelligi poſſit:& ubi q̃q; res geſta
fuerit:& qñ:uidelicet qbus cõſulibus.ubi an ĩ hiſpania:an ĩ italia:an ĩ macedonia. Vl't ẽt:ecce quõ

manifeſte docet hoc loco Antonius:quæ in hiſtoria ſcribēda requirebātur:& tamē nō cōtineri in ꝓ cæptis rhetoricæ artis:neq; oīa:quæ ornate dicēda ſūt:ad rhetoricæ facultatis ꝓcæpta trāſferri debere. Magnis memoriaq;:Optimū ſeqtur ordinē:ſicut hoc idē Saluſti.oſdit. nā ꝑuſq̄ inqt facias opus ē cōſulto. Vbi cōſulueris:mature opus ē facto. hiſtoria ē:in q̄ res magnæ memoratuq; dignæ cōtinētur:& unū ſeqtur ex altero:nā qa magnæ ſūt:ideo memoriæ dignæ. Cōſilia:qa anteq̄ facias ꝑmū opus ē cōſulto. Acta:qa ubi cōſulueris mature opus ē facto. Euētus:nā ꝑmo agitur:deinde actionē ſeqtur euētus. De cōſiliis:recte dicit:nā ſi hoc ordine ſcribēda eſt hiſtoria eoꝝ:de qbus tractat:ut primo:quādo:deinde ubi quæq; geſta fuerint: deſcribatur nō ſatis ē ſcriptorē hiſtoriarū cōſilia dicere eius:ꝗ quo res geſtas ſcribere ſuſcæpit: niſi cōſilia ipſius.uel laudet quæ laudāda ſūt:uel uitupe ret:q̄ uituperāda. Significari:a ſcriptoribus. In rē bus geſtis actū ſit: qꝺ pertinet ad ſecūdā partē ordinis ſcribendæ hiſtoriæ. Quō ad rōnem & cōſiliū agendi ꝑtinet. Vult.ſ.hiſtoria: ut explicentꝰ cauſæ oīum caſuum:oīum rōnū:& oīum temeritatū. Vel caſus: nihil oīno ꝑtermiſit. qcqd enim euenit:uel caſu accidit:uꝰ ratiōe geritꝰ:uel temeritate admittitꝰ. Vel ſapientiæ: quo cōſilio illud geſtum fuerit.

quoniā tamē ī rebus magnis memoriaq; dignis: cōſilia primū deinde acta:poſtea euētus expectātur: & de cōſiliis ſignificari:qd ſcriptor ꝓbet:& ī rebus geſtis declarari:non ſolū qd actū aut dictū ſit:ſed etiā quæ:& qū de euētu dicatur:ut cauſæ explicētur oēs:uel caſus:uel ſapiētiæ:uel temeritatis:hominūq; ipſoꝝ nō ſolū res geſtæ:ſed etiā qui fama ac nomine excellat: de cuiuſq; natura atq; uita. Verboꝝ autē ratio:& genus orationis fuſū atq; tractū:& cū lenitate quadā æq̄biliter ꝓfluens:ſine hac iudiciali aſperitate:& ſine ſētētiaꝝ forēſibus aculeis ꝓſequendū eſt. Harum tot tantarūq; rerū uidetis ne ulla eē præcæpta:quæ in artibus rhetorum reperiantur? In eodem ſilentio multa alia oratorū officia tacuerūt:cohortationes:cōſolatōnes: præcæpta:admonita q̄ tractāda ſūt omnia diſertiſſime:ſed locū ſuū in illis artibus quæ traditæ ſūt habent nullum. Atq; in hoc genere illa quoq; ē īfinita ſilua:qꝺ oratori plæriq;:ut etiā

Euētus:qui ſubterfugi potuiſſet. Res geſtæ:qa multa in hiſtoria tractantꝰ:quæ non ſolū ad acta: uerūetiā ad uitā:& famā eoꝝ q laudantꝰ ꝑtinēt. Hoc uidemus fieri ab hiſtoricis:& a. T. Liuio. & a Saluſtio:ut laudētur q laudādi ſūt:& ecōtrario:q uituperādi:uituperentꝰ. Verboꝝ aūt ratio:Et qum diuideret ī duas partes hiſtoriæ cōpoſitionē:in rē:& in uerba:poſtq̄ oſtēdit:qd ſeruādū ſit in rebus: nūc oſtēdit:quid ī uerbis ſeruari debeatꝰ. Ratio & genus.i.cōpoſitio. Fuſū:planū:ſine aſperitate ulla:trāſlatio a fuſo metallo:qꝺ qū fūditur planū ē:& æquū. Tractū:iuge atq; cōtinuū:ut Virgili. Tractimq; ſuſurrāt. Lenitate:ſuauitate. Aequabiliter:nā qꝺ fuſum ē:æquabilitatē habet. Solent enim poetæ:quēadmodū hiſtorici:ut qum aliqd īplicite dixerint:explicite dicāt:ſicut dicit hoc loco. Tractim:cū æquabilitate. Iudiciali aſperitate.i.ſine acerbitate accuſandi. Quod forēſiū aculeis.i.ſine uehemētia obiurgādi:qꝺ ī iudiciali gñe tractatꝰ:& utrūq; ſine uehemētia:& acerbitate fieri idē dicit. Sine ſentētiaꝝ i.ſine uehemētia accuſādi.nā ī forēſibus cauſis:ſicut uidetꝰ plærūq; mordētur aduerſarii:ut in odiū adducātur. Aculeis:quēadmodū aculeis:& ſtimulis apes uehemēter nocent:ita etiā plæriſq; ī cauſis aduerſarii aduerſarios mordēt:qū eoꝝ uitiū nituperēt. Harū tot tātarū:& ita plane cognoſcis quō Antonius cōcludit:qꝺ ab initio ꝓpoſuerat:multa eē oratori dicēda: quæ nō indigent rhetoricæ facultatis præcæptis. Tot:numero. Tantaꝝ:magnitudine. In eodē ſilētio.ſ.præcæptoꝝ rhetoricæ artis.uidemus multa taceri:quæ in præcæptis rhetoricæ cōtineātur Cohortationes:ad uirtutē. Cōſolationes:doloris. Præcæpta:bene uiuēdi. Admonita:bene īſtituēdi. Cohortationes:ut imꝑatoris ad milites. Cōſolationes:ut amici ad amicū. Præcæpta: philoſophi ad diſcipulos. Admonita:ut ſapiētis ad uulgus. Suum:ꝓpriū. Illis artibus.ſ. rhetoricæ facultatis. Atq; in hoc genere:Nunc redit ad illud qꝺ ab initio dixit:qum cæteros artis ſcriptores tum Craſſū etiam materiā omnē in duas partes diuidere:in certā:& infinitā:hanc græci theſim.i.ſine circūſtantiis appellāt:illā uero hypotheſim.i.circūſtantiis inuolutā.& dicit hāc duplicem quæſtionē informari duobus generibus cauſarū:quia ſicuti in hac diſputatione ſua uidimus:hæc ē Antonii ſnīa:ut iudiciale:deliberatiuū ſit tm̄mdo:tertiū uero demonſtratiuū nullū locum habeat quia duci poſſit ex aliis generibus. In hoc genere.ſ.facultatis rhetoricæ. Illa quoq; ē īfinita ſilua: i.inexplicabilis materia:quā græci uocāt την υλην.i.ſiluā. Infinita.i.quæſtio infinita:quæ nec locis:nec rebus diffinitꝰ:ſed uaga quodāmodo:& libera:ac late patēs ē:ſicut Ci. paulopoſt declarabit.

Duo genera.i.duplicē quæſtionē. Dē certa: Aduertēdū ē:q̄ nō poſſumus dicere quæſtionē infi
nitā cauſæ.nā ſimulac dixeris cauſam:cōtinuo perſonā & rem īcludis.Cauſa enim ē alicuius rei:res
agit̄:agitur aūt a pſona:res igitur nō pōt eē ſine actione pſonaꝝ.nam unaquæq; cauſa ē reꝝ:res au
tē agit̄:igit̄ ſimulac cauſā ꝓpoſueris:rē certā includis:quæ una ē e circūſtātiis. Definitaq;.ſ.quæſti/
one:hæ quæſtiones finitæ:hoc ē quæſtiones finitæ cauſæ:formātur duabus ſpeciebus.ſ.& ſpecie iu
ridiciali:& ſpecie deliberatiua.id enim ē qd̄ ſēſit Antonius.nā qū dixit:q̄les ſint:q̄ in litibus uerſan

Craſſus oſtēdit duo genera ad dicēdū dederūt. Vnū de
certa definitaq; cauſa:q̄les ſūt quæ ī litibus:quæ ī deli/
berationibus uerſant̄:addat ſiqs uolet etiā laudatiōis al
terū:qd̄ appellāt oēs fere ſcriptores explicat nemo:īfini
tā gn̄is ſine tpe & ſine pſona qōnem:hoc qd & q̄tū ſit:
qū dicūt:ītelligere mihi nō uidet̄.ſi enim ē oratori: q̄q;
res īfinite poſita ſit:de ea poſſe dicere: dicēdū erit etiā ei
& quāta ſit ſolis magnitudo:q̄ forma terræ de mathe/
maticis:de muſicis rebus:nō poterit:qn dicat: hoc gn̄e
ſuſcæpto recuſare.Deniq; his q ꝓfitētur eē ſuū:nō ſo/
lū de his cōtrouerſiis:q̄ tpibus & pſonis notæ ſūt:hoc ē
de oībus forēſibus:ſed etiā de geneꝝ īfinitis qōnibus di
cere:nullū pōt eē genus orationis:qd̄ ſit excæptū:ſed ſi
illā quoq; partē quæſtionū oratori uolumus adiūgere:
uagā & liberam: & late patētem: ut de rebus bonis aut
malis: expetendis aut fugiendis:honeſtis aut turpibus:

tur:ſignificat ſpeciē iuridici
ale:in deliberatiōibus:ſigni
ficat ſpeciē deliberatiuā.
Addat:uidelicet huius rhe/
toricæ artis ſcriptor.i. q̄uis
rōnes ſupius oſtēderim:cur
mihi duæ ſpēs uideant̄. Ad/
dat etiā:ſiqs uolet: delibera
tiuā tertiā. Oēs ſcriptores:
rhetoricæ artis. Appellāt:
ſ.genus īfinitū:& q̄uis dicāt
infinitū a diuiſione generū:
tamē nemo ē eoꝝ:q de hoc
ꝓcæpta dederit. Sine tpe:
ſine his duabus circūſtātiis:
qa ubi nō finiunt̄ hæc duo:
quæſtio dicit̄ infinita. Hoc
qd & quātū:Qum dicūt īfi/
nitū genus:ſiue quæſtionē:
dicūt qdē:ſed nō diffiniunt
quantū ſit.i.huius generis ī/
finiti:neq; naturā:neq; ma/
gnitudinē itelligere uidētur
Si enim eſt oratoris: ue/
re inq̄ nō uidetur ītelligere:q̄a ſi ītelligerēt:nō dicerēt hoc eē oratoris ꝓpriū:nā ē adeo magnū:ut fi
eri nō poſſit:ut cōprehēdatur ab oratore.poſſūt autē īcidere oīa:quæcūq; ab oībus artibus ꝓcipiū/
tur:ſed hoc nō uidetur fieri poſſe:ut oēs artes orator cōprehendat:igitur nō uidet̄ fieri poſſe:ut qū
in diuiſione ponāt:nō intelligāt quid dicāt. Infinite.i.generatim ꝓpoſita ſit ad dicendū.nā qō infi
nita eſt generis:quæſtio finita ſpeciei:ſiue indiuidui. Et quāta ſit ſolis:de mathematicis loqtur: qa
alii dicūt ſole terrā maiorē:alii minorē:alii æqualē. Quæ forma terræ:itē de forma terræ diuerſæ
ſententiæ fuere philoſophoꝝ.nam alii quadratā:alii oblongā:alii rotundā eē dixerūt. De muſicis:
ut ſi quæratur de ſonis:de materia cantilenarū:quarū triformis eſt natura.nā aut a uoce editur: aut
flatu:aut pulſu.Voce q̄ canit ore:flatu q tibiis:pulſu qui fidibus canit. Deniq; his q:& ut breui cō/
plectar inqt Antonius:hi q dicūt oratorē res infinitas tractare oportere:nihil aliud agūt:niſi ut ora
tores de quacūq; re orationē habere poſſint. Suū:ꝓprium. Quæ tpibus & pſonis notæ ſūt.i.ut
qum accuſatur qs furti:uel cædis:ut uerbi gratia:Verres accuſatur furti:hæc cauſa nota eſt oībus &
re:& pſona:re furti:pſona Verres. Foreſibus:q̄ i foro tractant̄:ut de cōtrouerſiis iuridicialibus: &
de qōne cōiecturali:& iudiciali:& ptibus eius:i qbus alius petit:alius negat. Notæ:cognitæ. Infi
nitis genere:ut ſupius poſuit de mathematicis. Nullū pōt.i.nulla res:de q̄ poſſit haberi oratio: ex
cæpta erit oratori. Sed ſi illā quoq; partē:Primo qdē oſtēdit nō eē ꝓpriū oratoris infinitū genus
qōnū tractare.Nūc aūt dicit:quō hoc quoq; oratoribus cōcedi poſſit:uidelicet ut certa qdā diffini
tione terminet̄. Sed ſi illā:Hoc loco declarat Antonius:quale ſit infinitū hoc genus qōnis:qd̄ ora/
tori cōueniat.& hæc oīa de quibus nūc loqtur:in aliquo rerū expetandarū:aut uitandarū gn̄e poſi
ta ſūt.Sunt aūt tria:aut eoꝝ quæ ꝓpter ſe:aut eoꝝ:quæ ꝓpter aliud:aut eoꝝ:quæ ꝓpter utrunq;.
Primū genus ꝓpter ſe nulla utilitate extrinſecus quæſita:ſed qd̄ nos ſua ui:atq; natura alliciat: qd̄
genus:iuſticia:ueritas:ſcia.Secūdū genus eoꝝ:quæ ꝓpter aliud expetūtur:quæ nō ꝓpter ſuam uim
atq; naturā:ſed ꝓpter fructū nos ducūt:quo i genere ſūt diuitiæ:pecuniæ:& cætera huiuſmodi:q̄ ꝓ
pter utilitatē expetūtur.Tertiū genus ex duobus ſupioribus ꝑmixtū:ut gloria:amicitia:amplitudo
honores & cætera. Vt nōnulli uoluerūt:hæc nō ſolū dignitate ſua trahūt:ſed etiā utilitatē quādā ꝑ/
ſe gerūt:qua magna expetūtur. Vagā:nulla ratione moderatā. Liberā:nullis terminis circūſcꝑtā
aut diffinitā. Late patentē:in oēs partes diffuſā. De rebus bonis aut malis expetēdis.genera ſūt re
rū expetēdarum:& fugiendarum ꝓpter ſe:& ꝓpterea ſubiunxit: Aut honeſtis aut turpibus:Duo
genera uitii & uirtutis.Expetendorum bonorum:quæ honeſta ſunt.Malorum: quæ turpia ſunt.

Vtilibus aut inutilibus: Alia duo genera ponit rerũ ꝓpter aliud expetẽdarum. nam oẽs res utiles aut inutiles expetũtur ꝓpter aliud: aut fugiũtur. De iuſticia: Nũc deſcẽdit ad ſpeciẽ: & ꝑmo de iuſticia dicit: quæ pars una integralis ẽ uirtutis. Nã uirtutis quatuor partes ſũt integrales: iuſticia: prudẽtia: fortitudo: & tẽperantia. Cõtinẽtia: pars eſt tẽperantiæ. Nam tẽperantia diuidit̃ in abſtinentiã: continẽtiã: & modeſtiã. Prudẽtia: ẽ pars integralis uirtutis. eius partes: memoria: intelligẽtia: ꝓuidẽtia. De magnitudine animi: ad fortitudinẽ animi refertur. De liberalitate: Liberalitas etiam cũ fortitudine cõtinet̃. nã liberalitas pars ẽ magnificẽtiæ. De pietate: pietas eſt pars iuſticiæ. De amicitia Multi uoluerũt eẽ in eo gñe rerũ: quæ ꝓpter ſe: & ꝓpter aliud expetũtur: ut ſupra diximus. Cicero tamẽ ĩ libro de amicitia id ſẽtit: ꝓpter ſe & nõ ꝓpter aliud expetendã. Nã amicitia uera expetẽda propter ſe ẽ: ut amicitiæ fructus ſit ipſa beniuolẽtia: ſed ſi ꝓpter aliud expeteret̃ nõ eẽt uera amicitia. nam ſi amicitia ꝓpter utilitatẽ expeteretur: deficiẽte utilitate deficeret amicitia. De fide pars ẽ iuſticiæ. nã fides ueritati cõuenit: quã ſcimus iuſticiæ. i. iuris naturalis partẽ eẽ. De officio: officium ad oẽs uirtutes ꝑtinet. quicqd cũ uirtute geritur officiũ eſt

utilibus aut ĩutilibus: de uirtute: de iuſticia: de cõtinentia: de prudẽtia: de magnitudĩe aĩ: de liberalitate: de pietate: de amicitia: de fide: de officio: de cæteris uirtutibus cõtrariiſq; uitiis dicẽdũ oratori putamus. Itẽq; de rep. blica: de ĩperio: de re militari: de diſciplina ciuitatis: de hoĩum moribus: aſſumamus eã quoq; partẽ: ſed ita: ut ſit circũſcripta modicis regionibus: eqdẽ oĩa q̃ ꝑtinent ad uſũ ciuiũ: morẽ hoĩum: quæ uerſãtur ĩ cõſuetudine uitæ: ĩ ratione reipublicæ: ĩ hac ſocietate ciuili: in ſenſu hominũ cõmuni: & natura: ĩ moribus: cõprehẽdẽda eẽ oratori puto. ſi minus ut ſeparatim de his rebus reſpõdeat philoſophoꝝ more: at certe ut ĩ cã prudẽter poſſit intexere. Hiſce autẽ ipſis de rebus ut ita loquat̃: uti ii: q iura: q leges: q ciuitates cõſtituerũt: locuti ſũt: ſimpliciter & ſplẽdide: ſine ulla ſerie diſputationũ: & ſine ieiuna cõcertatione uerborũ. Hoc loco nequa ſit admiratio

Nam officiũ duplex ẽ: unũ ꝑfectũ: qđ nos rectũ κατορθωμα græci appellãt. nã mediũ. i. qđ cur factũ ſit. rõ ꝓbabilis reddi põt. Itẽq; de rep. cuius cõſeruãdæ rõ in potẽtia: & incolumitate conſiſtit.

De ĩpio: cuius officiũ magiſtratus ẽ. De re militari: hoc ꝓꝑum ẽ ĩpatoris. De diſciplina ciuitatis: cẽſoriæ poteſtatis ẽ officiũ. Cẽſores. n. curã habẽt: ut ſub optima uiuẽdi diſciplia ciues oẽs uitã agãt. Modicis i. moderatis. nã modicus animus ẽ moderatus: ſic Saluſtius: Animus bella ingẽs: domi modicus. Equidẽ oĩa: Dixit ſupius Antonius: etiã ſiqs uelit infinitũ illud qõnis genus oratori attribuere: attribuat: dũmodo modicis qbuſdã terminis circũſcribat. Nũc aũt qbus terminis diffiniendũ ſit idẽ ꝑcipit & oſtẽdit. Dicit enim oĩa quæ ſupradicta ſũt his ſpatiis circũſcribẽda eẽ cenſeo quatenus orator orationi ſuæ ĩſerere poſſit: ſi forte cõtigerit: ut de his rebus dicẽdũ ſit: q̃ uerſãtur in cõi hoĩum ſẽſu: ut de rebus moralibus. nã moralis philoſophiæ theſis ẽ. i. qõ ĩfinita. Ad uſũ ciuiũ: Declarat ip̃e q̃ uerſant̃ ĩ uſu ciuiũ. Per mores. n. hoĩum accipiamus ius cõſuetudine. Nã mores dicũtur: q ĩ ciuitatibus fieri ſolẽt. In rõne reip. qa rõ reip. moribus: & legibus cõtinet̃. In hac ſocietate ciuili. i. ĩ hac cõmunione ciuiũ. In ſẽſu homini cõi & natura. i. in naturali ſẽſu hominũ: atq; iudicio

Moribus: in oĩ ratione uiuẽdi: quæ ciuitatibus bene cõſtitutis ſeruãda eſt. Si minus ut ſeparatĩ: Nõ inqt deſidero: ut orator eiuſmodi diſputationes teneat: ſicut philoſophus: ut qũ de his rebus interrogatus fuerit: ex tempore poſſit philoſophoꝝ more diſputare: ſed ſatis erit ſi eatenus didicerit: ut qũ opus fuerit: dicere poſſit. Rñdeat. ſ. qrẽtibus. Intexere: ĩſerere. Prudẽter: ꝓ q̃litate rei: de q̃ agit̃: ut ſupius dixit de ſuadẽdo: & diſſuadẽdo: de hortãdo: cõſolãdo: uituperãdo: & de cæteris huiuſmodi. Hiſce aũt de rebus. ſ. ſupradictis. oĩa. n. ad æthicã ꝑtinẽt. i. ad phiam moralẽ. Iura: capita legũ. nã leges ſũt ſpẽs iuris. Cõſtituerũt: firmarũt: ut Ci. ĩ Catone maiore: Senũ cõſtituẽda ẽ uita i. cõfirmãda. Simpliciter: cõmode: nõ more phõꝝ: ſed dilucide: & ipſe declarat. Sine ulla: ad id qđ dixit ſimpliciter. Ieiuna: ad id qđ dixit ſplẽdide. Simpliciter: q loqtur ſimpliciter: nõ utit̃ lõgo ordine: & tenore ſñiaꝝ: q plærũq; magnitudine ſua auditorẽ cõfũdit. Splẽdide: uidelicet loq̃tur: & nõ obſcure. Dilucide illud fit: qđ ĩ rõnibus ſibi inuicẽ aduerſãtibus diſputat̃. Ieiuna. i. inani & inutili. Nã q ita diſputãt: ut rationes afferãt pro & cõtra: eaſq; inter ſe: hoc ẽ alias aliis diſſidentes obſcurã facit orationẽ: & hoc ꝓprium philoſophoꝝ ẽ: qui in utrãq; partẽ arguũt. Neq; ſit admiratio: & qũ multa ꝓpoſuerit: q̃ ſub ĩfinita qõne cõtinẽtur: rñdet his q fortaſſe dicerẽt: qñquidẽ Antoni dicis infinitã qõnem oratori nõnunq̃ eẽ tractãdã: cur nõ uis de hac præcæpta tradi? Nequa admiratio. ſ. audientibus hanc meã orationem: ſi tot tantaq;: quot & quanta ſuperius ꝓpoſuerim.

ſi tot tantarūq; rerū nulla a me præcæpta ponentur:ſic ſtatuo:ut ī cæteris artibus:qum tradita ſint cuiuſq; ar/tis:difficillima:reliqua qa aut faciliora: aut ſimilia ſūt cuiuſq; artis:tradi nō neceſſe eē: ut in pictura q homīs ſpeciē pingere ꝑdidicerit:poſſe eū cuius uis uel formæ: uel ætatis:etiā ſi nō didicerit: pīgere:neq; eē periculū q leonē aut taurū pingat egregie:ne idē ī multis aliis quadrupedibus facere nō poſſit:neq; ē oīno ars ulla ī q̄ oīa quæ illa arte effici poſſint a doctore tradātur.Sed uelut qui primarū & certarū rerū genera ipſa didicerūt: reliq̄ ꝑſequūtur.ſimiliter arbitror ī hac:ſiue ratione:ſiue ex/ercitatione dicēdi:q illā uim adeptus ſit:ut eoꝝ mentes q aut de rep.aut de ipſis rebus: aut de his contra quos: aut ꝓ qbus dicat qū aliqua ſtatuēdi poteſtate audiant ad ſuū arbitriū mouere poſſit hūc de toto illo gñe reli/quarū orationū:nō plus quæſiturū eē qd dicat:q Polycletū illum qū Herculē fingebat: quēadmodū pellem

Tot:numero. Tantarū:magnitudine. Præcæpta:ſua ipſius quæſtionis īfinitæ. Statuo:ſic diffinio. Difficillima:uidelicet ea quæ difficultatē habēt. Reliqua:Sic inqt in arte rhetorica cenſeo ſicut in cæteris artibus. Qum enim capita rerū ꝓpoſita fuerint certa quadā rōne diſtincta:nō opus erit de oībus rebus:quæ ad ea ꝑtinebūt:præcæpta tradere. Ex generibus enim ipſis poterimus etiam ad alia:quæcūq; ſpecialia ſint uenire. Difficillima:ꝑncipia:& capita rerū. Faciliora.ſ.difficillimis. Reliqua:quæ ſub ipſis generibus cōtinētur. Similia.ſ.generibus ipſis ꝓpoſitis. Et ꝑ ſimilitudinē oſtēdit: ut inqt in arte pingēdi uidemus eum: qui ſpeciē hominis pingere didicerit:poſſe etiā cuiuſlibet ætatis imaginē pingere: ut qū didicerit ſpēm uiri effingere ſenioris:uł adultæ ætatis:nō ē opuſ ut ediſcat pīgere formā mulieris:ēt a ſilitudie adlti poterit fingere pueꝝ:& hoc mō dicimus d' arte rhetorica. Formæ: ſoña ē ꝓprie facies cuiuſlibet rei. Aetatis:uidelicet aut pueri:aut īfātis:aut iuuenis: aut etiā ſenis. Neq; eē periculū:etiā ſtatuo hoc nō eſſe piculū:ſiqs tauꝝ aut leonē poterit ꝑſtāter formare. idem etiā nō poſſit multoꝝ aīantiū imagines pingere:ex ſilitudine enim pingi poſſunt. Egregie:excellēter. Quadrupedibus:ut in equo: & ī ceruo:& ī cæteris huiuſmodi animantibus:quorum imagines poſſunt excellenter pingi. Neq; eſt:quæcunq; ars fuerit: ſiue grammatica: ſiue rhetorica:ſiue dialectica:nec ſolum de artibus ad ſciētiam pertinentibus: ſed etiā de mechanicis:nō poſſūt omnia præcæpta tradi:nec calceolarii quidē: q qum unā aut alterā calceoꝝ formā diſcēti oſtēderit:ille ex hoꝝ ſimilitudine multas diſcet:pari ratione de dictiōibus: ſi uellet oēs(uerbi gratia)dictiones qſpiā ſcriptor artis tradere:infinitū eēt.ob eā rē dixit infinitū eē. Oēs enim dictiones:quæ unq̄ dictæ ſūt:uel dicūtur:uel dicēdæ ſūt:ſiqs cōplecti uellet:opus immenſum atq; infinitū ſuſcæpiſſe uideret. Similiter:cōfert ſimilitudinē ad id qd' intēdit. Primarū:præſtantioꝝ:& præcipuarū rerū:ut Virg. Primos iuuenū tot miſerit orco. Et cæterarū reꝝ:Quēadmodū inqt:qui didicerit:partiū orationis:alias eē declinabiles:alias indeclinabiles: & unū aliquod nomē declinare didicerit:ita aliud nomē eius ſimilitudine declinare poterit: non incōmode:imo cōmode:& utiliter. Ratione:ad illud reſpicit:qa alii uoluerūt rhetoricā nō eſſe artē:ſed uſum:& exercitationē dicendi. Qui aut de rep. uidelicet audiat ſententiā in ſenatu. De ipſis rebus.ſ. priuatis.i. de rebus amicoꝝ. Aut de his:omnia quæ tractātur:aut enim ad remp.aut ad priuatā:aut ad amicos pertinēt. Cōtra quos:uidelicet accuſādo. Nemo enim poterit ꝓ amico dicere:quin contra aliquē dicat. Aut ꝓ quibus:uidelicet defēſor. Qum aliqua:uidelicet iudices:ſenatus:populus. Oīs enim oratio fit:aut in ſenatu qum ſentētia dicitur.aut ad iudices qum accuſatur: uel defēditur: uel petitur:uel negatur.aut ad populū:qum uel cōcitatur aduerſus improbos:uel lenitur ſi cōtra probos exaſperatus fuerit. His cōtra quos:Oſtendit tantūmodo duo genera cauſarū. ſ. deliberatiuū & iudiciale.nam ad iudices:uel accuſas:uel defendis:uel petis:uel negas. Apud ſenatum:uel ſuades uel diſſuades.hoc facit Antonius:ut in ſentētia perſiſtat:tantūmodo duo genera eſſe. Statuendi: ideſt iudicādi. De toto:aut ratione:aut cōſuetudine. Hūc de toto genere illo reliquarū orationum:ideſt de uniuerſo reꝝ genere. Nō plus quæſiturum:Qui duo illa genera cauſarum optime agere didicerit deliberatiuum:& iudiciale:nō plus quæret quomodo tractet infinitā illā quæſtionē:quā Polycletus qum finxiſſet Herculē: quærebat quomodo pellē & hydram fingeret.nā qum magna didicerit:parua etiā ab eoꝝ ſimilitudine ſciet. Reliquarū orationū:quæ ſub neutro duorum generum continētur. Polycletum:Hunc teſte Pli.conſtat fuiſſe ſua ætate ſtatuarium eximiū Hageladiſq; diſcipulum.& quēadmodum Quintilianus tradit:fuit diligētia:ac decore ſupra cæteros. Pellē:leonis q̄ tectus erat Hercules.Nā Hercules dicit' pellē leonis nemæi humeris geſtaſſe.

aut Hydrã fingeret:etiã ſi hæc nunq̃ ſpatim facere didiciſſet. Tũ Catullus:Præclare mihi uideris Antoni poſuiſſe ãte oculos qd diſerte oporteret eũ:q orator eẽt futurus:qd etiã ſi non didiciſſet:ex eo qđ didiciſſet aſſumeret. Deduxiſti enĩ totũ hoĩe ĩ duo genera ſolũ cauſaꝝ cætera ĩnumerabilia exercitatiõi & ſimilitudini reliq̃ſti. Sed uide: ne in iſtis duobus generibus hydra ſit & pellis:Hercules: & alia opa maiora: ne in illis rebus quas prætermittis relinquantur. Nõ enim mihi minus operis uidet̃ de uniuerſis gñibus reꝝ:q̃ de ſingulorũ cauſis ac multo etiam maius de natura deorum: q̃ de hominũ litibus dicere. Non eſt ita inq̃t Antonius:dicã enĩ tibi Catulle non tam doctus:q̃ id quod ẽ maius expertus

Hydrã:fabula nota ẽ:Qum hydrã ſagittis fixiſſet:cui uno capite ſucciſo tria:aut ut nõnulli uolũt ſeptẽ:uel centũ pulularet:tandẽ eã igni cõſũpſit. Tũ Catullus:Hic Catullus ꝑmo quidẽ reſpõdẽs Antonio quodãmodo epilogũ facit eoꝝ omniũ:quæ Antonius ĩ diſputatiõe ſua cõfirmauerat: deinde obiectionẽ quãdã facit:ꝙ ea uidelicet:quæ ĩ qõne ĩfinita cõtinẽtur:lõge aliter ſe habeãt:q̃ Antonius dixerat.Antonius.n.dicebat tractari poſſe ex ſimilitudine generũ:q̃ in rhetorica tractantur. At uero Catullus dicit ea his mlto maiora eẽ:utpote:ubi quærat̃ de uirtute:& natura deoꝝ. Præclare:egregie. Poſuiſſe ante oculos.i.explicaſſe & declaraſſe. Quid diſerte orator oporteret:uidelicet duo gña cauſarũ:q̃bus oratoria ois materia iformet̃: quam uoluit eẽ qõnem finitã. Nã infinitã ꝑ Antonii ſnĩa eatenus orator exercere debet: quoad de rebus eiuſmodi ĩ oratione ſua dicere poſſit. Aſſumeret:uidelicet ex illa qõne finita:& duobus generibus:q̃bus ipſa qõ informat̃:aſſumeret: qum eẽt de infinita qõne diſſerendũ:& ſimul ornate dicenda:exponẽda:narrãda:exequẽda: teſtimonia:mandata: legationes:hiſtoria:cohortatio:obiurgatio:cõſolatio:q̃ nulla ꝓpa ꝓcæpta rhetoricæ habeãt:ſed ab aliis iſtruãtur:ut ſupius dixit Antonius. Deduxiſti:Ipſe plane explicat:qđ Antonius diſputauerat dicẽs: In duo genera:in iudiciale & deliberatiuũ. Cætera:ut qõnem illã uniuerſalẽ:teſtimonia:legatoꝝ mãdata:ut hiſtoria: ut obiurgatio:cohortatio:cõſolatio:ut ſupius dixit:ut de his rebus orator ſine ꝓcæptiõe elegãter dicere poſſit ſimilitudine alioꝝ ꝓcæptoꝝ. Sed uide: quaſi ĩ ſimilitudĩe pſiſtit Antonii:q ſupra dixit qũ oñdere uellet qd oratori faciendũ eẽt:ut ex his q̃ difficilia tractare didiciſſet:poſſet alia: q̃ faciliora eẽnt dicere.Nã ſimilitudo hæc fuit Antonii:q imaginẽ Herculis optime fingeret:nõ quæſituꝝ quõ pellẽ formaret:qũ fingere Herculẽ difficilius ſit. Pellẽ aut hydrã:q̃ſi faciliora reſpectu imagĩs Herculeæ. Duo genera.ſ.iudiciale:& deliberatiuũ. Sed uide:Hæc duo genera ita ĩtroducta ſũt a te: q̃ſi res faciliores.qõ illa ĩfinita:ubi ea cõtinẽtur:quæ nullis ꝓcæptis ĩſtituũtur q̃ſi facilior. Sed uide ne id ecõuerſo dicẽdũ ſit:uidelicet quæſtionẽ illã ĩfinitã:& oĩa:in q̃bus nulla ꝓcæpta rhetoricæ tradũtur:ſint difficiliora duobus illis generibus:hoc ẽ:uide ne ea:q̃ tibi faciliora & mĩora uidẽtur: ecõuerſo maiora:& difficiliora dici debeãt. Iſtis duobus.ſ.iudiciali:& deliberatiuo. Alia opa maiora:uidelicet ĩfinita qõne:ubi tractat̃ de rebus honeſtis:& turpibus:utilibus:& inutilibus. Quas ꝑtermittis:quaſi facillima. Nõ enim:nõ minus oratoris negociũ eẽ uidetur tractare de his rebus:q̃ in diſputatione uenire poſſet. Opis.i.laboris. De uniuerſis:hoc ẽ de his:q̃ ſub infinita qõne cõtinẽtur.ſ.de rebus honeſtis & turpibus:utilibus & inutilibus:& cæteris huiuſmodi uirtutibus:& uitiis. Quã de ſinguloꝝ:uidelicet de cauſis hypotheticis.i.cauſis:quæ circũſtãtiis inuolutæ ſũt:ut qũ tractatur de pſona:de re:de loco:de facultatibus:quas habuit is q accuſat̃. Ac multo magis de natura deoꝝ:quod ptinet ad philoſophiam: & metaphyſicã.Naturalis philoſophia:diuidit̃ ĩ mathematicã: & metaphyſicam.Metaphyſica.i.ea quæ ſũt poſt naturalia:nõ dignitate ſed ordine diſcendi:qa ꝑmo philoſopho dicẽda ſunt phyſica.i.naturalia:deinde aggreditur metaphyſica.i. quæ ſũt poſt naturalia:nõ dignitate ſecũda:ſed ordine:qa ꝑmo diſcẽda ſunt naturalia:deinde ſupranaturalia.Supranaturalia dicũtur ſupracæleſtia:uidelicet dicere de natura deoꝝ:cuius naturæ ſint: & cuius formæ.Nã in hac diſputatione philoſophi multa dixerũt:quæ minus ꝓbãda ſũt religioni nr̃æ. Nã fuerũt q dicerẽt deũ humanã formã hr̃e:qũ cõſtet eẽ ĩuiſibilẽ.Alii uero deũ eẽ mẽtẽ ſapiẽtiãq; ꝑfectã:omniũq; rerũ:quæ ſũt ei ſubiectæ quaſi prudẽtiã quandã ꝓcurantẽ cæleſtia maxime: deinde ĩ terris ea quæ ptinent ad homines:quæ omnia deoꝝ naturæ conueniũt:quæ ſit eadẽ ſẽpiterna. Nihil enim ualẽtius eſſe a quo intereat.Sed Simonides recte reſpõdiſſe dicit̃:qum Hiero ſyracuſanus ex eo quæreret qualis deus eẽt:ille cogitandi diẽ unũ popoſcit:poſtero die biduũ petiit:& qũ ſæpius duplicaret numerũ:admiratus Hiero quæſiuit ex eo:qd ita faceret:r̃ñdit:qa q̃to magis cõſidero tãto ſpecies eius mihi uidet̃ obſcurior. Nõ doctus:qa maior ẽ expiẽtia q̃ doctrina. Nõ eſt inq̃t.ſ.ut dicis:uidelicet illas res:de quibus generatim diſputandum ẽ:difficiliores eẽ:q̃ forenſes cauſas.

Omniũ cæterarũ rerũ oratio mihi crede: ludus eſt homini nõ hebeti neqꝫ ĩexercitato neqꝫ cõmuniũ litterarũ & politioris humanitatis experti: in cauſarũ cõtentionibus: magnũ ẽ quoddã opus: atqꝫ haud ſciam: an de humanis operibus longe maximũ: in quibus uis oratoris plærũqꝫ ab imperitis exitu & uictoria iudicat̃: ubi adeſt armatus aduerſarius: q ſit & feriẽdus & repellẽdus: ubi ſæpe is qui rei dñs eſt: futurus ẽ alienus: atqꝫ iratus: aut etiã amicus aduerſario: & inimicus tibi ẽ: qum aut docẽdus is ẽ: aut dedocẽdus: aut reprimẽdus: aut incitãdus: aut omni ratione ad tẽpus: ad cauſã oratione moderandus: in quo ſæpe beniuolẽtia ad odiũ: odiũ aũt ad beniuolẽtiã deducendũ eſt: qui tanq̃ machinatione aliqua: tum ad ſeueritatẽ: tum ad remiſſionẽ animi: tũ ad triſticiã: tũ ad læticiã eſt cõtorquẽdus: omniũ ſentẽtiarũ grauitate: omniũ uerboꝝ ponderibus eſt utendũ. Accedat oportet actio uaria: uehemẽs plena animi: plena ſpũs:

Oratio: quæ cæteris ẽ adhibẽda. Non hebeti.i.nõ obtuſioris: & tardioris ĩgenii. Neqꝫ inexpto i.nõ ĩperito. Inexercitato: q nullã in his meditationẽ fecit. Cõium litterarũ: cões litteras appellat ſtudia humanitatis: quæ ad grãmaticã & rhetoricã ꝑtinẽt. Politioris: urbanioris: quæ ad politicũ.i.ciuilẽ hominẽ ꝑtinẽt. Ludus: Hæc quæ tibi difficiliora uidẽtur: ꝓ ludo habẽtur homini ingenioſo. Sed agere cauſas ĩ iudicio: maiori ẽ opus ĩgenio. Contẽtionibus.i.diſcæptationibus.ſ.cõtẽdere de iure: de facto rei. Lõge: ualde. De humanis operibus.i.de oĩbus negociis humanis: quæ ad hoĩem ꝑtinẽt: haud ſcio an maximũ ſit tractare cauſas. In qbus.ſ. cõtẽtiõibus Et ꝑmo dicit difficile eẽ oratori: ꝙ uidelicet etiã ſi egregie dixerit: tamẽ auditores plærũqꝫ iudicãt ex euentu cauſæ: ut ſi bene dixerit: & cauſã amiſerit eũ ĩperitũ iudicent: ſi cõtra: bene dixiſſe exiſtimẽt. Vis: uirtus. Exitu.i.ab euẽtu: & ſucceſſu. Armatus: iſtructus rõnibus & argumẽtis ſuis ad contra dicẽdũ. Vbi adeſt: Hic breuiter: uim oẽm oratoriã tãgit q̃ ad iudiciale genus ꝑtinet. Feriẽdus: qũ accuſas. Repellẽdus: qũ defendis. Vbi ſæpe rei dñs: uidelicet iudex. Iudex enim dñs ẽ rei: nã ĩ poteſtate eius ẽ: uel dãnare uel abſoluere: iõ dixit cũ aliq̃ poteſtate. Alienus atqꝫ iratus: & qũ iratus uidebit: neceſſe erit magna arte: ut ex alieno ꝓpitiũ: & ex irato pacatũ reddas. Amicus.i.& ex amico neceſſe ẽ reddas inimicũ aduerſario. Inimicus: ſed uidet̃ iterare qđ ſupius dixerat futurus alienus: & iratus efficit̃ auditor merito cauſæ. Nã ſi cauſa fuerit eiuſmodi: q̃ diſpliceat: aut etiã ſi ille nobiſcũ amicitias nõ agat: utrunqꝫ hoꝝ ſubiratũ faciet. Alienus: turpitudine cauſæ alienatus. Iratus: ꝑſuaſione aduerſarioꝝ infẽſus

Amicus: gr̃a aduerſarii. Inimicus: uidelicet ſimultate aliq̃: q̃ tibi cũ illo aliqñ fuerit. Docendus uidelicet honeſtã eẽ cauſã: q̃ ĩpi turpis eẽ uidebat̃. Dedocẽdus: diſſuadẽdus: ut diſſuadeas cauſã tuã nõ eẽ turpẽ. Reprimẽdus: ab ira: ſiquid tibi iratus fuerit. Incitãdus: cõtra aduerſarios: ſi forte eis amicus fuerit. Ad tẽpus ad cauſã.i.ad cauſã tp̃is.i.ad opportunitatẽ cauſæ. Omni rõne.i.oĩ modo.i.quõcũqꝫ põt. Moderãdus: corrigẽdus. In quo.i.in qua moderatione: ſi te oderit: neceſſe eſt ut arte quadã ex alieno tibi beniuolũ reddas: ſi aduerſariũ dilexerit: iratũ facias. Machina ꝓp̃e ẽ inſtrumẽtũ: quo moles aliq̃ facile quocũqꝫ uolueris ĩpelli põt. Nã ſolẽt q eiuſmodi reꝝ artifices ſunt peritiſſimi machinas quaſdã ſtruere: qbus res grauiſſimas paruo labore impellũt. Pari rõne utẽdũ ẽ artificio: quo auditoꝝ animũ: in quãcũqꝫ partẽ uolueris facile ĩpellas. Qui.ſ.auditor. Machiatione: inſtrumẽto quodã: quo fabri utunt̃ ad moles torquẽdas. Ad ſeueritatẽ.i.aſperitatẽ: qđ f̃it ꝑ amplificationẽ: qum auget̃ crimẽ: & inſtigat̃ auditor. Ad remiſſionẽ: ecõtrario & ad triſticiã: ꝑ cõmiſerationẽ: qũ minuit̃ crimẽ & miſericordia captat̃: & utrobiqꝫ orator curabit: ut ſua uis nõ rebus tantũmodo inſit: ſed etiã uerbis: ut Vir. de Iunone: Gens inimica mihi: tyrrhenũ nauigat æquor. Inimica dixit mihi: nõ his qbus faueo: ſed mihi tyrrhenũ dixit: q̃ſi iã italiã teneret Aeneas. Iliũ in italiã portãs: uictoſqꝫ penates. Iliũ dixit nõ reliqas ĩ italiã portare: uictoſqꝫ penates. & qa poterat Aeolus dicere: ſi ſecũ deos portãt: eis obſiſtere nõ potero. dicit Iuno ſecũ deos fractos & deuictos portare.

Ad læticiã: nõnunq̃ urbanitate: & facetiis nr̃is cõtorquẽdus ẽ auditor ad læticiã. Omniũ ſniaꝝ: oium uerboꝝ: ut nõ res ſolũ: ſed etiã uerba ſuã uim habeãt: ut ſupra diximus. Actio.i. ꝓnũciatio: qa ꝓnũciatio in actione cõſiſtit. Nã ſi uerba eẽnt grauia: & utereris humili uoce: nõ ſeruares τὸ πρέπον.i.decoꝝ. Nã qũ res de q̃ agit̃ ſeuera fuerit ac triſtis: uehemẽti uoce: & cũ quadã acrimonia pronũciãda ẽ. Varia: ꝓut res fuerit: uel ſeuera: uel humilis: uel triſtis: uel læta. Vehemẽs: cũ acrimõia quadã ꝑ cõtentionẽ. Plena aĩ.i.iræ: uidelicet ꝑ cõtinuationẽ: ubi exclamatiõe cõtinuata uerba cõficiũtur. Plena ſpũs.i.intẽtiori uoce ꝑ diſtributionẽ: ubi exclamatio ab imis faucibus adhibetur.

Doloris:hoc ad triſticiā ꝑtinet:cū ꝓnūciationē uerbis ſimilē.i.mœſtā fecerimus.Nā docet etiā Ci cero plærūq; in ꝓnūciatione:qū de re triſti & mœſta loqmur:caput eē pulſandū:& id ꝑ cōqōnem faciēdū:quæ pars ē diſtributionis:ubi ad miſericordiā auditoris animus cōmouet̃. Seueritatis: ꝑ cohortationē.i.qū res ſeuera fuerit:ſed ſeueritas ſignificat̃ in actione:uoce magis:q̃ geſtu corporis. Vox enim quæ plenior ē:& canora:ſeueritatē quandā ſignificat:ſicuti uox humilis:& remiſſa lætiᐟ ciā q̄dā ꝑ ſe fert. In his:Nūc ergo cōcludit Antonius ī cauſis:& in iudiciis ſi quolibet auditoris animū uerſare didicerimus: in cæteris rebus: quæcūq; traᐟ ctanda fuerint:nihil erit qđ magnope laboremus. In his.ſ. exercitationibus uerᐟ ſādi auditoꝝ animos. Cōprehēderit:Si eā artē cōprehēderit:ut tm̄ dicēdo ualeat quantū phidias in fingēdo: ita nō elaborabit ī minoriᐟ bus opibus:quēadmodum phidias ī clypeo. Phidias: q mineruæ ſtatuā egregie fabricauit. Minora illa:Hæc oīa ſupra memorata minora dicit: uidelicet de rebus honeſtis:turpibus:de uirtute:& uitio:& de cæteris eiuſ modi.Fuit autē Phidias ſtaᐟ tuarius clariſſimus: melior tamē ī diis:q̃ hoībus effingēdis artifex:ut Quin.teſtat̃.In ebore uero lōge citra æmulū:uł ſi nihil niſi Mineruā athenis:aut Olympiū ī elide Iouē feciſſet.Mineruæ quoq;:ut ī natu.hiſt.Pli.refert: ſtatuam fecit Athenis amplitudine cubitoꝝ.xxvi.quæ ebore & auro cōſtabat.Sed in ſcuto eius: in quo amazonū ꝑliū cælauit ambitu parmæ eiuſdē cōcaua parte:& gigantū dimicationē.In ſoleis uero lapitharū:& cētauroꝝ.In baſi aūt ſūt dii.xxx.numero:& reliqua quæ Pli.de eodē tradit. Minora.ſ. potuit fingere. Nō ſane:Nā qum ipſe formaſſet ſignū Mineruæ:facile fuit clypeū effingere.

plena doloris:plēa ſeueritatis. In his opibus ſiqs illā artē cōprehēderit:ut tanq̄ Phidias Mineruę ſignū efficere poſſit:nō ſane:quēadmodū ī clypeo idē ille artifex minora illa opa facere diſcat:laborabit. Tū Catullus:Quo iſta maiora & mirabiliora feciſti:eo me maior expectaᐟ tio tenet:quibuſnā rationibus:quibuſue præcæptis: ea tanta uis cōparet̃:nō quo mea quidē iā īterſit; neq;.n. ætas id mea deſiderat:& aliđ quoddā genus dicēdi nos ſecuti ſumus: q nunq̄ ſnīas de manibus iudicū ui q̄dā orationis extorſimus:ac potius placatis eoꝝ aīs tātū q̄ᐟ tū ipſi patiebant̃ accæpimus:ſed tñ iſta tua:nullum ad uſū meū:tātū cognoſcēdi ſtudio adductus reqro. Nec mihi opus ē græco aliquo doctore: q mihi peruulgata

TVM CATVLLVS:Hic ē tertius tractatus:in quo agit̃ de eo:qđ ꝑtinet ad ꝑfectā dicēdi rationem hoc ē de inuētione earū rerū:quæ ad uerā eloquētiā ꝑtinēt.Diuidit̃ aūt in quatuordecim capita: q̄ oīa ſuo quæq; loco nobis plana fiēt.In ꝑmo aūt capite:reprehēdūtur græci:q rerū forenſiū ignari: & imperiti præcæpta oratori nec neceſſaria:nec ad ueras cauſas accōmodata ſubiiciūt:& Catullus ubi Antoniū diſputātē audiuit de his rebus q̄ ad materiā ꝑtinerēt oratoris:ꝙ finita uidelicet qō circūſtātiis īuoluta maior:atq; ꝑſtātior ꝓꝑa eēt oratoris:īfinita uero nonnunq̄ ab eo tractaret̃: quā ab oratore uolebat eatenus ſuſcipi:ut res eiuſmodi:ſiquādo opus eē cōtingeret:eas etiā ſciret ipſe oratiōi ſuæ īſerere:ī hūc modū loq itroducit̃. Maiora & mirabiliora:q̃ ꝓꝑa ſūt oratoris:uidelicet materiā hāc finitā:q̃ duabus his ſpeciebus informat̃.ſ.iudiciali:& deliberatiua. Et me maior expectaᐟ tio tenet:ꝙ ab his etiā ſumi poſſunt ꝑcæpta:qbus illa etiā qō ſuppleret̃:quæ difficilior aliis uidebatur:eā Antonius oſtēdit eē faciliorē. Quibuſnā rationibus qbuſue ꝑcæptis.i.qbus rōnibus præceptoꝝ.eſt enim endiadis. Tāta uis.ſ.oratoris:quæ ī utroq; genere cōſumit̃:in iudiciali:& deliberatiuo. Neq; enim ætas id mea deſiderat:nec deſidero inqt:q̃ ad hāc facultatē ꝑtinent:qđ mea ætas ita poſtulare uideat̃:quæ iā igrauelcit:& ꝑſertim qū fuerim alio dicendi genere delectatus. Id geᐟ nus.ſ.cōtētioſum qđ in foro:& cauſis uerſat̃. Aliud:uidelicet familiare quietū ac planū: ſine ulla acrimonia:& ſine ulla dicēdi uehemētia. Extorſimus:extorquere eſt uehemētia quadā:& artificio dicēdi ſnīam a iudicibus ꝑ uim quodāmodo auferre. Sentētias.ſ.damnādi:uel abſoluēdi. Placaᐟ tis:tranqllis:ac nulla oratione cōmotis.quia orator ꝓut cauſæ requirūt:auditoꝝ animos cōcitare ſolet:uel ad iram uel ad odiū. Quantum ipſi patiebantur.i.quantum eius poſtulabat uoluntas. Sed tamen:quāuis inquit ea præcæpta ſint a ꝓpoſito meo aliena:quæ tu ꝓfeſſus es:ea tamen non cauſa utilitatis:ſed ſcientiæ deſidero. Nec mihi:Et ne forte ſe excuſet Antonius:ꝙ hæc cōſuetudo tradendi præcæpta græcoꝝ ſit.dicit ſe quidem ſcire peruulgata eſſe præcæpta a græcis: nec ea ſe deſiderare ab doctore græco:qui ſibi præcæpta omnibus nota tradat. Peruulgata:Hoc loco Caᐟ tullus dicit ſe græcorum præcæpta didiciſſe:quæ uulgo de arte rhetorica proponere ſolent: uidelicet officium oratoris eſſe: appoſite dicere ad perſuadendum.Deinde tria genera cauſarū: demonᐟ ſtratiuum:deliberatiuū:& iudiciale:Poſtea quinq; rhetoricæ artis partes eē.ſ.inuentionē: diſpoſitionem: elocutionē:memoriā:& ꝓnunciationē:& cætera huiuſmodi:& ob eā rem nihil de eis curare.

præcæpta decātet: qū ipſe nunq̄ foꝝ: nunq̄ ullū iudicium aſpexerit: ut ꝑipateticus ille dicit Phormio: qū Hānibal Carthagine expulſus: epheſū ad Antiochū ueniſſet exul: ꝓq; eo: ꝙ eius nomē erat magna apud oēs gloria inuitatus eēt ab hoſpitibus ſuis: ut eū quē dixi: ſi uelit audiret: qūq; ſe nō nolle dixiſſet: locutus eē dicit hō copioſus aliquot horas de impatoris officio: & de oī re militari. Tū qū cæteri q illū audierāt: ueheměter eſſent delectati: q̄rebāt ab Hānibale qdnā ille ipſe de illo philoſopho iudicaret. Hic pœnus nō optime græce: ſed tn̄ libere rn̄diſſe fert: multos ſe deliros ſenes ſæpe uidiſſe: ſed q magis q̄ Phormio deliraret: uidiſſe neminē. Neq; mehercule iniuria: qd .n. aut arrogātius: aut loq̄cius fieri potuit: q̄ Hānibali? q tot annos de īperio: cū populo romano: oīum gētiū uictore certaſſet: græcū hominē q nunq̄ hoſtē: nunq̄ caſtra uidiſſet: nūq̄ deniq; minimā partē ullius publici muneris attigiſſet: præcæpta de re militari dare? Hoc mihi facere oēs iſti: q de arte dicendi præcipiūt: uident: qđ enim ipſi experti nō ſūt. id docēt cæteros: ſed hoc minus forraſſe errāt: ꝙ nō te ut Hannibalē: ſed ut pueros: aut adoleſcētulos docere conantur.

Qum ipſe nunq̄ foꝝ: Quō inqt poterūt græci ꝑcæpta dicēdi nobis tradere? & ad ueras cauſas ac cōmodata: qū ipſi nunq̄ cauſas egerint? neq; foꝝ unq̄ aſpexerint? Vt ꝑipateticus: et exēplo oñdit græcos eiuſmodi rhetores: q ꝓfitent ſe dicēdi ꝑcæpta dare: eē temerarios: ꝙ uidelicet eoꝝ ꝑcæpta quoꝝ ipſi nullā experiētiā habēt: aliis tradere audeāt. Qum Hānibal Carthagie pulſus: apud Antiochū exularet: forte accidit: ut ab hoſpitibus eius philoſophus hic Phormio ad cōuiuiū uocaret cū ipſo Hānibale: q rogatus ut audire uellet Phormionē de re militari diſputātē: nō recuſauit. qum igit ille multa de īperatoris & militū officio diſputaſſet & cæteri admiratione q̄dā tenerētur: & ipſe Hannibal nihil oīno moueret: iterrogatus: qd de hac Phormionis diſputatione ſētiret? Tū ille: multos inqt deliros uidi ſenes: neminē aūt Phormione magis: & recte qdē: ꝙ auſus fuiſſet tractare đ re militari: quā nūq̄ attigiſſet: Hānibale ꝑſertim audiente quē conſtat impatorē fuiſſe ꝑſtantiſſimū: q bellū diu cōtra romanos geſſerit: & ita geſſerit: ut plærūq; prælio uictor euaderet: & cōuiuio Scipionē etiā cū Hānibale īterfuiſſe narrat Plutarchus. Qum īter cætera q̄reret ex Hānibale: quē oium primū putaret eē ducē. Reſpōdit Alexandrū magnū: q oēm ferme terraꝝ orbē ſubegiſſet. Deinde quē ſecundum: Pyrrhū dixit: q optime rei militaris peritiam tenuiſſet Poſtea quē tertiū: tum ſe reſpōdit Hānibal ꝑſtātiſſimorū cæteroꝝ ducē fuiſſe. Hic Scipio: Quid ſi me uiciſſes? Enimuero inqt Hānibal: & Alexādro & Pyrrho me antepoſuiſſē. Vt peripateticus ille dicitur: quotiēs incœpta oratione: multa īterponūtur anteq̄ ꝑiodus ꝑficiat: eo ꝙ hyꝑbatos obſcuriorē orationē facere uidet: iterū repeti ſolet: qđ ab initio poſitū erat: ut hoc loco locutus eē dicit. Expulſus: Poſtq̄ Scipio aphricanus ſuꝑior Carthaginē populo romano tributariā fecit: haud multo poſt populus Carthaginēſis: qū uideret Hānibalē ingetū eē: eū ciuitate expulere: q patriā relinquēs ad Antiochū regē Syrie ſe cōtulit. Hoſpitibus. ſ. Hānibalis. Copioſus: qui multarū rerū ſciam teneret. De impatoris officio. i. de officio impatoris: & militū. Hic: ꝓ tunc. Pœnus: Hānibal: nō ſatis apte locutus ē: utpote barbarus: q græce neſciret: ſed liberū dedit reſpōſū i. libero homine dignū: ut libertatē quādā aī oſtēderet. Deliros: Delirus ra rum: & deliro deliras utrūq; deducit a læra. Eſt aūt læra foſſa recta: quæ cōtra tuēdos agros ducit: & inq̄ totius agri uligo decurrit: & qa rectus ē ſulcus: delirare dicūtur: q a recta uia declināt: ergo delirus ē: q a ratione diſcedit. Ratio enim ē recta uia: per quā omnes ducūtur: in qua ſignificatiōe hoc loco: & ubiq; ponitur.

Neq; mehercule: Laudat hoc reſponſū Catullus: & ſimilitudinē affert: Vt inquit delirū eſſe duxit illū: ꝙ nunq̄ militiā exercuerit: ita ego etiā illos deliros exiſtimo: qui qum nunq̄ cauſas egerit: præcæpta dicēdi tradere audeant. Mehercule: ita me adiuuet hercules. Arrogātius: impudentius. Loquacius: petulātius. Hānibali: ac ſi diceret tanto duci. Græcū hominē. ſ. Phormionē. Hoſtē: ideſt armatū militē. Nunq̄ caſtra uidiſſet: ideſt qui nunq̄ in caſtris fuiſſet. Vllius publici muneris qui nunq̄ alicuius officii ad rempu. pertinētis partē attigiſſet: ac ſi diceret: qui nunq̄ in gerēda rep. uerſatus eſſet. Hoc mihi: Nunc cōfert ſimilitudinem rhetorum græcorum: ſicut Phormio de re militari diſputabat: qum nunq̄ miles fuiſſet: ita hi: qui nunq̄ cauſas experti ſint: præcæpta tradunt.

Docere conantur: ideſt in ſchola præcæpta ſua adoleſcentibus tradunt: & non uiris eruditiſſimis: quemadmodum tu es o Antoni. Te: ſcilicet Antonium: Craſſum: & cæteros præſtantes.

Erras Catulle:In hoc ſermone Antonius dicit præcæpta rhetoricæ aftis græcoꝝ eē ſupflua:ꝙ oībus ultro ſeſe offerāt:& ꝓpterea nō eſſe neceſſaria.Et pmnm Catullo reſpōdet:& hac occaſiōe capta:ea nihilominus breuirer enumerat:qa autē dixerat Catullus:hoc prudētiores eē doctores græcos:quā Phormionē:ꝙ nō uiros eruditos hæc quædā quaſi ludibria docerēt:ſed pueros.Dicit Antonius falleris:o Catulle:ſi cred s græcos hæc præcæpta ſua imprudēter pueris tantū tradere.nam neminē romanū exiſtimāt participē eſſe doctrinæ.Eā inſolētia græci ſunt:ut tantūmodo doctos ſe eē exiſtimēt:Romanos aūt omnis doctrinæ penitus expertes. Erras:falleris inqt Catulle:quia dixerat Catullus eē rhetores græcos modeſtiores:q̄ philoſophos:eo ꝙ philoſophus ille uolu erat Hānibalē rem militarē docere:rhetores aūt tantūmodo pueros docere conātur. Nam egomet:qui nō ſum puer:ſed uir:nō adoleſcēs:ſed grauioris ætatis hō Phormiones:Phormionis ſimiles. Quis enim:nemo inquit eſt tanta inſolentia:tanta impudētia:quāta græci rhetores:qui eiuſmodi præcæpta ſic tradūt:quaſi romanū quenq̄ nihil omnino intelligere exiſtiment Iſtoꝝ rhetoꝝ.ſ.græcorū.

Erras Catulle inq̄t Antonius:nā egomet ī multos iam Phormiones īcidi:qs enim ē iſtorū rhetorum q quenq̄ noſtrum quicq̄ ītelligere arbitret̄:ac mihi qdem nō ita moleſti ſunt:facile omnes ꝑpetior & perfero:nam aut aliquid afferunt quod mihi nō diſpliceat:aut efficiunt ut me non didiciſſe:minus pœniteat.Dimitto autē eos non tā cōtumelioſe:q̄ philoſophum illum Hānibal:& eo fortaſſe plus habeo etiam negocii:ſed tamen eſt eoꝝ doctrina:quātum ego iudicare poſſum perridicula.Diuidunt enim totam rem in duas partes:ī cauſæ controuerſiam:& in quæſtionis cauſam appellant rem poſitā in diſceptatione rerum & controuerſia:quæſtionē autē:rē poſitā ī infinita dubitatiōe:de cauſa præcæpta dāt de altera parte dicēdi mirū ſilētium eſt.Deniq; quinq;

Noſtrum.ſ.Romanoꝝ. Ac mihi quidē:& q̄q̄ inquit intolerabili quadā ſint ineptia:ego tamē illos facile patior.nā aut aliquid dicūt:qđ nō utile ſit:ſed tamē nō moleſtū:aut aliquid ineptū.Si inutile:ne moleſtū quidē facile patior.Si uero aliquid ineptū:laudo meū conſiliū:ꝙ doctrinā eoꝝ cōtempſerim. Perpetior & pfero.Plus ē pferre q̄ ꝑpeti.Nam pferre:eſt pſeuerāter ferre:ut illud patiētiæ:hoc pſeuērātiæ ſit:quæ partes ſūt fortitudinis.Patiētia enim parū ꝓdeſt:niſi coniuncta ſit cū perſeuerātia. Nam aut:nūc affert rationes. Quod mihi.i.qđ ſi nō utile ſit:minus tamē moleſtū. Aut efficiūt:aut ſiquidē inepte dixerint:efficiūt:ut laudē ꝓpoſitū meū:qui doctrinā illiuſmodi parui fecerim. Dimitto autē.ſ.a diſputatione. Non tam:nō enim illos delirare dico:ſicut Hānibal. Et eo fortaſſe:fortaſſe inqt plus negocii ſuſtineo:ꝙ eos Lentius fero.Nam me magis obtundunt q̄ ſi eos aſperius repellerē. Plus negocii.i.laboris plus ſuſtineo. Plus.ſ.q̄ Hānibal. Sed ē tamē:Quāuis inqt hos rhetores græcos æquo aīmo ferā:eſt tamē eoꝝ doctrina pridicula:& ita occaſione capta:quaſi p tranſitū tāgit:quæ ab ipſis đ rhetorica ꝑcipiūtur. Perridicula.i.riſu digna. Totam rē.i.materiā rhetoricæ facultatis. Cauſæ cōtrouerſiā:ſiguificat hypotheſim. In quæſtionis:theſim oſtēdit:uidelicet infinitā illā ꝓpoſitionē materiæ. Diſcæptatione rerū:inter cōſulētes:qū ſnadeāt:aut diſſuadeāt aliquid:cōtrouerſia uero ſignificat iudiciale genus:inter cauſidicos.Cauſidici autē:uel accuſāt:uel defendūt:uel petūt:uel negāt:& ita duas ſpecies rhetoricæ facultatis tetigit:qbus formatr̄ finita qō. Vel diſceptatione & cōtrouerſia:qa ex diſceptatione naſcit̄ controuerſia. Nā ꝑus diſſētimus:deīde cōtendimus. Quæſtiōis cauſā:Hic nullā cauſæ mētionē fecit:qa ſimulac cauſa noīatur:cōtinuo ī circūſtātiis ītelligit̄:ut dixi ſupius. Infinita dubitatione:Quia ſiqs uellet diuidere in partes infinitā quæſtionē:nullū finē īueniret.Nā oīa de qbus ſine circūſtātiis quærit̄:ſub hac continētur:ut ſuperius dixit:qua magnitudine ſit ſol:qua forma ſit terra:quid ſit turpe:qđ honeſtū:quid utile:& cætera huiuſmodi. De cauſa præcæpta dant:de iudicialibus:forenſibuſq; cauſis.Nam qum ita diuiſerint materiā rhetoricæ facultatis:de finita præcæpta dant:de infinita autem nihil omnino. Mirum ſilentiū:quia nulla omnino præcæpta proponunt. Deinq; quinq;:Poſtq̄ materiam ꝓpoſuerunt finitam & infinitā formari duabus ſpeciebus.ſ.deliberatiua:& iudiciali:uel tribus:ut nōnulli uolunt:demonſtratiua:deliberatiua:& iudiciali:adiungūt partes:q̄ ſunt inuentio:diſpoſitio:elocutio:memoria:& ꝓnunciatio:quæ partes appellantur integrales:eo ꝙ aliqua earum deficiente rhetorica facultas integra non ſit.Nam quēadmodum corpus aliquo membro deficiente imperfectum eſt:ita rhetorica:ſiqua harum defuerit:tunc integralis non erit:quia non ſatis eſſet inuenire:niſi inuenta diſponerentur:neq; diſponi:niſi diſpoſita eloquerētur:& elocuta memoriæ mandarentur:& niſi inuenta:diſpoſita:elocuta:& memoriæ mandata ꝓnūciarent̄.

Agere:ad geſtū corpis. Pronūciare:ad uocē refert. Rē ſane nō recōditā.i. nō obſcurā:neq̧ la/tētē:quæ ipſa ſe ſua ſpōte offerat. Quis enim?Et ꝓbat illud. Diuidūt inqt hāc facultatē in eiuſmo di partes:quæ oībus facile offerūtur:ut ſua ſpōte cognoſci poſſint:ſine ullis huiuſmodi præcæptis Nemo ē enim:q nō uideat neminē poſſe apte dicere:niſi q illa itelligat:& habeat qd dicat. Quid diceret:ꝓpter inuētionē. Quibus uerbis:ꝓpter elocutionē. Quo ordine:ꝓpter diſpoſitionē. Meminiſſet:ꝓpter memoriā. Atq̧ hæc:ac ſi diceret nō nego qn ſint apte diſpoſita:& cōgrue:ſed ea nō neceſſaria eē cōtēdo.

faciūt q̄ſi mēbra eloquētiæ:īuenirē qd dicas:inuēta diſ ponere:deīde ornare uerbis:poſt memoriæ mādare:tū ad extremū agere & ꝓnūciare rē ſane nō recōditā. Quis enī hoc nō ſua ſponte uideret:neminē poſſe dicere:niſi & qd diceret:& qbus uerbis:& quo ordine diceret:hēret & ea meminiſſet:atq̧ hæc ego nō reprehēdo:ſed añ ocu los poſita eē dico:ut eas itē q̄tuor:qnq̧:ſexue ptes:uel etiā ſeptē:qm̄ aliter ab aliis digerūt:ī q̄s ē ab his oīs ora tio diſtributa. Iubēt.n.exordiri:ita ut eū q audiat:beni uolū nobis faciamus & docilē:& attētū:deinde rē narra re:ita ut ueriſimilis narratio ſit:ut apta:ut breuis:poſt aūt diuidere cauſā:aut ꝓponere:nr̄a cōfirmare argumē tis:ac rōnibus:deinde cōtraria refutare:tū aūt alii cōclu ſionē orationis:& q̄ſi ꝑorationē collocāt:alii iubēt:an/ teq̄ ꝑoret:ornādi aut augēdi cā digredi:deīde cōclude/ re ac ꝑorare. Neq̧ hæc qdē reprehēdo:ſūt.n.cōcīne di/ ſtributa:ſed tñ id qđ neceſſe fuit hoībus exptibus ueri tatis nō perite. Quæ enim præcæpta principioꝝ & nar/ rationū eſſe uoluerūt:ea in totis orationibus ſunt con/ ſeruanda.nam ego mihi beniuolū iudicē facilius face/ re poſſū in curſu orationis:q̄ qum omnia ſūt īaudita:

Ante ocl'os.i.manifeſta eē oībus. Vt eas itē quatuor: Hoc.d.ſecūdū diuerſas rhe toꝝ opiniones. Alii enī di/ xerūt orationis partes qua/ tuor tantūmodo:hi ſūt qui diuiſioni annectūt cōfirma tionē. Dicūt enim diuidi in exordiū:narrationē:cōfuta tionē:diuiſionē. Alii quinq̧ partes:exordiū:narrationē diuiſionē:cōfirmationē:& cōcluſionē:qa cōfirmatiōi cōiungūt confutationē:ſed a diuiſione ſeparāt cōfirma tionē. Alii ſex.ſ.exordium: narrationē:diuiſionē:cōfir/ mationē.cōfutationē:& cō cluſionē:& hæc opinio uul gatior ē. Alii ſeptē:nā his oī bus partibus addiderūt di/ greſſionē:ut orationē exor nemus:aut augeamus āteq̄ ꝑoremus. Aliter ab aliis: ab aliis plures:ab aliis pau/ ciores:ut modo dicebā. Iu bent:Nūc partes orationis oſtēdit:&quæ ꝑcæpta ī una quaq̧ pte ipſi rhetores tra/ diderūt. Beniuolū:hæ par tes ſūt exordii:beniuolētiā:docilitas:& attētio. Narratiōis ptes ſūt tres:ut breuis:ut ueriſil's:ut dilu cida ſit. Poſt aūt diuidere:qa diuiſio duas ptes habet:enumerationē:uidelicet & expoſitionē. Enu meratio:q̄ cōtineri nō debet pluſ q̄ tribus ptibus.& expoſitio qū res de qbus dicturi ſumus breui/ ter exponimus & abſolute. Proponere:qū oñdimus qd nobis cōueniat cū aduerſariis:aut qd i cō trouerſia nobis relictū ſit. Tū.i.poſt has qnq̧ ptes. Perorationē.i.finē orationis. Nā ꝑorare ē fi/ nē orationi īponere:& nihil itereſt:iter ꝑorationē:& cōcluſionē. Alii iubēt:ſecūdū eos:q dicunt ſe ptē eē orationis partes. Digredi:digreſſionē fieri. Ornādi:tūc qum ea:quæ ꝑ omnē orationē di xerimus:exēplis ornare uoluerimus. Deinde:& ubi ꝑ digreſſionē ornauerimus:& amplificaueri mus:cōtinuo deinde inferať cōcluſio. Cōcludere:efficiēdo id qđ ītēdimus. Perorare:hoc ē finē īponere. Neq̧ hæc quidē:paucis uerbis oīa quæ ad artē rhetoricā ptinēt ꝑcæpta cōplexus eſt:ſi cut uidiſtis:Antonius. Nūc aūt oſtēdit:qđ ab initio īſtituerat:hæc apte quidē diſtributa eē a rhetori bus illis græcis:nō tamē perite ſatis:ꝙ ea ordinē quēdā ꝓbatū magis habēt:q̄ utilitatē neceſſariam. Nec hoc reprehēdo:ꝙ uidelicet hæc ꝑcæpta rhetores græci īuenerint:& inuēta diſtinxerint. Con cinne.i.apte diſpoſita:ut ꝑmo quidē materiā poſuerint:poſtea in gn̄a diuiſerint:deinde ī ptes inte/ grales:deinde inſtrumēti mēbra ꝓpoſuerint laudādū ē. Sed tamē:ſēſus ē:cōgrue qdē diſtribuerūt græci rhetores:ſed īperite:qđ neceſſario cōtigit oībus:q a ueritate diſcedūt.nā ut īperite faciāt ne/ ceſſe ē. Quæ enim:Hic ꝓbat græcoꝝ rhetoꝝ diſtributionē magis cōgruā fuiſſe:q̄ uerā. Quæ enī Vere inq̄ impite diſtribuere.nā quæ dicūt exordioꝝ & narrationū ꝓpꝛiam eē:ea ego totius oratiōis ſua eē cōfirmauerim. Neq̧ enim in ꝑncipio ſolū auditorē:beniuolū:docilē:attentū reddere uolo: ſed ī oratione uniuerſa. Nam ego:Quomodo inqt beniuolū mihi facere auditorē potero:anteq̄ qcq̄ dixerimus de cauſa:quā ſuſcepimus:qū enī nō audierint:nō poſſūt ſe nobis beniuolos ꝑſtare. In curſu.i.ꝓceſſu orationis. Inaudita:quod in ꝑncipio eſt:qum nihil ab oratore dictum fuerit.

Docilē:docilitatē etiā dico melius fieri poſſe:qum cauſā aperuero.Nā docilis ē ille q aptus eſt do
ceri.i.q cauſā intelligere cœperit. Polliceor.ſ.anteq̄ aliqd ſit auditū. Qum doceo:aperiēdo eā p
diuiſionē. Explano:demonſtrādo cauſā p expoſitionē. Attētū uero:ſed attētionē comparare de
bemus ab aduerſariis:nō p exordiū ſolū:ſed p uniuerſā orationē. Tota actione.i.tota ꝓnūciatio
ne:q̄uis actio magis ad geſtū corporis ptineat. Actione:demōſtrando argumēta noſtra.i.in cōfir
mādis argumētis noſtris:& aduerſarioꝝ refellēdis. Excitādis:cōmouēdis ad audiēdū. Nō p̄ma

docilē autē nō qum polliceor me demōſtraturū:ſed tū
qum doceo:& explano:attentū uero credo tota actione
excitādis mētibus iudicum :nō p̄ma nūciatione efficere
poſſumus. Iā uero narrationē q̄ iubēt uériſimilē eſſe:&
apertā:& breuē:recte nos admonēt :q̄ aūt hæc narratio
nis magis putāt eē ꝓpria:q̄ totius orationis:ualde mi/
hi uidētur errare omnino:qū ī hoc oīs eſt error:q̄ exiſti
māt artificiū eē hoc quoddā nō diſſimile cæteroꝝ cuiuſ
modi d̄ ipſo iure ciuili heſterno die Craſſus cōponi poſ
ſe dicebat:ut genera rerū primū exponerēt:in quo uiti/
um ē:ſi genus ullū prætermittatur:deinde ſinguloꝝ ge
nerū partes:in quo & deeſſe aliquā partem:& ſuperare
mendoſū eſt:tum uerboꝝ omniū diffinitiones:ī q̄bus
neq; abeſſe quicq̄ decet:neq; redundare:ſed hoc ſi ī iu/
re ciuili:ſi etiā in paruis:aut mediocribus rebus docto/
res aſſequi poſſūt:nō idē ſētio tanta hac in re : tāq; im/
mēſa poſſe fieri. Sinautē qui arbitrant̄:deducendi ſunt

nunciatione .i.nō p̄ma p̄n/
cipii oſtēſione. Iā uero:ha
ctenus oſtendit iperite græ
cos illos artis ſcptores feciſ
ſe:quātū ptinet ad exordiū
q̄ hæ ꝓp̄etates non magis
ſūt exordii:q̄ totius oṙonis:
nūc illd̄ idē oſtēdere aggre/
dit̄:de ꝓp̄etatibus narratio
nis:q̄ ſūt breuitas: ueriſilitu
do:& diludicitas:& ita tenē
dū ē uniuerſā orationē de/
bere:& breuē:& ueriſimilē:
& dilucidā eſſe. Quiꝛ pro
quō.q.d.nulla hac rōne du
cti fecerūt. Qum ī hoc oīſ
ē error:ſēſus ē:Iccirco īquit
rhetores græcoꝝ fallunt̄:q̄
hāc dicēdi rōem:ſiue facul/
tatē certis q̄buſdā:ac diffini
tis gn̄ibus:& partibus: ſicut
cæteras artes cōprehēdi ar/
bitrant̄:qd̄ lōge ſecus ē.Nā
oratoris officiū multo lati/
us patet:q̄ q̄ diſpoſitiſ diſti
ctiſq; q̄buſdā q̄ſi membris
corpus unū efficiat:ut uer.g.Aliæ qdē artes certis q̄buſdā gn̄ibus & partibus cōtinētur : qd̄ de arte
rhetorica dici nō pōt.Nā illa oēs alias p̄ſtat artes:& cōprehēdit:ſicut Cicero dicit:Grāmatica diſtri
buit̄ i certa ac diffinita quædā gn̄a.Nā eius q̄tuor ſūt gn̄a:littera:ſyllaba:dictio:& oratio.Lr̄aꝝ rur/
ſus q̄nq; ptes:aliæ uocales:aliæ ſemiuocales:aliæ cōſonātes:aliæ mutæ : aliæ liq̄dæ . Syllabaꝝ aliæ
ſūt unius lr̄æ:aliæ duarū:aliæ triū:aliæ plurimū cōprehēſio.Dictionū partes ſūt:nomē:uerbū:par/
ticipiū:& ꝓnomē:& rælīq̄.Orationū uero:aliæ pfectæ:aliæ impfectæ:aliæ cōgruæ:aliæ incōgruæ
& tam generū:q̄ partiū deſcriptiones:atq; diffinitiones ſūt faciēdæ : qd̄ i cæteris oībus artibus fieri
poſſe repies:ſed nō ita in arte rhetorica:& hoc ē qd̄ dixit ſupius Antonius nō artē eē:ſed ſemiplenā
& oēs artes cōplecteret̄ amplitudīe ſua:q̄ magna ſit:& late pateat. In hoc:uidelicet i hac facultate
rhetorica. Cæteroꝝ.ſ.artificioꝝ. Diſſimile.ſ.artificio grāmaticæ:dialecticæ:aſtrologiæ:muſicæ
arithmeticæ:aſtronomiæ:& ſic de cæteris huiuſmodi. Cuiuſmodi:ſicut ſupius.Nā qū Craſſus di/
ceret ius ciuile oratori neceſſariū eē:idq; ꝓbare uellet facillimū eē:dixit corpus oē iuris ciuilis pau/
cis gn̄ibus poſſe cōprehēdi:qa tria ſūt tm̄.ſ.ius naturale:ius lege:& ius cōſuetudīe. Deīde ſingl̄oꝝ
generū ptes.ſ.religio:pietas:gr̄a:uindicatio:& obſeruātia.& ueritas.Ius cōſuetudīe:pactū:par:& iu
dicatū.Ius lege:& eaꝝ partiū diffinitiōes:nā tot ptes ſūt:quot leges iuriſcōſulti exædificauerūt. In
quo:uidelicet ī exponēdis gn̄ibus reꝝ. Vitiū ē ſi genus ullū p̄termittat̄: oīs diuiſio geneꝝ debet eē
plena:ut nullū oīno relinquat̄. Mēdoſū:qa ſicut gn̄a ponēda ſūt oīa:ita & generū ptes. Tum uer
boꝝ oīum diffinitiones:In diffinitione cauēdū ē:neq̄d p̄tereat̄:qd̄ ab aliis ſeparat diffinitū:quæ ſūt
genus:& differētiæ:q̄bus poſitis q̄cq̄d acceſſerit ſupfluū erit:ergo i deſcriptione reꝝ ꝓp̄etas circū/
ſcribatur. Diffinitiones:generū & partiū. Sed ſi hoc:Sed ſi hoc inquit fieri poteſt in diſputatiōe
iuris ciuilis:ut ipſius quoddā quaſi artificiū fiat:& ſi hoc idē in cæteris artibus fieri poteſt:in paruiſ:
ut in grāmatica:in mediocribus:ut arithmetica:nō hoc idem cenſeo poſſe fieri in hac arte rhetori/
ca.Iam dignior:quia præſtat cæteris omnibus.Et maior:quia omnes artes complectitur. Hoc:
uidelicet ut artificiū quoddā fiat ex generibus:& partibus generū diſtinctis:ac diſpoſitis. Tanta
re.ſ.magnitudine:qua omnibus præſtat. Immenſa:latitudine:q̄ oēs cōplectatur. Sinautem: ſen
ſus eſt:Artē rhetoricā certis generibus:ac partibus cōprehendi poſſe ego nō arbitror:his autē q ar/
bitrātur:ſatiſfaciēt græci doctores:ſi modo eloquētiæ p̄cæptores adhibēdi ſūt: qd̄ ego nō cōcedo

ad eos:q hæc docẽt:oĩa iã explicata:& ꝑpolita aſſequentur:ſũt enim ĩnumerabiles de his rebus libri: neq; abditi neq; obſcuri. Sed uideãt qd uelint ad ludendũ ne: an ad pugnandũ arma ſũt ſũpturi? aliud enim pugna & facies:aliud ludus cãpuſq; noſter deſiderat. Attamẽ ars ipſa ludrica armoꝝ & gladiatori & militi prodeſt aliqd ſed animus acer & præſẽs & acutus ideẽq; atq; uerſutus: inuictos uiros efficit nõ difficilius arte cõiuncta. Quare ego tibi oratorẽ ſic iã inſtituã:ſi potero:ut qd efficere poſſit:ante pſpiciã:ſit enĩ mihi tinctus litteris audierit aliquid:legerit:iſta ipſa præcæpta accæpærit:tẽtabo:qd deceat:qd uoce:qd uiribus:qd ſpiritu:qd lĩgua efficere poſſit:añ pſpiciã ſi ĩtelligã ad ſũmos poſſe ꝑuenire:cohortabor:nõ ſolũ ut elaboret:ſed ẽt ſi uir quoq; bonus

Ad eos.ſ.rhetores græcos:q hæc tradũt p̃cæpta. Oĩa iam explicata.i.explanata. Perpolita.i. ꝑfecta:trãſlatio a fabris. Sũt enim innumerabiles:apud græcos hos:q ſe rhetores ꝓfitentur:multi ſũt libri:nec obſcuri:ut Hermagoras:Hermogenes:Lyſias:& cõplures alii:q de arte rhetorica ſcripſerũt. Nõ abditi:qa p ſe clari ſũt. Neq; obſcuri.i.neq; ꝑplexi:atq; difficiles. Sed uideant: Sed nõ mihi uidẽtur adhibẽdi eloquẽtiæ rhetores huiuſmodi:qa aliud ẽ qđ ipſi p̃cipiũt:& aliud qđ cõuenit oratoribus. Ludendũ:Quia græci rhetores ludere potius q̃ certare docẽt:& ẽ trãſlatio a tyronibus: q ꝓludiis qbuſdã ſe exercẽt:anteq̃ ad uerũ ꝓlium deſcendãt. Arma:eloquẽtiæ. Ad ludẽdũ: more declamãdi:ſicut ĩ ſchola fit. Arma:nã arma ſũt cuiuſlibet rei inſtrumẽta:ut Virg.ĩ georgicis: Dicendũ & quæ ſint duris agreſtibus arma. Pugna:in acie:ubi non ſimulata pugna:ſed uera exercet. Ludus:in cãpo martio:ubi præludia fiebãt pugnæ. Facies:aſpectuſ:quia facies ẽ ingenitus cuiuſlibet rei aſpectus. Aliud:qa horriduſ aſpectus pugnæ aliud reqrit.ſ.magnanimitatẽ. Ludus:aptitudinẽ:& agilitatẽ quandã corporis:& perſiſtit in trãſlatione:ut oſtẽdat pugnandũ quodãmodo eẽ oratori:qum ad cauſã dicendã uenerit:ſiue defẽdat:ſiue accuſet. Cãpus:qa in cãpo martio præludia quædã fiebãt:in quibus imago quædã erat ueri certaminis. Attamẽ: Diceret aliqs:nõne dimicãdi peritia ꝓdeſt? ꝓdeſt quidẽ:ſed ita:ſi magnitudinẽ quãdã animi adhibuerit. Ludrica armorũ: i.dimicãdi ꝑitia. Gladiatori:q ſingulari certamine dimicat. Militi:q cũ hoſtibus pugnat. Acer i.acris & uehemẽs. Præſens:firmus ac ſtabilis. Acutus:pſpicax in cognoſcẽdis his:q̃ cliẽtibus ſuis ꝓſũt. Verſutus:in inueniẽdis rebus:quæ aduerſariis ſuis noceãt:& illud quidẽ ẽ pſpicacitatis ingenii:hoc uero calliditatis. Verſutus dicit᷑:cuius mẽs crebro uertit᷑ ad maliciã. Inuictos uiros.ſ.oratores inuictos in hac arte dicẽdi. Efficit:reddit. Nõ difficilius:qa ꝓdeſt:ut dixit:multis ars dimicãdi:ſicut oratori artificiũ dicẽdi:ſed nõ in eo ponẽda ſũt omnia.

QVARE EGO TIBI:Hoc ẽ ſecũdũ caput huius tractatus:ubi docet:q̃ ſint ad oratoria ſtudia admittẽdi. Et q̃ ĩ optimis oratoribus excellãt:nõ ſolũ diligẽti imitatiõe:ſed ẽt frequẽti exercitatõe ꝓſequẽdũ. Ita inqt Antonius:quãdoqdẽ de inſtituẽdo oratore dicturi ſumus:p̃mo mihi cõſiderãdũ uidet᷑:qd ualeat:nunqd ad eã p̃ſtantiã uenire poſſit? neq;.n.de mediocri:aut humili loqmur:ſed đ excellẽti:& p̃ſtãti. Quare:qñquidẽ nõ mihi uidẽtur oĩa:q̃ ꝓpa ſũt oratoris ĩ his cõſiſtere:q̃ uulgo dicũtur:dicã ego qd de oratore ſentiã. Inſtituã.i.ſic incipiã fingere oratorẽ. Quid efficere poſſit.i. quantũ ualeat. Ante:uidelicet q̃ ad hãc facultatẽ admittẽdũ eẽ cenſeã. Si enim:Et ĩcipit oſtẽdere: qbus modis periculũ faciat eius:quẽ ad facultatẽ admittẽdũ iudicabit. Mihi:ſupuacuũ ẽ:& nihil ſignificationis habet:ut idẽ Cicero in alio loco:q mihi accubatis. Tinctus:imbutus:& mediocriter eruditus. Audierit:a præcæptoribus. Legerit:p ſe ipſe ex libris. Iſta ipſa præcæpta:quæ uulgo tradũtur a rhetoribus græcis:quæ pauloante dixit de materia oratoris:đ duplici forma:& cæteris huiuſmodi. Quid deceat.i.qd decẽs ſit & q̃ idoneus ſit. Voce:Quæ in tres partes diuidit᷑:in magnitudinẽ:firmitudinẽ:& mollitudinẽ.i.an magnã:firmã:& ꝓ cõmodo ſuo uariabilẽ habeat uocẽ.

Quid uiribus:Declarat:uidelicet qd ſpũ.i.tẽtabo an firmis:& bonis lateribus ſit ad ꝓnunciãdũ. Quid lingua.i.an uolubilẽ:& expeditã habeat linguã. Si ĩtelligã:ſi oĩa uidebũtur ineſſe adoleſcẽti:quæ ad ſũmũ oratorẽ ꝑuehãt:tantũ oratori optimo tribuo:ut ipſũ nõ ſolũ adhortari:ſed etiã obſecrare nõ dubitẽ. Elaboret.ſ.in ſtudiis eloquẽtiæ. Si uir quoq; bonus: Si nõ ſolũ ad hanc facultatem ꝑdiſcẽdã natus erit: uerũetiã uir bonus fuerit.h.d.quia eloquẽtia ſine ſapientia ꝓdeſt nunq̃: obeſt uero ſæpe:quod etiam Quintilianus ſentit:qum diffinit oratorẽ.orator eſt uir bonus dicendi peritus. Nam uniuerſa ciuitas:ut Heſiodus ait:Sæpe malum hominem ſentit. pari ratione bono uiro uniuerſa ciuitas fruitur: ſed ſi mihi non dederit ſpem poſſe ad ſummum oratorem peruenire non ualde eum ſollicitabo: ſed ad arbitrium ſuum dimittam: uelit an nolit eloquentiam ſequi.

Sin ĩpar:ſi uidebit̃ nõ poſſe adæq̃re ſũmũ oratorẽ. Mediocris:ut mediocriter eloq̃ntia ualeat. Moleſtus.i.nõ magnope fatigabo:aut ſollicitabo eũ:uel adhortatõe:uel pce. Sin plane:ſed ſi oĩo ĩeptus erit ad hæc ſtudia eloq̃ntiæ:ut nullã partẽ nec corpis hẽat:nec ĩgenii:uł pexiguũ admodũ ip ſũ nõ ſolũ dehortabor:ſed etiã deterrebo:ut ad aliud ſe trãſferat. Abhorrebit.i.manifeſte alienus erit. Abſurdus:abſonus. Cõtineat.ſ.ab eloquẽtia. Aliđ trãſferat ſtudiũ:cui magis uideat̃ eẽ idoneus. Nã neq̧:& reddit rationẽ:cur pmũ qdẽ adhortabit̃: ſecũdũ nõ ualde ſollicitabit:poſtremũ uero oĩno alienabit.

mihi uidebit̃:obſecrabo:tãtũ ego ĩ excellẽte oratore:& eodẽ uiro pono ẽe ornamẽti uniuerſæ ciuitati. Sin uidebit̃ impar: & qũ omnia ſũmã fecerit:tamẽ & mediocris orator eẽ uẽturus:pmittam ipſi qd uelit moleſtus magnopere nõ ero. Sin plane adhorrebit: & erit abſurdus ut ſe cõtineat:aut ad aliud ſtudiũ tranſferat:admonebo:nã neq̧ is q optime põt:deſerendus ẽ ullo modo a cohortatiõe noſtra:neq̧ is q aliqd poteſt:deterrẽdus: qđ alterũ diuinitatis mihi cuiuſdã uidet̃:alterũ uel nõ facere:quod nõ optime poſſis:uel facere:quod nõ peſſime facias humanitatis:tertiũ uero illud:clamare contra q̃ deceat:& q̃ poſſit:hoĩs ẽ:ut tu Catulle: de quodã clamatore dixiſti:ſtulticiæ ſuæ q̃plurimos teſtes præconio domeſtico colligentis. De hoc igit̃:q erit talis ut cohortandus:adiuuanduſq̧ ſit:ita loquamur:ut ei tradamus ea duntaxat:q̃ nos uſus docuit: ut nobis ducibus ueniat eo:quo ſine duce ipſi puenimus: quoniã meliora docere non poſſumns Atq̧ ut a familiari noſtro exordiar:hũc ego Catulle Sulpitiũ: pmũ in cauſa puula adoleſcẽtulũ audiui:uoce:& forma:& motu corpis: & reliquis rebus aptũ ad hoc munus:de quo q̃rimus:oratione autem celeri:& cõcitata:quod erat ĩgenii: ſed uerbis exferueſcẽtibus & paulo nimiũ redũdãtibus: quod erat ætatis:nõ ſũ aſpnatus:uolo enĩ ſe efferat ĩ adoleſcẽte fæcũditas. Nã facilius ſicut ĩ uitibus reuocãt̃ ea q̃ ſeſe

Opti me.ſ.eloquẽtiã cõſeq. Deſerẽdus:non debemus eũ ſine adhortatione unq̃ relin q̃re. Neq̧ is: q mediocris orator euadere poſſe uidet̃ Deterrẽdus:remouẽdus: ẽt ſi ĩ hac arte optĩe nõ ualeat. Quod.ſ.euadere optimũ oratorẽ. Alteɋ: uidelicet nõ facere:qđ non poſſit optime facere:uł facere qđ non poſſit. Alteɋ:ut q mediocris facultatis eſt ad eloquẽtiã. Tertiũ:uidelicet ĩeptũ oĩno nihilominus ſtudiis eloq̃ntiæ ĩſiſtere:nihil aliud facere uidet̃:q̃ q̧ tu o catulle aliqñ de quodã declamatore dixiſti:q erat ĩeptus Deceat: cõueniat. Quã poſſit.i.ſupra uires ſuas. Præconio:domeſtico:ſẽſus ẽ:Abſurdũ & alienũ ab eloquẽtia hominẽ uelle tñ eloquentiæ ſtudiis operã dare: nihil ẽ aliud q̃ clamãdo ineptiæ ſuæ arbitros facer̃:quẽ admodũ pco tuba ſtrepens pplm colligere ſolet. ĩ quo etiã cõparat horridũ clamorẽ oratoris tubæ ſtrepẽti pconi ſ. Nã qũ uoluerit clamare:teſtes oẽs ieptiæ ſuæ faciet:q ad eũ clamãtẽ cõcurrẽt Colligẽtis pconio.i.uoce.

Nã queẽadmodũ pco tuba populũ colligit:ita ipſe qũ ĩ foro ĩeptus ſit:tñ clamare uelit:oẽs cõcurrere facit:& multos q ĩeptiæ ſuæ ignari erãt:teſtes facit. De quodã declamatore:Nam Catullus luſerat ĩ quẽdã declamatorẽ:ad quẽ oẽs cõcurrebãt:nõ audiẽdi:ſed ludificãdi cã. De hoc igit̃:Nũc dicit:poſtq̃ delegerimus eũ:q ad eloquẽtiã idoneus fuerit:reliquũ erit:ut ea ipſi tradere uelimus quæ nos uſu & exercitatiõe cõſecuti ſumus. Neq̧.n.meliora habemus pcæpta:qbus ipſũ ĩſtituere poſſimus:q uelit puenire ad ſũmã eloquẽtiã. Talis.i.q natus erit ad eloquẽtiã. Quæ nos uſus docuit: i.ea q̃ nos uſu & exercitatione didicimus. Eo.i.ad eã dicẽdi facultatẽ. Ipſi.ſ.ego & tu o Craſſe. Atq̧ ut:& ĩcipit p ſimilitudinẽ oſtẽdere:q̃lis eẽ debeat:q ad eloquẽtiã adhortet̃. Atq̧ ut.i.đ familiaris nři Sulpitii exẽplo ſũmã dicẽdi pncipiũ:q̃lis eẽ debeat:q ad oratoriã facultatẽ admittit̃. Hunc: demõſtratiue dixit. In cauſa paruula.i.exigua:& exili:& facili. Voce.ſ.canora:firma:magna: & uerſatili:& clara. Forma:uultus:habitu:& oris. Motu corporis.i.geſtu. In reliqs:uidelicet ĩ ſpũ & lingua:ut firmis lateribus:& uolubili lingua eẽt. Celeri:ueloci & agitata. Ingenii:naturæ ſuæ Exferueſcẽtibus.i.erũpẽtibus. Redũdãtibus.i.ſupabũdãtibus:& ẽ trãſlatio a fonte ſcaturiẽte:& erũpẽte. Aetatis:nã adoleſcẽtiæ cõcedit̃ luxuries q̃dã orationis. Quod.ſ.hãc uim & uehemẽtiã: copiã:& ubertatẽ dicẽdi. Nõ ſũ aſpnatus:liptote ẽ.i.libẽter admiſi. Efferat.i.ſe effũdat. Fæcũditas.i.copia dicẽdi. Nã facilius ſicut ĩuitibus:Pulcherrima ſilitudo. Sicut laſciuiẽtis uitis facilius eſt pãpinos repmere:q̃ ĩ uite deficiẽte nouã uirgulã excitare:ita ẽ etiã oratoris facilius laſciuientis ora

tionē refrænare:q̄ lāgueſcēti nō nihil addere. Nimiū ꝓfuderūt.i.nimiū ꝓfuſa ſūt. Nā Pāpini: qum
nimis luxuriauerint: repmi poſſūt falce. Quā ſi nihil ualet.i.ſi lāgueſcat. Excitātur: pſiſtit i trāſla
tione.i.ex aliis excitātur.i.ex uitibus iutilibus. Noua ſarmēta.i.tenellæ:& nouæ uirgulæ pululan-
tes ex uite: quas qū excideris periculū ē: ne uites intereāt. Cultura: ſatiōe: uinitoris opa & iduſtria.
Excitātur: ſuſcitātur. Cultura: iſitione: qa nō tā facile ē iſerere uites. Noua ſarmēta.i.nouos ſur
culos. Ita uolo: pari rōne de oratore: ſi i eo ſupflua oratio fuerit: facile erit repmere. ſi uero defue
rit orō: nō tā facile erit exci-
tare. Amputē: abſcindam
Nō enim: Reddit rōnem
cur uelit in adoleſcēte aliqd
ſupabundare: qđ amputari
poſſit. qcqd enim cito ma-
tureſcit: breuiter ſuccū amit
tit:& unū ſeqtur ex altero:
& i trāſlatione pſiſtit. Signi
ficat autē moderatā i adole
ſcēte orationem cito euane
ſcere. Vidi docilē.i.doceri
aptū: & idoneū. Indolē.i.
uidi ſtatim uirtutis imaginē
quæ ipſo aſpectu dignoſcit
Indoles enim ē ſpēs futuræ
ꝓbitatis. Eum.ſ.Sulpitiū
perdere tempus.ſ.in ſchola
declamatoꝝ. Cohortatus
Sed eū admonui: ut ſibi fo-
rum ꝓ ſchola deligeret: ubi
cauſas ageret. Ludū: ſcho-
lā. Nam magiſter ludi: dicit
magiſter ſcholæ.i ſchola.n.
q̄ſi ludi exercentur. Magi
ſtrū.ſ.oratorē quēpiā: & pſi
ſtit i ſimilitudine: ſicut ſcho
laſtico ludus: ita oratori fo-

nimiū ꝓfuderūt: q̄ ſi nihil ualet materies: noūa ſarmē-
ta cultura excitātur ita uolo eē i adoleſcente unde aliqd
amputē. nō.n. pōt i eo eſſe ſuccus diuturnus: qđ nimis
celeriter eſt maturitatē aſſecutū. Vidi ſtatim docilē uidi
indolē: neq; dimiſi tēpus & eū ſū cohortatus: ut forum
ſibi ludū putaret eē ad dicēdū: magiſtꝝ aūt quē uellet:
eligeret: me quidē nō: ſed audiret. L. Craſſum: qđ iſte
arripuit: & ita ſeſe factuꝝ cōfirmauit: atq; etiā addidit
gratiæ.ſ.cauſa: me quoq; magiſtrū ſibi futurū. Vix an
nus iterceſſerat ab hoc ſermone cohortationis meæ: qū
iſte accuſauit. C. Norbanū defēdēte me: nō ē credibile:
qd itereſſe mihi ſit uiſū iter eū q tū erat: & q anno ante
fuerat: oīno i illud genus eū Craſſi magnificū: atq; præ
clarū natura ipſa ducebat: ſed ea nō ſatis pficere potuiſ
ſet: niſi eodē ſtudio: atq; imitatiōe icœpiſſet: atq; ita di
cere cōſueſſet: ut tota mēte Craſſū atq; oī aīo intueret.
Ergo hoc ſit pmum i præcæptis meis: ut demōſtremus
quē imitemur: atq; ita: ut q̄ maxime excellāt: in eo: quē
imitabimur: ea diligētiſſime pſequamur. Tum accedat

rū ſit q̄ſi ſtudiū. Me qdē ſi: Et etiā admonerē ſi mihi obſequeret: ut præ cæteris deligeret. L. Craſ-
ſū: q diſputatiōi itererat. Sed audiret.i.ſiqdē obtēparet mihi: & ē honeſtus dicēdi modus. Quod
ſ.cōſiliū meū. Ita ſeſe factuꝝ.i.nec ipſe quidē tardus fuit ad parēdū ꝓcæptis meis. Arripuit.i.rap-
tim accæpit: & ſine mora. Ita: quēadmodū præcæperā. Atq; etiā: Et pterq̄ ꝙ ipſi. L. Craſſus qua-
ſi magiſtrū ꝓponebā: me quoq; ꝓmiſi magiſtrū fore: ſi ita uideret. Gratiæ.i.cauſa mei erga illū fa
uoris. Me quoq;.i.nō ſolū magiſtrū habiturū eē. L. Craſſū: ſed me quoq;: ſi ita uideret. Vix ānus
interceſſerat: Et nihl mea me fefellit opinio: nā uix anni ſpatiū pterierat: qū hic auſus ē accuſare. C.
Norbanū me defendēte illū. Accuſauit.ſ.repetūdarū. Nō ē credibile: credi nō pōt: quāta mihi
differētia uiſa fuerit iter Sulpitiū qualis erat: qū adhortatus ſū illū: & q poſtea fuit: qum aduerſus. C.
Norbanū cauſā diceret. Nam idē eē nō uidebat. Intereſſe.i.differre. Qui tum.ſ.tēpore adhorta-
tionis meæ. Anno ante.ſ.accuſationē Norbani: ac ſi diceret multo excellētior: multoq; præclari-
or. Omino: ſenſus ē: ualde natus erat: ut aſſequeret Craſſi excellentē dicēdi rationē. Magnificū:
dignitate. Præclarū: excellētia. Sed ad ea: Natura quidē plurimū ualet: ſed ipſa p ſe infirma ē: ni
ſi ſtudiū: & induſtria adhibeatur. Sed ea.ſ.natura. Senſus ē: natura tāetſi erat egregia in Sulpitio:
tamē nō potuiſſet omnia efficere ad conſequendū illud genus Craſſi: niſi ſtudiū: & induſtriā ad il-
lud adhibuiſſet. Eodē: eſt aduerbiū.i.in id genus: ſtudio & uolūtate incidiſſet: niſi dicēdi cōſuetu-
dinē adhibuiſſet. Tota mēte.i.omni diſpoſitione: atq; uolūtate Craſſum ſibi ꝓponeret quē imita
ret. Ergo hoc: A ſuperiori infert: quandoquidē iquit tantū ualet imitatio: ſicut exēplo Sulpitii oſtē
dimus: ergo hoc ſit primū in ꝓcæptis meis: ut excellētes uiros ipſi ꝓponamus: quos ſequat & imite
tur egregie: & quēadmodum demōſtramus hanc uiā ſuſcipiendā eſſe: ut quicqd egregiū uidebit in
eo quē imitabitur: id ſtudeat diligētiſſime aſſequi. Nō enim omnia imitari debemus: quæ i eo ſunt
quia poterit etiā in eo aliquid ineſſe uitii: ſed tantūmodo quæ optima ſūt: & excellētia. Demōſtre
mus.ſ.qualis eē debeat is quē imitemur. Excellēt.i.præſtabūt: & præclara erunt. Tum accedat.i.
qum ea cognouerit: quæ in oratore uidebūtur eē pſtantiora: ad quæ tota mēte ferret: uelim ipſū di
ligētiſſimā adhibere exercitationē: ut quē imitat exp̄mere poſſit & repſtare. Accedat: adiiciatur.

Qui illū effingat atq̧ exprimat.i.formet:& repſītet. Ita nō ut multos:Oſtēdit modū imitandi: ſenſus ē: Volo inqt ubi cognouerit:quæ in oratore p̄ſtātiſſima ſint:quæ imitāda ſuſcæpit:tūc adhi/beat exercitationē tātā:ut formare:ac repſītare poſſit:quē imitat̄:nō tamē exēplo eoꝝ duci:q adeo ſtudioſi ſūt imitādi eos:quos ſibi ꝓpoſuerint:ut nō ſolū quæ in his p̄clara ſūt:uerūetiā q̄ facilia ſunt & uitioſa imitāda cēſuerint:quoꝝ alterū uulgare:alterū nō ꝓbandū. Inſignia:magna:& notabilia Inſigne nō ſolū de uirtute:ſed etiā de uitiis.Oē enim qđ excellit:ſiue illud uitiū:ſiue uirtus fuerit: iſignē appellat̄:ut Virg. Scilicet ante alias amor ē iſignis equarū:

exercitatio:qua illū:quē elegerit:imitādo effingat: atq̧ ita exp̄mat:nō ut multos imitatores ſæpe cognoui: qui aut ea q̄ facilia ſūt:aut etiā illa q̄ īſignia ac pene uitioſa cōſectētur imitādo.Nihil eſt facilius:q̄ amictū imitari alicuius:aut ſtatū:aut motū:ſi uero etiā uitioſe aliqd ē id ſumere:& ī eo uitioſū eē:nō magnū ē:ut ille q nunc etiam amiſſa uoce: furit in rep. Fuſius:neruos ī dicēdo C.Fimbrie quos tñ habuit:ille nō aſſequit̄:oris prauitatē:& uerboꝝ latitudinē imitatur.Sed tñ ille nec deligere ſciuit cuius potiſſimū ſimilis eēt:& ī eo ipſo quē delegerat:imitari etiā uitia uoluit.Qui aūt faciet:ut oportet:p̄mū uigilet neceſſe ē ī deligēdo:deīde quē ꝓbauerit ī eo q̄ maxīe excellēt:ea diligētiſſime pſequat̄.Quid.n. cāæ ſēſetis eē cur ætates extulerint ſingulæ ſingula ꝓpegña dicēdi:qđ nō tā facile in nr̄is oratoribus poſſumus iudicare:qa ſcripta ex qbus iudiciū fieri poſſit:nō multa ſane reliquerunt: q̄ ī græcis: ex quoꝝ ſcp̄tis cuiuſq; ætatis:quæ dicēdi rō:uolūtaſq; fuerit:ītelligi pōt. Antiquiſſimi fere ſunt: quoꝝ qdem ſcripta cōſtent Pericles

Nihil ē facilius:& qū duo ꝓpoſuerit uitāda in imitatione:unū ē:ne facilia deligamus:alteꝝ ne uitioſa Demōſtrat facilia p̄mū:deinde uitioſa: & more optimi p̄cæptoris Cicero ꝓponit p̄mo quidē qd faciendū deinde qd nō faciēdū. Facilius: Siquis delegerit ſibi imitādum oratorē p̄ſtātiſſimū:& imitabit̄ eius habitū: nihil magnū erit.hoc enim facillime faciet: ut q̄lis erit habitus:talē & ipſe hr̄e poſſit. Amictū.i.cultū corporis:ut palā ab humeris pēdētē uſq; ad talos hēat. Statū: quō ſteterit in ꝓnūciādo eodem modo ſtare ſtudeas. Aut motū:uidelicet geſtum corporis:quo geſtu corporis uſus fuerit ī ꝓnūciando: eo tu quoq; utaris:quæ oīa ſūt facillima: ſed ī aliis quæ ſūt ꝓbabiliora. Si uero:& hoc quantū ad ea quæ facilia ſūt. In eo.ſ.quē imitari cōſtituis. Vitioſum:natura enim homīes ad uitia ꝓcliues ſūt:utrūq; ergo uitare debemus. Vt ille Fuſius:Et exēplum ponit cuiuſdā Fuſii: q qū ſibi.C.fimbriā imitādū ꝓpoſuiſſet:q̄ ī illo uituperāda erāt diligētiſſime aſſecutus ē:uirtutē uero oīno prætermiſit. Amiſſa:ꝓpter ætatē:qū ſenex eēt:& uocē pene amiſiſſet. Furit:dicēdo de rep.in oratione ſua. Quos tamē:& q̄uis inſaniat:nō tñ aſſeqtur neruos.C.Fimbriæ ī dicēdo. Neruos: uim & uirtutē orationis in dicēdo. Oris prauitatē.i.puerſitatē:& deformitatē.Nam qa Fimbria ī citatior erat in dicēdo:neceſſe erat ut rictū oris deformaret:qđ fieri ſolet ab his qui incitatiores ſūt.

Et uerboꝝ latitudinē.i.hiantia uerba:& lōgo ambitu ꝓnūciata. Sed tamē:Hic dupliciter errauit & ꝙ nō delegit optimū:& ꝙ in eo quē delegit:uitia potius q̄ uirtutes ē aſſecutus. optimus ē ille in quo nihil oīno inſit uitii. In eo.ſ.Fimbria:ſi nō delegit optimū:at ſaltem omiſſis uitiis:q̄ ī eo probāda erāt:imitatus eēt. Qui aūt:Cōcludit ergo:ne ī alterū hoꝝ uitioꝝ:aut ī utrūq; īciadmus.ſ. & facilia:& uitioſa.Primū qdē dabit operā:ut optimū deligat. ꝙ ſi optimū delegerit:nō poterit facere quæ ꝓbāda nō ſūt:ſed tamē ſiquē ſibi ꝓpoſuerit:ī quo ſit aliqd uitii:imitet̄ uirtutes eius tm̄. Vigilet.i.diligēs ſit. Excellēt:præſtabūt. Deligēdo.ſ.optimū oratorē. Quid enim:Hic Antonius: ſiue Cicero in pſona Antonii:auctoritate maioꝝ ꝓbat ꝓponendū eſſe quendā in dicēdo ꝓbatiſſimū:quē imitemur.Dicit enim hoc idē factitaſſe oratores illos ueteres:ut imitarētur quēpiā:ꝙ ſiqs eoꝝ ſcripta diligētius cōſideret:id eos omni ætate ſeruaſſe repiet. Extulerint:ediderint:ꝓuexerit ut Virg.Extulit hæc detios:marios:magnoſq; camillos. Aetates:Alii diffiniūt numero cetū annorū:alii triginta tantūmodo:quāto tp̄e curſū ſuū Saturnus pagit. Quod nō tā:id ita fuiſſe:uidelicet ætates oēs ſua quāq; dicēdi genera habuiſſe:poſſumus facilius in græcis cognoſcere:q̄ ī latinis:propterea qa græcoꝝ multi libri ſūt:noſtroꝝ autē pauci admodū ne nullos dicā. Cuiuſq; ætatis:a tēpore Craſſi intellige. Ex quoꝝ ſcriptis:Ex ſcriptis græcoꝝ itelligi pōt:qs cuiq; dicēdi modus placuerit:& quo quæq; ætas dicēdi genere delectata ſit. Ex ſcriptis:q̄ plurima uſq; ad hāc ætatē ꝑmanēt. Quæ dicēdi uoluptas.i.q dicēdi modus cuiq; placuerit. Pericles: Qui & orator inſignis:& philoſophus:& dux inclytus atheniēſiū fuit:quoꝝ rēp. quadraginta annis mira prudentia rexit.

atq; Alcibiades:& eadē ætate Thucydides:ſubtiles:acuti breues:ſententiis magis:q̄ uerbis:abūdantes non potuiſſet accidere ut unū genus eſſet omnium:niſi aliquē ſibi proponerent ad imitandum. Conſecuti ſūt hos Critias Theramenes Lyſias. multa Lyſiæ ſcripta ſunt:non nulla Critie:de Theramene audiuimus omnes etiā: tū retinebāt illū Pericli ſuccū:ſed erāt paulo uberiore filo. Ecce tibi exortus eſt Iſocrates magiſter iſtoꝝ omniū cuius e ludo tanq̄ ex equo troiano innumeri ꝑ̄ncipes exierūt:ſed eorū parti ī pōpa: ꝑtim ī acie illuſtres eē uoluerunt:itaq; & illi Theopōpi: Ephori:Philiſti:Naucrate: multiq; alii naturis differunt:uoluntate aūt ſimiles ſūt & īter ſeſe & magiſtri:& ii q ſe ad cauſas cōtulerīt:ut Demoſthenes:Hyperides:Lycurgus:Aeſchines: Demarchus:aliiq; cōplures: & ſi īter ſe pares nō fuerūt: tñ ſūt oēs ī eodē uirtutis imitādæ gñe uerſati: quoꝝ q̄diu māſit imitatio:tādiu genus illud dicēdi ſtudiūq; uixit:poſtea q̄ extinctis his: oīs eoꝝ memoria ſēſim obſcurata ē

Alcibiades:in quo natura uidet̉ experta qđ efficere poſſit:ut Aemilius ꝓbus dicit. Nanq; imperator fuit:& terra & mari ſūmus:atq; in p̄mis diſertus:cuius tāta erat cōmēdatio oris ac oratōis:ut nemo ei dicēdo poſſet reſiſtere. fuit aūt educatus ī domo Periclis patrui ſui:ſicut teſtat̉ Iuſtinus: eruditus uero a Socrate. Thucydides:hic nō orator ſolū:ſed hiſtoriaꝝ ſcꝑ̄tor clariſſimus euaſit. Subtiles:diſputādo. Acuti:inueniēdo. Breues:qbus nihil ſupeſt. Abūdātes:qbus nihil deeſſet. Thucydides:nā de Thucydide ſupius dixit:ꝙ uerba ꝓpemodū ſniis adæq̄uit. Nā hi oēs uno ferme gñe delectati ſūt. Nō potuiſſet ecce quō nūc quaſi īfert:qđ ſupius dixerat:ſemp imitationē fuiſſe apud illos uetuſtiſſimos:nō potuiſſent oēs unū dicēdi genus conſequi: niſi habuiſſet quēpiam unū quē imitati eſſent:& ideo factū ē ut oēs idē genus haberent. Critias:Theramenes Lyſias:hi oēs demagogi fuere athenīēſes: hoc ē q populum quocūq; uellēt trahere poterant. Lyſias uero miræ iocūditatis fuit orator: ſubtilis:atq; elegās:ut Quintil. ait:& quo niſi:ſi oratori ſatis ſit dicere:quæras pfectius. Nōnulla Critiæ: Hi q̄ ſi in alia ætate cœperūt nō nihil a charactere illo antiqſſimo declinare:ſed tñ retinebāt illā dignitatē Periclis

De theramene:cuius pauciora ſcripta ꝑmanēt. Succum.i.dignitatē:& grauitatē. Filo.i.tractu orationis. Tranſlatio ſūpta a filāte:ut ſupra diximus. Cicero aliud quoddā quaſi filū tuæ orationis deſideramus. Ecce tibi:Tertia ſubſecuta eſt ætas:in qua Iſocrates ille rhetor potiſſimū uiguit:qui ſcholam etiā Athenis celeberrimā habuiſſe fert̉:ex cuius ſchola præſtātiſſimi oratores:atq; philoſophi euaſere. fuit enim Gorgiæ auditor:& teſte Quintiliano in diuerſo genere nitidus:& comptus:& palæſtræ:q̄ pugnæ accōmodatior:oēs dicēdi ueneres ſectatus. In inuētione facilis:honeſti ſtudioſus. In cōpoſitione adeo diligēs:ut cura eius repħēdatur. Tibi:uacat ſicut mihi plæꝝq;:ut Virg. Mihi nō ſegnior ito. nā hic mihi nihil facit. Cuius e ludo.i.cuius ex ſchola. Ex equo troiano: Troianum equū dicit:quo capta ē Troia:in quo armati uiri græcoꝝ ꝑ̄ncipes delituerūt.h.d.ſicut ex equo troiano ꝑ̄ncipes euaſerūt:ita etiā ex ſchola illius euaſerūt ꝑ̄ncipes eloquētiæ. Sed eoꝝ.ſ. principū eloquētiæ. In pompa.i.in turba diſcipuloꝝ. In acie.i.in forēſi certamine. Alii īquit delectati ſūt eloquētia ſua:qua utebātur apud diſcipulos. Alii qua utebātur in foro.i.in cauſis forēſibus: ubi quaſi ī certamine oratores ad dicendū prodeūt. Itaq;:& multos nominat ex his:q diſcipuli Iſocratis præſtantiſſimi fuerūt. Theopompi.i.ſimiles Theopōpo. Ephori.i.Ephoro ſimiles. de Theopōpo & Ephoro Cicero in hortēſio:Theopompū autē acrē:Ephorum mitē eſſe cōmemorat. Naturis: ut de Theopōpo & Ephoro:qa alter acris:alter mitis erat. Volūtate:qa oēs ad idē dicendi genus tendūt. Et inter ſeſe: qa tenore quodā ſeniores ſemp iunioꝝ præcæptores fuerūt. Magiſtri:ſcilicet Theopōpus:Ephorus:Philiſtus:Naucrates:& alii quos ſupra memorauit. Et ii qui ſe ad cauſas.ſ. Demoſthenes:Lycurgus:Aeſchines:Demarchus:qui ī cauſis forēſibus uerſati ſūt. Declarat ergo quia dixerat in acie:hoc ē in cauſis forēſibus claruerūt. Demoſthenes:athenīēſis. Lycurgus: Lacedæmonius. Et ſi inter ſe:ait etiā de his nunc:qui in pōpa claruerūt:dixit eos naturis differre: ita etiā qui in foro.i.qui in cauſis uerſabātur diſſimiles naturis fuerūt:& tamē in eodē genere uerſati ſunt. Virtutis.i.uehemētiæ:& dignitatis oratoriæ. Quoꝝ q̄diu māſit imitatio:Plane nūc concludit Antonius:id qđ intendebat:ſingulum genus dicēdi:ſingulis ætatibus māſiſſe:ꝙ unū ſemper ſibi ꝓpoſuerūt. Poſtea q̄: De tribus generibus dixit:quæ ī totidē ætatibus fuerūt:qa unū imitabātur oēs:ſed poſtq̄ hi exceſſerūt:& imitatio periit:& meliores cœperūt eē:& hoc qa neminem ſecuti ſūt:ut ex hoc ꝓbet imitationē maxime ꝓdeſſe oratori. Sēſim:pedetēti. Obſcurata ē.i. abſoleuit

Euanuit:ſublata eſt:& oblitterata penitus.Nam p̄mo obſcurior facta ē:deinde euanuit penitus. Molliora:effœminatiora. Remiſſiora:humiliora. Inde demochares:quē aiūt filiū fuiſſe ſororis Demoſthenis. Phalerius Demetrius:q(ut Ci.ī officiis ait)diſputator fuit ſubtilis:orator parū ue/hemēs:dulcis tm̄:ut Theophraſti diſcipulū poſſis agnoſcere. Politiſſimus: ornatiſſimus. Quæ ſi uolemuſ:Hec ē cōcluſio gn̄alis:uidelicet imitationē ſēp ī ſinglis ætatibus fuiſſe.Dicit enim hodie quoq̧ Menedemus tm̄ ſuo dicēdi gn̄e p̄ſtat:ut aſiatici oēs eū imitētur.

& eūanuit:alia q̄dā dicendi molliora:ac remiſſiora gn̄a ūiguerūt.Inde Demochares:quē aiūt ſororis filiū fuiſſe Demoſthenis:tū Phalerius ille Demetrius oīum iſtorū mea ſn̄ia politiſſimus:aliiq; hoꝝ ſimiles extiterunt. Quæ ſi uolemus uſq; ad hōc tēpus pſeq ītelligemus ut ēt Alabādenſē illū Menedemū:& eius filiū Hierodē:ut ego audiui:tota imitet̃ aſia:ſic ſp fuiſſe aliquē: cuius ſe ſimiles eē uellēt.Hāc igit̃ ſimilitudinē q imitatōe aſſeq uolet:tū exercitatiōibus crebris:atq; magnis:tū ſcribendo:maxīe pſequat̃:qd̃ ſi hic nr̃ ſulpitius faceret:multo eius orō eēt preſſior:ī q̄ nūc īterdū:ut ī herbis ruſtici ſolēt dicere:ī ſūma ubertate īeſt luxuries q̄dā:q̄ ſtilo depaſcēda eſt.Hic Sulpitius:Me qdē inqt recte mones:idq; mihi gratū ē:ſed ne te qdē Antoni multū ſcp̄titaſſe arbitror. Tū ille:Quaſi uero inqt nō ea præcipiā aliis:q̄ mihiipſi deſūt:ſed tn̄ ne tabulas qdē cōficere eſtimor: uerūetiā in hoc ex re familiari mea:& ī illo:ex eo qd̃ dico:quantulum id qūq; eſt:qd̃ faciam iudicari poteſt.

Quæ.ſ.diuerſa ſcp̄ta græcorū:q̄ ſupra memorauimus. Perſeq.i.narrando numerare. Vt ego audiui:ut ad me delatū ē:tota aſia imitat̃ Plæriq̧.i.pars maxima. Hác igit̃:Poſtq̄ ꝓbauit imitatōnē ſeruádā eē:qd̃ uidelicet plurimū utilitatiſ afferre poſſit.ꝙ ita eē ꝓbauit exemplo græcoꝝ:q unaq̄q; ætate ſemp unū aliqd̃ dicēdi genus habuerūt. Igit̃ quādo quidē ſatis conſtat imitationē oratori eē utillimā: poſſumus hāc cōſequi duabus rebus.ſ.exercitatiōe:& ſcriptione. Imitatione.ſ.alicuius probatiſſimi uiri. Crebris:frequētibus:& diuturnis:& intēſis. Scribēdo:nā hoc dixerat Craſſus plurimū oratori conferre:ut frequēter ſcribat. Quod ſi:& hoc loco q̄ſi latēter mordet Sulpitiū:ꝙ negligēs ſit ī ſcribēdo. Quod ſi hic noſter:ſ.Sulpitius faceret:ut nō ſolū exercēdo:ſed etiā ſcribēdo exerceret̃. Preſſior.i.ſubtilior̃.nā elimaret orōem ſuā ſcribēdo:quēadmodū enī ſcriberet:ita etiā loqueret̃. In qua īeſt luxuries:quæ nōdū ſatis correcta: & emēdata ē:& ſilitudine ſegetū dixit luxuries quædā.Dicit aūt reprimēdā eē ſupfluitatē orōnis:quā Sulpitius habet. Luxuries:ꝓp̄e dr̃ ītēpeſtiua ſegetis abūdātia:ut Virg.Quid qd̃ ne grauidis ꝓcūbat culmus ariſtis:Luxuriē ſegetū tenera depaſcit ī herba. Vt ruſtici:ubi luxuries abūdat: ī ſegetes īmittere ſolēt oues: ut eā depaſcātur:ita etiā faciēdū ē in orōne Sulpitii. Depaſcēda:moderāda:& dep̄mēda.

Hic Sulpitius:Sulpitius q̄ſi ſubridēſ Antoniū acriter mordet.dicit.n.recte tu qdē me admones ut ſcribā:q nihil unq̄ ſcripſeris.nā ſi id faceres:iuſta cauſa eēt:cur me admoneres ad ſcribēdū. Sed ne multū:Antonius enim ſicut apud Valeriū legit̃:aiebat ſe nullā ſcripſiſſe orationē:ne ſiqd̃ p̄ori cauſa actū erat:qd̃ ei noceret:quē poſtea defenſurus eēt:ut id a ſe dictū negare poſſet. Ne multū.i. nihil:uel parū:qa nunq̄ ſcripſit aliqd Antonius:qd̃ quidē extet:niſi libꝝ illum de eloquēti:& diſerto quē ſibi neſcio quo pacto excidiſſe dixit.

TVM ILLE:Caput tertiū:ī quo docet Antonius:ſiue Cicero ī pſona Antonii: multos ſine cuiuſdā imitatiōe ſolo naturæ ſtudio claros euaſiſſe.Deinde nō p̄us ad cāæ dictionē pueniēdū eē:q̄ tota penitus ab oratore cā cognita ſit.Sed p̄mo Antonius rn̄det ad id qd̃ ſupius ī fine lectōis dixerat:nec te mlt̄ū ſcp̄ſiſſe arbitror:tu inqt mihi ita obiicis:ꝙ nihil ſcp̄titaueri:q̄ſi nō p̄cipiā ea aliis:q̄ mihi ipſi deſūt:ac ſi diceret:ſcio me nihil ſcp̄ſiſſe:ſed nō p̄cipis aliis:q̄ ī me ſūt. Sed tn̄:q̄uis inqt ea mihi deſint:& ea ipſa nō faciā:q̄ aliis p̄cipio:q̄tū tn̄ ad ſcribēdū attinet:plus facio q̄ aliis uidear:tabulas enī cōficio:qd̃ ſine ſcriptione fieri nō pōt.Tabulas autē ſtipulationū:& teſtamētoꝝ ītellige:in quibus ſcriptionis opa cōſumitur. Verūetiā:ſenſus ē eiuſmodi:& ꝙ in tabulis cōficiēdis exerceor:& ꝙ etiam in dicēdo operā cōſumo:utrūq̧ iudicari pōt.Nā niſi tabulas cōficerē res mea familiaris tāta nō eſſet:niſi me exercerē eloquētia minus ualerē. Vtrūq̧.ſ.me & ſcribere tabulas:& exerceri in dicendo. In hoc.ſ.cōficiendis tabulis:in quo ſine dubio ſcriptio cōſumitur. Ex re:quia niſi tabulas cōficerē:res mea familiaris tanta nō eēt:nā ex earū ſcriptione lucrū faciebat. In illo.ſ.exercendo me in dicendo. Ex eo:uidelicet ex ipſo genere orationis mee.Nam quantū dicendo ualeam:quātulūcūq̧ id eſt:ex eo eſt:ꝙ me exerceo. Quantulūcūq̧:minuit meritum ſuū:ne arrogás eſſe uideatur.

Atq; eē:Poſtq̄ ſatis reſpōdit ad id qđ obiecerat Catullus:ꝙ aliis p̄ciperet ſcribere:qum id ipſe nō
feciſſet:nūc ad id uenit:qđ ē alterū p̄ncipale mēbꝝ huius capitis:& ſi inqt dixerim : aliquē imitādū
eē:cuius imitatione ducamur:tamē nōnulli fuerūt:q ſuopte ingenio:ac natura:ſine ullius imitatiōe
eloquētiā cōſecuti ſūt. Suapte.i.ſua ipſius natura. Quod & in uobis:Et ne lōge exēpla petamus
de uobis o Cæſar & Catulle hoc dici pōt:qui nullius imitatione ducti tm̄ in dicēdo conſecuti eſtis:
ut alter quidē ſuauitate orationis:alter elegātia plurimū ualeat. Alter.ſ.Cæſar. Alter.ſ.Cotta: ſi-
cut & ipſe Cicero libro de
claris oratoribus oſ̄dit. Di
cit enim urbanitate illum p̄
ſtitiſſe : ut facile oratiōe ſua
attētos retinere potuerit.
Inuſitatum.i.nouū quē nul-
li ex oratoribus noſtris ade
pti ſunt. Leporē: lepor ꝓ-
prie eſt ſermo nitidus & ab
ſterſus:hoc eſt lauticia quæ
dam orationis. Et ſalem :
iocū accipimus . Nam ſicut
ſal ſuauitatem quandā cum
mordacitate habet : ita etiā
ioca urbanoꝝ. Acutiſſimū
& ſubtiliſſimum utrūq; fer-
me idē eſt niſi ꝙ unū inuen-
tioni:alterū uero ſenſui ma-
gis cōuenit. Neq; uero :
alio utitur exēplo Curiōis:
qui & ipſe nullū delegerat
oratorē imitandū. Aequa
lis.i.æqueuus: Virgili. Aſt il
lum uidi æq̄les genua ægrā
trahentē.i.æqueui. Pater:
ſenſus eſt: Curio neminem
imitatus eſt:quāuis occaſio
nem habuerit maximā : ut-
pote patrem eloquētiſſimū
uirum:tamen ſuo ſtudio:&
induſtria ꝓprium quoddam dicendi genus cōſecutus eſt. Grauitate:dignitate. Elegātia: ꝓprie-
tate. Copia:ubertate. Formam figurā: Vnū eſt expoſitio alterius:quia figura eſt forma.i.chara-
cter. Quod maxime:uidelicet eū eſſe grauem:elegantē:& copioſum. In ea cauſa: Accuſabantur
Roſcii fratres:incertū cuius criminis:aduerſus eū dixit Curio:& in hac defenſione tantū eloquētiæ
in eo eſſe cognoui. In ea oratione inquit Curio oſtendit plane omnibus nihil ſibi deficere:qđ opti
mū oratorem habere oporteret. Nam ita orauit:ut eloquentiā ſimul ac ſapientiā oſtenderet: ꝙ al-
tera ſine altera nihil aut parū ualet. Copioſus.i.eloquēs:hoc eſt orator:qui eloquētia : & ſapiētiā
præditus eſſet. Verū ut:Alterū membꝝ p̄ncipale:in quo oſtendit:nō prius ad cauſæ dictionē de-
ueniendū eſſe:q̄ cauſa tota ab oratore cognita ſit. & oſtēdit cauſas quæ a diſcipulis:aut declamato-
ribus tractātur:eſſe ueris diſſimiles:quia hæ ſūt multo difficiliores. Ad cauſas deducamus.i. ut ali
quādo præcipiamus oratori:quē inſtituimus:quomodo cauſā ſuſcipiat:anteq̄ ad eā tractandā per
ueniat. Ad cauſas.ſ.forenſes:ubi de crimine agitur:& pecunia.i.ad cauſas criminales:& pecuniari
as:ut noſtri dicunt. In quibus.i.in quibus plus aliquāto laboris eſt:q̄ in deliberatiuis cauſis. Ri-
ſerit:Fortaſſe aliqs hoc præcæptū meū riſu ꝓſequet:qa ē p̄cæptū nō tam acutū.i.difficile:& ideo qa
eſt præcæptū facile intellectu: tametſi utilitatē habeat:tamē nō magni æſtimabitur. Non fatui .i.
non ſtolidi:quod eſt in uerbis. Eruditi:periti. Monitoris:qui monita dat. Magiſtri:qui præcæ
pta. Quaſcūq; cauſas.ſ.iudiciales. Diligēter:uidelicet ex oī parte. Penitus:iterius:ut eas plene:
atq; perfecte ex omni parte cognoſcat:ſed nō præcipimus inquit de cauſis:quæ tractantur in foro
præcæpta dētur. Hæc autem omnia etiam a Quintiliano præcipiūtur. Hoc:ſcilicet ut cauſas dili-
genter cognoſcat orator. In ludo:in ſchola declamatorum:quia ille cauſæ declamatorum facilli-
mæ ſūt:ſed non de his dicimus:ſed de forenſibus multo difficilioribus. Ad pueros:ideſt adoleſcē
tes:qui declamare diſcunt apud ſophiſtas. & ponit exemplum præcæptoris: & ſophiſtæ. Lex pe-
regrinū uetat i murum aſcēdere : aſcendit:hoſtes repulit:quæritur quid iuris:hæc qō facillima eſt.

Atq; eē tamē multos uidemus:qui neminē imitētur: &
ſuapte natura qđ uelint : ſine cuiuſq̄ ſimilitudine cōſe
quārur:qđ & ī uobis aīaduerti recte pōt Cæſar & Cot-
ta:quoꝝ alter inuſitatū noſtris quidē oratoribus : lepo
rē quendā & ſalē:alter acutiſſimū:& ſubtiliſſimū dicē-
di genus:eſt cōſecutus. Neq; uero noſter æqualis Curio
pater mea ſnīa uel eloquentiſſimus :tpibus illis quenq̄
mihi magnopere uidet imitari:q tamē uerboꝝ grauita
te & elegantia:& copia:ſuā quandā expreſſit quaſi for-
mā:figurāq; dicēdi:qđ ego maxime potui iudicare ī ea
cauſa:q̄ ille cōtra me apud centū uiros ꝓ fratribus Coſ
ſii dixit. In qua nihil illi defuit:qđ nō modo copioſus:
ſed etiā ſapiens orator:habere deberet. Verū ut aliquā-
do ad cauſas deducamus illū quē cōſtituimus:& eas q-
dem:in quibus pluſculū negocii eſt:iudicioꝝ:atq; litiū
riſerit aliquis fortaſſe hoc præcæptū:eſt enim non tam
acutū:q̄ neceſſariū:magiſq; monitoris nō fatui:q̄ eru-
diti magiſtri. Hoc enim primū præcipiemus: quaſcūq;
cauſas erit acturus:ut eas diligēter:penituſq; cognoſcat
hoc in ludo non præcipitur. Faciles enī cauſæ ad pueros

Negocii.i.laboris:& ꝑpterea aliqs fortaſſe riſerit:ꝙ præcæptũ hoc in ludo nõ tradit̃:& recte: qa facile ẽ cauſas eiuſmodi itelligere:ideo præcæpta nõ dant:ut ſui ſcholaſtici cauſas cognoſcãt. Formula.i.regula. At uero:Hactenus dixit multũ differre cauſas ueras a fictis.Fictæ.n.facillime ſunt:quas declamatores diſcipulis ſuis ꝓponũt. At uero cauſæ ueræ ſũt difficillimæ:quæ niſi adhibita ac curatiori diligẽtia:nõ facile cognoſci poſſũt. hĩc efficit̃:ut q cauſas cognoſcere neglexit:eas neceſſario male agere cogat̃.Nũc uero dicit:quæ cauſæ ſint:quæ in foro agãtur. Tabulæ.ſ. teſtamentoꝶ

deferũtur:lex peregrinũ uetat in murũ aſcẽdere:aſcẽdit hoſtes repulit:accuſat̃:nihil eſt negocii huiuſmodi cauſam cognoſcere. Recte igit̃ nihil de cauſa diſcẽda præcipiũt:hæc ẽ enim ĩ ludo cauſarũ fere formula. At uero ĩ foro tabulæ:teſtimonia:pacta:cõuenta:ſtipulationes:cognationes:affinitates:decreta:reſpõſa:uita deniq; eõrũ:q in cauſa uerſãtur:tota cognoſcẽda ẽ:quarũ reꝶ negligẽtia plæraſq; cauſas:& maxime ꝑuatas:ſũt.n.multo ſæpe obſcuriores:uidemus amitti. Ita nõnulli: dum operã ſuã multã exiſtimari uolũt:ut toto foro uolitare & a cauſa ad cauſam ire uideãtur: cauſas dicũt incognitas:in quo ẽ illa quidẽ magna offenſio:uel negligentiæ ſuſcæptis rebus uel perfide recæptis: ſed etiã illa multo maior opiniõe:ꝙ nemo poteſt de ea re: quã non nouit non turpiſſime dicere. Itaq; dũ inertiæ uituperationẽ: quæ maior eſt:contemnunt:aſſequuntur etiam illam: quam magis ipſi fugiunt tarditatis. Equidem ſoleo

cognoſcẽdæ ſũt:qua ſolẽnitate cõficiantur:quas ſe Antonins cõficere dixit ſuperius. Teſtimonia: criminũ:quæ aut ꝓ aliquo: aut cõtra aliquẽ adducũtur. Cõuenta:cõuẽtiones.ſ.ſiquid iter aliquos cõuenit:qđ iuſtũ & ratum haberi ſolet. Pacta:ſi quid inter ſe pepigerint. Stipulationes:ꝓp̃e in cõtrahẽdo celebrant̃:emẽdi: uendendi:locãdi: conducendi. Cognatiões:Paulus dicit cognationis nomẽ:a græca uoce dictũ.nam illi συγγενας uocãt:quos nos cognatos appellamus. Cognati iqt ſũt: & quos agnatos lex duodecĩ tabu. appellat.Sed hi ſũt:qui ꝑ patrẽ agnati ex eadẽ familia:q autẽ ꝑ fœminas cõiungũtur:cognati tm̃ noiant̃.ꝓximiores ex agnatis ſui dicunt̃.Inter agnatos igit̃ & cognatos hoc itereſt qđ inter genus:& ſpeciẽ.Nã qui ẽ agnatus:& cognatus ẽ.nõ utiq; aũt qui cognatus ẽ:& agnatus ẽ. Alterũ enim ciuile:alterũ naturale nomẽ ẽ. Affinitates:ſũt neceſſitudines:quæ ex matrimonio cõtrahũtur. Decreta:ſenatus. Reſpõſa:prudentũ. Vita.ſ.eoꝶ:q in cauſa uerſãtur accuſatoris.ſ.& rei.nã utriuſq; uita cognoſcẽda ẽ. Quarũ rerũ.ſ.ſupra memoratarũ. Negligẽtia.i.ꝓpter negligẽtiã. Priuatas:qa ſæpe multo magis dubiæ ſũt ꝑuatæ q̃ publicæ:eo ꝙ in publicis cauſis ſemꝑ leges ſũt:quæ uetãt:aut ꝑmittant:aut iubeãt aliqd fieri.In ꝑuatis uero nõ ita:nã ꝑuati caſus multo plures ſũt q̃ leges. Ita nõnulli:Oſtẽdit rationẽ:quare plæriq; cauſidici cauſas nõ diligẽter cognoſcũt: qa uolũt uideri multa facere:& in foro uerſari:ut nũc hãc:nũc illã:modo aliã cauſã gerant:ut inde magnã æſtimationẽ acquirãt:quo fit:ut plærũq; cauſas amittãt. Nõnulli.ſ.cauſidici. Dum operam ſuã.i.dum uolũt omnibus uideri negocioſi:ut multa faciãt. Volitare.i.cõcurſare per totũ forum.

Et a cauſa ad cauſam ire.i.ut modo hanc:modo illã cauſã tractent. In quo.i.in qua re: uidelicet dum cauſis pluribus ſe implicãt. Vel negligẽtiæ ſuſceptis rebus:Differẽtia eſt inter ſuſcipere:& recipere:ſuſcipimus rogati:recipimus ſpõte.Nũc ergo dicit:erratũ maximũ eſt:quia plures:q̃ cognoſcere poſſũt cauſas:uel ſuſcæptas negligũt:uel recæptas ꝑdunt.Nã qum cauſas amiſerũt:iudicãtur uel negligẽtes nõ curare ſuſcæptas:uel ꝑfidi ꝑdere recæptas:qđ ꝓpterea eis cõtingit:quia cauſã nõ ſatis cognitã habẽt. Magna offenſio.i.magnũ erratũ eſt. Suſcæptis rebus:quia negligẽtes iudicãtur:qum cauſas ſuſcæptas amittũt. Perfide recæptis.ſ.ſpõte.nam ꝑfidi ſumus:qum cauſas ſponte recæptas agere nolumus:ſicut illud ẽ negligẽtis.ſ.nõ curare ſuſcæptas:ita hoc ꝑfidi nolle agere recæptas. Sed etiã illa.ſ.offenſio:quõ enim quis poterit cauſã ꝓbe dicere: cuius nullã: uel ꝑexiguã cognitionẽ habuerit. Illa multo maior opinione.i.illa offenſio uincit opinionem:& eſt honeſtiſſimus modus dicẽdi. Itaq;:ſenſus ẽ:Dum minime curãt:ne negligẽtes eẽ uideãtur:id incurrũt:qđ uitant:& obtuſi:& hebetes eſſe iudicẽtur. Illam.ſ.uituperationẽ tarditatis. Contẽnunt.i.dum minime curant:uitiũ.ſ.inertiæ.Dum inquit minime curãt:ne inertes appellẽtur:id etiam incurrũt:qđ uitãt:ut obtuſi & hebetes uideãtur.Nam inertiæ damnãtur ab his:quoꝶ cauſas obtinere nequiuerint. Equidẽ:ſenſus ẽ:Ingenio prompti uideri uolũt:dum cauſas minus cognoſcere ſtudẽt:nõ cognoſcẽtes male eas agere neceſſario cogũtur.Male agẽtes uero poſtremo tardi etiã iudicant̃. Eqdẽ ſoleo:Dixit qd alii plæꝶq; faciãt:dũ cauſas negligẽtius cog̃ſcũt:ut tarditatis etiã utiũ icurrãt:qũ

dare operā : ut de ſua qſq; re me ipſe doceat: & ut neqs
alius aſſit : quo liberius loquat̃:& agere aduerſarii cau/
ſā ut ille agat ſuā:& qcquid de ſua re cogitarit :ī mediū
proferat. Itaq; qū ille diſceſſit: tres perſonas: unus ſuſti
neo: ſūma animi æqtate: meam: aduerſarii: iudicis: qui
locus eſt talis : ut plus habeat adiumenti q̄ incommodi
hunc iudicio eſſe dicendum: ubi plus mali : quam boni
repio: id totum abdico atq; reiitio: ita aſſequor: ut alio
tempore cogitē: qd dicā: & alio dicā: q̄ duo plæriq; inge
nio fræti: ſimul faciunt. Sed certe iidē illi melius aliq̄to
dicerēt: ſi aliud ſumēdū ſibi tēpus ad excogitādū aliud
ad dicendū putarēt. Qum rē penitus: cauſāq; cogno
ui: ſtatī occurrit animo: q̄ ſit cauſa ambigēdi. nihil ē. n.
qd̃ īter hoīes ambigit̃: ſiue ex crimīe cā cōſtet : ut facīo
ris: ſiue ex cōtrouerſia: ut hæreditatis: ſiue ex deliberatō
ne: ut belli: ſiue ex pſona : ut laudis ; ſiue ex diſputatiōe

cauſas amiſerint. Nunc qd ipſe facit oſtēdit. & hoc modo duo facit: quæ ꝓpria ſunt præcipientis:
ut qum oſtēderit: qd nō ſit faciendū: poſtea qd ſit faciendū ꝓponat. Quid nō ſit faciendū ex aliorū
negligētia ut ſupius oſtēdit qd faciēdū ex ſua diligētia. Neqs alius: & ut poſſit cauſā ſuā cliēs meus
liberius & explicatius declarare: ipſū remotis arbitris dicere iubeo: qd de cauſa ſua ſentiat : & nulli
us reſpectu teneat̃. Et agere aduerſarii cauſā: Et hoc etiā ſeruare cōſueui. qum cliens mihi cauſā ſu/
am dicere incœperit: ego cōtradico illi: qd aduerſarius obiicere poſſet: ut ab ipſo eliciā: quæ reſpō/
deret. Qum Cliēs mihi cau
ſam ſuā dixerit: ego illi con
tradico. Tu quidē ita dicis :
ꝙ ſi aduerſarius aut hoc di/
cet: aut illud: tu qd cōtra re/
ſpōdebis? Et ita quodāmo/
do: qum uideor cauſam ad
uerſarii ſuſcipere : Cliēs de/
clarat qd diceret. Itaq; qū
ille: & qum cliens meus di/
ſceſſit: ego três pſonas ſuſti
neo: uidelicet meā: cliētis: &
iudicis: & ſūma cū æquitate
Meā. i. his tribus pſonis in
uenio: quæ ꝓſint æque: atq;
obſint. Sūma animi æqui
tate : qa tam ea quæ cōmo/
da ſūt: q̄ ea quæ incōmoda
diligēter conſidero. Prodeſ
ſe: ad cōfirmandum. Obeſ/
ſe : ad refellēdū. nā hoc mo
do ea mihi cōfirmātur clari
us. Aequitate : quia non
minus cōmoda cauſæ meæ
q̄ incōmoda cauſæ aduerſarioꝝ diligēter cōſidero. Qui locus: & qum ī cauſa mihi ſe obtulerit ar
gumentū: in quo plus cōmodi: q̄ incōmodi eē uideatur: hūc ego ſuſcipio in cōfirmāda Cliētis cau/
ſa. Si uero plus incōmodi q̄ cōmodi: illd̃ reiicio. Satius enim ē ea: quæ magis obeſſe poſſūt: q̄ ꝓdeſ
ſe tacere. Locus: ꝓ argumento ineſſe uidet̃ plus mali q̄ boni. Abdico: ꝓcul a cā. Reiicio: extra
cauſā. hoc enim ītrinſecus: illa uero extrinſecus magis cōſiderantur: quæ ſumūtur ex maiori: mino
ri: diſpari: ſimilitudinibus: & exemplis. Ita hoc pacto dum me ita gero: illud cōmoditatis aſſequor:
ut alio tēpore me ad dicendū cōparem: & alio ad dicendū ueniā. Quæ duo. ſ. cogitādi & dicendi.
Sed certe: ſed ꝓfecto illi etiā: q excellēti ingenio ꝑditi ſūt: ſi in duo tpa diuiderēt: id qd̃ ē cogitan/
dū: & id id qd̃ ē dicēdū: oratoriū munus ꝑclarius iplerēt. Iidē illi. ſ. qui ſūt ingenio fræti.

QVM REM : Caput quartū eſt: in quo cauſa cognita docet Antonius premeditandū eſſe orato
ri: quæ ſit ambigēdi ratio. i. quæ ſit cōſtitutio cauſæ: quot ſint numero cōſtitutiones. cauſa īquit rei
cognita: ꝑmum ratio ineunda eſt ambigēdi. i. ꝑmum cōſtitutio cauſæ ineūda eſt: ī qua poſita ſit res
de qua agitur. Rem cauſāq; : endiadis ē. i. cauſam rei. Occurrit. i. ſtatim offertur animo meo.
Ambigēdi. i. ratio dubitādi. Nihil eſt enim: declarat quomodo dubitetur ac diſcæptetur de cauſa
quæcūq; fuerit. Ambigitur inter homines. i. dubitatio fit. Omnis res: queādmodū ipſe Cicero ī
arte ueteri docet: quæ habet in ſe poſitam cōtrouerſiam: aut diſcæptationē aliquā: aut rei: aut noīs
aut generiſ cōtinet quæſtionē. Rei: ut factū ſit nec ne? cōſtitutionē cōiecturalē innuit. feciſti? nō feci
Nominis: cum factum conſtat: ſed quo nomine ſit appellandū dubitatur: diffinitiua cōſtitutio na/
ſcitur. Generis: qum de ui: & genere negocii quæritur: tunc cōſtitutio generalis appellatur: quæ di
uiditur in iudicialē: & negocialē. Eſt etiā alius ſtatus: qui appellatur actionis ex trāſlatione: uidelicet
qum aut rei: aut accuſatoris: aut iudicis: aut loci: aut temporis: aut eiuſmodi rei cōmutatio facienda
eſſe dicitur. De hac ideo nihil omnino tractat: ꝙ ea raro in iudiciū uenit. Siue ex crimine : Ex his
uerbis iudiciale genus cauſarum innuitur. Nam iudiciale genus cauſarū: aut criminis: aut cōtrouer
quæſtionē continet. Criminis: qum agitur de re: quæ ad aliquod maleficium pertinet: ut occidiſti?
non occidi. Controuerſiæ: qum agitur de pecunia: ut: illa res: illa pecunia mihi debet̃? nō debetur
Deliberatione: Vt ſi quæratur: bellū Carthaginēſibus īferendum ſit nec ne? deliberatiuū dicetur
cauſæ genus. Siue ex pſona: Nam demonſtratiuū genus cauſæ eſt: quod ī alicuius pſonæ laudem:
aut uituperationē tractatur: ut ſi agatur de laude Scipionis. Diſputatiōe : hoc loco īfinitū ſignifi/
cant: quā ſæpe theſim diximus practicen: ut uerbi gratia: ſi quærat̃ an bonū aliud ſit ꝑter honeſtū:

ut utilitas:ut gloria:ut amicitia:& cætera huiuſmodi. Multi enim hæc oĩa ſupradicta ĩ bonis ponē-da eē uoluerũt:hic de nulla certa re agit. Nã gloriæ diuerſæ ſũt genera:qa alia ē gloria belli: alia pa-cis:& alia alius rei:ergo nullã circũſtãtiã habet rei certæ. Circũſtãtia dicit:quæ rē certã circũſcribit: ut ſi quæreret de gloria Scipionis:tũc haberet pſone circũſtantiã. Rõne uiuēdi: q̃ ptinet ad oēm philoſophiã moralē.ſ.politicã:œconomicã:monaſticã. Factũ ſit.i.an ſit ita:ſicut Cicero ĩ arte ue-teri docuit.pmũ an ſit:deinde qd ſit:poſtea q̃le ſit.in his tribus modis oĩs cõſtitutio uerſatur. An ſit cõſtitutio cõiecturalis effici-tur:ut occidiſti aiacē? nõ oc-cidi. Quid ſit: qũ factũ non negat:ſed d facti noĩe dubi-tat:quo noĩe ſit appellãdũ: ut ſiqs accuſet ſacrilegii: q̃ uaſa argentea de loco ſacro ſuſtulerit:nõ tñ ipa ſacra: & is fateat qdē ſe ſuſtuliſſe nec iõ eē ſacrilegiũ dicat ſed fur-tũ. Quale ſit: qum de ui & gñe negocii ambigit:tũc cõ-ſtitutio generalis appellat: q̃ diuidit ĩ negocialē:& iuri-dicialē. Iuridicialis ĩ duas p-tes:abſolutã:& abſũptiuã ſci-dit.

ut de ratione uiuēdi:ĩ quo num aut qd factũ ſit:aut fi-at:futurũq; ſit quærat:aut quale ſit:aut qd uocet? Ac noſtræ fere cauſæ:quæ quidē ſũt criminũ:plærũq; infi-ciatione defēdũtur. nã & de pecuniis repetũdis:q̃ maxi-me ſũt:negãda fere ſũt oĩa & de ambitu:raro illud dat ut poſſis liberalitatē: atq; benignitatē. de ambitu atq; largitione: ſeiungere. De ſicariis:de ueneficis: de pecu-latu:inficiari neceſſe ē. Id eſt igitur genus primum cau-ſarum in iudiciis:& cõtrouerſia factis. In deliberationi-bus plærũq; ex futuri: raro etiam ex inſtanti:aut facti.

Factũ ſit:de pterito. Fiat:de pſenti. Futurũq; ſit:de futuro. De pterito:ut ſi quærat:utrũ oc-cidit Aiacē Vlyxes? de pterito ē cõtrouerſia. Fiat:ut ſi q̃rat:bono ne aĩo ſint ĩ rēp fregellani? Futurũ ut ſi q̃rat:ſi Carthaginē reliq̃rimus incolumē:nũqd ĩ fide mãſuri ſint Carthaginēſes? Quale.ſ.tũc qũ de ui ac gñe negocii quærit:& generalis cõſtitutio dicit. Quid uocet: noĩs cõtrouerſia:qũ cõ-ſtat:& res:& rei q̃litas:ſed tamē de rei noĩe quærit:& qa uĩs uocabuli uerbis diffiniēda ē:ideo q̃ſtio ſiue cõſtitutio diffinitiua appellat. Ac noſtræ:de trãſlatiua nihil oĩno dicit:qũ aut iudicis:aut loci aut eiuſmodi rerũ mutatio faciēda ſit:& ideo nihil oĩno tractat:qa raro uenit ĩ iudiciũ. Ac noſtræ: ſed nr̃æ cauſæ:uidelicet romanoꝝ:qa apud græcos plærũq; cauſa illa in iudiciũ uenire ſolet:qa ius ciuile diffinit:apud quos:quo ĩ loco:quo tpe agendũ ſit:cõſtitutio actionis dicit:q̃ mutãda ſit actio.

Criminũ:quæ ad iudiciale genus cauſaꝝ ptinēt:ut pulſatio:adulteriũ:ut furtũ:ut cædes:ut cætera huiuſmodi. nã in iudiciali gñe uerſant. Inficiatione:negatione:feciſti? nõ feci. feciſti? inſtat:nõ feci. deprecat. cõtrouerſia ē pma intētio accuſatoris:cũ defēſoris inficiatione cõiuncta. Nã de pecuni-is:Incipit alias cauſas:quæ nõ in criminibus uerſant:ſed in q̃bus petit aliq̃d aut negat:ĩ iudiciali ge-nere uerſat. Nã iudiciale genus habet petitionē cũ defēſione. defēſio ad utrũq; ptinet:ad petitionē: & defenſionē:qa negat qd petit. Repetũdis:accuſat is q ꝓuinciæ alienas pecunias expilauit: ſed poſtea latius patuit. Nã etiã ſiqs populus alteri populo iniuriã fecerit:aut captiuoꝝ:aut incēdii:aut pdæ:q iniuriã repetere:diceret agere repetũdaꝝ rerũ. ergo qũ repetũtur q̃ ſũt ablata:tũc repetũda-rũ rerũ agit. Fere:hoc modo:ut rapuiſti gregē meũ? nõ rapui. De ambitu:Sed ſi de ambitu inci-derit cõtrouerſia:raro inq̃t p inficiationē defēdere poterimus. nã qa largitio late patet: obſcura eē nõ põt:ideo negatio locũ nõ habet. Nã ambitus accuſat ille:q populũ largitione corrupit. ergo ſi uolũt largitionē defēdere:nõ negabimus factũ? ſed neceſſe erit:ut ad liberalitatē cõfugiamus:q̃ñq dē largitio facta negari nõ põt. Largitio ē:qũ aliq̃ munera ĩ populũ diſtributa fuerint: q̃ notiſſima ſũt:uulgo negari nõ poſſũt. ergo neceſſe ē:ut ad liberalitatē cõfugias:ut diſtribuiſti annonã ĩ ppl̃m hoc negari nõ põt. reſpõdet:diſtribui:ſed iure. Licuit.n. mihi ꝓ mea liberalitate populo ſubuenire Rurſus:q iſtabit:largitionē in ppl̃m feciſti? feci nõ largitionē:ſed liberalitatē. Quã.n. accuſator lar-gitionē appellabit:defēſor liberalitatē eē dicet. ergo diffiniēdũ erit:qd ſit liberalitas:& qd ſit largi-tio. Seiũgere:ſeparare. De ambitu atq; largitione.i.de ambitu largitionis. ſed de his rebus: q̃ in crimĩe uerſant:nulla cõſtõ ĩcidere poterit:niſi cõiecturalis. nã ſi cõceſſeris:nihil iudiciũ cõmorabit.

De ſicariis.i.latrõibus. Nã ſicarii dicti ſũt a ſica gñe teli:quo utunt. De ueneficis:ut ſiqs accuſet q̃ aliquē ueneno necauerit. De peculatu:ĩter furtũ:ſacrilegiũ:& peculatus hoc ĩtereſt: qa furtũ ē rei puatæ:ſacrilegiũ rei ſacræ:peculatus reipublciæ. Inficiari.i.negare. Id ē igit:uidelicet an ſit cõtro-uerſia facti:q̃ cõiecturalis cõſtitutio appellat. De deliberatiõibus:de rebus futuris cõtrouerſia ſu-mit:ut ſi quærat ſi Carthaginēſes dimiſerimus ĩcolumes:an ĩ fide ipſi manſuri ſint? Facti raro: qa nõ ĩcidere põt:ut ſit deliberatio rei inſtãtis. Vt ſi quærat:an fregellani bono in rēp. aĩo ſint? Nã alii ſuadēt:alii diſſuadēt. Facti raro:Rurſus:ut uerbi gratia:Poſtq̃ Hãnibal italiã inuaſerit:& pplõ ro-mano bellũ ĩtulerit:quærat in ſenatu Carthaginēſi:utrũ hoc Hãnibali licuerit? raro ĩcidit delibera-tio:uel pteriti:uel etiã inſtãtis:qa nõ deliberamus:q̃ facta fuerint. aut q̃ fiãt:ſed quid faciēdum ſit.

Sæpe aũt res: Quæ breuiter ſupius ꝓpoſuit: declarat. Sæpe. n. icidit: ut de re nulla qõ ſit: ſed de q̃litate rei: qũ de ui & gñe negocii quærit᷑. Qualis ſit: uidelicet iuſta: an iniuſta. & ideo de gñe rei: ſiue negocii agit᷑: ſiue iuridicialis: ſiue negocialis: ſiue abſoluta: ſiue aſſũptiua. L. opimii: Oſtẽdit exẽplo poſſe incidere cõtrouerſiá: de qualitate rei. i. huiuſmodi. L. opimius. C. gracchũ leges agrarias ferre uolentẽ facto grege bonoꝝ inuaſit: & eũ ad pontẽ miluiũ dep̃hẽſũ occidit. poſt aliquot annos accuſatus ẽ læſæ maieſtatis: ꝙ. C. Gracchus occiſus eſſet eo auctore. Nihil de. C. Gracchi: q. L. opimiũ accuſabat. dicebat occidiſti. C. Gracchũ? defenſor reſpondebat occidit: ſed iure. nam patriæ libertatẽ defendit: & hoc modo defẽdebat cauſã iuſtá eẽ. Apd᷑ populum: qa diẽ dixerat tribunus plæbis. L. opimio ad populũ. Iure: ut occidiſti. C. gracchũ? occidi: ſed iure. ná patriá defẽdere uolebá. hic d᷑ qualitate rei quærebatur utrũ iuſte: an iniuſte. ſed qa factũ erat. i. ꝑteritũ: ideo iudicialis erat cõſtitutio: quia re extranea aſſũpta: hoc eſt defẽſione patriæ confirmabat᷑: ideo dicit᷑ aſſũptiua. idẽ Carbo eandẽ cauſã e diuerſo ſuſcæpit. Alia tamẽ mẽte: ut gratificaret᷑ Mario: cuius tũc opes maxime erant. Ná qum ex numãtia rediret Scipio aphricanus inferior: quá nup euerterat: qa magna erat uiri auctoritas: & ipſius meritũ recẽs: id agebat: ut tãti uiri iudicio. C. gracchi cædes improbaret᷑: & ita plæbis opes augerent᷑. cuius cõmodis Gracchus cõſulere uoluerat: nec dubitabat qn hãc neceſſarii ſui cædẽ idigne ferret Scipio. Veniẽti igit᷑ illi obuiá ad ipſas ꝓpe portas obuiá ꝓdiit: & eũ interrogauit qdnam ſibi de cæde. C. gracchi uideret᷑. Ille cõtinuo iure cæſũ uideri reſpõdit. Quod plæbẽ romaná uehemẽter offẽdit: & creditũ ẽ ipſũ ꝓpterea etiá in cubiculo domi ſuæ interfectũ eẽ: & huius cædis cõſciam fuiſſe uxorẽ Semproniá. Alia tamẽ mẽte: ut gratificádi Mario: ut ſupra dictũ ẽ: q ſemper nobilitati infẽſus fuerat. De. C. graccho. i. de cæde. C. gracchi. ergo ſi hæc cõſtitutio faciẽda fuiſſet: ita obiectũ fuiſſet: occidiſti. C. gracchũ? occidi: ſed iure. Iure aũt: Hic attẽdẽdũ eſt: quõ oẽs partes iuridicialis aſſũptiue breuiter Cicero ꝑſtringit. Vt aut oportuerit: ꝑ aſſũptionẽ ex trãſlatione criminis: ut qũ Oreſtes trãſſert crimẽ in matrẽ: ꝙ magnitudie ſceleris eá necari oportuerit. Occidiſti matrẽ? occidi: ſed iure. ná patrẽ meũ necauerat. Licuerit: ꝑ aſſumptionẽ: ex remotiõe nõ criminis: ſed culpæ. ut q Sulpitiũ occidit trãſſert culpã in cõſules: qui ita iuſſerũt: ut ideo ſibi occidiſſe licuerit. Aut neceſſe fuerit. ſ. ꝑ conceſſionẽ ex purgatione: quæ fit tribus modis: uidelicet imprudẽtia: caſu: neceſſitate. Iam tum qd: ad aliã. i. diffinitionẽ tranſit dicẽs: qd᷑ autẽ ꝑtinet ad controuerſiá nominis: uidelicet qũ uis uocabuli diffiniẽda erit uerbis: tũc diffinitiua cõſtitutio appellat᷑: qũ & factũ cõuenit: & facti qualitas manifeſta fuerit: & de ipſius facti nomine quærit᷑: qa uis uerbi diffinienda ẽ: diffinitiua appellat᷑. Vt mihi ipſi: Sulpitius accuſauit Norbanũ: ꝙ populũ aduerſus Scipionẽ cõcitaſſet: q exercitũ aduerſus Cimbros amiſerit. hic inſtabat dicẽs: ipſũ læſiſſe maieſtatẽ: ꝙ concitarat populũ cõtra Scipionẽ. Antonius aũt: q eũ defendebat: nõ negabat cõcitatũ populũ. id uero factũ eẽ nõ lædẽdæ maieſtatis: ſed ſumẽdi ſupplicii cauſa ex eo q læſerat maieſtatẽ. Norbani: Trib. ni plæbis. Plæraq;: uidelicet ꝙ Scipionẽ apud populũ accuſaſſet: ꝙ populũ aduerſus eum concitaſſet. Ex quo. ſ. læſæ maieſtatis. nam Appius legẽ tulit de maieſtate contra eum: qui ciuitatis amplitudini derogaſſet. Et in hoc dubitabatur: quia alius alio modo diffiniebat. Atq; in hoc genere: ſcilicet diffinitiuo. Hic reprehẽdit eos: qui putát diffiniendá eẽ uim uerbi breuiter & abſolute: quia puerilis & dialectica ratio eſt: uidelicet ſcholaſtica. at rhetorica latius: ac locupletius loquitur: nec cõciſis huiuſmodi diffinitionibus utitur: qd᷑ oſtendit exẽplo ſui: in cauſa. C. Norbani de maieſtate læſa: nõ hoc feciſſe: qd᷑ nõ uidebatur ad oratoriá artem pertinere: ſed cauſá multis: & uerbis: & rationibus explicaſſe. In hoc: uidelicet in diffinitiua cõſtitutione. cauſam facit: qum quæritur quid ſit lædere maieſtatẽ: hoc modo: Læſiſti maieſtatẽ? nõ læſi. diffiniẽdum eſt: an læſerit. Dilucide: abſolute. Breuiter: cõmode abſolute cui nihil deeſt. breuiter cui nihil ſupereſt. Quod: Antonius

Sæpe autẽ res nõ ſit: nec ne: ſed qualis ſit: quæritur: ut qum. L. Opimii cauſã defendebat apud populũ audiẽte me. C. Carbo cõſul: nihil de. C. Gracchi nece negabat: ſed id iure ꝓ ſalute patriæ factũ eẽ dicebat: ut eidẽ Carboni tri. plæ. alia tñ mẽte rẽpublicã capeſcẽti. P. Aphricanus de. C. Graccho interrogãti: reſpõderat iure cæſũ uideri. Iure aũt oĩa defendũtur: quæ ſunt eius generis ut aut oportuerit: aut licuerit: aut neceſſe fuerit: aut imprudẽtia: aut caſu facta eẽ uideãtur. Iã tũ qd uocet᷑: q̃rit᷑ cũ quo uerbo? qd appellãdũ ſit: cõtẽdit᷑. Vt mihi ipſi: cũ Sulpitio fuit ĩ Norbani cã ſũma cõtẽtio. plæraq;. n. de iis quæ ab iſto obiiciebãtur: qũ cõfiterer: tamẽ ab illo maieſtatẽ imminutã negabã: ex quo uerbo: lege Apuleia tota illa cauſa pendebat. Atq; in hoc genere cauſaꝝ

improbat.Nō enim uti debet tanta orator breuitate.   Perq̄puerile.i.aptū potius pueris:& ſchola
ſticis q̄ oratoribus.   Alia eſt:Et alia diffinitio qum diſputatur iter philoſophos:& alia qum diſpu-
tatur inter oratores.nō enim qum cauſa agit̄:de artibus diſputatur:ſed qd̄ in diffinitione uerſatur:
ornatiori:& locupletiori ē oratione declarandū:& planū iudicibus faciendū.   Diffinitio.ſ.dialecti
ca.   In artibus:ut in grāmatica:rhetorica:dialectica.nam artes dialectico more tractātur:ut grāma
tica eſt ſciētia recte loquēdi:recteq́ſcribēdi.Nam ars ipſa per ſe intelligentiā ſui plenam nō habet:

nōnulli præcipiūt:ut uerbū illud qd̄ cauſā facit : breui
ter facit:breuiter uterq; definiat:qd̄ mihi quidē pq̄pue
rile uideri ſolet.Alia ē enī:qū īter doctos hoīes de iis ip-
ſis rebus:q̄ uerſant̄ ī artibus diſputat̄:uerbo℞ definitio
ut qū q̄rit̄ qd ſit ars:qd ſit lex:qd ſit ciuitas:ī qbus hoc
præcipit ratio:atq; doctrina:ut uis eius rei quam defini
as ſic exprimat̄:ut neq; abſit qcq̄:neq; ſupſit: qd̄ qdē ī
illa cauſa: neq; Sulpitius fecit : neq; ego facere conatus
ſū:nā q̄tū uterq; nr̄m potuit : oī copia dicēdi dilatauit:
qd eēt maieſtatē minuere.Etenī definitio p̄mū reprehē
ſo uerbo uno: aut addito : aut dēpto : ſæpe extorquet̄ e
māibus :deīde gn̄e ipſo doctrinā redolet:exercitationē-
q; pene puerilē:tū & ī ſēſū: & ī mētem iudicis ītrare nō
pōt:ante .n.preterlabit̄:q̄ pcepta ē.Sed in eo gn̄e ī quo

ſed intelligitur ad aliquid p
tinere.   Lex:ē recæptio bo
ni:prauiq́ depulſio.   Ciui
tas:quā nōnulli deſcribūt p
ætymologiā:ciuium unitas
nec tamen quamuis dicat ſe
hanc diffinitionem dialecti
cam non laudare : ꝙ ea uti
nō debeat orator : tamē qd
facere ſoleāt p̄mū declarat:
uidelicet : ꝙ diffinito nihil
deſit & nihil ſupſit.   Ratio
atq́ doctrina.i. rō doctriæ
ē enim endiadis.   Vis.i.na-
tura & ꝓprietas:ut ſi diffini
as hominē:Homo ē animal
rationale:& mortale: hic ni-
hil abeſt:nec ſupeſt.Nam ſi
diceres homo ē animal:de-
eſſet:quia etiā equus eſt ani
mal.Si adiunxeris rationa-
le:tunc ſeparatur ab equo :
ſed nō eſt ſatis.Nam angelus ſiue mētes ſingulares eſt animal rationale:ſed addis mortale:& ita ſe-
paratur homo ab angelo.Angelus enim nō eſt mortalis.   Vt neq́ abſit quicq̄:qd̄ facit abſolutio.
Superſit:qd̄ facit breuitas.   Quod:Oſtēdit quid facere ſoleāt philoſophi:ſiue dialectici:& quid
faciendū ſit oratori. Nam alia ratio ē dialectici:& alia oratoris:& ideo nec ſe:nec Sulpitiū feciſſe in
quit in cauſa Norbani.nō enim diffinierūt uim uerbi breuitate:ſed locupletiori oratiōe aperuerūt
In illa cauſa:in qua agebatur de læſa maieſtate.   Omni copia.i.omni facūdia & ubertate.   Etenī
Alias nūc rationes adducit:cur huiuſmodi diffinitionibus uti nō debeat orator:qum in his quæ cō
ſtant ex genere:& differētiis:quæ breuibus uerbis circūſcriptæ ſunt:ſi unū uerbū reprehēderis:tota
ipſius diffinitio deſtruetur.Tria ſunt:quæ facile deſtruūt diffinitionē illā dialecticā:uno uerbo : uel
reprehēſo:uel addito:uel adēpto:nō debet id agere orator:ut uno uerbo cauſa tota nitatur.   Vno
uerbo reprehēſo:ut homo eſt animal placabile:uideris recte diffiniſſe:ſed tamē facile reprehende-
tur:ſiquis dicat:alia quoq́ animalia placabilia eſſe:ut equum:leonē:urſam:quæ placari poſſunt.
Dempto:ut ſi de illa diffinitionē:homo eſt animal rationale:& mortale:adimas ſiue rationale:ſiue
mortale.   Addito:ut homo ē animal rationale & mortale:& bipes:qum nō ſolū homo:ſed etiam
aues bipedes ſint.   Diffinitio.ſ.dialectica.   Extorquetur:deſtruetur.hæc eſt p̄ma ratio:cur non de
beāt ſe oratores eiuſmodi diffinitionibus aſtringere.   Deinde:ſed genere ipſo.i.ui : ac natura ipſi-
us diffinitio uidetur potius cōuenire pueris:hoc eſt ſcholaſticis:q̄ oratoribus.   Genere.i.ui.   Na-
tura.i.ꝓprietate.   Redolet.i.præ ſe gerit.   Tum:deinde.alia ratio:ꝙ qui præſūt iudicio:& foro :
nō poſſunt facile huiuſmodi diffinitiones percipe:qum orator debeat elaborare : ut quicqd dictū
fuerit ab omnibus intelligatur.   Ante enim p̄terlabitur:qum enim adeo breuibus :cōciſiſq́ uerbis
dicta fuerit:uix dicta eſt:qum memoria excidit.   Sed in eo genere:Poſtq̄ ſatis dixit de diffinitione
nunc redit ad generalē conſtitutionē:uidelicet cū generis controuerſia incidit.Generis autē contro
uerſiā diximus facere conſtitutionē generalem:& quas partes nunc generali conſtitutione ſubiicit:
eaſdem in arte noua legitimæ cōſtitutionis nominauit:uidelicet ſcriptū: & ſententiā: contrarias le-
ges:ambiguū:& ratiocinationē.Illud autem animaduertendū eſt:quod etiam ſuperius dixit:gene-
ris quæſtionē eſſe:qum quæritur quale ſit id de quo agitur:& ideo generalē conſtitutionē appella
uit.Eſt autē duplex:negocialis:& iuridicialis.De iuridiciali ſuperius ſatis dictū eſt:quæ diuiditur in
purgationē:& deprecationem.Relinquitur nūc:ut de altera parte dicatur:quæ negocialis dicitur:
quæ ſpectat ad duo tēpora:præſens:uel futurū:quæ in ipſo negocio iuris ciuilis habet controuerſi
am:cui diligētiæ iuriſcōſulti præeſſe exiſtimāt:& ideo recte ſubiicitur legitimæ.Nam a lege legiti-
mū deducitur.Legum autem interpretes ſunt iuriſcōſulti.   In quo : in qua conſtitutione generali.

qualſ ſit: quid: ambigiť: exiſtit etiā ex ſcꝑti ĩterpretatiōe ſæpe cōtētio: ĩ quo nulla pōt eē: niſi ex ambiguo cōtrouerſia. Nā illud ipſū qū ſcriptū a ſnīa diſcrepat genus quoddā habet ambiguū: qđ tū explicatur: qum ea uerba: quæ deſūt: ſuggeſta ſūt: quibus additis defenditur: ſententiā ſcripti perſpicuā fuiſſe. Ex cōtrariiſq; ſcriptis ſiquid ambigitur: nō nouum genus naſcitur: ſed ſuperioris generis cauſa duplicať: idq; aut nunq̄ diiudicari poterit: aut ita diiudicabitur: ut reuerēdis præteritis uerbis: id ſcriptum: quodcunq; defendimus: ſuppleatur.

Qualſ: quæritur quale ſit illud de quo agitur. Sæpe contentio: in quo dubitatur de qualitate rei uidelicet iuſta an iniuſta ſit. Ambigitur: dubitatur: & in controuerſiā uenit. Exiſtit: Nō ſolū inqt exiſtit cōtentio iure: an iniuria factū ſit. i. iuſtū ne ſit: an iniuſtū id đ quo agitur: ſed etiā in hac generali cōſtitutione exiſtit cōtrouerſia in ſcripto: qum aliquod ambiguū uidebitur ſcriptū eſſe. Illđ autē ambiguū cōſtat ex his partibus: ſcripto: ſentētia: cōtrariis legibus: diffinitione: ratiocinatione: ex quibus duas tm̃ partes hoc loco breuiter & ſuccīcte cōmemorat: atq; obſcure. nā niſi quis diligēter animaduertat: uix uerbis ipſis ꝑcipi pōt: ſed eas Cicero in arte noua planius tractauit. Interꝑtatione: Qum ſcriptū interpretandū ſit: uidelicet in ea parte cōſtitutionis: quæ appellať negocialis: qum quæriť ex iure ciuili: an ĩ ſcripto aliquo: ſiue teſtamento: ſiue lege obſcurꝰ aliquid interꝑtandū ſit: ſiue etiā cōtrariæ leges fuerint. Ambiguū: qđ in duas pluresue ſentētias trahi poſſit. In quo. ſ. ſcripto: uel genere interpretādi ſcripti. Ex ambiguo: Ergo uult ambiguo cuidā quaſi generi has partes negocialis cōſtitutionis eſſe ſubiectas: ut ambiguū ſit genus: & ſub eo cōtineantur partes: una quæ naſcitur ex cōtraria ſētētia unius legis. altera ex cōtrarietate duarū legū. Nam illud: Ecce quomodo nūc illud declarare incipit: uere inq̄ nulla cōtrouerſia naſci pōt in ſcripto: niſi ex ambiguo: quia ambiguū ē quoddā quaſi genus ad cōtrouerſiā ſcripti. Ambiguū: uidelicet ſub hoc genere: qđ ambiguū dicimus cōtinetur cōtrouerſia ſcripti: atq; ſentētiæ: qum ſcriptū aliud ſignificare uidetur: & ſentētia ſcriptoris alia fuiſſe uidetur. Quod: uidelicet ambiguū. Qum inqt cōtrouerſia inciderit ex ſcripto: & ſnīa: genus huius controuerſiæ ambiguū diciť: qđ explicať: qū ea uerba ſuppleta fuerint: q̄ ambiguū illud facere uidebātur: ut in illo teſtamēto Ciceronis: Vt Tullius hæres meus Terētiæ uxori meæ triginta pōdo uaſoꝝ argētoꝝ dato: q̄ uolet. hic ſcriptū & ſnīa ambiguitatē quādā habēt. Qum. n. ita dicat: q̄ uolet: ambiguum eſt utrius arbitrio dari oporteat. Dato: ꝓ det: uel ipſe hæres: uel Terētia. illa maioris ꝑcii uaſa petit. hic uero dicit ſe illi debere uaſa: quæ ipſe uoluerit: & ex hoc cōtrouerſia naſciť. ſed qum uerba ſuggeſta ſūt: uidelicet dato. xxx. pōdo uaſoꝝ: q̄ ipſe uolet: tūc deſinit eē ambiguū. uel e diuerſo: dato q̄ ipſa uolet: etiā remoueť ambiguū. Suggeſta: ſuppleta. Quæ deſūt: q̄ minus uidenť. Defendiť: ab utraq; parte ꝓ cōmodo ſuo. Ex cōtrariiſq; ſcriptis: Nūc inſtat Cicero ꝓbare: qđ ſupius cœperat: uidelicet cōtrouerſias oēs: q̄ ex ſcripto naſcūtur: eē unius gn̄is: qđ ambiguū appellať. Deinde docet multas eē ambiguoꝝ ſpēs: quoꝝ ſcia ē dialecticoꝝ. Ex cōtrariiſq; ſcꝑtis: uidelicet ex cōtrariis legibus. i. nō ambigue ſcriptis. cōtrouerſia q̄ ex cōtrario cōſiſtit: non ſeparať ab ambiguo. Nā qa leges cōtrariæ ſūt: ideo etiā ambiguū naſciť: ꝙ & duoꝝ ſcriptoꝝ cōtrarietas facit alterā q̄ſi partem ſubiectā ambiguæ. Cauſa duplicať: Quia ĩ hac cōtrouerſia ex duobus ſcriptis ambiguū cōſiſtit. in ſupiori ambiguo: ex uno ſcripto tm̃modo cōſtabat: ut dato q̄ uolet. Sed qū ex cōtrariis ſcriptis cōtrouerſia cōſiſtit: nō ē diuerſū genus a ſupiori. Nā ita ſub ambiguo cōtineť cōtrouerſia: q̄ ex cōtrariis legibus oriť: ut q̄ ex ſcripto: & ſnīa. Duplicať: qa illa tm̃modo ex uno ſcripto: hæc uero ex duobus cōſiſtit: qū duæ: aut plures inter ſe leges diſſidēt: tūc dicitur cōtrouerſia. Quæ ex cōtrariis ſcꝑtis Lex ē: indemortui locū q petat augur nominet: indemortui locū. i. q petat ſubſtitui ĩ locū eius: qui mortuus ē: nōdū exacto ipſius magiſtratus tpe. Nā cōſulis magiſtratus erat annuus: ſed ſi cōſul deceſſiſſet: qui petebat ſubſtitui: eū augur lege nominare poterat. Altera lex ē: q damnatus fuerit indemortui locū nominare nō pōt. Forte ita accidit: ut augur quidā dānatus de pecuniis repetūdis: eū qui ſubſtitui uellet: nominaret. hic oriť cōtrouerſia. Nā ꝙ augur ē: ei licet indemortui locū lege nominare: ſed qa dānatus erat repetūdis lege nomīare uetať: quō ergo ambiguum explicari poterit? uidelicet ſi referātur ab utroq;. ſ. deſēſore & accuſatore: q̄ cauſæ ſuæ ꝓſūt: q deſēdit dicit: licuiſſe auguri noīare indemortui locū: hoc modo: Lex ꝑmittit: ut augur q̄libet indemortui locū noīare poſſit: q uero accuſat ita refert: legē augur innocēs indemortui locū noīato: ergo uterq; rettulit ex cōmodo ſuo: ille q̄libet: hic uero ĩnocēs. Nouū. i. a ſupiori ſeiūctū. Supioris: qa cā erat unius ſcꝑti. Duplicatur: qa cā ē ambigui duoꝝ ſcriptoꝝ. Idq; aut: Et id ambiguū eiuſmodi ē: ut nunq̄ diſcerni: nunq̄ explicari poſſit: niſi uerba referanť: q̄ uel a ſcriptore: uel a legiſlatore ꝑtermiſſa eē uidebūtur. Verbis ꝑteritis: uel a ſcriptore: uel a legiſlatore: ut ĩ illa cauſa: q defendit augurē dicit: q̄libet. q

uero accuſat:dicit innocens augurˀ. Ita:Ergo ſequitur iſta concluſio:ut unũ genus.ſ.ambiguũ relinquatur. Ambiguoꝶ:Dicit autẽ ambiguoꝶ plura eſſe genera:quæ magis noſſe uidẽtur:qui dialectici appellãtur:ꝓpter cognitionẽ amphibologiarũ:quæ tractãtur ab illis.& hic Autonius ſentit cõtra illud:qđ in arte noua ipſe Cicero dixit:amphibologiæ cognitionẽ nõ modo adiumẽto eſſe:uerũetiam impedimento: ſed hoc ipſo excuſatur:quia ſub aliena pſona loquitur.Amphibologia:dicitur ambigue dictũ:qđ in diuerſas partes trahi poteſt. Qui.ſ.noſtri oratores. Qum:a ſuperiori

Ita fit:ut unũ genus ĩ iis caſ̃s : q̃ ꝓpter ſcriptũ ambiguũ tur:reliquatˀ:ſi ẽ ſcriptũ aliqd ambigue.Ambiguoꝶ autẽ cõplura gña ſũt:q̃ mihi identˀ melius noſſe: q dialectici appellantˀ.Hi autẽ nñi ignorare:q nõ minus noſſe debeãt:qũ illud ẽ freq̃ntiſſimũ ĩ oĩ cõſuetudine:uel ſermonis:uel ſcp̃ti:cũ iccirco aliqd ambigitˀ quin aut uerbũ:aut uerba ſint prætermiſſa.Iterũ autẽ peccãt:qũ genus hoc cauſaꝶ:qđ ĩ ſcp̃ti ĩterpretatione uerſatˀ ab illis cauſis:ĩ qbus qualis quæq; res ſit:diſcæptatˀ: ſeiũgunt nuſq̃ enim tãtũ quæritˀ:q̃le ſit genus ipſũ rei : q̃ ĩ ſcp̃to quod totũ a facti cõtrouerſia ſepatũ ẽ.Ita tria ſũt oĩno gña:quæ ĩ diſcæptationẽ:& cõtrouerſiã cadere poſſunt qd fiat:factũ:futurũue ſit: aut quomodo nomĩetˀ : nã & illud:quod quidã græci adiungunt:recte ne ſit factũ totũ ĩ eo ẽ qđ quale ſit q̃rimus. Sed iã ad inſtitutũ reuertar meũ.Qum igitˀ accepto cauſæ gñe:& cognito:rẽ

repetito.ſenſus ẽ:Illud inqt ſcriptũ frequentiſſimũ eſt ĩ eiuſmodi cauſis negocialibus:ut ſcriptũ a ſẽtẽtia diſcrepare uideatur:qum unũ uel plura defuerint uerba. Verbũ:Vt pauloante dicebat:ut dato quæ uolet: prætermiſſũ eſt:uel ipſe uel ip̃a Iterum peccãt:Primũ peccatum ẽ:quia qũ amphibologiarũ imperiti ſint:ambigua tractare neſciũt.ſecũdũ uero:quia ſcripti controuerſiam a generali cõſtitutiõe diſtinguũt:& hoc eſt ab illiſ cauſis qualis quæq; res ſit.i. a conſtitutionibus generalibus:ubi præcipue đ ui & genere rei quæritur. Seiungunt:ſeparant. Diſcæptatur:in quibus cõtrouerſia eſt. Nuſq̃:Vere inq̃ peccãt nõ mediocriter:qui hãc cõſtitutionẽ:quæ ex ſcripto naſcitur a generali cõſtitutione ſeparant:quia in ſcripto potiſſimũ quæritur de qualitate rei. Quale ſit.i.qualis ſit ipſius rei qualitas. In ſcripto.i.in controuerſia ſcripti. A facti cõtrouerſia.i.a coniectura.nam qum de facto ambigitur:cõiecturalis conſtitutio appellatˀ. Qum uero factũ conſtat:de qualitate rei quæritur:& generalis cõſtitutio appellatur : ut uerbi gratia:Qum agitur de uaſis argẽteis hæreditate legatis uxoris Terentiæ:de facto nõ ambigitur:nã factum fatetur:ſed qualitate.i.cuiuſmodi uaſa debeãtur.hoc modo:Debes triginta pondo uaſoꝶ argenteoꝶ?debeo:debeſ autem qualia ipſa uult.Ecce quomodo hic incipit eſſe cõtrouerſia:quia ille dicit:Immo debeo qualia ipſe uolo. Ita tria:Nũc quæ ſunt de cõſtitutionibuſ breuiter dicta:breui epilogo cõplectitur. In diſcæptationẽ:ꝓpter deliberatiuum genus.Ibi enim diſcæptatio dicitur : qum alius ſuadet:alius diſſuadet. Controuerſiã:iudiciale genus magis innuit:qum alter accuſat: alter defendit. Quid fiat:Coniecturalem conſtitutionẽ oſtendit:quæ in tria tẽpora diſtinguitur: præſens:præteritum:& futurũ. Quomodo nominetur:Diffinitiua eſt conſtitutio:qum de nomine uerbi ambigitur. Futurũue ſit:Nũquid Carthaginẽſes ſi cum ipſis pacẽ fecerimus in fide pmãſuri ſint? Factũ ne ſit:utrũ Vlyxes interfecerit Aiacem? Quale ſit:Generalis cõſtitutio ẽ:qum de genere facti cõtrouerſia naſcitur cõiecturalis eſt:quæ diuiditur:in iuridicialẽ:& negocialẽ:& ob eã rem reprehẽdit græcos:ꝙ iuridicialem ſepararũt a cæteris partibus.Nam id qđ græci adiungunt: recte ne factũ ſit?Hoc manifeſtũ eſt cõtineri ſub generali cõſtitutione:uidelicet ſub ea parte quæ iuridicialis dicitur. In eo:in ea cõſtitutione. Recte ne factũ.i.iure:an iniuria?

SED IAM AD INSTITVTVM:Hoc eſt quintum caput:ubi dicetur:quomodo cõſtitutione cauſæ inuenta:iudicationem reperire debemus:ad quã totius orationis ratio conferenda eſt. Deinde generalia quædam de triplici orationis effectu.Poſtremo de duplici perſuaſione:ſcilicet artificiali & inartificiali.Poteſt hoc caput in tres partes diuidi.In prima oſtendit quomodo iudicatio inueniatur.In ſecunda oſtendit triplicem orationis effectum.In tertia oſtendit duplicem eſſe perſuaſionẽ artificialem:& ſine artificio. Sed iam:Quia ſuperius quaſi digreſſionem quandam fecerat : dum reprehendit eos:qui ſeparant ſcripti controuerſiam a cõſtitutione generali:& reprehẽdit eos : qui amphibologiarũ ignari eſſent.Quandoquidem inquit oſtendi:quomodo artis ſcriptores reprehendendi ſunt:qui ſcripti cõtrouerſiam a cõſtitutione generali ſeparãt : nunc ad ꝓpoſitũ reuertar. Qum igitˀ.i.cõſtitutione cauſæ inuẽta:ſiue cõiecturali:ſiue diffinitiua:ſiue gñali. Rẽ cognitam: Sic enim præcæpit ſuperius:diligentiã nõ mediocrem adhibendã eſſe:ut rem cauſãq; noſcamus.

Nihil prius.i.nihil aliud ago:uel cõſtituo:q̃ iudicationẽ inuenio.i.poſt cognitã cauſã:& cauſæ in/
ſtitutionẽ inuentã:nihil ꝓus ago:uel cõſtituo. Quõ mihi ſit.i.quõ inueniẽda ſit iudicatio : ad quã
oĩs orationis noſtræ ratio cõferatur. Quæſtionis:ut feciſti? nõ feci.quæſtio ẽ:an fecerit?& in cõie/
cturali cõſtitutione quæſtio ẽ:eadẽ quæ & iudicatio.nã quia factũ negatur:facti ratio nulla affertur
& ob eã rem neceſſe ẽ:ut cõiecturis uerũ quæratur.Nam qui accuſant:factũ eſſe cõtendũt:qui defẽ
dũt factũ eẽ negãt.At uero in aliis cõſtitutionibus ex ratione defenſoris:& ex firmamẽto accuſato/
ris quæſtio naſcat̃ oportet.

tractare cœpi:nihil prius cõſtituo:q̃ quid ſit illud:quo
mihi referẽda ſit omnis illa oratio : quæ ſit ꝓpria quæ/
ſtionis:& iudicii.deinde illa duo diligẽtiſſime cõſidero
quorũ alterũ cõmendationem habet noſtrã : aut eorũ:
quos defendimus: alterũ eſt accõmodatum ad eoꝝ ani
mos:apud quos dicimus:ad id qđ uolumus : cõmouẽ
dos.Itaq; ratio omnis dicẽdi tribus ad ꝑſuadẽdũ rebus
eſt nixa:ut ꝓbemus uera eſſe:que defendimus:ut con/
ciliemus nobis eos:qui audiũt : ut animos eorũ ad quẽ
cũq; cauſa poſtulabit motũ:uocemus.Ad ꝓbandũ au
tem duplex ẽ oratori ſubiecta materies:una rerũ earum
quæ nõ excogitantur ab oratore:ſed in re poſitæ:ratio/
ne tractãtur:ut tabulæ:teſtimonia:pacta: cõuẽta:q̃ſtio
nes:leges : ſenatuſcõſulta:res iudicatæ:decreta: reſpõſa

Iudicii:Quod ex quæſtio
ne naſcit̃:quã iudicationem
nos: græci uero κρινώμεν/
ον.i.iudicationẽ.Nã κρινω
græce : latinæ iudico . Inde
κρινώμενον iudicatio. Iudi
catur enim factũ in cõiectu
rali cõſtitutione: qũ utrinq;
peroratũ fuerit:& in iuridi/
ciali iudicabit̃ factũ ne ſit:iu
re:an iniuria? Quæſtionis
ſ.iudicii.i.iudicatiõis. De/
inde:recto ordine procedit
Primo quidẽ diligenter de
bemus cognoſcere cauſam
& cauſæ cõſtitutionẽ. dein/
de ipſas iudicationes:ad q̃s
oĩs quæſtionis ratio cõfera
tur. Tertio:quæ cõmoda &
ĩcõmoda ſint nobis:& quæ
cõmoda rurſus:& incõmo/
da ſint aduerſariis.Nã bona noſtra ad id ualẽt:ut auditoꝝ animos nobis cõciliemus:mala uero ad
uerſarioꝝ.i.uitia ad id ualẽt:ut aduerſus ipſos odiũ:& iracũdiã cõcitẽt.Rurſus ĩcõmoda nr̃a ad id
ualẽt:ut nobis beniuolos reddamus auditoꝝ animos:cõmoda uero aduerſarioꝝ amplificãdo eos
in odiũ:& ĩuidiã rapimus. Illa duo:uidelicet bona nr̃a:& mala aduerſarioꝝ. Denide: Infert An/
tonius dicẽs:Quãdoquidẽ ad cõfirmationẽ cauſæ noſtræ:& ad cõfutationẽ aduerſarioꝝ hæc duo
accõmodata ſũt:alterũ ꝙ nobis cõciliet auditoꝝ aĩos:alterũ ꝙ cõmoueat ĩ aduerſarios : ſeq̃tur tri/
plicẽ orationis effectũ.i.tripliciter ꝑſuaderi:docẽdo:monẽdo:cõciliãdo. Cõmouẽdis.ſ.cõtra ad/
uerſarios incitãdo. Eoꝝ:Qum.n.laudamus aliq̃d ĩ cliẽtibus nr̃is:ad cõciliãdos auditoꝝ aĩos plu/
rimũ ualet. Alterũ:uidelicet uitia aduerſarioꝝ:& eoꝝ cõmoda ualẽt:ut aduerſus eos concitemus
auditoꝝ aĩos:q̃a ſiq̃d uitii aduerſarioꝝ oñderimus:qđ ĩ arte ueteri & noua didicimus:adducemus
eos ĩ odiũ & ĩuidiã.In odiũ aũt adducemus:ſi uitia eoꝝ apiemus:ſpurce:ſupbe:cõtumelioſe: flagiti
oſe aliq̃d factũ eẽ oñdẽtes.Ad odiũ cõcitabimus:rurſus:ſi cõmoda eoꝝ amplificauerimus: eos iui/
ſos faciemus.i.ĩ ĩuidiã deducemus:ut ſi nobilitatẽ:dignitatẽ:diuitias:opes:cliẽtelas aduerſarioꝝ p̄/
dicemus. Eoꝝ.ſ.q audiũt. Itaq;:Infert gͦ ex his rõnibus triplicẽ eẽ ſuadẽdi rõem:& rõnis effectũ:
docẽdo:cõciliãdo:mouẽdo. Nixa:firmata:& poſita. Quæ defẽdimus:uidelicet ad cõfirmatio/
nẽ noſtroꝝ argumẽtoꝝ:& aduerſarioꝝ cõfutationẽ ualet. Ad q̃cũq;:ad odiũ:ad inuidiã:ad miſe/
ricordiã:ad ĩdignationẽ. Ad ꝓbandũ:Poſtq̃ oſtẽdit triplicẽ eẽ ꝑſuadẽdi rationẽ:nũc quõ unũq̃d/
q; eoꝝ fieri debeat ꝑcipit:& p̄mo oñdit quõ ꝓbare poſſimus:cuius duplicẽ docet eẽ rõnem:unã:q̃
ſimul cũ cauſa ſumit̃:& nullã oratoris cogitationẽ deſiderat.alterã:q̃ tota in oratoris ĩuẽtione cõſi/
ſtit. In re.i.in cauſa de q̃ agit̃. Ratione:Formãdis argumẽtis cũ ratione:quæ illis ineſſe debet. nã
argumẽta oĩa:ſiue cũ cauſa ueniãt:ſiue cogitatione noſtra inueniant̃:certa quadã rõne tractãda ſũt
Vt tabulæ:Oſtẽdit quænã ſint ea:quæ ĩ re ipa poſita ſũt:nec ab oratore ĩueniũtur. Tabulæ: ſi cã
noſtra aut in tabulis teſtamẽti:uł ſtipulationũ cõtinetur:aut teſtimoniis cõfirmat̃:aut pacto:aut cõ
uẽto:aut q̃õnibus:aut legibus:aut ſenatuſcõſultis:aut decretis:aut reſpõſis:hinc poterimus ad ꝓbã
dũ plurimũ adiumẽti ſumere. Teſtimonia & q̃ões:Ex his duobus uerũ inuenit̃:ſed hoc differũt
ꝙ ueritas teſtimoniis exq̃rit̃:q̃õnibus extorquet̃.Nã qũ teſtes ꝓducti teſtimoniũ dederint rei : de q̃
agit̃:tũc ueritas eluceſcit:pari rõne:qũ is q ĩ tormẽtis habet̃:uerũ dicere cogit̃. Pacta:ſiq̃d ĩter ſe pe
pigerint:id etiã ꝓbationẽ plurimũ iuuabit ſine ꝑſoni labore. Cõuẽta:eodẽ modo:ſiq̃d cõuenerit
ĩter aliquos:ut emẽdo:uẽdẽdo:locãdo:cõducẽdo . Queſtiones:ut dixi ĩ tormẽtis. Leges:ſi leges
ſcriptæ fuerint. Senatuſcõſulta:ſiq̃d ad cauſã noſtrã ꝑtinebũt. Res iudicata:prætoꝝ. Decreta:
ſcilicet principum. Reſponſa:prudẽtũ.Hæc omnia ſupradicta ab oratoribus cũ cauſa accipiunt̃.

Siquæ ſint.ſ.eiuſmodi:ut cruor in ueſtimẽtis:ut liuor in corpore mortui:& ſimilia. A cã:quæ in quæſtionibus:aut teſtimoniis audita fuerint. Reus:quicũq; accuſatus fuerit:ſiue iure:ſiue iniuria: ille reus dicitur. Altera:Dixit duplicẽ eſſe rationẽ ꝓbationis:una quæ cũ cauſa ſumit̃:& nulla oratoris cogitatione indiget.altera quæ tota ad oratorẽ ꝑtinet.In qua neceſſe ẽ:ut plurimũ induſtriæ: ac laboris ponat:ut inueniat ea quæ cauſã ſuã adiuuẽt.hæc autẽ ſũt:quoꝝ extrinſecus ratio inuenit̃ ex his:quæ aut ꝑſonis:aut negociis attributa ſint:ut in ſequẽtibus dicetur. In diſputatione.i.in tractatione argumẽti. argumẽtatio ẽ ipſius argumenti tractatio. Argumẽtũ eſt:qđ ex loco nudũ ſumitur : ut uerbi gratia:Si peperit:cũ uiro cõcubuit. locus qui ſedes ẽ argumẽti:ẽ a cõſequẽtibus. Argumentũ autẽ eſt ipſa res quæ ex cauſa cõſequitur:& & ideo peperiſſe:& cũ uiro cõcubuiſſe:cõſequentia ſũt nam unũ ex altero ſequitur ergo dicimus locũ eſſe a cõſequẽtibus : & argumẽtum nudũ eſſe: argumentationẽ uero ipſius argumẽti tractationẽ appellamus. In ſuperiori genere: argumentorũ quæ cum cauſa deferuntur ad oratorẽ. De tractandis argumentis:per argumentationẽ:quæ ampliſſima quidẽ quinq;partita.ex ꝓpoſitione: ꝓpoſitionis ratione:exornatione:& cõcluſione.breuiſſima tripartita:ex ꝓpoſitione:aſſũptione:ſiue ratione:& cõcluſione.mediocris:quatripartita ſublata exornatione:uel cõplexione. In ſuperiori genere:ubi res ipſa argumẽta nobis ſuggerit:unus labor eſt tractãdi.ſ. In hoc autẽ:in hac ꝓbatione: q̃ ſumitur ex attributis ꝑſonæ & negocio duplex:tractãdi.ſ.& inueniẽdi argumẽta. Atq; iſti qdem: Ex tribus ꝓprietatibus orationis:quæ ad ꝑſuadendũ ualẽt.ſ.docere:ſiue ꝓbare:conciliare:mouere aggreſſus eſt ꝑmam.i.ꝓbare. Dixit autẽ duo genera argumentoꝝ eẽ:quibus utitur orator ad cõfirdam cauſã.unũ qđ ſimul cũ cauſa traditur.alterũ:qđ ab ipſo oratore excogitatur. Nũc ꝓſequit̃ qđ facere inſtituerat:& rhetoꝝ ꝑmo præcæptã oſtẽdit:deinde quid ſibi faciendũ eẽ uideatur declarat Rhetores inqt:qui de dicẽdi ratione præcæpta tradũt:cõſtitutiones:& conſtitutionũ partes ꝑmo ꝓponunt:deinde ſingulis cõſtitutionibus ꝓpria quædã præcæpta ſubſtituũt:at nos aliter faciendũ ſentimus.Id enim qđ iſti faciũt:potius ad adoleſcẽtes ꝑtinet:ut argumẽta parata habeant:qũ declamandũ fuerit.Nos uero:qui cauſas in foro agimus:oportet argumentoꝝ fundamẽta ĩtelligere: ut nobis ad omnẽ cauſã utilitati eẽ poſſint.generalia igitur præcæpta eẽ uolumus:non ſpecialia. In plura genera.i.in cõſtitutiones:cõſtitutionũq; partes. Secuerũt:diuiſerũt. Generibus:cõſtitutionibus. Suggerũt:ſubiiciũt:ſicut Cicero in arte noua:& ueteri fecit.Nã ꝓpoſitis cõſtitutiõibus ſingulis ſua cuiq; argumẽta diſtribuit. Quod &:Poſtq̃ reddit rationẽ:cur ita faciãt:nũc dicit:qd ipſe faciat.Primo quidẽ nõ negat utilia eſſe hæc adoleſcẽtibuſ:qui ſe exercere cœperint.Deinde dicit aliã adoleſcentũ:& aliã oratoꝝ:qui cauſas agũt:eſſe rationẽ dicendi. Quod:uidelicet ſua cuiq; cõſtitutioni argumẽta ſubiicere. Vt ſimulac poſita cauſa:cõſtitutione cauſæ:uel cõiecturali:uel diffinitiua:uel generali:& partibus earũ. Habeãt.ſ.argumẽta. Quo:ad quæ argumẽta. Vnde.i.a q̃bus argumẽtis. Depromere:ꝓferre. Tardi ingenii:Hoc inquit eſt tardioris ĩgenii. Riuulos cõſectari.i.argumẽta aliunde ſumpta.Trãſlatio eſt a fõte:de quo riuuli deriuãtur. Queadmodũ inqt riuuli de fonte deriuãtur:ita hæc argumẽta tradita rhetoribus:aliũde ſumpta ſũt:hoc modo: Qui amore ardet:amatã cõcupiſcit:argumentũ erit.Fons autẽ argumenti ſumptus erit ab adiunctis negocio ex genere & ſpecie.Cupere genus ẽ:pars eſt amor.Nã ſi ſpecies cõceditur:genus negari non põt:hoc modo:ſi amat:ergo cõcupiſcit:& ſicut ſpecies generis:ita etiã amor pars eſt cõcupiſcẽtiæ: & hoc ſentit Antonius:nõ modo argumẽta eſſe tenẽda:ſed argumentoꝝ originẽ:ut oĩa quæ ab eodem fonte manare poſſũt:qum opus erit:inueniamus. Fontes.i.originem ipſoꝝ argumentoꝝ. Et ætatis:Præterea nec ætatem: nec conſuetudinem noſtrã decet ſpecialiter argumẽta ꝓponere. Aetatis:qui grauiores ſumus. A capite:ab origine. Arceſcere.i.ab ipſa origine ſumere:ideſt a loco:qui ſedes eſt argumẽti. Et primum genus earũ rerũ:ſenſus eſt:Inter cætera argumenta ea potiſſimum parata eſſe debere:quæ ſimul cũ cauſa traduntur:id autem quãobrem continuo declarat.

reliqua:ſiquæ ſunt:quæ nõ ab oratore pariũtur:ſed ad oratorẽ a cauſa:atq; a reis deferũtur. Altera eſt quæ tota in diſputatione & argumẽtatione oratoris collocata eſt:ita in ſuperiori genere:de tractãdis argumẽtis:ĩ hoc autẽ etiã de inueniendis cogitandũ eſt. Atq; iſti quidẽ: qui docẽt:qum cauſas in plura genera ſecuerũt:ſingulis generibus argumentoꝝ copiã ſuggerũt:qđ & ſi ad ĩſtituẽdos adoleſcẽtulos magis aptũ ẽ:ut ſimulac poſita ſit cauſa:habeãt:quo ſe referãt:unde ſtatĩ expedita poſſint argumẽta depromere:tñ & tardi ĩgenii ẽ:riuulos cõſectari: fõtes reꝝ nõ uidere:& ætatis ẽ:uſuſq; nñi:a capite:qđ uelimus:arceſcere:& unde oĩa manãt:uidere:& ꝑmũ genus illud earũ rerũ:quæ ad oratorem deferũtur:

meditatū nobis in perpetuū: ad omnē uſū ſimiliū reꝝ eſſe debebit:nā & ꝓ tabulis:& cōtra tabulas:& ꝓ teſtibus:& cōtra teſtes: ꝓ quæſtionibus:& cōtra quæſtiōes: & itē de cæteris rebus eiuſdē generis: uel ſeparatim dicere ſolemus de genere uniuerſo: uel definite de ſingulis tēporibus:hominibus:cauſis: quos quidē locos uobis hoc Cotta & Sulpiti dico:multa cōmētatione atq; meditatione paratos:atq; expeditos habere debetis. Lōgū eſt enim nūc me explicare:qua ratione:aut cōfirmare: aut infirmare teſtes:tabulas:quæſtiones oportet. Hæc ſūt omnia ingenii:uel mediocris: exercitationis autem maxime:artē quidē & præcæpta dūtaxat hactenus requirūt:ut cæteris dicēdi luminibus ornētur. Itēq; illa: quæ ſūt alterius generis:quæ tota ab oratore pariūtur: excogitationē nō habēt difficilē:explicationē magis illuſtrē perpolitāq; deſiderant. Itaq; qum hæc duo nobis quærenda ſint in cauſis:ꝑmū quid:deinde quomodo dicamus:alterū:qđ totū arte incinctū uidetur:tametſi artē requirit:tamē prudētiæ ē pene mediocris: qd dicēdū ſit:uidere:alteꝝ ē ī quo oratoris uis illa diuina utriuſq;

Meditatum.i.exercitatū:meditari exercere ſignificat:& hoc loco paſſiuū eſt.Multa enim:q̄ apud nos deponētia ſunt:apud antiquos actiue & paſſiue ſignificationis inueniebātur cōmunia. Similiū:uidelicet qum ſimiles res inciderint tractādæ nobis. Nam & ꝓ tabulis:Ecce quæ ſint res: quæ oratori tenēdæ ſunt:ut præparati ſint:& ē ratio:cur uelit ea:quæ ſimul cū cauſa tradūtur:ab oratoribus:diligēter exerceri.Dicit enim res:quæ ſimul cū cauſa nobis tradūtur:eo diligēter ꝑcipi uolumus:ꝙ & infinite ꝑ theſim tractātur:& diffinite ꝑ hypotheſim:nā id eſt:qđ dicit de gñe uniuerſo.i. de quæſtione infinita:q̄ circunſtātiis ſeiuncta eſt.& finite.i.de quæſtione finita:q̄ iplicita eſt circūſtantiis: certatū perſonarū:reꝝ & locorum.Hæ enim circūſtantiæ ſunt:ut uerbi gratia: Siquis cōtra teſtes dixerit:dupliciter dicere poterit:& uniuerſaliter:& finite. Vniuerſaliter:teſtibus credendū nō eē in quibus gratia:metus:odium officiunt. Diffinite: teſtibus credendū nō eſſe.Nā ſeruo fides habēda non eſt: qui nihil ꝓ aduerſariis contra dominū diceret:eodem modo de cæteris eiuſmodi dicendū eſt argumētis. hoc igitur ſentit Antonius: quo nobis taliū argumētoꝝ utilitas maior eſt:diligētius ꝑcipiēda. Pro tabulis.i.pro ſtipulationibus:cōtra ſtipulationes.: & teſtibus contra teſtes. Teſtibus: Credēdū eſſe teſtibus: uniuerſalis eſt quæſtio:& ideo infinita.eodem modo teſtibus credendum nō eſſe e diuerſo. Separatim.i.ſolemus per theſim tractare.i.per quæſtionē infinitā:quæ ſeparata eſt a circunſtantiis. Definite.i.per quæſtionē finitā.i.implicitā circunſtātiis locoꝝ:rerum:& ꝑſonarum. Singulis temporibus.i.certis diffinitis.Scimus enim has eē circūſtantias:quis:quid:ubi:quibus auxiliis:cur:quomodo:quando. Quos.ſ.cū cauſa cōiunctos. Multa cōmentatione:ut.ſ.memoriæ mandetur. Expeditos.i.promptos præludio quodā:qđ græci μελει appellāt. Longū.Ideo inquit uolo hæc expedita & parata uobis eſſe:quia ſiquis declarare uellet uobis:quomodo cōfirmare:aut infirmare tabulas:quæſtioneſq; oporteat:nimis longū:ac perplexū erit. Hæc ſūt omnia:Primo quidē excuſat:cur nolit de ſingulis præcæpta dare. ꝑmo:qa ꝓlixū:deinde qa nō ē neceſſariū:qa qlibet ingenii:etiā mediocris poterit a ſeipſo ꝑcipere:quō hæc argumētoꝝ gña cōfirmari:aut īfirmari debeāt Exercitationis maxime:Neceſſe eſt ergo:ut in his multū ſe exerceat orator. Hæc.ſ.tabulæ:& q̄ſtiones. Certis luminibus.i.certis exornationibus uerboꝝ & ſniaꝝ.Nā exornationes uerboꝝ & ſniaꝝ ſūt quædā q̄ſi lumina oratiōis.Id.n.fit qū argumētatio artificioſa his etiā argumētis adhibet q̄ cū cauſa ueniūt. Itēq; illa q̄ ſūt alterius:Similiter nec illa inqt:q̄ ab oratore excogitant̄ argumēta tā difficile ē īuenire q̄ tractare. Excogitationē.i.inuentionē. Explicationē:expoſitionē ornatā:& ꝑpolitā.ſenſus ē ergo:Duo gña argumētoꝝ eē:unū qđ ſua ſpōte offert̄:nec ulla arte niſi exornatione indiget:ut tabulæ:reſpōſa:decreta:& reliqua. Alterū:qđ nō cū cauſa uenit: ſed ab oratore repitur:q̄ ſūt ab attributis ꝑſonæ:& negociis: & ī his argumētis neceſſe ē:ut orator nō nihil laboret īueniēdis:ſimul & exornādis:ġ elocutio utriq; cōuenit:alteri qdē ſola:alteri uero cū īuētione cōiūcta. Itaq;:Cōcludit ergo a ſuꝑiori:qñquidē duo gña argumētoꝝ ſe ita habēt:ut alteꝝ ꝑ ſe offerat̄: alteꝝ uero ab oratore īueniat̄.ſeqtur difficile nō eē qd dicas īuenire:ſed tm̄modo exornare. Quid: īuētionis ē. Quō:elocutiōis ē. Alteꝝ.ſ.qd dicat̄ īuenire:artē qdē deſiderat:ſed nō difficilē. Mediocris.i.mediocriter prudēs orator:qū ſibi ꝓpoſita fuerit cā:poterit ex ea ſumere argumētū: uidelicet ex attributis ꝑſonæ:& negociis. Alterū:uidelicet quō dicat̄:exqrere totū ē oratoriæ facltatis

Ornate copioſe uariæq;:nã id oratoris ẽ ꝓpriũ:mltis uariiſq; rebus exornare & locupletare oratione. Quare illã:Quãdoquidẽ duo ſũt ĩ qbus potiſſimũ elaborare debet orator:inuẽtio.ſ.& elocutio.Nã ex qnq; partibus rhetoricæ facultatis:dicit duas ꝑcipue oratori eẽ neceſſarias.ſ. ĩuẽtionẽ: & elocutionẽ.Ego qdẽ de ĩuẽtione dicere conabor:exornationis uero partẽ Craſſo relinquã. Illã partẽ.ſ.inuẽtionis. Quoniã ſemel.i.quoniã ſemel ita placitũ ẽ:id.n.ſũmopẽ ab Antonio petierũt Cotta & Sulpitius. Interim:dũ ego uobis eiuſmodi expedio argumẽta. Cõſequar.ſ. ꝑcipiẽdo:cᷣ

cernitur:ea q̃ dicẽda ſunt:ornate:copioſe:uarieq; dicere Quare illã ꝑtem ſuperiorẽ: quoniã ſemel ita uobis placuit:nõ recuſabo quo minus perpoliã: atq; conficiam: quantũ conſequar:uos iudicabitis:qbus ex locis:ad eas tres res:quæ ad fidẽ faciendã ſole ualẽt:ducatᷣ oratio:ut & cõcilientᷣ animi:&doceantᷣ: & moueantᷣ.Hæc ſũt enĩ tria:ea uero quẽadmodũ illuſtrentᷣ:præſto eſt: qui oẽs docere poſſit:qui hoc primũ in noſtros mores induxit: q maxime auxit:q ſolus effecit. Nanq; ego Catulle(dicam enĩ non reuerẽs aſſẽtandi ſuſpitionẽ)Neminẽ eſſe oratorẽ paulo illuſtriorẽ arbitror: neq; græcũ neq; latinũ :quẽ ætas noſtra tulerit:quẽ nõ & ſæpe tulerĩ:& diligẽter audierim. Itaq; ſiqd ẽ in me:qdᷣ iã ſpare uideor quãdo qdẽ uos:his ĩgeniis hoĩes : tãtum opere mihi ad audiẽdũ datis:ex eo ẽ:q nihil qſq̃ unq̃ me audiẽte ægit orator:qdᷣ non ĩ memoria mea penitus inſederit. Atq; ego is:qui ſum:quãtuſcumq; ſum : ad iudicãdum omnibus auditis oratoribus ſine ulla dubitatiõe:ſic ſtatuo & iudico neminẽ omniũ:tot & tãta:quanta ſint ĩCraſſo habuiſſe ornamẽta dicẽdi.Quamobrem: ſi uos quoq; hoc idem exiſtimatis : non erit(ut opinor)iniqua partitio:ſi cũ ego hunc oratorẽ: quẽ nũc fingo(ut inſtitui) crearo:aluero:confirmaro:tradã eum Craſſo:& ueſtiendum:& ornãdũ: Tum Craſſus : Tu uero ĩquit Antoni

hac maxima rhetoricæ facultatis parte. Quibus:Nam ſicut ſupius dixit:hi ſũt effectus orationis:ut cõciliẽtur in ꝑncipiis auditores:doceantᷣin cõfutatione & narratione:& moueãtur in cõcluſione ſiue ꝑoratione:q̃ tñ ꝑ totã orationẽ faciẽda ſũt:ut etiã ſẽtire uidetᷣ Antonius. Quẽadmodũ:unde inueni antᷣego me dictururũ ꝓfiteor quõ uero exornẽtur : adeſt hic Craſſus. Illuſtrentur.i. exornẽtur inuẽta:& oſtẽdit tantã eẽ exornãdi facultatẽ in Craſſo:ut oĩum oratorũ quoſ unq̃ uiderit & audierit Craſſũ ꝑſtãtiſſimũ eẽ cõfirmet. In romanos.i.a græcis trãſferẽda:& bono ordine ꝓcedit.ꝑmo nouũ aliqd in cõſuetudinẽ adducitᷣ dei de augetᷣ:poſtea cõfirmatᷣ. Nãq;:Hoc eſt qdᷣ Antonius dicit in laudẽ Craſſi:ſe oratores oẽs:q ubiq; ſint ætatis ſuæ audiuiſſe diu adeo ut q̃cũq; ĩ eis notanda ſint: memoriæ mãdarit:& tamẽ ex oĩbus oratoribus ſe iudicare ꝑſtantiſſimũ eẽ Craſſũ:& ꝓpterea dicit Craſſũ ipſum optime exornãdi partẽ tractare poſſe. Nõ aſſentãdi:

i.nihil dubitãs ne aſſẽtari uideat Craſſo q ei tantũ attribuã. Tulerit:ediderit:ꝓdiderit:ut Virg. Si duo præterea tales idea tuliſſet terra uiros. Tulerim.ſ.diu audiẽdo paſſus fuerim & diligẽter: qa nõ ſolũ diu ſed etiã diligẽter. Siqd ẽ.i.ſiqua dicẽdi peritia ẽ in me. Quod iam:hoc ẽ poſſũ ſperare me aliqd dicẽdo ualere:q tãto ingenio uiri:tanto ſtudio me audire ꝑgãt. Inſederit.i.infixũ ſit: ita ut aboleri nequiuerit. Atq; ego:Tandẽ cõcludit qdᷣ uolebat:poſtq̃ oſtẽdit ſe optimũ eẽ q iudicare poſſit. Is:talis qui bonoꝝ omniũ oratoꝝ auditor extiterim. Quantuſcũq;:moderate de ſe ipſo locutus ẽ.i.quãtũcũq; ualeã. Statuo:delibero:& iudico.ꝑmũ deliberamus:deide iudicamus. Totnumero. Tanta:magnitudine. Quãobrẽ:Nũc infert qdᷣ intẽdit:nõ eſt inquit abſurdum: ſi ex duabus partibus rhetoricæ facultatis:unã mihi aſſumpſerim:alterã Craſſo delegauerĩ. Hoc idẽ.ſ.præferẽdũ eẽ oĩbus oratoribus ætatis noſtræ. Partitio.i.iniqua diuiſio:ut ex duabus ꝑtibus: unã mihi:alterã uero Craſſo tradiderim. Crearo.i.naturaliũ bonoꝝ optione. Aluero:optimorũ ſcriptoꝝ imitatione. Cõfirmaro:locoꝝ:ſiue argumẽtoꝝ ĩſtructione. Crearo:Item ut bonis: & firmis ſit lateribus:& bono utitᷣ ordine ĩ trãſlatione.ꝑmo enim creatᷣ filius:deinde alitᷣ:poſtremo ueſtitᷣ. Et ueſtiendũ.i.tradã Craſſo:ut ei tradat ornamẽta dicẽdi:uidelicet elocutionẽ:q̃ cõſumitᷣ in ĩ exornatione uerboꝝ & ſentẽtiaꝝ. Veſtiũt:uerbis. Exornãt:ſentẽtiis. Tum Craſſus: Vrbane Craſſus:atq; facæte ĩ trãſlatione ꝑmanſit. Dicit.n.nihil ẽ Antonii:q mihi hũc oratorẽ ueſtiẽdũ:& exornãdũ tradas.Nam ſi parẽs optimus es:indignũ facies parẽte libero:ut quẽ creaueris:atq; alueris eũ ſine ueſtibus:& ornatu relinquas:ꝑſertim qum ſciamus te diuitẽ eẽ:qui hoc optime facere poſſis.

ꝑge ut īſtituiſti: neq; enim boni ē:neq; liberalis parētis quē ꝑcræarit:& eduxerit :eum nō & ueſtire : & ornare: præſertim qū te locupletē eſſe negare nō poſſis . Quod enim ornamētum:quæ uis:qui animus : q̄ dignitas illi oratorí defuit qui ī cauſa perorāda: non dubitauit excitare reū cōſularem:& eius diloricare tunicam : & iudicibus cicatrices aduerſas ſenis īperatoris oſtēdere: qui idē hoc accuſāte Sulpitio:qū hominē ſeditioſū: furioſumq; defēderet:nō dubitauit ſeditiones ipſas ornare: ac demōſtrare grauiſſimis uerbis:multos ſæpe impetus populi:nō īiuſtos:quos præſtare nemo poſſit : multas etiam re. p.ſeditiones ſæpe eſſe factas:ut qū reges eēnt exacti:tū tribunitia poteſtas eſſet cōſtituta : illā Norbani ſeditionem ex luctu ciuiū:& ex Cepionis odio: qui exercitum amiſerat:neq; reprimi potuiſſet:& iure eſſe conflatam.Potuit hic locus tam anceps:tam inauditus:tā lubricus:tam nouus:ſine quadam incredibili ui : ac facultate dicendi tractari ? Quid ego de.C.N.Manilii:

Neq; eſt boni:ille enim nec bonus nec liberalis parēs uidetur:ut quē filium creatū aluerit:atq; cōfirmauerit:eū ſine ueſtibus relinquat:atq; ornamētis. Eduxerit:educauerit:ut Terentius:Eduxi te a paruo. Præſertim:Iuſta cauſa eēt ſi parens ideo filiū nudū relinqueret:quia facultates ei nō ſuppeterēt:ſed qum tale nihil de Antonio dici poſſit:quippe quē locupletē eſſe cōfirmat:nō recte faciet eū ſine ueſtibus relinquere. Te locupletē.i.te diuitias orationis habētē. Quod enim:ex eo qđ antea fecerat Antonius:ꝓbat Craſſus ipſū habere uim:quæ ad exornandā orationē ꝑtineat. Nam ſi cauſas īquit difficiles atq; deſperatas tu ſolus ſuſtinuiſti:quid eſt qđ tibi nō ineſſe dicamus? Quæ uis.ſ.ꝑſuaſionis. Qui animus.ſ.concitationis. Quæ dignitas:ſ.uenuſtatis:quæ in geſtu & habitu corporis conſideratur. Reum:Aquiliū dicit:quē legimus belli Aſiatici reliquias cōfeciſſe:nō ille qui dē romano more:ſed qū fōtibus uenena miſcuiſſet:ad quarundā ciuitatū deditionem:qđ maturā quidem uictoriā fecit:ſed īfamē . Itaq; dies illi dicta eſt: ꝙ ueneno cū hoſtibus certaſſet : & romana arma:quæ ſacroſācta in id tēpuſ habebātur:medicaminibus ipſiuſ uiolauerit Hūc defendit Antonius ꝓductū in concionē:& cicatrices ſciſſis ueſtibus oſtēdens: quas aduerſo pectore accæperat:populo cōmiſerationem leniuit. Diloricare: Vſus eſt militari uerbo.nā diloricare ꝓprie eſt ſcindere tunicā:ut Nonio Marcello placet. Aduerſas:aduerſo pectore accæptas:in quo ſignificatur eū ſtrenue ac fortiter aduerſus hoſtes dimicaſſe: nō autē terga dediſſe. Cicatrix autē ſignū eſt uulneris obducti. Qui idē:Antonius qum defenderet Norbauū:ꝙ populū aduerſus Scipionē cōcitaſſet:qui exercitū amiſiſſet:oſtēdebat non eſſe criminī dādū:ꝙ populi ſeditio plærūq; reip.ꝓfuiſſet. Seditioſū:quia nō negabat ſeditionē cōcitatā eſſe a Norbano. Furioſū:nō ꝙ ipſe furioſus eſſet:ſed qui aliis furorē immiſerit. Præſtare nemo poſſit.ſ.certos reddere:quippe qui ꝓ uulgi mobilitate ꝓueniunt:Virgil. Scæuitq; animis ignobile uulgus.quis enim populi motus confirmet? Exacti:expulſi.Exigere enim expellere ſignificat : ut ꝓbande uobis an exigendæ ſint ꝑus? Multas:pēdet littera a ſuperiori. Seditiones:ſeditio populi ac tumultus ingēs aduerſus reges ꝓpter cædem Lucretiæ facta eſt:ut apud Titū Liuiū. Tum tribunitia poteſtas:Hoc quoq; a Liuio ſcribitur:ꝓpter cædē uirginiæ populū ſeceſſiſſe in Auentinū montē:hic creatos tri.plæ.eē:deinde ſenſim deſcēdebat ad hāc Norbani ſeditionē : & dicebat eā in re factā:nā ciues mœrore cōpulſos amiſſi exercitus:nullo modo reprimi potuiſſe. Luctu:qa lugebāt tot ciues romanos in exercitu fuiſſe deletos. Odio:quo ꝑciti erāt aduerſus Cepionē. Neq; reprimi:quā ſi uoluiſſet Norbanus repmere nō potuiſſet. Potuit hic:Exaggerat & rei & cauſæ difficultatē:ut maiorē uim oſtēdat eloquētiæ in Antonio:neq; enim difficile ē cauſas uulgares defēdere:ſed magnas ac ꝓpe deſperatas. Hic.ſ.defēdere populi ſeditionē iuſte factā:& eū qui ipſius ſeditionis auctor fuerat:nūne magnæ fuit eloquētiæ? Id demū eſt omni laude:omniq; admiratione ꝓſequendū. Anceps:dubius & periculoſus. Inauditus:inuſitatus. Lubricus.i.cauſa difficilis. Tā nouus.i.ꝑter cōſuetudinē. Vi.i.uehemētia oratoris. Facultate:quæ ex arte cōficitur.i. habilitate dicēdi. Nā facultas eſt habilitas quæ ex arte cōficitur:& ē cuiuſlibet artis genus. Quid ego:Si alia perſequi uellē quæ ſūma cū laude Antonius ſuſcæpit:ſuſcæptaq; defendit:nūne facile ꝓbare potero qđ dico? uidelicet poſſe illū unāquāq; cauſā ornare ac locupletiorē reddere. C.Manilii:Hiſtoria ē eiuſmodi:galloꝝ:ſenonū:teutonūq; :atq; tugurinoꝝ:qui ex ultimis galliæ regionibus:qū terram eoꝝ oceanus īundaſſet:nouas ſedes quærebāt.Primū impetū Syllanus:ſecūdū Manilius:tertium Scipio ſuſtinere nō potuerūt.fuſi igitur fugatiq; ſunt:& caſtris exuti.Sed Māilius ab abronibus

qđ eius gentis robur in exercitu fuerat: qui qum accuſatus eēt: ꝙ ſpoliatus caſtris eſſet: Antonius eū defendit: & in ea cauſa potiſſimū elaborauit: ut populū ad cōmiſeratione adduceret: qum oſtenderet nō ducis temeritate factū eſſe: ſed fortunæ: cui nemo reſiſtere poteſt. Pruſiæ: idē etiā defendit Pruſiam: ꝙ Hannibalē ab Antiochū ꝓfugum hoſpitio ſuſcæpiſſet: & ducebatur in ſuſpitionem: ꝙ de bello inferēdo romanis cogitaſſet. Cōmiſeratione: quā ꝓ. C. Manlio populo cōcitauit. Pruſiæ: Quia pruſia regē bithyniæ defendit: qui accuſatus fuerat: ꝙ Hannibalē ſuſcæpto: cogitaſſet de bello inferendo populo romano. Quid: ſcilicet dicā.

Quid de. Qu. regis cōmiſeratione dicā? quid de aliis īnumerabilibus? ī qbus nō hoc maxime enituit: qđ tibi omnes dant acumen quoddā ſingulare: ſed hæc ipſa: q̄ nūc ad me delegare uis ea ſēper ī te eximia & præſtantia fuerūt. Tum Catullus: Ego uero inqt in uobis hoc maxime admirari ſoleo: ꝙ qum inter uos dicēdo diſſimillimi ſitis: ita tamen uterq; ueſtrū dicat: ut ea nihil neq; a natura denegatū: neq; a doctrina non delatū: eē uideat. Quare Craſſe: neq; tu tua ſuauitate nos ꝑuabis: ut ſiqd ab Antonio: aut prætermiſſū: aut relictū ſit: nō explices neq; te Antoni ſiqd nō dixeris: exiſtimabimus nō potuiſſe potius: q̄ a Craſſo dici maluiſſe. Hic Craſſus: Quin tu inqt Antoni omittis iſta: quæ ꝓpoſuiſti: q̄ nemo nō hoꝝ deſiderat: qbus ex locis ea q̄ dicēda ſūt ī cauſis repiantur? quæ q̄q̄ abs te nouo quodā modo plæraq; dicūtur: ſunt tñ & re faciliora: & præcæptis ꝑuagata: illa depromenobis unde afferas q̄ ſæpiſſime tractas: ſēpq; diuinitus. Depromā eqdē īqt Antonius: & quo facilius id a te exigā: qđ peto: nihil tibi a me poſtulāti recuſabo Meæ totius ī dicēdo orationis: & iſtius ipſius facultatis

Quod. ſ. ſingulare quoddā tibi omnes dāt. Dant. ſ. cōcedunt. Acumen. ſ. inueniēdi quæ cauſæ utilia ſunt. omnes enim hoc tibi ineſſe cōcedunt. Sed hæc ipſa: ut nō ſolū habeas quæ ad iuētionē ꝑtinēt: ſed quæ ad elocutionē ſpectant. Delegare: deferre. Eximia: ſingularia: & præſtātia. Eximia dicūtur ab eximēdo: nā qđ a uulgo exemptū eſt: ſingulare dicitur: qđ in alioꝝ ordinem nō ſit redigendū. Tū Catullus: Catullus hic interlocutus ē: hoc ideo facit: ut ī terlocutione utatur eorum qui introducūtur ut faſtidium perpetuæ orationis tollat: & uarietate auditoꝝ animos retineat erectos. In uobis. ſ. o Craſſe & Antoni Dicendo: hoc ē qđ me admiratione tenet. Diſſimillimi. i. diuerſum dicendi genus ſequatur. Denegatū: nō delatū: pulchra eſt expoſitio. Quare: Quandoqdem pares in diſſimili genere dicendi eſtis: petimus a uobis: ut tu Antoni dicere peritēs ut cœpiſti: & tu o Craſſe ſiquid ab Antonio prætermiſſū fuerit: ſupplere nō recuſes. Explices: declares. Prætermiſſū. ſ. curſu dicēdi. Relictum: inchoatū: uidelicet qđ inchoauerit: & nō perfecerit. Neq; te: Et ſiquid nō dictū erit: qđ ad præcæpta huius facultatis ꝑtineat: nō ideo factū eſſe dixerimus: ꝙ neſcieris: ſed Craſſo dicendū delegaueris. Hic Craſſus: Qum hoc dixiſſet tum aliā interlocutionē Craſſus inſeruit: ut uarietatē faceret: Craſſus ita allocutus ē Antoniū: Quid opus ē inquit: ut narres quæ uulgo tradūtur ab oratoribus: de inuētione & elocutione? nō iſta requirunt Cæſar & Catullus audire: quæ uulgo docere ſolēt: ſed quæ in agēdis cauſis ipſe facere conſueuiſti. Quibus ex: Hoc nō dixerim: ꝙ tua oratio nō ſit mirifice ꝓbanda: quippe qui noua quædā: & mira dixiſti. Quanq̄: quāuis & noue dixeris & mire: tamē ſunt uulgaria. Peruagata: Oēs eni ferme de arte rhetorica ſcribētes: eiuſmodi præcæpta tradiderunt. Deprome: ꝓfer: manifeſta nobis: quæ ſint illa quæ facere ſoles.

DEPROMAM: Hoc ē caput ſextū de ꝑmo gñe ꝑſuaſionis artificialis: qđ docēdoꝝ auditoꝝ cauſa tradit: & argumētoꝝ acumē deſiderat. Depromā: Ita ingredit ad diſputationē: ut dicat: petis a me o Craſſe: ut oſtēdā qd ego faciā: & ubi īueniā ea q̄ ſæpiſſime tractē: nō deero tibi quominus obtēperē: Idq; faciā: ut qū poſtea a tē meo quodā iure q̄ſi debitū exegero: tu mihi negare nō poſſis. Exigā. i. q̄ſi debitū recipiā. Nā exigere ē debitū repoſcere. & aduertēdū ē: ꝙ hæc pars huiuſ libri per utilis ē. Nihil tibi: æquū enim ē: ut q poſtulās īpetrauit: poſtulatus deinde reddet. Meæ totius: Incipit nūc declarare repetēs breuiter ratiōnē illā artificialē ꝑſuadēdi: quot effectus intēdūtur: ſed primū ꝑcipiet quō docere poſſimus auditorē: uidelicet præcæpta dabit cōfirmādæ ratiōis noſtræ: & refellēdæ rōnis aduerſarioꝝ. Meæ orationis: quā ſeruare ſoleo ī dicēdo. Facultatis. i. copiæ dicēdi & facilitatis. Nā facultas facilitas dicit: ſed inter facultatē & artē hoc differt: ꝙ facultas ex arte ꝑficit: & ideo facultas dixit: quia uidelicet in omnibus cauſis iudicatus fuerit in dicendo excellere.

quā modo Craſſus ī cælū uerbis extulit: tres ſunt rationes: ut ante dixi: una conciliādorum hominum:altera docēdorum: tertia cōcitandorum. Harum triū ꝑtium prima lenitatem orationis:ſecunda acumen:tertia uim deſiderat. Nam hoc neceſſe eſt: ut is qui nobis cauſam adiudicaturus ſit:aut īclinatione uoluntatis propēdeat in nos:aut defēſionis argumentis adducat̃:aut animi ꝑmotione cogatur. Sed quoniā illa pars: ī qua rerum ipſarū explicatio:ac defenſio poſita eſt:uidet̃ omnem huius generis quaſi doctrinā cōtinere: de ea primū loquemur:& pauca dicemus. Pauca.n.ſunt: quæ uſu iā tractata:& aīmo quaſi habere notata uideamur. Ac tibi ſapiēter monēti.L.Craſſe libēter aſſentiemur: ut ſingularū cauſaꝝ defēſiones: quas ſolēt magiſtri pueris tradere:relīquamus: apiamus autē ea capita:ūde oīs ad oēm & cauſā:& orationē: diſputatio ducit̃. Neq; enī quotiens uerbū aliqđ ē ſcribēdum:nobis totiēs eius uerbi lr̄æ ſūt cogitatiōe cōquirēdæ:nec quotiēs cā dicēda ē totiens ad eius cauſæ ſepoſita argumenta reuolui nos oportet

Extulit.ſ.dū laudat cauſas quas ſemꝑ ægerim. Tres:Nā tres has ꝑſuadēdi ꝓꝑetateſ Antonius ſæpe noīauit. Ante.i.in ſuꝑiori diſputatione. Vna cōciliādoꝝ: Nūc dicit qd in unaquaq; iſtarum partiū ſeruādū ſit. Harū triū:uidelicet in cōciliādo facūdiā:& in docēdo acumē:in cōcitādo uehemētiā. Lenitatē:ut cōciliemus. Acumē:ut doceamus. Vim:ut cōmoueamus. Lenitatē: ſuauitatē quādā:ut nobis beniuolos efficiamus auditores. Acumē:ꝑſpicacitatē quandā īgenii.Nā acumē inueniēdi ē:neceſſe enim ē:ut q̄ cauſæ ꝓſint inueniat orator. Vim:uehemētiā:& acrimoniā orōis: q̄ auditoꝝ aīos quocūq; uelimus īpellamuſ:uł ad iram uel ad miſericordiā. Vt is: uel p̄tor:uel iudex:uel ppłs uel imꝑator. Propēdeat.i. ꝓpēſus & īclinatus ī nos ſit. Inclinatione:q̄ arte cōficitur:& hoc ad cōciliandū auditoris animū. Defēſionis qđ fit docēdo:ſi ſua ſponte inclinatus nō fuerit. Permotione:hoc ad cōcitandū ꝑtinet:ſiue ad iracūdiā: ſiue ad cōmiſerationem. Adducatur: Quia qum rationes noſtras uel ueras uel ueriſimiles uł neceſſarias uł ꝓbabiles adduxerimus:tūc īducit̃ auditor ut nobis faueat. Sed quoniam illa pars: Tria inq̄t ſūt:quæ ꝓpoſuimus ad ꝑſuadendū ꝑtinere ſ.docere:cōciliare:& mouere.hoꝝ autē p̄mum ē docere:ut cōſiderentur loci ex q̄bus argumēta ducātur:quibus omnē cauſā noſtram īſtruere:& aduerſariorū deſtruere poſſimus. De hac igit̃ ꝑſuadēdi parte p̄mū dicemus:deinde de cæteris ſubſequēter. Explicatio ac defēſio:unū ex altero ſeq̄tur:nam cauſā noſtrā explicādo defēdimus. Explicatio:qū.n.rōnes nr̄as exponimus:cauſā noſtrā cōfirmamus. Gn̄is.i.huius facultatis rhetoricæ:cuius finis eſt ꝑſuaſio. Ad ꝑſuadēdū aūt tria intēdūtur.ſ.docere:cōciliare:& mouere. De ea.ſ.ꝑte ꝑſuadendi q̄ ad docēdū ꝑtinet. Pauca:ideo inq̄ pauca dicemus:qa pauca ſūt minus nota. Vſu:cōſuetudine & lōga exercitatione. Nō tentatā.i.notā & tritā:aut qđ mihi nō diſplicet:tentā:inchoatā dixit:ut ſit ſēſus ab aliis iā īcœpta tractari. Ac tibi:Nūc ſpāliter rn̄det Craſſo:q ſupra adhortatus erat Antoniū ut p̄cæpta rhetoꝝ ꝑuulgata omitteret:neq;.n.ab oratore deſiderari. Aſſētiemur:uidelicet ne ſingula argumēta cuiq; cōſtitutioni ſubiiciamus:qđ facere ſolēt magiſtri huius artis: uidelicet rhetores:q de huiuſmodi arte p̄cæpta dāt. Aſſētiemur.i.tibi ī hac re libēter morē geremus o Craſſe. Defēſiones.i.argumēta a p̄cedēte qđ ſeq̄tur.nā argumēta p̄cedūt:ex argumētis uero defēſiōes cōſequūtur. Apiamus aūt.i.ipſoꝝ argumētoꝝ originē explicemus:ex q̄bus argumētis oīs cauſa cōfirmat̃:ac ſi diceret:uolumus p̄cæpta noſtra gn̄alia & nō particularia eē:ut qū gn̄a reꝝ tenuerimus ad oēm cauſā īſtructi ſimus. Capita.i.origines:quēadmodū capita fluminū fōtes & origīes appellamus.nā q capitula dicūt:ſatis latine nō loquūtur. Cauſā.i.cōtrouerſiā. Oīs diſputatio.i.oīs cōfirmatio.Nā cōfirmatio ē quædā quaſi diſputatio rei đ qua agit̃. Ad cauſam & orationē.i.orationem cauſæ:cū qua ipſa cauſa defenditur. Neq; enim:Per ſimilitudinē oſtēdit:quomodo uniuerſaliter argumentoꝝ loca tenere debeamus.Nam loci ſūt ſedes argumentoꝝ:quēadmodū inquit nō ſingulorū uerborū.i.dictionū litteras mente ꝑtractamus: qum dictionē aliquā ſcribere uolumus: ſed uniuerſaliter omnes litteras cognitas habemus:pari ratione uelim argumēta.i.locos nobis eē cognitos:quēadmodū promptas habemus litteras:qum uerbū aliquod ſcribere uolumus:ita ꝓmptos haberi locos uolumus:q̄bus oīs cauſa cōfirmet̃. Verbū:qđ græci τογ λογογ appellant.i.dictionē. Litteræ:quibus dictio ſcribit̃. Nec quotiēs:Satis enim ē:ut uniuerſas litteras mente notatas teneamus:qđ facere uidētur hi rhetores:q unicuiq; cōſtitutioni ſua argumēta ſubiiciūt quaſi ꝓpria.Nam ꝓpoſitis argumētoꝝ locis:facile erit eligere:quæ ꝓpoſitæ quæſtioni & cauſæ cōueniāt.

Certos:firmos:ſtabiles:notatos:& mẽtis noſtræ habitu ita pcæptos:ut oblitterari non poſſint. Cauſa:quæcũq; illa fuerit:ſiue cõiecturalis:ſiue diffinitiua:ſiue gñalis:ſiue parteſ eius:quas ſatis plane ſupra memorauit. Sepoſita:ſeparata:ſicut a rhetoribus fieri ſolet. Statim:ſua ſpõte:nulla noſtra cogitatione. Explicandã:tractandã:& cõfirmãdã. Occurrũt.i.nobis ſeſe offerũt. Sed hi loci:Et neqs forte exiſtimet in his locis oĩa cõſiſtere:admonet Antonius alia quædã neceſſaria eẽ oratoribus:qui aliquã ex his locis utilitatẽ capere uoluerũt:uidelicet multarũ rerũ ſciam:atq; experiẽtiã tenere:tũc demũ uſui poterũt eẽ. Hi loci:quos nũc oratori ꝑponere ſtatuimus

certos locos:q̃ ut litteræ ad uerbũ ſcribẽdum : ſic illi ad cauſã explicãdã ſtatĩ occurrũt. Sed hi loci ei demũ oratori ꝓdeſſe pñt:q̃ eſt uerſatus ĩ rebus:uel uſu:quẽ ætas deniq; affert:uel auditione:& cogitatiõe:q̃ ſtudio & diligentia præcurrit ætatẽ. Nã ſi tu mihi q̃uis eruditũ hominẽ adduxeris:q̃uis acrẽ & acutũ ĩ cogitãdo:q̃uis ad ꝓnũciãdũ expeditũ:ſi erit idẽ ĩ cõſuetudine ciuitatis:ĩ exemplis:ĩſtitutis:ĩ moribus ac uolũtatibus ciuiũ ſuorũ hoſpes:nõ multũ ei loci ꝓderũt illi:ex q̃bus argumenta ꝓmũtur:ſubacto mihi ĩgenio opus ẽ:ut agro nõ ſemel arato:ſed nouato:& iterato:quo meliores fætus poſſit:& grãdiores edere:ſubactio autẽ ẽ uſus:auditio:lectio:litteræ. Ac ꝑmũ naturã cauſæ uideat:q̃ nunq̃ lateat : factũ ne ſit:quærat᷑ an quale ſit? an qđ nomen habeat?

Ei oratori:uidelicet q uerſatus ẽ in rebus agendis:uel uſu:uel exercitatiõe uel peritia. Quẽ.ſ.uſũ & ſcientiã ac ſi diceret:ſi nulla alia ratione multarũ rerũ experiẽtiam cape poteſ:at potes longitudine uitæ:& nunc q̃ſi ꝑ tranſitũ oſtẽdit oratorẽ tũc demũ eẽ pfectũ:qũ ꝓuectioris ætatis eẽ cœperit. Vel uſu.i.q uſũ rerũ ab aliis pcipiẽdo:& intelligẽtia conſequẽdo cognouerit:etiã ſi iunior fuerit orator:& multa ab aliis pcepit: & multa ĩtelligẽtia conſecutus fuerit : tñ hãc facultatẽ:q̃ q̃ loq̃tur cõſeq poterit. Aetaſ:qa experientia niſi lõgi tp̃is eẽ nõ põt. Cogitatione:rerũ.ſ.quas acumine inueniẽdo tenuerit. Auditione:quas ab aliis pcipiẽdo didicerit. Studio:quãtũ ad cogitationẽ. Diligẽtia : quãtũ ad auditionẽ. Nã ſi tu:Rationẽ affert:cur uelit multarũ rerũ uſũ & experiẽtiã habere oratorẽ:qa tũc poterit magnã ex his locis capere utilitatẽ.nã ſi oĩa etiã locoꝝ argumẽta tenebit orator:tamẽ ſine experientia & ꝑcipue ciuitatis:ĩ qua uixerit:nõ ualde hæc illi ꝓdeſſe poterũt.ſenſus ẽ:Si bona ĩgenii:& naturalia adeptus fuerit:nõ tamẽ uſũ tenuerit:& rerũ ciuiliũ rationẽ habuerit:hi loci parũ ei ne dicã nihil ꝓdeſſe uidebunt᷑.uult ergo oratorẽ ex ciuitatis cõſuetudĩe:& ꝑ ſẽſibus hoĩum dicere:ut nõ ſolũ argumẽta ſua ui:ſed ex ſñia uulgi cõprobẽtur:& iudicũ. Quãuis.i.q̃tũ uis eruditũ:q doctrinam adeptus fuerit. Acrẽ:diligẽtẽ:& ꝓuidũ:Vir.Iã tũ acer curas ueniẽtẽ extẽdit in annũ.i.quẽlibet adduxeris mihi oratorẽ acrẽ. Acutũ.i.excogitãdo ingenioſũ:q acumine ĩgenii ꝑditus ſit ad iueniẽda quæ cauſæ ꝓſint. Expeditũ.i.etiã ſi doctrinæ:ac naturæ bona cõſecutus fuerit:rerũ aũt peritiã non tenuerit:utilitatis parũ capiet ex his locis. In cõſuetudine.i.in uſu agẽdoꝝ. In exẽplis.i.monumentis dictoꝝ uel factoꝝ. Inſtitutis.ſ.diſciplinã maioꝝ obſeruãdo. Moribus.i.rõnibus uiuẽdi. Volũtatibus:opinionibus:& uulgi ſtudiis. Hoſpes:peregrinus:alienus.i.niſi hæc oĩa tenuerit : q̃ ſine magna experiẽtia rerũ cõſequi nõ poterit. Subacto:Qualis igit᷑ eſſe debet orator:cui huiuſmodi loci utilitatẽ afferãt & uſũ? Subacto exercitato:& molito multarũ rerũ uſu:& ẽ tranſlatio ab agricultura. Nã terrra dicit᷑ eẽ ſubacta:qũ exculta:& molita fuerit agricolarũ labore:Virgil. Scrobibus mutata ſubactis.i.excultis:& molitis:ut plãta ſuccreſcere poſſit. Vt agro:Tũc enim dicit᷑ ager ille noualis:qũ frequẽter cultura renouat᷑. Nouato.i.quotannis exculto. Quo.i.ut:& ĩ trãſlatione ꝑſiſtit agri bene culti.fructus enim ꝓpria ex terra naſcũtur. Edere:de ſe dare:emittere. Subactio:i.exercitatio. Vſus:cõſuetudo agendarũ rerũ ciuiliũ:q̃s res ciuiles:& audiẽdo:& legẽdo:& doctrina pcipiẽdo cõſequi poſſumus. Litteræ:ſcia atq; doctrina. Ac ꝑmũ:Poſtq̃ dixit:quænã ĩ oratiore reqrant᷑:cui argumẽta de q̃bus ꝑcæpta traditurus ẽ uſui:atq; utilitati eẽ poſſint:nũc quõ cauſam cõſiderare debeat oñdit. Dicit.n.ꝑmũ exq̃rendũ eẽ:q̃ in cõſtitutione poſita ſit : deinde iudicationẽ inueniẽdã:ad quã oĩs ſuæ orationis rõnem cõferat orator:& recte quidẽ.nã qũ de locis ꝑcæpta daturus ſit:ex q̃bus argumẽta ſumũtur:ꝑmũ debet oſtẽdere:qd ſibi ꝓponat orator:ad qđ q̃ſi obiectũ orationẽ ſuã ĩtẽdat.hãc igit᷑ ꝑmũ docet inueniẽdã eẽ. Naturã.i.uim:& ꝓꝑetatẽ cauſæ.i. cõſtõnem Ne ſit:ꝑ qđ cõiecturã cõſtitutionẽ accipe. An q̃le:gñalem. An qđ nomẽ:diffinitiuã cõſtitutionẽ intellige:qum quærit᷑ de ui:& nomine uocabuli. Partes:In negocialẽ:& iuridicialem. Iuridicialis in abſolutã:& aſſũptiuã. Aſſũptiua in purgationẽ:& deprecationẽ. Purgatio : in imprudẽtiã: neceſſitatẽ:& fortunã. Negocialis:qa ſcidit᷑ ĩ ſcriptũ:& ſñiam:& cõtrarias leges.ſ.ambiguũ & contrariũ.

Quo:uidelicet genere cauſæ & cõſtitutione cognita. Naturali quadã.i.ſua ſpõte offertur:qa ſimulac ꝓpoſita ẽ cauſa:homines uidẽt:quid cõtrouerſiam faciat. Quid faciat cauſã:ex qua cõtrouerſia naſcit:ut uerbi gratia:Accuſatur furti Verres.hic cognoſcit orator etiã ſine illa præcæptione ac naturaliter intelligit:qd facit cauſam.Qum enim accuſator obiicit:ſurripuiſti bona illa?reſpondetur:nõ ſurripui.quæſtio erit an ſurripuerit?Ecce quomodo prudẽtia naturalis cauſam facit:uidelicet inficiatio.Surripuiſti ẽ inſtãtis accuſatoris:nõ ſurripui eſt inficiatio defenſoris:quæſtio ẽ an ſurripuerit?

quo perfecto ſtatim occũrrit : naturali quadã prudẽtia nõ his ſubductionibus:quas iſti docẽt : quid faciat cauſam:ideſt quo ſublato:cõtrouerſia ſtare nõ poſſit.deinde quid ueniat in iudiciũ:quod iſti ſic iubent quærere. Interfecit Opimius Gracchũ:quid facit cauſam:quod reipub.cauſa qum ex ſenatuſcõſulto ad arma uocaſſet hoc tolle cauſa nõ erit.At idipſũ negat cõtra leges licuiſſe Decius.Veniet igitur ĩ iudiciũ : licuerit ne ex ſenatuſcõſulto ſeruãdæ reip.cauſa?Perſpicua ſũt hæc quidem & in uulgari ſciẽtia ſita.Sed illa quærẽda:quæ ab accuſatore & defenſore argumẽta:ad id quod in iudiciũ uenit:ſpectanti ea:debeant afferri:atqꝫ hic illud uidendũ eſt : in quo ſummus eſt error iſtorum magiſtrorum :

Subductiõibus: ſurreptionibus: ſubtractionibus.Nam iſti rhetores artis ſcriptores : ſubductionibus cauſam facere docent. Dicũt enim ſubducto hoc: aut illo:cauſa non erit. Subducere ſignificat ſurripere: Terentius:Vbi primũ poterit ſtati ſe ſubducet. Quid faciat cauſã.i. cõtrouerſiam ut uerbi gratia:occidit Oreſtes parẽtẽ? ille reſpõdet:occidi:ſed iure.Nã illa parentem meũ occiderat:hoc ſubducto : nã illa patrem meũ occiderat:cauſa nõ erit: carpit ergo huiuſmodi rhetorum ſubductiones. Quid cauſã.i.cõtrouerſiã : ex qua cõſiſtit cõſtitutio:deinde ĩuenit iudicatio:q̃ ꝓpe dr̃ qõ iudicii:ꝙ ĩ ea oĩs iudicũ ſnĩa uerſat. Quod: More ſuo oñdit: qđ uulgo facere ſolẽt:deinde qd ipſe facere cõſueuerit. Denide:Cœpit ſuperius Cicero in ꝑſona Antonii ꝑcipere:qd oratori faciendũ ſit:ſimulac cauſã accæpit. Primo.n.dixit cõſtitutionẽ cauſæ eẽ inſpiciẽdã:deinde qõnem iudicii:quæ a nobis iudicatio appellat.hic etiã rhetores reprehẽdit:q cauſã certis qbuſdã ꝑcæptis:ſed tñ nõ neceſſariis obſcuriorẽ quodãmodo reddere uident.Dicit.n.magiſtros hoc facere:q qbuſdã ĩterrogatiũculis ad diſcipulos erudiẽdos utunt.Deinde redit ad ꝓpoſitũ:qđ ab initio ꝓpoſuerat:oſtẽdẽs qbus argumẽtis ĩ agẽda cã rhetores ĩſtituantur:ſed ꝑmũ docet:nõ eẽ ꝑtermittẽdũ qõnem ĩfinitã:magiſtri.n.de ea nihil ꝑcipiũt. Deinde:a ſuperiori lr̃a pẽdet. Quid:uidelicet cõſtitutio. In iudiciũ.i.qõ iudicii:quã iudicationẽ appellãt. nã ꝑmo qdẽ cauſa cognoſcẽda ẽ.i.cõſtitutio cauſæ:q ſit ex accuſatoris ĩſimulatione:& defẽſoris ĩficiatione:& ſicut ſupra dixi:interrogatiũculas iſtoꝝ rhetoꝝ carpit:deinde ipſius cõſtõnis iudicatio: q̃ ex defẽſoris rõne:& ex accuſatoris firmamẽto cõſtituit. Iſti.ſ.ꝑcæptores:& artis ſcriptores:& uerba ponit:qbus utũtur ꝑcæptores ad diſcipulos:hoc mõ:ĩterfecit Opimius Gracchũ? ita q̃ret ꝑcæptor:qd ẽ qđ cauſã facit?rñdet diſcipulus:reip.cã.Nã ſi reus reſpõdet:ĩterfeci:nihil remorabit iudiciũ:& cã nõ erit:niſi qd additũ fuerit. Hoc:qa ẽ factũ reip.cã. Vocaſſet.ſ.populum ad arma.Ecce quõ nũc oſtẽdit:qd faciat cauſã.ſ.iuridicialẽ:& aſſũptiuã.Aſſũptiua dicit eo ꝙ ab extranea re ſumit Sumit enim ab utilitate reip.qum fateat Opimius ſe occidiſſe Gracchũ:idqꝫ reip.cauſã:qđ nihilominus negat ab accuſatore licuiſſe:& ad hãc quæſtionẽ uterqꝫ ſua argumẽta:& rationes intẽdit.ille ut oſtẽdat licuiſſe:hic cõtra nõ licuiſſe. Ex ſenatuſcõſulto:Quia ſenatus ita ꝑcæpit : ut populus incitaret ad arma:&.C.Gracchus a lege agraria ꝓmulgãda ꝓhiberetur. Hoc.ſ.ꝙ interfecerit ex utilitate reip.& ꝙ ex ſenatuſcõſulto populũ cõuocauerit. Cauſa.i.cõtrouerſia nõ erit. Ipſum.ſ.Decium:q accuſabat Opimiũ:dicebat enim nõ licuiſſe Opimio facere cõtra leges:quæ ꝓhibent uim ĩferri tribunoplæ.Nam tri.plæ.erat Gracchus:qum hãc legẽ ferret.Scimus enim:ut apud.T. Liuiũ didicimus ſacroſanctũ fuiſſe trib.plæ.Quicũqꝫ eũ uiolaſſet:caput eius ſacrũ eẽt:& ĩmolaret:ac ſacrificaret. Veniet igit:Ecce qõ iudicii.ita inqt iſti docẽt ĩuenire cauſas ꝑcæptis qbuſdã mĩme neceſſariis.Nũne ꝑſpicua ẽ:& nõ neceſſaria?ac ſi diceret qs ẽ:q nõ uideat cãm eẽ nõ poſſe:ubi nulla fuerit cõtrouerſia.i.ubi ꝑtes ĩter ſe cõueniãt? In uľgari.i.nãli:& ſine arte. Sed illa:qũ ĩuẽta fuerit qõ iudicii:q̃ ut ſæpe iã dixerimus:ex rõe defẽſoris:& firmamẽto accuſatoris cõſtituit:argumẽtã q̃ ab oratore ĩueniũt:eo ĩtẽdent tã ab accuſatore:q̃ a defẽſore.Hãc.n.qõnẽ q̃ſi qđdã obiectũ ſibi ꝓponũt:ad qđ argumẽta ſua cõferũt. Ad id:uidelicet ad iudicationẽ:quo ſũmã argumẽtoꝝ uterqꝫ cõferat. Spectãti.ſ.accuſatore & defẽſore. Atqꝫ hic:Hoc loco reꝑhendit Antonius uulgo errare rhetores oẽs:q ĩfinitã qõnem a cauſis ſeparãt agẽdis:q̃ſi nihil ad oratorẽ ꝑtineat:qum etiã ĩ oĩbus cauſis uniuerſaliter de natura rei:& quæri poſſit:& debeat. Hic:ĩ hoc loco anteq̃ ulterius progrediamur.

ad quos liberos noſtros mittimus: nõ quo hoc quidem ad dicẽdũ magnope ptineat: ſed tamẽ: ut uideatis: q̃ ſit genus hoc eoꝝ: q ſibi eruditi uident̃: hebes atq; ĩpolitũ Cõſtituũt. n. ĩ partiẽdis orationũ modis duo gñа cauſarũ. Vnũ appellãt: ĩ quo ſine pſonis: atq; tpibus: de uniuerſo gñe quærat̃. Alteꝝ qd̃ pſonis certis & tpibus definiat̃: ignari: oẽs cõtrouerſias ad uniuerſi gñis uim: & naturã referri. Nã ĩ ea ipſa cauſa: de q̃ ante dixi: nihil ptinet ad oratoris locos Opimii pſona: nihil Decii. de ipſo enim uniuerſo gñe ĩfinita q̃ſtio ẽ; nũ pœna uideat̃ eſſe afficiẽdus: q ciuẽ ex ſenatuſcõſulto: patriæ cõſeruandæ cauſa: ĩteremerit: qũ id p leges nõ liceret? Nulla deniq; ẽ cauſa: ĩ qua id qd̃ in iudiciũ uenit: reoꝝ pſonis: ac nõ generũ ipſoꝝ uniuerſa diſputatiõe quærat̃. Quin etiã

Mittimus liberos: erudiẽdos intellige: & ideo diligẽter perſpiciẽdũ eſt. Magiſtroꝝ: q præcæpta artis tradũt. Eſt error: ꝙ in duo gñа materiã ſcindũt: de finito præcæpta tradũt: de ĩfinito uero nullũ oĩno uerbũ faciũt. de natura quærere: nihil aliud ẽ: q̃ de cauſa uniuerſaliter agere. Nõ quo hoc q̃dẽ ad dicendũ magnopere ptineat. i. nõ ideo dixi: ꝙ hoc ualde interſit: utrũ finite: an ĩfinite cauſa tractetur. Eadẽ enim ẽ ratio dicẽdi: cõſideratio autẽ uaria: & ideo errare uidẽtur: ꝙ de ea nihil oĩno præcipiãt: ut uerbi gratia: In cauſa Milonis & Clodii: quæ uulgatiſſima ẽ: accuſator inſtat: Interfecit Clodiũ Milo? interfecit: ſed iure. nam ille ſibi inſidias facientẽ gladio ꝓhibuit. Hæc cauſa ẽ finita pſonis: locis & temporibus. Perſonis: uidelicet Milo clodium. Locis: quia ĩ appia uia. Temporibus: ipſo meridie. Sed Antonius dicit: nõ ſolũ finite cõſiderandã eẽ cũ circũſtãtiis cauſã: ſed infinite ſine circũſtãtiis. Nam ſi primũ rei natura quæſita fuerit & eã orator ex cõmodo ſuo ꝓbauerit: facile erit cauſã ipſã certam: & finitã cõfirmare. Primo quidẽ quæritur; liceatne hominẽ interficere ſimpliciter? & hãc dicimus eẽ q̃ſtionẽ infinitã: neq; enĩ diffinit̃ pſonis: nec rebus: nec locis: nec tẽporibus: ſicut ipſe Cicero in hac cauſa facit: qui: ubi ꝓbauit licere hominẽ interficere: aditũ ſibi facile aperuit ad Milonem defendendũ: qum intulit: ſicui unq̃ hoc licuit: pfecto licuiſſe Miloni Clodium occidere: ergo hoc eſt qd̃ dixit: aliã eſſe finitã: & aliã infinitã quæſtionẽ: & ꝓpe eadem utranq; ratione tractari. Genus hoc eoꝝ. i. hæc cõditio huiuſmodi hominũ. Qui ſibi. i. tametſi pro iudicio ſuo uideantur eſſe eruditi: tamẽ ſiquis diligẽtius cõſiderauerit: uidebit eos ingenio eẽ hebetes. Impolitũ: rude: incultũ: ſine doctrina. Conſtituũt enim: Vere inq̃ rude: & incultũ ꝓbatur eẽ eiuſmodi genus hominum: duo enim genera cauſarũ ꝓponunt: & alterũ tantũmodo tractant. Impartiẽdis. i. diuidẽdis. Vnum. ſ. genus. Appellant: Mire dixit: quia cõmunis ẽ quæſtio de genere: ſicut appellatio noĩs cõmunis eſt. Alterũ. ſ. genus ꝓponunt. Perſonis: ut ſupra diximus Clodius & Milo. Temporibus: uidelicet quo tẽpore. ſ. meridie: quia meridie cædes facta eſt. In quo. ſ. genere finito: & circũſtantiis implicito. Occupati ſunt: Nam quomodo hæc finita cauſa tractari debeat tantũmodo pcipiũt. Diſtinctũ: ſeparatũ ab aliis ꝓpriis nominibus perſonarũ: locoꝝ: & tempoꝝ. Superius: ſed de illo ſuperiori genere infinito uerbũ nullũ faciunt. Vniuerſi generis. i. ubi uniuerſaliter de natura rei quæritur. Ignari: hoc faciũt ignari poſſe in omni cauſa de uniuerſo genere quæri: ĩ quo uis atq; natura ipſius rei cõſideratur. Vim: potentiã. Naturã: ꝓprietatẽ: ut ante dictũ eſt: ut ſi cõſideretur de natura cædis: qum oſtenſũ fuerit: utrũ aliqua cædes honeſta eẽ poſſit: hanc quoq; iuſtã probare poſſumus. Sed ſi nulla iuſta cædes eſt: nec ea quidẽ iuſta erit. Naturã: Et p exemplũ uult hoc oſtẽdere Antonius: ut facilius intelligi poſſit ab omnibus: ut in ea cauſa Opimii: quã ſupra ꝓpoſuit: poterimus inquit ipſius rei cõſiderare naturã: ſepoſita perſona: & loco & tẽpore: ut nũquid licuerit ciuẽ occidere? hic enim nullũ certæ pſonæ nomẽ affertur. Si ꝓbatum fuerit: licere aliquando ciuẽ occidere: facilius erit oſtẽdere: & hũc licuiſſe. De qua: ubi agitur de cæde Gracchi. Decii: qui accuſabat Opimiũ. De uniuerſo genere: uidelicet quæratur de ipſa ui: ac natura rei: uidelicet de cæde ciuis romani. Qui: Nõ qui interfecit Gracchũ: ſed qui interfecit ciuẽ: ut oſtendatur iure occidi ciuẽ ex ſenatuſcõſulto. Qum id per leges: Lex erat poteſtatẽ tribunitiã uiolari nõ poſſe: quia ſacroſancta erat. Nulla: Vt inquit oſtẽdimus fieri poſſe in hac cauſa Opimii: eodẽ modo inſtituimus omnẽ omnino cauſam: in qua de finito genere agitur: poſſe infinitum quoq; conſiderari hoc modo: Oreſtes matrẽ interfecit? quæſtio eſt finita. Infinita eſt nũquid aliquãdo liceat filio matrem interficere? & ideo ſenſus eſt: Nullam omnino cauſam eſſe: in qua genus finitum conſideretur: ideſt in qua quæratur de perſona: & cæteris circunſtantiis: in qua nõ poſſit de ĩfinito quæri: ideſt de natura rei. Nam ſi hoc ineſt: illud quoq; inſit neceſſe eſt. Quin etiam: Non ſolum inquit in his cauſis: in quibus factum conceditur; ſed in quibus factum negatur; in huiuſmodi cauſis

Illud: Nihil ad me pertinet hæc diſputatio: ut uelim cōtra eos diſputare: & eoꝝ negligentiā repre hendere. Sed illđ ad me: uoſq; in p̄mis Cotta & Sulpiti: ꝙ ſi rhetores iſtos ſequemur: īfinitas credemus cauſas eē: & ab his deterrebimur. Pertimeſcēda: quia niſi genera rerū ſpectemus: ſed ꝑſonas tm̄: nullo poterūt fine cōplecti: quēadmodū ꝑſonæ ſunt infinitæ: ita etiā cauſæ erūt īfinitæ: & ex oībus circūſtantiis ꝑſona potiſſima ē: & ideo eam elegit. Sin ad generū: uidelicet ut de genere rei q̄ratur atq; natura: remotis omnibus circūſtantiis: ꝑſonarum: locoꝝ: & tempoꝝ. Modicæ: menſura: & quātitate. Paucæ: numero: ut eas oēs tenere debeat orator diligēter: & memoriter: & ſobrie: abſolutiſſimū ē qđ dicit. Siquidē oīs ars diligētia: ingenio: & ſobrietare cōparatur. Diligētes: ꝓpter induſtriā. Memores: ꝓpter ingeniū. Sobrii: ꝓpter continentiā. i. uiuēdi rationem. Percurſas: Trāſlatio ab cantore: q tragœdiarū partes ſibi demandatas: p̄mo quidē ideo percurrit: deinde ꝑcurſas ī ſcænā decātat: eodē modo orator facere pōt de cauſis omnibus: ſi earū genera ꝑcurrere uoluerit nō perſonas: & cauſas circūſtātiis diffinitas. Niſi forte: Probat qđ ſuperius dixerat: nō perſonas ſed rei naturā eē cōſiderandū: tametſi res ipſa ſecū ꝑſonā trahat: aut illđ eſt inquit quod dixi: aut putatis cauſa. M. Curii ab alio didiciſſe Craſſū: & nō ipſius rei naturam ꝑcæpiſſe: ſed hoc nō eſt: igitur illđ ad ueritatē diſiūctiue ſufficit aliā partē eſſe uerā. Cauſam illā repetit: de qua etiā in ſuperioribus dictū eſt plenius: quomodo eā Craſſus defenderat. L. Craſſum. ſ. hunc: de eo enim loqtur: qui diſputationi intererat. Quā poſthumo: qui mortuo patre natus: quaſi poſt humationē eius. Nam. L. Craſſus. M. Cepionē defendebat: ꝙ Pomponii hæres eē deberet. Ea re: qđ didicerit ab alio. Ad cauſæ uim & naturā. i. ad ſūmam rei: ubi omnis cauſa nitit̄: nō in perſonis. In genere: uidelicet hæres ne eē deberet is qui ita inſtitutus eēt? ordo ē a ſuperiori oīs quæſtio erat in genere uniuerſo rei: atq; negocii uideret ne is hæres eē: & reliqua. In genere. i. quæſtione finita. Rei negociiq;: Res & negociū idē ferme eſt: niſi ꝙ negociū ad unū tantūmodo ꝑtinet: res uero ad oīa uniuerſaliter. Iſq; p̄us. ſ. q̃ teſtametū cōdere poſſit. Ille. ſ. Curius. Nā ſi natus nō eſt filius: ergo nō mortuus. quæſtio igitur incedere uidetur: nunqd Curius hæres eſſe debeat? Perpetui: Ideo inqt cōſideranda ſūt genera rerū: & præcipue qum agitur de iure: quia ſicut diximus in iuridiciali ꝑſonæ modū nō habēt ſi uoluerimus nō uim: ſed ꝑſonas cōſiderare: ad q̄s cauſa ꝑtineat. Perpetui: qđ ſemp idē eſt: nō mutatur ꝑſonarū uel tēpoꝝ uarietate. Infinita: & ad ipſū ius incōmodandæ ſunt ꝑſonæ: nō autē leges ꝑſonis: alioquin leges infinitas eē oporteret. Rationem dicendi & argumentoꝝ formas: alterū eſt expoſitio alterius. Formas. i. tractationes argumētoꝝ. In quo: iure. ſ. ꝓdiſcēdo. Impediūt: Cauſam nūc oſtēdit: quare iuriſcōſultoꝝ ſcientiā ꝑhorreſcāt nōnulli: quaſi infinitā quandā: atq; difficilē: id fieri dicit iuriſcōſultoꝝ culpa: qui ꝓ ſingulis quibuſq; ꝑſonis leges ſcribebāt: qđ fieri nō oportebat. Nam nō ius ciuile ꝑſonis: ut dictū ē: ſed ecōtrario ꝑſonas legibus accōmodare oportebat. Nā ſi ꝑſonis accōmodarētur leges: īfinitas eē eas oporteret. Quis. n. tot leges ſcribere poterit: quot ꝑſonis caſus īcidere pñt? ergo gñalia q̄dā iura ſcribenda ſūt: ad q̄ ſingulæ ꝑſonæ accōmodent̄. Impediūt: Multitudine reꝝ. nā ex multitudine reꝝ generatur cōfuſio: ubi enim multæ res fuerint: ibi ferme ordo eē nō poterit. ex cōfuſione difficultas: ſed cōfuſio īpedit: multitudo aūt deterret. Impediūt: cōfuſiōe. Deterrēt: multitudīe. Impediūt: Vere inq̄ nos deterrēt iuriſcōſulti: ꝓpterea ꝙ ita ſcͦpſerūt iuriſcōſulti ius ciuile: q̄ſi ſingulis ꝑſonis: aut uiris: aut mulieribus rñderēt: qum ecōtra ius ciuile gñale eē debeat: ad qđ omnes ꝑſonæ referātur.

Illud ad me: ac multo etiā magis: ad uos Cotta noſter & Sulpiti: quomodo nūc ſe iſtoꝝ artes habēt: ꝑtimeſcēda ē multitudo cāꝝ. ē. n. īfinita: ſi in ꝑſonis ponit̄ quot hoīes: tot cauſæ. Sin ad generꝝ uniuerſas qōes referent̄: ita modicæ & paucæ ſunt: ut omnes eas diligētes: & memores: & ſobrii oratores ꝑcurſas aīo & ꝓpe decātatas hēre debeant: niſi forte exiſtimatis a Manio Curio cām didiciſſe. L. Craſſū: & ea re multū attuliſſe: quā poſthumo nō nato? Curiū tn̄ hæredē Cepioni eē oporteret. Nihil ad copiā argumētoꝝ: neq; ad cauſæ uī: & naturā nomen Pōponii: aut Curii: ꝑtinuit: ī gñe erat uniuerſo rei negociiq;: nō ī tpe: nō ī certis ꝑſoīs: ac nominibus: oīs q̄ſtio: qū ſcͦptū ita ſit: Si mihi filius genitus: iſq; p̄us mo rit̄: & cætera: tū mihi ille ſit hæres ſi natus filius nō ſit uideat̄ ne is: q filio mortuo inſtitutus hæres ſit: hæres eē ꝑpetui iuris: & uniuerſi gñis qō nō hoīum noīa: ſed rōnē dicēdi: & argumētoꝝ formas deſiderat. In quo etiam iſti nos iuriſcōſulti īpediūt: a diſcēdoq; deterrent. Video. n. ī Catonis: & ī Bruti libris noīatim fere referri

Quid reſpōderit:Nō ꝙ reſpondēdū ſit ſingulis pſonis:ſed oībus ſuū ius tribuāt. Nā illud infinitū ē & imēſum:nō enim ita erat ſcribēdū ut ſingulis cōueniret:ſed genus qđ eēt oībus cōe. Credo Ironice carpit iuriſcōſultos q ſingulare quodāmodo ius ſcripſerūt. Credo inqt nō ī rebus:ſed ī hoībus eē diſcæptationē. Vt putaremus.i.qū hoies ſint inumerabiles:& caſus itē inūerabiles eē oportet & leges. Debilitati.i.ibecilliores facti multitudine cauſarū:nā qa multæ ſūt leges ꝓ reſpōſis iuriſcōſultoꝝ:iō cōfuſæ:qa cōfuſæ:ideo obſcuræ. Abiiceremus.i.deponeremus. Perdiſcēdi.ſ.ius

q̄d alicui de iure uiro:aut mulieri reſponderit: credo ut putaremus ī hoībus:nō ī re cōſultatiōis: aut dubitatio nis cauſā aliquā fuiſſe:ut qum homīes eēnt īnumerabiles debilitati a iure cognoſcēdo uolūtatē diſcendi ſimul cū ſpe pdiſcēdi abiiceremus. Sed hæc Craſſus aliquādo nobis expediet: & exponet deſcpta gn̄atī. Eſt enī: ne forte neſcias: heri nobis ille hoc Catulle pollicitus: ſe ius ciuile: qđ nūc diffuſū: & diſſipatū ē: ī certa gn̄a coactuꝝ & ad artē facile redacturū. Et qdē īquit Catullus: haudquāq̄ id eſt difficile Craſſo: q & qđ diſci potuit de iure didicit: & qđ iis: q eū docuerūt defuit: ipſe afferat: ut q̄ ſint in iure uel acute deſcribere: uel ornate illuſtrare poſſit. Ergo iſta inqt Antonius: tū a craſſo diſcemus: qū ſe de turba: & a ſubſelliis ī ociū ut cogitat: ſolitudinemq; cōtulerit. Iā id qdē ſæpe: inqt catullus: ex eo audiui: qū diceret: ſibi certum eſſe a iudiciis cauſiſq; diſcedere. Sed ut ipſi ſoleo dicere: non licebit: neq; .n. ipſe auxiliū ſuū ſæpe a uiris bonis fruſtra īplorari patief: neq; id æquo aīo feret ciuitas: quæ ſi uocē. L. Craſſi carebit ornamēto quodā ſeſe ſpoliatā putabit. Nā hercule inqt Antonius ſi hæc uera a Catullo dcā ſūt tibi mecū ī eodē ē piſtrino īſtituto Craſſe uiuēdū: & iſtā oſcitātē & dormitātē

ciuile:pulchra differentia. Illud enim icipiēdi:hoc uero pficiēdi ē:q icipit diſcere dicit:q pdidicit pfeciſſe. Sed hæc Craſſus: Quod cæteri iuriſcōſulti facere noluerūt: ut ius gn̄ale ſcriberēt &.non ſinglare:hoc ē ꝙ Craſſus dixerat i diſputatione ſua ſe ſi ociū ſibi daret:in gn̄a diſtincturū eē ius ciuile. Expediet:quaſi cōfuſū. Nā expedire ius ē in certū ordinē digerere. Exponet.i.obſcura aperiet quaſi difficilia. Eſt eni:Et qa nō iterfuerat Catullus diſputationi Craſſi: ubi pollicitus fuerat ſcripturū de iure ciuili:ideo declarat hæc Catullo. Ne forte neſcias.i.ut ſcias:ut tibi hoc nō ſit ignotū. Coacturum. cōgregaturū: collecturū id qđ nūc diffuſū eſt:Virg. Tityre coge pecus. Diffuſū & diſſipatū.i.nec ordinatū: nec cōtinuū. Catullus:Hic ꝓbat & cōmendat qđ facturū ſe ꝓmiſit Craſſus:ut quæſtiones iuris ciuilis q̄ſi corpus quoddā efficiat:ſicut artis:& dicit Craſſus oīa q̄ ad ius ciuile pertinebāt pdidiciſſe:& ſiquid deeſſet ipſū facile additurū ex facultate ſua. Qui & quod omnia quæcunq; de iure ciuili diſci poſſunt:ipſum didiciſſe. Docuerunt eum.ſ.ius ciuile diſcere: uidelicet qđ inuentū eſt. Nam quæ inuēta ſunt diſcere poſſumus:quæ autē nondū ſunt inuēta:inuenire oportet. Afferat:addat. Vt quæ:Et declarat quæ ſuperius dixit: & ſingula ſingulis referēda ſunt. Deſcribere:quæ didicit inuēta. Illuſtrare:quæ inuētis adhibebit. Apte:cōmode diſtinguēdo. Ornate.ſ.id qđ erit adhibendū. Ergo:Quandoquidē Craſſus ſe ius ciuile deſcripturū generatim pollicitus eſt:& tu etiā affirmas id facile fieri poſſe a Craſſo:ergo expectabimus ius ciuile: & tūc deniq; nos etiā id diſcemus. A turba.i.a iudicialibus cauſis in foro peragēdis. A turba:a multitudine populi:ubi quæſtiōes habētur. A ſubſelliis:nā ſubſellia ſūt tribunoꝝ quæſtoꝝ triūuiroꝝ & cæteroꝝ huiuſmodi minora exercētiū magiſtratuū tribunalia. Iā id:Recte inqt Catullus dixiſti Antoni:nā egoipſe ex Craſſo pcæpi fore:ut aliquādo ſe ſub huiuſmodi cauſis forēſibus remoueat. Certū:ſtatutū ac deliberatū. A iudiciis.i.a cauſis iudicialibus. Sed ut:Sed nō licebit: tametſi nūc habebat ī aīo. Nā amicis ſuis & familiaribus deeſſe nō poterat:q ab eius eloquētia quotidie auxiliū depoſcūt. Neq; ciuitas.i.nec ꝑuate nec publice hoc Craſſo cōcedet:ut ſe a foro liberet. Nā & amici eū cogēt ꝑuatim ſibi auxilio eē:& reſp. eū ꝓ ſe dicere coget:ut ſtudiis ſe dedere nō poſſit. Nā ſine. L. Craſſi eloquētia nō ualeret ciuitas ſuā dignitatē obtinere. Nā hercule:Hic Antonius ſi ueꝝ inqt ē o Craſſe qđ Catullus dixit:ut tibi nec p rēp. nec p amicos ocio frui liceat:neceſſe ē ut uitā noſtrā in ppetuo labore cōſumamus. Piſtrinū appellat laborioſū ſeruitiū ſilitudine trāſlata a ſeruis: q ob noxiā a dn̄is ī piſtrinū tradūtur:ut Terē. Daue te in piſtrinū dedam. Piſtrinū agendarum in foro cauſarū laborē:& publice & priuatim appellat. Et iſtam oſcitantē:dormitantē & ſomnolentam.q.d.ocioſam:eo ꝙ oſcitare ꝓprie ſignificāt dormitare:ab oris hiatu: ut dormitātes uidemus.

in iis ipſis:ubi de facto ambigit̃: cæperit ne contra leges pecunias.p.detius:̃argumẽta & criminũ & defenſionis reuocẽtur oportet ad genus & ad naturam uniuerſam ꝙ ſũptuoſus:de luxuria: ꝙ alieni appetẽs.De auaritia: ꝙ ſeditioſus:de turbulẽtis:& malis ciuibus:ꝙ a multis arguit̃:de gñe teſtiũ.Contraqꝫ:q̄ pro reo dicent̃: oĩa neceſſario a tẽpore:atqꝫ hoĩe:ad cõmunes reꝝ & geneꝝ ſũmas:reuoluent̃.Atqꝫ hæc forſitã hominũ:nõ oĩa: que ſũt ĩ natura reꝝ:celeriter aĩo cõprehẽdẽti: ꝑmulta uideant̃: q̄ ueiant ĩ iudiciũ:tũ ꝙ de facto q̄rat̃: ſed tñ criminũ ẽ multitudo nõ defẽſionũ:aut locoꝝ infinita.Que uero:qum de facto non ambigitur:quæruntur: qualia ſint ea:ſi ex reis numeres:& innumerabilia ſunt:& obſcura:ſi ex rebus ualde & modica: & illuſtria.Nã ſi Mãcini cãm ĩ uno Mãcino ponimus: quotiẽſcunqꝫ is quẽ

inuenimus fieri poſſe hãc uniuerſalẽ quæſtionẽ:& exẽplo ꝓbat huius Decii:q accuſatus eſt:deinde ꝙ ipſe actionẽ ſuſcæpit aduerſus Opimiũ pecunia corruptus. hæc qõ erit de facto.Nũqd ſit Opimius pecunia corruptus:̃hoc modo:Accæpiſti pecuniã:̃nũ accæpi.qõ erit:nunqd pecuniã accæperit:̃& iõ dixit:nõ ſolũ ĩ his cauſis:ĩ qbus factũ cõcedit̃:ſed etiã qũ factũ negat̃:poſſe eẽ uniuerſi gñis qõnem. Cõtra leges:Quia lege cynthia:ut Cornelius celſus docet:cautũ ẽ antiqtus:neqs ob cauſã porandã pecuniã donũue accipiat. Cæpit:Oñdit ĩ hac quoqꝫ cauſa Decii argumẽta oĩa ad genus.i.infinitã qõnem referri: hoc mõ: uidelicet luxuria:ſeditioſi:& mali ciues teſtimonia ſũt uĩa:ğ argumẽta ab ipſis ſũpta uĩa erunt: neqꝫ enim de unius:aut alterius auaritia:ſeditiõe: aut teſtimoniis agit̃:ſed gñaliter. eſt aũt ordo a ſupiori:argumẽta de luxuria:qa ſũptuoſus ẽ: & d̃ auaritia:qa alieni appetẽs:& ſic de cæteris reuocent̃ oportet ad genus. Sũptuoſus:Quia uerisimile ac ꝓbabile argumẽtũ cã pecuniæ aliqd feciſſe hominẽ:ſi ſũptuoſus ẽ.Nã ideo ẽ auidior ad rẽ:ut ſumptibus ſufficiat. Auarus aũt aliena appetit:ſeditioſus & malus ciuis ꝑturbat qetos: ſed talis ẽ Decius:ergo & cætera. Decius: Oĩs q aliena appetit auarus ẽ.Atq aliena appetit Decius:igitur auarus ẽ. Quod ſeditioſus & turbulẽtus:Pari rõe de turbulẽtis.Oĩs ſeditioſus ciuis turbulẽtus:& malus ciuis ẽ:ſed Decius ſeditioſus ẽ:igit̃ turbulẽtus & malus. De gñe teſtiũ:Quãdo cõtra aliquẽ teſtimonia dicũt:is nocẽs ẽ:atq hæc oĩa ĩ Deciũ concurrũt:ğ nocẽs ẽ.In hac igit̃ cauſa:nihil de facto ambigit̃:põt etiã de natura rei cõſiderari:& qõ hæc inueniri.Nã ĩ rebus:ubi factũ cõcedit̃:minus mirũ ẽ:poſſe gñalẽ qõnẽ tractari:ſed ĩ hoc: ubi negat̃ factũ:uidet̃ eẽ difficilius. Cõtra quæ:Eodẽ modo dicimus de argumẽtis:qbus defẽſor utit̃: poterit ea trahere ab uniuerſo gñe:& uniuerſale appellat̃.Dixit de argumẽtis:q̄ cõtra Deciũ dici poſſet.ſiqs eũ accuſaret:ꝙ corruptus.L.Opimiũ ad ppl̃m accuſauerit:eodẽ modo dicere poſſũ de argumẽtis:q̄ ꝓ eo dicerẽtur:ſiqs accuſatũ defẽderet. Cõtra:ecõtrario. Reuoluẽtur.i.reuocabũtur. A tẽpore.i.a circũſtãtiis:q̄ finitã cauſã oſtẽdũt. Ad cões ſũmas.i.uniuerſalitates.Cicero ad Herẽniũ: & ſi ſũmatim:& nõ particulatim narrabimus. Atqꝫ hæc:Probat a cõſequẽtibus:genera rerũ eẽ conſiderãda:qa ſiqs ea minus ꝑſpiciet:putabit ĩnumeras eẽ qõnes iudicioꝝ.Sed qũ de facto inqt q̄rit̃:& ſi infinita pñt ĩcidere crimina:ea tamẽ oĩa eadẽ ratione tractãtur.Qum uero de q̄litate facti ambigit̃.ſi ꝑſonas cõſideres:infinitũ hoc erit:& difficile.ſi res:finitũ & facile.Ita ĩ cõiecturali cõſtitutione crimina ĩ negociali ꝑſonæ modũ nõ habebũt:ſi a rerũ gñe diſceſſeris. In natura rerũ:q̄ ſeorſum a circũſtãtiis cõſiderat̃. Hominũ.i.is q ea gña ꝑſpicere nõ poterit:ĩfinitas̃ iudicioꝝ qõnes eẽ putabit & hoc cõtinget ei:ſiue cõiecturalis:ſiue generalis quæſtio fuerit.Si cõiecturalis cõſtitutio fuerit: crimina modũ excedũt.ſi generalis: ꝑſonæ:ut modo dicebat̃.Sed crimina tametſi infinita ſint:de quibus dubitari põt:facta ſint nec ne:ĩ oĩbus tamẽ tractãdis una ratio erit:ſiquidẽ ipſa uniuerſaliter cõſideres ſine circũſtantiis:ut furtũ:ut cædem:ut incæſtũ per ſe:nõ furtũ uerris:aut cædẽ Milonis:aut ĩcæſtũ Clodii. Ex reis:ex ꝑſonis. Innumerabilia & obſcura.i.multa ſunt: ac difficilia. Modica: ſingula ſingulis reddẽda ſũt. Modica:oppone innumerabilibus. Illuſtria:oppone obſcuris. Innumerabilia:quia multæ:& ĩnumeræ perſonæ ſæpiſſime eiuſdẽ criminis accuſantur. Obſcura:nã quẽadmodum multitudo obſcuritatem:ita paucitas claritatem generat. Nam ſi:Et ut exemplo planius fiat:quod obſcurius dixiſſe uidebatur Cicero:nobis cauſam Mãcini proponit. Cauſa hæc eſt negocialis.Ambigitur nunquid Mancino poſtliminium eſſe poſſit:̃ Mancinus miſſus ẽ cum imperio aduerſus Numantinos:qui cum exercitu intercæptus in ſummum ſalutis ſuæ exercituſqꝫ ſui diſcrimen uenit:quare cum hoſtibus pacem iniuſſu populi romani fecit: quam ſenatus non probauit.Itaqꝫ decreuerunt ipſum hoſtibus tradere.Fecialis enim:& paterpatratus Numãtinis dedendum ducũt:a quibus ille non recæptus romam rediit:quæritur:nũquid ei poſtliminiũ eſſe poſſit:̃

Paterpatratus:Dicebatur is qui pꝛæerat fœderi patrādo.Nam patrare ſignificat cōficere:ide pa-terpatratus.In hac cauſa:ſi quæſtio fuerit:nūqd Mancino:qui hoſtibus deditus erat:& ab hoſtibus nō recæptus:poſtliminiū eē debeat?Quotiēſcūq; recæptus nō erit:is q deditus fuerat hoſtibus: noua cauſa inſtituēda erit. Sed ſi pſona ſepoſita: quærit̃ nūquid ei:qui deditus fuerat:& nō recæptus poſtliminiū eē debeat?Iam nō finita erit hæc quæſtio:ſed infinita.oēs enim cauſæ ad hoc q̄ſi genus referēdæ ſūt:ſi omnibus q dediti fuerint:& ab hoſtibus nō recæpti:ei poſtliminiū eē poſſit: ergo &

Paterpatratus dediderit:recæptus nō erit:totiens cauſa noua naſcet̃:ſin illa cōtrouerſia cauſā facit:uideat̃ ne ei quē Paterpatratus dediderit:ſi is nō ſit recæptus poſtliminiū eē:nihil ad artē dicēdi:nec ad argumēta defenſionis Mancini nomē ptinet.At ſiqd affert præterea hoīs:aut dignitas:aut īdignitas extra quæſtionē ē:& ea tamē ipſa oratio:ad uniuerſi generis diſputationē referat̃ neceſſe ē.Hæc ego nō eo cōſilio diſputo:ut homīes eruditos redarguā:q̄q̄ reprehēdēdi ſūt:q ī genere definiendo iſtas cauſas deſcribūt:in pſonis:& in tēporibus poſitas eſſe.Nam &ſi incurrūt tēpora:& pſonæ:tamē intelligēdū eſt:nō ex his:ſed ex genere quæſtionis pēdere cauſas ſed hoc nihil ad me: nullū enim nobis certamē cū iſtis eſſe debet:tantū ſatis ē intelligi:ne hoc quidem eos conſecutos:qd̃ in tanto ocio etiā ſine hac forēſi exercitatione efficere potuerūt:ut genera reꝝ diſcernerēt:eaq; paulo ſubtilius explicarēt.Verum hoc ut dixi:nihil ad me.

Mácino.pari ratione:ſi ecōtra pbatum fuerit: nemini poſtliminiū eſſe:q hoſtibus deditus fuerit:& non recæptus:& inde ad ppa reuerſus: nec Mácino quidē. Videat̃.ſ.uideat̃ ne in pſtinā libertatē eē reſtitutus? Si is: Ecce quō excludit pſonam. Nam gnāliter dicit ſi is tātū modo:& nō Mancinus ſiue alius. Nihil ad artē.i.nō ptinet ad argumēta: quæ ab oratore arte quadā & ratione inueniūtur.Nā unū ē ex poſitio alterius. At ſiqd:q̄uis inqt ex dignitate:uel indignitate pſonæ.i.ex honeſtate hominis:aut turpitudine ſumūtur argumēta:tn̄ ea ad quæſtionē generis referēda ſūt. Siqd.ſ. argumētorū:ut ſi dignitas fuerit ualeat ad defenſionē.ſi indignitas:ad accuſatiōem. Vtrūq; complectit̃.ſ.turpitudinem & honeſtatē. Extra qūæſtionē:quia hæc indignitas nō pertinet ad hāc cauſam poſtliminationis.

Indignitas:Nam indignus eē uidetur in priſtinā libertatē reſtitui:qui ſe turpiter hoſtibus dederit hæc indignitas nō ptinet ad naturā rei:nūquid is qui deditꝛcius fuerit:& nō recæptus ab hoſtibus ī priſtinā libertatē reſtitui poſſit?ſed tamē q̄uis extra quæſtionem ſint: ad quæſtionē ipſa referenda ſunt:ut ſi ei qui deditꝛcius fuerit:& nō recæptus:poſtliminiū eſſe non poteſt:ergo nec Mancino: q præſertim ignauia ſua gratiā nullam a populo romano mereri debet:ꝙ turpiter ſe hoſtibus dederit.i.multo minus huic q̄ aliis ppter eius ſocordiam. Ea.ſ.dignitas uel indignitas. Referatur:ad quæſtionem quā pauloante dicebā. Hæc ego:Nō inquit hæc dixerim reprehēdendi cauſa:ſed admonēdi potius.excuſat enim inuidiā:ne ſolus multis:& eruditis uiris cōtradicere uideatur. Quāq̄:Digni inquit ſunt:qui reprehēdantur:qui qum quæſtionū duo genera eſſe dicāt.ſ.finitum:& aliud infinitum.Infinitū genus ita diffiniunt:ut nō generis alicuius uim: ſed pprietatem indiuidui explicare uideantur:quippe qd̃ ppriis nominibus perſonarū:locorum & temporū determinatū ſit.

Iſtas cauſas:facti:nominis:& generis.i.cōiecturales:diffinitiuas:& generales. Nam &ſi: Quāuis inquit ſecum trahant perſonas & tēpora cauſæ:tamē in his ipſis cauſis:nō de pſonis:ſed de uniuerſo genere cauſæ quærendū eſt:ut qum quæritur de adulterio:aut de furto.pmo conſiderare debemus naturā rei.i.ipſius furti:ut uerbi gratia:Furtum cōmitti ſolere a cupidis:a ſumptuoſis:aleatoribus.deinde furtū ſecum trahit perſonā:aut locū:aut tempus:quia neceſſe eſt:ut factum fuerit ab aliquo:aut nocte:aut die:& alicubi. Ex his.ſ.tēporibus:& perſonis. Sed ex genere:Vt in Mancini cauſa demonſtratū eſt:ut quæritur:nō de Mancino ſtatim:ſed prius:an deditꝛcio:nō recæpto quiſquis ille fuerit:poſtliminiū eſſe poſſit. Sed hoc nihil ad me.ſ.pertinet.h.d.reſpiciens ad id qd̃ ſuperius ait:non ut redarguam. Cum iſtis:Contemptim locutus eſt.Nam hoc pronomen dici ſolet de his:qui paruiſiunt.non ideo locutus ſum:ut uelim cum huiuſmodi hominibus intendere certamen:ſed tamen reprehendendi ſunt. Nec hoc conſecutos.Et oſtendit reprehendendos eſſe: qa ipſi ne in ſummo quidem ocio genera conſiderare potuerunt:quod cauſidicus:ideſt forenſibus rebus occupatus uidere:& intelligere potuit. Sine hac:Probat ocium ſuperfuiſſe illis quippe: qui ī forenſibus negociis occupati non eſſent. Diſcernerent:ſcilicet a cauſis certis:& diffinitis. Paulo ſubtilius:quam nos uidelicet.

Beatoꝝ:ironice dixit:nam ita dixit beatoꝝ:ac ſi diceret iuriſconſultoꝝ:qui ſibiipſis beati eē uidētur. Arriſit hic Craſſus leniter:Craſſus quia Catullus dixerat ſapientiā hanc oſcitantē ſcæuolarū:& cætera iuriſconſultoꝝ:eo ꝙ Craſſus & ipſe erat iuris ciuilis ſciētia peritus:ideo arriſit ꝙ oſcitātē iuris ciuilis ſcientiā appellaſſet. Et pertexe: ac ſi diceret de hac ſcia iuris ciuilis poſtea uidebimus. Pertexe:perge:ꝑfice.tranſlatio pulchra a textoribus:qui p̃mo telam ordiūtur:& orſam deinde texunt. Me tamē iſta oſcitās:Sed tamē interea ſcias uelim ſapientiā hanc iuris ciuilis:quā tu oſcitātē appellas:me qum ī ociū relicto foro & cauſiſ cōtulero tūc deniq; facturā:ut libere uiuā remotus a ſeruitio fori. Huius quidem loci:Redit ad diſputationē ſuā Antonius recreatis interloquendo animis.Eſt aūt ordo a ſuperiori:huius loci finis ē: ut q ſtudioſi eēnt dicēdi comprehēderent materiā orationis & reliqua.huius autē loci uidelicet cauſas nō in ꝑſonis poni debere:ſed ad generū quæſtiones referri. Modo i.pauloante īcœpi. Finiſ.i. huc tēdit ratio diſputatiōis huius. Omnia quæ in dubium.i.de qbus ambigi poſſūt. In dubiū.i.in cōtrouerſiā:ſiue de facto:ſiue de nomine facti:ſiue de qualitate facti ambigatur. Varietate.hominū ac tēpoꝝ: Hoc ē nō in circūſtātiis ꝑſonarum ac tēpoꝝ uariis & infinitis. Sed in generū cauſis atq; naturis.i.gn̄alibus cauſis & quæſtionibus. Genera aūt Sed ut perſonæ loca & tempora ſūt infinita:ita genera rerū:hoc eſt uis atq; natura rei de qua agitur:& ſi ſecū trahūt circunſtantias tamē pauca eē cōprobātur. Numero ſed etiā paucitate.i.genera rerū nō ſolū eē numerabilia uerū etiā pauca.Multū enim intereſt:utrū aliqua numerabilia ſint:an pauca?Nā ſexcētoꝝ ſūma numerari poteſt:& nō ſūt pauca:at uero qnq; uel ſex pauca ſūt. Cuiuſq; generis.i.cuiuſq; cōſtitutionis. Studioſi q eēnt dicēdi.i.eloquētiæ. Omnibus locis.i.oēs cōſtitutiōes:cōſtitutionūq; partes ſuis locis deſcriptæ eēnt atq; inſtructæ. Deſcriptā:ꝓpriis. Inſtructā:ualidis.ſ.ad cōfirmandū argumētis. Ornatā rebus dico & ſētētiis:quia uidebat ornatā ad uerboꝝ cōpoſitionē poſſe referri: ideo ſubiūxit rebus & ſentētiis:nequis tm̄modo uerbis ornatā itelligeret. Ea ui ſua uerba pariāt: Ex locis enim naſcūtur argumēta:ex argumētis res atq; ſentētiæ.ex his aūt ſua ſibi uerba pariūtur. Ea ui ſua.i.ꝓprietate ipſa rerū atq; ſentētiarū. Pariāt:quia ſimulatq; aliquis rē tenuerit:facile ſuis illā poterit uerbis explicare. Quæ ſemp ornata:hoc ꝑtinet ad eam partē elegātiæ:quæ latinitas dicitur:ut ꝓpriis uidelicet uerbis unūquodq; dicat. Ac ſi uerū quæritis:Et ſi inqt ſnīam meā ſcire uultis:neq; enim id ego cōfirmo:ſed dico quid mihi uideatur.cenſeo oportere ante oratorē ꝓmeditatū eē:& hoc quaſi ꝓpriū habere:ut argumētis rē quālibet de unaquaq; cōſtitutione cōfirmare poſſit:nō tamē primū delata cauſa cogitare. Hoc inſtrumētū.i.hæc argumēta quibus cauſe inſtruuntur:nam argumētis cauſa munitur:quibus ea cōfirmatur. Et geneꝝ uniuerſoꝝ:ne obiiciat quō poterūt ad cauſā referri argumēta anteq̄ nobis ꝓpoſita ſit:ſed dixit ad cauſā generū uniuerſorū & nō ꝑſonarū:ꝙ ſi ꝑſonarū dixiſſet:hoc recte obiici poſſet. Generū uniuerſorū.i.quæſtionū ut dixi. In forū.i.ad cauſidicandū. Scrutari.i.excogitare. Locos:declarat quid ſit locus. Quæ quidē omnibus:Et hæc inquit argumēta quæ ſumūtur a locis:ſiquis ſe mediocriter exercuerit facile cōſequatur. Mediocriter.i.nō ualde fuerit ī his īmoratus. Studio:ingenii. Vſu:induſtriæ. Sed tamen:Sed hæc argumēta iuenire & cōcipere.poterimus.quæ ad uniuerſū uniuſcuiuſq; cauſæ genus referēda ſūt:ſi ad locos animū noſtrū cōtinuo intēderimus. Ad ea capita.i.ad eā originē & fōtes.

ſapientiā ſcæuolaꝝ & cæteroꝝ beatoꝝ ocio cōcedamus. Arriſit hic craſſus leniter. Et ꝑtexe modo īquit Antoni: qđ exorſus es: me tn̄ iſta oſcitās ſapiētia: ſimul: atq; ad eam cōfugero ī libertatē uīdicabit. Huius qdē loci quē modo ſū exorſus: hic ē finis īquit Antonius: quoniā intelligit: nō ī hominū īnumeralibus ꝑſonis: neq; in infinita tpoꝝ uarietate: ſed ī geneꝝ cauſis: atq; naturis oīa ſita eē q̄ ī dubiū uocarent. Genera autē eē definita: non ſolū numero: ſed etiā paucitate: ut eā materiē oratiōis: q̄ cuiuſq; eēt gn̄is: ſtudioſi q eēnt dicēdi: oībus locis deſcꝑtā: inſtructā: ornatamq; cōprehēderēt: rebus dico: & ſētētiis: ea ui: ut ſua uerba pariāt: q̄ ſēp ſatis ornata mihi qdē uideri ſolēt: ſi eiuſmodi ſūt ut ea res ipſa pepiſſe uideat. Ac ſi uerū q̄ritis: qđ mihi qdē uideat: nihil .n. aliđ affirmare poſſū: niſi ſentētiā & opinionē meā: hoc inſtrumētū cauſaꝝ: & gn̄m uniuerſoꝝ: ī foꝝ deferre debemus: neq; ut q̄q; res delata ad nos erit: tū deniq; ſcrutari locos: ex qbus argumenta eruamus: q̄ qdē oībus: q ea mediocriter modo cōſiderāt: ſtudio adhibito: & uſu ꝑtractata eē poſſūt. Sed tn̄ aīus referēdus ē ad ea capita

Ad illos locos:nam ſiue capita:ſiue origines:ſiue fontes argumentoꝝ dicat ſemp locos argumen
toꝝ intellige qui ſedes eoꝝ ſűt. Omnia ad omnē.i.ad omnē cuiuſlibet cauſæ orationē. Hoc to⸗
tű.ſ.inſtrumentű cauſarű. Noſſe regiones intra quas:Nam q rem latentē inuenire uoluerit:neceſ
ſe eſt ut prius locű ſciat:ubi poſita ſit:alioquin eius nunq̄ cōpos eē poterit.ergo qum argumēta iue
nire uoluerimus qbus unűquodq̨ negociű cōfirmatur:neceſſe eſt ut ad locos ueniamus:q ſedes ſűt
argumēti. Artis:præcæptionis. Animaduerſionis:Hoc ideo dixit:quia nōnulli uoluerűt nō artē
eſſe rhetoricā:ſed tantűmo
do obſeruationē quandam

& ad illos:quos ſæpe iā appellaui: locos:ex qbus oīa ad
omnē orationē inuēta dicunť.Atq; hoc totű ē ſiue artis
ſiue aīaduerſiōis:ſiue cōſuetudinis noſſe regiones: ītra
quas uenire debeas:ut pueſtiges:qđ q̄ras. Vbi eű locű
omnē cogitatiōe ſepſeris:ſi modo uſű reꝝ pcallueris:ni
hil te effugiet:atq; oē:qđ erit ī re:occurret atq; īcidet:&
ſic qű ad īueniendű ī dicēdo tria ſűt:acumē:deīde ratio
quā licet:ſi uolumus: appellemus artē: tertiű diligētia
nō poſſű eqdē nō īgenio p̄mas cōcedere: ſed tñ ipſű īge
niű diligētia etiā:ex tarditate īcitat:diligētia inq̄ qű oi⸗
bus ī rebus tum ī cauſis defēdēdis plurimű ualet. Hæc
præcipue colēda ē nobís:hæc ſēper adhibēda: hæc nihil
ē qđ non aſſequať:cauſa penitus: qđ initio dixi: nota
ſit.Diligētia ē:ut aduerſariű attēte audiamus:atq; eius
non ſolű ſētētias:ſed etiā uerba oīa excipiamus: uultus
deniq; pſpiciamus oēs q ſēſus aī pælrunq; indicant:dili
gētia ē:id tñ diſſimulāter facere ne ſibi ille aliqd ꝓficere
uideať:prudētia ē:deīde: ut ī iis locis quos ꝓponā pau
lo poſt reuoluať aīus ut penitus īſinuet ī cām: ut ſit cu
ra & cogitatiōe ītētus.Diligētia ē:ut his rebus adhibeat

Regiones:locos: χώρας
græci appellant. Res: quæ
in ipſa regione abditæ ſunt
& latētes. Vbi eum:Vbi ī⸗
quit ad locű quēlibet euene
ris & tota cognitiōe cōpre⸗
hēderis:ſi modo rerű ciuili⸗
um peritus fueris:facile erit
omnia argumēta & ratiōes
inuenire:quibus cauſa cōfir
metur. Sepſeris.i. cōpre
hēderis cogitatiōe tanq̄ ma
ceria. Si modo uſű:ſi mo⸗
do inqt rerű ciuiliű cōſuetu
dinē tenuerimus. Percal⸗
lueris.i.optime ſciueris: &
cű calliditate.Nā callere ſci⸗
re ſignificat.Calliditas eni ē
urbana peritia atq; ſcientia
In re.i.ī utilitate rei & cau
ſæ. Occurret: ſpōte ſua.
Incidet.ſ.caſu. occurrere.n.
eſt ſponte:incidere aűt caſu
Incidere in nos diciť ille qui
etiā inuitus nobis obuiā fue
rit:& ideo neſcius tűc occur
ret:incidet quaſi īuitus. Et
ſic:Et qum tria ſint:ex qbus
omnia hæc cōſequi poſſit:uidelicet ingenio:ratione:& diligētia:acumen:præcæptio:& induſtria:
ex his omnibus mihi acumen anteponendű eſſe uidetur. Non poſſum nō.i.poſſum & debeo cō
cedere. Ad inueniendű.i.ad ea inueniēda q̄ dicēda ſunt. Acumē:ſenſus eſt:Qum inqt inuenire
poſſimus ea quæ cauſa deſiderat:ingenio:acumine:præcæptione:ſiue arte & īduſtria:his tribus an
teponendű eſt ingeniű:qa parű ars ualeret ſine ingenio:& ſi etiā mediocre ingeniű habuerit diligē
tia adiuuare poterit.Immo q īgenioſiores ſűt:nōnunq̄ negligētiores ſűt:fræti ſuo īgenio. Ars:ni⸗
hil aliud ē:q̄ quædā p̄cæptionis ratio. Diligētia.i.īduſtria. Nō poſſű nō.i.poſſű anteponere īge
niű duabus illis. Sed tamē:ſed tamē nō deterius ē qđ diligētia cōfert:quippe q̄ mediocritatē inge
nii plurimű iuuare poteſt. Hæc p̄cipue colēda:Laudare pergit diligētiā:de qua ſupius dicere cœ
pit:hic ex tribus unű ꝓbat in p̄mis.Nam & ſi ingeniű anteponēdű:tamē qa diligētia poteſt īgeniű:
ſi forte tardius fuerit: excitare nō uideť eē inferior. Colenda:exercenda: Virg. Fructuſq; feros mo
lite colēdo. Adhibenda.ſ.in cauſis cognoſcēdis & tractādis. Hæc nihil eſt.i.diligētiā latere:& fu⸗
gere nihil poteſt eoꝝ:quæ ad cauſam cognoſcendā penitus ptineat. Diligētia:Hoc etiā ad diligē⸗
tiā ptinet:ut dum cauſā aduerſarius dicit:adeo attēti ſimus:ut ipſius nō res modo:ſed etiā uerba p⸗
cipiamus:& tamē aliđ agere uideamur:ne ſi ille ſe attētius notauerit audiri:credat aliqd dicēdo cō
ſequi. Excipiamus.i.quibuſdā quaſi inſidiis obſeruemus. Vultus deniq;:qű aduerſarii:tű iudicis
Qui ſenſus.ſ.iudicis.Sentētia eſt Ariſtotelis mētis aurigā eſſe uultű. Proficere.ſ.dicēdo: eo ꝙ te
tua diligētia magis ſollicitű oſtēdit. Prudētia:Eſt quæ ſimul cű diligētia debet eē cōiűcta: ut ſæpe
animo locos reputamns:unde argumēta ſuműtur cōfirmandæ cauſæ:& qum eos animos uolueri
mus ea ſumamus:quæ cauſæ noſtræ ꝓfutura uideantur. Reuoluať.i.ſæpe hi loci repetātur aīo.
Vt penitus:cōtinuo ſubiungit:quare iſtos locos ſæpius animo repetere debemus. Vt penitus.i.lo
cos ipſos:ubi promptos & expeditos fecerit:cōtinuo in cauſā inſerat.i.ī cōfirmationē cauſæ. Cu⸗
ra:affectu. Cogitatione.i.ſtudio. Diligētia:aīaduerſione. Inſinuet: ut ī medium cauſæ inſerat.

tanq̃ lumẽ aliqd᷑: memoriã: ut uocem: ut uires hæc magna ſũt. Inter ĩgeniũ qdẽ: & diligẽtiã ꝑpaululũ loci reliquũ ẽ arti. Ars demõſtrat tñ ubi q̃ras: atq; ubi ſit illud qd᷑ ſtudeas ĩuenire. Reliqua ſũt ĩ cura: attẽtione animi: cogitatione: uigilãtia: aſſiduitate: labore: cõplectar: hoc uno uerbo: quo ſæpe iam uſi ſumus: diligẽtia: qua una uirtute uirtutes reliquæ cõtinent᷑. Nã orationis qdẽ copia uidemus ut abũdẽt philoſophi: q ut opinor: ſed tu hæc Catulle melius: nulla dãt præcæpta dicẽdi: nec iccirco minus: q̃cumq; res ꝓpoſita ẽ: ſuſcipiũt: de qua copioſe: & abũdanter loquant᷑. Tũ Catullus: Eſt inqt ut dicis Antoni: ut plæriq; philoſophi nulla tradãt præcæpta dicẽdi: & hẽant paratũ tñ: qd de quaq; re dicãt. Sed Ariſtoteles is: quẽ maxime ego admiror ꝓpoſuit quoſdam locos: ex qbus omnis argumẽti uia non modo ad philoſophorũ diſputationem: ſed etiam ad hanc orationem qua in cauſis utimur: inuenirent: a quo quidem homine iam dudum Antoni: non aberrat oratio tua:

Tanq̃ lumẽ aliqd᷑: Hoc etiã ad diligẽtiã ꝑtinet: uidelicet ut adhibeat᷑ rebus ĩuẽtis: tanq̃ lumẽ aliqd᷑ memoriã: ut q̃ ĩuenerit memoriæ fixa remaneãt: & bene memoriã tanq̃ lumẽ appellauit. nã queadmodũ ſine luce oĩa obſcura ſũt: ita etiã q̃ ĩuẽta ſũt ſine memoria obliterant᷑. Vocẽ: ꝓpter ꝓnũciatione. Vires: ꝓpter ſpũm & latera: qa etiã ſi uox magna erit: oportet ut firmi lateris ſit & boni ſpiritus. Hæc. ſ. q̃ dixi de magna uoce & uiribus. Inter ingeniũ: ſẽſus ẽ: Vbi ingeniũ & diligẽtiã adhibueris: artis uſus erit paruus admodũ: hoc ẽ paruã admodũ utilitatẽ ex arte capies: & hoc uult oſtẽdere Antonius qd᷑ ſæpe Cicero ĩ arte noua & ueteri cõmemorauit: ĩgeniũ & exercitationẽ plus ualere ſine arte: q̃ artẽ ſine his. Perpaululũ. i. paꝝ loci ars hẽre poterit: ac ſi diceret nõ erit ualde neceſſaria. Demõſtrat tñ. Et oñdit rationẽ: cur nõ plurimũ indigebit arte ille q̃ exercebit᷑ igenio ꝑditus. Etenĩ ars tñmodo locos ĩdicat & ĩgeniũ deinde atq; diligẽtia ex his locis argumẽta ſumit q̃ cõfirmãdæ cauſæ ſunt accõmodata. Inuenire. ſ. illa bona. Reliq̃: præter locos ab arte demõſtratos diligẽtia cõprehẽdit. Nã hoc uno uerbo curã: attẽtionẽ aĩ: cogitatõnẽ: uigilãtiã: aſſiduitatẽ: ac laborẽ exꝓmit. Hoc uno uerbo. ſ. diligẽtia: qa diligẽtiã ita deſcribi põt. Diligẽtia ẽ cura attẽtior aĩ: hæc cogitatio: hæc uigilãtia: cura & labor: q̃ndoqdẽ de his oĩbus ꝑdicari põt diligẽtia. Reliquæ: abſolute dixit: qa oĩs uirtus diligẽtia cõparat᷑. Nã orõnis: Nũc ꝓbat exẽplis: qd᷑ dixerat de ui diligẽtiæ. uere inqt diligẽtiã arti eẽ añponẽdã. Nã philoſophos uidemus ſine arte dicẽdi facultatẽ ſola diligẽtia cõſecutos eẽ. Si philoſophi id cõſecuti ſũt ſine arte: ꝓbabile igit᷑ ẽ id qd᷑ dixit: diligẽtiã arti ꝑſtare. Copia. i. facultas dicẽdi. Vt opinor: Reddit cauſã dicẽs: Sed tu o Catulle q̃ phiæ operã dediſti: & phõꝝ libros ꝑcæpiſti: melius cognoſcis an dẽt ꝑcæpta dicẽdi᷑ Nã ubiq; Antonius uult oſtẽdere ſe artiũ græcaꝝ rudẽ eẽ: hoc aũt cur faciat ſupra declarauit: & ĩferius etiã declaraturus ẽ: ne uidelicet dicẽdi auctoritas minueret᷑ ad ꝑp̃lm. Nec iccirco. i. q̃uis nullã dicẽdi artẽ adhibeãt græci: tñ nihilo ſegnius qcqd ꝓpoſitũ fuerit de quo diſputẽt: copioſe & abũdãter diſputãt. Copioſe: abũdãter: poſtremũ ẽ maioris ſignificantiæ. Nam abũdare ſuꝑfluitatem quandã oſtendit.

TVM CATVLLVS: Hoc ẽ ſeptimũ caput ĩ quo docet᷑ moderate philoſophiam ab oratore eẽ tractãdã: ne exq̃ſita nimis & ambitioſa oratio eẽ uideat᷑: & qa Antonius dixit: tu hoc Catulle meliuſ cognoſcis: iõ Catullus rñdet ad ea laudãs Antonii ſñiam: qa uidelicet philoſophi habeãt genus quoddã diſputãdi qetũ de his q̃ ad phiam ꝑtinet: tñ ĩpos ualere eloq̃ntia tãtũ: ut d᷑ quocũq; uoluerit poſſint cõmode diſputare. Et habeãt paratũ: q̃uis ĩqt nulla habeãt ꝑcæpta dicẽdi: tñ ita parati ſũt: ut qcqd eis ꝓpoſitũ fuerit: de eo poſſint ſine arte differere. Quaq; re. ſ. ad diſputandũ ꝓpoſita. Sed: & Ariſtoteles: ſẽſus ẽ: Philoſophi dialecticã habẽt: oratores rhetoricã: qbus artibus uterq; ſuũ offĩm ĩplẽt: & ipſarũ qdẽ facultatũ loci ſũt plæriq; ferme cões: attamẽ ĩter ſe differũt: materia: uſu & fine. Materia differũt: qa hæc theſin: illa hypotheſin tractat. Fine: qa hæc. ſ. rhetorica ſtudet auditoribus ꝑſuadere: at uero dialectica elaborat ab aduerſario id qd᷑ uult extorquere. Differũt etiã uſu: nã dialectica ĩterrogatiõibus utit᷑: at rhetorica ꝑpetua orõne. Rurſus dialectica a ꝑfectis ſyllogiſmis. rhetorica enthimematibus gaudet. Oĩs uia. i. oĩs rõ argumẽtãdi nõ modo inueniret᷑ ad diſputationẽ philoſophoꝝ: q̃ ex ĩterrogatione & reſpõſione cõſtat: quãtũ ad uſum: & ꝑfectis quoq; ſyllogiſmis ſed etiã iueniret᷑ uia argumẽtãdi ad ꝑpetuã orationẽ: qd᷑ ꝓpriũ ẽ oratori. Siqdẽ enthymemata ſunt ſyllogiſmi ĩpfecti oratoꝝ: ꝑfecti aũt ſũt dialecticoꝝ. Nõ abhorret. i. nõ ẽ aliena. Nec aberrat. i. nec declinat. i. uideris quodãmodo Ariſtotelẽ imitari. Nã ut ipſe dicit ĩ topicis: locos eẽ ſedes argu-

mētoꝝ.Ita Antonius dixit regiones inueniēdas eſſe:in quibus argumēta repoſita ſūt. Siue ſimilitudine illius diuini īgenii:Neſcio inqt quare hoc eueniat:ut diſputatio tua adeo ſimilis ſit Ariſtoteli:nam fortaſſe eſt ꝙ diuino es ingenio:ut & ille:aut fortaſſe ꝙ Ariſtotelica perdidiciſti:qđ magis exiſtimo.Nam & ſi uidebaris abhorrere a litteris græcis:tamē ex diſputatione tua percæpimus tē græca lectitaſſe. In eadē incurris ueſtigia.i.eandē uiam ſequeris. Tum ille uerū inqt:Hic reſpondet Antonius ad id qđ in extrema oratione Catullus dixerat:uidelicet exiſtimare ſe Antoniū a græcis accæpiſſe: quæ de locis hactenus inſtituit:qđ in diſputādo illis ſimillimus fuiſſet: qum præſertim ipſū iā cognouerit græca mlto magis didiciſſe:q̄ putabāt. Nō negat aūt Antonius ſe ea didiciſſe:ſed id diſſimulatiōe quadā ægiſſe: & reddit rōnem: ꝙ huiuſmodi doctrinæ opīo plurimū ſibi obeſſet in cauſis agēdis:qui ſciētia magis q̄ ueritate fræt9 uideretur:quare ego ſimulauerim me didiciſſe græca hæc ratio ē:ꝙ exiſtimaui ſēper apud populū romanū plus auctoritatis hr̄e oratorem:qui nullā ſciētiæ alicuius doctrinam oſtēderet: & potiſſimū qui ſe alienū a litteris græcis eſſe ſimularet.

ſiue tu ſimilitudine illius diuini īgenii ī eadē īcurris ueſtigia:ſiue etiā illa ipſa legiſti atq; didiciſti:qđ qdē mihi magis uериſimile uidet̄: plus enī te ope græcis dediſſe rebus uideo:q̄ putaremus. Tū ille: Verū īquit ex me audies catulle:ſemp ego exiſtimaui iucūdiorē:& ꝓbabiliorē huic populo oratorē fore:q primū q̄ minimā artificii alicuius:deīde nullā græcaꝝ reꝝ ſignificationem daret. Atq; ego idē exiſtimaui:pecudis eē:nō hoīs: qum tātas res græci ſuſciperēt:ꝓfiterent̄:agerēt: ſeſeq; uidendi res obſcuriſſimas:& bn̄ uiuēdi:& copioſe dicēdi: rōnē hoīs daturos pollicerent̄:non admouere aurē:& ſi palā audire eos nō auderes: ne minueres apđ tuos ciues auctoritatē tuā:ſubauſcultādo tn̄ excipe uoces eoꝝ:& ꝓcul qđ narrarēt:attēdere. Itaq; feci Catulle: & iſtoꝝ oīum ſūmatī cauſas:& gn̄a ipſa guſtaui. Valde Hærcule īqt Catullus timide:tanq̄ ad aliquē libidīs ſcopulū:ſic tuā mētē ad phīam appuliſti:quā hæc ciuitas aſpnata nunq̄ ē

Iucundiorem: quantū ad gratiā. Probabiliorē:quātū ad pſuaſionē.i.putat populo placere magis:& plus auctoritatis habere oratorē. Significationē.i.ueſtigiū.i.q parū uel nihil artis ſe didiciſſe oſtēderet ut nō arte frætus:ſed ueritate ad dicēdū ueniſſet.i.pmo minimā ſignificationē artis:deinde nullam græcarū litteraꝝ tenere uideret̄. Atq; ego idē:uidelicet q ita exiſtimo oportere oratorē occultare ſe artē aliquā didiciſſe:& potiſſimū a græcis aliqd accæpiſſe.Ego tamē exiſtimaui nō hoiſ eē:ſed pecudis:q qū græcos doctores tāta polliceri uideātur:eos uel diſſimulāter audire nolit. Et ſi eos:ſenſus ē:q̄uis inqt ab audiēdis græcis abſtineas:ne apud ciues minus auctoritatis habeas:tamē hoc ipſū diſſimulāter facere potes:qđ ego me feciſſe ꝓfiteor. Nō admouere aurē.i.nō adhibere aurē & attentionē. Suſciperēt:aggrederent̄. Profiterent̄:ꝓmitterēt:ſuſcipimus rogati:profitemur ſpōte:agimus ꝓnūciādo. Vidēdi res obſcuriſſimas:qđ ē phyſicæ.i.naturalis philoſophiæ.q̄ rerū cauſas docet:quarū ſcia obſcuriſſima ē. Et bene uiuēdi:qđ ē æthicæ.i.moralis philoſophiæ:q̄ bene uiuēdi pcæpta tradit. Copioſe dicēdi:qđ ē logicæ.i.ſermocinalis philoſophiæ:q̄ diſputādi rōnem tradit:& his uerbis breuiter:& ptrāſitū tria philoſophiæ gn̄a tetigit:phyſicā:æthicā:& logicam. Et ſi eos:& nō hoīs:ſed pecudis eē putaui:ſi noles eos apte audire:id tamē diſſimulāter facere:& ē ſēſus paulo antedictus. Subaſcultādo.i.latēter audiēdo. Excipe:tractare & captare:ſicut in ſupiori ad ptractādos hominū aīos:& eoꝝ mētes excipiēdas.i.obſeruādas & captādas. Procul:q̄ſi aliđ agas tamē latēter audire quid dicāt. Itaq; feci:& ut aliis faciendū exiſtimo:ita meipſū feciſſe cōfiteor. Sūmatim:uniuerſaliter. Cauſas & genera.i.genera cauſaꝝ. Valde hercule inqt:Hoc loco Catullus q̄ſi ſubridēs Antonio:Valde inqt mihi uideris Antoni græcoꝝ hanc philoſophiā aufugere: q̄ſi ſcopulū:qū tn̄ fuerit a romaniſ nō aliena:& aliqn̄ romæ uerſat̄:pſertim qū pmū Pythagoras ſamius ī eā partē italiæ:q̄ magna olim græcia appellata ē:uenit:& deinde philoſophi etiā a pncipibus nr̄is ſedulo auditi:qū romā uenerūt:& tamē q̄ſi neglecta fuerit dicis:ꝙ ea uideat̄ oratoribus noſtris auctoritatē tollere. Valde hercule inqt:p ſimilitudinē loqtur:Ita uitaſti philoſophiā: q̄ſi quēdam ſcopulū libidinis:& ē trāſlatio a nautis.Illi enim q̄maxime poſſūt:ſcopulū fugiūt:at ſi forte uis uentoꝝ impulerit eos ita declināt:ne naufragiū faciāt. Libidinis:ac ſi diceret circæū ſcopulū. Appuliſti.i.applicuiſti:& in trāſlatione perſiſtit.Nā appellere:applicare ſignificat.Aphr. appelle ad hāc molem nauiculā. Tanq̄ ad aliquem.i.quēadmodum libidinem uitare debemus:quaſi ſcopulum ita tu a philoſophia declinaſti. Nunq̄ aſpernata eſt:Liptote eſt:ideſt maximo in honore habuit.

Nā & referta quōdā italia Pythagoreoꝝ fuit: tū qū erat
ī hac gēte magna græcia: exquo etiā qdā Numā Pōpili
um: regē noſtrū fuiſſe Pythagoreū ferūt: q ānis ꝑmul-
tis ante fuit: q̃ ipſe Pythagoras: quo etiā maior uir hn̄-
dus ē: qū illā ſapiām cōſtituendæ ciuitatis: duobus ꝓpe
ſæculis an̄ cognouit: q̃ etiā græci natā eē ſēſerūt: & certe
nō tulit ullos hæc ciuitas: aut gloria clariores: aut aucto-
ritate grauiores: aut humanitate politiores. P. Aphrica
no. C. Lelio. L. Furio: q ſecū eruditiſſimos hoīes ex græ
cia palā ſēp habuerunt. Atq; ego ex his ſæpe audiui: qū
dicerēt ꝑgratū atheniēſes: & ſibi feciſſe: & multis ꝑncipi
pibus ciuitatis: ꝙ qū ad ſenatū legatos de ſuis maximis
rebus mitterent: tres illius ætatis nobilliſſimos ꝑhōs mi
ſiſſent: Carneadē & Critolaum: & Diogenem. Itaq; eos
qū romæ eēnt: & a ſe & ab aliis frequēter auditos: quos
tu: qū haberes auctores Antoni: miror cur philoſophiæ
ſicut Zetus ille pacuuianus: ꝓpe bellū indixeris. Mini
me īqt Antonius: ac ſic decreui philoſophari potius: ut
Neoptolemus apd' Enniū: paucis: nā oīo haud placet:

Nam & referta: & ꝓbat exēplis. ſ. romanos homīes philoſophiā in honore habuiſſe: adeo ut Py
thagoras ille ſamius philoſophiā docuiſſe memoret': in ea parte q̃ magna græcia ē appellata: Ma
gna græcia pars ē illa Italiæ: quæ Chalabria dicit': ubi Pythagoras græcarū litteraꝝ ſtudia celebraſ
ſe fert'. Magna. i. illa italiæ pars: quæ magna græcia ē appellata. Exquo: Quia nullus extat unde
Numa tantā diſciplinā accæpiſſe uideri poſſit: Pythagore diſcipulū fuiſſe credūt: ſed fallūtur: quia
Pōpilius multis ante ſæculis fuit q̃ Pythagoras. Scæculū triginta annoꝝ ſecūdū aliquos dicitur: ut
curſus Saturni. Alii cētū di-
cūt eē annoꝝ. ſūt q mille an
nos ſæculū unū habere exi-
ſtimēt: ſed ſpātiū cētū anno
rū hoc loco accipi debere.
T. Liuiuſ ab urbe cōdita oñ
dit: qa dicit Pōpiliū an̄ Py-
thagorā ducētis ferme ānis
fuiſſe. Etiā maior hn̄dus ē:
Hac de cauſa maiori quadā
admiratione ꝓſequi debe-
mus Numā Pompilium: ꝙ
m'ltis ante annis fuerit q̃ Py
thagoras ī italiam uenerit.
Hic enim ita romanā urbē
īſtituit legibus: moribus at-
q; īſtitutis: ut nihil ī eo defu
iſſe uideat' eoꝝ: quæ philo-
ſophi ꝑcipiunt. Nā politicā
multos ante annos inuenit:
q̃ Pythagoras fuit. Hic Py-
thagoras interrogatus: quē
ſe ꝓfiteretur: primus philo
ſophū ſe eē dixit. i. amatorē
ſapiētiæ: qū alii ſophos ſe. i.
ſapiētes appellarēt. Qum
illā ſapientiā: politicā: œco
nomicā: & monaſticam. Et
monaſtica quidē ꝑtinet ad theoricā. i. ad uitā contēplatiuā: œconomia ad rei ſamiliaris gubernan-
dæ ſcientiā: politica uero eſt ſciētia reip. adminiſtrādæ. Et certe nō tulit. i. extulit: edidit: & ꝓtulit:
ut magis affirmet romanos hoīes ſemp coluiſſe philoſophiā: dicit ex oībus romanis ꝑncipibus ꝑ-
ſtātiores fuiſſe. P. Aphricanū: &. C. Læliū: &. L. Furiū: q tantū ſe dediderāt philoſophiæ: ut philoſo-
phos græcos ſecū ſemp haberēt. Clariores: illuſtriores. Grauiores: ſapiētiores. Politiores: or-
natiores. Atq;: Et hi etiā aliquādo me pn̄te narrarunt: & ſibi & cæteris ꝑncipibus romanis feciſſe
Athenienſiū gratā legationē: in q̃ tres philoſophoꝝ illius ætatis ꝑſtātiſſimos miſiſſēt: uidelicet Car
neadē: Critolaū & Diogenem. Tres illius ætatis nobiliſſimos philoſophos: Sic habet hiſtoria ue
niſſe hos tres philoſophos Romā: & ibi nō nihil tꝑis ꝑmāſiſſe: multos auditores habuiſſe. De re
bus maximis. i. de rebus q̃ ad ſuæ ciuitatis ſtatū ꝑtinerēt. Itaq;: & ob eā rem: ꝙ grata fuerat legatio
huiuſmodi ꝑncipibus romanis frequēter auditi ſūt. Quos tu qū haberes Antoni: Nūc q̃ſi cōclu-
dit Catullus: cur mētionē philoſophoꝝ fecerit: q ab Atheniēſibus romā miſſi adeo uniuerſæ ciui-
tati: & ꝑncipibuſ ꝑcipue grati fuerūt: ut frequēter eos quoad romæ fuerint libēter audiuerit: & nūc
cōcludit qū inqt tāti fuerint apud romanos: miror ꝙ ita phiam īſecteris q̃ſi ꝑpetuū bellū tibi cum
philoſophis ſit. Qum haberes. i. habere poſſes. Minime inqt: Reſpōdet Antonius Catullo: nō
ita illa dixiſſe: ꝙ uitupet illā: ſed nō ita illā oportere oratorē diſcere: ut nihil oīno ꝑterea reqrat.
Minime. ſ. indixi bellū phiæ: ut dicis. Indixeris: q̃ſi philoſophiæ hoſtis ſis: ita eā inſeq uideris: ut te
Zeto Pacuuiano cōparare poſſimus. Pacuuianus. i. quē Pacuuius ītroducit aduerſus phiam: ubi
cū fratre ſuo Amphione de muſica diſputare cœpiſſet: eius diſputatiōis finis fuit: ut phiam uitupa-
ret Zetus: ſicut dicit Cicero ī arte noua: ubi reꝑhēdit eos q ita argumēta ſua intēdūt: ut ī aliud q̃ īcœ
perint exeāt: ſicut illi duo fecerūt Zetus a Pacuuio ītroductus: & Amphiō eius frater. Minime: re-
ſpōdet Antonius Catullo dicēs: Nō ē ita Catulle ut dicis. nō enim ego aduerſor ita phiæ ut ille: ſed
philoſophādū ita eē cōſtituo: ut mediocriter id faciā. Neoptolemus: Hic ab Ennio ītroducit' di-
xiſſe nō oīno philoſopbādū. Idē ipſe Cice. dicit ī ꝑncipio ſecundæ q̄ōnis tuſculanæ. Neoptolemus
quidē apud Enniū philoſophari ſibi ait neceſſe eſſe: ſed paucis & cætera. Paucis: & nō prolixius.

Sed tamẽ: Videbã expoſuiſſe ĩquit ſnĩam meã ĩ ſupiori diſputatione mea. Dixerã enim nõ contẽ nẽdá eẽ philoſophiá: ſed mediocrẽ illi operá eẽ dandã: & id quidẽ diſſimuláter faciendũ: ne ſi hoies ſcirẽt nos philoſophia eẽ ꝑditos: minus auctoritatis haberemus. Modo. i. modo aliquo: & fine ſu ſcipiat. i. nõ oẽ uitæ ſuæ tẽpus ĩ hac diſcẽda cõſumat orator. & hæc rõ ẽ: qa uelim moderatá eẽ operá: q̃ ab oratoribus his ſtudiis philoſophiæ intẽdit: ne hãc opinionẽ hoies iducát: ipſos ita munitos eẽ ſtudiis ac doctrina philoſophiæ: ut nõ magnope ueritatẽ ſeq elaborẽt. Apud eos q res iudicẽt: ſiue apud populũ: ſiue ſenatũ. Imminuit: unũ ex altero ſequit: ná quãto minor ẽ auctoritas dicẽtis: tãto etiá ẽ minor oratiõis fides. Sed ut eo: Nũc redit ad ꝓpoſitũ i. ut ad argumẽtoꝝ inuẽtionẽ redeamus: cuiuſ cã philoſophoꝝ facta ẽ mẽtio: uideamus philoſophos ꝑ diuerſis eoꝝ ſectis: diuerſas ſecutos fuiſſe rationes diſputandi: & hic locus plene a philoſophis tractat: ad cuius intelligẽtiá: quædá nobis præmittẽda uident: ꝓ re pauca: ꝓ tpe certe ſatiſ. Ná rationẽ diſſerẽdi pipatetici logicen uocát: q̃ duo ĩ ſe habet inueniẽdi & iudicãdi rationẽ. At uero ſtoici: de qbus nũc loqtur: breuius & ãguſtius hãc

Sed tñ hæc ẽ mea ſentẽtia: quã uidebar expoſuiſſe. Ego iſta ſtudia nõ ĩprobo: moderata mõ ſĩt: opinionẽ iſtoꝝ ſtudioꝝ: & ſuſpitionẽ artificii: apd eos: q res iudicẽt oratori aduerſariã eẽ arbitror: ĩminuit enĩ & oratoris auctoritatẽ: & orõnis fidẽ. Sed ut eo reuocet: unde huc declinauit orõ ex tribus iſtis clariſſĩs phĩs quos romã ueniſſe: dixiſti: uides ne Diogenẽ fuiſſe: q diceret artem ſe tradere bene diſſerẽdi: & uera ac falſa diiudicandi: quã uerbo græco dialecticen appellaret. In hac arte: ſi modo eſt hæc ars: nullũ ẽ præceptũ: quomodo ueꝝ inueniat: ſed tãtũ ẽ: quomodo iudicemus. Nã & omne qd eloqmur ſit: ut id: aut eẽ dicamus: aut nõ eſſe: & ſi ſimpliciter dictũ ſit: ſuſcipiũt dialectici: ut iudicẽt uerũ ne ſit: an falſum: & ſi cõiuncte ſit elatũ: & adiũcta ſũt alia: iudicent

rationẽ tractát. Nã de inuẽtione nihil laborãtes: ĩ iudicatione tñmodo cõſiſtũt: de q̃ multa ꝓcæpta tradẽtes græco uocabulo dialecticen nũcuparũt. Plato etiá dialecticá uocat facultatẽ: q̃ id qd unũ ſit: ĩ plura partiri poſſit: uelut ſolet genus ꝑ ipſas differẽtias: uſq; ad extremas ſpẽs ſeparare. Iudiciũ aũt ĩ ratione colligẽdi ꝓprias partes habet. Nã oĩs argumẽtatio: ſiue ſyllogiſmus ꝓpoſitõibus ſtruitur. oẽ aũt qd cõpoſitũ ẽ: duo in ſe cõtinet cõtemplãda. unũ quæ ſũt illa ex qbus intelligit id qd cõpoſitũ ſit eẽ cõnexũ: atq; ea q̃ multa ſũt ĩ unũ generũ rõne colligere. alterũ qd ẽ quaná ſuarũ partium iũctura cõpoſitũ ſit: ut ĩ pariete: ſi lapides tñmodo cõſpicias: materiá ſpectas: at ſi ordinẽ & cõpoſitionẽ cõſideres: iá nõ materiá: ſed de formæ ratione diſcernis. Itẽ in argumẽtationibus: ſi ꝓpoſitionũ ipſarũ naturá cõſideres: hoc ẽ materiá cõtẽplari: at ſi nõ ꝓpoſitionũ naturá: ſed ipſarũ cõnexionẽ iudicare uolueris: tũc de forma oĩs erit ſpeculatio: ſed ĩ hac diſſerẽdi rõne q̃ in iudicio poſita ẽ: ꝓpe ſubminiſtrãtur regulæ: quas Analyticas appellãt: & ea qdẽ q̃ de ꝓpõnibus uel ueris & neceſſariis: uel ueriſimilibus: uł cauillatoriiſ & ſophiſticis cõſiderat: analyticæ poſterior dicit. Quæ uero de iũctura ipſarũ ꝓpoſitionũ iudicat: ea analytice ꝑor nũcupat. Eo reuocet. i. ad argumentoꝝ inuẽtionẽ. Vñ declinauit oratio. i. cuius cauſa philpſophoꝝ mẽtionẽ facimus. Ex tribus iſtis. ſ. Critolao: Diogene: & Carneade. Diogenẽ: ſtoicũ. Qui: R õ diſſerẽdi uocat: a pipateticis logice: & ea ĩ ſe cõtinet tã inuẽtionis: q̃ etiá iudicationis rationẽ. Nã ſtoici de ratione inueniẽdi nihil oĩno laborant: iudicatione tñmodo cõſiſtũt: de qbus nũc loqtur. Quã. ſ. rõnẽ iudicãdi. nã διαλεγομαι idẽ ẽ ꝙ diſputo. unde διαληκτικη. In hac arte. ſ. dialectica: quã ſtoici docẽt. Si modo ẽ hæc ars: qa nullã iueniẽdi rõnẽ tradit: qd ẽ ꝓpriũ artis. Sed tñ ẽ quo modo iudicemus. ſ. ĩ arte a Diogene tradita id cõtinet: quõ iudicare poſſumus de argumẽtatioe ꝓpõnũ. Nã & cãæ: Et nũc ĩcipit oñdere qd dixi: uidelicet iudiciũ ĩ rõne colligẽdi ꝓpas ptes hr̃e: qa ſyllogiſmus ꝓpõnibus: ſiue ueris ſiue falſis ſtruit. ergo hic iudicat ſtoicus: an uera: an falſa ſint: & de hac tñmodo iudicatione artẽ tradit: quoꝝ ſtoicoꝝ ꝑnceps fuit Diogenes. Oẽ qd eloqmur: iõ dixit: qa oĩs ꝓpõ: aut uera: aut falſa ẽ. Et ſi ſimpliciter: ĩcipit nũc rõnẽ dare: quõ iudicẽt de ꝓpõnibus: ueris: an falſis: an ueriſimilibus? Si ſimpliciter: uera: an falſa? ſi cõiũctim utrũ neceſſaria: an ꝓbabilis uel uerĩſilis: an ſophiſtica? & ſiqdẽ iudicẽt de ꝓpõe ſimplici: uera ſit: an falſa? de natura ipſius ꝓpõis iudicãt: & hoc analytice poſterior & reſolutio dr̃: ꝙ ſi nõ de natura: ſed de cõiũctione: & iũctura ꝑor dicet. Et ſi cõiũcte: Quid ſit ſimpliciter & cõiũcte dici uidẽdũ: ná dialectici ſimplicẽ enũciationẽ appellãt cathegoricá: ut oĩs hõ eſt aial. Cõiunctá uero nũcupãt: hypotheticá: q̃ ex duabus uel pluribus cathegoricis cõſtat: ut ſi ſol terrá illuſtrat dies ẽ. Nã ſol terrã illuſtrat: una ẽ cathegorica: altera uero dies ẽ: & ſic utraq; dicit græco ſermone. Eſt aũt cathegorica ꝓpoſitio: q̃ cõſtat ex ſubiecto & ꝓdicato. Hypothetica ex duabus his

recte ne adiūcta ſint: & uera ne ſūma ſit uniuſcuiuſq; rationis: & ad extremū ipſi ſe cōpungūt ſuis acuminibus: & multa quærēdo reperiūt: nō modo ea quæ iā nō poſſint ipſi diſſoluere: ſed etiā qbus ante exorſa: & potius detexta ꝓpe retexātur. Hic nos igit̃ ſtoicus iſte nihil adiuuat: quoniā quēadmodū inueniā: quid dicam: nō docet: atq; idē etiā impedit: ꝙ & multa repperit: quæ negat ullo modo poſſe diſſolui: & genus ſermonis affert: nō liquidū: nō fuſū: ac ꝓfluēs: ſed exile: aridū: cōſciſſū ac minutū. Quod ſiquid ꝓbabit: ita ꝓbabit: ut oratori tamē aptū nō eē fateat̃. Hæc enim noſtra oratio multitudinis ē auribus accōmodāda: ad oblectādos animos:

ut dictū eſt: uel pluribus. Et ſi cōiuncte elatū ſit. i. enūciatū: & declarat: ut adiūcta ſint alia. Et uera: Dixit duplicē iudicādi eē rationē. unā q̄ materiā tm̄modo notat. i. naturā ipſarū ꝓpoſitionū diiudicat: & hæc ē alia iudicādi ratio: quæ formā. i. iūcturā cōpoſitioneq; cōſiderat. Ad extremū ſuiſ acuminibus: ꝓpter tertiū genus argumētoꝝ: qd̃ cauillatoriū appellat̃: & ſophiſticis magis argumentis applicat̃. Quæ iā. ſ. neceſſaria: qa argumentoꝝ quæ iudicātur: alia ſūt neceſſaria: alia ueriſimilia: alia uero cauillatoria atq; ſophiſtica. De ueris: & falſis iudicat analytice poſterior. De aliis oīno ꝑtermittēdum eē uidet̃: qa expoſita erit rō de mediis: ſi ueroꝝ & falſoꝝ argumētorum poterit haberi noticia. Media autē inter uera & falſa ſunt ꝓbabilia: q̄ cognitis extremis notiſſima ſunt. Sed etiā qbus ante exorſa: Sed inueniūt etiā argumēta q̄ p̃mo exorſa gn̄e: detexta differētiis: poſtea retexātur: i. reſoluātur p eadēq̄ exorſa fuerint. i. p genus & differētias. Exorſa: inchoata. Detexta: pfecta. Retexantur: reſoluātur: ac partiant̃: uſq; ad ultimas ſpēs: quarū rationē dialectica pſtat: ut uer. g. Hō ē animal rationale & mortale: hoc iā diffinitū ē: ut exorſū fuerit p genus: & detextū p differētias. exorſū: ut hō ē aīal. detextū ſuis differētiis: uidelicet rōnale: iā cœpit detexere: nōdū tamē pfecte: qa etiā angelus eſt aīal rōnale. ſi addideris mortale: detexeris p differētias. Retexātur. i. reſoluātur p genus & differētias uſq; ad ultimas ſpēs eius: ut aīal rationale & mortale hō. Detexta: trāſlatio ē a textore. Nā p̃mo q dē telā ordit̃: deinde exorſā texit. hō rōnale aīal & mortale: q̄ multa ſūt reſoluūtur p genus: ut aīal: p differētias: ut rōnale: & mortale: uſq; ad ſpēm: ut hō. & qa hæc iter ſe cōueniūt: cognoſcet̃ cōgrua cōpoſitio diffinitionis: & ideo uera. Hic nos igit̃: Supius ſtoicoꝝ dicere cœpit cōſuetudinē: q ita ītēdūt argumēta ſua neceſſaria: ut diſſolui nō poſſint. Nūc igit̃ quādoquidē inqt ſtoicoꝝ argumēta eiuſmodi ſūt: ut nec ipſi qdē diſſoluere poſſint: nihil oratori utilitatis afferūt. Nā q̄ orator agit talia eē debēt: ut ex utraq; parte de ipis dici poſſint. Nō docet. i. nō docet me iuenire argumēta: ſed tm̄ inuēta iudicare: nos aūt nō quærimus quō iudicemus: ſed quō ipſa argumēta inueniamus. Idē. ſ. ſtoicus. Impedit etiā. i. nō ſolū iuuat: ſed etiā īpedit: qa tolerabilius eēt ſi nō iuuaret: niſi etiā īpediret. Multa: uidelicet neceſſaria: q̄ diſſolui nō poſſūt. p̃mo igit̃ īpedit: qa īdiſſolubilia ꝓponit: deinde ꝙ utit̃ minutis argumētis: & qbuſdā q̄ſi pūctis: quæ ab oratoris ornatu: & copia alieniſſima ſūt.

Liquidū: latū. Fuſum: plenū. Profluēs: abūdans. Latum: uerbis. Plenū: ſententiis. Profluens. i. abundās uerbis & ſentētiis: utrūq; cōplectit̃. Exile: anguſtū. Aridū: inane. Cōſciſſum atq; minutum. i. imperfectū: cohibitū & repreſſū: ut exire & ꝓfluere nō pmittat. Id etiā Cicero declarat eē paradoxis. Quod dixi ſtoicos: uidelicet uti minutis qbuſdā iterrogatiūculis: ut uer. g. Solū honeſtum bonū eē: uirtutē ad bene beateq; uiuēdū ſatis eē. id qd̃ ꝓponit minutis interrogatiūculis: ꝓbat honeſtū ſolū bonū eē cōtra eos q dicebāt: nō ſolū honeſtū bonū eē: ſed etiā diuitias. An nō diuitiæ inqunt nocēt habētibus? nō igitur bone ſūt. Eodē modo: nōne formæ dignitas: ualitudo: uires corporis detrimēto plærūq; ſūt homini? igitur nō bona: ꝙ ſi neq; formæ dignitas: neq; ualitudo: nec cætera quæ bona eē uidētur: qa detrimēto ſūt bona ſūt: mala igitur. Si mala ſunt: relinqtur ut uirtus aī omni fortunæ dominet̃. In quo igitur ea ē: illum tm̄modo beate uiuere neceſſe ē. his interrogatiunculis minimis: & quibuſdā quaſi pūctis efficit: qd̃ ꝓbare intēdit ſtoicus: & hæc omnino ab oratore aliena ſūt. Quod ſiquid ꝓbabit. i. ſiqd ꝓbabile afferet: ita cōcludet ut facile appareat eē ab oratore diuerſū: neq; exornationibus cōuenire: qbus oratio quibuſdā q̄ſi coloribus diſtinguitur. Hæc enim: Nūc p ſimilitudinē oſtēdit qd̃ dixerat. Oratoria quidē argumēta locupletiora & copioſiora eē. at uero ſtoicoꝝ cōſciſſa & minuta: & ideo ſtatera dicit examīari argumēta ſtoicoꝝ: ut auꝝ & argentū ſtāte libra penſat̃: unde etiā a ſtādo dicta ē. oratoria uero pōderari trutina ſicuti res uulgatiores uergēte in alterā partē examine. Cōparat igit̃ ſtoici iudiciū ſtateræ: ꝙ exqſita ſint ipſius argumēta: qbus nihil addi poſſit. Oratoris uero populari trutinæ: quæ ita nūcupat̃: a trutinādo. i. īpellēdo: & inclinādo: qū aliqd pōderi iuſto adiicit̃: ſicut argumētis oratoriis multa exornādi cā ſupaddere licet. Ad oblectādos aīos: Tres illas ptes ſupius tractatas breuiter tāgit. Oblectādos: cōciliādi

cauſa. Impellēdos:mouēdi cauſa. Probāda:docēdi cauſa. Statera:qa aurū & argētū ſtāte libra pōderatur.bilāces enim æqualiter ſtant. Populari trutina:uidelicet ubi penſant uiliora. Iſtā artē.ſ.ſtoicoꝝ. Muta:quaſi-elinguis:qa nihil habet eloquētiæ. In iudicādis:qa tripliciter iudicatur: ut ſupra dixit.ꝑmo de forma:ſecūdo de materia:& hæc in tres partēs diuidit:in analyticā ꝑorē: & poſteriorē:& mediā. Artē.ſ.dialecticā:quæ iudicādi rationē affert. Loquax:dū genus ꝑ ſuas differētias uſq; ad extremas ſpēs partit:& e diuerſo colligit:ut ſupra dictū ē. Noſtro ſtudio.ſ.oratorio. Erat enim.ſ.ipſe Critolaus. Ab ipſo Ariſtotele i.a ſchola ipſius Ariſtotelis.

ad impellēdos:ad ea ꝓbāda:quæ nō artificis ſtatera:ſed quadā populari trutina exaīantur.Quare iſtā artē totā dimittamus:quæ ī excogitādis argumētis:muta nimiū ē:ī iudicādis nimiū loquax.Critolaū iſtū quē ſimul cū Diogene ueniſſe cōmemoras:puto plus huic ſtudio noſtro ꝓdeſſe potuiſſe: erat enī ab ipſo Ariſtotele a cuius inuētis tibi ego uideor nō lōge aberrare. Atq; hūc inter Ariſtotelē:cuius & illū legi librū: ī quo expoſuit dicēdi artē omniū ſuperioꝝ:& illos ī qbus ipſe ſua quædā de eadē arte dixit:& hos germanos huius artis magiſtros: hoc mihi uiſū ēītereſſe:ꝙ ille eadē acie mētis: qua rerū omniū uim naturāq; uiderat.Hæc quoq; aſpexit: q̄ ad dicēdi artē:quā ille deſpiciebat:ꝑtinebāt.Illi autē q hoc ſolū colēdū ducebāt:laborarūt ī hac una rōne tractāda nō eadē prudētia:qua ille:ſed uſu ī hoc uno genere:ſtudioq; maiore.Carneadi uero uis īcredibilis illa dicēdi:& uarietas ꝑ quā eēt optāda nobis:q nullā unq̄ ī illis ſuis diſputationibus rē defēdit:quā nō ꝓbarit: nullā oppugnarit:quā nō euerterit.Sed hoc maius ē quoddā q̄ ab iis:q hæc tradūt:& docēt:poſtulādū ſit. Ego aūt ſiquē nūc plane rudē īſtitui:ad dicēdū uelim:his potius tradā aſſiduis:uno opæ eādē īcudē diē noctēq; tūdētibus: qui oēs tenuiſſimas particulas:atq; oīa minima manſa

Videor:ut ſupra dixit Catullus:diſputatōnē Antonii nō ualde ab Ariſtotele eſſe alienā:quē aut īgenio adæquaret:aut certe imitaretur qū aliquādo eius ꝑcæpta legiſſet. Illū libꝝ: qa adhuc extat ille liber Ariſtotelis: ubi mlta de arte poetica tradūtur. Dicēdi artē: uidelicet rhetoricā artē quā Iſocratis tꝑibus Athenis:& edidiſſe & docuiſſe conſtat. Et hos.ſ.ſimiles ꝓxime ætatis Magiſtros:rhetores. Germanos.i.ſimiles docēdi ſtudio:nō autē rōne intelligendi.Nā ualde oībus præſtitit Ariſtoteles. Quod ille eadē acie:ꝙ eodē acumine ingenii:quo rerū cauſas: atq; naturas ītellexerit:eodē etiam dicēdi artē & rationē facile perſpexit. Qua acie: quo acumine. Vim:ꝓprietatē. Naturā:qa nllus unq̄ philoſophuſ de reꝝ natura copioſius:atq; acutius ſcripſit q̄ Ariſtoteles. Ille:ſcilicet Diogenes. Illi autem.ſ. rhetores:q omiſſa philoſophia:tm̄modo artē ſecuti ſūt in hac dicēdi exercitatione plus uerſati ſūt q̄ Ariſtoteles:ſed non eadē prudētia:ut ille.Neq; enim cū ingenio adæquare potuerūt. Vſu.i.exercitatiōe maiori q̄ Ariſtoteles:qa phīam magis ſecutus ē:ſed eloquētiā quoq;:ut Ci.ait:Veniet.n.orōnis aureū flumē fundens Ariſtoteles. Carneadi uero: Sed ſi de Carneade loqmur:negare nō poſſumus habuiſſe illū miꝝ quoddā dicēdi genus. Varietas.i.copia mltaꝝ reꝝ:& ē mira laus de Carneadis eloquētia. Qui nullā unq̄.i.q̄cūq; rē defēdere ſuſcæpit ꝓbauit. Oppugnarit.i.nulli rei unq̄ contradixerit:qn uicerit. Sed hoc maius.i.q̄tū dicēdo cōſequebat Carneades:maius quoddā ē:q̄ ut nlla arte cōſeq poſſimus:ac ſi diceret illud Carneadi nō ars:ſed diuinū quoddā īgeniū ſubmiſtrabat. Ego aūt:ſēſus ē Nō oībus cōcedit:q̄tū dicēdo Carneades ualebat:ego aūt ſi īſtituēdus ſit orator:hunc ſi rudis eſſet rhetoribus:ſi eruditus:oratoribus traderē. Siquē.i.ſi inſtituēdus eſt orator:q plane ſit ſine eruditione aliqua. Aſſiduis:tūdētibus:trāſlatio a fabris ferrariis:quoꝝ unus labor ē die nocteq; eādē incudē tūdere:quēadmodū oratoꝝ una ē exercitatio:eadē ſemꝑ ꝑcæpta tradere. Diē noctēq;: Honeſtior ē locutio q̄ ſi dixiſſet:die noctuq;.dicēdū enim ē:aut dies atq; noctes:ut noctes atq; dies patet atri ianua dices:aut die nocteq;:ſi aūt die noctuq;:ut Nocte die tutū carpe uiator iter. Qui oēs tenuiſſimas particulas:atq; omnia manſa:Metaphorice dictū eſt.i.qui omnes locos particulariter docēt:uidelicēt cōſtitutionibus ſuos cuiq; ſubiiciēdo. Manſa:tranſlationē reſpicit infantē nutrientis:quæ cibū ꝑmo quidē mādit:māſum deinde īfātis admouet ori.Sic etiā rhetores eiuſmodi faciūt q uulgo hāc artē tradūt:ꝑmo qdē locos cōſtitutionibus diſtribuūt:deſtributos deinde pueris ꝓponūt diſcēdis. Manſa.i.cibos.Et manſa ꝓꝑe cibū ſignificat comeſtū:qd pueris datur a mandendo

Is.i.talis qui inſtituẽdus ſit orator. Sin ſit: dixit de rudi:nunc uero de perito. Liberaliter inſti/tutus.i.doctrina prædιtus:ut liberũ quẽq; decet:& ingenuũ adoleſcẽtẽ.ita enim apud maιores edũcabatur ingenuι:ut in oĩ gñe litterarũ exerceretur. Alιquo ιá ibutus uſu.i.q uideat iã alιqua exer/citatione ualere. Acri.i.ſatιs acuto:uehemẽti:& ꝓuido ingenιo:ut una cũ doctrina ingeniũ etiam habeat egregiũ. Illuc.ſ.ad peritiſſimũ oratorẽ:& nõ ad rhetorẽ. Rapιam.i.raptim ducã ſine in/termiſſione aliqua. Illuc.ſ.ad oratorẽ. Secluſa: alia metaphora.i.nõ teneatur ſeparatus:& diſtri/ctus intra fines ſuos cuiuſq; gñis:uel cõſtõnis. Aquula i.locis illis:ſuæq; qbuſq; cõſtitutiõi diſtributis:& dimi/nutiuo uſus ẽ.Nã ut aquula diminutionẽ ſignificat:ita etiã iminutã oſtẽdit eſſe do ctrinã eoꝝ q ſuos cuiq; lo/cos cõſtitutioni ſubiiciũt. Flumen.i.rerũ omniũ gene ra:quæ ex ipſis locis uniuer ſaliter propoſitis ſumi poſ/ſũt. Erũpat:exeat. Sedes i.locoſ.Nam ſicut a Boetio diffinitur:Locus eſt ſedes & domiciliũ argumentorũ. Breuiter.ſ.recẽſendo.] Ver bis:ſcilicet explicãdo & ex/ponẽdo.

ut aiũt nutrices infãtibus pueris ĩ os inſerant. Sin ſit is: q & doctrina mihi liberaliter inſtitutus: & aliquo iã ĩbutus uſu:& ſatis acer ĩgenio eẽ uideat: illuc eũ rapiam ubi nõ ſecluſa aliqua aqula teneatur: ſed unde uniuer/ſũ flumẽ erũpat: q illi ſedes: & q̃ſi domicilia omniũ ar/gumẽtoꝝ mõſtret:& ea breuiter illuſtret: uerbiſq; defi/niat. Quid enĩ ẽ ĩ quo hæreat: q uiderit oẽ qđ ſumat ĩ oratione:aut ad ꝓbandũ: aut refellẽdũ:aut in ſua ſu/mi ui atq; natura:aut aſſumi foris: ex ſua ui: tũ qũ aũt res q̃ ſit: tota quærat:aut pars eius:aut uocabulũ qđ ha beat:aut qppiã:rẽ illam qđ attingat extrinſecus autem qũ ea: quæ ſũt foris:neq; hærẽt in rei natura: colligunt

QVID ENIM: Poſtq̃ oſtẽdit qd ſibi faciẽdũ uideat Antonius:nũc queadmodũ id fieri debeat:oñ dere pgit: et ẽ caput octauũ:ĩ quo docet:nihil aliud:niſi q loci ſumẽdi ſũt ad inſtituẽdũ oratorẽ: & ad confirmãdã cauſam.Et notãdũ eſt hos locos nõ ſolũ rhetoricos eẽ:uerũetiã dialecticos: & ſi uſu & materia:& fine rhetorica diſtet a dialectica:tamẽ his locis utraq; ars utitur:ut hoc loco oſtẽdit & Quint.etiã docet. Quid enim: Vere inq̃ oẽs loci ſũt demõſtrãdi:ſed iter locos & loca hoc itereſt qa loci ſedes argumẽtoꝝ ſũt:loca uero:ubi locat aliqd:q̃q etiã locos dicamus ĩ eodẽ ſignificato.Et tamẽ loci ideo appellati ſũt:ꝙ ĩ his locata ſũt argumẽta. Hæreat:dubitet:qũ ꝓpoſita cã ad dicẽdũ uenerit. Oẽ qđ ſumat.i.oĩa argumẽta:quæ uel ꝓbãdi uel refellẽdi cã ſumũtur. Probandũ.ſ. cau ſam noſtrã. Refellẽdũ:aduerſarioꝝ.Idẽ ĩ Topicis Cicero dicit:ſed alio modo:Ex oibus locis in q bus ĩcluſa ſũt argumẽta:alii ĩ eo de quo agit inhærẽt:alii extrinſecus ſumũtur ĩ eo de quo agit:ex to to:ex parte:ex nota:& ex his quæ affecta ſũt ad id de quo agit: extrinſecus q̃ ſũt:lõgeq; diſiũcta ſũt ſed q̃uis aliis uſus ſit uerbis:tñ idẽ ẽ ſẽſus:ſumũtur ex his locis:q ĩ eo de quo agit ihærẽt. Ex ſua ui: i.ita ſumũtur:aut ex toto p diffinitionẽ:ex parte p enumerationẽ:& ex nota p uocabuli iterꝑtatio/nẽ. Tota.i.qum ex tota ſumitur argumẽtũ a diffinitione. Pars:qum a parte ſumitur p enumera tionẽ. Aut quippiã.ſ.ex his quæ quodãmodo affecta ſũt ad id de quo agitur. Attingat.i.qum ar gumẽta ſumũtur ex affectibus.i.quæ adiũcta ſũt negocio. Extrinſecus.i.ex his locis:quæ abſũt:& lõge diſiũcta ſunt:& tamẽ uim maximã afferãt ad ꝓbãdũ:ut exẽplis ꝓbabit:p maius:p minus: per æque magnum & cætera:ex toto:p diffinitionẽ.Si res tota.i.ſi ex toto ſumuntur argumẽta p diffi/nitionẽ:ut qui defendit.C.Norbanũ reũ cõcitati aduerſus Cepionẽ populi:ita finget diffinitionẽ: Maieſtatẽ læſit Norbanus.nam populũ aduerſus Cepionẽ cõcitauit.Reſpondet:Nõ læſit ipſe:im mo Cepio.Nam qui exercitũ populi romani amiſit læſit maieſtatẽ:nõ autẽ Norbanus:aut popu/lus.qui dolorẽ ſuũ ultus ẽ.Sed ita diffiniẽda eſt maieſtas:ꝓut cauſæ eius ꝓdeſt:qui Norbanũ defen dit:& hoc ſequit præcæpta:quæ ſuperius tradidit Antonius:uidelicet nõ finitã quæſtionẽ ꝑus eſſe conſiderandã:ſed infinitã.Infinitũ enim eſt:qđ dicit hoc loco:Is maieſtatẽ lædit:qui amplitudinẽ ac dignitatẽ ciuitatis minuit.Nam maieſtas ẽ amplitudo:& dignitas ciuitatis:ergo qui amplitudi/nẽ & dignitatẽ ciuitatis minuit:is maieſtatẽ lædit:& uniuerſaliter quæſtionẽ cõſiderat:nõ circũſtãti is ullis implicitã. Probandũ:quãtũ ad cõfirmationẽ. Refellẽdũ:ad cõfutationẽ. Vi.i.uirtute. Natura:ꝓprietate. Foris:extrinſecus:ideo animaduertẽdũ locos iſtos diligẽter memoriæ mãdan dos:qbus uidemus quãtũ utilitatis ieſſe dicat Antonius. Quæ ſit tota:ex diffinitione ipſius rei. Aut pars eius.i p enumerationẽ cũ enumeratis partibus:qbus aliqd fieri poſſit cæteræ tollunt una relinqtur:quã ꝓbare itẽdimus. Vocabulũ.i.qũ ſumit ex ipſa interꝑtatione uocabuli. Quod at/tingat:Qum argumẽtũ ſumit nõ ex cõiunctis negocio:ſed ex adiũctis:quæ aũt adiũcta ſint:uel cõ iũcta:ipſe infra declarat. Extrinſecus.ſ.ſumit argumẽtũ. Qum ea q̃ ſũt foris.i.qũ argumentũ ſu/mitur ab his rebus:quæ intelligi poſſũt ab ipſo negocio ſeparata. In rei natura.i.in rei ꝓprietate.

Si res tota q̄rit̄:definitiōe uniuerſa uis explicada ē: ſic: ſi maieſtas ē amplitudo:ac dignitas ciuitatis: is eam minuit:q exercitū hoſtibus populi Romani tradidit: non q eū:q id feciſſet:populi Romani poteſtati tradidit. Si ps:ptitione:hoc modo:aut ſenatui parēdū de ſalute rei p. fuit:aut aliud cōſiliū inſtituēdū: aut ſua ſpōte faciēdū:alid̄ cōſiliū:ſupbū ſuū arrogās:utēdū igit̄ fuit cōſilio ſenatus. Sin ex uocabulo:ut Carbo:ſi cōſul ē;q cōſulit patriæ:qd aliud fecit Opimius? Sin ab eo: qd̄ rē attīgat:plures ſūt argumētoꝝ ſedes ac loci. Nā & cōiūcta q̄remus:& gn̄a:& ptes gn̄ibus ſubiectas:& ſimilitudines & diſſimilitudīes & cōtraria & cōſeq̄ntia & cōſētanea & q̄ſi præcurrētia & repugnātia:& cauſas reꝝ inueſtigabimus:& ea q̄ ex cauſis orta ſint: & maiora paria minora q̄remus. Ex cōiūctis ſic argumenta dicunt̄: ſi pietati ſūma tribuēda laus eſt:debetis moueri:qū.Qu. Metellū tā pie lugere uideatis. Ex gn̄e aūt:ſi magiſtratus ī populi Romani eſſe ptāte debet:qd Norbanū accuſas: cuius tribūatus uolūtati paruit ciuitatis? Ex pte autē ea: q̄ eſt ſubiecta gn̄i; ſi oēs q reipublicæ cōſulūt:chari eē debēt:

Si res tota:Nūc p exēpla declarat qd̄ ꝑpoſuit de locis. ꝑpoſitio:ſi maieſtas ē amplitudo ciuitatis is eā minuit q exercitū pplo ro. amiſit. Hoc aūt Cepio fecit:ergo ipſe maieſtatē minuit. Sed. C. Norbanuſ eū q maieſtatē læſerat ſub ppli ptāte cōſtituit:igit̄ maieſtatē nō læſit:ſed eū q læſit puniēdum curauit:& ē argumētū ex toto p diffinitionē ſūptū. Sin ps partitione:Exēplū ex diffinitiōe claꝝ ē: ut apparuit:hoc ex partitione obſcurius uidet̄.ē aūt huiuſmodi argumētū qd̄ ſumit̄ ex parte:ſumit̄ p enumerationē:quærit̄ q̄ rōne potiſſimū ſaluti reipublicæ cōſulat̄? Rō cōſulēdi triplex eſſe pōt: aut ex ſenatuſconſulto: aut ex alio iſtituto:aut ex ſemet ipſo. Nouū īſtituere arrogātis.i.ſupbi fuiſſet: ex ſeipſo ſumere temerarii. Ergo fuit ex ſenatuſcōſulto ſumēdū. Inſtituēdū.i.inchoandū. Aut ſua ſpōte.i.eius q cōſulere uolebat:nūc tollit reliq̄ oīa:& qd̄ itēdit efficit. Igitur:quādoq̄dē & aliud ſupbū:& alid̄ temerariū fuit:relinq̄tur ut a ſenatuſcōſulto reipublicæ conſulēdi rō ſumēda fuerit. Ex uocabulo i.iterp̄tatione uocabuli. Nā L. Opimius cōſul. C. Gracchū occidit. Conſul dicit̄ eo ꝙ reip. cōſulat. Sed hic opimius iterficiendo Gracchū reip. cōſuluit:ergo recte fecit. nā qd̄ cōſulis erat officio fūctus ē. Sin ab eo:Hactenus de his q̄ ex ſua ui ac natura ſumūtur:hoc ē q̄ i eo ipſo de quo agit̄ ihærēt:uidelicet ex toto:ex partitiōe:& ex nota: nūc de his q̄ rē illā attingūt:de q̄ agit̄: hoc eſt q̄ ad ipſā affecta ſūt. Et hæc i plures diuidūtur partes:quēadmodū i ipſa Cice. lr̄a uidere licet. Sin: a ſupiori lr̄a pēdet. Sedes.i.loci ex q̄bus argumēta ſumūtur. Nā & cōiūcta:Alio noie cōiugata dicūtur:ſūt aūt q̄ ex eiuſdē gn̄is uerbis ducūtur.i.q̄ ab uno uerbo i diuerſa cōmutātur:ut ſapiēs ſapiētis:ſapiētia συ υγα græce:hoc ē cōiugata nūcupātur. Partes:Alio noie formæ:ſeu ſpēs dicuntur Nā hoc qd̄ dixi a partibus ſumi ſignificat a ſpecie:q̄ ſubiecta ē generi:q̄a ſpēs ſequit̄ ſp ſuū genus. Et ſil̄itudines:a ſimili & a diſſimili:& a differētiis. Cauſas:uidelicet qū argumentū ſumit̄ ex cauſis unde effectus:ex effectibus:unde cauſæ noſcūtur. Paria:æque magna. Maiora:a miori ad maius

Ex cōiūctis:Nūc icipit exēpla ſuæ cuiq; parti ſubiicere:ut ꝑpterea planius itelligant̄ quō ſumunt̄ argumēta. Et p̄mo ex cōiūctis:uidelicet ex uerbis eiuſdē gn̄is:q̄ ab uno orta i diuerſa cōmutātur: ut q̄a pie luget Metellus pius ē. Nā ab eo ꝙ ē pius orit̄ pie & pietas:cui plurima laus tribuenda ē. Ex gn̄e:Rō huius argumēti ē: ꝙ ſpēs a gn̄e:quoad ſuū nomē retinet ſeparari non pōt. tribunatus genus retinet ſuū:ut magiſtratus ſit. ſi magiſtratus oīs i ſenatus auctoritate eē debet:tribunus paruit ſenatui:ergo fūctus ē officio ſuo. Quid Norbanū:tribunatus:p̄tura:cōſulatus:cēſura:ædilitas: hæc oīa ſūt ſpēs magiſtratus. Sed Norbanus tri. plæ. erat:qū ex ſenatuſcōſulto cōcionē habuit. Cuius: q.d. accuſari nō debet:qn̄ id qd̄ ſui officii ē feciſſe cōprobat̄. Ex pte:ex gn̄e docuit: nūc ex ſp̄e. Ex pte:hic ſciēdū ē:q̄a alid̄ ē ptē ſumere:ſicut ē ps totius;alid̄ ſicut ē ſpēs gn̄is:ut ſi dicamns tectū: fūdamētū:pietes:ptes eē domus. alio mō dicemus ptes gn̄is ſubiectas. Si oēs:Hoc argumētū ſumi uī ex gn̄e:qū dicimus:ſi oēs q reip. cōſulūt:chari nobis eē debēt. ſumit̄ aūt a ſp̄e:qd̄ planius itelligi pōt:ſi ſpēs i ſuas ptes diuidit̄. qd̄ iterdū fieri ſolet:ut uer. g. Si ita diuidamus:hoīum alii reip. cōſulunt:alii nō cōſulūt:nemo dubitat qn hoīum ſit ſpēs:ex quaꝝ ptibus alteꝝ ſumit̄ argumētū. Oēs aūt q reip. cōſulūt:nobis chari eē debēt:atq ipatores reip. cōſulūt:ḡ nobis chari eē debēt:quoꝝ cōſilio:& ope patriæ ſalus defēdit̄. nā hæc ꝑpoſitio oīs hō mēdax:ulīs ē. At uero hō mēdax ē:idiffinitiua dr̄: & tn̄ utraq; ſpeciē cōtinet:illa uniuerſaliter:hæc idiffinīte. Quare ſi dixeris:oīs hō mēdax:igit̄ mercator mēdax ē:argumētū a ſpecie ſūptū erit. Pari rōne:hoc Cic. argumētū nō ex gn̄e:ſed ex ſpecie ſumit̄.

certe ī ꝓmis īperatores: quoꝝ conſiliis: uirtute: periculis retinemus & noſtrā̄ ſalutē: & īperii dignitatē. Ex ſimilitudine aūt: ſi feræ ptus ſuos diligūt: qua nos in liberos nſos īdulgētia eē debemus. At ex diſſimilitudine ſi barbaroꝝ: ē ī diē uiuere: noſtra cōſilia ſēpiternū tēpus ſpectare debēt. Atq; utroq; ī gn̄e & ſimilitudīs: & diſſimilitudīs: exēpla ſūt ex alioꝝ factis: aut dictis: aut euētis: & fictæ narrationes ſæpe ponēdæ. Iam ex cōtrario: ſi Gracchus nefarie: præclare Opimius. Ex cōſequentibus: ſi & ferro īterfectus ille & tu inimicus: & cū gladio cruento cōprehēſus ī illo ipſo loco: & nemo præter te ibi uiſus ē & cauſa nemini: & tu ſēp audax: qd ē qđ de facinore dubitare poſſimus. Ex cōſētaneis & præcurrētibus & ex repugnātibus: ut olī Craſſus adoleſcēs: nō ſi Opimiū defēdiſti Carbo: iccirco te bonū ciuē putabāt: ſimulaſſe te & aliđ qd q̄ſiſſe pſpicuū ē: qđ. T. Gracchi mortē ſæpe ī cōciōibus deploraſti: qđ. P. Aphricāi necis ſocius fuiſti

Ex ſimilitudine. i. hoc exemplū ſimilitudinis: qđ a Cicerone ponitur per ſe patet: & perſpicuum eſt ſi liberos ſuos feræ diligūt: a ſimili nos quoq; liberis noſtris indulgētes eſſe debemus. Si feræ qbus nō ē innata humanitas: ita partus ſuso diligūt: nobis quoq; liberi noſtri curæ eē debēt. Ex diſſimilitudine: Hic attendendū eſt quomodo locus a cōtrario: alius ſit a loco a diſſimili: ne forte exiſtimetur unū: & eundē locū eſſe: eos autē diſcernere alterū ab altero facile erit. ſi ītelligitur aliud eē differens: & aliud eē contrariū tu in his ipſis argumētis: cōſilia barbaroꝝ: & cōſilia noſtra cōtraria nō ſūt: utraq; enim teumps reſpiciunt. Contraria uero ſūt in quibus nihil omnino ſimile inuenitur. Differunt autē: quia barbaroꝝ cōſilia diem: noſtra uero ſempiternū tempus ſpectāt: cōtraria uero nō ita. nā omnino oppoſita ſūt: ut ſalus & pnities albū & nigrū: bonū & malum. In diē uiuere: hoc eſt uiuēdi rationē diurnā habere. Atq; utroq;: Quomodo ſumitur exemplū ſimilitudinis: & diſſimilitudinis: ſumitur ex factiſ alioꝝ & dictis: aut etiā euētis: & nōnūq̄ ex ficta enunciatione uel narratione: ut uerbi gratia: Si hoc ille dixit: & nos idē dicere poſſumus: & ſi ille hoc fecit: nos quoq; tale qđdam facere poſſnmus. Ex ficta narratione: Nō eſt aſſentationibus credendū: nā qa coruus uulpi credidit caſeū pdidit: igit nō ē aſſētationibus credēdū. In utroq;. i. ſilitudinis & diſſilitudinis. Ex cōtrario. i. qđ pauloante dicebā: locū a cōtrario aliū eē a loco diſſili. Ex cōſequētibus: Locus hic q dicit ex conſequētibus ad cōiecturales cauſas: q̄ ī iudicio tractant: plurimū ualet. Sed hoc aīaduertēdū ē: qa locus ex cōſequētibus cōuenit loco ex cōtinētibus: cū ipſo negocio ī ea qdē pte. Vbi q̄rit qd añ rē: qd ī rē & qd poſt rē: actū factūue fuerit: & cā p quā: & cur fecerit? Si & ferro ille: Argumentū hoc ſumit a cōſequēti: ex eo ꝙ re trāſacta euenit. hoc aūt re trāſacta cōſeq ſolet: ut appareat q̄ qs morte iterierit & qs īterfector fuerit: an cruēto gladio forte ī eo loco dephēſus ſit: ī quo cōmiſſū ſit maleficiū? Inimicus: ex cauſa ipulſiua: qa inimicus. Gladio: poſt rē geſtā. In ipo loco: ubi occiſus ē: & hoc quoq; poſt geſtū negociū. Et cā nemini: Hoc aūt ex cā rōcinatiua ex cōparabili ſumi pōt argumētum qū oñdimus nemini niſi reo cōmodū fuiſſe. Et tu ſēp: Hoc ſumit ex ꝓbabili de uita: qū tale aliqđ a reo factū habuiſſe oñdimus: ut ī ſupiori tpe aliū occidiſti. Quid: cōſequēs oñdit eiuſmodi ī quo hæc oīa ſupra memorata fuerit ab eo crimē nō abeſſe. Ex cōſētaneis: Hic locus q dr̄ ex cōſētaneis a ſupiori diuerſus ē: q a cōſequētibus dr̄. Nā cōſequētia nō ſp eueniūt: hæc de qbus nūc ſub uocabulo cōſētaneoꝝ loqt ſp eueniūt. Itē ꝑcurrētia: q̄ añtia dicūtur: & repugnātia ſp uera ſūt: nā qđ quāq; rē ſeqtur id cū ipſa re cohæreat neceſſe ē. Rurſus qđ alicui rei repugnat eiuſmodi ē: ut cohærere nō poſſit. Qum igit locus hic: tripartito diſtribuit ī conſecutionē: in anteceſſionē: & repugnationē. Argumēti quidē inueniēdi ſimplex ratio ē: tractādi uero triplex: ut uerbi gratia ī exēplo Ciceronis qū ſūpſeris Carbonē nō iccirco eē bonū: qa. L. Opimiū defēdit: qū ſupiori tpe alia mēte fuerit nihil differt: ſiue argumētatus fueris. Si. T. Gracchi mortē ſæpius deploraſti: & tñ. L. Opimiū defēdiſti: cōſequēs ē: ut bonus nō ſis: ſiue hoc mō: ſi nō fuiſti ſocius necis. P. aphricani: qa. L. Opimiū defēdiſti: bonus es. Atq ſocius fuiſti necis aphricani: igr̄ nō bonus. Tertius itē modus tractādi nihil differt a ſupioribuſ: nō ſi ſp a bonis diſſēſiſti: qa. L. opi. defēdiſti: bonus es: at qa a bonis ſp diſſēſiſti: nō igr̄ bonus hoc poſtremū ſumit a repugnātibus. repugnat. n. bonū eē: & diſſētire a bonis. Illđ ſi nō fuiſti. P. Aphricani necis ſocius: qa. L. Opi. defēdiſti: bonus es. At. P. Aphri. necis ſocius fuiſti: igit nō bonus: ſumit ab añtibus: qa antecedit: ut ſocius fueris necis. P. Aphri. ex hoc ſeqtur ut nō ſis bonus. At ubi dr̄ Si. T. Gracchi mortē deploraſti: nō iō bonus putādus es: qa. L. Opimiū defēdiſti: ab cōſeq̄ntibus ē. cōſequētia. n. ſūt: T. Gracchi mortē deploraſſe: & eūdē nō ideo bonū eē: qa. L. Opimiū defenderit.

Quod legē i tribunatu tuliſti:legē.ſ.agrariā:ex quo apparet a bonis diſſēſiſſe. Ex cauſis aūt: Hic ſcire debemus:ut locus hic plenius itelligat᷑. Cauſarū duo gña eē:unū qđ ex ui ac natura ſua : id qđ ſibi ſubiectū ē:efficit:ut ignis naturaliter ardet:ergo effectus ignis ē ardere. alterū qđ nō efficit naturaliter:qđ ſibi ſubiectū ſit:ſed ſine quo aliqd effici nō pōt:queādmodū æs ſtatuæ cauſā dicimus:nō q faciat:ſed ſine quo ſtatua effici nō pōt. hoc aūt Ciceronis exēplū ex ſupiori gñe ſumit᷑. Nam luxuriæ natura ē:ut pariat auaritiā:& q̄q̄ auaritia & luxuria iter ſe cōtraria eē uideant᷑:tamē unū ex altero ſeqtur. q eni luxurioſus ē mltas pecunias cōparet neceſſe eſt ut luxuriæ ſufficere poſſit:& iō q luxuria laborat:auaritia laboret neceſſe ē: alioqn pecunias hr̄e non poterit:quaſ luxuriæ ſuppeditet.

ꝙ eā legē in tribunatu tuliſti: ꝙ ſēper a bonis diſſēſiſti. Ex cauſis autē rex:ſic auaritiam ſi tollere uultis : mater eius ē tollēda luxuries. Ex iis autē: q̄ ſūt orta de cauſis: ſi ærarii corpus : & ad belli adiumta: & ad ornamēta pacis utimur: uectigalibus ſeruiamus. Maiora autē: & minora: & paria: ſic. Ex maiore: ſi bona exiſtīatio diuitiis præſtat: & pecunia tātope expetit᷑: quāto gloria magis expetēda ē. Ex minore ſic: hic paruæ cōſuetudinis cauſa : huius mortē fert: tā familiariter : qđ ſi ipſe amaſſet ? quid hic mihi faciet patri? Ex pari ſic ē eiuſdē & eripere cōtra rempublicā & largiri pecunias . Foris autē aſſumuntur ea : quæ non ſua ui : ſed extranea ſubleuantur: ut hæc:

Ex iis: uidelicet ab effectibus: q naſcunt᷑ ex caīs: q locus mirā dicēdi copiā ſuggerit oratoribuſ: poetiſ: philoſophis: qū denūciāt qđ ex q̄ re futurū ſit: ut i hoc exemplo Ciceronis. Si ærarii copiis: Ecce effectus: ſi uectigalibus ſeruitū fuerit: qs effectus erit? ærrarii copiæ efficiētur magnæ : qbus & ad belli adiumēta: & ad patriæ ornamēta uſus ē: & hic locus cū ſupiori cōiūctus ē. Cognitio.n.cauſarū & effectus: cōiūcti ſūt: qa cā ſine effectu: & effectus ſine cā eē nō pōt: & iō hos locos diligēter tenere debemus. Vectigalibus ſeruiamus.i.demus opā uectigalibus. Vectigalia ſūt tributa q̄ ex uectura pēdunt᷑: uñ ēt a uehēdo uectigalia dicunt᷑: qū ex fūdis fruges i urbē uehūtur. Sed eius ſignificatio latius patet: & ſicut Ci. i orōe ꝓ Cn. Pōpeio dicit: Vectigalia ſūt reip. nerui. Maiora autē: Horū uis cōſiſtit i cōparatiōe maiorū: minorū & pariū. In his aūt ſpectat᷑ nūerus: ſpēs: uis: & q̄ habēt ad aliq̄s res affectionē. Numerus : ut plura bona anteponēda ſūt paucioribus: & ecōtra pauciora mala anteponēda ſūt pluribuſ: maiora anteponēda ſūt mīoribus: rara ułgaribus & q̄ eiuſmodi ſūt. Spēs: ut ſi anteponunt᷑ ea q̄ pp ſe expetūtur his q̄ ꝓpter aliud: neceſſaria nō neceſſariis: q̄ īnata ſūt & īſita externis & aduēticiis: aīata inaīatis artificialia nō artificialibus: & cætera id genus. Vis: ita cōparat᷑: cauſa efficiēs grauior ē q̄ nō efficiēs: quæ ſeipis cōtēta ſūt anteponunt᷑ his q̄ alio īdigēt: ſtabilia īſtabilibus: certa īcertis: quæ eripi nō poſſūt his q̄ eripi pñt: q̄ gratiora ſunt minus gratis: quæq; pluribus laudata: quæq; optimo cuiq; ꝓbata ſūt. A pari uero cōparatio: neq; elationē: neq; ſūmiſſionē habet: & mlta ſūt q̄ ex paribus cōparātur: ſed oīa eodē mō cōcludunt᷑: ut hoc: ſi æqua i laude ponēdū: & q auxilio adiuuāt ciues: & q cōſilio: ergo pari gloria eē debēt: & q cōſulūt: & q defēdūt. Ex maiore: ſic: Hoc quidē eorū ē q̄ ꝓpter ſe expetūtur: uidelicet quæ cōſiderātur ꝓpter ſpeciē ſuā: qa ſpecie cōparātur: ut dixi: quæ propter ſe: aut ꝓpter aliud expetūtur. Si bona exiſtimatio: Nā oīs uirtus ꝓpter ſe: cætera uero ꝓpter aliud expetūtur: ergo ſi diuitiæ tātope expetūtur: quāto magis gloria: quæ i bona exiſtimatione cōſiſtit expeti debet. Ex minore: Terētii exēplū Pamphili ē: q lugebat mortē Chryſidis. Pater eius qū eū lugentē uidiſſet: his uerbis uſus ē: qa nō nihil domi huius Chryſidis cū ſuis æqualibus uerſatus ē: ideo mortē eius tāto dolore ꝓſeqtur. Sed ſi amaſſet Chryſidē: quāto magis lugeret. argumētū a minori ſumitur: qđ ſi ego inqt obiero: quāto maiori dolore afficiet᷑ ex funere meo? Ex pari: Vt etiā ſupra diximus: uidelicet ſi i æqua laude ponit᷑: & auxilio adiuuare ciues: & cōſilio pari gloria eē debet: & q adiuuat: & q cōſulit: hoc quoq; Ciceronis ſile ē. Eripere.ſ.pecuniā: in pari culpa ponēdus ē: & q depeculat᷑.i.q publicā pecuniā ſurripit: & q ī populo cōtra rēpublicā largitionē facit: ſi uterq; in pari ē culpa: ſeqtur utrūq; parē reprehēſionē mereri. Foris aūt: Modo de locis tractare icipit q̄ ſumūtur extrinſecus.i.quæ nō trahūtur ex ipſa re de qua agit᷑: ſed extrinſecus. hæc aūt argumenta ab auctoritate trahūtur. Ná græci tales argumētationes ατεχγοσ.i.artis expertes uocāt: ut i Ciceronis ē exēplo. Nam exemplū pmū & tertiū ſumit᷑ ex auctoritate naturæ: ſed illud ſcripti: hoc pſonæ. ſecūdū ex auctoritate tpis. Ná duo ſūt quæ auctoritatē auferre pñt: natura: & tēpus. Naturæ aūt auctoritas ē i uirtute: tpis uero mēbra multa ſunt: ut ætas: opes: neceſſitas & uſus. Sed qa exēplū Cice. ab ea pte ē: q̄ neceſſitas dr̄: uidēdū ē igit᷑: quō ea cōſideret᷑. Ná aut ab aīs: aut a corpibus ē. Ab aīs: ut a dolore: a cupiditate: ab ira & metu. A corpibus: ut a uerberibus: a tormētiſ: a cruciatibuſ: ab igne & ferro ſicut Ciceronis exēplo deprehēdit᷑. Quæſtio.n. habet᷑ tūc: cū tormētis & cruciatibus ueritas exqrit᷑.

Hoc uerũ eſt.ſ.eſt qđ dicimus iudices ab auctoritate ſumit᷑.Nam Luctatius iuriſcõſultus ita dixit. Hoc falſũ:Sumptũ eſt a neceſſitate.i.ab ea parte tẽporis:quæ neceſſitas dicit᷑.Falſũ eſt hoc. Nã de eo quæſtio habita eſt:& nullis cruciatibus:& nullis tormentis adduci potuit ut fateret᷑. Hoc ſequi neceſſe eſt: recito enim tabulas:ab auctoritate naturæ.i.a ſcripto ſumit᷑.i.a tabulis. De quo genere:uidelicet qum oſtẽderet eẽ quoſdã locoſ qui ſimul cũ cauſa ad oratorẽ uenirẽt:argumẽta quæ ſumũtur a tabulis:a quæſtionibus:a teſtibus:hæc nõ inueniũtur ab oratore:ſed ſua ſpõte occurrunt.

hoc uerꝝ ẽ:dixit enĩ Quĩtus Lucanus hoc falſũ ẽ: habita enĩ q̄ſtio ẽ:hoc ſeq neceſſe eſt:recito enim tabulas de quo gñe toto; paulo ante dixi.Hæc ut breuiſſĩe dici potuerũt:ita a me dicta ſũt.Vt.n.ſi aurũ cui: qđ eẽt multifariã defoſſũ:cõmoſtrare uellem ſatis eẽ deberet:ſi ſigna:& notas oſtẽderẽ locoꝝ:q̄bus cognitis: ille ipſe ſibi foderet:& id qđ uellet:puulo labore:nullo errore:ĩueniret:ſic has ego argumẽtoꝝ erui notas:q̄ illa mihi quereñti:demõſtrãt:ubi ſũt reliqua cura & cogitatiõe eruuntur.Quod autẽ argumẽtoꝝ genus: cuiq; cauſaꝝ generi maxime conueniat:nõ ẽ artis exq̄ſitæ præſcribere: ſed ẽ mediocris ĩgenii iudicare.Neq; enĩ nũc id agimus ut artẽ aliquã dicendi explicemus:ſed ut doctiſſimis hoĩbus uſus nñi:q̄ſi q̄dã monita tradamns.His igit᷑ locis ĩmẽte & cogitatiõe defixis:& ĩ oĩ re ad dicendũ poſita excitatis nihil erit:qđ oratorẽ effugere poſſit: nõ modo ĩ forẽſibus diſcæptatoĩbus:ſed oĩno ĩ nullo gñe dicẽdi. Si uero aſſeq̄t᷑:ut talis uideat᷑: q̄lẽ ſe uideri uelit:& aĩos eoꝝ ita afficiat:apđ quos aget:ut eos quocũq; uelit:uel trahere

Vt breuiſſime:uere quidẽ nam ſicut in expoſitione pcurrimus:multa dici oportuit. Hæc.ſ.argumenta: q̄ ex lociſ ſumũtur:reddit cauſam cur hoc fecerit. Vt.n. Hac ſimilitudine dicit ſe recte feciſſe:ꝙ has ſedes argumentoꝝ: q̄ breuiter potuit expoſuit:ut ſicui oſtendere uellem aurũ defoſſum:ſatis eẽt oſtẽdere regionẽ:in qua lateret:ita ſatis fuit oſtendere tm̃ ſigna:ex quibus argumẽta ſumi poſſent. Signa & notas:idẽ fere ſignificat: niſi ꝙ notæ rem ipſã diſtinguũt oſtendẽdo. Multifariã.i.diuerſis locis recõdita. Paruulo labore.ſ.excogitãdi. Nullo errore.ſ.exq̄rẽdi. Eruũtur.i.extrahuntur & excutiuntur. Quod aũt argumentoꝝ:Illud repetit: qđ ſuperius dixit nõ eẽ oratoꝝ ſuæ cuiq; conſtitutioni ꝓpria ſubiicere:ſed rhetoꝝ potius qui pueros inſtruũt.

Exquiſitæ.i.diligẽtis. Generis.i.cuiq; cõſtitutioni cauſarũ. Neq; enim:Et ideo nõ ſit admirãdũ ſi nos ita diſtribuere noluimus:ut ſuos cuiq; cõſtitutiõi ſubiiceremus.Sed diſputamus hæc:ut oſtẽdamus qd nos facere cõſueuerimus. Vſus.i.cõſuetudinis. His igit᷑ locis:Propoſitis argumẽtorũ locis oĩbus Cicero nũc oſtẽdit qd utilitatis afferãt:ſiquis eos diligẽtius mẽte cõprehẽdere:& cõprehẽſos ſtudioſe ptractare uoluerit.Dicit enim id utilitatis cõſecuturũ eẽ oratorẽ:ut quaq; de re dicẽdũ fuerit inſtructiſſimus ſit ad argumẽtandũ & refellẽdũ.Deinde dicit uariã eẽ tractãdoꝝ argumẽtoꝝ rationẽ:nec ſatis eẽ locos ipſos diligẽter tenuiſſe:niſi etiã tractãdi quandã rationẽ habuerit: ut Cicero ipſe ſubiunxit. His:ſupra memoratis. Mente:memoria. Cogitatione:præmeditatione Defixis:ut firmiter inhereãt. In omni re ad dicendũ.i.in oĩ quæſtione ſiue finita:ſiue infinita eſt i.theſis & hypotheſis:ut ſæpius dictũ eſt. Excitatis.i.adhibitis. Nihil erit.i.nihil ẽ qđ ad cõfirmãdam rem ptineat:quæ ad dicendũ ꝓpoſita fuerit ſiue finita:ſiue infinita erit:qđ nõ orator facile ĩueniat:ſiue confirmandũ:ſiue refellendũ fuerit aliquid. Non modo.i.nõ modo ĩ cauſis ciuilibus ubi de iure agitur:ſed omnino nihil erit:qđ nõ orator facile inueniat:ſiue cõfirmandum:ſiue refellendũ quid fuerit:ideſt qđ ſuperius dixi:in omni re.i.quæſtione ad dicendũ poſita. Si uero aſſeq̄tur:Sed ſi argumẽtis adhibita fuerit opinio ꝓbitatis:tum uero facile omnia quæ uoluerit cõſequetur.Nam id tetigit hoc loco Cicero:qđ in ipſius oratoris diffinitione percipitur.ſ.oratorẽ eſſe uirꝝ bonũ dicẽdi peritũ:ars facit oratorẽ dicendi peritũ: bonitas autẽ addit auctoritatẽ. Si uero ut talis.i.ut uideatur bonus.Nam id eſt qđ auctoritatem facit:quæ ad perſuadendum plurimum ualet qui finis eſt oratoris.Qum enim ſemel bonitatis opinio facta fuerit auditoribus: quicquid orator dixerit:etiam ſi non recte dixerit:tamen recte dictum eſſe ab ipſis exiſtimabitur; ſicut etiam econtrario.Siquis ſemel orator malus habitus fuerit:nunquã deinde auditores induci poterunt:ut uerbis eius fidem adhibeant. Et animos eoꝝ ita afficiat:ideſt quãcũq; uoluerit affectionem animiſ auditorum immittat:ſiue doloris:ſiue miſericordiæ:ſiue odii:ſiue beniuolentiæ. Trahere: conciliando ad beniuolentiam.nam trahi potius uidetur auditorum animus:q̄ cogi: ut nobis beniuolus efficiatur.

Rapere:mouẽdo & ad odiũ cõcitando. Nihil præterea.i.ꝑter argumentoꝝ inuentionẽ ad do-
cendũ præter bonitatis opinionẽ ad mouendũ nihil omnino reqret:tũc enim ꝑfectus erit orator:
qum oïa ſupra memorata plene tenuerit. Iam illud:Nũc aliud ꝑcipit qď neceſſariũ erat:ne forte
orator exiſtimaret ſatis eẽ:ſi locoꝝ cognitionẽ haberet ſimplicẽ.Nam id multo magis inqt laborã
dũ ẽ:ut argumẽta quæ ſumũtur ex locis uarie tractare poſſit:id quõ fieri debeat:breuiter & ſuccin
cte ꝑſtringit. Nequaq̃ ſatis.i.nõ ſatis eſt reperire:quid dicas: qď facile facere poteris:ſi hæc argu-

uel rapere poſſit:nihil ꝓfecto præterea ad dicẽdũ reqret
Iã illud uidemus nequaq̃ ſatis eẽ repire qd dicas:niſi id
inuẽtũ tractare poſſis. Tractatio aũt uaria eẽ debet: ne
aut cognoſcat artẽ:q audiat: aut defatiget̃ ſimilitudĩs
ſatietate. Proponi oportet qd afferas:& quare id ita ſit
oſtẽdere:& ex iiſdẽ illis locis interdũ cõcludere:relinq̃re
alias:alioq; trãſire:ſæpe nõ ꝓponere:ac ratione ipſa de
ferenda:qd ꝓponendũ fuerit:declarare:ſicui qd ſimile
dicas:prius ut ſimile cõfirmes:deinde quod agitur ad-
iungas inter puncta argumentorũ plærũq; ut occules:

menta tenueris:ſed hoc nõ
ſatis ẽ. Quid dicas.i.repe-
rire argumẽta:quæ ex his lo
cis trahũtur:quæ ſupra dixi
mus. Niſi.i.niſi id argumẽ
tũ quadã ratiõe tractaueris
Tractatio:Et incipit nunc
ꝑcæpta tradere qbus argu-
mẽta tractari debeãt:& q̃re
uariare oporteat ipſe docet
ne auditores artẽ percipiãt.
Id enim eſt oratoris præci-
puũ:ut auditores argumen
tandi rationes ꝑcipere non
poſſint:hoc etiã fit ne ſimi-
litudo faſtidiũ pariat. Tra-
ctandi uarietas duplex eſt:una modi:altera ordinis. Variat̃ modus argumẽtationis:ut uel abſolutiſ
ſima ſit:ac pleniſſima qnq;partita:quæ cõſtat ex ꝓpoſitione:& ꝓpoſitionis ratione:rõnis cõfirma
tione:exornatione & cõplexione. Nã ſi ex illis partibus alterutra demat̃:relinqtur quadripartita.
Breuiſſima tripartita:ſi exornatione & cõplexione ſupſedeas:& hic uarius appellat̃ modus tractã-
di. Argumẽtãdi ordo ſic uariat̃:ut ſi uel exornes uľ cõfirmes anteq̃ ꝓponas:ut alio quouis modo ꝑ
poſterã facias argumẽtationẽ:qď eo fieri oportet:ut difficillimũ ſit:niſi acutiſſimo ingenio:atq; ſo
lerti ipſã argumẽtationẽ:argumẽtatiõiſq; ipſius ptes ꝑcipere:cuius cã ne ars ꝑciperet̃ multiplicẽ &
q̃ſi ꝑturbatã:ut ita dicã uult eẽ argumẽtationẽ. Simul illud accedit:ut uarietas ſatiati medeat̃:tũc fa-
ciemus ut auditores ſimilitudine tractãdi nos minime faſtidiãt:ut ſupra dictũ ẽ. Proponi.i.expo-
ni ꝑ ꝓpoſitionẽ. Nã ꝓpoſitio ẽ ꝑ quã exponimus id qď ꝓbare intẽdimus:ſi uoluerimus facere ar-
gumẽtationẽ nõ ꝑpoſterã:debebimus ĩcipere a ꝓpoſitione:& cætera poſtea ſubiicere:& hic erit or
do directus. Quare ita ſit oſtẽdere.i.ꝑ cõfirmationis rationẽ:& rõnis cõfirmationẽ. Ex iiſdẽ lo-
cis.i.ex ꝓpoſitione:& ꝓpoſitionis aſſũptione:aſſũptionis cõfirmatione cõcluſio efficit̃. Alias:ali
quãdo erit q̃dripartita ſublata cõcluſione. Alio trãſire.i. ad aliud argumẽtũ trãſitũ facere. Sæpe
nõ:Ecce nũc argumẽtationis ordo ꝑpoſterus:Sæpe nõ ꝓponere.i.ſæpe etiã rõ ꝑfert̃ ꝓpõne ſubſe
quẽte:uel ut ipſe dicit ĩ ipſa rõne ꝓpõ declaratur. Sicui qd ſiľe dicas:Nũc dicit aliqñ exornationẽ
ꝑmo loco eẽ ponẽdã:deĩde cõfirmationẽ:tertio cõcluſionẽ. Sicui qd ſiľe.i.ſi ab exornatione q̃ ex
ſiľibus cõſtat: ex cõtrariis:ex maiori:ex minori:& exẽplis.exẽpli gr̃a:Siqs uellet argumẽtationẽ re
cto ordine formare ĩciperet a ꝓpõne:hoc modo:Nõ ẽ cur admiremini iudices frugi uxori ſupĩdu
ctã eẽ amicã. Deinde rõnẽ ꝓpõnis afferre:Sæpe.n.iocũda utilibus potiora uident̃. Siľe deĩde ſubiũ
geret:hoc modo:Pſytacus.n.ferme charior eẽ ſolet cicurribus. Deĩde ĩferret cõcluſionẽ: Nõ igit̃ ẽ
cur admiremini iudices matronæ frugi ſupĩductã fuiſſe amicã illecebroſã:hic ẽ ordo directus. At
uero ĩdirectus a ſiľi ĩciperet:Pſythacus ferme charior eẽ ſolet cicurribuſ. Deinde cõfirmationẽ affer
ret:Sæpe.n.iocũda ſolẽt utilioribus eẽ potiora. Poſtea cõcluſionẽ ĩferret:nõ ẽ igit̃ cur admiremi iu
dices:ſi matrõæ frugi meretricẽ illecebroſã añpoſuit. Pari rõe ſi ꝓbare uis pueꝝ delicatũ añpoſitũ
eẽ frugi liberto:eẽt hic ordo directus. ꝓpõ hæc eſt: Delicatũ pueꝝ frugi liberto añponi ſolere:deli
tiæ.n.nõnunq̃ utilitatibus ꝑferunt̃. Poſtea afferre ſiľitudinẽ: Equo.n.plærũq; catella añponit̃:& tñ
equus ẽ utilior. Deĩde cõcluſionẽ:Quid igit̃ miremini iudices frugi liberto delicatũ pueꝝ eẽ añpo-
ſitũ:ſi ĩcipere uolueris ab exẽplis dices:Equo ĩterdũ catella ꝑfert̃: ſic.n.utilitate potiores plærunq;
ſũt delitiæ:hæc eẽt ſiľitudo:Nõ igit̃ miꝝ ſi delicatũ pueꝝ pluris fecit q̃ frugi libertũ. Simile: exem
plo qď ex ſimilibus cõſtat. Deinde qď agit̃ adiũgas.i.cõcluſionẽ. Nã cõcluſio ẽ id qď ex ꝓpoſitio
nibus:rationibus:& cõfirmationibus efficit̃. Quod agit̃:ex his pluribus partibus. Inter pũcta ar
gumẽtoꝝ:Deinde inqt cauẽdũ ẽ:ne auditores ꝑcipere poſſint:qũ ab uno argumẽto ad aliď trãſeat
Sed dãda inqt ẽ opera:ut latẽter ab uno argumẽto trãſeat̃ ad aliud:ut uix ꝑcipi poſſit:qď etiã facit
Cicero ſi eius orationes diligẽter aĩaduertemus. Sic enĩ ab uno argumẽto ad aliud trãſit:ut uix di-
ſcerni poſſit. Inter pũcta:interſticia argumẽtoꝝ:qbus argumẽta argumẽtis ſubnectũtur. Occu-
les.i.occultes.i.ut ipſa inter ſe argumẽta diſcerni nõ poſſint:ſi iuncturã & ordinẽ uerboꝝ inſpicias.

neqꝫ ea numerare poſſit:ut re diſtinguāť:uerbis cōfuſa eē uideanť.Hæc ut & properās:& apud doctos & ſemidoctus ipſe percurro:ut aliquādo ad illa maiora ueniamus. Nihil ē enī in dicendo Catulle maius q̄ ut faueat oratori is q audiet:utqꝫ ipſe ſic moueať: ut īpetu quodā aīmi:& ꝑturbatione magis q̄ iudicio: aut conſilio regatur.Plura .n. multo hoīes iudicant odio: aut amore aut cupiditate:aut iracūdia:aut dolore:aut lætitia: aut ſpe:aut timore:aut errore: aut aliqua ꝑmotione mētis q̄ ueritate:aut præſcripto: aut iuris norma aliqua: aut iudicii formula:aut legibus: quare niſi qd uobis aliud placet:ad illa ꝑgamus. Paululū inquiť Catullus:etiā nūc deeſſe uideť his rebus Antoni:quas expoſuiſti:qď ſit tibi ante explicādū q̄ illuc ꝓficiſcare: quo te dicis intēdere. Quidnā īquit? Qui ordo tibi placet īquit Catullus:& quæ diſpoſitio argumētorū: ī qua tu mihi ſēper deus uideri ſoles. Vide quā ſū inqt deus in iſto gn̄e Catulle:nō hercule niſi mihi admonito ueniſſet ī mētem:

Numerare.i.numero dicere poſſit:ut nec diſtinguātur uerbis:ita tamē ut diſtinguātur re: ne ſenſus cōfundať:qū hoc ſumať ex diffinitione:illud ex toto:aliud ex parte & ex reliqs locis alia ex aliis. Numerare:quot ſint uidelicet. Hæc ut ꝓperās:Quia breuiter & q̄ſi ꝑ trāſitū hos locos:& ex locis argumēta tractāda ꝑſtrinxit:ideo excuſat ſe dicēs:Hæc inqt ꝑcæpta argumentoꝝ uobis ꝓpoſui quaſi feſtinās & apud doctiſſimos ſemidoctus diſputās ut admirari debeat nemo ſi tanta breuitate uſi ſumus. Ad illa maiora:Videlicet qbus ꝑcipiť orator nō ſolū docere ſed etiā cōciliare: mouere aīos auditoꝝ:& ea eiuſmodi ſunt:ut poſſimus aīos auditoꝝ ꝓ arbitrio nr̄o uerſare:& auditores uel ad beniuolētiā:uel ad irā:uel ad miſericordiā īpellere: ꝓut res poſtulat:q̄ ageť προσταπαθον:nā παθος græce: latinæ aī cōmotio: ſiue ꝑturbatio diciť. Faueat:cōciliādo auditoꝝ aīos. Nec faueat tātū auditori etiā beniuolus rēddať oratori uel cōtra aduerſariis nr̄is maliuolus. Impetu.i.īpulſiōe aī. Et ꝑturbatione:q̄a ꝑmi motus aī regi nō pn̄t:& ꝑturbationes animū ita īpediūt:ne recte qcq̄ nec iudicare nec conſulere poſſit. Plura enī: uere inq̄ mobiles ſūt auditoꝝ animi. Odio:uitii. Amore:uirtutis.Nam ſimulac ꝓpoſitū fuerit id de quo agiť eē honeſtū:amore iudices mouebūtur:ut ſecundū nos iudicēt:& ecōtra odio cōcitabūtur in aduerſarios. Amore:honeſtatis:quā cauſæ noſtræ ineſſe declarabimus. Cupiditate.ſ.ulciſcēdi:uel gratificādi. Iracūdia:indignitatis cuiuſpiā. Dolore:iniuriarū in eos:quos auditores charos habēt. Lætitia.ſ.bn̄faciēdi:ut benemeritis gratiā reddāt. Spe:cōmodi. Timore:incōmodi. Errore:falſa opīone:quā ars oratoria iudicibus īſerat. Permotiōe:ut miſericordiæ.plærīqꝫ miſericordia iudicāt potius. Veritate:bona fide & ſine dolo. Præſcripto:tabulæ:uel ſtipulationū: uel & teſtamentoꝝ. Iuris norma:ex æquo & bono. Formula:ut ſecundū decreta ꝓncipū ſenatuſ cōſulta:& reſpōſa prudentū. Legibus:Ex eo qď legibus uel ꝑmittitur uel iubetur:uel ꝓhibetur. Quare:Quādoquidē ſatis diximus de his quæ ꝑtinent ad docendū:qď ſi opus erit mouere bona æſtimatio oratorē plurimū iuuabit.auctoritas enim potiſſimū ualet ad auditoꝝ animos cōmouēdos. Ad illa:quæ dixi.i.quibus poſſumus animos auditoꝝ uarie afficere.

PAVLVLVM INQVIT CATVLLVS: In fine ſuperioris capitis Antonius dixerat ſe tranſiturū ad aliud genus:qď eſt cōciliare & mouere:niſi forte aliud uidereť auditoribus:modo ergo ſubiicit Catullus aliud ꝓponendū:uidelicet ut ꝑmū de diſpoſitione locoꝝ agat Antonius:deinde ſecūdū ꝑſuadēdi genus aggrediať.Hoc igiť caput nonū ē in quo agiť de ſecūdo gn̄e ꝑſuadēdi:qď ſumiť: aut ex moribus dicētis:aut eius ꝓ quo dicimus:qď in tres partes diuidi pōt.In ꝑma parte reddit rōēm Antonius:cur nō ſit de diſpoſitione argumentoꝝ hoc loco tractandū:ſed potius de hoc gn̄e ꝑſuadēdi qď ad conciliādū:deinde qď ad mouēdū ꝑtinet.In ſecūda oſtēdit quō cōciliari poſſint auditorū animi.In tertia & ultima quo in gn̄e orationis modus hic cōciliādi adhiberi debeat. Paululū: Poſtq̄ de locis argumētoꝝ ſatis dixiſti:nūc nobis aliud uideť:ut.ſ.poſtq̄ locos argumētoꝝ oſtenderis quo ordīe diſponēda ſint argumēta ꝑcipias. Deeſſe.ſ.anteq̄ ad ſecūdū ꝑſuadēdi genus ꝑuenias:qď ē cōciliare. His rebus:his locis argumētoꝝ: qď oſtēdiſti. Explicādū:exponendū. Quā illuc.i.ad cōmouēdū. Quidnam inqt: reſpōdet Catullus. Qui ordo.i.in quo ordine & q̄ diſpoſitione ſint argumēta collocāda. Deus.i.diuinus:ita inqt ī cōfirmāda cauſa argumēta oīa diſponis: ut id diuinitus potius q̄ humaniter facere uidearis. Vide:reſpōdet:Tu me quaſi deū appellas ī diſponēdis argumētis:ſed uide id q̄ recte facias:quādoqdē de hac diſpoſitione nihil dicturus fuerim: niſi me admonuiſſes:quō igiť me deū appellas? Mihi ueniſſet in mentē.ſ.dicere de diſpoſitione.

ut poſſis exiſtimare me : ĩ ea in q̃bus nõnunq̃ aliqd effi cere uideor: uſu ſolere ĩ dicẽdo: uel caſu potius ĩcurrere Ac res quidẽ iſta: quã ego: qa nõ norã: ſic tanq̃ ignora/ tũ hominẽ præteribã: tantũ põt ĩ dicẽdo: ut ad uincẽdũ nulla plus poſſit. Sed tamẽ mihi uideris ante tempus a me rationẽ ordinis: & diſponẽdaꝝ rerũ reqſiſſe: nam ſi ego omnẽ uim oratoris ĩ argumẽtis: & ĩ re ipſa ꝑ ſe cõ/ probãda poſuiſſẽ: tẽpus eẽt iã de ordine argumẽtoꝝ : & de collatione aliqd dicere. Sed qũ tria ſint a me ꝓpoſita de uno dictũ: qũ de duobus reliqs dixero: tũ erit deniq; de diſponẽda tota oratione quærẽdũ. Valet igiť multũ ad dicẽdũ: ꝓbari mores: & ĩſtituta: & facta: & uitã eorũ q agẽt cauſas: & eoꝝ ꝓ q̃bus: & itẽ ĩprobari aduerſario/ rũ: aĩoſq; eoꝝ: apď quos agiť: cõciliari: q̃maxime ad be niuolẽtiã: tũ erga oratorẽ: tũ erga illũ: ꝓ quo dicet ora/ tor. Cõciliantᷣ aũt aĩ dignitate hoĩs : rebus geſtis: exiſtĩa tione uitæ: q̃ facilius ornari pñt: ſi modo ſũt quã fingi: ſi nulla ſũt. Sed hæc adiuuant in oratore: lenitas uocis: uultus: pudoris ſignificatio: uerboꝝ comitas: ſiquid ꝑ/ ſequare acrius: ut ĩuitus & coactus facere uideare: facili tatis: liberalitatis: mãſuetudĩs: pietatis: grati aĩ: nõ appe tẽtis: nõ auidi: ſigna ꝓferre putile ẽ: eaq; oĩa: quæ ꝓboꝝ

Vt poſſis exiſtimare: Et hoc intelligere potes: ſiqď dicẽdo ualeã: uſu potius & exercitatiõe : q̃ arte me cõſecutũ fuiſſe. Efficere: qũ cauſã obtineo apud iudices. Vſu: cõſuetudine quadã. Vel caſu: fortuito. Ac res qdẽ: Nec inqt ꝑteribã hãc diſputationẽ locoꝝ: quaſi nõ neceſſariã: imo nõ ea ẽ: q̃ maximã uim habet ad obtinẽdã cauſã: ſed id inſcitia potius faciebã: q̃ ꝙ rei dignitas contẽnẽda fue rit. Ac res: Similitudo ẽ: queẽadmodũ inqt ignotũ hominẽ ꝑtereũtes nõ appellamus: ſic hãc diſpo ſitionẽ tanq̃ mihi nota nõ eẽt: niſi abs te monitus oĩno reliquiſſẽ intactã. Sed tamẽ: Quanq̃ fateor hãc diſpõnem argumẽtorũ mihi ĩ mẽtẽ nõ fuiſſe uẽturã tñ oĩo hic mihi nõ uideť eẽ locus ꝑcipiẽdi de ea. Nã qũ inqt tria ꝓpoſuerim. ſ. doce re: cõciliare: & mouere. pri mo qdẽ tria hæc gña tractã da ſũt: deinde de argumẽto rũ diſpoſitiõe dicẽdũ. Nã ſi ego: Si dixiſſem inqt ꝑſua ſionẽ ĩ una re. i. ĩ docẽdo cõ ſiſtere: qũ locos ꝓpoſuiſſẽ: q̃bus docere poſſumus : tũ de ipſoꝝ diſpoſitõe dicẽdũ eẽt. Nũc relinqtur: ut de his duobus ꝑmũ dicamus. Ar gumẽtis. ſ. docẽdo. Cõpro bãda: qa argumñtis cõfirmatᷣ qď ꝓbare itẽdimus. Per ſe i. ſine rõne auditoꝝ: nã cõci liare & mouere pertinẽt ad auditores : ꝓpterea dixit ꝑ ſe. Sed qum tria. ſ. docere: cõciliare: & mouere. De uno. ſ. de docẽdo. Dictũ: uidelicet qũ locos ꝓpoſuit argumẽtoꝝ. De reliqs. ſ. cõciliãdo & mouẽdo. Tũ erit: Tũc locus etiã digeren di: ac diſponẽdi argumenta ipſa: ut oñdamus argumẽta q̃ ui ſua atq; natura ꝑmũ: q̃ mediũ: q̃ue poſtremũ ſortiantᷣ locũ. Igiť: Quãdoqdẽ ꝑmo dicẽdũ ẽ de cõciliãdis auditoꝝ aĩs: ſi ꝓ bari pñt mores dicẽtis: uel eius ꝓ quo diciť: id uim maximã habet ad cõciliãdũ. Mores: cõſuetudi nẽ. Inſtituta: uitæ rõnẽ. Facta: res geſtæ. Vitã: ex ſupioribus dignoſciť ex moribus iſtitutis: & fa ctis. Aĩos eoꝝ: ecce quõ oſtẽdit ſecũdũ genus pſuadẽdi: qď ẽ cõciliare. Apud quos. i. qa audito/ res: ubi mores nr̃os iſtituta facta: & uitã ꝓbabũt: nõ poterũt nobis nõ eẽ beniuoli. Pari rõne: ſi cliẽ/ tũ noſtroꝝ egregia facta: & uita optima memorabuntᷣ: maximã uim habebũt ad cõciliãdũ. Cõci/ liari: Sed qa mores: iſtituta: facta: & uita ꝓbãda ẽ: qũ oratoris: tũ cliẽtis: ut cõcilientᷣ auditoꝝ aĩ: uide amus q̃buſnã ĩ rebus talia cõſiſtũt. Erga illũ. ſ. clientẽ: ꝓ quo dicẽdũ ẽ. Robuſti. i. cõſtãtis: ſi uľ no ſtros mores: uel cliẽtũ noſtroꝝ oñdamus eẽ: ĩ q̃bus cõſtãtiæ plurimũ ſit: uim maximã hẽbit. Exiſti matiõe. i. bona opione uitæ: ad id qď dixit ſupius: q̃ bona aĩ. Quæ facilius ornari pñt. ſ. cũ aliqua bona ſũt eoꝝ: q ꝓbãdi ſũt: ſed ſi nõ fuerint: difficilius erit fingere ea: atq; cõponere. Ornari : am/ plificari. Fingi: cõponi: & cõminiſci. Sed hæc: illud cõe ẽ tã oratoris q̃ cliẽtis: bona. ſ. aĩ ꝓbi: & ho neſti: ſed hoc ꝓpriũ ẽ oratoris: qď dicturus ẽ. Lenitas. i. uox mitis. Vultus: modeſtus. Pudoris ſi gnificatõ: & declarat ſi pudorẽ uultu ſignificabimus. Comitas: ſuauitas. Et ſiquẽ pſequare: & ſiq dẽ forte in aliquẽ ĩueharis acerbius oſtẽdas te inuitũ: atq; coactũ id facere. Acrius: acerbius: auſte/ rius: ſicut Cicero ĩ Hortẽſio: q̃ſi acetũ egyptiũ acrẽ eẽ uolebat. Facilitatis: ĩ colloquẽdo. Liberali/ tatis: ĩ cõcedẽdo. Mãſuetudinis: ĩ ignoſcẽdo. Pietatis: cõmiſerãdo. Grati aĩ: remunerãdo: ſiue re tribuẽdo. Nõ appetẽtis. ſ. aliena. Nõ auidi. ſ. ultionis. Eaq; ꝓboꝝ: Perſiſtit ꝓbare id qď cœpit: ut ꝑcæpta det cõciliãdi: beniuoloſq; auditores faciẽdi. Nã ſicut ſupius multa dixerat: q̃ ad mores ꝑ tinẽt honeſtos. Ita nũc multa ecõtrario cõmemorat: q̃ ad puerſos ſpectãt: q̃bus alienari ab aduerſa riis auditoꝝ aĩ poſſint. Ea igiť q̃bus placantᷣ: ineſſe nobis: q̃bus uero abalienãtur aduerſariis noſtris

ineſſe mōſtrabimus. Probo℞:ꝓbitate præſtātiū. Demiſſo℞:uidelicet aīs non acriū hominū:nā demiſſus opponit̓ acri. Nō acriū:nō ſcæuo℞. Pertinaciū:ptinaces dicunt̓ illi q id uehemētius te nēt:qđ tenere nō debēt. Nō litigioſo℞.i.q nō ſint amatores contētionū:nā huiuſmodi ſolēt ſem/per inuiſi oībus eē. Nō acerbo℞:nō aſpero℞. In qbus hæc.ſ.ptinacia:acritas:litigia:acerbitas. Itaq̃:Ergo qa in qbus illa ſūt:quæ ſupra memorauimus:ad id ꝓſunt:ut eis beniuoli efficiant̓ audi/tores. Ex cōtrario:ī qbus nō fuerint:qū eos dicamus acerbos:acres:litigioſos:& ptinaces:ut eis at/tribuemuſ cætera:quæ ſunt gn̄is huiuſmodi:abalienabi tur ab his audito℞ animus. Sed genus hoc totū.ſ.cō/ciliādi nobis: abalienādi ad uerſariis. Hoc totū excel/let:Excello excellis:& excel leo excelles: apđ antiquos utrūq̃ inuenit̓:ut fulgeo ful ges:& fulgo fulgis. Ferueo ferues:& feruo feruiſ. Virg. Feruere leucatem:auroq̃ ef fulgere fluctus. In iis cau/ſis.i.remiſſioribus:q̄ reqrūt mollitudinē quādā dicendi potius q̄ incitationē. For/tis:uehemēſ.i.nō ſp acrimo nia dicēdi uti debet orator: ſed ꝑ qualitate rei:d e q̄ age tur:ſiue itēſiori:ſiue remiſſi ori oratione utēdū ē. Pla/cida:rebus. Smumiſſa:uo ce. Lenis:æq̄litate uerbo℞. Reos:Et qa dixit maxime cōmēdat reos:fortaſſe puta ret aliqs: ꝙ tm̄modo dice/ret de his q accuſātur.nō eſt ita inq̄t.Oēs enim reos appello:ad quos cauſa ptinet.Rei enim dicun tur a re. Arguūtur:accuſant̓. Diſcæptat̓:ut ſi de iure aliqd agat̓:ut alius petat:alius neget. Olim loquebātur.ſ.romani & maiores noſtri:q apte & idonee loq ſolebāt. Ho℞ igit̓: Cōcludit ergo.di cēs:Quādoquidē ad cōciliādos audito℞ aīos plurimū ualet placida:mitis:ac lenis oratio:ergo ela borare debet orator: ut oſtēdat mores eo℞ quos defēderit:eē iuſtos:ītegros:religioſos:timidos:& iniuria℞ leniter pferētes. Exꝑmere:explicare. Iuſtos:īnocētes. Integros:īcorruptos. Religio ſos:pietatē colētes. Perferētes:patiētes iniuria℞. Et hoc:& q̄ ī parte orōnis ꝑcipue aīos audito℞ cōciliare debemuſ oſtēdit:& ſi id ī ſupioribuſ fieri poſſe p oēm orationē oſiderit:tamē p exordiū:p narrationē:& p cōcluſionē cauſæ maxime faciēdū ē. Et hoc.ſ.cōciliare audito℞ animos. In ꝑnci piis.i.in exordio. In re narrāda.i.in narratione. Perorādo.i.in cōcluſione. Suauiter:in uerbis. Et cū ſenſu.i.ī ſentētiis. Vt ſæpe:Nā ubi ſemel audito℞ aīos pcæpimus cauſæ noſtræ fauere nō pōt nō optime cōfirmari cauſa:cui ſemel fauere icœperit. Tantū aūt:Ecce qđ dixit ſuauiter ī uer bis:ſenſu:ſentētiis. Effingat:cōponat.i.ipſa oratio q̄ſi exꝑmere uideat̓ mores orato℞. Gn̄e ſnīa/rū:ad id qđ dixit cōſenſu. Verbo℞:ad id qđ dixit ſuauitate adhibita. Actione: ad ꝓnūciationē reſpicit:qa ſicut uerba & ſentētiæ ſūt placidæ:& mites:ita etiā ꝓnūciatio debet eē remiſſa:ac mitis: quoniā ſi uerba & ſentētiæ:quæ natura ſūt ſūmiſſe & mites:ac placidæ:acri uociferatione ꝓnūciare tur:abſurdū quoddā:& incōcinnū fieret. Facilitate:declarat.i.ꝓnūciatione. Probi:fide ac factis. Bene morati:cōſuetudine & moribus. Boni uiri:genere ipſo uitæ.

demiſſo℞:nō acriū:nō ptinaciū:nō litigioſo℞: nō acer bo℞ ſūt:ualde beniuolētiā cōciliāt:abalienātq̃ ab iis in qbus hæc ſūt.Itaq̃ eadē ſūt ī aduerſarios ex cōtrario cō ferēda.Sed genus hoc totū orationis ī iis cauſis excellet ī qbus minus pōt īflāmari aīus iudicis acri & uehemēti q̄ dā īcitatione:nō.n.ſp fortis oratio q̄rit̓:ſed ſæpe placi/da:ſūmiſſa:lenis:q̄ maxime cōmēdat reos.Reos aūt ap pello:nō eos modo:q arguūtur:ſed oēs quo℞ de re di/ſcæptat̓:ſic.n.olim loquebant̓.Ho℞ igit̓ exꝑmere mo/res oratione:iuſtos:ītegros:religioſos:timidos:pferētes iniuriarū:mirū qddā ualet:& hoc uel ī ꝑncipiis uel ī re narrāda:uel ī porāda tātā habet uim:ſi ē ſuauiter:& cū ſēſu tractatū:ut ſæpe pluſ q̄ cā ualeat:tātū aūt effici t̓ ſē ſu quodā:& rōne dicēdi:ut q̄ſi mores oratoris effingat oratio:gn̄e enī quodā ſnīa℞:& gn̄e uerbo℞:adhibita eti am actione leni:facilitateq̃ ſignificādi efficit̓:ut ꝓbi:ut bene morati:& boni uiri eē uideant̓. Huic autē ē illa:

HVIC AVTEM EST ILLA:Caput decimū ī quo tractat̓ de tertio gn̄e pſuadēdi:qđ attēdit̓ penes auditorē:ut pturbatiōibus ſiue paſſionibus quocūq̃ uoluerit īpellere poſſit. Tria igit̓ ī hoc capite ꝑcipiūtur.ꝑmo qdē dicit obſeruādos eē diligēter audito℞ mores:uel etiā iudicū naturas:præterea quo aīo erga nos:uel aduerſarios ſint.Si igit̓ aduerſariis fuerint īfenſi:facile erit eos ad īdignationē īmpellere:q ad id ſua ſpōte ꝓni erūt:atq̃ parati.Sin aūt: ars maior q̄dā adhibēda ē:ut uidelicet pri/mū ipſi oratores moueant̓:& uoce & uerbis: ſiq̄ opus erit audito℞ aīos ad miſericordiā:ſiue īndi gnationē īpellere:&.h.d.eē optandū:ut audito℞ aī ſua ſpōte cōmoti ſint:ut nō arte id:ſed rei ueri/tate fieri uideat̓.deinde ꝓbat haud difficile eē oratori:ī re uera moueri:qū inq̄t uiderimus ī re ficta hiſtriones uel mimos ita pturbari:qū rē aliquā īdignā ꝓnuncient:ut nec lachrymas:nec acrimonia

uocis cõtineant: quãto igit̃ facilius erit oratori facere id in re uera? Diſpar: q̃a ſupior cõciliat: hæc uero cõcitat & irritat auditoꝶ aĩos. Quodã gñe: uidelicet ꝑturbationis. nã gñe ſupiori cõciliãtur auditoꝶ animi: ſed hoc genus ẽ e cõtrario: acre: uehemẽs: & cõcitatũ. Impellit: & dicit quot modis auditoꝶ animi cõmoueri poſſint ad aliquẽ effectũ. Odiant: crudeles. Diligãt: mites. Inuideãt: potẽtibus. Saluũ uelint: moderatũ. Metuãt: ſupiores. Sperent: inferiores. Cupiãt: probos. Abhorreãt: improbos. Aut lætantur: ſucceſſibus bonorum. Mœreãt: e cõtrario. Miſereant̃: nõ

diſpar adiũcta ratio orõis: quæ alio quodã gñe mẽtes iudiciũ ꝑmouet: ĩpellitq;: ut aut odiãt: aut diligãt: aut ĩuideãt: aut ſaluũ uelint: aut metuãt: aut ſperẽt: aut cupiant: aut abhorreãt: aut lætẽtur: aut mœreãt: aut miſereãtur: aut punire uelint: aut ad eos motus adducant̃: ſiq finitimi ſũt: & ꝓpinq his ac talibus aĩ ꝑturbationibus. Atq; illud optãdũ ẽ oratori: ut aliq̃ ꝑmotionẽ aĩoꝶ ſua ſpõte ipſi afferãt ad cauſã iudices ad id qđ utilitas oratoris feret accõmodatã. Facilius ẽ enĩ currẽtẽ (ut aiũt) ĩcitare: q̃ cõmouere lãguẽtẽ. Sin id aut nõ erit: aut erit obſcurius: ſicut medico diligẽti: ꝑuſ q̃ conet̃ egro adhibere medicinã: nõ ſolũ morbus eius: cui mederi uolet: ſed ẽt cõſuetudo ualẽtis: & natura corporis cognoſcenda ẽ: ſic equidẽ qũ aggredior ancipitẽ cauſã: & grauẽ: ad aĩos iudicũ ꝑtractãdos oĩ mẽte ĩ ea cogitatione curaq; uerſor: ut odorẽ q̃ ſagaciſſime poſſim qd ſentiãt: qd exſtimẽt: qd expectẽt: qd uelint: quo deduci orõne facillime poſſe uideant̃. Si ſe dãt ita: & ut ante dixi ſua ſpõte quo ĩpellimus: ĩclinãt: atq; ꝓpendũt: accipio: qđ dat̃: & ad id unde aliqs flatus oſtẽdit̃: uela do. Sin ẽ integer q̃etuſq; iudex: plus ẽ operis: ſũt enim oĩa dicẽdo excitãda: nihil adiuuãte natura. Sed tantam uim habet illa: quæ recte

ſpõte peccãtibus. Punire uelint: cõſulto delinquẽtes.
Finitimi: adhærẽtes̃. Propinqui: ſimilibus ac talibus ꝑturbationibus animi. Atq; illud: Poſtq̃ dixit qd faciendũ ſit: nũc dicit quõ id facile fieri poſſit̃. Si inqt auditoꝶ aĩ iã inſẽſi erũt aduerſariis noſtris: facillimum erit eos qũ ſua ſpõte ĩclinati fuerint ĩpellere. Feret: cupiet. Ouidi. In noua fert animus i. cupit. Facilius enim: prouerbiũ ẽ: facilius ẽ currẽtem excitare: q̃ ſi languẽtẽ nacti fuerimus cõmouere. Poeta Nil nocet admiſſo ſubdere calcar equo. Languẽtẽ: torpentẽ. Sin: ideſt ſi non dabitur oratori: ut auditor ſua ſpõte moueat̃: ſeu mouebit̃ quidẽ: & tamẽ id nõ facile ĩtelliget̃. Sicut medico diligẽti: ſenſus ẽ: Quẽadmodũ medicus anteq̃ medicinam ægroto adhibeat: diligẽter & accurate nõ ſolũ morbũ eius exqrit: ſed etiã naturã ipſius: & uitã oẽm: qua eſſe cõſueuit dũ ualeret. Eodem modo oratori faciẽdũ ẽ; ut nihil inexqſitũ oĩno relinq̃t: quo cognito facilius erit auditorẽ quocũq; uoluerit ĩpellere. Obſcurius: incertius: q̃a etiã ſi ſpõte moueant̃: nõ tamẽ facile poterit deꝑhendi. Diligẽti: exqſito: & accurato. Morbus eius: cui mederi uolet. Cõſuetudo ualẽtis. i. uita ægrotãtis dũ ualeret. Natura: robuſti: an ĩbecillis fuerit corporis: dũ bona ualitudine frueret̃: q̃a ſi robuſta erit: poterit grauia & fortiora adhibere remedia: & ſimiliter ꝓ q̃litate corporis. Ancipitẽ: ĩcertã: & difficilẽ. Pertractãdos uerſãdos. Omni mẽte: oĩ diligẽtia: qđ ẽ ĩtellectus. Cogitatione curaq;: unũ ẽ ĩgenii: alterũ ſtudii
Odorẽ: inueſtigẽ: explorẽ. trãſlatio a canibus: quos ſagaces appellãt: ut Virg. Et odora canum uis odora. i. odoriſequa: q̃a ſeqtur odorẽ. Quã ſagaciſſime: ĩ trãſlatione ꝑſiſtit: q̃a trãſlationẽ ſũpſit a canibus. i. diligẽtiſſime: & accuratiſſime. Sentiãt. ſ. auditores: qđ ſit ſuũ iudiciũ. Exiſtimẽt: opinione. Expectẽt: intẽtione. Velint: ſtudio ſuo: & uolũtate. Quo. i. ad qd: uidelicet ad iudicũ opinionẽ: expectationẽ: intẽtionẽ: & cætera. Si ſe dãt. i. ſi cedũt oratori auditores: ut cognoſcant illos ad eũ animi affectũ inclinatos: qui ſit cauſæ noſtræ accõmodatus. Veri animi: appellauit affectus aĩ: ut dolor: ſpes: lætitia: metus. & cætera. Propẽdũt. i. ꝓpẽſi ſũt: ĩclinati: & ꝓcliues. Vela do: Tranſlatio a nautis: q qũ nauigaturi ſũt: diligẽter obſeruãt: qua parte uẽtus ſpiret: & in eã partẽ uela conferũt. Vela do. i. orationẽ meã intẽdo. Oſtẽditur: ab auditoribus. Sin ẽ integer: Alia pars huius capitis: in qua ꝑcipit̃: qd faciendũ ſit oratori: qũ auditor cõſtans fuerit & cõpoſitæ mẽtis: ut nõ facile in aliquẽ aĩ affectũ ĩpelli poſſit: tũc plus artificii: & laboris reqrit̃. Integer: cõſtãs: ut difficulter ꝑturbari: moueriue poſſit. Quietus: mẽtis cõpoſitæ. Opis. i. plus laboris ẽ oratori. Oĩa. i. oẽs affectus animi. Sed tantã uim: Sed uis inqt tãta orationis ẽ: ut ſi oĩa tẽtare uoluerit orator: nihil efficere nõ poſſit: q etiã reſiſtẽtes: & repugnãtes auditores uincat: ut ꝓpterea Ennius nõ ĩcõgruæ flexanimã appellauerit eloquẽtia: quã græci ψυχαγγονy dicũt. Nã ψυκн dicitur aĩa αγω duco: poſtea

a bono pœta dicta eſt flexanima : atq; oīum regina re℞
oratio : ut nō mō īclinātē erigere : aut ſtantē īclinare : ſed
etiā aduerſātē & repugnātē : ut impator fortis ac bonus
capere poſſit. Hæc ſūt. n. illa : q̄ me ludēs Craſſus modo
flagitabat : qū a me diuinitus tractare ſolere diceret : & ī
cām. M. Aqlii. C. q; Norbāi : nulliſq; aliis : q̄ſi præclare
acta laudaret : q̄ mehercule ego Craſſe qū a te tractant̄ ī
caīs : horrere ſoleo : tāta uis aī : tātus īpetus : tātus dolor
oculis : uultu : geſtu : digito deniq; iſto tuo ſignificari ſo
let : tantū ē flumē grauiſſimo℞ : optimo℞q; uerbo℞ : tā
ītegræ ſnīæ : tā ueræ : tā nouæ : tā ſine pigmentis : fucoq;
puerili : ut mihi nō ſolū tu īcēdere iudicē : ſed ipſe arde-
re uidearis. Neq; fieri pōt : ut doleat is : q audit : ut ode-
rit : ut īuideat : ut ptimeſcat aliqd : ut ad fletū miſericor
diāq; deducatur : niſi omnes ii motus : quos orator ad-
hibere uolet iudici : ī ipſo oratore impreſſi eſſe : atq; in-
uſti uidebuntur. Quid ſi fictus aliquis dolor ſuſcipien
dus eſſet : & ſi in eiuſmodi genere orationis nihil eſſet

flexanima a latinis ē interpræetata. A bono poeta. ſ. Ennio. Flexanima. i. flectēs animū auditorū.
Regina : quæ oīa qcqd uoluerit nō difficulter obtineat. Inclinātē : trāſlatio a colūna : quæ qū in-
clinari cœperit : facile impellit̄. Inclināte. ſ. ad id qđ uult. Stātē. ſ. erectū : & in neutrā partē ꝓnum
Repugnantē. i. omni ſtudio renitētē. Aduerſantē. i. uolūtate infeſtū : Imperator. i. quēadmodū
imperator præeſt militibus ad pugnā : ita orator argumēto℞ ſuo℞ : quaſi dux eſt : quibus cauſā ob-
tineat : & aduerſarios opprimat. Fortis ac bonus. i. peritus : ac ſtrenuus. Capere : trāſlatio a militi
bus. Hæc ſūt eni : Id Craſ-
ſum ioco feciſſe dicit : ꝙ ſibi
hāc de qua loqtur uim dicē
di tribuerat : ut quocūq; uel
let auditoris animū facile ī-
pelleret. Ludēs. i. p iocū ir
ridēs. Modo. i. pauloante.
Flagitabat : petebat uehe-
mētius. Diuinitus : q̄ſi diui
na quadā ui dicebat ſolere
tractari a me : ut audito℞ af
fectus quocūq; uellē ipelle-
rē. Et ī cauſā. C. Aqlii : De
quo ī ſupioribus ſatis dictū
ē : ſicut etiā de Norbano tri.
plæ. q populū īcitauerat ad
uerſus Cepionē : ꝙ exercitū
hoſtibus prodiderat. Præ
clare. i. excellenter. Hercu
le ego : Tu mihi hāc uim di-
cēdi attribuis Craſſe : quæ ti
bi rectius attribui pōt. quo
tienſcūq; enim hāc partē ar
tificii tractas : q̄ ad affectus
animo℞ ptinet : in eo oīum
præſtātiſſimus eē uideris.
παθοσ : affectus : & animi
cōmotio. nā paſſio ſatis latinæ dici nō pōt. Hærere ſoleo : quaſi attētius obſtupeſcere. Nam q̄ ob
ſtupeſcit admiratione quadā detētus hæret. Horrere : horrore quodā pfundi in cauſis : qa tu mi-
hi quoq; terrorē incutis : nedū his cōtra quos agis. Tāta uis : tāta uehemētia. Impetus : impreſſio.
ut moueat̄ audito℞ animus : & motus impellat̄. Dolor. i. ſignificatio doloris : qa etiā ſi nō doleas :
tamē dolere uideris. Oculis : qa oculi ſintillare uidētur : tāta ira excādeſcis. Vultu : irato. Geſtu
ſignificāte iracūdiā. Iſto : Demōſtratiue dixit : qa digitū eius demōſtrat. ſignificat cōtentionē : quæ
p diſtributionē tractat̄ : in qua celeritate brachii uti oportet oratorē. In eo inqt magna uis ad impel
lēdos audito℞ animos : & qū digitū illū brachio porrecto intēdis dolorē maximum ſignificas : quo
neceſſe ē : ut auditores moueātur : qum te dolore affici uiderint : ſicut Cicero p̄cipit ī arte noua : ſiqd
tale dicat : ille auarus hic liberalis : ille petulās hic parcus : ille libidinoſus hic caſtus & integer & q̄
huiuſmodi ſūt. Flumen. i. copia. Grauiſſimo℞ : ꝓpter dignitatē. Optimo℞ : ꝓpter elegantiā : q̄
dignitatis ē. Integræ : ut nō facile labefactari poſſint. Veræ : ꝓbabiles & neceſſariæ. Nouæ : īuſi-
tatæ : miræ. Pigmētis. i. coloribus : unguētis : trāſlatio ē. Nā pigmēta ſūt unguēta : qbus utūtur puel
læ ad uenuſtādā faciē : ut fucus. Accipit̄ aūt hoc loco ꝓ mēdacio & fraude : qa nō eſt naturalis color
ſed artificialis : Teren. Per tegulasueniſſe clauculū fucū mulieri p īpluuiū. Puerili : quo uti ſolent
pueri. Incēdere : cōcitare : uel ad irā uł ad odiū. Doleat : īiuriis bono℞. Oderit : ſupbos. Inuide
at : potētibus. Pertimeſcat : uim pnicioſo℞ hoīum. Affectet : bono℞ ſalutē. Ad miſericordiā : eo
rū q nō ſponte peccauerint. Oēs ii motus : doloris : odii : inuidiæ affectus : miſericordiæ & cætera.
Motus : affectus. Impreſſi : q̄ſi ſigillo. Inuſti : q̄ſi candēti ferro : & p trāſitū dicit oportere eē ī ora
tore ſigna pturbationū : q̄s uelit eē ī iudice. Quid ſi fictus aliqs dolor : Hic oñdit haud difficilē eē
dolorē admitti ī re uera. Id aūt a facili ꝓbat. Nā ſi ī re falſa hoc fit : ubi maiori ē opus artificio : ī re ue
ra facilius etiā auditorū aī mouebunt̄. ꝙ aūt ī re ficta moueātur patet : & tamē id nō ſine magna ar-
te fieri poteſt : ut qum ī ſcæna hiſtriones imitātur : aut execrantē nefāda cōuiuia thieſtē : aut indignā
tem noua cōnubia medeā : nō poſſūt nō cōmoueri. Fictus : a poeta tragico : præſertim q eiuſmodi
fabulas ſcribit. hiſtriōes enim ſp dolorē cōcipiūt : quotiēs rē aliquā doloris plenā agūt. In eiuſmo
di genere : uidelicet in quo auditorum animi cōmouendi ſūt. Orationis : uehementis : & acerbæ.

niſi falſū:atq; imitatiōe ſimulatū:maior ars aliqua forſitan eēt reqrēda. Nūc ego qd tibi Craſſe:qd cæteris accidat:neſcio:de me autē cauſa nulla ē: cur apd hoīes prudētiſſimos:atq; amiciſſimos mētiar:nō mehercule unq̄ aut dolorē:aut miſericordiā:aut īuidiā:aut odiū dicēdo excitare uolui: qn ipſe ī cōmouendis iudicibus iis ipſis ſēſibus:ad quos illos adducere uellē pmouerer. Neq;.n.facile ē pficere ut iraſcat: cui tu uelis iudex ſi tu ipſe id lēte ferre uideare:neq; ut oderit eū quē tu uelis : niſi te ipſū flagrātē odio ante uiderit. Neq; ad miſericordiā adducet:niſi ei tu ſigna doloris tui uerbis:ſentētiis:uoce:uultu:collachrymatione deniq; oſtenderis. Vt.n. nulla materies tā facilis ad exardeſcēdū eſt: quæ niſi admoto igni:ignē cōcipere poſſit:ſic nulla mēs ē: tā ad cōprehēdēdā uī oratoris parata:quæ poſſit īcēdi: niſi iflāmatus ipſe ad eam:& ardens acceſſeris. Ac ne hoc forte magnū:ac mirabile eē uideatur : hominē totiens iraſci:totiēs dolere:totiēs oī motu animi concitari: præſertim

Niſi falſū:qualia ſūt ī fabulis:ut modo dicebā:& ipſe poſtea de hiſtrionibus dicet:plus artificii requireret. Sed qū orator nō falſā:aut fictā cauſā agat:ſed uerā:ppe neceſſe ē:ſine ulla arte dolorē cōcipe. ipſa enim res animū eius cōmouet:q̄re haud difficile erit etiā auditores ſiſr cōmouere:ac ſi diceret:qđ mihi:idē uobis uſu uenire exiſtimo. Cæteris.ſ.oratoribus. Quid tibi:Neſcio qd inqt tibi accidere ſoleat:aut aliis:mihi uero hoc accidit:ut neſciā alios:uel ad irā:uel ad miſericordiam aliquē cōmouere:qn egoipſe toto aīo cōmouear. Cur.i.cur falſū de me dicā. Prudētiſſimos:q falli nō pñt:ita non debēt amiciſſimi. Nō mehercule:ecce dicit:qd ſibi accidat. Illos.ſ.iudices. Dolorē:idignæ rei. Aut miſericordiā calamitoſæ. Aut inuidiā:aduerſus potētes. Aut odium:contra flagitioſos. Iis ſēſibus.i.affectibus:ac pturbatiōibus.ſ.doloris:miſericordiæ:iuidiæ:& odii. Neq; eni:Et rō ē cur id fecerim & uos quoq; idē facere exiſtimem : qa niſi orator pus moueret:auditor mime cōmoueri poſſet:ſi tu eā placide & lēte tuleris: quō auditoreſ idigne patient? Lēte:placide:patiēter. Ci.i hortēſio ait:Qui cauſas publicas lēte tuliſſes. Flagrātē:ardētē:& excādeſcētē. Duo autē ſūt gñā cōmouēdi. Vnū qđ fit p amplificationē : alterū p qōnē. Per amplificationē qū icitamus ad odiū:ad iracūdiā:qū eoꝝ crimia augemus:cōtra quos dicimus. Per qōnē:qū calamitates & miſerias eoꝝ ante oculos ponimus:pro quibus dicimus. Adducet.ſ.iudex:qū p calamitoſo aliqd dixeris. Verbis:ut nō ſolū res:ſed etiā uerba q̄ndā cōmiſerationē præ ſe ferrēt. Voce.ſ.humili. Vultu:demiſſo. Collachrymatiōe:ut etiā a lachrymis nō tēperes:ſicut illa apud Virg. de Euryali morte: cōqueſtio plena cōmiſeratiōis:Hūc ego te Euryale aſpicio? tu ne illa ſenectæ ſera mea reqes? potniſti linquere ſolā crudelis? nec te ſub tāta picula miſſū Affari extremū miſeræ data copia matri? Deinde:Heu terra ignota canibus data pda latinis. A litibuſq; iaces:nec te tua funera mater. Produxi:pſſiue oculos:aut uulnera lani. Veſte tegens:tibi quā noctes feſtina dieſq;. Vrgebā:& tela curas ſolabar aniles. Nihil.n.habet illa qō: qđ nō lachrymaꝝ undiq; plenū eſſe uideat. Vt enim nulla:ſēſus ē huiuſmodi:Quēadmodū inqt materies tāetſi ardere facilis ſit:tñ ſine igne flāmā cōcipe nō poterit : ſic etiā auditoꝝ aīus:tāetſi ad irā pcliuis fuerit:ſine oratoris ardore nō excādeſcet. Tā facilis:tā pcliuis. Ardēs:ut fomes qdā accipere ignē poſſit. Admoto:appropinq̄to. Sic nulla mēs tā parata.i.tā diſpoſita ad irā & uim cōprehēdēdā oratoris ī cōmouēdo. Vim:uehemētiā dicēdi:q̄ īpellunt auditoꝝ ai. Eā:ad eā rē: q̄ īpellere tētat orator. Ac ne forte:Alia pars ē huius capitis:ī quo oſtēdit aliā rationē:cur facile moueri poſſint ad uarios effectus aī oratoꝝ:q alios ipſi cōcitare uoluerint. Qum.n.inqt ex his locis: quos pauloante ppoſui argumēta ſumūtur eiuſmodi:qbus orator:aut dolorē:aut odiū:aut irā:aut miſericordiā mouere poſſit:res ipſa quodāmodo cogit oratorē:modo iraſci:modo miſereri: modo odiſſe:modo dolere:q̄ qū ſint ita:quēadmodū nō ē difficile ipī oratori:aīum ſuū cōmouere:ita facile erit auditoꝝ aīos ad quēcūq; affectū uoluerit īpellere. Ipſa eni natura: Primo qdē facit q̄dā q̄ſi obiectionē:& quō pōt orator:totiēs iraſci:totieſ dolere:totiēs odiſſe:aut īuidere:& pſerti qū res alienas tractet? Nā ſi res pprias ageret:fortaſſe iuſta eēt cā cur moueret: ſed qū agat alienas:ut eē difficile. Deinde tollit hāc qōnē:nā ſi locos inqt diligētius ſupra poſitos notaueris:ex qbus argumēta ſumūtur diuerſi affectus:nō uidebit adeo difficile:imo res ipſa quodāmodo cogere pōt: ut ſi indigna res fuerit:doleamus. ſi calamitoſa:miſereamur:ſi iuidioſa:oderimus:ſi ſupba īuideamus. Magnū:igēs quoddā uidet. Ac mirabile:admiratione dignū. Totiēs: quotiēs cā agēda fuerit: q̄ indignitatē reqret. Iraſci:rei idignitate. Dolere:re praua. Oī motu:uel ad miſericordiā:uel ad irā:

in rebus alienis: magna uis ē eoꝝ ſnīaꝝ: atq; eoꝝ locoꝝ quos agas: tracteſq; dicẽdo: nihil ut opus ſit ſimulatiōe & fallaciis. Ipſa. n. natura orōnis eius: q̃ ſuſcipit̃ ad alioꝝ aīos ꝓmouẽdos: oratorē ipſū magis etiā: q̃ quẽq̃ eoꝝ q audiūt: ꝓmouet: & ne hoc ī cauſis: ī iudiciis: ī amicoꝝ ꝑiculis: & ī cōcurſu hoīum: ī ciuitate: ī foro accidere miremur: qū igit̃ nō ſolū īgenii noſtri exiſtimatō cōſiderāda eſt: nā id eēt leuius q̃q̃ qū ꝓfeſſus ſis: id poſſe facere qd̃ pauci: ne id qdē negligendū ē: ſed alia ſunt maiora multo: fides: officiū: diligētia: qbus rebus adducti: etiā qū alieniſſimos defēdimus: tamē eos alienos: ſi ipſi uiri boni uolumus haberi exiſtimare non poſſumus: ſed ut dixi: ne hoc ī nobis mirū eē uideat̃: qd pōt eē tā fictū: q̃ ſcæna: q̃ fabulæ: tamē ī hoc gñe ſæpe ipſe uidi: qū ex pſona mihi ardere oculi hoīs hiſtriōis uiderēt̃: ſpōdialia

uel ad odiū: uel ad inuidiā. In rebus alienis: q̃a in ꝓpriis nō difficile ē. Suis enim ꝗſq; rebus facile cōmouet̃. i. magna uis ē rerū ipſaꝝ: ut ſi īdigna dolorē: ſi calamitoſa cōmiſerationē: ſi ſupba iuidiā: ſi flagitioſa odiū cōmouere poſſit. Eoꝝ. ſ. argumentoꝝ: quæ ex ipſis locis ſumūtur. Agas dicendo: quātū ad geſtū corporis. Tractes: quātū ad ꝓnūciationē uocis. Nihil ut opus ſit ſimulatiōe: ut ī re uera nō ſimulādū: neq; ſingēdū: qū res ipſa īpellat: quo cauſa ipſius reqrere uideat̃. Ipſa eni Argumētū a minori ad maius. nā ſi res ipſæ eiuſmodi ſunt: ut facile ꝓmouere poſſint alios: q̃to magis cōmouere poterūt oratorē ipſū: q ea iuenerit: & inuēta pronūciauerit. Et ne hoc ī cauſis: ſēſus qdē breuior ē ac dilucidior. Dicit eni nō eē admirādū ſi orator ī re uera mouet̃: qū hiſtrio in re ficta inflāmet̃: qū ꝑſertim alter de ingenio tm̄ ꝑiclitet̃. Orator uero etiā d̃ fide: de officio: d̃ diligētia: q̃ multo maiora ſūt. In cauſis: quæ agūtur ī foro apud iudices. Iudiciis. i. ī cauſis q̃ agunt̃ a cētūuiris. Amicoꝝ ꝑicul: q̃ ꝓpulſant̃ apud ppl̄m: ubi ſuffragiis ppl̄i abſoluit̃ aliqs: aut condēnat̃. In cōcurſu: ſingula ſingulis redde. In cōcurſu hominū: q̃tū ad ꝑicula: ubi agit̃ de ſalute ciuis ad populū: cuius ſuffragiis: uel dānatur uel abſoluitur. In ciuitate: in iudicio centūuiroꝝ: ubi de iure agit̃: quoꝝ iudiciū ſecundū mores: & īſtituta maioꝝ explicat̃ & obſeruat̃. In foro: in cauſis forēſibus apud ꝑtorē: ubi accuſat̃ reus: aut defēditur. Hoc: uidelicet ut cōcitētur auditoꝝ animi. & ē una rō: q̃re cōmoueri debeāt oratores: qa agitur de æſtimatione ſui īgenii. Qum ficti. i. ī qbuſdā rebus: q̃ cōminiſcūtur: ſicuti poetæ fabulas nōnunq̃ cōponūt cōmiſeratiōe plenas. Cogitatione: ſæpe enim cogitamus res cōmiſeratiōe digniſſimas. Noſtri: nō ſolū agit̃ iudiciū noſtri īgenii: nūquid de īgenio nr̄o bene: aut male ſētiāt auditores. Quanq̃ qū ꝓfeſſus ſis id. i. facultatē orandi. Negligēdū. ſ. ab eo oratore: q ſe ī paucoꝝ numero cōnumerari & haberi uoluerit. Sed alia ſūt maiora: ſed q̃ diligētius ſūt oratori cōſeruāda. Fides cōſtātis hoīs. Officiū: uiri. Diligētia: ſtudioſi & uigilātis. Quibus rebus: qa nō mioris faciēda ē fides: officiū: diligētia. Nā ſi hæc ſeruare uoluerimus qū alienos defēdemus: debemus eos nō alienos ſed nobis cōiūctos exiſtimare. Cōſtātia: ī fide. Probitate: ī officio. i. non ſolū cōciues fideliter & ſtudioſe: ſed etiā alienos q̃ſi cōciues defēdere debemus. Boni uiri: ſi fidē: officiū: diligētiāq; ī cauſis ſeruabimus agēdis. Quid pōt eē tā fictū? Et ī his fabulis ſæpe hiſtrio īflāmat̃: nō igit̃ mirū eē debebit: ſi ī ueris cauſis orator cōmoueri poterit. Fictū: tā fabuloſū: uanū: & falſū: qa ī ſcæna: & in fabul̃ nec uera: nec ueriſimilia tractātur plærūq;. Gñe: fabularū: quæ narrātur ī ſcæna. Perſona. i. larua ut iuniores dicūt: quā mimi induūt: uel ꝑncipis: uel regis: & alius huiuſmodi. Dicit̃ aūt perſona: uel ꝙ faciei adhibita ꝑſonet: uel ut aliis placet ἀπὸ τοῦ προσώπου. Ex pſona: ex foraminibus pſonæ ſintillare oculi uidētur: qū illa narrabat plena īdignationis: ubi īducit̃ Telamon Teucrū īcrepātē: ꝙ ſine fratre ſuo Aiace domū redire auſus fuiſſet. Qum Telamon duos ſilios ſuos ad bellū troianū mitteret: Aiacē: & Teucrū: hūc iam grādiorē: illū iuniorē: ꝑcæpit Teucro: ne ſine Aiace rediret Aiax qū multa fortia facta apud Troiā geſſiſſet: & ſingulari certamine cū Hectore certaſſet: unde æquo marte diſceſſit: poſt aliqd̃ tēpus cōtigit ut Achilles ꝑ īſidias occideret̃ a Paride: qū ſub pactione Polyxenæ: cuius amore ardebat Achilles: ī tēplū iouis ueniſſet: & ſupplex ad altaria cōſtitiſſet ut puella ſibi deſpōſaret̃: & Paris q in tēplo delituerat ſagittis eū occidit. Deinde certamē inter græcos fuit: utrius arma Achillis eē deberēt: q̃ uulcanus thetidis ꝑcibus fabricauerat: tandē oraculo habito ut fortiori & ꝓpinquiori darētur. Aiax & Vlyxes īter ſe cōtēdere: Aiax ꝙ fortior: & ꝓpinqor: Vlyxes aūt ꝙ fuiſſet prudētior: & fortiori anteponēdus: q nō ſolū robore corporis: ſed etiā cōſilio multū ualuiſſet. Qum diu diſcæptatū fuiſſet: tandē Agamēnon arma adiudicauit Vlyxi: quo facto Aiax īdignatus ē: ut nullo modo iniuriā hāc ferre potuerit: & ī furorē cōuerſus: qū ſtabula irripuiſſet: animalia cūcta occidit: ſed ex cæteris ſuem unū ingētē cæpit: & credēs ſe tētoria iuaſiſſe Vlyxis:

tũ quaſi Vlyxẽ pedibus trabe ſuſpẽdit:& uſq; ad necẽ uerberauit. Poſtea uero qũ ad ſe rediit: dolore nimio cõpulſus deſerta loca petiit a caſtris: ibi ſe gladio tráſfixit. Capta igit᷑ Troia: qũ Teucer rediiſſet ĩ patriá: grauiter increpatus ẽ a Telamone patre: q ĩperauerat: ne ſine fratre rediret: quẽ diſcedẽti cõmẽdarat: ſed qđ ad ꝑpoſitũ ꝑtinet: pacuuius fabulá: ſiue tragœdiá cõpoſuit: ĩ qua ĩtroducit Telamonẽ teucrũ ĩcrepantẽ: ꝙ relicto Aiace rediiſſet ĩ patriá. Dicit aũt qũ ĩ ſcæna hiſtrio hæc narraret: táta erat ĩdignatiõe: ut ſintillæ q̃dá ex pſonæ foraminibus emicare uiderent᷑. Dicẽtis: ꝑnũciátis.

illa dicẽtis: ſegregare abs te auſus: aut ſine illo ſalamina ĩgredi: neq; paternũ aſpectũ es ueritus: nunq̃ illũ aſpectũ dicebat: qn mihi telamõ iratus furere: luctu filii uideret᷑: ut idẽ inflexa ad miſerabilẽ ſonũ uoce: quẽ ætate exacta ĩdigẽ liberũ laceraſti: orbaſti: extinxiſti: neq; fratris necis: neq; eius gnati parui: q tibi ĩ tutelá ẽ traditus flẽs: ac lugẽs dicere uidebat᷑. Quæ ſi ille hiſtrio quotidie qũ ageret: tñ recte agere: ſine dolore no poterat: qd pacuuiũ putatis ĩ ſcribẽdo leui aĩo: ac remiſſo fuiſſe᷑ Fieri nullo mõ potuit. Sæpe.n.audiui: poetá bonũ neminẽ: id qđ a Democrito & Platone ĩ ſcptis relictũ eẽ dicũt: ſine ĩflãmatione aĩoꝝ exiſtere poſſe: & ſine quodá afflatu q̃ſi furoris. Quare nolite exiſtĩare meipſũ: q nõ heroum ueteres caſus: fictoſq; luctus uelĩ imitari: atq; adũbrare dicẽdo: neq; actor ſim alienæ perſonæ: ſed auctor meæ: qũ mihi. M. aquilius ĩ ciuitate retinẽdus eẽt: q̃ ĩ illa cauſa poranda feceri: ſine magno dolore feciſſe. Quẽ

Spõdialia.i.metra illa ſpõdaica. Segregare abs te: uerba ſunt Telamonis. Nunq̃.i. nunq̃ inqt uidebá aſpectũ hiſtrionis imitantis Telamonem: qn ipſe Telamon ante oculos meos eſſe uideret᷑. Segregare: ſeiũgere Aiacẽ. Salamina: accuſatiuus græcus ẽ: νσαλαμιν τησ σαλάμινοσ: inſulá & patriá eiuſdẽ nois. Eſt aũt in Euboico mari contra Athenas ſita. Hiſtrionis: imitantis Telamonẽ furentẽ. Vtilẽ iflecti: Apparet ergo ĩ ſuperiori alio gñe uocis utendũ eẽ: alio etiá hoc loco: qa ĩ ſupiori neceſſe ẽ concitata uoce uti oratorẽ: ut dolor oſtẽdi uideatur: in hoc uero miſerabili. Idẽ.ſ.hiſtrio. Inflecti: a cõtẽtõne uocis ad remiſſionẽ. ná ſicut concitatio ad ĩdignationẽ: ita remiſſio ad cõmiſerationem mouet auditorẽ. Inflexa.i.mutata uoce ĩ miſerabilẽ ſonũ. Exacta: decrepita. Indigẽ liberũ: ꝑ liberoꝝ: ꝑpter decrepitá ætatẽ. Laceraſti: dolore. Orbaſti: ſolitudĩe. Extinxiſti: acerbitate uitæ: qa mihi uita acerbior ẽ ipſa morte. Parui: quẽ Aiax ĩ caſtris genuerat ex Tecmeſſa cõcubina. Flens ac lugẽs: Differẽtia ẽ ĩter flere ac lugere. Flere ẽ lachrymis dolorẽ oſtẽdere. Lugere ẽ qũ exterius dolorẽ uultu ipſo: atq; aſpectu declaramus. Vnde legimus Matrone Bruti: & Valerii memoriá annũ luxerũt: nõ ꝙ lachrymatæ fuerint unũ annũ: neq;.n.id fieri potuit: ſed ĩtelligimus luxerũt.i.mœſtæ fuerũt. Quæ ſi: Ecce nũc redit ad exẽplũ ſupra poſitũ. Et ſi mouent᷑ hiſtriones: q uerba a poetis accæpta ꝑnũciát: q̃to magis ipſi poetæ cõmouent᷑: q excogitát & ponũt. Si poetæ q cõponũt mouẽtur mlto magis q̃ hiſtriones: qd facere nos oratores oportet᷑: q nõ ſolũ ĩuenimus: ut poetæ: ſed etiá ĩuẽta ꝑnũciamus. Vtriuſq;.n.motũ: & cogitatiõis: & ꝑnũciatõis habemus. Quæ.ſ.uerba: ut ſupra diximus cõmiſeratiõis: & ĩdignatiõis plena. Quotidie: quotiẽſcũq; ludi agerent᷑ ĩ ſcæna. Sæpe eni audiui: Probat qđ ſupius dixerat: uidelicet Pacuuiũ ipſũ: qũ hæc ĩ tragœdia ſcripſit ſupradicta: ubi ĩtroduxit Telamonẽ acrius ĩcrepare Teucrũ: facere non potuiſſe: qn ipſe moueret᷑: & ꝑbat auctoritate neminẽ poetá bonũ eẽ: q nõ moueret᷑ ĩ ſcribẽdo. hinc ẽ illud qđ apud Virg. poetæ ĩſanire dicunt᷑: ut Inſanire libet: qm̃ tibi pocula poná. Sæpe eni: qa & ĩpi ita ſẽſerũt: oportere ĩflámari poetá ſi carmina ſcribit. Sine ĩflámatione.i.qn nõ inflament᷑ aĩ: qũ carmia ſcribũt. Afflatu: q̃ſi afflatu diuini furoris. Quare: Nũc ĩfert qđ ĩtẽdit.ſ.cõcluſionẽ: quá multis ꝑbauit argumẽtatiõibus. Si in re ficta mouent᷑ poetæ: multo magis oratores ĩ re ſeria moueri debẽt. Heroum.ſ.Telamonis: aut alioꝝ eiuſmodi: quos illi imitãdo explicare conant᷑. Heroũ ueteres: qa heroes ueteres imitatu ſũt difficiles. Ná q̃ a memoria nr̃a remota ſũt: renouare difficilius eẽ ſolet. Veteres.ſ.a memoria remoti. Fictos: nõ ueros: ſed a poeta cõpoſitos. Atq; adũbrare.ſ.imagiaria q̃dá ſĩlitudine repñtare: uel uti umbrá.i.imaginẽ ueritates effingere. Tráſlatio ſũpta a pictore: q qũ aliquá imaginẽ formare uoluerit: ꝑmo qdẽ eá adũbrat: deide adũbratá coloribus effingit. Neq; actor: ſicut hiſtriones. Meæ ſ.honeſtatis. Qum mihi. M. Aqlius: de quo ſupra dictũ ẽ: q belli aſiatici reliquias cõfecit: ſed inuidiá cõſecutus ẽ: & iõ repetũdis accuſatus: ipſe noluit depcari iudices: ſed Antonius: q eũ defẽdit: tunicá eius diſcidit: & cicatrices aduerſo pectore accæptas oſtẽdit: & iõ dicit: nolite putare iudices ꝑius cõmotos eſſe q̃ ego. Quẽ: Et oſtẽdit quõ maxima animi cõmiſeratione cõmouerit auditores.

Imperatorẽ:cõtra Mithridatẽ. Ouantẽ debilitatũ: proſtratũ:Et hic locus eſt cõmiſerationis ple
nus:qũ oſtẽdimus nos in maxima fœlicitate fuiſſe:deinde fortuna uariãte ad minimã cõditionẽ re
cidiſſe. Diſcrimen.i.capitis periculũ. Aliis.ſ.auditoribus:& iudicibus. Senſi equidẽ: Tũc qum
cauſã illã cõmiſerationis plenã apud iudices egi:ipſos iudices eẽ cõmotos:qppe q lachrymis tẽpe/
rare nõ poterãt. Ouantẽ:nam triumphũ quidẽ nõ meruit:ſed ouationẽ ſordida ueſte ĩdutum.
De qua:Extenuat meritũ ſuũ Antonius:ut uideat̃ nõ arte hæc dicere : ſed potius quodã uſu.nã q̃to
magis oratio ſine arte eẽ ui
detur:tãto oĩbus ꝓbabilior
eſt. Tunicã.ſ.a pectore.C.
Aquilii. Afflictũ:crimine
derelictũ ab amicis. Mœ/
rentẽ.ſ.ſordidatũ. In ſum/
mũ diſcrimẽ adductũ: quip
pe cuius de ſalute ambige/
batur. Sum ip̃e captus: qa
ipſa orationis natura me in
uitũ etiã ad miſericordiam
impellere potuiſſet. Mœ/
ſtũ ac ſordidatum:qa ſenex
M.Aquilius:triſtis:ab omni
bus amicis ſuis deſertus:de/
miſſis oculis iudiciũ expe/
ctabat:ſed.M.Antonius:qũ
in optimã ſpem erexiſſet :
nudato pectore eius popu/
lo uniuerſo cicatrices oſten
dẽs:oẽs in miſericordiã cõ/
mouebat. Diſcinderẽ; di/
loricarẽ dixit ſupius. Oſtẽ
derem:nudo pectore:hone
ſtas:pulchras.i.aduerſo pe/
ctore accæptas:& non a ter
go:qđ fugiẽtis ẽ. C.Mari/
rius.C.Marius collega erat
M.Aquilii:quo tẽpore hæc
geſta ſũt. Motus:qũ lachry
mas emitteret ob nimiã cõ/
miſerationẽ. Mœrore ora
tionis.i.mœrore:quẽ oratio mea cõmouebat. Præſens:in iudicio. Collegã ſuũ.ſ.Aquiliũ. Cre
bro.i. altero quoq; uerbo. Cõmendarẽ:Dicebã enim qualis fortuna fuerit Marci Aquilii hodier
na die:talẽ & reliqui impatores expectẽt:quotiẽs aliquid eis aduerſi cõtigerit. Nõ:fuit hæc.ſ.iplo
ratio : quã implorabã:deos:ciues:homines:ſocios imploro:uelitis huic ciui miſero adeſſe in ipſius
periculo ac diſcrimine. Sine meis lachrymis:quia lachrymas ſimul emittẽs magno animi dolore
afficiebar. Quid omnibus:Si inquit qum hæc uerba ꝓnunciarẽ ſine meis lachrymis ꝓnunciaſſẽ:
nõ modo lachrymas ciere:& alios ad miſericordiã cõcitare nõ potuiſſem:ſed me etiã ridẽdũ præ/
buiſſem. Quãobrem:Nũc cõcludit:quæ qum ita ſint:iudicẽs cõmoui potius q̃ docui. Ego bo
nus atq; eruditus:ironice loquitur.q.d.qui minime idoneus magiſter ſum apud tãtos uiros. Ira/
ſci:dolere:flere:bono ordine ꝓcedit. Quanq̃:ſenſus ẽ; Dixi me uos admonere:q̃uis iãpridem id
tu feceris Sulpiti:ut nulla admonitione indigeas. In accuſãdo ſodali.i.in cauſa.C.Norbani:qui il
lum accuſabas:ꝙ populũ aduerſus Cepionẽ concitaſſet. Sodali : quia.C.Norbanus quæſtor fuit
Antonii in ciliciã ꝓficiſcenti. Vi:uehemẽtia. Ardore:inflãmatione. Vix conarer:ideſt tantã ꝑ/
turbationẽ omniũ cõcitaras:ut eam uix ſedare poſſem:ſicut qum incendiũ magnũ ſuſcitatũ fuerit:
nõ facile extingui põt. Habueras enim:Oſtẽdit hoc loco Antonius cauſã illã:qua.C.Norbanum
tribunũ plæ.defendit:qui plæbẽ concitauerat aduerſus Cepionẽ:fuiſſe difficillimã. Nam Catullus
multa ipſe in ea cauſa aduerſus Norbanum habuit adiumẽta:quæ hoc loco cõmemorat:& queãd
modũ plurima Catullo cõmoda erant:ita multa ſibi in eadẽ cauſa incõmoda fuiſſe demõſtrat.hoc
autẽ facit:ut defenſionẽ ſuã oſtẽdat laudabiliorẽ fuiſſe.Nam qui cauſã periculoſã:atq; difficilẽ defẽ
dit:hic ſine dubio uim magnã dicẽdi ſe habere demõſtrat. Habueras:recte quidẽ incẽdiũ ĩcitaue/
ras. In cauſa.C.Norbani. Vim:populi aduerſus Cepionẽ cõcitari. Fugam.ſ.factam ex foro.

enĩ ego cõſulẽ fuiſſe:impatorẽ:ornatũ a ſenatu:ouãtẽ ĩ
capitoliũ aſcẽdiſſe memĩſſẽ hũc qũ afflictũ: debilitatũ
mœrẽtẽ:ĩ ſũmũ diſcrimẽ adductũ uiderẽ: nõ ꝑus ſũ cõ
natus miſericordiã aliis cõmouere: q̃ miſericordia ſũ ip
ſe captus.Sẽſi eqdẽ tũ magnopẽ moueri iudices: qũ ex
citaui mœſtũ:ac ſordidatũ ſenẽ:& qũ iſta feci q̃ tu Craſ
ſe laudas:nõ arte de q̃ qd loquar:neſcio:ſed metu ma/
gno aĩ:ac dolore:ut diſcinderẽ tunicã: ut cicatrices oſtẽ
derẽ:qũ.C.Marius mœrorẽ orõnis meæ præſens:ac ſe/
dẽs multũ lachrymis ſuis adiuuaret:cunq; ego illũ cre/
bro appellãs:collegã ei ſuũ cõmẽdarẽ: atq; ipſũ aduoca
tũ:ad cõem impatoꝝ fortunã defẽdendã ĩuocarẽ:nõ fu
it hæc ſine meis lachrymis:nõ ſine dolore magno: miſe
ratio:oĩumq; deoꝝ & hoĩum:& ciuiũ: & ſocioꝝ ĩplora
tio:qbus oĩbus uerbis:quæ a me tũ ſũt habita: ſi dolor
abfuiſſet meus:nõ modo nõ miſerabilis : ſed etiã irridẽ
da fuiſſet orõ mea. Quãobrẽ hoc uos doceo Sulpiti:bo
nus ego uidelicet atq; eruditus magiſter: ut ĩ dicẽdo ira
ſci:ut dolere:ut flere poſſitis. Quãq̃ te qdẽ qd hoc doce
am:q ĩ accuſãdo ſodali meo:tãtũ ĩcẽdiũ:nõ orõe ſolũ:
ſed multo ẽt magis ui:& dolore: & ardore aĩ cõcitaras:
ut ego ad id reſtiguẽdũ uix conarer accedere. hũeras.n:

Lapidationē:quia cōſtat lapides cōiectos fuiſſe in concionē: & inde tribunoſplæbis deturbatos. Crudelitatē.ſ.Norbani trib.plæ. In graui caſu Cepionis:in quē tribunuſplæbis populū concitauerat:ꝙ amiſſo exercitu cū paucis ipſe fugiſſet. Læpidū:Nam.M.Manilius Læpidus: quo tēpore acta eſt cauſa.C.Norbani accuſantis Cepionē:& ipſe e foro cū cæteris lapidibus eiectus fuerat:qui bis cenſor:cōſul:& pōtifex maximus fuit: & pnceps ſenatus aliquotiēs fuiſſe legitur.ergo quia maxime auctoritatis uir erat:& dignitatē ipſius cōtumelia affectā querebatur: plurimū inde cōmodi accedebat ipſius cauſæ.

tū oīa ī cauſa ſupiora:uī:fugā:lapidationē: crudelitatē tribunitiā:ī cepionis graui:miſerabiliq; caſu:in iudiciū uocabas:deīde pncipē & ſenatus:& ciuitatis.M.æmilium lapide pcuſſū eē cōſtabat:ui pulſū ex tēplo.L.Cottā:&.T.didiū qū ītercedere uellēt rogationi: nemo poterat negare.Accedebat ut hic tu adoleſcēs ꝓ repub. q̄ri ſūma cū dignitate exiſtīarere:ego hō cenſorius:uix ſatis honeſte uiderer ſeditioſū ciuē: & ī hoīs cōſularis calamitate crudelē poſſe defēdere.Erāt optimi ciues iudices:uiroꝝ bonoꝝ plenū foꝝ: uix ut mihi tenuis q̄dā uenia daret excuſationis:qđ tn̄ eū defēderē: q mihi q̄ſtor fuiſſet:hic qđ ego dicā:me artē aliq̄ adhibuiſſe: qđ fecerī:narrabo:ſi placuerit:uos meā defēſionē:in artis loco reponetis.Omniū ſeditionū gn̄a:uitia: pericula collegi

Principē:uidelicet.M.æmylīū. L.Cottā &.T.didium: Hi tribuniplæbis erāt collegæ.C.Norbani:& a Cepione:cōtra.C.Norbanū collegam appellati fuerāt:ut ſibi in periculo adeſſe uellēt.habebāt enim poteſtatē tribuni a reo appellati intercedere quo minuſ aduerſus eum ageretur:& ſi tribunuſplæbis aliquis alicui ciui romano diē dixiſſet:cæteri tribuniplæ.appellati (erāt enim decē)intercedere poterant: quo minus ille dānaret.Dicit enim:qū tribuniplæ.appellati eēnt a Cepione aduerſus.C.Norbanū accuſatorē eius: & illi interceſſionē pararēt: facta lapidationē:ui e foro eiecti ſunt:& hæc cōmoda Catullus cōmemorat:quæ ipſe habuit accuſādo Norbanū: qui defendebatur ab Antonio.C.Norbanus: qui harum rerū omniū auctor fuerat:ꝙ accuſauerat Cepionē;nam ut legitur in hiſtoriis:Cepio dānatus eſt:cū magno tumultu populi romani:poſt auctionē factā ædiū:bona omnia eius publicata ſunt:& hoꝝ auctor fuerat.C.Norbanus: ꝙ turpiter amiſſo exercitu fugerat.Qum igit accuſaret Norbanus a Catullo:Antonius ſūma arte & ui dicēdi eū defēdit. Hic:ī hac cauſa. Tu adoleſcēs:Adoleſcētes ſolērt eē:imo ſūt feruētiores ad turbādā rei pu.tranqllitatē.Qum igit ageret aduerſus ſeditionē:id ipſi nō poterat nō eē maxīo decori:& e cōtrario ſenior qū ſeditionē factā defēderet:id pter dignitatē ſuā facere uidebatur.Iccirco dicit ī cauſa magna cōmoda fuiſſe Catullo:ſūma aūt icōmoda Antonio. Ego hō cēſorius:ego q cēſor aliquādo fuerā:&ꝓ ſeueritate cēſuræ debebā ſeditioſis:ac turbulētis homibus reſiſtere:nūc cōtra uidebar eos defendere. Cēſor:Quia.M.Antonius cēſor fuerat cū.L.Flacco:ī qua cēſura nota ſua affecerūt duorniū:ꝙ de coercēdis ſūptibus legē abrogauerat. Seditioſū.ſ.Norbanū. In hoīs conſularis.i.Cepionis q cōſul fuerat. Optimi ciues:Præterea equeſtris ordinis uiri huius cauſæ iudices erant:q̄bus pn̄tibus nō uidebat ſeditio poſſe defendi. Bonoꝝ uiroꝝ:q oēs fauere uidebātur cauſæ Cepionis. Tenuis:pexigua. Excuſationis:Perexigua hæc ē excuſationis ratio:ꝙ quæſtorē ſuū defēdebat:& tamē q̄uis tenuis:ꝙ nō ideo ſeditioſū ciuē defēdere debes:quia quæſtor tuus fuerat. Hic ego:In tot tantiſq; difficultatibus huius cauſæ:in qua.C.Norbanū defendit:nō dicā inquit qua arte fuerim uſus:quippe qui nullā habeo:qua iactari poſſim:ſed quid ꝓ cōſuetudine fecerim explicabo:ut etiā ſuperius oſtēdit. Vos meā defenſionē: quia qum ego ante oculos meā defenſionem poſuero:uos poſtea in quacūq; artis parte uolueritis:eā reponetis. Omniū ſeditionum genera: Qum maieſtatis ageretur in.C.Norbanū:ꝙ populū aduerſus Cepionē cōcitaſſet:Antonius ita defendit eū:ut oſtēderet nō omnē ſeditionē pniciosam eē:ſed multas plærūq; iuſtas:& reipublicæ utiles fuiſſe.Ergo hāc theſim ꝓ argumēto ſuſcæpit.i.infinitā quæſtionē:ut oſtēderet iuſtas ſeditiones: & nōnunq̄ utiles fuiſſe ciuitati.Deinde ad hypotheſim deſcēdit.i.ad hanc certā cauſam.C.Norbani:& ex illa traxit argumentū.Si ulla ſeditio iuſta fuit & utilis:hic populi motus aduerſus Cepionē iuſticiæ plurimū præ cæteris habuerit.hoc enim ē qđ ſupius dixit:pmo uim ac naturā rei eē ī omnibus cauſis antea cōſiderandū:deinde ad ſpecialitatē deſcendēdū:ut uerbi gratia:Si unq̄ ſeditiōes ullæ iuſtæ fuerūt & utiles:fuerūt aūt pmultæ:hūc certe motū iuſtiſſimū fuiſſe negari nō pōt. Gn̄a: diuerſitates. Vitia.i.cauſas a pcedēti qđ ſeqtur. Pericula:caſus ſeditionū. Collegi:congregaui: & ante oculos poſui. Oīum ſeditionū:Quia multæ ſeditiones fuerūt:ut apud Liuiū legimus.Sed duæ pcipue extiterūt memorādæ:quarū pma facta fuit in ſacrū montē:quodam Sicinio auctore:

eamq; orationē ex oī reipublicæ noſtræ tēpoꝝ uarietate repetiui: cōcluſiq; ita ut dicerem: & ſi oēs ſemp moleſti ſeditiones fuiſſēt: iuſtas tn̄ fuiſſe nonnullas: & ꝓpe neceſſarias: tū illa quæ mō Craſſus cōmemorabat: ægi: neq; reges ex hac ciuitate exigi: neq; tribunoſ plæ. creari: neq; plæbeſcitis totiēs cōſularē pōtatē minui: neq; ꝓuocationē patronā illā ciuitatis ac uīdicē libertatis po. ro. dari ſine nobiliū diſſēſione pōtuiſſe. At ſi illę ſeditiōes ſaluti huic ciuitati fuiſſēt: nō cōtinuo: ſiqs motus populi factus eēt: id. C. Norbano ī nefario crimīe: atq; ī fraude capitali eē ponēdū. Quod ſi unq̄ po. ro. cōceſſū eēt: ut iure cōcitatus uideret: id qđ doceba: ſæpe eē cōceſſū nullā illa cauſa iuſtiorē fuiſſe. Tū oēm orationē traduxi: & cōuerti ī īcrepādā cepiōis fugā: ī deplorādū īteritū exercitus: ſic & eoꝝ dolorē: q lugebāt ſuos: orōne refricabā: & aīos equitū romanoꝝ: apđ quos tū iudices cauſa agebat: ad. Qu. cepiōis odiū: a quo erāt ipſi: pp iudicia abalienati: renouabā: atq; reuocabā. Quod ubi ſēſi me

ob fœneratoꝝ crudelitatē: q ī uinculis tenebāt: quos nexos uocabāt: ſed hāc ſeditionē miſſus Agrippa cōciliauit: qū fabulā de corpore a cæteris mēbris diſſētiēte narraſſet: & tūc tri. plæ. creati ſūt. Sicinius: & L. Albinius: q tres ſibi collegas optauere: qbus latio auxilii aduerſus cōſules eēt: & iā cōſularis ptās minui cœpta ē. hæc pma fuit. Secūda uero facta ē ī auētinū montē: Virginio cōcitāte plæbē aduerſus decēuiroꝝ ſupbiā: & pcipue Appii: Claudii libidinē. Diulius tri. plæ. & Valerius deinde legē tulit: neqs magiſtratū ſine ꝓmulgatione crearet: eū q creaſſet occidi ius: faſq; eēt. Diulius ꝓmulgauit: Siqſ populū romanū & magiſtratū ſine ꝓuocatōne creaſſet: tergo: capiteq; puniret. Et hæ duæ ſeditiones præ cæteris cōmemorātur: q famoſæ: ac clariſſimæ fuerūt apđ romanos: ſed pter has multas fuiſſe cōſtat: hæ uero reip. utiliſſimæ fuerūt: & iuſtæ: ideo nō dubitamus has cauſas ab Antonio ī cauſa. C. Norbani fuiſſe recitatas. Tū: deīde: ubi hāc qōnē īfinitā ita cōcluſit fuiſſe ſeditiones nō ſolū iuſtas: ſed etiam utiles. Exigi. i. expelli. Teren. Expectādæ uobis: an exigēdæ ſint prius. i. expellēdæ. Scimus enī quomodo cōcitauerit populū: Brutus ille auctor libertatis romanæ: deīde Valerius publicola: & Lucretius cōſules. Neq; tri. plæ. ſine diſſēſione nobiliū: ſicut pauloante. primo Sicinius uir tribunitius: deinde Virginius q ſeditiōes cōtra nobiles factæ ſūt. pmo aduerſus fœneratores: q ære alieno ciues oppreſſerāt. Neq; plæbeſcitis: pmo quidē a Sicinio creati tribuniplæ. deinde aduerſus cōſularē poteſtatem. Plæbeſcita dicebantur plæbis ſtatuta. Nā ſciſcere ſtatuere ſignificat: ergo plæbeſcita ſtatuta plæbis. Statuta aūt plæbis erāt leges: quæ rogātibus tribunis latæ fuiſſēt. Patronā: qa ſi cōſules: aut alius quis magiſtratus plæbē cōtra ius urgere uideret: poterat q urgeret: ad populū ꝓuocare: & id firmū erat: ſiue abſolutus: ſiue dānatus fuiſſet. Patronā: tutricē: ac defēſatricē. Nā patronus dicit: q aliquē ī periculo defēdit: Cliēs uero q defēdit. Nobiliū. i. pncipū. Nā nō ſolū nobiles dicūtur patricii: hoc eſt q claro ſāguine nati ſūt: ſed etiā plæbei: qa nobiles dicūtur: fama ac nomine clari ſūt. unde etiā plærūq; nobilē appellamus eū: q pditus ē ingētibus uitiis. At ſi ille: Qum multis rōnibus hanc qōnē firmaſſet Antonius: deinde ad cauſā rediit: de qua agebat: nōnullas ſeditiōes reipublicæ utiliſſimas fuiſſe: hāc uero iuſtā quoq; ī eū: q negligētia populi romani exercitū pdidiſſet. Ille: ſupra memoratæ. Saluti: ꝙ creati fuiſſēt tri. plæ. & īminuta poteſtas cōſularis: q tantū īperii habebat: ut nulla ſpes eēt libertatis. Motus: minuēdæ cauſæ dixit: Seditio enim eſt plus q̄ motus. Fraude: pœna. Quod ſi unq̄: Cōcludit ſi unq̄ ſeditio fuit iuſta: pfecto hæc iuſtiſſima fuit: qua Caius populū romanū cōtra Cepionē cōmouit. Illa. ſ. cauſa. C. Norbani. Id qđ docebā: multis rationibus confirmauit ſupius pplo romano ſæpiſſime cōceſſū eē ſeditiones cōcitare. Tū oēm: Poſtq̄ uidi ſemel auditoꝝ aīos mihi fauere: cœpi inqt exaggerare crimē Cepionis: ꝙ amiſſo exercitu ppli romani: turpiter fugiſſet. Interitū: qa amiſſus erat exercitus: qū aduerſuſ cimbros pugnaret. Et eoꝝ dolorē: qa cōmemorabā mltos: q occiſi fuiſſēt ī illa fuga: & qbus poterā uerbis lachrymas auditoribus cōcitabā. Refricabā: incēdebā: & renouabā: & eſt trāſlatio ab ulcere: qđ ſi refricueris exacerbat dolor. Qui lugebāt ſuos: uidelicet q parētes: frēs: filios: ꝓpiquos ſuos ī exercitu amiſſos lugebāt. Et aīos & ecce qđ dixi: & optimi iudices erāt. Aīos. ſ. icēdebā: qa iudices erāt hui9 cāæ. Iudicia: q tūc ipi equites exercebāt. In poſſeſſione iudicii. i. poſſediſſe eos q iudicia tractabāt. Ipi abalienati pp iudicia qbus ſæpe agitatus fuerat Cepio a ꝓpinqs: & cōgnatis occiſoꝝ. Quod ubi ſēſi: Nūc qū iā uideret cōcionē ferme oēm ī lachrymaſ eē ſolutā: & cōciliatos ꝓpemodū auditoꝝ aīoſ: oſtēdit ſe ad aliđ orōnis genus cōtuliſſe: uidelicet cōmiſerationē: ubi mlta de ſua ī Norbanū neceſſitudīe cōmemorauit

[In poſſeſſione:exulceratis iudicũ animis. Defenſionis.i.cõciliatis ꝓpemodũ populi animis:qũ oſtenderẽ illũ populi motum iuſtiſſimũ:ac utiliſſimũ fuiſſe in Cepionẽ. Exulceratis:odio & inui/dia in Cepionẽ. Calamitate:qđ uidelicet romanæ iuuẽtutis nobiliſſimi cecidiſſent. Luctu:qa lu gebãt ſuos in ea trepidatione amiſſos. Deſiderio:qa deſiderabãt amiſſos. Vehemẽti atq; atroci: qđ fit p uerboꝝ amplificationẽ:& uocis cõtentionẽ.hoc genus orationis initio habuerat.Nam cõ tentio p amplificationẽ eſt:qũ uehemẽtius & acrius urgemus aduerſariũ.Sermo p cõqueſtionẽ eſt qũ uoce remiſſa: & uerbis: & ſentẽtiis mitioribus audi torẽ tẽtamus. Lenitatis:ad uocẽ. Et mãſuetudinis:ad uerba:& ſẽſus orationis. Et nũc incipit tractare illud cõ miſeratiõis genus. Dixi ꝓ meo ſodali:q mihi in liberꝝ loco eẽ deberet. Sodali.i. q̃ſtore meo.C.norbano.nã maiores honeſte appellaue re ſodalẽ miſtrũ ſuũ. & rur/ſus magna indulgẽtia in mi niſtros:quos non ſolũ ſoda les:ſed etiã filioſ appellabãt Liberũ:ꝓ liberoꝝ. De cernere: decertare. Pro mea omni fama:Nã qũ tria ſint:quæ mortalibus chara eẽ debẽt:ꝓꝑa ſalus:fama:& diuitiæ:duas tetigit hoc lo/co.ſ.exiſtimationẽ:& fortu nã. Nihil mihi:Hic eſt ille cõmiſerationis locus ĩ quo oſtẽdimus:qdnam mali no bis euenturũ ſit:niſi cauſam obtinuerimuſ:quẽadmodũ hic facit Antonius.oſtendit enim ĩ quãta moleſtia & de decore foret niſi ſodalis ſui cauſam obtinuiſſet. Exiſtimationẽ:reputationẽ(ut ita dixerim)& bonã famã: hanc inquit nõ me/diocrẽ maculã mihi futurã:ſi nihil iuuare poſſem. C.Norbanũ:qui mihi quæſtor fuiſſet. Turpius ignominioſius. Acerbius:aſperius. Quã ſi is:q̃ ſi ego:q mei ipſius rationẽ nõ habuiſſem: & pa/ratus ſemp extitiſſem in amicis tuẽdis:uiderẽ nũc ſodalẽ meũ a iudicibus condẽnari.Si inqt ego ſæ pe defẽdi eos:qui mihi alieniſſimi fuerãt:ſed tamẽ ciues romani erãt:nequeã.C.Norbano: qui nõ ſolũ ciuis romanus ſit:uerũetiã ſodalis:ac tãta neceſſitudine cõiũctus opitulari? Alieniſſimus a me. Hoc ideo dicit.Nã Antonius:quẽadmodũ legimus:qũ q̃ſtor mitteret in Siciliã: & Brunduſiũ uſq; ꝑueniſſet:cognouit ex litteris amicoꝝ ſe icœſti accuſatũ fuiſſe.Qua re e ueſtigio reuerſus ẽ ad urbẽ ad cãæ dictionẽ:& cũ lege memia tueri potuiſſet:tñ maluit ſua ſe inocẽtia defẽdere apud.L. Craſſũ cuius tribunal ꝓ ipſius ſeueritate reoꝝ ſcopulus appellabat:q̃ bñficio legis uti:q̃ noĩa eoꝝ uetabat recipi q ĩ magiſtratu eẽnt.Alii tñ habẽt alieniſſimis:qđ melius ẽ:& tũc argumẽtũ erit hoc modo:Si hoc ĩpetraui:ut alieniſſimis a me:ſed tñ ipſis ciuibus romanis auxiliũ ferrẽ:q̃to nũc dolore cõficiar ſi hoc idẽ ĩ ſodali meo mihi amiciſſimo facere nõ potero? Is.ſ.ego talis. Aetati: q̃ iã ĩgraueſceret Honoribus:quibus ſæpe qũ populi romani dignitate fũctus fuiſſet.ſ.cõſulatu:cẽſura:ꝑtura:& q̃/ſtura. Rebus geſtis:quas ego ꝓ repu.ſuſcæperã:& ſuſcæptas ſtrenue pægerã. Si iuſto:ſi pio: poſt genus ſpeciẽ poſuit:ſicut apud Virg.Quo iuſtior alter:nec pietate fuit:nec bello maior:& armis. Sic ĩ illa: In hac cauſa.C.Norbani qd eẽt minuere maieſtatẽ:quod artis eẽt etiã breuiter tetigi:qđ aũt cõſnetudinis magis ẽ q̃ artis:uidelicet cõmẽdare Norbanũ populo romano p conciliationẽ:& cõcitare auditoꝝ aĩos p amplificationẽ:ĩ eo plurimũ moratus ſũ.hoc loco oſtẽdit qđ ſupius dixe/rat ĩ cã diffinitiua:puerile ẽ uocablĩ uim:& naturã diffinire.at uero augere & amplificare:id ꝓpriũ ẽ oratoris: & ui maximã habet ad defendẽdũ qđ qſq; uoluerit. De lege apuleia dicerẽ:qa id pue/rile uidebat uerbis diffinire:qd eẽt lædere maieſtatẽ. Nã Apuleius legẽ tulit:ut capitis dãnarent hi q maieſtatẽ ciuitatis minuiſſet. Explicarẽ:oſtẽderẽ p diffinitionẽ. Perſtrinxi: ſuccincte tractaui.

ſ poſſeſſione iudicii: ac defẽſionis meæ cõſtitiſſe: qđ & populi beniuolẽtiã iã mihi cõciliarã:cuius ius etiã qũ ſe ditionis cõiũctione defẽderã:& iudicũ aĩos totos:uel ca lamitate ciuitatis:uel luctu:ac deſiderio ꝓpĩquoꝝ: uel odio ꝓꝑo:ĩ cæpionẽ: ad cauſã noſtrã cõuerterã. Tũc ad miſcere huic gñi orõnis uehemẽti:atq; atroci:genus il/lud alterũ:de quo ante diſputaui:lenitatis: & mãſuetu dinis cœpi:me ꝓ meo ſodali:q mihi ĩ liberũ loco:more maioꝝ eẽ deberet:& ꝓ mea oĩ fama ꝓpe:fortuniſq; de cernere:nihil mihi ad exiſtimatõnẽ turpius:nihil ad do lorẽ acerbius:accidere poſſe:q̃ ſi is:q ſæpe alieniſſimis a me:ſed meis tñ ciuibus ſaluti exiſtimarer fuiſſe: ſodali meo auxiliũ ferre nõ potuiſſẽ. Petebã a iudicibus:ut il/lud ætati meæ:ut honoribus:ut rebus geſtis:ſi iuſto: ſi pio dolore me eẽ affectũ uiderẽt:cõcederẽt:præſertim ſi in aliis cauſis ĩtellexiſſent: omnia me ſẽper pro amicoꝝ periculis:nihil unquã pro me ipſo:deprecatũ. Sic ĩ illa omni defẽſione: atq; cauſa: quod eſſe in arte poſitum uidebat:ut de lege apuleia dicerẽ:ut quid eſſet minuere maieſtatẽ:explicarẽ:perquãbreuiter ꝑſtrinxi:atq; attigi

Hīs duabus ꝑtibus orōnis quaꝝ altera cōmēdationē ha
bet:altera cōcitationē: q̄ minime præcæptis artis ſunt ꝑ
politæ: oīs ē a me tū illa cauſa tractata : ut & acerrimus
ī cepionis īuidia renouāda:& ī meis moribus erga meos
neceſſarios declarādis māſuetiſſimus uiderer:ita magis
affectis aīs iudicū:q̄ doctis: tua Sulpiti ē a nobis tū ac/
cuſatio uicta. Hic Sulpitius : Vere hercule īquit iſta cō
memoras:nā ego nihil unquā uidi:qđ tā e manibus ela
beret: q̄ mihi tū ex collapſa illa cauſa. Qum.n.queād/
modū dixiſti:tibi ego nō iudiciū: ſed incēdiū tradidiſſē
qđ tuū p̄ncipiū dii īmortales fuit? q timor? quæ dubi
tatio? quanta hæſitatio : tractuſq; uerboꝝ? Vt illud ini
tio:qđ tibi unū ad ignoſcēdū hoīes dabant:tenuiſti:te
ꝓ hoīe pneceſſario q̄ſtore dicere tuo: quā tibi p̄mū mu
niſti ad te audiēdū uiā. Ecce aūt qū te nihil alid ꝓfeciſ
ſe arbitrarer:niſi ut hoīes tibi ciuē īprobū defēdēti igno
ſcēdū ꝓpter neceſſitudinē:arbitrarent:ſerpe occulte cœ
piſti. Nihil tū aliis ſuſpicātibus: me uero iā ꝑtimeſcēte
ut illā nō Norbani ſeditionē ſed illā popu. Ro. iracūdi
am neq; eā iiuſtā:ſed meritā:ac debitā fuiſſe: defēderes
Deīde q locus prætermiſſus ē in cepionē? ut tu illa oīa:

His duabus.ſ.cōciliando:& mouēdo:qa iādiu hoc agit Antonius:ut tria gña ꝑſuadēdi oſtēdat.ſ.
cōciliare:mouere:& docere. Cōmēdationē.ſ.cōciliādo. Cōcitationē:mouēdo. Quæ minime
i.de qbus rhetores:q dicēdi p̄cæpta tradiderūt ſemiplene dixerūt. Vt & acerrimus : Ecce q̄ breui/
ter duas illas partes ꝑſtrinxit.ſ.cōciliādi:& mouēdi. Acerrimus:q̄tū ad alterā partē:quæ cōcitatio
dicit:uidelicet mouēdo. Renouāda.i.qđ ſupius dixerat:refricādo. Moribus:cōciliādo auditoꝝ
beniuolentiā erga me:uidelicet qū oſtēderē me ꝓ cōſuetudine in ea defendiſſe amicos:& neceſſari
os & cōciues meos. Ita ma
g s:Et ita cōcludit hoc mo/
do:o Sulpiti uicimus accu/
ſationē tuā:quā itēderas ad
uerſus Norbanū : auditorū
aīos diuerſis affectibus uer/
ſando:magis q̄ docēdo. Iu/
dices enim ꝓbe cauſā noue
rāt:ut doceri nō eēt opus.

Affectis:Duplici rōne. Nā
affectus dicit oīs animi mo
tus : unde ēt græci παθοσ
appellāt:qđ ſi latinæ expri
mere uolueris ꝓp̄e paſſio/
nē appellabis:ergo affectis:
i. indignatiōe aduerſus Ce/
pionē:& cōmiſeratione ad
uerſus meipſū. Hic Sulpi/
tius:Nūc Sulpitius reſpon/
dēs Antonio:affirmat ſimī
nūc:& admirat quō illā cau
ſā. C. Norbani aduerſus tā/
tū incēdiū obtinuerit. Hic
tūc. Vere hercule:nihil abs
te falſū narratū ē:oīa uera eſ
ſe teſtificor:qppe q experi/
ēndo ita eē cognoui. Nihil
unq̄ ex hiſ fuit quæ ægerim
uidelicet ī foro:qđ mihi ita
neſcio quo pacto elaberet:
qū illū ꝓpemodū dānatum
eē crederē. Elaberet.i.fugeret. Qum enim queādmodū:Incipit nūc Sulpitius narrare:quæ ī An
tonio circa agēdā cauſā Norbani admiratus fuerit:qū eā ille inuenit:quæ a minori cura ad maiorē
metū aīos iudicū traduceret. Quod.i.quale tuū p̄ncipiū:& cætera. Qum mea inqt actio ī.C. nor
banū īſtar incēdii uideret:potius q̄ iudicii:īcredibile ē quātū ī ipſo orationis īgreſſu oium aīos exci
taueris:q ſuſpitionē īterdū faciebas maioris periculi:nōnunq̄ ſuſpēdēdo orationē:admonebas iu/
dices ne abſoluēdo Cepionē populū dānarēt:& plæraq; eiuſmodi. Principiū:exordiū. Dii im/
mortales:admiratiue dixit:nō exclamatiue. Quis timor:q̄lis timor:quē ſimulabat qū diceret ue/
reri ſe:quonā illius cauſæ iudiciū euaderet:ī quo maius aliqd ageret:q̄.C.Norbani ſalus. Dubita
tio:qs exitus iudicii futurus eēt:ī quo factū ppl̄i romani cū Norbani cā cōiungeret:q̄ſi temeritatem
populi timeret. Tractuſq; uerboꝝ.i.uerboꝝ īterualla:q̄ ſimillima ſūt dubitāti & p̄cauēti pericu/
lum. Vt:deinde. Quod tibi.i.tibi unū relictū erat:qa queādmodū & ipſe ſupius dixit:hoc in illa
cauſa tm̄modo honeſtū erat:ut diceret ſe ꝓ hoīe q̄ſtore:& amico cauſā dicere. Quā uiā.ſ.ꝙ ꝓ ne
ceſſario diceres:p̄mo qdē uiā quādā feciſti. Ecce aūt:Sed qū iudicibus ꝓpemodū ꝑſuaſiſſe uidere
ris:ut tibi ignoſcerēt:ut ꝓ.C.Norbano diceres:& ſi ſeditioſa:ut illi putarēt:uiro tamē tibi neceſſitu/
dine deuincto. Cœpiſti ſenſim ad cauſā ingredi:& qū cæteri nihil aliud ſuſpicarētur : & ego qui te
noſſem:ſuſpicarer iam tū te aliud agere:nihil me fefelliſti. Nam populi romani iracūdiā iuſtam &
debitā eē oſtēdiſti. Serpere.i.latēter ingredi. Occulte.i.clam:ac pedetētim.& bene addit occulte
ut oſtēderet Sulpitius hāc orationē Antonii fuiſſe cōpoſitā maiori artificio. Nihil:Quia nouerā
cōſuetudinē tuā:& p̄mū id me iam ſuſpicari faciebat illud futurū:qđ poſtea euētus docuit:ut oia q
dicerētur a Norbano facta ad populū transferres. Arbitror:unū eſt ex his uerbis : q̄ apud antiquos
cōmunia fuerāt:nūc autē apud nos deponētia ſunt. Serpere:inſinuare ad cauſā. Meritā ac debi/
tā:bene dixit.nam qđ quiſq; meretur:id ei debetur. Qui locus a te prætermiſſus eſt.q.d.nullus.

odio:ĩuidia:miſericordia:miſcuiſti? Neq; hæc ſolũ ĩ defẽſiõe: ſed etiã ĩ ſcauro: cæteriſq; meis teſtibus: quoꝝ teſtimonia nõ refellẽdo: ſed ad eũdẽ ĩpetũ populi cõfugiendo refutaſti: q̃ qũ abs te modo cõmemorarent̃: eqdẽ nulla præcæpta deſiderabã: iſtã.n. ipſã demõſtrationẽ defẽſionũ tuaꝝ abs te ipſo cõmemoratã: doctrinam eẽ nõ mediocrem puto. Atq ſi ita placet inqt trademus etiã q̃ nos ſeq ĩ dicẽdo: quæq; maxĩe ſpectare ſolemus: docuit.n. lõga iã nos uita: uſuſq; reꝝ maxiaꝝ: ut qbus rebus aĩ hoĩum mouerent̃: teneremus. Eqdẽ p̄mũ cõſiderare ſoleo: poſtulet ne cã: nã neq; parius in rebus adhibẽdæ ſunt hæ dicendi faces: neq; ita aĩatis hoĩbus: ut nihil ad eoꝝ mẽtes oratione flectẽdas ꝓficere poſſimus ne aut irriſione: aut odio digni putemur: ſi aut tragœdias agamus: in nugis: aut cõuellere adoriamur ea quæ non poſſint commoueri. Nam quoniam hæc fere maxime ſunt in iudicum animis: aut quicunq; illi erunt

Odio.ſ.flagitii in fuga. Inuidia: audaciæ: in repetẽda patria. Nã p̄mo quidẽ odiũ illud cõcitare poterat: q̄ turpiter fugiſſet: ſed nõ minus inuidiæ: q̄ amiſſo exercitu ſe ĩ patriã recæpiſſet. Miſericordia: in. C.Norbanũ: q qũ antea tri.plæ.populo affuiſſet: ipſe ut iuſtã irã ulciſceret̃: nũc ab amicis deſerat̃. Miſcuiſti: miſtũ tractaſti. Neq; ſolũ: Et hoc nõ ſolũ feciſti ĩ cõfirmatione: & cõfutatione uerũ etiã ĩ teſtibus: quos refellere ſtudebas ĩ his q̃ aduerſus eos dicebas: plena odii & ĩuidiæ ĩ Cepionẽ: & miſerationis ĩ. C.Norbanũ. Nã hic Scaurus teſtis ꝓductus ĩ. C.Mẽmiũ: &. M.Flauiũ repetũdarũ: & ĩ. C.Norbanũ maieſtatis nihil oĩno ꝓfecit: quãuis magnæ uir auctoritatis eẽt: & religionis: qua præ cæteris p̄ditus eẽ uidebat̃. Refellẽdo.ſ.rõnibus. Neq; eni negabas: qđ negari nõ poterat. Nã. C.Norbani trib. plæ. cõciõe ſeditionẽ factã eẽ cõcedebat: qũ pp̄ſus merito ſuccẽſeret Cepioni: q̄ qum amiſiſſet exercitũ: ipſe turpi fuga euaſiſſet. Quæ qũ abs te: Hæc oia q̃ in cauſa illa p̄feciſti: qũ abs te paulo ante exponerẽtur: eã mihi uim habere uidebant̃: ut ſatis haberẽ ſic ea declarari: nec p̄terea artificiũ aliquod deſiderarẽ. Iſtã ipſã: uidelicet poſſe hæc efficere: uł ſcire: aut uſu: aut exercitatiõe mihi ſatis magna doctrina eſſe uidebatur.

ATQ VI: Quãdoquidẽ ĩquit Antonius: hæc uobis cõprobantur quæ dixi: cætera ꝓſequamur quæ ſuperſũt: ut ĩtelligatis omnia: quæ nos uſu potius: & exercitatione quadã facere ſolemus: q̃ artificio. Et eſt undecimũ caput quõ ſint affectus ab oratore tractãdi: & qua rõne ingenerari auditoꝝ animis poſſint paſſiões: quæ πταθн a græcis appellant̃. Poſtremo ponit q̃ cõciliandoꝝ: & cõcitandoꝝ aioꝝ cõueniẽtia ſint: & differẽtia. Nã p̄cipiẽtis illud ẽ potiſſimũ docere: nõ modo qd ſit faciẽdũ: ſed etiã quõ qcq; ſit faciendũ. Equidẽ p̄mũ conſiderare: Prima quidẽ pars ẽ: ubi docet duo tpa eſſe in qbus auditoꝝ animi cõmouendi nõ ſũt. Vnũ tempus: qũ adeo exilis ẽ res: de qua agitur: ut uerbis extolli nõ poſſit. alterũ qũ animi iudicũ adeo a nobis alienati ſũt: ut nulla poſſint oratione moueri. Atqui: Dixit docẽdos: cõciliãdos: & mouendos eẽ auditoꝝ animos. & de p̄mo quidẽ p̄cæpit: ubi dixit: queadmodũ docere poſſimus auditoꝝ animos ĩ cõfirmãda cauſa noſtra: & refellẽda aduerſarioꝝ. deinde dixit duo reliq̃ eẽ.ſ.cõciliare & mouere. Hactenus qbus ĩ cauſis faciẽdũ ſit declarauit: nũc aũt quõ id fieri poſſit p̄cipe ĩſtat. Spectare ĩ. maxime ſolemus ꝓbare: ut Ci. in hortẽſio: Nõ igit̃ philoſophi ĩ ſingulis uerbis ſpectãdi ſũt. i. ꝓbãdi. Docuit eni iã nos longa uita: & hoc ſicut cætera uobis oſtẽdã: nõ q ea artificio quodã p̄cæpim ſed uſu & exercitatione: & re ipſa experiẽdo cognouerim. Vſus: experiẽtia. Teneremus: diſceremus. Eqdẽ p̄mũ: Hic ĩcipit p̄mũ huius capitis mẽbꝝ: in quo dicit duo tpa eẽ: qbus tẽtãdi nõ ſũt auditoꝝ animi. Primũ ẽ qũ exilis ẽ cauſa: quæ uerbis amplificari nõ põt. Alteꝝ ẽ qũ auditoꝝ animi a nobis alienati ſũt: ut nulla oratione flecti poſſint. Faces: qbus odiũ: inuidia: ira: ĩdignatio cõcitat̃: Paruis: anguſtis atq; exilibus. Animatis. i. ĩdignatis: alienatis a nobis hoĩbus. Flectẽdas: quãtũ ad cõciliãdũ. Animatis. i. ita diſpoſitis. Irriſione: Si ĩ re parua ĩdignationẽ cõcitare uoluerimus: aut ſi ab alienatis auditoꝝ aĩs beniuolẽtiã cõciliare uoluerimus. Sic Ci. ĩ arte ueteri: Nã ab alienatis ſi p̄ſpicue pax & beniuolẽtia petat̃: nõ modo nõ minuit: ſed auget & ĩflãmat̃ odiũ potius. Tragœdias. i. deteſtãda ſcælera: quæ ꝓprie ſũt tragicoꝝ. Nã in eiuſmodi rebus tragœdia uerſat̃. Tragœdias. i. amplificationes criminũ: qualia tragici tractare ſolẽt. In nugis. i. in paruis: & exilibus rebus. Cõuellere: Tranſlatio ſũpta eſt a demoliẽtibus aliqd: q ſi mouere nõ poſſũt: multo minus euertere poterũt. & argumẽtũ intẽdit: ſi auditoꝝ animi moueri nõ poſſũt: quõ uincẽtur? Nam quoniã: ꝓbat qđ ſuperius dixit. Dicit enim uere aĩos acriter inſenſos nõ eẽ ſollicitãdos: ſed tũc uidelicet qũ tractabiles fuerint. Tractabiles aũt erũt: ſi nihil dicemus qđ eoꝝ q audiũt animos offẽdere poſſit.

Apud quos agemus:qa nō ſemꝑ apud iudices oramus:ſed nōnunq̄ apud populū:nōnunq̄ apud
imperatorē: plærunq; apud ſenatū. Amor:uidelicet ſi beniuoli fuerint aduerſariis nr̄is. Odium
ſi oderint cliētes nr̄os. Iracūdia:pari rōne.ſ.ī malos. Inuidia:ī potētes. Miſericordia:ī calamito
ſos. Spes:cōmodi alicuius. Læticia:parti iā cōmodi. Timor:ꝑiculoꝝ. Modeſtia:calamitatū.
Vtile:& qm̄ ꝓpoſuit amorē:odiū:iracūdiā:miſericordiā:ſpem:&c. Nūc oſtēdit quo īuidia : amor
& ſinguli deinceps affectus ordīe tractent̄ quo ꝓpoſuit. Sētimus:Prima hæc rō ē cōciliādi audito
rū aīos:ſi oñdemus uelle ea
defēdere:q̄ illis grata eē ītel
lexerimus. Apud quos a-
gas:& id ē qđ Ci.ꝑcipit ī ar
te:ſi q̄les fuerimus ī eos qui
audiūt:oñderimus. Si aut
ꝓ uiris:Simpliciter hoc ē ſi
ꝓbitate ꝓditi fuerit:aut cer-
te ſi etiā cōmodo fuerint ali
cui ex his apđ quos cā aget̄
Pro iis.i.q ſint illis cōmo-
do futuri:aut etiā iā fuerint.
Hæc res:uidelicet ꝓ illis la
borare:q ſint boni & illͬ uti-
les. Fieri nō pōt:ſi qdē audi-
uerit nos ꝓ his dicere:quos
bonos eē: & utiles ſibi fore
ſēſerint:qn eoꝝ beniuolen-
tia & amor nobis cōciliet̄.
Illa:uidelicet qū ꝓ his labo
ramus:q ſimplr̄ boni ſūt.
Vtilitatis futuræ:ad id refer
tur qđ dixit:q illis boni ſint
& utiles. Illa uirtutis defē-
ſio.i.defēdere bonitatē:hoc
ꝑtinet ad bonos uiros.nā ſi
boni ſūt:ex eo boni eē cog-
ſcūtur:ꝙ de rep.aut de aliq
bus ꝑuatim benemeriti fuerint.

apud quos agemus:oratione moliēda:amor:odiū: ira-
cūdia:īuidia:miſericordia:ſpes:læticia:timor:moleſtia
ſētimus amorē cōciliari:ſi id iure uideamur:qđ ſit utile
ipſis:apud quos agas:defēdere:ſi aut ꝓ bonis uiris:aut
certe ꝓ iis:q illis boni:atq; utiles ſint:laborare. Nanq;
hæc res amorē magis cōciliat:illa uirtutis defenſio chari
tatē:pluſq; ꝓficit:ſi ꝓponitur ſpes utilitatis futuræ:q̄
præteriti beneficii cōmemoratio. Enitēdū ē:ut oſtendas
ī ea re quā defēdas:aut dignitatē ineſſe:aut utilitatem;
eūq;:cui cōcilies hūc amorē ſignifices:nihil ad utilitatē
ſuā rettuliſſe:ac nihil oīno feciſſe cauſa ſua. Inuidetur
enim cōmodis hominū ipſoꝝ:ſtudiis aūt ipſoꝝ cæteris
cōmodāti fauetur. Vidēdūq; hoc loco ē:ne quos ob be-
nefacta diligi uolemus:eoꝝ laudē:atq; gloriā:cui maxi
me inuideri ſolet:nimis efferre uideamur. Atq; hiſdem
his ex locis & odiū in alios ſtruere diſcemus: & a nobis
ac noſtris dimouere:eadēq; hæc genera tractāda ſūt in
iracundia:uel excitanda uel ſedanda. Nam ſiquod ipſis
qui audiūt pernicioſum:aut inutile ſit:id factū augeas

Enitēdū:Nūc ponit quō a re ipſa:& cliētibus noſtris beniuolētiā
auditoꝝ cōparare poterimus:de re digna dicere.i.q̄ nō cōtēnenda ſit:aut de utili q̄ ſit appetēda.
Eū:cliētē tuū nunq̄ ægiſſe aliqd ſui cōmodi cauſa. Cui cōcilies.i.cui hāc beniuolētiā cōpares. Ac
oīno.i.in oī actiōe ſua nihil unq̄ ad ſuā utilitatē:ſed ad cōem ſemꝑ rettuliſſe. Inuidet̄ enim cōmo-
dis:Et reddit cauſā:cur oſtēdere debemus eā ineſſe cliētibus noſtris uirtutē:ut nō ſuarū utilitatū:ſed
cōium rationē habuerit. Quod ſi ipſū dixerimus:magnificū:præſtātē:glorioſū:inuidiā potius pa-
rerēt:ſed ſi ſollicitū:ſtudioſū:induſtriū fuiſſe oſtēdemus:& hæc oīa ad cōem utilitatē accōmodaſſe
tūc illū beniuolētia cōplectētur auditores. Dignitatē:ne cōtēnatur. Vtilitatem:ne negligat̄. Ni
hil ad utilitatē.i.nihil utilitatis cauſa feciſſe. Moderādis:ut ſtudio moderato fuerit ī his:q̄ ad ſe ꝑti
nuerint. Vidēdū:Ex hoc ꝑcipit diligēter eē aīaduertēdū:ī quo plæriq; fallūtur. Qum.n. beniuolū
auditorē facere uoluerint:nōnunq̄ uirtutes eius extollere laborāt:ī quo ſolet ieſſe odiū potius:& ī-
uidia eoꝝ q audiūt:aut qa nō credūt:aut ſi credūt:īuidere incipiūt:qū ſe talia cōſeq nō potuiſſe ui-
deāt. Hoc:uidelicet ubi agit̄ de uirtute cliētis:cōſiderandū ē ne modū ī excolēda eius uirtute tranſ
grediamur. Diligi.i.qbus beniuolētiā ob benefacta eoꝝ cōparare uoluerimus. Cui maxime iui
deri.i.hr̄i maxima ſolet iuidia. Atq; hiſdē: Incipit nūc de odio dicere quō poſſimus ī aduerſarios
nr̄os odiū cōmouere. Nā q locos inqt tenuerit:qbus a ſe odiū repellat:tenere eos ēt poterit:qbus ī
aduerſarios cōcitet:& recte qdē:nā eadē ē cōtrarioꝝ diſciplia. Iracūdia:cōcitāda.ſi oñderimus ad
uerſarios nr̄os ꝓpꝛia ſpectaſſe cōmoda:& nō cōia. Sedāda:ſi cōtra demōſtrarimus:nos ſꝑ utilitatis
cōis:nō nr̄æ rationē habuiſſe. Nā ſi:Et ꝓbat tandē eē rationē ſedādi:& cōcitādi odii. Nā ſi uolue-
ris inqt odiū cōmouere cōtra aduerſarios:opus ē ut ꝑnicioſū aliqd & iutile augeas:qđ dicas ab ad
uerſariis tuis eē cōmiſſū:ſicut e diuerſo ī beniuolētia cōparāda oñdebas id defēdere:qđ ſalubre eēt
& utile auditoribus. Pernicioſū:exicioſū:ꝑiculoſū. Inutile:rebus eoꝝ q audiūt. hæc īter ſe diffe-
rūt:nā ꝑnicioſū ad ſalutē corꝑis ꝑtinet:iutile ad res externas. Augeas factū:ꝑ amplificationē exag
geres:qđ in bonos deliquerint aduerſarii ī eos:ī quos mīme qſq; debuerit:ut ī parētes: ī cognatos
ī amicos. Qum.n. dicimus aduerſarios nr̄os:aut bonis uiris īiuſtos fuiſſe:aut amicis ꝑfidos abomi-

odiũ creatᷓ:ſin qđ aut in bonos uiros:aut ĩ eos quos mi
nime qſq; debuerit:aut ĩ rẽpublicã:tũ excitatᷓ:ſi non tã
acerbũ odiũ:tñ aut ĩuidiæ:aut odii nõ diſſimilis offen-
ſio.Itẽ timor ĩcutitᷓ:aut ex ipſoꝝ piculis:aut ex cõibus ĩ
terior ẽ ille ꝓprius:ſed hic quoq; cõis ad eandẽ ſimilitu
dinẽ ẽ pducẽdus.Par atq; una ratio ẽ ſpei læticie:mole-
ſtiæ:ſed haud ſciã an acerrimus lõge ſit omniũ motus ĩ
uidiæ:nec minus uiriũ opus ſit ĩ ea cõprimẽda:q̃ excitã
da.Inuidẽt aũt hoĩes maxime paribus:aut ĩferioribus:
qũ ſe relictos ſẽtiũt:illos aũt dolẽt euolaſſe: ſed ẽt ſupi
oribus ĩuidetᷓ ſæpe uehemẽter:& eo magis ſi ĩtolerãtius
ſe iactãt:& æq̃bilitatẽ iuris præſtãtia dignitatis: aut for
tunæ ſuæ trãſeũt:q̄ ſi ĩflãmãda ſũt:maxime dicẽdũ eſt
nõ eẽ uirtute parata:deĩde ẽt uitiis:atq; pctĩs:tũ ſi erũt
honeſtiora:atq; grauiora:tamen nõ eẽ tãti ulla merita:
q̃ta inſolẽtia hoĩs:quãtũq; faſtidiũ. Ad ſedãdum aũt:

nantᷓ oẽs. Si nõ tã acerbũ odiũ:tñ aut iuidiæ:aut odii:nõ diſſimilᷓ offẽſio.Nã ſignificat:nã ex iuidia
odium: ex odio ira naſcitᷓ. Nõ diſſimilis:iræ ſiue odio:qđ cõcitatᷓ ex aduerſarioꝝ iniuria:uel cõtu
melia ĩ eos ipſos q audiũt.Hactenus de iracũdia:nũc de timore dicit:q plurimũ ualẽt ad cõcitãdos
auditoꝝ aĩos.Timor inq̄t ſiſiter ex ꝓpriis & cõibus piculis excitatᷓ. Sed ꝓprius.i.q de ꝓpriis re-
bus ẽ:iterior ẽ:quia uidelicet altius iſidet. Hic quoq; cõis.ſ.timor ad eãdẽ ſiſitudinẽ pducẽdus eſt:
ut ſicut iniuria ꝓpᷓa acerbior ẽ q̃ cõis:ita timor de ꝑuatis rebus uehemẽtior ſit q̃ de cõibus:q̃uis.n.
ille magiſ moueat:hic tñ nõ
diſſimilᷓr mouet. Par:atq;
una rõ ẽ ſpei:læticiæ:mole-
ſtiæ:Quia ſiſiter bonis ꝓpᷓ-
is atq; cõibus mouentᷓ.Con
tra uero malis itẽ propriis
& cõibus mouetᷓ moleſtia.
Eſt aũt futuri boni ſpes:pñ-
tis læticia:ſicut motus futu-
ri mali:moleſtia ſiue dolor
præſentis. Par atq; una ra
tio:par quãtitas ẽ:una quã-
litas.i.ui & ſimilitudine ea-
dem. Læticiæ: geſtiẽtis:ui-
delicet quæ cõficitur ex bo
nis præſentibus:nã ſpes fu-
turoꝝ eſt ut diximus: ſicut
timor maloꝝ.de huiuſmo-
di affectibus plenius in Tu-
ſculanis q̃õnibus tractatᷓ: &
nos ibidẽ plura ĩ mediũ du
ximus:qđ ĩ nr̃is cõmẽtariis
uideri licet. Sed aut ſciã:
Qum de multis affectibus
tractaret:q ſolẽt ac debẽt auditoꝝ aĩs ĩgenerari:ut eos ad cõmoda cauſæ nr̃æ trahamus:dicit oĩum
maximã eſſe inuidiã:ſiue incitãda cõtra aduerſarios fuerit:ſiue incitata iam ab aduerſariis ſedanda
nobis.Et oſtẽdit quibus in pſonis maiorẽ uim inuidia habere cõſueuerit:& quo pacto incitetᷓ:ſi nõ
fuerit:aut ſedetur:ſi iam exuſitata ſit. Haud ſciã:ac ſi diceret dubito. Acerrimus.i.aſperrimus oĩ
um. Sit ĩ ea.ſ.inuidia.i.dubito an maiori uehemẽtia:uiq; dicẽdi opus ſit ad incitandã ĩuidiã:q̃ ſi ex
citata fuerit ad ſedandã.Nõ minus enim laboris habebit orator in ſedãda innidia:ſi cõtra clientem
ſuũ incitata fuerit:q̃ incitãda cõtra aduerſarios:ſi eos in odiũ ducere uolemus. In ea cõprimenda:
ſ.inuidia:ſi aduerſus nos incitata fuerit. Excitãda:cõtra aduerſarios noſtros:ſi nulla fuerit. Inui-
dent autẽ homines:Dicit autẽ inuidiã ſolere uim maximã habere inter pares: ſed nõnunq̃ inuidia
ſolet eẽ aduerſus iuferiores:qum præſertim illi uidebũtur ab inferiori gradu ad ſupremũ euaſiſſe.
& hoc cõtra opinionẽ eoꝝ:qui exiſtimãt inuidiã tantũmodo dici debere ĩter impares. Paribus:ĩ-
ter pares potiſſimũ ſolet eẽ inuidia. Aut inferioribus.i.qũ ſe uictos eẽ ſentiũt ab his qui erant infe
riores.& eſt trãſlatio ſumpta a curſoribus:quorũ q tardiores ſũt a uelocioribus relinquũtur. Re-
lictos.i.ſuperatos dignitate & fortuna. Illos:inferiores. Euolaſſe:uiciſſe. Inuidetᷓ ſæpe:Sed non
ſolũ paribus:aut ĩferioribus:ſed etiã ſuperioribus ſæpe uehemẽter inuideri ſolet. Eo magis.i.acri-
us:& hæc maior inuidiæ cauſa:ſiqui ſuperiores fuerint oſtẽtatione:ac iactãtia quadã glorientur: &
neminẽ ſibi æqualẽ patiantur. Se iactãt.i.oſtentãt arrogantius:ut eoꝝ arrogantiã tolerare nemo
poſſit. Aequabilitatẽ:uidelicet ut nõ cõtẽti æquo iure cũ aliis uiuere:plus aliquid aliis habere uo-
luerint. Dignitatis:ad induſtriã Fortunæ:ad externa bona magis ſpectat. Quæ ſi inflãmanda:
Quid igitur faciendũ erit oratori:qum hæc præſtãtia dignitatis & fortũæ uidebitur ineſſe aduerſa
riis noſtris:ſi incitare in eos uoluerimus auditores? Inflãmanda:ſi inflãmatione.i.concitatiõe utẽ-
dum eſt:dicemus dignitatẽ illam:nõ uirtute:ſed diuitiis potius eſſe comparatã. Vitiis:uidelicet ra-
pinis:aſtutia:calliditate:dolis:quæ omnia ſolent plærũq; maximas opes acquirere. Vitiis:quod ẽ
acrius. Tum:Si poterimus inquit oſtendere fulgorem illũ dignitatis:& fortunæ comparatũ eſſe
uitiis:plurimum ualebit ad concitandam in aduerſarios noſtros inuidiam:q; ſi honeſtæ adeo erũt:
ut reprehendi non poſſint:tũc dicemus eos inſolentes:maiorẽq; eorum eſſe ſuperbiã:q̃ benemeri-
ta. Honeſtiora:uidelicet ſi bona uirtutis erũt:& ingenii:quæ plus grauitatis:& auctoritatis habẽt.
Grauiora.ſ.q̃ ſint bona fortunæ. Ad ſedandum:Sed ſi ſedare uoluerimus inuidiam:clientes no
ſtros e contrario dicemus:ſiquid gloriæ habebũt:eam ſũmo labore:ſũmaq; induſtria comparaſſe.

88

magno illa labore: magnis periculis eē parta: nec ad ſuū cōmodū: ſed ad alioꝝ eē collata: ſeſeqꝫ ſiquā gloriā pe-perisse uideat̃: tamē &ſi ea: nō ſit iniqua merces piculi: tm̄ ea nō delectari: totāqꝫ abiicere atqꝫ deponere. Oīoqꝫ pficiēdū ē: quoniā plærīqꝫ ſūt īuidi: maximeqꝫ ē hoc uitiū peruagatū. Inuidet̃ autē præſtāti florētiqꝫ fortunæ: ut hæc opinio minuat̃: & illa excellens opinione fortuna cū laboribus: & miſeriis permixta eē uideat̃. Iam miſericordia mouet̃: ſi is qui audit: adduci poteſt: ut illa quæ de altero deplorētur: ad ſuas res reuocet: quas aut tulerit acerbas: aut timeat: aut intuēs aliū crebro: ad ſe ipſū reuertat̃: ita tū ſinguli caſus humanarū miſeriarū grauiter accipiūtur: ſi dicūtur dolēter: tū afflicta & proſtrata uirtus maxime luctuoſa ē. Et ut illa altera ps oronis: q̄ ꝓbitatis cōmēdatione boni uiri debet ſpēm tueri lenis (ut ſæpe iā dixi) atqꝫ ſūmiſſa: ſic hæc q̄ ſuſcipit̃ ab oratore: ad cōmutādos aīos hoīum: atqꝫ oī rōne flectēdos: intēta ac uehemēs eē debet. Sed ē quædā ī his duobus generibus: quoꝝ alteꝝ lene: alteꝝ uehemēs eē uolumus: difficilis ad diſtīguēdū ſimilitudo. Nā ex illa lenitate q̄ cōciliamur iis: q audiūt: ad hāc uī acerrimā: q̄ eoſdē excitamus: īfluat oportet aliqd: & ex hac ui nōnunq̄

Illa: uidelicet uirtus & īgenii bona. Deinde qū ad hāc dignitatē uenisset: nō qđ a nōnullis plæriſqꝫ fieri uidemus: ſuoꝝ tm̄ bonoꝝ & utilitatis: uerūetiā cōis omniū cōmodi rationē habuiſſe: & qū oſtēderimus hoc inſtitutū eē clientū noſtroꝝ facile inuidiā: ſiqua fuerit lenire poterimus. Collata: Et id ē ꝙ magnā gloriā cōſecuti ſūt: qa hæc ſua bona ſemp cōtulerunt ad alioꝝ cōmoda potius q̄ ad ꝓpria. Tamē &ſi ea nō ſit iniqua merces. ſ. gloria: q̄uis merces ſit periculi nō cōtēnenda: nunq̄ ea tamē oblectatos fuiſſe: qn etiā ab ea quantū potuerint ſe abdicaſſe dicemus. Omninoqꝫ pficiēdū eſt: Et illud inqt p̄cipue oratori faciēdū ē: ut opinio illa gloriæ: q̄ de clientibus nr̄is habet̃: quātū fieri poſſit minuat̃. Naturale enim quodāmodo ē: ut ſemp magnis uiris: magniſqꝫ rebus īuideat̃. Inuidet̃ autē: qm̄ ps maior hominū hoc inuidiæ uitio laborāt: ideo dixit puagatū. Præſtāti: meliori: & altiori fortunæ. Minuatur ut ſi dicamus: Nō ē ita iudices: ut uulgo arbitrātur: beata præſtātiū uiroꝝ uita. Nā ſiqs ītueri poſſꝫ curas & ſollicitudīes: quas quotidie patiūtur: facile ītelligeret moleſtiæ plenā eē: & hoc quantū qdē ad cōciliandos auditorū aīos ptinet. Iam miſericordia: Nūc p̄cæpta miſericordiæ mouendæ tradere īcipit. Plurimū inqt confert ad miſericordiā cōmouendā auditoribus: ſi oſtendere poſſumus his calamitatibus affici cliētes noſtros quibus aliquādo affecti ſūt hi qui audiūt. Is qui audit: ideſt auditor: ut ſiquiſ apud Qu. Metellū diceret reſtituendū eē Ciceronē. Nā & ipſe Metellus ex ciuitate pulſus fuerat: deinde ſūma laude reuocatus: ſiqs uellet miſericordiā cōmouere diceret: Scis Metelle oīum æqſſime iudex q̄ta fuerit Cic. iniuria: q & ſi bene de rep. meritus fuerat: patria tm̄ caret: quā de pnicioſoꝝ manibus eripuit: q̄ta p̄ter dignitatē: p̄terqꝫ meritū ſuū icōmoda ppeſſus ſit: nō opus ē orone ꝓſeq: ſatis ſupqꝫ ſatis exptus es ipſe huiuſmodi caſū & idignitatē. Vt illa: ut ī deplorāda alterius miſeria ſuæ ipius reminiſcat̃: & ꝓpterea uehemētius cōmiſeret̃: pſertim ſi talia cū dolore ꝓnūciēt̃. Nā calamitas grauior æſtimat̃: ſi uirtus cōtumelia īdigne affecta oſtēdit̃. Singuli: qcūqꝫ illi fuerint. Accipiunt̃. i. grauiter audiunt̃. Si dolēter Nā oportet orationē nō uerba ſolū habere plena miſericordiæ: ſed ipſā quoqꝫ uocē remiſſā: ac lenā: & una cū rebus ꝓnūciatio cōueniat. Afflicta: debilitata. Vt illa: ſēſus breuis: Quēadmodū inquit leni oratione utēdū ē: qū uirtutē cōmēdamus: ita uehemēti orone: qū uitia inſeqmur. Speciē imaginē. Lenis: ipſis uerbis. Sūmiſſa: ipa uoce. Cōmutandos. i. pturbādos. Intēta: opponitur leni. Vehemēs: opponitur ſubmiſſæ. Sed ē quædā: Vidiſtis quomodo præcæpta Cicero tradiderit: & cōciliandi auditoꝝ aīos: ſi forte nobis infeſti fuerint: & ex uſitādi: ſi aduerſariis noſtris beniuoli eē uidebūtur. Nūc docet eē quoddā genus orationis: qđ ex utroqꝫ cōficit̃: & cōtētiōe uidelicet & remiſſione orationis: ī quo diſſimilitudo quædā ineſt: quā nemo facile dignoſcere poteſt. Sēſus eſt: Qum inqt lenitati acerbitas: & acerbitati lenitas pmiſcētur: diſſimile quoddā ex diuerſis generibus orationis naſcit̃: qđ nō facile diſcerni pōt. Lenitate. ſ. orationis genus cōciliādi. Vehemēs: ſ. orationis genus cōcitandi. Difficilis: qū alterū alteri pmiſcet̃: ut lenitati acerbitas: & acerbitati lenitas. Nā ex illa lenitate: qū auditoꝝ aīos cōciliamus nobis. Ad hāc uim acerrimā. i. ad aſprimā cōtentionē dicēdi. Vim: uehemētiā: q̄ auditores cōcitamus. Influat oportet. i. neceſſe ē: ut nonnihil acerbitatis huic lenitati cōiūgat̃. Ex hac ui. i. uehemētia & cōtētione oronis: qum auditoꝝ aīos

nobis cōciliamus. Inflāmandū:incitādū. Aī aliq̄d.i.ad aliq̄d īpetus:& ſpūs. Neq; eſt ulla:diuer ſis modis idē dicit quo itelligat:ne forte obſcurior nōnullis uideat. Neq; ē ulla.i.nl'la magis ordi nata & cōpoſita orō ē. Aſpitas cōtētionis.i. acerbitas acrimoniæ:q̄ i uoce cōſiſtit. Humanitate: lenitate ipſius oratoris. Remiſſio:Alia pars q̄ cōciliamus auditoꝝ aīos:& leni oratiōe utimur. Grauitate:aſpitate:q̄ potiſſimū i uoce cōſiſtit:ut diximus. In utroq; aūt gñe.h.d.i utraq; oratione & leni & citata debemus tardius aggredi ꝑncipia:exitus uero cōtinēter:ac prolixe tractare. Vis: orationis. Cōtētio:uocis.

aī aliq̄d īfluēdū ē illi lenitati:neq; ē ulla tempatior orō: q̄ illa ī q̄ aſpitas cōtētionis oratoris ipſius hūanitate cō dit.Remiſſio autē lenitatis q̄dā grauitate & cōtētiōe fir mat.In utroq; autē gñe dicēdi:& illo:ī quo uis atq; cō tētio dicēdi q̄rit: & hoc qd' ad uitā & mores accōmodat & ꝑncipia tarda ſunt: & exitus tamē ſpiſſi:& ꝓducti eē debēt. Nā neq; aſſiliendū ſtatī ē ad illud genus orōnis: abeſt enī totū a cauſa: & hoīes ꝑus illd' ipſū:qd' ꝓpriū ſui iudicii eſt audire deſiderāt: nec qū ī eā rationē īgreſ ſus ſis:celeriter diſcēdū ē. Nō.n.ſicut argumētū ſimul atq; poſitū ē arripitur:alterumq; & tertiū poſcit:ita mi ſericordiā:aut inuidiā:aut iracūdiā:ſimul atq; ītuleris: poſſis cōmouere. Argumētū.n.ratio ipſa cōfirmat:quæ ſimul atq; emiſſa eſt:adhæreſcit. Illd' aūt genus orōnis: nō cognitionē iudicis: ſed magis perturbationē req̄rit: quā cōſeq niſi multa & uaria & copioſa orōne:& ſubtili cōtētione actionis:nemo poteſt. Quare q aut breuiter: aut ſūmiſſe dicunt: docere iudicē poſſūt:cōmouere nō poſſūt: in quo ſūt oīa. Iam illud pſpicuū eſt omniū re rū in cōtrarias ptes facultatē: ex iiſdē ſuppeditari locis.

Et hoc:in illo gñe qd' ē cō mouēdi:& ī hoc qd' ē cōcili andi:dixit plurimū ualere mores. Et principia tarda ſūt.i. pedetētī iqt debemus ſubire ꝑncipia:& qū ea ſubi erimus:cōtinenter ac ꝓlixe tractare. Spiſſi:dēſi:ut Vir gil.Scrobibuſ ſupabit terra repletis:Spiſſus ager.i.dēſ ſus:nōnunq̄ tardū:ut apud Plautū: Spiſſū:hoc ē amāti dicere:ueniet:niſi uenit. Producti:ꝓlixi. Nā neq;: Reddit rationē:qa ſimulac oratōnē exordiri cœpimus nō ſtatim ad cōcitādos:ſiue cōciliādos auditoꝝ aīos ac cedere debemus:ſed pede tētim demū rebus ꝓpoſitis q̄ ꝓꝑa ſūt cāæ.ad utrūq; uiā q̄dā facere d'bemus. Abeſt enī:R.ō.n.ul' cōcitādi ul' cō ciliādi: nihil ad cauſā ptiet. Nā extra cauſā ſumit: uel a moribus:& uita:ſi cōciliare uel a ſupbia:& opibus:ſi cō citare uolueris:& iō his ī ex ordio ſupſedemus:q̄a audi tores ī ipſius orōnis exordio audire cupiūt:qd' ad cauſā ptinet:deinde ad cōmouēdū: & cōciliādū accedere debemus. Quod.i.cauſā.Cauſa.n.ꝓꝑe ē iudicū ī q̄ oīs eoꝝ aīus ītētus ē:ut cauſa cogni te iuſtius iudicare poſſint. Nō enī:Nō.n.ita ſe habet cōciliatio:& cōcitatio:ſicut argumētū. Nā ſi hoc fuerit ab oratore ꝓpoſitū:facile ab auditoribus pcipit:ut ab illo ad alteꝝ trāſire poſſis. Siml' atq; poſitū ē.i.qū ꝑmū poſitū fuerit. Alterū.ſ.argumētū ſecūdū:q̄a alter ſp dicit de duobus. Po ſitū ē.i.poſito uno argumēto aliud ſubſtituit:& deinde tertiū:ſed nō ita utꝝq; miſericordia.ſ.& iui dia cōcitari pōt. Simul atq; ītuleris.i.ſimulac ītroduxeris. Argumētū confirmat.i.rō ꝓbat id eē uerū:qd' ꝓponit ī argumēto.uere inq̄ nō ē eadē rō docēdi:ac mouēdi. In illa.n.ubi inq̄t argumētū ꝓpoſueris:& ipſius rōnē ſubiūxeris:ita aīs auditoꝝ īhæret:ut diuelli nō poſſit. Emiſſa:ꝓnūciata. Adhæreſcit.i.infigitur. Illud aūt genus:At uero cōciliatio:& cōcitatio īfigēda ē penitus: & diu ī ea īmorandū ē. Illud.ſ.cōciliādi:& cōcitādi. Nō cognitionē: Nō queādmodū inq̄t ī cōfirmādo doces auditoꝝ aīos:ita ī cōcitādo:& cōciliādo docere oportet:ſed opus ē maiori quadā ui: ut non doceas ſolū:ſed etiā aīos eoꝝ pmoueas. Quā.ſ.pturbationē. Multa:lōgitudine orationis. Va ria:ſentētiis. Copioſa:uerbis. Subtili:artificio. Cōtētione:acrimonia:& pſeuerātia & uocis ela tione. Breuiter:ad docēdū ptinet. In quo.ſ.cōmouēdo.i.ubi auditoꝝ aīos moueris ſūma rei cō ſiſtit:ſatis ē ad obtinēdā cauſā. Iā illud:ſēſus ē:Ex q̄bus locis:uel docēdo:uel cōciliādo:uel cōcitan do cauſa defēditiiſdē etiā ex cōtrario ſūptis īpugnari pōt.ſed alia ē argumētatiōis reꝑhēſio:& alia auditoris:uel cōciliati:uel cōcitati refutatio.Neceſſe.n.ē:queādmodū ī cōmouēdis:ita ī cōciliandis maiori q̄dā ui orōnis:q̄ etiā ſuā habet reꝑhēſionē.i.cōfutationis rōnē. In cōtrarias partes.i.p con trariū ſumēdo.Nā oppoſitoꝝ eadē rō ē:ut q ſcit q̄bus rōnibus auditor ſi ſedatus fuerit pturbet:idē nō ignorabit quonā modo:etiā ſi pturbatus fuerit:ſedet:q̄q̄ ꝑus illud uideat eē difficilius. Illud p ſpicuū.ſ.manifeſtū ē. Omniū.ſ.docēdi:cōciliādi:& cōcitādi. Cōtrarias:in refellēdis aduerſariis. Ex iiſdem:uidelicet ex quibus locis aduerſarii cōfirmauerint:ex iiſdem per contrariū infirmes.

Sed argumēto reſiſtēdū ē aut iis:q̄ cōprobādi eius cauſa ſumunť reprætēdēdis:aut demōſtrādo id: qđ cōcludere illi uelit:nō effici ex ꝓpoſitis:nec eē cōſequēs : aut ſi ita nō refellas : aſſerēdū ē ī cōtrariā ptē qđ ſit aut grauius:aut æque graue. Illa autē: quæ aut cōciliationis cauſa leniter:aut pmotionis:uehemēter aguntˀ:cōtrariis cōmotionibus īferēda ſūt:ut odio:beniuolētia : miſericordia:īuidia tollatˀ. Suauis autē ē: & uehemēter ſæpe utilis iocus:& facetiæ : quæ etiā ſi alia oīa tradi arte poſſūt naturæ ſūt ꝓpria certe:neq; ullā artē deſiderāt ī qbus tu longe aliis mea ſnīa cæſar excellis:quo magis:mihi etiā teſtis eē potes:aut nullā eē artē ſalis:aut ſi q̄ ē: eā tu nos potiſſimū docebis. Ego uero inqt oī de re facetius puto eē ab hoīe nō īurbano:q̄ de ipſis facetiis diſputari:ita q; qū quoſdā græcos īſcptos libros eē uidiſſē de ridiculis

Sed argumēto:Poſtq̄ de tribus generibus dixit pſuadēdi.ſ.de cōfirmatiōe quæ tribus generibus cōficitˀ:docēdis:cōciliādis:& pturbādis auditoꝝ animis:cōſequēter de cōfutatiōe dicere īcipit quō refellere poſſumus dicta aduerſarioꝝ.Eſt autē reprehēſio:p quā argumētatio aduerſarioꝝ:uel diluitur uel infirmatˀ:uel infringitur . Primo docet quomodo infringatˀ:qum ex his quæ aſſūpta ſunt nō cōceditur aliquid unū:pluraue:aut qum argumentū ipſū aliqua ex parte uitioſū ē:aut qū his cōceſſis:quæ aſſūpta ſūt argumētū ex his fieri negamus:poſtremo qū aduerſus firmā argumentationem aduerſarioꝝ æque firmam:aut firmiorē opponimus. Sed argumēto:Quādo ex his quæ aſſumpta ſūt ab aduerſariis:nō cōcedendū eſt aliquid unū pluraue. Cōſequēs.i.quādo ex his conceſſis negamus fieri id qđ in cōcluſione ponitur. Illa autē : ſed illa duo genera pſuadendi.ſ.in cōciliādo aut mouēdo. Illa.ſ.argumēta:ubi cōciliamus auditorū animos. Leniter:qa qū cōciliare uolumus remiſſa ac ſuaui uoce opus eſt. Vehemēter:uidelicet argumenta qbus animus auditoris uehemētius agitur. Cōtrariis:Quia ſi ab aduerſariis noſtris perturbatus fuerit auditoꝝ animus in nos:aut in cliētes noſtros e cōtrario ſedari debet:q; ſi ab aduerſariis noſtris ꝓpitius eē uidebitur:rurſus alienare tētabimus. Efferēda ſūt: id ē minuēda. Nā dicimus & effert illius uirtutes:& fortia facta.i.euehit & extollit ab humiliori gradu ad altiorē. Et rurſus effert:eleuat:minuit:quaſi extra fert:hoc ē euacuat:ut ſi uas eēt liquoris plenū:& inde extra duceres:euacuares & minueres. ergo efferēda extra ferēda:minuēda:& euacuāda: alibi tamē legitur īferēda. Tollatur:auferatur:ubi beniuolos auditoꝝ animos uideris aduerſario tuo odiū ꝓ beniuolētia ingeras. Vt miſericordia:& ubi uideris auditoꝝ animos ad miſericordiā aduerſarioꝝ inclinatos eē:inuidiā ꝓ miſericordia ſubiicias. Suauis autē eſt:Dicit autē in his generibus cōciliādi auditoꝝ animos plurimū ꝓdeſſe urbanitatē:ut qui urbanus fuerit & facetus : hoc ē orationis feſtiuitate ad mouendū auditoꝝ animos ꝓmptus:hic plurimū ualere poterit in cōciliandis auditoribus:& ita occaſione capta Cicero de facetiis dicere īcipit:q totus locus difficillimus eſt ſed quēadmodū difficillimus:ita & ſuauiſſimus. Iocus:riſus. Facetiæ.i.ſales. Quæ etiā ſi alia:ſenſus ē:Etiā ſi alia huius rhetoricæ pcæpta arte cōcedatˀ cōſiſtere:qđ ad facetias & ſales ptinet:id certe ab arte penitus remotū eē affirmauerim:qa nō cōcedit:ut dictū ē:artē plenā eē rhetoricā. Etiā alia q̄ ad hāc facultatē ptinēt. Naturæ:qa nullā ſibi partē ars uēdicat. Lōge:ualde:qđ ſuplatiuo iūgitˀ

Quo magis:O Cæſar inqt:tu mihi uel cōcedis:nullā artē eē urbanitatis:aut certe artē eē e cōtrario dicis. Si mihi cōcedis artē nō eē:de hac nihil ē opus dicere. Nā q̄ natura cōparantˀ: ea nulla arte cōtinētur. Si autē artē eē cōceſſeris:quādoquidē tu præ cæteris urbanus es. Nos quæ de hac præcipi poteſt:docere incipies. Et hac cōplexione utitˀ:ut negare nō poſſit Cæſar:quin ſi in arte facetias cōſiſtere dixerit:de ea dicat. Tua.i.ad te potiſſimū pertinet.

EGO VERO INQVIT: Tertiūdecimū caput ē:ī quo diſputatōis ptes de facetiis Cæſar ſortitus magnā ī eis uī ieſſe:uľ ad hilaritatē orōis:uľ ad laceſſēdos aduerſarios oñdit. Huius capitis pma ps cōtinet facetos hoies natura potius q̄ arte eē:qđ ab enumeratiōe partiū ꝓbat hoc mō:Duo ſūt gña facetiaꝝ:unū qdē ppetuū:alteꝝ uero cōciſū:ſed neutrū arte pcipitˀ:igr naturale ē. Rñdet Cæſar Antonio:q hoc ipſi attribuerat:ut cæteros hoies ī eo gñe excelleret:petebatq; ab eo:ut uľ ſibi teſtis eēt nullā facetiarū artē eē:uel ſi artē eē cōtēderet:eā ipſe qū oium pſtātiſſimus eēt:pñtibus oſtēderet. Ego uero inqt:Facilius eē dicit de q̄uis re:q̄ de rōne facetiaꝝ diſputare:qñqdē arte cōtineri nō pñt ſed natura facetiæ cōprehēduntˀ. Facetius:alii legūt.i.facetū magis. Ab hoīe nō īurbano.i.ab homie nō īſulſo. Itaq;:Et dicit ſe hoc expiētia didiciſſe:nullā de facetiis artē tradi poſſe:qū inqt adoleſcēs ī libros quoſdā īcidiſſē:quoꝝ titulus erat de facetiis:ſpaui me aliqd ex his cōſeq poſſe:ſed qū illos legiſſē:multa qdē ī his ridicula eē pcæpi:ſed tñ nlla facetiaꝝ pcæpta īueni. Itaq;:qa diſputari

nōnullā ī ſpē uenerā: poſſe me aliqd ex iſtis diſcere: iueni autē ridicula: & ſalſa multa græcoꝝ: nā & ſiculi in eo gñe & rhodii: & byzātii: & præter cæteros attici excellunt ſed q eius rei rationē quādā: conati ſūt artemq; tradere ſic iſulſi extiterūt: ut nihil aliud eoꝝ: niſi ipſa iſulſitas rideat. Quare mihi nullo uidet modo doctrina iſta res poſſe tradi. Eteni qū duo gña ſint facetiaꝝ: alteꝝ æq̄bili ter ī oī ſermone fuſū: alterū pacutū: & breue: illa a ueteribus ſupior cauillatio: hæc altera dicacitas noīata ē. Leue nomē habet utraq; res: qppe. Leue. n. ē totū hoc riſū mouere. Verūtamē ut dicis Antoni multū ī cauſis perſæpe lepore & facetiis ꝓfici uidi. Sed qū ī illo gñe ppetue feſtiuitatis ars nō deſideret: natura enī fingit homines: & creat imitatores: & narratores facetos: & uultu ad iuuāte: & uoce: & ipſo genere ſermonis. Tū uero in hoc altero dicacitatis qd habet ars loci: qū ante illud facetū dictū emiſſū hærere debeat: q̄ cogitari potuiſſe: uideat.

nō pōt de facetiis. Nōnullā. i. aliquā ſpem. Inſcriptos libros. i. quoꝝ iſcptio erat de ridicul: quēadmodū uidemus libꝝ. M. Cice. de offi. ita, & Theophraſti de ridiculis. In ſpem uenerā. i. ſperare cœperā. Inueni aūt ridicula: nō negauerim i illis libris collecta eē mlta ridicula: & ſaliū plena: ſed artē tñ nullā oīno iſcriptā eē. Salſa: urbana: faceta. Nā & ſiculi: qa ex græcis multæ ſūt natiōes: q̄ i hoc gñe excellūt & noīat eoſ. Excellūt: pſtāt. Siculi: rhodii: byzātii: hi oēs facetiis delectati ſūt: ꝙ illæ eēnt ipſis a natura iſitæ. Sed q de facetiis ſcribere uoluerūt: id cōmiſerūt: ut iſulſa eoꝝ ſcpta uiderent: qa iſulſe hoc negocium ſuſcæperūt: uñ eoꝝ iſulſitas ꝓ facetiiſ habet. Oīa. n. q̄ de huiuſmodi arte dixerūt iſulſa atq; iurbana fuerūt. Inſulſitas: qa hoc negocium ſuſcæpunt: ut q̄ res oīno naturalis ē: eā artificio quodā cōprehendere nitent. Doctrina. i. arte & rōne q̄dā. Etenim: ex partiū numeratione ꝓbat. Fuſū. i. qđ p oēm ōrōnē iocūditas iſuſa ē: quēadmodū p oia corpis membra ſāguis iſuſus diſcurrit. Peracutū: ſubtile. Breue: pſtrictū: q̄ pacutū & breue ingenioſi & ſolertis ē: ut uno dicto efficiat id qđ ppetua orone q̄rit. Illa cauillatio: Relatiuū iter duo ſubſtantiua poſitū: diuerſoꝝ generū recte cū utroq; cōcordat: niſi alterū ꝓpriū fuerit. Hic: illa: cōcordat cū cauillatione poterat etiā dicere illđ. ſ. genus. Ergo facetiæ q̄ p omnē orōnē cōtinent: cauillatio a maioribus noſtris dicta ē. Sed illud quidē uno aut altero uerbo cōtinet: ab eiſdē dicacitas appellata ē. Leue: leuitatiſ plenū. Quid. n. leuius dici pōt q̄ cauillationē & dicacitatē? Cauillatio aūt dicit a græcis σκωμα. & eius natura ē: ut ab euidēter ueris p breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea q̄ euidēter falſa ſūt ꝓducat. Sed hoc loco ꝓ genere facetiaꝝ accipit: tanq̄ ſcomate faceto. Au. quoq; Gellius Ciceronē imitatus i hac ſignificatiōe accæpit. Sed dicacitas q̄ a dicēdo dicta ē: ut Quintil. placet: ſignificat ſermonē cū riſu aliquos icēſſentē. Iō Demoſthenē urbanū fuiſſe dicūt: dicacē negāt. Leue. n. hoc totū: Probat facetias leuia noīa merito cōſecutas fuiſſe. Nā facetiæ mouēt riſū: riſus aūt res leuiſſima ē: ſeqtur ergo & ipſas facetias leues eē. Vtraq; res: cauillatio & dicacitas. Hoc. ſ. mouere riſū: q ē utriuſq; gñis effectus. Veꝝtamē: Quāuis inqt utriuſq; rei effectus leuis ſit ſicut nomē: tamē nō minimū uidet habere uiriū i dicēdo: ſiue i oratione quærit hilaritas: ſiue aduerſarii laceſſēdi fuerint. Lepore: feſtiuitate. Facetiis: ſalibus. Sed qum ī illo gñe: Nūc icipit facere qđ dixi. ſ. a ſufficiēti partiū enarratione oſtēdere: nō i arte poſitas eē facetias: ſed a natura ꝓficiſci. Sed qū: Hoꝝ utriuſq; generū poſtea Cicero quodāmodo exēpla ꝓponit: ſed ſupioris gñis nō facile ē exēpla ꝓponere: nā & geſtu & uoce iuuat. Differūt tamē iter ſe nō ſolū: ꝙ id ppetuo tractat: hoc autē cōciſū ē: uerūetiā ꝙ illud nō tantū ſalis habet. Vtrūq; autē modo acrius intēdit: modo lenius: ſicut Cicero i cōſulatū Vatinii. Dixit enim: Hoc maximū portētū ē factū tpe Vatinii: ꝙ i cōſulatu eius: nō autūnus: nō bruma: nō æſtas: nō uer fuiſſet. Hoc quoq; genus. ſ. dicacitas aliqñ plus mordacitatis habet: aliqñ minus: ſicut illud ſupius: ut idem Cice. Qum apud Damaſippū cœnaret: & is uinū exile appoſuiſſet: dixiſſetq;: Bibite hoc falernū: q̄draginta annoꝝ ē. Bñ inqt Cice. ætatē fert: hoc minus mordet. qđ ſeqtur mordacius ē: Qum cedētē ex italia Pōpeiū uideret Cicero ait: Quē ſequar nō habeo: quē uero fugiā habeo. Simile ē illđ qū Ciceroni obiiceretur: ꝙ ī caſtra ſero adueniſſet. Reſpōdit ſe minime ſero ueniſſe: ꝙ nihil paratum uideret. & eiuſdē generis illud ē: Qum Ciceronē iterrogaret Pompeius: Vbi nā eēt gener ſuus Dolobella? Reſpondit: cū ſocero tuo. Et multa alia exēpla huiuſmodi Ciceronis dici poſſent. Nam & apud Macrobiū in ſaturnalibus: & apud Quintilianū in inſtitutionibus multa eius generis dicta leguntur. Fingit: cōponit. Altero: genere: quod eſt peracutum & breue. Quam cogitari: quia ex reſponſo: uel ex dicto adeo breui conficitur: ut nulla cogitatio prorſus anteceſſiſſe uideatur.

Quid enim hic.q.d.nihil.Et ꝓbat exēplo:quo magis intelligatur qđ dicat. Qum:Mirū eſt hoc argumētū:& hoc genus facetiarū qđ acutū & breue ē.Debet enim tāta celeritate ꝓnūciari:ut uix a ꝓnūciāte excogitari potuiſſe uideat᷑.Quō igit᷑ ſi tātā celeritatē reqrit:ut excogitari nō poſſe uideat᷑ ab auctore:poterit eius gñis ulla tradi ars?Id enim tm̄modo ex arte dici pōt:qđ ī cogitatione cōſiſtit:ſed hoc genus facetiarū tūc ſolū ꝓbat᷑:ſi repēte:& ſine ulla cogitatione ꝓlatū fuerit. Qum ante.i.qū hoc genus facetiaꝝ debeat pene ꝑus auditoꝝ aīos ꝑtingere:q̄ a dicēte inueniri potuiſſe credat᷑. Quid enim?Per exēplū ꝓbat. Vere inq̄ nō pōt hoc genus dicacitatis qđ & acutū ē: & ꝑbreue ulla arte ꝑcipi.nā qū Philipp⁹ iterrogaret᷑ ex fratre:Quid latras cōtinuo rn̄dit:Quia furē uideo:ac ſi diceret:qa fur es:ſlatrare cōpellor:ſicut & canis qū furē uidet:nihil tūc artis eē potuit. Hic meus frater oſtēdebat eū.nā huic diſputationi itererat. Quid:illđ ē exēplū acuti gñis & breuiſ hoc aūt cōtinui:& ꝓlixioris ut Craſſus ī oratione:quā ꝓ Curio dixit:& ī ea cā quam habuit aduerſus Brutum. Apud cētūuiros:qum ꝓ Curio diceret:q hæreditatē petebat: illius cui poſthumus natus nō erat. Accuſatorē Brutū:q Plācū accuſabat repetundarū. Quapropter hoc:Quādoquidē Craſſus ī orationibus ſuis:qū ſupra memoratiſ:tū uero m̄ltis aliis ſe urbanū & feſtiuū ī oī gñe facetiaꝝ oſtēdit:negari nō pōt:quin ꝑ cæteris urbaniſſimus ſit. Hoc.ſ.facetiis excellere:& ꝑſtare. Perpetuitate:q̄ ē ī narratiōe. Leporis:facetiarū. Curiana.i.hæreditatis Curii. Dicta illa breuia nō habuit: Reddit rationē:qa dicax nō fuit aduerſus Scæuolā reſpectu auctoritatis: ac dignitatis illius:iō ſe a riſu cōtinebat:uerba tm̄ mordaciter ītēdebat:ut illud ī hac cā.Admiror iudices Scæuolæ igeniū:q hoc uiderit:mori nō potuiſſe q natus nō ſit. Parcebat.i.dū parceret auctoritati & dignitati ſcæuolæ:ſuā ipſe ſeruabat.Nā metuebat ne ſi laceſſeret aduerſariū aliqd ſe diceret īdignū. Quod: abeſt inqt ab urbanitate & facetiis:qū aliqd nobis ſalſū offert᷑ reticere.hoc enim difficillimū ē. Tenere: i.repmere:neq̧ effūdere ſales:ſi forte offerant᷑ ī oibus:ꝑſertim q dicacitate abūdāt. Habere rōnē: i. conſiderare uniuſcuiuſq̧ ꝑſonæ dignitatē. Tēpoꝝ:ut ab urbanitate:& iocis ſe cōtineat. Salſiſſime.i.mordaciſſime. Itaq̧ nōnulli:Cæſar de facetiis dicturus.Primo qdē earū artē nullā eē negauit:deinde duo gñia facetiarū eē dixit:unū ꝑpetuū:alteꝝ uero ſuccinctū.illđ cauillationē:hoc dicacitatē appellat:ſed utrūq̧ uariat:ꝙ nūc plus:nūc minus mordacitatis habet.Id ergo ut liqdius apparere poſſit exēplo Craſſi demōſtrat:& illius mordacioris gñis:& huius lenioris.lenioris qdē ī Scæuolā:grauioris aūt ī Brutū:q luxurioſe uiuēdo bōna patria cōſūpſerat:qbus exēplis:q̄nā dr̄ia inter hæc duo gñā ſit ītelligi poterit. Itaq̧:Vult ꝓbare qđ ſupius dixit:Difficilius eē hoīem urbanū tēperare ſibi:qū aliqd oblatū fuerit:quo aduerſariū irridere poſſit:qđ tm̄ Craſſū feciſſe affirmat ī ſcæuolā.Id āt difficillimū eē auctoritate Enni ꝓbat:cuius dictū tale ē:Facilius ſapiētis ore ī ardēti flāmā opp̄mi poſſe:q̄ bona dicta teneri.Sic.n.īterꝑtat᷑:hoīem etiā ſapiētē facilius poſſe flāmā ī ore ardentē cōp̄rimere q̄ bona dicta.i.ſalſa cōtinere:ſi ſe obtulerint ī aliq̄ cā cōtra aduerſariū:& tm̄ id Craſſū feciſſe dicit. Ridiculi:urbani:q facetiis delectant᷑. Nō iſulſe:nō iculte:nō inurbane. Dicere eni aiūt:ac ſi diceret:Si homines ſapiētes faciūt hoc:& ſibi tēperare nō poſſunt:quo minus bona dicta enūcient ſi ſe obtulerint:quāto minus ſibi tēperabūt homines ſemidocti. Quā bona dicta.i.q̄ ut teneat ſalſa dcā. Opprimi:extigui. Hæc.ſ.bona.Et ē interꝑtatio urbanoꝝ:q uolūt bona dcā ſalſa dicta eē. Proprio iam:quia iā hoc ſibi quaſi ꝓprium nomē uēdicarūt:ut bona dicta merito ſalſa dicātur. Sed ut:Ecce qđ dixit:differentiā oſtēdit inter facetias:ſiue cauillatio ſit ſiue dicacitas.nā utrūq̧ docet:modo plus:modo minus:mordacitatis habere:quod oſtendit Craſſum feciſſe lenius in Scæuolam:cuius auctoritati parcebat:& mordacius in Brutū:qui omnia bona conſumpſerat.

Quid.n.hic me⁹ fr̄ ab arte adiuuari potuit:qū a Philippo īterrogatus: q̄d latraret:furē ſe uidere rn̄dit?Quid ī oī orone Craſſus:uel apud cētūuiros cōtra Scæuolā:uel cōtra accuſatorē Brutū:qū ꝓ.CH.plāco diceret.Nā id qđ tu mihi tribuis Antoni:Craſſo ē: oīum ſn̄ia cōcedēdū.Nō.n.fere qſq̄ repiet᷑:præter hūc:ī utroq̧ gñe leporis excellēs:& illo:qđ ī ꝑpetuitate ſermonis:& hoc qđ ī celeritate atq̧ dicto ē.Nā hæc ꝑpetua cōtra Scæuolā curiana defēſio tota redūdauit:hilaritate q̄dā & ioco: dcā illa breuia nō habuit.parcebat.n.aduerſarii dignitati:ī quo ipſo ſeruabat ſuā:qđ ē hoībus facetis & dicacibus difficillimū:hr̄e hoīum rationē:& tēporū:& eā q occurrāt:qū ſalſiſſime dici pn̄t:tenere.Itaq̧ nōnulli ridiculi hoīes:hoc ipſū nō īſulſe īterpretant᷑.dicere.n.aiūt Enniū flāmā a ſapiēte facilius ore ī ardēti opp̄mi:q̄ bōa dicta:teneat hæc.ſ.bona dicta:q ſalſa ſint:nā ea dicta appellant᷑ ꝓꝑo iā noīe.Sed ut ī Scæuolā cōticuit ea craſſus

In illo.ſ.leniori & mitiori. Aculei:ſtimuli morſus. Luſit:p facetias ludēdo tractauit. Diſputationē:q̄ de curiana hæreditate acta ē. Dignū cōtumelia:qa & uētre & gula oīa cōſūpſerat. Vtroq;.ſ.cauillationis & dicacitatis. Atrociore:aſperiore. In Bruto:in oratione quā habuit aduerſus Brutū. Quā multa de balneis:Nūc igit̄ icipit oſtēdere:q̄ urbanitate uſus fuerit ī eū.ſ.acerbioris generis. Quā multa:Et p̄mo quidē unū:aut etiā alterū exēplū ponit dicacitatis:q̄ ſuccincta & pacu/ta ſūt.i.uerbis breuibus circūſcripta. De balneis: qū romanis frequēs:& ꝓpe quotidianus eēt lauandi uſus:ad id res ꝓceſſit:

atq; ī illo altero gn̄e:ī quo nulli aculei cōtumeliarꝝ īerāt cauſā illā:diſputationēq; luſit:ſic in Bruto:quē oderat:& quē dignū cōtumelia iudicabat: utroq; gn̄e repugnabat:q̄ multa de balneis:quas nup ille uēdiderat: q̄ multa de amiſſo pr̄imonio:dixit. Atq; illa breuia: qū ille diceret:ſe ſine cauſa ſudare:mīme mirū inqt : mō enī exiſti de balneis. Innumerabilia fuerūt eiuſmoī:ſed nō minus iocunda illa ꝑpetua. Qum enī brutus duos lectores excitaſſet:& alteri de colonia narbonēſi: Craſſi orōnē legēdā dediſſet:alteri:de lege ſeruilia:& qū cōtra īter ſeſe de rep. capita cōtuliſſēt:nr̄ hic facetiſſīe : tres pr̄is Bruti de iure ciuili libellos:tribus legēdos dedit. Ex libro p̄mo forte euenit:ut ī ꝑuernati eēm⁹ Brute:teſtificat̄ pr̄:ſe tibi ꝑuernatē fūdū reliqſſe. Deīde ex libro ſecūdo: ī albano eramus ego:&.M.filius:ſapiens uidelicet hō : cū p̄mis nr̄æ ciuitatis:norat hunc gurgitē : metuebat ne qū is nihil hēret:nihil eē ei relictū putaret. Tū ex libro tertio in quo finē ſcribēdi fecit: tot enī ut audiui Scæuolā dicere

ut ciues fere oēs:qui diuitiis abūdarēt:ꝑuata balnea ī domibus haberēt. Hinc Cic.ꝑ epiſtolā Terētiā uxorē mo/net:ut curet labꝝ in balneo eē. Sed ꝑter ꝑuatorꝝ ciuium mlt̄a ſūt publice īſtituta balnea:quorꝝ adhuc nōnullis ī locis romæ apparent ueſti/gia. Dicuntur aūt thermæ a græco uocablo. Nā θερμον calidū ſignificat. Ille.ſ.brutus. Modo.i.pauloañ. Al/luſit hoc mō aduerſus Bru/tū Craſſus. Qum enī cauſā uehementius ageret aduer/ſus Craſſū:& emiſſo ſudore dixiſſet:ſine cauſa ſudo. Tū Craſſus minime inquit ſine cauſa ſudaſ. Nā pauloante e balneis exiſti.i.pauloañ balnea uēdidiſti. Illa ꝑpetua:ſ.cauillationis. Nō minus iocunda: q̄ hæc dicacitatis breuia. Qum eni Brutus: Incipit nunc aliud facetiarū genus ponere:ūt exēplo Craſſi planius nobis faciat cuiuſmodi eē debeat. Brutus cōtēdebat aduer/ſus Craſſū:& ipſi obiiciebat:ꝙ narbonēſē coloniā deducere uoluiſſet lege ſeruilia:ut magnā aduerſus Craſſū cōcitaret iuidiā:q legi agrariæ fauebāt:nō poterāt nō eſſe nobilitati iuiſi. Nam lex agraria iubebat ut uiritim agri diuiderent̄. Qum igit̄ ī iuidiā Craſſū raperet Brutus:p̄mā eius orationē uni dedit ex lectoribus:ubi ſuadebat coloniā narbonēſē deduci:alteri ſecūdā:in q̄ legē ſeruiliā lau/dabat:q̄ narbonēſē coloniā deduci uolebat. Craſſus ubi uidit ſe ita īfeſtari ab aduerſario:iuſſit tres lectores ī mediū ꝓduci. Primo:p̄mū librꝝ dedit a patre Bruti de iure ciuili cōpoſitū. Secūdo:ſecundū. Tertio:tertiū. In his oibus libris teſtabat̄ Bruti pr̄ ꝑdia q̄dā dū uiueret poſſediſſe:q̄ Brutus poſt mortē eius luxurioſe uiuēdo abligurierat. Hoc eodē exēplo utit̄ Quintil̄.li.īſtitutionū:ubi de face/tiis & ipſe tractat. Excitaſſet.i.ꝓduxiſſet ī mediū. Craſſi orationē.ſ.q̄ populo ſuadebat lege ſer/uilia coloniā narbonēſē deducēdā:ut coloni romani mitterētur narbonā:qbus ager narbonēſis di/uideret̄. Alteri:lectori. De lege ſeruilia:qua oratione legē ſeruiliā laudabat. Dicebat.n.legē illā ſanctiſſimā fuiſſe:nihilq; illa ſāctius:aut æqus fieri potuiſſe:q̄ uolebat:ut agri quēadmodū ſāguine plæbis acqrerent̄:ita etiā ab his poſſiderent̄. Cōtuliſſēt capita:ipſi uidelicet iudices de republi. tm̄ moti cōtra Craſſū iter ſe collocuti fuiſſēt. Nā capita cōferre iter ſe colloq ſignificat. Noſter hic.ſ. Craſſus. Ex libro p̄mo:ſupple lectū ē:quē de iure ciuili pater Bruti cōpoſuerat. Hæc erant uerba patris Bruti:ex qbus cognoſcebat̄ ꝑuernatē agrū Bruto a patre relictū eē. Et hoc aiebat:ut planum fieret multa bona poſſediſſe:q̄ luxurioſa uita cōſūpſerat. Ex p̄mo libro:His libris teſtatū reliqt ſe aliquādo poſſediſſe ꝑuernatē agrū:quē filius dilapidauerat. Brute:Interrupit Craſſus & dixit:O Brute teſtificat̄ pater ꝑuernatē agrū tibi reliqſſe. Et ē exclamatio Craſſi iuehētis ī Brutū:q bona patria obligurierat. Deinde ex ſecūdo libro.ſ.lectū ē:qd̄ ſeqtur. In albano:Hoc loco Craſſus lau/dat prudētiā Bruti:q qū filii noſceret īgluuiē:hos libros ſcripſit:ne forte putaret̄ nihil ſibi reliqſſe. Cū p̄mis.i.iter p̄mos cōnumerādus. Hūc gurgitē.i.huius ingluuiē. Nihil relictū:uidelicet conſūptis omnibus præ luxuria. Tum ex libro tertio.ſ.lectū eſt. In Tyburti prædiis:uerba ſūt Bru/ti in libro poſita. Tyburs & Tyburtis in nominatiuo dicit̄. Vbi ſūt ii fūdi: Verba ſūt Craſſi incre/pantis potius q̄ interrogātis Brutū. Finē: quia tres tantūmodo libros de iure ciuili compoſuit.

Veri Bruti:qa etiã ſi alia ſcripta tribuerent Bruto:tñ Bruti nõ ſũt. Quod niſi inquit:ſēſus ē: Niſi pubes inqt fuiſſes:pater ĩ balneis tecũ etiã fuiſſet:& quartũ libꝝ cõpoſuiſſet:ſed qa pubes eras:tecũ iõ lauari nõ potuit pater. Nã ĩſtituto romano ꝓhibebat̃:ne patres cũ filiis puberibus:nec ſoceri cũ generis lauarent̃ ĩ balneis. Ergo qa puber eras nõ licuit:qđ ſi licuiſſet:quartũ libꝝ cõpoſuiſſet:quo appareret q̃lia balnea tibi reliqſſet:q̃ pauloante cũ cæteris bonis oĩbus dilapidaſti:quēadmodum ſcriptũ reliqt. Primo qdē locũ ĩ ꝑuernati:deinde ĩ Albano:poſtremo ĩ Tyburtino agro. Quis eſt igit̃: Hactenus oſtēdit exemplo cuiuſmodi genus eſſet utrũq; facetiaꝝ:& id qđ ē ꝑpetuũ: & id qđ ꝑſtrictũ: & breue. Nũc dicit eiuſmõi ſales ad cõfũdēdũ Brutũ plus ualuiſſe:q̃ reliquã orationē q̃ ĩ Brutum ĩuectus ē. Qum forte q̃dã iter agēdum anus cuiuſdã nomĩe Iuniæ funus ex familia Bruti efferret̃. nã illũ capta occaſiõe grauiter ĩſectatus ē. Forte ita accidit: ut ĩter agēdã cãm illã funus Iuniæ de domo Bruti ꝓdiret:& qũ põpã funeris illiuſ ꝑſpexiſſet Craſſus ex ĩprouiſo ita Brutũ interrogauit Quid ē ĩnqt Brute:qđ de te mãdes huic mortuæ maioribus tuis nũciare? qđ eorũ uirtute dignũ ſit:a qbus oĩno degeneraſti. Et mlt̃a hic ĩuectus ē ĩ eũ:quē nihil hēre diceret:qđ anuſ illa mortua narrare poſſet non alienũ a ꝓgenitoribus ſuis. Hoc lepore:hac feſtiuitate. Iis facetiis:iis ſalibus. Refutatũ:conuictũ:qa eũ iis facetiis atq; ſalibus ita cõuicit atq; cõfudit:ut qđ r̃nderet nõ h̃ret. Illis tragœdiis.i.illis amplificationibus criminũ:ac exaggerationibus facioꝝ:cuiuſmodi ĩ tragœdiis tractant̃. Qum caſu.i.qũ forte q̃dã. Dii ĩmortales:Exclamatio admirãtis uim: atq; ꝓmptitudinē dicēdi:q̃ tũc ĩ Craſſo fuit ex tp̃e. Quã ĩexpectata.i.ex ĩprouiſo. Nã funus illud repēte ſupuenit:quo magis admiraret̃ Craſſi orõnē:q eã ꝑparatã h̃re nõ potuit. Repētina:ſubita. Cõiectis ocul' ĩ Brutũ.i.cõuerſus ĩ Brutũ dixit. Geſtu oĩ.ſ.totius corp̃is. Imminēti: toto corpore ĩ Brutũ ĩſtãti:ut magis eũ cõfũderet. Grauitate:ſeueritate. Celeritate:q̃ ĩ cõtētiõe reqrit̃:ſicut ſupius dixit. Quid illa:cuius funus ducebat̃ Patri.ſ.Decio Bruto.hic aũt.M.Brutus. Quid illis oĩbus:De more nobiliũ mos etiã apud nos tenet̃:qũ funera nobiliũ ꝓducerent̃:iubebãt imagines maioꝝ ſuoꝝ ꝑcedere:ut q̃ſi memoria eoꝝ ĩ funere renouaret̃:ut.L.Bruti:q patriã liberauit:& cæteroꝝ:q ex ea familia magni uiri euaſerunt. Quid.L.Bruto? a quo tu ducis originē. Nota ē hiſtoria:quõ Iunius Brutus metu ſimľauerit ſtultitiam:ne a Tarqno ſupbo occideret̃:& poſtea ex morte Lucretiæ capta occaſione regibus exactis patriã liberauit. Agere:Oĩs actio aut ē aĩ:aut corp̃is:& rurſus oĩs actio:aut ꝑuata ē:aut publica:ſicut hoc loco oñdit. Rei:q̃tũ ad rē ꝑuatã:& ad corpus ꝑtinet. Virtuti:q̃tũ ad animũ.i.cui ſtudio: cuiue doctrinæ ſtudere. Patrimonio ne augēdo.i.mercaturã agere:at id nõ ē nobilitatis. Fac.i.concedat̃:ut ſit nobilitatis. Nihil ſupeſt.i.nõ ē cur ſtudeas augēdo pr̃imonio. Nã illđ ita exhauſiſti:ut nihil reliquũ ſit. An ĩ iure ciuili:uis nũciare illã te ſtudere iure ciuili. Paternũ ē.i.ſtudiũ ē p̃ris tui:q tres de iure ciuili cõdidit libros. Sed r̃ndebis te oĩno eē ignaꝝ iuris ciuilis: nedũ illi operã dare. Sed dices te qũ ædes:Hæc formula uēditionis erat. Oēs hoc faciebãt ĩ uēdēdis ædibus:fũdoq;:ac ſi qd aliud Mãcipio daret̃:nõ ita:ut ſi equũ:& alia huiuſmodi. Neq;.n.ædes:aut fundi abſolute uēdebãtur:ſed ꝑterq̃ q rutũ eēt cæſũue. Ci.ĩ topi.oñdit hoc ita fieri ſolere:his uerbis: Vt liberales uenditores ſolēt:q uēdēdis fũdis:& ædibus rutis cæſis recæptis:aliqd tñ emptori cõcedũt:qđ ornãdi cauſa apte:loco q; poſitũ eē uideat̃. Nũc ḡ dicit Brutũ adeo fuiſſe uēdēdi cupidũ:ut eũ ĩ uēdēdo fugerit qđ ignotũ nemini eē debet:niſi q iuris ciuilis ſit plane rudis:iõ obiecit ei:nec locũ qdē ſeruaſſe ĩ rutis & cæſis:ut dicere poſſet illũ aliqñ locũ fuiſſe maioꝝ ſuoꝝ. Nã qũ uēdebãt ædes:ſiqd forte in extremitate ædiũ eēt rutũ:cæſũue:illud excipiebãt:reliq̃ uero ĩtegra ſe uendere ꝓfitebant̃:q̃ uero cæſa

ſũt ueri Bruti libri: ĩ Tyburti forte aſſedimus ego &.M filius:ubi ſũt ii fũdi Brute:quos tibi p̃r publicis cõmẽtariis cõſignatos reliqt? qđ niſi puberē te ĩnqt iã haberet quartũ libꝝ cõpoſuiſſet:& ſe etiã ĩ balneis lotũ cũ filio ſcriptũ reliqſſet. Quis ē igit̃ q nõ fateat̃ hoc lepore:atq; iis facetiis:nõ minus refutatũ eē Brutũ q̃ illis tragœdiis q̃s ægit idē? qm̃ qũ caſu ĩ eadē cã:cũ funere efferret̃ anus iunia: ꝓh dii ĩmortales:q̃ fuit illa:quãta uis:q̃ ĩexpectata:q̃ repētina? cum cõiectis oculis:geſtu oĩ & uultu:ſũma grauitate & celeritate uerboꝝ: Brute qd ſedes? qd illã anũ p̃ri nũciare uis tuo? qd illis oĩbus:quoꝝ imagĩes duci uides? qd maioribus tuis? qd.L.Bruto:q hũc populũ dñatu regio liberauit? qd te agere? cui rei:cui gloriæ:cui uirtuti ſtudere? Patrimõio ne augēdo? Ad id nõ ē nobilitatis:ſed fac eē. Nihil ſupeſt:libidines totũ diſſipauerũt:an ĩ iure ciuili? ē paternũ: Sed dices te:qũ ædes uēderes:ne ĩ ruptis qdē:& cecis ſolũ tibi p̃rnũ reliqſſe:

an rei familiaris: q̄ nūq̄ caſtra uideris? an eloq̄ntiæ: q̄ nl'la ē ī te? Et qcq̄d ē uocis & līguæ: oē ī iſtū turpiſſimū calūniæ q̄ſtū cōtuliſti? tu lucē aſpicere audes? tu hos ītueri: tu ī ciuiū eē cōſpectu: tu ī foro: tu ī urbe: tu illā mortuā: tu imagīes ipſas nō ꝑhorreſcis? q̄bus nō mō imitādis: ſed ne ī collocādis qdē tibi ullū locū reliq̄ſti? ſed hæc tragica: atq; diuina: faceta autē & urbana īnumerabilia ex cōcione memīſtis: nec enī maior cōcio fuit: nec apud populū grauior oro: q̄ huius: cōtra collegā ī cēſura nuꝑ neq; lepore & feſtiuitate cōditior. Quare tibi Antōi utꝝq; aſſētior: & multū facetias ī dicēdo ꝓdeſſe ſæpe: & eas arte nulla poſſe tradi: & illud qdē admiror: te nobis ī eo gñe tribuiſſe tātū: & ñ huius rei quoq; palmā (ut cætera tū) Craſſo detuliſſe. Tū Antonius: Ego uero ita feciſſē iq̄t: niſi īterdū in hoc Craſſo paulū inuiderē. Nā eē quēuis facetū: atq; ſalſū: nō nimis ē ꝑ ſeipſū īuidēdū. Sed ꝗ eū q oīum ſit uenuſtiſſim⁹: & urbaniſſim⁹: oīum grauiſſimū & ſeueriſſimū & eē & uideri: qđ iſti cōtigit uni mihi uix credēdū uidebať. Hic qū arriſiſſet ipſe Craſſus Attñ iq̄t Antonius qū artē eē facetiaꝝ ullā negares apuiſti qddā: qđ ꝑcipiēdū uidereť. Hr̄e. n. dixiſti rōnē oportere hoīum: rei: tpis: neqd iocus de grauitate decerpero: qđ qdē ī ꝑmis a Craſſo obſeruari ſolet. Sed hoc præcæptū prætermittēdū ē facetiaꝝ: qđ qū his nihil opus ſit.

erāt excipiebāt. Scæuola de uerboꝝ ſig. ſic dicit: Rutis cæſis ea inſūt: q̄ terra nō tenenť: quæq; opeſtructili: tectorioue nō cōtinētur. Et qcq̄d ē uocis. i. & ſiqd dicēdo uales: id totū mercēnariū feciſti i. clamoſas actiones uēditas. Ciuiū. q. d. īdignus es: q ī hoꝝ cōſpectū uenias. Illā mortuā. ſ. Iuniā præſtātē fœminā. Tu imagines: Quia qū uides tuoꝝ maioꝝ imagines: horror tibi deberet toto corpore ꝑfūdi: qū tibi cōſcius ſis oīno ab huiuſmodi uiris mentē tuā eē alienā. Quibus nō modo imitādis: Quia ſi maiores tui peterēt: ut ſtatuæ ſuæ aliquo loco ponerētur eoꝝ: q̄ aliq̄ſi poſſidebāt nō haberes ubi ſtatuas illas erigeres. Collocādiſ: ad id reſpicit qđ ſupius dixit: qa nihil paterni ſoli tibi reliq̄ſti. Sed hæc tragica: Hæc uerba Cæſaris ſūt admirantis: & laudātis Craſſi orationē. Tragica. i. plena amplificationibuſ: & exaggerationibus. Diuina. i. diuinitus quodāmodo dicta: q̄ tātam uim habēt: atq; uehemētiā. Meminiſtis: uos q adeſtis. Habuit hāc cōcionē aduerſus. C. Domitium: ſicuti poſtea ſuo loco dicem⁹. Nec enim maior cōcio: q̄ illa aduerſus Domitium habita. Nec apud populū: qa cōcio ꝓprie erat apud popl'm oratio. & cōcionari dicūtur q orationē ad ppl'm habēt. Contra collegā: Nā huius Craſſi ī cenſura collega fuit Domitius: qū alter alteri luxuriā obiiceret. Cōditior: ornatior. Lepore: ſuauitate. Feſtiuitate: cōcinnitate. Quare tibi Antoni: qđ qū ita ſit: uidelicet Craſſū in oī gñe facetiaꝝ eē ꝑſtantē: Illđ qdē aſſētior nullā facetiarū eē artē: & miror cur hāc laudē mihi tradideris potius: q̄ ipſi Craſſo. In eo gñe: qđ ad facetias ꝑtinet. Tum Antonius: Reſpōdet Antonius Cæſari: q ſupius dixerat: ꝑmo qdē ſe fateri nullā artē facetiarū eē: & tamē plurimū ualere ad ꝑturbādū aduerſarios: deinde ſubiūxit: mirari ſe: qū Craſſus ī utroq; facetiaꝝ gñe ꝑſtet: qđ ꝓbauit exēplis: cur ſe potius ī hoc gñe dixerit eē ꝑſtantiſſimū q̄. L. Craſſū: cui huius etiā partis: ſicut cæteraꝝ oīum: ꝑncipatus attribuēdus erat: nūc igiť rñdet: Fateor inq̄t qđ dicis o Cæſar: Craſſū ī hoc quoq;: ſicut ī cæteris rebus eſſe ꝑſtātē. Sed facere nō poſſū: qn aliquādo īuidia aduerſus Craſſū cōmouear. Nā ꝗ aliq̄s ſuopte īgenio facetus & ſalſus ſit tolerabile ē. Sed qū facetiis grauitatē coniūctā habeat: qđ paucis cōceditur: id ī ipſo Craſſo uix pati poſſim. Venuſtiſſimus: facetiſſimus. Vrbaniſſimus: ſalſiſſimus. Grauiſſimū: ſingula ſinglis redde. Grauiſſimū: uenuſtiſſimo. Seueriſſimū: urbaniſſimo. Hic qū arriſiſſet: Craſſus ubi ꝑ iocū audiuit Antoniū dicere ꝗ ſibi inuideret: id cū riſu excæpit. At Antonius cū Cæſare ut inſtituerat loquēs: quāuis inquit neges ullā eſſe facetiarū artem: tamē qum dixeris locū: tēpus: & ꝑſonas eſſe cōſiderandū: nō nihil de facetiis præcæpiſſe uideris. Aperuiſti: oſtēdiſti. Quiddā: rem aliquā. Habere enim dixiſti. ſ. mihi cōſentienti. Decerperet: derogaret. Grauitate: aut dicētis: aut audientis. Quod quidē: ut ipſe tēporis: rei: & perſonarū: dignitatis cōſiderationē habeat: ut in exemplis ſupra memoratis facile cōprehendi poteſt. Sed hoc præcæptū: quod iubet habendā eſſe rationem temporis: rei: & perſonarū: facetiarum præcæptum eſt: nō inueniendarū: ſed omittendarū. Præcipit enim his qui rationē habeāt rei: tpis: & ꝑſonarū: ut ſe abſtineāt a facetiis. Qum his nihil opus ſit: ideſt qum præter dignitatē rei: tēporis: & perſonarū fieri uidebūtur: nihil opus eſt his facetiis.

Nos autē: Sed nos quærimus a te præcæpta des: nõ quo tp̄e omittēdæ ſũt facetiæ: ſed quomodo his uti debeamus. Et maxime ſi eius ſtulticia. i. ſi ſtolidus fuerit: ut facile ad iracundiã ſalibus irritetur. Vbi enim ſemel aliqs leuitate quadã animi facete dicta pati nõ poterit: ira excãdeſcit: & ita perturbat̃: ut ipſa ꝑturbatione ſine ulla oratione cõfundat̃. Et maxime agitari: ut ĩ teſtē. Si teſtis aliqs ſtultus ꝓductus eēt: & eũ ſalibus morderemus: facile ꝑturbaret̃: ita ut cõfuſus in teſtificãdo neſciret ꝓrſus qd diceret. Cupidũ: ut facile corrũpi poſſit. Leuē: ad id qđ dixit ſtultũ. Si facile: Neq; ſolum pſonæ: ĩ quã facetiæ dicũtur: ſed etiã iudicũ & eoꝝ qui interſũt: habēda ē ratio dignitatis. Iõ dicit ſi etiã ꝑſona in quã dicimus patiet̃: ut facetiis ĩ eam utamur: tamē cõſideranda eſt etiã pſona iudicis: & cæteroꝝ: nedũ aduerſarios: aut teſtē urbanitate urgemus: fortaſſe etiam iudiceſ: aut reliquoꝝ auditoꝝ animos offēdamus. Præſũt: ut iudices. Interſunt ut reliqua multitudo. Oĩno: Sed hoc præcæptũ urbanitatis ſine dubio uidet̃ eē potiſſimum: ut nunq̃ utamur uel raro urbanis dictis niſi qũ ab aduerſariis fuerimus ꝓuocati. Duo cõmoda nobis offerũtur. Primũ cõmodũ ē: ꝙ igeniũ noſtrũ laudabilius uidet̃: qui continuo ſalſũ aliqđ dictũ aduerſus eos paratũ habuerimus alteꝝ ꝙ ab eis q audiũt modeſtioreſ dicimũr: qppe qui nõ ꝑus aduerſarioſ offendere uoluerimus: q̃ laceſſiti. Petulãtes: ſi ꝑores: ſalſa dicta dicimus. Nã & igenii: Nã qũ rñdemus ꝓuocati: noſtri igenii celeritas uidet̃ eē maior in reſpõdēdo. Nemo enim exiſtimare põt nos reſpõſũ illud ſalſũ antea ꝑparaſſe: qppe q neſciebamus: an aduerſarii noſtri nos ꝓuocaturi eēnt. Humanitatis: Sicut ꝓuocatio ē petulãtis: ita reſpõſio ē humanitatis. Prouocare aliũ ē petulãtis: ꝓuocatũ reſpõdere humanitatis. Videremur: ut ĩ ipſa cõcione. Et redit rurſus ad exēpla Craſſi ĩ cõcione illa quã habuit aduerſus Domitiũ. Ab hoc: Quod facete dictũ uideat̃ a Craſſo in Domitiũ nihil oĩo inuenit̃ ĩ ea cõcione qđ nõ facete dixerit. Et hoc ꝑcæptũ ſecutus ē Craſſus: qđ ē moderatiõis. Erat enim: Et dicit neceſſariũ quodãmodo fuiſſe Craſſo honeſtis uti facetiis in. Cn. Domitiũ: ꝙ uir tãta grauitate: tantaq; auctoritate eēt: ut aliter infringi nõ poſſet. Eleuandũ: lepore. Frangendũ cõtētione. i. infirmãdũ. Tum Sulpitius: Quãdoquidē igit̃ inqt Sulpitius tãtã uim habēt facetiæ: patiemur ne Cæſarē q in his tantũ ſtudii poſuit: ne dicat qd de huiuſmodi ſētiat̃ Vrbanitatis: feſtiuitatis. Quid ſi inqt: Cæſar quaſi hãc diſputationē a ſe repellēs. Tu inqt Sulpiti negabas eē patiēdum quo minus ego q̃ de facetiis ſentiã diſputare. Sed qd erit: ꝙ me de hac re loq cogatis? Si ego aſſēſero Antonio nullã facetiarũ artē eē. Hic Sulpitius quaſi ignarus qd rñderet obticuit. Sed ſermonem excæpit Craſſus: etiã ſi negas ullã artē eē: nõ tamē iuſta rõ ē cur taceas: quãdoquidē q̃ diſputata ſũt de arte eloquētiæ: nõ arte: ſed uſu & exercitatione cõſtare ab Antonio diſputatũ eſt. Artē nullam: nullo artificio facetias cõtineri. Nã de quo artē negat eē ullã: de eo diſputare nõ poteſt. Antonio: Sic enim Antonius in fine orationis ſuæ depoſuerat nullã artē in facetiis cõtineri. Salis: urbanitatis. Hic: ꝓ tũc. Qum his dictis Sulpitius reticuiſſet: quaſi nõ habēs quid reſpõderet Cæſari: Craſſus excæpit ſermonē dicens: Quaſi ars ulla ſit hoꝝ ipſoꝝ: de quibus Antonius locutus ē. Sicut nec ars eoꝝ eſt: quæ Antonius tãdiu diſputauit: ita etiã de facetiis: & ſi nulla ars eſt: tamē diſputandũ uidetur. Obſeruatio enim nõ ē ars: quæ ad dicendi rationē ꝑtinet: qa qum multi ſuopte ingenio clari oratoreſ euaſerint: eoſq; diligēter obſeruauerint nõnulli: exinde nõ artē: ſed idolũ artis cõficere: nõ eſt tamē ars: ſed obſeruatio ab aliis ſuſcæpta. Nam qđ uidimus in aliquo ꝑclaro oratore in dicēdo ualuiſſe: id quoq; diligēter obſeruatũ nos imitamur. Et hoc modo potius obſeruatiõe q̃ arte fit elo

Nos autē quomõ utamur: qũ opus ſit: q̃rimus: ut ĩ aduerſariũ: & maxiē ſi eius ſtulticia poterit agitari: ĩ teſtē ſtultũ: cupidũ: leuē: ſi facile hoĩes audituri uidebũt̃: oĩno ꝓbabiliora ſunt q̃ laceſſiti dicimus: q̃ q̃ ꝑores. Nã & ĩgenii celeritas maior ē: q̃ apparet ĩ rñdēdo: & hũanitatis ē reſpõſio. Videremur. n. q̃ſturi fuiſſe: niſi eēmus laceſſiti: ut ĩ iſta ipſa cõcione: nihil fere dctũ ē ab hoc: qđ qdē facetius dcm̃ uideret̃: ꝙ nõ ꝓuocatus reſponderit: Erat enĩ tãta grauitas ĩ domitio: tãta auctoritas: ut qđ eēt ab eo obiectũ: lepore magis eleuãdũ: q̃ cõcione frangēdũ uideret̃. Tũ Sulpitius: Quid igit̃ ĩquit patiemur cæſarē: q q̃q̃. M. Craſſo facetias cõcedit: tamē multo in eo ſtudio magis ipſe elaborat: non explicare nobis totũ genus hoc iocãdi: q̃le ſit: & unde deducat̃? Præſertĩ cũ tãtã uĩ & utilitatē ſalis & urbanitatis eē fateamur. Quid ſi ĩquit Iulius aſſētior Antonio dicēti: nullã artē eē ſaliſ Hic qũ Sulpitius reticuiſſet. Quaſi uero ĩquit Craſſus hoꝝ ipſoꝝ de qbus Antonius tãdiu loqt̃: ars ulla ſit obſeruatio q̄dã iſta ē ut ipſe dixit eaꝝ reꝝ: q̃ ĩ dicēdo ualēt

quẽtia. Quis.q.d.multi. Si oĩa in hac obſeruatione dicẽdi cõſtarent:quæ ad eloquẽtiã ptinent:nemo nõ eẽt eloquẽs. Facile enim obſeruarẽt & pdiſcerent:qd oratores boni facerẽt. Sed minime in hoc ſũt oĩa. Nec enim ſi ingenio aliqs nõ ualuerit quãtũlibet alios obſeruauerit:id cõſequetur: qđ eſt oratoris. Et ita oſtẽdit eloquentiã nõ omnino artẽ eſſe. Hæc enim:uidelicet quæ ad obſeruationẽ dicẽdi ptinẽt. Sed ego:Sed in his pcæptis:quæ ex aliorum obſeruatione pcipiũtur:nõ uidentur mihi illud cõſecuti oratores fuiſſe:quẽadmodũ ea inuenirẽt:quæ dicẽda ſũt:ſed quæ natura & igenio inueniſſẽt:cuiuſmodi eſſent cognoſcere poſſent.

q̃ ſi eloquẽtis facere poſſet:qs eẽt nõ eloquẽs? Quis enĩ hæc:uel nõ facile:uel certe aliquo modo:poſſet ediſcere Sed ego in his præceptis hãc uĩ:& hãc utilitatẽ: eẽ arbitror:nõ ut ad repiendũ qđ dicamus:arte ducamur:ſed ut ea:q̃ natura:q̃ ſtudio:q̃ exercitatione cõſeqmur:aut recta eẽ cõfidamus:aut praua ĩtelligimus:qũ quo referẽda ſint didicerimus. Quare Cæſar ego quoq; hoc a te peto:ut ſi tibi uidet̃: diſputes de hoc toto iocãdi gñe:qd ſẽtias:nequa forte dicẽdi pars:qm̃ ita uoluiſti:ĩ hoc tali cætu:atq; ĩ tã accurato ſermõe præterita eẽ uideat̃. Ego uero ĩquit ille qm̃ collegã ad cõuiuia Craſſe exigis: non cõmittã:ut ſi defugerĩ:tibi cauſã recuſãdi aliq̃ dem:q̃q̃ ſoleo ſæpe mirari eorum impudẽtiã:q agũt ĩ ſcæna geſtũ ſpectãte Roſcio. Quis enĩ ſeſe cõmouere põt:cuius ille uitia nõ uideat:ſic ego nũc Craſſo audiẽte pmũ loquar de facetiis:& docebo:ſus(ut aiũt)oratorẽ eũ:quẽ qũ Catullus nuper audiſſet: & fœnũ alios aiebat eẽ oportere.

Quo.i.ad qđ genus referẽda ſint. Qum enim eos pmũ obſeruaſſent hoies:qui cæteris melius & ornatius dicere uidebant̃:& ex ea obſeruatione quandã quaſi dicẽdi rationẽ cõfeciſſent: ipſam ueluti artẽ in gñra diuiſerũt:& ea de qbus diceret̃: ad qđ ipſius genus referenda eẽnt:facile intellexerunt ut uerbi gratia:Materiã ĩ tribus gñibus uerſari.ſ. demõſtratiuo:deliberatiuo:& iudiciali. deinde cuiuſcũq; generis materia fuerit:eã poſtea inuẽtione:diſpoſitione elocutione:memoria:& pnũciatiõe tractari. Qum igitur q̃ſtio ppoſita fuerit oratori: continuo uidet ad qđ genus orõnis ſit referẽda: ſiue iudiciale:ſiue demõſtratiuũ:ſiue deliberatiuum. Et qũ genus ĩtellexerit:tũc incipit cõueniẽter:quæ ad ipſũ materiæ genus ptinẽt:ĩuenire:inuẽta diſponere:& cætera q̃ ſequũtur. Sed ego:Hoc ẽ ego dicerẽ nõ artẽ efficere:ut hæc repiamus:ſed ut repta ad aliqđ ipſius artis genus referre poſſimus. Vim:pperatẽ. Nõ ut:nõ ut ars ſit nobis uia q̃dã & rõ ad ea q̃ ĩuenimus. Sed ut ea:ſed ut q̃ ĩgenio:ſtudio:aut aliq̃ exercitatione ĩuenerimus:ad qđ artis genus referẽda ſint cognoſcamus. Natura:ĩgenio. Studio:ĩduſtria:qa ĩgeniũ ſine induſtria nihil aut parum ualet. Exercitatione.i.uſu:uidelicet ut ad ĩduſtriã exercitatio etiã cõiũgat̃. Recta: ſi ſecũdũ artẽ uidebunt̃ eẽ repta. Praua:ſi a pcæptione dicẽdi fuerit aliena. Quo.i. ad qđ genus artis ſint referẽda. Quare Cæſar:Quãdoqdẽ hæc pcæptio dicẽdi nõ arte cõtinet̃:ſed obſeruatione q̃dã pcipit̃:& tñ Antonius đ ea plæraq; diſſeruit:tu quoq; idẽ de facetiis agas:ut de his qd ſẽtias haud grauatim apias. Ita uoluiſti:ſic.n.ab initio cõſtituerũt. Accurato:diligẽti. Ego uero:Cõfutata rõne Iulii Cæſaris:ne ab hac diſputatione deſiſteret:& ſi eã nulla arte cõtineri concederet: ſe tñ paratũ eẽ inqt ſatiſfacere Craſſo:& his q ĩtererãt. Collectã:Antiquo more oñdit ſe ſatiſfacturũ Craſſo:q mos etiã apđ nos nũc ſeruat̃. Collectã:Pecuniarum ĩtellige:q̃s antiq ſolebãt ĩ cõuiuiis colligere de cõuiuiis:quã collectã appellãt:qđ nũc quoq; qbuſdã ĩ locis fieri uidemus ĩ nuptiarum cõuiuiis Hoc ẽ qđ nũc inqt Cæſar Craſſo:q̃ſi q̃dã collectã hãc de iocis diſputationẽ tibi pſoluere patus ſũ: ne tu itẽ recuſare poſſis:qũ abs te aliqd repoſcet̃. Tibi recuſãdi dẽ:ego ſatiſfaciã tibi poſcẽti:ne poſtea qũ a te repoſcent̃ id facere recuſes. Quãq̃ ſoleo:ſilitudĩe utit̃ Mimorum:q pñte Roſcio aliqd in ſcæna imitari nõ audẽt:ita & ſe ĩpudẽtẽ eẽ dicit:q pñte Craſſo de facetiis audeat loq. Quẽadmodũ inqt ĩpudẽtes ſũt cæteri Mimi:q pñte Roſcio Mimorum oĩum pſtãtiſſimo audẽt ĩ ſcæna aliqd agere ita ĩpudẽs mihi uideor:q pñte Craſſo aliqd de facetiis audeã dicere. Soleo ſæpe mirari.i.ſoleo ſæpe admiratiõe duci. Seſe cõmouere.ſ.ĩ ſcæna. Roſciũ.n.pſtãtiſſimũ fuiſſe legimus Mimorum oĩum Vñ eũ delitias ſuas Ci.applłare ſolebat. Sus:puerbialr̃ dcm̃ ẽ:cõtra eos q puros ĩpuri ĩpi alios docere audẽt:& ẽ puer. ſus Mineruas.ĩpurus purum docet.ut ſus ſpurca ẽ:ita Minerua ĩtemerata ẽ:utpote uirgitatis dea:iõ qa ĩſulſus ſalſus:& ĩdoctus doctũ docere ułt. Fœnũ:fœnũ oportere exiſtiari alios oratores reſpcũ Craſſi:cuius orõ tãq̃ flos uĩ ſpredolere uerbis ac ſñiis. Duas.n.uirtutes flos hʒ.ſ.uiriditatẽ:& colorẽ.uiriditatẽ uerbis:colorẽ ſñiis cõparat. Et iõ dicit:qũ Sulpitius Craſſũ audiſſet: cæteros oratores reſpcũ craſſi fœnũ putabat eẽ.ẽ.n.fœnũ herba arida:q̃ nec colorẽ:nec uiriditatẽ habet

Tũ ille: iocabat̃ inq̃t: Sibi inuicẽ cedũt: alter alterũ ſibi ꝓferẽdo. Dicit enĩ ꝑ iocũ: accipe Cæſar q̃d de me dixit Craſſus: & eo maxĩe ꝙ ipſe ambroſia ali debere uideat̃. Alluſit ad id q̃d ille fœnũ dixerat: Ambroſia diuinæ genus ẽ herbæ: ac ſolis equos: hæc deos ipſos ueſci poetæ ſcripſerũt. Plini. artemiſiã credit. Diaſcorides itẽ dixit: Ambroſia quã multi artemiſiã credũt. Sed tamẽ: Quãuis mihi pauca ſupſint: interea tamẽ in ſermone Cæſaris quaſi diuerſorio quodã ꝓlixa diſputatione defeſſus requieſcã. Itinere. i. quaſi quadã itineris lõgitudine fatigatus.

Tũ ille: Iocabat̃ inq̃t Catullus: præſertĩ qũ ita dicat ipſe ut ambroſia alẽdus eẽ uideat̃. Verũ te cæſar audiamus: ut ad Antonii reliqua redeamus. Et antonius: Perpauca mihi q̃dẽ reſtant inq̃t. Sed tñ defeſſus iã labore: atq; itinere diſputatiõis: req̃eſcã ĩ Cæſaris ſermone q̃ſi ĩ aliquo popportuno diuerſorio. Atq̃ ĩquit Iulius: Nõ nimiũ liberale hoſpitiũ meũ dices: nã te ĩ uiã ſimulac perpaulum guſtaris: extrudã: & eiiciã. Ac ne diutius uos demorer: de oĩ iſto gñe q̃d ſẽtiã: ꝓbreuiter exponã. De riſu qnq; ſũt q̃ q̃rant̃. Vnũ q̃d ſit. Alteꝝ unde ſit. Tertiũ ſit ne oratoris riſũ uelle mouere? Quartũ q̃tenus. Quĩ tũ quæ ſũt gña ridiculi. Atq; illud ꝓmũ: q̃d ſit ipſe riſus quo pacto cõcitet̃: ubi ſit: quomõ exiſtat: atq; ita repẽte erũpat: ut eũ cupiẽtes tener̃ neq̃amus: & quõ ſimul latera: os: uenas: oculos: uultũ: occupet uiderit Democrit⁹. Neq; ad hũc ſermonẽ hoc ꝑtĩet: ſi ꝑtĩeret neſcire me tñ

ATQVI INQVIT IVLIVS: Caput quartumdecimũ: ubi d̃ materia ridiculorũ agit̃: quõ q̃renda ſint: & ſiml̃ etiã quot ſint ridiculorũ: & facetiarũ gña tractant̃. Primũ igit̃ de materia loq̃tur: deinde de ipſoꝝ ridiculoꝝ: ſiue facetiarum gñibus. Sed reſponſũ Iulii cũ ſupiore oratione Craſſi ita cõiungit̃. Dixerat enim Antonius ſe fatigatũ lõgitudine diſputationis: quare itineris labore requiẽ quandã q̃rere: & ſe in dſputatione Cæſaris q̃ſi quodã diuerſorio quieturũ eẽ. Ad id igit̃ reſpõſionẽ ſuã Cæſar accõmodat. Dicit enim: Tu quidẽ q̃ris Antoni req̃eſcere in oratione mea quaſi diuerſorio quodã. Sed tibi rñdeo: Hoc meum diuerſoriũ non ualde tibi liberale uiſũ iri. Nam ſimulac pauca dixero te in itineris laborẽ denuo retrudam: ac ſi dicat te ad reliquũ diſputationis cõpellã: ut q̃d reliq̃ſti tandẽ perficias. Nõ nimiũ. i. nõ ualde liberale: q, ĩ eo perexiguũ tẽpus morabere. Liberale hoſpitiũ: Perſiſtit ĩ trãſlatione ab hoſpite: qui ueniẽtes ad ſe hoſpitio ſuſcipit: ſuſcæptoſq; cibo & potu reficit. Dicit ergo: Simulac perpaulum guſtaris: hoc eſt ſimulac de noſtra diſputatione libaueris: cõtinuo te laboribus: & lõgitudini diſputationis dedam.

Nã te extrudã: expellã. Eiiciã. i. extra diuerſoriũ te mittã. In uiã: ĩ laborẽ uiæ. Perpaulum. i. ꝑexiguum mei ſermonis. Guſtaris: libaueris: leniter attigeris. Ac ne diutius: Incipit nũc de ridiculis & facetiis ſuã exponere ſñiam: & facit attẽtos. Dicit enim ſe de hac re breuiter eẽ dictuꝝ. Omni iſto gñe. ſ. urbanitatis: & facetiarũ. De riſu qnq; ſũt: Hæc oĩa ad materiã ꝑtinẽt ridiculoꝝ: uidelicet q̃d ſit: unde ſit: & nũquid ad oratorẽ ꝑtineãt: & quouſq; etiã riſus ꝓcedere debeat. Poſtremũ uero eſt de gñe ridiculoꝝ. Quintilianus hæc oĩa pulcherrime libro. vi. inſtitutionũ explicat: & nos in cõmẽtario: q̃d ſcripſimus in illud opus: latius de facetiis & eius ſpeciebus diximus. Quid ſit: q̃tũ ad naturã ipſius. Vnde. i. ex q̃bus locis manet. Oratoris ne ſit. i. cuius officiũ ſit. i. an pertineat ad oratorẽ. Quatenus. i. quouſq; ridicula: & facetiæ ꝓgredi debeãt: q̃a queẽadmodũ in cæteris rebus modus ſeruãdus ẽ: ita in his potiſſimũ. Genera. i. qualitates. Atq; ꝓmũ: Sed q̃d ad uim: naturã: & ꝓprietatẽ riſus ꝑtinet: q̃d eſt philoſophoꝝ: id nobis minime diſputandũ uidet̃: q̃n potius phis ipſis relinquẽdũ: q̃ d̃ his rebus diſputare cõſueuerũt. Quid. i. q̃ natura ſit riſus. hoc. n. dixerat q̃rẽdũ eẽ. Vbi ſit. i. ĩ quo loco poſitus ſit: ut ĩ ſplene: q̃d phyſici dicũt. Erũpat. i. exeat: egrediat̃: ꝓmo q̃dẽ q̃rẽdũ ur̃: quo ĩ loco poſitus ſit: deĩde quõ ex quo loco erũpe ſoleat. Exiſtat atq; erũpat. i. ui q̃dã exeat. Riſus. n. ĩ nr̃a uix ẽ ꝑtãte. Sæpe. n. ad riſũ q̃ſpiã ita cõcitat̃: ut etiã ſi prudentiſſimus ſit ab eo ſe tẽperare nõ poſſit. Os: uno eodẽq; tp̃e riſus: latera: os: uenas: oculos: uultũq; cõprehẽdat.

Venas: gutturis. Viderit Democritus: ac ſi diceret diſputẽt phi: q̃ materia nr̃a nõ ẽ. Nec ſine rõe dixit Democritus. Nã ut ſcribit Athenodorus Hippocrates phyſicus admiratus ẽ Democritũ ꝙ ꝑacut⁹ adeo eẽt ĩ cog̊ſcẽdo reꝝ naturã. Itaq; qũ ei ꝓpinaſſet poculũ lactis ĩterrogauit: ut diceret cui aĩal̃ eẽt: Democritus qũ ill̃d uidiſſet: cõtinuo rñdit capræ: tũc ꝓmũ fetæ & nigræ. Deĩde qũ uidiſſet pediſſequã: ꝓmo q̃dẽ ſalutauit eã dicẽs: Salue puella. Poſtero die occurrẽti dixit: ſalue mulier: eo ꝙ ꝓcedẽti nocte cũ uiro cõcubuerat. Scripſit libꝝ de natura unũ: de natura itẽ hoĩs: tã corpis q̃ aĩ: & ſimul hoꝝ oium libꝝ q̃dã de aĩa ĩſcripſerũt. Hoc. ſ. q̃d ſit riſus. i. q̃ natura ſit riſus. Neſcire me tñ: Ego tñ ſine pudore. i. ĩgenue faterer me neſcire: q̃ñq̃dẽ nec ipſi philoſophi ſciũt: & ſe ſcire pollicẽt̃.

2

Eſt.i.ptinet ad hoiem ridiculũ.i.ridẽdi dignũ.i.hoiſ:quẽ ridere debeamus. Nã id ꝓxime.i. ſecũ da qõ ẽ. Turpitudine:& ẽ diffinitio ridiculi.Nã etiã ſi neget ſe dictuꝝ de ridiculis:qd ſit riſus tñ ꝑ tráſitũ quodãmodo diffinit.Ridiculũ ẽ turpitudo aliq̃ nõ turpiter dicta.Qum.n.aliqd qđ turpitu dinẽ ſignificet:nõ turpiter dr̃ ad riſũ hoies cõmouent.Sicut Iulia Octauiani filia quã cõſtat ĩpudi cã fuiſſe:qũ ex ea q̃reret:Dic mihi Iulia:qd ita patri Tyberio ſiĺes filios ꝓcreas:qũ habeas etiã cum aliis uiris cõſuetudinẽ? Tũ illa:Nauis inqt ſũ:niſi plena uectorẽ nõ accipio. Locus:ſi q̃rat:qs ſit locus:& regio riſus. 97

id nõ puderet:qđ ne ipſi qdẽ illi ſcirẽt:q pollicerent̃.Locus aũt & regio q̃ſi ridiculi:nã id ꝓxĩe q̃rit̃ turpitudine & deformitate q̃dã cõtinet̃.Hæc.n.ridẽt̃:uel ſola : uel maxime q notãt & deſignãt turpitudinẽ aliq̃ : nõ turpiter.Eſt aũt:ut ad iſtũ tertiũ ueniã:ẽ plane oratoris:mouere riſũ:uel ꝙ ipſa hilaritas beniuolentiã cõciliat ei : p quẽ excitata ẽ:uel qđ admirant̃ oẽs acumẽ uno ſæpe in uerbo poſitũ:maxime r̃ndẽtis:nõnunq̃ etiã laceſſentis uel etiã frãgit aduerſariũ:qđ ĩpedit:qđ leuat:qđ deterret:qđ refutat:uel qđ ipſũ oratorẽ politũ eẽ hominẽ ſignificat:qđ eruditũ:qđ urbanũ maxĩeq; qđ triſticiã: atq; ſeueritatẽ mitigat:& relaxat.Odioſaſq; res ſæpe q̃s argumẽtis dilui nõ facile ẽ:ioco riſuq; diſſoluit. Quatenus hæc ſũt ridicula tractãda oratori : pq̃diligẽter uidẽdũ ẽ id qđ ĩ quarto loco quærẽdi poſueramus. Nã nec inſignis improbitas:& ſcelere iuncta : nec rurſus miſeria inſignis agitata ridetur.Facinoroſos maiore quadã ui q̃ ridiculi uulnerari uolunt : miſeros illudi nolunt : niſi ſe forte iactẽt. Parcendum eſt autẽ maxime charitati hoĩum:ne temere in eos dicas:q diligunt̃. Hæc igit̃

Notant uerbis. Deſignãt: geſtu ipſo. Eſt ãt:& ut tertiũ exeq̃r qđ de ridiculis q̃rẽdũ eẽ ꝓpoſui:placet eẽ oratoris riſũ auditoribus cõmouere. Illud:q đ dixi eẽ quærẽdũ. Eẽ:ꝑtinere. Et reddit rõem cur oratori cõueniat cõmouere riſũ. Quod.i.qa auditores exhilarati facetiis beniuoli efficiant̃. Vel quod alia rõ. In uno uerbo:ſicut illud:Quid latras? qa fũrẽ uideo. Maxime r̃ndẽtis:ſicut illa fuit r̃nſio. Etiã laceſſẽtis:ſicut de Cicerone multa diximus. Aduerſariũ.i.ſtultũ.Nã ſi aduerſarius paulo ſtultior fuerit ꝑturbat̃: niſi ab oratore facetiis atq; ridiculis urget̃. Impedit:ſi cupidus. Quod leuat:ſi dicẽdi petulãs fuerit. Deterret:ſi fuerit ĩſtabilis. Leuat auctoritatẽ minuẽdo. Deterret:moreſ ĩſectãdo. Refutat:incõſtãtiã arguẽdo. Vł qđ ipſũ oratorẽ:etiã oratoris eſt mouere riſũ. Politũ:lepore. Eruditũ:humanitate. Quod urbanũ:ſale & facetiis. Maxĩeq;:Et maxĩe oratoris offĩciũ ẽ mouere riſũ:qa ſi auditores audiẽdo defatigati fuerĩt:triſticiã illã:& miſeriã quodãmõ ridiculĩ & facetiis oĩno repellũt. Mitigat:ſingła ſinglis redde. Mitigat:triſticiã. Relaxat:ſeueritatem. Odioſas res:& ẽt oratoris ẽ offm̃. Quas.ſ.res odioſas.i.q̃dã ab aduerſariis nr̃is dicta:q̃ ĩ nos odiũ cõcitẽt:qũ ea nõ ſatis poſſimus argumẽtis diſſoluere:ſi faceti fuerimus:eã nõnũq̃ ioco diſſoluemuſ

Quatenus:rõibus ꝓbauit oratorẽ poſſe riſũ mouere:nũc ad aliã qõnẽ trãſit:quouſq; riſus ꝓcedere debeat.i.ad quẽ finẽ.Dicit aũt hoc maxĩe exq̃ſitiſſime eẽ rõis:uidere quouſq; riſus ꝓcedere debeat.nã ſi lõgior fuerit:auditorẽ potius lædit & offẽdit. Perq̃diligẽter:p iũgit̃ poſitiuo:ut ppłchꝝ q̃ ꝓ ualde ſuplatiuo:ut q̃płcherrimũ:pq̃ rurſus poſitiuo:ut pq̃płchꝝ:& hoc loco pq̃diligẽter : ſi alr̃ apđ idoneos ĩueneris librarioꝝ erit cl̃pa. Nã:reddit rõnẽ: cur diligẽter ridiculoꝝ modus ſit cõſiderãdus. Nã:Nõ.n.eouſq; debemus eẽ ridiculoꝝ cupidi:ut eos ridiculĩ offẽdamus:q offẽdẽdi nõ ſũt.nã ſi eiuſmõi hoies:q aũt ĩſigni ꝓbitate ꝑditi ſũt:aut miſeria affecti:ſi hos hoies ĩnq̃ dictis facetis læſerimus:nullã urbanitatẽ oñdemus:qa alii ſũt g̃uius uł̃nerãdi:alii uero nec qdẽ attingẽdi.qũ.n.uidemus miſeros irriderĩ:ñ ad riſũ:ſed ad ꝯmiſeratiõnẽ ducimur. Inſignis:magna:excellẽs: p̃cipua.

Scelere iũcta.i.cũ ĩpietate:ut pce pias ſcelerare manus.Scelere:ſiẽ ꝑditio pr̃æ:q̃ ẽ ĩprobitas excellẽs:& ſcelere iũcta.i.ĩpietate. Miſeria agitata.ſ.ab oratore. Miſeria:ut de eo q ex regno ĩ ſeruitutẽ ceciderit.q g̃ illuderet hoĩem tãta miſeria circũuẽtũ:nullã delectatiõnẽ moueret. Facioroſi: & reddit rõnẽ:cur h'i hoies ſalibus mordẽdi nõ ſint. Facioroſos.ſceleſtos.ſic Salu.dixit:flagitiis:faciorib⁹q; coopti. Maiore q̃dã ui.ſ.orõis uehemẽtia maiore q̃dã. Niſi ſe forte iactẽt:qđ gen' ẽ uãi.hoiſ q nec ĩ miſeria qdẽ gł̃iari deſiſtat. Parcẽdũ ẽ maxie:ſʒ p̃cipue abſtiere debemus a ridiculĩ ĩ eos q diligunt̃ ab auditoribus.nã ſi irridere uoluerimus eos q diligunt̃ ab auditoribus:nõ mõ beniuolẽtiã nobis:ſed odiũ ẽt cõcitabimus. Charitati hoĩum:q chari ſũt auditoribus:ſi i eũ ſalſa urbanaq; dcã iacerem' hoc ẽt ñ poſſet auditoribus placere. Charitati:itellige đ his q diligũt̃ ab oĩbus. Hæc igit̃

adhibenda ē ꝑmum ĩ iocãdo moderatio. Itaq; ea facilli me ludunť: q̄ neq; odio magno: neq; miſericordia maxima digna ſũt. Quãobrē materies oĩum ridiculoꝝ ē in iſtis uitiis: q̄ ſũt ĩ uita hoĩum: neq; claroꝝ: neq; calamitoſoꝝ: neq; eoꝝ: q ob facinus ad ſuppliciũ rapiẽdi uidētur: eaq; belle agitata ridēť. Eſt ēt deformitatis: & corpis uitioꝝ: ſatis bella materies ad iocandũ. Sed q̃rimus idē qđ ĩ cæteris rebus maxīe q̃rẽdũ ē: q̃tenus: ĩ quo nō mō illud præcipiť: neqd ĩſulſe: ſed etiã ſiqd ꝑridicule poſſis: uitãdũ ē oratori utrũq;: ne aut ſcurrilis iocus ſit: aut inimicus. Quæ cuiuſq; mōi ſint facilius iã ĩtelligimus qũ ad ipſa ridiculoꝝ gña uēiemus. Duo. n. ſũt gña facetiaꝝ: quoꝝ alteꝝ: re tractať: alteꝝ dcō. re ſiqñ id tãq̄ aliq̄ fabella narrať: ut olĩ tu craſſe ĩ mẽmiũ cōmodiſſīe qũ lacertũ largii: qũ eēt cũ eo tarracinæ: de amicula rixatus ſalſa tota: ac tñ a teipſo ficta narratio: addidiſti clauſulã. Tota terracĩa tũ oĩbus ĩ parietibus ĩſcꝑtas fuiſſe lr̃as tria LLL. duo. MM. qũ q̃reres id qd eēt: ſenē tibi q̃ndã opidanũ dixiſſe: lacerat lacertũ largii mordax Mẽmius.

adhibẽda ē moderatio. i. hic modus adhibẽdus ē: ut ĩtelligamus quouſq; ꝓcedere debẽt ridicula: ne ad hoĩes: aut ſceleſtos: aut miſeros: aut charos nr̃a urbanitas ꝑueniat. Itaq;: Bñ g̃ cōcludit: qñqdē inqt nec facinoroſos lædere debemus: nec charos: neq; miſeros: ꝯſeq̃ns ē: ut eos lædere debeamus: q ſũt nec chari: nec miſeri: nec uľgo oĩbus diligant. Quãobrē materies: Cōcludit ex his q̄ ſupra uidiſtis:. qñqdē inqt uidimus q̃tenus ridicula ꝓcedere debeãt: q̃tũ ad pſonas: ĩ q̃s eiuſmodi dicta tractenť. Cōcludit g̃ ridiculoꝝ gña placere poterũt: & ꝓbari: ſi nec ĩ calamitoſos hoĩes: nec ĩ facinoroſos dicenť. Deĩde ſiľ ēt aĩaduertẽdũ ē: ĩ quo aliqd fuerit deformitatis & uitiũ corpis ĩ eũ plæꝛq; ridicula cōuenire. Nec charoꝝ: uidelicet q ñ diligunť uľgo ab oĩbus. Calamitoſoꝝ: q nō ĩ extremã aliq̃ miſeriã ceciderit. Neq; eoꝝ q ob facinus. i. facĩoroſoꝝ: ut parricidarũ: ꝓditoꝝ. Belle: elegãter: ſcite Agitata. i. uulnerata. ſ. ab oratore eiuſmōi hoim uitia Eſt ēt deformitatis: ꝑterea ē ēt alia mã: ĩ q̄ ridicula & facetiæ uerſari pñt: uidelicet ſi alicuius ĩſignē deformitatē: aut uitiũ irridere poterimuſ Deformitatis: ut naſi ſimi ut grippi. Et corpis uitiorũ: ut ſtrumæ: ut gibbi: claudi. nã ĩ eiuſmodi hoĩbus elegãs ſolet eē urbanitas: ſi forte ĩ eos aliqd dictũ fuerit. Vitioꝝ: ut balbi luſci et claudi. nã & ĩ luſco: & ĩ balbo: & ĩ claudo facile irrideř poſſemus. Sed q̃rimus: Diceret aliqs. Nũne ēt ſupius dixit aduertẽdũ eē: q̃tenuſ ridicľa ꝓcedãť quō repetiť nō ē iteratio: ſed ſupius dixit aĩaduertẽdũ eē quouſq; ꝓcedãt ridicula: q̃tũ ad pſonas: ne oēs pſonas ridiculas eē putaremus. Nũc aũt dicit q̃rẽdũ eē q̃tenus. i. quouſq; ipa dcã ſalſa ꝓcedãt. i. q̄ lōga eē debeãt. nã illđ ſupius quoſcũq; ad hoĩes ꝑtinet. Quærẽdũ ē. ſ. ĩ ridicuľ. Quatenus: quouſq; ꝓcedãt: & q̄ lōga ſint ridicula. In quo. ſ. modo ridiculi: queadmodũ hr̃e debeãt. i. q̃tenus ꝓcedere debeãt. Perridicule. i. ualde ridicľe: qa & ſi aliqd ualde urbanũ diceret: & lōgius ꝓcederet: nō eēt ridiculũ: qa ſi lōgũ nimiſ diceret q̃tũcũq; urbanũ eēt: urbanũ eē deſiſteret: uñ etiã uľgo dr̃: iocus lōgior mime iocũdus. Vitãdũ ē oratori utrũq;. Et bono ordine ꝓcedit: qđ ſæpe iã dixi: ſicut oēs q ꝑcipiũt. ꝑmo oñdit q̄bus uitiis abſtinere debeamus: deinde q̄ faciẽda ſũt oñdit. Scurrilis: uulgaris: & ſcurræ idoneus. Nã ſcurra ē q riſus ab audiẽtibus captare ſolet: nō hĩta ſuæ dignitatis rōne. Aut inimicus. i. ne inimice aliqd dicať qa etiã ſi aliqd p ridiculũ iniquo aĩo ſimľ & uoce diceremus: ridiculũ eē deſiſteret: ſed hilaritate uocis uultus ſeruata dici pōt uel debet. Quæ. ſ. uitia oratori uitãda ĩ ridiculis. Qum ad ipſa gña. i. qũ de gñibus ridiculoꝝ tractare cœpimus. Duo ſũt eni gña: Et repetit qđ ab initio dixerat Cæſar gña ridiculoꝝ duo eē: unũ ꝑpetuũ: alterũ breue. Perpetuũ re cōtineť: alterũ. ſ. breue dicto. Re: ꝑpetuo & lōgo. Dicto. ſ. ꝑacuto & breui. Re ſiquãdo: Nũc ĩcipit p exēplũ oſtẽdere: quō ꝑpetuũ illud ſalſe dictũ tractať. i. aliqd iocũditate plenũ: q̃ſi fabula narrať: tũc facetũ illud cōficiť: qđ cōtineť ĩ re. Vt olim tu Craſſe: Exēplũ ponit: qđ a Craſſo ſumiť. In. i. cōtra Mẽmiũ. Fabula talis ē: Quia qũ ridicula tractamus q̄ re cōtinētur: nō uera ſolũ dicimus: ſed plæraq; fingimus ipſi: ſicut fictũ ē a te o Craſſe. Fabula inq̄ eiuſmodi ē: Largius & Mẽmius cohæredipetæ fuerũt: & ſũmis ſtudiis cũ anicula q̃dã diuite agebãt Terracinẽſi: ut ĩ hæreditate ꝑponerenť alter alteri: tãdē res eo euaſit: ut Mẽmius ira ꝑcitus largii lacertũ morſu lacerarer: qđ negare nō poterat Mẽmius: ut Craſſus dicebat: qa uidelicet parietibus p oēm urbē Tarracinæ ĩſcripta eēnt. LLL. MM. q̄ ſenex iterrogatus rñderat ſigre: Lacertũ Largii lacerat Mẽmius mordax. De amicula: uidelicet diuite illa: cuius hæreditatē uterq; petebat. Ac tñ a teipſo ficta: qa uera nō erat: & ut uerã eē ꝓbares: addidiſti clam. Tota tarracina. i. tota urbe tarracinæ. Parietibus: oĩum ædificioꝝ. Oppidanũ: uidelicet tarracinenſem.

Perſpicitis. Laudat nũc hoc genus ridiculi:qđ nõnunq̃ fingit:ſicut hoc fuit a Craſſo. Facetũ: urbanũ. Elegás:ſcitũ. Oratoriũ:nõ ſcurrile:nõ nugatoriũ. Siue hẽas uere.i.ſiue uera ſit:ſiue uериſiĺis.ſi uera:aſpgẽda ẽ mẽdaciis.ſi ficta & uериſiĺis:multo magis qũ ſit tota mẽdax. Mẽdacuĺ:diminutiuũ ẽ a mẽdax. Eſt aſpgẽdus:ut ex eo opportũitas riſus offerat. Siue fingas:ſiue uериſiĺe ſit: ut nõ uerũ:ſed uериſiĺe ſit:ſicut itelligimus feciſſe Craſſũ. Eſt.n.huius gñis:& q̃ i hoc gñe ſeruãda ſũt docet. Dicit.n.hoc ridiculi genus multũ iuuari geſtu:& uoce ꝓnũciãtis:ſicut itelligimus feciſſe craſ-

Perſpicitis hoc genus q̃ ſit facetũ:q̃ elegãs:q̃ oratoriũ: ſiue hẽas uere qđ narrare poſſis:qđ tñ ẽ mẽdaculis aſpgẽdũ:ſiũ fingas. Eſt.n.huius gñis uirtus:ut ita fcã demõſtres:ut mores eius:de quo narres:ut ſermo:ut uultus oẽs exp̃mant:ut iis q audiũt:tũ geri illa:fieriq; uideant. In re ẽ itẽ ridiculũ:qđ ex q̃dã deprauata imitatiõe ſumi ſolet:ut idẽ Craſſus p tuã nobilitatẽ:p ur̃am familiã. Quid aliud fuit i quo cõcio rideret:niſi illa uultus:& uocis imitatio? Per tuas ſtatuas Nero qũ dixit:& extẽto brachio paululũ ẽt de geſtu addidit: uehemẽtius riſimus. Ex hoc gñe ẽ illa roſciana imitatõ ſenis:tibi ego Antipho has ſero iq̃t:ſeniũ ẽ:qũ audio. Atq; ita ẽ toto hoc ipſo gñe ridiculũ: ut cautiſſime tractãdũ ſit. Mimoꝝ ẽ n.ethologoꝝ:ſi nimia ẽ imitatõ ſicut obſcœnitas orator ſurripiat oportet imitationẽ:ut is q audiat:cogitet plura q̃ uideat:præſtet idẽ igenuitatẽ & ruborẽ ſuũ uerboꝝ.

ſũ i Memiũ. Vt uultus oẽs i.oĩs ſpẽs uultus: & imago oris. Geri:nõ narrari: ſed geri uideant. In re ẽ item: Rurſus etiã ridiculũ i re eẽ dicit:qđ fit i imitatione deprauata:ſicut etiam gñis huius Cice. ponit exẽplũ Craſſi. Deprauata imitatio dicit ubi qum fidis diffidere:ubi ſperes timere: ubi gaudes dolere ſimules:ut Craſſus faciebat:ſicut i hoc exẽplo uidebitis:q qũ cõſideret: diffidere uidebat. Deprauata imitatione.i. corrupta. Cn. Domicius cenſor orta altercatione:Lucio Craſſo collegæ ſuo obiecit: ꝙ colũnas hymeticas i porticu domus hẽret:emptas cẽtũ milibus: quẽ qũ cõtinuo Craſſus q̃ti ipſe ſuã domũ exiſtimaret iterrogaſſet:atq; ut ille rñdit ſexagies ſextertio. Quo inq̃t ergo eã minore fœnore æſtimas? Si decẽ ide arbuſcula ſuccidero:tritiesinq̃t Domitius ſextertio. Tũ Craſſus:uter igit luxurioſior ẽ:ego ne:q decẽ colũnas cẽtũ nũmoꝝ milibus emi:an tu q decẽ arbuſculaꝝ umbrã trities ſextertiũ ſũmã cõpẽſas? Deide cõuerſus ad orõnis genus cõmiſeratiõe plenũ:q̃ſi ſupplicabat Domitio p irriſionẽ:ne uſq;adeo ſæuiret. De hoc ẽt alio loco dicemus. Deprauata.i.falſa imitatiõe. Quid alid fuit? uidelicet qũ Craſſus hæc uerba diceret. Cõcio.i.multitudo q̃ aderat:uidelicet ppĺs. Vultus & uocis imitatio:q timidũ ſe ſimulabat:qũ tñ nihil timeret. Per tuas ſtatuas:ꝑmo qdẽ dicebat nõ extẽſo brachio:ſed i ſe contracto:ſicut timidi facere ſolẽt.qũ uero dixit ſtatuas:tũc extẽdit brachiũ. Ex hoc gñe ẽ ego tibi:Meminiſtis enim apud Terẽtiũ hæc uerba eẽ Demeæ aduerſus Antiphonẽ adoleſcẽtẽ iracũde & minaciter dicta. Ergo dicit qũ hæc uerba Roſcius i ſcæna ꝓnũciaret:uoce & uultu adeo ſenẽ exp̃mebat:ut non Roſcius:ſed Demea ſenex loq uideret. Ex hoc gñe.ſ.ridiculi. Aſſero inq̃t:cũ cõcuſſione capitis uultu toruo & minaci uerba hæc ꝓnũciabat. Seniũ.i.tm̃ imitatiõe Roſcius ualet:ut nõ ſenex:ſed ſeniũ ipſũ uideat:ſenis qũ pſonã ſuſtinet. Atq; ita:Sed aduertẽdũ ẽ: ꝙ uſq;adeo imitatione hoc genus ridiculi uniuerſũ cõficit:ut niſi caute tractet:hiſtrionibus ſimiles eẽ uideamur. Nõ.n.uocẽ & geſtũ ſimilẽ mimis & hiſtrionibus hr̃e debemus:ſed oratoribus. Mimoꝝ:uidelicet ne ſupſtitioſa ſit imitatio. Mimoꝝ ethologoꝝ:Quẽadmodũ ſiqs ruſtice ꝓnũciaret:rep̃hẽderet:ita etiã ſiqs nimiũ uenuſtus eẽ uellet:rep̃hẽſione nõ careret. Ethologoꝝ: ηθοσ mos:& λογοσ rõ. Deinde η uertit i e lõgũ:poſtea latine ꝓfert ethologus.i.moris exp̃ſſor:q geſtu ipſo corpis:& ſono uocis ita exp̃mit mores hoĩum:ut geſtus corpis:mores hoĩum loq uideant. hic fit ethologia:de q̃ diximus i cõmẽtariis:quos i Fabiũ Quintiĺ.ſcp̃ſimus. Orator ſurripiat:qa genus hoc ridiculi totũ imitatiõe cõficit & caute agẽdũ ẽ:ne hiſtrioni ſiĺes eẽ uideamur:iõ bñ ſubiũgit: Surripiat.i.latẽter rapiat imitationẽ:q̃ſi nõ ꝓuidẽtibus q audiũt. Imitationẽ.ſ.eius in quẽ iocamur. Vt is q audiat.i.auditores inq̃t ab ipſa imitatione plura mẽte cõcipiãt:q̃ oculis uideãt. Nã ut fit aliquãdo i geſtu tãta uis ẽ:ut i ipſo motu multo plura cogitemus:q̃ auribus audiamus:q aliqd ſimul & uerbis dicit:& motu corporis oſtẽdit:duo ꝑcipit qbus itelligi poſſit. Vnũ qđ auditur.ſ.i uerbis. aliud qđ uidet.ſ.in motu. Præſtet:Ad hoc etiã orator curare debet:ne petulãter faciat:ſed rubore quodã atq; pudore. Nã igenui pudor ẽ:qum aliquid nõ ſatis honeſtũ dicimus. Suum.i.ꝓpium ingenuitatis. Præſtet.i.præſter.igenui dignitatẽ. Ingenuus enim debet a ſeruili hominis indignitate diſſimilis eſſe. Verborum: ut nec uerba turpia ſint:nec etiam res obſcœnitatẽ quandã oſtendant. unum ex altero ſequitur. Nam

ubi uerba turpia ſũt:nec res q̃dẽ pōt eẽ honeſta. Ergo hæc duo : Cõcludit ğ q̃nq̃dẽ exẽplo Craſſi oñdimus illud ridiculũ qđ ꝑpetuũ ẽ:nũc ĩ narratione uera:aut ueriſili cõtinet:nũc imitatiõe ſeqtur qa huius ridiculi gña duo ſũt. Vnũ qđ ĩ narratione:alteꝝ ĩ imitatiõe cõſiſtit. In re:ĩ ꝑpetuo ſermone. Propa.i.lepidi ſermõis:atq̧ feſtiui:qđ ꝓlixũ dr:ĩ qbus declarat:q̃ ſint duo illa gña:breue uidelicet:ac ꝑpetuũ. Effingunť:ita formanť atq̧ fingunť quodãmodo atq̧ pigunť. Vt aut re narrata: ſingłа ſinglis redde. Re narrata:ad id qđ dixit effingunt:ut ipſa gña q̃ ĩ ꝑpetua feſtiuitate cõſiſtũt nobis añ oculos poneret.

turpitudĩ & reꝝ obſcœnitati. Vitãda ergo hæc duo gña ſũt eius ridiculi:qđ ĩ re poſitũ ẽ:q̃ ſũt ꝓꝑa ꝑpetuaꝝ facetiaꝝ ĩ qbus deſcribunť hoĩum mores:& ita effingunť ut aut re narrata aliq̃ q̃les ſũt ĩtelligant:aut imitatione breui iniecta:ĩ aliquo ĩſigni : ad irridẽdũ uitio repiant. In dicto aũt ridiculũ ẽ id:qđ uerbi:aut ſnĩæ quodã acumĩe mouet : ſed ut ĩ illo ſupiore gñe:uel narratiõis:uel imitationis:uitãda ẽ & mimoꝝ ethologoꝝ ſimilitudo: ſic in hoc ſcurrilis oratori dicacitas magnope fugiẽda ẽ. Quid igř diſtĩguemus a Craſſo:a catullo:& a cæteris familiaré nr̃m Gãniũ:aut uargulã amicũ meũ:nõ mehercule ĩ mẽtẽ q̃dẽ mihi uenit:ſũt.n.dicaces.Gãnio q̃dẽ nemo dicatior:hoc opinor: p̃mũ ne quotiẽſcũq; potuerit dictũ dici:neceſſe hẽamus dicere. Puſillus teſtis ꝓceſſit

Breui : ut ſi moderate : uel Claudũ imiteris:uel Balbũ ut q̃ uoluerit ĩ aduerſariũ iocari.Si dixerit:qũ hic nr̃ per foꝝ ĩcedit ſingulis gradibus adorare ur̃ hoĩes:& ita non nihil & uoce & geſtu corpis ſignificaret hũc eẽ claudum Etiã Craſſus ĩ ſupioribus exemplis imitatus ẽ hæc duo gña:qũ fictã illã fabulã Memii mordacis lacerãtis Largii lacertũ narrauit.Deinde alteꝝ genus qđ ĩ imitatiõe cõſiſtit imitatus ẽ: qũ uidelicet nobilitatẽ Domitii ĩplorabat:ꝑ tuã nobilitatẽ:ꝑ tuos liberos:ꝑ tuas uxores: ꝑ tuas deniq̧ ſtatuas. In dcõ aũt:Hactenus declarauit qd ſit ridiculũ:qđ ĩ ꝑpetua oratione uerſať.Nũc trãſit ad aliud ridiculũ:qđ nõ in ꝑpetua oratione:ſed ĩ dicto ꝑacuto:ac breui ꝯſiſtit.Sed anteq̃ ad gña ipſius ꝑueniat:dicit aĩaduertẽdũ eẽ oratori multũ differre ĩter dicacitatẽ & urbanitatẽ. Vrbanitas ĩgenui hoĩs ẽ:dicacitas autẽ ſcurrilis.Et qa nõ pōt lucidius nec planius q̃ exemplo ĩtelligi:aliquot p̃mũ exẽpla ꝓponit dicacitatis:deinde quæ a dicacitate ſeparata ſunt. Quod uerbi:qũ uerbũ aliqđ adeo urbanũ ꝓnũciatur:aut ipſius uerbi ſnĩa adeo erit faceta:ut ſine magno ingenio nõ potuiſſe dici uideatur. Sed ut ĩ illo:Ecce quõ oſtẽdit urbanitatẽ a dicacitate ſeparatã. Et ꝑ ſimilitudinẽ oſtẽdit cuiuſmodi debeat eẽ hoc ridiculũ:qđ ĩ dicto:aut ſnĩa ꝑacuta cõſiſtit:ut inquit ĩ illo gñe:qđ ĩ narratione & imitatione cõſiſtit. Cauẽdũ ẽ ne mimis ethologis ſimiles ſimus:ita hoc uitãdũ ẽ:ne dũ urbani eẽ uolumus:dicaces eẽ uideamur. Quid igiť:Et qa nõ pōt melius oñdere aliis rõnibus:quid iterſit iter dicacitatẽ:& facetias:ad exẽpla continuo ſe cõfert dicens:Craſſũ & Catullũ oẽs urbaniſſimos eẽ cõſẽtimus.Quid igiť differũt a Gannio:& Vargulať quos dicaces fuiſſe cõſtat.Deinde dicit q̃ſi dubitãs:Nõ mihi uenit ĩ mẽtem:quõ hæc poſſit diſtinguere: & ſtatim q̃ſi id ſibi oblatũ ſit diſtinguit cõtinuo alterũ ab altero. Gannius & Vargula:romanoꝝ ciuiũ noĩa ſũt q dicaces erãt. Gannio:ſed dicacitate Gannius ſupabat Vargulã. Hoc opinor p̃mũ: re uera hæc ẽ differẽtia. Opinor.ſ.diſtinguemus a Craſſo & a Catullo:& a cæteris urbauis.Iõ tã copioſe de facetiis Cicero noſter tractat:ꝙ ſatis cõſtat eũ:ut Fabius teſtať ĩ hoc gñe fuiſſe p̃cipuũ. Dicaces: dicacitas lõge debet eẽ ab oratore remota:qđ ita p̃cipit Quinti.Dicacitas inqt : & ſcurrilis : & ſcænica huic ꝑſonæ alieniſſima ẽ. Primũ:p̃ma rõ diſtinguẽdi urbanitatẽ a dicacitate:hæc erit : ut ſi urbani eẽ uelimus:nõ ſp iocemur:ſed tũc qũ tp̃s:aut ꝑſona reqrere uideať.i.qũ nobis:aut cliẽtibus nr̃is ꝓdeſſe poterit:ꝙ ſi p̃ter loci:& ꝑſone q̃litatẽ iocaremur:tũc nobis nõ mõ ꝓdeſſet:ſed ẽt plĩmũ officeret:nõ urbani:ſed dicaces diceremur:& id uidelicet qđ ꝓdeſt exẽpł oñdit. Ne quotiẽſcũq̧: ne exiſtiemus neceſſariũ:qa nõ quotiẽs aliqd facetũ dicere poſſumus:dicere debemus:ſed qũ aut ñ obeſt aut ꝓdeſt.& exẽplũ põit:quõ aliqñ Philippus faceto dcõ uſus fuerit : & licet riſũ mouere potuerit: tñ ipẽ mł̃to plus dãni cõtraxit q̃ utilitatis. Puſillus Philip.accuſator erat:cõtra eũ ꝓductus ẽ teſtis puſillæ ſtature:ĩterrogauit q̃ſtorẽ:q đ more p̃erat iudicio:quos iudices capitales uocamus.ſ.q.ĩq̃ſitores. Quæſtoris.n.offĩ ẽ ĩ ſuo offõ unũquẽq̧ detiere:ut reus nihil aliđ agat:q̃ defẽdat:& accuſator nihil aliud p̃terq̃ accuſet:& iõ ſi aliqd p̃termitteret:ab officio diſcederet.Ergo ut ſupra memoraui: Philippus petiit ex q̃ſtore:nũquid liceret ĩterrogare teſtẽ:cui quæſtor: licet:modo breuiter roges. Tum Philippus:facete dictũ hoc ꝓtulit:nihil me accuſabis:nam perpuſillũ rogabo. Nã dupliciter intelligi poteſt perpuſillũ:uel breue aliquid:uel hominẽ perpuſillũ.Sed dicacitatis fuit:qa huius iudicii iudex breuior erat:& omnes credentes in iudicẽ illud dixiſſe : in eundẽ oculos conuerterunt.

licet ĩquit rogare Philippũ: tũ q̃ſtor ꝑperás: modo bre
uiter: hic ille: non accuſabis ppu ſillũ. Rogabo ridicule:
Sed ſedebat iudex. L. aurifex breuior etiã: q̃ teſtis ipſe:
oĩs ẽ riſus ĩ iudicẽ cõuerſus. uiſũ ẽ totũ ſcurrile iudiciũ.
Ergo hæc: quæ cadere poſſũt ĩ quos nolis: q̃uis ſint bel
la: ſũt tamẽ ipſo gñe ſcurrilia: ut iſte: q ſe uult dicacẽ: &
mehercule ẽ appius: ſed nõnunq̃ ĩ hoc uitiũ ſcurrile de
labit̃. Cœnabo ĩquit apud te: huic luſco familiari meo
C. ſexto. Vni. n. locũ eẽ uideo. Eſt hoc ſcurrile quidẽ: &
qđ ſine cauſa laceſſiuit: & tñ id dixit: qđ in oẽs luſcos
conueniret: ea (qa meditata putant̃ eẽ) minus rident̃. Il
lud egregiũ ſexti: & ex tpe: manus laua inquit: & cœna.
Tpis igit̃ ratio: & ipſius dicacitatis moderatio: & tẽperã
tia: & raritas dictoꝝ diſtĩguet oratorẽ a ſcurra: & quod
nos cũ cauſa dicimus: non ut ridiculi uideamur: ſed ut
ꝑficiamus aliqd: id illi totũ diẽ: & ſine cauſa. Quid. n.
ẽ Vargula aſſecutus: qũ eũ cãdidatus. A. Sempronius
cũ Marco ſuo fratre cõplexus eſſet: puer abige muſcas
riſũ q̃ſiuit: q ẽ mea ſentẽtia uel tenuiſſimus ĩgenii fru/
ctus. Tẽpus igit̃ dicẽdi prudẽtia & grauitate moderabi
mur: quarũ utinã artẽ aliquã haberemus: ſed domina
natura ẽ. Nũc exponamus gña ipſa ſũmatĩ: q̃ riſũ ma/
xime moueãt. Hæc igit̃ ſit ꝓma partitio: qđ facete dicat̃
id alias ĩ re haberi: alias ĩ uerbo: facetiis aũt maxĩe homi
nes delectari: ſiqñ riſus cõiũcte re: uerboq; moueatur.
Sed hoc memẽtote: quoſcunq; locos attigã: unde ridi/
cula dicant̃: ex iiſdẽ locis fere etiã graues ſnĩas poſſe du/
ci: tãtũ ĩtereſt: ꝙ grauitas honeſtis in rebus ſeuere: iocus

Licet. ſ. rogare. Nõ accuſabis. ſ. me o q̃ſtor ne hoc breuiter faciã. Quid: quõ eiuſmodi dictũ iu/
dicare debemus. Scurrile. i. ex oĩ pte uulgare & nõ liberale. Ergo hoc nobis: ſicut hoc dictũ ce/
cidit ĩ iudicẽ. Bella elegãtia: ſcita & bñ dicta. Iꝑo gñe: qa etiã ĩ alios ĩcidũt: ĩ quoſ nolles. Vt iſte
Ponit alterũ exẽplũ: ut ẽt Appius qũ ſe dicacẽ ĩgenue fateret̃: & ꝑfecto ita ẽ. Multa. n. dicit q̃ nõ ſolũ
ĩ alios quos nollet: ſed etiã ĩ ſeipſũ cõuertunt̃. Vitiũ: uľgare & illiberale: cuiuſmodi ẽ hoc facete di
ctũ. Cœnabo: Appius ĩ quẽdã Sextiũ iocatus ẽ ĩ hũc modũ: Sextius luſcus erat: quẽ qũ uidiſſet Ap
pius: Cœnabo inqt apud te
Sexti: nã uni locũ uacuũ ui/
deo eẽ. hoc iõ dicebat: quia
monoculus erat. Nã uni lo/
cũ uacuũ uideo eẽ ſiğt alteri
us ocľi orbẽ uacare. Impro/
bat hoc dicacitatis genꝰ: ſed
laudat id qđ ſine mora rñ/
dit Sextius: Laua & cœna. i.
purga te ab infamia tua: qa
repetũdaꝝ accuſatus fuerat
Locũ. i. orbẽ alterius oculi
uacare dixit. Tpis igit̃ rõ:
i. qđ ſupius dixit: qa nõ uſq;
quaq; facete dicto uti debe/
mus: ſed qñ ꝓdeſt: uel nihil
nocet. Meditata: ꝑcogita/
ta. Nã oẽs putare poterant:
hunc Appiũ ꝑcogitaſſe hoc
facetũ: qđ nõ ex tpe dixit.
Manus laua. i. te ab infamia
purga. Tpis igit̃: Cõcludit
igit̃: rõ tpis hñda ẽ. Tẽpan
tia & raritaſ: ne oĩa freq̃ntia
ſint. Ridiculi: q riſũ moue
re pñt. Totũ: nunq̃ dicere
ſperãt. Quid. n. ẽ uargula:
Nũc alterũ exẽplũ dicacita/
tis ꝓponit: Aulus ſẽpronius
magrãtũ petebat: & ambiẽ/
do apꝑhẽderat uargulã: &
amplectebat̃ eũ rogãſ ut ſuf
fragiis ſuis uellet ſe ad ma/
grãtũ ꝓuehere. tũc ille uoca
uit pueꝝ & iqt: Puer abige
muſcas. Cãdidatus: ꝑturã
petẽs. Nã romani magrãtũ
petẽtes ãbire ſolebãt pplĩm.
Abige puer. i. pelle a me:
ac ſi diceret: nolo hũc iuua/
re. Vt tenuiſſimus: nã ẽt tenuiſſimi ĩgenii hõ põt riſũ mouere: ſi diligẽtius ĩ ea re obſeruare uolue/
rit. Prudẽtia: ut dicamus q̃ ꝓſũt. Grauitate: ut dicamus q̃ nõ obſũt. Quaꝝ. ſ. prudẽtiæ & graui
tatis. Sed dña nã ẽ. i. hæ uirtutes ſub nã cõtinent̃. nã has uirtutes ĩ ptãte tenet. Nũc exponamus:
Poſtq̃ diximus dñiam eẽ ĩter dicacitatẽ & urbanitatẽ: & illã dicimus eẽ ſcurriliũ: & uulgariũ hoĩum
hãc oratoris & exẽplo oñdimus: nũc ad gña facetiaꝝ trãſeamus: & quot modis facetiæ fieri poſſint
ꝑcurramus. Hæc igit̃: Hic cogſcimus ĩ tria gña partiri facetias. Nã unũ facetiaꝝ genus ẽ ĩ re: aliđ ĩ
dicto: tertiũ ĩ utroq;: & hoc poſtremũ dicit eẽ añponẽdũ. Re: uidelicet qũ narramus aliqđ ridicu
lũ. Verbo: qũ acute ac breuit̃ dicimus aliqd. Cõiũcte: uz utroq;. Sed hoc memẽtote: ſed aliđ ꝓ
cæptũ: añq̃ ad ĩꝑa facetiaꝝ gña ueniat exponẽda: dat: uidelicet aĩaduertẽdũ eẽ qbuſcũq; locis res io
coſæ ſumunt̃: ex iiſdẽ ẽt ſeria ſumi poſſe. & aliq̃ exẽpla ponit: qbus ĩtellr eadẽ rõe ioca fieri: ac ſeria
deĩde ad ꝓpoſitũ reuertit̃. Locos: quos ſupius gña appellauit. Vñ: a qbus gñibus ex iiſdẽ locis: &
grauia & iocoſa ꝓficiſci. Tãtũ: Sed hæc dñia ẽ: ꝙ alteꝝ qdẽ res hõeſtas: alteꝝ iocoſas magis reſpi/
cit: qa iocus ſꝑ nõnihil ab honeſtate decliat: moderate tñ. Seuere: ğuiter: ſtudioſe: & cũ ſeueritate.

ĩ turpiculis & q̃ſi deformibus ponit᷑: uelut in hiſdẽ uer
bis:& laudare frugi ſeruũ poſſumus:& ſi ẽ neq̃: iocari.
Ridiculũ ẽ illᵭ neronianũ uetus ĩ furace ſeruo: ſolũ eẽ:
cui domi nihil ſit:nec obſignatũ:nec occluſũ: qᵭ idẽ ĩ
bono ſeruo dici ſolet. Sed hæc iiſdẽ uerbis: ex iiſdẽ nũc
locis oĩa naſcunt᷑. Nã ꝙ Sp. caruilio grauiter claudicãti
ex uulnere ob rẽpub. accæpto:& ob eã cauſã uerecũdã-
ti ĩ publicũ ꝓdire: mater dixit: qn ꝓdis mi ſpuri:& quo
tiẽſcũq; gradũ facies: totiẽs tibi tuaꝝ uirtutũ ueniet in
mẽtẽ. Præclarũ & graue ẽ: qᵭ caluinio glaucia claudicã
ti: ubi ẽ uetus illᵭ? nũ claudicat? At hic clodicat: hoc ri-
diculũ ẽ:& utrũq; ex eo: qᵭ ĩ claudicatiõe aĩaduerti po
tuit: ẽ ductũ: qd hoc Neuio ignauius? ſeuere ſcipio. At
ĩ male olẽtẽ uideo me a te circũueniri: ſubridicule Philip
pus. At utrũq; genus cõtinet uerbi ad litterã ĩmutati ſi
militudo: ex ambiguo dcã: uel argutiſſima putant᷑: ſed
nõ ſp ĩ ioco. Sæpe etiã ĩ grauitate uerſant᷑: aphricão illi
maiori coronã ſibi in cõuiuio ad caput accõmodãti: qũ
ea ſæpius rũperet᷑. P. licinius uarus: noli mirari ĩquit: ſi
nõ conuenit: caput. n. magnũ ẽ:& laudabile:& honeſtũ.

In turpiculis: q ſi plane turpes eẽnt: iã nõ urbanitas: ſed obſcœnitas diceret᷑:& põit exẽplũ: Quẽ-
admodũ inqt poſſumus iiſdẽ uerbis & frugi ſeruũ laudare iocoſe:& furẽ ſeruũ uitupare. Neq̃. i. ſi
fugitiuus: ſi ĩfidus: ſi ebrioſus ridiculũ ẽ:& ꝓbat exẽplo Claudii Neronis: q facete dictũ ꝓferẽs ĩ ſer
uũ furacẽ dixit: Hic ſeruus ſolus ẽ: cui nihil domi ſit: nec obſignatũ: nec clauſũ. ſi affirmatiẽ accæpis:
bonus ſeruus: cui dñs adeo fidit: ut oĩa ſibi apta relinq̃t. Si negatiue: ĩtelligis malũ eſſe ſeruũ: cui qa
dñs diffidit: nihil aptũ relinqt. Nã ꝙ Spurio Caruilio: Dicit duas dr̃ias eẽ ĩ una eadẽq; ſiĺitudiẽ. Si
militudo ẽ: ꝙ ex iiſdẽ locis
ſumãt᷑ & ſeria & ioca: ꝙ ab
eadẽ origine & ſeria & ioca
trahãt᷑. Alia ſiĺitudo ẽ: ꝙ nõ
ſolũ eadẽ origĩe: ſed etiã iiſ-
dẽ uerbis nõnunq̃ trahũtur
ſed nõ oĩa hiſdẽ uerbis: ſed
hiſdẽ locis. Nã ꝙ Spurio
Caruilio: Hæc duo exẽpla
ſumunt᷑ ex claudicatõe: unũ
graue: alterũ uero ridiculũ.
Sed graue Caruilii plane ẽ.
Caruilius glaucia iocabat᷑ ĩ
Caluiniũ Claudiũ:& ubi eũ
uidit: Nõ claudicat inqt ſed
clodicat. Dr̃ia ĩ ſyllaba. u. ꝓ
o. põere ſolebãt: ut plauſtꝝ
ploſtrũ: clauſtꝝ cloſtꝝ. Rõ
ridiculi hæc ẽ: ꝙ dixerit clo
dicat. i. Clodii moreſ imitat᷑
Nouimus Clodiũ flagitio-
ſiſſimũ fuiſſe: q mĺta ſtupra
& ſcælera cõmiſit. At uero
Caruilii graue & ſeueꝝ. Ca
ruilius dũ ꝓ rep. pugnaret:
crure ſautius ſp claudicauit
& qũ ĩ publicũ ꝓdire erube
ſceret: mater facete: & ſeue
re eũ admonuit: ꝙ nihil ti-
meret: ſed potius auderet. Nã ſi ĩ publicũ ꝓdiret: quotiẽſ gradũ faceret: uirtutis ſuæ ſibi ueniret ĩ mẽ
tẽ. Et notãdũ ẽ dicẽdi modus: quo Ci. iteri utit᷑: ut alibi: Qum mihi illius diei uenit ĩ mẽtẽ: ſubintelli
git᷑ uel cõditio: uel ſtatus: uel tale aliqd. Grauiter: graue. n. uulnus accæpat. Clodicat. i. Clodio ſi
milis ẽ nõ corpe: ſed aĩo clodicat. Vtrũq;: uidelicet & ſeruũ Caruilii:& iocoſũ Caluinii. Vtrũq;:
i. ĩ utrũq;: claudũ:& illud graue aĩaduertẽdũ ĩ Caruilio:& hoc ridiculũ ĩ Caluinio. Quid hoc Ne-
uio? Alteꝝ exẽplũ ẽ ridiculi: qᵭ ſumit᷑ ex eodẽ gñe: ex mutatiõe lr̃aꝝ. Primũ ẽ ſeueꝝ: qa ſeuere iuſſit
Neuiũ Scipio. Qum Scipio ĩpiũ hoĩem:& ſocordẽ uidiſſet: dixit: nihil iſto Neuio ignauius. At ue-
ro ridiculoſe dixit Philippuſ ĩ quẽdã mali odoris hoĩem. Qum qdã ad Philippũ ueniſſet male olẽ
tis ſpũs ita iocatus ẽ: nõ cõuenior ĩqt a te: ſed circũuenior. Cõuenire ẽ colloq: circũuenire aũt ſigt ĩſi
dioſe obſidere: qa malo a te odore circũuẽtus ſũ: ita ut hic me libẽter eriperẽ: ſi mõ liceret. Philip
pus. ſ. inqt. Verbi ad lr̃am ĩmutati: qa & mutant᷑:& addunt᷑ lr̃æ: ut ĩ ſupiore. Siĺitudo: Siĺitudinẽ
quoq; dicit nõnũq̃ ridiculũ facere poſſe: qᵭ eiuſdẽ gñis etiã cũ ſupioribus: ut uidelicet ex eo nõ ſo-
lũ iocus: ſed etiã grauitas: ridiculũ: ſiue facete dictũ trahi poſſit: qᵭ etiã exẽplo demõſtrat. Ex am-
biguo: uidelicet q̃ trahit᷑ ex ambiguo. Argutiſſima: ſubtiliſſima. Sed ſiĺitudo: qa ſicut etiã q̃ ſuperi
us diximus ridicula: utrũq; hr̃e pñt grauitatẽ & iocũ: ita etiã ſiĺitudo hr̃e poterit: & ꝓbat exẽplo.
Aphricano illo maiori: Oñdit ſiĺitudinẽ ex ambiguo ductã poſſe facetũ hr̃e: ĩ quo iocus ſiĺ:& gra-
uitas cõtinet᷑: ꝓbat exẽplo: Aphricanus ille ſupior ĩ cõuiuio erat:& cũ ipſo honoris gr̃a. P. Licinius
uarrus: uel qdã alius coronã capiti ĩponeret (Coronati. n. epulari ſolebãt maiores)& cũ ea ſæpe frã
geret (erat. n. ex frõdibus ſerta) unus ex his q aderat reſpõdit: Noli inqt admirari ſi ſæpe frãgit᷑. Ca-
put. n. magnũ ẽ:& ideo crebro frãgit᷑. Iocatus ẽ in Scipionẽ his uerbis: ſed hoc facete dictũ ẽ lauda-
bile:& graue. i. habet ĩ ſe grauitatẽ. Caput magnũ dixit: qa pnceps populi romani: ſed hæc ſimilitu
do ab ambiguo ducit᷑. Nã ex eodẽ gñe notat᷑ etiã caluicies: qũ dicit magnũ caput dico hoĩs laudabi
le ẽ: poſſumus quoq; caluum irridere. Nam calui fere omnes naturaliter caput magnum habẽt:&
caluiciem nouimus datã fuiſſe turpitudini: aut re uera magnum caput dixit: quaſi cerebroſum.

At:Sed caluus ē etiā ex eodē gñe.ſed ſi dixiſſet in caluū riſus fuiſſet,ppter caluiciē. Aliud exēplū ex ambiguo ponit.Sed hoc ambiguū ,pnūciatione iuuatur:de docto & indocto dici pōt:ſed alterꝝ ab altero diſtinguit hypodiaſtoli:q ē accētus:q ſuppoſitus dictioni:eā ab alia diſtiguit.Nam ſi hoc modo legeris:ſatis ē qđ didicit.Nā nō parū multa didicit.i.ſatis multa.ſi legeris cū grauitate:de docto itelliget.Sed ſi uis eū paꝝ didiciſſe:ſic dices:Satis ē qđ didicit paꝝ:& neꝑ nō multa:qa nō curauit. Satis.i.multū ē qđ didicit:nō ē contēnendū:deinde iferas paꝝ ne multa:doctū eē ſignificas.At

At ex eodē gñe ē:caluus ſatis ē qđ didicit:parū ne multū?Nullū genus ē ioci: quo nō ex eodē ſeuera & grauia ſumant.Atq; hoc etiā aīaduertēdū ē: nō eē oīa ridicula faceta.Quid enī pōt eē tā ridiculū:q̄ ſamio eſt?ſed ore: uultu:imitādis moribus:uoce:deniq; ipſo corpe ridet: ſalſū hūc poſſē dicere:atq; ita ut nō eiuſmoī oratorē eē ueli:ſed ut mimū.Quare pmū genus hoc: qđ riſū uel maxime mouet:nō eſt nr̄m:moroſū:ſupſtitioſū:ſuſpicioſū:glorioſū:ſtultū: naturæ ridet ipſe:q̄s pſonas agitare ſolemus: non ſuſtinere.Alterū genus ē imitatione admodū ridiculū.Sed nobis tātū licet furti:ſiquādo & curſim.Alterꝝ minime ē liberale.Tertiū oris deprauatio nō digna nobis.Quartum obſcœnitatis nō ſolum non foro digna:ſed uix cōuiuio liberoꝝ.Detractis igit tot rebus:ex hoc oratorio loco:facetiæ reliquæ ſūt: quæ aut ī re quēadmodū ante diuiſi poſitæ uident eē:aut ī uerbo

ſi dixeris eo quo ſupra dixi modo erit ſenſus:Sufficit ei ꝙ parū didicit:& nō multa

Nullū:Cōcludit ergo Cicero ex his q̄ dicta ſūt faceta:nullū eſſe:ꝙ nō ex omnī gñe ridiculi:alia ſeria:alia iocoſa interpretari poſſint.

Seuera: q̄ iociſ ſūt cōtraria

Atq; hoc:Sed aliud præcipit anteq̄ ad ipſoꝝ ridiculoꝝ gñā ueniat.Dicit enim hoc quoq; diligenter cōſeruandū ē:nō ſolū ex eodem genere ridiculoꝝ grauia dici atq; iocoſa: ueꝝ etiam nō omne qđ ridiculū ē: id oīo facetū.Sæpe enim multa ridicula ſūt:quæ nō ſunt faceta:hoc modo igit diſtinguitur:ſi facetū:ergo ridiculū: nō ſi ridiculū etiā facetum.

Samio: Samiones dicti ſūt a ſamiis populis: qui in dictis & factis fatui ſūt.& dicūtur ſamiones ēo ꝙ ī ſamo iſula naſcūtur:q a græcis dicūtur μωροι:ut No. Marcello placet:& hi ſūt ut nani:ut gibbi:ut ſtrumoſi.Eiuſmodi enim hoībus q īterpolati ſūt natura delectari ſolēt pncipes.unde Teren.Solus ſamio ſeruat domū.& Ci.in epl̄is li.ix.epl̄aꝝ ad Papyriū petū:Salis ſatis ē:Samionū paꝝ.& hi ſamiones ſūt ridicli:nō tamē faceti.Nā qū uidemus: riſū cōtinere nō poſſumus:nō tamē faceti ſūt. Ore.ſ.deprauato:ſi latiori fuerit ore. Vultu:ſi uultū diſtortū habuerint. Moribus:qui in eis ſūt moribus nōnunq̄:qū ab ore ſaliuā mittūt:nares digitis:aureſq; fodiūt:quæ aliis riſū:aliis horrorē mouēt. Corpore.i.ipſa etiā breuitate:& deformitate corporis. Salſū:qa riſū moueret. Salſū hūc:Sed ſiqs fuerit q imitet ſamionē:poterimus hūc dicere ſalſū:nō tamē eē facetū.Nā facetia oratori cōuenit:at uero ſamiones ſcurris:ac hiſtrionibus magis.Nā ſi mimus imitet ſamionē:hoc ſibi cōgruet:& qđ erit officii ſui adimplebit. Nō ē noſtꝝ i.nō ptinet ad oratores. Moroſū.i.difficilē:& moribus pūerſis. Supſtitioſū:ſine cauſa timidum. Supſtitioſus dicit q deū timet ī rebus etiā nō timēdis. Vel ſuſpicioſū:ut nōnulli habēt:qui ſimulac uiderint colloquētes cōtinuo eos de ſe loq ſuſpicātur. Glorioſū:iactabūdū. Alterū genus:Et rōnē oſtēdit:nō eiuſmodi hoīes facetos.Nō enim oratores:ſi uiderimus aliquē eiuſmodi hominē:eū agimus illudēdo:nō autē ſuſtinemus imitādo. Agitare.ſ.illudēdo pſequi. Suſtinere:imitādo: ſicut hiſtriones:& Mimi in ſcæna.Nā q pſonā aliquā imitat:illius pſonā ſuſtinere dicit:ſicut eſt apud comicos. Alterū:Sed hoc inqt gñe debemus uti latēter:& breuiter:qa ſimulac īgreſſi fuerimus ad imitationē:cōtinuo eā oportet ſuccidamus:ut Craſſus cōtra Domitiū:p tuā nobilitatē:p tuas ſtatuas. Furtim:latēter. Curſim:celeriter. Alterū:de quo pauloante dixi. Deprauatio:qđ ē ſamionum. Obſcœnitatis:Qum obſcœnū aliquod dicimus:ſicut illud Appii qum in luſcū iocaretur:& ſi reſponſum ſatis dignū fuit:qum dixit cœnabo:uni enim locū uacuum eſſe uideo. Liberale:quæ faceta nō modo ſunt in foro tractāda ab oratore:ſed uix in conuiuio a libero homine dicenda uidentur. Liberale:quantū ad urbanū:qui nihil dicit niſi libero dignū. Detractis:Ergo quandoquidem quatuor genera facetiarū ſunt:ex quibus tria ſūt ab oratore aliena:uidelicet deprauatio oris: nimia imitatio:& obſcœnitas:reliquū eſt ut uideamus unde potiſſimū originē ridicula habeāt: & ea per genera diuidit:ut certam quandā uiam habeat orator:tametſi multa ſint. Detractis:uidelicet imitatione: oris deprauatione: & obſcœnitate. Ex hoc loco:ideſt ex hoc oratorio officio.

Reliquæ:diuiſit omnes facetias:aut in re:aut in uerbo. In re:ſi perpetua fuerit. In uerbo:ſi breuis. Sed primo uideamus quomodo diſtingui poſſint facetiæ ab his:quæ ſunt in re: & in uerbo.

Nã qđ qbuſcũq;: Oẽ qđ qbuſcũq; uerbis ſtatim dicit: tantũ facetũ ẽ ĩ re poſitũ. At uero qđ uerbis mutatis aliud efficit ĩ uerbo: ut uerbi. g. Qum Cicero dixit: quẽ fugiã habeo: quẽ ſequar nõ habeo. Si dixiſſet ducẽ habeo: cuius fugã imitari poſſũ: nõ aũt cuius uirtute duci ualeã: mutatis uerbis: nõ mutarent ſniæ. Ergo hoc ridiculũ dicit eẽ ĩ re: qa mutatis uerbis remanet tamẽ ridiculũ. At uero qđ mutatis uerbis nõ ẽ facetũ: id dicit eẽ ĩ uerbo. qũ dixit ille: Quid latras? Rñdit: qa furẽ uideo. Sed ſi mutares & diceres: qa uideo bonoꝝ alienoꝝ ꝑdatorẽ: nõ eẽt facetũ: qa mutatis uerbis deſineret eẽ iocoſũ: neq; conueniret. Nã qa latrare ꝓprie ẽ canũ: canes aũt ĩ fures latrant: optĩa fuit reſponſio. Ergo ex hoc differẽtiã cognoſcere poteſtis ĩter facetias: quæ ĩ re: & q̃ ĩ uerbo ſũt. Leporẽ: feſtiuitatẽ. Ambigua ſũt: Nũc ĩcipit tractare gñã ridiculorũ. Primũ genus dicit eẽ qđ ſumit ab ambiguo: de quo nõnihil ſupiꝰ tetigit: ita efferũtur: ut ĩ diuerſas ſnĩas trahi poſſint: q̃ nõ tã laudãtur ꝙ ridicula ſunt: q̃ ꝙ ſalſa: & ſcita: acuta: ſubtilia: & ĩgenioſa. In uerbo: qa uno uerbo eiuſmodi dicta ꝑficiunt. Ambigua. i. ridicľa ex ambiguo dicta. Belle: eleganter. Litterate: ſcite & docte. Vt ĩ illũ ticiniũ: Hoc potuit etiã riſũ mouere belle: & litteratũ ẽ: tñ habet ĩ ſe ridiculũ: qđ riſum auditoribus mouere poſſit. Ticinius q̃dã adoleſcẽs optime pila ludebat: ſed nocte etiã ꝑ urbẽ laſciuiẽs ſtatuas frãgebat. qũ æq̃les eius ĩ cãpũ ueniſſẽt: & pila ludere cœpiſſẽt: q̃rebãt ubi Ticinius eẽt. Vnus Terẽtius ueſpa: q cũ eo noctu fuerat: rñdit nõ adeſt: qa brachiũ fregit: nõ ſuũ: ſed ſtatuæ ĩtelligebat: & iõ dixit nõ adeſt: qa brachium fregit. Ludo pila: ludo teſſeris ſp cũ ablatiuo cõſtruit: nam ludo ludũ aliud ſignificat. Signa ſacra. i. ſimulacra deoꝝ ſãcta. Gregales. i. ſodales de grege ſuo: q pila ludebãt. Vt illud aphricani: Hic locus uidet obſcurior: ſed ꝑridiculus. Vt: ꝓ ſicut: Licinius ĩtroducit Aphricanũ his uerbis utẽtẽ. Quid Decius: Vnculã an cõfixũ uis facere? Decius cũ puella ſuſpectuſ colloquebat. hũc qũ uidiſſet Aphricanus ita locutus ẽ: Vnculã: an cõfixũ uis facere. i. utrum cogitas cõplecti: an cõiũgit ĩtelligit: ſatis dixi. Nõ eẽ ſextãtis: Hoc etiã ambigue dictũ ſextãtiſ: dupliciter ĩtelligi põt: nõ ſufficere ſex tãtis: ut ſint diuiſæ hæ dictiones: ſed potuit etiã ĩtelligere ſextãtis. i. hoĩs nullius ꝑcii. Nã ſextãs pars eſt aſſis. Et ſi q̃ritis: & ſiqs ẽ q uelit cognoſcere dicacitatẽ ĩ uno granio cognoſcere poterit. Sed riſus mouẽt alia: Hæc quidẽ ridicula: q̃ ex ambiguo ducũtur ſalſa ſũt: ac litterata. Sed tamẽ alia ridicula magis riſũ mouere poſſũt: q̃ q̃ ex ambiguo ducũtur: niſi forte hoc timebit: ne ĩ aliud ridiculi genus trãſeãt. hic oſtẽdit magis mouere riſũ: qũ ab ambiguo ad aliud ambiguũ trãſit. Maiores: q̃ ambigua. Quãuis inq̃t ambigua ſint ſcita & litterata. i. ĩgenioſi ac lr̃ati hoĩs: nõ tamẽ tantũ riſus mouent quãtũ cætera ridicula. In his enĩ magis ingeniũ dicẽtis admiramur: q̃ ad riſũ cõcitemur. Alia: ꝑterea q̃ ex ambiguo ducũtur. Ambiguũ ꝑ ſe: uidelicet qũ uidemus aliquẽ id qđ dictũ ẽ ĩ aliã ſignificationẽ ducere poſſe: q̃ is q dixerat. Ingenioſi: Nõ qa ſit ridiculoſũ. i. riſu plenũ: ſed qa ĩgenioſi uidetur eſſe poſſe uerbũ: qđ dictũ fuerit in aliã ſignificationẽ trahere q̃ dictũ ſit. Ingenioſi enim uidet: ideo perſeipſũ laudatur ambiguũ: quia nemo niſi ingenioſus facere poterit: ut quod dictũ fuerit ĩ aliud q̃ qđ dictũ ſit intelligatur. In aliud. i. in aliã ſignificationẽ. Sed admirationẽ magis: ſed hoc acumen ingenii in ambiguo magis ẽ admirationis q̃ riſus. Niſi ſiquãdo: ideſt niſi forte cõtigit: ut in eo quod ambiguũ fuerit: aliud quoq; genus ridiculi cõſpiciatur quomodo ante dixi. Quæ genera: ideſt genera quæ ex ambiguo in aliud genus ridiculi tranſeũt: ꝓſequar inquit Iulius. Sed ſcitis eẽ notiſſimũ: Primũ genus ambigui: quod ad aliud ridiculũ tranſit: ẽ qum aliud dicitur: & aliud expectatur: ut uerbi gratia: Qum expectamus ab eo qui loquitur: aliquid & faceta oratione aliter atq; expectatur: rẽ exire ꝑcipimus: tũc nobis error noſter riſũ aliquãdo mouet: & ponit exẽplũ.

nã qđ qbuſcunq; uerbis dixeris: facetũ tamẽ ẽ: re continet: qđ mutatis uerbis ſalẽ amittit: ĩ uerbis habet leporẽ oẽm. ambigua ſũt ĩ ꝑmis acuta: atq; ĩ uerbo poſita: nõ ĩ re: ſed nõ ſæpe magnũ riſũ mouẽt: magis ut belle: & lr̃ate dcã laudãt: ut ĩ illũ ticiniũ: q qũ ſtudioſe pila luderet & idẽ ſigna ſacra noctu frãgere putaret: gregaleſq; qũ ĩ cãpũ nõ ueniſſet: req̃rerẽt: excuſauit ueſpa terẽtius ꝙ eũ brachiũ fregiſſe diceret: ut illđ aphricani: qđ ẽ apud luciliũ: qđ decius unculã: an confixũ uis facere inq̃t: ut tuus amicus Craſſe grauius nõ eẽ ſextãtis. & ſi q̃ritis: is q appellat dicax: hoc gñe maxime excellet: ſed riſus mouẽt alia maiores. ambiguũ per ſeipſũ probat id quidẽ: ut ante dixi: uel maxime. Ingenioſi enĩ uidet: uĩ uerbi ĩ aliud: ac cæteri accipiant: poſſe dicere. Sed admirationẽ magis q̃ riſũ mouet: niſi ſiqñ ĩcidit ĩ aliđ genus ridiculi q̃ gñã ꝑcurrã eq̃dẽ. Sed ſcitis eẽ notiſſimũ ridiculi genus qum aliud expectamus: aliud dicit. Hic nobiſmetipſis

nī error riſū mouet:ꝙ ſi admixtū ē etiā ambiguū fit ſalſius:ut apđ Neuiū:uidet̃ eē miſericors ille: q iudicatū duci uidēs:pcontat̃ ita:q̄ti addictus?mille nūmū: ſi addidiſſet:tm̄modo:ducas licet: eſſet illud genus ridiculi præter expectationē:ſed qa addidit:nihil addo:ducas licet:addito altero ambiguo altero gn̄e ridiculi:fuit(ut mihi qdē uidet̃)ſalſiſſimus:hoc tn̄ eſt uenuſtiſſimū:qū in altercatiōe arripit̃ ab aduerſario uerbū: & ex eo(ut a Catullo ī Philippū)ī eū ipſū aliqd:q laceſſiuit:īfligit̃. Sed qū plura ſint ambigui gn̄a:de qbus ē doctrina q̄dā ſubtilior:attēdere & aucupari uerba oportebit: ī qbus ē ut ea:q̄ ſint frigidiora:uitemuſ. Eteni cauēdū:ne arceſſitū dictū putet̃:permulta tn̄. Alterum genus ē qđ hēt parua uerbi imitatiōnē:qđ ī lr̄a poſitum græci uocāt ἐγ τῶ στοχείω:ut nobiliorē mobiliorē. Catōi uidelicet;cū qdā dixiſſet:eamꝰ deambulatū:& ille qd opus fuit de? īmo uero:qd opus fuit te?ē aūt eiuſdē reſponſio illa:ſi tu &

Error noſter:qa dicimus īter nos:ego crediderā illū aliud dicturū qđ mihi placeret:& nūc intelligo me mea ſpe eē decæptū. Etiā ambiguū.i.ꝑterq̄ ꝙ nobiſ ꝑter expectationē noſtrā cōtigit:ſi alid̃ dictū fuerit:tn̄ ambiguū tūc fiet urbanitas. Vt apđ Neuiū:Didiciſtis apud Ti. Liuiū:quō hic mos erat Romæ:ut q ſoluēdo nō fuiſſēt addicerent̃ fœneratori:cui ſeruirēt:quoad debitū pſoluerēt: & hi Nexi appellabātur. Neuius hic qū uidiſſet Nexū quēdā æris alieni cōuictū duci a fœneratore in ergaſtula(Nā illuc mittebātur ad pſoluēdū)q̄ſi miſericors īterrogauit ab his:quāti æris alieni iudicatus ē iſte reus?Illi rn̄derūt mille nūmis:& ſteterunt expectātes:ut ipſius q ducebatur miſericordia ductus ſe ſpōſorē ꝓ eo fateret̃. Ille rn̄dit nihil addo:ducas licet. Iudicatū.i.dānatum a ꝑtore Duci.ſ.i ergaſtula. Addictus:aſtrictus æris alieni fœneratoribus.Nā addicti dicebātur q ꝑtoris iuſſu qum ſoluēdo non eēnt creditoribus tradebant̃:ut tādiu detinerētur quoad exoluiſſent. aliqñ addictus ſignificat deſtinatū morti. Addicere etiam ē ꝑciū deferre i auctiōe: qū alius alio maiꝰ ꝑciū pollicet̃. Nihil addo.ſ.ad illđ qđ obligatus ē:uel nihil addo.i.plura nō loquor. Addictus mille nūmū: q̄ ad defēſionē: ad accuſationē: ad abſolutionē ptinēt: cōſtruūtur cū genitiuo:ut hoc loco plane uidetis:addictus mille nūmū:ꝓ nummoꝝ. Si addidiſſet.i.rn̄diſſet tm̄modo. Præter expectationē:qa expectabat ille:ut miſericordia ductus ꝓ eo ſponderet:& hic dixit:ducas licet:& ſalſus fuit:qa nihil addidit ultra:niſi qđ dixit:nihil addo:ducas licet. Nā ambiguū eſt:qa poſſumus dicere nihil addo.i.nihil rn̄deo:uel nihil addo æri alieno qđ debet. Hoc tn̄ ē uenuſtiſſimū:q̄uis hoc ambiguū qđ dixit ſit ſalſiſſimū:tn̄ hoc qđ ſupius dixi:& nūc quoq; admonebo uidet̃ mihi aptius ad riſū:qū ex uerbo aduerſarii p metaphorā aduerſarii rīſū arripimus:ſicut illud Catulli i Philippum: Quid latras?qa furē uideo:arripuit p metaphorā. In altercatione:uidelicet i cōtētiōe:qa hæc magis ē cauillatio:q̄ i uerbo:uł ī dicto uerſat̃. Nā altercari ē mutuo iurgia iactare. Ab aduerſario.i.ab eo qđ dixerat aduerſarius uerbū p metaphorā ducit̃. Arripit̃.i.raptim capit̃:ſine ulla excogitatione:qa dāda ē obnixe opa:ne excogitatū uideat̃ qđ rn̄det̃. Infligit̃:īpingit̃. Laceſſiuit:ꝓuocauit. Sed qū plura:Hoc ꝑcæptū gn̄ale ē:ut i quocūq; gn̄e ridiculi a nobis uerba diligēter obſeruāda ſint ut nō uideant̃ a nobis q̄ſita:ſed ultro oblata:ſicut ī dicto Catulli i Philippū. Doctria.ſ. ſophiſtaꝝ q amphibologias tractare ſolēt. Nā ambiguū ē ps dialecticæ:ī q̄ amphibologiæ tractāt̃. Amphibologia.n.nihil aliud ē q̄ ambigue dictū. Aucupari.i.latenter: & callide:& q̄ſi p iſidias iueſtigare. Vt:q̄uis nō oīa dicamus:q̄ offerūtur:neqd iſulſius dicamus:qđ ſophiſtæ facere ſolēt. Sed diligēter aīaduertamus:neqđ dictū fuerit uideat̃ eē q̄ſitū:nō oblatū. Etenim canēdū ē:Poſt hoc ꝑcæptū generale i oībus ambiguis ſeruādū:trāſit ad aliud genus. Eſt aūt eiuſmodi:qđ i mutatione lr̄æ cōſiſtit: & duo exēpla Catonis ponit:q̄ ridicula cōſiſtūt ex ambiguo p mutationē lr̄æ. Nobił Fuluius ciuis Romanus appellabat̃ Fuluius nobilior:& qa leuitatis uitiū ſæpe icurrebat:Cato qū uidiſſet eū: O Fului inqt mobilior magis q̄ nobilior. Alteꝝ genus eſt:& ē duplex. Quidā iuitauerat æq̄lē ſuū:hoc modo:Eamus inqt deambulatū. q iuitatus erat dixit:Quid opus ē de?qa tu dixiſti deambulatū:nūne ſatis fuerat dixiſſe:ambulatū?Cato q tūc ibi aderat:audiuit hos iter ſe colloquētes:& huius ſecūdi orationē excipiēs cōtinuo ait:Quid opus ē te?& qū ille dixiſſet cur: tū Cato:qa tu auerſus:& aduerſus ipudicus es. In quo dicto maxima ē obſcœnitas. Significat.n.ex anteriori:& poſteriori parte muliebria pati. Sed aliqs fortaſſe poſſet Catonē arguere:ꝙ hæc uerba tā ſcurrilia diceret. hac uero excuſatiōe eū defēdemus:ꝙ qū ipſe uir modeſtiſſimus:& tēperatiſſimus eēt:libidinoſū:& ipudicū:atq; itēperantē adoleſcētē:iure:& merito:uel his uerbis rep̄hēdit. Te:qa ſocietas tua nulli ē admittēda. Accerſitū:exq̄ſitū.i.ne ambiguū exq̄ſitū uideat̃ eē:ſed ſua ſpōte potius nobis oblatū: qđ

aduerſus & áuerſus ĩpudicus es:& tamẽ ĩterpretatio nominis habet acumen:qũ ad ridiculũ cõuertas:quãobrẽ ita qs uocet':ut ego nuꝑ Mumiũ diuiſorẽ:ut Neoptolemũ ad Troiã:ſic illũ ĩ cãpo martio nomẽ ĩueniſſe:atq; hæc oĩa uerbo cõtinent'.Sæpe.n.uerſus facete ĩterponit' uelut ẽ:uel paululũ ĩmutatus:aut aliq̃ ꝑs uerſus:ut Satius Scauro ſtomachãti:exquo ſunt nõnulli:q tuã legẽ de ciuitate natã Craſſe dicãt:ſed tacete:qd hoc clamoris qbus mr̃ nec pr̃ ſit':tãta cõfidẽtia eſtis:auferte nũc iſtãc ſupbiã:nã ĩ cælio ſane ẽt ad cãꝫ utile fuit. Tũ illđ Antonii qũ ille a ſe pecuniã ꝓfectã diceret teſtis:& hr̃et filiũ delicatiorẽ:abeũte iã illo:Sẽtin ſenẽ eẽ tactũ.xxx.minis

in littera poſitũ græci uocãt εγ τοστοιχειω. Tamẽ:Quãuis hoc ridiculi genus:qđ ꝑ paruã uerbi mutationẽ fit ſit urbanũ:tamẽ plus urbanitatis habet:tũc qum oſtẽdas alicuius nominis cauſã eẽ ridendã:ſicut fecit Iulius Cæſar:qũ uidiſſet quendã numiũ pueroꝝ corruptorẽ:ita appellauit:o Numi ẽ qđ gaudeas tibi nomẽ ĩpoſitũ fuiſſe diuiſoris.Nã ſicut Pyrrhus ad troiã fortiter pugnãdo nomẽ Neoptolemũ ẽ cõſecutus:ita & tu ĩ cãpo martio nomẽ cõparaſti diuiſoris.i.pueroꝝ corruptoris.Cicero ad Papyriũ petũ plane oſtẽdit in hoc uerbo ineſſe obſcœnitatẽ:his uerbis:Quid eni nõ honeſtũ ẽ uerbũ diuiſor'?At ineſt obſcœnũ:cui reſpõdet ĩtercapedo.Prope tamẽ diuiſores dicebãtur:q in unaquaq; tribu ꝑerãt diuidẽdiſ æqualiter oĩbus:q̃ tribui darẽtur:quos ꝑ largitionẽ corruptores fuiſſe Cicero pro Plãco oſtẽdere uidet' iis uerbis.Sed tu doce ſequeſtrem fuiſſe:largitũ fuiſſe:cõſcꝑſiſſe:tribules decuriaſſe:unã tribũ delige:tu doce qđ debes:ꝑ quẽ ſequeſtrẽ:quo diuiſore corrupta ſit.de iis Aſconius etiã hæc:Verũ legitimos habent oẽs tribus diuiſores ſuos:quos Plautus curiarũ magiſtros ĩ aulularia uocat iis uerbis:nã noſter q ẽ magiſter curiæ diuideret argẽtũ.Dicit ergo queadmodũ Pyrrhus fortiter pugnãdo Neoptolemus dictus ẽ:ita tu pueros corrũpẽdo numi.i.diuiſoris nomẽ es conſecutus. Habet acumẽ.i.nõ ſine acumine fit. Qum ad ridiculũ.i.qũ alicuius nominiſ cauſã oſtẽdis eẽ ridendã. Sæpe eni uerſus:Eſt etiã aliud genus ridiculi:qđ fit qũ uel uerſus talis:qualis ẽ:aut parũ admodũ ĩmutatus:uel oratio interponit' de ea re:qua de agit':nõ ſolũ ambigua facete dicuntur:ſed etiã uerſus facete ĩterponit'. Velut ẽ.ſ.ut ẽ a poeta ſcꝑtus. Vel paululũ:uel ſi nõ ita.ſ.his uerbis ut eſt ſcriptus a poeta. Aut aliqua pars:uel ſi nõ ponit' uerſus ĩteger:alia pars uerſus:dũmodo cõueniat rei đ qua agit'. Vt ſatius Scauro ſtomachãti:Negligẽtia hiſtoriæ facit hũc locũ uideri obſcuriorẽ.Cæterũ ita res ſe habet.Varrus hiſpanus tribu.plæ.legẽ tulit:ut quæreret' ĩ eos:quoꝝ ope cõſilioue italici ſocii cõtra populũ romanũ arma ſũpſiſſent.Varrus tri.plæ.q hãc legẽ tulerat:ut gratificaretur.L.Cepioni:cuius inimicus erat Scaurus:ipſũ ad tribunal ſuũ adeſſe iuſſit.Scaurus qũ nõ dũ a morbo leuatus eẽt:amicis diſſuadẽtibus:ne uellet ĩ ea ualitudine & ætate ĩ inuidiã ppl'i ĩcidere.Ille accerſitus ꝑ uiatorẽ:nobiliſſimis iuuenibus innixus ĩ foꝝ ꝓdiit:& accæpto dicẽdi loco ſtomachãs hæc uerba dixit:Qu.Varrus hiſpanus dicit.M.Scaurũ ꝑ̃ncipẽ ſenatus ſocios in arma cõuocaſſe.Id Scaurus ꝑ̃nceps romanus negat:teſtis ẽ nemo.Vtri uos quirites credere oportet ſatius'?Neuii hũc uerſũ ĩterpoſuit:Tacete:qd hoc clamoris'?Quibus nec mater:nec pater ẽ:tãta cõfidentia eſtis.Auferte iſtã ſuperbiã:q uerſus in nobilitatẽ cõpoſitus ẽ.Nã totũ illud:qbus nec mater:nec pater ẽ:ſignificat nobiles eẽ.Hos enim qbus nec mater:nec pater erat:terra natos fingebãt.Sicut etiã Liuius noſter oſtẽdit in ꝑ̃fatione operis ſui:ꝓlem e terra natã mentiẽdo.Ci.etiã.Cn.Octauius:an.C.Cornelius tuus quidẽ familiaris ſũmo genere natus terræ filius. Craſſe:Hic.L.Craſſus de quo loq̃tur & Mutius cõſules:qũ ſũma cupiditate urbiſ Romæ tenerẽtur italici populi:& ob eam rem nõnulli eoꝝ ſe pro ciuibus gererẽt:neceſſaria lex uiſa eſt:quæ id eos uetaret.Erat autẽ lex de regũdis ĩ ſua ciuitate ciuibus.hãc ergo Craſſus & Mutius rettulerũt:quæ ita inſcribebatur:ut ait Cicero:Legẽ liciniã:& mutiam de ciuibus regũdis uideo cõſtare inter oẽs:quã duo cõſules omniũ:quos uidimus ſapiẽtiſſimi tuliſſent:nõ modo inutilẽ ſed ꝑnicioſã fuiſſe reip. De ciuitate:Vt ad ſuæ cuiuſq; ciuitatis ius ciues redigerẽtur:ut in hoc iudicio Scauri:qui ꝓductus erat a tribuno ad populũ:eo ꝙ ſocios ad arma cõuocaſſet:qui ciuitatẽ romanã quærebãt.i.qui ſe ciues romanos fieri cupiebant:ideo ex hoc iudicio natã nõnulli dicũt exiſtimare hanc legẽ Craſſi de ciuibus in ſua ciuitate regũdis. Satius ꝓprium nomẽ eſt. Tuam legẽ.i.legẽ de regundis ciuibus in ſuis ciuitatibus. Nam in cælio:Hoc quidẽ facete dictũ fuit contra nobilitatẽ Scauri & cæteroꝝ qui aderant.Sed hoc qđ ſequitur.i.tunc hic uerſus:quẽ in cauſa dixiſti:ẽ eiuſmodi:Cælius:cui filius erat parũ ꝓbatæ:ac luxurioſæ uitæ teſtis ꝓductus erat in meretricẽ:quæ adoleſcẽtes expilauerat. Qum igit' hic in iudiciũ ꝓductus eẽt ita rñdit ſe ꝓbe ſcire:ꝙ pecuniã illã accæpiſſet:ꝙ uidelicet a ſe ꝓfecta eẽt:quæ qũ dixiſſet continuo abiit:& qũ diſcederet Antonius uerſũ illũ Terentii ĩterpoſuit:Sentin ſenẽ eſſe tactũ triginta minis?

In hoc genus cõiiciuntur.i.in hoc genere ridiculi qđ fit per uerbũ facete dictũ cõtinẽtur & ꝓuerbia:uidelicet quæ uulgo dicũtur:& unius ꝓuerbii ponit exẽplũ:qđ eſt eiuſmodi:Quidã noĩe Aſellus ciuis romanus oſtẽtatione quadã gloriabat̃:ꝙ oẽs ꝓuincias ſtipẽdia merẽdo pagraſſet.i.nullã ꝓuinciã popłi romani eẽ:in qua ipſe ſtipẽdia nõ meruiſſet(Erat autẽ hic obtuſi igenii:& ſenex admodũ)qđ qũ audiret Scipio reſpõdit:Agas Aſellũ:uidelicet pelle nudãdũ:& hoc iõ dicebat:qa nõnulli ſũt iuuenes: q uiribus mł̃tũ ualuerũs:ſenes aũt nihil oĩno nec uiriũ:nec cõſilii habẽt:quẽadmodũ Aſellus iuuenis & ipſe multa onera & labores fortiter tulit:qũ Senio aũt cõfectus eſt:nihil ĩ ſe boni habet niſi pellẽ.igit̃ hoc ꝓuerbiũ dici ſolet ĩ obtuſos ſenes:q in iuuẽtute ſua ſe maxima faciora edidiſſe gł̃iant̃.

In hoc genus cõiiciũtur ꝓũerbia:ut illud Scipionis:qũ aſellus oĩs ꝓuincias ſtipẽdia merẽtẽ ſe pagraſſe gloriaret̃ agas aſellũ & cætera.Quare ea quoq;(qm̃ mutatis uerbis nõ pñt retĩere eãdẽ uenuſtatẽ)nõ ĩ re:ſed ĩ uerbis poſita ducãtur.Eſt aũt ĩ uerbo poſitũ:nõ ĩſulſũ genus ex eo:qũ ad uerbũ nõ ad ſnĩam rẽ accipe uideare.Ex quo uno gñe:totus ẽ tutor mimus uetus oppido ridiculus. Sed abeo a mimis tãtũ genus huius ridiculi ĩſigni aliq̃ & nota re notari uolo.Eſt aũt ex hoc gñe illud quod tu Craſſe nup ei q rogaſſet:nũ tibi moleſtus eẽt futurus ſi ad te bene ante lucẽ ueniſſet: tu uero inqſiſti moleſtus nõ eris.Iubebis igit̃ te inqt ſciſcitari:& tu certe negaras te moleſtũ futurũ.Ex eodẽ hoc uetus illud ẽ qđ aiunt maluginẽſẽ illũ.M.Scipionẽ:qũ ex cẽturia ſua renũciaret acidinũ cõſulẽ: præcoq; dixiſſet:dic de.L.Manilio: uirũ bonũ inquit:egregiũq; ciuẽ eſſe arbitror.Ridicule etiã illud.L.Portius Naſica cẽſori Catoni:qũ ille ex tui animi ſentẽtia tu uxorẽ habes? Nõ hercule inqt ex mei animi ſentẽtia.Hæc autem frigida ſunt:aut tum ſalſa:

In hoc genus.ſ.ridiculi qđ ĩ uerbo cõſiſtit:uel qđ ad uerſuũ interpoſitionẽ ptinet. Aſellus:nomẽ ꝓpriũ ciuis romani. Merẽtẽ.i.rẽ militarẽ exercẽtem:ut apud Iuue.Aere merent paruo.i.militant. Quare ea quoq;:Et hæc ridicula q̃ ad uerbũ:uł ad uerſũ ĩterpoſitũ:ꝓuerbia interpoſita ſpectãt:ridicula ĩ uerbo dicũtur eẽ:& nõ ĩ re: qa ſi uerba minueriſ nõ retinẽt eãdẽ urbanitatẽ quã hẽbãt. Eſt etiã ĩ uerbo poſitũ:Dicit etiã genus ridiculi eẽ: qũ ſnĩam referas ad uerbũ nõ ad rẽ:nõ ĩprobãdũ: ſed mimis idoneũ magis q̃ oratori.& hoc gñe mimicũ quendã uerſũ dicit plurimũ ualere:igit̃ dicit ex hoc gñe exẽpla mimis nõ oratori ſumẽda.Nos.n.oratoria agimus nõ mimica. Nõ ĩſulſũ:ĩmo urbanũ. Ad uerbũ.i.ſecũdũ uerbũ. Tutor:nomẽ mimi.

Ex quo uero gñe:uidelicet qũ rñſũ accipit̃ ad uerbũ:nõ ad ſnĩam. Tutor mimus:ĩ hoc gñe totuſ uerſat̃ tutor mimus. Oppido:ualde ſignificat:ut ſæpe didiciſtis apud comicos.Qum.n.agricolæ ueniẽtes ad urbẽ q̃rerent:q̃ fœcũditas ĩ agriſ eẽt:ĩterrogati rñdebãt oppido:ſignificabãt bonã fœcũditatẽ eẽ:q̃ uel oppido ſufficeret:nõ ſolũ agro:ſed etiã oppido:& ĩde cõſuetudo ĩoleuit:ut oppido ſignificaret ualde. Oppido:qa ſolẽt frequẽter uti hoc gñe ridiculi:qđ nõ ad ſenſũ:ſed ad uerbum accipit̃. Ab eo:tutore mimo: ac ſi dicat mimi a mimis exẽpla:nos a Craſſo:& ab aliis oratoribus exẽpla ſumamus. Nõ ĩſulſũ.i.uenuſtiſſimũ ſit hoc genus ridiculi. Inſigni.i.uolo a mimis ſumere ĩſignis:notæq; rei exẽplũ:& ꝙ mimis hoc ridiculi genus magis cõueniat q̃ oratoribus exẽplũ põit. Eſt aũt ex hoc gñe illud:Quidã q̃ſiuit ex Craſſo:dic mihi Craſſe:Si ad te añ lucẽ uenero:moleſtꝰne tibi ero? Tũ ille:nõ eris moleſtus.Ille rñdit:Te igit̃ ſuſcitari iubebiſ;& hoc rñſũ dedit:q̃ſi dixiſſet ꝙ moleſtus eẽt. Ex eodẽ hoc uetus illud:Nũc aliud exẽplũ ponit:Scipio maluginẽſis ex tribu ſua Acidinũ cõſulẽ qũ renũciaret.Tũ pco dic mihi Scipio:Quid cẽſes de.L.manilio? utr̨ tibi uideat̃ cõſul creãdus:nec ne? Tũ ille:Egregius bonuſq; uir mihi eẽ uŕ.Rñdere.n.debebat:aut ẽ creandus:aut nõ creãdus. Ex cẽturia ſua.i.ex ſuæ claſſis cẽturia:ĩ q̃ poſitus erat cẽſor. Præco:q perat ſuffragiis dixiſſet:nũqd cẽſes cõſulẽ eẽ creãdũ? Ciuẽ eẽ arbitror:Nõ declarauit uerbis ſuis nũqd illũ creãdũ eẽ cẽſeret:an nõ:& iõ riſus ẽ motus his q aderãt:ꝙ nõ ad ſnĩam illius q ĩterrogauerat rñdiſſe uideret̃. Ridicule etiã illud:Hoc quoq; ridiculũ eiuſmodi ẽ:qđ.L.portius naſica Catoni cẽſorio dixit q ſui uillici filiã duxit uxorẽ.Cato maior qũ admodũ ſenex eẽt filiã uillici ſui duxit uxorẽ.& qũ eẽt ĩ cãpo martio dixit Portius:hẽs inqt uxorẽ ex tua ſnĩa.Tũ Cato:nõ hercle inqt.Ille ĩtelligebat hẽs ex tua ſnĩa.i.quã maxĩe uolebas.& Cato rñdit:Nõ hercle inqt habeo uxorẽ mihi cõſentiẽtẽ.i.male morigerã. Hæc aũt frigida:Eiuſmodi dicta quor̨ ſnĩa accipit̃ ad uerbũ:nõ ad rẽ:partim frigida:parti ſalſa ſũt.Salſa qũ pter expectationẽ dictũ ẽ:ſicut hæc oĩa:q̃ ſupra memorauit:ſed ſi huic dicto rñderet: ſicut expectabat ĩterrogator:nullã ĩ ſe feſtiuitatẽ haberet. Frigida.i.uulgaria & obtuſa.

Aliud:q̄ reſpōdet. Natura enim nos ut ante dixi:At qū p̄ter expectationē noſtrā aliq̄d rn̄det:nō
poſſumus facere qn naturaliter moueamur ad riſū:ſicut de fœneratore illo:q ſeruū ducebat i erga
ſtula:nihil addo:ducas licet. In uerbis:nō ſolū i uerbis ridicl̄a poſita ſūt:& uerbis q̄ ſupradiximus
ſed etiā q̄ ſiūt ex imutata oratione:aut ex unius trāſlatione:aut ex iuerſione uerboꝝ. Ex imutata
oratione:qū oratio reſpōdētis nō mutat̄ ab oratione iterrogātis:uel unius:uel pluriū uerboꝝ. Ex
imutatione:Vt olim ruſca.M.Pinarius legē ferebat de annalibus:uidelicet de libris:ubi geſta ppl̄i
romani cōtinebant̄:ut i his
diligēter ſcriberent̄:qū non
nulli cōtradixiſſēt ei.Ille au
tē iratus qum male oibuſ di
xiſſet:tūc Seruilius:Dic mi
hi Ruſca nō mihi etiā male
dixeris:ſi tibi contradixero
Tū ille:Sicut ſemētē feceris
ita metes:qa ſi cōtradicēdo
maledixeris:male audies. ē
aūt ſementis ipſa ſatio. Ex
trāſlatione:Scipio Aphrica
nuſ ille ſupior:qū Carthagi
nē tributariā populo roma
no feciſſet:ab oibus ciuitati
bus:q̄ populo romano cō
fœderatæ erāt honores me
ruit.Inter cæteros Corithii
pollicebātur ſe ſtatuā hono
ris gr̄a poſituros:ubi eſſent
cæteroꝝ iperatoꝝ. Rn̄dit
turmales.i.uulgares ſtatuæ
i.q̄ i ordie alioꝝ poſitæ ſūt:
ſibi diſplicere:ac ſi diceret:
ſe nolle ſtatuā ſuā i cæteraꝝ
ordine poni:ſed i aliquo ce
lebriori loco ſeorſū ab aliis
qū ipſe oium iperatoꝝ p̄ſtā
tiſſimus eēt.ē trāſlatio a tur
mis equitū.i.ab ordine eq
tū:q ſocii & coniuncti ſunt.
Inuertūtur:Modo docet:
quō iuerſione fieri poſſit ri
diculū.Craſſus apud Perpē
nā iperatorē defēdebat Aculeonē accuſatū apd̄.M.p̄torē.cōtra hūc dicebat.L.Lælius Lamia ꝓ gra
cidiano quodā amico ſuo:hic aūt Lamia erat deformis corpe.qū Craſſus dicere cœpiſſet:hic ſæpe
orōnē eius iterpellabat.Craſſus qū bis terq; huius Lamiæ iportūitatē ſuſtinuiſſet:tādē idignatus ait
Audiamus inqt pulchellū pueꝝ.riſus cōtinuo motus ē.Tū Lamia:Nō potui mihi formā fingere:i
geniū potui.Tū ille:audiamus inqt diſertū:& tūc multo maior riſus cōſecutus ē. Qui.ſ.L.Lamia.
Ingeniū:qa etiā ſi corpus ſit deforme:tn̄ igeniū ē optimū. Mlto.ſ.q̄ antea:qa ſicut deformis erat
ita icōptus:icultus:& idoctus i loquēdo erat. Sūt etiā illa uenuſta:quēadmodū ex ambiguo dixit
duci eoſdē locos ioci:& ſeueritatis:& multa exēpla demōſtrauit eodē modo fieri i his ridiculis q̄ ſu
pra memorauit:qa plærūq; ioco:plærūq; ſerio dicere poſſumus. Vt i grauibus.i.eoſdē locos io
ci & ſeueritatis eē. Ornāt igit̄:Nūc aliud genus ridicl̄i tractat̄:qd̄ fit ex uerbis cōtrarie relatis:qum
aliqd dictū fuerit:& e cōtrario rn̄det̄:in quo nō ſolū ē q̄dā q̄ſi refutatio dicti:ueꝝ etiā faceta nōnūq̄
& ꝑurbana:ſicut exēplo patebit. Igit̄:qn̄quidē una eoꝝ ē rō:q̄ tā ridicule q̄ ſeuere dicunt̄. Quod
idē:In hoc inqt dicto duæ uirtutes iſūt:unū qd̄ ornat orōnē:alteꝝ qd̄ nō ſolū ornat:ſed facetā & ur
banā reddit orationē. Vt Seruius ille galba:Seruiuſ galba cū Scribonio tr.pl.litē hēbat:ſed ꝓ Scri
bonio Libo dicebat.Ergo libo cōditionē fecit.L.galbæ daret iudices quos uellet.Ille iudices iuenit
familiares ſuos:cū q̄bus ſæpe cœnitare ſolebat:& qa cōbibones:& ſodales iudices tulerat galba:q
ꝓ Scribonio tri.pl.dicebat:ita i eū iocatus ē:qn̄ de triclinio exibis̄:ubi uidelicet cū familiaribus cœ
nitare ſolebat:ac ſi diceret:nec i iudicio qdē obliuiſci potes cōbibonū tuoꝝ.Tum ille:Ego inqt exi
bo de triclinio:qū tu de alieno cubiculo exibis.i.qum tu alienas uxoreſ attrectare deſiſtes.& ita ille

qū aliud ē expectatū: natura enī nos(ut ante dixi)nr̄ de
lectat error: exquo qū quaſi decæpti ſumus expectatio
ne:ridemus.In uerbis aūt illa ſūt:q̄ aut ex imutata ora
tione ducunt̄:aut ex unius uerbi trāſlatiōe:aut ex iuer
ſiōe uerboꝝ.ex imutatiōe:ut olī tuſca qū legē ferret an
nalē diſſuaſor.M.Seruilius:dic mihi inqt.M.pinnari:
nū ſi cōtra te dixero mihi male dicturus es:ut cæteris fe
ciſti̇:ut ſemētē feceris:ita metes inqt.Ex trāſlatione au
tē:ut qū Scipio ille maior corinthiis ſtatuā pollucētib⁹
eo loco ubi alioꝝ eēt iperatoꝝ:turmales dixit diſplicere
Inuertūtur aūt uerba:ut Craſſus apud.M.ꝑpennā iu
dicē ꝓ aculeone:qū diceret:aderat cōtra aculeonē crati
diano.L.helalius Lamia deformis ut noſtis:q qū iter
pellaret odioſe: audiamus iqt pulchellū pueꝝ Craſſus
qū eēt ad riſū:nō potui mihi iqt Lamia formā ipſe fin
gere:igeniū potui.Tū hic audiamus inqt diſertū:mul
to etiā ad riſū ē uehemētius.Sūt etiā illa uenuſta:ut in
grauibus ſn̄iis:ſic i facetiis. Dixi enī dudū materiē aliā
eē ioci:aliā ſeueritatis.Grauiū aūt & iocoꝝ unā eē ratio
nē.Ornāt igit̄ i p̄mis orationē uerba relata contrarie:q;
idē genus ē ſæpe etiā facetū:ut Seruius ille Galba:qū.L
ſcribonio iudices.Tr.pl.ferret familiares ſuos:& dixiſ
ſet libo:qn̄ tādē Galba de triclinio tuo exibis̄:qū tu iqt

ĩntẽperãtiã obiecerat:hic p iocũ adulteriũ. De tricinio.i.de cõpotatione.Nã apud antiquos hæc consuetudo erat:ut ſtratis tribus toris epularent. De cubiculo.i.de cubili qũ alienas uxores attre ctare deſiſtes.ĩ cubiculo.n.cubile ẽ. A quo gñe:dicit huic gñi:qđ ſupius dictũ ẽ:ſiſe eẽ hoc qđ ſeqt. Glaucia iocat ĩ Metellũ:Villã ĩ tyburte habes:cohortẽ ĩ palatio. Cohors:Varro de lingua latina ex ponit etymologiã cohortis.dicit enim:Cohors qđ ut ĩ uilla ex pluribus tectis cõiungit:ac quoddã fit unũ:ſic his ex manipulis copulat.cohors qdẽ ĩ uilla ꝙ circa eũ locũ pecus coercet. Villã ĩ tybur te:obiiciebat ei factionẽ: ꝙ diceret cohortẽ militũ ĩ pa latio cõtineri edicto Metel li:quotiẽſcũq; uellet & ſedi tiones facere.

de cubiculo alieno. A quo gñe ne illud qdẽ plurimũ di ſtat:glaucia metello uillã ĩ tyburte hẽs:cohortẽ in pala tio. Ac uerborꝝ qdẽ gña q̃ eſſent faceta:dixiſſe me puto: rerũ plura ſũt:eaq; magis(ut dixi añ)ridẽt: ĩ qbus ẽ nar ratio:res ſane difficilis. Expmẽda enĩ ſũt:& ponẽda ante oculos ea q̃ uideant eẽ ueriſimilia: qđ ẽ ꝓpriũ narratio nis:& q̃ ſũt qđ ridiculi ꝓpriũ ẽ:ſubturpia:cuius exem plum ut breuiſſimũ ſit:ſane illud: qđ ante poſui Craſ ſi de mẽmio:& ad hoc genus aſcribamus ẽt narrationes apologoꝝ. trahit etiã aliqd ex hiſtoria:ut qũ Sex. titius ſe caſſãdrã eẽ diceret:multos inqt Antonius poſſũ tuos aiaces oileos noĩare. Eſt etiã ex ſimilitudeĩn: q̃ aut colla tionẽ hẽt:aut tanq̃ imaginẽ collationis:ut ille gallus olĩ teſtis ĩ piſonẽ:qũ ĩnumerabilẽ magio præfecto pecuniã dixiſſet datã:atq; Scaurus tenuitatẽ magii redargueret. Erras inqt ſcaure:ego enĩ nõ magiũ cõſeruaſſe dico:ſed tanq̃ nudus nuces legeret:ĩ uẽtrẽ abſtuliſſe:ut illud. M Cicero ſenex:huius uiri optimi nři familiaris pater:nřos

Ac uerborũ qdẽ:Nũc trãſitione utit oñ dẽs qbus ď rebus dixerit:& qbus de rebus dicturus ſit. dixi de facetiis q̃ ĩ uerbo cõ tinẽtur:nũc de his q̃ ĩ narra tione cõtineant dicã. Eaq;: q̃ re cõtinent. Magis: q̃ ea q̃ añ dixi. Res ſane diffici lis:ĩ his ridiculis:q̃ re cõtinẽ tur duo difficilia ſũt. Primũ qa oportet narrationẽ ueri ſimilẽ eẽ.ſecundũ ꝙ eãdem oportet ſubturpẽ hře nõni hil latentis turpitudis. Nã ſi plane:& apte eẽt turpis:ur banitatẽ nõ hřet. Expmẽ da:exponẽda auditoribus. Subturpia.i.q̃ latentẽ hñt turpitudinẽ:qđ eſt ꝓpriũ ri diculi. Subturpe.i. latenter turpe:qñ id qđ natura tur pe ẽ:uerbis tñ honeſtis dicit

Veriſimilia.i.ea quæ ſumimus ſi uera nõ ſũt ſaltẽ ſint ueriſimilia. Cuius exẽplũ:Exẽplũ huius ri diculi:qđ narratione cõtinet:ſufficiat illud qđ ſupius de Mẽmio dixi:q morſu Largii Lacertũ dila cerauerat.nã exẽplo illius alia quoq; nobis fingere poſſumus. Exẽplũ.ſ.ridiculi:qđ ẽ ĩ narratiõe. Et ad hoc genus:ſed ad narrationes ridiculi:q̃ fingũtur:pñt etiã adiũgi narrationes fabulaꝝ:q̃ ſũt nec ueræ:nec ueriſimiles:ut fabulæ Eſopi de leone:de uulpe. Apologi ſũt fabulæ:ĩ qbus bruta aĩa lia ĩtroducũtur loq. Trahit ex hiſtoria:nõnunq̃ etiã hiſtoria poterit tibi ridicla ſubmiſtrare. Vt qũ Sextus titius:Nota ẽ hiſtoria quõ capta Troia Aiax oileus ĩ tẽplo Mineruæ Caſſãdrã uiolauit: quapropter pœnas dedit. Irata.n.dea ipſũ fulmĩe ad ſaxũ capharæi mõtis affixit.ſed qũ ſignificare uellet Sextus Titius ſe diuinare ĩſidias q̃s aduerſus ſe fabricarẽt dixit Caſſãdra ſũ.i.diuino.tũ Anto nius:Et ego noĩare poſſũ mltos Aiaces oileos. Sex. Titius dicebat ſe eẽ Caſſãdrã:hoc ẽ diuiare quẽ admodũ Caſſãdra q̃ denũciauit bellũ troianũ. Hoc qũ audiſſet Antonius:Recte inqt te Caſſandrã appellas. Nã cogſco multos tuos aiaces oileos:q te ſtuprauerũt:queadmodũ oileus Aiax dicit Caſ ſãdrã ĩ tẽplo palladis uitiaſſe:ipſi uero ſtupꝝ obiiciebat. Collationẽ.i.cõparationẽ.iter collatõnẽ & imaginẽ collationis hoc ĩtereſt:qa collatio ẽ reꝝ q ueræ ſũt:imago aũt q̃ nõ ſũt:ſed eẽ pñt. Vt il le Gallus:Gallus teſtis ꝓductus ĩ Piſonẽ:q accuſabat repetũdaꝝ:hoc modo arguebat:ꝙ Magio ꝑ fecto ſucceſſori ſuo pecuniã maximã dediſſet:ne iniurias ſocioꝝ ad ſe delatas apiret. Sed Scaurus: q Piſonẽ defẽdebat:ita argumẽtabat:ꝙ diceret illũ ĩopẽ & tenuẽ eẽ:nec ꝓpterea uerĩſile uideri:ut q̃ ĩopia & pauptate extrema laboraret tãtã pecuniã accæpiſſet. Tũc Gallus ſubiecit:Falleris iqt Scau re. Nã nõ dico eã pecuniã Magiũ cõſeruaſſe:ſed ĩopẽ oĩa cõſũpſiſſe. Ita inqt de tenuitate Magii diſ putas:q̃ſi dixerĩ pecuniã ſibi datã cõſeruaſſe:qũ eas deuoraſſe dicã:queadmodũ q nudus nuces col ligit:nõ habẽs ubi reponat:eas ĩ uẽtrẽ mergere ſolet. Vt illđ. M. cicero ſenex:Hoc loco. M. cicero Ciceronis př uoluit neqtiã græcoꝝ p ſĩlitudinẽ mordere. Dixit.n.eos q optime græce ſcirẽt eẽ ſy ros uenales. Nã ſixi ipſi ppli aſiæ p ſe ĩprobi ſũt:ſed ĩprobiores efficiunt diu cũ græcis uiuendo. Nã qũ optime græce ſciũt:deteriores ſũt:ſicut etiã dicebãt de romanis ſiles eẽ ſeruoꝝ ſyroꝝ:qa queãd modũ ſyrica ſeruitia cõſuetudine græcoꝝ ſe ipſis deteriores efficiunt:ita romanos ignauos effici:ſi græcã linguã ꝓbe tenuerint.i.ſi cõſuetudinẽ cũ græcis habuerint. Nã nemo pegrinã linguã diſcere

hoīes ſyroꝝ uenaliū ſimiles eē:ut qſq; optime græce ſci ret:ita eē neqſſimū. Valde aūt ridenť etiā imagīes : q̄ fe re ī deformitatē:aut ī aliqď uitiū corporis ducūtur: cū ſimilitudine turpioris:ut meū illud ī Helmiū Manciā iā oſtēdā cuiuſmodi ſis. Qum ille:oñde q̄ſo : demōſtra ui digito pictū gallū ī mariano ſcuto cimbrico : ſub no dis diſtortis:eiecta lingua:buccis fluētibus. Riſus eſt cō motus nihil tā Mācie ſimile uiſū ē:ut qū teſtio penario mētū ī dicēdo ītorquēti:tū ut diceret:ſiqd uellet:ſi nu cē fregiſſet. Etiā illa q̄ minuēdi:aut augēdi cā ad incredi bilē admirationē efferunť:uelut tu Craſſe ī cōcione:ita ſibiipſi magnū uideri Mēmiū:ut ī foꝝ deſcēdēs : caput ad fornicē fabii demitteret. Ex quo gñe etiā eēt illud idē qď Scipio apud numātiā qū ſtomachareť cū. C. Metel lo dixiſſe diciť:ſi qntū pareret mater eius aſinum fuiſſe pariturā. Arguta etiā ſignificatio ē:qū parua re:& ſæpe uerbo res obſcura & latēs illuſtrať:ut qū. C. Fabritio. P Cornelius hō ut exiſtimať auarus & furax:ſʒ egregie for tis & bonus īperator:grās ageret:qď ſe hō inimicus cō

pōt:niſi diu ī eoꝝ ciuitate uerſatus fuerit:quoꝝ linguā optime tenet. Vt qſqʒ optime.i.ut qſqʒ diu cū græcis uixiſſet. Valde aūt ridētur etiā imagines:ſed hoc ridiculi genus ē pulcherrimū:qď etiam breuiſſimū ē. Valde:nō ſolū rideť q̄ ex ſilitudie q̄dā collationē hñt:ſed etiā q̄ de deformi alicuiꝰ uitio ī deformius trahūtur. Corporis:iō dixit corporis:qa ſupiora uitia ī aīo uerſanť: ſed hoc qď ſeqtur ī uitio corporis cōſiſtit. In deformitatē:deformitas ē turpitudo corporis. Vitiū:ut cæcitas uel claudicatio. Vitiū aī potius ē q̄ corporis:ut placet Venuleio:ueluti ſiqs mēdax ſit:ludoſqʒ:aut ta bulas ſtudioſiuſ uelit ſpecta re. Modeſtinus uero ait uiti um eē ꝑpetuū corporis īpe dimētum:ueluti ſi luſcus ſit Morbū aūt eē tpalē corpis ī becillitatē. Cū ſilitudie tur pioris.i.qū alicuiuſ hoīs tur pitudinē cū maiori aliq̄ tur pitudīe cōparas.i.qū turpis imago ī turpiorē ſilitudinē trahiť. Vt meū illud in hel miū.i.ut ego Iulius cæſar io catus ſū ī Helmiū. Cæſar cū Helmio mācio litē habebat & qū acrius obſtaret Cæſar iratus iā inqt oſtēdā q̄lis es: Credebat Helmius Iuliū ap tuꝝ flagitia:rñdit oñde q̄ſo Tūc Cæſar oībus ibi aſtāti bus ſcutū oſtendit quo uſus erat Marius cimbrico bello in quo gallus qdā depictus erat uinculoꝝ anguſtia de ſtortus:q ꝓ nimio dolore li guā eiecerat:& labia ꝓfude rat. Gallū.ſ.captiuū. Ci brico:quo uſuſ fuerat aduer ſus cimbros. Diſtortis:re uinctis. Buccis fluētibus.i.labiis ꝓminētibus. Nihil tā Mācio ſiłe:q̄ gallus ille. Vt qū teſtio pena rio:Teſtius qdā penarius hoc uitio laborabat:ut mētū qū loq̄reť itorq̄ret. Tū Cæſar:ꝓus frāge nu ces:deinde loq̄re:turpitudinē cū maiori turpitudīe cōparauit. Vt diceret ſiqd uellet.i.ꝓus nucem frāgeret:deinde loq̄reť. Etiā illa q̄ minuēdi:Nō ſolū q̄ ſupradiximus uenuſta ſūt:ſed ea etiā q̄ dicū tur ꝑ hypbolē. Nā ea afferūt nō nihil feſtiuitatis qū ī tpe dicūtur:& exēplū pōit cuiuſdā Mēmii:q ſe adeo magnū putabat:ut qū ꝑ arcū trāſiret fabii:īclinaret caput. Ita ſibiipſi magnū uideri Mēmiū Mēmius inqt adeo ſe magnū eē exiſtimat:ut qū ꝑ fornicē fabii trāſit caput īclinet. Ad fornicē.i.ad arcū triūphalē:quē Fabiuſ ad memoriā reꝝ geſtaꝝ cōſtrui fecerat. Illa.ſ.ſūt ridicła. Velut tu Craſ ſe:Sic Craſſus augēdi cā dixit ī iudicio:quotiēſcūqʒ ī foꝝ deſcendit ad Fabii fornicē caput demittit. hæc uerba dicebat illudēs ianē ꝓceritatis głiam Mēmii. Ad fornicē.i.ad arcū ī memoriā reꝝ geſta rū Fabii fabricatū. Adhuc etiā romæ nōnulli eiuſmodi arcus extāt. Demitteret:īclinaret. Ex quo gñe ēt:Scipio ꝑ hypbolē hebes momordit īgeniū dicēs:Si qntus tibi partꝰ ſuccederet etiā tardioris īgenii futurus es:adeo hebes īgeniū tuū ē:ac ſi diceret:qū tu q̄rtus adeo obtuſi īgenii ſis:ſi qntū pari tura eēt mr̄ tua:ꝓfecto aſinū pepiſſet. nā ex oībus fr̄ibus ipſe Metellus q̄rtus tardiori erat īgenio:ut ſi qntus ſeq̄reť tardiori futurus eſſet. Obtuſi:qū aliquē obtuſi īgenii oñdere uolumus:aſinū appel lare ſolemus:ut Iuue. Sed culpa doctoris.ſ.arguiť:ꝙ læua ī ꝑte mamillæ Nil ſalit arcadico iuuē.i. aſinino. Scipio.ſ.æmilianus inferior. Ex quo gñe:qď ꝑ hypbolē ridiculū facit. Stomachareť.i. iraſcereť. Si qntū:q̄nquidē ex oībus fr̄ibus q̄rtus īꝑe tardioris eēt īgenii:ſi qntū mater pepiſſet: aſi nū paritura erat. Arguta etiā ſignificatio:illa etiā ſignificatio:q̄ nō ꝑ hypbolē fit:ſed parua re ſpe ctať uerbo declarať:res obſcœna arguta ē & ſubtilis. Vt qū. Cn. Fabritio. P. Cornelius. P. Corneli us Scipio auaritia laborabat:& peculator erat.i.bonoꝝ publicoꝝ deꝑdator:qū Cādidatus cōſula tū peteret:& bellū graue ac ꝑiculoſū eēt cōtra Carthaginēſes. C. Fabritius cōſulatū ei demandauit. Hic qū ſibi obuiā factus eēt grās ægit:ꝙ q̄uiſ inimicus ſibi eēt cōſulatū demādauerit. Tū ille:Nihil ē qď admireris. Cōpilari.n.malui q̄ uenire.i.cū aliis ciuibus pilari:q̄ uictus uenire ab hoſte. Nam qa belli peritus es:& bellū graue & ꝑiculoſū ē:malui abs te pilari:q̄ ab hoſtibus uendi. Fabritius: q co

mitia habebat ſupioris anni cōſul. Bello magno: ex quo magnā gl'iam cōſeq̄ poſſet. Graui: pi/
culoſo. Cōpilari.ſ.a te uictore cū cæteris ciuibus expilari. Quā uenire.i.uenundari ab hoſte.
Vt Aſello aphricanus: Hoc quoq; ridiculū eiuſdē gn̄is ē. nā uerbis paucis Aphricanus on̄dit q̄ ſcele
ſtus eēt Mumius. Scipio aphricanus iferior cēſurā ægit cū hoc Mumio. Sed qū ſibi ſorte daret' i cēſu
ra collega Mumius: ſicut apd' Valeriū Scipio dixiſſe fert': ſe oīa ex dignitate ppl'i ro. geſtuꝝ: ſi ul' col
legā dediſſet: ul' nō dediſſet: dediſſet unū cēſura dignū: nl' nō dediſſet hūc: qa hic Mumius tāetſi no
bil' eēt & pⁱciuſ tn̄ uitæ erat
minus ꝓbatæ: & iō ineptus
huic mgr̄atui. igit' cēſoria no
ta ciues romanos notabant
hoc modo: q ſenator erat ſe
natu eiiceret: q eques: equū
publicū pderet: q plæbeius
i ceritū tab'las referet: & æra
riuſ fieret: & i albo nō eēt cē
turiæ ſuæ. Ad hæc ciuis nō
eēt tm̄modo ꝓ capite tribu
ti noīe æra pſolueret. Dāna
tus igit' a Scipione Aſellus
erat: & ærarius fact⁹: Mumi
us collega hūc ærariū a Sci/
pione factū ex ærariis dū lu
ſtꝝ cōderet liberauit: ſed eo
anno ciuitas peſtilētia labo
rauit. Qum igit' Scipioni lu
ſtrū iſfœlix obiiceret Aſellus
Rn̄dit Scipio: Nihil ē ꝙ mi
reris luſtrū illd' iſfœlix fuiſſe
Nā a Mumio cōditū ē: q te
ex ærario exemit: ut oſtēde
ret piaculum igēs cōmiſiſſe
Mumiū hoc ipſo ꝙ eum ex
ærariis exemerat. Luſtrū:
appellabat': qa cōpleto qn/
quēnio luſtrabāt ciuitatē: & taurilia ſacra: de ſue: oue & tauro faciebant: taurilia dicebant' a potiore
hoſtia ſacra illa ſūt appellata. Infœlix: qa peſtilētia illa ml'tos ciues Ro. aſſūpſit: & qa pauca ciuiū
romanoꝝ capita cēſa erāt. Exemit: liberauit te a cēſoria nota. Cerites ſcp̄ti erāt nō ciues romani:
ſed tm̄modo i cēſu ponebant': ut tributū pēderēt. Ex ærariis exemit.i.q te ex ig̃minia eripuit: & dā
natione exoluit: q̄ reip. obligatus erat. Tāta ſuſpitio.ſ. hoc uerbū imolauit. Tauꝝ imolauit: idē
ē qd' dixit luſtrū cōdidiſſe. Vrbana etiā diſſimulatio: Nūc aliud genus ridiculi ꝓſeqt': qd' græce iro
nia appellat': qū aliud dicimus: & aliud ſētimus. Ac: ꝓ q̄ ſentias. Vt Lamiæ.ſ. Craſſus dixit audia
mus pulchellū pueꝝ. Qum toto gn̄e.i. tota nā & forma orōis. Seuere: grauiter. Al'r ſētias.i. aliū
ſenſū hēas: q̄ dicas. Cui ꝓ. C. gracchi capite: Hiſtoriā hāc ſæpe diximus: quō. C. gracchus leges fra/
tris ſui excitare uoluit: eūq; .L. opimius facto grege bonoꝝ ciuiū pſecutus ē donec i pōte Miluio de
prehēdit: & occidit. Edicto aūt p̄miū ꝓpoſuerat: ut q caput ad ſe ferret: tātū auri accipet. qū igit' Sci/
pio ꝓfecturus eēt i aſiā: & ab eo peteret ſcæuola: ut ſe cū ipo i aſiā duceret: dixit: neſcis qd petas. Nā
ſi romæ māſeris: tāta ē ml'titudo ſeditioſoꝝ hoīum: ut magnā pecuniā cōſeq poſſis. Ad maximas
pecūias.ſ. occidēdo eos: ut ꝓ capitibus tātūdē auri repēdat'. In hoc gn̄e: dicit i hoc gn̄e ridicl'i adeo
p̄ſtātē fuiſſe Scip. aphricanū iferiorē: ut certo noīe ironiā ipſā: & nō ironicū: ac ſi diceret nō ironicū
ſed κάτ'αεμφάσιν.i.p exp̄ſſionē ironiā ipſā appellet. In ānalibus.i.i hiſtoriis ſuis: q̄s ſcp̄ſit d' reb⁹
geſtis. Annales.n. dicebāt': i qb⁹ ānua geſta cōtiebant'. Græco uerbo: qa αρογευω græce: latīe nihil
alid' ſig̃t: niſi al'r dico: & al'r ſētio. Sed ut ferūt: qd' hic de aphricano ſētit: idē de Socrate legit'. Nā i
oībus opibus ſuis Plato itroducit Socratē loq p ironiā: ſicut legimus i libris de repub. ubi cū Traſi
macho diſputat: & itidē ubiq; itroducit' ironice multa dicere. Qui melius hoc norūt: q̄ſi ſe nō ual
de doctū l'ris græcis oſtēdat eē. Diſſimulātiaq;: exp̄ſſit qd ſit ironia. Præſtitiſſe: excelluiſſe. Le/
pore: urbanitate: feſtiuitate. Hūanitate: doctrina. Genus ē pelegās: Laudat hoc loco ironiā Cæ/
ſar. dicit.n. plurimū elegātiæ: plurimūq; grauitatis hr̄e cū urbanitate q̄dā: nec ſolū cōuenire ſermō
bus quotidiāis: ſed ēt ppetuæ orōi qū cauſæ agūt'. Cū grauitate ſalſū.i. habet urbanitatē cū grauita
te q̄dā. Oratoriis dictōibus.i. forēſibus actiōibus. Vrbanis.i. quotidianis & familiarib⁹ collogis.

ſulē feciſſet: bello præſertī magno & graui: nihil ē quo
mihi gr̄as agas inqt ſi malui cōpilari: q̄ uenire. Vt Aſel
lo aphricanus obiiciēti luſtꝝ illd' iſfœlix: noli inqt mirā
ri aphricanus. Is.n. q te ex ærariis exemit. Luſtꝝ cōdidit
& tauꝝ imolauit: tata ſuſpitio ē: ut religiōe ciuitatē ob
ſtrixiſſe uideat' nr̄ Mumius ꝙ aſellū ignominia leuarit
Vrbana ēt diſſimulatio ē: qū alie dicūt': ac ſētias nō illo
gn̄e de quo an̄ dixi: cōtraria qū dicas: ut Lamie Craſſus
ſed qū toto gn̄e orōis ſeuere laudas: qū aliter ſētias ac lo
q̄re: ut nr̄ Scæuola ſeptumuleio illi anagnino: cui ꝓ. C.
gracchi capite erat auꝝ repēſū rogāti: ut ſe i aſiā p̄fectū
duceret. qd tibi uis iqt iſane: tāta maloꝝ ē multitudo ci
uiū: ut tibi ego hoc cōfirmē: ſi romæ māſeris: te paucis
ānis ad maxīas pecūias eē uētuꝝ. In hoc gn̄e fānius i an
nalib⁹ ſuis aphricanū hūc æmilianū dic' fuiſſe & qū græ
co uerbo appellat ironiā. Sed uti ferūt q melius hoc no
rūt: Socratē opīor i hac ironia diſſimulātiaq; lōge lepo
re & hūanitate oīb⁹ p̄ſtitiſſe: gen⁹ ē pelegās: & cū grauita
te ſalſū: qūq; oratoriis dictōibus: tū urbanis ſermōibus

Accõmodatũ:q̃a utriqꝫ cõueniũt generi dicẽdi. Et herculẽ oĩa hæc:Nũc dicit q̃d utilitatis habeant ridicl̃a.ſ.ea nõ ſolũ oratori cõuenire: uerũetiã quotidianis ſermonibus:ꝙ uenuſtã reddere poſſint orationẽ ĩ cauſis forẽſibus:uenuſtũ etiã quotidianũ ſermonẽ ĩ colloquiis:qđ etiã ſẽtire uidetur Cato dũ dixit.C.Publiciũ ſolitũ dicere Mumiũ q̃duis tẽpori hominẽ eẽ:ſignificat ipſũ in oĩ ſermone quẽdã habere leporẽ & urbanitatẽ:q̃ ipſũ faceret oĩbus iocũdiorẽ.Sed diligẽter aduertere debemus:ut fugiamus q̃ ridicula ſũt:nõ aũt faceta:qđ etiã ſupius ipſe docuit:ne ſannionibus ſiĺes efficiamur.& q̃q̃ noſ ex opinione quorũdã diximus ſuperius Samiones a ſamo inſula dictos.Littera uideť eẽ corrupta:dicẽdũ ẽ igiť ſannio.Eſt aũt ſannio:q diſtorto uultu & naſo riſũ mouere ſolet:a ſanna dictus:unde & ſubſãnare. Forẽſiũ actionũ.i.nõ magis ornãt orationes:q̃ in foro habenť:q̃ ornãt ſermones quotidianos:q̃buſ inter familiares utimur.iter actionẽ & ſermonẽ hoc differt. Actio enĩ ẽ ꝑpetua oro:ſermo uero q̃ũ audimus & rñdemus. Nã ꝙ apud Catonẽ:ꝓbat auctoritate Catõis Dicit.n.ꝑſcitũ ſibi uideri id qđ dixit: hominẽ eẽ q̃duis tẽpori.i.cuiuſlibet ĩgenii:q nõ ĩepte ĩſulſus eẽt. Perſcitũ:ꝑelegãs. Quiduis tpi.i. eẽ hominẽ cuiuſlibet ꝑcii:q ꝓ tpe ĩſulſus nõ eẽt.i.qui urbanitatẽ ſuã non ꝑter tẽpus accõmodaret:ſed eã cũ tpe efferret:ut oĩbus eẽt iocũda & iõ dicit Catonis auctoritate hæc ridicula cõuenire.

accõmodatum:& hercule oĩa hæc:q̃ a me de facetiis diſputanť:nõ maiora forenſiũ actionũ:q̃ oĩum ſermonũ cõdimẽta ſũt.Nã ꝙ ante Catonẽ ẽ:multa rettulit: ex q̃bus a me exẽpli cauſa multa ponunť:ꝑ mihi ſcitũ uidetur.C.publiciũ ſolitũ dicere. P.numiũ q̃duis tpi hoĩnẽ eẽ:ſic ꝓfecto res ſe hẽt:nullũ ut ſit uitæ tẽpus: ĩ quo nõ deceat leporẽ humanitatẽqꝫ uerſari.Sed redeo ad cætera.ẽ huic finitimũ diſſimulationi:q̃ũ honeſto uerbo uitioſa res appellať:ut q̃ũ aphricanus cẽſor tribu mouebat eũ cẽturionẽ:q ĩ pauli pugna nõ affuerat:q̃ũ ille ſe cuſtodiæ cauſa diceret in caſtris remanſiſſe:quæreretqꝫ cur ab eo notareť:non amo inq̃t nimiũ diligẽtes.Acutũ ẽt illud ẽ:q̃ũ ex alterius orõe aliud excipias:atqꝫ ille uult ut ſalinatori maximus: q̃ũ tarẽto amiſſo arcẽ tñ liuius retinuiſſet:multaqꝫ ex ea prælia præclara feciſſet:q̃ũ aliquot poſt annos maximus:id oppidũ recæpiſſet: rogaretqꝫ tũ ſalinator:ut meminiſſet:opa ſua ſe tarẽtũ recæpiſſe.q̃d ni inq̃t memĩerim:nunq̃ ego recæpiſſẽ:niſi tu amiſiſſes.ſũt ẽt illa ſubabſurda:ſed eoipſo noĩe ſæpe ridicula:nõ ſolũ mimis ꝑpoſita:ſ; ẽt quodãmõ nobis

Profecto res ſic ſe habet:Reddit rationẽ cur laudauerit dictũ illud Catonis:& erit ſẽſus:Nullũ ẽ uitæ humanæ tẽpus:ĩ quo nõ poſſimus urbanitate:& facetiis uti. Nullũ:ſiue publice:ſiue priuate aliquid agas. Leporẽ:feſtiuitatẽ. Humanitatẽ.i.eruditionẽ. Sed redeo ad cætera:Nũc ad id redit:qđ omiſerat:ut cætera ridiculoꝝ genera ꝓſequatur. Eſt huic:Dixi de ironia:nũc de alio genere:qđ eſt huic ꝓximũ dicemus:q̃ũ aliq̃d uitioſũ aliquo honeſto uerbo dicimus. Vitioſa res.i.res ĩ qua nõnihil ẽ uitii honeſtari uerbo. Vt qum Aphricanus cẽſor:Scitis qđ etiã apud Ti.Liuium eſt quõ ad cannas uicũ apuliæ Hannibal magno exercitu cũ Paulo Aemilio:& Terẽtio Varrone conflixit:& q̃ũ in aciẽ eduxiſſent milites:inuito tamẽ Paulo:& ibi utrinqꝫ acriter pugnatũ eſſet: tãdem romani ceſſerũt:& multa milia romanoꝝ in ea pugna cæſa ſũt:nõnulli in caſtris relicti ſũt:q q̃ũ uiderẽt iam laborare romanã aciẽ:nõnulli fugerũt:nõnulli in caſtris mãſerũt:quoꝝ Mumius q̃dã cẽturio:quẽ Aphricanus cẽſor ærariũ faciebat:ꝙ auxiliũ nõ tuliſſet:& q̃ũ moueret e tribu:ille ſe purgabat dicẽs ideo in caſtris remãſiſſe:ꝙ ibi in cuſtodia ab imperatoribus relictus eẽt.Tum Aphricanus:Nõ amo nimiũ diligẽtes:eo ꝙ in tãto periculo opus nõ fuit tãta diligẽtia.Nã q̃ũ uideret laborare aciẽ romanã fuiſſet diligẽtior:ſi relictis caſtris eis ſuccurriſſet:& ideo quã ille cuſtodiã: Aphricanus nimiã appellauit diligẽtiã. Tribu mouebat.i.ærariũ faciebat.i.in cẽitũ tabulas referebat: ut nõ eẽt in albo cẽturiæ:ſed ꝓ capite tantũ cenſus tributi noĩe æra pẽderet. Nimiũ diligentes.i.q nimiũ diligẽtes eẽ uolũt.i.ſegnes & ignauos.Ignauia quæ ẽ res uitioſa honeſto uerbo.ſ.diligẽtia appellauit. Acutũ:Hoc etiã laudatur:qđ ingenioſũ eſt:qum id qđ dicitur:aliter accipitur:ut Qu.Fabio Maximo:qui tarentũ ab Hannibale liberauit reſpõdiſſe diciť Salinatori:q arcẽ amiſerat:hiſtoria nota eſt.hoc idem in Catone maiore rettulit Cicero. Amiſſo:ꝑ ꝑditionẽ. Ex ea: q̃a retinuerat arcẽ. Præclara.ſ.in ꝓpulſandis hoſtibus:qui arcem oppugnabãt. Quid ni.q.d.obliuiſci nõ poſſum.Nam niſi ꝑdidiſſes:non opus fuiſſet recuperari. Sunt etiam illa ſubabſurda:eoipſo ꝙ abſurda ſunt:ridicula nonnunq̃ efficiuntur:quæ tamen mimis magis q̃ oratoribus conueniunt:

Homo fatuus:Hoc ridiculũ ẽ ex eo gñe:qđ ſubabſurdũ ẽ.Nã p̄mo ſubabſurdũ ẽ hoĩem fatuũ habuiſſe rẽ:deinde etiã abſurdũ hominẽ dũ pauper eẽt uixiſſe:poſtq̃ diues factus ẽ iteriiſſe. nam ſi fatuus ẽ:quõ rẽ adeptus ẽ? deĩde ſi pauper uiuebat:quõ diues factus mortuus ẽ? Rẽ.i.pecuniã: ueꝝ rei appellatio latior ẽ q̃ pecuniæ:ut Paulus de uer.ſig.ſẽtit:ꝙ etiã ea q̃ extra cõputationẽ patrimonii noſtri ſũt cõtinet:qũ ſignificatio pecuniæ ad ea referat̃:q̃ ĩ patrimonio noſtro ſũt. Quid ẽ tibi iſta:Secũdũ exẽplũ abſurditatis:dicit̃ de moroſo hoĩe:q moroſã habebat uxorẽ. Eſt moroſus qdã:

hõ fatuus:poſtq̃ rẽ hr̃e cœpit:ẽ mortuus. qd ẽ tibi iſta mulier? uxor ſimilis mediuſfidius:q̃diu ad aq̃s fuit:nũq̃ ẽ mortuus. Genus hoc leuius (ut dixi) mimicũ:ſed habet nõnunq̃ aliqd etiã apud nos ioci:ut uel nõ ſtultus: q̃ſi ſtulte qũ ſale dicat aliqd ut tibi Antoni mãcia qum audiſſet te cẽſorẽ a.M.Duronio de ambitu poſtulatũ: aliqñ inqt tibi tuũ negociũ agere licebit:ualde hæc ridẽtur:& hercule oĩa q̃ a prudentibus q̃ſi p diſſimulationẽ nõ ĩtelligẽdi ſubabſurde ſalſeq; dicunt̃. Ex quo gñe ẽ ẽt nõ uideri ĩtelligere:qđ ĩtelligas:ut põtidius:q̃lẽ exiſtimas q in adulterio deprehẽdit̃? Tardũ exiſtimo:ut ego q ĩ delectu:Metello:qũ excuſationẽ oculoꝝ a me nõ accipet:& dixiſſet:tu igit̃ nihil uides. Ego uero inq̃ a porta exqlina uideo uillã tuã:ut illđ Naſice:q qũ ad poetã enniũ uẽiſſet:eiq; ab oſtio q̃rẽti:enniũ ãcilla dixiſſet domi nõ eẽ. Naſica ſẽſit illã dñi iuſſu dixiſſe:& illũ ĩtus eẽ

q cõquerit̃ uxorẽ hr̃e moroſã.i.grauẽ & difficilẽ ip̃e difficilis. Qum ergo diceret ille moroſã habeo uxorem: Rñdit:Mulier iſta uxor tibi ſimilis ẽ.i.queãdmodum tu moroſus es & grauis: ita uxor moroſa ẽ & grauis.abſurdũ enim ẽ:ut qđ tibi ſiĺe ẽ:ſit moleſtũ. Si ergo uxor ſimilis ẽ tibi: quõ moleſtat̃ ꝙ ſi moroſa:ergo ſimilis:ſecũdũ illđ:Omne ſimile appetit ſuũ ſimile. Quid ẽt̃ q dicis te uxorẽ habere moroſã. Quã diu ad aquas: Hoc ridiculũ ĩ piſcatore infrigit̃. Quidã piſcator quoad uerſatus ẽ ĩ aq̃s uixit piſces ſemp capiẽdo:ubi uero aquis exẽptus ẽ:& diues factus cõtinuo interiit.abſurdũ eſt. Leuius.i.minus grauitatis habet. Mimicum.i. mimis idoneũ ẽ:ſicut ſupradictũ eſt. Leuius:q̃ oratori cõueniat. Vt dixi:ubi dixit nõ ſolũ mimis ſed nõnunq̃ oratoribus cõuenire. Vt uel:Sed aduertẽdũ eſt:qum uolumus hoc gñe ridiculi uti:ſimulare debemus nos nõ intelligere qd dicamus: qa ſi oſtẽderemus nos ĩtelligere quid diceremus nõ haberet tantũ iocũditatis:ac uenuſtatis. Vt uel nõ ſtultus.i.tanq̃ ſtultus ĩtelligere nõ uideatur ille etiã qui ſtultus nõ eſt:q̃uis ſtultus nõ ſit:tamẽ ſtulte dicat:oportet tanq̃ id qđ dixerit nõ ĩtelligere uideat̃. Vt tibi Antoni.ſ.hoc nõ ſtulte:ſed quaſi ſtulte uidetur eẽ dictũ. Vt tibi Antoni: Vide quomodo acriter mordet Antoniũ. Antonius cẽſor ſæpe de moribus ciuiũ in cẽſura ægerat:ip̃e deinde accuſatus:qũ de ſuis moribns agendũ eẽt:Mancia in eũ ita luſit:O Antoni aliquãdo tibi tuum negociũ agere licebit:queãdmodũ qũ cẽſor eras:de alioꝝ moribus agebas:ita tibi nũc de tuis agendũ erit.i.aliquãdo de aliis negociis agere deſiſtes:& de tuo agere ĩcipies. Poſtulatũ: accuſatum. De ambitu:Ambitus & ambitio differũt.Nã ambitio ĩ animo ẽ:ambitus ĩ actu. q enim largitione aliquẽ corrũpit:is ambitũ cõmittit:ſed q p̄ter modũ cupit honores aut laudẽ:ambitione peccat. Valde hæc ridẽtur:Dixit ſupius hoc etiã ridiculi genus eẽ:qđ mirifice placet:qũ aliqd uidemur temere dicere:qũ id tamẽ ĩtelligamus.Sed hoc differt a ſupiori:ꝙ ĩ ſupiori diſſimulamus ĩtelligere: qđ ĩtelligimus:in hoc uero uidemur plane nõ ĩtelligere:& ĩ illo ponit̃ abrutus ſermo q̃ſi ĩcõſideratus:in hoc uero grauius ridiculũ facit. Vt Põtidius:Quidã Põtidiũ ĩterrogauerat:qualẽ exiſtimas qui ĩ adulterio deprehẽditur? Rñdit Põtidius: Tardũ.ſ.exiſtimo eẽ:& q audiuit uiſus ĩtelligere ſegniorẽ ad fugã:ſed hic ĩtelligebat frigidũ in uenerẽ. Vt ego q ĩ delectu:Metellus qũ delectũ acerrimũ hr̃et:& qũ citare iuſſiſſet Iuliũ Cæſarẽ:ille nomẽ ſuũ nõ dabat. Tũ ille:Quid nõ rñdes ad nomẽ Tũ Iulius:qa nõ poſſũ militiã agere:nã ſũ obtuſiori acie. Tũ ille:Ergo nihil uides? Tũ Cæſar:Ego ĩquit a porta exqlina uillã tuã uideo:& arguebat luxuriã ædiũ illius:ꝙ tãtæ celſitudĩs eẽnt:ut uel cecutiẽs uidere poſſet. Delectu:delectus militũ:quos acerrime deligebat iuſſu ſenatus. Ego uero ĩquã:qa excuſabã oculoꝝ aciẽ:ut obtuſã dicerẽ. Ego:rñdit q̃ſi cõſulte:tu adeo ĩ ædificãdo luxurioſus es:ut ego etiã cecutiẽs domũ tuã a porta exqlina uidere poſſim. Vt illđ naſicæ:aliđ genus ridiculi:qđ ẽ ſupiori ſiĺe.Hoc exẽplũ p ſe ĩtelligit̃:qđ ridiculoſiſſimũ ẽ.Naſica uenerat ad ianuã Ennii:quã pulſãs magna uoce clamabat:nunqd domi eẽt? Ancilla Ennio nũciauit Naſicã eẽ: illa deĩde rediẽs dixit Naſicæ domi nõ eẽ.Naſica ſẽſit dñi iuſſu dixiſſe:& illũ ĩtus eẽ.Haud ita mľto poſt ad Naſicã Enni⁹ uẽit:& qũ a ianua q̃reret:exclamat naſica ſe domi nõ eẽ.tũ Enni⁹: qd ego:nũne uocẽ tuã agſco? Rñdit Naſica:Impudẽtiſſim⁹ hõ es:q mihi ñ credas:qũ ip̃e ãcillæ tuæ crediderĩ te domi ñ eẽ

Eſt bellũ illud: Ad aliđ ridiculi genus trãſit: qum id qđ dicit̃ in aliũ: in eũ q dicit retrudi põt: qđ tale eſt: Qu. Opimius in adoleſcẽtia ſua parũ pudice uixerat: qum iam cõſularis eẽt: Aegiliũ quẽdam laſciuũ: & ob eam cauſá ueluti molliorẽ muliebri nomine appellás ait: O Aegilia mea quãdo colu lana inſtructa ſuccinctus ad me uenies. Tũ Aegilius uetari ſe reſpõdit parẽtis ĩperio. Non audeo inquit: qa mater mea uetuit me ad famoſas accedere. i. ad mulieres: quæ infames ſũt. Obiiciebat ergo molliciẽ in eũ: qũ dixit ĩperio matris uetari ad famoſas accedere. i. ĩfames. Qui adoleſcẽtulus male audiſſet. i. de quo adoleſcẽte mala fuiſſet fama. i. cuius pudicitia ſuſpecta fuiſſet & ẽ honeſtus dicẽdi modus. Feſtiuo: urbano. Mollior: effœmiatior. Famoſas i. molliciem quã ſibi obiiciebat ĩ eũdẽ retruſit: ꝙ & fœmino gñe appellauit: & famoſã. i. impudicã. Cũ tua colu: lana iſtructa: ſuccictus. Salſa ſũt: Et hoc qdẽ plurimũ habet ridiculi atq facetiæ: qũ ita reſpondemus: ut ſuſpitionẽ faciamus auditoribus riſus: & feſtiuitatis plenã: ſicut hoc loco: Siculus qdã cõquerebat̃: ꝙ uxor ſua ſe de ficu ſuſpẽdiſſet. Tũ hic Siculus: q moroſã habebat uxorẽ: Amabo. i. amice mi obſecro te da mihi ex hac ficu ſurcl'os: ut ego quoq ex hac ĩ horto meo habeã. Ridiculũ facit: ꝙ ideo uidetur optare ex ea ficu ſurcl'os habere: ut uxor ſibi moleſta ex eadẽ ficu pẽdeat. De ficu: Ficus ꝓ arbore apparet quartæ eſſe declinationis, ꝓ fructu aũt ſecũdæ: ut Pli. ad Octauũ Ruffũ: Quæ nunc cũ ficis: & boletis certamen nõdũ habẽt. & ĩ Catone maiore: Ci. ex tãtulo grano fici: in q̃ declinatione accipit̃ etiã ꝓ arbore. Iuue. Ad q̃ diſcutiẽda ualẽt ſterilis mala robora fici: & ẽ maſculini gñis. Pro morbo uero. i. tuberculis ĩ capite q̃rtæ ẽ declinatiõis: qũ a ſimilitudine eiuſmodi fructus denominet̃. Quo in gñe. ſ. ridiculi abſcõditi. In eodẽ genere eiuſdẽ gñis ẽ. Quidã malus & indoctus orator: qũ ſuã orationẽ porafſet p cõqõem: ipe q orauerat credebat magnã miſericordiã auditoribus cõmouiſſe. Interrogauit ex Catullo: nũqd oro ſua miſericordiæ plena fuerit. Tũ ille: Maxime inqt. Nã neminẽ audiſſe credo: q nõ eã miſerãdã crediderit eo ꝙ iepta fuerat. In epilogo. i. ĩ cõcluſione. nã q̃s nos cõcluſiones: eas græci epilogos appellãt. Miſerãda. i. adeo iepta erat: ut oẽs miſerati ſint eã. Me qdẽ hercule: Aliđ ridiculi ẽ: qũ aliqd moroſũ atq ſtomachoſũ dicit̃: dũmodo nõ dicat̃ ab eo q moroſus ipſe ſit: & ſtomachoſus. Nã ſiqs ſtomachoſus natura aliqd ſtomachoſũ diceret: nõ id ſed natura eius rideret̃. Qum uero ab hoĩe q natura ẽ facilis & feſtiuus aliqd moroſe dr̃ bñ ridet̃: Neuius poeta ĩducit filiũ cõmiſeratione ductũ iterrogare patrẽ qd ita ploret. Filio pater rñdet: Mirũ ni cãtẽ: q dãnatus ſũ: q̃ſi ieptã filii ĩterrogationẽ reprehẽdit pater: q neſciat ĩ dãnatione plorãdũ nõ cantãdũ eẽ. Stomachoſa. i. q̃ cũ ira dici uidentur. In quo ut mihi uidetur. ſ. gñe ridiculi. Nimirũ. ſ. eſt ni cantẽ: & cũ ſtomacho quodã reſpondit. Huic generi. ſ. urbanitatis. Eſt aliud qđ uidetur cõtrariũ: qum ab hoĩe læto: ac placido: uel patienti dicit̃: ut illud Catonis: Quidã humeris archã geſtabat p mediũ forũ: & Catonẽ obuium archa percuſſit: deinde dixit caue. Tũ ille: Eſt ne aliud qđ feras? ac ſi diceret: habes ne aliã archã: q̃ me pcutias Nam ab archa mihi cauere nõ poſſũ: qa iam me pcuſſiſti. tale aliqd legitur de Diogene: ut eſt apđ Laertiũ. Nam ad eũ: a quo trabe pcuſſus fuerat: ac poſtea dixiſſet caue: ait: Nũ me iterũ ferire uis?

paucis poſt diebus qũ ad Naſicã ueniſſet Ennius: & eũ a ianua quæreret: exclamat Naſica: ſe domi non eẽ. Tũ Ennius: Quid ego nõ cognoſco uocẽ inqt tuã? hic Naſica: hõ es ĩpudẽs: ego qũ te q̃rerẽ ancillæ tuæ credidi te domi nõ eẽ: tu mihi nõ credis ipſi? Eſt bellũ illđ quoq ex quo is q dixit: irridet̃ ĩ eoipſo gñe: quo dixit: ut qum Qu. Opimius cõſularis: q adoleſcẽtulus male audiſſet feſtiuo hoĩ ægilio: q uideret̃ mollior: nec eẽt dixiſſet: qd tu Aegilia mea: qñ ad me uenis cũ tua colu: & lana. Nõ pol inqt audeo: nã me ad famoſas uetuit mr̃ accedere. Salſa ſũt etiã q̃ hñt ſuſpitionẽ ridiculi abſcõditã: quo ĩ gñe ẽ illud ſiculi: cui qũ familiaris qdã q̃reret: q diceret uxorẽ ſuã ſuſpẽdiſſe ſe de ficu: amabo te inqt: da mihi de iſta arbore quos ſerã ſurculos. Ita ĩ eodẽ gñe ẽ qđ Catullus dixit cuidã oratori malo: qui qum ĩ epilogo miſericordiã ſe mouiſſe putaret: poſtq̃ aſſedit rogauit hũc uideret̃ ne miſericordiã mouiſſe? Ac magnã qdẽ ĩqt: neminẽ enĩ puto eẽ tã durũ: cui nõ oro tua miſerãda uiſa ſit. Me qdẽ hercule ualde illã mouẽt ſtomachoſa: & q̃ſi ſubmoroſa ridicula: nõ qũ a moroſo dicũtur: tũ enĩ nõ ſal: ſed natura ridet̃. In quo ut mihi uidet̃: pſalſũ illud eſt apud Neuiũ: qd ploras pater? nimirũ ni cantẽ: condẽnatus ſũ huic generi quaſi cõtrariũ ẽ ridiculi genus.

Lẽti:placidi.unde.M.Cicero lẽte fert iniurias.i.placide. Etiã ſtulticiæ ſalſa:Etiã reprehẽſio quæ ſit in ſtulticiis plurimũ urbanitatis habet:ſicut hoc exẽplo cõprehẽditur:Siculus quidã litem habebat:huic prætor patronũ dabat hoſpitẽ ſuũ nobilẽ quidẽ:ſed ualde ſtultũ. Tum ille:o prætor quæſo te:hũc patronũ aduerſario meo dederis:mihi autẽ neminẽ:qa admodũ ſtultus erat: ut nõ timeret eũ. Mouẽt etiã illa:Etiã ſiquid ſcriptũ ꝓpoſitũ fuerit:qđ interpretet̃ aliter atq; ſcriptũ ſit: ſolet mouere animos auditoꝝ ad riſũ:ſi nõ fuerit acutũ & cõcinnũ.Scaurus & Rutilius cõſulatus cõpetitores erãt.Rutilius Scauro conſulatũ ceſſit:ſed Rutiliũ nihilominus Scaurꝰ accuſabat crimine ambitus: quo agẽdo produxit ipſius Rutilii tabulas de renũciatione magiſtratus.i.cõſulatus ſui:quarũ ꝑſcriptio erat A.F.P.R. Itaq; arguebatur P.Rutilius in manibus ſuis habuiſſe ſuffragia: ꝙ ita ꝑſcripſiſſet.Rutilius in renũciatione cõſulatus:ſic enim interpretabat̃: Actum Fide Publii Rutilii:q̃ſi ipſe ſcaurus cõſul fieri nequerit nolẽte Rutilio. At rutilius has litteras alio modo interpretabat̃:dicebat eni eas ſignificare:Ante Factum : Poſtea Relatũ.i.ꝓmo factum eſſe: deinde ad populũ relatũ eẽ utrũ id populus fieri uellet an nõ.Sed Caniniuſ qui patrocinabatur Ruffo:clamauit neutrũ illis litteris ſignificari:ſed illđ potius: Aemilius fecit.i.corrupit populũ plectitur Rutilius.i.punit̃.

patiẽtis ac lẽti:ut qũ Cato ꝑcuſſus eẽt ab eo q̃ archã ferebat:qũ ille diceret:caue:rogauit nũqd aliud ferret præter archã.Eſt etiã ſtulticiæ ſalſa reprehenſio:ut ille ſiculus:cui prætor Scipio patronũ cauſæ dabat hoſpitẽ ſuum:hominẽ nobilẽ:ſed admodũ ſtultũ. Quæſo ĩquit prætor aduerſario meo da iſtũ patronũ:deinde mihi neminẽ dederis.mouẽt illa etiã q̃ cõiectura explanant̃:lõge aliter:atq; ſũt:ſed acute atq; cõcinne:ut qũ Scaurus accuſaret Rutiliũ ambitus:qũ ipſe eẽt cõſul factus:ille repulſã tuliſſet:& ĩ eius tabulis oñderet lr̃as.A.F.P.R. idq; diceret eẽ aptũ fide.P.Rutilii.Rutilius aũt añ fcm̃ poſt relatũ.C.Cãnius eques ro.qũ Ruffo adeſſet:exclamat:neutrũ illis lr̃is declarari.Quid ergo inq̃t Aemilius fecit:plectit̃ Rutilius.Ridẽt̃ etiã diſcrepãtia:quid huic abeſt: niſi res & uirtus.Bella ẽt ẽ familiaris rñſio q̃ ſi errãtis:ut qũ obiurgauit Albius granius:ꝙ qũ eius tabulis qddã.A.albutio ꝓbatũ uideret̃:& ualde abſoluto Scæuola gauderet:neq; ĩtelligeret cõtra ſuas tabulas eẽ iudicatũ.huic ſimilis ẽ etiã admonitio ĩ cõſilio dãdo familiarꝰ:ut qũ p̃rono malo:qũ uocẽ ĩ dicẽdo obtudiſſet ſuadebat granius:ut mulſũ frigidũ biberet:ſimulac domũ rediſſet.Pardã ĩq̃t uocẽ:ſi id fecero:meliꝰ ẽ ĩq̃t q̃ rẽ.

Explanãtur:aperiũtur: de claratur. Atq;:ꝓ q̃. Concinne:cõgrue:ad id de quo agitur. Eſſet factus:qa ꝑmo fit:deinde renũciat̃. Repulſã tuliſſet.i.æquo aio tuliſſet:ut ille cõſul fieret. Adeſſet.i.patrocinaret̃ Ruffo. Aemilius:Pre.A.Aemiliũ ſignificari uolebat.nã Aemilius ꝑ æ diphtongũ ſcribit̃. Ridẽtur etiã diſcrepãtia:etiã illa q̃ ſibiipſi diſcrepãt.i.diſſẽtiũt riſũ mouẽt. Eſt quidã q quaſi uelle laudare aliquẽ uidet̃:& dicit:Quid huic abeſt:dicere uelle uidet̃ ipſi oia eſſe abũde.i.nihil deeſſe:poſtea ſubiũgit:niſi res & uirtus:& plane oſtẽdit boni nihil adeſſe.res & uirtus i.pecunia & ſcia. Diſcrepãtia:& illa etiã q̃ ĩter ſe diſcrepare uidẽt̃. Quid huic abeſt:uidet̃ interrogare:q̃ſi abũde oia ſint. Niſi res & uirtus:Hoc uero diſcrepat a ſupiori:qa uidebat̃ nihil deeſſe: ſed qũ diceret niſi res & uirtus:ſignificabat nihil boni eẽ.Nã ubi non ẽ res.i.pecunia:& uirtus:ibi ſine dubio nihil boni põt eẽ. Bella:Qum Albutius qdã litẽ cũ granio hr̃et:& qũ cãm ſuã defẽderet ꝓbauit ſibi adiudicãdã eẽ cãm tabulis.i.legibus Scæuolæ.Qum ergo abſolutus ẽ Albutius Scæuolæ legibus:& Scæuola huic obuius factus cõgratulatus eẽt:ꝙ ſuis legibus cauſã obtinuiſſet:hic granius:Gaudes inq̃t ıgnominia tua:eo ꝙ q̃uis tuis legibus hic cauſã obtinuerit:tñ tuæ leges a iudicibus ĩiuſtæ & iniq̃ iudicatæ ſũt.hic igr̃ familiaris ẽ reꝑhẽſio. Quod qũ eius tabul̃.ſ.Scæuolæ:qd illđ fuerit:qđ ĩ tabul̃ Scæuolæ ſcꝑtũ fuerit ſciri nõ põt:ſed fingamus nos:ut ſi tabulas ſcꝑſiſſet ĩ q̃bus iuberet ꝑmũ q iniuriaꝝ cõuictus fuerit carcere pœnas luito.Deidẽ ĩ aliis:q cõuitii cõuictus fuerit:đ tergo pœnas dato:q̃s oẽs reꝑhẽderũt.nã q maioris crimis cõuictus erat:leuiore pœna plectebat̃:q̃ ipſa quoq; nimiũ ĝuis:ac ſeuera iudicabat̃. Huic ſilis:& hoc ẽ ridiculũ ſupiori ſile.Granio cõſulenti ut p̃ronus qdã obtuſus uoce diutino ſermone mulſũ frigidũ biberet:rñdit ille:Quid uis bibã:Nã ſi frigidũ mulſũ bibero:qcqd ẽ uocis penitus amittã.Tũ granius:Melius eſt uocẽ ꝑdas q̃ tot reos. Mulſũ frigidũ:mulſũ ẽ genus ſuauioris poculi ex aq̃ & melle cõfectũ:& mulſũ a ꝑmulcẽdo dcm̃: ꝙ hoc ſi calidũ bibat̃ uocẽ ꝑmulceat:ſi frigidũ exaſpat. Melius:eo ꝙ multi eo defẽdẽte cauſa cadũt.

Bellũ etiã:Etiã bellũ eſt:qũ in aliquẽ dicit̃:qđ ei cõueniat.Nam ſi dictũ dixeris in aliquẽ:qđ ei cõ uenire uideat̃:põt riſũ nõ mediocrẽ mouere:queẽadmodũ illud qđ in ſcauꝝ dixit Caius Mẽmius ſa cetũ fuit. Vt qũ Scaurus:Scaurus hæreditatẽ habuerat cuiuſdã q̃ mortuus erat ab ĩteſtato: ex quo magnã ſibi iuidiã cõflauerat.Qum igit̃ lis eẽt ĩter beſtiã:&.C.Mẽmiũ: & Scaurus beſtiæ aduocatus eẽt:forte ita accidit:ut funus efferret̃: ergo Mẽmius ut Scauri inuidiã augeret:ubi ĩter agendũ cauſã duci pompã uidit:Surge inq̃t Scaure:funus effertur:uide ſi bonoꝝ eius potes eẽ poſſeſſor.Hoc dictũ ẽ:qđ Scauro cõueniret: qa ſicuti bõa Põpeii frigionis ſine teſtamento arripuerat:ita nunc ut eius auariciã denotaret eius mortui: cuius funus ducebat̃ bonorũ poſſeſſorẽ fieri iubebat. Sine teſtamẽto:qa hæres inteſtatus hæreditatẽ adierat Põpeii. Beſtiæ:qui accuſatus fuerat a Mẽmio. Sed ex his oibus:De his inq̃t ridiculis:q̃ ĩ re poſita ſũt:nullũ ẽ qđ magis riſum moueat:q̃ illud qđ ꝑter expectationẽ ꝓnũciatur:qđ appellat̃ παραδοκια:uel ut nr̃ Cicero ĩ epiſtoliſ πάραπρο δο ριαν appellat.i. ꝑter expectationẽ:ſicut etiã ipſe multis exẽplis ꝓbat.Nã hæc oiſ lectio cõſumitur ĩ exẽplis q̃ ĩ re poſita ſũt. In his oibus ſ.q̃ in re ſũt:hoc genus ridiculi:qđ eſt ꝑter expectationẽ in utroq; ẽ.i.ĩ re:& in dicto.ſiue in re:ſiue in dicto fuerit:ualde ridet̃.

Bellũ etiã ẽ:qũ id cuiq; ſit cõcentaneũ:dicit̃: ut qũ ſcaurus nonnullã hr̃et inuidiã ex eo: ꝙ pugionis Põpei locupletis hoĩs bona ſine teſtamẽto poſſederat:ſederetq; aduocatus reo beſtiæ:cũ funus qđdã duceret̃:acuſator. C Mẽmius : uide inq̃t Scaure:mortuus rapit̃ ſi potes eſſe poſſeſſor. Sed ex his oĩbus nihil magis ridet̃:q̃ qđ ẽ præter expectationẽ:cuius ĩnumerabilia ſũt exẽpla:uel appii maioris illius q̃ ĩ ſenatu qũ ageret̃ de agris publicis: & de lege thoria: & ꝑmeret̃ lucilius ab iis q̃ a pecore eius depaſci agros publicos:& de lege diceret : nõ ẽ inquit lucilii pecus illud erratis:defẽdere luciliũ uidebat̃. Ego liberũ puto eẽ: qua lubet paſcit̃. Placet etiã mihi illud ſcipionis illius:q.T.gracchũ ꝑculit:qũ ei.M.flaccus multis ꝓbris obiectis.P.mutiũ iudicẽ tuliſſet eiuro inq̃t iniquus es:qũ eẽt admurmuratũ:at inq̃t pr̃es cõſcр̄ti non ego mihi illũ iniquũ eiuro uerũ omnibus. Ab hoc uero

Vel Appii maioris:Ad differentiã mĩoris:ſicut Aphricanus ſupior & ĩferior.hic ẽ ille Appius cæcus:q̃ pacẽ fieri cũ Pyrrho uetuit. De agris publicis.i.de lege thoria.Lex thoria ẽ a thoro ꝓpo nomie quodã appellata.Lex thoria ẽ quæ ꝓhibet cuiuſlibet pecus ĩ agris publicis paſci.Agebat̃ ĩ luciliũ:cuius pecuſ paſcua publica depaſceret̃.Ibi aderãt q̃ utrãq; partẽ defenderent.Tũ appius maior defendẽti ſimilis:Nõ ſunt inq̃t pecora Lucilii.Omnes expectabãt cuius eẽnt.Tũ ille:Nam pecus illud nullius ẽ mancipiũ:ſed liberũ:ergo libere paſcitur:qa ꝑ libidine ſua ubi uoluerit paſcit̃. Erratis:fallimini o patres cõſcripti:ſi putatis pecora illa eẽ Lucilii. Qua lubet.i.ꝑ libidine & arbitrio ubicũq; uoluerit paſcit̃. Liberũ.i.nullius hominis mancipiũ. Placet mihi etiã illud: Proſequitur alia eiuſdẽ gñis referre exẽpla:ut copioſiores eẽ poſſint:qui eiuſmodi tractare uoluerint:& ꝓpoſitis multis exẽplis alia inuenire:& hoc quoq; exemplũ eſt ridiculi:qđ ꝑter expectationẽ riſũ mouet. Flaccus comes ſeditõnis eius:quã Tyberius Gracchus lege agraria cõcitauerat:quæ libertati populi romani ꝑiculoſa eẽ uidebatur:ea beniuolẽtia & gratificatione iter ſibi ad regnũ ſtruere uidebat: & qum cõſules dixiſſent ſe nihil cõtra leges eſſe facturos.Tũc Scipio naſica iratus ait: Quãdoquidem cõſules legibus obtẽperando Tyberiũ tollere nolũt:quicũq; rẽpublicã uult eẽ ſaluã me ſequatur:& ſimul his dictis Bracchio toga inuoluto in ſubſellia tribunoꝝ cũ bonis uiris impetũ fecit:& parte ſubſellii fracta ꝑcuſſit Tyberiũ:quo ictu eum interfecit. Multis oprobris: Qum.C.Flaccus multa opprobria iactaſſet in Naſicã:nec ei ꝓpter uiri auctoritatẽ crederetur:dixit ſe iudicẽ Scipioni fore uerboꝝ ſuoꝝ:& eum ſibi inimicũ eſſe iurauit:Iudicẽ ĩq̃t fero.P.Mutiũ:& iuro mihi inimicũ eſſe.Patres labi cœperũt:& inter ſe muſſitare:ut fit.hoc qũ ſẽtiret Scipio reſpõdit:Ha patres cõſcripti:ille.P.Mutiũ ſibi inimicũ eſſe iurauit:ego nõ illũ mihi inimicũ eẽ iuro.illi expectabãt:ut aliquid diceret:cur oſtẽderet eũ eſſe bonũ uirũ.deinde ſubiũxit:ſed omnibus.ſ.iuro eſſe inimicũ.Ecce quomodo præter expectationem dixit.Ha:ꝓhibentis interiectio: quaſi populũ romanũ caſtigat ꝙ tam cito mutatus ſit:& aliquid ſiniſtrũ de eo putauerint. Ab hoc:Aliud exemplũ eius gñis: qđ eſt præter expectationẽ:& Craſſi dictũ eſt:Piſo accuſabatur iniuriarũ in ſocios: ꝙ prætor expilaſſet ſocios.Silus teſtis ꝓductus dicebat ſe audiuiſſe ab alio.Tum ſecuta ẽ hæc iterrogatio Craſſi:Poteſt ne inq̃t fieri:ut qui hæc dixerit:iratus dixerit? Tum ille:ita poteſt etiam fieri:ut nõ recte id intellexeris? ille etiã annuit quaſi ſe totũ huic ſñiæ Craſſi daret. Poſtremo ſubiunxit:poteſt etiã fieri:ut qđ te audiuiſſe dicis nunq̃ audiueris? ille quia omnino cõceſſerat:rubore ꝑfuſus negare nõ potuit.

Craſſo nihil facetius:cũ læſiſſet teſtis ſilus piſonẽ:qđ ſe ĩ eũ audiſſe dixiſſet : pōt fieri ĩqt ſile ut is unde te audiſ ſe dicis:iratus dixerit. Annuit ſilus:pōt eẽ ut tu non recte ĩtellexeris:id quoq; toto capite annuit : ut ſe Craſſo daret:pōt etiã fieri inqt ut oĩno qđ te audiſſe dicis nun q̃ audieris. Hoc ita præter expectationẽ accidit:ut teſtes oĩs riſus obrueret:huius gñis plenus nouius ẽ:locus eſt familiaris ſapiẽs:ſi algebis:tremes:& alia pmulta. Sæpe etiã facete cõcedas aduerſario idipſũ:qđ tibi ille detrahit:ut.C. Lælius qũ ei qdã malo gñe natus diceret indignũ eẽ ſuis maioribus:at hercule inqt tu tuis dignus ſæpe etiã ſnĩoſe ridicula dicunť:ut. M.cynthius quo die legẽ de donis & muneribus tulit:qũ. C.cẽto pdiiſſet:& ſatis cõtumelioſe:qd fers cynthiole q̃ſiſſet:ut emas ĩquit Cai:ſi uti uelis. Sæpe etiã ſalſe q̃ fieri nõ poſſũt optanť ut.M.Lepidus: qum cæteris ĩ cãpo exerercẽtibus: ĩ herba ipſe recubuiſſet : uellẽ hoc eẽt inqt laborare. Salſũ ẽ etiã q̃rẽtibus:& q̃ſi pcõtãtibus:lẽte reſpõdere:qđ nolẽt ut cẽſor lepidus:qũ.M.antiſtio pigẽſi equũ ademiſſet amiciq; qũ uociferarentur:& quærerent:quid ille patri ſuo reſpõderet: cur ademptum ſibi equum diceret:ʼ qũ optimus colonus:parciſſimus:modeſtiſſimus:frugaliſſimus eſſet : me iſtorum inquit nihil credere. Colliguntur a græcis alia nõnulla:exercitationes:admirationes:

Pōt fieri:Et ita hoc Craſſus dixit:q̃ſi amice dixerit. Piſonẽ læſiſſet:qđ prætor ſocios expilaſſet. Vnde.i.a quo:Virg.Genus unde latinũ.i.a quo. Obrueret:oppmeret:cõfũderet. Nã p iductionẽ cogebať hoc fateri pọribus cõceſſis. Huius gñis:Neuius tragœdiaꝝ ſcriptor i hoc gñe ridiculi pter expectationẽ plurimus ẽ:& laudat hoc genus ridiculi.dicit.n.urbaniſſimũ eẽ. Familiaris: Vñ ridiculũ familiariter ſumiť.& ẽ aduertẽdũ:qa fallere pōt:niſi qs diligenter aĩaduerterit hoc exẽplũ:qđ ſeqtur:ſi algebis:qũ ille hoc dixiſſet:expectabat ut ſibi remediũ aliqđ frigoris afferret:ille uero ſubiũxit:tremes; hoc ẽ pter expectationẽ: & ſuſpẽdẽdũ ẽ qũ dixeris:Si algebis:deinde facta expectatiõe:ſubiũges:tremes. Sæpe etiã facete:Eſt etiã gñis huius ridiculoꝝ pter expectationẽ: qũ aliqñ cõcedis aduerſario id qđ aliqñ tibi detraxerit: ut qdã ſordido loco natus dixerat Lælio nobili uiro:indignus es maioribus tuiſ.& qđ detrahit Lælio; Lælius cõcedit:Vere inqt tu tuis dignus es.i.ſordidus es: quẽadmodũ maiores tui. Nã ille ſordido gñe natuſ erat. Malo.i.ſordido loco. Vt M.Cynthius: Cynthius: ſicut Cornelius Cælſus dicit: legẽ de donis & muneribuſ tulit: q̃ cauſidici donũ munuſue ob agendã cauſã accipere phiberẽtur. Hanc legẽ M.cẽto grauiter ferebat: & pdiit ĩ mediũ:& ait : Quid Cynthiole ĩ mediũ fers:ʼ Tũ ille cũ grauitate reſpõdit:ut emas ſiqd uis.i.fero legẽ: q̃ te coget emere:qbus uti uolueris:& phibebis dona accipe. Vt emas:qa qũ eum lex a donis & muneribus phiberet:cogebať pcio emere. Sæpe etiã ſalſe:Proſeqť alia quædã gñia ridiculoꝝ:quoꝝ pmũ ẽ:qũ ea optamus q̃ fieri nõ pñt:ut hoc exẽplo:Forte pludia quædã i cãpo martio fiebãt adoleſcẽtũ:ut i re militari fortiores ſimul & habiliores redderẽtur.M. Lepidus forte i herba iacebat:& aliis ſe exercẽtibus i cãpo martio inqt:Vtinã hoc eẽt laborare. hoc fieri nõ pōt:ut labor ſedẽdo exerceať. Vellẽ:optãtis ẽ. Salſũ:etiã ſalſũ ẽ:qũ his q nobis irati ſũt:q̃rẽtibuſ aliqd ex nobiſ reſpõdemus leniter & placide. Sicut hoc exẽplo oñdit:ſolet etiã riſũ auditoribus cõmouere. Lepiduſ cẽſor ademerat equũ cuidã.M. Antiſtio pigẽſi. Amici q aderãt magna uoce clamabãt:idigne eẽ adẽptũ equũ:& qũ q̃rerẽt:qd pñ rñdebit:q parciſſimuſ ẽ:ʼ Tũ ille placido ac trãqllo aĩo rñdebit:ſe nihil iſtoꝝ credere. Quærẽtibus:Quærere ẽ leuius q̃ pcõtari. Nã pcõtari ẽ diligẽter aliqd ſciſcitari:atq; exq̃rere:ſi ſpectet ad finẽ coarguẽdi.& ẽ tractũ a cõtoptica: q̃ maris : aut flumis pfũditas tẽtatur. Lẽte.i.patiẽter & placide. Vociferarenť.i.magna uoce clamarẽt. Amici.ſ.ipſius Antiſtii. Nihil iſtoꝝ.ſ.nec optimũ:nec parciſſimũ eẽ. Ademptũ.ſ.cẽſoria nota. Colligũtur a græcis: Hic admonet Iulius alia etiã ridicula coligi:& i unũ cõpilari a græcis:quæ tamen cũ his gñibus cõtinẽtur:& ideo ſe ptermiſſurũ eẽ. Satis ẽ enĩ ſcire gña rerũ qbus parati eẽ poſſimus ridicula alia cõfingere:ſi modo ingeniũ fuerit. Exercitationes:magis ex uoce cognoſcũtur:qũ aliqd ĩteſius diciť. Admiratiões:qũ aliqd mirabũdi dicimus:& i uultu:& i geſtu melius cognoſcunť. Admiratiões:ut ſi icrepare uoluerimꝰ aliquẽ:& excitatiori uoce utamur riſũ mouet:ut.u.g. Quid uis bælua:ʼ Admiratiões:qũ aliqd mirabũdi:aut minabũdi dicimus:ut ſi dixeris : O q̃tũ uirtutis i hoie appet:iõ admiratiões magis i uoce cogſcunť. Pari rõe ſi mihi ñ ſatiſfeceris:cogſces q uir ſiem.

minatiões. Sed hæc ipſa nimis mihi uideor multa ĩ gña deſcp̃ſiſſe. Nã illa q̃ uerbo: rõe: & ui cõtinent: certa fere ac definita ſũt: q̃ plærunq; (ut ante dixi) laudari magis q̃ rideri ſolẽt. Hæc autẽ q̃ ſũt ĩ re: & ipſa ſnĩa ptibus ĩnumerabilia: gñibus pauca. Expectationibus. n. decipiẽdis & naturis alioꝝ irridendis: ipſoꝝ ridicule iudicãdis & ſimilitudine turpioris: & diſſimulatione: & ſubabſurda: dicẽdo: ſtulta reprehẽdẽdo: riſu mouent. Itaq; imbuendus ẽ is: q iocoſe uult dicere: q̃ſi natura q̃dã apta ad hæc gña: & moribus: ut ad cuiuſq; modi genus ridiculi: uultus etiã accõmodent. Qui qdẽ quo ſeuerior ẽ: & triſtior ut ĩ te Craſſe. Hæc illa quæ dicunt: ſalſiora uideri ſolẽt: ſed iã tu Antoni: q hoc diuerſorio ſermonis mei libẽter acquieturũ te eẽ dixiſti: tanq̃ ĩ pontinũ diuerteris: neq; amœnũ: neq; ſalubrẽ locũ cẽſeo: ut ſatis diu te putes requeſce: & iter reliquũ ↄficere pgas. Ego uero: atq; hilare qdẽ a te accæptus (inqt) & qũ doctior p te: tũ ẽt audacior factus ſũ: ad iocandũ. Non enĩ uereor: neqs me in iſto gñe leuiorẽ iã putet: quoniã qdẽ tu fabricios mihi aduectores: & aphricanos maxĩos: catones lepidos ꝓtuliſti.

Nam illa quæ in uerbo. ſ. ridicula q̃ in uerbo cõſiſtũt: ſũt pene certa & diffinita: ambiguũ: præter expectationẽ: mutatione litterarũ: interpoſitus uerſus. Minationes: qũ aliqd minabũdi ꝓferimus & excitati (ut dixi) ĩ uoce magis cõtinentur admirationes: & minationes in uultu & geſtu. Laudari magis: Quia ut ĩ ſupioribus dixit: q̃ belle & erudite dicũtur magis laudari ſolẽt: q̃ irrideri. Partibus. i. ſpẽbus: qa pars ẽ ueluti ſpẽs: q̃ generi ſubiicit. Gñibus: qa magis cõplectit pars: qa ſi ſpecialiter cõplecti uolueris: hæc ridicula ĩnumerabilia erũt: ſed ſi gñaliter: pauca admodũ. Expectationibus: qũ aliud dicere uidemur: & aliud ſẽtimus: & ea cõmemorat: quæ ĩ uerbo & ſnĩa poſita ſunt: quæ ſuperius tractauit. Naturis: ut qũ irridemus uel gibbũ: ul ſtrumoſũ: uel grypũ. Similitudine turpioris: ſicut ille gallũ ĩ ſcuto marii depictũ oſtẽdit ad ſimilitudinẽ illius. Subabſurda. i. quæ nõ nihil abſurditatis habeãt. Et ſtulta: quæ uideãt temere dicta quæ oĩa ſupius dicta ſunt. Itaq; imbuẽdus ẽ is: Nũc ergo cõcludit: quãdoqdẽ his gñibus cõtinentur ridicula: dãda ẽ opera: ut orator his rebus ĩſtruct⁹ ſit: & ſi ĩgenioſus fuerit: facile hæc oĩa q̃ riſũ mouere poſſint: & aliqd ſalſũ habeãt: ſcire poterit. Quaſi natura: ideo dixit natura: qa niſi ĩgeniũ fuerit ad eiuſmodi ridicula ꝓcliuius nulla arte poterit urbanus fieri. Natura: ut naturæ addatur exercitatio cũ arte cõiũcta. Vultus etiã accõmodẽtur: Qui enim naturã ſuã ridiculis longa exercitatione accõmodauerit: hic uultũ & geſtum accõmodabit: ut nõ minus geſtu corporiſ ualeat q̃ ridiculo. Qui quidẽ: Accidit inqt: ut ſiqs ridiculũ dixerit: quãto plus ſeueritatis & triſticiæ habuerit: tãto id qd ridicule dcm̃ fuerit: urbanius eẽ uidebit. Salſiora: urbaniora. Sed iã tu Antoni: Redit ad illud: qd ĩ ꝓpoſitione ſuæ orationis dixerat Antonius: Ego a lõga inqt diſputatione ĩ oratione Iulii Cæſaris: q̃ſi ĩ diuerſorio cõquieſcã. Nũc etiã cõmemorat uerba Antonii dicẽs: Scito iã nũc tp̃s eẽ: ut poſt meã hãc diſputationẽ: ĩ qua nõ ualde gratũ dixerã fore diuerſoriũ ſed tanq̃ in pontinũ ueniſſes: & ita ad orationẽ ſuã ꝓgredit Antonius. In põtinũ: Sic finge aio ut ĩ hoc diuerſoriũ orõis meæ ſit. Nã põtina palus uolſcoꝝ ẽ: ut Vibius ſcribit: haud lõge a Tarracia: & q̃ Iuue. Et põtina palus: & galliaria pinus. Ibi Craſſiorẽ: & ꝓpterea minus ſalubrẽ aerẽ fuiſſe cõſtat. EGO VERO ATQVE HILARE: Sic Cæſar q̃ſi diuerſoriũ ſuũ. i. oratio ſua nõ fuiſſet diuerſoriũ Antonio dignũ: ubi conqeſceret. Nũc Antonius laudat orationẽ illius: quã de facetiis habuit dicẽs ſe ĩ ea ꝓiocũde: & hilariter cõquieuiſſe. deinde ſe ad reliquã diſputationẽ ꝑparat. Eſt autẽ caput decimũquartũ huius tractatus: q̃ ſint ĩ orõne noſtra cuſtodiẽda: & q̃ ĩ aduerſarioꝝ refutãda. Prima pars huius capitis erit: ut ꝑcipiat tres illas uirtutes diligẽtius eẽ pſpiciẽdas: uidelicet docere: cõciliare: & mouere. deinde ubi ea diligẽter & exqſite cõſiderauerimus: ꝑcipit: qd ĩ unaquaq; ſit faciendũ.

Ego uero: Tu dicis orationẽ tuã de facetiis fuiſſe quoddã diuerſoriũ minime ſalubre: ſed ego dico hilare fuiſſe. Hilare: certe: iocũde: ſuauiter. Nã unũ ex his q̃ ꝑcipue reqrunt ab hoſpite ẽ uultus hilaritas. Hilare: qppe q ĩ tua diſputatione de urbanitate: ſalibuſq; tractaſti. Doctior: qa tria genera iocãdi ĩ diſputatione tua ꝓpoſuiſti. Audacior: qa oſtẽdiſti urbanos uiros fuiſſe: quoꝝ dignitas & auctoritas maxima fuit: ut ſi tãtæ grauitatis uiri uſi ſint ſalibus: ego id audacius facere poſſim.

Nõ enim: & ꝓbat ſe eẽ factũ audaciorẽ. Quoniã: Quãdoqdẽ inqt dinumeraſti maximos ciuitatis nr̃æ uiros: q ĩ hac urbanitate ꝑſtãtiſſimi fuerũt: ego quoq; uideor exẽplo eoꝝ hãc poſſe urbanitatẽ ſequi. Protuliſti: ꝓnũciaſti ĩ exẽplis facetiaꝝ. Fabricios: qui & ipſi uſi ſũt eiuſmodi ſalibus.

Sed habetis ea q̄ uoluiſtis: ſubaudi ut ad ꝓpoſitū redeā. Nūc redit ad id qđ diſputandū eſt. Antonius: uidelicet ad reliquū diſputationis ſuæ: qđ intermiſerat diſputāte Cæſare de facetiis. Accuratius: diligētius. Nam cætera: Vere inq̄ habuiſtis ex diſputatiōe mea: quæ maiori cura animaduertēda ſūt: qa ſequētia ſunt faciliora. Ego enim: & oſtēdit id ita eē. Poſtq̄ inqt cōſideraui ī cauſa tria argumentoꝝ genera eē. Primū quo docētur: ſecūdū quo cōciliantur: tertiū quo mouētur auditoꝝ animi. Cōſidero deinde quid cōmodi cauſa habeat mea: & p̄mū qđ uoluimus: & qd incōmodi ē

·Sed habetis ea q̄ uoluiſtis audire ex me: de qbus qdē accurati⁹ dicēdū: & cogitādū fuit. Nā cætera faciliora ſūt atq; ex iis (q̄ iā dicta ſūt) reliq̄ naſcunt̄ oīa. Ego. n. qū ad cauſā ſū aggreſſus: atq; oīa cogitādo: quoad facere potui ꝓſecutus: qū ad argumēta cāæ: & eos locos (qbus aī iudiciū cōciliant̄) & illos (quibus ꝑmouent̄) uidi atq; cognoui: tū cōſtituo: qd habeat quæq; cā boni: qd mali. ·Nulla. n. fere pōt res ī dicēdi diſcæptationē: aut controuerſiā uocari: q̄ nō habeat utrūq;: ſed q̄tū habeat: id refert. mea aūt rō ī dicēdo hæc eē ſolet: ut boni (qđ hēat) id amplectar: exornē: exaggerē: ibi cōmorer: ibi habitē: ibi hæreā, a malo aūt uitioq; cauſæ ita recedā: non ut id me diffugere appareat: ſed totū bono illo ornādo: & augēdo: diſſimulatū obruat̄: & ſi cā ē ī argumētis firmiſſima quæq; maxima tueor: ſiue plura ſūt: ſiū aliqn̄ unū. ·Sin aūt ī cōciliatione: aut ī ꝑmotione cā ē: ad eā me potiſſimū partē: q̄ maxime cōmouere aīos hoīum pōt: cōfero. Sūma deniq; huius gn̄is hæc ē: ut ſi ī refellēdo aduerſario firmior ęē orō (q̄ ī ꝯfirmādis nr̄is rebus) pōt: oīa ī illū cōferā tela. ſi nr̄a ꝓbari facilius: q̄ illa redargui pn̄t abducere aīos a cōtraria defēſione: & ad noſtram conor

illi⁹ quo aduerſariis nr̄is reſiſtere poſſimus. Qum mihi occurrit: qđ cōmodū eſt in his moror: in his habito: nec unq̄ ab eis diuellor. qđ uero obeſt nō refugio penitus: ſed illa pene obruo: ut uix apparere poſſint. Ego aggreſſus. i. cauſā ſuſcæpi a clientibus. Atq; oīa: quæ in cauſa continentur. Et argumēta declarat. i. tot locos đ quibus octauo capite dixit: ubi argumētoꝝ locos & ſedes explicauit: qa p̄mo quidē locos docuit docēdi: deinde conciliandi: poſtremo mouēdi. Argumēta. i. nō ſolū argumenta qbus cauſa ꝓbatur atq; docet̄. Cōciliantur: ſi forte fuerint nobis infenſi. Permouētur: ad idignationē cōtra aduerſarios noſtros. Cōſtituo: diiudico: diſcerno: diffinio. Boni. i. cōmodi ad ꝓbādū. Mali. i. incōmodi ad refellēdū. Nlla enim: qa occurrebat illud: quō non pōt accidere ut aliq̄ ſit cauſa ſine icōmodo: dicit nullā cauſā adeo honeſtā eē: quæ nō utrūq; habeat. Diſcæptationē: iuris. Cōtrouerſiā: facti. Refert: ad rē ꝑtinet. Vtrūq;. ſ. bonū & malū. Quantū. ſ. boni: & mali. Mēa: Hæc inqt mea ratio ē in agenda cauſa: quæ bona ſūt ita tractē: ut ab his nunq̄ ferme diſcedā: ea q̄ obſūt opp̄mā: ut uix apparere poſſint: & ab auditoribus cōprehēdi. Boni: cōmodi. Quod habeat. i. qđ cauſa ſuggerit. Exornē. i. & uerbis & rebus amplificē. Exornē: uerbis. Exaggerē: rebus. Ibi: uidelicet in eo bono: qđ ē in cauſa mea. Cōmorer: nē diſcedā. Habitē: nē relinquā. Hæreā. i. affixus ſim. A malo: qđ malū eſt in cauſa nō ita fugio: ut relinquā: ſed tango nō nihil: ut diminuā: & nō magni faciēdū ſit. Diffugere: quaſi metuā ne cauſa turpis uideat̄. Ornādo: copioſius augēdo: diutius & amplius tractādo.

Et ſi cauſa in argumētis: Sed ſi cauſa eius generis fuerit: ut uel cōciliare p cōmiſerationē oporteat auditoꝝ animos: uel mouere p amplificationē: tunc eā partē potiſſimū capio: quæ mihi potior uidetur. i. ad cōmoditatē meā pertinet. In cōciliatione: & ad miſericordiā: & ad indignationē pertinet: utrūq; enim cōplectitur. Sūma deniq; huius generis hæc eſt: Sed huc inqt: omnis orationis meæ ratio cōfertur: ut ſi uidero cauſam meam magis cōfirmare poſſe: q̄ aduerſarioꝝ refellere: oia tela in aduerſarios intendā: ſed ſi ē cōtrario: ut magis refelli poſſint aduerſarioꝝ dicta: q̄ cauſā meam ꝓbari: omnia argumēta mea cōferam: ut eoꝝ omnia dicta: uel rationes deleā: atq; infirmem. Deniq;: Duo genera cauſarū ſunt: unū genus: in quo nōnunq̄ poſſumus argumēta noſtra probare q̄ aduerſarioꝝ infirmare. Alteꝝ genus eſt: in quo nō tam poſſumus refellere aduerſarioꝝ: q̄ noſtra cōfirmare. Omnia: ideſt nō pugno: ut me defendā: ſed ut aduerſarium uincam. Si noſtra: ideſt ſi nō tam poſſum refellere aduerſarioꝝ argumenta: q̄ mea ꝓbare: in eo inqt occupatus: ut animos auditoꝝ: qui perſuaſi ſūt: eos ad mei cōmodū traducā: & in ea cōfirmanda totus inſiſtam. Abducere. i. remouere: quēadmodum illi cauſam ſuā confirmāt ualidis argumētis: qbus reſiſti nō poſſit: ita meā cauſam æque ualidis ac ualidioribus cōfirmem. Redargui: refutari: refelli: reprehendi.

Duo illa: Nũc Cicero dicit q̃ ſũt illa q̃ ꝓ ſuo iure ſumat: duo uidelicet. Primũ inqt ẽ: ut ſiqđ moleſtũ fuerit: nõ repetã: aut ſi difficile: nõ penitus omittã: ſed ꝑ quãdã diſſimulationẽ utrũq; faciã. & ſuum ſemp meritũ extenuat Antonius: ut uideať ĩ eloquẽtia nõ eẽ tãtus: quantũ illũ Craſſus: & cæteri eẽ dicebãt. Dicit enim: Pro meo iure.i.ꝓ mea cõſuetudine & poteſtate. Moleſto.h.d.ſiqs locus fuerit: uel moleſtus uel difficilis, moleſtus: cui moleſtia ĩſit repetẽdi. difficilis: cui inſit difficultas ſoluẽdi: aut illũ oĩno ꝓtereo: aut parũ admodũ attingo. Argumẽto: qa locus ẽ ſedes argumẽti. Aliqs: uidelicet uideor nõnlľis iure irridẽdus: uel qa moleſto: uľ difficili argumẽto nihil reſpõdeã: & uere inq̃ uideor irridẽdus: ac ſi diceret: ẽtiã ſine ꝓcæpto facere poterit: uidelicet qđ moleſtũ fuerit nihil rñdeat. Sed tñ: ſed qd alii faciãt nõ quæro: qd facere ſoleã oſtẽdo. Cõfiteor: Et qum aliqd fuerit ĩ aduerſarioꝝ rationibuſ qđ me grauius urgeat: ac ꝓmat facio queãdmodũ exercituſ q pugnã aduerſarioꝝ ſuſtinere nõ põt. Non.n.abiicit oĩno: aut reiicit ſcutũ: quaſi deſperet: ſed pedẽ ſẽſim referẽſ ſe ĩ tutiorẽ locũ recipit & ẽ trãſlatio a pugnantibus pulcherrime ſũpta. Abiecto: qđ faciũt q oĩno deſperãt. Reiecto: qđ faciũt hi: q nõ oĩno deſperãt. Fugere uidear: Queãdmodũ acies pugnãs: qũ grauius oppꝛeſſa fuerit: pedẽ refert ſeruatiſ tamẽ ordinibus. Speciẽ.i. ſoleo quãdã imaginẽ & oſtẽtationẽ defẽſionis ꝓponere i.oſtẽtationẽ quãdã defẽdẽdi ſpecioſã. Cõſiſtere: hoc ẽ ĩ defẽſionis meæ uiribus. Ceſiſſe.i.ꝓteriiſſe argumẽtũ illud ualidius. Fugiſſe: q̃ſi uictus. Locos.i.ueniendi ad locos æque firmos: uel firmiores. Alteꝝ: Nũc aũt alterũ argumẽtũ explicat: qđ ſe ꝓ ſuo iure ſumere dicit: ut qũ diligẽter cauſã ſuã cõſiderarit: illud magis omittere elaboret: qđ cauſæ ſuæ obſit q̃ id qđ ꝓſit nõ enarrare. Si inqt duobus ꝓpoſitis.ſ.q̃ faciẽda ſint ĩ cauſa cliẽtũ meoꝝ: ut ea q̃ ꝓſint &, ea q̃ obſint: nõ tã laboro: ut ꝓſim cauſis: q̃ ne obſim. Obſim: qa uideť ſi ea nõ omiſerit: q̃ obſũt: q̃ſi nõ ꝓfuiſſe. Vtroq;.ſ.ne obſim. & ut ꝓſim. Sed qd hoc loco: Et qũ hæc dixiſſet Antonius Catullus: & Cæſar collatis capitibus neſcio qd ĩter ſe dicebãt. Hoc loco.ſ.qđ dixi enitẽdũ eſſe ſummopere oratori: ut dicat q̃ ꝓſint: & uitet q̃ obſint. Quærẽdi: ĩterrogãdi: ſiqđ obſcurius dixero. Refellẽdi: refutãdi. Tũ ego mehercule inqt Iulius: Qum Antonius diceret ſe in eo potiſſimũ elaborare: ut id omitteret qđ cauſæ obfutuꝝ uideret: & ĩ hoc magis diligẽtẽ eẽ ipſũ: q̃ ut ea diceret q̃ utilia forẽt: cœpit Iulius cũ Catullo collatis capitibus neſcio qd dicere. Tũ Antonius ubi ĩtellexit illos dicere aliqd: ĩterrogauit ex his quid eẽt illud qđ ĩter ſe cõferrẽt? Nũc Iulius reſpõdet hãc ſuã fuiſſe ſniam: hoc ĩ Antonio fuiſſe mirãdũ: ꝙ nihil unq̃ in cauſa diceret: qđ cliẽtibus ſuis obeſſet: ſed qũ uidereť de hac re ſermonẽ cũ Craſſo audiẽtibus plæriſq; habere: tum alterius fuiſſe ſniæ: nõ eẽ laudãdũ eũ: qui omitteret: qđ malũ eſt: ſed qui qđ bonũ eſt exequeretur. Lectiſſimũ: pro electiſſimum ex cæteris. Idq;.ſ.me dixiſſe qum aliquãdo cũ Craſſo: & aliis plæriſq; colloquerer. Qum mihi ſermo inſtitutus.i.ſermo eſſet incœptus. Cũ cæteris laudibus.i.ad cæteras tuas laudes: hoc etiam accederet: ꝙ non ſolum diceres quæ utilia forent: ſed etiã omitteres: quæ inutilia futura eſſent.

traducere. Duo illa q̃ facillima uidenť: qm̃ q̃ difficiliora ſũt: nõ poſſũ: mihi ꝓ meo iure ſumo. Vnũ ut moleſto aut difficili argumẽto: aut loco nõnunq̃ oĩno nihil rñdeã: qđ forſitã aliqs iure irriſerit. Quis.n.ẽ: q id facere nõ poſſit? Sed tñ ego de mea nũc nõ de alioꝝ facultate diſputo. Cõfiteorq; me: ſiq̃ premat res uehemẽtius: ita cõcedere ſolere: ut nõ mõ nõ abiecto: ſed ne reiecto qdẽ ſcuto fugere uidear. Sed adhibere q̃dã ĩ dicẽdo ſpeciẽ atq; põpã: & pugnæ ſimilẽ fugã: cõſiſtere uero ĩ meo præſidio: ſicut nõ fugiẽdi hoſtis: ſed capiẽdi loci cã: ceſſiſſe uidear. Alteꝝ ẽ illud: qđ ego oratori maxĩe cauẽdũ & ꝓuidẽdũ puto: qđq; me ſollicitare ſũme ſolet: nõ tã ut ꝓſim caĩs: elaborare ſoleo: q̃ ut neqd obſim: nõ qn enitẽdũ ſit ĩ utroq;: ſed multo ẽ turpius oratori: nocuiſſe uideri cauſæ: quã nõ ꝓfuiſſe: ſed qd hoc loco uos: ĩter uos Catulle? an hæc ut ſũt cõtẽnẽda: cõtẽnitis? Minime iqt ille: ſed Cæſar đ iſto ipſo qddã uelle dicere uidebať. Me uero lubẽte inqt. Antonius: dixerit? ſiue refellendi cã: ſiue q̃rẽdi. Tũ Iulius: Ego mehercule (inqt) Antoni ſẽp is fui: q de te oratore ſic prædicarẽ: unũ te ĩ dicẽdo mihi uideri lectiſſimũ. ꝓpriũq; hoc eẽ laudis tuæ: nihil a te unq̃ eſſe dictũ: qđ obeſſet ei: ꝓ quo diceres. Idq; memoria teneo: qũ mihi ſermo cũ hoc ipſo Craſſo multis audiẽtibus eẽt de te ĩſtitutus: Craſſuſq; plurimis uerbis eloquẽtiã laudare tuã: dixiſſe me cũ cæteris tuis laudibus:

2

Tũ mihi illũ:Et ĩ hoc tecũ Antoni ſẽtiebã:qđ ſũmũ ĩ oratore uideať:ea diligẽter omittere q̃ cauſæ 106
nocitura eẽnt:ſed Craſſus aliter ſẽtit. Tũc Craſſus mihi rñdit:laudãdos eẽ eos:q bñ dicerẽt: nõ qui
male nõ dicerẽt:ꝓpterea ꝙ oẽs ſciũt q̃ mala ſũt omittere:niſi forte ĩprudẽs fuerit. Nã unuſqſq; hoc
facere põt:ſed tacere q̃ mala ſũt. Boni aũt oratoris eẽ ĩ cã:q̃ bona ſũt exeq:non q̃ mala omittere:qa
unuſqſq; id facere põt. Quod alienũ:a ſua cuiuſq; cã alienũ. Improbi:iniq. Perfidioſi: q cliẽtẽ
ſuũ ꝓderet:& noceret ei. Quare:uidelicet nõ diceret q̃ aliena eẽnt:q̃ue icõmoda eẽnt a defẽſione

hãc eẽ uel maximã: qđ nõ ſolũ (qđ opus eẽt) diceres: ſed
etiã (qđ nõ opus eẽt) nõ diceres. Tũ illũ mihi rñdiſſe me
mini: cætera ĩ te eẽ laudãda. Illud uero ĩprobi eẽ hoĩs: &
pfidioſi: dicere qđ alienũ eſſet: & noceret ei ꝓ quo qſq;
diceret: q̃re nõ ſibi eũ diſertũ: q id nõ faceret: uideri: ſed
ĩprobũ: q faceret. Nũc ſi tibi uideť Antoni demonſtres
uelĩ: q̃re tu hoc ita magnũ putes: nihil ĩ cã mali facere:
ut nihil tibi ĩ oratore maius eẽ uideať. Dicã eqdẽ Cæſar
inqt: qd ĩtelligã. Sed & tu: & uos oẽs hoc inqt memẽto
te: nõ me de pfecti oratoris diuinitate q̃dã loq: ſed de ex
ercitatiõis: & cõſuetudĩs meæ mediocritate: Craſſi qdẽ
rñſũ excellẽtis cuiuſdã ẽ ĩgenii: ac ſingularis: cui qdem
portẽti ſimile eẽ uiſũ ẽ: poſſe aliquẽ ĩueniri oratorẽ: qui
aliqd mali faceret dicẽdo: & obeſſet ei quẽ defẽderet. fa
cit.n. de ſe cõiecturã: cuius tãta uis ingenii ẽ: ut neminẽ
niſi cõſulto: putet: qđ cõtra ſeipſũ ſit: dicere. Sed ego ñ
de præſtãti q̃dã & eximia: ſed ꝓpe de uulgari: & cõi pru
dẽtia lĩguæ diſputo: ut apud græcos ferť: ĩcredibili q̃dã
magnitudĩe cõſilii: atq; ĩgenii atheniẽſis ille fuiſſe The
miſtocles: ad quẽ qdã doctus hõ: atq; ĩ p̃mis eruditus:
acceſſiſſe diciť: eiq; arte memoriæ: q̃ tũ p̃mũ ꝓferebatur
pollicitũ eẽ ſe traditurꝫ: qũ ille q̃ſiſſet: qdnã illa ars effi
cere poſſet: dixiſſe illũ doctorẽ: ut oĩa meminiſſet: & ei
Themiſtoclẽ rñdiſſe: gratius ſibi dixiſſe illum eẽ factu-
rũ: ſi ſe obliuiſci: quæ uellet: q̃ ſi meminiſſe docuiſſet.

cauſæ. Eũ:uidelicet q non
diceret ea q̃ icõmoda eſſent
& q̃ nocitura cauſæ. Nũc
ſi tibi: Quãdo igiť hæc ſnia
ẽ Craſſi:ut nõ magnope ſit
laudãdus orator:q ea omit
tat:q̃ obeſſe pñt:ſed nõ ma
gnope laudandũ:ut q̃ ꝓſint
ꝓſequať:nũc Antoni ſi tibi
uideť:dic cur hoc tibi uideť
eẽ magnũ ac p̃ſtãs? Declara
uit Iulius Cæſar q̃ cã eẽt: ꝙ
cũ Catullo colloq̃reť. Nũc
ad illđ rñdet Antonius:ſed
ĩter diſputãdũ id uobis uelĩ
ꝓponatis:me nõ loq de di-
uino cuiuſpiã oratoris ige-
nio:ſed mediocri q̃dam do
ctrina:q̃ uti ſolitus ſũ. Di-
cã Cæſar: Nũc ad eã qõem
rñdet Antoni⁹ cũ ſũma mo
deratione:ſicuti ferme con
ſueuit:ſed ĩter diſputãdũ id
uobis uelĩ ꝓponatis me nõ
loq de diuino cuiuſq̃ orato
ris ĩgenio: ſed de mediocri
exercitationis meæ medio-
critate. Memẽtote.i. hoc
uobis ſp ꝓpoſitũ ſit. Craſ
ſi qdẽ:Sed id qđ tibi Iuli cæ
ſar Craſſus rñdit ad excel-
lẽs quoddã ingeniũ ꝑtinet:
cuiuſmodi ipſe ẽ. Nõ igitur
mirãdũ ẽ:ſi hoc Craſſo ſimi
le mõſtri uideť. Nã qđ ĩ ſe ẽ
id etiã ĩ aliis deſiderat:qa ſi-
mile Craſſus portẽti eẽ exiſtimat:ut orator aliqs ſit:q ĩ cauſa mala aliqua:aut incõmoda ſua dicat:
& id portẽtũ quoddã:& aliqd ſimile mõſtri eẽ exiſtimet.i.miraculo eẽ aſcribẽdũ:ut orator aliqđ ĩ-
cõmodũ cauſæ ſuæ ꝓferat.& rõ qa a ſe id alieniſſimũ eẽ cognoſcit. Facit: niſi ex eo qđ ẽ idẽ etiã ĩ
aliis exiſtimaret:ut ſiqs ĩbecillis ĩgenii fuerit:credere nõ poterit aliqd p̃ſtãti ĩgenio deprõptũ eẽ. nã
de ſeipſo cõiecturã facit: & qđ ĩ ſeipſo ẽ:ĩ aliis quoq; eẽ credit. Niſi:Ars differt a prudẽtia aliis rõ-
nibus:ſed ĩ hac potiſſimũ:ꝙ prudẽtia ſi forte aliqd offẽderit uolũtarie magis reprehẽdiť:q̃ ſi inuite
admiſerit:ut ſi prudẽs aliqd uolũtarie peccauerit magis reprehẽdiť:q̃ ſi ĩuitus idẽ admiſerit.at e cõ
trario ſiqs aliq̃ arte p̃ditus ẽ:& ſciẽs aliqd omittit qđ ad artẽ ꝑtinet:nõ ignorãtia hoc facit. At uero
qđ ad artẽ ꝑtineat ĩuitus omiſerit:ignorãtiæ ipſius aſcribẽdũ ẽ. Nũc ergo dicit Craſſi ſniam q exiſti
mat oratorẽ nõ poſſe aliqd dicere:qđ cauſæ ſuæ obſit niſi uolũtarie. Nã ſi hoc faceret ĩuitus nõ eẽt
perfectus orator:qđ ignorãtiæ eſſet aſcribẽdũ:& inuitus quæ ars præciperet omitteret. Sed ego:
ille quidẽ reſpõdit:quia de pfecto quodã oratore:atq; ſublimi intelligebat. Præſtãtis.ſ.oratoris:ĩ
quẽ nõ poſſit error ĩcidere.& exẽplo hanc ſuã rationẽ cõfirmare intẽdit Antonius. Dicit.n. quẽad-
modũ Themiſtocles ferť memoria tantũ ualuiſſe:ut qũ ei diceret quẽdã eẽ:qui artẽ reminiſcẽdi do
ceret:reſpõderit cupere ſe:qui doceret obliuiſci:nõ tamẽ qa ille ſingulari memoria fuerit cõtẽnẽda
mediocris memoria.a ſili ergo dicit:Et ſi Craſſus maximus ẽ orator:nõ tñ mediocres cõtẽnẽdi ſũt.
Græcos.ſ.atheniẽſes.uel etiã apđ græcos. Nã eius ĩgeniũ ĩ omni græcia claruit:ut oẽs græcos ſui

nominis fama cõpleuerit. Inuẽta.ſ.a Simonide. Mens:memoria:& græce locutus ẽ: q μνήμην dicũt:qđ ſignificat mẽtẽ:& memoriã. Infuſũ:iſitũ. Qum qdẽ ei fuerit:Gratius inqt mihi feceris: ſi obliuiſci q̃ nolim docueris. Acerrimi igenii.ſ.Themiſtoclis. Sed neq̃ ꝓpter hoc Themiſtoclis reſpõſũ:Nũc Antonius ſuſcæpta diſputatione oſtẽdit:q̃ magnũ ſit i oratore:ſi hoc quoq̃ habuerit ut diligẽter obſeruet:& obſeruata fugiat:q̃ cauſæ poſſint eẽ detrimẽto. Sed nec ꝓpter hoc: Confert ſimilitudinẽ:quẽadmodũ ꝑſtãs illud ingeniũ Themiſtoclis:q quæcũq̃ uel uidiſſet:uel audiſſet facile retinere potuerit: nõ debemus tñ negligere artificium memoriæ:ita ꝓpter ſingulare igeniũ Craſſi ea q̃ i cauſiſ cauent̃ dicta ꝑtermittere q̃ſi nihili faciẽda. Neq̃ enĩ:nullũ exẽplũ attulerĩt cuius auctoritate ꝓbarent: qđ dicũt:ſed de ſeipſis cõiecturã faciũt:qd ualeãt: quia nõ oia poſſumus oẽs:ut ait ille. Sed ſuã ſignificauit: Nam ſi iuſta fortaſſe cã erat cur diſputatiõi ſuæ acqeſcerẽ:nõ tñ abſurdũ fuit dicere q̃obrẽ id faciẽdũ eẽ cenſerẽ Cautio:ut ſibi caueat orator ne icurrat offẽſionem. Etenĩ pmulta ſũt: Vere inq̃ cautionẽ meã:& timiditatẽ nõ eẽ negligẽdã:& ita ſẽſim icipit oſtẽdere q̃ i cauſa obeſſe pñt:niſi diligẽter cautũ fuerit ab oratore. Offendas: delirãdo. Irruas:laceſſendo:aut iſultãdo. Sæpe aliqd teſtis: ut.u.g.Si teſtis ꝓduct⁹ fuerit. Teſtes.n.eiuſmodi eẽ ſolẽt:q ab auctoritate locus ſumit̃:ut graues: atq̃ cõſtãtes uiri habeãt̃: & ſi grauius i examinãdis teſtibus aliqd dixeris:ut ipos teſtes irrites: fortaſſe aliquid grauius dicere cõpelles i eũ quẽ defẽdes. Niſi laceſſat̃.i.ꝓuocet̃ ad irã. Orat reus: Et oſtẽdit hoc eẽ difficilimũ:ut orator ſe cõtineat:ne ipſũ teſtẽ laceſſat.Multi.n.ſũt inqt q cauſidicũ urgent:& ipellũt:ut uelit hũc teſtẽ laceſſere & iſectari:& q̃to maior ẽ ipulſio:tãto magis cautior eẽ debet. Aduocati: Aduocatus & patronus differũt.Aduocatus.n.appellat̃ qcũq̃ adeſt alteri i cã officii gr̃a:etiã ſi nihil dicat:neq̃ agat:ſed q tñ ſit paratus defendere.Patronus aũt is ꝓpe ẽ:q agit cauſã:ſed accuſati nõ accuſãtis:qđ etiã apud Quintil̃.ita eẽ ex ipſius uerbis oſtẽdimus:ſed i mutuis:depoſitis:locato: & cõducto:ſiĩbuſq̃ ea i re:tã actor:q̃ defẽſor ſolet appellari patronus. Vt iuehamur.ſ.i teſtem. Maledicamus.ſ.teſti:q̃ſi ſi nr̃is uerbis territi fuerint:minus offẽſuri ſint cliẽtẽ:qđ plærũq̃ fit. Nõ.n. minis noſtris terrent̃:ſed plærũq̃ irritant̃:ut dicãt id qđ nõ diceret. Nõ moueor:ita qdẽ me ipellũt:ego uero hac ipulſione nõ moueor. Neq̃ tamẽ:Et uidet̃ eẽ difficilius:ut in quo nõ laudat̃: ſed potius uitupat̃ orator:i eo ipſe fortis & cõſtans eẽ poſſit:& q̃uis nõ mouear illis ipellẽtibus: reꝝ tñ nullã ide aſſequor laudẽ:ac ſi diceret pluris facio rei defenſionẽ:q̃ laudẽ meã. Hoĩes enim iperiti: i.reꝝ ignari.ſiqd ſapiẽter tacueris:te ignorantẽ dicũt.Dicũt.n.nihil habet ꝙ rñdeat.ſi uero aliquid temere dixeris:te ſtolidũ appellãt:nec aliqd cũ rõne dicere. Nõ ſtultũ:qa teſteſ ut plurimũ ꝓducti ſolẽt eẽ graues:prudẽtes:cõſtãtes:alioqn teſtimonio eoꝝ fides nõ adhiberet̃. Habet enĩ:ſingl̃a ſingulis redde. In iracũdia:ad id qđ dixit:ſi iratũ læſeris. Et uim i igenio:ad id qđ dixit:ſi nõ ſtultũ Põdus i uita:ad id qđ dixit:ſi nõ leuẽ læſeris. Nec ſi hoc:Et q̃uis inqt Craſſus hũc errorẽ nõ icurrat:multi tñ icurrũt. Quo qdẽ mihi:Et hoc uitiũ ẽ eiuſmodi:quo nullũ iueniri põt turpius:ut orator dicat aliqd:ex quo ſermo iſte oriat̃:q ſeqt̃. Turpius:uitupabilius. Hoc.ſ.hoc uitiũ ꝑfidiæ:ꝙ

Vides ne q̃ uis i hoĩe acerrimi igenii q̃ potẽs:& q̃ta mẽs fuerit:̃ q̃ ita rñderit:ut itelligere poſſem⁹: nihil ex illius aĩo:qđ ſemel eẽt iſuſũ:unq̃ effluere potuiſſe:qũ qdẽ ei fuerit optabilius obliuiſci poſſe potius: qđ meminiſſe nollet:q̃ qđ ſemel audiſſet:uidiſſetue meminiſſe. Sed neq̃ ꝓpter hoc Themiſtoclis rñſũ memoriæ nobis opa dãda nõ ẽ:neq̃ illa mea cautio:& timiditas i cauſis:propter præſtãtẽ prudẽtiã Craſſi negligẽda ẽ. Vterq̃ enim iſtoꝝ:nõ mihi attulit aliq̃:ſed ſuã ſignificauit facultatẽ eteni pmulta ſũt i cauſis i oĩ parte orõnis circũſpiciẽda neqd offẽdas:nequo irruas:ſæpe aliqd teſtis: aut nõ lædit:aut minus lædit niſi laceſſat̃.Orat reus: urgẽt aduocati:ut iuehamur:ut maledicamus:deniq̃ ut iterrogemus:nõ moueor:nõ obtẽpero:nõ ſatiſfacio: neq̃ tñ ullã aſſequor laudẽ.hoĩes enĩ iperiti facilius qđ ſtulte dixeris reprehẽdere:q̃ qđ ſapiẽter tacueris:laudare poſſũt Hic q̃tũ fit mali:ſi iratũ:ſi nõ ſtultũ:ſi nõ leuẽ teſtẽ læſeris.Habet enĩ uolũtatẽ nocẽdi i iracũdia: & uim i igenio:& põdus i uita:nec ſi hoc Craſſus nõ cõmittit:ideo nõ multi:& ſæpe cõmittũt:quo qdẽ mihi uideri turpius nihil ſolet:q̃ qũ ex oratoris dicto aliquo: aut rñſio: aut rogatu ſermo ille ſequit̃:occidit aduerſariũ ne:̃ imo uero aiũt ſe:& eum quẽ defẽdit.hoc Craſſus nõ putat:

hũc errorẽ incurrãt oratores. Niſi pfidia.i.hoc fieri nõ poſſe arbitror:niſi ab iprobo:& pfido.At uero ego dico etiã hoc ab his:q pfidi nõ habẽtur:ſæpius icurri. Minime malos.i.hoies nõ impro bos:ac ſi diceret hoies q oratores ſũt nõ iprobi.Et hoc pmum ẽ:qđ cauſis plurimũ obeſſe poſſit ne orator teſtes irritet.Nũc ad aliud uitiũ trãſit:in qđ orator ſæpiſſime ſolet icidere:ſi negligẽs fuerit. Hoc inqt maximũ ẽ uitiũ:ſi orator iexpugnabilia aduerſarioꝝ argumẽta expugnare cõtẽdet. nam ubi diutius imorabit' i eo qđ ſua ui refutari nõ põt:nõ ſuã:ſed aduerſarii cauſã cõfirmare uidebitur Auditor enim q uidebit eũ argumẽtũ illud circuire nec tamẽ ſoluere:exiſtimabit il lũ cõtra ueritatẽ tendere:& ideo minus auctoritatis ha bebit:qđ plæriq oratores icurrũt.Et hoc loco ſatiuſ eſ ſet:ſi firmius : aut æque fir mũ argumẽtũ adhiberẽt. Cedere.i.pedem referre. Plani⁹.i.manifeſtius dicã. Premerẽt.i.urgerẽt.i. q̃ ual de cliẽti meo nocere uiderẽ tur. Verſãtur.i.tẽtãt oppu gnare argumẽta aduerſari oꝝ:q̃ refutari nõ poſſũt. nã queadmodũ q obuerſãtur caſtris hoſtiũ:ſæpe ea cape re nõ poſſũt:qa foſſa:uallo q circũdata ſũt:ita oratoreſ qa argumẽta inexpugnabi lia refutare nõ poſſũt: nihil utilitatis cõſequũtur. Præ ſidia.i.argumẽta æque uali da:aut ualidiora nõ pferũt aduerſariis. Cõfirmãt: qa

niſi perfidia accidere poſſe. Ego aũt ſæpiſſimæ uideo in cauſis aliqd mali facere hoĩes minime malos. Quid illud quod ſupra dixi:ſolere me cedere:ut & planius dicã fugere ea q̃ ualde cauſã meã premerẽt. Qum id non faciũt alii:uerſãturq ĩ hoſtiũ caſtris:ac ſua præſidia dimittũt:mediocriter ne cauſis nocẽt:qũ aduerſarioꝝ adiumẽta cõfirmãt:aut ea q̃ ſanare nequeũt exulcerant? Quid qũ pſonaꝝ:q̃s defẽdũt:rationẽ nõ habẽt? ſiquæ ſũt ĩ his ĩuidioſa:nõ mitigãt extenuãdo:ſed laudando & efferẽdo:ĩuidioſiora faciũt:quãtũ ẽ ĩ eo tãdem mali? Quid ſi ĩ homĩes charos:iudicibuſq iucũdos:ſine ulla præmunitione orationis:acerbius & cõtumelioſius ĩuehare:nõne abs te iudices abalienes? Quid ſi q̃ uitia:aut ĩcõmoda ſũt:ĩ aliquo iudice:uno aut pluribus:ea tu in aduerſariis exprobrãdo:nõ ĩtelligas te in iudices ĩuehi: mediocre pctm̃ ẽ? Quid ſi qũ p altero dicas:litẽ tuã facias?aut læſus efferare iracundia:cauſã relinq̃s:nihil ne

diu imorãdo i argumẽtis:q̃ refutari nõ pñt:nihil ẽ aliud q̃ aduerſarioꝝ cãm ɔfirmare. Caſtris:iex pugnabilibus:iuicibilibus.illa trãſlatio a militibus: hæc a medico ſũpta ẽ.Satius eẽ oratori q̃ uinci nõ poſſũt:nõ oppugnare:ſicut etiã medico:q̃ ſannari nõ poſſũt nõ attingere.Nã ulcus ſi ſanari nõ poteſt:ſatius eẽt nõ attingere:& ſimulac attigeris nihil aliud feceris:niſi q morte ægro accelraueris. Quid:Et hoc quoq nõ mediocre malũ ẽ.Nã ſi eũ defẽdimus:cui pter potẽtiã:diuitias:nobilitates:cliẽtelas plurimi inuideãt:& eũ laudare:atq extollere iſtemus:maiorẽ ipſius inuidiã cõcitamus.Nã ea q̃ extenuare debemus:ea etiã i maius efferimus.Si enim nobilitate:& diuitiis: aut potẽtia uideat' eẽ cæteris ſupior:oſtẽdere debet orator his uti eũ nõ ad alioꝝ inuidiã:ſed potius ad opẽ: atq pſidiũ.Et hoc pacto poterit extenuare inuidiã qua laborãt. Rationẽ nõ habẽt.i.nõ cõſiderãt Mitigãt:extenuãdo:qa etiã ſi potẽtia & nobilitas magna eoꝝ fuerit:nõ modo eã amplificare debemus:ſed leuare ac extenuare. Sed laudãdo:qa ſi diceremus ipſũ nemini potẽtia:nemini nobilitate:nemini opibuſ:nemini cliẽtelis cedere:hoc ẽ nõ tollere inuidiã:ſed potius augere. Quid:Trãſit ad aliđ uitiũ:qũ orator aduerſarios q iudicibus chari ſũt:atq iocũdi:grauiori oratiõe iſectamur ex abruto.Nã pmo quidẽ faciẽda ẽ pœconomia.i.pparata quædã:p quã tibi ad inuehendũ iter facias. Premunitione orationis.i.ratione ut ad obiurgãdos aduerſarios auditoribus charos occulte uenias:ſed ſi ex abruto ueneris:auditoꝝ aĩos a te alienabis. Quid ſiqua:Nũc trãſit ad aliud uitiũ: qđ nõ minus ẽ ſupioribus:imo maius:qũq uitia ſũt in auditoribus:ea in aduerſariis noſtris oſtẽdimus odiũ & auaritiã:q̃ in auditoribus fuerint dixerimus:nõ poterũt nõ mediocriter moueri:qa iudices quoq hoc uitio laborant. Inuehi:ideſt inſectari iudices. Quid ſi qum p altero:Ad alia pergit uitia:quæ obeſſe poſſũt cauſæ:ut ea magnopere uitemus.Et id efficiat qđ ſupius dixerat:nõ minus laborandũ eẽ oratori:ut ea declinet quæ nocitura ſũt:q̃ quæ pfutura ſũt eligat.& uitiũ hoc eiuſ modi ẽ:Qum orator a cauſa cliẽtis ad ſuã ipſius iniuriã trãſit.Hoc ideo nocet:q uidet' potius odio q̃ rei ueritate cõpulſus hãc cauſã ſuſcæpiſſe:ſi interdicẽdũ cauſã:defenſionẽ clientis relinquas: & de tua ipius iniuria agere icipias:q ab aduerſariis iniuriã accæpis:plurimũ cauſe obfueris. Iudices enĩ exiſtimabũt te potius odio q̃ rei ueritate impulſũ hoc facere. Si qũ p altero.i.a cauſa clientis:pro quo dicis ad tuam ipſius iniuriam trãſeas:& non alienam:ſed tuam cauſam agere uidearis:uel non alium defendere : ſed te ulciſci uidearis. Efferare iracundia : ideſt ad indignationem inciteris.

In quo:Et qū inqt tale aliqd acciderit:ut aduerſarii mei aliqñ ĩ me ĩuehant̃:ego ita æquo aĩo fero maledicta:ut multi me nimiū facilē exiſtimēt:ac potius lenē:ſed hoc dedita opa facio : qa qū hoies hác de me opinionē fecerint:ut patiēs:& facilis exiſtimer:qđ plurimū ĩ agēdis cauſis ꝓdeſt. Siquis mihi maledixerit:oēs me defēdēt:& illū ĩprobū:& inſolētē eē putēt. Nō quo libēter male audiā.i. nō qa æquo aĩo maledicta alicuius ſuſtineā.Nā male audire:ē alicuius maledicta ſuſtinere : ſiqs de me maledixerit:tūc recte dixero:male de me audio. Nō libēter relinquo.i.qa iuitus a cauſa diſcedo maledictis aduerſarioꝝ rñdēdo.i.nolo inqt occupari rñdēdo maledictis aduerſarioꝝ:& cauſā cliētis relinquere. Vt qū teipſū Sulpiti:Sicuti ĩ ea cā quā ſuperiuſ de Cepione habitā ſcitis:ꝙ tri.pl.accuſauerat Sulpitius ꝙ aduerſus Cepionē ppl̃m cōcitauerat:hūc ipſū Antonius defēdebat.In ea cā Sulpitius ĩuectus eſt in Antonium.Antonius id uiſus ē lēte ferre.Nihil.n.aliđ obiurgauit Sulpitiū:niſi ꝙ adminiſtratorē inqt Sulpiti ĩuadis nō aduerſariū. Nō eni inqt aduerſarius ſū:ſed adminiſtrator:reꝑhēdebā te ꝙ maledictis patronū iſectādo:nō aduerſariū:ſed adminiſtratorē ĩuadis. Admiſtratores dicunt̃ accuſatores ac defēſores:nō potuit humanius reſpōdere. Obiurgabā:reꝑhēdebā te o Sulpiti. Nō aduerſariū:qa uterq̧ miniſtrat cauſā iudicibus:quā ſuſciperēt. Peteres:ĩuaderes:& iſultares aĩo oppmēdi:uel offēdēdi. Miniſtratorē.i.me patronū:& cauſæ miniſtrū:ĩ quo facile oſtēdi ꝗ eſſē patiens. Ex quo etiā illud aſſequor:illud etiā boni ex hac patiētia mihi ꝓuenit:ꝙ ſiqs me grauiter iſectet̃:illū oēs ĩprobū & iſolētē arbitrētur.Nā ꝗto patiētior ego ſū:tāto ille petulās & ĩprobus magis uidet̃ Petulās:ĩprobus:ſicut No.Marcellus dicit hoc ipſo loco. In ipſis aūt argumētis:Aliud uitiū eſt: qđ plurimū cauſæ obeſſe poſſit:ſi ĩ agēda cauſa:& ꝑcipue ĩ argumētādo:& ĩ cauſa ꝓbāda aliqd dixeris tibiipſi cōtrariū:aut qđ ſuꝑioribus cohæreat:& iſerioribus:qđ potius ĩfirmet:qa cauēdū ē ne qd dicat̃ qđ cauſā ĩfirmet:aut aliqd dixeris ad qđ minime ſubiungas. Apte falſū:qa ſi plane falſū eē cognoſcerēt iudices:plurimū tibi obeſſet.Nā uno falſo uniuerſā cauſā falſam eē iudices exiſtimabūt. Aut.i.nec cū ſuꝑioribus cohærēs:nec cū iſerioribus. Aut gñe ipſo.i.ipſa ui:atq̧ natura ipſius argumēti. Ab uſu:Quod etiā Cicero facit pro Archia poeta:qum ipſū defēdit ciuitate donatum. Nā de ſtudiis litterarū diſſeruit:qđ ideo ſibi licere ꝓbabat:ꝙ ꝓ eruditiſſimo uiro dicebat:unde ipſe excuſationē traxit:ꝙ lōgius de ſtudiis litterarū diſputaret.Quāuis inqt Cicero id ægerit cū ratiōe: qū diſputaret de ſtudiis litteraꝝ:qa ꝓ docto uiro dicebat:nō tamē id oēs facere debēt. Quid multa:Nūc cōcludit dicēs:Ne oīa ꝓſequare:ꝗ ĩcidere poſſūt: ꝗ cauſæ nocere poſſint:hæc mea ſnīa ē:in agēdis cauſis potiſſimū uidear nihil dixiſſe:qđ cauſæ detrimēto eē poſſit. Verſari:ĩmorari: inſiſtere:poſita eē ĩ hoc. Boni:Sed ſi nō poſſū ĩ cauſa mali nihil efficere.Primū inqt ē aliqd boni efficere:ſecūdū uero nihil mali.Si illud aſſeq nō poſſumus:ut boni aliqd dicamus : at uero hoc aſſequamur:ne aliqd mali. Itaq̧:Meminiſtis qū de tribus oratoris ꝓpetatibus dicturus eēt Antonius:explicato exordio:uidelicet de ꝓpetate docēdi:mouēdi:& cōciliādi:Catullus dixit eū relinquere partē illā:ꝗ pͥus tractāda uidebat̃.Ex eo ꝗſiuit Antonius:Quid eēt:Cui Catullus reſpōdit diſpoſitionē eē.Tū Antonius reddit rationē:Cur nōdū locus eēt tractādi de diſpoſitione:ſed de locis argumētorū.Niſi enim pͥus cogniti fuerint loci argumētoꝝ:nō poterūt ſuo loco diſponi:ergo pͥmū de locis argumētoꝝ tractauit:deinde de diſpoſitione:qđ nūc facere aggredit̃. Itaq̧:Quandoqdē oſtendimus ꝗ uitia oratoribus diligēter uitāda ſūt:& qd obſit cauſæ. Ad ordinē:Et ita incipit quartus huius libri tractatus:ubi agit̃ de diſpoſitione partiū orationis:& de demōſtratiuo:ac deliberatiuo genere cauſarū:ꝗ ꝗſi ex ſupfluo tractat Antonius:ꝙ ea ſuꝑius docuerit:qū ea cōſtitutiōibus iuridicialibus cauſarū cōiūcta eē uoluerit.Et ꝗſi exordiū neſcio qđ tāgere uidet̃.Caput ergo pͥmū huius tractatus ē huiuſmodi:uidelicet duplicē eē diſpoſitionē:primā ad partiū orationis:ſecundā ad locoꝝ diſpoſitionē accōmodatā.Et pͥmo qdē ĩcipit dicere de partiū oꝛ̃onis ordĩe:q duplex ē.Vnus eni eſt naturalis:alter artificialis.Naturalis ē:q ex artis iſtitutione ꝓficiſcit̃.Alter ē ad cauſæ rationem accōmodatus.Cuiuſmodi uterq̧ ſit:iam declarabitur. Ad ordinē:ut eſt reꝝ. Collationēq̧:locorum.

noceas:In quo ego nō quo libēter male audiā:ſed quia ego cauſā nō libēter relinquo:nimiū patiēs & lētus exiſtimor.Vt qū teipſū Sulpiti obiurgabā:ꝙ miniſtratorē peteres:nō aduerſariū.Ex quo etiā illud aſſequor: ut ſiqs mihi maledicat petulās:aut plane iſanus eē uideat̃ In ipſis aūt argumtis:ſiqd poſueris:aut apte falſū: aut ei qđ dixeris:dicturuſue ſis:cōtrarium:aut gñe ipſo remotum ab uſu iudicioꝝ:ac foro:nihil ne noceas:Quid multa:Oīs cura mea ſolet in hoc uerſari ſemp:dicā eni ſæpius:ſi poſſū:ut boni efficiā aliqd dicēdo:ſi id minus ut certe neqd mali. Itaq̧ nūc illuc redeo Catulle: ĩ quo tu me pauloante laudabas:ad ordinē collationēq̧ rerū

ac locoꝝ:cuius rõ ẽ duplex. Altera quã affert natura cã/rũ:altera q̃ oratoꝝ iudicio:& prudentia cõparat̃. Nã ut aliqd ante rẽ dicamus:deinde ut rẽ exponamus:poſt ut eã ꝓbemus:nr̃is præſidiis cõfirmãdis:cõtrariis cõfutandis:deinde ut cõcludamus:atq; ita ꝑoremus:hoc dicẽdi genus natura ipſa præſcribit. Vt uero ſtatuamus ea q̃ ꝓbãdi:docẽdi:ꝑſuadẽdi cauſa:dicẽda ſũt:queãdmodum cõponamus:id eſt uel maxime ꝓpriũ oratoris prudẽtiæ Multa enĩ occurrũt argumẽta:multa q̃ ĩ dicẽdo ꝓfutura uideant̃:ſed eoꝝ partĩ ita leuia ſũt ut cõtẽnẽda ſint: partim etiã ſiqd habẽt adiumẽti:ſũt nõnunq̃ eiuſmodi ut ĩſit ĩ iis aliqd uitii:neq; tãti ſit illud:qđ ꝓdeſſe uideat̃:ut qũ aliquo malo coniũgat̃. q̃ aũt ſũt utilia atq; firma:ſi ea tamẽ:ut ſæpe fit:ualde multa ſunt: ea q̃ ex iis aut leuiſſima ſũt:aut aliis grauioribus cõſimilia:ſecerni arbitror oportere:atq; ex oratiõe remoueri. Eqdẽ qũ colligo argumenta cauſarũ:nõ tam ea numerare ſoleo:

Ordo:eſt partiũ orationis diſpoſitio. Collocatio:eſt ut argumẽta ſuo quæq; loco ponamus:prout rõ artificii exigere uidebit̃. Duplex natura cauſaꝝ:uidelicet diſpoſitio artis quã naturã appellãt: qa ars imitat̃ naturã:ideo poſuit naturã ꝓ arte. Oẽs ferme cauſæ ita diſtingui uolũt:ut ĩ p̃mo exordiũ:ĩ ſecũdo narratio:ĩ tertio diuiſio:ĩ quarto cõfirmatio:poſtea uero cõfutatõ:poſtremo cõcluſio ſit ſiue ꝑoratio. Altera:uidelicet q̃ ad caſũ tpis accõmodat̃. Sæpe enim accidere poterit:ut exordium nõ ſit ĩ cauſa oratoris utẽdũ. id autẽ fiet:qũ ĩſinuatione utẽdũ ẽ:inſinuatione autẽ utendũ eſt:qũ cauſa turpis fuerit:q̃ auditorũ aĩos a nobis alienat: aut qũ defeſſi fuerint auditores qũ alii ꝑ̃us dixerint. Nam ut aliqd ante:Incipit primo declarare diſpoſitionẽ naturalẽ. Præſcribit: ꝑfinit: & cõſtituit. Ante rem:ꝑ exordiũ. Vt rẽ exponamus: ꝑ narrationẽ. Probemus: ꝑ cõfirmationẽ:& cõfutationẽ. Cõfirmãdis.ſ. argumẽtis. Cõfutãdis: aduerſariorũ refellẽdis. Cõcludamꝰ: i. ex cõcluſione qđ fiet cõferamus. Peroremus.i.finẽ dicẽdi faciamus. Vt uero ſtatuamus:Sed ut ea quæ ꝑtinẽt ad treſ illas ꝓp̃etates.ſ. docẽdi:cõciliãdi:& mouendi ueniã. Hæc inqt oratoris iudicio relinqtur: atq; prudẽtiæ:ut ĩtelligat qũ auditorũ animi nobis fuerint ĩfenſi:demus operam ut cõciliemus eos:ſeu qũ aduerſariis beniuolos eẽ uiderimus:auditores ĩ eos cõcitemus. Vt uero:Sed qũ ꝑſuaſi fuerint oratiõe aduerſarioꝝ q dixerint argumẽtũ aliqđ cõtra eos afferre poſſumuſ. Docẽdi:ad demõſtratiuũ. Perſuadẽdi:ad deliberatiuũ genus:qa qũ aliqd deliberamus:opus ẽ cõſilio:ac ꝑſuaſione. Id eſt.i. ꝑtinet ad prudẽtiã oratoris. Multa enim occurrũt:Et ĩcipit nũc tractare de locis collocãdis: quã dixit alterã partẽ diſpoſitionis eẽ:ut uideamus quo q̃q; loco ponẽda ſint argumẽta. Et ſicut ĩ aliis partibus ꝑcipit p̃mo & ultimo loco ualidiſſima argumẽta ponẽda eẽ:in medio aũt ĩfirmiora. Profutura: ꝓ cõfirmatione noſtra. Sed eoꝝ:Hoꝝ argumẽtoꝝ tria gñ̃a ſunt. Vnũ genus ẽ ualidiſſimũ: alteꝝ leuiſſimũ:tertiũ uero qđ partẽ utriuſq; cõtinet:ſed nõ pars mala plus nocebit:q̃ bona ꝓderit. Sed ſi argumẽtũ fuerit ualidũ:ĩ p̃mo:& ĩ ultimo loco ponẽdũ erit. Si leue:ut nihil mali habeat ĩ medio. Si utriuſq; partẽ habuerit:animaduertẽdũ erit:utrũ plus boni:an mali habeat:& ſi plus boni q̃ mali habuerit omittẽdũ erit. Eiuſmodi.i.eius gñ̃is:atq; naturæ. Cõiũgat̃.i.cõparet̃ cũ aliquo malo Tũc enĩ cõiungi aliqđ dicit̃ qũ cõparatur. Neq;.i.illđ adiumẽti tantã uim nõ habeat. Malo.i.cõparet̃ cũ aliquo uitio:qđ in ipſo argumẽto ineſſe uideat̃. ſenſus ẽ:Si inqt ea quæ utilia fuerint: multa fuerint:arbitror ea eẽ deligẽda:ita ut ex his quæ leuia eẽ uidebũtur a cauſa penitus moueãtur: q̃ grauiora in cauſa tractẽtur. Quæ:Si ea argumẽta abũdauerint:hoc fieri uult:ut hæc ſecernãtur a grauioribus. Nã ſi nõ eẽnt multa:aliud præcipiẽdũ uideret̃:ut nihil oĩno ꝑtermitteret̃:ut mercatores:q qũ merces multas habuerint:& uehere nõ potuerint:ꝑcioſiores deligũt. Pari ratiõe uult oratores facere:ut qũ ſibi maxima copia argumẽtoꝝ firmiſſimoꝝ fuerit:ꝑcioſiora & firmiora deligãt Cõſimilia: Nõ tamẽ eius gñ̃is:qa aliud ẽ eẽ ſimile:& aliud idẽ. Eqdẽ:bono quaſi epilogo cõfirmat:quõ id faciẽdũ ſit:qũ ad argumẽta cauſarũ uenerimus. Id qđ ego facio:tibi quoq; faciẽdũ ꝑcipiã:ut argumẽta potius numeres:q̃ colligas. Et iõ dixit numerãda:deligẽda meliora. Nam q numerat ꝑcioſa deligit:q colligit oĩa ſumit. Numerare:trãſlatio ſũpta a nũmulariis & libripẽdibus. Nũmularii:q pecuniã numerãt. Libripẽdes:q expẽdũt:& librãt aurũ uel argẽtũ. Queãdmodũ in pecunia ſiue numiſmate inueniũtur numiſmata nullius ꝑcii:ita etiã ĩ multitudine argumẽtoꝝ multa inueniũtur parui momẽti. Sed ĩ auro & argẽto:qđ pẽdit̃:nulla fraus eẽ põt. Aurũ qđ numerat̃ plærũq; minus ẽ:qđ pẽdit̃ fallere nõ põt. Ita ſi orator ea diligẽter exq̃ſierit:ut libripens:qũ aurũ pẽſat ea eliget q̃ utiliſſima erũt. Numerare ſoleo:Qum inqt argumẽta cauſarũ cõſidero:nõ tãti argumẽtoꝝ

copiā:q̃ grauitatē facio.Nō tam operā do:ut multitudo ſit q̃ grauitas. Et quoniā: Dicit de collocatione cæterarū partiū:uidelicet cōciliandi & mouēdi.Simul enim de diſpoſitione eoꝝ dixerit:arbitrat' hac ratione.Nam qa primū oratoris ē docere:ad hāc partē quaſi primā reliquæ duæ partes referūtur:ut ita orator doceat:quaſi nihil aliud in tota cauſa agere uelit:moueat autē uel cōciliet ꝓ ut ſe locus ĩ tota oratiōe obtulerit.Ergo ad hoc quaſi fundamentū duæ illæ ꝓp̄etates referēdæ ſunt ſ.cōciliare atqꝫ mouere.Eſt ergo ipſarū duarū partiū hæc diſpoſitio:ut utrūqꝫ arbitrio oratoris eſſe uideatur:ut modo cōciliet: modo moueat auditoꝝ animos.Nō igitur hāc potius: aut aliā illarū partiū ꝓp̄etatē eē uult. Et quoniā: ſēſus eſt:Quāuis dixerim tres illas ꝓprietates:docere:cōciliare & mouere neceſſarias eſſe: tñ ita duabus partibus eſt utendū.ſ. cōciliatione & cōcitatione:ut ſemp uideamur docere uelle. Oēs:ſcilicet auditores. Tribus:ſcilicet docere cōciliare & mouere. Docēdo.ſ.cōfirmatione:& cōfutatiōe. Aut cōciliādo.ſ.ad miſericordiam Aut ꝑmouēdo:ad ĩdignationē. Vna.ſ.docere. Ferēda præ nobis.i. p̄ferenda & oſtendēda. Nihil aliud: i.debemus unā ex his rebus potiſſimū oſtēdere:& eā cæteris anteponere. Et declarat qd ſit illud:uidelicet docere. Reliquæ duæ.ſ.cōciliare & mouere. Sicuti ſāguis:Queadmodū inqt ſanguis toto corpore diffūditur:ita cōciliatio & cōmotio tota oratiōe diffuſæ eē debēt. Nam & p̄ncipia:Et qa dixit ſicut in corpus ſanguis fuſus:ita duas illas partes ĩ oratione oportere eē ĩcluſas: & ita dicere uidet':nūc in p̄ncipio:nūc in narratione:nūc in cōfirmatione:nūc in cōfutatione:nūc ĩ cōcluſione:ideo ita diſtinguit Cicero dicēs:cōciliare & mouere exordii:& cōcluſionis propria ſūt: & q̃q̃ in omni oratione.i.ĩ omnibus partibus orationis faciēda ſūt:tamē potiſſimū in p̄ncipio & concluſione hoc fieri ſolet. Hāc uim.ſ.cōciliādi & mouēdi. Permanare:ꝑtrāſire:& ꝑlabi. Vel ꝑmouere: ſiue ad miſericordiā p cōciliationē:ſiue ad indignationē p cōcitationē. Sed hiſ partibus:ſed nō negauerim inqt Cicero ꝓprium locū harū duarū partiū eſſe p̄ncipiū & concluſionē:nōnunq̃ a narratione:cōfirmatione & cōfutatione digredi pōt orator:& ad hāc ꝑmotionē ꝑtranſire. His partibus.ſ.cōmotioni & conciliationi. Argumentādo : quia commoueret:& conciliaret auditorū animos:& nihil de cauſa doceret. Perſuadēdo:qđ eſt cōciliantis. Cōmouendo:qđ eſt cōcitationis. Ab eo qđ ꝓpoſueris.i.ab eo qđ ꝓpoſitū fuerit in argumētatione:& poſtea tractare incœperis:ut nō ſolū in exordio & cōcluſione:ſed etiā ĩ cōfirmatione facias. Itaqꝫ narratiōe expoſita:ĩ narratiōe potes etiā mouere aīos auditoris. Vel argumētis confirmatis: in confirmatione. Refutatis:in cōfutatione. Vel:qa ad ueritatē diſiunctionis ſufficit alterā partē eē ueram:ideo ſubiunxit:uel in utroqꝫ loco. Omnibus:uidelicet in p̄ncipio:narratione:cōfirmatione:cōfutatiōe & cōcluſione. Si habet:poſt confirmationē & confutationē:etiā poſt narrationem quoqꝫ oportet animus auditoꝝ cōmoueri. Recte id fieri pōt:Dicit conſiderandā eē qualitatē & quantitatē: uidelicet nūquid copioſa & uber ſit materia:an ecōtra.Nam ſi copioſa fuerit materia:poterit in quacūqꝫ parte orationis fieri:ut auditoꝝ animos cōmoueas & cōcilies. Hæqꝫ cauſæ ſūt:Et genera eaꝝ cauſarū:in qbus poſſumus ad cōmouēdū & cōciliādū auditoꝝ animos ſæpe digredi ubera:& copioſa eſſe cōſueuerunt:alioquin nō copiā & dignitatē habuerūt. Ad agendū:ſingula ſingulis redde. Ad agēdū:ad grauitatē. Ad ornandū:ad ubertatē. Grauiſſime:ad dignitatē. Pleniſſime:ad copiā. Exitus:a cauſa ad huiuſmodi digreſſionē:& cōmouēdi:& cōciliandi. Impellātur.ſ. ad indignationē cōtra aduerſariū concitādo. Reflectātur:a nobis cōciliando. Atqꝫ etiā in illo: Poſtq̃.

q̃ expēdere:& qm̃ qđ ſæpe iā dixi : tribus rebꝰ oēs ad noſtrā ſnīam ꝑducimus:aut docēdo:aut cōciliādo:aut ꝑmouēdo:una ex oībus his rebus:res p̄ nobis ē ferēda: ut nihil aliud:niſi docere uelle uideamur : reliq̃ duæ ſicuti ſāguis ĩ corꝑibus:ſic illæ ĩ ꝑpetuis orōibus fuſæ eē debebūt.Nā & p̄ncipia:& cæteræ partes orōnis:de qbus paulopoſt pauca dicemus:hr̄e hāc uim magnoꝑe debēt : ut ad eoꝝ mētes apud quos aget':mouēdas ꝑmanare poſſint.Sed his partibus orōnis: q̃ & ſi nihil docēt argumētādo : ꝑſuadēdo tñ & cōmouēdo ꝓficiūt plurimū : q̃q̃ maxime ꝓp̄us ē locus:& ĩ exordiēdo:& ĩ ꝑorādo:digredi tñ ab eo:qđ ꝓpoſueris:idq; agas:ꝑmouēdoꝝ aīoꝝ cā ſæpe utile ē.Itaq; uel narratiōe expoſita:ſæpe dat' ad cōmouēdos aīos digrediēdi locus:uel argumētis cōfirmatis:uel contrariis refutatis:uel utroq;:uel oībus ſi habet cū cauſa dignitatē atq; copiā:recte id fieri pōt:hæq; cauſæ ſūt ad agēdū & ad ornādū grauiſſimæ atq; pleniſſimæ:q̃ plurimos exitus dāt ad eiuſmodi digreſſionē : ut his locis uti liceat:qbus aīoꝝ ĩpetus eoꝝ q audiunt:aut

impellātur:aut reflectant̄:atq; etiā ī illo reprehēdendo eos:q q̄ minime firma ſūt:ea p̄ma collocāt. In quo illos quoq; errare arbitror:q ſiqñ id qđ mihi nunq̄ placuit: qū pluris adhibēt p̄ronos:ut ī quoq; eoꝶ minimū putāt eē:ita eū p̄mū uolūt dicere. Res.n.hoc poſtulat : ut eoꝶ expectationi:q audiunt:q̄celerrime occurrat̄: cui ſi initio ſatiſfactū nō ſit:multo plus ſit ī reliq̄ cā laborandū. Male enim ſe res habet:q̄ nō ſtatim:ut dici cœpta ē melior fieri uidet̄. Ergo ut ī oratore ut optimus qſq; eſt ſic ī oratione:firmiſſimū qđq; ſit p̄mū:dū illud tamē ī utroq; teneat̄:ut ea q̄ excellūt:ſeruēt̄ etiā ad porādū : ſi quæ erūt mediocria:nā uitioſis nuſq̄ eē oportet locū : ī mediā turbā:atq; ī gregē coniiciūtur. Hiſce omnibus rebus cōſideratis:tū deniq; id (quod primū eſt dicendum) poſtremo ſoleo cogitare : quo utar exordio:nam ſiquādo id primum inuenire uolui : nullum mihi occurrit :

dixit de diſpoſitione mouēdi & cōcitandi:nūc redit ad collationē argumentoꝶ:quæ tripartito diuiſit.ſ.alia eē leuia:alia grauia:alia uero grauioribus ſimilia:nō tamen ipſa grauia. Nunc ergo dicit quomodo hæc genera locoꝶ ſunt ordine diſponēda. Et p̄mo quidē reprehēdendos eſſe dicit : qui p̄mo loco cōfirmationis quæq; leuiſſima ꝓponūt. Nam qum auditores parati ſint ad audiendum aliquid graue:ipſe uero dixerit aliquid leue friuolūq;:animos auditoꝶ a reliqua oratiōe alienabit Et ideo dicit argumēta grauiſſima in p̄ncipio orationis eſſe ponēda. Quēadmodū inquit reprehēdo oratorē:qui p̄mo cōfirmatiōis loco leuia argumēta præponit:pari ratiōe reprehēdo eos:qui qum plures patronos ad cauſam habuerint:iubēt unūquēq; leuiſſimum p̄mo loco dicere Nam ſi plures ſūt patroni: p̄mus locus ad dicendū dādus ē uehemētioribuſ & potētioribus: q plurimum copia & ornatu ī dicēdo ualeant. Quod mihi nunq̄:qa nō ſunt in una cauſa plures adhibēdi patroni. Rō quia alius aliter cauſā tuam ꝓbat quo fit:ut quæ unus patronus dixerit:alius infirmet. Vt in quoq; eoꝶ.i. quēadmodū unūquēq; eoꝶ leuiſſimū ꝓponi oportuerat. Res enim : Et reddit rationem:cur p̄mo loco ualidiora quæq; argumēta poni debeant:quia qui audiūt expectāt:ut aliquid dicas:quo cauſam tuā firmiter defendas. Sed ſi leue aliquid dixeris:auditores ſpe ſua fruſtratus fueris:& ideo a cauſa tua abalienabis. In reliqua cauſa.i. in reliquo cauſæ.i.in fine. Male enim res ſe habet:Et reddit rationē. Melior:ꝓbabilior:& honeſtior:& firmius eam corroborādo. Ergo ut in oratore:Quēadmodum inquit in oratore uolo ut optimus quiſq; orator ſit p̄mus in dicendo:ſic in oratione uolo qđ firmiſſimum ſit argumētum p̄ponatur. In utroq;.ſ.in oratore:& in oratione. Vt ea quæ:Nolo inquit ut in p̄ncipio tantūmodo:ſed etiā in cōfirmatione omnia argumēta firmiora ponas : ſed quibuſdā in cōfirmatione poſitis:aliqua etiā in fine ponas ualida. Quēadmodū enim auditor expectat:ut ualidū aliquid dicas in p̄ncipio:ita etiā in fine:quia poſtremo dictū magis inhæret animis auditoꝶ. Quare firma argumēta in p̄ncipio ponēda ſunt:ut expectationi auditoꝶ ſatiſfacias:in fine ut memoriæ eoꝶ rationē habeas. Quiſq;:ſiue orator fuerit:ſiue argumentū.i.idē de oratoribus dico:qđ de argumentis. Vtriuſq; enim eadē ratio eſt ad perorandū. Siquæ erūt mediocria : Ecce quomodo nūc docet leuia:& mediocria in medio eē ponēda:quæ ſi ſeparatim ponerētur:parū uirium haberēt.i.parū aut nihil ualerent:ſi in medio:nōnihil tamē ualerent. Hoc etiā Quintilianus præcipit faciendū libro quinto inſtitutionū:ubi de ratione argumentoꝶ præcæpta tradit. In turbā.i.in multitudinē argumentorum.i.uiliū argumentoꝶ. Gregem:Quēadmodum gregem hominū multitudinē ignobilē intelligimus:ita intelligit de imbecillibus:ac infirmis argumētis. Hiſce omnibus rebus:Quia dicturus de diſputatione præcipit quo quæq; pars orationis loco ponēda ſit:fortaſſe admirari quiſpiā poſſet:ꝙ nō a p̄ncipio ſūpſerit diſpoſitionis præcæpta:ſed a cōfirmatione & cōfutatiōe :& ab illis tribus ꝓprietatibus:docēdi:mouendi & conciliandi:reddit rationē cur de diſpoſitiōe p̄ncipii poſtremo loco agat. Ergo inquit ita facere cōſueui:ut excogitē poſtremū:qđ eſt p̄mum.i.qđ p̄mo dicendum eſt. Nam quia p̄ncipium cū cauſa cohæret:ut uideatur ex ipſius cauſæ uiſceribus ductum:omnes partes diligēter prius cōſiderantur. Principia enim debēt cauſæ accōmodari:quod fit qum diligenter cauſam exquiſiuimus & explorauimus. Hiſce omnibus rebus:uidelicet cōfirmatione:& argumētis ipſius cauſæ:& tribus orationis ꝓprietatibus:quas ſupra memorauimus. Omnibus rebus:quibus cōfirmantur noſtra:uel refutātur aduerſarioꝶ argumenta. Nam ſiqñ:Quando inqt p̄ncipia inuenire uoluero:anteq̄ cauſam diligēter pertentauerim:quæcūq; p̄ncipia mihi occurrūt: ita mihi occurrunt:quæ ſunt uel commutabilia:uel cōmunia:uel uulgaria:quæ non magis huic : q̄ alii conueniant cauſæ. Poſtremum:ſcilicet qum confirmationem: & confutationem: & reliquas

niſi aut exile:aut nugatoriū:aut uulgare:aut cōe. Prīci-
pia aūt dicēdi ſp qū accurata:& acuta:& īſtructa ſētētiis apta uerbis:tū uero cauſa℞ ꝓꝑa eē debēt. Prima ē enī q̄ſi cognitio & cōmēdatio orōis ī ꝑncipio:quæq; cōtinuo eū q audit:ꝑmulcere atq; allicere debet:ī q̄ admirari ſoleo:nō eqdē iſtos:q nullā huic rei operā dederūt:ſed hominē ī ꝑmis diſertū atq; eruditū Philippum:q ita ſolet ad dicēdū ſurgere:ut qd ꝑmū uerbū hītūrus ſit:neſciat & ait idē qū brachiū cōcalefecerit:tū ſe ſolere pugnare. Neq; attēdit eoſipſos:uñ hoc ſimile ducat:illas ꝑmas iactare haſtas:ita leuiter: ut & uenuſtati uł maxīe ſeruiāt & reliqs uirib' ſuis ꝯſulāt:nec ē dubiū qn exordiū dicēdi uehemēs:& pugnax nō ſæpe eē debeat. Sed ſi ī ipſo illo gladiatorio uitæ certamine:quo ferro decernit̄:tñ añ cōgreſſū multa fiūt:q̄ ñ ad uuln' ſ; ad ſpēm ualere uideāt q̄to hoc magis ī orōe ſpectādū:ī q̄ nō uis potius:ſed delectatio poſtulat̄. Nihil ē deniq; ī natura re℞ oīum:qd

partes diligēter conſideraueriṁ. Exile:cōmutabile:quo aduerſarius leuiter cōmutato uti poſſet. Exile:ergo pauptate uerbo℞. Nugatoriū:nimis longū:qd ē inopia rerū. Illa oratio dicit̄ nugatoria:quæ uerbis qdē abūdat:ſnīa℞ aūt inops ē. Vulgare.i.qd ad plures cauſas pōt accōmodari. Cōe:quo tā accuſator q̄ defēſor uti pōt:q̄ uitia ī exordiis uitāda ſint:etiā ī arte noua docet. Accurata:neqd temere dicamus. Acuta:ne lōge uagemur. Inſtructa:ad id qd dixit nugatoriū. Apta uerbis:ad id qd dixit exile. Tū uero cauſarū ꝓꝑa eē debēt.ſ.ipſius de q̄ agit̄ ſint ꝓpria:ut nulli alii cauſæ cōueniāt: q̄ illi d qua agimus. Prima ē enim:Et reddit rōnē:cur debēt eiuſmodi eē ꝑncipia. Nā ꝑncipium ē ꝑma q̄dā cognitio totius cauſæ de q̄ agit̄. Si igit̄ exordiū ē & eē debet:q̄ſi ꝑma cognitio eius rei: d qua agit̄:ipſū uero ꝑncipiū ſit a cā alieniſſimū:quō eiuſ ꝓꝑetatē ſeruabit? ꝑfecto erit a cā ualde alieniſſimū. Cognitio:qa cognoſcere īcipit auditor:qd dicere uelit orator. Permulcere.ſ. beniuolētiā cōparādo ꝑ rectū exordiū. Allicere:attētū faciendo ꝑ īſinuationē. In qua: Hoc loco ꝑ exēplū rephendit uitiū hoc eo℞:q āteq̄ ad dicēdū ueniāt:nil oīno cōſiderāt:qd ꝑmū:qd ſecūdum qd ultimū ſit:ſed ex abruto ꝓdeūt ad orādū:nihil oīno dicere poſſint: qd cohærere uideat̄. Et dicit ī hoc uitio uerſari Philippū. Et hæc ſimilitudo ē a gladiatoribus ſūpta:quā oſidit nō eē cōgruā:qa nō ipſi qdē gladiatores ſine rōne tela mouēt:nec uires ꝓfūdūt:& tñ philippus hoc dictū ſæpius ī exordiēda cā uſurpare ſolebat:uidelicet qū dicēdo īcaluiſſet:tū demū brachiū fortius iactare. Iſtos.ſ. uulgares. Neſciat.i.cā ꝑus cōſiderata atq; ꝑſpecta:& iō nec uerbū qdē qd ꝑmū dicat ſcire pōt. Brachiū.i. qū dicēdo īcaluerit. hoc dictū a gladiatoribus philippus ī exordiēda cā uſurpare ſolebat:qū brachium calefecero:tūc optime pugnabo. Sumit ipſe a gladiatoribus ſimilitudinē:& tñ nō aduertit:& ē ſēſus:Vt ipſi etiā gladiatores:a qbus hāc ſimilitudinē ſumit Philippus ī pugnādo:nō ſolēt tela iacere:nec uires oēs uno īpetu ꝓfūdere:qd tñ ipe q̄ſi gladiato℞ ſimilitudine ductus:illud dictū ī agēda cā uſurpat. Gladiatores ſunt: quos nūc dimicatores dicimus. Ipſi aūt ſiue haſtis:ſiue gladiis dimicēt nō temere haſtas iaciūt:ſed q̄dā aptitudine & arte:ut nō ſolū uiribus:ſed & uenuſtati cōſulāt. Solēt enī ꝑus corpus huc & illuc haſtis:uel gladiis iacere:ut iis q uiderint ſuauē quēdā motū faciāt: anteq̄ ad rē ueniāt:& uti faciūt illi:ita oratoribus faciēdū ē:ut ī ꝑncipio aliqd dicāt:qd magis auditores delectare poſſet:q̄ aduerſarios offēdere. Leuiter:apte & cōcine. Et reliqs uiribus ſuis cōſulant.i.ne uires oēs ī ꝑncipio ꝓfundāt:ne ꝓcedēte pugna uires deficiāt. Nec ē dubiū.i.manifeſtū ē exordiū orōnis nō debere eē uehemētia q̄dā ueluti pugna īſtructū. Sæpe eē debeat:Quia aliquotiēs cā ita requirit:qum cōtra eos dicimus: qui facinus tetrum aliquod fecerint:īcipiamus ab īdignatione. Sed ſi in ipō illo:Si inquit multa faciūt gladiatores:quæ ſpectatoribus placeant: anteq̄ ad congreſſionem uenerint:quanto magis facere debet orator:ut ī ꝑncipio aliquid dicat iocūdum: quod auditoribus placeat:deinde ſenſim ad cauſam ueniat: & incipiat aduerſarios urgere. Gladiatorio uitæ certamine:ideſt in illa uita gladiatorum:q quotidie certāt. Ferro decernitur:ideſt nō uerbis decernitur apud gladiatores:ſicut apud oratores:ſed ferro. Ante congreſſum:ideſt anteq̄ pugna cōmittatur. Ad ſpeciem:ideſt ad uenuſtatem:hoc eſt: quod dixit ſuperius:ut uenuſtati ſeruirēt. Vis:quia auditores oratione delectari magis ſolent:q̄ ui aliquid eis ſuaderi. Nihil eſt:Nunc etiam naturali quadam oratione hoc ita faciendum eſſe probat. Rerum natura ita ſe habet: Quemadmodum omnia natura quadam & certa ratione facit:ſi herbas inſpicias:eas uidebis ſenſim pullare: ſi arbores anteq̄ ad debitam ſuam proceritatem aſcendant longo ſpatio germinare uidebis. Quod igitur natura facit id ita faciendū oratori dicit. Deniq;:ut breui cōplectar.

Euolet.i.ut a terra germināt arbores:nō repēte ad ſūmū aſcēdūt:ſed ſēſim:& certo quodā modo Sic oīa:Ea etiā q̄ uehemētiā q̄dā reqrūt:pncipiis ſolēt fieri leuioribus:etiā ſi cauſa uehemēs fuerit tñ pncipia leuiora poſtulabit:& hoc p ſimilitudinē re℞ oſtēdit. Fiūt.ſ.natura. Agunt̃.ſ.ingenio: cōſilio & rōe. Acerrime.i.q̄ acrimoniā q̄dā deſiderat. Prætexuit:icœpit:exorſa ē.trāſlatio a textoribus:& ī ipſa trāſlatione remanet:id fieri uidemus. Textores.n.qū telā texere cœpint:leuiter pmo trahūt ſtamē:qū uero dēſiorē fecerint:grauiori manu utūtur. Hæc aūt:Sed hæc q̄ ut dixi:primo leuiter tractari debent: iō pncipia debēt ab ipſa cā ſumi:ne uideant̃ eē aliena: ut etiā a pncipio diximus. Extrinſecus:extra cauſā. Aliūde.i. ex alia re: quæ ad cauſā nō ptineat. Ex ipſius uiſceribus.i.ex pbatione: q̄ diuidit̃ ī cōfirmationē & cōfutationē. Nā ut ait idē Cic. tota ſpes uincēdi:rōq; pſuadēdi ī cōfirmatione:& cōfutatione poſita ē. Hæc.n.ſūt q̄ſi firmamēta cauſæ. Icciro tota cā pertētata: & hæc cauſa cur poſtremo cogitē qd̄ pmū ē dicendū. Et ſimul reddit rationē:cur pmū de diſpoſitione argumēto℞ pcipiat. Pertētata.i.pquiſita:& ueſtigata. Perſpecta: i.pcognita. Locis.ſ.argumēto℞:q̄ ad cōfirmationē: & cōfutationē ptinent. Inſtructis.i.ordine diſpoſitis: Et idē ē qd̄ pcipimus quō locari debeāt argumēta. Sumet̃.ſ.cōfirmatione:cōfutatiōe:& cōmotione. Vberrimæ:q̄ copiā q̄dā hñt. His partibus:uidelicet ī cōmotione:aut cōcitatiōe:aut cōfirmatione:qa has ītelligit ptes mouere:docere:& cōciliare. Ita & momēti aliqd afferrēt:Nūc reddit rōnē:cur ex his cauſæ uiſceribus ſint ſumēda pncipia:uł a locis pbādi:i qbus beniuolētiā cōciliat̃ pbādi.i.cōfirmādi. Si ex his locis inqt pncipia ſūpta fuerit:nullū ſupio℞ uitio℞ īcurrere poterit orator ut exordiū:uel cōe:uel nugatoriū ſit:ſed ppriū ipſius cauſæ de q̄ agit̃. Deprōptæ:excæptæ:& exhauſtæ. Cōes:qbus aduerſarii nihilominus uti pñt. In alias cauſas:ut ſint uulgares. Defluxiſſe: duplici trāſlatione:defluxiſſe:tanq̄ a fluuio deriuaſſe:& tanq̄ a flore pululaſſe. Oē aūt pncipium: Nūc latēter ipſius pncipii ptes tāgit:q̄ ſumūtur a partibus:mouēdi:cōciliādi:& docēdi. Aut rei totius:uidelicet p partes docēdi.nā qū ī pncipio ſignificamus qd dicturi ſumus:pmū a pte docēdi:qa docere nihil aliud ē q̄ oñdere id qd̄ pbare uolumus. Aditū ad cauſā:p conciliationē:qū auditorū aīos nobis cōciliamus latēter. Quoddā ornamētū:& hoc p amplificationē:& ſił tres ppetates exordii tāgit:qū attētū:beniuolū:& docilē facimus auditorē. Aditū.ſ.beniuolētiā cōciliādo:p pncipiū & īſinuationē:q̄ latēter ad exordii cōmoditatē nos uenire facit:ergo q̄dā q̄ſi pnūciatio faciēda ē:anteq̄ ad cauſā ueniamus:p quā beniuolētiā cōparamus. Quoddā ornamētū.i.attētos faciēdo. Tūc.n.attētos facimus:qū oñdim⁹ nos magna:noua:& iuſitata dicturos eē. In qbus q̄dā dignitas eē uidet̃:ita ut ītelligamur.nō diſſētiūt hæc pcæpta ab his q̄ Cicero ī arte noua tradit. Hic dicit ſumenda eē pncipia a tribus his ppetatibus oratoris:ſed ī aliis tribus ppetatibus.ſ.docēdi:mouēdi:& cōciliādi:quia per partē conciliādi beniuolos facimus:p partē docēdi dociles: p partē cōcitādi & cōmouēdi attētos. Sed oportet ut ædibus:Nūc docet quō nugatoriū exordiū ſit fugiēdū p ſimilitudinē:quēadmodū ueſtibulū fit ædibus p magnitudine ipſarū:ita etiā pncipia orationis pponi debēt p magnitudine earū. Pari ratione ſi domus fuerit anguſta & breuis:ueſtibulū anguſtius & breuius eē debet:q̄ ſi ampla:ueſtibulū amplū eē debet. In ædibus.ſ.hoīum. Nā ædes plurali numero hominū ē:ī utroq; numero deo℞. In tēplis:deo℞. Veſtibula:ītroitus. Et dicta ſūt ueſtibula: eo φ ueſtiāt ianuā:uel φ ea pars ſit ueſtæ cōſecrata:uel a ue.i.diu:& ſtando: Vt Gellio placet. Proportione re℞.i.p q̄titate re℞. Itaq;:Ergo ī frequētibus.i.ī uſitatis & paruis cauſis ſæpe cōmodius ē ordiri ab ipſa re:qa cauſæ paruæ & uulgares nō reqrūt lōgitudinē exordii:qppe q̄ ab oībus notæ ſūt. ideo omiſſo exordio ab ipſa re nōnunq̄ icipimus. Frequentibus:ideſt uſitatis: atq; uulgaribus.

ſe uniuerſū pfūdat:& qd̄ totū repēte euolet. Sic oīa q̄ fiūt:quæq; agunt̃ acerrime:leuioribus pncipiis natura ipſa prætexuit. Hæc aūt ī dicēdo nō extrinſecus aliūde q̄rēda:ſed ex ipſius uiſceribus cauſæ ſumēda. Iccirco tota cauſa ptētata:ac pſpecta:locis oībus īuētis:atq; īſtructis:cōſiderādū ē quo pncipio ſit utēdū. Sic & facile reperiet̃. ſumet̃.n.ex iis rebus q̄ ſūt uberrimæ:uel ī argumētis:uel ī iis partibus ad quas dixi ſæpe digredi oportere. Ita & momēti aliqd afferrēt:qū erūt pene ex ītima defēſione deprōptæ: & apparebit eas nō modo eē cōes: nec ī alias cauſas poſſe trāſferri:ſed penitus ex ea cauſa q̄ tū agat̃ defluxiſſe. Oē aūt pncipiū:aut rei totius quæ aget̃ ſignificationē habere debebit:aut aditū ad cauſam & munitionē:aut quoddā ornamētū & dignitatē. Sed oportet:ut ædibus ac tēplis ueſtibula & aditus:ſic cauſis pncipia pportione rerū pponere. Itaq; ī paruis atq; frequētibus cauſis ab ipſa re ē exordiri ſæpe cōmodius.

Sed qū pncipio erit utendū.i.qū grauiores erunt cauſæ. Quod plæꝝq; erit:qa ex maiore parte
cauſæ ſūt eiuſmodi:ut exordiū reqrāt:aut ex reo:aut ex aduerſario:aut ex his apud quos aget̄. Ex
reo:Diceret aliqs:uidet̄ Cicero hoc loco ſibi diſſētire.Nā qū ante dixerit pncipia ex ipſis uiſcerib⁹
ſ.docēdi:mouēdi:& cōciliādi ſumēda eē:nūc dicit pncipii ꝓpetates eſſe ſumendas:aut a reo:aut ab
aduerſario:aut a re:nō tñ aliud dicit:q̄ ſupra dixerat.Nā ſi beniuolētiā nobis cōciliare uolumus:ne
ceſſe ē ut ex his locis pncipia ſumamus:qū aut officiū noſtrū:aut cliētis laudamus:aut odiū:uel iui/
diā cōcitamus.Hæc igit̄ ſu/
mit̄ a reo:qū auditores con
tra aduerſarios cōcitamus.
Rurſus attētionē facimus:
qū oſtēdimus breuiter qui/
bus de rebus dicturi ſumus
& ita ſumimns ex re:q̄ pars
ē docēdi.Sed diceres fortaſ
ſe.Ergo ē iteratio:nō ē. Nā
qū dixerit a tribus partibus
pncipia eē ſumēda.ſ.mouē/
di:docēdi:& cōciliādi.Do/
cuit ex qbus locis ducerent̄
Nūc aūt queādmodū faciē/
dū ſit oſtēdit. Ex reo:Oſtē
dit quō a pſona noſtra: uel
cliētis poſſumus ſumere pn
cipiū:uidelicet a parte cōci
liādi.Nō enim reū appello
eū:q dānatus eſt:ſed ad quē
res pertinet.Reos appello
quoꝝ res ē:p parētheſim le
gēdū ē.Siue illi nocētes ſint
ſiue inocētes rei dicūtur: de

Sed qū erit utēdū pncipio:qđ plærūq; erit:aut ex reo:
aut ex aduerſario:aut ex re:aut ex eis:apud quos agitur
ſnīas duci licebit.Ex reo:reos aūt appello quoꝝ res ē:q̄
ſignificēt uirū bonū:q̄ liberalē:q̄ calamitoſū:q̄ miſeri/
cordia dignū:q̄ ualeāt cōtra falſā criminationē. Ex ad/
uerſario: hiſdē:ex his locis fere ɔtraria.Ex re:ſi crudelis
ſi nefāda:ſi præter opinionē:ſi īmerita:ſi miſera:ſi īgra
ta:ſi īdigna:ſi noua: ſiq̄ reſtitui:ſanariq; nō poſſit. Ex
iis aūt apud quos aget̄:ut beniuolos:bñ exiſtimātes effi
ciamus:qđ agēdo melius efficit̄:q̄ rogādo.ē id qdē ī to
tā orationē cōfūdēdū:nec mīme ī extremā:ſed tñ mul/
ta pncipia ex eo gñe gignūtur. Nā & attētū monēt græ
ci:ut pncipio faciamus iudicē:& docilē:q̄ ſūt utilia: ſed
nō pncipii magis ꝓpria:q̄ reliquarū partium: faciliora
etiā in principiis: ꝙ & attenti tum maxime ſunt: qum
omnia expectant: & dociles magis initiis eſſe poſſunt.

quoꝝ re agit̄. Quoꝝ res ē.i.eos quoꝝ res īntereſt:de qua agit̄. Virū bonū:Ergo hæc pars ē cōcili
andi:qū officiū noſtrū ſine arrogātia laudādo extollimus:ſicut Cic.docet ī arte noua. A pſona nrā
beniuolētiā cōparabimus:ſi officiū noſtrū ſine arrogātia laudabimus. Calamitoſū:qū iopiam:ſo
litudinē & calamitatē noſtrā ꝓferimus. Miſericordia:qū iudices dicim⁹ eē clæmētes:& ab his pe/
timus ut noſtri miſereant̄. Ex aduerſario:ſi oſtēdimus aduerſariū improbū:auarū:potentē:& cru
delē. Ex re:ſi p amplificationē:& cōcitationē:& ſimul etiā p cōciliationē. Crudelis:cōtra ius hu
manū. Nefanda: cōtra ius diuinū:& qum ius diuinū:& humanū uiolatur.Et hic locus ē amplifi
cationis:qū crudele oſtēdimus eē id qđ aduerſarius defēdit. Præter opinionē:Hic locus eē pote/
rit cōmiſerationis:ſi oſtēdemus præter opinionē ab iis nō c fier di:a qbus n īme oportebat:uł bo
na ex his ſperaſſe:& aduerſa nobis eueniſſe:qđ plurimū ad cōmiſerationē ualet:ut apud Virg.oñ/
dimus:in cōploratione matris Euryali:Tu ne illa ſenectæ Sera meæ reqes? potuiſti linquere ſolam
Crudelis? nec te ſub tāta pericula miſſū Affari extremū miſeræ data copia matri &c. Immerita:ui
delicet ſi oſtēdemus nos ab his læſos eē:a qbus minime oportebat. Miſera:ſi oñdemus nos ab his
diuelli:q nobis chari ſūt & eē debēt. Ingrata:ſi ab his nos offēdi oſtendemuſ:de qbus bñmeriti ſu
mus. Indigna:ſi maiores ab iferioribus aliqd īdignū accæpint. Noua:ſi ea nō uł́garis:aut nobis
id pus nunq̄ euenerit:ut oſtēdamuſ nunq̄ id nobis antea factū fuiſſe:& hoc plurimū ualet ad ampli
ficationē:qū peccatū tale eē oſtēdimus:ut nullo remedio ſanari poſſit. Ex iis:Et oſtēdit iā a reo:&
ab aduerſario:& a re ipſa ſumi poſſit:nūc a iudicibus. Ex iis.ſ.duci licebit ſnīa. Bene exiſtiman/
tes.i.bene de nobis opinātes.Sed quō hoc fieri poterit? Quod agēdo.i.tractando cauſā.Nā qum
cauſā tractamus & eā oſtēdimus honeſtā eē:dignāq; bono:ꝓboq; uiro:incipiūt bene de nobis æſti
mare iudices. Quod.ſ.bonā de nobis æſtimationem hr̄e. Rogādo.ſ.ſuppliciter tractādo:ut nr̄i
miſereant̄. Eſt id qdē:Hoc uidelicet ut beniuolos reddamus auditoꝝ aīos:debemus p totā oratio
nē efficere.Sed hoc qdē plurimū pncipiis cōuenit. Cōfūdendū: p miſericordiā. In extremā.i.p/
oratione:& cōcluſione potiſſimū. Multa.ſ.beniuolētiæ:qa maior pars pncipioꝝ hoc hr̄e ſolet:ut
beniuolos ſtudeāt reddere auditores. Nā:Vere inq̄ plurimū orator debet elaborare ī pncipiis:ut
beniuolos reddat auditores.Nā græci ēt uolūt:ut & attētos:& dociles faciam⁹ auditores quoꝝ neu
trū mihi faciēdū eē uł ī pncipiis:qa alteꝝ ex iudicibus ducit̄: alteꝝ ex ipſi⁹ exordii claritate cōficit̄.
qū igit̄ expectatiōe ſua attēti ſūt:ipoꝝ exordioꝝ claritate dociles efficiunt̄ auditores. Quæ ſūt uti
lia.i.q̄ nō negaueri eē utilia. Sed nō:uere inq̄ nō ſūt ī pncipiis neceſſaria īmo ſūt a pncipio aliena.

Illuſtriora.n.ſūt: q̄ ī ꝑncipiis: q̄ q̄ ī mediis cauſis dicun
tur: aut arguēdo: aut refellēdo. Maxima aūt copia ꝑnci
pioꝝ ad iudicē: aut alliciēdū: aut īcitādū: ex his locis tra
hit̃: q ad motus aīoꝝ cōficiēdos inerūt ī cauſa: quos ta⸗
mē totos explicare in ꝑncipio nō oportebit: ſed tñ īpelli
iudicē ꝑmo leniter: ut iā īclinato reliq̄ īcūbat oro. Cōne
xū aūt ita ſit ꝑncipiū cōſequēti orationi: ut nō tanq̄ ci⸗
tharedi proemiū affictū aliqd: ſed cohærēs cū oī corpo
re mēbꝝ eē uideat̃. Nā nōnulli: qū illud meditati edide
rūt: ſic ad reliq̄ trāſeūt: ut audiētiā ſibi fieri uelle uideā
tur. Atq; eiuſmodi illa prælufio debet eē: nō ut ſānitiū
q uibrāt haſtas ante pugnas: qbus ī pugnādo nihil utū
tur: ſed ut ipſis ſnīis qbus præluſerūt: uel pugnare poſ
ſint. narrare uero rē: qđ breuiter iubēt: ſi breuitas appel
lāda ē: qū uerbū nullū redūdet: breuis ē. L. Craſſi oro.
Si tū ē breuitas: qū tātū uerboꝝ ē: q̄tū neceſſe ē: nōnūq̄
id opus ē: ſed ſæpe obeſt: uel maxīe in narrādo: nō ſolū
qđ obſcuritatē affert: ſed etiā qđ eā uirtutē: q̄ narratio
nis ē maxīe: & iucūda: & ad pſuadēdū accōmodata ſit:

Illuſtriora: clariora. Arguēdo: Quia nō dubiū eſt argumēta: ſiuē cōfirmādi: ſiue cōfutādi obſcu
riora eē q̄ ꝑncipia: ideo qa nō poſſūt tāta claritate tractari: aut arguēdo noſtra argumēta cōfirman
do. Refellēdo. i. argumēta aduerſarioꝝ refutādo. Maxima autē copia: Vere inq̄ ex beniuolen
tia ꝑncipiū ſumitur: ſed præcipue ex ea parte cōciliationis: aut cōcitatiōis: quæ a ui cauſæ nobis of⸗
ferūtur. ſenſus ē: Qum a beniuolētia ꝑncipiū ſumitur: uel cōcitando: uel cōciliādo: quoꝝ utrūq; ex
reo: req; ipſa efficit̃: id potiſſimū ē: qđ ex ui cauſæ ſumit̃. Vult ergo tāetſi beniuolētia p cōcitationē:
ſiue conciliationē trahat̃ ex
reo: tamē ex re ipſa. i. ab his
potius: quæ ſūt ī cauſa de q̄
agit̃. Alliciendū. ſ. cōcilian
do nobis. Incitādū: contra
aduerſarios. Ad motus
animoꝝ. ſ. cōciliādi & cōci⸗
tādi. Non oportet inqt uni
uerſos locos concitationis:
aut cōciliatiōis ſimul expo⸗
nere: ut ſint quaſi quædā ſe⸗
mina: quæ ī oratione tracta
bunt̃. Inclinato: labefacta
to. Et eſt ſimilitudo a mole:
quā q euertere tentat ſemel
cōmotam: maiore deinde ī
preſſione urget. Sic ergo q
ꝑmum animū iudicíſ attige
rit: deinde grauius impellit.
Impelli: p exordiū. Incū
bat: iſtet. Cōnexum: Nūc
docet non eē a proemio ex
abruto ad narrationē tran⸗
ſeundū: ſed ita narratōnem
oportere proemio cōiungi
ut ipſius proemii narratio
eē uideatur. Et p ſimilitudi⸗
nem oſtēdit hoc uitiū rheto
rum. Faciūt inquit: ut citharedi: qui ꝑmū digitis: & pectine chordas percutiētes cōuocandæ multi⸗
tudinis cauſa: modos dant: qui tamē cū reliquo cantu minime cōueniunt: & q̄uis hoc nō cōueniat
cū reliquo cantu: nō tamē ita debet eſſe oratio: ſed ita debet cōuenire cū proemio: ut quodāmodo
ipſius pars eē uideatur. Cohærēs. i. ut proemiū uideatur eē reliquæ orationis membrū. Nā exor⸗
diū eſt membrū ipſius orationis. Nam nōnulli: Qum inqt accurate ꝑncipiū peregerint: ita dein⸗
de tranſeūt ad reliquā orationē: ut uideantur ſe nolle audiri: eo quia oratio uidetur eē a ꝑncipio: &
ideo quia ita dicūt: faciūt auditores eſſe alienos. Atq; eiuſmodi: Alia ſimilitudine p cōtrarium uti
tur. Sānites anteq̄ manū conſerant: haſtas quatiūt alienas a pugna. Nam diuerſis haſtis aliis meditā
tur: aliis faciūt. Sed nō ita inquit faciendū eſt oratori: ut quēadmodū illæ ꝑmæ haſtæ a uera pugna
ſunt alienæ: ita etiā reliquū orationis alienū ſit ab eius ꝑncipio. Prælufio. i. proemiū: ſiue præludi
um. Nam utrunq̄ a præludendo dicitur. Haſtas. ſ. alienas a pugna. Præludiū: eſt præfatio cuiuſli⸗
bet rei. Ipſis ſentētiis: quas in ꝑncipio oratores poſuerūt. Pugnare: in argumētando ad pſuaſio
nē. Narrare uero: Poſtq̄ ſatis ꝑcæpit quō & qualiter ꝑncipia ſumere debeamus: nūc trāſit ad nar
rationē: quomodo cauſā noſtrā narrare debeamus. i. qualis eſſe debeat narratio. Nam oportet: ut
narratio ſit breuis: dilucida & ueriſimilis. quæ aūt uitia fugiēda ſint: partim hoc loco docet: partim
in ꝑmo rhetoricoꝝ explicat. Sed Quintil. de narratione copioſius: quēadmodū de oībus præcæ⸗
pta tradidit. Iubēt. ſ. rhetores. Duplici aūt modo rē aliquā breuē narrare poſſum⁹. Qum nullū
uerbū redundet: Laudat nūc Craſſi breuitatē: cuius narratio ſicut uerbis nō abundabat: ita etiā non
carebat: ita ipſe narrat: ut nullū uerbū ſuperfluū in oratione ponat. Qui ſuperflua non ponit: neq;
etiā neceſſaria relinqt. Sed ſi inqt breuitas dicēda eſt: qū nullū uerbū niſi neceſſariū ponitur: ea ali⸗
quādo uti debemus. Nō negauerim inqt hac breuitate eē utendū: ſed nō ſemp. Nōnunq̄. i. aliquā
do: duobus uidelicet tēporibus: aut qum res nota fuerit auditoribus: aut nulla narratione indigeat
qum narranti parum cōmoda uideatur. Sed ſæpe: Vel quia qum breuior fuerit obſcuram faciet
orationē: uel ꝙ etiā ea quæ in oratione eſſe debet iocūditas ad perſuadēdum accōmodata: in tan⸗
ta breuitate orator eam conſequi nō poterit: quia qum breuitati ſtudet orator: obſcurior efficitur.

Illa:Et uult oñdere p exēplū:nō ſp utēdū eē oratori hac breuitate orōnis:ut nullū uerbū niſi neceſſariū ponat. Nā & poeta optimus Terē. narrationē facit:nō tāta breuitate circūſcptā:ſed aliqñ plixiorē:utpote q ſtudebat etiā uenuſtati orōnis. Soſia:q ē apud Terētium. In illa.ſ. narratione. Vultus.ſ. puellæ:quā amabat Pāphilus. Sororis:q̄ credita ē falſo ſoror Chryſidis. Iucunde:qa uarietas affert iocūditatē:& iō recte dixit:qa unū ſeqtur ex altero. Nā uarietate pſonaꝝ iocūditas quædā reddit:q̄ ſacietatē fugat. Percōtatio.ſ. Soſiæ q iterrogat heꝝ ſuū:& iterrogatiōe facit orōem minime moleſtā:ſed potiuſ iocūdā. Peruarie.ſ. locutiōe pſonaꝝ. Iocunde. uarietate ſermonū. Quod ſi: pbat hoc loco Cicero id qđ dixit ſ. Terentiū nō ſtuduiſſe breuitati. Effert:qđ ē ppe funeris. Imus: pſeqmur ad ſepulchꝝ ubi ſepeliēda erat. Totū.ſ. pficere orōnē uniuerſā. Quāq̄:In hac pte effert &c. dixi breuitatem eē:ſed tñ potius ē cōciſio.i. oratio uerbi:q̄ fit p articulū. Articulus.n.ē:qū ſingl'a uerba iteruall' diſtinguunt' cōciſa orōne & huiuſmodi articuli:quā cōciſionē appellat. Conciſū:ut ſūmati cōprehēdi poſſit. Quod:adhuc magis cōfirmat non magis uenuſtati:q̄ breuitati ſeruit. Nā ſi breuitati ſeruiret:breuius dicere potuiſſet:uidelicet i ignē poſita ē. Ex hoc intelligi potuerāt oīa ſupiora ſ. effert':Imus ad ſepulchrū &c. Ergo qū breuius dicere potuiſſet:apparet eū nō tā breuitati ſtuduiſſe:q̄ uenuſtati. Diſtincta pſonis.ſ. ſimone & Soſia. Interpūcta ſermonibus.i. iterlocutione cōſtituta:& ſermonū uarietate. Et ē pbabilius:pterea etiā alia rō ē:qa pbabilius narrat':qū nō ſolū aliqd geſtū eē dicas:ſed etiā queādmodū geſtū ſit exponas. nā ſi poeta dixiſſet i ignē poſita ē:nō feciſſet rē pbabilē. Eſt pbabilius.i. magis pbabile erit ſi narrabis:ut nō ſolū geſtū eē dicas:ſed ēt queādmodū geſtū ſit exponas. Ex quo appet ueꝝ eē qđ Hora. dixit:Vicit terētius arte. Quod geſtū dicas.ſ. i ignē poſita ē. Queādmodū actū ſit:ut effert':imus:ad ſepulchꝝ uenimus. Et mľto aptius ad itelligēdū:nūc rōnē reddit:cur eiuſmōi faciēda ſit narratio i cauſis:ꝙ ſi lōgior fuerit:mľto aptiorē cām faciet. Si ſic cōſtituit'.ſ. narratō iter poſitōe pſonaꝝ. Iſta breuitate:ſermonis:ut factū ē a Terē. Pulchra dr̄ia iter cōſtituere & pcurrere cōſtituere.n.ē diligēter aliqd cōponere. pcurrere aūt ē aliqd uľ negligētius:uľ curſim ptrāſire. Percurrit'.i. celeriter ptrāſit'. g ſi ut cōſtitui narratio erit apta:ualet ad claritatē ipſius. Apta aūt debet eē narratio:nō min⁹ q̄ cæteræ ptes orōis:& nō paꝝ poterit cōferre:ſi eā aptius cōpoſuerimus. Aptā i. dilucidā eē narrationē. Dixi nō minus:ſed fortaſſe ēt magiſ:qđ mľtis rōib⁹ pbabit. Nā ea q̄ dicūt' i narratiōe:pñt plus obſcuritatis hr̄e:q̄ ea q̄ i cōfirmatiōe:& ubi difficľtas maior ē i re declarāda:ibi ēt multo plus diligētiæ ē adhibēdū. Difficilius:Hic dicit pncipia:& argumēta facilius itelligunt':q̄ narratio. Ergo qa illa facilius itelligunt':q̄ hæc:debemus plus ſtudii ac diligētiæ i narratiōe ponere q̄ nō tā facile itelligit'. In argumēto.ſ. cōfirmādo. In purgādo:cōfutādo obiecta ab aduerſariis.ſ.i cōfutatiōe. In porādo.i.i cōcludēdo. Hæc ps orōis:Aliā rōnē adducit:qa ſi narratio itellecta nō fuerit:nō poterūt facile reliq̄ itelligi. Vel:Quia ſi i pncipio aliq̄ ſñiam dixeris obſcurius tm̄mō ei parti obeſt. Rurſus ſi i argumēto aliq̄ partē dixeris obſcurius:illa pars tm̄mō nō erit itellecta. At ſi narrationē obſcurā feceris:nō illa pars tm̄modo:ſed ne reliq̄ qdē orō poterit itelligi. Vel: p etiā: i. maiori etiā cū piculo narratio obcecat:ita ut itelligi nō poſſit. Planius:aptius. Quod alia:q ptinēt ad pncipiū. Quo loco:aut in pncipio:aut i argumēto. Perit.i. tantūmodo nō intelligitur.

tolli uidet' illa. nā is poſtq̄ exceſſit ex ephebis:q̄ lōga eſt narratio:mores adoleſcētis ipſius:& ſeruilis percōtatio mors chryſidis:uultus & forma:& lamētatio ſororis:reliq̄ puarie iucūdeq; narrant'. Quod ſi hāc breuitatē q̄ſiſſet effert' funus:ad ſepulchꝝ uenimus:i ignē poſita ē:i his fere decē uerſiculis totū coficere potuiſſet:q̄q̄ hoc ipſū:effert':& imus:cōciſū ē:ita ut nō breuitati ſeruitū ſit ſed magis uenuſtati. Quod ſi nihil fuiſſet:niſi i ignem poſita ē:tñ res tota cognoſci facile potuiſſet:ſed & feſtiuitatē habet narratio diſtincta pſonis:& iterpūcta ſermonibus:& ē pbabilius:qđ geſtū eē dicas:qñ queādmodū actū ſit exponas:& multo aptius ad itelligendū ſi ſic cōſtituit' aliqñ:ac nō iſta breuitate pcurrit'. Apertā enī narrationē tā eē oportet:q̄ cæteras orōnis partes:ſed hoc magis i hoc elaborādū:qđ & difficili⁹ ē:nō eē obſcurū i re narrāda:q̄ aut i pncipio:aut i argumēto:aut i purgādo:aut porādo. Et maiore piculo hæc ps orōis obſcura ē q̄ cæteræ:uel qa ſiquo alio i loco ē dictū qd obſcurius:tātū id perit:qđ ita dictū ē:narratio obſcura totā obcecat orationē:uel ꝙ alia poſſis ſemel:ſi obſcurius dixeris:dicere alio loco planius:narratiōis unus ē i cā locus.

Narratio:Sed narratio obſcura nõ ſibi tãtũ nocet:ſed etiã uniuerſæ cauſæ. Alia rõ ẽ:cur piculoſius ſit obſcurã facere narrationẽ:qa ſi uel ĩ pncipio:uel ĩ argumẽto nõ ſatis planũ dixeris:poteris redire & repetere:& id planius dicere. At nõ ita ĩ narratione fieri debet. Nã ubi ſemel narraueris cauſã:nõ tibi licebit rurſus ad cauſã redire. Dixeris.ſ.aliq̃:q̃ ptinẽt ad pncipiũ:uel ad argumẽtũ planius:ut ĩtelligat̃ qd̃ antea minus cognitũ fuerit. Erit aũt pſpicua:Quãdoqdẽ inqt tantũ cõmodi affert narratio breuis atq̧ dilucida:tãtũq̧ ĩcõmodi obſcura:uideamus qbus modis pſpicua poſſit eẽ

Erit aũt pſpicua narratio:ſi uerbis uſitatis:ſi ordĩe tẽporũ cõſeruatio:ſi nõ ĩterrupte narrabit̃. Sed qñ utẽdũ ſit aut nõ ſit narratione:idẽ cõſilii.neq̧.n.ſi nota res ẽ:nec ſi nõ dubiũ ſit:qd geſtũ ſit:narrari oportet. Nec ſi aduerſarius narrauit:niſi ſi refellemus. Ac ſiqñ erit narrãdũ:nec illa quæ ſuſpitionẽ:& crimẽ efficiẽt:cõtraq̧ nos erũt:acriter pſeq̃mur:& qcqd poterit detrahamus ne illud qd̃ Craſſus:ſiquãdo fiat:perfidia:nõ ſtulticia fieri putat: ut cauſæ noceamus:accidat. Nã ad ſũmam totius cauſe pertinet:caute:an contra demõſtrata res ſit:q̧ omnis orationis reliquæ fons ẽ narratio. Sequit̃ ut cauſa ponatur:ĩ quo uidendũ eſt:qd ĩ cõtrouerſiã ueniat:tunc ſuggerenda ſunt firmamẽta cauſæ coniuncta:

narratio. Perſpicua:dilucida. Et idẽ dicit hoc loco qd̃ ĩ arte noua:ſed aliis uerbis. Vſitatis:nequid noue dicamus. Ordine:tpm:cõſilii:ut res exponãt̃:ut geſtæ fuerint:aut ut fieri potuiſſe uideant̃. Si nõ ĩterrũpat̃. i.ſi nõ ad aliã rẽ tranſeamus. Sed qñ ſit utendũ:aut non: Nũc tãgit tria tpa eẽ:ĩ qbus narratione uti nõ ẽ opus:uł ſi res ipſa p ſe clara fuerit & apta iudicibuſ:aut qũ facilis ſit ĩtellectu:uł qũ ipſa nobis narratõ obeſſe poſſit. Et docet qd facere debet orator: qũ narratõ nocere nobis uidebit̃. Debemus.n. narratõnis partẽ carptim narrare: & narrãdo diluere:qũ partẽ unã rei ꝓpoſuerimus:illã diluerimus:& ſiĺiter aliã. Nota:qũ iudicibꝰ uł auditoribuſ nota erit res de q̃ agit̃:nõ.n.tũc opus erit narratiõe. Nec ſi aduerſarius:qa carptim diluẽdo refellemus:qd̃ ab aduerſario nobis obiectũ fuerit. Ac ſiqñ:More ſuo poſtq̃ docuit qd faciẽdũ:docet qd faciẽdũ nõ ſit. Neq̧.n.ſatis ẽ bona ſeq̄:niſi mala etiã aufugeris. Siqñ erit narrãdũ: i.ſi aliqñ narratõe opus erit. Noceamus.i.detrimẽti aliqd afferamus. Et qcqd.i.ſuſpitioſũ:criminoſũ:& cõtrariũ nobis. Ne illd̃:id de quo ſupius dixit:uidelicet qũ Antonius dixit:nõ ſolũ ſolere q̃ ĩ cauſis utilia eẽnt:ſed etiã ea uitarẽ:q̃ nocitura eẽnt. Et Craſſus ei rñdit:nõ ſibi magni oratoris uideri nõ tã q ea uitaret q̃ neceſſaria eẽnt:q̃ q diceret q̃ utilia forẽt. Perfidia:qa pfidi eẽ dicebat oratoris:q id faceret. Nã caute:qa a narratione uniꝰ inqt cã depẽdet:ergo ſi narratio:aut caute:aut temere tractata fuerit uniuerſæ cauſæ:aut ꝓdeſſe:aut obeſſe poterimus. Prodeſſe:ſi caute. Obeſſe:ſi temere. Cõtra.ſ.nõ caute:ſed temere. Quod oĩs reliq̄:Et q̃obrẽ dicit ptinere ad uniuerſã cauſã: qualis fuerit narratio:aut temere:aut caute dicta:qa narratio ẽ fons:& origo q̃dã totius orationis. SEQVITVR VT CAVSA:Hæc eſt ſecũda pars huius capitis:in qua docet̃ quõ ſit partienda & cõfirmãda cauſa. Et partitio cauſæ bene ſubiũgit̃ narrationi:qa pma pars orationis ẽ exordiũ:ſecũda narratio:tertia diuiſio ẽ. Ergo narratione porata:ſeqtur ut de partiẽda cauſa.i.de diuiſiõe dicat. Fons:origo:qa ex narratione oĩa cõfirmãdæ cauſæ argumẽta ſumũtur. Vt ĩ cauſa ponat̃: cõfirmãdi cauſa. Poſitio cauſæ ẽ quã diuiſionẽ appellãt. Ponat̃:diſtinguat̃:ſecũdũ eos q quadripartitã eẽ uoluerũt cõfirmationẽ:qa diſtributio ĩ duas partes diuidit̃. Prima pars ẽ:qd nobis conueniat cũ aduerſariis. Alia ẽ diſtributio:q̃ diuidit̃ ĩ enumerationẽ:& expoſitionẽ. Enumeratio eſt:qũ numero dicimus:quot de rebus dicturi ſumus. Cauſa autẽ nõ oportet niſi tribus partibus cõtineri. Expoſitio qũ exponimuſ qbus de rebus acturi ſumus. Per expoſitionẽ enim nõ modo cauſã noſtrã diuidimus:ſed ſimul etiã demõſtramus:qbus de rebus in tota cauſa dicturi ſimus. Ergo qũ dicit ponatur cauſa:ſignificat p diſtributionẽ:aut numerãdo:aut exponẽdo. In quo uidendũ ẽ:Et deinde oſtendamus qd nobis cũ aduerſariis cõueniat:& in quo cauſæ cõtrouerſia uerſat̃. Eo eni oĩs utriuſq̧ orationis rõ cõferẽda ẽ. Nã cõtrouerſia ẽ ĩ eo qd̃ aduerſarii a nobis diſſẽtiũt:ut quoddã q̃ſi obiectũ habeamus:quo oẽs uires oratiõis noſtræ ĩtẽdamus. Et hoc ultimũ dicit nõ ualde eẽ neceſſariũ. Tũc: i.poſt apertã cauſæ cõtrouerſiã.i.ubi diuiſeris cauſã:& qd in cõtrouerſia ſit oſtẽderis. Coniũcta: Vult cõfirmationẽ:& cõfutationẽ quaſi unã partẽ orationis tractari:qa ſicut ſupra diximus: fuerũt nõnulli:q quadripartito orationẽ diuiſerũt:quos nũc ſequitur Antonius.ſ.exordiũ:narrationẽ: argumẽtationẽ:& porationẽ. Nã ſicut uidetis argumẽtationi:& cõfutatiõi diuiſionẽ pmiſcet: & uult diuiſionẽ eẽ q̃ſi q̃dã ꝓpoſitionẽ cõfirmatiõis. Nã ꝓpoſitio ẽ p quã exponimus id qd̃ ꝓbare uolumus:& ꝓpterea p ſimilitudinẽ quãdã uult diuiſionẽ eẽ partẽ cõfirmationis. quẽadmodũ ꝓpoſitio eſt pars argumẽtationis:ita etiã uult ut diuiſio ſit propoſitio earũ rerũ:quas cõfirmaturi ſumus.

Infirmandis.i.refellēdis. Vult ꝓbationē eē quoddā quaſi genus:deinde partes ſint:cōfirmatio:& cōfutatio.Nā oratio quatuor partes habet:exordiū:narrationē:ꝓbationē:& perorationē. Et ꝓbationis partes deinde uolebat eē:cōfutationē:& cōfirmationē. Ratio.i.ꝑcæptio. Quæ ad ꝓbandū.i.quā ꝓbationē appellamus. Reprehēſionē q̃rit.i.cōfirmationē cōtinet:& cōfutationē: tanq̄ ſuas partes. Sed qa:Quare inqt uolumus has duas partes ſub uno gñe cōtineri:qa cōiūcta ſunt & ui:& natura:utilitate:& ratione:ut altera ab altera ſeiungi:ac ſeparari nullo modo poſſint. Reprehēdi:refelli:& confutari:qa tā cōfirmatio q̄ cōfutatio ꝑſuadet auditori:quod uolumus:ergo eandē uim habet. Vtilitate: qa nihilominus utile ē confirmare tua argumēta q̄ refellere aduerſariorū. Tractatione: qa altera ſine altera tractari non pōt qa tua cōfirmari nō poſſūt niſi aduerſarioꝝ refelleris. Oīa aūt:Nunc docet quō ſit perorandū.i.oratio claudēda ſit.Et qd' ſæpius dixit: hoc loco etiā admonet:qū ī omni oratiōe auditoꝝ animos:aut cōcitādo:aut miſerādo deducas: id potiſſimū in ꝑoratiōe cōſiſtere. Plærūq;.i.ꝓ maiori parte:quia aliquādo fit ꝑ enumerationē:& tūc ea breuiter repetemus:quæ ꝑdiximus. Cōcluſio aūt fit ꝑ amplificationē: ꝑ cōmiſerationē:ꝑ enumerationē. Per amplificationē cōcitādo iudicū aīos.Per cōmiſerationē:cōciliādo. Augēdis.ſ.criminibus. Inflāmādo:ꝑ amplificationē. Mitigādo.ſ.iudicis aīos.Per quæſtionē:ubi quos defendimus:iudicibus cōmendamus. Omnia.i.quæcūq; in tota cōfirmatione cauſæ noſtræ dicta fuerint. Permouēdas:cōcitando. Et ad utilitatē noſtrā uocādas.ſ.cōciliando.

& īfirmādis cōtrariis:& tuis cōfirmādis.Nāq; una ī cauſis rō q̄dā ē eius orōnis:q̄ ad ꝓbādū argumētationē ualet:ea aūt & cōfirmationē & reprehēſionē q̃rit. Sed qa neq; reprehēdi q̄ cōtradicunt' pñt:niſi tua cōfirmes: neq; hæc cōfirmari niſi illa reprehēdas:iccirco hæc & natura:& utilitate:& tractatione:cōiūcta ſūt.Oīa aūt cōcludēda plærūq; rebus augēdis:uel īflāmādo iudice uel mitigādo:oīaq; qū ſuꝑioribus orōnis plæꝝq; locis:tū maxime extremo:ad mētes iudicū q̄maxime ꝑmouēdas:& ad utilitatē nr̄am uocādas:cōferēda ſūt. Neq; ſane iā cauſa uidet' eē:cur ſecernamus ea præcæpta:q̄ de ſuaſionibus tradēda ſūt:aut laudatōibus.ſūt.n.plæraq; cōia ſed tamē ſuadere aliqd:aut diſſuadere:grauiſſimæ mihi pſonæ uident' eē.Nā & ſapiētis ē cōſiliū explicare ſuum de maxīs rebus:& honeſti & diſerti:ut mēte ꝓuidere:auctoritate ꝓbare:orōne pſuadere poſſit: atq; hæc ī ſenatu minore apparatu agēda ſūt.Sapiēs.n.ē cōſiliū:

NEQVE SANE: Caput quartū huius tractatus:in quo agitur:quæ præcæpta ſeorſū dāda ſūt in deliberatiuo genere cauſarū.Et ꝑmo oſtēdit deliberatiuū:& demonſtratiuū genus cauſarū ita eē cōiunctū:ut nō magnopere uideatur ſeparari poſſe alterū ab altero.Sed tamē nōnulla particulariter dici poſſe uidētur:quæ Antonius hoc loco aggredit'.Et primū qd ſeorſū in deliberatiuo genere ꝑfici poſſit:deinde ad demonſtratiuū genus trāſit. Neq; ſane:ſenſus eſt:Adeo inqt demōſtratiuum & deliberatiuū genus inter ſe cōiunctū eſt:ut nō uideātur alterū ab altero poſſe ſecerni.Nam q ſuadet laudat:qd' pſuadere nitit':qui diſſuadet uituperat id.Ergo ſi in cōſultatione ſuadētes laudamus ſeqtur ut diſſuadētes uituperemus.Sed laudare & uitupare ꝓpria ſūt demōſtratiui generis:igit' alterū ab altero ſeiungi nō pōt. Sūt enim plæraq; cōmunia:Sed qd' ſeparatim præcipi pōt de deliberatiuo gñe:ꝑmū illud tenendū eſt qd' ad pſonā ptinet plurimū ualere:ſi dignitatē habuerit cum ſapiētia cōiunctā:qa parū eſt ſcire:niſi fidē facere poſſit id ita eſſe. Suadere:faciēdū. Diſſuadere: nō faciendū. Grauiſſimæ:cōſtantiſſimæ.Grauem enim dicimus eū:qui nō facile ab recto diuelli poteſt:ſed tanq̄ imobile ſaxum in ꝓpoſito pſiſtit:quēadmodū leues e cōtrario uocātur. Explicare:ſiue ſuadeat:ſiue diſſuadeat:& reddit rationē. Vt mente:ſingula ſingulis referēda ſūt. Mente: quia ſapiētis. Auctoritate:qa honeſtatis. Honeſti:ſapiētis. Diſerti:facūdi.Nam honeſtus eſt ille:qui ſapiētia:& auctoritate præditus eſt. Prouidere:quantū ad memoriā. Probare:ad eloquētiam. Perſuadere:ad intelligentiā:conſiliū ſenatus. Atq; hæc in ſenatu:Hæc eſt ſecūda pars ꝑncipalis huius capitis:in quo oſtēdit hoꝝ duoꝝ generū ꝑmā eſſe cauſā deliberatiuā.Nam ꝑmū ſuademus:& diſſuademus: grauem eē oportere.Nūc autē admonet aliter in ſenatu agendū eſſe: aliter in cōcione:quia in ſenatu nō nimis ornatione utēdū eſt:ſed in cōcione omni apparatu:& maiore ornatione utendū eſt. Sapiens:quia ſatis eſt ut dicas ex dignitatē ſenatoris. Vitanda eſt: Alia ratio cur in ſenatu paucis tranſigenda ſit ſentētia:quia uitanda eſt ſuſpitio oſtentationis ingenii: ne ſi magna ſententiā tuam pompa dicere uolueris: quodāmodo ingeniū tuū oſtētare uelle uidearis.

Multiſq; aliis:Primā rationē reddit:cur nō accurata nimis:& exq̄ſita oratione ſit utēdū: qa ſenat⁹ cōſiliū ſapiēs facile ꝓuidet.Si apparata nimis oroñe uſi fuerimus nos potius eloquētia:q̄ rei uerita te frætos fuiſſe arbitrabunť. Cōcio:Ergo id qđ ſenatus nō patiť:cōcio deſiderat:ut eā audiēdo ere ctā tenere poſſis.Eſt aūt cōcio pp̄li multitudo cōgregata:uel ex magiſtratus iuſſu:uel publici ſacer dotis:uel ſua iterdū auctoritate.iterdū ipſa oro cōcio appellať.Accipiť aūt hoc loco ꝓ eo qđ græci dicūt ΝΚΚαΛΝσΙαγ. Oſtētationis:oſtētatio ꝓpͤe ē q̄dā gl̄ioſa inaniſq; iactatio. Oēm uim.i. appa ratū oēm dicēdi:q̄tūcūq; ad hibere poſſimus. Grauita tē:ſniaꝝ. Varietatē:uerbo rū. Ergo ī ſuādēdo:Quan doq̄dē ſapiētis ē conſiliū ex plicare de maximis rebus : & honeſti:ac diſerti uiri:ſe quiť ꝗ orator nihil magis ī ſuadēdo:uľ diſſuadēdo op tare debeat:q̄ cauſæ hone ſtatē. Optabilius:qđ ma gis optare debet orator.

multiſq; aliis dicēdi relinquēdus locus. Vitāda etiā īge nii oſtētationiſq; ſuſpitio.Cōcio capit oēm uim oronis & grauitatē uarietatēq; deſiderat. Ergo ī ſuadēdo nihil ē optabilius q̄ dignitas.Nā q utilitatē putat:nō qd ma xime uelit ſuaſor:ſ; qd īterdū magis ſequať:uidet. Ne mo ē eni præſertim ī tā clara ciuitate:qn putet expeten dā maxime dignitatē.ſed uincit utilitas plæꝛq;:qū ſub eſt ille timor:ea neglecta:ne dignitatē q̄dē poſſe retine ri.Cōtrouerſia aut īter hoīum ſnīas:aut ī illo ē:utrū ſit utilius:aut etiā qū id cōuenit:certať:utilitati potius an honeſtati cōſulēdū ſit:Quæ qa pugnare īter ſe ſæpe ui dētur:q utilitatem defēdit:enumerabit cōmoda pacis : opū:potētiæ:pecuniæ:uectigaliū:præſidii militū:utili tates cæterarū rerū:quaꝝ fructū utilitate metimur. Itē q; īcōmoda cōtrarioꝝ q ad dignitatē īpellet:maioꝝ exē pla:q̄ erūt uel cū ꝑiculo glorioſa:colliget:poſteritatis ī mortalē memoriā augebit:utilitatē ex laude naſci defē det:ſēpq; eā cū dignitate eē cōiūctā.Sed qd fieri poſſit:

Nā q utilitatē putat: Vere ī q̄ optāda ē oratori hōeſtas. Nā hoīes etiā q ad utilitatē ꝓni ſunt:ſine honeſtate cau ſæ nō attēdūt qd ſuaſor di cat : ſed ſi cā fuerit honeſta: tāetſi cupidus fuerit : tñ ho neſtatē cauſæ cōſiderabit.

Quā dignitas.i.honeſtas. nā dignitas ꝓ honeſtate po niť: Quid īterdū magis ſe quať.ſ.dignitatē:q̄ honeſta tē. Nemo ē eni:Probat op tādā eē dignitatē his q ī oī ci uitate orāt:& ꝑcipue q̄ reꝝ potiať:ut urbs Roma:Nemo ē.n.q nō putet magnifaciēdā eē honeſtatē.Nā ī ciuitate q̄ magnū ha bet īperiū:ſp honeſtas añſerť. Sed uincit utilitas:ſed īcidere pōt nōnunq̄:ut utilitas ꝑferať dignita ti:& hoc tñ dignitas ſine utilitate retinere poterit:ſed ſi dignitas ſeruari poterit:nō magnope utili tatē req̄ret. Qum ſubeſt.i.qñ latēter timēt auditores. Ea.ſ.utilitate:ergo recte dicit optādā eē ho neſtatē:ſecūdo utilitatē:qa nō ſp īeſt cauſæ honeſtas:qn etiā cōtra honeſtatē utilitas optať.uere inq̄ optāda ē dignitas:p quā utilitas deſiderať.Nā ſi dignitas ſine utilitate retineri poſſet:nullā rōnē uti litatis hr̄emus. Cōtrouerſia aūt:Sed cōtrouerſia q̄ īcidere pōt ſuadēdo:aut diſſuadēdo:aut ē qū ꝑ cipiť utrū utilius ſit id qđ nos ſuadem⁹:aut qđ aduerſarius:aut utꝝ ſit honeſtius:aut qū honeſtū ui deať ab utili diſſētire. Qum id cōuenit.i.qd ſit hōeſtū.Nā cōuenire ē honeſtū eē. Vtꝝ honeſtati uidelicet qū honeſtas ab utilitate diſſētire uideť. Quæ qa:ſed qñ inq̄t ſæpe utilitas cū hōeſtate pu gnare uideť:ſapiēter locutus ē:dicēs uideť.Nā &ſi aliter ſapiēs:tñ ſi uulgo cōſidereť: plærūq; id qđ utile ſit nō apparebit honeſtū:& qđ honeſtū nō ſit utile:ſed falluntť. Qui.i.q utilitatē defēdit: enu merabit cōmoda pacis &c.Oñdit.n.ſi forte īciderit:utꝝ bellū īferēdū ſit carthaginēſib⁹:ſicut ī ſena tu.M Cato ſuadebat eē ſumēdū:Scipio aūt Naſica diſſuadebat. Enumerabit cōmoda:ꝓponit lo ca utilitatis. Pacis:ſi fecerint auditores id qđ eis ſuademus. Opū:auxilioꝝ. Vectigaliū:tributo rū. Potētiæ:īperii:q̄ oīa dicere poſſet ſeruāda:nec ne abiiciēda. Cæteraꝝ reꝝ : ſicut agriculturæ: mercaturæ:& cæteraꝝ reꝝ q̄ ī pace magnū fructū afferūt. Itēq; īcōmoda.ſ.enumerabit:uidelicet ī cōmoda belli:īopiæ:egeſtatis:& cæteraꝝ huiuſmodi reꝝ. Qui ad dignitatē īpellet:Ecce qđ dixit dignitatē ītelligēdā eē honeſtatē. Quæ erūt.i. q̄bus oſtēdeť honeſtatē utilitati fuiſſe ꝑpoſitā. Vel cū ꝑiculo:Quia diceret aliq̄s maiores nr̄os nunq̄ ꝑiculū:aut laborē ſubterfugiſſe : ut magnā gloriā cōparare poſſēt:& nō tm̄ utilitati:q̄ dignitati reip.cōſuluiſſe:qa Cato dicebat:Si carthaginēſes ſub egerimus:ſēpiteruā gl̄iam cōparabimus.Deinde adiiciebat:maximā quoq; utilitatē cōſeq̄mur:qa uictoriā hāc aſſerebat cū honeſtate eē cōiūctā. Sed qd fieri poſſit:Nūc alia docet q̄ magnope ſunt cōſiderāda:ī recto & honeſto:& ī utraq;:aut qd fieri poſſit:aut nō poſſit:& qd ſit neceſſe:aut nō ne ceſſe.i.facultatē:aut difficultatē:poſſibilitatē:& neceſſitatē:ergo qd fieri poſſit facultatē oſtēdit : qd nō poſſit difficultatē:qd neceſſe ſit neceſſitatē:aut nō ſit poſſibilitatē. Vbi cōſiderādū ē ſūmā facul

an nō poſſit:qcq; etiā ſit neceſſe:aut nō ſit:in utraq; re
maxime ē q̄rēdū. Incidit̃.n.oīs iā deliberatio:ſi ītelligit̃
nō poſſe fieri:aut ſi neceſſitas affert̃ ei q id docuit:nō ui
dētibus aliis:is plurimū uidit. Ad cōſiliū aūt de rep.dā
dū:caput ē noſſe rēp. Ad dicēdū uero ꝓbabiliter: noſſe
mores ciuitatis:q qa crebro mutant̃:genus quoq; orōis
eſt ſæpe mutādū. & q̄q̄ una fere uis ē ſæpe eloquētiæ:tn̄
qa ſūma dignitas ē populi:grauiſſima cā reip. maximi
motus multitudīs:genus quoq; dicēdi grādius quoddā
& illuſtrius eē adhibēdū uidet̃:maximaq; pars orōis ad
mouēda ē ad aīoꝝ motus:nōnunq̄ aut cohortatione:
aut cōmemoratione aliq̄:aut ī ſpem:aut ī metū:aut ad
cupiditatē;aut ad gloriā cōcitādos. Sæpe etiā a temeri/
tate:iracūdia:ſpe : iniuria:īuidia:crudelitate:reuocan/
dos. Fit aūt:ut qa maxime q̄ſi oratoris ſcæna: uideatur
cōcionis natura:ipſa ad ornatius dicēdi genus excitetur

tatē & neceſſitudinē eē īcolumitatis:mediocrē utilitatis:leuiſſimā utilitatis:ſic etiā poſſibilitatis:& e
diuerſo eadē ſequēda rō. Vtraq;.ſ.ī re honeſta & utili:& etiā ſalubri. Et hoc loco tm̄modo de duo
bus dicit:qa īcolumitas ſub utilitate cōtinet̃. Nihil.n.ſine īcolumitate utile eē pōt. Nō ſit: propter
difficultatē & īpoſſibilitatē. Incidit̃:Quia etiā ſi aduerſarius oſtēdiſſet id qđ ſuadere ult utile eē uł
honeſtū:uel etiā īcolume:nos aūt e cōtrario oſtēderemus:aut difficulter fieri poſſe:aut fieri nō poſ
ſe:illius rō penitus tolleret̃. Quod.n.uideret̃ utile:aut honeſtū:aut ēt ſalubre ꝓpoſitū eē ab aduerſa
riis:id aut īpoſſibile:aut dif
ficulter fieri poſſe oñdem⁹.
Incidit̃:tollit̃. Aliis.ſ.ad
uerſariis:in quo etiā magis
laudādus ē:qđ alii nō uide/
ant ipſe uideat. Ad cōſiliū
aūt de rep. Primo qdē đ di
gnitate oratoris dixit: qū ꝑ
cæpta q̄dā daret ſeorſū de
deliberatiuo gn̄e cauſarum
dixit aūt oportere eā eē gra
uiſſimā.i.hr̄e ſapiētiā cū gra
uitate cōiunctā:ut uidelicet
& ſapiēs eēt:& honeſta atq;
diſerta. Nūc repetit tria illa
ſ.docere:mouere & cōcilia
re:oſtēdēs quō orator ea cō
ſeq poſſit. Primo qdē qū in
ſenatu dicēda ē ſnia ad cōſu
lēdū:uidelicet qū nō ī cāpo
uel etiā ī roſtris ad ꝓbabili/
tatē ualet:qđ ē honeſti atq;
officioſi uiri:ſed quēadmo/
dū illū oportet noſcere oēs
reip.partes:ita etiā uarietatē eaꝝ & mutationē attēdere. Caput.i.ꝑncipiū:& ſūma: græci κεφάλα
ιοy dicūt i.ſūmā. Noſſe rēp.i.coḡſcere partes reip.uidelicet ſtatū:& cōditionē reip. Nemo eni de
rep.cōſulere poterit.i.ad dicēdā ī ſenatu ſnīam:qđ ē ſapiētis caput. Niſi qs nouerit rēp.cuius ipſe ci
uis fuerit:nunq̄ recte de ea cōſulere poterit. Probabiliter noſſe:qđ ē honeſti atq; diſerti. Mores:
qbus moribus & īſtitutis ciuitas cōtineat̃. Quia crebro mutant̃:ſed qa nō ſp iidē mores ſūt ī ciui/
tate:ſed ꝓ q̄litate tpis mutant̃:iō etiā attēdēdū ē oratori:ut ſp orationē ad mores ciuitatis & cōditiō
nē referat. Mutātur:quia ſicut apud Ti.Liuiū reſpu.qū ꝑmū ī libertatē ueniſſet:fuit ſub cōſulibus
ſine appellatione:deinde ſub cōſulibus cū appellatiōe:poſtea tribuni militū cōſulari ptāte:poſtre/
mo ēt decē uiri creati ſūt. Et q̄q̄:ſēſus ē:In oībus ferme cauſis una adhibēda ē uirtus:ut moueamus
auditoꝝ aīos:ſed illđ ꝑcipue faciēdū ē:qū ī cāpo ad ppł'm:uel ī curia ad ſenatū:uł ī roſtris ad plæbē
orationē hēmus:hæc uero ī cāpo:hæc ī roſtris:hæc ī curia. In eiuſmodi inq̄ cauſis nr̄a orō illuſtrior
eē debebit:q̄ ex magna & ornata uerboꝝ cōpōne cōſiſtat. Erit aūt ornata:ſi aīos anditoꝝ ꝓ digni/
tate cauſæ:& cōciliare & mouere ſtudebimus. Quā q̄ una fere uis.ſ.mouere auditoꝝ aīos. Ferme
īqt ī oībus cauſis hæc una uirtus adhibēda:qa plurimū ualet ad ſuadēdū. Diceret aliqs:Si ī his orō/
nibus cōmouēdi ſūt auditoꝝ aī:q̄ uel ad ppł'm ī cāpo:uel ī curia ad ſenatū:nel ī roſtris ad plæbem:
nūne etiā ī foro id agēdū ē? Dicit nō ita. Nā aliud ē hoc:qa ī foro cauſæ pecuniariæ agunt̃. Reipu
blicæ:qū i.ſenatū ſnīam dicimus. Grādius.i.grauis figura habēda ē:q̄ conſtat ex magna & ornata
uerboꝝ cōpoſitione. Grādius:q̄tū ad magnā. Illuſtrius:q̄tū ad ornatā. Admouēda ē:ut mouea/
tur aī:uel ppł'i:uel patrū cōſcriptoꝝ:uel plæbis. Aut cohortatione:qū cohortamur ad aliqd:uł ꝑ
cōciliationē ad miſericordiā:uel ꝑ cōcitationē ad īuidiā cōcitamus. Cohortatiōe:magis refert̃ ad
populum. Cōmemoratione:ad ſenatū. Aut in ſpem:ad populum. In metum:quantum ad ſe/
natum. In ſpem:alicuius utilitatis. In metum:alicuius incommodi. Sæpe etiam a temeritate:
Hoc ad plæbem maxime ſpectat mouēdam:quia ſæpe multitudo ſolet temeritate uel iracūdia ꝑ/
moueri:ut aliquid faciat periculoſum. Temeritate:ne uidelicet aliquid incōſulte agant. Iracun
dia:ne noceāt. Iniuria:ne oderint. Crudelitate:ne ſcæuiāt. Hæ enim aī perturbationes in plæbē
maxime īcidere ſolēt. Fit aūt ut:Et ſi nulla inqt ꝑcæptio nr̄a eēt:ut ī eiuſmodi oratiōibus grāde di
cēdi genus adhiberemus:tn̄ natura ipſa deberet nos admonere. Maxima.n.multitudo q̄ ad audiē/
dū cōuenerit hortat̃ nos:ut maiori ui:atq; copia orationis utamur:& pulchra utit̃ ſilitudine:quēad
modū tibicē ī locis deſertis nō canit. Maxime q̄ſi oratoris ſcæna: Nā ſicut ī ſcæna ad ſpectaculum

hoĩes cõueniũt:ita ad oratorẽ ĩ cãpo cõcionatoꝝ ad audiẽdũ hoĩes undiq̧ cõcurrũt. Ornati⁹ dicẽdi:amplificãdi. Habet.n.multitudo:qa multitudo nos ĩpellit:ut amplioribus uerbiſ utamur. Vt queãdmodũ:Sic inqt ferme fieri ſolet:ut nõ aliter multitudo oratorẽ ad dicẽdũ concitet:q̃ tibicinẽ ad canẽdũ:& ecõuerſo. Sine tibiis canere.i.ſine cœtu hominũ:ſi ĩ loco deſtituto:ac ſolitario fuerit tibicẽ:animus nõ ſuppetit ei ad canẽdũ. Tibicẽ:qũ alia noĩa a cano cõpoſita penultima correpta ꝓferri debeãt:ut lyricẽ & fidicẽ:tamẽ tibicẽ penultima ꝓducta ꝓferri debet:qa duæ litteræ breues ĩ unã longã ꝑ ſynereſim conuertũtur.

Habet enim multitudo uim quandã talẽ:ut queãdmodũ tibicen ſine tibiis canere:ſic orator ſine multitudine audiẽte:eloquẽs eẽ nõ poſſit. Et qũ ſint populares multi:uariiq̧ lapſus:uitãda ẽ acclamatio aduerſa populi:q̃ aut orationis peccato aliquo excitat̃:ſi aſpere:ſi arrogãter:ſi turpiter:ſi ſordide:ſi quoquo aĩ uitio dictũ eẽ aliq̃d uideat̃:aut hominũ offẽſione uel ĩuidia:q̃ aut iuſta ẽ:aut excriminatione atq̧ fama:aut res ſi diſplicet:aut ſi eſt ĩ aliquo motu ſuæ cupiditatis:aut metus:multitudo:his q̃ q̃tuor cauſis totidẽ medicinæ opponuntur. Tũ obiurgatio:ſi ẽ auctoritas qũ admonitio:q̃ſi lenior obiurgatio:tũ ꝓmiſſio ſi audierĩt:ꝓbaturos:tũ deprecatio:qđ ẽ infimũ:ſed nõnũq̃ utile:nõnullo loco plus facetiæ ꝓſũt:& celeritas & breue aliqđ dictũ:nec ſine dignitate:& cũ lepore. Nihil.n.tam facile:q̃ multitudo a triſticia:& ſæpe ab acerbitate:cõmode ac breuiter & acutemus.

Sine tibiis:quia animuſ cadit oratori:ubi uiderit ſe a paucis audiri:nec magnõpe curat an orõ ſua magna ſit:an humilis:dummodo id exponat:qđ ĩ aĩo ſit dicere. Et qũ ſint:hactenus ꝑcæpit qd oratori ſit faciẽdũ dicturo ſiue ĩ cãpo:ſiue ĩ ſenatu:ſiue ĩ roſtris:nũc more ꝑcipiẽtiſ admonet etiam q̃ uitia uitãda:fugiendaq̧ ſint. Et qa inqt ſæpe orator offẽdere poſſet & errare:diligẽtius aduertendũ ẽ:ne qua ĩ re auditores offendat:& ĩ qua re offẽdere poſſit orator docet. Variiq̧ lapſus:q ĩ ppl̃o cõmittunt.ſæpe enĩ uarieq̧ labũtur oratores ĩ populo. Acclamatio:qa cauẽdũ ẽ ne clamorẽ populi aduerſus nos exuſcitemus. Aduerſa:Bene dixit:quia etiã acclamatio ẽ nõ ſolũ aduerſa:ſed etiã ꝓpicia:qum populus oratori applauſerit. Quæ aut orationis:Docet uitãdũ eẽ aduerſũ populi clamorẽ:ſed uideamus quõ uitare:ac fugere poſſimus. Cauſa cognita uitare poterimus his rõibus. Peccato:declarat peccata orationis. Si aſpere:his modis ĩ populũ labi poterit orator:& clamorẽ aduerſũ exuſcitare. Aſpere:ĩſectãdo populũ. Si arrogãter:licẽtiæ nimiũ ſibi aſſumẽdo. Turpiter:ꝑter honeſtatem. Sordide:ꝑter dignitatẽ ſuadẽdo. Si quoquo aĩ uitio.i.ſi cũ malicia q̃dã dixerit. Offẽſione:qũ offẽderimus auditoꝝ aĩos. Inuidia.i.odiũ qđ aduerſus ſe cõcitet. Iuſta:ueritate. Excriminatione:obtrectatoꝝ. Fama:rumoris:q ſæpe orit̃. Si diſplicet:uidelicet ſi tũc potiſſimũ ad populũ dicere cõtigerit:qũ populus:uel cupere:uel metuere uidebit̃:tamẽ cauẽdũ ẽ diligẽtiſſime neqd dicamus:qđ metũ eius augere poſſit. Obiurgatio:Opponit̃ offẽſioni:qa ĩ quo offendi populus uidebit̃:leui quadã reꝑhẽſione utemur. Si ẽ auctoritas:qa nõ oĩbus cõuenit obiurgari:ſed his tm̃modo:q auctoritate ꝑſtant. Admonitio:inuidiæ opponit̃:ut admoneamus eos nõ nos ea dixiſſe:ut aliqd eis moleſtũ faceremus. Quaſi lenior obiurgatio.i.q̃ſi quædã obiurgatio:q̃ plus lenitatis habeat q̃ ſupior. Tũ ꝓmiſſio:ſi res diſplicet:qa ſic dicet̃:Scio Quirites hãc rẽ uobis diſplicere:ſed tamen uobis hoc polliceor:ꝙ ſi me audire uolueritis:faciã ut q̃ nũc uobis moleſta uidẽtur:eadẽ paulopoſt oĩbus uobis magnõpe cõprobet̃. Tũ deprecatio:quãtũ ad metũ & cupiditatẽ. Audite iudices:ne tantũ cupiditati:aut metui noſtro tribuatis. Quod ẽ infimũ:ſed nõnunq̃ utile:q̃uis infimũ Deprecatio:qũ deprecabũtur:ut æq̃s auribus q̃ dicturi ſũt audire uelint. Deprecatio:Nõ eſt depulſio:aut execratio q̃dã:aut abominatio:ſed ut dicit̃ ꝑcatio:& ĩprecatio:ſed deprecatio. Precor tibi bonũ:ꝑcor tibi malũ (Nã cõſtruũtur ĩ hac ſignificatione cũ datiuo) ita deꝑcor liberationẽ:deꝑcor pœnã:illã ut potiar:hãc ut uitẽ. Significat igit̃ deꝑcor:a quo fit deꝑcatio:aliqd uel dicto uel facto recuſo. Nõnullo loco plus facetiæ.i.qũ ẽ aliqd facete dictũ:qũ moti fuerint auditoꝝ aĩ:qa facetiis uulgi animus mouet̃:ut etiã ſi irati fuerint:dicto aliquo faceto leniãtur. Et celeritas:Vnũ ex reliquo ſeqtur:qa ſiqd breue dcm̃ ẽ:celere ẽ. Nec ſine dignitate:ut nõnihil grauitatis habeat. Nihil.n.tam facile:Quia inqt nihil mobilius ẽ ipſa multitudine uulgi:q plærũq̧ uno dicto iocũdiore a mœrore:& triſticia deducit̃. A triſticia:ad id ꝙ dixit metũ. Et ſæpe ab acerbitate:ad id ꝙ dixit ĩuidiã:ſiue odiũ. Nihil tã facile.i.nihil ẽ tã mobile:eo ꝙ huc & illuc facile impelli põt multitudo:ſi orator cautus fuerit & prudẽs. A triſticia:ſi metuit. Ab acerbitate:ſi cupit. Cõmode:ad iocũditatẽ. Cõmode.i.apte rei:de qua agitur.

EXPOSVI FERE VT POTVI: Hoc ē q̇ntū caput: ī quo fere de gn̄e deliberatiuo ꝑ trāſitū: & q̄ſi p̄ter īſtitutū ſuū p̄cæpta dant̄. Et ī oī laudationis: ac uitupatiōis gn̄e materiæ tractant. Primū igit̄ repetit rōnes: cur nō putauerit ſupius ī hoc gn̄e p̄cæpta laudādi: aut uituperādi ſeorſū dāda eē: deide cauſas adducit: cur de hoc quoq; nōnihil p̄cipere uelit: deinde ad ipſius demōſtratiui gn̄is p̄cæpta deſcēdit. Hactenus inq̇t declaraui uobis: qd ī iudiciali gn̄e ac deliberatiuo cauſarū facere ſolerem: ī quo docui nō modo qd mihi faciēdū uidet̄: ſed etiā admonui qd uitādū eē cēſerē: in quo & ſi illud genus uitupationis: aut laudationis nō ſit neceſſe diſſũgere qū ſit (ut dixit) natura coniūctū. Sed tamē qa accidere poſſet: ut laudemus & laudē ſcribamus: qđ & initio fecit: & nos quoq; feciſſe fatemur. Hic locus nō oīno uidet̄ p̄termittēdus: qn aliq̇d de eo quoq; tractem.

In utroq; gn̄e: uidelicet iuridiciali: & deliberatiuo. Quæ ſequi ſolerē: multa.n. ſupius docuit: q̄ ipſe faceret & a q̇bus ſibi caueret. Spectare.i. cōſiderare.i. quo oīſ meæ orationis rationē conferre ſolerē. Nec illud tertiū: Et his ꝓpoſitis relinquit illud genus tertiū: qđ nihil difficile ē: & ꝓpterea alterū ſeparauimus: uidelicet demōſtratiuū: quaſi nō eēt ualde neceſſariū oratori. Sed & qa multa: Et reddit rationē: uidelicet alia ratione etiā ſegregatū eē. Nō ſolū enim id genus uidet̄ animis noſtris conuenire: uerūetiā ꝙ multa ſūt gn̄a orationis: de q̇bus nō ſūt ſeparatim p̄cæpta tradēda. Argumētatur a ſimili: quēadmodum nec de aliis generibus dicēdi p̄cæpta darētur: ita nec etiā de uituperatione: ſiue laudatione eē tractādū: ut nec de cohortationibus: nec de cōſolationibus: nec de teſtimoniis: nec de hiſtoriis ſeparatim tradūtur ab oratoribus: ita nec mihi de laudatione: ſiue uituperatione ſeparatim p̄cipiēdū eē uidet̄.

Sed & qa: Repetit breuiter id qđ ſupius multis uerbis diſputauerat ipſe: de demōſtratiuo gn̄e cārū: nō uidet̄ oratori eē laborādū. Multa gn̄a: grauiora: ut cohortationes: cōſolationes: teſtimonia legationes. Maiores copiæ: ut hiſtoria q̄ maiorē oratiōis grauitatē: & copiā q̄ laudatio deſiderat. Neceſſe ē.n. ut late uaget̄ ſcriptor hiſtoriæ: & uaria loca deſcribat: & geſta quō hic: quō alibi res geſta fuerit. Segregabā: a rhetoricæ p̄cæptis. Sed hoc iſtitutū noſtrū ē: ut de forēſibus rebus dicamuſ. Hoc igit̄ laudationis genus a nr̄a diſputatione ſeparādū uidebat̄. Ipſi.n. græci: Siq̇ſ mihi obiiceret rhetores græcos ſcripſiſſe p̄cæpta laudādi & uituperādi: rn̄debo hoc feciſſe græcos magis cā legēdi: aut ornādi: aut laudādi cuiuſpiā hoīs: q̄ ꝙ hoc oratori neceſſariū uideret̄. Quoꝝ ſūt libri: q̇bus Themiſtocles &c. Hi oēs p̄ncipes athenieſes fuerūt: & īter ſe emulatione q̄dā: & obtrectatiōe grauiter īfēſi. Sed bello qđ Xerxes geſſit cū atheniēſibus recōciliati ī amicitiā rediere. Ariſtides aūt ſua ꝓbitate iuſtus ē appellatus. Themiſtocles: p̄nceps atheniēſis: q bellicis ac domeſticis rebus p̄ſtās fuit. Ariſtides: ꝙ adminiſtratione reip. excelluerit: cui nomē ſapiētiæ īdictū ē. Ageſilaus: rex Lacedæmomiæ: ꝙ plurimū belli gl̄ia cæteros anteierit. Epaminūdas: rex Thebanoꝝ: ꝙ p̄mus ex lacedæmoniis uictoriā cōſecut⁹ fuerit. Philippus: rex macedoniæ: ꝙ magnā græciæ partē īperio ſuo ſubegerit. Alexāder: ꝙ totā aſiā domuerit. Noſtræ laudationes: Et ꝓbat qđ dixit: uidelicet eiuſmodi laudationes ſingulis pſonis magis accōmodatas eē: q̄ cauſis forēſibus.i. quæ ī foro tractātur. Nam ſi īcidit eiuſmodi oratio ferme ē: aut qū laudamus teſtē: aut etiā qū ī funere laudationes proſeq̄mur: quæ nō ualde ad laudē oratoris ptinēt. Laudātur autē teſtes ab auctoritate: a fide: ꝙ nemīnē unq̄ dictis factiſq; deceperint: a uita: ꝙ ī omni uita eoꝝ ſemp iuridici fuerint: & hæc laus breuiſſima ē: ut ꝓpterea nullis p̄cæptis īdigeat. Nudā: ſine ullo ornatu uerboꝝ. Inornatā: ſentētiis: qa tm̄modo laudamus teſtimoniū: quantū ſatis ē ad fidē faciendā. Ad funebrē: Præterq̄ laus agitur ī cauſis: agitur etiā in funere: qū pompa in funere alicuius magni uiri celebratur: quæ cōſuetudo manet ad hoc uſq; tēpus. De oratione funebri Cicero ī legibus ita inquit: Honoratoꝝ uiroꝝ laudes ī cōcione memorant̄: eaſq; ad cantus: ad tibicen ꝓſequūtur. Et .L. Marcellus inq̇t. M. Marcellū patrē cōſulem interfectū laudauit. Cōcio.i. multitudo: quæ funus ī pōpa ꝓſeq̇tur. Quæ ad orationis

te & hilare dicto deducit̄. Expoſui fere ut potui: uobis ī utroq; gn̄e cauſaꝝ: q̄ ſeq ſolerē: q̄ fugere: q̄ ſpectare: quaq; oīno ī cauſis rōne uerſari. Nec illud tertiū laudationis genus ē difficile: qđ ego initio q̄ſi a præcæptis nr̄is ſecreuerā. Sed & qa multa ſūt orationū gn̄a: & maiores copiæ: de q̇bus nemo fere præcipet: & qđ nos laudatiōibus nō ita multū uti ſoleremus totū hūc ſegregabā locū. Ipſi.n. græci magis legēdi: & delectationis: aut hoīs alicuius ornādi: q̄ utilitatis huius forenſis cā: laudatiōes ſcꝑtitauerūt: quoꝝ ſūt libri q̇bus Themiſtocles Ariſtides: Ageſilaus: Epaminūdas: Philippus: Alexander: alii laudātur. Noſtræ laudationes q̇bus in foro utimur: aut teſtimonii breuitatē habēt nudā: atq; inornatā: aut inſcribūtur ad funebrē cōcionē: quæ ad oratiōis

laudē.i.in qua laude funeris nō ualde laudat orator. Oīs enim oratoris laus i foro erat. Sed tamē Quanq̄ his rōnibus nō uideat magnope ad oratorē ptinere genus demōſtratiuū: tamē qa nōnū q̄ icidit: ut ſcribēdo aliquē laudemus: ſicut. P. Tubero: q laudauit Aphricanū eius auūculū: & Lælius & nos aliquādo fecimus: nō uidet hic locus oīno ꝑtermittēdus: qn de eo ſeparatim ꝓcæpta tradamus. Sed tamē utēdū.ſ.hoc gñe laudis. Nōnunq̄ etiā ſcribēdū: nō ſolū dicēdū: ſed etiā plærunq ſcribēdum: ſicut. P. Tubero. Is locus.ſ.demōſtratiui gñis. Perſpicuū ē igit: Nūc aggredit ipſius p 119

laudē minime accōmodata ē. Sed tñ qm̄ ē utēdū aliqñ: nōnunq̄ etiā ſcribēdum: uelut. P. Tuberoni Aphricani auūculū laudāti ſcpſit. C. Cælius: Velut noſmētipſi or nādi cauſa græcoꝝ more: ſiquos uelimus: laudare poſſumus: ſit a nobis quoq; tractatus is locus. Perſpicuū ē igit: alia eē i hoīe optāda: alia laudāda: genus: forma: uires: opes: diuitiæ: cæteraq; q̄ fortuna det: aut extrīſecus: aut corpori: nō hñt i ſe uerā laudē: q̄ deberi uirtuti uni putat. Sed tñ ꝙ ipſa uirtus i earū rerū uſu: ac moderati one maxime cernit: tractāda i laudatiōibus etiā hæc ſūt naturæ: & fortunæ bona: i qbus ē ſūma laus: nō extuliſ ſe ſe i poteſtate: nō fuiſſe inſolentē in nō ſe prætuliſſe:

cæpta laudādi: & uituperādi: q̄ i bonis corporis: & animi: & externi.ſ.i. fortunæ cōtinētur. A tribus enim locis laus oīs ſumit. A bonis corporis: ut agilitas. a bonis aī: ut īgeniū. a bonis externis: ut fortunæ: diuitiæ. Per ſpicuū ē igit: Quādoqdem hūc laudādi locū uolumus nō eē itractatū. Laus eaꝝ re rū: q̄ ab aīo ꝓficiſcūtur: uera ē: & ſoli uirtuti debet. At uero bona externa: & corporis magnā ſibi partē fortuna uēdicat: & ideo optanda ſūt ea: q̄ nulla aī iduſtria cōparari poſſunt: q̄ aūt noſmet ingenio acqrere poſſumus: nō tam ſūt optāda: q̄ cōparanda. Ergo recte dixit: alia optāda: & alia laudāda. Duo autē ſunt optādoꝝ.ſ. fortunæ & corporis. Fortunæ ſūt iſta: opes: diuitiæ: amici: hoſpites: clientes: ſodales: & nobilitas. Corporis autē: uires: ualitudo: forma & dignitas. Laudādoꝝ unū ē ingenii.i. animi: ut ſapientiā: fortitudinē: iuſticiā: modeſtiā: tēperantiā: pietatē: & his ſimilia. Alia optāda: refert ad bona corporis & externa. Alia laudāda: ad bona animi. Neq; enim laus ē: aut uitupatio: ſiqs formoſus fuerit: aut deformis: ſiqs nobilis: aut ignobilis: ſiue diues: ſiue pauper: & cætera huiuſmodi. Nec uitio tribuūtur: nec laudi: q̄ i naturæ poteſtate poſita ſūt. At uero aliquē eē ſapientē: intelligētē: fortē: pſeuerantē: patiētē: cōſtantē: cōtinentē: & multarū rerū memoria ꝑditū eē: & cæteræ huiuſmodi uirtutes: eo ꝙ i ſtudio: & iduſtria noſtræ ſūt poſitæ: plurimū ide laudis ſumere poſſumus: ſicut e cōtrario plurimū ignominiæ. Optāda: ut bona fortunæ & naturæ. Laudāda: quæ uirtute cōparātur. Genus: forma: hæc oīa q̄ uel a natura dātur: uel a fortuna: nō habēt laudē ullā: quæ hominem uere laudabilē reddāt. Genus: qđ ſūmo loco natus fuerit. Nam i gñe: patria: parētes: cognati con tinētur. Forma: ſi dignitatē quandā: & uenuſtatē a natura cōſecutus fuerit. Vires: ſi uis animi: ac robur cū corpe extiterint. Opes: ſi diuitias magnas cōſecutus fuerit. Opes: in cliētelis cōſiſtūt: ſi cliētelas & magnas factiones habuerit. Diuitiæ: ſi ꝑdia lata: & magnū auri pōdus poſſederit. Extrinſecus: ut genus: opes: diuitiæ. Nam uires & fortitudo ſūt intrinſecæ: qa ſūt in corpore. Virtuti uni: quæ laus ſoli uirtuti deberi putat: ab oībus laudat. Laus enim uera ē eoꝝ q uere laudari merent. Sed tamē: Sed quō inqt poterimus laudare quēpiā a bonis fortunæ: & naturæ & uſu: uidelicet ſi oſtēderimus aliquē his bonis fortunæ: aut naturæ: modeſte: iuſte: & fortiter: & ſapiēter uſū fuiſſe: tūc laudē ex huiuſmodi rebus: q̄ nihil ad animū ptinēt: ad uirtutē hac ratiōe trahere poterimuſ Nō igitur laus ē in illis: ſed ꝙ uirtus eas ornatiores reddiderit: ut ꝓpterea laudē meruiſſe uideātur: & ideo nihil ad ornādū cōferre poterit. Sed ſiqs dicat e cōtrario nobilitate præditū arrogātia uſū fuiſſe: & diuitē ideo ſupbū: & opibus præditū ideo facinoroſū: tantū abeſſet: ut illa bona laudanda eſſent in eo ꝙ plurimū uitupationis cōpararēt. Vſu: qualis fuerit: i nobilitate: in potētia: i diuitiis in uiribus corporis: aut forma. Moderatione: Si in his rebus moderati fuerint: ut modū quendā his rebus adhibuerint: quæ plærūq; homies extollere ſolēt: ut ſuiipſius homines obliuiſcātur. In qbus eſt ſūma laus: Et oſtēdit quomodo poſſimus uirtutē his rebus adhibere: ut uerā laudē perficiamus. Si his rebus uirtutē oſtēderis eē cōiunctam laudabis: ꝙ ſi cū eiſdē uitiū eē cōiunctū oſtēderis uituperabis. Nō extuliſſe ſe i poteſtate.i. ſi opes fuerint: oſtēdemus illū nō extuliſſe ſe.i. nō ſupbū fuiſſe in poteſtate. Inſolentem: arrogantem in pecunia. Nam quāto pecunioſiores ſunt: tanto inſolentiores eſſe conſueuerunt: quia pecunia inſolentiores ſolet reddere homines. Terentius: Quia paululum acceſſit pecuniæ: ſublati animi ſunt. Non prætuliſſe ſe: ideſt non antepoſuiſſe ſe aliis ꝓpter abūdantiam fortunæ: eo ꝙ bona fortunæ cōſecutus fuerit: nō ob eam rem ſe aliis præpoſuiſſe: ut ex opibus atq; diuitiis: nō ſuperbus: atq; inſolēs: ſed modeſtus & humanus uideatur euaſiſſe.

Bonitati:ut quãto ditior:q̃to nobilior:q̃to copioſior fuerit:tãto modeſtior ẽ ac melior. Virtus aũt quæ ẽ p ſe &c. Hic nouus tractat⁹ diligẽter ẽ attẽdẽdus:& tenaciter memoria tenẽdus. Plurimũ enim hac ætate ꝓdeſſe põt. Nullo enim in gñe noſtro tpe uerſat' oratio:niſi ĩ hoc uel deliberatiuo. ſed hæc duo ſũt quadã ĩter ſe ratione cõiũcta. Qum igit' ſupius de his uirtutibus dixerit:quæ qũ naturæ fortunæq; bonis cõiunctæ eẽ dicũt:nũc de uirtute dicit:q̃ ipſa p ſe ſola laudari digna ẽ:& ut inde laus duci debeat oſtẽdit. Virtus: Virtus q̃ p ſe cõſiderat':nõ cõiũcta nobilitati:nõ dignitati: nõ diuitiis:non uiribus corporis:nõ pulchritudini:nõ cæteris huiuſmodi rebus: hoc modo cõſiderari debet: uidelicet ab ipſis uirtutibus & a partibus earũ. Per ſeipſa i. nullo extrinſecus loco:aut fortunæ:aut naturæ cõſiderato. Et ſine qua: qa ne illa quidẽ bona ſupra memorata ſine uirtute laudãtur. Alia eſt: Et ſicut iam uidebitis:duo gña uirtutũ ponet: & alterũ laudibus aptius eẽ mõſtrabit. Sũt enĩ aliæ uirtutes:ẽ genus unũ uirtutis. Aliæ q̃ ĩ ĩgenii:ſecundũ genus ẽ. In moribus hoĩum: Mores hominũ dupliciter cõſiderant'. Vno modo ĩ cõſuetudine quotidiana: uidelicet qualẽ ſe qſq; habeat in quotidiana cõſuetudĩe hominũ:an ſuauis:& iocũdus: an e cõtra. Alio modo cõſiderat':qualis ſit qſq; in dandis beneficiis:aut accipiẽdis beneficiis. Vnũ igit' ad ſuauitatẽ:alteꝝ uero ad benignitatẽ naturæ pertinet. Coitate i. ſuauitate naturæ:q̃ in quotidiana cõſuetudine apparet. Beneficẽtia i. benignitate naturæ:quæ ĩ dãdis bñficiis habet'. Aliæq; ĩ ĩgenii aliqua facultate i. aliqua poteſtate & ui ingenii:ut inueniẽdi:ĩtelligẽdi:reminiſcẽdi:ꝓuidendi:cõſulẽdi:& cæteris huiuſmodi uirtutibus:q̃ ad ingeniũ ptinẽt. Aut aĩ magnitudine ſ. appetẽdo magna. Qum aliqs magna appetit clarus ẽ. Ac robore ſ. fortiter gerẽdo:qa nõ ſatis eẽt magna appetere:niſi etiã ſuſcæpta fortiter gereres. Nam clæmẽtia: aliqd clæmẽter:iuſte:benigne:fortiter facere:habet quandã cũ iocũditate laudẽ. Qui enĩ has uirtutes ĩ aliquo hoĩe poſitas uidet:quadã iocũditate ĩ eis audiẽdis afficit'. Oẽs enim hæ uirtutes: Et reddit rationẽ:cur ſint hæ uirtutes q̃ ĩ hoĩum magis animis q̃ ĩ ĩgenio cõſiderant' aptiores ad laudẽ:qa eiuſmodi uirtutes magis delectãt auditores:qũ ĩ aliquo eẽ dicunt':ꝓpterea ꝙ eius naturæ ſũt:ꝙ potius aliis q̃ iis q habẽt fructuoſiores eẽ putãtur. Fructuoſæ:utiles:& ideo ſũt aptiores laudationi:q̃ quæ ſequũtur. Sapientia & magnitudo aĩ: Quia tãetſi ſapiẽtia & magnitudĩe aĩ res oẽs gerãtur qũ his ipſis:q eas poſſidẽt:plus laudis aſſeqtur:q̃ q eas audiũt aliqd utilitatiſ afferant. Et e cõuerſo:qa nõnihil ſupbiæ:& arrogãtiæ afferre uidẽtur. Tenues:eo ꝙ ſapiẽtia: & magnitudo aĩ uidet' potius arrogantiã:& inſolẽtiã præ ſe ferre:q̃ benignitatẽ hoĩbus. Putant' ſ. ab his q audiunt

Et in excogitãdo uis quædã ĩgenii:quantũ ad facultatẽ ingenii. Et ipſa eloquẽtia:quantũ ad magnitudinẽ & fortitudinẽ animi:hæc oĩa q̃ ptinẽt ad magnitudinẽ animi & ſapiẽtiã & ĩgenii excellẽtiã q̃dã:habẽt plus admirationis q̃ utilitatis. In excogitãdo:ut aliquis ſit promptus ad inueniẽda cõſilia. Sed tñ laudãdo: Non hoc ideo dixerim cur alterũ tantũmodo genus uirtutis in eo prædicari uelim:quẽ laudandũ eſſe dixerim. Sed ideo hanc differentiã poſui:ut intelligatis:quæ maiori iocũditate auditores afficiant. Nam ſunt ambo coniuncta in laudando. Tamen: quãuis alia aliis ad laudem aptiora:tamen ſunt iungenda inuicem hæc duo genera uirtutum. Feriunt enim aures hominum:quia patiuntur aures auditorum:modo ab his:modo illis uirtutibus laudari. Qum illa:quæ iocunda:ſecundum primum illud genus. Tum etiam illa quæ mirabilia:ſecundum alterum uirtutis genus ſupra memoratum. Quæ iocunda & grata: Differt inter iocundum & gratũ: ꝙ iocundum in re læta dicitur: Gratum uero in aduerſa: quod teſtimonio qum aliorum: tum maxime ipſius Ciceronis apparet: a quo diligentiſſime eiuſmodi differentia obſeruatur.

aliis ꝓpter abũdãtiã fortunæ:ut opes: & copiæ:nõ ſupbiæ uideãt':ac libidini: ſed bonitati:ac moderatiõi facultatẽ:& materiã dediſſe. Virtus autẽ q̃ ẽ p ſeipſa laudabilis:& ſine q̃ nihil laudari põt:tñ hẽt plures ptes: quarũ alia ẽ ad laudationẽ aptior. Sunt enĩ aliæ uirtutes: q̃ uident' ĩ moribus hoĩum:& q̃dã coĩtate ac bñficẽtia poſitæ. Aliæ q̃ ĩ ĩgenii aliq̃ facultate:aut aĩ magnitudĩe:ac robore. Nã clæmẽtia:iuſticia:benignitas:fides:fortitudo ĩ piculis coĩbus iucũda ẽ auditu ĩ laudatiõibus. Oẽs enĩ hæ uirtutes non tã ipſis:q eas ĩ ſe hñt:q̃ gñi hoĩum fructuoſe putant'. Sapientia:& magnitudo aĩ:q̃ oẽs res humane gerunt':tenues & ꝓ nihilo putant':& in excogitãdo uis q̃dã ĩgenii:& ipſa eloquentia admirationis hẽt non minus:iucũditatis minus:ipſos enĩ magis uidetur quos laudamus:q̃ illos apud quos laudamus: ornare: ac tueri. Sed tñ laudãdo iũgẽda ſũt ẽt hæc gña uirtutũ. feriunt enĩ aures hoĩum:qũ illa:quæ iucunda & grata:

Mirabilia:ut ſapiētia & magnitudo animi. Et quoniā:Nūc icipit pcipere quō & qua uia ex unaquaq; uirtute laus duci debeat. Nā ab oībus uirtutibus: & gnāliter & particulariter oñdit quō poſſimus deducere laudē. Scimus enim gnāa uirtutū quatuor eē:iuſticiā:prudentiā:fortitudinē:& modeſtiā:& ſuā quāq; partē habere:quas explicabit. Et pmo incipit quō aliquē a iuſticia laudare poſſimus:ac debeamus. Certaq; officia:alterū alterius ē expoſitio:qa aliud officiū ē prudētiæ:alid iuſticiæ:aliud fortitudinis:& aliud tēperātiæ. Debet:qa alio modo a iuſticia:alio a prudētia : alio a fortitudine:alio a tēperātia laudemus quēpiā.

tū etiā illa q̄ mirabilia ſunt:ī uirtute laudari : & qm̄ ſingulaꝶ uirtutū ſunt certa q̄dā officia:ac munera : & ſua cuiq; uirtuti laus ꝓpa debet:erit explicādū ī laude iuſtitiæ:qd cū fide:qd cū æq̄bilitate : qd cū eiuſmōi aliquo officio :is q laudabit:fecerit. Itēq; in cæteris res geſtæ ad cuius uirtutis genus:& uī:& nomē accōmodabūt. Gratiſſima autē laus eoꝶ factoꝶ hēt:q̄ ſuſcæpta uident a uiris fortibus ſine emolumēto:ac præmio: quæ uero etiā cum labore:& periculo ipſorum:hæc habent uberrimā copiā ad laudandū:qd & dici ornatiſſime poſſūt & audiri facillime. Ea.n.deniq; uirtus eē uidet præſtātis uiri quæ ē fructuoſa aliis. Ipſi autē laborioſa:aut piculoſa:

Quid cū fide:Ecce iā fides eſt una pars iuriſ naturalis:q̄ appellatur ueritas:ut ī arte ueteri Ius naturale eſt reipublicæ gubernādæ cū ueritate. Ad ueritatē ptinet fides. Ille eni fidē ſeruare dicit:q a ueritate nō diſcedit. Cū fide: ad ueritatē. Quid cū æquabilitate:Aequabilitas eſt pars iuris conſuetudine. Nā ſicut ibidē ēt tractauit:triplex genus ē iuris. Nā ē ius cōſuetudie:ius lege:ius naturæ. ius naturale tetigit qū dixit Cū fide. Nūc tangit ius cōſuetudine:quæ appellatur ex pari. Nam ius cōſuetudine dicitur:qū pactū:par:iudicatū:factū eſt. Pactū:qd duo uel plures iter ſe pepigerint. Par qd ex æquo & bono cōficitur. Iudicatū:de quo ſapiētes uiri aliquando iudicauerint. Qum igit a iuris cōſuetudine eū laudabimus:quē laudandū ſuſcæperimus Laudabimus eū:q nūq̄ ab eo qd pepigerit diſceſſerit. Quid cū eiuſmodi officio:qd ad iuſticiā ptinet. Nam ut de iuſticia ita etiā de aliis intelligendū eſt partibus iuſticiæ: Vt cū pietate patrem:ac deos & parētes coluerit. Gratia:ut bene merētibus præmiū:male merētibus pœnā. Obſeruātia:ut debitū dignioribus reddiderit. Itēq; in cæteris: Admonet qū res geſtas alicuius:quē laudandū ſuſcæperimus narrare cœperimus:oſtēdamus eas nō aliter:q̄ cū uirtute factas eſſe. Nō enim ſūt tam laudabiles:ſi magis fortuna q̄ uirtute geſta eē uideātur:ut ea quæ geſſerit:fortiter:prudēter:moderate:manſuete:iuſte: pie fecerit: alioquin fortuitu potius:q̄ conſilio geſſiſſe uideri poſſet. In cæteris.ſ.laudibus:quēadmodum de laudibus iuſticiæ. Officio:qd uel ad fidē:uel ad æquabilitatē ptineat. Genus : ut res geſtus ſuas:nūc ad iuſticiā:nūc ad fortitudinē:nūc ad prudentiā:nunc ad temperantiā accōmodemus Attendendū eſt quid dicat genera uirtutū quatuor ſunt:prudētia:fortitudo:iuſticia:& temperātia.

Vim.i.ad uim uniuſcuiuſq; uirtutis. Vnaquæq; autē uirtus ſuas partes habet. Nam ſi dixerimus aliquē prudentē fuiſſe:ſumemus argumenta a partibus prudētiæ:quæ ſunt:memoria:intelligētia: & ꝓuidentia:& dicemus:& in gerēdo memoria præteritoꝶ:& intelligētia præſentiū:& ꝓuidentia futuroꝶ uſum fuiſſe. Nomen:ad utrunq;. Nam unū nomen etiā genera habet:& partes. Fortitudo habet nomen ſuū:ideſt fortitudo:patiētia uero:tollerātia:perſeuerātia:hæ partes ſūt fortitudinis:ad quas partes accōmodantur res geſtæ laudati. Gratiſſima autē laus:Nūc præcæpta dat laudis:quæ ſumitur a fortitudīe. Dicit enim qum oſtēdimus aliquē fortiter:& cū labore aliquid ſuſcæpiſſe: qd nō tam ſibi:q̄ aliis ꝓdeſſet:gratiſſimā laudē habere uidebitur. Nam & ſiquis aliquid laborioſum ſuſcæperit faciendū ſpe magni præmii ꝓpoſita:nō tam uidetur laudādus:quia niſi ſpes ꝓprii cōmodi fuiſſet:nō huic periculo ſe expoſuiſſet:& ideo quia nec ꝓprie utilitatis ratione cōſiderata periculū ſubierit:ille laude dignus erit. Emolumēto:ſcilicet ꝓprio:ideſt ſpe utilitatis:quia niſi ita eſſet:potius temeritas appellanda eēt:quia fortitudo eſt periculorum ſuſcæptio : & laborum cū rationis utilitate perpeſſio. Quæ uero:Ita quidē magnā præ ſe ferunt laudem:quæ fortiter ſūt lata:ſine ſpe ꝓprie utilitatis & præmii:ſed ea multo maiorem:quæ nō ſolum ſuſcipiūtur ſine emolumento ac præmio:ſed etiā cū maximo labore:ac ſalutis diſcrimine. Ea enim maximā habent laudandi materiam. Nam ea late patent:ſiquis oſtendi poterit:nunq̄ quoad uixerit in periculis belli: paciſq; reipublicæ defuiſſe. Labore:ad patientiam. Periculo:ad magnitudinem animi. Copiam:Et quia inquit aliquando orator poteſt in eiuſmodi materia late uagari:& amplificationibus: quibus uoluerit uti:deinde etiam auditores benignos habebit. Omnes enim æquiſſimis auribus audient:qui non ſua:ſed aliorum & cōmuni utilitate pericula ſubierit. Fructuoſa.i.utilis : ſi illi q ea ſuſcæperit:fuerit laborioſa & piculoſa. Laborioſa:ad patiētiā. Periculoſa:ad magnitudinē aī.

aut certe grātuita. Magna etiā illa laus & admirabilis uideri ſolet: tuliſſe caſus ſapiēter aduerſos: n̄ fractū eē fortuna: retinuiſſe ī uerbis aſpis dignitatē. Neqꝫ tn̄ illa nō ornant hītī honores: decreta uirtutis præmia: res geſtæ iudiciis hoīm cōprobatæ: ī qbus ēt fœlicitatē ipſā deoꝝ īmortaliū iudicio tribui laudationis ē. Sumēdæ aūt res erūt: aut magnitudine præſtabiles: aut nouitate p̄mæ: aut gn̄e ipſo ſingulares: neqꝫ enī puæ neqꝫ uſitatæ: neqꝫ uulgares admiratione: aut oīno laude dignæ uideri ſolēt. Eſt etiā cū cæteris præſtātibus uiris cōpatio in laudatiōe præclara. De quo gn̄e libitū mihi ē paulo plura q̄ oſtēderā dicere: nō tā ꝓpter uſū forēſē: q ē a me in oī hoc ſermone tractatus: q̄ ut hoc uideretis: ſi laudatiōes eēnt ī oratoris officio: qđ nemo negat: oratori uirtutū oīum cognitionē: ſine q̄ laudatō effici nō poſſit eē neceſ

Certe gratuita: ad liberalitatē. Gratuita. i. ſine p̄miis. Nā gratuitū dicit̄ illđ qđ qſqꝫ facit ſine ſpe p̄mii. Magna etiā laus: Laudauit a partibus iuſticiæ: a magnitudine laboꝝ: a periculis: & a gratia. Nūc laudat a pſeuerātia q̄ magna pars ē fortitudinis. Tuliſſe caſus ſapiēter: Hoc totū ē pſeuerantiæ: qa ita pſeuerāter ī oī fortuna caſus tulerit huiuſmodi: ut ſemp uirtutē uoluerit eē ſupiorē. Retinuiſſe. i. noluiſſe unq̄ ſe ſubiicere alicui rei: q̄ ſibi periculo eē poſſet. Neqꝫ tamē nō ornāt: laus ſumitur a recto & laudabili. Nā honeſtū diuidit̄ in rectū & laudabile. Rectū eſt qđ cū uirtute & iuſticia fit. Nam rectū diuidit̄ in quatuor illas uirtutes: prudentiā: iuſticiā: fortitudinē: & modeſtiam. Laudabile ē qđ cōficit: & præſētē: & cōſequētē cōmemorationem honeſtā. Et docet quō loci laudādi ab his rebus ſumātur. Neqꝫ nō ornant. i. ornāt. ſenſus ē: Quāuis dixerī ſumi ex uirtutibus laudationeſ: tamē etiā hæc exornant q̄ ad honoreſ: quæ ad dignitates: & ad res geſtas ptinēt qū pſertim eiuſmodi ſint ut iudicio hominū ſint cōprobatæ. Habiti honores: Nā qū oſtēdimus eū q laudat̄ a nobis magno ī honore ſēp fuiſſe: & ab his qdē q honorati & ipſi fuerūt nō parum laudis ſeqtur. Decreta uirtutis p̄mia: Pari rōne ſi oſtēderimus eū quē laudabimus publicis aliquādo bn̄ficiis affectū fuiſſe: hoc quoqꝫ laudē eius non mediocriter cōmēdabit. Res geſtæ: Si oſtēdere poterimus illū aliqd: aut domi: aut foris pclaꝝ geſſiſſe. Cōprobatæ: ꝙ uidelicet ea q̄ geſſerit is quē laudare ſuſcæpimus: dicemus ſp a ſapientiſſimis uiris fuiſſe cōprobata. In qbus etiā fœlicitātē: Accedit etiā ut ſi ad uirtutes fortunā quoqꝫ acceſſiſſe dicamus: ut eā q̄dā rōne obſecutā fuiſſe ſtudiis eius: qđ Cicero facit ī Pōpeio: fortunæ cōiūxit belli gerēdi prudētiā. Deoꝝ īmortaliū iudicio tribui laudatōis ē. i. ptinet ad laudationē: qđ diuina q̄dā ꝓuidētia factū fuiſſe dicam⁹: & qđ cūqꝫ geſſerit ſibi ꝓſpe ſucceſſerit. Sumēdæ aūt res erūt: Sed qa dixit oſtēdere q̄s res attribuere debeamus ei quē laudamus: ſi forte īcidet ut aliqd geſſerit: attēdendū ē: cuiuſmodi aut q̄les fuerint res geſtæ: qa ſi tales erūt ut laudationē mereant̄: eas ī mediū ꝓferamus. Sin uero humiles: ꝓut ea erūt argumēta ſumamus: q̄ ipſi rei de q̄ agit̄ conuenire uideamus. Magnitudīe: Dictū ē qū de locis tractaret̄ tribus modis qđ cuiqꝫ p̄ſtat: & q̄ rōe: aut ui: aut ſpecie: aut numero: aut etiā affectione ad illā rē de qua agimus. Nā dicit qbus ratōnibus p̄ſtare dicant̄ res eius quē laudabimus. Magnitudine: numero qū oſtēdimus īnumera fuiſſe. Nouitate: affectione: qa magis afficimur ad res nouas: q̄ ad uſitatas. Singulares: ſpecie: qa oſtēdimus res geſtas illius eiuſmodi eē: q̄ illi apud poſteros īmortalitatē cōparare poſſūt: & ſpecie dicimus p̄ſtare ea quæ ſtabilia ſūt. i. q̄ potiora ſūt: uidelicet ea q̄ amitti nō poſſūt: q̄ q̄ amitti poſſūt. Neqꝫ enim paruæ: a cōtrariis eiuſmodi res etiā eē dicemus ī eo quē laudabimus. Paruæ: ad id ꝙ dixit magnitudine p̄ſtantes.

Vſitatæ: ad id ꝙ dixit: aut nouitate primæ. Vulgares: ad id ꝙ dixit: gn̄e ipſo ſingulares. Eſt etiam cū p̄ſtātibus uiris: Hoc etiā nō ē p̄termittēdū ab alicuius cōparatione laudari poſſe eū quē ornemus: ſed eſt attēdēdū nō eē faciēdū: qđ multi uitioſe faciūt: ut ī cōparatione duoꝝ alterū uituperēt: alterū uero laudēt. Neqꝫ enim ex uituperatione alterius aliū laudare poteris: ſi ſequeris Homerum aut Virgil̄. Homerus Achillē: Virgil̄. Aeneā laudat. Hic Virg. Aeneā turno: Homerus Achillē Hectori p̄fert. In cōparatione igitur ſeruādū eſt: ut qū duos laudamus: alterū alteri p̄ponendū eē oſtēdamus. Cū præſtātibus. ſ. qū eū de quo dicimus laudādo præclaris uiris comparamus. De quo gn̄e: Hic oſtēdit rationē: cur tam multa de laude diſputauerit: qū etia ſuperius dixerit: hāc nō eſſe a cætera dicēdi ratione ſeparandā: qa fortaſſe obiici poſſet qđ tam multa dixiſti nunc Cicero de hac laude: qum ſuperius dixeris ab his nō eſſe ſeparandā: ideo dixit: nō ꝙ eā magnopere ad uſum forenſem pertinere exiſtimaret: ſed ꝙ oſtēderet neminē poſſe laudare: niſi uirtutū cognitionē teneat. Nam qū omnis laus a uirtute ꝓficiſcatur: neminē laudare poterimus: ſi nō uirtutū genus omne tenuerimus. Omniū cognitionē: Qum ſupius oſtēderet Antonins: qđ ī oībus cauſis facere ſoleret.

Iam uituperādi p̄cæpta: De uituperatione nō magnope p̄cæpta dāda ſūt: ſiqs de laudatione p̄cæ
pta didicerit. i. ſiqs laudādi p̄cæpta cognouerit: idē e cōtrario uituperādi p̄cæpta nouerit. Vbi enī
laudādo aliqd iuſte factū dixerimus: ita iniuſte factū uituperādo fuiſſe dicemus. Simul & illud an
te oculos. ſ. eſt. Prope notandū ē diligēter: ut laus cū laudato cōſentiat. Sūt enim nōnulli q laudātes
aliquos potius eos uituperāt. Sūt enim q aliqua alicui tribuūt: q̄ potius illuſio quædā appellāda eſt
Prope: ut cū laudato laus ipſa cōſentiat. Copioſe: p amplificationē: qū eius quē laudare uolue-
rimus: res geſtas amplifica-
uerimus. Inſigniter: exp̄ſ-
ſe. Aſpere: acerbe p īdigna
tōnē: exaggerādo uitia eius
quē uitupamus. Notari:
ignominia affici. Atq; his
locis: Et hi loci q̄uis nō ſint
p̄pi cauſarū: tamē nōnunq̄
incidūt: ut qū accuſamus eti
am uitupamus: aut qū defē
dimus laudamus quoq;.
HABETIS De īueniendis
diſponēdiſq; rebuſ qd ſētiā:
Hic eſt qntus & ultimus tra
ctatus huius uolumīs ī quo
agit̄ qbus rebus artificialis
memoria cōſiſtat. Et d̄ hoc
recte ſubſequenter tractat.
Nam qū qnq; ſint rhetori-
cæ artis partes ītegrales. ſ. ī-
uentio: diſpoſitio: elocutio
memoria: & p̄nūciatio. Su
perius Antonius de inuētio
ne & diſpoſitione tractauit
Craſſus etiā ī ſua diſputatō
ne de p̄nūciatōe ſatis dixit.
Cōueniēter ḡ d̄ hac memo
ria artificiali p̄cipit. Sed pri
mū caput cōtinet qs p̄mus artificioſe memoriæ inuētor fuerit: deinde de locis & imagibus tractat
qbus artificioſe memoria cōtinetur. Vt labore. i. Craſſo laborē diminuā de elocutione diſputatu
ro. Neq; ei: niſi elocutionē quæ docet ornare inuenta: & cōponere. Hæc adornentur. ſ. elocutio
quæ docet adornare inuēta: diſpoſita: & cōfirmata. Perge uero inqt Craſſus: ſēnſus ē: Perge inqt
& diſpntationē tuā perfice: iā enim cōſecutus ſum qd̄ mihi magnopere placuit: ut te cognouerim
huius artis peritiſſimū: q̄uis tu diſſimulaueris te eloquentē eſſe: exercitatione potius & diuturna cō
ſuetudine q̄ arte. Et oīa quæ facis natura potius q̄ arte facere dixeris. Euelatū. i. detectū. Ante enī
delituiſti: quaſi īperitus huius artificii. Trāſlatio ſūpta eſt a mulieribus: quæ uelo caput & faciem te
gūt. Integumētis. i. illis īuolutionibus: qa te īuoluebas quodāmodo: & imperitū te eē ſimulabas.
Diſſimulationis tuæ: ac ſi diceret nunq̄: deinde diſſimulare poteris te rudē eſſe. Iam iſtuc: Pau-
lopoſt inqt oſtēdes nūquid magnū an paruū ſit qd̄ tibi reliquerim. Erit in tua poteſtate. i. iudicio
tuo relinquēdū arbitror. Si. n. uere agere uolueris. i. ſi tractare uolueris ſicut uis atq; natura rei po
ſtulat: de q̄ diſputaturus es. Oīa: nā ī elocutione uis oīs oratoria cōſiſtit. Diſſimulare. i. uolueris
occultare rei magnitudinē. His ſatiſfacias. ſ. q te audituri ſūt. Nā niſi de elocutiōe tractaueris quē-
admodū tua dignitas expoſtulat: p̄fecto his q te audire deſiderāt: mīme ſatiſfeceris. Sed ut ad rē
redeā: Nūc ſe ad p̄poſitū redire dicit Antonius: ut de memoria artificiali dicat. Et p̄mō dicit: qs pri
mus fuerit inuētor memoriæ artificialis: deinde qbus rebus cōtineat̄. ſ. locis & imaginibus: ut ego ī
quit a p̄poſito nō diſcedā: nō ego excellētia quadā īgenii ſū: ſicut Themiſtocles fuiſſe p̄hibet̄: q qū
audiſſet quendā p̄fiteri artē memoriæ: reſpōdiſſe dicitur: malle ſequendā: qui doceret artē obliui-
ſcēdi. Ego uero nō ita: ſed habeo gratiā Simonidi: q eam inuenit. Themiſtocles: is teſte Quintilia
no: unū intra annū optime locutus eſt proſice. Simonide Chio: Plinius ſecundus poſtq̄ exempla
multoꝝ: qui excellēti memoria fuerunt p̄poſuit: Ars poſtremo inqt ei rei facta & inuenta eſt a Si-
monide medico: cōſūmata a Metrodoro Sceptio: ut nihil nō iiſdem uerbis redderetur auditum.
Protuliſſe: tradidiſſe: aperuiſſe. Dicūt enim: Hoc idē & Quinti. libro īſtitutionū undecimo refert
ſed hoc amplius addit: Eſt aūt inqt magna iter auctores diſſenſio: Glauco ne Charyſtio: an Leocra-

ſariā. Iā uituperādi præcæpta cōtrariis ex uitiis ſumēda
eē p̄ſpicuū ē. Simul & illud ante oculos: nec bonū uiꝝ
p̄prie & copioſe laudari ſine uirtutū: nec improbū no
tari: ac uitupari ſine uitioꝝ cognitione ſatis inſigniter
atq; aſpe poſſe. Atq; his locis & laudandi: & uitupandi
ſæpe nobis ē utēdū ī oī gn̄e cauſaꝝ. Hētis de īueniēdis
rebus diſponēdiſq; qd ſētiā: adiūgā etiā de memoria ut
labore Craſſū leuē: neq; ei qcq̄ aliud: de quo diſſerat: re
liquā: niſi ea qbus rebus hæc adornent̄. Perge uero in-
qt Craſſus: libēter. n. te cognitū iā artificē: aliq̄ndo eue
latum illis inteugmētis diſſimulationis tuæ: nudatūq;
perſpicio. Et q̄ mihi nihil: aut q̄ non multū relinqs: p
cōmode facis: eſtq; mihi gratū. Iā iſtuc: q̄ntū tibi ego re
liquerī inqt Antonius: erit in tua poteſtate. Si enī uere
agere uolueris: oīa tibi relīquo: ſin diſſimulare: tu quē-
admodū his ſatiſfacias: uideris. Sed ut ad rē redeā nō ſū
tāto inqt īgenio: quanto Themiſtocles fuit: ut obliuio
nis artē: q̄ memoriæ malī: gratiāq; habeo Simonidi illi
Chio: quē p̄mū ferūt artē memoriæ p̄tuliſſe. Dicūt enī

ti:an Agatarcho:an Scopæ ſcriptū ſit id̕ carmē:& Pharſali fuerit hæc domus:ut ipſe quodā́ loco ſignificare Simonides uidet̕. Atq Apollodorus:Eratoſthenes:& Euphorion:& Lariſſæus Eurypilus tradiderūt:an Granone: ut Apollas Calimachus:quē ſecutus Cicero hanc famā latius fudit:Scopā nobilḗ Theſſalū periiſſe ī eo cōuiuio cōſtat:adiicit̕ ſororis filius:& īfra. Quanq̄ mihi totū de Tyndaridis fabuloſū uidet̕:neq̧ oino huius rei meminit uſq̄ poeta ipſe ꝓfecto nō taciturus de tāta ſua gloria:ex hoc Simonides facto notauit. Granone: Vt ſi diceres Carthagine:& eſt oppidū Theſſaliæ. Fortunatū.i.diuitē: & nobilē. More poetarū: qa cauſa laudādi & amplificādi ſæpe īgrediūtur. Sordide.i.auare:uñ auaricia ſordes dicim᷒. Tyndaridis.i. A polluce:& Caſtore Tyndari filiis. Tyndaridis: Inuidioſe dixit ꝑ ignominiā́. Nā Tyndarus fuit uir Ledæ cū qua iuppiter cōcubuit in forma cygni:īde nata ſūt gemina oua:ex uno Caſtor & Helena nati ſunt: ex altero Pollux & Clytēneſtra Paulopoſt.i.ſub hāc rñſionem Scopæ. Cōclaue illd̕: Cōclaue locus ē qd̕ græco uocabulo dicit̕ tricliniū a trib᷒ ſtratis lectis. Nā́ Quītil.ubi d̕ eadḗ re tractat:ſic ait: Vix eo limḗ egreſſo: tricliniū illud ſupra cōuiuas corruit. Et cōclaue magis eſt gñale: qppe qū ſignificet nōnunq̄ partḗ q̄dā́ ī penatibuſ remotiorḗ:ī q̄ uel uiri colloq: uel mulieres cōfabulari ſolēt. Humare: ſepelire. Pli.i na. hiſt. his uerbis differentiā́ facit īter humare & ſepelire. Sepultus inqt ītelligit̕ quoquo modo cōditus: humatus uero terra ītectus. Obtritos:confractos ruina: ita ut nec os nec facies dignoſceret̕. Simonides:regit̕ a uerbo meminiſſet. Ordinē̄ eē̄ maxime.i.ordinē̄ plurimū ualere ad memoriā́ renouandā́. Hāc.ſ.memoriā́ artificialē̄.Memoria enim ē pars īgenii.Nā ſine igenio memoria effici nō pōt. Effingēda.ſ.imaginibus locoꝝ ī ſua qbuſq̧ loca.Imagines ſūt quædā́ q̄ſi litteræ: q̄ locis īpoſitæ admonēt nos:qd memoriæ cōueniat. Locoꝝ ordo.ſ.teneamus:ꝑmū:ſecūdū: tertium:quartūq̧ locū:& ſic deinceps.i.ut quo ordine ī locis imagines diſpoſuerimus earū ſimilitudie etiā́ res imaginū notatas tenaciter recordemur. Vt locis ꝓ cæra:ut loci eēnt tanq̄ cæra. Vt enim ī cæratis tabulis lr̄æ ſcribūtur:ita etiā́ ī locis imagineſ effingunt̕. Antiq enī cæratis tabulis ſcribebāt. Qui ſit aūt: More eius q de aliq̄ re ꝑcipit:ꝑ̇mo facit attētos.Laudat enim hāc artem memoriæ.Scimus enī qū attētos facere uolumus auditores:pollicemur nos dicturos de re magna & īuſitata. Dicimus:enī de re magna:qū eius fructū oſtēdimus:de re īuſitata:qū rarā ꝓmittimus.Dicit enī. Quid opus ē:ut de cōmoditate:& utilitate memoriæ dicā́?Nā ſiue a reo:ſiue ab accuſatore:ſiue a teſte aliqd ꝑdiſcere uoluerit:ſiue ill̕ rñdere optimū erit:atq̧ ꝑclaꝝ hāc artē tenere oratorē:ut nō mō audiri q̄ dicant̕:ſed corde īſigniri:& īprimi uideant̕. Quid me attinet dicere:ac ſi diceret:res manifeſta ē:ut dici nō oporteat. Fructus:ꝑcipiēdo. Vtilitas:uſu ī dicēdo:uis ī retinendo:qa facit memoria: ut quæ ſemel ꝑcæpimus:tenaciter retineamus. In accipiēda cauſa.i.ī diſcēda cauſa a reo:qū cliens cauſā́ oratori declarat:& eā́ ita declaratā́ retinet. Rationē.i.nō ſolū ſn̄ias:ſed uerba q̄ deſcꝑta dicere paraueris:ī aīo retinere. In pectore:in animo. Vnde.i.a quo diſcas:ut genus unde latinum.

qum cœnaret Granone in Theſſalia Simonides apud Scopā fortunatū hominḗ & nobilē: ceciniſſetq̧ id carmḗ:qd̕ ī eū ſcꝑ̇ſiſſet:ī quo multa ornādi cauſa:poetaꝝ more ī Caſtorē ſcꝑta & Pollucē fuiſſēt:nimis illū ſordide Simōnidi dixiſſe:ſe dimidiū eius: ei qd̕ pactus eēt: ꝓ illo carmine datuꝝ:reliquū a ſuis Tyndaridis: quos æque laudaſſet:peteret ſi ei uideret̕: paulopoſt eē ferūt nūciatū Simonidi:ut ꝓdiret:iuuenes ſtare ad ianuā duos quoſdā:q eū magnoꝑe uocarent:ſurrexiſſe illū ipſū ꝓdiiſſe:uidiſſe neminē.hoc īteri ſpatio cōclaue illd̕ ubi epularet̕ Scopas: cōcidiſſe:ea ruina ipſū oppreſſū cum ſuis īteriſſe:quos qū humare uellēt ſui:nec poſſēt obtritos internoſcere ullo mō. Simonides dicit̕ ex eo ꝙ meminiſſet:quo eoꝝ loco qſq̧ cubuiſſet: demōſtratorem uniuſcuiuſq̧ ſepeliēdi fuiſſe. Hac tū re admonitus īueniſſe fert̕:ordinē eē maxime:q memoriæ lumē afferret. Itaq̧ iis q hāc partē īgenii exercēt:locos eē capiendos:& ea q̄ maxime memoria tenere uelīt:effingēda aīo:atq̧ ī his locis collocāda ſic fore:ut ordinē reꝝ locoꝝ ordo ſeruaret:res autē ipſas reꝝ effigies notaret. Atq̧ ut locis ꝓ cæra:ſimulacris ꝓ lr̄is uteremur. Qui ſit aūt oratori memoriæ fructus:q̄ta utilitas:q̄ta uis:qd me attīet dicere? tenere q̄ didiceris ī accipiēda cauſa:q ipſe cogitaris: oēs fixas eē ī pectore ſn̄ias:oēm deſcriptū uerboꝝ apparatū ita audire:uel eū unde dicas:uel eū cui rñdēdū ſit:ut illi

nō ĩfūdere ĩ aures tuas orōnē:ſed ĩ aĩo uideant̃ ĩſcribere nō mediocris ſed boni laus oratoris uidet̃. Itaq; ſoli ii q memoria uigēt:ſciūt qd & q̃tenus & quomodo dicturi ſūt:cui reſpōderint:qd ſupſit: idēq; multa ex aliis cauſis aliquādo a ſe acta:multa ab aliis audita:meminerūt Quare cōfiteor eqdē huius boni naturā eē p̄ncipē:ſicut eaꝝ reꝝ:de qbus ante locutus ſū oĩum:ſed hæc ars tota dicēdi:ſiue artis imago q̄dā:& ſimilitudo ē.hēt hanc uĩ:nō ut totū aliqd:cuius ĩ ingeniis nr̃is pars nulla ſit: pariat & ꝓcreet:ueꝝ ut ea:q̄ ſūt orta iā ĩ nobis:& ꝓcreata:educet:atq; cōfirmet. Veꝝtñ neq; tā acri memoria fere qſq̄ ē:ut nō diſpoſitis notatiſq; rebus ordinem uerboꝝ:atq; ſniaꝝ cōplectat̃:neq; uero tā hebeti:ut nihil a cōſuetudine:& exercitatiōe adiuuet̃. Vidit enĩ hoc prudēter ſiue Simonides:ſiue alius quis ĩuenit:ea maxime animis effingi nr̃is:q̄ eēnt a ſēſu tradita:atq; impreſſa. Accerrimū autē ex oĩbus nr̃is ſēſibus eē ſēſū uidēdi:q̄re facillime aĩo teneri poſſe:ſi ea q̄ ꝑciperentur auribus aut cogitatione:etiā oculoꝝ cōmendatione animis traderentur:ut res cecas:& aſpectus iudicio remotas:confirmatio quædā:& imago:& figura:ita notaret:ut ea q̄ cogitādo cōplecti uix poſſemus:ĩtuēdo q̄ſi teneremus.

Nō ĩfūdere:ut qū loquunt̃:nō uideāt̃ auribus tuis orōnē obiicere. Inſcribere:qa tu ea uerba ꝓnūciata:ſiue a reo:ſiue ab aduerſario ita imagĩbus qbuſdā ĩ aĩo notabis:ut quodāmō ĩſcp̄ta uideant̃ eſſe. Infūdere:dicēdo. Inſcribere:q̄ſi notādo. Itaq; ſoli:ergo qa hæc oĩa bñficia p̄ſtat memoria ſequit̃:ut hi ſoli cæteris ſint añponēdi:q memoria ualeāt. Sciūt.n.oĩa q̄ ad cauſā ꝑtinēt. Quid & q̄tenus:quo pacto oēs cōplectit̃ partes orōis. Quid:ad eēntiā rei:ut ita dicā. Quatenus:ad q̄titatē. Et quō:ad ordinē ipſius rei. Cui reſpōderit.ſ.aduerſariis. Quid ſupſit.i.reſtet ad rñdendū: qa parteſ oēs retinet memoria orationis:q̄s aduerſarius dixerit:iō ſingulis argumētis ordine rñdet:& cū duobus aut tribus cōtradixerit:memoria retiet q̄nā ſupſint argumēta aduerſarioꝝ refellēda. Idēq;.ſ.oratores:qui mēoria ĩgēti ſūt: ſciūt accōmodare rōibus ſuis:& q̄ ab aliis audierint:& q̄ ĩ aliis uiderit:q̄q; ipſi egerit. Quare:Quādo qdē tātū boni habet memoria:nllo pacto uidet̃ eē negligēda:ſed rñdendū cuidā obiectiōi. Sūt q dicāt memoriā uniuerſā ĩ natura ꝯſiſtere:& neminē poſſe memorē eē:q nō id a natura cōſecutus ſit. Ego uero nō negauerim magnā partē ſibi naturā uendicare:ſed tñ artificio maxime iuuari. Eaꝝ reꝝ:quia dixi fruſtra oratorē:ſi natura ſibi aduerſa fuerit. Neq; enĩ naturā uĩcere:ſed eā qdē nōnihil corrigere poſſumus. Sed hæc tota ars:ſēſus ē:Eqdē dixerĩ artē nō eē matrē reꝝ:q ĩgeniis noſtris ĩſitæ ſunt:ſed natura. Ars uero eſt nutrix & cōſeruatrix:nō dico ꝙ pariat ea q̄ ĩſita ĩgeniis noſtris fuerint. Primo qdē inſūt ĩgeniis:deīde q̄ creata ſūt a natura:ea ars cōſeruat atq; cōfirmat. Pars nulla ſit:qa id qđ ĩgeniis nr̃is ĩſitū ē:ars nunq̄ parare:ac gignere poterit. Si.n.memoria nobis ĩſita nō eēt:nunq̄ ars excitare poſſet. Verūtamē: ē ſēſus:memoria naturał:nec ſi prōpta fuerit arte multū:nec ſi tarda cū arte nōnihil ualebit. Fere: Fere dixit,ꝓpter paucos admodū:q tā ſingulari memoria fuerūt:ut q̄cūq; uiderint:uel audierit:nunq̄ obliuiſcerēt:ſicut apud atheniēſes Themiſtocles:apud romanos Lucullus:&.L.Scipio. Exercitatione.i.ab arte q̄ oĩs ĩ exercitatione cōſiſtit. Vidit.n.hoc prudēter:& ē rō. Diceret aliqs:Quæ cā eſt cur tātū memoria artificialis iuuet naturalē? Dicit ex oĩbus ſēſibuſ:acrius ē ſēſus oculoꝝ. Nō.n.tam cōplectimur qđ audimus:q̄ qđ ſēſu oculoꝝ ꝑcipimus:ſed memoria facit ut q̄ p̄us uidebant̃ ſenſu auriū:nūc ſēſu oculoꝝ uideant̃ uideri:ut qbuſdā imagĩbus ad ea quodāmō accōmodās:nō ſolū audiamus:ſed etiā uideamus. Ergo ita exiſtima:ut ſiquā artē ĩuenire poſſemus:q̄ faceret:ut nō ſolū audiremus:ſed etiā uideremus potiſſimā eē ad memoriā cōfirmandā. Sēſum:uel oculoꝝ:uel auriū:uel etiā tactus. Acerrimū aūt.ſ.uidit.i.cæteroꝝ qdē ſēſū falli poſſe:oculoꝝ uero nullo mō. Quare facillime.ſ.uidit ille:q hāc artē ĩuenit. Si etiā cōmēdatōe:ut ea nō ſolū audiſſe:ſed etiā uidiſſe uideremur. Vt res cæcas:ecce quō exp̄mit uĩ atq; naturā memoriæ:q̄ facit ut uidere uideamur ea q̄ audiuerimꝰ. Res cæcas:uidelicet ea q̄ ſignificant̃ uerbis:qa ſūt ĩuiſibiles & ĩcorpeæ:& qa ſūt ĩuiſibilia:& ĩcorpea cæca ſūt. Facit memoria:ut uerba q̄ ſūt cæca:ea q̄ſi corpꝰ accipe uideant̃:tūc qū imaginibus deſcp̄ta fuerint:& q̄ſi aĩo ĩſignita. Vel iudicio:qa iudicari nō pñt. Cæcas:Noue dixit:ut Virg. Memorē iunonis ob irā. Nā iræ nō ē memoria:ſed multa ſunt:q̄ cōtrario ĩtellignnt̃. memorē Virgilius dixit.i.ob irā memori mēte Iunonis ꝑmanētē. Cōfirmatio q̄dā & imago. Nā imago & figura utraq; pars ē formæ:imago cōcipit̃:figura fingit̃ ĩ mēte noſtra:qualē uolumus aliquē eſſe. 118

His autē formis: Voluit īuētor huius artis his formis quibuſdā quaſi corporibus: excitare memoriam ut quæ locis collocaſſet: ea quodāmodo quaſi uidere exiſtimares. Atqꝫ corporibus: quia neceſſe ē imagines corporeas nobis fingamus. Sic omnibus: Quēadmodum inquit omnibus corporibus: quæ ſub aſpectū ueniunt: ita etiā his formis. i. imaginibus memoria noſtra admonet᷑ ſicut uiderit. Quicquid enim fuerit id qđ in aſpectū noſtrū uenerit: ad memoriā tranſit. Corporibus: ſ. imaginū: qa imagine quaſi ſimilitudine: uel res: uel uerba cōprehendere poſſumus: ſicut imagies corpoꝝ: ut uerbi gratia: Si uirginē uiolatā meminiſſe uoluero: in eo loco ponam uirgā quandā: & in hac uiolas: & uirga corpꝰ: ſicut forma uiolæ corpus eſt. Qum igitur iā locos poſuero: & ī altero uirgā: & ī altero uiolam: uidebor quodāmodo uidere quaſi īſcripta. Nā & uirga erit littera, q̄ admoneor uirginē: & uiola erit quaſi nota quædā: quæ me admonebit uiolatā: ut aliis oībuſ rebus uiſibilibus admonebor: & excitatur memoria noſtra: ita etiā hiſ formiſ quaſi corporibus admonet᷑

His aūt formis: atqꝫ corpibus: ſic oībus: q̄ ſub aſpectū ueniūt memoria nr̄a admonet᷑ atqꝫ excitat᷑: ſed locis opꝰ ē. eteni corpus ītelligi ſine hoc loco nō pōt: q̄re ne in re nota: & puulgata multus: & īſolēs ſim: locis ē utēdum multis: illuſtribus: explicatis: modicis īteruallis. Imaginibus aūt īgētibus: acribus: īſignitis: q̄ occurrerre: celeriterqꝫ pcutere animū poſſint. Quā facultatē & exercitatio dabit: ex q̄ cōſuetudo gignit᷑: ſimiliū uerboꝝ cōſeruata: & īmutata caſibus: aut traducta ex parte ad genus notatio: & unius uerbi imagine: totius ſnīæ īformatio pictoris cuiuſdā ſūmi ratione: & modo formarū uarietate: locos diſtinguētis. Sed uerboꝝ memoria: q̄ minus ē nobis neceſſaria: maiore imaginū uarietate diſtīguit.

Sed locis opus eſt: non ſolū imaginibus oratori opuſ eſt: ſed etiā locis: quia unum ſequitur ex altero. Etenim corpus: nō ſolum eſſe nō poteſt corpus ſine loco: ſed nec intelligi quidem poteſt. Locis multis: nam quia multa meminiſſe uolumus: multis quoqꝫ imaginibus utendū eſt. Illuſtribus: ut apparere poſſint. Nam ſi eſſent obſcura: memoriā potius offuſcarēt. Explicatis: diſtinctis: ne cōfuſa ſint loca. Modicis. i. mediocribus interuallis: ut cōprehendi poſſint. Imaginibus autē: ergo eiuſmodi debēt eē loci: illuſtres: diſtincti. Ingētibus: ne paruitate euaneſcant: ut ſi miliū locare uellemus: ſua paruitate euaneſceret. Acribus: ideſt non mutis: ut excitare poſſint memoriam. Inſignitis: non uulgaribus: ut inhærere poſſint: quia rara magis inhærent animis: q̄ uulgaria. Percutere animum: ideſt recēſere animo poſſimus. Quam facultatem: ſenſus eſt: Ex hac exercitatione præcæptionis naſcuntur imagines: quæ duplices ſimilitudines habēt: unas uerboꝝ: alteras rerū. Quam facultatē: ſcilicet eligēdi imagies: ac ſi diceret nō ſolū ars: ſed etiā exercitatio dabit illā facultatem. Ex qua cōſuetudo gignitur. i. ex qua exercitatione aſſueſcimus ſimilitudines inuenire: quibus uerba collocemus. Cōſeruata: Quia neceſſe eſt: ut hæc cōſuetudo ſicut caſus inciderint rerū: quæ meminiſſe uelimus: ita īmutentur imagines: quia neceſſe eſt: ut ſimilitudo uerboꝝ cōueniat cū imaginibus: quia illa ſimilitudo facit: ut ipſa uerba reminiſci poſſimus. Traducta. i. ex hac exercitatione nō ſolum uerba: ſed rem totā ſimilitudine imaginum cōprehendimus. Nam res tota eſt tanq̄ genus: partes autē tanq̄ ſpecies. Ex parte. i. ex uerbis ad totū: & genus qđ continet partes. Et unius uerbi imagine: Probat qđ ſuperius dixerat: uidelicet ſæpe etiā rem totam in imagine cōprehendi. Vnius uerbi imagine ſæpe totius rei ſententiā cōprehendimus. Varietate: Nam ut uaria ſūt quæ meminiſſe uolumus: ita etiā oportet uarietatem eſſe imaginū. Varie autē imagines locis diſponi nō poterūt: ſi ipſa inter ſe loca confuſa fuerint. Ergo quia oportet uarias eſſe imagines: quia uaria etiā ſunt: quæ meminiſſe uolumus: quæ cum ipſis ſimilitudinem habeāt: uarie autē diſponi nō poſſūt: ſi ipſa inter ſe cōfuſa ſunt: ſequitur ergo: ut uarietate imaginū eas confirmet. Formarū. i. imaginū: quia ſi loci eſſēt inter ſe cōfuſi: uarietates imaginū tolerari nō poſſunt: ſed uarietas formarum facit: ut inter ſe diſtincta ſint. Sed uerborum: ſēſus eſt: Oportet inquit maiorem eſſe uarietatē imaginum: quibus uerba ac dictiōes meminiſſe uolumus. Nam res ſæpe una pluribus dicenda eſt uerbis. Quot autem ſunt uerba: tot ferme imagies ſunt. Ergo quia una res dicenda eſt pluribus uerbis: & ſingula uerba proprie ſuam habent imaginem: ſequitur id quod dixi: maiorem oportere eſſe uarietatem imaginum in uerbis ac dictionibus

Neceſſaria: Sed tu diceres dubito: hoc facile probabit: minus neceſſariam eſſe memoriam uerborum: q̄ memoriam rerum: quia res de qua agitur: ſemp memoria tenenda eſt: at uerba non ita. Nā aliis uerbis eadem res agi pōt: ſi ſentētia forte exciderit. Si tenueris rem: cauſam agere poteris: etiā ſi uerba nō tenueris: qa uerba nō ſemp eadē i eadē cā neceſſaria ſūt: igit᷑ maior ē uſus reꝝ q̄ uerboꝝ. Propterea ſequit᷑ illud: ut memoria reꝝ maior eē debeat: q̄ uerboꝝ: & iō hæc minus eſt neceſſaria.

Multa enim ſūt uerba: Probat maiorē eē uarietatē imaginū ī memoria uerboꝝ hoc modo: Vere inq̄ ī memoria uerboꝝ: maior ē uarietas imaginū. Sūt enim plæraq; uerba: qbus nihil ſimile iueni re poſſumus: ſicut ſūt aduerbia & cōiūctiōes: ut: &: q;: ac: aſt: bene: male: pulchre: fortiter: & cætera huiuſmodi uerba ſūt: ut nihil eoꝝ ferme ſimile iuenire poſſimus. Et neceſſe ē ſi hæc uerba meminiſſe uolumus: ut earū rerū q̄ nuſq̄ ſūt imagines nobis cōfingamus: uel reminiſcamur. Multa eni ſūt uerba: q̄ q̄ſi articuli. ſ. cōiūctiones: aduerbia: iteriectiones: hæc ſūt qdē q̄ſi articuli: & q̄dā q̄ſi iuncturæ: qbus orōis uerba cōiūgunt̄: & colligāt̄. Quæ formari ſilitudine: eoꝝ q̄ nllo mō formari pn̄t. ſ. &: q;: ac aſt: &c. Perſonis: pſona ſignificat q̄litatē: q̄ ali⁹ ab alio differimus: tū ī aīo: tū ī corpore: tū ī externis: q a rhetoricis numerant̄ in attributis pſonæ. Vnde forme uarios hominū uultus repn̄tantes: dicūtur pſonæ. Et hiſtriōes ī ſcæna pſonas accipiunt diuerſoꝝ hominū uultus: & mores agētes. Vt ſnias: ꝑpter ſimilitudinē. i. q̄ ſimileſ erāt rebus: quas memoriæ mādare uoluerimus. Ordinē: ꝑpter diſpoſitionē locoꝝ: qd ꝑmū: qd ue ſecūdū dicere debeam⁹. Neq; uerū ē: Nūc quorūdā opinionē refellit: q dicebāt artificialem hāc memoriā nocere magis q̄ ꝓdeſſe: qd̄ probat exēplis. Obſcurari: qa ipſis imagibus memoria obruit̄. Et ꝓbat exēplo falſā eē illoꝝ opinionē. Vidi: & nō audiui: qa auditus nōnū q̄ falli pōt: uiſus autē nunq̄. Carneadē: de quo ſupius tā multa dixit. Sed certe ſi latet: Sed ſi illa naturalis memoria latet: deſſuetudine q̄dam excitāda: & exuſcitanda hac exercitatione ē.

Multa. n. ſūt uerba: q̄ q̄ſi articuli cōnectūt mēbra orōnis: q̄ formari ſimilitudine nulla pn̄t: eoꝝ fingēdæ ſūt nobis imagines: qbus ſp utamur: reꝝ memoria ꝓpa eſt oratoris: eā ſingulis pſonis bn̄ poſitis notare poſſumus ut ſnias imaginibus: ordinē locis cōprehēdamus. Neq; uerū ē: qd̄ ab inertibus dicit̄: opp̄mi memoriā imaginū pondere: & obſcurari etiā id qd̄ p ſe natura tenere potuiſſet. Vidi enī ego ſūmos hoīes: & diuina ꝓpe memoria athenis Carneadē: ī aſia quē uiuere hodie aiunt. Sceptiū Metrodoꝝ: quoꝝ uterq; tāq̄ lr̄is ī cera: ſic ſe aiebat imaginibus ī his locis: quos hr̄et: q̄ meminiſſe uellet præſcribere. Quare hac exercitatione nō eruēda memoria ē: ſi ē ulla naturalis: ſed certe: ſi latet euocāda eſt.

Habetis ſermonē bn̄ lōgū hoīs: utinā nō īpudētis: illud qdē certe nō nimis uerecūdi: q qdē: qū te Catulle: tū etiā. L. Craſſo audiēte: de dicēdi rōne tā multa dixerī. Nā iſtoꝝ ætas minus me fortaſſe mouere debuit: ſed mihi ignoſcetis ꝑfecto: ſi mō q̄ cā me ad hāc īſolitā mihi loq̄citatē īpulerit: accæpitis. Nos uero inqt Catullus eteni ꝑ me hoc: & ꝑ meo fr̄e ſpōdeo: nō mō tibi ignoſcimus: ſed te diligimuſ: magnāq; tibi habemus gratiam: & qum humanitatē: & facilitatem agnoſcimus tuam: tum admiramur iſtam ſcientiam & copiam. Equidem hoc me aſſecutū puto: quod magno ſum leuatus errore: & illa admiratione liberatus: qd̄ multis cū aliis ſēper admirari ſolebā: unde eēt illa tāta tua ī cauſis diuinitas

HABETIS SERMONEM: Hoc eſt ſecūdum & ultimū caput huius tractatus: in quo ꝑmo quidē continetur: quomodo totum ſuæ diſputationis locū Antonius modeſtiſſime concludit: deinde in ſecunda parte: quomodo Catullus Antoniū mirifice laudauerit: in tertia & ultima: quō oēs Craſſū retinere inſtātes ad diſputationē cohortati fuerint. Prima igit̄ pars ē: ī qua ſuæ diſputationis locū modeſtiſſime cōcludit. Bene. i. ualde. Nā bene ꝑ ualde ſæpius ponit̄ ī cōmētariis Cæſaris. Illud qdem. ſ. affirmauerim. Scio enim ī hac diſputatiōe uerecūdiā ſeruaſſe. Qum te Catulle: Vere inq̄ nō nimis uerecūdi ſermo fuit. Nā tātis talibuſq; uiris audiētibus: qualis ē Craſſus: & tu Catulle: nō debuerā de huiuſmodi artificio diſputare. Inſolitā mihi loquacitatē: Quia nō cōſueui ī huiuſmodi diſputatiōibus ſermonē meū iniicere. Nos uero inqt Catullus: Et qū dicturus eēt cauſā: ſermonē eius interrupit Catullus: iō īpulſus ſū: ne uidelicet occaſionē Craſſo ꝑberē recuſādi diſputationē ſuā. Etenim ꝑ me hoc: Et reddit rationē cur dixit nos: qū ſolus eēt q loqueret̄: qa ꝑ fratre Cæſare etiam reſpōderet. Sciētiam: multarū rerū: qa de rōne dicēdi diſputaſti. Et copiā: uerboꝝ. Equidem etiā: Eſt & alia cauſa: cur te libēter audierim: quia antea mirabar cur tantū ualeres: q; ſicut dicebas artes nullas didiciſſes. Nūc uero ſcimus te: & latina & græca oīa uolumina uerſaſſe: ut in hūc errorē poſthac īcurſuri non ſimus. Errore: q; te credebamus neſcire artem. Quod multis cum aliis unde eſſet illa:

nec.n.te iſta attigiſſe arbitrabar:q̄ diligētiſſime cognoſſe:& undiqꝫ collegiſſe: uſuqꝫ doctū partī correxiſſe uideo:partī cōprobaſſe. Neqꝫ eo minus eloquētiā tuā: & multo magis uirtutē:& diligētiā admiror:& ſimul gaudeo iudiciū aī mei cōprobari:ꝙ ſemꝑ ſtatui neminē ſapiētiæ laudē:& eloquētiæ ſine ſūmo ſtudio & labore & doctrina cōſeq poſſe. Sed tamē:qdnā eſt id qđ dixiſti: fore ut tibi ignoſceremus:ſi cognoſcemus quæ te cauſa in ſermonē ītuliſſet? Quæ ē enim alia cauſa niſi qđ nobis hoꝝ adoleſcētium ſtudio:q te attētiſſime audierūt: morē gerere uoluiſti. Tū ille: Adimere inq̄t omnē recuſationē Craſſo uolui:quē ego paulo ſciebā: uel pudētius:uel īuitius:nolo enim dicere de tā ſuaui homine:faſtidioſius:ad hoc genus ſermonis accedere:qd enim poterit dicere? cōſularē ſe hominē & cēſoriū? eadē nr̄a cauſa ē. An ætatē afferet? q̄driennio minor ē. An ſe neſcire? quæ ego ſero: q̄ curſim arripui? quæ ſucceſſiui opis (ut aiūt) iſte a puero ſūmo ſtudio:ſūmis doctoribus: nihil dicā de ingenio:cui par nemo fuit:etenim me dicentē q audierit:nemo unq̄ tam ſui deſpiciēs fuit: quin ſperaret:aut melius:aut eodē modo ſe poſſe dicere:Craſſo dicente: nemo tam arrogans: qui ſimiliter ſe unq̄ dicturū eſſe confideret. Quamobrem ne fruſtra hi tales uiri uenerint: te aliquando Craſſe audiamus. Tum ille:

Quia ſicut opinionē oībus feceras:ita & nos opinabamur te nullā illaꝝ ſciam tenēre:q̄s te ꝓbe tenere aīaduertimus. Attigiſſe:nec leuiter libaſſe putabā hæc ſtudia:& hāc doctrinā reꝝ:q̄s nō modo libaſti:uerūetiā optime cōprehēdiſti. Vſu:experiētia. Correxiſſe.ſ.q̄ accæpas a græcis & latinis ſcriptoribus. Sicut uidelicet theſin oratori eē cōſiderādā:qđ oēs ferme rhetores negabāt:qa correxit illud:& theſin practicē oratori cōuenire demōſtrauit. Cōprobaſſe:qa nōnulla etiā ſcriptorū antiquoꝝ p̄cæpta p̄buiſti. Neqꝫ eo minus: hac re ꝙ uidelicet partim correxiſti:partim cōprobaſti. Et ſimul gaudeo: Et ſimul etiā accedit ad utilitatē:quā ex tua diſputatōe cōſecutuſ ſum. Quod ſtatui: Antea qū te audiebā:q̄ſi rudē doctriæ: & bonaꝝ artiū putabā aliquem ſuopte īgenio eloquētē eē: nunc enim poſtq̄ intellexi te ꝑitiſſimū eē:cōfirmata ē opinio mea neminē poſſe doctrinā bonarū artiū cōſeq:ſine ſūmo ſtudio. Statui: cōfirmaui.

Sine ſūmo ſtudio: ex ſtudio labor:ex labore doctrina ſeqtur. Sed tamē qdnā ē: Nūc reſpōdet ad illđ qđ dixit: Sed ꝑfecto mihi ignoſcetis &c. Sed tū q̄uis tibi ū modo igſcimus:& tibi magnā gratiā habemus:ſed etiam plurimum diligimus. Quidnā ē: Ego enim nullā aliā ꝓrſus cauſā uidi:quæ te ad hāc diſputationē īpellere potuerit:niſi ut nobis: & his ſatiſfaceres. Tum ille: Hæc cauſa fuit:q̄ me in hac diſputatione lōgiorē fecit: ut uidelicet oēm recuſandi opportunitatē Craſſo adimerē:q a p̄ncipio uidet̄ īuitus hāc diſputationē eſſe ſūpturus:& qū tā longa diſputatione de hac dicēdi rōne diſſeueri:nō poterat recuſare:qn illđ idē faciat:& nullā cauſā hēbit:qn ipſe quoqꝫ ī mediū afferat.

Nolo.n.dicere:tāta.n.ī hoīe ſuauitas ē:ut nefas ſit dicere faſtidioſius. Quid.n.poterit dicere: Vere inq̄ nolui opportunitatē recuſādi p̄bere Craſſo nūc qū tātū ī diſputatōe huiuſmodi īmorat⁹ ſim.

Cōſularē ſe hoiem:Dicet fortaſſe:Vir ſū cōſularis & cēſorius:nō decet tātæ auctoritatis uiꝝ đ ea re diſputare:q̄ ad adoleſcētes ꝑtinet:ſed & ego quoqꝫ eadē rn̄debo:eadē etiā nr̄a cā ē:qa conſularis & cēſorius quoqꝫ ſū. An ætatē afferet:Dicet ſenior ſū:& ꝓpterea de his rebus q̄ nullā grauitatē deſiderāt diſputādū nō eē:ſed q̄driēnio minor ē:q̄ ego ſū. An ſe neſcire:An fortaſſe dicet ſe ignorare hæc:q̄ ad hāc diſputationē ꝑtinēt:qū ille a pueritia uſqꝫ ad hāc ætatē ī eiuſmodi ſtudiis uerſatus ſit: ego aūt q̄ſi ꝑ ſōnū arripui. Curſim:cū feſtinatiōe q̄dā. Succeſſiui opis.i.breuiſſimi:& expeditiſſimi opis:q̄ſi ꝑ expectationē facti. A puero.i.ab īeunte pueritia. De īgenio:Diceret fortaſſe aliqs:Eſt īgenio obtuſior? Reſpōdet neminē ei fuiſſe a pueritia parē. Sui deſpiciēs:Nemo fuit tā abiectus:tā hūilis:q me orātē audiret:q nō ſperaret ſe poſſe uel me ſupiorē eē:uel certe æq̄lē. Quin ſperaret.i.q nō cōfideret. Aut melius.i.aut eē mihi ſupiorē:aut æqualē. Qui ſimiliter:Qualiter Craſſus dixerit:ne dicā excellētius. Ne fruſtra uenerint.i.ne fruſtra tuā expectauerint diſputationē. Tū ille:Incipit rn̄dere Craſſus Antonio:ad ea q̄ ille dixerat:ut Craſſus diſputare deberet. Et p̄mo qdē oſtēdit nō eē cui diſputare uelit:aut debeat:qn̄qdē oīa q̄ ad hāc artē ꝑtinerēt ipſe Antoni ī ſua diſputatione eēt plene executus:deinde qū rurſus obiiceret Craſſo Antonius tm̄mō de īuētōe dixiſſe:Craſſū aūt nūc de diſpōne diſputare debere:ille ſubiūxit exiſtimare illū đ utraqꝫ re dixiſſe

Ná ſicut ego exiſtimo me audiuiſſe tẽ nõ ſolũ de inuẽtione:ſed etiã de elocutione dixiſſe.Ille uero inſtat ſe cũ illo fœdus iniſſe:ut ip̃e de inuẽtione diſputaret:& Craſſus de elocutione diceret:& qũ illi inſtarẽt:& Catullus ꝑcipue hác diſputationẽ negare nõ poſſe:niſi uiolata fide:tãdẽ coactus ꝓmiſit ſe illis obſecuturũ:ſed poſt meridiẽ recreatis corporibus redeundũ eẽ:& ita oẽs cõprobarunt. Vt iſta inqt cõcedã:fac ita eẽ ut dicis Antoni:qđ tamẽ tibi minime cõcedo : ut ego oĩbus eloquẽtia ꝓſtem:& copia:tu tñ ita oĩa diſputádo cõplexus es:ut nihil mihi dicẽdũ reliqueris. Longe:ualde.

Vt ita iſta eẽ cõcedã:inqt Antoni:q̃ ſũt longe ſecus:qd mihi tu tãdẽ hodie:aut cuiq; hoĩ:qđ dici poſſit reliqſti Dicã enĩ uere amiciſſimi homĩes qd ſẽtio:ſæpe ego doctos hoĩes:qd dico ſæpe?ĩmo nõnũq̃ ſæpe enĩ q potui? q puer ĩ foꝝ uenerim:neq; ĩde unq̃ diutius : q̃ quæſtor abfuerim.Sed tñ audiui:ut heri dicebã & athenis quum eſſẽ doctiſſimos uiros:& ĩ aſia iſtũ ipſũ Sceptiũ metrodoꝝ : qũ de his ipſis rebus diſputaret . Neq; uero mihi qſq̃ copioſius unq̃ uiſus ẽ : neq; ſubtilius ĩ hoc gñe dicẽdi:q̃ iſte hodie eẽ uerſatus:qđ ſi eẽt aliter:& aliqd ĩtelligerẽ ab Antonio prætermiſſũ: nõ eſſẽ tã inurbanus:& pene ĩhumanus:uti eo grauarer:qđ cupere uos ſentirẽ Tũ Sulpitius:An ergo inqt oblitus es Craſſe: Antoniũ ita partitũ eẽ tecũ:ut ipſe ĩſtrm oratoris exponeret: tibi eius diſtinctionẽ:atq; ornamẽtũ relinqret.Hic ille : Primũ qs Antonio ꝑmiſit inqt ut partes faceret:ut utram uellet:ꝑor ipſe ſumeret:deinde ſi ego recte intellexi: qũ ualde libẽter audirẽ:mihi cõiũcte ẽ uiſus de utraq; re dicere.Ille uero inqt Cotta ornamẽta orõis nõ attigit:neq; eã laudẽ:ex q̃ eloqntia nomẽ ipſũ ĩuenit . Verba igiť inqt Craſſus mihi reliquit Antonius : rem ipſe ſũpſit.

Saluſti.Lõge alia mihi mẽs ẽ patres cõſcripti. Sæpe ego:Voluit dicere audiuit: deinde ſe correxit:& dixit: Quid.i.cur dico ſæpe? Qui.i.quomodo potui audire ſæpe? Qui puer:qꝑ ab ipſa pueritia rebus gerẽdis occupatus fuerit. In forũ: tũc uidelicet qũ admodũ iuuenis Carbonẽ accuſauit. Sæpe enim:Et oſtẽdit rõnẽ cur nõ potuerit ſæpius philoſophos audire. Quæſtor.ſ.i græcia:hoc tẽpus tãtũmodo intermittendũ fuit q̃ cauſas forẽſes agerẽ : quo quæſtor fui in græcia. De his ipſis reb⁹:uidelicet q̃ ad dicẽdi rationẽ ꝑtinẽt. Neq; uero qſq̃:Et tamẽ o amici mei cõfirmare poſſũ neminẽ hoꝝ philoſophorum quos ĩ Aſia:uel ĩ græcia audierim cum hoc Antonio poſſe conferri . Et latẽter ſe laudat Cicero . Neq; enim fuit Antonius:ſed Cicero. Copioſius:ad ubertatẽ orationis. Neq; ſubtilius : ad elegantiã. Quod ſi eẽt aliter:Sed ſi manca fuiſſet oratio Antonii:ſiue diſputatio:ut aliqd in ea deſiderari poſſet: non uterer hac inhumanitate : ut nõ ſupplerẽ ea:quæ nobis placere intelligerẽ. Aliquid prætermiſſũ: uidelicet qđ ad hanc artẽ ꝑtineret. Tum Sulpitius:Quid eſt inqt Sulpitius:qđ ita dicis Craſſe?qũ fortaſſe obliuioni tradidiſti:qd ab initio dixerit Antonius:ut ipſe de inuẽtione rerũ diſputaret : tu uero de exornatione uerboꝝ diceres. Inſtrumentũ.i.oratio:uidelicet quõ inueniretur oratio.Nam inſtrumentũ orationis eſt inuẽtio:ſicut uidiſtis quõ orationis partes inueniri poſſẽt oſtendit:uidelicet exordiũ:narrationẽ:diuiſionẽ:confirmationẽ:cõfutationẽ:& concluſionẽ.Nam qũ hæ orationis partes ſint:qd aliud ẽ oratio:niſi oratoris inſtrumentũ? Diſtinctionẽ:uarietatẽ.Vnde etiã hoc loco quaſi pictoris uarietatẽ appellauit.Nam diſtinctionẽ ſignificat exornationẽ uerboꝝ & ſniaꝝ quæ quibuſdã coloribus orationẽ diſtinguũt.Nam quẽadmodũ uarietas coloꝝ picturam exornat ita uaria uerba:diuerſæq; ſentẽtiæ orationi ĩſertæ totã orationẽ exornãt. Hic ille ꝑmũ:ꝓ tũc . Ad hoc argumẽtũ Sulpitii Craſſus ita rñdet:Quis inqt tantũ licẽtiæ:tantũq; auctoritatis Antonio conceſſit?ut ꝑmũ ipſe partes faceret:deinde ex partibus utrã uellet eligeret.ꝑmo qdẽ partiri debuerat deide optionẽ facere. Deinde:Primo qdẽ iuſta rõ fuit:ut partitis rebus utrã uellet ex his eligeret. Sed ẽ & alia rõ cur diſputare nõ debeã:qa ſi recte ipſi⁹ Antonii diſputationẽ itellexi: ꝓfecto đ utraq; re diſputauit:& de inuẽtione:& de elocutione. Ille uero inqt Cotta:Cotta & ipſe partes ſuas ꝑagit:ut oſtẽdat rõnẽ eẽ:cur diſputare debeat Craſſus. Vide inqt qd dicas Graſſe:erras.Nã qđ ad rõnẽ dicẽdi ꝑtinet:nõ tetigit Antonius. Ornamẽta.ſ.elocutionẽ. Eã laudẽ:elocutionẽ:ex q̃ nomẽ ĩuenit eloqntia.Nã ab elocutione eloqntia ẽ appellata. Verba igiť inqt:Adhuc ĩ ꝓpoſito ꝑſiſtit:ut nõ diſputare uelit.qd ẽ inqt cur diſputare debeã?ſi ip̃e res dixit:& mihi uerba reliqt:qñqdẽ q bene noſcit res:uerba facilliẽ ſciet.ſed oĩa q̃ ad ĩuẽtionẽ ꝑtinẽt ẽ execut⁹:nihil relinqť niſi uerba. Igř ſi res aſſũpſit mihi uerba reliqt:ſed q res tẽuerit:& uerba facilliẽ cõiũgere poterit:nõ ğ mihi diſputádũ ẽ

Tũ Cæſar:ſiqđ difficilius: Vide quõ p cõplexionẽ:q̃ ẽ argumẽtatio neceſſaria cõuertit Craſſũ diſputare debere. Tu dicis Antoniũ ſũpſiſſe facilia:ſed uideamus an ita ſit:uel reliqt:qđ ẽ difficilius uſ qđ ẽ facilius. Siqđ ẽ difficilius reliqt:ẽ cã cur te audire uelimus. Sin qđ ẽ facilius:nlľa cã ẽ cur nõ diſputes. Facile erit tibi de re facili diſputare.nã libẽtius faciliora tractãda ſũt:q̃ difficilia. Et Catullus qd qđ dixiſti: Dicit ueniã recuſãdi poſſẽ tibi Craſſe cõcedere:niſi hæc tua recuſatio cõtra deos eẽt. Nũne putas nihil ptinere ad fidẽ:ut pmiſſis ſtare nolis? Tũ Cotta: Anteq̃ ille rñderet:Cotta aliã rationẽ ſuggerit: Ridens: qa rem facetã dicturus erat. Veniã recuſãdi tibi cõcedere poſſem o Craſſe:niſi hæc tua recuſatio cõtra deoꝝ religionẽ eẽt:ſed impie agere cõtra deos:id magnope cauẽdũ ẽ:qũ pſertim hoc facere nõ poſſis:q cẽſoria nota dignus uidearis. Sed qui aliqñ cẽſor fuerit:uideri cenſoria nota dignus nõ põt nõ i probus ciuitati uideri. Religionis: Religionẽ metum deoꝝ intellige hoc loco. Fides enim ad religionẽ pertinet: ueritas aũt q̃ ad fidẽ ptinet:pars ẽ iuſticiæ. Opus hoc cẽſoriũ:uidelicet corrigere & repħẽdere eos q cõtra fidẽ faciũt. Nã ſi cẽſor alios notat peccãtes cenſoria nota ipſe dignus fuerit:mľto magis ipſe repħẽdẽdus ẽ qum ipſe ſeipſũ ſuo iudicio cõdẽnet. Id tpis.ſ. meridies. Surgẽdũ cenſeo: Quia ſub Platano cõſederãt oẽs: ut Antoniũ diſputantẽ audirẽt. Se uel ſtatim: Oẽs rñderũt:ſe uelle nunc audire: ſed ſi placeret poſt meridiẽ expectabimus. Vel ſtatim.i.q̃primũ ſine mora te audire cupimus.

Tũ Cæſar: Siqđ difficilius eſt id tibi reliqt:ẽ nobis inqt cauſa:cur te audire cupiamus. ſin qđ facilius: tibi cauſa nõ ẽ cur recuſes. Et Catullus: Quid qđ dixiſti iqt Craſſe: ſi hic hodie apud te maneremus: te morẽ nobis eẽ geſtuꝝ:nihil ne ad fidẽ tuã putas ptinere? Tũ Cotta ridẽs Poſſẽ tibi inqt Craſſe cõcedere? ſed uide neqd Catullus attulerit religionis: hoc cẽſoriũ opus ẽ:id aũt cõmittere uide q̃ ſit hoĩ turpe cẽſorio inqt. Agite uero ille inqt ut uultis: ſed nũc qdẽ: qm̃ id tpis ẽ:ſurgẽdũ cẽſeo:& requieſcendũ poſt meridiẽ:ſi ita uobis ẽ cõmodũ: loq̃mur aliqd:niſi forte ĩ craſtinũ differre maluitis. Oẽs ſe uel ſtatim: uel ſi ipſe poſt meridiẽ mallet:q̃primũ tamẽ audire uelle:dixerũt.

Voluminis ſecũdi finis.

M. T. Ciceronis ad Qu. fratrẽ:ĩ dialogoꝝ de oratore Libꝝ tertiũ præfatio.

Nſtituẽti mihi Quintus frater eũ ſermonẽ referre:& mãdare huic tertio libro: quẽ poſt Antonii diſputationẽ Craſſus habuiſſet: acerba ſane recordatio: ueterẽ animi curam: moleſtiamq; renouauit. Nã illđ ĩmortalitate dignũ ingeniũ: illa humanitas: illa uirtus. L. Craſſi: morte extincta ſubito ẽ:uixit diebus decẽ poſt eũ diem:

NSTITVENTI MIHI. In hoc tertio uolumine primũ quidẽ agitur de morte Craſſi:deinde præœconomia quædã fit.i.præparatio ad reliquũ diſputationis. Caput pmũ in tres partes diuidi poteſt. In pma parte cauſa agitur:quæ Craſſo mortẽ attulerit. In ſecũda ipſius Craſſi mors deploratur. In tertia uero deploratio mortis Craſſi finitur:& in cõſolationis rationẽ cõuertitur. Primũ igiť uideamus quõ mortem:ſiue cauſã mortis Cicero declarat. Dicit enim qũ uellẽ ad te diſputationẽ a Craſſo habitã:ĩ hoc tertio lib. o Quinte frater ſcribere:mihi memoria oblata ẽ Craſſi illius hoĩs diſertiſſimi & ſapiẽtiſſimi: quẽ oẽs ĩmortalẽ eẽ uoluiſſet. Nam decimo die poſtq̃ diſputatio ſupioris & huius diei:de quo nũc loqtur:habita ẽ:qum rediſſet Romã Craſſus:& rẽpu. inueniſſet ſeditione equeſtris ordinis:& ſenatus pturbatã:& Philippũ cõſulẽ multa accæpiſſet aduerſus ſenatũ dixiſſe:poſtq̃ uocato ſenatu a tri. plæ. Druſo:ipſe cũ aliis frequẽtibus uenerat ĩ ſenatum: Druſuſq; ĩ ſenatũ rettulit de ĩſectatiõe cõſulis:multa dr̃ diuinitus uerba feciſſe Craſſus. Qum Druſus cõquereť de ĩuidia cõſulis:& ſenatus ipſe q̃ſi patronus:tũ Craſſus grauiſſime ĩſectatus ẽ cõſulẽ. Hac igr̃ aĩ acerbatiõe Craſſus affectus qũ domũ rediiſſet:cœpit febricitare:ita ut nunq̃ poſtea cõualuerit. Inſtituẽti: deliberãti:& parãti mihi. Eũ ſermonẽ.i.eã diſputationẽ. Mãdare:cõmẽdare. Acerba:moleſta. Veterẽ.i.antiquã aĩ ſollicitudinẽ. Recordatus.n.ſũ ĩgenii illius ppe diuini qđ nobis tã ſubito ſublatũ ẽ. Hoc inqt graui⁹ ferẽdũ ẽ:q; ſubito a nobis ereptuſ ẽ Craſſus:q̃ſi adhuc nobis ſupeſſe potuerit:niſi ita mẽtis agitatione pturbatus fuiſſet:ut dolori reſiſtere nequerit. Veterẽ: qa adoleſcẽte Cicerone mortuus ẽ Craſſus. Immortalitate dignũ:qa tantũ pſtabat ĩgenio Craſſus:ut dign⁹ fuiſſet:q morte nõ ĩtercipeť. Vixit dieb⁹ decẽ:ad diſcretionẽ heſternæ:& pñtis diſputationis

dixit. Qui hoc:uidelicet poſt hác ultimá diſputatioñe illá dixit. Ná ſi poſt illũ die decẽ uixit:ſeqt ut poſt ultimá octo uixerit. Romá rediit.ſ.e tuſculano:ubi habita fuerit diſputatio. Extremo.i. qntodecimo die. Ludoꝝ ſcænicoꝝ die:Ludi ſcænici dicunt theatraleſ:q etiá circẽſes.i.magni ludi appellabant. Ná ludi ſcænici qntodecimo die finiebant:q dies appellabat ærarius:eo ꝙ ꝺ publica collatiõe fiebát. Et ludi ſcænici ſũt de qbus etiá Vir.ĩtelligit:ubi dicit:Cẽtũ q̃driiugos agitabo ad flumia currus. A Philippo:cõſule. Aliud cõſiliũ:qñqdẽ ſenatus cõſiliũ ita labefactatũ ẽ:ut nec ad rẽ publ.defẽdẽdá ſufficeret.

q hoc & ſupiore librõ continet. Vt enim romã rediit: extremo ſcænicoꝝ ludoꝝ die uehemẽter cõmotus:ea oroẽ q̃ ferebat habita eẽ ĩ cõcione a Philippo: quẽ dixiſſe cõſtabat:uidẽdũ ſibi eẽ aliud cõſiliũ:illo ſenatu ſe rẽpublicã regere nõ poſſe:mane idibus ſeptẽbris:& ille & ſenatus frequẽs uocatu Druſi in curiã uenit. Ibi qũ Druſus multa de philippo q̃ſtus eẽt:retulit ad ſenatũ de illo ipſo:ꝙ in eũ ordinẽ cõſul tã grauiter ĩ cõcione eẽt ĩuectus. Hic ut ſæpe ĩter hoĩes ſapiẽtiſſimos cõſtare uidi:quanq̃ hoc Craſſo:qũ aliqd accuratius dixiſſet: ſẽp fere cõtigiſſet:ut nunq̃ dixiſſe melius putaret: tamẽ oĩum cõſẽſu ſic eẽ tũ iudicatũ audiui: cæteros a Craſſo ſẽper oẽs illo autẽ die:etiã ipſũ a ſe ſupatũ. Deplorauit enĩ caſũ atq; orbitatẽ ſenatus:cuius ordĩs a cõſule:q q̃ſi patronus bonus:aut tutor fidelis eẽ deberet:tanq̃ ab aliquo nefario prædone diriperet p̃rimoniũ dignitatis. Neq; uero inqt eẽ mirãdũ:ſi qũ ſuis cõſiliis rẽpublicã pfligaſſet:cõſiliũ ſenatus reipublicæ repudiaret. Hic qum homini:& uehemẽti & diſerto & ĩ pmis forti ad reſiſtẽdũ Philippo: q̃ſi q̃ſdã uerboꝝ faces admouiſſet:nõ tulit ille: & grauiter exarſit:pignoribuſq; ablatis:craſſũ ĩſtituit cohercere. Quo qdẽ ipſo ĩ loco mlta a Craſſo diuĩtus dcã efferebãt

Vocatu.i.uocatõe Druſi. In curiá uenit.hiſtoria ita ſe habet:Druſus tri.pl.ſe uelutí pronũ ſenatuſ fecerat. Ná eqtes qũ tãtũ ualerẽt opib ut ĩtercæptis uectigalib rẽpu.uſurparẽt:qũ iudicia ad ſe tráſtuliſſẽt:pares opibus: armis dignitate:Seruili ceipio eqtatũ:Druſus tri. plæ. plæbẽ ſibi aſſeruere. Sed pꝛior cepio ĩ ſenatũ ĩpetũ fecit & ibi duos reos hĩtos Scaurũ: & Philippũ nobilitatis pncipes ĩſectat ẽ. Druſus ut ſenatũ defẽderet:Gracchãiſ legib ſibi plæbẽ cõciliauit & ad ſpem ciuitatis erexit qbus pollicitus ẽ:ſi ſenatus ptes defẽderẽt:paulopoſt ciues Ro.futuros. deinde qũ Philipp.g̃uiter ĩuectus eẽt ĩ ſenatũ:tãdẽ eouſq; pgreſſuſ ẽ:ut diceret ſibi opuſ eẽ alio ſenatu:q reipu.melius cõſuleret. qꝺ qum audiſſet Druſus:ſenatũ cõuocauit:& retulit de ĩſectatiõe:& iniuria quá Philipp fecerat cõtra ſenatũ:ubi Craſſus dr diuĩtus orõnẽ hũiſſe: grauiter ĩcitás ſenatores aduerſus Philip.ob iniurias qbus ab eo affecti fuerãt. Et qũ ibi ĩgẽs exorta eẽt altercatõ ĩter Craſſũ & Philippũ:iuſſit Philipp e domo Craſſi efferri pignora. Craſſus ait ſe pignorib deterreri nõ poſſe:qn diceret q̃ utilia eẽnt reip.qn etiá ſe nõ añ tacituꝝ:q̃ ſpũs deficeret. Queſtus ꝙ in cõciõe ſectatus eẽt ſenatũ. De Philippo:q ĩuectus erat ĩ ſenatũ. In eũ tã g̃uiter ĩuectus.i.g̃uiter ĩſectatus eẽt ſenatũ ĩ cõciõe. Hic ut ſæpe:& Craſſus qũ hác ſenatus ĩſectatõnẽ a cõſule factá moleſtiſſime ferret:orõnẽ diuĩtus hũiſſe ferũt de ĩiuria q̃ ſenatus affectus fuiſſet. Et hac agitatiõe mẽtis adeo cõcuſſus ẽ:ut qũ ſe domũ recæpiſſet:febribus laborare cœpit:nec poſtea cõualuerit. Sapiẽtiſſimos:q recte de eloquẽtia Craſſi iudicare poterát. Cõſẽſu oĩum:qa ita eẽ oẽs fatebant. Sic eẽ tũ iudicatũ:ſẽſus ẽ:q̃q̃ hoc ei ſp cõtigiſſet:ut ĩ aliis orõnibus alios ſupauerit:ĩ hac tñ ſeipſum uiciſſe oẽs iudicát. Illo aũt die:quo ĩ ſenatũ ſñiam dixit aduerſus cõſulẽ Philippũ ſeipſũ ẽt uicit. Deplorauit.n.caſũ: & ita apices & faſtigia q̃dá orõis Craſſi Cicero breuiter libat. Orbitatẽ:Hẽm quo redactus ẽ ſenatus:ut nec cõſul qdẽ p̃ociniũ hẽat. Patron.i.defẽſor dignitatis. Nefario.i.ſcelerato & ĩpio. Prædone.i.q ſenatus defẽſor eẽ deberet:nũc q̃ſi pdo ĩpius ẽ. Neq; uero:Et qd miꝝ inqt ſi ille ſenatus cõſiliũ repudiat:& ad id rñdet:qꝺ dixerat ĩ ſenatu Philippus:Alio ſibi ſenatu opus eẽ qñ ſenatus ille nihil poſſet. Rẽp.pfligaſſet:affeciſſet:pdidiſſet ſuis cõſiliis rẽp.uidelicet alienãdo eq̃ſtrẽ ordinẽ a ſenatorio:cui ĩpe fauerat. Repudiaret:recuſaret:ꝙ diceret nõ ſibi ſufficere ad rẽp. ex dignitate admĩſtrãdá. Hic:p tũc:Philippus ubi uidit ĩ ſenatu liberius cõtra ſe dicere Craſſũ: ꝙ ĩpe diſert eẽt:& magni aĩ nõ tulit:ſ; cõtinuo iuſſit pignora ex ædib Craſſi adducta haſtæ ſubiici & uenũdari:ꝙ auderet hic ĩ maieſtatẽ po.ro.ĩuehi:& tũ Craſſus nõ cõmot hac de re pfecit orõnẽ ſuá diſertiſſime ĩcœptá. Admouiſſ; faces.i.orõis ſuæ uerba ſimulátia q̃ſdá q̃ſi faces. Ablatis.ſ.ex ædib Craſſi:qa ex ædib Craſſi pignora efferri iuſſerat. In ĩpo loco.ſ.ĩ curia deſiſteret. Efferebant

ꝑdicabant. Qum illū cōſulē: Meminit qđ ſupius dixerat: opus eē alio ſenatu. Cui ſenator: Lictorē etiā miſit ī Craſſū: ut eū ī carcerē mitteret. Tū ille: nō ē mihi cōſul Philippus: qñ nec ego ipſi ſenator ſū. An tu: tu qū exiſtimes totius ſenatus auctoritatē: tibi q̄ſi obpignoratā teneri: credis me pignoribus terreri: q̄ tu e domo mea efferri iuſſiſti: meq̧ tibi obnoxiū eſſe. Pro pignore.i.loco pignoris. Cōcideris: ſuſtuleris: qū tu totius ſenatus auctoritatē deleueris. Cōcideris: ſuſtuleris: eo q̄ eis ſegnitiē exprobraueris. Cōcidēda: abſcindēda. Hæc tibi ē. Oſtēdebat liguā dicēs: Nec ſi etiā linguā hāc abſcideris: poteris me deterrere: quo minꝰ tuā hāc īdignitatē pſequar. Euulſa: nō ſolū inciſa: ſed etiā radicitus euulſa. Permulta: Pergit qdā q̄ſi argumēta illius ōronis pcurrere qbus nunc aduerſus Philippū uſus fuerat: nūc ī cōmendatōe ſenatus. Et.h.d. ut oñdat hāc agitationē aī fuiſſe cauſā doloris excitati: a quo Craſſus opp̄ſſus ē. Cōtētione.i.ītētiōe. Ingenii.ſ.arguēdo. Aī: īdignādo. Viriū.ſ.agēdo: & pnūciando. Nā hæc oīa totū Craſſi corpus agitabāt. Secutus: qa ſenatus in eā ſniam decretū fecit.ſ.ſenatū nunq̄ defuiſſe nec defuturꝫ eē po.ro.& reipu. Satiſfieret: ut morem gereret ſenatus po.ro. Affuiſſe: Quia ſi ſatis ē amicū mihi nō deeſſe: niſi etiā adſit. Amicus nō deeſt qñ cōſilio me iuuat: ſed adeſt tunc: qū nō ſolū conſilio: ſed etiā ope adiuuat. Scribendo: i.dū ſcribunt auctoritates: ſicut Liuius in pncipio ab urbe cōdita dicit īſtitutū fuiſſe: ut ppl̄s iuberet: & populi iuſſa ſenatus auctoritas cōfirmaret. Illa tanq̄ fuit cygnea: Incipit ad deplorationē ſēſim trāſire ad deplorādū mortē Craſſi. Fortaſſe deſūt iuētiones ad deplorādā uiri clariſſimi mortē. Nūc mihi uenit in mētem deploratio Quintiliani: quā facit de filii ſui morte: quā qū lego ridiculū mihi neſcio qđ legere uideor. At uero Ciceronis nr̄i nō ita: ſed ſcita & elegās cōploratio ē. Dicit aūt: ut cygnus ī occaſu ſuo ſuauiſſime canit: ſic ſuauiſſime Craſſus orauit. Nā hoc cygni ꝓpriū ē: ut īſtāte morte ſuauiorē cātū reddat: q̄ unq̄ antea: ita dicit Craſſū moriturꝫ ōronē clariorē habuiſſe. Expectātes: q̄ſi expectātes Craſſū ſicut cōſueuerat oraturꝫ. Poſtremū.i.ultimū: aduerbialiter poſitū. Nāq̧ tū latus.i.ī ea orādi agitatione dolor ex latere excitatus ē & corruit: deinde ſublatus domū allatus ē: nunq̄ poſtea cōualuit. Latus ei doluiſſe: qa īter orādū dolor a lateribus excitatus ē agitatione nimia: & præ nimio dolore totū corpus ſudore pfuſū. Corruiſſet.i.ꝓlapſus cecidiſſet. Dolor: quē græci πλευριτικόν appellāt. O fallacē hominū ſpem: Incipit nūc deploratio ipſius: q̄ uim tātā habet: ut legētes a lachrymis uix tēperare poſſint. Cōtētiones: feſtinationes: ut apud Virg. Cōtendūt petere: & libyæ uertūtur ad oras.i.feſtināt. Feſtinamus enim ad laudē & gloriā & opes: & tamē ad eas puenire nō poſſumus. Medio in ſpatio: Declarat: qa dixerat in ipſo curſu. Cōtentiōes.i.feſtinatōes. Obruūtur: tranſlatio ſūpta a nautis. Portum.i.finē. Nāq̧ diu: Probat hoc Craſſo accidiſſe: qa hoc faciebat: ut auctoritatē pncipis haberet: & qum fere ad eā peueniſſet extinctus ē. Diſtracta: uidelicet ī adoleſcētia qa adoleſcētes ſūt ambitionis & gloriæ ſtudioſiores. Priuatis magis.i.puatorꝫ hominū: qa pſtandis officiis occupatus erat. Ingenii laude: qū puatorꝫ cauſas defēderet. Quā fructu: qa laborum ſuorꝫ nōdū fructus capere potuerat. Qui autē annus ei pmus: Poſtq̄ & cōſul & cēſor fuerat: & his

qū ſibi illū cōſulē eē negaret: cui etiā ſenator ipſe nō eēt. An tu qū oēm auctoritatē uniuerſi ordīs ꝓ pignore putaris: eāq̧ ī cōſpectu po.ro.cōcideris: me his exiſtimas pignoribus poſſe terreri? nō tibi illa ſūt cōcidēda: ſi.L. Craſſū uis cohercere? Hæc tibi ē excidenda lingua: q̄ uel euulſa ſpū ipſo libidinē tuā libertas mea refutabit. Permulta tū uehemētiſſima cōcitatione aī: īgenii: uiriū: ab eo dicta eē cōſtabat: ſniamq̧ eā: quā ſenatus frequēs ſecutus ē ornatiſſimis & grauiſſimis uerbis: ut po.ro.ſatiſfieret: nunq̄ ſenatus: neq̧ cōſiliū reip.neq̧ fidē defuiſſe ab eo dictā: & eūdē id qđ ī auctoritatibus præſcptis extat: ſcribēdo affuiſſe. Illa tanq̄ cygnea fuit diuini hoīs uox & ōro: quā q̄ſi expectātes: poſt eius īteritū ueniebamus ī curiā: ut ueſtigiū illđ ipſū (ī quo ipſe poſtremo īſtitiſſet) cōtueremur. Nāq̧ tū latus eius doluiſſe: ſudorēq̧ multū cōſecutū eē audiebamus: ex quo qū corruiſſet: cū febri domū rediit: dieq̧ ſeptimo lateris dolore cōſūptus ē. O fallacē hoīum ſpem: fragileq̧ fortunā: & ianes nr̄as cōtētiōes: q̄ medio ī ſpatio ſæpe frāgunt: & corruūt: aut ante ī ipſo curſu obruunt: q̄ portū cōſpicere potuerūt. Nā quādiu Craſſi fuit ambitiōis labore uita diſtracta: tādiu puatis magis officiis: & īgenii laude floruit: quā fructu amplitudinis: aut reipublicæ dignitate.

magiſtratibus cū ſūma auctoritate pfūctus eēt:ut magna illius ī ciuitate īcipet eē auctoritas:nō potuit fructū eius pcipe. Spem. ſ. trāqllitatis:& auctoritatis. Luctuoſū:q luxerūt amiſſum ſuæ familiæ decus. Grauē. moleſtū nobis oībus:q iocūdiſſima eius cōſuetudine fruebamur. Sed ii tamē Recto ordine utit Cicero ī cōſolatiōe funeris. Primo qdē deplorauit caſū:deinde rōnes ſēſim ſubiūxit:qbus caſū illū tāetſi acerbiſſimū:tñ æquo aīo ferēdū eē cōfirmauit. Deploratiōe ſupius facta: nūc īcipit mortē Craſſi rōnibus euidētiſſimis:atq; pbabilibus cōſolari:q̄ uidelicet eo tpe mortuus

.Qui aūt annus ei p̄mus ab honoꝶ pfunctione aditū oīum cōceſſu ad ſūmā auctoritatē dabat : is eius omnem ſpem:atq; oīa uitæ cōſilia morte puertit. Fuit hoc luctuoſū ſuis:acerbū patriæ:graue bonis oībus. Sed ii tñ rē pu. caſus ſecuti ſūt:ut mihi nō erepta. L. Craſſo:a diis īmortalibus uita:ſed donata mors eē uideat. Non uidit flagrātē italiā bello:nō ardētē īuidia ſenatū : nō ſceleris nefarii p̄ncipes ciuitatis reos:nō luctū filiæ:nō exiliū generi:nō acerbiſſimā. C. Marii fugā:non illā poſt reditū eius:cædē oīum crudeliſſimā:nō deniq; in oī gn̄e deformatā eā ciuitatē:ī q̄ ipſe florētiſſima:multū oībus gloria præſtitiſſet. Et qm̄ attigi cogitatiōe uim/uarietatēq; fortūæ: nō uagabit oro mea lōgius:atq; eis ipſis definiet fere uiris:q hoc ſermone(quē referre cœpimus)cōtinētur. Quis. n. nō iure beatā. L. Craſſi mortē illā(quæ ē a multis ſæpe defleta)dixerit:qum hoꝶ ipſoꝶ ſit:q tū cū

fuerit:ut mlta picula ſubterfugiſſe uideat:qū nullā deinde uitæ cupiditatem hr̄e debuerit. Et hic capta occaſione multa cōmemorat mala: q̄ poſt multos deinceps annos po. ro. ppeſſus ē. Ii tñ rēp. caſus: Ea deīde īqt cītati nr̄æ euenerūt:ut ea diligēter ɔſideret fœlicē appellr̄e poſſit Craſſū:q eo tpe pierit potiꝰ q̄ uixerit. Et maxia ē cōſolatōis rō:ſi oñdimꝰ illi(q ereptꝰ fuerit)putile fuiſſet. Sʒ dōata mors:uʒ ut mors loco muneris Craſſo fuerit:ſi q̄ poſtea cōſecuta ſūt mala ɔſpiciā. Nō uidit flagrātē: uere inq̄ loco mūeris mors Craſſo fuit. Non flagrātē bello italiā. ſ. ſociali : cuiꝰ cā fuit druſus tr. pl. q ſocioſ ad ſpem citatis erexerat. Sʒ qū ipe Druſus domeſtico ſcelere oppſſus eēt:īcertū q̄ morte:nihilominꝰ ſocii a po. ro. Druſi pmiſſa petere īſtiterūt: uidelʒ ut ī ciuitate romana donarent:q̄ denegata ē. Tūc romanis bellū īdixerūt:qđ piculoſū & graue futurū uidebat:niſi obuiā itū eēt a romanis. Nā aduerſus latinos Affranius: aduerſus hetruſcos Cato:aduerſus brucios Cn. Carbo: Tholoſſanus aduerſus lucanos : Popedius magna pars belli aduerſus marſos miſſus ē: Vmbri ſubſenatus:& Lucii Cæſaris cōſulis:&. M. Philippi collegæ impio fuerūt. Bello italiā:cuius cauſa fuit Druſus tri. plæ. Inuidia. i. odio. C. Marii:& Syllæ:q & auctoritatē ſenatus:& po. ro. libertatē uſurpauerūt. Nefarii:qa infādū ē:ut īter ſe ciues dimicēt p patria uſurpāda. Nō ſceleris nefarii: Prīcipes ciuitatis reos. ſ. C. Mariū : & Syllā. Nā auxit atrocitatē facinoris:q̄ maximi p̄ncipes dignitatē ſuā maximo facinore polluerūt. Nō luctū filiæ. ſ. ipius Craſſi:q̄ uxor erat Scipionis:quē poſtea amiſſo exercitu Sylla ī exiliū expulit. Nā qū ſe exercitui Syllæ obieciſſet: deſtitutꝰ ē ab exercitu:q ſe ad Syllā ɔtulit. Nō acerbiſſimā. C. Marii fugā: Nā Sylla occupata repu. cōuocato ſenatu Mariū capitis dānauit & edixit:ut īpune Mariū obtruncare cuiuis liceret:& cū eo paucos quoſdā dānauit:īter quos fuit Sulpitius tri. pl. cuius lege ad Mithridatē decreta Syllæ puinciā Marius ſollicitauerat:q̄ cauſa tāti mali fuit:quē ex ſenatuſcōſulto Syllā hoſtē patriæ iudicauit. Reditū. C. Marii. Nā qū tādē Marius ex minturnēſiū paludibus ī carcerē cōiectus eēt:iuſſu Syllæ:& q ad eū occidēdū miſſus fuerat:territus tāti uiri dignitate & ſplēdore:e carcere egrediēs trepidus clamabat:nō poſſū īterficere. C. Mariū. Quo miraculo moti minturnēſes nauiculā ei parari iuſſerūt:q̄ in aphricā uectus ē:q cōparato exercitu ī italiā rediit:& ſe Cinnæ cōiūxit:q & ipſe hoſtis patriæ iudicatus patriæ arma ītulerat. Nā Marius quadruplici agmine urbē aggreſſus ē. Diuiſerāt enim īter ſe copias. Cinna Marius. Cn. Carbo: Sertorius ad p̄ncipū cædem:dato ſigno nō minus q̄ ī hoſtili urbe ſcæuierūt. Nulli. n. quos odio habebāt pepcere. In oī gn̄e. i. ī oī parte. ſ. ſenatus:ordine equeſtri atq; plæbeio. Deformatā. ſ. cæde:fuga eqtum:ſenatus dignitate:& libertate amiſſa. Et qm̄ attigi: Quādoquidē inquit ego de uarietate fortunæ dixi:ac de uiolētia illius tetigi:nōnihil uolo orationem meā lōgius uagari:q̄ ad eos uiros qui huic diſputationi interfuerūt:q omnes crudeli cæde occiſi ſūt. Nemo enim ex his qui huic diſputationi intererāt:ſupſtes fuit:qui nō alii a Mario: alii a Sylla interfecti fuerint:ut talē caſum Craſſo timere potuerimuſ:ſi diutius ſuperuixiſſet. Fere:quia nominat etiam quoſdam:qui nō interfuerūt huic diſputationi. Fere: Dicit etiam de crudelitate:qua uſus eſt Sylla in Cn. Carbonem:qui huic diſputationi non interfuerat. Quis:quaſi dicat omnes iudicabunt eſſe beatum. Horum:ideſt qūm ſit recordatus quæ euenerint his ipſis hominibus.

illo poſtremo fere collocuti ſūt: euētū recordatus. Tenemus enī memoria Qu. Catullū uiꝝ oī laude præſtantē qū ſibi nō īcolumē fortunā: ſed exiliū & fugā deprecaretur eē coactū: ut uita ſe ipſe ꝑuaret. Iā. M. Antonii ī eis ipſis roſtris: ī qbus ille rēp. cōſtātiſſime cōſul defēderat quæq; cēſor īperatoriiſ manubiis ornarat poſitū caput illud fuit: a quo erāt multoꝝ ciuiū capita ſeruata: neq; uero nō lōge ab eo. C. Iulii caput hoſpitis hetruſci ſcelere ꝓditū: qū. L. iulii frīs capite iacuit: ut ille q hæc nō uidit: & uixiſſe cū rep. pariter & cū illa ſimul extinctus eē uideat̄: neq; enī ꝓpinquū ſuū maximi aī uiꝝ. P. Craſſū ſuapte īterfectū manu: neq; collegæ ſui pōtificis maximi: ſāguine ſimulacrū Veſtæ reſpſū eē uidit. Quo mœrore: q mēte: ille ī patriā fuit: etiā. C. Carbonis īimiciſſimi hoīs eodē illo die mors nefaria fuiſſ; . Nō uidit eoꝝ ipſoꝝ q tū adoleſcētes Craſſo ſe dicarāt: horribiles miſeroſq; caſus: ex qbus. C. Cotta quē ille florētē reliquerat paucis diebus poſt mortē Craſſi depulſus ꝑ īuidiā tribunatu: nō multis ab eo tpe mēſibus eiectus eſt e ciuitate. Sulpitius autē: q ī eadē īuidiæ flāma fuiſſet: qbus cū ꝑuatī cōiūctiſſime uixerat: hos ī tribunatu ſpoliare īſtituit oī dignitate: cui qdē ad ſūmā gloriā eloquētiæ flo-

Tenemus uirū. ſ. Qu. Catullū. Marius occupata ciuitate: qum graſſeret̄ ī cædē omniū: qbus īfenſus fuerat: iter cæteros aūt iuſſiſſet hūc Catullū: ꝓ quo bonis uiris qbuſdā ſupplicātibus: ut uitā illi cōcederet: nihil aliud rn̄dit: niſi mori oportet. Et uir ille ī cubiculo īcluſus cādētiū carbonū uapore ſuffocatus ē. Iam: Legiſtis apud Valeriū: quō Antoniū Caupo ꝓdiderit: & eū Marius ꝑ Anniū occidi iuſſerit. Caupo eū hac rōne ꝓdidit. Antonius cōfugerat ad amicū ſuum plæbei ordinis: ille ad Cauponē uenerat: ut uinū ꝑcioſū emeret: quo ſuſcipet Antoniū ꝑncipē ciuitatis. Et īprouide Cauponi īterrogāti: qd ita eiuſmodi uinū emeret? Antonium ad eū diuertiſſe reſpondit. Ille ut rē gratā Mario faceret: rē illi īdicauit. Miſſus ē Annius cū militibus ad eū occidēdū. Et qum milites īgreſſi uerbiſ Antonii ſuauiſſimis: & ſūma qdā cōmiſeratione refertis iā arma depoſuiſſet. Annius hāc morā ſuſpicioſam habēs īgreſſus Antonii pectus gladio trāſfixit: & caput eius Mario detulit: q illd̄ ī roſtris iuſſit appēdi. Impatoriis māubiiſ: quæ ſūt pecunia ex impatorū ſpoliis redacta. Hoſpitis. ſ. Quintilii tarqnēſis: ad cuius fūdū cōfugerat Iulius Cæſar: ꝙ illū aliqñ pnicioſiſſimi criminis defenderat Credebat enim illū ſibi gratiā relaturū. Sed hic eū ꝓdidit: quē Marius iuſſit īterfici ueſtalis aras cōplexū: & ī ipſis aris: q̄ſi uictima mactari iuſſus ē. Quo mœrore: Quod etiam Cn. carbonis morte doluiſſet: nedū Qu. Metelli. Scimus enim Carbonē īmaniſſimū fuiſſe. Nā articulatim eū occidit: occulis auulſis: & ita eū expirare coegit. Nō uidit: Signāt Cottā & Sulpitiū Tri. plæ Cotta & Sulpitius erāt: ſed Cotta factione. C. Marii: quā ſequebat̄ ꝑmo tribunatu ꝑuatus ē: deinde ciuitate eiectus ē. Sulpitius qdē qū ī agrū fugiſſet: a ſeruo ꝓditus ē: quē ꝑmū libertate donauit Sylla: deinde manumiſſū de ſaxo tarpeio deiici iuſſit. Dicarāt. i. obſequētes fecerāt ſe Craſſo: eo ꝙ eloquētiæ ſtudioſiſſimi erāt: ideo morigeros ſe reddiderāt Craſſo. Per īuidiā tribunatu: quia partes Marii ſequebat̄ a factiōe Syllana ꝑuatus: & ciuitate depulſus. Ab eo tēpore: quo coactus erat ſe magiſtratu abdicare. Sulpitius autē: Dixit ſuperius Cicero: quē caſū habuit Cotta tri. plæ. ꝑmo tribunatu ꝑuatus: deinde in exiliū pulſus: nūc uero de Sulpitio dicit: q erat audaciſſimus præter omniū ſpem. Legē tulit: ut Mario mithridatis ꝓuīcia decerneret̄: quæ Syllæ decreta fuerat. Ex eo tēpore populus ī duas partes diuiſus: alii Mariū: alii Syllā fauore pſequebatur. Senatus ī Syllā ꝓcliuior erat. Sulpitius ſuā & totius nobilitatis dignitatē Mario gratificās cū ſexcentis equitibus ſtipatus ībat: quaſi ſatellitibuſ: & eos antiſenatus appellabat. i. cōtra ſenatū: qui qū armatus appar uiſſet cōſulibus: Qu. Pompeiū conſulē e foro deiecit: adoleſcentē uero filiū eius apprehēſum iugulauit. Sylla uero alter cōſul & ipſe fugiēs domo Marii: in qua forte īciderat: ipſo uero neſciēte (ut ꝑhibēt) Mario: liberatus ē. Sulpitius igitur uictor ſuffragiis populi Mario imperiū demādauerat: qd tamē obtinere nō potuit. Nā Sylla ita exercitū concitauerat: ut duos legatos Marii dilaceraret. Sylla igitur haud multo poſt itermiſſo bello Romā rediit: & eā ſcæuiſſima cæde repleuit. Et in hac cæde Sulpitius (de quo loquitur) a ſeruo ꝓditus interfectus eſt. Eadē: qua & Cotta. Cōiunctiſſime: Cū Cotta & Cæſare priuatim cōiunctiſſime uixerat: ſed in ſuo tribunatu nobilitatis omnem dignitatem Mario gratificare uolebat. Cui quidem: quia iam eloquētiſſimus ferme euaſerat. Spoliare: quia nobilitatis dignitatē Mario gratificabatur: ut nobilitatē familiariū ſubigeret impio Marii.

Ferro:ꝑditione ſerui:q̇ iudicauit eū ī uilla latētē:ut pauloantē dixi.Nā ſimulac urbe capta furere. cœpit Sylla:& ꝑ oēs ciuitates craſſari:delecti ſūt:q iugularent nobiliſſimi adoleſcētes:q tū Sulpitiū ſecuti ſūt. Pœna temeritatis:qa auſus ē cōtra Syllā:& cæteros ꝑ̄ncipes ciuitatis legē ferre. Ego uero te Craſſe:Cōſolat Craſſū abſentē tanq̄ ꝑ apoſtrophen:cuius mortē ꝓbat fœlicē fuiſſe:ꝙ tāta patriæ mala nō uiderit. Qum.i.partim uitæ flore:qa ꝑ oē tuæ uitæ tēpus laude:& gloria floruiſti. Ortum: ad florē uitæ. Diuino cōſilio.i.diuina prudētia. Nā tibi:Et oñdit id ꝑfecto aſcribēdū eē

reſcēti:ferro erepta uita eſt:& pœna temeritatis:nō ſine magno reip.malo cōſtituta.Ego uero te Craſſe:qū uitæ flore:tū mortis opportunitate diuino cōſilio:& ortum & extīctū eē arbitror.Nā tibi aut ꝓ uirtute aī cōſtātiaq; tua:ciuilis ferri fuit ſubeūda crudelitas:aut ſiq̄ te fortuna ab atrocitate mortis uēdicaſſet:eadē eē te funerū patriæ ſpectatorē coegiſſet:neq; ſolū tibi īproboꝝ dñatus ſed etiā ꝓpter admixtā ciuiū cædē:bonoꝝ uictoria mœrori fuiſſet. ¶ Mihi qdē Qu.frater & eoꝝ caſus(de qbus ante dixi): & ea(q noſmetipſi ob amorē ī rēp.īcredibilē: & ſingularē ꝑtulimus:ac ſēſimus)cogitāti ſnīa ſæpe tua uera:ac ſapiēs uideri ſolet:q ꝓpter tot/tātoſq; caſus clariſſimoꝝ hominū/atq; optimoꝝ uiroꝝ:me ſꝑ ab oī cōtētione/ac dimicatione reuocaſti.Sed qm̄ hæc iā neq; integra nobis eē pñt:& ſūmi labores nr̄i magna cōpēſati gloria mitigant.ꝑgamus ad ea ſolatia:q̄ nō modo ſedatis moleſtiis iocūda:ſed etiā hærētibus ſalutaria nobis eē pñt:ſermonēq;.L.Craſſi reliquū:ac pene poſtremū

fœlicitati eius.Nā ſi ſupſtes fuiſſet:alterū ex duobus ſubeūdū Craſſo fuerat. Nam aut cū cæteris & ipſe trucidatus fuiſſet:aut certe afflictæ reip.ſupfuiſſet. Virtute: qa magnanimus eras. Cōſtātia:quia metu mortis ab officio tuo nō deſtitiſſes Atrocitate mortis:quam Sylla & Marius ꝑ totā ciuitatē reddidere. Funeꝝ.i.ciuiū tuoꝝ cædiū. Neq; ſolū tibi īproboꝝ dñatus: qa ſi etiā melior pars ſuperior fuiſſet: tamen qa uictoria illa ſine cæde ciuium fieri nō poterat:nō potuiſſet etiam delectatiōe ulla affici. Improboꝝ:qui erāt partis aduerſæ Marii:Carbonis: Saturnini. Victoria.ſ.Syllæ: q ſenatus auctoritatē defendebat. Admixtā cædē:qđ nec ciuibus qdē pepercit.

¶ MIHI Q VIDEM.Q. FRATER:Hic incipit caput ſecūdū:qđ ī duas partes diuidit.In ꝑ̄ma parte Cicero ſe excuſat:ꝙ cōſilio Qu.fratris nō pareat:q ſe ab oī ciuitatis adminiſtratione deterrebat:qa uidelicet id ī ſua poteſtate nō ſit relictū.In ſecūda parte præparationē ad reliquā Craſſi diſputationē facit.Ergo ꝑ̄mo quidē inqt:Qum mihi uenit ī mētē q caſus ſūt ꝑ̄ſtātiſſimoꝝ uiroꝝ:nō poſſū nō ualde laudare cōſiliū tuū. Eoꝝ caſus: Antonii:Craſſi:Cottæ:Catulli:Sulpitii & Cæſaris:q huic diſputationi itererāt. Pertulimus:laborādo. Sēſimus:piclitādo.Pertulimus:exilio.Sēſimus:amiſſiōe reꝝ familiariū. Senſimus:qū Catilinæ obuiā iuimus:donec illū reip.iteritū cogitātē e ciuitate exegimus:& eiectū collegæ ſuo uincendū ꝑ̄buimus:quo tpe Clodio ꝓ libidine rēp.uerſāti obſtitimus. Vera.ſ.ut ego me remoueā ab admīſtratione tā piculoſæ reip. Tot:numero. Tantos:magnitudine. Tāq; ꝑ̄cipites caſus.i.repētinos & iopinatos. Reuocaſti.i.retrahere uoluiſti. Caſus clariſſimoꝝ.i.ꝑ exēpla tot tātorūq; uirorū: q maximis ac grauiſſimis caſibus uexati fuerūt. Reuocaſti:qū mihi eoꝝ caſus graues ꝓponeres. Cōtētione ac dimicatione:plus ē dimicare:q̄ cōtēdere.Nā dimicare ē ī re cōtēdere ē in uerbis. Sed qm̄:ſed qñqdē inqt eo uſq; ꝓceſſit res:ut nō ſit ī nr̄a ptāte:nos a reip.admīſtratōe ſeiūgere:reliquū ē ut ad ſolacia ꝑgamus.i.ad doctrinā & ſtudia lr̄aꝝ. Integra.i.ī ptāte nr̄a ē.i.qñ hæc q̄ tu cōſulis mihi:ī ptāte mea eē nō pñt. Hæc:uidelicet picula ꝓ reip.ſalute ſæpe ſuſcæpta. Integra.i. non pñt eē arbitraria nobis.Qui enim ſe his reip.piculis ſemel īmiſcuit:nō pōt ſe ſine ſuo dedecore ab his ſubtrahere.ut.u.g.Anteq̄ defēſor aliqs:ſiue ꝓcurator ſit cauſæ:uel cauſā ſuſcipiat:ī ptāte & arbitratu ſuo ē:ſuſcipiat nec ne:& ideo ītegrū ſibi dicere pōt eē:an ſuſcipiat:an omittat.Qum uero illā agere cœpit:nō ē amplius ītegra:nec ſe ab ea ſine maximo dedecore arripe pōt. Labores nr̄i:in qbus ſæpe ſalutē meā magnis piculiſ expoſui. Magna glia.ſ.magr̄atuū:qa ædilis:ꝑ̄tor:q̄ſtor:augur & cōſul fuerat Cicero. Mitigant:leniunt:& id eſt ꝓpriū ſapiētis.Nā ſtulti alia rō ē: ſicut alio loco dixit.Nā oēs q ſtulti ſūt:nec ferre pñtia pñt:nec uitare ueniētia.Sapiētes uero cōmodoꝝ cōpēſatione icōmoda leniūt. Ad ea ſolatia.i.ſtudia lr̄aꝝ. Sedatis moleſtiiſ.i.cū ſublatæ ſūt moleſtiæ.Nam ſtudia lr̄aꝝ nō ſolū ī rebus ſecūdis delectāt:ſed etiā ī aduerſis adiuuāt. Salutaria nobis eſſe pñt:qa philoſophia nos docet oībus moleſtiis:& affectibus ſupiores eē. Reliquū:uidelicet reſiduum ſermonē. Ac pene poſtremū:Bñ dixit:qa Craſſus qū ī urbē rediiſſet:oratiōnē habuit ī ſenatu contra

Philippũ:poſtq̃ die ſeptimo dolore lateris aſſũptus deceſſit:ut ſupius uidimus. At tamen:p ſaltẽ
Pro noſtro ſtudio.i.ſecũdũ ſtudii noſtri qualitatẽ. Meritã:qa ſtudiũ cuiuſq; eẽ debet ĩ laude magnoꝝ uiroꝝ meritã ab eo:debitã a nobis. Neq; enim q̃ſq̃ noſtꝝ:Neq; enim rep̃hẽdendũ erit ĩ nobis qđ ĩ Platone rep̃hendit᷑.nã q̃cũq; ſcripſit Plato:oĩa Socrati attribuit. Ergo dũ oẽs legũt libros a Platone cõſcriptos:maius tamẽ aliqd de Socrate exiſtimãt:q̃ Plato exp̃mat. Ita & nos fore arbitramur:ut qũ hæc legẽtes uiderint:aliqd maius de Antonio & Craſſo ſuſpicentur. Scp̃ta.ſ.illa dicta Platonis. Libros: ut περι των νομων περι τησ πολιτιας:gorgias περι της αρετησ:& reliquos. Non.i. oẽs ſuſpicent᷑. Quod item nos poſtulamus.ſ.maiuſ aliqd ſuſpicari de Antonio & Craſſo: qũ hos libros nr̃os legerint. Non a te qdẽ.ſ.o Qu.frater.Hic ſe Cicero lateter laudat.De te inqt non loquor o Qu.frater: q noſtrã noſti dicendi facultatẽ.
Hæc.ſ.dicta noſtra: q̃ de tãtis uiris ſcripſimus. Maius qddã.i.maiorẽ quãdam eloquẽtiã. Nos enim tãtũmodo locos:Et rõ cur ſuſpicari debeãt:qa nõ ĩterfuim⁹ illi:ſed tñmodo locos Cotta nobis expoſuit:& quõ diſputatio illa fuerat.Et noſ q eos noueramus ſcripſimus ut nobis uiſũ fuit. Quo in gñe.i.p q̃litate uniuſcuiuſq; oratoris diſputationẽ eorũ edere tẽtauimus:& idipſũ genus orationis qđ habuiſſẽt. Adũbrare: Trãſlatio a pictoribus ſũpta.Pictoreſ enim adũbrare:& liniamẽtis effingere imagines ſolẽt

memoriæ p̃damus:atq; ei & ſine quaq̃ parẽ illius ingenio:at p nr̃o tamẽ ſtudio meritã gratiã debitamq; referamus. Neq;.n.ẽ q̃ſq̃ nr̃m:q qũ libros Platõnis mirabiliter ſcp̃tos legit:ĩ qbus oĩbus fere Socrates exp̃mit᷑: q̃q̃ illa ſcp̃ta ſũt diuinit⁹: tñ maius q̃ddã de illo de quo ſcp̃ta ſũt nõ ſuſpicet᷑: qđ itẽ nos poſtulamus: nõ a te qdẽ q nobis oĩa ſũma tribuis:ſed a cæteris:q hæc ĩ manu ſumẽt:ut maius qddã de.L.Craſſo q̃ q̃tũ a nobis exp̃met᷑ ſuſpicet᷑. Nos enĩ q̃ ipſi ſermoni nõ ĩterfuiſſemus:& q bus.C.Cotta tãtũmõ locos ac ſñias huius diſputatiõis tradidiſſet:quo ĩ gñe orõis utrunq; oratorẽ cognoueramus:idipſũ ſumus in eoꝝ ſermone adumbrare conati. Quod ſiqs erit q ductus opinione uulgi: aut Antoniũ ieiuniorẽ:aut Craſſũ pleniorẽ fuiſſe putet:q̃ quõ a nobis uterq; inductus eẽt:is erit ex iis:q aut illos nõ audierit:aut iudicare nõ poſſit. Nam fuit uterq;(ut expoſui antea) qũ ſtudio atq; ĩgenio:& doctrina præſtãs oĩbus: tũ in ſuo gñe pfectus:ut neq; in Antonio deeſſet hic ornatus orõis:neq; ĩ Craſſo redũdaret. Vt igit᷑ añ meridiẽ diſceſſerũt: paulũq; requierũt: ĩ primis hoc a ſe Cotta aĩaduerſũ eſſe dicebat: oẽ illud tẽpus meridianũ Craſſũ ĩ acerrima atq; attẽtiſſima cogitatiõe poſuiſſe: ſeſeq;

Primo enim adũbrãt.i.ordiunt᷑:& poſtea q̃ſi cõtextio adimplet᷑. Vtrunq;.ſ.Antoniũ & Craſſũ:ut etiã p ſua cuiuſq; oratione ipſos edere tẽtauimus:ut ſi fieri poſſet tales eos exp̃meremus:q̃les dum uiuerẽt eẽ cognouimus. Ductus opinione uulgi:qa ſic uulgo opinabant᷑ oẽs: Antoniũ fuiſſe minus litterarũ doctũ:doctiorẽ uero Craſſũ. Opinione:Sic enim hãc opinionẽ ĩducere uolebat Antonius:ut maior ei fides adhiberet᷑. Ieiuniorẽ:minus eruditũ a ſilitudine:queadmodũ ieiunus inanis ẽ:ita ĩdoctus doctrina caret. Pleniorẽ:eruditiorẽ.Nã Antonio ſuauitatẽ & ornatũ:Craſſo grauitatẽ & ſapiam attribuit. Iudicare nõ poſſit:q minus ſit eruditus. Ex iis.i.ex eoꝝ numero. Nã fuit uterq;:qa nec fuit Antonius ĩdoctus:nec Craſſus fuit exuberãs:uidelicet ut aliqd ĩ eo laſciuiret ſed tantũ habuit eloquẽtiæ:quãtũ ſatis fuit oratori pfecto. Studio:quõ hæc recte iũxit: ſtudiũ:igeniũ & doctrinã:qa hæc ita cõiuncta ſũt:ut aliquo eorũ deficiẽte:reliqua parũ ualeãt.Nã ſi ſine ingenio ſtudiũ fuerit:nulla aut parua pfectio eẽt.Rurſus ſi ĩgeniũ eẽt ſine ſtudio:nullã doctrinæ pfectionẽ aſſeq poſſemus. Præſtãs.i.excellẽs:& exuberãs. In gñe.ſ.dicẽdi. In ſuo gñe p̃ſtãs:uidelicet ſi ille ĩ ornatu orationis:hic uero ĩ grauitate: In Antonio deeſſet:quaſi ieiuniori. Redũdaret quaſi pleniore. Ergo uterq; mediũ quoddã dicẽdi genus retinuerũt. Vt igit᷑ ante meridiẽ: Incipit nũc p̃œconomiã.i.p̃parationẽ ad ſubſequẽtẽ Craſſi diſputationẽ. Dicit enim oẽ id tp̃is ſpatiũ: qđ reliquũ in qeſcẽdo poſuerũt:id totũ in cogitatiõe fuiſſe cõſumptũ:id ita fuiſſe Cotta Ciceroni narrauit:hoc qđ ſeqtur: Diſceſſerũt:a Platano:ubi cõſederãt ĩ diſputatione. Reqerunt.ſ.ĩ meridie.
Illud tẽpus:quo cæteri qeuerãt. Acerrima:uehemẽtiſſima. Attẽtiſſima.i.ĩtẽtiſſima:& diligẽtiſſima:ut nec punctũ quidẽ ĩtermiſerit:quo minuſ ĩ cogitatione pſiſteret:ex quo apparet illũ grande aliquod cogitaſſe:de quo diſputaret. Seſeq; q uultũ:Et dicebat Cotta:ubi uideret Craſſũ ↄſtitiſſe tacitũ:dedita opa ueniſſe ad lectulũ:ubi reqeſcere Craſſus ſolebat. Igit᷑ Cotta q p̃be nouerat cõſue

q uultũ eius: qũ ei dicẽdũ eẽt: obtutumq; oculoꝝ ĩ co/
gitãdo ꝓbe noſſet: atq; ĩ maximis cauſis ſæpe uidiſſet:
tũ dedita opa qeſcẽtibus aliis ĩ eã hexedrã ueniſſe: ĩ qua
Craſſus lectulo poſito recubuiſſet: qũq; eũ ĩ cogitatio/
ne defixũ eẽ ſẽſiſſet: ſtatĩ receſſiſſe: atq; ĩ eo ſilẽtio duas
horas fere eẽ cõſũptas. Deĩde qũ oẽs ĩclinato iã ĩ poſt/
meridianũ tẽpus die: ueniſſẽt ad Craſſũ. Quid ẽ Craſſe
(inqt Iulius) imus ne ſeſſũ? & ſi admonitũ uenimus te:
nõ flagitatũ. Tũ Craſſus: An me tã ĩpudẽtẽ eẽ exiſtĩatis:
ut uobis hoc præſertĩ munus putẽ diutius poſſe debere?
Quidnã igit̃ inqt ille: locus an ĩ media ſilua placet? ẽ. n.
is maxĩe & opacus & frigidus. Sane (inqt Craſſus) etenĩ
ẽ ĩ eo loco ſedes: huic nr̃o nõ inopportuna ſermoni: qũ
placuiſſet idẽ cæteris: ĩ ſiluã uenit: & ibi magna cũ audi
ẽdi expectatione cõſidet̃. Tũ Craſſus: qũ auctoritas atq;
amicitia ur̃a: tũ Antonii facilitas: eripuit (inqt) mihi ĩ op-
tima mea cauſa libertatẽ recuſãdi: q̃q̃ ĩ partiẽda diſputa
tiõe nr̃a: qũ ſibi de iis (q̃ dici ab oratore oporteret): ſume-
ret: mihi autẽ relinq̃ret: ut explicarẽ queadmodũ illa or-
nati oporteret: ea diuiſit: q̃ ſeiũcta eẽ nõ poſſũt. Nã qũ
oĩs ex re atq; uerbis conſtet orõ: neq; uerba ſedẽ hr̃e poſ-
ſũt: ſi rẽ ſubtraxeris: neq; res lumẽ: ſi uerba ſũmoueris.
At mihi qdẽ ueteres illi maius qddã aĩo complexi: plus
multo ẽt uidiſſe uident̃: q̃ q̃tũ nr̃oꝝ ĩgenioꝝ acies ĩtueri
põt: q oĩa hæc q̃ ſupra & ſubter unũ eſſe: & una ui atq;
cõſẽſiõe naturæ cõſtricta eẽ dixerũt. Nullũ ẽ enĩ genus
reꝝ: qđ aut auulſũ a cæteris p ſeipſũ cõſtare: aut quo cæ
tera ſi careãt: ui ſuã atq; æternitatẽ conſeruare poſſint.
Sed hæc maior eẽ ratio uidet̃: q̃ ut hoĩum poſſit ſenſu:
aut cogitatione cõprehẽdi. Eſt etiã illa Platonis uera: &
tibi Catulle certe nõ ĩaudita uox: oẽm doctrinã haꝝ ĩge-
nuaꝝ & hũanaꝝ artiũ: uno quodã ſocietatis uĩculo cõ/
tineri. Vbi enĩ pſpecta uis ẽ orõis eius: q̃ cauſæ reꝝ atq;
exitus cognoſcunt̃: mirus qdã oĩum q̃ſi cõſẽſus doctri
narũ cõcẽtuſq; repit̃. Sed ſi hoc quoq; uidet̃ eẽ altius q̃
ut id nos humi ſtrati ſuſpicere poſſimus: illud certe tñ
qđ amplexi ſumus: qđ ꝓfitemur: qđ ſuſcæpimus: noſ-
ſe & tenere debemus. Vna eſt enim quod ego heſterna
die dixi: & aliquot locis ante meridiano ſermone ſigni/
ficauit Antonius: eloquentia quaſcunq; in oras: diſpu
tationes: regionesue delata eſt: nam ſiue de cæli natura
loqtur: ſiue de terræ: ſiue de diuina ui: ſiue de humana

tudinẽ illius ſenſim lectulo appropinquauit: ut attẽtius obſeruaret: qd Craſſus faceret: & uidit eũ p duas horas cõtinuas cogitabũdũ ſtetiſſe. Vultũ eius. ſ. Craſſi: qa ĩ uultu cognoſcebat: qualis futurus eẽt ĩ dicẽdo Craſſus.

Obtuitũ: qa cogitãtes ſolemus fixis oculis: & itẽtis ꝑſiſtere. Sæpe uidiſſet eũ. ſ. cogitãtẽ. Aliis. ſ. q itererãt diſputationi. In eam hexedrã. i. ſedẽ: uocabulũ græcũ eſt. Nã εδρα ſedẽ ſignificat.

Tũ Craſſus: Moueor inqt Craſſus: ut diſputẽ qũ tãtorũ uiroꝝ auctoritate: tũ etiam Antonii comitate. Facilitate: qua mihi obſecutus ẽ. Nã qum: Nõ poſſũt inquit uerba a rebus ſeiungi: qn tota oratio pereat: ſicut nec totũ a partibus: nec hæ ab illo ſine ſubſtãtiæ conſũptione: ut tectũ: parieſ: fũdamẽtum a domo. Veteres philoſophi: περιτης φυσικης. Supra: ut gñ͂a. Subter: ut partes. Vna ui: una uirtute. Cõſenſione. i. cõcinnitate: ut æthicæ: q̃ gen⁹ eſt: ſeparari nõ poteſt απο της πολιτικης και οικονομικης και μοναστικης: & hæ rurſus ab illa. Nã ſi male ſuã qſq; rẽ ægerit: nec uniuerſã ciuitatẽ recte miniſtrabit. Sẽſu: ĩtelligẽtia. Cogitatione: cõſideratione.
Vbi enim pſpecta: A philoſophia inqt oĩs ars ꝓficiſcit̃ q̃ cauſas & effectus rerũ docet. Omniſ enim res effectũ aliquẽ habet. Ergo philoſophia omniũ artiũ cuiuſcũq; rei mater ẽ. Exitus: effect⁹.

Cõſẽſus: ꝙ cõſentiãt inter ſe. Cõcẽtus: ꝙ cõgruãt. Hoc: uidelicet omnes artes a phia naſci. Strati humi: ſibiipſis alludit. Vna ẽ enĩ Quãdoqdẽ hoc mai⁹ ẽ: q̃ ꝙ nos ĩferiori loco poſiti tractare poſſim⁹: qđ ad rẽ ptinet dicam⁹ eloquẽtiã: uidelicet qbuſcũq; de reb⁹ tractauerit: unã & eãdẽ eẽ. Siue de cæli: p matheſim. Terræ: geometriã. Siue diña: p metaphyſicen. Siue de humana: p æthicã.

Ex inferiore loco: ut ad ꝑtorē: & aliū magiſtratū q̄ ꝑ tribunali ſedet. Siue ex æquo: ut ad ſenatū. Ex ſupiore: ut ad populū ī roſtra cōcionātes aſcēdūt. Siue ut doceāt: Tres ſuadēdi partes ꝑcurrit. Deterreat ꝯcitet: ad mouēdū utrūq; ꝑtinet. Reflectat: ad ꝯciliādū. Siue ut īcendat: idē diuerſis uerbis. Paucos: ad ſenatū. Multos: ad populū. Alienos: qū legatione fungit̄. Secū: ut cū familiaribus. Riuis eſt delucta .i. ab eloquētia res omnes de quibus dicendū eſt: nō hæc ab illis dependet. Inſtructu: reꝝ ē. Ornatu: uerboꝝ. Vel illud ad iuentionē: & diſpoſitionē: hoc ad elocutionē. Opinionibus: nō modo uulgi: ꝙ adeo uulgaris ſit opinio: ut ei reſiſti non poſſit. Diuulſa: ſeparata membris inter ſe: diſtincta locis: qa corporis & animæ ſeparationē ſeqtur interituſ. Expreſſis: patefactis narratione. Partitis .i. ſuo quibuſq; loco diſpoſitis. Ornari atq; illumiari: exornationibus enim quaſi luminibus oratio diſtinguit̄. Nulla natura ē: Etiam ſi diuerſi oratores: diuerſa dicēdi genera ſequant̄: una tamen oium eadēq; rō ē dicēdi. Id qđ ꝓximū audias .i. poſtremū. Iocūdiſſimum: rō: qđ enim recēs & extremū dicit̄ id firmius ihæret. Et oculis: ut oculoꝝ ſēſus unus: ita & auriū: & tamē uterq; uariis delectat̄ rebus. Diſſimili gñe: uarietate colorum. At hoc idem: Sicut cuiuſq; gñis diuerſæ ſūt res: nec tamē uariat̄ genus: qđ ſimilitudie ſēſus ꝓbat̄: itidē đ artibus dici pōt. Diſſimillimiq;: q̄uis rō pīgēdi ſit una: diſſimiles tamen inter ſe fuere Aglaophō. & ζευσις. Et ſi hoc: nūc ſimilitudinē cōfert rhetoricæ ad cæteras artes. Mutis artib᷒: ut pictura & fictura. In iiſdē ſententiis: Oratio q̄uis eiſdē partibus cōſiſtat uerbis atq; ſentētiis tāta tamē uarietas ē: ut pene inumerabilia ſint q̄ oratiōe tractari pñt. Qum ī iiſdē ſentētiis .i. eaſdē partes hēat oratio .i. ſēſus & uerba. In diſpari: qđ alii alio dicendi gñe uſi ſūt. In poetis cerni licet: Poeta pedibus quibuſdā q̄ſi legibus coherceť: orator liberior ē: & hoc tamē inter utrūq; diſtat. Accedit ꝙ poeta liberius cōminiſcitur & aliis ſcematibus utitur. Sui ſimilis: ꝙ ſuū qſq; dicēdi genus habet. Grauitatē Aphricanus: Nūc latinoꝝ exēplis idē ꝓbat.

ſiue ex īferiore loco: ſiue ex æquo: ſiue ex ſuperiore: ſiue ut īpellat hoīes: ſiue ut doceat: ſiue ut deterreat: ſiue ut cōcitet: ſiue ut reflectat: ſiue ut īcēdat: ſiue ut leniat: ſiue ad paucos: ſiue ad multos: ſiue īter alienos: ſiue cum ſuis: ſiue ſecū: riuis ē delucta oro: nō fōtibus: & quocūq; īgreditur eodē ē īſtructu ornatuq; comitata. Sed qm̄ oppreſſi iā ſumus opīonibus nō modo uulgi: uerūetiā hoīum leuiter eruditoꝝ: qq; cōplecti tota neq̄unt: hæc facilius diuulſa & q̄ſi diſcerpta cōtrectant: & q tanq̄ ab aīo corpus: ſic a ſnīis uerba ſeiūgūt: quoꝝ ſine īteritu fieri neutrū pōt: nō ſuſcipiā orone mea: pluſ q̄ mihi īponit̄: tātū ſignificabo breui: neq; uerboꝝ ornatū īueniri poſſe: nō partitis expreſſiſq; ſnīis: neq; eē ullā ſnīam illuſtrē: ſine luce uerboꝝ. Sed ꝑuſ q̄ illa conor attigere: qbus oronē ornari: atq; illuminari putē: ꝓponā breuiter qd ſētiā de uniuerſo gñe dicēdi. Natura nulla ē ut mihi uidet̄: q̄ nō hēat ī ſuo gñe res cōpluris: diſſimiles īter ſe q̄ tñ cōſimili laude dignent̄. Nā & auribus multa ꝑcipimus: q̄ &ſi nos uocibus delectāt: tñ ita ſūt uaria ſæpe: ut id qđ ꝓximū audias: iocūdiſſimū eē uideat̄: & oculis colligunt̄ pene īnumerabiles uoluptates: q̄ nos ita capiunt: ut unū ſēſū diſſimili gñe delectēt: & reliquos ſēſus uoluptates oblectēt diſpares: ut ſit difficile iudiciū excellētis maxime ſuauitatis. At hoc idē qđ ē ī naturis rerū: trāſferri pōt etiā ad artes. Vna fingēdi ē ars: ī q̄ præſtantes fuerūt: Myro: Polyclet᷒: Lyſippus: q oēs īter ſe diſſimiles fuerūt: ſed ita tñ ut neminē ſui uelis eē diſſimilē. Vna ē ars rōq; picturæ: diſſimillimiq; tñ īter ſe: zeuſis: Aglaophon: Appelles: neq; eoꝝ qſq̄ ē: cui qcq̄ ī arte ſua deeſſe uideat̄. & ſi hoc ī his: q̄ſi mutis artibus ē mirādū & tñ uerū: q̄to admirabilius ī orone atq; ī lingua: q̄ qū ī iiſdē ſnīis uerbiſq; uerſet̄: ſūmas habet diſſimilitudīes nō ſic ut alii uituperādi ſint: ſed ut ii quos cōſtet eē laudādos ī diſpari tñ gñe laudent̄. Atq; id ꝑmū ī poetis cerni licet: qbus ē ꝓxima cognatio cū oratoribus: quā ſint īter ſeſe: Ennius: Pacuuius: Acciuſq; diſſimiles: q̄ apud græcos: Aeſchylus: Sophocles: Euripides: q̄q̄ oībus par

pene laus ĩ diſſimili ſcribẽdi gñe tribuat. Aſpicite nunc eos hoĩes atq; ĩtuemini: quoꝝ de faculate q̃rimus: qd ĩterſit ĩter oratoꝝ ſtudia: atq; naturas. Suauitatẽ Iſocrates: ſubtilitatẽ Lyſias: acumen Hyppendes: ſonitũ Aeſchines: uĩ Demoſthenes habuit: qs eoꝝ nõ egregius? tñ qs cuiuſq̃ niſi ſui ſimilis? Grauitatẽ Aphricanus: lenitatẽ Lælius: aſperitatẽ Galba: ꝓfluẽs qddã habuit Carbo & canoꝝ: quis hoꝝ nõ ꝑnceps tꝑibus illis fuit? & ſuo tamẽ qſq; genere ꝑnceps. Sed quid ego uetera cõquiram: qũ mihi liceat uti præſentibus exẽplis: atq; uiuis. Quid iocũdius auribus noſtris unq̃ accidit huius oratione Catulli? quæ ẽ pura: ſic ut latine loq pene ſolus uideat: ſic aũt grauis: ut ĩ ſingulari dignitate oĩs tñ aſſit humanitas ac lepos? Quid multa: iſtũ audiẽs eqdẽ ſic iudicare ſoleo: qcqd aut addideris: aut mutaueris: aut detraxeris uitioſius & deterius futurũ? Quid noſter hic Cæſar? nõne nouã quãdã rõnẽ attulit orationis: & dicẽdi genus ĩduxit ꝓpe ſingulare? Quis unq̃ res præter hũc tragicas pene comice: triſtes remiſſe: ſeueras hilare: forẽſes: ſcænica ꝓpe uenuſtate tractauit? atq; ita ut neq; iocus magnitudine reꝝ excluderet: nec grauitas facetiis minueretur. Ecce pñtes duo ꝓpe æq̃les: Sulpitius & Cotta: qd tã ĩter ſe diſſimile: quid tã ĩ ſuo gñe præſtãs. limatus alter & ſubtilis rẽ explicãs ꝓpꝛiis aptiſq; uerbis hæret ĩ cã ſp: & qd iudici ꝓbãdũ ſit: qũ acutiſſime uidit: omiſſis cæteris argumẽtis: ĩ eo mẽtẽ orõnẽq; defigit. Sulpitius autẽ fortiſſimo quodã aĩ ĩpetu: pleniſſima & maxima uoce ſũma cõtẽtione corporis: & dignitate motus: uerborũ quoq; ea grauitate & copia ẽ: ut unus ad dicendũ ĩſtructiſſimus a natura eẽ uideat. Ad noſmetipſos iã reuertor: qm̃ ſic fuimus ſp cõparati: ut hoĩum ſermonibus: q̃ſi ĩ aliqđ cõtẽtionis iudiciũ uocaremur. Quid tã diſſimile: q̃ ego ĩ dicẽdo & Antonius: qũ ille is ſit orator: ut nihil eo poſſit eẽ præſtãtius: ego aũt q̃q̃ memet mei pœnitet cũ hoc maxime tñ ĩ cõparatione cõiũgar. Videtisne genus hoc qđ ſit antonii: forte uehemẽs: cõmotũ in agẽdo præmunitũ: & ex oĩ parte cauſæ ſeptũ: acre: acutũ: enucleatũ: ĩ unaq̃q; re cõmorãs: honeſte cedẽs: acriter ĩſequẽs: terrẽs: ſupplicãs: ſũma orõis uarietate: nulla nr̃aꝝ autiũ ſatietate. Nos aũt qcũq; ĩ dicẽdo ſumus quoniã eẽ aliquo ĩ numero uobis uidemur: certe tñ ab

Profluẽs: redũdans. Canoꝝ: uocis ẽ. Pñtibus exẽplis. i. pñtiũ uiroꝝ. Pura: ut latine: qa pars ẽ elegãtiæ latinitas q̃ puꝝ cõſeruat ſermonẽ ab oĩ uitio remotum Vitia aũt ſunt barbariſmus & ſolœciſmus: & q̃ eis ſubiiciunt. Quicq̃d aut addideris: Magna laus Catulli: cuius oratio ne minimã quidẽ pateret uarietatẽ. Vitioſius: qcquid addideris: uel detraxeris. Deterius: qđ mutaris. Quis res ꝑter hæc: grãde Cæſaris ingeniũ: qui ſublimes materias humiliori charactere cõſequeret. Forẽſes: ꝓ uulgari aguntur opinione. Quid tã in ſuo gñe præſtãs: ad utriuſq; cõe Cottæ: & Sulpitii. Limat9 alter: hoc ad eoꝝ diſſimilitudinẽ ſpectat. Explicans Cottæ ꝓꝑetatẽ: aptitudinẽq; laudat: alterius cõmoditatẽ. Sulpitius: huius orõnẽ & geſtum q̃ſi naturalẽ dicit: Pleniſſima: minime mꝫebri. Maxima: ut exaudiri poſſit. Cõtẽtione: corporis. Nonnunq̃ brachiũ ꝓ cõtentionẽ intẽdit: aliquando torquetur: modo caput pulſat: modo pes ſupploditur. Dignitate: uenuſtate: ne mimi uideamur. Ad noſmet: Craſſũ & Antoniũ Cõtẽtõis iudiciũ: uter utri ꝓſtaret. Ego q̃q̃: modeſtiſſime de ſeipſo. Videtis ne genus: nunc diſſimilitudinẽ ꝓſeqtur oratorũ. Genus forte: ualidũ. Vehemens: cõcitatũ. Cõmotũ: actiõis ẽ. Præmunitum: cõtra oĩa paratũ. Septũ: ne offendi poſſit. Illud reſiſtẽtis: hoc ꝓ cauẽtis. Acre: idẽ qđ uehemẽs. Acutũ: i excogitãdo. Enucleatũ: accuratũ: nõ temere dictũ. Cõmorans: iſtans perſeuerãs. Honeſte cedens: ubi iferior ſit. Acriter inſequẽs: ubi ſupior. Ibi enim nõ ut fugiẽs: ſed quaſi ſe recipiẽs pedem refert ſenſim: more boni imperatoris: hic uero quaſi inſtat fugientibus. Terrens: aduerſarios. Supplicans: iudicibus. Sũma uarietate: ut ex his percipitur: aut certe pro rei q̃litatẽ. Quicunq;: ac ſi diceret ueſtrum ſit iudicium: parui: magni: digni: uel indigni.

129

huius multũ gñe diſtamus: qđ q̃le ſit: nõ ẽ meũ dicere. ꝓpterea q̄ minime ſibi qſq; notus eſt: & difficillime de ſe qſq; ſẽtit: ſed tñ diſſimilitudo intelligi põt: & ex motus mei mediocritate: & ex eo: q̄ qbus ueſtigiis ꝑmũ iſti ti ĩ his fere ſoleo porare: & q̄ aliquãto me maior in uerbis: & ĩ ſñiis eligẽdis q̃ Antoniũ labor & cura torquet: uerẽtẽ ne ſi paulo obſoletior fuerit oro: nõ digna ſilẽtio: & expectatione fuiſſe uideat̃. Quod ſi ĩ nobis q adſumus tãtæ diſſimilitudines: tã certæ res cuiuſq; ꝓpriæ: & in ea uarietate: fere melius a deteriore: facultate magis q̃ gñe diſtĩguit̃: atq; oẽ laudat̃: qđ ĩ ſuo gñe pfectũ ẽ: qd cẽſetis: ſi oẽs q ubiq; ſũt: aut fuerũt oratores amplecti uoluerim⁹: nõ ne fore: ut quot oratores: totidẽ penẽ repiant̃ gña dicẽdi. Ex q̃ mea diſputatione forſitã occurrat illđ ſi pene ĩnumerabiles ſint: quaſi formæ figuræq; dicẽdi ſpecie diſpares: gñe laudabiles: nõ poſſe ea q̃ inter ſe diſcrepãt iiſdẽ præceptis atq; ĩ una diſputatione formari. Quod nõ ẽ ita: diligẽtiſſiẽq; hoc ẽ eis q ĩſtituũt aliquos atq; erudiũt: uidẽdũ: quo ſua quẽq; natura maxime ferre uideat̃. Etenĩ uidemus ex eodẽ q̃ſi ludo ſũmoꝝ ĩ ſuo cuiuſq; gñe artificiũ: & magiſtroꝝ exiſſe diſcipulos diſſimiles ĩter ſe: attamẽ laudãdos: qũ ad cuiuſq; naturã ĩſtitutio doctoris accõmodaret̃. Cuius ẽ uel maxime ĩſigne illud exẽplum: ut cæteras artes omittamus: qđ dicebat Iſocrates doctor ſingularis: ſe calcaribus in Ephoro cõtra autẽ ĩ Theopõpo frenis uti ſolere: alteꝝ enĩ exultãtẽ uerboꝝ audacia reꝑmebat: alteꝝ cõtãtẽ & q̃ſi uerecũdãtẽ ĩcitabat. Neq; eos ſimilis effecit ĩter ſe: ſed tm̃ alteri affinxit: de altero limauit: ut id cõfirmaret in utroq;: qđ utriuſq; natura pateret̃. Hæc eo mihi prædicẽda fuerũt: ut ſi nõ oĩa q præponerentur a me ad oĩum ueſtrũ ſtudiũ: & ad genus id: qđ qſq; ueſtrũ ĩ dicẽdo ꝓbaret adhæreſcerẽt: id a me genus exꝑmi ſentiretis: qđ maxime mihiipſi ꝓbaret̃. Ergo hæc & agẽda ſũt ab oratore: q̃ explicauit Antonius: & dicenda quodãmodo. Quinã igit̃ dicẽdi ẽ modus melior: nã de actione poſt uidero: q̃ ut latine: ut plane: ut ornate: ut ad id qđcunq; aget̃: apte: cõgruẽterq; dicamus. Atq; eoꝝ qdẽ quæ duo prima dixi rationẽ: nõ arbitror expectari a me puri: dilucidiq; ſermonis: neq; enĩ conamur docere eũ dicere: qui loqui

Minime ſibi quiſq; notus ẽ: qa aliena melius q̃ noſtra cognoſcimus: ut bene ꝑcæperit: q ait γνωθι σαυτον. Ex motus: ſe mediocrẽ dicit: ac remiſſũ Antonii cõparatiõe. Obſoletior: ſordidior: obſcurior. Silẽtio: ut me æquis audiat auribus. In nobis.ſ. omnibus quos ſupra memorauit. Varietate: quæ inter nos oẽs ẽ. Res cuiuſq;: quia habemus oẽs aliqd cuiuſq; ſuũ. Fac̃tate magis q̃ gñe.i. eloquentia magis: q̃ arte gñi ipſi⁹ facultatis. Ex q̃ mea diſputatõe: occurrit tacitæ quæſtioni. Formæ figuræq;: a figura finem forma accipit. Aliquid enim figurando formatur.i. deſignando. Vna diſputatiõe: facultate a qua inſtituta dãtur & ꝑcæpta. Genere laudabiles: qa ĩ ſuo quæq; genere ꝓbandæ ſũt. Præcæptis: ab arte. Inſtitutis: ab exercitatione. Inſtituũt: exercendo. Erudiunt: docẽdo: qđ eſt artis. Quo ſua quenq;: non artis: ſed ingenioꝝ. Naturalis uarietas diuerſitatẽ facit. Artificium: manualiũ. Magiſtroꝝ: liberalium: ut a phyſica phyſicus. Diſſimiles: ut a Platone diuerſi exiere diſcipuli. Non enim ĩpſi academici omnes. Affinxit: cõponendo addidit alteri. Nam affingere: ẽ compoſitũ addere. Id cõfirmaret: ut in theopõpo: ut nihil ſupereſſet. In ephoro: ut nihil deeſſet. Hæc eo mihi: Tamẽ multa inquit dixi de diuerſis dicendi generibus: ut ſi in diſputãdo de elocutione aliter: atq; nos ſenſeritis dicere uidebor: meminerítis me de eo dicere: qđ mihi p̄ cæteris ꝓbat̃. Adhæreſcerẽt: cõgruerẽt. Quiſq;: qa ĩpſi habebãt: ut prædixit ſuũ qq; dicẽdi gen⁹. Explicauit Antonius: cuius diſputatio de ĩuẽtione fuit. Plane: alia pars: explanatõ. nã ꝑma ẽ latinitas. Ornate: Tertia ps: cõpõ ĩnuit̃. Cõgruẽter: ſecũdũ exornationẽ ſñiaꝝ. Apte: ſecũdũ exornationẽ uerboꝝ. Puri dilucidiq; ſermonis: ne obſcuritas ĩſit uerboꝝ a ꝯſuetudĩe abhorrẽtiũ: aut p traſlationẽ fictoꝝ. Neq; conamur: qa de ornatu dicturi ſumus: hæc oro nihil ad eos q latĩe loq neſciũt.

Neq; uero: De elegātia parte una elocutionis loqtur: cuius duas partes ſe dicit omittere: latinitatē.ſ.& explanationē: ꝙ alterā grāmaticus tractat: altera cū ſupiore ita cōiūgit: ut ab ea ſeparari non poſſit. Quod itelligamus: hoc qdē ē diluciditatis: & explanationis. Quod admiremur: hoc uero ornatus. Cognitionē facilē: latina ſit: an nō. Neceſſariū: ꝙ aliter itelligi nō poſſint: niſi latine. Alterū tradit: ut latine loq̄mur: quā doctrinā cōtinuo puerilē uocat: qa.ſ.a pueris diſcimus: ſolœciſmū uitare ac barbariſmū. Alteꝝ: ut latie dictū itelligat: ne cōtortū ſit: aut hypbatō fiat.

neſciat: nec ſpare: q latine nō poſſit: hūc ornate eē dictu rū: neq; uero q nō dicat qđ itelligamus hunc poſſe qđ admiremur dicere. Linq̄mus igit hæc: q̄ cognitionē hn̄t facilē: uſū neceſſariū: nā alteꝝ tradit litteris doctrinaq; puerili: alteꝝ adhibet ob eā cauſā: ut intelligat: qd qſq; dicat: qđ uidemus ita eē neceſſariū: ut tn̄ eo minus nihil eē poſſit: ſed oīs loq̄ndi elegātia: q̄q̄ expolit ſcīa litteraꝝ: tn̄ auget legendis oratoribus & poetis. Sūt.n.illi ueteres: q ornare nondū poterāt ea: q̄ dicebant: oēs ꝓpe præclare locuti: quoꝝ ſermone aſſuefacti q erūt: ne cupiētes qdē poterūt loq niſi latine: neq; tn̄ erit utēdū uerbis iis: qbus iā cōſuetudo nr̄a nō utit niſi qn̄ ornādi cauſa parte: qđ oſtendā: ſed uſitatis poterit uti lectiſſimis: ut utat iis: q̄ i ueteribus erit ſcp̄tis ſtudioſe & multū uolutatus. Atq; ut latine loq̄mur: nō ſolū uidendū ē: ut & uerba efferamus ea: q̄ nemo iure reprehēdat: & ea ſic & caſibus & tpibus: & gn̄e & nūero cōſeruemus: ut neqd pturbatū: ac diſcrepās: aut præpoſterū ſit: ſed ēt līgua: & ſpiritus: & uocis ſonus ē ipſe moderādus. Nolo exprimi litteras putidius: nolo obſcurari negligentius: nolo uerba exiliter exaīmata exire: nolo īflata & anhelata grauius: nā de uoce nōdū ea dico q̄ ſūt actiōis: ſed hoc qđ mihi cū ſermone q̄ſi coiūctū uidet. Sūt enī certa uitia: q̄ nemo eſt q effugere cupiat: mollis uox: aut muliebris aut q̄ſi extra modū abſona: aut abſurda. Eſt aūt uitiū: qđ nōnulli de īduſtria cōſectāt. Ruſtica uox: & agreſtis quoſdā delectat: quo magis antiqtatē ſi ita ſonet: eorū ſermo retinere uideatur: ut tuus Catulle ſodalis. L. Cotta gaudere mihi uidetur grauitate linguæ: ſonoq; uocis agreſti. Et illud quod loquitur priſcū uiſum iri putat: ſi plane fuerit ruſticanū. Me autem tuus ſonus: & ſubtilitas iſta delectat: omitto uerboꝝ: quanquam eſt caput: ueꝝ id affert ratio: docēt lr̄æ: cōfirmat conſuetudo

Quod loq.ſ.plane. Vt tamē nihil eo minus: ut qđ ad explanationē ptinet: nulla re diminui poſſit. Sed oīs loquēdi elegātia: etiā ſi dixeri elegantiā tradi a grāmaticis. Expolit: pficit. trāſlatio a fabris ſūpta. Veteres: ut Enniuſ: Cato ſenior. Qui nōdū ornare poterāt: antiquis enim unū aderat: latine loq alteꝝ deerat: ornare orationē. Oēs ꝓpe p̄clare: quantū ad latinitatē & explanationē. Cupientes: etiā ſi uellēt nō latine loq: tamē non poſſēt. Tamē: & ſi imitādi ſint ueteres. Verbis iis: ut pulta puere fores cliniæ. Oſtendā.ſ.fieri oportere. Efferamus: enūciem⁹. Nemo rep̄hēdat: ſi pura: ſi uſitata & ꝓp̄a. Tpibus: qđ ē participii: ac uerbi. Genere: & numero partiū decliabiliū. Præter: p ſolœciſmū ut p cacoſyntheton.i.malā cōpoſitionē. Virg. Verſaq; iuuētū terga fatigamus haſta. Diſcrepās: uel caſibus ut Vrbē quā ſtatuo uſa ē. Tpib⁹: ut ceciditq; ſupbū Ilion: & oīs humo fumat neptunia troiæ. Præpoſteꝝ aut p πρωθυςερ̄ον: ut qum uerbis ſniæ ordo mutat: ut Extorrere parant flāmis: & frangere ſaxo. Per anaſtrophen: ut Italiā cōtra: tyberinaq; lōge: hoſtia. Lingua: ut expedite. Spūs: ut nec nimis leniter: nec nimiſ acriter ꝓnūciemus. Vocis: uel intētioris: uel remiſſioris. Putidius: faſtidioſioſius. Nolo obſcurari: Duo extrema uitari: nec exp̄ſſa nimiſ: aut ſuppreſſa. Nam de ea: Nondum inquit de uoce loquor ꝓnunciandi: ſed de uoce ſermonis tm̄: ſine qua ſermo.i.uerba ꝓferri nō poſſunt. Abſona: incōcina. Abſurda: incōgrua. Eſt autē uitiū: Hactenus p̄cæpit uerba nō eē ambitioſius enūciāda: nūc eadē docet: nec agreſti qdē uoce ꝓferēda. Eſt aūt: ſēſus ē: Supradicta qdē uitia oēs cognita uitāt: hæc uero multi etiā appetūt. L. Cotta: alter ab hoc. Grauitate: acerbitate. Agreſti: horrido. Ruſticanū: rude icōpoſitū. Sonus: uocis. Subtilitas: līguæ. Omitto uerboꝝ.ſ.ſuauitatē. Caput.i.uti ſubtilitate uerboꝝ.i.ꝓlatōe iteḡ

& legēdi & loquēdi:ſed hāc dico ſuauitatē:q̄ exit ex ore q̄ qdē:ut apud græcos atticoꝝ:ſic ī latio ſermone huius ē urbis maxime ꝓpa: Athenis iādiu doctrīa ipſoꝝ athe nieſiū īteriit:domiciliū tātū ī illa urbe remanet ſtudio rū:qbus uacāt ciues:pegrini fruunt̄:capti quodāmodo noīe urbis & auctoritate:tn̄ eruditiſſimos hoīes aſiati cos quis atheniēſis indoctus nō uerbis:ſed ſono uocis: nec tā bn̄:q̄ ſuauiter loquēdo facile ſupabit. Nr̄i minus ſtudēt lr̄is q̄ latīe:tn̄ ex iſtis quos noſtis urbanis:ī qbus minimū ē lr̄aꝝ:nemo ē quin lr̄atiſſimū togatoꝝ oium Qu. Valeriū Soranū lenitate uocis:atq; ipſo oris preſ ſu:& ſono facile uincat. Quare qū ſit q̄dā certa uox ro mani gn̄is urbiſq; ꝓpa:ī q̄ nihil offēdi:nihil diſplicere: nihil aīaduerti poſſit:nihil ſonare:aut olere peregrinū: hāc ſeq̄mur:neq; ſolū ruſticā aſpitatē:ſed ēt pegrinā ī ſolētiā fugere diſcamus. Eqdē qū audio ſocrū meā Læ liā. facilius enī mulieres īcorruptā antiq̄tatē cōſeruant ꝙ multoꝝ ſermonis exptes:ea tenent ſp:q̄ ꝑma didice rūt:ſed eā ſic audio:ut Plautū mihi:aut Neuiū uideat audire:ſono ipſo uocis ita recto & ſimplici ē:ut nihil oſ̄ tatōis aut imitatiōis afferre uideat̄. ex quo ſic locutū eē eius patrē iudico:ſic maiores nō aſpe:ut ille quē dixi nō uaſte:nō ruſtice:nō hiulce:ſed preſſe:& æq̄biliter & le niter. Quare Cotta nr̄:cuius tu illa lata Sulpiti nōnū̄q̄ imitaris: ut iota lr̄am tollas:& pleniſſimū dicas:nō mi hi oratores ātiquos:ſed meſſores uidet̄ imitari. Hic qū arriſiſſet ipſe Sulpitius:Sic agā uobiſcū īqt Craſſus:ut quoniā me loq uoluiſtis:aliqd de ueſtris uitiis audiatis Vtinā qdē inq̄t ille:id enī ipſū uolumus: idq; ſi feceris multa ut arbitror hic hodie uitia ponemus. At. n. nō ſi ne meo piculo Craſſus inq̄t: poſſū Sulpiti te reprehen dere:qm̄ Antonius mihi te ſimillimū dixit ſibi uideri. Tū ille:tū qđ monuit idē:ut ea q̄ ī quoq; maxima eēnt imitaremur. ex quo uereor:ne nihil ſim tui:niſi ſupplo ſionē pedis imitat⁹:& pauca q̄dā uerba:& aliquē ſi for

Legēdi:ut latinitas pariat̄:& ꝓlatio plena ſit. Apud græcos:ꝓprium eē atticoꝝ exꝑmere. Do ctrina ipſoꝝ: ꝙ Athenis pauci admodū doctrinæ ſtudeāt. Noīe urbis:ī quo ip̄a dignitas q̄dā ieſt Et auctoritate tn̄:ſine doctrina pegrinos uincūt etiā doctos ſolo uſu. Nō uerbis:ſed expſſu tātū & ꝓlatione. Bn̄:latine. Minimū ē lr̄aꝝ:parua ē togatoꝝ doctrina. Preſſu.i.cōpreſſione. No. Marcel.ꝙ cōprimēdo ore uerba ꝓferant̄. Quare qū ita ſit:Cōcludit ſicut Atticos græcis:ita Ro manos latinis imitent̄. Nihil offēdi poſſit:nihil offēſiōis poſſit iueniri. Diſplicere:naturali quo dā uſu. Aīaduerti:puniri: corrigi:ſi paꝝ obſoleta fue rit oro. Olere:ubi nec pe grini q̄dē ſermonis odor ī eē poſſit. Inſolētiā: deſue tudinē. Læliā:q̄ mater erat uxoris eius. Mltoꝝ:nā do mi clauſæ pmanēt:nec ī pu blicū ꝓdeūt. Prima:ab in eūte ætate. Didicerūt:a pa rētib⁹. Recto:ſine piphra ſi. Ex quo ſic locutū: Supi us docuit de uoce exꝑmēdi uerbi reꝑhēdētes: q dū ꝑſci uideri uolūt:ruſtici ſūt. Di xitq; imaginē antiq̄tatis īeē ſocrui ſuæ. Cōcludit ḡ. ſicut ſocrus:ita & patrē & maio res locutos arbitror. Sim plici:puro ab aliis. Nō ua ſte: Hoc ꝑcæptū ē cōpōnis ut oēs partes orōis æq̄bili ter ſint ppolitæ. Hiulce:p crebrā uocaliū colliſionem ut uacæ:æneæ amœniſſime īpēdebāt. Aſpe:pplexe:du riter. Ruſtice: horride: ut p paromœon: nimia uerbi eiuſdē aſſiduitate:ut cui rō ni rō nō extet:ei rōni nō eſt rō ſidē adhibere paromœo teleuton:ut īfantes:ſtātes:la chrymātes:uociferātes. L. v. p tautaciſmū:ut O tite tute tati:tibi tāta tyrāne tuliſti. Preſſe:explicite:expolite. Lata.ſ.uerba:hoc ē ampla. Lr̄a iota tollas:ut ſi dicas Pōpei⁹:ꝓ Pōpeiius: maius ꝓ maiius:hui⁹ ꝓ huiius:ei⁹ ꝓ eiius. Antiq.n.ī eiuſmodi geminū.ii.ſcribere ſolebāt: quaꝝ una ſublata Cottā di cit pleniſſimū ꝓnūciādi ſo nū facere. Vtinā:audiam⁹ de nr̄is uitiis:ac ſi dicat gra tū feceris. Ponemus:ꝓ de ponemuſ. Hic:ī hac diſpu tatione. Sine meo piculo: ſ.ignominiæ. Quoniā mihi te ſimillimū:qa Sulpitius admonitus ab Antonio:ut deligeret quē imitaret̄:delegit Craſſū. Sup ploſionē:pedis pcuſſionē:qđ ī cōtētione faciēdū eſt. Mea:qbus ego utor. Tua:quæ tua ſpōte ti bi aſſumpſiſti. Ergo:Quandoquidē dicendū eſt de ea parte:quæ ad ornatū ptinet. Tum ille.ſ.

Sulpitius:ſubaudi inquit.& eſt ſenſus:Dixi me tibi eſſe ſimillimum:tum ꝙ admonuit etiã ut te imitarer:q̃ i unoquoq; eẽnt maxima. Lraꝝ:qđ ẽ artis grãmaticæ. Cõſuetudo : ut cõſueſcamus latine loq. Domeſtici libri.i.libri a domeſticis editi. Neq; uero:De explanatione dicere icipit:i q̃ ſe dicit nõ diutius cõmoraturũ:ꝙ ſe ultro offerat:nec magnis ĩdigeat ꝑcæptis. Quod admiramur: i.aliqd cũ dignitate dictũ. Prætereamus:ꝑ explanationẽ:q nõ poſſit ꝓꝑis uſitatiſq; uerbis. Latine: ſine uitio. Plane:uſitatis uerbis acꝓꝑus. Sine ambiguo uerbo:ut ſi dicas:Cõuerſa acie hoſtẽ iuadit:an gladii:an oculoꝝ an militũ? Sermone: ut ſi dicas:dñm accæpim⁹ iratũ occidiſſe ſeruũ. Cõtinuatione uerboꝝ:ꝑ hyrmos: q̃ ẽ uerboꝝ ſeries ad finẽ uſq; ꝑducta:ut iterea reges ingẽti mole latinus. Nõ ualde ꝓductis.i.nõ lõgis metaphoris. Non diſcerptis ſnĩis.i. nõ cõfuſis ne diſcerni poſſit altera ab altera. Tpib⁹:ut qđ geſtũ ſit hodie: ꝑdie:uel nudiuſtertius geſtũ fuiſſe dicat. Perſonis:ut qđ huius ẽ:illi nõ attribuat. Ordie: ut ſuo qcq; loco dicat et narret. Iſti eni:uere inq̃ ꝑroni plærũq; obſcurius dicũt : q̃ cliẽtes. Fuſius Põponius: uterq; cauſidicus erat. Attẽdi:Nõ itelligo inqt qd dicãt: niſi diligẽtius attẽdã. Cõfuſa:uerbis. Perturbata:ordie. Nihil ut ꝑmũ:ut orõis ordinẽ ꝑcipe nõ poſſis. Inſolẽtia:deſuetudo. Turba:colluuio : turbatio. Obſtrepe.i.ſtrepitu aurib⁹officere. Moleſta: g̃uia. Odioſiora: faſtidioſiora. Putida:nõ placida.Putidũ eni ut No.Mar.placet:dr̃ ſẽſibus auribuſq; iprobatũ. Atq:Tu qdẽ moleſta hæc tibi dicis uideri:ego cõtra. Sectemur:audiamus. Alias res agamus.i.aliter ſẽtiamus. Nitida:leniſ:placida & æq̃. Ieiunis:rẽ licet tenuem:tu tñ plene tractas. Faciles inqt Antoni:Hactenuſ de elegãtia:& de cõpoſitõe nõnihil diſputauit:nunc de cõpoſitione:& de dignitate incipit.Et ꝑmũ ꝙ utraq; eſt elocutionis pars difficilior. Nã dignitaſ uarietate diſtinguit orõnẽ: exornatiõibus uerboꝝ ac ſnĩaꝝ ꝑpoliens.

te motũ.Ergo iſta inqt Craſſus:q̃ habes a me nõ reprehẽdo:ne meipſũ irrideã:ſũt aũt mea multo & plura: & q̃ dicis maiora:quæ aũt ſũt aut tua plane:aut imitatione ex aliquo expreſſa:de iis te ſiqs me forte locus admonuerit cõmonebo.Prætereamus igit̃ præcæpta latine loquẽdi:q̃ puerilis doctrina tradit : & ſubtilior cognitio : ac rõ lraꝝ alit:aut cõſuetudo ſermonis quotidiãi ac domeſtici libri cõfirmãt:& lectio ueterũ oratoꝝ & poetaꝝ. Neq; uero ĩ illo altero diutius cõmoremur:ut diſputemus qbus uerbis aſſeq poſſimus:ut ea q̃ dicamus ĩtelligant̃:latine.ſ.dicẽdo uerbis uſitatis:ac ꝓꝑe demõſtrãtibus ea q̃ ſignificari ac declarari uolemus: ſine ambiguo uerbo aut ſermone:nõ nimis lõga cõtinuatiõe uerborũ nõ ualde ꝓductis iis:q̃ ſimilitudĩs cã ex aliis rebus trãſferunt̃:nõ diſcerptis ſnĩis:nõ præpoſteris tpibus:nõ cõfuſis ꝑſonis:ñ ꝑturbato ordie.Quid multa? tã facilis ẽ tota res:ut mihi ꝑmiꝝ ſæpe uideat̃:qũ difficilius ĩtelligat̃:qd patronus uelit dicere : q̃ ſi ipſe ille qui patronũ adhibet de re ſua diceret.Iſti.n.q ad nos cauſas deferũt ita nos plærũq; ipſi docẽt:ut nõ deſideres planius dici. Eaſdẽ res aũt ſimulat Fuſius:aut ueſter æq̃lis Põponius agere cœpit:nõ æque qd dicãt:niſi admodũ attẽdi: ĩtelligo.ita cõfuſa ẽ orõ:ita ꝑturbata:nihil ut ſit ꝑmũ:nihil ut ſecũdũ:tãtaq; inſolẽtia ac turba uerboꝝ:ut orõ q̃ lumẽ adhibere rebus debet:ea obſcuritatẽ & tenebras afferat:atq; ut quodãmõ ipſi ſibi ĩ dicẽdo obſtrepe uideãtur.Veꝝ ſi placet:qm̃ eqdẽ ſatis ſpero nobis qdẽ : certe maiorib⁹moleſta & putida uideri:ad reliq̃ aliq̃to odioſiora ꝑgamus.Atq uides inqt Antonius:qũ alias res agamus:q̃ abs te:nõ ĩuiti qdẽ adduci poſſim⁹:de me.n.cõiicio:relictis ut oĩbus rebus:te ſectemur:te audiamus ita de horridis rebus nitida: de ieiunis plena : de ꝑuulgatis noua q̃dã ẽ orõ tua. Faciles.n.ĩqt Antoni ꝑtes eæ fuerẽt duæ:q̃s mõ ꝑcucurri:uel poti⁹ pene præterii: latĩe loq̃ndi plãeq; dicẽdi.Reliq̃ ſũt magnæ:ĩplicatæ:uariæ: g̃ues

Cõpoſitio aũt aures q̃dã q̃ſi modulatiõe demulcet:& cũ eas cõparatõe extollit:facit attẽtos. Faciles eni:qa de reb⁹ facilib⁹ dixi ꝓbor uobis:ac ſi đ his dixi nõ ita ꝓbabor. Partes duæ:latie loquẽdi & plane dicẽdi. Magnæ:q̃titate. Implicitæ:diſſilitudie. Variæ:diuerſitate. Graueſ:difficltate.

Aliterſi nõ latinus. Neq; oratorẽ:illđ ad latinitatẽ ſpectat:hoc ad explanationẽ. Qui ita dixiſſet.i.ita dicere:ut a pñtibus itelligaꝰ. Exhorreſcũt:cõtremiſcunt. Quintilia. Oratorẽ ait ita dicere: ut nõ loq:ſed tonare uideaꝰ. Exclamãt:plaudentes. Diſtincte:ornate & uarie:ne ſatiẽtur auditores. Explicate:expſſe:ut itelligaꝰ. Abundãter:plene:copioſe. Illuminate:dilucide:illuſtrate:qui uariant:expmũt: copioſe tractãt & illuſtrãt orationẽ. Nã exornatiões uerboꝝ & ſniaꝝ: ſũt quædã q̃ſi lumina. Numerũ uerſũq;:qđ ẽ cõpoſitiõis. Numerũ:ꝓ quãtitate ſyllabaꝝ. Verſũ:ꝓ ipſoꝝ pedũ cõiũctione:ex quibus uerſuſ cõſiſtit. Id:uidelicet conficere clauſulã q̃ſi uerſũ. Moderantur:ꝓ dignitate rerũ & ꝑſonarũ:i illis character cõſideratꝰ in his το πρεπον.i.decoꝝ:quia ſi res humilẽ ſtilũ expoſtulat:humilẽ orationẽ adhibẽt. Si mediocrẽ orationiſ characterẽ deſiderat:mediocrẽ orationẽ accõmodãt. Si grandem grãdẽ. Similiter de perſona ſi loqtur dñs:uerba cõgrua dño ponũt. Si ſeruo humilia & ſeruilia uerba. Aptũ ad dignitatẽ reꝝ. Cõgruẽſ ad dignitatẽ pſõaꝝ. Nã ille apte dicit:q ſeruat dignitatẽ reꝝ:ille cõgrue: q ſeruat dignitatẽ pſonaꝝ. Nomino:ꝓ noiarẽ. Ita dicerẽt.ſ. de dignitate orõis. Solis: q hæc oĩa cõſequi poſſet. Eos negauit.ſ. Antoniꝰ ĩ eo libro:quẽ de diſerto & eloquẽte cõſcpſit. Negauit:ut ſupra uidiſtis audiſſe nemĩnẽ hæc duo cõſecutũ eẽ:uidelicet ut & apte & cõgrue diceret:ğ nemo eloq̃ns fuit. Rhetoꝝ:græce dixit oratoꝝ. Quã pſonã teneãt.i. neſciũt:qd ſit orator: cuius ĩduũt pſonã. Quæ ſũt ĩ uita hominũ.i.quæ in uita hominũ geruntꝰ:aut q̃ ꝓpa ſũt hoĩs. In ea uerſaꝰ.ſ. actiua nõ cõtẽplatiua. Ea ẽ ſubiecta.i.q̃ agibilꝰ ẽ. Quæſita.i.ĩueſtigata. Audita:uꝉ a maioribus:uel a pitis. Lecta:monumẽtis antiquoꝝ. Diſputata:examinata diligẽter. Tractata:exercitata. Agitata:excogitata. Eſt enim eloquẽtia:Hic rõnẽ Craſſus affert:q̃re dicẽdi artẽ exiſtimet maiorẽ quandã eſſe ſciam. De ſũmis.i. excellẽtibus. Aequales & pares:Omnes enim uirtutes honeſtæ & laudabiles ideo æquales: & ipæ p ſe ſũt expetẽdæ:ideo æquales & pares. Sed tamẽ eſt ſpecies alia:ut fortitudinis:& iuſticiæ alia ſũt officia q̃ prudẽtiæ:& ſic de cæteris. Formoſa & illuſtris:quia quæ pluribus ꝑſunt:& rarius contingunt ſplendorẽ quendã:& ſpeciem præ ſe ferre uidentur. Quæ ſcientiam cõplexa:in ꝓpoſito pſtat:ut dicat eloquentiã quandã:quaſi materiam eſſe:& omnes diſciplinas quaſi partes eius. Senſa:ſententias: quod eſt ſapientiæ. Conſilia prudẽtiæ:Quia ſicut paulopoſt dicetur:differentia eſt ĩter ſapientiam & prudentiam. Incubuerit: inſtiterit. Quocunq;: ideſt quacunq; de re dixerit. Quæ quo:Ecce quomodo ſenſim huc proceſſit Craſſus:ut probaret eloquentiæ iunctam eſſe probitatem atq; prudentiam. Quarum:probitatis:atq; prudentiæ. Nam ſi inquit ab oratore prudentiam cum ſapientia ſeparaueris:nõ ſolum nõ erit orator dicẽdus:ſed etiã furioſus appellandus. Vt enim inqt:Si furẽti gladiũ dederis:piculoſum eſt:ne facinus aliquod cõmittat & ſcelus.

qbus oĩs admiratio ĩgenii:oĩs laus eloquẽtiæ cõtinetur
Nemo.n.unq̃ ẽ oratorẽ:ꝙ latinæ loquereꝰ:admiratus:
ſi ẽ aliter irridẽt:neq; eũ oratorẽ tm̃modo: ſed hoĩem ñ
putãt. nemo extulit eũ uerbis q ita dixiſſet:ut q adeſſẽt
ĩtelligerẽt qd diceret:ſed cõtẽpſit eũ: q minus id facere
potuiſſet. In quoquo igiꝰ hoĩes exhorreſcũt: quẽ ſtupe
facti dicẽtẽ ĩtuenꝰ:ĩ quo exclamãt:quẽ deũ (ut ita dicã) ĩ
ter hoĩes putãt:q diſtincte:q explicate:q abũdãter:q il
lumĩate:& rebus & uerbis dicũt:& ĩ ipſa orõe q̃ſi q̃ndã
numeꝝ uerſũq; cõficiũt:ideſt:qđ dico ornate: q id qdẽ
ita moderanꝰ:ut reꝝ:ut pſonaꝝ dignitates ferũt: ii ſũt
ĩ eo gñe laudãdi laudis:qđ ego aptũ eẽ & cõgruẽs nomi
no:q ita dicerẽt:eos negauit adhuc ſe uidiſſe Antonius
& iis hoc nomẽ dixit eloq̃ntiæ ſolis eẽ tribuẽdũ. Quare
oẽs iſtos me auctore deridete atq; cõtẽnite:q ſe hoꝝ: q
nũc ita appellanꝰ:rhetoꝝ præcæptis:oẽm oratoꝝ uĩ cõ
plexos eẽ arbitrãꝰ:neq; adhuc quã pſonã teneãt:aut qd
ꝓfiteanꝰ: ĩtelligere potuerũt. Veꝝ.n.oratori:q̃ ſũt ĩ ho
minũ uita:q̃ñqdẽ ĩ ea uerſaꝰ orator:atq; ea ẽ ei ſubiecta
materies:oĩa q̃ſita:audita:lecta:diſputata:tractata:agi
tata eẽ debẽt. Eſt.n.eloquẽtia una q̃dã de ſũmis uirtuti
bus:q̃q̃ ſũt oẽs uirtutes æq̃les & pares:ſed tñ ẽ ſpẽs alia
magis:alia formoſa & illuſtris:ſicut hæc uis: q̃ ſciã; cõ
plexa reꝝ:ſẽſa mẽtis:& ↄſilia:ſic uerbis explicat:ut eos q
qdẽ audiãt:quocũq; ĩcubuerit poſſit ĩpellere:q̃ quo ma
ior ẽ uis:hoc ẽ magis ꝓbitate iũgẽda:ſũmaq; prudẽtia:q̃
rũ uirtutũ exptibꝰ ſi dicẽdi copiã tradiderimꝰ:nõ eos q

dé oratores effecerimus:ſed furẽtibus q̃dã arma dederimus:hác inq̃ cogitãdi ꝓnũciãdiqꝫ rõnẽ uiqꝫ dicẽdi ueteres græci ſapĩam noĩabãt. Hinc illi lycurgi:hinc pittaci:hĩc ſolones:atqꝫ ab hac ſimilitudĩe corũcanii: nr̃i Fabricii:Catones:Scipiones fuerũt:nõ tã fortaſſe docti:ſed ĩpetu mẽtis ſimili & uolũtate. Eadẽ aũt alii prudẽtia:ſed cõſilio ad uitæ ſtudia diſpari:qetem atqꝫ ociũ ſecuti:ut Pythagoras:Democritus:Anaxagoras:a regẽdis ciuitatibus totos ſe ad cognitionẽ reꝝ trãſtulerũt:q̃ uita pp trãq̃llitatẽ:& pp ipſius ſciæ ſuauitatẽ:q̃ nihil ẽ hoĩb⁹ iucũdis:pluris quã utile fuit rebus publicis delectauit. Itaqꝫ ut ei ſtudio ſe excellẽtiſſimis ĩgeniis hoĩes dediderũt:ex eo ſumma facultate uacui ac liberi tp̃is:multo plura: q̃ erat neceſſe:doctiſſimi hoĩes ocio nimio:& ĩgeniis uberrimis affluẽtes:curãda ſibi eẽ:ac q̃rẽda & ĩueſtigãda duxerũt. Nã uetus qdẽ illa doctrĩa eadẽ uidet̃ & recte faciẽdi:& bñ dicẽdi magiſtra:neqꝫ diſiũcti doctores: ſed iidẽ erãt uiuẽdi præcæptores:atqꝫ dicẽdi:ut ille apd̃ Homeꝝ Phœnix:q ſe a Peleo patre Achilli iuueni comitẽ eẽ datũ dicit ad bellum:ut illũ efficeret oratorẽ uerboꝝ:actoreqꝫ reꝝ. Sed ut hoĩes labore aſſiduo:& quotidiano aſſueti:qũ tẽpeſtatis cã:ope ꝓhibent̃:ad pilã ſe: aut ad talos:aut ad teſſeras ꝯferũt:aut ẽt nouũ ſibiipſi aliquẽ ex cogitãt ĩ ocio ludũ:ſic illi a negociis publicis tãq̃ ab ope:

Ita etiã ſi hoĩ ĩprobo & ĩperito eloquẽtiã tradideris:magnã facultatẽ habebit nocẽdi qbuſcũqꝫ uoluerit:igit̃ dicemus hoĩem eloquẽtẽ ſine prudẽtia:nihil aliud eẽ:q̃ furioſũ quẽpiã armatũ. Nã ut hõ armatus & furioſus:niſi nocere põt:ita etiã hõ cũ eloquẽtia ſine prudẽtia & ſapiẽtia. Cogitãdi:ad ĩuẽtionẽ. Vim:ad elocutionẽ:diſputationẽ:ſiue iudiciũ:ubi uis oĩs dicẽdi cõſiſtit. Veteres græci: Qui hác facultatẽ dixerũt appellatã eẽ prudẽtiã:nũc eádẽ dicit a ueteribus appellatã fuiſſe ſapiẽtiã. Nã uirtus ẽ habitus aĩ ĩ naturæ modũ rõniqꝫ cõſẽtaneus. Hác Plato dicit arte cõfici:nũc etiã cũ hoĩbus naſci:nũc exercitatione fieri:nũc a diis ĩmortalibus dari. ꝑ ſapiãm qdẽ intelligĩmus:& ſcimus ꝑ prudentiã cõſulim⁹ uł ꝓuidemus. Illa ẽ igĩ eaꝝ reꝝ ĩ qbus falli nõ poſſumus:hæc eaꝝ ĩ qb⁹ ſæpe fallimur. Inquã cogitãdi:Tres ꝑtes rhetoricæ facũtatiſ tetigit.ſ.ĩuẽtionẽ:elocutionẽ & ꝓnũciatõnẽ. Cogitãdi:ſignãt ĩuẽtõnẽ. Pronũciãdi:ꝓnũciatõnẽ. Viqꝫ dicẽdi:ſignãt elocutõẽꝫ ĩ q̃ uiſ maxia dicẽdi cõſiſtit. Hic: ab hac ſapĩa. Lycurgi.i. lycurgo ſiľes. Lycurguſ legiſlator fuit lacedæmonĩ⁹. Et nõ ꝙ plurali nũero iõ dixit: ut ĩtelligas nõ ſolũ eos q noĩati fuerũt: ſed oẽs ſapiẽtes.
Pittaci:ſiľes Pittaco. Hic enĩ fuit unus ex ſeptẽ ſapiẽtibus:q rẽpu. cõſtituit Mytilenoꝝ. uixit ãt tp̃ibus Crœſi lydoꝝ regis. Solones:ſolon leges tulit atheniẽſibus ut tradit Ariſtoteleſ.ii.poli. Fuit aũt ſalaminius:claruitqꝫ athenis Tarqnio pſ̃co romæ regnãte. Siľitudine.ſ. græcoꝝ. Coruncanii:Hic Corũcanius uir ſãctiſſimus fuit:& ꝑmus de plæbe põtifex maximus factus ẽ:deide ꝑnceps ſenatus. Fabricii:fideliſſim⁹ fuit:ad quẽ qũ ueniſſet Pyrrhi medicus Cyneas: ut ꝓ ueneno dãdo Pyrrho pecuniã accipet:nõ mõ nõ pecunias dedit:ſed ẽt a cõſpcũ ſuo auertit:& lr̃as Pyrrho dedit:qbus ſigñbat ut ſibi a domeſticis ꝑcaueret. Catones:maior & mĩor. Maior celeberrimus orator:mĩor cõtinẽtiſſimus ſtoic⁹:& rigidus. Scipiones:quoꝝ alter carthaginẽ po.ro. tributariã fecit alter uero oẽm deleuit. Impetu:cupiditate mẽtis ferebant̃ ad ſapiam ſicut græci. Sed cõſilio: qa illi nõ ſolũ bñ dicere:ſed ẽt bñ facere ſtuduerũt. Regẽdis cĩtatib⁹:ꝑ politicã. Ad cognitionẽ reꝝ ꝑ phyſicã. Trãq̃llitatẽ:ꝓcul a tumultu ppľi. Iucũdius:Oẽs.n.nã ſcire deſiderant. Pluris: qa illi ſuo ſtudio delectati reſp. deſeruerũt. Itaqꝫ:qũ ſe phiæ dediſſẽt:alii ĩ dimetiẽdo orbis terraꝝ ſpatio occupati:alii ĩ cæli ambitu cõprehẽdẽdo:nõnulli ĩ numerãdis ſideribus: & curſibus eoꝝ ꝑcipiẽdis paꝝ ne nihil dicã hoĩbus ꝓfuerũt. Excellẽtiſſimis ĩgeniis:Primus fuit Socrates q phiam ad bñ uiuẽdi rõnẽ rettulit. Facultate:poſſibilitate coğſcẽdi. Vacui:ocioſi. Liberi tp̃is:qa ĩ regẽda rep. occupati erãt:uniuerſũ tp̃s ĩ ſua ptãte habebãt. Quã erat neceſſe.ſ.utilitati hoĩum. Quid.n. utilitatis hoĩb⁹ afferebat:orbẽ terraꝝ metiri: ambitũ cæli cõprehẽdere:ſtellas numerare:& curſus eaꝝ ꝑnoſcere? Ocio:pp facultatẽ uacui:liberiqꝫ tp̃is. Ingeniis uberrimis:ſupra excellẽtiſſimiſ. Affluẽtes: abũdãtes. Quærẽda:ĩueſtigãda. Nã uetus illa qdẽ: Duo hæc ſtudia uľt eẽ cõiũcta bñ dicẽdi.ſ.ac bñ faciẽdi:q̃ a Socrate philoſophoꝝ ꝑncipe diſiũcta ſũt. Neqꝫ diſiũcti doctores:Ergo idẽ præcæptor erat:& bene dicẽdi:& bñ faciẽdi:ut Phœnix Achilli datus ẽ a Peleo patre. Sed ut homines: Hic cauſã docet:cur hæc ſtudia diſiũcta fuerint a philoſophis: q̃ naturaliter cõiũcta eẽ debebant.

aût tpibus excluſi:aut uolũtate ſua feriati: totos ſe alii ad pœtas:alii ad geometras: alii ad muſicos cõtulerũt: alii etiã ut dialectici nouũ ſibiipſi ſtudiũ ludumq; pepe rũt. Atq; ĩ his artibus:q̃ reptæ ſũt: ut pueroꝝ mẽtes ad hũanitatẽ fingerent:atq; uirtutẽ:oẽ tempus atq; ætates ſuas cõſũpſerunt. Sed ꝙ erãt qdã:iiq; multi: q aut ĩ re publica ꝓpter ancipitẽ q̃ nõ põt eẽ ſeiũcta:faciẽdi dicẽdi q; ſapiẽtiã florerẽt:ut Themiſtocles:& Pericles:ut Thé ramenes:aut quis q minus ipſi in republica uerſarent. Sed ut huius tñ eiuſdẽ ſapiẽtiæ doctores eẽnt:ut Gorgi as:Traſimachus:Iſocrates ĩuẽti ſũt: q qũ ipſi doctrina & ĩgeniis abũdarẽt:a re aût ciuili:a negociis aĩ quodã iu dicio abhorrerẽt. Hãc dicẽdi exercitationẽ exagitarẽt: at q; cõtẽnerẽt:quoꝝ ꝑnceps Socrates fuit:is q oĩum eru ditoꝝ teſtimonio totiuſq; iudicio græce:qũ prudẽtia:& acumine:& uenuſtate:& ſubtilitate:tũ uero eloquẽtia: uarietate:copia:quã ſe qunq; ĩ partẽ dediſſet:oĩum fuit facile ꝑnceps: iis q hæc:q̃ nos nũc q̃rimus:tractarẽt age rẽt:docerẽt:qũ noĩe appellarẽt uno: ꝙ oĩs reꝝ optimaꝝ cognitio:atq; in iis exercitatio phĩa noĩaret: hoc cõe no mẽ eripuit:ſapiẽterq; ſẽtiẽdi:& ornate dicẽdi ſcientiã:re cohærẽtes:diſputatiõibus ſuis ſepauit: cuius ĩgeniũ ua rioſq; ſermones ĩmortalitati ſcꝑtis ſuis Plato tradidit: qũ ipſe litterã ſocrates nullã reliqſſet. Hĩc diſcidiũ illd extitit:quaſi lĩguæ atq; cordis: abſurdũ ſane & inutile: & reprehendẽdũ:ut alii nos ſapere:alii dicere docerent. Nã qũ eẽnt plures orti fere a Socrate: ꝙ ex illius uariis & diuerſis:& ĩ oẽm partẽ diffuſis diſputatiõibus: alius aliud apprehẽderat: ꝓſeminatæ ſũt quaſi familiæ diſſẽ tiẽtes inter ſe:& multũ diſiuncte & diſpares:qũ tamen oẽs ſe philoſophi ſocraticos & dici uellẽt:& eẽ arbitrarẽt Ac ꝑmũ ab ipſo Platone Ariſtoteles & Xenocrates: quo rũ alter ꝑipateticũ:alter academicoꝝ nomen obtinuit.

Tpibus.ſ.turbulẽtis. Feriati:ab ope remoti. Nã feriæ dies feſti dicebant a feriẽdis uictimis. Dia lectici:quoꝝ ars duplex ẽ:ut ĩ ſupioribus dictũ ẽ:iueniẽdi.ſ.& iudicãdi. Studiũ:ad ſeipſos. Ludũ ad pueroꝝ diſciplinã. His artibus.ſ.grãmatica:rhetorica:dialectica:muſica:arithmetica: geome tria:& aſtrologia. Humanitatẽ:ad eruditionẽ artiũ liberaliũ. Nã iõ humanitatis ſtudia dictæ ſunt artes liberales:eo ꝙ ad hoies tñmõ ptinẽt. Sed ꝙ erãt: ſẽſus ẽ:ꝙ erãt nõnulli q ĩ rep. bñ facerent gerẽda:aliq phia ꝑcipiẽda ꝑſiſterẽt:auſi ſũt duo hæc ſtudia ſeiũgere. Ancipitẽ:duplicẽ. Quæ nõ põt eẽ ſeiũcta: Siqdẽ pfecta ſit:ſicut ſine cõſilio bñ dice re:ita ſine eloquẽtia bñ face re nõ poſſum⁹. Themiſto cles Therãenes:Hi ꝑncipes atheniẽſes fuerũt:q ĩ reipu. admĩſtratione floruerũt:ut ſupra diximuſ. Et hic qdem cõſilio ſuo triginta tyrãnos expugũit:Themiſtocles ue ro Xerxẽ cũ magno exerci tu uicit. Huius tñ eiuſdẽ.i. q̃ nõ põt eẽ ſeparata. Gor gias traſimachus:q ſuis ſtu diis delectati reſpu. cõtẽpſe rũt. Qui qũ doctrĩa.i.q̃uis utriuſq; cõſeq̃ndi facultatẽ haberẽt:ſi modo uoluiſſẽt. Doctrĩa & ĩgeniis:ut utꝛ q; cõſeq potuerit. Iudicio aĩ:ut Plato ait:Nec parenti nec patriæ uim afferri opor tere. Exagitarẽt:ꝓſeq̃rent Contẽnerẽt:ꝙ ſibi facilli ma uideret. Quoꝝ homi nũ:exagitãtiũ dicẽdi exerci tatõnẽ. Prudẽtia: cõſulẽdi Acumĩe:ĩtelligẽdi. Venu ſtate:dignitatis. Subtilita te:diſputatõis. Eloquẽtia: ornatu rerũ & uerboꝝ. Is q hoc:Hic plane Socratẽ di cit bñ dicẽdi ſciam ſeparaſ ſe a ſtudio bñ faciẽdi. Hæc q̃ ſunt oratoris:bñ dicere.ſ. bñq; ſẽtire. Tractarẽt:ſecũ Agerẽt:ĩ foro. Docerẽt: ĩ ſcholis. Exercitatio: phi loſophia noĩaret. unde qui hæc exercẽt:philoſophi ap pellant. Sapiẽterq; ſẽtiẽdi qđ eſt ĩtelligentiæ: Dicere eloquẽtiæ. Ornate dicẽdi qđ ẽ oratoris. Nullã:quia Socrates nihil ſcripſit:qđ q dẽ extet. Hinc:ex hac So cratis ſeiũctione. Linguæ: bene dicẽdi. Cordis:bene ſentiẽdi. Inutile:qa eloquẽs ꝑſuadebit:qđ nociturũ erit. Sapere: rur ſus ĩtelligẽtiæ. Dicere:ornatus. Nã qum eẽnt:Vere inq̃ hoc ſtudiũ ĩutile:& ꝓpterea reꝑhẽdẽdũ. Fere:qa etiã Pythagorici fuere nõnulli. Variis:ſpecie. Diuerſis:gñe:ut hõ & bos ſpecie. Hõ & lapis etiã gñe differunt. Sic de philoſophia œconomica: & politica diſtant ſpecie. Oeconomica & metaphyſica etiã gñe. In omnẽ partẽ:qa de oĩbus philoſophiæ partibus tractauit. Diſſentiẽtes: ſẽſu. Diſiũctæ: moribus. Diſpares:ratiõibus diſputãdi. Alter:Ariſtoteles. Alter:Xenocrates.

Antiſthene: Nā Antiſthenes Athenięſis ī initio Gorgiā audiuit: deīde Socrati ſe addixit: mlta ſcri pſit. Patiētiā & duritiā: q̄ ſūt æthices philoſophiæ: patiētia ī ferendis laboribus & iniuriis: duritia cōſtātia ī bene ſentiendo. Cynici p̄mū: Quoꝝ ſectæ p̄nceps fuit Antiſthenes. Hi philoſophiā naturalē & rōnalē tollebāt: ſoliq; morali īnitebant. Placebat eiſ finē eē ſcd̄m uirtutē uiuere: ſed abiiciebāt nobilitatē ac diuitias. Voluptariæ diſputatiōes: qa de uoluptate etiā Socrates nōnulla diſputat: ut ē apud Xenophōtē uidere ī apologia. Deinde ſtoici: ii originē a Zenone cictięſi traxerūt.

Deīde ab Antiſthene q patiētiā & duritiā ī ſocratico ſermone maxīe adamarat: cynici primū: deīde ſtoici: tū ab Ariſtippo: quē illæ maxīe magis uoluptariæ diſputationes delectarāt: cyrenaica phīa manauit: quā ille: & ei⁹ poſteri ſimpliciter defēderūt: ii q nūc uoluptate oīa metiunt: dūq; uerecūdius id agūt: nec dignitati ſatiſfaciūt: quā nō aſpnant: nec uoluptatē tuent: quā āplexari uolūt. Fuerūt etiā alia gn̄a phōꝝ: qui ſe oēs fere ſocraticos eē dicebāt: eretricoꝝ: erilleoꝝ: megaricoꝝ: pyrrhoneoꝝ: ſed ea hoꝝ ui & diſputatiōibus ſūt iā diu fracta & extincta. Ex illis aūt q remanēt ea phīa: q̄ ſuſcæpit patrocinium uoluptatis: & ſicui uera uidet: pcul abeſt tn̄ ab eo uiro: quē q̄rimus: & quē auctorē publici cōſilii: & regēdæ ciuitatis ducē: & ſnīæ atq; eloquētiæ p̄ncipē ī ſenatu: in populo: ī cauſis publicis eē uolumus: nec ulla tn̄ ei phīæ fiet īiuria a nobis. nō enī repellet īde quo aggredi cupiet ſed ī hortulis qeſcet ſuis: ubi ult: ibi ēt recubās molliter & d'licate: nos auocat a roſtris: a iudiciis: a curia: fortaſſe ſapienter: ac præſertī etiā a republica. Verū ego nō q̄ro nūc: q̄ ſit phīa uеriſſima: ſed q̄ oratori cōiūcta maxīe: q̄re iſtos ſine ulla cōtumelia dimittamus. Sūt. n. & boni uiri: & qm̄ ſibi ita uident beati. tātūq; eos admōeamus: ut illud ēt ſi ē ueriſſimū: tacitū tn̄: tanq̄ myſteriū teneāt quod negāt: uerſari in republica eſſe ſapiētis. Nā ſi hoc nobis: atq; optimo cuiq; perſuaſerint: nō poterunt ipſi

Tū ab Ariſtippo: Ariſtipp⁹ cyrenæus fuit: & Socratiſ diſcipulus. Is p̄mus Socraticorū phīam deduxit ī quæſtū. Cōtra hūc ſcp̄ſit Plato ī uoluptatē cuius ille erat aſſertor. Voluptate oīa: diffiniunt oīa ad uoluptatē referētes: q̄ſi finē. Verecūdi⁹: ut dignitatē philoſophicā tueret. q̄ uoluptati pmiſceret. Fuerūt ēt alia: Supius dixit diuerſa phōꝝ gn̄a ab uno manaſſe Socrate phōꝝ p̄ncipe. Et ıō q̄uis diuerſas hæreſes ſeq̄rent: tn̄ ſe Socraticoſ appellari uolebāt. Et de epicureis qdē dixit: nūc de erethricis. Horum Menedemus p̄nceps fuit. hic iterrogatiūcul' huiuſmodi cōpellare ſolebat: alterū ē q̄ alteꝝ alterū aūt ē pdeſſe q̄ bonū: nō igit pdeſſe bonū ē. Tollebat & ploqa negātia: affirmātia aūt ponebat: Vt nō ē turpe: ergo honeſtū. nō uitium: ergo uirtus. Ex his maxime pbās q̄ ſimplicia ſunt quæ ſimplicia nō ſūt auferebat: ut iniuſtus ipiuſ. ex quo apparet uoluiſſe media nō eē. nō ponebat ea: q̄ media dicūtur. Fuit aūt Erethrięſis Phædonis cuiuſdā nobilis filius: concedēs ad Platonē militiā deſeruit. Megaricoꝝ: Eoꝝ Euclides p̄mus nominat q bonū unū mltis nominibus celebre diffiniuit. Aliqn̄ enī hoc dici prudētiā: aliqn̄ uirtutē deū: aliaſq; mētē appellari: & cætera huiuſmodi: q̄ bono aduerſa uiderent: ſuſtulit ea nec eē qdē dicēs. Negabat qcq̄: aut turpe: aut honeſtū: iniuſtū uel iniuſtū. Cæterū lege: aut cōſuetudine cūcta hoīes facere. Neq; enim qcq̄ iſtud potius q̄ illud. Pyrrhoneoꝝ erilleoꝝ: Hi qa ab Ariſtotele: & Theophraſto audiuerāt rerū ſciam magnope laudari: ideo ī ea ſūmū bonū cōſtituerūt. Vi: uirtute philoſophiæ. Fracta: ui argumētoꝝ. Extincta dignitate diſputationū. Qui remanēt: q nō ſūt diſputationibus exploſi: ſed hoc noīe digni putātur. Et ſicui uera uideat: qa uoluptatē ſūma moderatione laudabāt Epicuri. Ab eo. v. ſ. oratore. Snīæ: ītelligētiæ. Eloquētiæ. ſ. orōnis q̄ duo cōiūcta eē ult. Philoſophiæ: quā Epicurei ſequunt Inde: a uoluptatib⁹ ſuis. Aggredi: niti. Hortulis: amœnis locis. Molliter: ſub umbra: ut molleſq; ſub arbore ſōni. Delicate: exqſito apparatu. Illa: philoſophia. Fortaſſe ſapiēter: hac rōne qa nec parēs: nec patria cogēda ſit. Sed quæ: ī quo gn̄e philoſophiæ oratori ſit uerſādum. Iſtos: Epicures. Sine ulla cōtumelia: ſine ulla eoꝝ iniuria. Boni uiri: uirtutis laudatores iidē & amatores. Beati: uoluptate: ut ſibi uident. Si ē ueriſſimū: ſi uerū eēt: tamē occultū eē deberet. Myſterium: Græcus ſermo ſignificat archana quædā ſacra: q̄ niſi ſacerdoti ſcire neſas ē. huic philoſophoꝝ ſtudia eiuſmodi cōparat. Optimo cuiq;: ut quiſq; optimus erit a republica abſtinebit: ſiquidem rempublicā gerere ſtultū erit. Non poterunt ipſi: a conſequentibus ſententiam eoꝝ improbat.

Stoicos aūt: hoꝝ nihilominus q̄ epicureoꝝ dogma oſtēdit ab oratore alienū. Iraſci neſciūt: Laudat opinionē eoꝝ q cēſēt ægritudinē i ſapiētē cadere nō poſſe. Eloquētiā: uirtutē: ſi uirtus ē eloqn tia: ergo ꝓ ſtoicoꝝ dictis ſolū bonū erit uirtus ac ſapiētia: hæc illius pars ē. Seruos .i. uitioſos contra tēperantiā: qa ſi nō ſapiētes: ergo ſtulti: ſi ſtulti: qa incōtinētes: ſi icōtinētes flagitioſi: ſi flagitioſi uitioꝝ ſerui. Latrones .i. iniuſtos: qa iuſticia carēt: & ꝓpterea nihil iure: ſed oia ui faciētes latrones ſūt. Hoſtes: unū pēdet ex altero. Inſanos: uitiū cōtra fortitudinē ē audacia: ex audacia temeritas: ex temeritate iſania naſcit᷑.

Valde aūt ē: Cōcludit ſi ꝓ ſnia ſtoicoꝝ: q ſapiēs nō eſt idē ſeruus: latro: hoſtis: inſanus. Hūc uero ſapiētē: & ipi nuſq̄ fatent᷑: nul i ergo reſp. committi debet. Accedit: Alia rōne ꝓbat nō eſſe eiuſmodi philoſophos oratori accōmodatos: táetſi de Catone id Cicero i paradoxis nitit᷑ ꝙ ieiuno quodá & exili orationis gn̄e ſtoicus utit᷑: ea ſentiēs q̄ ſūt a uulgi opione remota. Et ut i ſuperioribuſ dictū ē: qbuſdá iterrogatiūculis: q̄ſi pūctis efficit qđ ꝓpoſuit. Subtile: diſputádo. Acutū: iueniēdo: itelligēdo. Exile: ſine orōis flore. Obſcurū: qa nō dilatat argumētū. Inane: rebus. Ieiunū: uerbis. Inuſitatum oratori. Abhorrēs: a uľgo

Quo ad uulgus uti nullo modo poſſint: qa uľgo nūq̄ pſuadebit diuitias & honores: nobilitateſ: & cætera huiuſmodi bona nō eſſe. Bona .i. ai cōmoda. Ignominiæ: qa negát ſapientē ignominia affici poſſe: qa ſicut honores bonū: ita ignominiá malū eē negant ſtoici. Præmii: qá paruá uolūt uirtutē ut magná eē. Eodē modo đ uitiis diſſerūt: paruam culpá eē: ut magná: ergo nľlá ꝑmii: aut pœnæ rōnē hr̄e pn̄t. Expedire: ꝓbare & abſoluere. Nā Chryſippus: Qui Solēſis: uel ut alii uoluerūt Tarēſis fuit Apollonii filius: Cleātiſq; diſcipulus. Hūc dixit Cicero lib. de natu. deoꝝ natū ad mūdū cōtēpládū atq; mirādū. In dialectica uero præcipuus fuit: ut dicerēt: ſi apud deos i uſu eēt dialectica: nō futurá aliá q̄ Chryſippæá. Et Xenocrates: Is Chalcedonius fuit: a ꝑmis fere ánis Platonis auditor: tardus igenio: ut qū illū Plato Ariſtoteli cōpararet: alterū freno: alterū calcaribus idigere diceret. In academia uixit ut plurimū Succeſſit i Academia. Speuſippo: ſcholáq; tenuit uigitiqnq; annis. Polemo: Ná qū ſemel ebrius (Fuit eni i adoleſcētia ipudicus Polemo) & coronatus i ſcholá Xenocratis irrūpet: ille ꝑtermiſſa orone quá icœpat đ pudicitia dicere cœpit. Quo effectū ē: ut ipudicus adoleſcēs paulatī ſe colligeret: atq; Xenocrati i ſchola regēda ſuccederet. Crātor: Qui & ipſe Xenocratē audiuit cū Polemone: audiuit etiá Platonē. Fuit aūt Solēſis: ut Laertius tradidit. Reliq ſūt pipatetici Nūc pipateticos oratoribus oñdit accōmodoſ: itidē & academicos. Copia fortaſſe: i hoc fortaſſe diſtat ab Ariſtotele: qa plus ualuit copia dicēdi q̄ ille. Ai ſēſuſq;: ꝓ ſēſus ai. endiadis. Sēſibus: corporis: uel auditu: uel tactu: uel uiſu. Auditu: ad ſonū. Tactu: ad duritiē. Viſu: ad colores: & formas. Aio: ná cogitatiōe fallimur & itellectu. Sēſus: uires corpis. Iudiciū: itelligētiæ & cogitationes.

eē id qđ maxime cupiūt ocioſi. Stoicos aūt quos mīme iprobo: dimitto tn̄: nec eos iratos uereor: qm̄ oīno iraſci neſciūt: atq; hāc ab iis habeo gratiā: ꝙ ſoli ex oībus eloquētiā: uirtutē & ſapiam eē dixerūt: ſed utrūq; ē in his: ꝙ ab hoc quē inſtruimus oratore ualde abhorreat: uel ꝙ oēs q ſapiētes non ſint: ſeruos: latrones: hoſtes: inſanos eē dicūt: neq; tn̄ quenq̄ eē ſapiētē. Valde aūt eſt abſurdū: ei cōcionē: aut ſenatū: aut ullū cetū hominū cōmittere: cui nemo illoꝝ q adſint: ſanus: nemo ciuis: nemo liber eē uideat᷑. Accedit ꝙ orōnis etiā genus hn̄t fortaſſe ſubtile: & certe acutū: ſed ut i oratore exile: iuſitatū: abhorrēs ab auribus uulgi: obſcurū: iane: ieiunū: at tamē eiuſmodi: quo uti ad uulgus nullo modo poſſint Alia .n. & bona & mala uident᷑ ſtoicis: & cæteris ciuibus uel potius gētibus: alia uis honoris: ignominiæ: præmii ſupplicii: uere uideant: an ſecus: nihil ad hoc tēpus: ſed ea ſi ſequamur: nullā unq̄ rē dicēdo expedire poſſimus Reliqui ſūt pipatetici & academici: q̄q̄ academicoꝝ nomē ē unū: ſnīæ duæ. Nā Chryſippus ſororis Platonis filius: & Xenocrates q Platonē audierat: & q Xenocratē: Polemo & Crātor: nihil ab Ariſtotele: qui una audierat Platonē: magnope diſſēſit: copia fortaſſe & uarietate dicēdi: pares nō fuerūt. Arceſilas ꝑmū q Polemonē audierat: ex uariis Platonis libris: ſermōibuſq; ſocraticis: hoc maxime arripuit: nihil eē certi: qđ aut ſēſibus: aut aīo ꝑcipi poſſit: quē ferūt eximio quodā uſū lepore dicendi: aſpernatū eē oē animi ſēſuſq; iudiciū: ꝑmūq; iſtituiſſe:

Quanq̃:dixi ꝑmũ:q̃uis hoc Socrates ꝑus fecerit. Sed cõtra:ut ſiqs honeſtũ ꝓponeret:ille cõtra diſputabat. Recẽtior Academia:q̃ iunior ẽ q̃ Arceſylæ:q ꝑmus cœpit a pipateticis diſſẽtire. Celeritate:prõptitudine. Copia:ubertate. Carneades:q hãc Academiã ab Arceſyla ĩſtitutã magno pere auxit. Certiſſimos:utpote neceſſitudine deuinctos. Affectũ ſenectute:ꝓ cõfectũ ſenectute.
Hæc aũt:Per oẽs philoſophoſ diſcurrẽs:ſẽſim ad pipateticos:& academicos acceſſit:nõ abſonos oratoribus. Id qđ Craſſus ab initio intẽdebat:nũc p ſimilitudinẽ a ſapiẽtiſſimis philoſophis uarias ſectas fluxiſſe dicit: ſicut ab Apœnino fluuios.

q̃q̃ id fuit Socraticũ maxime:nõ qd ipſe ſẽtiret oñdere ſed cõtra id qđ qſq; ſe ſẽtire dixiſſet:diſputare. Hĩc hæc recẽtior academia emanauit:ĩ q̃ extitit diuina q̃dã celeritate ingenii:dicendiq; copia Carneades: cuius ego & ſi multos auditores cognoui Athenis:tñ auctores certiſſimos laudare poſſim:& ſoceꝝ meũ Scæuolã:q eũ romæ audiuit adoleſcẽs:& Qu. Metellũ. L. F. familiarẽ meũ: clariſſimũ uiꝝ:q illũ a ſe adoleſcẽte athenis iã affectum ſenectute:multos dies auditũ eẽ dicebat. Hæc aũt ut ex apœnino fluminũ:ſic ex cõi ſapientiũ iugo ſũt doctrinaꝝ facta diuortia:ut philoſophi tanq̃ ĩ ſupeꝝ mare ionũ deflueret græcũ qđdã & portuoſũ:oratores aũt ĩ ĩfeꝝ hoc tuſcũ:& barbaꝝ ſcopuloſũ atq; ĩfeſtũ laberent̃ ĩ quo etiã ipſe Vlyxes erraſſet. Quare ſi hac eloq̃ntia atq; hoc oratore cõtẽti ſumus:q ſciat:aut negare oportere ꝙ arguare: aut ſi id nõ poſſis: tñ oñdere:ꝙ is fecerit: q ĩſimulet̃ aut recte fcm̃:aut alterius culpa:aut iniuria: aut ex lege:aut nõ cõtra legẽ:aut ĩprudẽtia: aut neceſſario:aut nõ eo noĩe uſurpãdũ:quo arguat̃:aut ñ ita agi: ut debuerit:ac licuerit. Et ſi ſatis eẽ putatis ea: q̃ iſti ſcriptores artis docẽt:diſcere:q̃ multo ornatius:q̃ ab illis dicũtur:& uberius explicauit Antonius: ſed ſi iſtis cõtẽti eſtis:atq; iis etiã q̃ dici uoluiſtis a me ex ĩgẽti quodã oratore:ĩmẽſoq; cãpo ĩ exiguũ ſane gyrũ cõpellitis. Sin uerẽ illũ Periclẽ: aut hũc etiã q familiarior nobis ꝓpter

Ex Apœnino enim cõplura oriũtur flumĩa:quoꝝ alia ĩ adriaticũ:alia ĩ tyrrhenũ pelag⁹ cadunt. Eſt aũt cõparatio ſatis affectata:& huic loco cõgruẽs. Iugo:primordio. Diuortia:diuerticula. Superũ mare:adriaticũ:qđ eſt ioniũ. Portuoſũ:portubuſ abũdãs:ꝓpter frequẽtes ĩſulas. Oratores aũt ĩ ĩfeꝝ:qa philoſophi ſimplicibuſ oratoribus ſũt digniores: ideo ĩ ſcopuloſũ aſperũq; mare deriuaſſe dicit. Infeſtũ:ĩm pacatũ:tẽpeſtuoſũ. In quo barbaro.ſ. hoc ea rõne dicit ut oſtẽdat oratores nõ eẽ a ſapiẽtia remotos. Nam Vlyxes græcorum: q fuerũt ad Troiã ſapiẽtiſſimus fuit.
Quare:Hic oẽs cõſtitutiones:conſtitutionũq; partes breuiter pcurrit:& eoꝝ ſciẽtiã oſtẽdit minimã quandã & impfectã eẽ:niſi cũ pipateticoꝝ diſciplina iũgat̃.
Qui ſciat:Cõiecturalẽ inuit cõſtitutionẽ:ubi de facto q̃rit̃:& cõiecturis uerũ q̃rit̃. Factũ ſit:an non? Aut ſi id nõ poſſis:ꝓpter iuridicialẽ abſolutã:qũ factũ cõcedit̃: ſed an iure factũ ſit:quærit̃.

Aut alterius culpa:Propter iuridicialẽ aſſũptiuã:& p eã partẽ:q̃ dicit̃ cõſtitutio trãſlatiua:qũ trãſfert̃ culpa a nobis ĩ alterius culpã: ſeu res ipſa trãſfert̃ ĩ aliã. Culpa:ꝓpter remotionẽ criminis qũ a nobis nõ crimẽ:ſed culpã remouemus:ut q iuſſu cõſulũ Sulpitiũ ĩterfecit. In rẽ etiã cõfert̃:ut ſiqđ plæbeſcito uocet̃:id teſtamẽto facere iubeat̃. Iniuria:ꝓpter trãſlationẽ:ut alioꝝ peccatis coactus fecit: Vt de illa cauſa uulgatiſſima apud græcos Oreſtis:q occidit parẽtẽ ſuã. Occidiſti matrẽ tuã? occidi:ſed iure. Illa enim patrẽ meũ occiderat. Ecce quõ iure occiderat. Ex lege:legitimam plane oſtẽdit cõſtitutionẽ:quæ diuidit̃ ĩ ſcriptũ:& ſniam:contrarias leges:ambiguũ:diffinitionẽ. Ex lege:q̃ iubet aliqd fieri: Vt feciſti? Feci:ſed iure: nam lex iubet. Aut nõ cõtra legẽ: Vt quæ permittit lex:ut feciſti? feci:nam lex pmittit Sed ĩter iubere:& pmittere hoc ĩtereſt. Nam qđ lex iubet faciendũ eſt:qđ autẽ lex pmittit:in poteſtate noſtra eſt:faciendũ ſit:nec ne. Aut imprudẽtia aut neceſſario:partes ſũt confeſſionis:quæ diuidit̃ in purgationẽ:& deprecationẽ. Purgatio eſt:qum nos peccaſſe fatemur:ſed id p imprudentiã:uel p caſum:uel fortunã:uel neceſſitatem purgamus. Duas tñ tetigit: nam cũ neceſſitate fortuna eſt adiuncta. Nomine.i. diffinitiõe nominis:ut qd ſit ſacrilegiũ? Aut nõ ita agi:Cõmutatiuus ſtatus. quã cõſtitutionem alio nomine appellat.ſ. tranſlatiuã: qum reus dicit accuſatorẽ eẽ mutandũ:aut iudices:aut locũ:aut tẽpus differendũ. Sed ſi iſtis: qa lõge ꝓceſſit oratio:ideo repetit iſtis q̃ diſputauit Antonius. In exiguũ gyꝝ.i. ĩ anguſto ſpatio circũſcribitis de re tanta locuturũ. Propter multitudinẽ ſcriptoꝝ:Multa enim ſcripta reliquit De

moſthenes:& adhuc inueniũtur Philippica:& olympici ſermones eius. Eximiā:excellētē. Speciem.i.formā:& pulchritudinē oratoris. Carneadea:academica:qa carneades recētioris academiæ ꝑnceps fuit. Ariſtotelica:pipatetica.Nā Ariſtoteles pipateticus fuit īſignis. Veteres:ante Socratē. Ad mores hominũ:ꝓpter æthicā:q̄ de moribus hominũ diſputat:ex qua tres illæ partes.ſ. politica:monaſtica:& œconomica deducũtur. A Socrate:q ꝑmus philoſophiā ab eloquētia ſeparauit. Deſpexerũt:eloquētiā:quaſi rē minimā:atq; pexiguā cōtēpſerunt.Nam ſicut illi eloquentiā: ita hi ſapiam deſpexerũt.

Ex alterius parte: Philoſophi ex pte oratoris: & oratores ex parte philoſophi. Mutuarent̄ ergo q̄ſi aliena tractarēt. Exquo:qobrē ſēſus aũt ē: Nō mutuarētur alii ab aliiſ:ſed ipſi īter ſe pariter haurirēt:tanq̄ ex cōi:ſi cōiũcti perſtitiſſēt. Sed ut pontifices.Docuit pipateticos:& academicos oratoribus cōuenire.Et qd̄ dixerat repetito cōi.ſ.noie: cũ philoſophis appellatos:& eos fuiſſe a Socrate ſeparatos oſtēdit:nũc ſimilitudine q̄dā explicat quō ſeiũcti fuerint. Pōtifices: Qui ꝑerāt ſacrificiis:q̄ qa pene erāt innumerabilia:epulum Iouis nō uidebat̄ celebrari poſſe: quo factũ ē:ut huic cerimoniæ treſuiri ꝑponerentur: quos epulones uocabāt. Etiā:cũ cæteris.hoc etiā Numa inſtitui uoluit:qd̄ gratũ populo ītelligebat. A cōi philoſophiæ noie: qd̄ oratoribus cōe fuit cũ philoſophis. Mirificā:ut alterũ ab altero ſine uitio ſepari non poſſit. Quæ qũ ita: Excuſat ꝙ ea ī aliis oratoribus in eſſe diſputet oportere: q̄ in ſeipſo nō ſint. Dep̄cabor: depellā: purgabo. Sũmo ſtudio:qa pater nihil ꝑtermiſit:qd̄ ad eruditionē meam ptineret. Sētio:qui me exiguo iudicē igenio. Nobiliſſimũ hominē:Cn.Carbonē:cui a ſe accuſato: ſeruum cũ ſcrinio uinctũ remiſit. De cuius memoria: q multa ex Metrodori ſētētia dixit:qd̄ d̄ arte rhetorica ſētiret. Inde:ex Aſia. Myſteria:myſtica ſacra Cereris & Proſerpinæ: quorũ rōnē ꝓpalare nefas erat.unā occecatus ē poeta:qui auſus ē ea patefacere. Gñe.ſ.de cōſtitutionibus: quæ tres ſũt.ſ.cōiecturalis:legitima: & iuridicialis.Nā ſub

ſcriptoꝝ multitudinē ē:Demoſthenē ſeq uultis: & ſi illā præclarā & eximiā ſpeciē oratoris pfecti & pulchritudinē adamaſtis: aut uobis hæc carneadea:aut illa ariſtotelia uis cōprehēdēda ē.Nāq;(ut añ dixi)ueteres illi uſq; ad Iſocratē:oēm oīum reꝝ q̄ ad mores hoīum:q̄ ad uitā:q̄ ad uirtutē:q̄ ad rēp.ptinebāt:cognitionē & ſciētiā cũ dicēdi rōe iũgebāt.Poſtea diſſociati(ut expoſui) a Socrate:diſerti a doctis: & deinceps a Socraticis itē oībus philoſophi eloq̄ntiā deſpexerũt:oratores ſapiām:neq; q̄cq̄ ex alterius parte tetigerunt:niſi ꝙ illi ab his:aut ab illis hi mutuarent̄:exquo ꝓmiſcue haurirēt:ſi manere ī pſtina cōione uoluiſſēt.Sed ut pōtifices ueteres ꝓpter ſacrificioꝝ multitudinē:treſuiros epulones eē uoluerũt qũ eēnt ipſi a Numa:ut etiā illud ludoꝝ epulare ſacrificiũ:facerent īſtituti:ſic Socratici a ſe cauſaꝝ actores a cōi philoſophiæ noīe ſeparauerũt:qũ ueteres dicēdi & ītelligēdi mirificā ſocietatē eē uoluiſſēt.Quæ qũ ita ſint paululũ eqdē de me deprecabor:& petā a uobis:ut ea q̄ dicā:nō de meipſo:ſed d̄ oratore dicere putetis.Ego.n.ſũ is q cũ ſũmo ſtudio patris ī pueritia doctus eſſē: & ī forũ īgenii tātũ q̄tũ ipſe ſētio:nō tātũ q̄tũ ipſe forſitā uobis uidear:detuliſſē:nō poſſũ dicere me hæc:q̄ nunc cōplector:pinde ut dicā:diſcēda eē:didiciſſe: qppe q oīum maturrime ad publicas cauſas acceſſerim: annoſq; natus unũ & uiginti:nobiliſſimũ hoīem & eloquētiſſimũ ī iudiciũ uocarim:cui diſciplīa fuerit foꝝ:magiſter uſus:& leges:& īſtituta po.ro.moſq; maioꝝ:paulũ ſitiēs iſtarũ artiũ:de qbus loquor:guſtaui q̄ſtor ī aſia qũ eſſem:æqualē fere meũ ex academia rhetorē nactus Metrodoꝝ illũ:de cuius memoria cōmemorauit Antonius & īde decedēs Athenis:ubi ego diutius eſſē moratus: niſi Atheniēſibus ꝙ myſteria nō referrēt:ad q̄ biduo ſeruis uenerā ſuccēſuiſſē.Quare hoc qd̄ cōplector tātā ſcientiā:uimq; doctrinæ:nō modo nō ꝓ me:ſed cōtra me ē potius. Nō enī qd ego:ſed qd orator poſſit diſputo: atq; hos oēs q artes rhetoricas exponũt pridiculos:ſcribũt enim dē litiũ gñe:& de ꝑncipiis:& de narratioībus.

eiuſmodi cõſtitutionibus unaquæq; ſpẽs cauſarꝫ cõtinet. Illa uis: Vere irridẽdi ſũt q artẽ dicẽdi uelut ꝑexiguã tradũt:qũ uis ipſius magna q̃dã ſit & ampla:quã oẽm Craſſus hoc loco mire cõplectit.
Mores hoĩum:qđ ẽ docẽdi. Quæ aĩos:q̃ ſũt mouẽdi & cõciliãdi. Rerꝫ oĩum:expetẽdarꝫ: ſiue honeſtæ:ſiue utiles. Virtutũ:honeſtatis genus uirtus. Officiorꝫ:qa qcqd cũ uirtute gerit: officio uacare non põt. Oĩſq; naturæ:cõplexionẽ inuit hoĩum diuerſis affectibus alias aliis ꝓcliuiores. Vim:honeſtatis:& utilitatis. Originẽ:ad rerꝫ expetẽdarꝫ rõnẽ refert:q̃ naſcit uľ ꝓpter ſe:uľ ꝓpter aliud. Vim:ad id qđ dixit uirtutẽ:q̃ uis maior ẽ q̃ utilitatis. Mutatiões: ad id qđ dixit officiorꝫ. Mutãtur enĩ tꝑibus officia:ut Cic. docet mutant perſonis:fitq; aliud alio maius. Mutatiões: qa minuſ officiũ:maiore mutatur:ſiue mãſuetudo & liberalitas:ſiue triſticia: atq; ſeueritas. Rẽp. regat: cuius ẽ ꝓpotẽs orator. Oĩa:breuiter:ac ſũmatim oĩa ꝓſeqt q̃ ſupra particulatim ĩcœperat. Oratoris aũt munus eẽ dicit:de oĩbus rebus poſſe dicere apposite ad ꝑſuaſionẽ. In quo gñe.i.oratorio munere. Mediocri: Nã occupatus hõ nõ põt excellere doctrina. Neq; tñ: Intẽdit argumẽtũ ex hoc poſſe cõprehẽdi quãta ſit uis eloquẽtiæ:q̃ oratores phĩæ ꝓpemodũ exꝑtes: tñ nemini diſputãdo cõcedat. Vľ tutari:uoluptatẽ. Vbi aĩaduertẽdũ:de his eũ loq philoſophis:q cũ oratorib⁹ locũ aliquẽ habere pñt. Velleius: Epicurus. Quid ẽ: Nũc de ſtoicis loqtur. Balbi: Stoici. Nõ ẽ enim:necui forte mirũ uideat oratorẽ poſſe đ his dicere q̃ neſciat. Dicit aũt philoſophiã nõ eẽ eiuſdem naturæ cũ cæteris artibus. Quæ ſunt ĩ philoſophia.i.bñ uiuẽdi præcæpta Acutis:ꝑſpicacib⁹. Acribus:prouidis:diligẽtibus. Exercitata:elaborata. Eliciẽdũ:excutiẽdũ. Veriſiľe: Nã rõne ducti magis q̃ doctrina ĩtelligimus:qd ad bñ uiuẽdũ ꝑtineat. Hic noſter uulgaris orator: cõparatione philoſophi. Verberabit:euincet. Sin aliqs:qlẽ ſe Cicero latẽter inuit. In utrãq; ſnĩam.ſ. honeſtatis:& utilitatis:ꝑ dogmate ꝑipateticorꝫ:& academicorꝫ. Nã ſtoicorꝫ honeſtatis ẽ tñ. Verus: nõ fucatus. Perfectus:cui nihil deſit. Solus:ſine cõparatione. Nã neq; ſine forẽſibus: Dixerat oratorẽ etiã ſi phĩam uix attigiſſet:tñ dicẽdo nõ ceſſurũ philoſopho:q̃ ſiqs utrũq; teneret eloquẽtiã ſ.& ſapĩam:ꝑfectũ fore. Quo fit:ut ſine altera:altera eẽ nõ poſſit:ut ꝑfectũ aliqd euadat. Neruis forẽſib⁹:qa maiorẽ uim deſiderãt. Grauis:cũ auctoritate ſapiẽs. Quare Coracẽ: Corax Sicu-

illa uis aũt eloquẽtiæ tãta ẽ:ut oĩum rerꝫ:uirtutũ:officiorꝫ:oĩſq; naturæ:q̃ mores hoĩum:q̃ aĩos:q̃ uitã cõtinet originẽ:uim:mutationeſq; teneat:eadẽ mores:leges:iura deſcribat:rẽpu.regat:oĩaq; ad quãcũq; rẽ ꝑtineãt: ornate copioſeq; dicat. In quo gñe:nos qdẽ uerſamur tantũ q̃tũ poſſumus:quãtũ ĩgenio:q̃tũ mediocri doctrĩa: quãtũ mediocri uſu ualemus:neq; tñ iſtis: q ĩ una philoſophia q̃ſi tabernaculũ uitæ ſuæ collocarũt:multũ ſane ĩ diſputatione cõcedimus. Quid enĩ meus familiaris Gallus Vellei⁹ afferre põt: q̃obrẽ uoluptas ſit ſũmũ bonũ:qđ ego nõ copioſius poſſĩ uel tutari:ſi uelĩ:uel refellere:ex illis locis:quos expoſuit Antonius:hac dicẽdi exercitatiõe ĩ q̃ Velleius ẽ rudis:unuſqſq; noſtrꝫ uerſatus Quid ẽ:qđ aut Sex. Põpeius:aut duo Balbi:aut meus amicus q cũ Panetio uixit. M. Vigellius:de uirtute hominũ ſtoici poſſint dicere:q̃ ĩ diſputatiõe ego his debeã aut ueſtrũ qſq̃ cõcedere: Nõ ẽ enĩ phĩa ſimilis artiũ reliqrũ. Nã qd faciet ĩ geometria:q nõ didicerit: qd ĩ muſicis: aut taceat oportebit:aut ne ſan⁹ qdẽ iudicet. Hæc uero q̃ ſũt ĩ phĩa:ĩgeniis eruunt:ad id qđ ĩ quoq; uerisimile ẽ eliciẽdũ:acutis atq; acribus:ea q̃ exercitata orõe poliunt. Hic nĩ uulgaris orator ſi minus erit doctus:at tamẽ ĩ dicẽdo exercitatus:hac ipſa exercitatiõe cõi:iſtos qdẽ noſtros uerberabit:neq; ſe ab his cõtẽni deſpiciq; ſinet. Sin aliqs extiterit aliqñ:q ariſtotelio more đ oĩbus rebus ĩ utrãq; partẽ ſnĩam poſſit dicere: & ĩ oĩ cauſa duas cõtrarias oratiões:præcæptis illius cognitis explicare: aut hoc Arceſyle modo & Carneadi cõtra oẽ qđ ꝓpoſitũ ſit:diſſerat:quiq; ad eã rõnẽ exercitationẽq; adiũgat hũc rhetoricũ uſũ:morẽq; exercitationẽq; dicẽdi: is ſit uerus:is ꝑfectus:is ſolus orator. Nã neq; ſine forẽſibus neruis ſatis uehemẽs:& grauis:nec ſine uarietate doctrinæ ſatis politus:& ſapiens eẽ orator põt. Quare Coracẽ

iſtũ ueſtrũ patiamur nos qdẽ pullos ſuos excludere ĩ ni
do: q euolẽt clamatores odioſi ac moleſti: Pamphilũq;
neſcio quẽ ſinamus ĩ ĩſulis tãtã rẽ: tanq̃ pueriles deliti/
as aliquas depĩgere: noſq; ipſi hac tã exigua diſputatio
ne heſterni & hodierni diei: totũ oratoris munus expli/
cemus: dũmodo illa res tãta ſit: ut oĩbus philoſophoꝝ
libris: qđ nemo oratoꝝ iſtoꝝ unq̃ attigit: cõprehẽſa eẽ
uideat̃. Tũ Catullus: Haud q̃q̃ hercule inqt Craſſe mi
rãdũ ẽ: ĩ te tãtã dicẽdi: uel uim: uel ſuauitatẽ: uel copiã:
quẽ qdẽ antea natura rebar ita dicere: ut mihi non ſolũ
orator ſũmus: ſed ẽt ſapiẽtiſſimus hõ uiderere: nũc ĩtel
ligo illa te ſp etiã potiora duxiſſe: q̃ ad ſapiam ſpectarẽt
atq; ex his hãc dicẽdi copiã fluxiſſe. Sed tñ qũ oĩs gra/
dus ætatis recordor tuæ: qũq; uitã tuã ac ſtudia cõſide/
ro: neq; quo tẽpore iſta didiceris uideo: nec magnope te
iſtis ſtudiis: hoĩbus: libris ĩtelligo deditũ: neq; tñ poſſũ
ſtatuere: utrũ magis mirer te illa: q̃ mihi ꝑſuades: maxi
ma eẽ adiumẽta: potuiſſe ĩ tuis tãtis occupationibus ꝑ
diſcere: an ſi nõ potueris: poſſe iſto mõ dicere. Hic Craſ
ſus: Hoc tibi inqt Catulle ꝓmũ ꝑſuadeas uelim: me nõ
multo ſecus facere: qũ de oratore diſputẽ: ac facerẽ: ſi eſ
ſet mihi de hiſtrione dicẽdũ: negarẽ enĩ poſſe eũ ſatiſfa
cere ĩ geſtu: niſi palæſtrã: niſi ſaltare didiciſſet. neq; ea
qũ dicerẽ me eẽ hiſtrionẽ neceſſe eẽt: ſed fortaſſe nõ ſtul
tũ alieni artificii exiſtimatorẽ. ſimiliter nunc de oratore
ur̃o ĩpulſu loquor: ſũmo ſcilicet. Semp. n. quacũq; de
arte: aut facultate q̃rit̃: de abſoluta: & ꝑfecta q̃ri ſolet.
Quare ſi iã me uultis eſſe oratorem: ſi etiã ſat bonũ: ſi

lus rhetor uetuſtiſſimus: de quo ſupra. Pullos: diſcipulos: facete hinc nidũ etiã ſcholã dixit. Ex/
cludere: Ab hac ĩſtitutione nr̃a: hoc modo: Sicut ĩ hercıſcẽda familia iuriſcõſultos facere docuimus
i. diuidẽda ſubſtantia: ut ſupra diximus: aut re uera familiã. Nã ſtẽmatibus qbuſdã. i. coronis cõpre
hẽſa totius cognationis noĩa diſtinguũt: quõ deſcẽdãt ab aliis alii: ita oratoris officiũ ĩ uno ſtẽmate
uerbi cauſa claudebat: ab hoc tria ſtẽmata deducebãt: qbus tria gñа cauſaꝝ ĩcluderet: & ſic de parti
bus rhetoricæ facultatis: & ipſius ĩſtrumẽto ꝓſequebant̃. Euolẽt: ꝑſtat ĩ trãſlatione. E ſchola ĩ foꝝ
exeãt cauſidici. Pãphilũq;
q rhetoricæ facultatis ima/
ginẽ: tanq̃ picturæ ſeriẽ ex/
plicabat: unde etiã ĩſulis di/
xit depingere. Nã ĩſula ꝓpe
ẽ faſcia quædã ĩ diadematis
modũ: unde ex utraq; par/
te uittæ depẽdẽt ex albo: &
croco: q̃ plærũq; latæ ſũt &
tortiles. Noſq;: Illi rheto/
res q̃ſi qbuſdã cõtineri ſigil
lis uolũt: nos de ea bidui di
ſputatione: uix aliqd dixiſ/
ſe uidemur. Exigua: exigu
am uult eẽ diſputationẽ ꝓ
magnitudine rei. Iſtoꝝ. ſ.
ſimiliũ Pãphili & Coracis.
Cõprehẽſa eẽ uideat̃: Vl't
phõs nihil: nec libros qdẽ
ſuos ſine eloquentia edere
poſſe. Tum Catullus: Hic
cũ admiratione Catullus ꝓ
ſeqtur Craſſi eloquentiã cũ
ſapia cõiunctã. Vim: uehe
mẽtiã. Suauitatẽ: ornatũ.
Copiã: ad ubertatẽ dicẽdi
ꝑtinet. Nũc q. d. antea q/
dẽ mirabar: tãtã ĩ te uim eẽ
dicẽdi: q ſciæ tuæ ĩgnarꝰ erã
Nũc aũt ĩ hac diſputatione
tua: & oratorẽ ſũmũ: & phi
loſophũ ſapiẽtiſſimũ eẽ co/
gnoui. Natura: naturali
quodã ĩgenio. Quæ ad ſa
pientiã: ut ait Cicero de na/
tura deoꝝ. Eſt aũt q̃rtus eo
rũ gradus: iſq; altiſſimus: q
natura boni gignũtur: qbuſ
a ꝓncipio recta rõ cõſtãſq;
naſcit̃. Hanc ergo naturam
æſtimaſſe dixit Catullus: ut natura bonus: ac ꝑfectus natus eẽt. Potiora: meliora: q̃ te ſapiæ cõpo/
tem facerẽt: q̃ te eloquẽtẽ. Ex his: ꝓcæptis philoſophiæ. Fluxiſſe: manaſſe: deriuatã eẽ. Sed tñ qũ
oĩs gradus: ecce ꝓſeqtur cauſã admirationis: ſed hoc ẽ qđ mihi admirationẽ affert: qũ uitã tuã: ſtu/
diaq; cõſidero: q ab ıneũte pueritia ſemp occupatiſſimus fueris: quo pacto tãtã reꝝ ſciam adeptus
fueris. Gradus: Incipiẽs a pueritia uſq; ad adoleſcẽtiã: ab adoleſcẽtia ad iuuẽtutẽ: inde a iuuentute
ad uirilitatẽ: a uirilitate ad ſenectutẽ: nullũ tibi tẽpus uacuũ fuiſſe. Studia: gerẽdarũ rerũ: qa ſtudi/
ĩs potius adminiſtrãdæ reip. occupatus fuiſti: q̃ his ſtudiis. Hominibus: ut Metrodoro: & Carnea
de. Neq; tamẽ poſſũ: ſẽſus ẽ: Neſcio quõ potueris occupatus hõ iſta ꝑdiſcere. Ex quo ſeqtur ut il/
lud admirer: ꝙ poſſis hoc modo diſſerere. Adiumẽta: eloquẽtiæ. Statuere: diffinire: & determia
re. Iſto modo: tã elegãter diſputare. Hic Craſſus: Hoc loco Craſſus ad oĩa reſpõdet: q̃ ille admi
rari dixerat. Et ꝓmo ꝑ ſimilitudinẽ oſtẽdit: ſe ita de his diſputare: q̃ habere debet orator: qũ ea ipſe
nõ hẽat: ſicut ſi de hiſtrionia diſſereret. Niſi Palæſtra: Has meditabãtur artes: qbus agiliora: & ap
tiora redderẽt mẽbra. Sat: Sufficiẽter hoc loco auget: aliaſ minuit. Quod enim ſim ĩeptus: ſũ ıngt

3

cōſcius mei de me iudicii:ꝙ me uidelicet ieptū eē iudico:q de hac re ꝑcipiā. Difficilior:ad diſcēdū. 132

Maior:ad cōprehēdēdū. Qualis:dignitatis ē. Quāta:magnitudinis. Homibus:Carneade & Metrodoro:& cæteris. Puerilis ætaſ:qū rep.liber erā. Feriæ:uacationes:poſtq̄ adultus foꝝ adii. Cauſas ꝑuatas:familiares. Quos diſcētes:ut Solon gloriatᷣſe quotidie aliqd diſcēte ſeneſcere. Ad uſū trāſfert:i.politicā deligūt.Sēſus ē:Nō eē tādiu i phia uerſādū practico hoi q̄ theorico. Vſū exercitationē:alia ſtudia eē eorum:q tm̄ itelligere uelint:alia eoꝝ q etiā agere:qđ i ſequētibus ꝓbat

bonū deniq̧:nō repugbo.Quid.n.nūc ſim ieptus?ita me exiſtiari ſcio:qđ ſi ita ē:ſūmus tn̄ certe non ſū.neq̧ enī apud hoīes res eſt ulla difficilior:neq̧ maior:neq̧ q̄ plura adiumēta doctrīæ deſideret. Attn̄ qm̄ de oratore nobis diſputatū ē:de ſūmo oratore dicā:neceſſe eſt. Vis enī & natura rei:niſi ꝑfecta an̄ oculos ponitᷣ:q̄lis & q̄ta ſit:itelligi n̄ pōt. Mē āt catulle fateor: neq̧ hodie ī iſtis libris:& cū iſtis hoībus uiuere: nec uero id qđ tu recte cōmemīſti:ullū unq̄ hūiſſe ſepoſitū tp̄s ad diſcēdū: ac tātū tribuiſſe doctrinæ tp̄is:q̄tū mihi puerilis ætas forē ſes feriæ cōceſſerūt. Ac ſi q̄ris catulle:de doctrīa iſta qd ego ſētiā:nō tm̄ īgenioſo hoī:& ei q foꝝ: q̄ curiā:q cauſas:q rēp.ſpectet:opus eē arbitror tp̄is:q̄tū ſibi ii ſūpſerūt: quos diſcētes uita defecit. Oēs enī artes aliter ab iis tractanᷣ:q eas ad uſū trāſferūt:aliter ab iis:q ipſaꝝ artiū delectati:nihil aliud in uita ſūt acturi. Magr̄ hic Sānitiū ſūma iā ſenectute ē:& quotidie cōmētatᷣ.nihil.n. curat alidᷣ: atq̧ ea q̄ ueloci⁹ puer addidicerat:ſed ꝙ erat aptus ad illud:totūq̧ cognorat. Fuit ut ē apud Luciliū q̄uis bon⁹ipſe Sānius ī ludo:ac rudib⁹ ciuis ſatis aſp:ſed plus ope foro tribuebat amicis rei familiari. Valeri⁹quotidie cātabat:erat enī ſænicus:qd faceret aliud? At Numeri⁹ Furius nr̄ familiaris:qū ē cōmodū:cātat:ē enī pr̄ familias:ē eques romanus:puer didicit:qđ diſcēdū fuit Eadē rō ē haꝝ artiū maxīaꝝ dies & noctes: quotidie.n. uiꝝ ſūma uirtute & prudētia uidebam⁹phō qū opaȝ daret:Qu. Tuberonē. At ei⁹ auūculū:uix itelligeres id agere:cū ageret qn̄:Aphricanū. Iſta diſcūtur facile ſi & tātū ſumas:q̄tū op⁹ ſit:& hēas q docere fideliter poſſit:& ſcias ēt ipſe diſcere. Sed ſi totā uitā nihil uelis alidᷣagere:ipſa tractatio:& q̄ſtio quotidie ex ſe gignit aliqd: qđ qū deſidioſa delectatiōe ueſtiges: ita fit:ī agitatione reꝝ ſit īfinita cognitio facilis uſusrdoctrinā cōfirmet: medio-

exēplis: ut de magiſtro Sānite:hoc ē ſophiſta:q ſēp in ſtudiis lr̄aꝝ uerſatus ē. Cōmētatᷣ:Cōmētaria facit: nō ut diſceret q̄ a pueritia ſumma cū facilitate pcæpat:ſed ꝙ eo ſtudio delectabatur. Vt ē apđ.L. Luciliū. Verba Lucilii q̄ de alio quodā Sānite dixerat:eadē refert craſſus. Aſper:ieptus. Rudibus:declamatoriiſ cauſis q̄s uel pueri facile itelligant. Foro:agēdis cauſis. Amicis:tuendiſ. Rei familiari:gubernādæ:unū oſtendit di uerſis rebus idoneū. Valerius:Nūc exēplū ꝓfert eoꝝ q i uno tm̄ occupati fuerūt: & i eo oē ſuæ uitæ tēpus cōſūpſerūt. Cātat:ut uocē ſibi obſequentiorē reddat. Cōmodum: opportunū. Eques:nōnunq̄ ꝑlia tractat Diſcēdū:arte muſica quā puer didicit:q̄tū ſatis erat. Eadē rō.ſ.q̄ ē i uulgarib⁹artibus:eadē ē & i ſtudiis lr̄aꝝ & ꝑcipue philoſophia. Artiū maximaꝝ:Maximas appellat lr̄aꝝ:& ꝑcipue phiæ. Id agere.i.phiæ operā dare. Auūculū Aphricanū:q auunculus erat Tuberonis: ita remiſſe agebat:ut uix ꝑcipi poſſet. Hic igitᷣ philoſophiæ ſtudebat:nō ſolū ut itelligeret:ueꝝetiā ut ageret Tubero uero totus ad itelligēdū deditus erat. Tantū: iſtarū artiū. Et habeas qui docere.i.igenio ꝑditus:doctorē nactuſ facile diſcit philoſophiā:q̄tū opus ē. Fideliter:cōtra iprobos q ꝑfide docēt. Scias:igenio ualeaſ ut ea q̄ ipſe tibi tradiderit: facile addiſcere poſſis. Aliud:q̄ phiæ operā dare. Tractatio:exercitatio phiæ. Quæſtio:inq̄ſitio. Gignit:qa q̄to magis aliqs fuerit i ſingulis artib⁹ diligētior:tāto etiā magis dubitabit. Quotidie ex ſe:qa q̄to magis inq̄ris:tāto magis dubitas. Deſidioſa:iutili. Nā ierti nō ꝓcedit de eo: qui ſemꝑ ueritatē inqrat. Veſtiges:inqras. Agitatione:cogitatione:qa q̄to magis tractanᷣ tāto plura emergūt:q̄ ſūt cognoſcēda. Vſus:exercitatio. Infinita:qa cognitionis nullius unq̄ finis extabit:ſi ſemꝑ ſtudia ſeq uolueris. Facilis.i.nō lōga exercitatio. Nam q ualet igenio:nō multā deſiderabit

exercitationē. Sed icredibilis q̄dā igenii magnitudo: nō deſiderat idocilē uſus diſciplinā. Libet autē ſemp diſcere: ſēſus ē: Semp inatā eē diſcēdi cupiditatē: ſed ieptos parū ꝓficere: aptos uero nimiū delectari. Vt ſi uelim ego talis. i. optime tenere ludū taloꝝ. Et oſtēdit ieptos cupere: ne qcq̄: aptos uero ſtudiis delectari. Detinent: cupiditate. Tardiſſimi: ineptiſſimi: q̄uis cupidi ſint alicuius artis: tamē iepti ſūt ad eā pdiſcēdā. Itaq; parū ꝓficiūt: qa neqcq̄ cupiūt. Iamiā inqt Catullus: Hic Catullus q̄ſi pſuaſus Craſſi rōnibus admirari deſinit: ꝙ res tātas aſſecutus ſit Craſſus: etiā occupatus: Craſſus aūt reddita ratione cur de oratoꝝ iter ſe: & philoſophoꝝ coiūctione: tam multa diſſeruerit ad id redit qđ iſtituerat: ut de dignitate: & cōpoſitione elocutionis partibus diſputet. Dicit ergo Catullus: Ex eo ꝙ dicis poſſe oratorē nō difficulter addiſcere: q̄tū ſatis ē. De ꝑcæptis philoſophiæ: itelligo qdnā ex hoc iferre uelis: te occupatū etiā hominē hæc ꝑcæpta diſcere potuiſſe. Iāiā: Cōduplicatio: q̄ ſignificat aī effectū. Satis i. multū. Acerrimo: diligēti: & acuto. Ad cognoſcenda q dicis: moralē. ſ. philoſophiā: quā oratori neceſſariā dixiſti. De me: q̄ſi i me ſit: qđ i oratore reqrit. Pergis: pſiſtis: pſeueras i hac ſētētia. Ad inſtituta: ad ꝑcœpta redeo: poſt lōgā uidelicet diſputationē: de duabuſ ꝑmū partibus elocutōis elegātia: & cōpoſitione. De officio deīde oratoris, poſtea quō eloquētia diuiſa fuerit a ſapiētia Poſtremo ꝙ peripatetici ſolū: & academici cū oratore cōueniāt. Mihi uero: ac ſi diceret: Credo etiam cæteris idē uideri. Tā lōga: qa diu diſputauit rerū oīum peritiam oratori neceſſariā. Duæ. ſ. ornate: cōgrueq; dicēdi. Cumulandæ: augēdæ. Altera. ſ. pars

cris opa tribuat: memoria ſtudiūq; pmaneat. Libet aūt ſp diſcere: ut ſi ueli ego talis optime ludere: aut pile ſtudio tenear: ēt fortaſſe ſi aſſeq nō poſſim. At alii qa præclare faciūt: uehemētius q̄ cauſa poſtulat: delectant ut Titius pila: Brulla talis. Quare nihil ē: qđ qſq̄ magnitudinē artiū ex eo ꝙ ſenes diſcūt: ptimeſcat. nāq; ut ſenes ad eas acceſſerūt: aut uſq; ad ſenectutē ī ſtudiis detinent: aut ſūt tardiſſimi res qdē ſe ſic mea ſnīa habet: ut niſi ꝙ qſq; cito potuerit: nunq̄ oīno poſſit pdiſcere. Iā iā inqt Catullus: Intelligo Craſſe qd dicas: & hercule aſſētior: ſatis uideo tibi hoī: ad pdiſcendū acerrimo: ad ea cognoſcēda q̄ dicis: fuiſſe tpis. Pergis ne īqt Craſſus me q̄ dicā de me: nō de re putare dicere: ſed iā ſi placet ad inſtituta redeamus. Mihi uero Catullus inqt placet. Tū Craſſus: Quorſū igit hæc ſpectat inqt tā lōga & tā alte repetita oratio? Hæ duæ partes q̄ mihi ſupſūt: illuſtrādæ orationis: ac totius eloquētiæ cumulādæ: quaꝝ altera ornate dici poſtulat: altera apte: hāc habet uim: ut ſit q̄maxime iocūda: q̄maxime ī ſēſus eoꝝ q audiūt: īfluat & q̄plurimis ſit rebus īſtructa. Inſtrumētū aūt hoc: forēſe: litigioſū: acre: tractū ex uulgi opīonibus: exiguū ſane atq; mēdicū ē. Illud rurſus ipſū qđ tradūt iſti: q ꝓfitent ſe dicēdi magiſtros: nō multū ē maius: q̄ illud uulgare ac forēſe. Apparatu nobis opus ē: & rebus exqſitis undiq; collectis: accerſitis: cōportatis: ut tibi Cæſar faciendū ē ad annū: ut ego ī ædilitate laboraui: qđ quotidiano uſu: & uernaculis rebus exqſitis: undiq; collectis: ſatiſfacere me poſſe huic populo nō putabā. Verborū

Ornate: p cōpoſitionē. Apte: p dignitatē. Quāmaxime iocūda: cōpoſitionis ē. Nā compoſita apte oratio iocūditatē quādā habet: & auditoꝝ auribus facile admittit. Influat: illabat. Et q̄plurimis rebus īſtructa: dignitas uerboꝝ & ſnīaꝝ: & fit p piphraſim. i. deſcriptionē: utrāq; partē tetigit. Inſtrumentū: Nūc laudat hāc elocutionē a cōparatione. Laus enim quæ a cōparatione ſumit maximā uim habet. Inſtrumentū. i. oratio. Litigioſū in cōtrouerſiis legitimis. Acre: aſperum: acerbū: rabioſū. ut Tragicus dixit: Rabioſa fori iurgia uendēs. Ex uulgi opinionibus. i. accōmodatū uulgi opinionibus. Exiguū: uerboꝝ. Mendicū: rerū inopē. Illud ipſū: qđ declamatoriis cauſis tractat. Iſti: ſophiſtæ. Collectis: a ſeipſo. Accerſitis: aliūde. Cōportatis: utrinq;. Ad annū: ad totius anni res neceſſarias: q̄ ad uictū ſuppeditēt: parādas. In ædilitate: Nā ædiles ꝑerāt etiā rebus ī foro uenalibus. Exqſitis: undiq;. Trāſlatio a mercatore: q patriā uult rerū oīum copia inſtruere: nō ex agro ſuo tantū ſumit: ſed undecūq; opportunū fuerit: ſic etiā oratori faciendū i ornāda: iſtruendaq; oratiōe. Vernaculis: ſeruilibus: & uulgaribus. Verboꝝ eligēdoꝝ: De elegātia repetit: cū qua iūgit cōpoſitionē. Nam illa docet eligere pura uerba p latinitatē: uſitata per explanationem.

Collocãdoꝝ:ꝑ cõpoſitionẽ. Cõcludẽdoꝝ:qbus clauſula fiat apta & cõcina:nõ hiulca:& uaſta.
Facilis:qa iudicio auriũ accipit̃ cõcina:reſpuit̃ icõpta:& iepta. Sine rõne:ſine ꝓcæptione rheto
rica.Primũ qdẽ ſẽſus auriũ cõprobauit:nunqd admittẽda ſit:an nõ:deinde exercitatio diuturna fa
cit:ut apte ꝑmutare poſſis. Rerũ:q̃ ad dignitatẽ ꝑtinẽt.Dignitas aũt cõſumit̃ i exornationẽ rerũ.
Rerũ ẽ ſilua magna:quã auctore Socrate græci ꝓmũ diuiſere:noſtri deinde eos ſecuti dediſcere
cœperũt. Silua:quã græci Hylen i duplici ſignificatione accipiũt:& ſiluã:& materiã. Iã nõ tene
rent:ꝙ oratores ſepati erãt
a phis. Ob eã cauſam: ꝙ
græcos ſꝑ latini imitati ſũt.

eligẽdoꝝ:& collocãdoꝝ: & cõcludẽdoꝝ facilis ẽ uel rõ:
uel ſine rõe ipſa exercitatio.Reꝝ ẽ ſilua magna:quã qũ
græci iã nõ tenerẽt:ob eãq; cauſã iuuẽtus nr̃a dediſceret
pene diſcẽdo:etiã latini:ſi diſplacet:hoc biẽnio mgr̃i di
cẽdi extiterũt:quos ego cẽſor edicto meo ſuſtulerã:non
quo:ut neſcio:quos dicere aiebãt:acui ĩgenia adoleſcẽti
um nollẽ:ſed cõtra ĩgenia obtũdi nolui corroborari im
pudẽtiã.Nã apud græcos:q eiuſmodi eẽnt:uidebã tñ eẽ
præter exercitationẽ lĩguæ:doctrinã aliquã & hũanita
tẽ:dignã ſcĩa.Hos uero nouos mgr̃os nihil intelligebã
poſſe docere:niſi ut auderẽt:qđ ẽt cũ bonis rebus cõiũ
ctũ:ꝑ ſeipſũ ẽ magnopẽ fugiẽdũ.Hoc qũ unũ traderẽt
& qũ ĩpudẽtiæ ludus eẽt:putaui eẽ cẽſoris: ne lõgius id
ſerpet,ꝓuidere:q̃q̃ nõ hæc ita ſtatuo atq; decerno ut de
ſperẽ latĩe ea:de qbꝰ diſputauimꝰ:tradi ac ꝑpoliri.Patit̃
enĩ & lĩgua nr̃a: & natura reꝝ ueterẽ illã excellẽtẽq; pru
dẽtiã græcoꝝ: ad nr̃m uſũ moreq; trãſferri: ſed hoibus
opus ẽ eruditis:q adhuc ĩ hoc qdẽ gñe nr̃i nulli fuerũt:
ſin qñ extiterĩt:ẽt græcis erũt anponẽdi.Ornat̃ igit̃ orõ
gñe ꝓmũ:& q̃ſi colore quodã:& ſucco ſuo:nã ut grauis
ut ſuauis:ut erudita ſit:ut liberalis:ut admirabilis: ut
polita:ut ſẽſus:ut dolores hẽat:q̃tũ opus ſit:nõ eſt ſin
guloꝝ articuloꝝ:ĩ toto ſpectant̃ hæc corpe: ut porro cõ
ſperſa ſit: q̃ſi uerboꝝ ſnĩaꝝq; floribus.Id non debet eẽ
fuſũ æq̃biliter ꝑ oẽm orationẽ:ſed ita diſtinctũ:ut ſint
quaſi ĩ ornatu diſpoſita quædã inſignia & lumina. Ge
nus igit̃ dicẽdi ẽ eligẽdũ:qđ maxime teneat eos:q audi
ant:& qđ nõ ſolũ delectet:ſed ẽt ſine ſatietate delectet
Nõ enĩ a me iã expectari puto:ut moneã: ut caueatis:

Suſtulerã: ſubmouerã.
Quo.i.ut.& reddit rationẽ
cur iterdixerit cẽſor rheto
ribus:nõ ut adoleſcẽtes icul
ti eẽnt:ſed ne impudẽtiores
redderent̃. Obtũdi:hebe
tari. Impudẽtiã: qũ idocti
docti ſibi uiderent̃. Nam
apud græcos:Tacitæ occur
rit qõni:ꝙ græci nõ ꝓhibe
ant rhetoꝝ ꝓcæpta:ſed illi i
quit habẽt etiã itelligẽdi rõ
nẽ:nr̃i nõ habẽt. Nouos.i.
latinos. Quod.ſ.audere.
Cũ bonis rebus cõiunctũ
ſ.fugiẽdũ ẽ. Magnope fu
giẽdũ:bis fugiẽdũ intelligit̃
& erit zeugma ab inferiori.
Hoc qũ unũ traderet̃: qa
nihil aliđ diſcebãt adoleſcẽ
tes:niſi audere: non putaui
ab officio cenſoris alienũ ꝓ
hibere. Serperet.i.altiꝰ ra
dices ageret:ne facile poſſet
euelli. De qbus diſputare:
oratoriæ facltatis. Perpo
liri:exornari. Patit̃ eni lin
gua.i.eius copiæ latina ẽ lin
gua:ut oẽm illã græcoꝝ ex
cellẽtiã cõſeq poſſit. Gñe:
i.facultate noſtra. Extite
rint.i.ſi aliq fuerint q erudi
ti ſint i utraq; lĩgua.i.q græ
ce & latine poſſint:& ita la
tẽter ſe eũ eẽ innuit Cicero.
Ornat̃ igit̃ oratio: Nũc tã
dẽ deſcẽdit ad diſputationẽ
elocutionis:de q̃ iãdiu ſe di
cturũ oſtendit. Gñe ꝓmũ:
Duo ſũt gñã dicẽdi.ꝓmũ ꝑ totã orationẽ diffũdit̃:i quo tres illi characteres cõtinentur. Alteꝝ ſpar
ſũ:qbuſdã q̃ſi coloribus diſtinguit̃:ubi exornationes uerboꝝ & ſnĩaꝝ cõplectunt̃. Gñe:graui:me
diocri:attenuato. Colore & ſucco:ex ſucco.n.corpori diffũdit̃ color. Grauis:ſublimis. Suauis
humilis. Erudita:mediocris. Liberalis:itẽ mediocris.Nã humilis parũ libero digna uidet̃. Ad
mirabilis:ad ſublimẽ. Polita:ad attenuatũ. Sẽſus:ad oĩa refert̃ orationis gñã. Sẽſus: cõciliãdo
Dolores:cõcitãdo. Nõ ẽ ſinguloꝝ.i.nõ ꝑtinet ad ſingulos orationis pũctos:uidelicet ad ſingu
la mẽbra.ſ.exordiũ:narrationẽ &c. Cõſperſa:i oĩ oratione. Vt porro:Nũc ad ſecũdũ genus ora
tionis trãſit:qđ cõſtat exornationibus rerũ:atq; ſnĩaꝝ. Inſignia:uerboꝝ. Lumia:ſnĩaꝝ ornamẽ
ta. Diſpoſita:diſtincta. Ornatu:pulchritudine. Diſtictũ:ꝑſonis:q̃ audiũt cõpoſitionẽ uerboꝝ
Cõgruũ:dignitate rerũ:de qbus agit̃. Sine ſatietate:Illđ ſẽtit cõmutãda eẽ gñã:ut a graui ad me
diocrẽ:a mediocri ad ſuauẽ declinet̃ nõnunq̃:& e cõuerſo. Nõ enim me: Hic uitia q̃ſi ꝑ trãſitũ tã

git:quæ ĩ unoquoq; gñe ĩcidere poſſũt. Exilis:uitium attenuatæ. Inculta:mediocris. Vulgaris: rurſus mediocris. Obſoleta:nõ ſordida:horrida:nõ uirilis:ergo nõ ĩobſoleta:uirilis:qđ ẽ grauis figuræ. Auſteri enim & graues ſordidiores:& horridiores ſũt:q̃ molles:q nitidi eẽ ſolẽt:ideo obſo/letũ uirile. Ingenia:quantũ ad Cottã & Sulpitiũ. Aetates:ad Cæſarẽ:& Catullũ:q iã maturioris erãt ætatis. Prima ſpecie:ꝑmo aſpectu. Quãto coloꝝ:Nũc ꝑ ſimilitudinẽ oſtẽdit fucata ueris fa ſtidioſa magis eẽ:idq; ꝑ ſẽſus oẽs. Primũ igiť oſtẽdit q̃ ſẽſus oculoꝝ ꝑ ſpeciẽ ſaturẽt. Colores enim ſpecioſiores ſũt. Varietate Noui pictores coloꝝ uarietate pingẽtes utunť:ueteres naturã magis imitabãtur. Primo aſpectu:floridiora ĩ picturis primo aſpectu placẽt nõ ita. Teneamur:ad/miratiõe ꝑpetua. Illo horrido:illa horriditate:& ſor/diditate picturaꝝ:ſubſtantiue poſuit. Obſoleto: uiri/li rurſus. Quãto:nũc de ſẽſu auriũ illud idẽ ꝓbare intẽdit. Molliores: ſuauiores. Delicatiores:delectabiliores. Flexiones: mollitudi/nẽ uocis acutæ:grauis: me/diæ ſignificat. Falſæ:nõ ꝓpꝛiæ:ſed fictæ q̃ ſubmiſſo ſpiritu:& nõ ꝓꝑo emittuntur. Certæ: ad id qđ dixit fle/xiones:qa illæ mutanť:iõ ĩ/certæ:& nõ tã delectãt. Seueræ: cõtra falſas uoculas. Nã ſeuerus diciť q̃ſi ſequẽs uerũ. Auſteri:graues:uiri/les. Reclamat: explodit eos. Licet:qđ de oculis: & auribus dixit:idẽ ĩ reliq̃s ſenſibus ꝑſpici põt. Cõditis: media ꝓducta: cõpoſitis. Moderatis:mediocribus. Olere:referre:repñtare. Mollitudinis:quantũ ad oẽ corpus. Leuitatis:ad ſupfi ciẽ. Quædã enim oĩno mollia:ut pluma quædã ſuper/ficiæ tantum:ut ebur: mar/mor. Quis potione:in ea dẽ morať:ut rẽ ante oculos ponat. In utroq; gñe: cibi & potus. Leniter: medio/criter. Finitimũ: uicinum. Quo hoc minus ĩ oratio/ne miremur: Nũc cõfert ſimilitudinẽ:Sicut cæteris rebus:ita ĩ oratione ſatietatẽ cõtinuatio pariť. Quo:ꝓpter qđ:qa ſi ſint eadẽ uno tenore ꝓpoſita:ĩ cæteris ſenſibus faſtidiũ generat. Cõcinnã cõpoſitã. Diſtinctã:uariatã exornationibus. Ornatã:utrũq; cõplectiť. Feſtiuã:lepidã. Sine in termiſſione:uno tenore iugiter:delicata:ledipa. Sine reprehẽſione:græce dixit.ſ.αναληψα repetitione:ne interponẽdo feſtiuitates eiuſmodi nõ repetat. Sine uarietate:ſi eiſdẽ ſemp utať exornationibus.i.aliq̃ñ omittat:aliq̃ñ repetat. Claris coloribus:i.illuſtribus & ſplẽdidis exornatiõibus. Diuturna:lõga:ſi uno & eodẽ lepore ſp utať:nõ ĩterponẽs auſteræ feſtiuã:ſic.n.aures ſatietate q̃/dã fatigatæ lepores eiuſmodi reſpuerũt. Offẽdiť:offẽſio fit impſonaliter poſitũ. Cincinis:capil/lis calamiſtro intortis:ornatũ orõnis nõ naturalẽ cõtẽni. Natura:corporis. Sẽſus:ut aliq̃d dulce

ne exilis:ne ĩculta ſit ueſtra oratio:ne uulgaris:ne obſoleta. Aliud q̃ddã magis:& ĩgenia me hortanť ueſtra: & ætates. Difficile enĩ dictu ẽ:q̃nã cauſa ſit:cur ea q̃ maxime ſẽſus nr̃os ĩpellũt:uoluptateq; & ſpecie ꝑma acerri/me cõmouẽt:ab iis celerrime faſtidio quodã & ſatietate abalienemur:quãto coloꝝ pulchritudine: & uarietate floridiora ſũt ĩ picturis nouis plæraq; q̃ ĩ ueteribus: q̃ tñ etiã ſi ꝑmo aſpectu nos cæperũt:diutius non delectãt:qũ iidẽ nos ĩ antiq̃s tabulis illo ipſo horrido obſoletoq; teneamur:q̃to molliores ſũt:& delicatiores ĩ cantu:flexiones ac falſæ uoculæ:q̃ certæ & ſeueræ: q̃bus tñ nõ modo auſteri:ſed ſi ſæpius fiũt:multitudo ipſa re/clamat. Licet hoc uidere ĩ reliq̃s ſẽſibus: unguẽtis minꝰ diu nos delectari ſũma & acerrima ſuauitate cõditis: q̃ his moderatis:& magis laudari qđ cærã:q̃ qđ crocũ olere uideať:ĩ ipſo tactu eẽ modũ:& mollitudinis:& leui/tatis. Quin etiã guſtatus:q ẽ ſẽſus ex oĩbus maxime uoluptarius: qq; dulcedĩe præter cæteros ſẽſus cõmoueť: q̃cito id qđ ualde dulce ẽ:aſpnať:ac reſpuit: q̃s potiõe uti:aut cibo dulci diutius põt: q̃ utroq; ĩ gñe:ea q̃ leni/ter ſẽſũ uoluptate moueãt:facillime fugiãt ſatietatem: Sic oĩbus ĩ rebus uoluptatibus maximis faſtidiũ finiti/mũ ẽ:quo hoc minus ĩ oratiõe miremur:ĩ q̃ uel ex poetis uel ex oratoribus poſſumus iudicare:cõcinnã: diſtinctã:ornatã:feſtiuã:ſine ĩtermiſſiõe:ſine reprehẽſiõe: ſine uarietate:q̃uis claris ſit coloribus picta:uel poeſis:uľ oratio:nõ poſſe ĩ delectatõe eẽ diuturna:atq; eo citius ĩ oratoris:aut ĩ poetæ cincinis:ac fuco offẽdiť:q ſẽſus in nimia uoluptate:natura nõ mẽte ſatianť ĩ ſcꝑtis:& ĩ dictis:nõ auriũ ſolũ:ſed aĩ iudicio etiã magis ĩfucata ui/tia noſcũtur. Quare bñ & præclare:q̃uis nobis ſæpe di/

nimis guſtũ explet nõ animũ. Quãuis.i.quãtũ uis:duæ partes. Belle & feſtiue: obiicit᷑ bene & ꝑclare:ut alterũ ꝓbat᷑:ita alterũ reſpuit᷑. Reclamatio:plaudẽtiũ:qũ dicũt bene:& ꝑclare. Volo inq̇t ut oratoribus audiẽtes quãtũlibet bene & ꝑclare:nõ aũt belle:& feſtiue reclamẽt. Nã ĩ bene & ꝑclare:dignitas q̄dã ĩeſt cũ grauitate. In belle aũt & feſtiue:ſuauitas cũ ſatietate. Vmbrata:ut nõ ſemꝑ ſplẽdida ſit oratio:ſed ſplẽdor ille occultet᷑ nõnunq̄. Receſſũ:Per ſimilitudinẽ oſtẽdit:quõ ſplẽdidior appareat orõ:ſicut ĩ tenebris lux ẽ iocũdior:ita feſtiuitas ĩ hauſteritate ſuauior. Receſſũ: locũ abditũ:& obſcuꝝ. Illuminatũ: exornationibus. Extare:expoſitũ eẽ. Immĩnere:apparere. Nũq̄ agit hũc: Similitudĩe hiſtrionis dicit uariãdum eẽ: q uerſus agunt geſtu:modo maiori: modo minori. Nã ſapiẽs: Verſus Roſcii:cuius hic ſẽſus ẽ: Sapiẽs uult uirtuti ſuæ honorẽ:nõ q̄ſi ꝑdã:ſed præmiũ. Præda.n.eius ẽ:q non meruit. Sed abiicit:loquit᷑ Cicero:ſed abiicit geſtũ ĩq̇t In ꝓximos.i.ſequẽtes uerſus.ſ. Et quid uideo: Alter uerſus uſq; ad illđ ĩcidit. Nã illa ſũt Ciceronis uerba.ſ.incidat:aſpiciat:&c. Et ẽ ſẽſus: Roſcius pſonã Hecubæ gerẽs. Hæc uerba ita ꝓnũciet: q̄ſi ĩciderit:aſpexerit:admirata ſit:ſtupuerit uiꝝ id ætatis arma ſibi circundediſſe. Hãc.n.tragœdiã Accii poetæ fuiſſe pcipimus:ubi Hecuba ĩtroducit᷑:quæ uiro armis circũdato ſuadet: ut ſe ad aras recipiat. Quid ille alter.ſ.uerſus. O pater o patria: Alterius uerſus ꝑ̇ncipiũ:qđ geſtu ꝓnũciãdũ ẽ ĩtenſiore. Suꝑiore.ſ.& illo uerſu:Sapiẽs &c.ſ.& in hoc qđ petat ꝑſidii. Id.ſ.ꝑ̇mo loco geſticulatõnẽ eẽ oportere. Actores.i. Mimi. Quã ip̄i poetæ:ĩ ꝑ̇ncipio leuiora ponũt:ĩ ſequẽtib⁹ acriora. Illi.ſ.muſici:ĩ ꝑ̇ncipio remiſſius canũt. Vtriſq;:& a poetis:& a muſicis. Sũmittit᷑:ab hiſtriõe Auget᷑:motu corporis:qđ ſũptũ fuerat. Extenuat᷑:uoce. Inflãmat᷑:ſpiritu:qũ maiore ſpiritu aliqđ dr̄. Variat᷑:diuerſo geſtu. Diſtinguit᷑ ĩterpoſitione geſtus. Ita ſit nobis.i.ſic orator:ut hiſtrio uariat. Aliter:q̄ hiſtrio:ut.ſ.lepores nõnunq̄ ĩterponat orator. Tamẽ:q̄uis hoc tã multis uerbis ꝑcæpimus:tñ nõ põt eẽ aliter orator q̄ hiſtrio. Auſterã:uirilẽ:nõ fucatã. Dulcẽ:ad auſterã.i.non delicatã. Decoctã:ad ſolidã.i.naturalẽ. Trãſlatio a paſſo.i.uino cocto:cuius frequens uſus ſtomachũ debilitat. Nã ipſa ꝑcæpta: Vere inq̄ hæc oratori ſeruãda. Nã explicatio ꝑcæptoꝝ facil᷑ ẽ:at uerõ ip̄a ꝑcæpta exeq difficilius. Quare ut añ dixi: Sicut cibus etiã dulcis faſtidiũ parit:ſi aſſidu⁹ fuerit:ita & orõ lepida:iõ exornatiões tractare nõ ẽ difficile:ſed ubi q̄q; tractãdæ ſint cognoſcere diffĩcillimũ. Quare numero tãdẽ cõcludit: Silua reꝝ ac ſn̄iaꝝ:ĩuẽtionis hñda rõ: Vt ꝑ̇mo ĩuenias: deinde ĩuẽta exornes. Formãda:texẽda. Filo:textura:ſub tegmine. Nã ſilua reꝝ ẽ q̄ſi tela ſiue ſtamen exorſa. Gn̄e:charactere. Ad augẽdum:qa amplificatio rei fit:aut qũ rem humilẽ uerbis extollimus:aut cõtra ſublimẽ deprimimus. Id:uidelicet augere:uel extenuare. Conciliamus:nobis cõcitamus in aduerſarios. Sed in hoc quod poſt.ſ.cõcitare. Amplificatio ualet ad concitandum.

cat᷑ belle & feſtiue nimiũ ſæpe nolo: q̄q̄ illa ipſa reclamatio nõ põt melius:ſit nolim crebra:ſed habeat tñ illa ĩ dicẽdo admiratio:ac ſũma laus umbrã aliquã: & receſſũ:quo magis id qđ erit illuminatũ:extare atq; ĩminere uideat᷑. Nunq̄ agit hũc uerſum Roſcius:eo geſtu quo põt. Nã ſapiẽs uirtuti honorẽ:præmiũ:haud prædã petit:ſed abiicit ꝓrſus:ut ĩ ꝓximos:& qđ uideo:ferro ſeptus poſſidet ſedes ſacras:ĩcidat:aſpiciat:admiret᷑:ſtupeſcat. Quid ille alter:qđ petã præſidii:q̄ lẽiter:q̄ remiſſe:q̄ nõ actuoſe. ĩſtat enĩ:o pater:o patria:o priami domus:ĩ quo tãta cõmoueri actio nõ poſſet:ſi eẽt cõſũpta ſuꝑiore motu:& exhauſta:neq; id actores ꝑus uiderũt:q̄ ipſi poetæ:q̄ deniq; illi etiã:q fecerũt modos:a quibus utriſq; ſũmittit᷑ aliqđ:deinde auget᷑: extenuat᷑: ĩflatur:uariat᷑:diſtĩguit᷑. Ita ſit nobis ig᷑ ornatus: & ſuauis orator. nec tamẽ põt aliter eẽ:ut ſuauitatẽ habeat auſterã:& ſolidã:nõ dulcẽ:aut decoctã. Nã ipſa ad ornãdũ præcæpta q̄ dant᷑:eiuſmodi ſũt:ut ea quis uitioſiſſim⁹ orator explicare poſſit. Quare (ut ante dixi) primũ ſilua rerũ:ac ſentẽtiaꝝ cõparãda ẽ:q̄ de parte dixit Antonius Hæc formã da filo ipſo & gn̄e oratiõis:illuminãda uerbis:uariãda ſentẽtiis. Sũma autẽ laus eloquẽtiæ eſt:amplificare rẽ ornãdo:qđ ualet nõ ſolũ ad augẽdũ aliqđ: & tollẽdũ altius dicẽdo:ſed etiã ad extenuãdũ:atq; abiiciẽdũ. Id deſiderat᷑ oĩbus iis ĩ locis:quos ad fidẽ orõnis faciẽdam adhiberi dixit Antonius:uel qũ explanamus aliqđ:uel qũ conciliamus animos:uel qũ concitamus.

Illa exercitatio.ſ.laudãdi:aut uituperãdi. Inſtruxit: Nam ab initio Antonius negãdo de his ſin/gulatim eẽ ꝑcipiẽdũ: dixit laudationẽ:& uitupationẽ cũ aliis rhetoricæ ꝑcæptis eẽ annexas. Vtrũ/q;.ſ.laudẽ & uituperationẽ reiecit:q̃ſi ab oratore alienas. Etiã:poſt amplificationẽ. Proprii cau/ſarũ. Proprii & cões ĩ hoc diſtãt. Cões p amplificationes tractant̃:ut qũ dicimus: Nihil parricidio deteſtabilius. Proprii:p confirmationẽ rei:de q̃ agit̃:ut parricidiũ Oreſtis eo crudelius:ꝙ matrem occidit:q̃ una ipſũ a patre relictũ ſuſtulerat. Incuſationẽ:accuſationẽ. In earũ nernis:ut nulli ꝑte/rea cauſæ cõueniãt. Querelã:qũ p cõq̃õnem deteſtamur crimen:aut cliẽtis miſerias cõmiſeramur. Deprecationẽ:qũ utimur cõq̃õne qũ dicimus ei q ĩſciẽter peccauerit:ueniã dandã eẽ:& q neceſſitate coactus peccauerit ueniã dandã eẽ. Alii uero: Supradicti loci ſũt cõcitationis:& cõciliationis: hi tertiæ ꝓprietatis ſũt docendi. Quæ exercitatio: Docuit tres locoꝵ uirtutes toti dẽ pſuadẽdi gñibus cõuenire. Primã qua cõciliam' cõqueſtionẽ. Secũdã:qua cõcitamus amplificationem. Tertiã:qua docemus:ſiue ꝓbamus:q̃õnẽ appellat: hoc ẽ theſim illã:& hypotheſim de q̃bus ſæpe iã diximus. Duarũ philoſophiarũ.ſ.pipateticæ:& academicæ. Nã ſtoicos & epicureos ab officio oratoris penitus excludit. Quæ exercitatõ.ſ.ꝓbãdi:& refellendi. Ratio:artis. Copia:exercitationis: uel illa intelligẽtiæ:hæc eloquẽtiæ. De officio: Declarat qđ dixit de uirtute. De æquo:cõmune ius:qđ inter omnes cõuenit:ut bonis bene agier. De dignitate:honorũ: magiſtratuũ:quid ſit uniuſcuiuſq; magiſtrat' officii. Vtilitate:publica: uel ꝑuata. Honore:utrũ quis honorẽ meruerit? Ignominia:utrũ qs ignominia ſit afficiendus,& opprobrio? Præmio:& pœna:quaſi declaratio ẽ eius qđ dixit:honore:& ĩgminia. In utrãq; partẽ:propoſita quæſtione ũtrũ ſit ex uirtute:an cõtra? utrũ ex officio:nec ne? In utrãq; partẽ:affirmatiuã:& negatiuã. Sed quoniã: Hæc quidẽ omnia ſpectabũt ad munus oratoriũ Poſſeſſione:tam lata & ampla:ubi de officio oratoris tractari poterat. Et eo litigioſo:qđ etiã ĩdignius eſt:ut nobis: qđ neceſſariũ eſt:minime cõcedãt. Litigioſo enim:in cõtrouerſia poſito:nũdum nobis cõceſſo ſignificat. Irruperũt:per uim ingreſſi ſũt. Ex particula parua: Peripatetici ἀπὸ τοῦ περιπάτου καὶ ἀκαδημίας:parua urbis Athenarũ loca. Definita cõtrouerſia.i.hypotheſi:de utraq; quæſtione ponit exẽplum. Cõtrouerſia: rei alicuius.

Sed ĩ hoc qđ poſtremũ dixi:amplificatio põt plurimũ eaq; una laus oratoris ẽ & ꝓpa:maxĩe ẽt maior ẽ illa ex/ercitatõ:quã extrẽo ſermone ĩſtruxit Antonius:ꝑmo re/iiciebat laudãdi:& uitupandi.nihil ẽ enĩ ad exaggerãdã & amplificãdã orõem accõmodatius:q̃ utrũq; hoꝵ cu/mulatiſſime facere poſſe. Cõſequẽter ẽt illi loci:q q̃q̃ ꝓ/prii cauſaꝵ & ĩhærẽtes ĩ eaꝵ neruis eẽ debẽt:tamẽ q̃a de uniuerſa re tractari ſolẽt:cões a ueteribus nominati ſũt quoꝵ pti hñt uitioꝵ:& peccatoꝵ acrẽ q̃dã cũ amplifica/tiõe ĩcuſationẽ:aut q̃relã:cõtra quã nihil dici ſolet: nec põt:ut ĩ depeculatorẽ:ĩ ꝓditorẽ:ĩ parricidã:q̃bus uti cõ/firmatis cribus oportet: alit̃ enĩ ieiuni ſũt atq; ĩanes: Alii aũt hñt deprecationẽ:aut miſerationẽ: alii uero an/cipites diſputatiões:ĩ q̃bus de uniuerſo gñe ĩ utrãq; par/tẽ diſſeri copioſe licet. Quæ exercitatio nũc ꝓpria duaꝵ phĩarũ (de q̃bus añ dixi) putat̃. Apud antiquos erat eo/rũ:a q̃bus oĩs de rebus forẽſibus dicẽdi rõ:& copia pete/bat̃. De uirtute enim:de officio:de æquo & bono:de di/gnitate:honore: ignominia:præmio:pœna: ſublimib' de rebus:ĩ utrãq; partẽ dicẽdi: aĩos:& ui:& artẽ hẽre de/bemus. Sed q̃m de nr̃a poſſeſſione depulſi: in paruo & eo litigioſio prediolo relicti ſumus:& alioꝵ patroni: nr̃a tenere:tueriq; nõ potuimus ab iis:qđ ĩdigniſſimũ ẽ:q ĩ nr̃m p̃rimoniũ irruperunt:qđ opus eſt nobis: mutue/mur. Ducũt igit̃ nũc q̃dẽ illi:q ex particula parua urbis ac loci nomẽ hñt:& pipatetici phĩ:aut academici noĩa/tur:olĩ aũt ꝓpter eximiã reꝵ maxĩaꝵ ſciam:a græcis Po/litici phĩ appellati:uniuerſaꝵ reꝵ publicaꝵ noĩe uocabã/tur:oẽm ciuilẽ orõem in hoꝵ alterutro gñe uerſari: aut definita cõtrouerſia certis tpibus:ac reis:hoc modo pla/ceat:ne a carthaginẽſib' captiuos nr̃os:redditis ſuis recu/pari:aut ĩfinite de uniuerſo gñe q̃rẽtis:qd oĩno de capti/uo ſtatuẽdũ ac ſẽtiẽdũ ſit: atq; hoꝵ ſupius illud genus

Lite:iudiciali gñe. Deliberatiõe:alteꝝ genus. Laudatiõe:tertiũ genus demonſtratiuũ.ſ. Hæc
aũt:de hypotheſi hactenus dixit:quõ a græcis tractet:nũc de theſi ĩfinita. Propoſita:ut ſupra di
ctũ ẽ:utrũ nauigãdũ:ædificãdũ:uel aliqd faciẽdũ. Inſtituẽdo:ordinãdo q̃ões. Amiſſã poſſeſſio
nẽ:q̃ ſua fuerit:& nũc recuparit eãdẽ.Sẽſus ẽ:Nõ ita hãc q̃õnẽ theſim ſumũt rhetores græci tãq̃ ſuã
ut recupare audeãt:ſed tanq̃ alienã:ut a iuriſcõſultis accipe uideant. Perſtat aũt ĩ trãſlatiõe ꝓdioli:
ubi oratorẽ coartatũ dixerat.Nã q̃ſi de arboribus inqt:& latifũdiis iuriſcõſultoꝝ ſurculũ demant:
qď ĩ agello ſuo plãtẽt:ita ď
iure ciuili mutuant qũ the
ſim tractãt.

causã:aut cõtrouerſiã appellãt:eãq; tribus:lite:aut deli
beratiõe:aut laudatõe definiũt.Hæc aũt altera qõ ĩfini
ta:& q̃ſi ꝓpoſita cõſultatio noiãt:atq; hactenus loquã
tur:etiã hac ĩſtituẽdo diuiſiõe utunt:ſed ita:nõ ut iure
aut iudicio:ut deniq; recupare amiſſã poſſeſſionẽ:ſed
ut ex iure ciuili ſurculo defringẽdo uſurpare uideantur
Nã illď alteꝝ genus:qď ẽ tpibus:locis:reis:definitũ ob
tinẽt:atq; idipſũ laſcinia.Nũ enĩ apud Philonẽ:quẽ in
academia uigere audio:etiã haꝝ iã cauſaꝝ cognitio exer
citatioq; celebrat?Alteꝝ uero tm̃modo ĩ p̃ma arte tradẽ
da noiant:& oratoris eẽ dicũt:ſed neq; uĩ:neq; naturã
eius:nec ptes:nec gñaꝑponũt:ut præteriri oĩo fuerit ſa
tius:q̃ tale ac tãtũ deſeri:nũc.n.iopia reticere ĩtelligũt
tũ iudicio uiderent.Oĩs igr̃ res eãdẽ habet naturã ãbigẽ
di:de q̃ q̃ri & diſcæptari põt:ſiue ĩ ĩfinitis cõſultationi
bus diſcæptat:ſiue ĩ iis caĩs:q̃ ĩ ciuitate:& ĩ foreſi diſcæ
ptatiõe uerſant:neq; ẽ ulla:q̃ nõ aut ad cognoſcẽdi:aut
ad agẽdi uĩ rõnẽq; referat.Nã aut ipſa cognitio rei:ſcia
q; pquirit:ut uirtus ſuã ne pp dignitatẽ:an pp fructus
aliquos expetat:aut agẽdi cõſiliũ exq̃rit:uelut ſit ne ſa
piẽti capeſſẽda reſp.Cognitõis aũt tres modi cõplectũt
cõiectura:definitio:& ut ita dicã cõſecutio.deinde cõie
ctura:nã qd ĩ re ſit:cõiectura q̃rit:ut illud:ſit ne ĩ hũa
no gñe ſapiã?Quã aũt uim q̃q; res hẽat:definitio expli
cat:ut ſi q̃rat:qd ſit ſapiã?Conſecutio autẽ tractat:qũ
qd quãq; rẽ ſequat:exq̃ritur:ut illud:ſit ne aliquando
mentiri boni uiri?Redeunt rurſus ad cõiecturam:eãq;

Ex iure:ut ĩ ci
uili iure uidemus. Tpibꝰ:
ut q̃n. Reis:q̃s. Locis:ubi
Lacinia.q.d.nec plene qdẽ
hoc genꝰ retinẽt.Lacinia dr̃
ps ueſtis ab extremo pẽdẽs
a lacerãdo dicta. Nũ enĩ:
uere inq̃ laciniã retinẽt. Co
gnitio:pcæptio ſecũdũ artẽ
Exercitatio:actio cãꝝ:q̃s
arte cognitas agũt ex arte.
In p̃ma arte:ĩ p̃ma artis pte
i.ĩ p̃ncipio artiſ. Vĩ:diffini
tionẽ inuit:q̃ ui rei explicat
ut dicãt:qd ſit hypotheſis?
quot gñã?quot partes eius.
hoc Donatus facit ĩ artẽ Ci
ceronis ueterẽ. Diffinit enĩ
q̃õnẽ:ut ſupra diximus:hy
potheſim dicẽs eẽ q̃õnẽ cir
cũſtãtiis ĩuolutã. Præteriri
omitti. Nũc enĩ:R õ cur ſa
tius fuerit p̃teriri:q̃ attigi.
Reticere:ĩcœptũ. Iudicio
uolũtate:qa ſi nõ attigiſſẽt:
ſponte uiderent negligere:
nũc qũ ĩchoatũ reliquerint
nõ iudicio:ſed ſciæ ĩopia ta
cuiſſe uident. Oĩs igit res:
In hoc capite agit de utriuſ
q; gñe q̃õnis. Quæri:utꝝ
ſit. Diſcæptari:q̃lis ſit:&
utꝝ faciendũ ſit. Iis cauſis:
finitis uidelicet hypotheſi.
Cogſcẽdi:q̃tũ ad theſim.
Vim:ad cauſas forẽſes:p hy
potheſim. Vt uirtus:exẽ
plũ theſeos. Propter dignitatẽ:Stoicoꝝ ẽ. Fructus:pipateticoꝝ. Agendi:q̃tũ ad hypotheſim.
Sapiẽti:Cauſa ſpãlis & finita:utrũ ſapiẽti capſſenda ſit reſp.Nã ĩdiuidua ẽ:utrũ Catoni capeſſẽda
ſit. Cognitionis:Pulchra diſtinctio:& ꝓrſus notãda. Conſecutio:q̃ græce appellat σκολουθεια
nõ tã uidet poſſe exp̃mi latine. Cõiectura:ut illud:Sit ne ĩ humano gñe ſapiã?Eiuſdẽ gñis ẽ ſcia:ĩ
telligẽtia:ſapiẽtia.Scia ẽ de his rebus:q̃ aliter eẽ nõ p̃nt:nec p̃ncipia:ut q̃rit:an deus ſit p ſciam?præ
ſupponit ſũmũ bonũ:hoc modo:Sũmũ bonũ ẽ a quo cũcta ꝓcedũt:nulla aũt ſubſtãtia niſi a deo ẽ:
ergo ſũmũ bonũ deus ẽ.Ex quo ſeqtur deũ eẽ.Intelligẽtia:aut ſũmũ bonũ ẽ:aut nõ.Si concedit p̃di
cta rõne deũ eẽ ꝓbat.Si negat:ſequit ſũmũ malũ eẽ.Nã malũ ẽ p̃uatio boni. Redeũt rurſus:Craſ
ſus qď alii nõ fecerãt:uim & naturã quæſtionũ tractare cœpit:ut quæſtionẽ finitã:& infinitã. Dein
de partes:qũ diuideret eã ĩ cõiecturã:diffinitionẽ:& cõſecutionẽ.Nũc & alia quæſtionũ gñã ꝓpo
nit.i.partes hoc loco.Quæſtiõis enĩ ĩfinitæ tria ſũt gñã:cõiecturale:diffinitiuũ:& cõſecutiuũ. Cõie
cturalis rurſus partes ſũt.Quid ſit?unde ſit?cur ſit?an ĩmutet?Diffinitiui partes:Quid uulgo con
ſetiãt?qd cuiuſq; ꝓpriũ?quot rei cuiuſpiã gñã?quæ cuiuſq; rei forma?Cõſecutiui partes cõſiſtũt ex
p̃mis gñibus expetẽdaꝝ reꝝ ſimpliciter:aut ex cõparatione. Redeunt:pipatetici:& academici.

tanq̄ ĩ q̄tuor gña diſpertiũt. nã aut qd ſit q̄rit̃: hoc mõ
natura ne ſit ius ĩter hoĩes: an ĩ opĩonibus? aut q̄ ſit ori
go cuiuſq; rei: aut qđ ſit initiũ legũ: aut rerũp. aut cãæ
tractatio: ut ſi q̄rat̃: cur doctiſſimi hoĩes đ maxĩs rebus
diſſẽtiãt? aut de ĩmutatiõe: ut ſi diſputet̃: nũ ĩterire uir
tus ĩ hoĩe? aut nũ ĩ uitiũ poſſit cõuerti? Definitiõis aũt
ſũt diſcæptationes: ut qũ q̄rit̃: qd ĩ coĩ mẽte q̄ſi ĩpreſſũ
ſit: ut ſi diſſerat̃: id ne ſit ius qđ maxĩe pti ſit utile? aut
qũ qd cuiuſq; ſit ꝓpriũ: exqrit̃: ut ornate dicere: ꝓpriũ
ne ſit oratoris? an id etiã aliqs: præter ipſũ facere poſſit?
Aut qũ res diſtribuit̃ ĩ ptes: ut ſi q̄rat̃: quot ſint gña re
rũ expetẽdaꝝ: aut ſint ne tria: corpis: aĩ: externaꝝq; reꝝ
aut qũ: q̄ forma: & q̄ſi naturalis nota cuiuſq; ſit deſcri
bit̃: ut ſi q̄rat̃ auari ſpẽs: ſeditioſi glorioſi. Cõſecutõis ãt
duo ꝑma gemĩa qõnũ gña ponunt̃. nã aut ſimplex ẽ di
ſcæptatio: ut ſi diſſerat̃: expetẽda ne ſit gloria? aut ex cõ
paratiõe: laus ne an diuitiæ magis expetẽdæ ſint? Sĩpli
ciũ aũt ſũt tres modi de expetẽdis: fugiẽdiſue rebus: ut
expetẽdi ne honores ſint? nũ fugiẽda pauptas? de æquo
aut iniquo: æquũ ne ſit ulciſci iniurias? etiã ꝓpinquoꝝ
de honeſto aut turpi: ut hoc: ſit ne hõeſtũ gloriæ cauſa
mortẽ obire? Cõparationis aũt duo ſũt modi: unus qũ
idẽ ne ſit: an aliqd ĩterſit: qritur: ut metuere & uereri: ut
rex & tyrãnus: ut aſſẽtator & amicus: alteꝝ: qũ qd pſtet
aliud alii q̄rit̃: ut illud: optimi ne cuiuſq; ſapiẽtes an po
pulari laude ducant̃? Atq; eæ qdẽ diſcæptatiões q̄ ad co
gnitõnẽ referunt̃: ſic fere a doctiſſimis hoĩb9 deſcribunt̃
Quæ uero referunt̃ ad agẽdũ: aut ĩ officii diſcæptatiõe
uerſant̃: quo ĩ gñe qd rectũ: faciẽdũq; ſit q̄rit̃: cui loco
oĩs uirtutũ & uitioꝝ ẽ illa ſubiecta materia: aut in aĩoꝝ
aliq̄ pmotõe: aut gignẽda: aut ſedãda: tollẽdaue tractãt̃

Genera .i. partes. Diſpertiũt: diuidũt. Partio ſi cõponat̃: mutat a ĩ e: ut partio ĩpertio: & diſper
tio. Quid ſit: diffinitiuũ uidelicet: Quid de eſſentia rei? Natura ne ſit: utrũ ius a natura pfectum
ſit. Hoc ĩ arte ueteri. Natura: quãtũ ad ius naturale. Opinionibus: quantũ ad ius cõſuetudine.
Initiũ legũ: ius ꝑmũ a natura ꝓfectũ: cõſuetudo maius fecit & ſapiẽtius. Initiũ legũ: Leges ex utro
q; cõſiſtũt. Res eni & a natura ꝓfectas: & cõſuetudine firmatas: metus & religio ſanxit. Rerũpu
blicarũ: Cuius duæ partes: ĩcolumitas: & potẽtia. Oĩa hæc ab eloquẽtia orta uolũt. & Cicero in ꝑ
mis: Hæc nos iuris legũ ur
biũ ſocietate deuixit. Cur
nõ unde diſſẽtiãt: ſed q̄obrẽ
Nũ iterire: quõ id qđ uir
tus ẽ ĩmutatũ labat̃ ĩminutũ
Interire uirtus: Nũqd uir
tus corrũpi poſſit? Reſpon
det̃ poſſe. Nã q̄les ſunt ope
ratores uirtutũ: tales ſunt &
uirtutes: ſed illi corrũpũtur
ergo & hæ. Corrũpunt̃ aũt
exceſſu & effectu: qđ plani
us pcipit̃ ex uirtutibus cor
poris: ut uires exceſſu: ac de
fectu exercẽdi. Valitudo ex
ceſſu: ac defectu cibi. Simili
ter fortitudo exceſſu timen
di: & ecõtra. Definitionis
aũt: ſecũda pars ꝑncipalis.
Vt diſſerat: Et hoc ſub cõ
ſuetudine cõtineri uidetur.
Quod diuidit̃ ĩ pactũ: par:
& iudicatũ. Præterea: ꝑter
oratorẽ. Quiſqs enim đ ali
qua re ornate loqtur: orato
ris officiũ ſumit. Vt qum
q̄ forma: ut qũ p deſcriptio
nẽ aliqd diffinimus: ut glo
rioſi: Cicero in exornatiõe
ſentẽtiaꝝ: quã notationẽ ap
pellat. Auari: auarus ab a
ueo dicit̃. Seditioſi: ſerẽtis
diſcordiã. Duo ꝑma: ꝑnci
paliora ponuntur. Nã ꝑma
ideo dicũtur: qa ĩ partes de
inde ſuas ſcindũtur. Nam
aut ſimplex: an ſit aliqd ſim
plex expetẽdũ: an illud ip
ſũ alio magis? Simpliciũ:
hactenus gña duo ꝑma tra
ctauit: nũc de partibus earũ
Honores: de bonis exter
nis. Pauptas: etiã extrinſe
cus. Cõparationis: ſecũda
pars cõſecutionis: qũ quærit̃: Aliqd idẽ ſit cũ aliquo: an aliqd interſit? Metuere ac uereri: generis
eiuſdẽ timoris. ſ. Sed metuimus inuiſos: ueremur amicos. Vt rex & tyrãnus: ille uolũtariis: hic ĩui
tis dominat̃. Aſſẽtator & amicus: uterq; placere uult: Ille obſeqo: hic officio. Quid præſtet? qd
excellat? Vt illud: duo ꝓponũtur. Laus popularis: & laus optimi uiri. Satius ab optimiſ: q̄uis pau
cis: q̄ uulgo laudari. Nã ut ait Seneca: Laudari a malis: uitupari eſt. Quæ uero: Nũc de aliis qõni
bus: quæ magis ſũt iudicialiũ: & forenſiũ cauſarũ. Ad cognitionẽ: ubi de rei cognitione diſcæpta
tur. Ad agendũ: ubi quæritur: utrũ agendũ ſit? In genere: qum diſcæptatio eſt officii. Subiecta
materia: græcorum more. Materiæ uirtutum quatuor ſunt illæ quas Cardinales uocant. Gignen
da: ſi tranquilli fuerint auditores. Sedanda: ſi turbati. Tollenda: minuenda: aut auferenda.

Huic generi ſubiectæ ſūt cohortationes: obiurgationes
cōſolationes: miſerationes: oīſq; ad oēm aī motū & im
pulſio: & ſi ita res feret: mitigatio. Explicatis igiť his ge
neribus: ac modis diſcæptationū oīum: nihil ſane ad rē
ptinet: ſiq̄ ī re diſcrepauit ab Antonii diuiſione: nr̄a par
titio: eadē ſūt mēbra ī utriuſq; diſputatiōibus: ſed pau
lo ſecus a me atq; ab illo diſtributa. Nūc ad reliq̄ ꝓgre/
diar: meq; ad meū munus pēſūq; reuocabo. Nā ex illis
locis: quos expoſuit Antonius: oīa ſūt ad quæq; gn̄a qō
nū argumēta ſumēda: ſed aliis gn̄ibꝰ alii loci magis erūt
apti: de quo nō tā qa lōgū ē: q̄ qa pſpicuū ē: dici nihil ē
neceſſe. Ornatiſſime ſūt igr̄ orōes eæ: q̄ latiſſime uagā/
tur: & a puata & ſingulari cōtrouerſia/ſe ad uniuerſi ge-
neris uim explicādā cōferūt: & cōuertūt: ut ii q audiāt:
natura & gn̄e & uniuerſa re cognita: de ſingulis reis: &
criminibus: & litibus ſtatuere poſſint. Hāc ad cōſuetu/
dinē exercitationis uos adoleſcētis ē cohortatus Antoni
us: atq; a minutis anguſtiſq; concertationibus: ad oēm
uī: uarietatēq; uos diſſerēdi traducēdos putauit. Quare
nō ē paucoꝝ libelloꝝ hoc munus: ut ii q ſcpſerūt de di
cēdi rōe: arbitrati ſūt: neq; tuſculani: atq; huius ambu
latiōis anmeridiane: aut nr̄æ ꝓmeridianæ ſeſſionis. Nō
enī ſolū acuēda nobis: neq; ꝓcudēda līgua ē: ſed onerā/
dū cōplēdūq; pectus maximaꝝ reꝝ: & plurimaꝝ ſuaui
tate: copia: uarietate. Nr̄a ē enī ſi modo nos oratores ſu
mus: ſi ī ciuiū diſcæptatiōibus: ſi ī piculis: ſi ī deliberati
ōibus publicis adhibēdi auctores & pncipes ſumꝰ: nr̄a ē
inq̄ oīs iſta prudētiæ doctrīæq; poſſeſſio: ī quā hoīes q̄i
caducā: atq; uacuā: abūdātes ocio: nobis occupatis: īuo
lauerūt: atq; ēt: aut irridētes oratorē: ut ille ī Gorgia So
crates cauillať: aut aliqd de oratoris arte paucis præcipi
unt libellis: eoſq; rhetoricos īſcribūt: q̄ſi nō illa ſint ꝓpa

Huic generi: qū cōcitādū ē: aut ſedādū. Cohortatiōes: cōmouēdi: & cōciliādi. Cōſolationes: ſe
dādo. Miſerationes: tollēdo. Oīs: ut breui cōplectar. Explicatis igiť: Cōcludit nō eē mirādū: ſi
cū Antonio uerbis diſſēſit: qa re cōueniūt. Modis: qa gn̄a & generū partes poſuit. Mēbra: qōes.
Sed paulo ſecus: modeſte de ſe loqtur. Partitio: p gn̄a. Diuiſiōe: p ptes. Pēſū: trāſlatio ab an
cillis pēſa de matronis deducēda capiētibus. Nam: Oſtēdit q̄re qōnes ita partitus ſit: ut. ſ. ad unū/
quodq; genus argumēta ſua cuiuſq; cōmodius appetenť. Ad quæq;: ſeu finita: ſeu īfinita qōe uer
ſenť: ſeu ī reꝝ actione. Nā
aliis gn̄ibus: ut uerbi cauſa
diffinitiōi tres pmo loci cō
ueniunt eoꝝ q ab Antonio
tractati ſūt: qū ex ui & natu
ra cauſæ nō extrinſecus ſu/
miť argumētū. ſ. ex gn̄e cau
ſæ: qū tota res q̄riť. Nā uni/
uerſa res diffinitiōe explica
tur: ut qd ſit maieſtatē læde
dere ex partitiōe: qū p par/
tes diffiniť ex uocablo. i. ex
nota; hoc ē ex īterptatione
arguitur.
ORNATISSIME: Tracta
tus tertius de elocutione: q/
bus ex rebus cōſtet. Cuius p
mū caput ē de pcæptis eius
qū ſupiori ita cōiūgiť. Dixi
muſ exornari qōnē finitā &
īfinitā: ſed ī qōne finita id at
tendiť: ut pmo uniuerſū q̄ſi
genus tractet: deide ad cau/
ſas deſcēdať. Latiſſime ua/
ganť: gn̄aliter đ rebꝰ loquū
tur. Priuata: finita. Sin
gulari: indiuidua ſeparata a
cæteris etiā numero. Re/
is: circunſtātia pſonæ. Cri
minibus: negocii. Litibus:
de cauſis pecuniariis. Mi/
nutis: īdiuiduis. Anguſtis:
circūſtantiaꝝ finibus. Ad
omnē uim: uniuerſi gn̄is.
Varietatēq;: Nā qō infinita
uariis: nō tn̄ diuerſis cauſis
accōmodať. Quare: quia
hoc mihi cū Antonio cōue
nit. Non ē: hoc munus. ſ.
Tuſculani: ut parua hac ex
pediri poſſit ambulātiūcu/
la. Anmeridiāæ: qū diſpu
tauit Antonius. Promeri/
diāæ: qū excepit Craſſus.
Acuēda: ut expedite loqua/
mur. Procudēda: ut liberi
us. Nā ꝓcudere: dilatare ē: trāſlatio a fabro ſūpta. Virg. Vomeris obtuſi dēte ꝓcudit aratri. One/
rādū: cumulādū. Metādū: cōſiderādū. Exarādū: excolēdū. Cōplēdū: pficiēdū. Ciuiū diſcæpta
tiōibus: ut ī iuridiciali gn̄e de pecuniis. Periculꝭ: ī eodē gn̄e de capite. Deliberatiōibꝰ: alteꝝ genꝰ
Auctores: qa audientes auctoritate: & dignitate moti cōtrouerſias cōponi patiunť. Inq̄: repetit
poſt lōgā īterpoſitionē. Prudētiæ: cōſilii ē. Doctriæ: cognitōis. Abūdātes ocio. ſ. phi. Inuola
uerūt: irruerť. Occupatis: rep. gerēda. Caducā: hic ſignificat ex quo cecidit qs. Iuris uerbū ē hoc
qđ moleſtius ferēdū. Cauillať: iocať. Libellis: ut Ariſtoteles. In Gorgia: ut Socrates Platonicꝰ.

rhetoꝝ:q̄ ab iiſdē de iuſticia:de officio:de ciuitatibus ī/ ſtituēdis & regēdis:de oī uiuēdi:deniq; etiā ď naturæ rō ne dicunt.Quæ qm̄ iā aliūde ñ poſſumus:ſumēda ſūt nobis ab iis ipſis:a qbus expilati ſum⁹ : dūmodo illa ad hāc ciuilē ſciam:quo ptinēt:& quā ītuent̄ traſferamus. neq;(ut añ dixi)oēm teramus ī his diſcendis rebus ætatē ſed qū fontes uiderimus:quos niſi q celeriter cognorit: nunq̄ cognoſcet oīno:qū quotienſcūq; opus erit:ex iis tātū q̄tū res petet hauriemus.Nā neq; tā ē acris acies in naturis hoīum:& īgeniis:ut res tātas qſq̄:niſi monſtra tas poſſit uidere:neq; tanta tñ ī rebus obſcuritas:ut eas nō penitus acri uir īgenio cernat̄:ſi mō aſpexerit.In hoc igit̄ tāto:tā īmēſoq; cāpo qū liceat oratori uagari libere atq; ubicūq; cōſtiterit:cōſiſtere ī ſuo:ſuppeditat oīs ap paratus:ornatuſq; dicendi:reꝝ enī copia uerboꝝ copiā gignit:& ſi ē honeſtas ī rebus iis:de qbus dicit̄:exiſtit ex rei natura:qdā ſplendor ī uerbis.Sit mō is q dicet: aut ſcribet īſtitutus liberaliter:educatione doctrinaq; pueri li:& flagret ſtudio:& a natura adiuuet̄:& uniuerſoꝝ ge neꝝ īfinitis diſcæptationibus exercitatus : ornatiſſimos ſcptores:oratoreſq; ad cognoſcēdū:imitādūq; cognorit næ ille:haud ſane quēadmodū uerba ſtruat:& illumīet a magiſtris iſtis reqret.Ita facile ī rerū abūdātia ad orō/ nis ornamēta ſine duce natura ipſa:ſi modo ē exercita/ ta labet̄.Hic Catullus:Dii īmortales inqt q̄tā reꝝ uarie tatē:quātā uim:quātā copiā Craſſe cōplexus es:quātiſ q; ex āguſtiis oratorē educere auſus es:& ī maioꝝ ſuoꝝ regno collocare.Nāq; illos ueteres doctores auctoreſq; dicēdi nullū genus diſputatōis a ſe alienū putaſſe:accæ pimus:ſēpq; eē ī oī orōis rōe uerſatos:ex qbus Herilius Hippias qū olympiā ueniſſet:maxima illa qnquēnali celebritate ludoꝝ gloriatus ē: cūcta pene audiēte græcia nihil eē ulla in arte reꝝ oīum:qď ipſe neſciret:nec ſolū

Rhetoꝝ:nō phyſicoꝝ. De iuſticia:q̄ oīum uirtutū officia cōtinet:de q̄ iā ſupra dictū ē. De of/ ficio:cuiuſq; ætatis:dignitatis:ut æthici. Inſtituēdis:lege. Regēdis:magiſtratu. De oī uiuēdi rōe: Triplex ē:ciuil̄:cōtēplatiua:& actiua Ciuil̄:politica tm̄.actiua etiā œconomicā cōtinet.cōtēplatiua monaſticā. Illa.ſ.pcæpta phīæ. Quo:ad quā ptinet.Nā iuſticiæ officiū: ē ciuitates regere:deniq; rōnes uiuēdi ad res ciuiles referunt̄:quo hæc pcæpta:& hæc oīa ſpectāt. Neq; ut añ dixi: qď oēm pene phīam oratori attribuit.Repetit qď ſupra dixit:nō tñ i hoc ſtudio ætatē cōſumēdā:modo fō tes:modo pncipia reꝝ tene ant̄. Neq;:dixi a phīs eē ſu mēda:q ſpoliatis oratorib⁹ hæc ſua fecer̄t. Hauriem⁹ qa dixerat fōtes. Nā: Do/ cet cur hæc tenēda ſint: ut ī his tractari poſſint : q̄ pcæ/ pta eiuſmodi deſiderabunt Acris:uehemēs: prouidēs diligēs. Acies:acumē. Tā tas res:phīæ. Mōſtratas:a doctore. Neq; tāta:ſicut ſi ne doctore difficilia : ita cū doctore facilia. Si modo aſpexerit.i.ſi modo aſpici/ mus pcul:cernimus prope Ibi ſimpliciter uidemus: hic etiā cogſcimus. In hoc igr̄ Nūc oñdit:qd ex hac ſequa tur cognitiōe reꝝ. Tanto magnitudīe. Immēſo:lati tudīe. Libere:ad magnitu dinē. Vagari:ad amplitu/ dinē refert̄. Vbicūq; cōſti/ terit:ſiue de morib⁹:ſiue de repu.ſiue de iuſticia:ſiue de æqtate. Apparat⁹: rerū. Ornatus:uerborū. Rerū enī copia : q̄ſi repetit Craſ/ ſus illud:nō recte illos feciſ/ ſe:q res a uerbis diuiſerūt. Honeſtas:dignitas q̄ orōnē honeſtat. Qui dicet:q ora bit. Liberaliter educatiōe: liberalium artiū pcæptoreſ habuerit. Doctrīa puerili ut grāmatica. Vniuerſorū generꝝ:nā qōnes ī ſuas ptes diuiſit. Cogſcēdū:legēdo. Imitādū:agēdo. Næ: p certe.Eſt.n. dictio græca. Struat:cōpoſitiōe. Illumi/ net:dignitate. Ita facile:nō laborioſe ornari rē natura grādē. Abūdātia:magnitu dīe & copia. Hic Catullus Secūdū caput de cōmēdati one diſputatiōis:q nō rhetorica ſolū diminuta ſit:ſed aliæ quoq; artes:ut illď q̄ſi pbet:oīa ī deteri⁹ labi. Dii īmortales:admirātis ē. Varietatē:reꝝ diuerſitatē. Vi:magnitudīe. Copiā:multitudīe. Ex āguſtiis:qb⁹ rhetores diffiniūt oratorē:hoc ē ī hypotheſi. In ſuoꝝ maioꝝ:apď quos phī erāt q de rep de morib⁹:de æquo & bono:de iuſticia: de rōe naturæ tractarēt. Doctores : rhetores:q artē docēt. Auctores:īuētores. Nullū:fnitū uľ īfinitū. Olympiā:olympici certamīs coronabāt oleaſtro uictoreſ. Quīquēnali:ſingul̄ luſtriſ.hic ēt luſtꝝ ɔditū dr̄ a qnquēnio. Celebritate:freqntia

Nihil: magna pfeſſio diſputãdi: de q̃cũq; re ppoſita. Geometriã: oĩs phiæ gñã cõplectit. Geometria enĩ & muſica ſũt matheſis. Lr̃aꝝ cognitionẽ: grãmaticæ & dialecticæ. Poetaꝝ: rhetoricã ſine dubio. De naturis: plane phiam oſtẽdit. De moribus: hic moralẽ oeconomiæ. De rebus publicis: politicæ. Palliũ: Vñ palliati græci phĩ: togati romani. Soccos: Comicoꝝ ppe abuſiue p oĩ calceo. Indutus: græce εγλνθας de oĩ cultu. Sed qdẽ: Laudat ſane: ſed nimiũ dicere uoluiſſe dicit. Sordidiores: ĩgbiliores. Quid de Prodico chio Traſimacho chalcedonio: &c. Hi oẽs ſophiſtæ fuerũt: quoꝝ pſtãtiſſimus Protagoras fuit Ciceronis iudicio. Quid Diagoras: Atheos q dictus ẽ poſtea: qd Theodorus? nũc apte deoꝝ naturã ſuſtulerit? Nã Protagoras Abderites cui⁹ a te mẽtio facta ẽ ſophiſtes tpibus illius uł maxim⁹ qũ ĩ pncipio libri ſic poſuiſſet: De diis nec ut ſint: neq; ut nõ ſint hẽo dicere: Atheniẽſiũ iuſſu urbe at agro exterĩatus ẽ: libri ei⁹ ĩ cõcióe cõbuſti. Plato: q uult Platonis cõpetũ poti⁹ q̃ hiſtoriã fuiſſe. Patrono: rhetoricæ facltatis. Qui aut: uel falſũ ẽ qđ dicit Plato uł Socrates ĩ rhetorica diſputãdo plus ualuit. Melior: q̃ gorgias. Diſcæptatõez: ubi p qõnẽ q̃ ad agẽdi rõnẽ ptiet qrit: qd rectũ: qdue faciẽdũ. Quæſtionẽ: ubi ſimplr q̃rit: qd ſit expetẽdũ? Iſq; pnceps: eoꝝ q arte dicẽdi: ſciẽtiã quoq; reꝝ didiciſſet: un⁹ Gorgias fuiſſe dixit: cui nũc ſtatuã mẽorat honoris gr̃a: nõ auratã: ſed aureã poſitã fuiſſe. Soli: ex omnibus ſapiẽtibus. Quos nominaui Thraſimachũ: Pericearchũ Platonẽ: & cæteros. Rẽ: ut oratores tenuerĩt artes oẽs: neq; hãc rhetoricã facultatẽ a reꝝ ſcia ſepararit. Copia: reꝝ. Gl̃ia: dicẽdi: qa alteꝝ ex altero ſeqt. Qui enĩ ſcia pſtat: gl̃ia excellit. An uitupatióis. q.d. Laudãdus tu qdẽ es: ſed græci nihilominus uitupandi. Occupatiſſima ĩ ciuitate: Hic ſeipſũ Cicero occlte laudat: q ĩ ſũma occupatione oĩa fuit aſſecutus: q̃ nunc Craſſo attribuit. Alia. i. Romana. q.d. illi ĩ græcia: unde oĩum bonaꝝ artiũ origo: tu Romæ ubi hæ artes ſero cognitæ. Oĩbus: ꝙ ad te oĩa pene puatoꝝ negocia deuoluũtur. Diſtrictus: detentus. Vim cognitionẽq;. i. reꝝ naturã & pperatẽ. Qum ſcia: ppter philoſophiã. Exercitatione: ppter oratoriã facultatẽ. Cõſilio: rurſus ſapiẽtiã. Oratione: rhetoricã inuit. Acqſierint: nõnihil addiderĩt

Tum Craſſus: Modeſte ad ea quæ ille de laudibus eius dixerat: ꝙ.ſ. alioꝝ id uelit eſſe iudicium.

has artes: qbus liberales doctrinæ: atq; ĩgenuæ cõtinent geometriã: muſicã: lr̃aꝝ cognitionẽ: & poetaꝝ: atq; illa q̃ de naturis reꝝ: q̃ de hoĩum moribus: q̃ de rep. dicerentur: ſed anulũ quẽ hẽret: palliũ quo amictus: ſoccos qbus ĩdutus eẽt: ſe ſua manu cõfeciſſe. ſ. nimis qdẽ hic ẽ pgreſſus: ſed ex eo ipſo ẽ cõiectura facilis q̃tũ ſibi illi ipſi oratores de præclariſſimis artibus appetierĩt: q ne ſordidiores qdẽ repudiarint. Quid de Prodico chio? qd de Thraſimacho Chalcedonio? de Protagora Abderita loquar? quoꝝ unuſqſq; plurimũ tpib⁹ illis etiã de natura reꝝ: & diſſeruit: & ſcpſit. Ipſe ille Leõtin⁹ Gorgias quo pſono (ut Plato uoluit) phõ ſuccubuit orator: q aut nõ ẽ uictus unq̃ a Socrate: neq; ille ſermo Platonis uerus ẽ aut ſi ẽ uict⁹: eloq̃ntior uidelicet fuit: & diſertior Socrates: & ut tu appellas copioſior & melior orator. Sed hic ĩ illo ipſo Platonis libro de oĩ re: q̃cũq; ĩ diſcæptationẽ qõnẽq; uocaret: ſe copioſiſſime dictuꝝ eẽ pfitet. Iſq; pnceps ex oĩbus auſus ẽ ĩ cõuẽtu poſcere: q̃ de re qſq; uellet audire: cui tantus honos ẽ habitus a græcia ſoli: ut ex oĩbus delphis nõ ĩaurata ſtatua: ſed aurea ſtatueretur: Sed ii quos noĩaui: multiq; præterea ſũmi dicẽdi oratores: uno tpe fuerĩt: ex qbus ĩtelligi põt: ita ſe rẽ hr̃e: ut tu Craſſe dicis: oratoriſq; nomẽ apđ antiquos ĩ græcia maiore q̃dã uel copia: uel gloria floruiſſe. Quo qdẽ magis dubito: tibi ne plus laudis: an græcis uitupatiõis ſtatuã eẽ tribuẽdũ: qũ tu ĩ illa lĩgua: ac moribus natus occupatiſſima ĩ ciuitate: uel puatoꝝ negociis: pene oĩbus: uł orbis terræ pcuratiõe: ac ſũmi ĩperii gubernatiõe diſtrict⁹ tantã uim reꝝ: cognitionẽq; cõprehẽderis: eãq; oẽm qũ eius q cõſilio: & orõe ĩ ciuitate ualeat: ſcĩa atq; exercitatiõe ſociaris. Illi nati ĩ litteris: ardẽtes his ſtudiis: ocio uero defluẽtes: nõ modo nihil acqſierint: ſed ne relictũ q dẽ: & traditũ: & ſuum conſeruauerint. Tũ Craſſus: Nõ in hac inqt una Catulle re: ſed ĩ aliis etiam cõpluribus.

Artiū:naturaliter magnarū. Diminutæ:qa diſtribuerūt officia artiū q̃ſi uaria. Separatione:nō
ſolū artes diſtribuerūt:ſed eaꝝ quoq̨ partes q̃ſi diuerſas iter ſe diſiūxerūt: q̃ſi cōiunctæ nō eēnt.
Qui:pene ne dicā q oīum ætatis ſuæ pnceps fuiſſe phibetur. Morbis:ulceribus q̃ corpori ſpōte i-
naſcunt. Euclide:Nobiliſſimus geometres ex oppido Megaris:qḋ ē ex oppoſito ad Iſthmon:So
crati cōtēporaneus. Archimedæ:Qui floruit Syracuſis:ī oī geometria ante alios laudatiſſim⁹: cu
ius mortē:& Pli.ī nat.hiſt.& Liuius ī ſecūdo bello punico late deſcpſerūt. Damone aut Ariſtoxe-
no:muſici illuſtres:& Ariſto
xenus qdē Ariſtotelis audi-
tor fuit.Idē teſte Cice. aīam
nil aliḋ atq̨ harmoniā eē di
xit. Ariſtophane:grāmati
co iſigni. Diſcretas:ab ali-
is alias:qa diſtribuerunt q̃ſi
noīa eēnt cuiuſq̨ officia: ut
politica:œconomica:mōa-
ſtica:ſepararūt q̃ſi diuerſa:
nec īter ſe cōiūcta gn̄e: uide
licet uel diſtribuerunt artiū
partes:ſepararūt ipaꝝ artiū
uim atq̨ naturā. Alius: ut
Euclides geometriā: Ariſto
xenes:muſicā deſereret. Eq
dē:hactenus cōiectura pba
uit:deinceps auctoritate p-
bat maiorū:ut min⁹ mirū ſit
de græcis. Quæ qdē:qa ñ
oīa ptinebāt ad eaꝝ reꝝ ſci
entiā ī q̃ nos ſum⁹. Trāſuer
ſo: qū p mediū foꝝ trāſiret.
Quod erat īſigne:Hoc īqt
e regione p foꝝ ambulare:
ſignū erat pfiteri ſe oīb⁹ pe
tētibus cōſiliū daturos.Et p
git alios afferre romanos:q
licet occupati oratores reꝝ
ſciam tenebāt:nihilo ſeti⁹ q̃
græci. Ambulātes:e regiō
ne fori:ut ſe oībus expone-
rēt cōſulētibus. Referret:
i.cōſilia peterent. De iure
ciuili:qa iuriſcōſultus erat.
Collocāda:filiā collocare
emeř fūdū œconomicæ ſūt
Collocare: recte ī matrimo
niū dare. Vt ad eos:hos ui
ros oſtēdit oīa fuiſſe cōple-
xos. Diuinis atq̨ humanis
rebuſ:recte qa dixerat ſapiē
tiā. In ſenatu: cōſulēdo.
Apud pplm̄: cohortādo:uł
defēdēdo. Domi:itē œco
nomica.i.uł pace:uł bello.
Militiæ:politica. Aduēti
ciā:q̃ſi aduenietē aliunde.
Cōſiliū ſuū fidēq̨:quatū ad
mores ciuiles cōponēdos. Trāſmarinā:pegrinā. Præſtitit:nō mō laborauit:ſed laborādo pſtitit
Fortior:pplo pſuadēs. Senator:ſniam dicēs. Tpib⁹ illi:modicæ lraturæ. Cōſcpſerit:ut libꝝ ḋ
origib⁹ ro.& plæraſq̨ orōes. Nudi:ſcia. Inermes:cognitōe. Effert:extollit. Vnū aliqd:ex his
q̃ ſił oīa maiores cōplectebant. Bellicā:ut ſit optimus īperator. Vſū aliquē:ut ſit ſtrenuus miles.

diſtributiōe partiū ac ſeparatōe:magnitudīes ſūt artiū
diminutæ.An tu exiſtīas qū eēt Hippocrates ille Cous
fuiſſe tum alios medicos:qui morbis alios :qui uulneri
bus alios:q oculis mederent? Nū geometriam Euclide:
aut Archimedæ? Nū muſicā Damone:aut Ariſtoxeno?
Nū ipſas lr̄as Ariſtophane:aut Callimacho tractāte:di
ſcretas fuiſſe:ut nemo genus uniuerſū cōplecteret: aut
ut alius aliā ſibi partē ī q̃ elaboraret·ſeponeret? Eqdē ſæ
pe hoc audiui de pr̄e:& ḋ ſocero meo:nr̄os quoq; hoīes
q excellere ſapiæ gloria uellent:oīa q̃ qdē tū hæc ciuitas
noſſet:ſolitos eē cōplecti:meminerāt illi Sex.Heliū.M
uero Maniliū nos etiā uidimus trāſuerſo ambulātē fo-
ꝛo:qḋ erat īſigne:eū q id faceret:facere ciuibus oībus cō
ſilii ſui copiā:ad quos olī:& ita ambulātes:& ī ſolio ſe-
dentes domi:ſic adibat:ut nō ſolū de iure ciuili ad eos:
uerūetiā de filia collocāda:de fūdo emēdo:de agro colē
do:ḋ oī deniq;:aut officio:aut negocio referret.Hæc fu
it.P.Craſſi illius ueteris:hæc.T.corrūcani:hæc paui ge
neri mei Scipionis;prudētiſſimi hoīs ſapīa:q oēs pōti-
fices maximi fuerūt:ut ad eos de oībus diuinis atq; hu
manis rebus referret:iidēq; & ī ſenatu:& apud populū
& ī cā amicoꝝ:& domi:& militiæ ꝯſiliū ſuū:fidēq; præ
ſtabāt.Quid enī.M.Catoni præter hāc politiſſimā do
ctrinā trāſmarinā atq; aduēticiā defuit? nū qa ius ciui-
le dicebat:cauſas nō dicebat:aut qa poterat dicere:iuris
ſciam negligebat:aut qa utroq; ī gn̄e:& laborauit & p-
ſtitit:nū ppter hāc ex puatoꝝ negociis collectā gratiam
tardior ī rep.capeſſēda fuit? Nemo apḋ populū fortior
nemo melior ſenator:idē facile optimus īperator:deni-
q; nihil ī hac ciuitate tpibus illis ſciri diciue potuit: qḋ
ille nō tū īueſtigarit & ſcierit:tū ēt cōſcpſerit. Hūc con
tra plæriq; ad honores adipiſcēdos:& ad rēp.gerēdā:nu
di ueniūt atq; īermes:nulla cognitione rerū : nulla ſcīa
ornati.Sin aliqs excellit unus e multis effert ſe:ſi unū
aliqd affert:aut bellicā uirtutē:aut uſū aliquē militarē

Quæ ſane:q̃uis ſingula ſinguli diſcãt:oĩa tamẽ ab uſu fere ceciderũt. Obſoleuerũt:deſuetudine deceſſerũt. In clamore:Quia declamationes tm̃modo exercẽt:ubi uocẽ meliorẽ reddũt:& liguæ uolubilitatẽ. Societatẽ:qa p ſcia philoſophoꝝ:unius artis ſcia abſq; aliis oĩbus plene teneri non põt. Sed ut ad græcos:q̃ oĩum reꝝ ſcia cõiũcta ſit:exẽplũ docet a græcis eẽ ſumẽdũ. Referam: qa pmũ de græcis dicere cœpit. In hoc:ubi de philoſophia tractať. Virtutis: rerũ:q̃ ĩ actione cõſiſtũt. Doctrinæ:q̃ ĩ cognitione uerſanť. Hi oẽs:oẽs:uel tyrãni:uel pncipes ciuitatũ. Homeri libros: Quos p ordinẽ lr̃arũ cõpoſuit:ſed diuerſiſ tpibuſ editi poſt aliqď tẽpus cõfuſi ſũt. Eos Piſiſtratus ſũma diligẽtia exqſitos ĩ ordinẽ digeſſit:qũ diſpſos collegiſſet Vnde etiã ραψωλλαν appellauit. Nõ fuit ciuib' ſuis utiliſ:quos tyrãnide oppſſit. Quid Pericles: Qui dux fuit ĩclyt':philoſophuſq;: & orator inſignis: atq; Anaxagoræ diſcipulus: rexitq; rẽpu. Atheniẽſiũ q̃dragita annis:ut ſupra diximuſ Vt qũ:Magna uis eloquẽtiæ:cui aſſentirẽt etiã hi contra quos diceret. Cuius ĩ labris:alia rõ eloquẽtiæ Periclis. At hũc:ppoſitũ claudit:tãtos uiros nõ didiciſſe a ſophiſtis. Ad clepſydrã: Vas aquæ plenũ:crebris & minutis foraminibus pforatũ:qď aptũ pfinibat oratori tẽpuſ dicẽdi:quoad fluxiſſet aq̃ oĩs:& dicit'a κλεπτω qď ẽ furor:& υλωρ qďẽ aq̃. Anaxagoras Clazomenius:Qui patrimonio oĩ ſuis relicto:ſe ad reꝝ naturã ſpeculãdã cõtulit. Eratq; uiginti annoꝝ ĩ Xerxis trãſitu: & ſeptuagintaduobus uixit. Itaq;:quoniã nõ a ſophiſta: ſed a philoſopho orator ſũmus. Doctrina:ppter cognitionẽ. Cõſilio:propter prudẽtiã. Eloquẽtia:propter facultatẽ. Et urbanis: qa bello:& pace pfuit ciuibus ſuis. Critias Alcibiades:de his pbus Aemyli' & Plutarchus mľta rettulerũt. Dionem Syracuſiũ:Nam plures Diones fuere. Linguæ:eloquẽtiæ. Animi ac uirtutis:ideſt uirtutẽ animi.

quæ ſane nũc qdẽ obſoleuerũt:aut iuris ſciam: ne eius qdẽ uniuerſi. Nã põtificiũ qď ẽ cõiunctũ:nemo diſcit: aut eloquẽtiã quã ĩ clamore & uerboꝝ curſu poſitã putãt. Omniũ uero bonaꝝ artiũ deniq; uirtutũ ipſarũ ſocietatẽ:cognationẽq; nõ norũt. Sed ut ad græcos referã orationẽ:qbus carere ĩ hoc qdẽ ſermonis gñe nõ poſſumus: nã ut uirtutis a nr̃is:ſic doctrĩæ ſũt ab illis exẽpla repetẽda. Septẽ fuiſſe dicunť uno tpe:q ſapiẽtes & haberenť & uocarenť. Hi oẽs:præter Mileſiũ Thalẽ: ciuitatibus ſuis præfuerũt. Quis doctior iiſdẽ illis tpibus:aut cuius eloqntia lr̃is ĩſtructior fuiſſe tradiť:q̃ Piſiſtrati?q pmus Homeri libros cõfuſos antea ſic diſpoſuiſſe dicit ut nũc habemus. Nõ fuit ille qdẽ ciuibus ſuis utilis:ſed ita eloquẽtia floruit:ut lr̃is doctrinaq; præſtaret. Quid Pericles:de cuius dicẽdi copia ſic accæpimus:ut qũ contra uolũtatẽ atheniẽſiũ loqreť p ſalute patriæ:ſeuerius tñ idipſũ qď ille cõtra populares hoĩes diceret:populare oĩbus & iucũdũ uidereť? Cuius ĩ labris ueteres comici etiã qũ illi maledicerẽt:qď tũ Athenis fieri licebat:leporẽ hĩtaſſe dixerũt:tãtaq; ĩ eo uim fuiſſe:ut ĩ eoꝝ mẽtib' q audiſſẽt:q̃ſi aculeos quoſdã relĩnqret. At hũc nõ clamator aliqs:ad clepſydrã latrare docuerat:ſed ut accæpimus:Clazomenius ille Anaxagoras:uir ſũmus ĩ maxĩarũ reꝝ ſcĩa. Itaq; hic doctrina:cõſilio:eloquẽtia excellẽs q̃draginta annos præfuit Athenis:& urbanis eodẽ tpe:& bellicis rebus. Quid Critias:qd Alcibiades: ciuitatib' ſuis qdẽ nõ boni:ſed certe docti atq; eloquẽtes:nõne ſocraticis erãt diſputatiõibus eruditi? Quis Dionẽ Syracuſiũ doctr̃is oĩbus expoliuit ñ Plato? atq; eũ idẽ ille nõ linguæ ſolũ:ueꝝ etiã aĩ ac uirtutis magr̃ ad liberãdã patriã ĩpulit:ĩſtruxit:armauit:aliis ne igr̃ artibus hũc Dionẽ ĩſtituit Plato? aliis Iſocrates clariſſimũ uiꝝ Timotheũ Cononis præſtãtiſſimi ĩpatoris filiũ: ſũmũ ipſũ ĩpatorẽ:hoĩemq; doctiſſimũ? Aut aliis Pythagore' ille Lyſias

Aliis ne igitur artibus:Exẽpla pponit græcoꝝ:qui & ſcire & dicere cõſecuti ſunt:ut duo hæc cõiuncta pbet. Igitur:Quandoquidẽ oſtẽdimus Dionem fuiſſe inſtructum ratione dicẽdi:& cognitione rerum. Aliis.q.d.non aliis:ſed iiſdem. Nam interrogatiue profertur. Timotheum:Hic a patre accæptam gloriam multis auxit uirtutibus. Fuit autem diſertus:impiger:laborioſus:rei militaris peritus. Pythagoreus ille Lyſias: De Lyſia ſuperius diximus:ex teſtimonio Quintiliani.

Oīs græciæ:qa eius auctoritate uſi ſũt thebani exules:qũ a ſeruitute patriā uēdicarũt. Thebanũ epaminũdā:Polimii filiũ:ſũmũ phũm iter ꝑmos græciæ ducē habitũ.Fuit aũt ī ꝑmis ſtudioſus audiēdi:iniuriarũ patiētiſſimus. Ageſilaum:uictoriis clarũ:ut Socrates facta optione:Cimonis libertatē:& Ageſilai uictorias delegerit. Philolaus:Fuit Crotonita phũs pythagoricus.Moritur ſuſpectus de molitione tyrānidis. Italiæ græciā:Illā partē dicit q̃ quōdā magna græcia ē appellata: circa Metapōtũ & Heracleā. Oium reꝝ.i.diſciplinaꝝ:q̃ liberales ſũt. Qui uellet & eo : qũ facultatē adeptus eēt:nō ſolũ dicēdi:ſed etiā cognoſcēdi. Ac cæpiſſēt:didiciſſent. Ingenio:natura hoc loco:nā aliter nō ꝓcedit. Ipſe:Ariſtoteles. Inanē:iutilē:q̃ nec publice:nec ꝑuatim ꝓdeſt:qa nec rēp.nec ſuā aliqs defendat:hoc ē qetũ diſputādi genus. Ille enī ait turpe ſibi: Verſus Ennii quē Philoctetes dixiſſe itroducit: qũ barbaros orare uidiſſet:ſe cum barbaris tacere dixit. Doctrinā:phiæ. Omnē reꝝq̨ i.oīum artiũ diſciplinā. Sapiētiſſimũ regē Philippum Extat epl'a Philippi ad Ariſtotelē:q̃ ſe non tā lætari dicit ꝙ ſibi natus ſit Alexāder q̃ ꝙ Ariſtotelis tꝑibus nat⁹ ſit:cuius ꝑcæptis & iſtitutis ībui poſſet. Infātiā:q̃ſi fari nō poſſit īfans. Prudētiā: cognitionē reꝝ. Stulticiā: loquacē:ſine prudētia. Sin q̃rimus:Ita cōcludebat craſſus:neq̨ prudentiā ſine eloquētia:nec hāc ſine illa ſtare poſſe. Sed tñ indiſertā prudētiā ꝑponebat ſtultæ eloquētiæ.Nũc dicit:Si quæratur qſnā ex his q doctrinā ꝓfitent:ſit ꝑferēdus? Primas partes oratori ɔcedas:Iccirco ꝙ orator pfect⁹ ſine philoſophia eē nō poſſit: phũs ſine eloquētia poſſit. Doctorib⁹:mathematicis:phis & dialecticis. Hoc: ꝓpter hoc. Si inqt uolũt eũdē philoſophũ eē & oratorē: nll'a nobis ē cũ illiſ cōtentio:ꝙ ſi alteꝝ ab altero ſeparāt:hoc nos illis ꝑſtamus: ꝙ orator phiam aſciſcit:phũs eloquētiā relinqt. Quæ q̃q̃ cōtēnat eloq̃ntiā tāetſi negligāt ꝓdeſſe nō negat:hoc ꝓpter Platonē ī Gorgiam dicit: Cæteris:qui aderant. TVM COTTA: Tertiũ caput ubi repoſcit:ut de duabus ꝑartibus dicat:q̃s itermiſerat. Et nō id qđ ſuſcæpis:promiſeras de

Thebanũ Epaminũdā:haud ſcio an tũc ſũmũ uiꝝ unũ oīs græciæ:aut Xenophon Ageſilaũ:aut Philolaus Architā Tarētinũ:aut ipſe Pythagoras totā illā ueterē italiæ græciā:q̃ quōdā magna uocitata ē.'Eqdē nō arbitror ſic enī uideo unā q̃dā oīum reꝝ:q̃ eēnt hoīe erudito dignæ:& eo q ī rep.uellet excellere:fuiſſe doctrinā: quā q accæpiſſēt:ſi iidē īgenio ad ꝓnũciādũ ualuiſſēt:& ſe ad dicēdũ quoq̨ nō repugnāte natura dediſſēt : eloquētia præſtitiſſe.Itaq̨ ipſe Ariſtoteles qũ florere Iſocratē nobilitate diſcipuloꝝ uideret:ꝙ ipſe ſuas diſputationes a cauſis forēſibus & ciuilibus ad inanē ſermonis elegātiā trāſtuliſſet:mutauit repente totā formā ꝓpe diſciplinæ ſuæ:uerſũq̨ quēdā Philoctetæ paulo ſecus dixit:ille.n. turpe ſibi ait eſſe:tacere cũ barbaris:hic aũt qũ Iſocratē pateret dicere. Itaq̨ ornauit & illuſtrauit doctrinā illā oēm rerũq̨ cognitionē cũ orōis exercitatione cōiunxit. Neq̨ uero hoc fugit ſapiētiſſimũ regē Philippũ:q hũc Alexādro filio doctorē aierit a quo eodē ille & agēdi acciperet præcæpta:& loquēdi.Nũc ſiue q uolet eũ phũm q copiā nobis reꝝ:orationiſq̨ tradat:ꝑ me appellet oratorē licet:ſiue hũc oratorē:quē ego dicā ſapiam iūctam hr̄e eloquētiæ:phũm appellare malit:nō īpediā: dũmodo hoc cōſtet:neq̨ īfantiā eius:q rē norit:ſed eā explicare dicēdo nō queat:neq̨ īſciam illius:cui res nō ſuppetit:uerba ñ deſint : eē laudādā:quoꝝ ſi alteꝝ ſit optādũ ma'ī eqdē īdiſertā prudētiā:q̃ ſtulticiā loquacē.Sin q̃rimus qd unũ excellat:ex oībus doctorib⁹ oratori palma dāda ē:quē ſi patiunt eũdē eē phũm:ſublata cōtrouerſia ē.Sin eos diſiũgēt:hoc erũt īferiores : ꝙ in oratore ꝑfecto īeſt oīs illoꝝ ſcīa:ī phōꝝ aũt cognitione:nō cōtinuo īeſt eloquētia:q̃ q̃uis cōtēnat ab his:neceſſe ē tñ aliquē cumulũ illoꝝ artibus afferre uideat. Hæc qũ Craſſus dixiſſet parũper & ipſe cōticuit:& a cæteris ſilētium fuit. Tũ Cotta:Eqdē īqt Craſſe:nō poſſũ q̃ri:qđ mihi uideare aliud qddā:& nō id qđ ſuſcæpis:diſputaſſe: plus enī aliq̃to attuliſti:q̃ tibi eēt tributũ a nobis : & denũciatũ.Sed certe ut hæ partes fuerũt tuæ:qđ illuſtrāda

orõe ut diceres:& eras ipſe iã ĩgreſſus : atq; ĩ q̃tuor ptes
oẽm orõis laudẽ deſcpſeras:qũq; d᷑ duabus p̃mis nobis
qdẽ ſatis:ſed ut ipſe dicebas:celeriter exigueq; dixiſſes :
duas tibi reliq̃s feceras:queẽadmodũ p̃mũ ornate: deĩde
ẽt apte diceremus:quo qũ ĩgreſſus eẽs repẽte te q̃ſi qdã
æſtus ĩgenii tui ꝓcul a terra eripuit:atq; ĩ altũ a cõſpcũ
pene oĩum diſtraxit. Oẽm.n.reꝶ ſcĩam cõplexus:nõ tu
qdẽ eã nobis tradidiſti:neq;.n.fuit tã exigui tpis:ſʒ apd᷑
hos qd ꝓfeceris:neſcio.me totũ qdẽ ĩ academiã cõpuli/
ſti:ĩ q̃ uelĩ ſit illud:qd᷑ ſæpe poſuiſti:ut non neceſſe ſit
ↄſumere ætatẽ:atq; ut poſſit is illa oĩa cernere :q tm̃mõ
aſpexerit:ſed ẽt ſi ẽ aliq̃to ſpiſſius:aut ſi ego ſũ tardior:
ꝓfecto nũq̃ cõqeſcã:neq; defatigabor anteq̃ illoꝶ ãcipi
tes uias rõeſq;:& ꝓ oĩbus:& cõtra oĩa diſputãdi pcæpo
Tũ Cæſar:Vnũ ĩqt me ex tuo ſermõe maxĩe Craſſe cõ/
mouit:qd᷑ eũ negaſti: q nõ cito qd didiciſſet:unq̃ oĩno
poſſe pdiſcere:ut mihi nõ ſit difficile piclitari:& aut ſta
tĩ pcipe iſta:q̃ tu uerbis ad cœlũ extuliſti:aut ſi ñ potue
rĩ:tẽpus nõ pdere:qũ tñ his nr̃is poſſim eẽ cõtẽtus. Hic
Sulpitius:Ego uero inqt Craſſe:neq; Ariſtotelẽ iſtũ:ne
q; Carneadẽ:nec phõꝶ quenq̃ deſidero:uel me licet exi
ſtimes deſiderare iſta poſſe pdiſcere:uel id qd᷑ facio cõtẽ
nere:mihi reꝶ forẽſiũ:& cõiuʒ uulgaris hæc cognitio ſa
tis magna ẽ:ad eã quã ſpecto eloquẽtiã : ex q̃ ipſa tñ p/
multa neſcio:q̃ tũ deniq; qũ cã aliq̃ q̃ a me dicẽda ẽ : de
ſiderat:q̃ro. Quãobrẽ niſi forte es iã defeſſus:& ſi tibi ñ
graues ſumus:refer ad illa te:q̃ ad ipſius oratõnis laudẽ
ſplẽdoreq; ptinẽt:q̃ ego ex te audire uolui:non ut ſparẽ
me eloquẽtiã cõſeq poſſe:ſed ut aliqd addiſcerẽ. Tũ
Craſſus:Peruulgatas res reqris(ĩqt): & tibi nõ ĩcognitas
Sulpiti. Quis ẽnĩ de iſto gñe nõ docuit:nõ ĩſtituit:non
ſcp̃tũ ẽt reliqt? Sed gerã tibi morẽ:& ea dũtaxat:q̃ mihi
nota ſũt:breuiter exponã.tibi cẽſebo tñ ad eos: q aucto
res:& ĩuẽtores ſũt haꝶ ſane mĩutaꝶ reꝶ reuertẽdũ. Oĩs
igr̃ orõ cõficit̃ ex uerbis:quoꝶ p̃mũ nobis rõ ſimpliciter
uidẽda ẽ:deĩde cõiũcte:nã ẽ qdã ornatus orõis:q ex ſin
gulis uerbis ẽ:alius q ex cõtinuatis:cõiũctiſq; cõſtat. Er
go utemur uerbis:aut iis q̃ ꝓpa ſũt:& certa:q̃ſi uocabu
la reꝶ:pene una nata cũ rebus ipſis:aut iis q̃ trãſferunt̃
& q̃ſi alieno ĩ loco collocant̃:aut iis q̃ nouamus:& faci/
mus ipſi. In propriis ẽ igitur uerbis illa laus oratoris:ut

elocutione qũ iterim de his
diſputaſti:q̃ ꝓfecto ieſſe de
beat oratori. Atq; ĩ q̃tuor
elegãter:latine:ornate:apte
cõgruẽterq; dicere. Celeri
ter exigueq;: qa ſuccĩcte: &
breuiter Craſſus eas ſe atti/
giſſe dicebat. Ornate: cũ
dignitate. Apte:cõpoſite.
Quaſi qdã æſt᷑:trãſlatõ a tẽ
peſtate:qũ nauẽ uix dũ por
tu egreſſã: ꝓcella ĩ ꝓfũdũ ra
pit. Aeſt᷒:quo te magis in
altũ capeſſas: tanto magis
æſt᷒ te referet. A cõſpcũ oĩ
um:ut nauiſ a portu ĩ altũ ꝓ
lata uideri uix põt:ſic tu ab
ĩcœptis ĩ maiora ꝓgreſſus
plane ĩtelligi non potes.
Profeceris:neſcio q̃tũ ꝓfece
ris apd᷑ hoſce auditores me
os. In academiã: feciſti ut
tot᷒ uiderer ĩ academia uer
ſari. Spiſſius:obſcurius:ſi/
cut e diuerſo liqdius clari᷒.
Tardior:hebetior. Pro oĩ
buſ:& cõtra oĩa:ut academi
ci ꝓfitent̃ d᷑ re ꝓpoſita ĩ utrã
q; partẽ dicere. Tũ Cæſar
Cotta q̃ſtus ẽ: q; a ꝓpoſito
digreſſus ſit Craſſus: Cæſar
autẽ phĩam dixerit:aut cito
diſci:aut oĩno nõ diſci. Tũ
poſtq̃ dixit Cotta. Quod
tu:qd᷑ ab oratoribus pcipit̃
Periclitari: d᷑ ſpe cadere.
Cõtẽnere:qa etiã ſi pdiſcere
poſſem:ea tñ paruifacerẽ.
Reꝶ forẽſiũ:cauſaꝶ forẽſi/
um. Cõium: ul̃gariũ. Ex
q̃.ſ.ipſa cogniõe uulgari.
Quãobrẽ:qñqdẽ ſatis ẽ mi/
hi uulgaris iſta cognitio.
Defeſſus:dicẽdo. Graues:
moleſti. Ad illa.i.ad elocu
tionẽ. Nõ ut ſperarẽ: ma/
gnitudine ipſa.
TVM CRASSVS: In hoc
capite Craſſus tãdẽ illuſtrã/
dæ orõis rõnẽ ꝓſeqt̃. Do/
cuit:rhetor. Inſtituit:ſophi
ſta. Scp̃tũ reliqt.ſ.ſcp̃tor.
Minutaꝶ reꝶ:q̃ uulgo ꝑ/
cipiunt̃. Nobis ſimpl̃r: dr̃
i.quo uerba iũgant̃ iter ſe:et
itẽ ſimpliciter ponant̃. Ver
boꝶ exornatio ĩcipit duob᷒ modis:ſimpl̃r:& cõinncte. Propa:ſuæ cuiuſq; rei. Et certa: diffinita
quodãmõ:ac deſtiata. Pene una nata:res qdẽ ꝑus natæ ſũt:ſed cõtinuo nomẽ ſortitæ. At nomẽ ab
origĩe ipoſitũ ꝓpriũ ẽ:ut de lig̃ arbor. Trãſferunt̃:ut herbas pubeſcere:& iuuenes florere dicim᷒.

Abiecta:uel ſordida:humilia. Obſoleta:uel deſſueta:ſordida:& obſcura. Lectis:pro electis:qđ opponitur abiectis:Illuſtribus uero obſoletis. Sed ī hoc uerbo℞:Elocutionē diuiſit ī uerba:& res Verba aūt ꝓpa:& īpropa dixit.Propa aut certa:q̄ſi re℞ uocabula cū ipis pene nata.Impropa uero aut q̄ tráſferunt:aut q̄ nouant.Primo igit de ꝓpis docet. Delectus:ac ſi diceret utēdū qdē ꝓpis:ſed oratori nō oia:q̄ ꝓpa ſūt:accōmodant. Delectus:ut apta ſint:atq; cōcina. Cōſuetudo: exercitatio:qa q bn̄ loq cōſueuit:uerba facile deligit meliora. Aliqs:ꝓ aliqbus. Perpēdit:examinat:pcipit:& cognoſcit. Quaſi naturali:qa bona ſint: an non naturaliter diſcernimus. Nō magna laus: quia nālē ē. Ve℞:quis electio uerborū facilis ſit:ī ea tn̄ orōis oīs ornatus nitit. Solū:ſuſtētaculū. Sed:qn̄ natura id ſua ſpōte offert:nō magnope ī diget pceptione. Ad illuſtrādā atq; exornādā.i.ad illuminādā ac poliēdā. Inuſitata:qđ ſit uniuſcuiuſq; genus. Priſca:antiq. Iādiu ī termiſſa:ut cluit:pulţat: exantlat. Poeta℞:nā horū li berior ē ſermo. Tn̄ raro: his etiā orator nō icōmode utet:modo raro. Qua tēpeſtate:nō diffinit antiqtatē uñ poſſumus uerba ī cōſuetudinē trahere: ſed dicit ſe nō fugere quo minus dicat q̄ tēpeſtate: ꝓ quo tpe: qđ Lælius q̄ſi nimis antiquū:& obſoletū abhorrebat: Hæc aūt q̄ nūc tradunt a Cicerone:pcipiunt etiā a Quītiliano. Prolē:ſtirpē:qa uidentur antiq. Effari:eloq. Nūcupari:noīari. Rebar:opinabar:arbitrabar:exiſtimabā. Grādior:amplior: ſublimior. Antiqor: dignior. Nouant:hactenus de iuſitatis:nunc de nouis dicit. Ab eo q dicit:noua ſūt q̄ ipſe parit orator. Nouātur: noua ītroducunt. Coiūctione:ex ſimplicibꝰ fit cōpoſitū:ut expectorat.i.euomit Pauor:q facit hoieſ cōſilii & rōis iopes. Malicias:ſub audi ſectari. Verba.ſ.expectorat:& uerſutiloq̄s. Nata:ſpōte:natura. Cōiūctione:cōpoſitione:ut ſupra. Indigenitales:& iturgeſcere Hæc nō cōpoſita:ſed deriuata. Tertius ille:de ꝓpis dixit:& iuſitatis:ſiue nouis: nūc de tráſlatis: q̄ neceſſitate ſumunt & ornatu. Inopia:ꝓpo℞ uerbo℞.ſ. Poſt aūt.i.ornādi gr̄a. Nā ut ueſtis: Pulchra ſilitudo. Veſtes pmū neceſſitati:poſtea ēt cultui deſeruierūt. Gemmare:uites qū oculos oſtēdūt:a gēma ſūptū:ab iaīa ad iaīam. Luxuriē:ſupabūdātiā:ut Virg.Luxuriē ſegetū:ab aiata:ad ianimā.Sicut ēt lætas.i.fœcūdas.Idē poeta:Quid faciat lætas ſegetes. Quod eni:ut uitis oculis ꝓpriū

abiecta:atq; obſoleta fugiat:lectis atq; illuſtribus utat: ī qbus plenū qddā & ſonās eē uideat.Sed ī hoc uerbo℞ gn̄e ꝓpo℞ delectus ē hn̄dus qdā:atq; is auriū quodā iudicio pōderādus:ī quo cōſuetudo etiā bn̄ loquēdi ualet plurimū.Etiā hoc qđ uulgo de oratoribus ab iperitis dici ſolet:bonis hic uerbis:aut aliqs nō bonis utit:nō arte aliq̄ ppēdit:ſed quodā q̄ſi naturali ſenſu iudicat:ī quo nō magna laus ē euitare uitiū:q̄q̄ ē magnū. Ve℞ iam ī hoc q̄ſi ſolū quoddā:atq; fūdamētū ē uerbo℞: uſus & copia bono℞.Sed qd ipſe ædificet orator:& ī quo adiūgat artē id eē nobis q̄rendū:atq; explificādū uidet.Tria ſūt igit ī uerbo ſimplici:q̄ orator afferat ad illuſtrādam atq; exornādā orōnē:aut īuſitatū uerbū:aut nouatum aut tráſlatū.Inuſitata ſūt pſca fere:ac uetuſta:& ab uſu quotidiani ſermonis iādiu q̄ ſūt ītermiſſa:poeta℞ licentia liberaliora q̄ nr̄a.Sed tn̄ raro habet etiā ī orōe poeti cū aliqđ uerbū dignitatē:neq; illud fugerī dicere ut Lælius:q̄ tēpeſtate penus ī italiā uenit:nec plē:aut ſobolē: aut effari:aut nūcupari:aut ut tu ſoles catulle nō rebar aut opinabar:& alia multa qbus loco poſitis grādior atq; ātiqor orō:ſæpe uideri ſolet.Nouant aūt uerba q̄ ab eo q dicit ipſo gignunt:aut fiūt:uel cōiūgēdis uerbis:ut hæc.Tū pauor ſapīam oēm mihi exaīmato expectorat nū nō uis huius me uerſutiloq̄s malicias.Videtis.n.& uerſitiloq̄s malicias & expectorat: & ex cōiūctiōe facta eē uerba:nō nata:uel ſæpe ſine cōiūctiōe uerba nouant ut ille ſēſus diſertus īdigēitalis:ut baccarū ubertate īcurueſcere.Tertius ille modus tráſferendi uerbi late patet: quē neceſſitas genuit:īopia coacta:& anguſtiis:poſt autē delectatio:iucūditaſq; celebrauit:nā ut ueſtis frigoris depellēdi cā repta pmo:poſt hr̄i cœpta ē ad ornatū etiā corpis:& dignitatē:ſic uerbi tráſlatio īſtituta ē īopiæ cā frequētata delectationis:nā gemmare uites:luxuriē eē ī herbis:lætas ſegetes ēt ruſtici dicūt.qđ enī declarari uix

uerbũ nõ habet:ſed p trãſlationẽ a gẽma illuſtrat:qđ p ſe latet. Quid:ac ſi diceret:ſcitis ipſi etiam 140
me tacẽte. Inueniẽdi rõnẽ:qd ſit ĩ trãſlatione ſeruãdũ. Gñа:q̃tuor.ſ.ab aĩatis ad aĩata:ab ianimis ad inaĩa:ab aĩatis ad inaĩa.ab inaĩs ad aĩata. Cõtracta:coacta. Si agnoſcetur: ut gẽmare uites. Sic enĩ recta ẽ trãſlatio:qũ uerbũ aliũde ſũptũ ſil'itudinẽ habet cũ eo ad qđ ſumit'. Sed ea trãſferri oportet:Nũc docet qbus de cauſis trãſlatione uti ſoleamus. Inhorreſcit mare:aſpeꝝ fit:& horridum. Tenebræ cõduplicant':a ueſte ſumit'. Occecat:aĩalis ẽ:nox & nimbi iaĩa. Flãma:nec ignis aĩatus: nec ſplẽdor e nubib' erũpẽs

uerbo ꝓꝓo põt:id trãſlatũ qũ ẽ dictũ:illuſtrat id qđ intelligi uolumus eius rei:quã alieno uerbo poſuimus: ſimilitudo. Ergo hæ trãſlatiões q̃ſi mutatiões ſũt:qũ qđ nõ habes aliũde ſumas. Ille paulo audaciores q̃ nõ iopiam ĩdicãt:ſed orõni ſplẽdoris aliqd accerſũt. Quaꝝ ego qd uobis:aut ĩueniẽdi rõnẽ:aut gña ponã ſimilitudĩs ẽ ad uerbũ unũ cõtracta breuitas:qđ uerbũ ĩ alieno loco tanq̃ ĩ ſuo poſitũ ſit:ſi agnoſcet' delectat:ſi ſimile nihil habet:repudiat'. Sed ea tranſferri oportet:q̃ aut clariorẽ faciũt rẽ:ut illa oĩa:ĩhorreſcit mare: tenebræ cõduplicantur:noctiſq; & nimbũ occecat nigror: flãma ĩter nubes coruſcat:cœlũ tonitru cõtremit:grãdo mixta imbri largifico ſubita præcipitãs cadit:undiq; oẽs uẽti erũpunt: ſæui exiſtũt turbines:feruit æſtu pelagus: oĩa fere quo eẽnt clariora trãſlatis p ſimilitudinẽ uerbis dcã ſũt: aut quo ſignificet' magis res tota:ſiue facti alicuius: ſiue cõſilii:aut minus:ut ille q occultaret rẽ cõſulto: ne id qđ ageret':ĩtelligi poſſit:duobus trãſlatis uerbis ſimilitudine ipſa ĩdicat:qñqdẽ iſta circũueſtit dictis:ſepit ſedulo Nõnunq̃ & breuitas trãſlatione cõficit': ut illud:ſi telũ manu fugit:ĩprudẽtia teli miſſi breuius ꝓꝓis uerbis exꝓmi nõ potuit:q̃ ẽ uno ſignificata trãſlato. Hoc ĩ gñe p ſæpe mihi admirãdũ uidet':qd ſit ꝙ oẽs trãſlatis & alienis magis delectant' uerbis:q̃ ꝓꝓis & ſuis. Nã ſi res ſuũ nomẽ:& uocabulũ ꝓpriũ nõ habet:ut pes ĩ naui:ut nexus:quo libra agit':ut ĩ uxore diuortiũ:neceſſitas cogit qđ nõ habes:aliũde ſumere:ſ3 ĩ ſuoꝝ uerboꝝ maxĩa copia:tñ hoĩes aliena multo magis:ſi ſũt rõne trãſlata:delectãt. Id accidere credo:uel qđ ĩgenii ſpecimẽ ẽ qddam trãſilire añ pedes poſita:& alia lõge repetita ſumere:uel ꝙ is q audit alio ducit' cogitatiõe:neq; tñ aberrat: q̃ maxĩa ẽ delectatio:uel ꝙ ĩ ſingulis uerbis res ac totũ ſimile cõficit':uel ꝙ oĩs trãſlatio:q̃ qdẽ ſũpta rõne ẽ: ad ſẽſus ipſos admouet':maxĩe oculoꝝ q ẽ ſẽſus acerrimus. Nã & odor urbanitatis:& mollitudo humanitatis:& murmur maris:& dulcedo rõnis:ſũt ducta a cæteris ſẽſibus illa uero oculoꝝ multo acriora:q̃ ponũt pene ĩ ꝯſpectu aĩ q̃ cernere & uidere nõ poſſumus. Nihil ẽ enĩ in rerũ

Præcipitãs:aĩati ẽ ꝑcipitẽ eẽ. Eẽnt clariora:aut clariſicãdæ rei cã. Occultaret:cõſilio q de ĩduſtria id agebat ne ĩtelligeret'. Circũueſtit dictis:ab ĩaĩa ad aĩatã. Circũueſtit:circũuenit. Sepit: tetigit qđ aĩo agitauit:aliter dicit:aliter ſẽtit. Nõnunq̃ & breuitas.i.trãſlatione. qũ breuı' aliqd exꝓmitur. Breuitaſ:coacta:ꝓmũ breuitatiſ cã docet fieri trãſlationẽ. Telũ manu fugit:exꝓmit' telũ temere emiſſũ. Vno.ſ. fugit. Hoc ĩ genere: Mirũ inqt ꝙ hoĩes trãſlatis nõnũ q̃ magis delectent' q̃ ꝓꝓis. Nomẽ & uocabulũ: nomẽ ꝓpriis:uocabulũ appellatiuis aſcribũt. Vt pes ĩ naui: Pes q dr̃ ĩ naui:certũ nomẽ nõ habet:q tũc fieri dicit' qũ nauita porrecto pede:rudẽtes ĩtẽdit:ut elata uela uẽtorũ flamina cõcipiãt: ut una oẽs fecere pedẽ. Nex':qui p librã agit'. Boetius ĩ topicis hoc explicat: queadmodũ ſupius expoſuimus. Diuortiũ:uiri & uxoris ſeparatio:q̃ſi ĩ diuerſas pteſ uerſio a diuertẽtibus aliorſũ ſumit'
Rõne:de q̃ iferius dicet. Specimẽ:experimẽtũ:documẽtũ.unde Virgil'. Tale dabit ſpecimẽ. Añ pedes poſita.i.trãſilire uerbũ:qđ ẽ ex eo cõpoſitũ. Ducit': delectatur. Alia: q̃ ptineat ad id de quo loqmur. Tamẽ q̃uis ĩ aliã cogitatõnẽ icidat q audit. Inſigniculis:notabilibus. Res: q̃ de agitur.
Totũ ſile:qa ſil'itudo q̃dã ẽ ĩter rẽ & uerbũ:đ qb' agit' Nã res & uerbũ totũ ſũt.
Ad ſẽſus ipſos:Nã oĩs trãſlatio ſẽſib' admouet'. Odor nariũ.i.iocũditas. Mollitudo:tactus. Dulcedo:guſt' ut acriora. Nihil ẽ.n.ĩ reꝝ

natura:Sēſus ꝓꝑa cuiuſq; rei noīa ꝑ trāſlationē ad alia ſumi:ut limē nō ſolū igreſſus oſtii:ſed ꝓncipiū alicuius rei:ut i limine uitæ extinctus ē. Vnde eni.i.a quocūq; pōt duci ſiſitudo:ab eodē ēt trāſlatio:ſed illa ab oībus:ergo hæc etiā. Itidē:ex eodē. Fornicis:arcus i ædificio. Sphæra: Sphæricū ē enī cœlū. Viue Vlyxes:Exēplū trāſlationis:aīum ad oculoꝝ ſēſū erigētis. Nā de aliis ſēſib' ſatis dixit. & ē recta trāſlatio. Vlyxes oraculo accæpto fore:ut ubi domū tetigiſſet occūberet:monebat' a quodā: ut uiueret q̄tū ei liceret:& poſtremū ſolis ſplēdorē oculis hauriret. Rape:neq; enī ocul' rapimuss:ſed manu. Poſtremū:ac ſi diceret mors inſtat ſ.a Thelegono ipſius & Circes filio. Non dixit cape: Hoc eni uerbū morā præſefert:qa ſēſim capimus aliqd iō ſpem aliquā uiuēdi attuliſſet. Quod ante dixerat dū licet:ac ſi diceret paulopoſt nō licebit. Sīle:ſiſitudo. Syrti: de eluone dici pōt:q patrimoniū exhauſit ul' certe ꝑniciē inuit. Nā ſyrtibus naufragiū fit. Scopulum : Itē ad uiſū refert':ſicut charybdis ad auditū etiam utrūq;. Charybdis aūt tranſlatiue uoratorē oſtēdit. Feriat:ꝑcutiat. Ad q̄s:qa ſiſitudo trāſlationis cogitationē audientis magis ad alias res cōfert:q̄ q̄ audiunt'. Caſtratā:ꝑuatā & orbatā:rē offert obſcœnā. Glaucia: ſenator flagitioſus: In utroq;:caſtrata:& ſtercore. Nolo:aliud uitiū qđ uitandū ē i trāſlatione. Comeſſationis: Comeſſatio luxurioſū cōuiuium. Cice. ꝓ Murena: Nō amor:non comeſſatio: nō libido. Si ergo tēpeſtatē dicas comeſſatiōis:maius ē q̄ qđ exꝑmere uis. Satis eſt aūt dicere iacturā comeſſatiōis. Nā comeſſatio minus ē q̄ tēpeſtas. Rectius calamitas tēpeſtates. Anguſtius.i. minus ſignificationis. Illđ ꝓpriū: Quia tranſlatio fit ſignificādi grā:uel demōſtrādi:ꝙ ſi abnutares:ꝓ uetares ponerent':trāſlatum minus ſignificaret:q̄ ꝓpriū:a ſimilitudine reſpuētis aliqd capite. Ne cōtagio: Vt ſiqs iſœliciſſimus ſe adiri nolit: ne quē ſua miſeria q̄ſi polluat: ſicut de Timone legimus. Vmbra:q̄ſi ſpūs ipſe iſœlix ſit. Verecūda:pudēs. Vt ita dicā pupillū: Hoc uerbo ꝓpoſito(ut ita dicā)Lenior fit trāſlatio pupilli:q̄ ſuperius ubi dixit: ſenatū orbū relictū ſine hac ꝑlatione(ut ita dicā)Hoc idē Quintil'. iterponēdū dicit:qū uerba minus ꝓꝑa admittimus. Precario: ꝑcibus cōmota. Vi:ꝑ uim. Modus aūt nullus:Hic laudat trāſlationē:q̄ ſingulis uerbis ieſt:ꝙ ornatior ē ſicut uerecūdior. Nā illud;Hoc qdē a ſupiore deriuat':ſed illđ i ſingul' uerbis

natura:cuius nos nō ī aliis rebus poſſimus uti uocabulo:& noīe. unde enī ſimile īduci nō pōt:pōt aūt ex oīb' itidē uerbū unū:qđ ſimilitudinē cōtinet:trāſlatū lumē afferre oratiōi. Quo ī gn̄e ꝑmū fugiēda ē diſſimilitudo: cœli īgētes fornices:q̄uis Spherā ī ſcænā(ut dicit')attulerit Ennius:tn̄ ī ſphera fornicis ſimilitudo nō pōt īeſſe. Viue Vlyxes dū licet:oculis poſtremū lumē radiatū rape:nō dixit cape:nō pete:hr̄et.n.morā ſperātis diutius eē ſeſe uicturū:ſed rape:hoc uerbū ad id aptatū:qđ an̄ dixerat:dū licet. Deinde uidēdū ē ne lōge ſimile ſit ductū:Syrtī patrimonii:Scopulum libētius dixerim:Charybdim bonoꝝ Voraginem potius : facilius enim ad ea quæ uiſa:q̄ ad illa:q̄ audita ſūt:mentis oculi ferunt'. Et qm̄ hæc uel ſūma laus ē uerbis trāſferēdis:ut ſēſū feriat id qđ trāſlatū ſit:fugiēda ē oīs turpitudo eaꝝ reꝝ:ad q̄s eoꝝ aīos q audiunt:trahit ſimilitudo. Nolo morte dici Aphricani caſtratā eē rēp. nolo ſtercus reip. dici glauciā: q̄uis ſit ſimile:tn̄ ē ī utroq; deformis cogitatio ſimilitūdīs. Nolo eē aut maius q̄ rei poſtulet:ut tēpeſtas comeſſationis:aut minus:ut comeſſatio tēpeſtatis. Nolo eſſe uerbū anguſtius id qđ trāſlatū ſit:q̄ fuiſſet illud ꝓpriū ac ſuū. Quidnā ē obſecro? qd te adiri abnuas? melius ē uetas:ꝓhibes abſterres:qm̄ ille dixerit:illico iſtic:ne cōtagio mea bonis:umbraue obſit. Atq; etiā ſi uereare: ne paulo durior trāſlatio eē uideat':mollīēda præpoſito ſæpe uerbo:ut ſi olim. M. Catone mortuo puſillū ſenatū qs relictū diceret:paulo durius:ſin ut ita dicā pupillū: aliquāto mitius ē. Etenī uerecūda debet eē trāſlatio : ut deducta eē ī alienū locū:nō irruiſſe:atq; ut precario nō īueniſſe uideat'. Modus aūt nullus ē florētior ī ſingulis uerbis:nec q plus luminis afferat oratori. Nā illud qđ ī hoc gn̄e ꝓfuit:nō ē ī uno uerbo trāſlato:ſed ex pluribus cōtinuatis cōnectit':ut aliud dicat':aliud ītelligendū ſit: neq; me patior iterū ad unū ſcopulū & telū claſſē achi

nū offēdere:atq; illud:erras:nā exultātē te:& præſidētē
tibi repmēt ualidæ legū habenæ:atq; īperii īſiſtēt iugo:
ſūpta re ſimili:uerba eius rei ppa deinceps ī rē aliā:ut di
xi:trāſferunť. Eſt hoc magnū ornamētū oratiōis ī quo
obſcuritas fugiēda ē. Etenī ex hoc gn̄e fiūt ea q̄ dicūtur
enygmata: nō ē aūt ī uerbo modus hic:ſed ī orōne:hoc
ē ī cōtinuatione uerboꝝ. Ne illa qdē traductio:atq; im
mutatio:ī uerbo quādā fabricationē habet: ſed ī orōne
aphrica terribili tremuit horrida terra tumltu. p aphris
ē ſūpta Aphrica:neq; factū uerbū ē: ut mare ſaxifragis
undis:neq; trāſlatū ut mollit mare:ſed ornādi cauſa p
priū ppo cōmutatū. Deſine roma tuos hoſtis teſtes ſūt
cāpi magni:grauis ē motus ī ornatu orōnis:& ſæpe ſu/
mēdus:ex quo gn̄e hæc ſūt:martē belli cē cōem: cererē
p frugibus:liberū āppellare p uino: Neptunū p mari
curiā p ſenatu:cāpū p comitiis:togā p pace:arma ac te
la p bello. Quo itē ī gn̄e & uirtutes:& uitia p ipſis in q
bus illa ſūt:appellanť luxuries:quā ī domū irripuit: &
quo auaritia penetrāuit:aut fides ualuit:iuſticia cōfecit
Videtis pfecto genus hoc totū:qū īflexo: cōmutatoq;
uerbo res eadē nūciať:ornatus qū ſūt finitima illa mi/
nus ornata:ſed tñ nō ignorāda:qū ītelligi uolumus ali
qd:aut ex parte totū:ut p ædificiis qū parietes aut tecta
dicamus:aut ex toto partē:ut qū unā turmā eqtatū po
puli romāi dicimus:aut ex uno plures:ut romanus hō:
tāetſi res bene geſta ē corde ſuo trepidat:aut qū ex pluri
bus ītelligiť unū:nos ſumus romani q̄ fuimus an̄ Ru/
tilius:aut quocūq; modo:nō ut dictū ē ī eo gn̄e ītelligi
tur:ſed ut ſēſū ē. abutimur ſæpe etiā uerbo nō tā elegā/
ter:q̄ ī trāſferēdo:ſed etiā ſi licētius tñ nō īterdū nō pu
dēter:ut qū grādē orationē p magna:minutū aīum p
paruo dicimus. Verū illa uidetis ne eē:nō uerbi:ſed ora
tionis:q̄ ex pluribus (ut expoſui) trāſlationibus cōnexa
ſūt. Hæc aūt q̄ aut īmutata eē dixi:aut aliter ītelligēda
ac dicerenť:ſūt tranſlata quodāmodo. Ita fit ut omnis

hoc ī pluribus & cōtinētibus uerbis. Et ī ſupiori uerbū a ſua ī alienā trāſit ſignificationē. In hoc aliď dicit:& aliud ſētiť. Iterū ad unū ſcopulū:ſignificat ſe ad iudicē nō rediturū:cuius ſemel exptus ē ſe ueritatē:ne ī eā offēdat:ſicut claſſis græcoꝝ ī ſcopulū capharæi mōtis eliſa periit. Cœlū:aerē. Erras:Poetæ uerſus ītroducētis quēdā q ſibi oīa licere putaret. Præſidentē:pncipē:te maiorē. Validæ habenæ:ualidæ uires legū ab equo. Nā qď ſeqtur a bobus ē:q iugo pmunť. Re ſimili:Scopu/lū & pcellā ſcæuitiæ & aſpitati iudicis.in pmo naufragiū:ī ſecūdo tauri:& equi. Aliā:ī ſcæuitiā iu/
dicis:& īſolētiā ſupbi. Ob
ſcuritas:ſi trāſlatio nō ītelli/
giť. Enygma:obſcure dcm̄
ut illud:Quā mater genuit:
generauit filia matrem. In
orōne:uerboꝝ cōtinuatiōe
Illa. Illa:de q̄ nūc dicemus
Neq; factū:nō uerbū dice
re:qď nouatū ſit:ut ſaxifra/
gus. Vtiť hoc ſyllogiſmo p
enumerationē. Oīs pmuta/
tio uerbi fit:aut trāſlatione:
aut cōpoſitione:aut deriua
tiōe:ſed ī hoc uerſu:Aphri/
ca terribili tremuit horrida
terra tumltu. Nihil hoꝝ fit:
nō ē igiť hic uerbi trāſlatio.
Deſine Roma tuos.i.Ro
mani deſinite:ut cāpi:cāpe/
ſtres hoīes. Grauis ē:aliud
trāſlatiōis genus: qď uocať
uarietas. Martem:p bello
poſuit. Grauis: qa pſona
p re poniť. Nā ī ſupiori res
p re. Cererē:p pane. Vir/
gil. Cererēq; caniſtris expe/
diūt. Liberū:p uino: ut ſi/
ne cerere:& libero friget ue
nus. Curiā.i.ſenatus. Cōti
nēs p cōtēto. Toga:īſtru/
mētū pacis p pace:ſicut ar/
ma p bello. Luxuries.i.lu
xurioſus. Res p pſōa:ſicut
fides & iuſticia. Inflexo: a
ſua ſignificatione. Cōmu
tato:qū uerbū p uerbo po/
niť. Qum ſunt finitima. ſ.
huic trāſlationi: q̄ metony/
mia ē. Proxima ē ītellectio:
de q̄ nūc dicere aggreditur:
qū uerbū flectiť:atq; īmutať
ut aliud dicať:aliud ītelligať
Parietes aut tecta:domus
partes:ut īpi parietes curiæ
tibi grās agere uidenť. Vnā
turmā:partē p toto:turma
p eqtatu:ut romanus p oēs
romani. Vt nos ſumus Ro/
mani.qū unus tm̄modo ſit:
q loquať. Rutilius:qa troiani rutil cōiūcti uno oēs noīe latini ſūt appellati. Aut quocūq; modo: ut inſtrumētū p populo:ut ſariſſæ p theſſalis:& macedonibus:Pilla p romanis. Abutimur:nō p trāſlationē modo aliud accipiť q̄ diciť:ſed p abuſionē.i.p acyrologiā. Nō īpudēter: nō ſine pudore. Grādē:p lōga. Verū uidetis:cōcluſio ſupradictoꝝ. Ita:Quādoqdē mutationes fiūt: qū ſin/

gula uerba ſumunt: aliæ ex uerbis iuſitatis: aliæ ex nouiſ: aliæ ex tranſlatis: ſeqtur triplex eē uerbo℞ genus. Cōiūctione.i.cōpoſitione: ut ſaxifragus. Nouitate: Declaratio ē nouitate ſub q̄ cōiūctio cōtinet̃. Nouitas eni fit: uel p cōpoſitionē: ut expectorat; uel p deriuationē: ut īdigitalis. Auribus: ne nouitas uerbi auriū iudicio officiat. Cōſuetudini: ne oīno ſit iuſitatū. Quod.ſ.trāſlatū. Verborū trāſlationē mirifice laudat.

SEQVITVR: Nūc quartū ſeqtur caput: ubi de cōpoſitione tractat̃. Collocationē: ut uerba apte ponātur. Modū: menſurā lōgioris: uel breuioris piodi: q̄ formā quādā orōnis cōſtituūt. Cōponere: cōiūgere. Struere: ordinare. Hiulcus.i.ne horrida ſit iunctura: ut uacæ: æneæ: amœniſſimæ. Aſper: ut paromœon: uel omoeoteleuton ut Tite: tute: tate: ut īfantes: ſtātes: lachrymātes. Coagmētatus: ꝯpaginatus: qđ opponit̃ hiulcis. Lenis: opponit̃ aſperitati. Quā Lepida: ſyntheſis cōpoſitio polita. Teſſerulis Albutii uerba q̄dratis ī pauimēto lapillis: aut lignis apte poſitis cōparat. Lucilius perſonæ ſoceri mei luſit. Is eni ſocerū Craſſi.i.Scæuolā ītroduxit ludētē ī Albutiū: ꝙ molli uteret̃ cōpoſitione uerbo℞. Emblemate: ipreſſione; ligno: lapilloue. Vermiclato: minuto: Noni. Marcellus. In me.i.q mihi etiā illuſerit. Rhetoricoteros: Græce dixit eloquētior. Eſt eni a forma græca deductū. Quid ergo iſte: Lucilius Albutium facete dixit: Illuſerat ꝙ ſe diceret aptiſſime uerba poſuiſſe: nec excluſerat Craſſū: cui nihil deeſſet: cur pſtātiſſimus diceret̃ orator: ꝙ haberet gene℞ rhetoricoteron. Nūc ergo de ſe Craſſus loquens: Quid inqt gener iſte tuus fecit? Abuteris: illudēdo. Illud: ut uerba coniungat. Sed ē tamē: q̄uis ille riſerit: ſcita tn̄ eē debet uerborū collocatio. Vtrūq.ſ.cohærētem: & iunctā.i.non hiantē. Lenē.i.nō aſperā. Nam cohærentē eſt expoſitio eius: qđ dixit: iunctā. Aequabiliter fluētē: ē expoſitio eius: qđ dixit lenem. Primis.i.proximis. Vaſtius: hiātius. Hāc diligētius: Hactenus de collocatione.i.cōpoſitione dixit: nūc de clauſulis icipit dicere: quō claudat̃ oratio p coma: p colon: p piodū. Coma ē mēbri pars: colon mēbrū: piodus: comata & cola cōprehēdit. Modus: q ī numeris lōgitudine ē: & breuitate ſyllabarū: uel periodi. Nā modus duplex ē. unus numeri: ī ſyllabis uerbo℞. Alter piodi: ī partibus eius: ut comate: & colo: ex qbus cōſiſtit. Forma: Nā clauſula ē orationis forma: qa eā iformat: q̄ſi materiā informē. Veteres: quos ipſi nō ſeqmur. Interſpirationis: pauſæ. Notis: ſignis.i.pūctis librario℞.i.ſcribētium libros: notæ: ut ſtigme: hipoſtigme: meſaſtigme: teliaſtigme. Nā hipoſtigme coma facit: ut meſaſtigme colon: ut teliaſtigme piodon. Interpūctas: īternotatas. Modo: mēſura. Clauſulas: qa

ſingulorū uerbo℞ uirtus: atq; laus tribus exiſtat ex rebus: ſi aut uetuſtū uerbū ſit: qđ tamē cōſuetudo ferre poſſit: aut de nouo factū: uel cōiūctione: uel nouitate: in quo itē ē auribus: conſuetudiniq; parendū: aut tranlatū: quod maxime tanq̄ ſtellis quibuſdam notat: & illuminat orationē. Sequit̃ continuatio uerbo℞: quæ duas res maxime: collocationē pmū: deīde modū quendā: formāq; deſiderat. collocationis ē cōponere: & ſtruere uerba ſic: ut neue aſp eo℞ cōcurſus: neue hiulcus ſit: ſed quodā modo coagmētatus & lenis: in quo lepidi ſoceri mei pſona luſit: is q elegātiſſie id facere potuit Lucilius: q̄ lepida Syntheſis cōpoſite: ut teſſerule oēs arte pauimēto ac emblemate uermiculato. Quæ qū dixiſſet ī Albutiū: illudens ne a me qdē abſtinuit. Craſſū habeo gene℞: ne rhetoricoteros tu ſis: quid ergo iſte Craſſus: quoniā eius abuteris noīe: qd efficit̃. idē illud ſcilicet: ut ille uoluit: & ego uellē melius aliq̄to q̄ Albutius: uerū ī me qdē luſit ille: ut ſolet. Sed ē tamē hæc collocatio cōſeruāda uerbo℞: de qua loquor: q̄ iūctā orationē efficit quæ cohærētē: q̄ lenē: q̄ æq̄biliter fluentē. Id aſſeqmini: ſi uerba extrema eū cōſequētibus pmis ita iūgetis: ut neue aſpere cōcurrāt: neue uaſtius deducant̃. Hāc diligētiam ſubſeqtur modus etiā & forma uerbo℞: qđ iā uereor: ne huic Catullo uideat̃ eē puerile. Verſus eni ueteres illi ī hac ſoluta oratiōe ppemodū: hoc ē numeros quoſdā nobis eē adhibēdos putauerūt: iterſpirationis enim nō defatigatiōis noſtræ neq; librario℞ notis: ſed uerborū & ſniā℞: modo īterpūctas clauſulas ī orationibus eē uoluerūt: idq; pnceps Iſocrates īſtituiſſe fert̃: ut īcōditā antiquo℞ dicēdi cōſuetudinē: delectationis atq; auriū

uerba ipſa:atq; ſniæ has ĩ oratione clauſulas cõficerẽt. Aſtringeret:numeris ſubiiceret. Quodã: apud ueteres. Machinati:ĩ uerboꝝ coiũctione:q̃ numeris:& cãtu cõſtat ĩ uerſu. Numero:q ẽ ĩ ſyl labis. Auriũ ſatietatẽ:q̃ ꝓnũciationis ſuauitatẽ deſiderãt. Dixerũt:Iſocrates:& diſcipulus. Hæc igit̃ duo:Maiores poetæ qdẽ:& muſici cãtũ iuenerũt & uerſũ:ut aures delectatiõe mulcerẽt:ſed hic ab oratorio diſtat. In quo illud ẽ:Mirũ ꝙ quã ĩ oratione uolumus cuiuſdã uerſus formã & modũ ea tamẽ ſi ĩ uerſũ plane exierit:uitioſa ſit. Cadere:exire. Perficere:exitu: & cõiũctione quadrata pficit̃. Quadrare:apte iungere. Numeroſe: qbuſdã numeris:& pedib⁹. Ex mł tis:q̃ pitũ ab iperito diſtinguũt:& ex cõtrario diffinit oratorẽ. Spũ:q̃tũ ſpũſ ſup peteret. Illigat:cõglutinat Cõplectat̃:cõprehẽdit. Numero:uerſu:q numeroſus ẽ. Nã clauſula cũ arte.i. artificioſa ẽ forma oratiõis qa ſic materia formam accipit arte adhibita. Iũxit:cõſtrinxit. Forma & modis: Alterũ ẽ expoſitio alterius: & id eſt modis. Nã mẽſura ſyllabarũ & piodi:ut ſupra dictũ ẽ:clauſulã facit:q̃ ẽ forma orationis. Modis pluraliter dixit:qa duo ſũt modi numeri:& piodi. Relaxat qa liberior ẽ q̃ uerſus. Qua ſi certa lege uerſus:q ſi mutet̃ aut minuat̃:ſtare nõ põt Oratio uero utrũq; patitur iõ etiã ſoluta uocat̃. Nõ ẽ: q̃rit:& cõtinuo rñdet ipſe ſibi. Flexibile:qa tenerũ: iõ flexibile. Quã oõ:q̃ pro uoluntate mutat̃. Verſus: poetaꝝ ꝓpe. Diſpares:ut iãbi. Nã heroici:& elegi cõciniores ſũt. Multoꝝ ꝙ generũ:ut humilis: mediocris ſublimis ex ſermone:ex cõtẽtione. Ad uſũ quotidianũ:ut ſermo. Ad ſcænam põpãq;:ut cõtẽtio. Suſtulimus:oõnẽ ad ſcænã põpãq; formantes. E medio: e cõi:& uulgari:hoc ẽ humili Vel certe e medio.i. medio cri. Ad nr̃m arbitriũ.i. ad uolũtatẽ noſtrã. Graues: ĩ ſublimi gñe. Subtiles:ĩ humili. Mediũ:planũ ẽ. Voluptatẽ: uarietas uoluptatẽ parit. Aioꝝ:qum aĩos auditorũ ad miſericordiã flectimus. Sermone:qũ ĩcitamus ĩ irã:cõtẽtione utimur:qđ nos ipſa natura tanq̃ benigna parẽs ſpõte admonet. Dignitatis:ꝓ rei excellẽtia. Venuſtatis:pulchritudinis. Incolumitatis:dignitas.icolumitatẽ:pulchritudo uenuſtatẽ parit. ex dignitate uenuſtas:ex ĩcolumitate ſalus. Sed e cõtrario magis uerba ita iũgunt̃:ut pioribus ꝓxima ꝑpõderẽt. Aliq̃ñ hæc ꝑ illa exponunt̃:ut hic. Oĩum cauſa: 192

cauſa(quẽadmodũ ſcribit diſcipulus ei⁹ Naucrates) numeris aſtringeret. Nãq; hæc duo muſici q erãt quondã iidẽ poetæ machinati ad uoluptatẽ ſũt uerſuũ atq; cantuũ:ut uerboꝝ numero:& uocũ modo delectatione uincerẽt auriũ ſatietatẽ. Hæc igit̃ duo:uocis dico moderationẽ & uerboꝝ cõcluſionẽ:quo ad oratiõis ſeueritas pati poſſit:a poetica ad eloquẽtiã traducẽda eẽ duxerũt: ĩ quo illud ẽ uel maximũ:ꝙ uerſus ĩ oratione ſi efficitur cõiũctione uerboꝝ:uitiũ ẽ:& tamẽ etiã cõiunctionẽ: ſicuti uerſũ:numeroſe ſedere:& quadrare:& pficere uolumus. Neq; ẽ ex multis res una:q̃ magis oratorẽ ab iperito dicendi:ignaroq; diſtinguat:q̃ ꝙ ille rudis incõdite fũdit:quãtũ põt:& id qđ dicit ſpiritu:nõ arte determinat. Orator aũt ſic ille illigat ſnĩam uerbis: ut eã numero quodã cõplectat̃ & aſtricto & ſoluto: nam qũ iũxit modis:forma:& relaxat:& liberat ĩ mutatione ordinis: ut uerba neq; alligata ſint: quaſi certa aliqua lege uerſus:neq; ita ſoluta:ut uagẽtur. Quonã igit̃ modo tãtũ munus ĩſiſtemus:aut arbitremur nos hãc uim numeroſe cõſequi poſſe dicẽdi:nõ ẽ res tã difficilis:q̃ neceſſaria. Nihil ẽ enim tã tenerũ:neq; tã flexibile: neq; qđ tã facile ſequat̃:quocũq; ducas:q̃ oratio:ex hac uerſus: ex eadẽ diſpares numeri cõficiũtur: ex hac hæc etiã ſoluta uariis modis multorũq; generũ oratio. Nõ eñi alia ſermonis: alia cõtẽtionis uerba:neq; ex alio gñe ad uſum quotidianũ:alio ad ſcænã põpãq; ſumũtur:ſed ea nos cũ iactantia ſuſtulimus e medio:ſicut molliſſimã cærã ad noſtrũ arbitriũ formamus:& fingimus. Itaq; tũ graues ſumus:tũ ſubtiles:tũ mediũ quiddã tenemus: ſic ĩſtitutã noſtrã ſnĩam ſeqtur oratiõis genus:idq; ad oẽm rationẽ:& auriũ uoluptatẽ:& aioꝝ ad motũ mutat̃: & uertit̃. Sed ut ĩ plæriſq; rebus ĩcredibiliter hoc natura ẽ ipſa fabricata:ſic ĩ oratione:ut ea q̃ maximã utilitatẽ in ſe cõtinerẽt:plurimũ eadẽ haberẽt:uel dignitatis:uel ſæpe etiã uenuſtatis:incolũitatis:atq; ſalutis oĩum cauſa.

Probat q̄ ad neceſſitatē: & utilitatē hominū natura ꝓduxit: eadē uenuſtati: & dignitati cōducere: ex
quo fit: ut qđ nā neceſſariū dedit: hoc etiā uenuſtū ſit: ut ex cœli terræqꝫ ꝑcipit̄ cōditōe: ſideꝝqꝫ ordi
ne: ac motu: necnō arboꝝ fructu & amœnitate. Statū: cōditionē. Teneat̄: ī cētro. Sua ui: ſuis ip
ſa librata pōderibus: qa undiqꝫ cogit̄ ī cētrū. Nutuqꝫ. i. momēto τηρόπη. Circūferat̄: Sol ꝑ zodi
acū ꝑagit curſū ſuccedēte luna: & ab antipodib⁹ ꝑ eūdē redit ad ſuꝑos. Brumale: Tropicū hyema
le: quo tp̄e ē ī capͦcornio: qū breuiſſimi ſūt dies. Aſcēdat: ad tropicū æſtiuū: qū ē ī cācro. Diuerſā:
qa brumale ſignū īferius eſt
tropicū ſuꝑius. Vel certe qa
luna ſemper fert̄ obuia ſoli.
Virgi. Et ſoli ſemꝑ cōtraria
phœbe. Acceſſu: quia ſoli
appropinquās maior uidet̄
ſicut e diuerſo: a ſole rece/
dēs minor apparet. Eadē:
ab oriēte ad occaſū: & e cō/
trario. Quinqꝫ: reliq̄ pla/
netæ: q̄ ſeptē ſūt cū ipſo ſo/
le. Lege Ciceronē de natura
deoꝝ. Nā ſtellæ natura ſunt
flāmæ. Immutata: qa ſi ab
ordine cederēt: oīa perirēt.
Referte: reuocate. For/
mā & figurā: illa ex hac ꝓce
dit. Nullā partē corporis:
mēbra cum ſuis partibus.
Nō trūchus nō rami: q̄ oīa
utilitatis ſūt: & uenuſtatis.
Linquamus: Hactenus de
natura cæleſtium: atqꝫ terre
ſtriū: nūc de artibus. Quā
latera: ſine qbus aqua ꝓhi/
beri nō poſſet. Carinæ: la
tera nauis ſuſtinēt. Faſtigi
um: culmē hoc loco. Non
uenuſtas: Nā neceſſitatis ꝑͥ/
mū fuit: cui uenuſtas deīde
occulta quadā rōne ſucceſ/
ſit. Capitolii: ꝑ excellētiā
poſuit. Ex utraqꝫ tecti par
te: neceſſitatis hoc: ut utrīqꝫ
dilaberet̄ imber. Hoc ītē ī
oībus: Confert ſimilitudinē
ad rōnē orationis. Vtilita
tē ac ꝓꝑe neceſſitatē: neceſ/
ſe ē: ut īterloquēdū reſpire/
mus: idē gratū auditoribus:
ut īterpūctim ꝓnūciemus.
Anguſtiæ: breuitatē. Clau
ſulas: qbus finitur oratio.
Interpuncta: qbus oratio ce
ditur: ſiue ꝑ comata: ſiue ꝑ
cola. Id inuentū: qđ neceſ
ſariū eſt inqͭt: id adeo gratū
ut cōtento ſpiritu ſiqs poſ/
ſit ꝓnunciare: nō admittatur. Id. ſ. intermittere: & claudere orationē. Lateribus: ſpiritu. Nō to/
lerabile: quia nec quantū quidē poſſumus: iubemur cōtinuare. Volui. i. cōplecti: quantū uno ſpi/
ritu poſſum: & dicere quantū ſpiritus patitur. Naturæ: qa ſpiritus ipſe nobis orationē intermittē
dam plærūqꝫ diffinit. Nam qū ſint: Incipit docere: qbus pedibus claudatur oratio ſecūdū Ariſto/
telē: & Theophraſtū. Quod latius docet Quintilianus: & nos in eius expoſitione copioſius expli/

Videmus hūc ſtatū eē huius totius mūdi: atqꝫ naturæ
rotūdū ut cœlū: terraqꝫ ut media ſit: eaqꝫ ſua ui: nutu/
qꝫ teneat̄: ſol ut circūferat̄: ut accedat ad brumale ſignū
& īde ſēſim aſcēdat ī diuerſā partē: ut luna acceſſu & re
ceſſu ſuo ſolis lumē accipiat: ut eadē ſpatia qnqꝫ ſtelle
diſpares motu curſuqꝫ cōficiāt. Hæc tātā habēt uim: ut
paulū īmutata cohærere nō poſſint: tātā pulchritudinē
ut nulla ſpēs ne excogitari qdē poſſit ornatior. Referte
nūc animū ad hominū: uel etiā cæteroꝝ animātiū for/
mā: & figurā: nullā partē corporis ſine aliq̄ neceſſitate
affictā: totāqꝫ formā q̄ſi ꝑfectā reꝑiretis arte non caſu.
Quid ī his arboribus ī qbus nō trūcus: nō rami: nō fo/
lia ſūt deniqꝫ: niſi ad ſuā retinēdā cōſeruādāqꝫ naturā:
nuſq̄ tñ ē ulla pars: niſi uenuſta. linq̄mus naturā: arteſ
qꝫ uideamus. Quid tā in nauigio neceſſariū: q̄ latera: q̄
carinæ: q̄ prora: q̄ pupis: q̄ autēnæ: q̄ uela: q̄ mali: q̄ tñ
hāc habēt ī ſpecie uenuſtatē: ut nō ſolū ſalutis: ſed etiā
uoluptatis cauſa īuenta eē uideant̄. Colūnæ & tēpla: &
porticus ſuſtinēt: tamē habēt nō plus honeſtatis q̄ di/
gnitatis. Capitolii faſtigiū illud: & cæteraꝝ ædiū nō ue
nuſtas: ſed neceſſitas ipſa fabricata eſt. nā qū eēt habita
rō queādmodū ex utraqꝫ parte tecti aqua dealbaret̄ uti
litatē tēpli faſtigii dignitas cōſecuta ē: ut etiā ſi ī cœlo ca
pitoliū ſtatueret̄: ubi imber eē nō poſſet: nullā ſine faſti
gio dignitatē habiturū fuiſſe uideat̄. Hoc ī oībus itē ꝑti
bus oratiōis euenit: ut utilitatē: ac ꝓꝑe neceſſitatē ſuaui
tas q̄dā: & lepos cōſequat̄. Clauſulas enim atqꝫ īterpū/
cta uerboꝝ aīæ īterclūſio: atqꝫ anguſtiæ ſpūs attulerūt
Id īuētū ita ē ſuaue: ut ſicui ſit infinitus ſpūs datus: ta/
mē qū ꝑpetuare uerba nolim⁹: id enim auribus noſtris
gratū ē īuētū: qđ hominū lateribus nō tolerabile ſolū:
ſed etiā facile eē poſſet. Lōgiſſima ē igit̄ cōplexio uerbo
rū: q̄ uolui uno ſpū nō pōt: ſed hic naturæ modus ē ar/
tis alius. Nā qū ſint numeri plures: iambū & trochæū

cauimus. Numeri:pedes q numeris cõſtãt. Natura:qa ſpõte ueniũt ĩ orationẽ. Sed ſũt ĩſignes: Quãuis naturaliter orationẽ pedes illabãtur: hi trochæus:& iambus:tamẽ euidẽtes ſũt nimiũ:& iõ ſeparãtur ab oratione:quo minus artificiũ cõpoſitionis appareat. Minuti aũt dixit nõ minutiſſimi ꝓpter unũ pyrrichiũ:q omniũ breuiſſimus ẽ. Quare p icurſionẽ pedũ euidẽtẽ Ariſtoteles cenſet iã bũ:atq; trochæũ ſegregãdos eẽ. Dactyli & anapæſti:pedeſ heroici. Impune:ubiq;:ſiue ĩ ꝑncipio ſiue ĩ fine. Duos dũtaxat pedes:qa ſi a quarto pede ꝓgrediare ad qntũ nõ oratio:ſed uerſus uidebit.

frequẽtẽ ſegregat ab oratore Ariſtoteles Catulle noſter: q natura tamẽ ĩcurrũt ipſi ĩ orationẽ ſermonẽq; noſtꝝ ſed ſũt ĩſignes pcuſſiones eoꝝ numeroꝝ & minuti pedes. Quare ꝑmum ad Heroũ nos dactyli & anapæſti:& ſpõdei pedẽ ĩmutat:ĩ quo ĩpune ꝓgredi licet:duos dũtaxat pedes aut paulo plus:ne plane ĩ uerſũ:aut ſimilitudinẽ uerſuũ ĩcidamus:aliæ ſũt gemiæ qbus hi tres:heroi pedes ĩ ꝑncipia cõtinuãdoꝝ uerboꝝ ſatis decore cadunt. ꝓbatur aũt ab eodẽ illo maxime pæon q ẽ duplex nã aut a lõga orit̃:quã tres breues cõſequuntur: ut hæc uerba:definite:ĩcipite:cõprimite:aut a breuib⁹,deinceps tribus extrema ꝓducta:atq; lõga:ſicut illa ſũt: domuerãt:ſompedes:atq; illi philoſopho ordiri placet a ſupiore pæone poſteriore finire. Eſt aũt pæõ hic poſterior nõ ſyllabarũ numero ſed auriũ mẽſura:qđ ẽ acrius iudicium:& certius:par fere cretico:q ẽ ex lõga & breui & longa:ut qd petã præſidi:aut exequar:quo me nũc: a quo numero exorſus ẽ Ennius. Si qrites minãs illius: hũc ille clauſulis aptiorẽ putat:quas uult lõga plæꝝq; ſyllaba terminari. Neq; uero hæc tam acrẽ curã diligentiãq; deſiderant:q̃ eſt illa poetarum:quos neceſſitas cogit:& ipſi numeri ac modi:ſic uerſu uerba includere: ut nihil ſit ne ſpiritu qdẽ minimo breuius: aut longius: q̃ neceſſe eſt. Liberior eſt oratio:& plane (ut dicitur) ſic eſt uere ſoluta: nõ ut fugiat tamen:ut erret:ſed ut ſine uinculis ſibi ipſa moderetur. Nam neq; ego illud aſſẽtior Theophraſto:qui putat orationẽ:quæ quidẽ ſit polita: atq; faceta:quodãmodo nõ aſtricte:ſed remiſſius:numeroſã eẽ oportere. Etenĩ ſicut ille ſuſpicat̃:ex illis modis qbus hic uſitatus uerſus efficit̃:poſt anapæſtis ꝓcerior qdã numerus effloruit: inde ille licẽtior & diuitior fluxit dithyrambus:cuius mẽbra & pedes (ut ait idem) ſunt in oĩ locupleti oratiõe diffuſa:& ſi numeroſũ eſt in omnibus ſonis: ac uocibus qđ habet q̃ſdã ĩpreſſiones: & qđ

Quibuſ hi tres:His tribus ĩ ꝑncipio uti poteſt orator:ĩ fine aut Pæone & Cretico. Decore: decenter. Qui eſt duplex:Nam ẽ etiã quadruplex. Nã ꝑmus conſtat ex ꝑma lõga: & ultima breui. Secũdus ꝑma breui: ſecũda longa duabus breuibus. Tertius duabus breuibus:una longa:& q̃rta breui. Quartus tribus breuib⁹ ultima lõga. Definite: qa de eſt lõga:reliquæ breues: Domuerũt:quartus pæõ: & ſecũdus ſecundũ Ariſtotelem. A ſuperiore: ab ĩcipiẽte ꝑma longa: & in tres breues cadẽte. Par fere cretico:qui cõſtat ex ꝑma longa:ſecũda breui:tertia lõga Tot igitur tempora habet: quot pæon a ſupiori:ut auriũ iudicio cõprobat̃. Creticus:alio nomie amphimacrus dicit̃. Neq; uero hæc: Pedibus inqt utitur orator ſed liberius q̃ poeta. Acrẽ: uehemẽtẽ:& attẽtam. Numeri ac modi. i. modi numeroꝝ. i. pedes:q modulationẽ faciũt uel certe numeri ſyllabarũ:modi piodorũ Ne ſpiritu quidẽ:Ne ſyllaba: qua male poſita uerſus corrũpitur. Vt dicitur: ab his qui de hac re præcipiũt. Nõ ut fugiat: qũ haud teneat̃ unũ ſequitur ex altero Nam ſi nõ tenet̃:ergo nõ fugit. Sine uinculis:qa nõ lege certa pedũ:ſed auriũ iudicio cõficitur oratio. Nã neq;: Vere inq̃ oportet huiuſmodi eẽ orationis modũ Theophraſto:q iter cætera:& de poetica: & de oratoriis ꝓcæptis copioſe ſcripſit. Polita:leuis. Faceta:urbana. Aſtricte:ut uerſus. Ex illis modis. ſ. heroicis pedibus:ut ſupra. Vſitatus:ut hexameter:& pẽtameter. Effloruit:pululauit. Procerior:lõgior q̃ ſpõdaicus:uel dactylicus:qa anapæſtico metro pedes adhiberi poſſũt:qui eũ tẽporibus æquãt. Mẽbra:partes. Nã dithyrambi partes mẽbra ſunt:ut diximus metroꝝ. Pedes: numeri. alterũ ꝓ altero. Locupleti: uberrima. Et ſi numeroſũ ẽ:genus hoc dithyrambi. Impreſſiones:ꝓprietates naturaliter inſitas.

Interuallis æq̃libus:qa ĩ ipſo dithyrãbi gñe pedes ponunt̃:ipſi iter ſe cõſẽtiẽtes. Metiri : ſtatuere.
Ne cõtinuũ ſit.i.dũmodo iteruallis claudat̃ oratio:uel colis:uel comatibus:& ꝑiodis. Rudis:de
claratio ẽ:& ĩpolita. Proflués:ſine itermiſſione. Cur repudiet̃:Nã oro̅ pennis:& continuo ꝓlata
diſplicet. Quod:uidelicet modulari uocem:nullius diſtinctiõis.i.diſcretionis:qa nõ diſcernit̃ ille
etiã ĩ oratione numerus. Quod.ſ.numeꝶ cõfici. Cadẽtibus guttis:uelut a ſtillicidio. Præcipitã
ti:uelociter currẽti. Quod:Quãdoqdẽ apparet ĩ cõtinuatione uerboꝶ nõ eẽ numeꝶ:ſed ĩ diſtin
ctiõe orõis. Quæ ſi ĩ extre
mo:Præcipit poſterius mẽ
brũ longius fieri q̃ ꝑmũ. Vt
uerbi cã:Quꝫ nũdũ ꝑſtaret
ciuitas Athenarũ hac laude
dicẽdi:mĺta tñ egregia faci
nora domi belliq; memorã
da geſſerat. Cõuerſiones:
per periodum.

ATQVE HAEC QVI DEM AB HIS: Vltimũ ca
put:ubi docet uſũ & rõne
pedũ nõ eẽ admodũ diffici
lẽ:ſed cõcinitatẽ auribus ho
minũ facillime iudicari.
Hæc:q̃ de numeroſa orone
diximus. Ab iis phis.i.pi
pateticis:q ab Ariſtotele de
ſcẽderũt. Eo ſæpius:Nam
quo plurib⁹:ac dignioríb⁹
diſputo auctoribus:hoc mi
nus uideor ĩeptus:alioquin
apud tãtos uiros pueril̃ diſ
putatio iudicari poſſet. Di
ci ſubtilius:q.d.nihil. Iſtis:
iunioribus:Sulpitio & Cot
tæ. Perſequẽdũ:exeq̃ndũ
ne exiſtimẽt iccirco hoc me
dixiſſe:ut eos ab hac arte de
terreã. Nõ tradunt̃:ne ipſi
uſurpare poſſint q̃ſi diffici
liora. Vulgari : q̃ uulgo a
rhetoribus tradit̃. Maiora
a me diſputata. Difficilio
ra:eo ſtilo quo ab aliis tra
dunt̃. Iſta q̃ dicis:ac ſi dice
ret : ea ipſa diſputas : q̃ abs
te deſiderabamus. Neq; :
qa hæc ſi alius aliter diceret
minus grata eẽnt. Ego ue
ro inq̃t Antonius:Catulli ſẽ
tẽtiã ꝓbat Antonius dicens
ſe nũc deniq; illum ĩueniſſe
eloquẽtẽ : de quo ĩ ſuo libel
lo tractauerat. Hanc igit̃:
Craſſus ſapiẽter:ut inſtituit
nec ſe laudat:nec uituperat:
ſed Antonii ſnĩa cõtẽtus: ad
reliquũ diſputationis trãſit:ubi ſe latẽter Cicero ĩnuit eloquẽtẽ illũ eẽ pfectũ. Hanc legẽ:ꝑdictã:de
numeroſa orone. Tũ ſtilo:declaratio exercitationis:ſcriptãdo oronẽ. Et alia:q̃ ptinẽt ad ornatũ
orõis:ut dignitatẽ:& elegãtiã. Nec hæc:q̃ ptinẽt ad cõpoſitionẽ uerboꝶ. Limat:ppolit ad cõcini
tatẽ. Formãda:ordinãda:ſãtiẽda. Norma:regĺa. Rhythmicoꝶ ac muſicoꝶ:q rythmos compo
nũt ſiue cãtus. Acerrima norma.i.exq̃ſita regĺa. Fluat:ſine iteruallo comatũ. Ne uaget̃:ſine iter

metiri poſſumus ĩteruallis æq̃libus:recte genus hoc nu
meroꝶ:dũmodo ne continuũ ſit ĩ orõnis laude ponet̃.
Nã ſi rudis:& ĩdocta putãda ẽ illa ſine ĩteruallis loqua
citas pennis:& ꝓfluẽs:qd ẽ aliud cauſæ:cur repudiet̃:ni
ſi q̃ hoĩnũ aures uocẽ naturæ modulant̃ ipſæ : qđ fieri
niſi ĩeſt numerus ĩ uoce nõ põt:numerus aũt ĩ cõtinua
tione nullus ẽ:diſtĩctio autẽ & æqualiũ:ut ſæpe: uario
rũ ĩteruallo ꝶ pcuſſio:numerũ cõficit:quẽ ĩ cadentibus
guttis q̃ ĩteruallis diſtĩguũt̃:notare poſſumus : ĩ amne
præcipitãte nõ poſſumus. Quod ſi cõtinuatio uerborũ
hæc ſoluta multo ẽ aptior & iucũdior:ſi ẽ articulis : mẽ
briſq; diſtĩcta:q̃ ſi cõtinuata:ac ꝓducta uerba illa modi
ficata eẽ debebũt:q̃ ſi ĩ extremo breuiora ſũt:ĩfrĩgit̃ ille
q̃ſi uerboꝶ ambitus:ſic enĩ has orõis cõuerſiones græci
noĩnãt. Quare aut paria eẽ debẽt poſteriora ſupioribus
extrema ꝑmis:aut qđ ẽt ẽ melius:& iucũdius longiora.

Atq; hæc qdẽ ab iis phĩs:quos tu maxĩe diligis Catul
le dicta ſũt:qđ eo ſæpi⁹ teſtificor:ut auctoribus laudã
dis ĩeptiaꝶ crimẽ effugiã. Quarũ tandẽ(inq̃t Catullus:
aut qd diſputatione iſta afferri põt elegãtius : aut oĩno
dici ſubtilius. At enĩ uereor(inq̃t Craſſus)ne hæc aut di
fficiliora iſtis ad pſequẽdũ eẽ uideant̃:aut qa nõ tradũ
tur ĩ uulgari iſta diſciplĩa:ne ea maiora/ac difficiliora ui
deri uelle uideamur. Tũ Catullus:erras(ĩquit)Craſſe:ſi
aut me:aut hoꝶ queq̃ putas a te hæc opa quotidiana:
& puagata expectare iſta q̃ dicis:dici uolumus: neq; tã
dici:q̃ iſto dici mõ:neq; tibi hoc me ſolũ:ſed ꝓ his omĩ
bus ſine ulla dubitatione reſpõdeo. Ego uero(inq̃t An
tonius)ĩueni iã quẽ negarã:ĩ eo(quẽ ſcpſi)libello:me ĩue
niſſe eloquẽtẽ:ſed ego te:ne laudãdi qdẽ cauſa ĩterpella
ui:nequid de hoc tã exiguo ſermonis tui tpe uerbo uno
meo diminueret̃. Hãc igit̃ ad legẽ q̃ũ exercitatiõe:tũ ſti
lo:q & alia & hoc maxĩe ornate limat formanda:uobis
orõ ẽ:neq; tamẽ hoc tãti laboris eſt:q̃tũ uidet̃:nec ſunt

miſſiōe mēbroꝝ. Ne īſiſtat:ſicut uerſus lege neceſſaria q̄dā. Interi⁹:iter certū aliqđ limē. Lōgi⁹. abſq̧ mō orōis. Cōuerſiones:ꝑiodos. Abſolutas:pfectas:q̄ uerba cū ſnīis claudūt. Perpetuita/te:qđ ē icōcinū:uidelicet uti cōtinēti orōe. Et cōuerſiōe uerboꝝ:declarat qđ dixit ꝑpetuitate. Ca piēda:itermittēda. Numeris.pedibus cōgruis. Nos:q huic ſtudem⁹ ſacultati. Herous:dactylus ſiue ſpōde⁹. Sic ēt appellatᷣ a Quītil'.ubi de numeroſa orōe tractat. Nō uocati.i.ſua ſpōte uenient nllo labore accerſiti. Cōſuetudo:Nūc ꝑcipit:quō pedes nobis ꝑſto erūt. Occurrēt inq̄ crebro uſu

hæc rhythmicoꝝ ac muſicoꝝ acerrima norma dirigēda & efficiendū ē illud modo nobis:ne fluat orō:ne uagetᷣ: ne īſiſtat īterius:ne excurrat lōgi⁹:ut mēbris diſtinguatᷣ ut cōuerſiōes hēat abſolutas. Neq̧ ſp utēdū ē ꝑpetuita/te:& q̄ſi cōuerſiōe uerboꝝ:ſed ſæpe capiēda mēbris mi/nutioribus orō ē: q̄ tn̄ ipſa mēbra ſūt numeris uīciēda. Neq̧ tn̄ nos pæon:aut herous ille cōturbet:ipſi occur/rēt orōni:ipſi inq̄ ſe offerēt.& rn̄debūt nō uocati:cōſue/tudo modo illa ſit ſcribēdi:atq̧ dicēdi:ut ſnīæ uerbis fi/niantᷣ:eorūq̧ uerboꝝ iūctio naſcatur a ꝓceris numeris ac liberis:maxime Hæroo:& Pæone priore:aut Cretico ſed uarie/diſtincteq̧ cōſidat. Notatᷣ enī maxime ſimili/tudo in cōquieſcēdo:& ſi ꝑmi & poſtremi illi pedes ſūt hac rōne ſeruati:medii poſſūt latere:modo ne circuitus ipſe uerboꝝ ſit:aut breuior:q̄ aut aures expectēt:aut lō/gior q̄ uires:atq̧ aīa patiatᷣ. Clauſulas aūt etiā diligēti/us ſeruādas eē arbitror:q̄ ſupiora:q̧ ī his maxīe pfectio atq̧ abſolutio iudicatᷣ. Nā uerſus æque prima & media & extrema pars attēditᷣ:q debilitatᷣ ī quacūq̧ ſit parte ti/tubatū. In oratione autē ꝑma pauci cernūnt: poſtrema plæriq̧:quæ quoniā apparēt & ītelligūtur:uariāda ſūt ne aut animoꝝ iudiciis repudiētur:aut auriū ſatietate. Duo enī aut tres ſūt fere extremi ſeruādi & notādi pe/des:ſi modo nō breuiora:& præciſa erūt ſupiora: quos aut Choricos:aut heroos:aut alternos eē oportebit:aut ī Pæone illo poſteriore:quē Ariſtoteles ꝓbat:aut ex pari Cretico:hoꝝ uiciſſitudīes efficiētᷣ:ne ii ſatientᷣ: q audiēt faſtidio ſimilitudīs:nec nos id(qđ faciem⁹ opa dedita)id facere uideamur. Quod ſi Antipr̄ ille ſidonius:quē tu ꝓ/pe Catulle memīſti: ſolit⁹ ē uerſus hexametros:alioſq̧ uariis modis:atq̧ nūeris fūdere ex tpe:tantūq̧ hoīs īge/nioſi ac mēoris ualuit exercitatō:ut qū ſe mēte ac uolū/tate cōiecīſſet ī uerſū:uerba ſeq̄rentᷣ:q̄to id facili⁹ ī orōe exercitatiōe:& cōſuetudīe adhibita cōſeq̄mur. Illđ aūt

dicēdi:atq̧ ſcribēdi:ſil' & il/lud admonet:nō ſp iiſdē pe/dib⁹ claudēdas orōes. Scri/bēdi:q̄tū ad ſtilū. Dicēdi:q̄/tū ad uſū. Vt ſnīæ uerbiſ.i. ut uſitatis uerbis ſnīæ clau/dantᷣ. Proceris:ꝓceros ap/pellat anapæſtū:pæona: & creticū.i.ꝓlixos:& qa ī lon/gā deſinunt reſpectu iābi:& trochæi:quoſ Ariſtotel' ſnīa dixit nō eē ī orōe neceſſari/os. Liberis:pedibus: nō q duab⁹ ſyllabis cohærēt:libe/ri ſūt:ſed q triſyllabi:ul' ī lō/gā deſināt:ul' ī duas breues. Liberos aūt appellat:q libe/ræ:ac ſolutæ orōi cōueniūt. Naſcatᷣ:icipiat:& ꝑcipit q/b⁹ pedib⁹ utamur orōis ini/tio. Cōſidat:claudatᷣ. Va/rie diſtīcteq̧: ne cl'a iiſdē pe/dib⁹ cōſiſtat. In ꝯqeſcēdo: finiēdo:claudēdo. Tūc enī cōqeſcit orator. Medii:qa nō ita obſeruantᷣ ab audito/ribus. Circuitus:ꝑiodus. Breuior: quā auriū iudiciū poſtulet. Aut lōgior:ne ꝑi/odū ꝓducam⁹ ſupra ſpūʒ & latera. Supiora.ſ.mēbra. Aeque:ſil'r. In q̄cūq̧ ꝑte:ꝑ/ma:media:poſtrema. Titu/batū:deerratū. Prima pau/ci:q̄ nl'a media cōſiderāt. Quæ:poſtrema. Variāda: cl'a:ne faſtidiatᷣ ab auditori/bus ſatietas. Duo enī: Mo/net rurſuſ poſteriora mēbra lōgiora ꝑoribus eē debere. Chorici:Lyrici: iter quos ſūt dithyrābi:a choro dicti: qa lyra canētes:chorus ꝓſe/quitᷣ:q ſūt dithyrābi. In pæ/one:q ꝑmis ſyllabiſ breuib⁹ icipiēs:deſinit ī lōgā. Cre/tico:ꝑma lōga oritᷣ: media breui:poſtrema lōga. Vi/ciſſitudies:alternatiōes. Quod ſi:ꝓbat nō eē difficile diligētib⁹ pōere pedes. Antipr̄:q poeta fu/it nō ul'garis. Fūdere:carmīa ꝓferre. Variis modis atq̧ nūeris.i.uariis nūeris pedū. Ex tpe:ſine ꝑ meditatiōe. Hoīs igēioſi:q mēoria & igēio ꝑdit⁹ eēt. Mēte ac uoluntate.i collegiſſet aīum: & ad uerſū ꝯtuliſſet. Verba ſeq̄rentᷣ:nō accerſita uenirēt uerſib⁹ accōmoda. Illđ aūt:qōni rn̄det:q̄ rōe fieri poſſit:ut idoct⁹ & īpit⁹ muſicæ:poſſit ī orōe deꝑhēdere qd ꝯſonet:aut diſſonet:qa uidelʒ īſit⁹ ē

hoībus tacitus qdā ſēſus: ut ī quaq; arte rectū ꝑperāq; diiudicēt. Illud: cōcinnū uel cōgruū. Notet: obſeruet. Oī gn̄e: artiū. Hoc ipſo: numerorꝝ atq; modorꝝ: qđ eſt muſicæ. Vis: ꝓprietas cognoſcēdi. Oēs enim: uere ē uis magna naturæ. Sine ulla arte: eius rei. ſ. de q̄ iudicat. Artibus & rōnibus. i. rōnibus artiū. Idq;: itētio argumēti. Si ī aliis artibus hoc fit: multo magis ī numeris ac uoce: quorꝝ cōſonātia ſe nobis: ac diſſonātia naturaliter offert. Ad quorꝝ ītelligētiā: ut recta ī hoībus: & a prauis praua diiudicet. Minus habēt: qa ſi picturā uiderint: aut ſtatuā ī ea prauū aliqd deꝑhēdūt

Inſtrumēti: adiumēti: ad ītelligendā uocū conſonātiā Nā & ſi uox celerior ſit auditu: tamē color nos magis fallere poteſt in uidendo: q̄ uox in audiēdo. Infixa: impreſſa. Neq; earū rerum: quæ cōſonātiæ ſūt: uł diſſonātiæ. Mouent᷑ oēs: qa tāetſi ī iudicādo acriores ſint alii aliiſ: poſſūt tamē omneſ ſua uolūtate iudicare. Numeris ac uocibus: ad eā rem qua de agitur accōmodatis In his: numeris ac modis. Offēſum: erratū. Cōtractione. ſ. ſyllabæ: ut uictorinus penultima correpta: & e diuerſo: dominus: barbariſmus erit. Theatra: pro ſpectatorib' poſuit. Quid hoc: ſi cōcinnētes diſſoni fuerint: eiiciūtur a populo. In uocibus: in cātibus. Cateruæ: chori. Diſcrepātes: ut ſi unus ſibiipſi diſſentiat canēdo. Mirabile eſt: Mirꝝ eſt inqt: cur in iudicādo doctus & īdoctus ſint pene pares: at ī faciēdo ſecus. Numeri: pedū: ī ſyllabis: uoces in cātibus. Incēdimur: cōtraria: cōtrariis. Langueſcimus: quia flētis uox fletum ꝓuocat. Ad hilaritatem: ſi canētem audias. Ad triſticiā: ſi flentē. Quorū: gaudēdi. ſ. īcitādi: ac dolēdi: ad numeros: ad modos: ad uoces. Vt mihi uidet᷑: ab auctoritate laudat muſicam. Maioribus: ut ī capitolio Iouis: qū fides adhibētur: & tibiæ. Saliorū uerſus: ancylia cū tripudiis ferētes: & cātibus. In uetere græcia: ſcilicet Athenis. Cum ſimilibus: ad philoſophiā ꝑtinētibus. De puerilibus trāſlatiōibus: quō uerbis ꝑ trāſlationē utamur: qđ pueri'e ē. Videt ſētit: libratis utit᷑ uerbis. Videt in uerbis: ſentit ī oratione. Claudicat: deerrat. Sētit: auriū iudicio. Nobis: oratoribus. Aptū: cōgruū. Itaq; illi: Cōcludit ꝙ maiores illi etiā ſi ꝑiodis nō uterent᷑: tamē qum ſingula: uel bina: uel trina uerba dicebāt: ita collocabāt: ut ſpatiis īter ſe paribus cōponerent᷑: ut rēp. qui tuet᷑ laudādus: q ꝓſequitur deteſtandus eſt. Veteres: latini ſcriptores. Hodie: ætate noſtra.

neqs admiret᷑: quonā modo hæc uulgus īperitorꝝ ī audiendo notet: qū ī oī gn̄e: tū ī hoc ipſo magna q̄dā ē uis īcredibiliſq; naturæ. Oēs enī tacito quodā ſēſu ſine ulla arte: aut rōne: q̄ ſūt ī artibus & rōnibus recta: ac praua diiudicāt: idq; qum faciūt ī picturis: & ī ſignis: & ī aliis opibus: ad quorꝝ ītelligētiā a natura minus habēt īſtrū: multo oſtēdūt magis: ī uerborꝝ numerorꝝ: uocūq; iudicio: q̄ ea ſūt ī cōibus īfixa ſēſibus: neq; earꝝ rerꝝ quēq̄ fūditus natura eē uoluit expertē. Itaq; nō ſolū uerbis arte poſitis mouent᷑ oēs: uerūetiā numeris/ac uocibus. Quotus enī qſq; ē q teneat artē numerorꝝ: atq; modorꝝ? ac ī his: ſi paulū modo offēſū ē: ut aut cōtractione breuius fieret: aut ꝓductōe lōgius: theatra tota reclamāt. Quid hoc nō idē fit ī uocibus: ut a multitudine & populo nō modo cateruæ atq; cōuētus: ſed etiā ipſi ſibi ſinguli diſcrepātes eiiciant᷑: mirabile ē qū plurimū ī faciēdo interſit īter doctū & rudē: q̄ nō multū differat ī iudicando. Ars enī qū a natura ꝓfecta ſit: niſi naturā cōmoueat: ac delectet: nihil ſane ægiſſe uideat᷑. Nihil ē aūt tā cognatū mētibus nrīs: q̄ numeri: atq; uoces: qbus & excitamur: & īcēdimur: & lenimur: & lāgueſcimus: & ad hilaritatē: & triſticiā ſæpe deducimur: quorꝝ illa ſūma uis carmībus ē aptior: & cātibus nō neglecta: ut mihi uidet᷑ a Numa rege doctiſſimo maioribuſq; nrīs: ut epularꝝ ſolēnium fides: ac tibiæ ſaliorūq; uerſus īdicāt. Maxime aūt ī græcia uetere celebrata qbus utinā ſimilibus de reb' diſputari: q̄ de puerilibus his uerborꝝ trāſlationibus maluiſſetis. Verꝝ ut ī uerſu uulgus ſi ē peccatū uidet: ſic ſiqd ī nr̄a orōne claudicat: ſētit. Sed poetæ nō ignoſcit: nobis cōcedit: taciti tamē oēs nō eē illud: qđ diximus aptū: ꝑfectūq; cernūt. Itaq; illi ueteres: ſicut hodie etiā nōnullos uidemus: qū circuitū: & quaſi orbē uerborꝝ cōficere nō poſſēt: nā id qdē nuꝑ uel poſſe: uel audire cœpimus terna: aut bina: aut nōnulli ſingula etiā uerba dicebant

q̃ i illa iſãtia naturali:illud qđ aures hoĩum flagitabãt tẽdebãt tamẽ:ut & illa eẽnt paria:q̃ dicerẽt:& æqlibus i terſpirationibus uterent. ¶ Expoſui fere ut potui:quæ maxime ad ornatũ orõis ptinere arbitrabar. dixi enĩ de ſingulorꝝ laude uerborꝝ:dixi de cõiũctione eorꝝ: dixi de numero:atq; forma:ſed ſi hitũ etiã orõis: & q̃ſi colorẽ aliquẽ reqritis:ẽ & plena qđã:& tñ teres:& tenuis: & nõ ſine neruis ac uiribus:& ea q̃ particeps utriuſq; gñis q̃dã mediocritate laudat. Trib' his figuris iſidere qđã uenuſtatis:nõ phuco illitus:ſed ſãguie diffuſus: debet color. Tũ deniq; nobis hic orator ita cõformãdus ẽ:& uerbis & ſniis:ut queãdmodũ q utunt armis aut palæſtra nõ ſolũ ſibi uitãdi:aut feriẽdi rõnẽ eẽ habẽdã putẽt:ſed etiã ut cũ uenuſtate moueant:ut iſ q̃ i armoꝝ tractatione uerſant. Formant aũt etiã & uerba:& ſniæ:pene ĩnumerabiles:qđ ſatis ſcio notũ eẽ uobis; ſed ĩter cõformationẽ uerboꝝ & ſniaꝝ hoc intereſt: q uerboꝝ tollitur ſi uerba mutaris: ſniaꝝ pmanet qbuſcũq; uerbis uti uelis. Quod qđẽ uos:& ſi facitis:tamẽ admonẽdos puto: neqđ eẽ aliud oratoris putetis: qđ qđẽ ſit egregiũ atq; mirabile:niſi ĩ ſingulis uerbis:illa tria tenere ut trãſlatis utamur frequẽter:ĩterdũq; factis:raro aũt etiã peruetuſtis. In ppetua aũt oratione:qũ & cõiũctionis leuitatẽ: & numeroꝝ:quã dixi rõnẽ tenuerimus; tũ ẽ q̃ſi luminibus diſtinguẽda:& frequẽtãda oĩs rõ ſniaꝝ: atq; uerborũ. Nã & cõmoratõ una ĩ re pmultũ mouet:& illuſtris explanatio reꝝ:q̃ſi gerãt:ſub aſpectu pene ſubiectio: q̃ & ĩ exponẽda re plurimũ ualet:& ad illuſtrãdũ id qđ exponit:& ad amplificãdũ:ut iis q̃ audiẽt:illud qđ augebamus:q̃tũ efficere oratio poterit:tãtũ eẽ uideat: & huic cõtraria ſæpe pcuſſio:& plus ad ĩtelligẽdũ q̃ dixerit:

Infantia:ruditate loquẽdi. Aequalibus ĩterſpirationibus:ſpatiis:uel numeris:uel uerbis.alterum ex altero ſeqtur.Nam ſi æquales numeri ſũt:& æqualia uerba:par eſt etiã interſpiratio.

EXPOSVI FERE:Epilogũ facit oium:q̃ ad oratoris officiũ ptinere dixit:deide tres dicẽdi figuras reſumit:i qbus pcipit oẽs cõſiderãdas eẽ exornatiões uerboꝝ & ſniaꝝ. De ſingulorꝝ:qa de ſingulis uerbis dixit trãſlatis:nouis:& antiqs. De cõiũctione.i.cõpoſitione:ne ſit hiulca:neue aſpera. Numero:de clauſulis ac piodis. Plena:ſublimis. Teres:polita:& exterſa:qa poſſet ſublimis qđe eẽ: ſed rudis eadẽ:& horrida:ut ſi tumida eẽt:q̃ opponit graui. Nõ ſine neruis: ſine uiribus:ut uľgaris:quæ opponit humili. Vtriuſq; particeps:grauis:& humil:q̃ mediocris ẽ. His tribus: Dignitatẽ ſingulis ineſſe dicit:q̃ p oẽm orationẽ (ſicut ſãguis p corpus) diffũdit: ea uero p exornationes efficit. Illitus:tinctus.i.uanuſ & fictus. Phuco:adulterio colore. Nã phucus color ẽ quidã:q̃ græce φυκος dicit: de quo Xenophõ i pædia Cyri. Quidã (inqt) oculoꝝ iferiores palpebras quodã phuco depingẽtes decorẽ gratiſſimũ i aſpectu cõtrahunt. Cõformãdus:iſtruendus. Verbis & ſniis:quibus exornationes cõficiũtur. Qui utunt.i.athletæ:q ꝑludia faciũt. Vitãdi:Nã ꝑludentes huc pcipue ſpectãt:ut ictũ i ferre:ac declinare diſcãt: in quo ẽ etiã iocũda qđã:& mira corporis agilitas: qđ itẽ orator cõfirmãdo: ac refellẽdo ſeruare debet:ut cũ uenuſtate utrũq; pficiat: hoc ẽ exornationis dignitate. Dicit aũt:uerba ita pata eẽ debere:ut collocata decorẽ afferãt:ſniæ uero:ut dignitatẽ & elegãtiã.nã illa exornant hæc honeſtãt orõnẽ. Innumerabiles:nũc pene inumerabiles dicit eẽ exornatiões. Intereſt:iter figuraſ uerborũ & ſniaꝝ. Admonẽdos: qa dixit pmutatiſ uerbiſ tolli dignitatẽ uerboꝝ:remãere ſniaꝝ:iõ putat admonẽdos:q̃ hic obſeruãda ſit rõ. Trãſlatis:ab aĩatis ad iaĩa:& e cõuerſo. Fictis:nouis:p deriuationẽ:uel cõpoſitionẽ. Peruetuſtis:pſcoꝝ uerbis. In ppetua: de q̃ nũc locuturi ſumus.Perpetua.i.cõtinuatis uerbis.Leni.ſ.ne hiulca ſit & aſpa uerboꝝ cõcurſio. Frequẽtanda: i.celebrãda. Nã & cõmoratio:Dixit cõtinuatis uerbis lumĩa q̃ſi qđã effici:q̃ exornatiões uerborũ ſũt:& ſniaꝝ.Et de ſingul' pmo ſuccincte tractat:q̃rũ noia qđã i arte noua dixit:qđã mutat:alia nũc pmũ ponit.Eſt aũt cõmoratio ſub eodẽ noĩe:qũ i uno firmo argumẽto diutius cõmoramur. Vna i re:Oñdit quã ui hẽant hæ exornatões. Explanatio:hãc i arte noua declarationẽ uocat. Subiectõ ut tũ pmũ res geri uideat. Ad illuſtrãdũ:ut itellat ſi obſcuꝝ. Amplificãdũ:euoluẽdũ:ut pſpiciat ſi atẽs fuerit. Quãtũ efficere orõ:i narrãda re & exponẽda:ut id ita eẽ uidebit qđ augere uoluerim

ſignificatio:& diſtincte cõciſa breuitas:& extenuatio:& huic adiũcta illuſio:a præcæptis Cæſaris nõ abhorrens & ab re nõ lõga digreſſio:ĩ q̃ qũ fuerit delectatio:tũ reditus ad rẽ aptus:& cõcinnus eẽ debebit:ꝓpoſitioq; qd ſis dicturus:& ab eo qđ ẽ dictũ ſeiũctio & reditus ad ꝓpoſitũ:& iteratio:& orõnis apta cõcluſio:tũ augẽdi minuẽdiue cã ueritatis:ſuplatio:atq; traiectio:& rogatio: & huic finitima q̃ſi pcõtatio:expoſitioq; ſnĩæ ſuæ:tũ illa:q̃ maxime q̃ſi irrepit ĩ hoĩum mẽtes:alia dicẽtis:ac ſignificãtis diſſimulatio:q̃ ẽ piucũda:qũ ĩ oratione: nõ ĩ cõtẽtione:ſed ſermone tractat:deinde dubitatio:tũ diſtributio:tũ correctõ:uel ante:uel poſtq̃ dixeris:uel qũ a te aliqd ipſo reiicias:præmonitio:& ẽ ad id qđ aggrediare:& traiectio ĩ aliũ cõmunicatio:quæ ẽ q̃ſi cũ iis ipſis apud quos dicas:deliberatio:moꝝ & uitæ imitatio:uel ĩ pſonis:uel ſine illis:magnũ quoddã ornamẽtũ orationis:& aptũ ad aĩos cõciliãdos:uel maxime:ſæpe aũt etiam ad cõmouẽdos pſonarũ ficta ĩductio: uel grauiſſimũ ẽ lumẽ augẽdi deſcriptio:erroris ĩductio: & ĩ hilaritatẽ ĩpulſio:ante occupatio:tũ duo illa q̃ maxime mouẽt:ſimilitudo:& exẽplũ:digeſtio:ĩterpellatio:cõtẽtio: reticẽtia:cõmẽdatio:uox q̃dã libera:atq; etiã effrenatior agẽdi cã iracũdia:obiurgatio:ꝓmiſſio:deprecatio:obſecratio:decliatio breuis:appoſitio:nõ ut ſupior illa digreſſio:purgatio:cõciliatio:læſio:& optatio:atq; execratio. His fere lumĩb9 illuſtrẽt orõnẽ ſnĩæ. Orõis aũt ipſi9

Significatio:Liptote qũ minus dicimus:& plus ſignificamus. Cõciſa breuitas:hæc & ĩ arte noua tractant. Extenuatio:& hæc itẽ qũ res extenuat magna. Illuſio:Ironia:quã & Cæſar ĩ facetiis uim maximã habere dixit. Ab re nõ lõga:Hæc fit delectationis:aut rei alicuius declarãdæ gratia: q̃ ne remota ſit nimis cauẽdũ ẽ. Cõcluſio:q̃ breui argumẽtatione ex his:q̃ aut dicta ſũt:aut facta cõcludit:qđ neceſſario cõſeqt. Iteratio:hæc expolitio ẽ:qũ rẽ unã diuerſis modiſ dicim9. Suplatio hypbole:augẽdi:minuẽdiue cã ſupra ueritatẽ aliqd extollit:aut depmit. Diſſimlatio: quã itidẽ uocauit: qũ reb9 mutis ſermonẽ damus. Huic:iterrogatiõi Hæc ſubiectio dicit:qũ pcõcamur qbus rõnibus aliqd fieri potuerit:aut nõ potuerit:deinde nobis ipſi reſpõdemus. Dubitatio:qũ dubitamus utrꝝ potius de duobus:qdue potiſſimũ de pluribus dicamus. Diſtributio:qũ ĩ uariis pſonis res diuerſas diſtribuimus. Correctio:qũ uerbo minoris ſignificationis ꝓpoſito:aliud maioris afferimus. Vel ante:ut inimico etiã placari ſoles:nedũ amico. Vl poſtq̃: ut amicus tu9:uel potius nr̃ Vel qũ aliqd a te ipſo reiicias: ut quodnã hoc cõſiliũ meũ:imo uero tuũ. Præmonitio:Hæc licẽtia:q̃ nos pparamus: qũ nobis aliqd aſſumimus ĩ eos:quos uenerari:aut metuere debemus: & qũ ĩ aliũ traiicimus:hoc ẽ cõferimus culpã:idq; diſſimulãter facimus p licẽtiã. Traiectio ĩ aliũ:Cũ ſuperiore cõiũgit:uſq; ad cõmutationẽ:qũ ab his pcõtari uidemur:q audiũt: & q̃ſi cõſiliũ petere. Deinde nos ipſi rationes afferimus:q̃ alio noĩe ratiocinatio dicit. Morũ: & uitæ imitatio: Notatio hæc dicit:qum uniuſcuiuſq; mores:aaturãq; deſcribim9 In perſonis:de qbus agitur. Quoddã ornamentũ:qđ maxime exornat orationẽ. Ficta ĩductio Hanc confirmationẽ interpretatus eſt in arte noua:quæ προςωποποιλα dicitur. Deſcriptio: ut qũ aliquid deſcribimus:ut Cicero:Cæſiũ:Ruffũ:incuruũ:narribus aduncis. Erroris inductio:præciſio eſt:qum orationẽ prædicimus:ut maius aliquid ſuſpicẽtur qui audiunt. Occupatio:qum qđ tacere ꝓfitemur:id potiſſimũ dicimus. Similitudo & exemplũ:utrunq; planũ eſt. Verũ hæc omnia planius apud Quintilianũ tertio iam anno expoſuimus. Digeſtio:diuiſio. Interpellatio: qũ perſonas abſentes ĩterpellamus per exclamationẽ. Cõtentio:cõfirmationis eſt:& cõfutationis. Reticentia:Qum recidimus orationẽ:& reticendo plus dicimus q̃ loquẽdo in præciſiõe omnino omittimus:qđ dicturi uidebamur Hic lænius aliquid dicimus:grauius dicturi tacemus. Cõmendatio:hæc ex laude ſumit clientũ. Vox quædã libera:Hãc exagitationẽ uocat:qũ liberius agimus concitãdoꝝ iudicũ cauſa. Effrenatior:ut laxis habenis:ꝓut uolumus:augẽdi cauſa dicamus. Obſecratio:qũ petimus uoce humili:ac ſubmiſſa:ut noſtri miſereãtur. Declinatio:qũ ab incœpto nõ nihil diuertimus. Optatio:qũ a diis ĩmortalibus aliqd optamus:& hæ quidẽ oẽs ſnĩaꝝ ſũt figuræ quæ ſequũtur magis uerboꝝ. Orationis autẽ:Hoc præſtãt inqt exornationes uerboꝝ:ut orationis ſint:uel adiumẽta:uel quædam quaſi ornamenta. Orationis:τουλογου:ac ſi diceret uerbi.

Armoꝝ:Nam hæ uerboꝝ exornationes quædã q̃ſi arma ſũt:qbus territamus hoſtẽ:& petimus: idq; uenuſtate nõ mediocri. Leporẽ:feſtiuitatẽ. Vim:qa dixit armoꝝ adiumenta. Geminatio: Cõduplicatio eiuſdẽ uerbi:aut pluriũ iteratio:amplificationis:aut cõmiſerationis cauſa. Immutatũ uerbũ:Hæc agnominatio:q̃ fit p additionẽ:uel mutationẽ ſyllabæ:uel ſyllabarũ:litteræ:uel litterarũ. Repetitio:qũ ad idẽ uerbũ redit̃ ĩ pncipio poſitũ:ut Scipio Carthaginẽ deleuit:Scipio Numãtiã ſuſtulit:&c. Cõuerſio:qũ ĩ fine repetit̃ idẽ uerbũ:ut Pœnos populus romanus iuſticia uicit armis uicit:libertate uicit.

tanq̃ armoꝝ ẽ:uel ad uſũ cõminatio:& q̃ſi petitio: uel ad uenuſtatẽ ipſa tractatio. Nã & gemĩatio uerboꝝ habet ĩterdũ uim:leporẽ:alias & paulũ ĩmutatũ uerbum atq; deflexũ:& eiuſdẽ uerbi crebra tũ a primo repetitio: tũ ĩ extremũ cõuerſio:& ĩ eadẽ uerba ĩpetus:& cõcurſio & adiũctio:& ꝑgreſſio:& eiuſdẽ uerbi crebrius poſita q̃dã diſtĩctio:& reuocatio uerbi:& illa q̃ ſimiliter deſinũt aut q̃ cadũt ſimiliter:aut q̃ paribus paria deferunt̃: aut q̃ ſũt ĩter ſe ſimilia. Eſt etiã gradatio q̃dã & cõuerſio: & uerboꝝ cõtinua trãſgreſſio:& cõtrariũ:& diſſolutũ: & declinatio:& deprehẽſio:& exclamatio:& ĩmutatio: & qđ ĩ multis caſibus ponit̃:& qđ de ſingulis rebus ꝓpoſitis ductũ refert̃ ad ſingula:& ad ꝓpoſitũ delecta rõ:& itẽ ĩ diſtributis ſuppoſita rõ: & permiſſio:& rurſũ alia dubitatio:& ĩprouiſũ q̃ddã:& dinumeratio: & alia correctio:& diſputatio:& qđ cõtinuatũ:& ĩterruptum:& imago:& ſibiipſi reſpõſio:& ĩmutatio:& diſiunctio:& ordo:& trãſlatio:& digreſſio:& circũſcriptio. Hæc enĩ ſũt fere:atq; hoꝝ ſimilia:uel plura etiã eẽ pñt:q̃ ſentẽtiis orationẽ uerborũq; cõformatiõibus illuminẽt. Quæ q̃dẽ te Craſſe uideo inq̃t Cotta:q̃ nota eſſe nobis putes ſine diffinitionibus:& ſine exẽplis effudiſſe. Ego uero ĩquit Craſſus: ne illa quidẽ quæ ſupra dixi noua uobis eſſe arbitrabar:ſed uolũtati ueſtri oĩum parui. His aũt de rebus ſol me ille admonuit:ut breuior eẽm:q ipſe iã

Impetus:& conuerſio cũ ſuperiore cõiungit̃. Declarat enĩ qđ dixit:In extremũ cõuerſio. Adiũctio:υποζευγμα. Progreſſio:προτοζευγμα. Diſtinctio:hæc nominatio dicit̃ ĩ arte noua:ut qũ hoĩem appellas:&c. Similiter deſinũt:q̃ ſimileſ exitus habẽt:ut turpiter audes facere:neq̃ter audes dicere. Similiter cadũt:in ſimiles caſus exeũt. Aut q̃ parib⁹ paria reddũt̃:cõpar:ubi pari formæ numero uerborũ mẽbra ꝓnũciant̃. Gradatio:Qum nõ ꝑus ad ſequẽs uerbũ deſcẽdit̃: q̃ ſupius repetitũ ſit: uñ & cõuerſionẽ dixit:qa ad id qđ ante dcm̃ ẽ:cõuertimur. Et hæc melior eſt expoſitio & uerior. Cõtinua trãſgreſſio: ꝑuerſione:aut traiectiõe uerborũ ut uirtute ꝑ nr̃a: & magna hic caſus oĩbus:q bñ ſẽtiunt attulit ſollicitudinẽ. Diſſolutũ: qũ de medio tollũtur cõiũctiões:ut gere morẽ parẽti:obſeq̃re amicis:obtẽpera legibus. Declinatio:qũ argumẽtationi firmiſſimæ nõ rñdemus:ſed itactã reliq̃mus:aut p irriſionẽ ꝑterimus. Deꝑhẽſio: ẽ qũ ipſã argumẽtationẽ ſoluimus neceſſario:& hæ duæ nõ ponunt̃ ĩ arte noua. Exclamatio:qũ aliquẽ ĩuocam⁹:ut te nũc Aphricane alloquor. Et uos æterni ignes:& nõ uiolabile ur̃m Teſtor numẽ ait. Immutatio:& qđ ĩ mľtis caſib⁹ ponit̃.i.agn̊iatio:p caſuũ mutationẽ. Nã alteꝝ ẽ alterius expoſitio. Et qđ de ſingľis reb⁹ ꝓpoſitis:dictũ refert̃ ad ſingľa.i.qũ ſingľa ſuo uerbo claudunt̃. Et rurſũ alia dubitatio:a ſupiori differẽs. Nã illa q̃rit̃ de re:hic đ uerbo:utꝝ poti⁹:aut qd potiſſimũ dicam⁹:ſicut ẽt correctio:alia uerbi:alia rei. Rõ:ꝑtes argumẽtatiõis:qũ ꝓpõni rõnẽ ſubiicim⁹:& ẽ entymema ex ꝓpõne:& ꝓpõnis rõe. Diſtributio:hãc græci ꝺιαλημα. Cic.ĩ arte cõplexionẽ uocat:utriq; cõcludẽs. Permiſſio:qũ nos:nr̃aq; oĩa ĩ alic⁹ ꝑtãte pmittere dicim⁹. Dinũeratio:qũ pľib⁹ rõnib⁹ nũeratis.qbus aliqd fieri potuerit:aut nõ potuerit:cæteræ tollunt̃:una relinq̃t̃. Correctõ:qũ leniori uerbo poſito ĝui⁹ ponit̃:q̃ tã uerboꝝ ẽ q̃ ſñiaꝝ. Diſputatio:qũ q̃rim⁹:utꝝ dici cõueniat hoc:an illđ ẽ. Cõtinuatũ & ĩterruptũ:illud polyſtheton:hoc dialyton. Ci.ĩ arte noua cõtinuationẽ uocat:& articulũ. Improuiſũ q̃ddã:hoc ꝑmũ poſuit. Nã ĩ arte noua:nõ meminit:qũ aliqd nos ex ĩprouiſo ſimulam⁹. Rñſio:hæc ẽ rõcinatio:qũ alicui⁹ rei rõnẽ ab aliis poſcim⁹. Immutatio: nomẽ facticiũ de ſoni noĩe factũ. Diſiũctio:μεροζευγμα. Ordo:αρμοσ. Trãſlatõ:μεταμασυς: ut qũ uerbũ lõgi⁹ traiicit̃:uñ ẽt traiectionẽ ĩ noua appellauit. Digreſſio:υπερβατον. Digreſſio:uerboꝝ:hæc tmeſis dr̃: ut hæc troiana ten⁹ fuerit fortũa ſecuta.ĩ ſñia hypbatos:ſ; tmeſis ñ niſi ĩ cõpoſitis faciẽda ẽ:ut quo te quoq; uocãt terræ & ſeptẽ ſubiecta trioni. Circũſcriptio:piphraſis:alibi circuitio. Sol

ille:demonſtratiue dixit. Præcipitans:occidẽs. Præcipitẽ:uelocẽ. Sed tamẽ:q̃uis ꝓcipitãter di
xerim. Huiuſ gñis:exor nationũ:q̃ ad uerba ſnĩaſq; ptinẽt. Vſus:exercitatio. In hoc toto dicẽdi:
i hac facultate rhetorica. ¶ Quãobrẽ:Diuiſit elocutionẽ i latinitatẽ:& elegãtiam:deĩnde i ornatũ:&
aptitudinẽ. Primũ qdẽ de latinitate:& elegãtia dixit:ſubinde de ornatu: ſeqtur ut nũc de aptitudĩe
dicat:quã græci το πρεπον:nr̃i decoꝝ uocant. Non oĩ cauſæ:Breuiter qd ſit apte loq ꝓ dignitate
reꝝ:pſonaꝝ:& tẽpoꝝ: ergo oĩ cauſæ.i.ꝓ dignitate:ſeu q̃litate rei:uel grauis:uel humilis:ul' medio
cris. Auditori: ut iudices.

præcipitãs me quoq; hæc ꝓcipitẽ pene euoluere coegit.
Sed tñ huius gñis demõſtratio:& doctrĩa ipſa uulgaris
uſus aũt grauiſſimus:& ĩ hoc toto dicẽdi ſtudio difficil
limus. ¶ Quãobrẽ qm̃ de ornatu oĩ orõnis:ſi nõ ſunt oẽs
patefacti:at certe cõmoſtrati loci:nũc qd aptũ ſit:hoc ẽ
qđ maxime deceat ĩ oratione:uideãmus. Quã id qdẽ p
ſpicuũ ẽ:nõ oĩ cauſæ:nec auditori:neq; pſonæ: neq; tẽ
pori cõgruere orõis unũ genus. Nã & cauſæ capaces ali
um uerboꝝ quẽdã ſonũ requirũt:aliũ reꝝ ꝓuataꝝ:atq;
paruaꝝ:& aliud dicẽdi genus deliberationis:aliud lau
dationis:aliud iudicia:aut ſermo:aliud cõſolatio:aliud
obiurgatio:aliud diſputatio:aliud hiſtoriæ deſiderant.
Refert etiã q audiãt ſenatus:an populus:an iudices:fre
q̃ntes an pauci:an ſiguli:& æq̃les ipſiq; oratores:q ſint
ætate honore auctoritate:debent uidere tẽpus pacis:an
belli:feſtinatiõis an ocii. Itaq; hoc loco nihil ſane ẽ:qđ
præcipi poſſe uideat:niſi ut figurã orõis plenioris: & te
nuioris:& itẽ illius mediocris ad id qđ agimus:accõmo
datã:deligamus:ornamẽtis iiſdẽ uti fere licebit:alias cõ
tẽti⁹:alias ſũmiſſius:oĩq; ĩ re poſſe:qđ deceat facere:ar
tis & naturæ ẽ:ſ; ſcire qd:qñq; id deceat prudẽtiæ. S;
hæc ipſa oĩa pinde erũt ut agũt:actio inq̃ ĩ dicẽdo una
dñat:ſine hac ſũmus orator eẽ ĩ numero nullo põt me
diocris:hac ĩſtruct⁹ ſũmos ſæpe ſupare. Huic ꝑmas de
diſſe Demoſthenes dr̃:qũ rogaret:qd ĩ dicẽdo eẽt ꝑmũ
huic ſecũdas:huic tertias:quo mihi meli⁹ ẽt illđ ab Aeſ
chĩe dcm̃ uideri ſolet:q qũ pp ignominiã iudicii ceſſiſſ;
Athenis:& ſe Rhodũ ↄtuliſſet:rogatus a rhodiis:legiſſe
fert orõnẽ illã egregiã:quã ĩ Ctheſiphonte cõtra Demo
ſthenẽ dixerat:q̃ plecta:petitũ ẽ ab eo poſtridie ut lege
ret illã etiã:quæ erat contra a Demoſthene pro Ctheſi
phõte edita:quã qũ ſuauiſſima & maxima uoce legiſſet

Perſonæ:ut oratores:&
clientes. Tpi:ut alia pacis:
alia belli orõ: alia ſpatii lon
gioris:alia breuioris. Ali
ud:uerboꝝ genus. Priua
tarũ rerũ:ut humile genus.
Deliberatiõis.i.nõ ſolũ q̃
litates.i.materias cauſarum
ſed etiã gñ̃a oñdit cõſiderã
da:Demõſtratiuũ: delibera
tiuũ:& iudiciale. Delibera
tionis: grãde poſtulat dicẽ
di genus. Nã ſuadere:& diſ
ſuadere grauib⁹: maturiſq;
ſnĩis:ac rõnibus debet ora
tor. Laudatiõis:mediocrẽ
dicẽdi figurã deſiderat: tãet
ſi p ãplificationẽ laudemus
Iudicia:ex utroq; ↄficit iu
dicialis gñis orõ. Sermo:
docẽtis:humili genere uer
ſat. Cõſolatio:admonẽtis
mediocri gñe uerſat. Ob
iurgatio: rephẽdẽtis: grãdi
gñe. Diſputatio: ingrẽtis:
humili gñe rurſus. Hiſto
riæ:ſcribẽtis:ſublimi gñe cõ
ſtat. Refert:ad rẽ ptinet:
Senatus an ppl'us:apud il
lũ graues:apud hũc ul'gares
ſimus. An iudices frequen
tes:qa ſi freq̃ntes ꝑeẽnt gra
uiore:ſi ſinguli hũiliore ute
remur. Tp̃s. hactenus đ re
ac pſonis:nũc de tpe:ſi ꝓpe
rat:ẽ iqt breuius:ſi uacat lõ
gius dicẽdũ. Plenioris:ad
ſublime. Tenuioris:ad hu
mile. Mediocris:ad cõe.
Fere:iõ dixit: qa aliæ exor
natiões aliis cauſis accõmo
datiores ſũt. Cõtẽtius: qũ
utimur exornationibus ad
cõfirmãdũ. Sũmiſſius: ad
ornãdũ. Artis & naturæ:qa utraq; docet qd docendũ ſit. Nam ꝓncipia artis a natura ꝓficiſcũtur.
SED HAEC OMNIA:Penl'tio expedito capite:quõ.ſ.apte loq poſſit orator:nũc ultimũ id qđ re
liquũ erat aggredit đ ui ꝓnũciatõis. Peride erũt ut agũt:talia ſũt queãdmõ; ꝓnũciam⁹:qa hæc oĩa
tã loga diſputatiõe ꝓcæpta ẽt ſi ſeruarent ſine ꝓnũciatiõe cõgrua:nihil aut paꝝ ualerẽt. Ab æſchĩe
Hoc idẽ Gel. refert:& Pli. ĩ na. hiſ. Aeſchines iqt atheniẽſis ſũm⁹ orator qũ accuſationẽ q̃ fuerat uſus
Rhodiis legiſſet:legit & defẽſionẽ Demoſthẽis:q̃ ĩ illđ depulſus fuerat exiliũ:mirãtibuſq; tũ magis
fuiſſe miraturos dixit ſi ipſũ orãtẽ audiuiſſẽt:calamitatis teſtis igẽs fact⁹ iimici. Propter igĩminiã iu
dicii:q a Demoſthene ſupat⁹ fuiſſet. In cõtra Ctheſiphõtẽ. Nã Socra. orõnẽ ꝓ Ctheſiphõte hũit.

admirātib⁹oībus: q̄to(iq̄t)magis admiraremini ſi audiſſetis ipſū? Ex quo ſatis ſignificauit: q̄tū eēt ī actōe q oronē eandē aliā fore putarit: auctore mutato. Quid fuit ī Gracchō quē tu Catulle melius memīſti: ꝙ me puero tā tope ferret? Quo me miſer cōferā? quo uertam? ī capitoliū ne? at frīs ſāguine redūdat: an domū? matrē ne: ut miſerā lamētātē uideā & abiectā? q ſic ab illo acta eē cōſtabat: oculis: uoce: geſtu: inimici ut lachrymas tenere nō poſſēt. Hæc eo dico pluribus: ꝙ gen⁹ hoc totū oratores(q ſūt ueritatis ipſius actores) reliquerūt: imitatores aūt ueritatis hiſtriones occupauerūt. At ſine dubio ī oī re uīcit imitatōnē ueritas: ſed ea ſi ſatis ī actiōe efficeret ipſa p ſeſe arte ꝑfecto nō egeremus: uez(qa aī pmotō(q maxīe: aut declarāda: aut imitāda ē) actiōe pturbata ſæpe ita ē ut obſcuret atq; pene obruat: diſcutiēda ſūt ea q obſcurāt: & ea(q ſūt īminētia: & ꝓmpta) ſumēda. Oīs.n. motus aī ſuū quēdā a natura habet uultū & ſonū: & geſtū: corpuſq; totū hoīs: & ei⁹ oīs uultus: oēſq; uoces(ut nerui ī fidibus) ita ſonāt: ut a motu aī quoq; ſūt pulſæ. Nā uoces(ut chordæ) ſūt ītētæ: q̄ ad quēq; tactū rn̄deāt. acuta: grauis: cita: tarda: magna: pua. q̄s tn̄ īter oēs ē: ſuo q̄q; ī gn̄e mediocris. Atq; ēt illa ſūt ab his delapſa plura genera: lene: aſperū: cōtractum: diffuſum: cōtinēti ſpiritu: ītermiſſio: fractū: ſciſſum: flexo ſono: attenuatū: īflatū. Nullū eſt enim hoꝶ ſimilinm generū: quod non arte ac moderatione tractetur. Hi ſunt actori(ut pictori) expoſiti ad uariādū colores. Aliud enim uocis genus iracūdia ſibi ſumit: aliud acutum: īcitatū: crebro incidēs.

Admirātibus: rhodiis.ſ. Quo: rn̄ſo.ſ. q̄tū eēt ī ꝓnūciatiōe.i. q̄tā uim hr̄et ꝓnūciatio. Auctore mutato: qa ſi alius ꝓnūciaſſet: aliā feciſſet uideri orōnē. Quid fuit: poſt cōmēdationē: nūc ea cuiuſmodi eē debeat: p̄cæpta tradit. Auctoritate uim cōmēdauit actiōis: nūc exēplo idē facit: dicens mirifice hoc ī Gracchō apparuiſſe: qū frīs mortē defleret. Quo me miſer: Qum.C. Gracchus Tyberii frīs legē agrariā exuſcitaret: his uerbis ī cōciōe utebat̄. Sēſus ē: Locū ſibi nec ī ciuitate relictū: niſi po. ro. fide iuuet̄. In capitoliū ne? Ibi enī a Scipione Naſica fr̄ oppꝑſſus fuerat. Miſerā: mœſtā. Lamētātē: filiū tā crudeliter cæſū. Abiectā: ſordidā: & ſq̄leſcētē. Inimici: ſi inimici fiebāt: qd cæteri? Hæc eo dico: uſq; adeo ꝓnūciationē cōmēdo: qa oratores ī eo q̄to ſūt negligentiores: tanto magis admonēdi uident̄. Hiſtriōes: q nō uera narrāt: & plæꝶq; nec uēriſīlia. Occupauerūt: uſurpauerūt. Sine dubio ī oī re: occurrit q̄ōni ipſā p ſe ueritatē ſatiſ ualere poſſe ſine imitatione. Vincit: qa plus uiriū ueritas habet: q̄ imitatio. Declarāda qū rē uerā exponimus. Imitāda: qū uēriſimilē dicimus. Vel declarāda uerbis: imitāda geſtibus. Obruat: oppmat: ut ſecerni n̄ poſſit: Pſ ē q̄ obſcurari. Diſcutiēda: eiiciēda: trāſlatō a ſole q nubes diſcutit. Eminētia: apparētia. Prōpta: manifeſta. ¶ Oīs enī motus: poſt ꝓnūciatiōis cōmēdationē: nunc ea cuiuſmodi eē d̄beat p̄cæpta tradit. Oīs enī motus: iræ: miſericordiæ: īdignatōnis: lenitatis: māſuetudis. A natura habet uultū: qa ſi ad īdignationē cōcites natura monet: ut terribilē uultū. ſi ad miſericordiā: flebilē: & ſic de cæteris ꝓ cuiuſq; affectus q̄litate. Totūq; corp⁹ totius corpis motū: miabūdū: placabūdū: lenē: uehemētē: ſūmiſſū. Aī: uel cōmiſerātis: uel īdignātis: īcitātis: uel leniētis. Voces: qa uoces ī hoīe ſūt q̄dā q̄ſi chordæ ī cithara. Eſt autē fides citharæ genus ſic dicta (ut Feſto placet) ꝙ ita eius chordæ īter ſe cōueniāt: ſicut fides īter hoīes. Cita: uelox. Acuta: ītēſa: & acris. Grauis: remiſſa: & plena ſeueritatis. Magna: uox canora: magna: & altitona. Parua: modici toni. Quas tn̄ īter: qa ī cita uel ī acutā eē: ut res poſtulare uidebit̄. His: p̄dictis uocibus. Plura gn̄a.ſ. orōnis: qa alia aliis ꝓnūciant̄ uocibus: ſicut ipſe cōtinuo declarat: ut lene: aſperū: cōtractū: diffuſū: cōtinēti ſpū: &c. Plura: qa in unū deriuātur. Lene: mite. Cōtractū: abreuiatū. Diffuſū: contracto oppoſitū. Nā lene & contractū in humile. Aſperū: diffuſū: in graue. Spiritu: ut uno ſpiritu multa dicamus. Intermiſſo: ut mēbris cædat̄ oratio. Fractū: tremula uoce: qū metū ſignificamus. Sciſſū: ſolutū: qū & mēbris: & ſermonibus ipſis.i. uerbis ſingul̄ ī terrūpit̄ orō. Flexo: a graui ad acutū: a mediocri ad utrūq;. Inflatū: ītēſū. Attenuatū: remiſſū. Aliud: Declarat exēplis: quō uariis gn̄ibus orōis uariæ ꝓpoſitæ ſint uoces. Cōtinēti ſpū.i. nō īntermiſſo: ſed uoce diuerſa. Nā lene paruā & grauē uocē: aſpeꝶ magnā & acutā deſiderat: & ſic de cæteris. Et ſic apparet oīa gn̄a orōis ī tria deriuari: & ſpēs uocis itē oēs ī tres: intētā: remiſſam: mediocrē.

Ipſus hortat me fr: ut meos malis miſer mādere natos: & ea q tu dudū Antoni ꝓtuliſti: ſegregare abs te auſus: & qs hoc aīaduertit: uincit & Atreus fere totus: alid miſeratio ac mœror flexibilē plenū īterruptū flebili uoce. Quo nūc me uertā? qd iter īcipiā īgredi? domū pīnā ne? an ne ad peliæ filias? et ille o pr̄: o pr̄ia: o pami dom⁹: & q ſequūt. Hæc oīa uidi īflāmari: pamo uitā euitari. Alid met⁹ demiſſū & heſitās & abiectū. Multis modis ſū circūuēt⁹: morbo: exilio: atq; īopia: tū pauor ſapīam oēm mihi exaīato expectorat: alter terribilē minitat uitæ cruciatū: neceq;: nemo ē tā firmo īgenio: & tāta ꝯfidētia qn refugiat timido ſāguīe: atq; exalbeſcat metu. Alid gen⁹ ꝯtētū uehemēs īminuēs qdā īcitatōe ḡuitatis. Iteꝝ thyeſtes Atreū attractū aduenit: iteꝝ iā aggredit me & qetū exuſcitat: maior mihi moles: maius miſcēdū ē malū: q illius acerbū cor cōtūdā & cōprimā. Alid uoluptatis effuſū: lene: hilaratū: ac remiſſū. Sed mihi qū detulit coronā ob collocandas nuptias tibi ferebat: qū ſimulabat ſeſe Aiaci dare: qū ad te lubibūda docte & delicate detulit. Aliud moleſtia ſine cōmiſeratione graue quoddā & uno preſſu ac ſono obductū: q tēpeſtate Paris Helenā i nuptiis iūxit nuptias. Ego tū grauida expletis iā fere ad pariēdū mēſib⁹ p idē tēpus Polidoꝝ Hæcuba partu poſtremo parit. Oīs autē hos motus ſubſeq debet geſtus nō hic uerba expmēs ſcænicus: ſed uniuerſā rē & ſnīam nō demōſtratiōe ſed ſignificatiōe declarās lateꝝ īflexione hac forti & uirili: nō abſcæna: & hiſtriōibus: ſed ab armis: aut ēt a paleſtra ſūpta. Man⁹ aūt minus arguta digitis ſubſeqns: uerba nō expmēs: brachiū ꝓceri⁹ ꝓiectū qſi quoddā telū orōis ſupploſio pedis ī cōtētōibus: aut īcipiēdis: aut finiēdis: ſed ſi ī ore ſūt oīa. In eo autē ipſo dn̄atus ē oīs oculoꝝ: quo melius nr̄i illi ſenes q pſonatū ne Roſciū qdē magnope laudabat. Aī ē.n. oīs actio: &

Ipſus me: Thyeſtes ad populū de fratre Atreo. Aliud miſeratio: Pergit diuerſos ꝓnunciādi modos diuerſis exēplis oſtēdere: docēs ſingula ſuā ꝓnūciationē reqrere ꝓ cuiuſq; rei qlitate: uel lætæ: uel mœſtæ: uel grādis: uel humil: uel mediocris: uel acris. Flexibilē: q flectere poſſit auditores. Plenū: q ſnīam abſoluat. Interruptū: ut iteruallis qbuſdā uerba ꝓnūcient. Flebili uoce: ut uox fletū imitet. Quo nūc me: Verba Medeæ pulſæ a Iaſone ſupinducta Creuſa: Quo tēdā inquit? Patrem Oetā: quē ꝓdiderit. Peliæ: cuius filias i patris cædē ppulerat. Aliud. ſ. ꝓnūciādi genus. Demiſſū: humili uoce. Hæſitanſ: trepidus qd agat. Abiectū remiſſū. Timido ſāguine: Sāguis eni extrema corporis deſerēs ad cordis opē cōcurrit timore iminēte. Cōtētū: itēſū. Vehemēſ: ſpiritu uehemētiore. Imminuēs: crebro iſiſtēs. Grauitatis: aſpitatis: ut i ea cōcitatiōe q dā iſit aſpitas. Alid: genus uocis. ſ. Effuſū: paſſim ſolutū. i. diſſolutum. Lene: humanū. Remiſſū: ſine ulla itēſione. Qum ſimulabat: puella: introducit enim adoleſcēs alloq adoleſcētē: cuius amica ut diſſimularet amorē: coronam ſocio eius detulit: quē amabat: qd is q eā accæpat: intellexit & ſodali declarauit. Delicate: delitiis ſimile: hæc oīa læta enūciant uoce feſtiua. Aliud moleſtia: quia moleſtia plærūq; habet cōmiſerationē. Preſſu: cōpreſſione: ut una eadēq; uoce: & orōe cōtinua utamur null iteruallis. Qua tēpeſtate: uerba Andromachæ dicētiſ ſe aſtianactā cōcæpiſſe: quo tpe paris Helenā uexit ad troiā. Oīs aūt hos motus: hactenus de uoce: nūc de geſtu dicere īcipit. Hos: ſiue cōciliādi: ſiue cōcitādi: ſiue exhilarādi: ſiū triſtificādi. Scænicuſ: quē ī ſcænis hiſtriōes obſeruāt. Sed: geſtus debet cōſeq: ſed uniuerſā rē nō uerba: ſed ſēſus rei: q de agit. Demonſtratiōe: ut eā qſi demōſtrare uelle uideat nimio corpiſ motu. Sed ſigtione: ut ſig aliquo corpis modeſtiore explicare uideamur qd itēdim⁹. Inflexiōe: mediocri lateꝝ mutatōe: ꝓut rei qlitas poſtulabit. Virili: nō effœmiata. Ab armis: a certamīe uero. A palæſtra: ab imagīe certamīs. Nā palæſtra ꝓ oī ꝓludio accipit. Arguta: uelox: audax: al canoꝝ: als breue. Subſequēs: poſt ſēſus. Nā q ſēſus uerba: q uerba ſubſeqt: geſtus ē. Brachiū ꝓcerius: hoc fit ī cōtētiōe: q ꝓpa ē cōfirmatiōis: & cōfutatiōis: nōnūq etiā ī amplificatiōe. Supploſio: Supplodere: ē pedē terræ icutere: qd ab oratore iterim fieri ſolet. Sed ſi: poſt corpis motus: de geſtibus ultus nūc dicere icipit. Ore: ultu. Dn̄at: ocli ꝓncipatū obtinēt. Quo: pp qd.

Ne Roſciū qdē: eo ꝙ ipſius pſonati oculos uidere nō poterāt: ex qbus mētē eius agnoſcerēt. Eſt aī: ad aīum ptinet. Melius. ſ. iudicabāt Roſciū q oībus pſtabat. Nā: uere ocli aīum indicāt: & uultū. Neq; uero: rō ꝙ hæc ps corpis ſignificādo: & cōmutādo motus aī referat: qa ſiqs uno obtuitu pnūciet: nihil efficiet. Theophraſtus: pbat auctoritate Theophraſti. Quare: qnqdē tāta uis ē in oculis. Qui i agēdo cōtuēs. i. qū fixis i aliquē oculis dicimus. [2] Remiſſiōe: ut ſi cōmiſeratōe utaris quēadmodū illđ Virg. Hūc ego te Euryale aſpicio: &c. [3] Cōiectu: ſi oculos i aliquē repēte cōieceris. Vt hic ille nroꝝ pditor cōſilioꝝ. [4] Hilaritate: qa ſiqd lætū dixeris: debes oculorū hilaritatē cū læticia ſignificare.

imago aī uultus ē: īdices oculi: nā hæc ē una ps corpis: q quot aī motus ſūt tot ſignificatiōes & cōmutatōes poſſit efficere: neq; uero ē qſq q eadē cōtinēs efficiat. Theophraſtus qdē thauriſcū quēdā dicit actorē auerſū ſolitū eē dicere: q ī agēdo ɔtuēs aliqd pnūciaret: qre oculoꝝ ē magna moderatō: nā oris nō ē nimiū mutāda ſpēs: ne aut ad ineptias: aut ad prauitatē aliq deferamur. Oculi ſūt quoꝝ tū ītētione: tū remiſſiōe: tū cōiectu: tum hilaritate motus aīoꝝ ſignificemus apte cū gnē ipſo orōis. Eſt. n. actio qſi ſermo corpis: quo magis mēti cōgruens eē debet. Oculos aūt natura nobis: ut equo & leoni ſetas: caudā: aures: ad mot᷒ aīoꝝ declarādos dedit. Quare ī hac nr̄a actione ſecūdū uocē uultus ualet: his aūt oculis gubernat: atq; ī iis oībus q ſūt actiōis: ieſt qdā uis a natura data. qre ēt hac ipiti: hac uulgus: hac deniq; barbari maxīe cōmouent. Verba. n. neminē mouēt: niſi eū q eiuſdē līguæ ſocietate cōiūctus ē: ſnīæq; ſæpe acutæ: nō acutoꝝ hoīum ſenſus præteruolāt: actio q p ſe motū aī fert oīs mouet. iiſdē. n. oīum aī motib᷒ cōcitāť: & eos iiſdē notis & ī aliis agnoſcūt: & ī ſe ipſi iudicāt. Ad actiōis āt uſū atq; laudē maximā ſine dubio ptē uox obtīet: q pmū ē aptāda nobis: deīde qcūq; erit ea tuēda. đ quo illud iā nihil ad hoc pcipiēdi gen᷒: quēadmodū uoci ſeruiať: eqdē tñ magnope cēſeo ſeruiēdū. Sed illđ uř ab huī᷒ nr̄i ſermonis offō nō abhorrere: qđ ut dixi pauloañ plurimis ī rebus: qđ maxīe ē utile id neſcio quo pacto ēt decet maxīe. nā ad uocē obtinēdā nihil ē utili᷒ q crebra mutatio: nihil pnitioſius q effuſa ſine ītermiſſiōe cōtētio. Quid ad aures nr̄as & actiōis ſuauitatē: qđ ē uiciſſitudine & uarietate & cōmutatōe apti᷒? Itaq; idē gracch᷒ qđ potes audire Catulle ex Licinio cliēte tuo lr̄ato hoīe: quē ſeruū ſibi ille hūit ad manū cū eburneola ſolitus ē hr̄e fiſtula: ſtareq; occulte p᷒ ipſū qū ɔcionareť pitū hoīem q īflaret celeriter eū ſonū: quo illū aut remiſſū excitaret aut a cōtētiōe reuocaret. Audiui mehercule inqt Catul/

Apte: cōgrue. Cū gnē ipſo: cū rei qlitate. Scđm uocē. i. poſt uocē. Quæ ſūt actiōis: q ptinēt ad pnūciatiōnē. A natura data: qa natura ipſa uideť īſtruxiſſe genus actiōis. Præteruolāt: ptereūt. Iiſdē: qb᷒ ipſi utunť. Agſcūt: an idonei ſint. Et ī ſe ipſi iudicant: nā quos in aliis ualere cogñerit: aut cōtra eos ī ſe tales eē iudicabūt. Ad actiōis aūt uſū: Hactenus de geſtib᷒ corpis: & pcipue ocloꝝ: & uult᷒: ubi maiorē ui ieē diſputauit: nūc đ mollitudīe uocis: nūc ītēdēdæ: nūc remittēdæ. Vox obtinet: uoce ps magna paťuel pdiť utilitatis: & laudis. Primū aptāda uox: qa naturale bonū ē: ſed a natura datū cōſeruari pōt diligētia. De quo: ut dicā quō uox ſeruari poſſit. Nihil: quia medicoꝝ ē & ſophiſtaꝝ. Illi remediis: hi declamatiōib᷒ uocē cōſeruāt: ac meliorē ēt reddūt. Illud: quō uox teneať. Decet: decoꝝ ē. Hoc & ſupi᷒ diſputauit: ī oīb᷒ ferme reb᷒: uł nā creatis: uel arte excogitatis: quicqd utile eēt: ac neceſſariū: idē gtū ēt eē: atq; iōcundū. Nā: pmo docet q utilia ſint uoci: deinde pbat eadē decora: iocundaq; eē. Crebra mutatio: remiſſæ ad ītēſā: mediocris ad utrāq;. Effuſa: diſſoluta imoderata: & effrenis. Nā ſi qs a cōtētiōe īcipet: ī ipſo pnūciādi curſu đficeret. Apti᷒: cōuenieti᷒. Viciſſitudie ut intēſa: mediocri: hæc illi plæq; cædat. Varietate: ut uarienť uoces uarios affectus imitātes. Cōmutentur: aliæ cū aliis. Habuit ad manū. i. paratum hūit quotidiana locutio. Peritū: muſicæ. ſ. Remiſſū excitaret: remiſſa uoce uteret. Audiui: Reſpōdet Catullus: recte ſētire Craſſū: ꝙ illū Gracchi clientē agnouerit. Illos uiros. ſ. Tyberiū: &. C.

Gracchos. Fraudē.i.pœnā.Sed tñ aliud ē fraus: aliud pœna:quēadmodū Vulpi.ſētit.Fraus īquit ſine pœna eē pōt:pœna ſine fraude eē nō pōt.Pœna ē noxæ uidicta:fraus ēt ipſa noxa dr̄. Quāq̄: deplorat hic Craſſus ciuitatis ſtatū. Ea tela texit.i.is ī citate mos īſtituit. Poſteritati:eoꝝ q pᵒ nos uēturi ſūt. Siles.T.&.C.Gracchis. Nō tulerūt:paſſi nō ſūt. Mitte:pgētē deplorare Craſſū ab eo ſermōe reuocat Iuliᵒ. In oī uoce:reddit qđ omiſerat:cur fiſtulæ mētionē fecerit. Gradatī:qa pnci pia lenia eē debēt. Deīde ē qddā:qū ſēſiȝ ad cōtētionē pueneris īqt cauēdū ē:ne acutiſſimā aſcēdas. Quā acutiſſimᵒ.i.ſonᵒ uo cis ſupmus:quē uox trāſcen dere neqt. Interiᵒ:hūilius. Quo:ad quē clamorē acu tiſſimū.ſ.cū eburneola fiſtu la.Quit.hoc idē li.i.īſtitutō nū oratoriaꝝ refert. Ait enī Sed ne hæc qdē pſumenda pars ē:ut uno iterī cōtēti ſi mus exēplo.C.Gracchi pci pui ſuoꝝ tempoꝝ oratoris cui cōcionāti ꝯſiſtēs poſt eū muſicus fiſtula quā Tonari on uocāt:modos qbᵒ debe ret intēdi miſtrabat. Fore dicis:Hoc loco māifeſte ap paret:qd differat inter fore & eē.Illud.n.de pñti:hoc đ ſuturo dr̄. Remiſſiōe: de clinatiōe ad īfimū: Gradi bus:ſonoꝝ ordībuſ:ut ī mu ſica uidemus. Varietas:qa īter ſe uariant. Edidi: nūc diſputationē ſuam claudit Craſſus. Sed ut me:ac ſi di ceret:lōgiuſ ſi uacaſſet:diſſe ruiſſē. Scitū:ſapiēs. Con ferre.i.ad tps orationē accō modare:ut p tpe dicas bre ui:ſiue longo. Afferre:tra dere. Diuinitus:qſi nō hu mana pcæpta fuerit:ſed di uina potius. A græcis: nō qſi græcoꝝ diſcipulus: ſed doctor affuiſſet huic diſpu tationi. Oibus:q ad orato rē ptinēt. Cām aphricæ:qa obiectū fuerat aphricæ.ꝙ p mo cōtra fœdus claſſē:exer citūq; paraſſet ī Numidiā. Bithyniæ rege: cui obiectū ē:ꝙ Hānibalē:hoſtē po.ro. ſuſcæpiſſet hoſpitio. Iſti: Horiēſio. Vigilādū:ne nos uīcat adoleſcēs. Suæ ætati ſatis ē:ſi ſupra ætatē eloqns exiſtit. Vix hōeſtū:ac ſi di ceret:nō cupio:qđ uix hōe ſtū eēt. Præcurrere: añire. Curemus:curamᵒ.n.corpora iis ferme modis:cibo:ſōno:lauacro. Laxemus: ſoluamus: liberemus.Trāſlatio ab aratore:q boues finito ope diſiungit ab aratro.

lus:& ſæpe ſū admiratᵒ hoīs qū diligētiā:tū ēt doctrinā & ſciā;. Ego uero(īqt Craſſus): ac doleo qdē illos uiros q ī eā fraudē ī rēp. eē delapſos:qq ea tela texit:& ea īcitat ī ciuitate rō uiuēdi:ac poſteritati oñdit: ut eoꝝ ciuium quos nr̄i pr̄es nō tulerūt:iā ſimiles hr̄e cupiamᵒ. Mitte obſecro(īqt Craſſe Iulius)ſermonē iſtū:& te ad Gracchi fiſtulā refer: cuiᵒ ego nōdū plane rōnē ītelligo. In oī uo ce(īqt Craſſus)ē qddā mediū:ſed ſuū cuiq; uoci.hīc gra datī aſcēdere uocē utile:& ſuaue ē.nā a pncipio clamare agreſte quiddā ē:& illud idē affirmadū ē uoci ſalutari: deīde ē qddā cōtētiōis extremū:qđ tñ īteriᵒ ē:q acutiſſi mᵒ clamor:quo te fiſtula pgredi nō ſinet:& tñ ab ipa cō tētōe reuocabit.Eſt itē ꝯtra qddā ī remiſſiōe grauiſſimū quoq; tāq ſonoꝝ gradibᵒ đſcēdit.Hæc uarietas:& hic p oēs ſonos uocis curſus:& ſe tuebit: & orōi deferet ſuaui tatē:ſed fiſtulatorē domi relinqtis:ſēſus illiᵒ cōſuetudis uobiſcū ad foꝝ deferētis.Edidi q potui: nō ut uolui:ſȝ ut me tpis āguſtiæ coegerūt.Scitū ē.n.cām cōferre ī tps qū afferre plura ſi cupies nō qas. Tu uero(īqt Catullus) collegiſti oīa(qtū ego poſſū iudicare)ita dīnitus ut nō a græcis didiciſſe: ſed eos ipſos hæc docere poſſe uideare. Me qdē iſtius ſermōis pticipē fcm̄ eē gaudeo:ac uellē ut meus gener ſodalis tuus Hortenſius affuiſſet: quē qdē ego cōfido oībus iſtis laudibus(qs tu orōe cōplexᵒ es)ex cellētē fore.Et Craſſus fore dicis(inqt)ego uero eē iā iudi co:& tū iudicaui:qū me ꝯſule ī ſenatu cām đfēdit aphri cæ:nupq; ēt magis qū p bīthyniæ r̄ge dixit.Quāobrē re cte uides Catulle.nihil.n.iſti adoleſcēti:neq; a nā:neq; a doctrīa deeſſe ſētio:eoq; magis ē tibi Cotta:& tibi Sul piti uigilādū:ac laborandū.Nō.n.ille mediocris orator ur̄æ qſi ſuccreſcit ætati:ſȝ & īgēio pacri:& ſtudio flagrāti & doctrīa eximia: & mēoria ſīglari:cui qq faueo:tñ illū ætati ſuæ pſtare cupio:uobis uero illū tāto miorē pcurrē uix hōeſtū ē.Sȝ iā ſurgamᵒ(īqt)noſq; curemᵒ elati:& ali qñ ab hac cōtētōe diſputatiōis aīos nr̄os:curāq; laxemᵒ.

M.T.C.hoc de oratore opuſculū una cū cōmētario Omniboni Leoniceni Rhetoris præſtantiſſimi in eūdem fœliciter finit.

MARCI TVLLII CICERONIS DE PERFECTO ORATORE/AD MARCVM BRVTVM LIBER INCIPIT,

VTRVM difficilius/aut maius eſſet negare tibi ſæpius idē rogāti:an efficere
id/qđ rogares:diu/multūq; Brute dubitaui.Nam & negare ei/quē unice di
ligerē:cuiq; me chariſſimū eſſe ſentirē:præſertim & iuſta petēti : & præcla
ra cupiēti/durū admodū mihi uidebat̃:& ſuſcipere tantā rem/quātā nō mo
do facultate cōſequi difficile eſſet:ſed etiā cogitatione cōplecti uix arbitra
rer eē eius/qui uereret̃ reprehēſionē doctoꝝ/atq; prudentū.Quid enim eſt
maius q̃(qum tanta ſit inter oratores bonos diſſimilitudo)iudicare quæ ſit
optima ſpecies:& quaſi figura dicēdi?Quod(quoniā me ſæpius rogas)ag
grediar:nō tam ꝑficiēdi ſpe:q̃ experiūdi uolūtate.Malo enim(qum ſtudio
tuo ſim obſecutus)deſiderari a te prudentiā meā:q̃(ſi id nō fecerim)beniuolētiā.Quæris igit̃ id
qđ iam ſæpius:qđ eloquētiæ genus ꝓbem maxime:& quale mihi uideat̃ illud/quo nihil addi
poſſit:qđ ego ſummū & ꝑfectiſſimū iudicē.In quo uereor/ne ſi id(qđ uis)effecero:eūq; oratorē
(quē quæris)expreſſero:tardē ſtudia multoꝝ:qui deſperatione debilitati expiri uolēt/qđ ſe aſſe
qui poſſe diffidāt.Sed par eſt omnis oīa expiri:qui res magnas & magnopere expetēdas con
cupiuerūt.Quod ſiquē aut natura ſua:aut illa præſtātis īgenii uis forte deficiet:aut minus īſtru
ctus erit magnarū artiū diſciplinis:teneat tamē eum curſū/quē poterit.ꝑma enim ſequentē ho
neſtū eſt in ſecundis tertiiſq; cōſiſtere.An in poetis Homero ſoli locus ēſt(ut de græcis loquar)
aut Archilocho:aut Sophocli:aut Pindaro:ſed hoꝝ in ſecūdis uel etiā infra ſecūdos.Nec uero
Ariſtotelē in philoſophia deterruit a ſcribēdo amplitudo Platonis.Nec ipſe Ariſtoteles admi
rabili quadā ſciētia & copia cæteroꝝ ſtudia reſtinxit.Nec ſolū ab optimis ſtudiis excellētes ui
ri deterriti nō ſunt:ſed ne opifices quidē ſe artibus ſuis remouerūt:qui aut Hyaliſi(quē Rhodi
uidimus)nō potuerūt:aut Coæ Veneris pulchritudinē imitari . Nec ſimulacro Iouis olympii:
aut Doryphori ſtatua deterriti:reliq minus expti ſunt qd efficere:aut quo ꝓgredi poſſēt.Quo
rū tāta multitudo fuit:tāta in ſuo cuiuſq; gñe laus:ut qum ſumma miraremur:īferiora tamē ꝓ
baremus.In oratoribus uero græcis quidē admirabile eſt:quantū inter oīs unus excellat:Atta
mē qum eēt Demoſthenes:multi oratores magni & clari fuerūt:& antea fuerāt:nec poſtea de
fecerūt.Quare nō eſt cur eoꝝ:qui ſe ſtudio eloquētiæ dediderūt:ſpes infringat̃:aut langueſcat
induſtria.Nam neq; illud ipſū qđ eſt optimū deſperandū eſt:& in ꝑſentibus rebus magna ſūt
ea/quæ ſunt optimis ꝓxima.Atq; ego in ſūmo oratore fingēdo talē informabo:qualis fortaſſe
nemo fuit.Nō enim quæro quis fuerit:ſed qd ſit illud quo nihil poſſit eē præſtātius:qđ in ꝑpe
tuitate dicēdi nō ſæpe atq; haud ſcio:an unq̃ in aliqua autē parte eluceat aliquādo.Idem apud
alios denſius:apud alios fortaſſe rarius.Sed ego ſic ſtatuo:nihil eē in ullo gñe tam pulchꝝ/quo
non pulchrius id ſit/unde illud:ut ex ore aliquo quaſi & imago exprimat̃:qđ neq; oculis:neq;
auribus:neq; ullo ſenſu ꝑcipi poteſt:cogitatione tm̄ & mēte cōplectimur.Itaq; & Phidiæ ſimu
lacris:qbus nihil in illo gñe ꝑfectius uidimuſ:& his picturis(quas nominaui)cogitare tamē poſ
ſumus pulchriora.Nec uero ille artifex qum faceret Iouis formā:aut Mineruæ:contēplabatur
aliquē e quo ſimilitudinē duceret : ſed ipſius in mente inſidebat ſpecies pulchritudinis eximia
quædā:quā ītuēs:in eaq; defixus:ad illius ſimilitudinē artē & manū dirigebat.Vt igit̃ in formis
& figuris ē aliqd ꝑfectū & excellēs:cuius ad excogitatā ſpeciē imitādo referunt̃ ea/quæ ſub ocu
los ipſa nō cadunt:ſic ꝑfectæ eloquētiæ ſpeciē animo uidemus:effigiē auribus q̃rimus.Has re
rū formas appellat ideas ille nō intelligēdi ſolū:ſed etiā dicēdi grauiſſimus auctor Plato:eaſq;
gigni negat:& ait ſemp eſſe:ac ratione & intelligētia cōtineri:cætera naſci:occidere:fluere:labi
nec diutius eē uno & eodē ſtatu.Quicqd eſt igit̃ de quo ratione & uia diſputet̃:id eſt ad ultimā
ſui generis formā ſpeciēq; redigendū.Ac uideo hāc primā ingreſſionē meā:nō ex oratoris diſ
putationibus ductā:ſed e media philoſophia repetitā:& eam quidē:tum antiquā:qum ſubob
ſcurā:aut reprehēſionis aliqd:aut certe admirationis habiturā.Nam aut mirabūtur:qd hæc ꝑ
tineāt ad ea/quæ quærimus:qbus ſatiſfaciet res ipſa cognita:ut nō ſine cauſa alte repetita uide
atur:aut reprehendāt ꝙ iuſitatas uias īdagamus : tritas relinquamus.Ego autē & me ſæpe no
ua uideri dicere ītelligo:qum peruetera dicā : ſed īaudita plæriſq;:& fateor me oratorē ſi mo
do ſim:aut etiā qcqd ſim:nō ex rhetoꝝ officinis: ſed ex academiæ ſpatiis extitiſſe.Illa enim ſūt
curricula multipliciū uariorūq; ſermonū:in qbus Platonis primū ſunt impreſſa ueſtigia:ſed &
huius & alioꝝ philoſophoꝝ diſputationibus & exagitatus maxime orator eſt & adiutus. Oīs
enim ubertas & quaſi ſilua dicēdi/ducta ab illis eſt:nec ſatis tamē inſtructa ad forēſes cauſas:q̃s
(ut illi ipi dicere ſolebāt)agreſtioribus muſis reliquerūt:ſic eloquētia hæc forēſis ſpreta a philo

ſophis & repudiata: multis quidē illa adiumētis magniſqꝫ caruit: ſed tamē ornata uerbis atqꝫ ſē
tentiis iactationē habuit in populo: nec paucoꝝ iudiciū reprehenſionēqꝫ ꝑtimuit. Ita & doctis
eloquētia popularis & diſertis elegans doctrina defuit. Poſitū ſit igitur īꝑmis qđ poſt magis
intelligitꝰ ſine philoſophia nō poſſe effici (quē quærimus) eloquentē. Non ut in ea tamē oīa ſint
ſed ut adiuuet ut palæſtra hiſtrionē. Parua enim magnis ſæpe rectiſſime cōferūtur: nam nec la
tius: neqꝫ copioſius de magnis uariiſqꝫ rebus ſine philoſophia poteſt quiſq̄ dicere. ſiqdē etiā in
Phædro Platonis hoc Periclē ꝓſtitiſſe cæteris dicat oratoribus Socrates: ꝙ is Anaxagore phy
ſici fuerit auditor: a quo cēſet (eum qum alia ꝓclara quædā & magnifica didiciſſet) uberem & fe
cundū fuiſſe: gnarūqꝫ: qđ eſt eloquētiæ maximū quibus oratoris modis quæqꝫ animoꝝ partes
pellerētur: qđ idē de Demoſthene exiſtimari poteſt: cuius ex epiſtolis ītelligi licet: q̄ frequens
fuerit Platonis auditor. Nec uero ſine philoſophoꝝ diſciplia genus & ſpeciē cuiuſqꝫ rei cerne
nere nequā diffiniēdo explicare: nec tribuere in partes poſſumus: nec iudicare quæ uera: quæ
falſa ſint: neqꝫ cernere cōſequentia: repugnātia uidere: ambigua diſtinguere. Quid dicā de na
tura reꝝ: cuius cognitio magnā oratoris ſuppeditat copiā: de uita: de officiis: de uirtute: de mo
ribus ſine multarū rerū diſciplina: aut dici: aut intelligi poſſe. Ad has tot tātaſqꝫ res adhibenda
ſūt ornamēta inumerabilia: q̄ ſola tū qdē tradebant ab his q dicēdi numerabant magiſtri. Quo
fit ut uerā illā & abſolutā eloquētiā nemo cōſequatur: ꝙ alia intelligendi: alia dicēdi diſciplina
eſt: & ab aliis rerū: ab aliis uerboꝝ doctrina quærit. Itaqꝫ. M. Antonius cui uel ꝑmas eloquētiæ
partes patrū noſtroꝝ tribuebat ætas: uir natura ꝑacutus: & prudēs in eo libro (quē unū reliquit)
diſertos ait ſe uidiſſe multos: eloquentē omnino neminē. Inſidebat uidelicet in eius mēte ſpeci
es eloquētiæ quā cernebat animo: re ipſa nō uidebat. Vir autē acerrimo ingenio ſic enim fuit:
multa & in ſe & in aliis deſiderans: neminē plane (qui recte appellari eloquens poſſet) uidebat.
Quod ſi ille nec ſe: nec. L. Craſſū eloquentē putauit: habuit ꝓfecto cōprehēſam animo quan
dam formā eloquētiæ: cui quoniā nihil deerat eos qbus aliqd: aut plura deerāt in eam formā
nō poterat includere. Inueſtigemus hunc igitꝰ Brute ſi poſſumus: quē nunq̄ uidit Antonius: aut
qui omnino nullus unq̄ fuit: quē ſi imitari: aut exꝑmere nō poſſumus: qđ idē ille uix de ſeipſo
eo cōceſſum eſſe dicebat: attamē qualis eē debeat poterimus fortaſſe dicere. Tria ſunt omnino
gnā dicēdi qbus in ſingulis quidā floruerūt: ꝑ æque autē id qđ uolumus ꝑpauci in oībus. Nam
& grādiloqui (ut ita dicā) fuerūt cum ampla: & ſentētiarū grauitate: & maieſtate uerboꝝ uehe
mētes: uarii: copioſi: graues ad ꝑmouendos & cōuertendos animos inſtructi & parati: qđ ipſū
alii aſpera: triſti: horrida oratione: neqꝫ ꝑfecta: neqꝫ cōcluſa. Alii leni & inſtructa: & terminata.
Ecōtra tenues: acutiora docētes: & dilucidiora nō ampliora faciētes: ſubtili quadā & preſſa ra
tione limata. In eodēqꝫ genere alii callidi ſed impoliti: & incōſulto rudiū ſimiles: & imperitoꝝ
Alii in eadē ieiunitate cōcinniores. i. faceti: florētes etiā & leniter ornati. Eſt autē quidā interie
ctus intermedius: & quaſi tempandus: nec acumine poſterioꝝ: nec fulmine utēs ſuperioꝝ: ui
cinus amboꝝ: in neutro excellēs: utriuſqꝫ particeps: uł utriuſqꝫ ſi ueꝝ quærimus potius expers
Iſqꝫ uno tenore (ut aiunt) in dicēdo fluit nihil afferens præter facultatē & æqualitatē: aut addit
aliquos: ut in corona toros: omnēqꝫ orationē ornamētis modicis uerboꝝ ſniarūqꝫ diſtinguit.
Hoꝝ ſinguloꝝ geneꝝ quicūqꝫ uim ſingulis cōſecuti ſūt: magnū in oratoribus nomē habuerūt
Sed quærendū eſt ſatis ne id qđ uolumus effecerint. Videmus enim fuiſſe quoſdā qui idem or
nate ac grauiter: idē uerſute & ſubtiliter dicerēt. Atqꝫ utinā in latinis talis oratoris ſimulacrū re
perire poſſemus: eſſet egregiū nō quærere heſterna: domeſticis eſſe cōtentos. Sed ego idē qui
in illo ſermone noſtro qui eſt expoſitus in Bruto: multū tribuerē latinis: uel ut hortarer alios:
uel ꝙ amarē meos: recordor longe omnibus unū anteferre Demoſthenē: quē uim accōmoda
re ad eam quā ſentiam eloquentiā nō ad eam quā in aliquo ipſe cognouerim. Hoc nec graui
or extitit quiſq̄: nec callidior: nec tēperatior. Itaqꝫ nobis monēdi ſunt ii: quoꝝ ſermo imperitus
increbuit: qui aut dici ſe deſiderāt antiquos atticos: aut ipſi attice uolūt dicere: ut mirentꝰ hunc
maxime quo Athenas quidē ipſas magis credo fuiſſe atticas. qd enim ſit atticū diſcant: eloquē
tiāqꝫ ipſius uiribus nō imbecillitate ſua metiantꝰ. Nūc enim tantū quiſqꝫ laudat quantū ſe poſſe
ſperat imitari: ſed tamē eos ſtudio optimo iudicio minus firmo præditos docere quæ ſit ꝓpa
laus atticoꝝ nō alienū puto. Semp oratoꝝ eloquētiæ moderatrix fuit auditoꝝ prudētia. Oēs
enim qui ꝓbari uolūt uoluntatē eoꝝ qui audiūt intuētur ad: eāqꝫ & ad eoꝝ arbitriū & nutū to
tos ſe fingūt: & accōmodāt. Itaqꝫ Charia & Phrygia & Myſia: ꝙ mime polite: minimeqꝫ elegā
tes ſūt aſciuerūt aptū ſuis auribus optimū quoddā: & tanq̄ adipale dictionis genus: qđ eoꝝ uici
ni nō ita lato iteriecto mari Rhodii nunq̄ ꝓbauerūt: Græci aūt multo minus: Atheniēſes uero
fūditus repudiauerūt: quoꝝ ſemp fuit prudēs ſincerūqꝫ iudiciū nihil: ut poſſet niſi incorruptū
audire & elegās. Eoꝝ religioni qum ſeruiret orator nullū uerbū inſolēs: nullū odioſū ponere

audebat. Itaq; hic quẽ præſtitiſſe diximus: cæteris in illa pro Cteſiphonte oratione longe optima ſũmiſſius a ꝑmo: deinde dum de legibus diſputat preſſius: poſt ſenſim incedẽs: iudices ut uidit ardẽtes: in reliquis exultauit audacius. Ac tamẽ in hoc ipſo diligẽter examinãte: uerborũ omniũ pondera reprehẽdit Aeſchines quædã: & exagitat: illudenſq;: dira: odioſa: intolerabilia eſſe dicit. Quin etiã quærit ab ipſo: qum quidẽ eum bæluã appellet: utrũ illa uerba: an portenta ſint: ut Aeſchini: ne Demoſthenes quidẽ uideatur attice dicere. Facile ẽ enim uerbum aliquod ardens (ut ita dicam) notare: idq; reſtinctis iam animoꝝ incẽdiis irridere. Itaq; ſe purgãs iocatur Demoſthenes: negat in eos poſitas fortunas græciæ: in hoc: in eum: huc: an illuc manũ porrexerit. Quonam igitur modo audiretur myſius: aut phrix Athenis: qum etiã Demoſthenes exagitetur: ut putridus. Qum uero inclinata ululãtiq; uoce more aſiatico canere cœpiſſet: quis eum ferret? aut quis potius nõ iuberet auferri? Sed atticoꝝ igitur aures teretes: & religioſas qui ſe accõmodant: ii ſunt exiſtimãdi attice dicere. Quoꝝ genera plura ſunt: hi unum modo quale ſit ſuſpicãtur. Putant enim qui horride inculteq; dicat: modo id elegãter enucleateq; faciat: eum ſolũ attice dicere. Errant ꝙ ſolum: qđ attice non fallũtur. Iſtoꝝ enim iudicio: ſi ſolũ illud eſt atticũ: ne Pericles quidẽ dixit attice: cui ꝑmæ ſine cõtrouerſia deferebant? Qui ſi tenui genere uteretur: nunq̃ ab Ariſtone poeta fulgere: tonare: ꝑmiſcere græciam dictus eſſet. Dicat igitur attice uenuſtiſſimus ille ſcriptor: ac politiſſimus Lyſias. Quis enim id poſſit negare: dum intelligamus: hoc eſt atticũ in Lyſia: nõ ꝙ tenuis ſit: atq; inornatus: ſed ꝙ nihil habeat inſolens: aut ineptũ? Ornate uero: & grauiter: & copioſe dicere: aut atticoꝝ ſit: aut ne ſit Aeſchines neue Demoſthenes atticus. Ecce autẽ aliqui ſe tuchididios eſſe ꝓfitentur: nouum quoddã: & imperitoꝝ: & inauditũ genus. Nam qui Lyſiam ſequũtur: cauſidicũ quẽdã ſequũtur: nõ illum quidem amplum: atq; grandem: ſubtilem & elegantem tamẽ: nec qui in forẽſibus cauſis poſſit præclare conſtituere. Thucidides autem res geſtas: & bella narrat: & prælia grauiter ſane & ꝓbe: ſed nihil ab eo transferri poteſt ad forẽſem uſum & publicũ. Ipſæ illæ conciones ita multas habent obſcuras abditaſq; ſentẽtias: uix ut intelligãtur: qđ eſt in oratione ciuili uitium uel maximũ. Quæ eſt autẽ in hominibus tanta peruerſitas: ut inuẽtis frugibus: glande ueſcantur? aut uictus hominũ atheniẽſiũ beneficio extolli potuit: oratio nõ potuit? Quis porro unq̃ græcoꝝ rhetoꝝ a Thucidide quicq̃ duxit? At laudatus eſt ab omnibus fateor: ſed ita ut rerum explicator prudẽs: ſeuerus: grauis: nõ ut in iudiciis uerſaret cauſas: ſed ut in hiſtoriis bella narraret. Itaq; nunq̃ eſt numeratus orator. Nec uero ſi hiſtoriam non ſcripſiſſet: nomen eius extaret: qum præſertim fuiſſet honoratus & nobilis: huius tamẽ nemo: neq; uerboꝝ: neq; ſentẽtiarum grauitatẽ imitatur: ſed qum utilia quædã: & hi antea locuti ſunt: quæ uel ſine magiſtro facere potuerũt: germanos ſe putant eſſe Thucididis. Nactus ſum etiã qui Xenophontis ſimilẽ eſſe ſe cuperet: cuius ſermo eſt ille quidẽ melle dulcior: ſed a forenſi ſtrepitu remotiſſimus. Referamus nos igitur ad eum quẽ uolumus inchoandũ: & eadem eloquẽtia informandũ: quã in nullo cognouit Antonius.

Agnum opus omnino: & arduum Brute conamur: ſed nihil difficile amanti puto. Amo autẽ: & ſemper amaui ingeniũ: ſtudia: mores tuos. Incendioſior porro quotidie magis nõ deſiderio ſolũ: quo quidẽ conficior ingreſſus noſtros: cõſuetudinem uictus: doctiſſimos ſermones requirẽs tuos: ſed etiã incredibili fama uirtutũ admirabiliũ: quæ ſpecie diſpares prudẽtiæ cõiunguntur. Quid enim tam diſtans: q̃ a ſeueritatẽ comitas? Quis tamẽ unq̃ te: aut ſanctior eſt habitus: aut dulcior? Quid tam difficile: q̃ in plurimoꝝ cõtrouerſiis diiudicãdis ab omnibus diligi? cõſequeris tamen ut eoſipſos: quos contra ſtatuas æquos placatoſq; dimittas. Itaq; efficis: ut qum gratiæ cauſa nihil facias: omnia tamẽ ſint grata quæ facis. Ergo omnibus terris: una Gallia cõmuni nõ ardet incẽdio: ĩ qua fueris ipſe re: qum Italiæ lucem cognoſceris: uerſariſq; in optimoꝝ ciuiũ: uel flore: uel robore. Iã quantũ illud eſt: qđ in maximis occupationibus nunq̃ intermittis ſtudia doctrinæ: ſemper aut ipſe ſcribis aliquid: aut me uocas ad ſcribendũ. Itaq; hoc ſum agrreſſus ſtatim Catone abſoluto: quẽ nunq̃ ipſum attigiſſem: tẽpora timens inimica uirtuti: niſi tibi hortanti: & illius memoriam mihi charam excitanti nõ parere nefas eſſe duxiſſem: ſed teſtificor me a te rogatũ & recuſandum: hæc ſcribere eſſe auſum. Volo enim mihi tecũ cõmune eſſe crimen: ut ſi ſuſtinere tantam quæſtionẽ non potuero: iniuſti oneris impoſiti tua culpa ſit: mea recæpti. In quo tamẽ iudicii noſtri errorẽ: laus tibi dati muneris cõpẽſabit. Sed in omni re difficillimũ eſt formã quæ character græce dicitur exponere optimi: qđ aliud aliis uidetur optimũ. Ennio delector quiſpiam ait: ꝙ nõ diſcedit a cõmuni more uerboꝝ: Pacuuio inquit alius: omnes apud hũc ornati elaboratiq; ſunt uerſus: multa apud alterũ negligẽtius: fac aliũ Accio. Varia enim ſũt iudicia ut in græcis: nec facilis explicatio: quæ forma maxime excellat. In picturis alius horrida: ĩculta

abdita:& opaca:cõtra alios nitida:læta:colluſtrata delectatur.Quid eſt quo per ſcriptũ aliqđ
aut formulã exꝓmaſ:qum in ſuo quodꝗ gñe preſtet:& gñia plura ſint?Hac ego religione non
ſum ab hoc conatu repulſus:exiſtimauiꝗ in omnibus rebus eſſe aliquid optimũ etiã ſi lateret:
idꝗ ab eo poſſe:qui eius rei gnarus eſſet iudicari.Sed quoniã plura ſunt orationũ genera eaꝗ
diuerſa:neꝗ in unã formã cadũt omnia laudationũ:ſcriptionũ & hiſtoriarũ : & taliũ ſuaſionũ
qualẽ Iſocrates fecit Panegyricũ:multiꝗ alii:qui ſunt nominati ſophiſtæ:reliquarũꝗ rerũ for-
mã:quæ abſunt ab foreſi cõtentione:eiuſꝗ totius gñis:qđ græce epedicticon nominat:qua q̃ſi
ad inſpiciendũ delectationis cauſa cõparatum eſt:nõ cõplectar hoc tẽpore:nõ quo negligẽda
ſit.Eſt enim illa quaſi nutrix eius orationis:quẽ informare uolumus:& de quo molimur aliqd
exqſitius dicere.Ab hac:& uerboꝝ copia alit:& eoꝝ cõſtructio:& numerus liberiore quadam
fruit licẽtia.Datur etiã uenia cõcinnitati ſentẽtiarũ:& arguti certiꝗ:& circũſcripti uerboꝝ am-
bitus cõceduntur de iduſtria:quæ nõ ea inſidiis:ſed apte ac palã elaborat:ut uerba uerbis qua-
ſi demenſa:& paria reſpõdeant:ut crebro cõferant pugnãtia:cõparentꝗ cõtraria : & aut pari-
ter extrema terminẽtur:eundẽꝗ referãt in cadẽdo ſonũ:quæ in ueritate cauſarũ:& rarius mul
to facimus : & certe occultius ĩ panathanayco:aut Iſocrates ea ſtudioſe cõſecutũ fatetur.Nõ.n.
ad iudicioꝝ certamẽ:ſed uoluptate auriũ ſcripſerat hæc tractaſſe Thraſimachũ chalcedoniũ ꝑ
mũ:& Leontinũ ferũt Gorgiã:Theodorũ inde byzantiũ:m̃ltoſꝗ alios:quos logodædalos ap
pellat in Phædro Socrates:quoꝝ ſatis arguta multa:ſed ut modo primũꝗ naſcẽtia minuta:&
uerſiculoꝝ ſimilia quædã minimeꝗ depicta:quo magis ſunt : Herodotus:Tuchidideſꝗ mira
biles:quoꝝ ætas qum in eoꝝ tẽpora:quos nominaui incidiſſet:lõgiſſime tamẽ ipſi a talibus de
litiis:uel potius ineptiis abfuerũt.Alter enim ſine ullis ſalebris : quaſi ſedatus amnis fluit:alter
incitatior fert:& de bellicis rebus canit etiã quodãmodo bellicum:ꝓmiſꝗ ab hiis(ut ait Theo-
phraſtus)hiſtoria cõmota eſt:ut auderet uberius q̃ ſupiores:& ornatius diceret.Hoꝝ ætati ſuc
ceſſit Iſocrates:qui ꝑter cæteros eiuſdẽ gñis laudat ſemp a nobis:nõnunq̃ Brute leuiter:& eru
dite repugnãte te.Sed credas mihi fortaſſe:ſiqd in eo laudũ cognoueris.Nam qum cõciſſus ei
Thraſimachus minutis numeris uideret:& Gorgias:qui tamẽ ꝓmi tradũtur arte quadã uerba
iũxiſſe:Tuchidides autẽ ꝑfractior:nec ſatis(ut ita dicã)rotũdus ꝓmus inſtituit dilatare uerbis:
& mollioribus numeris explere ſentẽtias.In quo qum doceret eos:qui partim in dicẽdo : par-
tim in ſcribẽdo ꝓncipes extiterũt domus eius officina habita eloquẽtiæ eſt.Itaꝗ ut ego qum a
noſtro Catone laudabar:uel reprehẽdi me a cæteris facile patiebar : ſic Iſocrates uidet teſtimo
nio Platonis alioꝝ iudicia debere cõtemnere.Eſt enim(ut ſcis)quaſi in extrema pagia Phædri
his ipſis uerbis loquẽs Iſocrates adoleſcẽs:etiã nũc ô Phædre Iſocrates eſt.Sed qd ille de illo au
gurer lubet dicere?Quid tandẽ inqt ille? Maiore mihi ingenio uidet eſſe : q̃ ut cũ orationibus
Lyſiæ cõparetur.Præterea ad uirtutẽ maior indoles:ut mime miꝝ futurũ ſit:ſi quũ ætate ꝓceſſe
rit:aut in hoc orationũ gñe:cui nunc ſtudet tantũ quãtũ pueris reliqs ꝑſtet oibus:qui unq̃ ora-
tiones attigerũt:aut ſi cõtentus his nõ fuerit:diuino aliquo animi motu maiora cõcupiſcat.In-
eſt enim natura philoſophis in huius uiri mẽte quædã hæc de adoleſcẽte Socrates auguratus.
At ea de ſeniore ſcribit Plato:& ſcribit æqualis:& quidẽ exagitator omniũ rhetoꝝ hunc mirat
unũ:me autẽ qui Socratẽ non diligũt una cũ Socrate:& Platone errare patiũtur.Dulce igr ora
tionis genus:& ſolutũ:& effluens ſentẽtiis:argutũ:uerbis ſonãs eſt in illo epidictico gñe:qđ di-
ximus ꝓpriũ ſophiſtarũ pompæ:qui pugnæ aptius gymnaſiis & palæſtræ dicatũ: ſpretum &
pulſum foro.Sed ꝙ educata huius nutrimentis eloquẽtia eſt ipſa:ſi poſtea colorat & roborat:
nõ alienũ fuit de oratoris quaſi in cunabulis dicere.Veꝝ hæc ludoꝝ:atꝗ pompæ:nos aũt iam
in aciẽ dimicationẽꝗ deſcẽdamus. Quoniã tria uidẽda ſunt oratori:qd dicat:& quo qꝗ lo-
co:& quo dicendũ omnino eſt:& qd ſit optimũ in ſingulis:ſed aliquãto ſecus:atꝗ in tradenda
arte dici ſolet:nulla ꝑcæpta ponemus.neꝗ enim id ſuſcæpimus:ſed excellẽtis eloquẽtiæ ſpeci
em:& formã adumbrabimus:nec qbus rebus ea paret exponemus:ſed qualis nobis eẽ uideat.
Ac duo breuiter ꝓma:ſũt enim nõ tam inſignia ad maximã laudẽ:q̃ neceſſaria:& tamẽ cũ mul
tis pene cõmunia.Nam & inuenire:& iudicare qd dicas:magna illa quidẽ ſunt:& tanq̃ animi ĩ
ſtar in corpore:ſed ꝓpria magis prudẽtiæ q̃ eloquẽtiæ:qua tamẽ in cauſa eſt uacua prudentia
Nouerit igitur hic quidẽ orator:quẽ ſũmum eſſe uolumus argumẽtoꝝ & orationũ locos . Nã
quicqd eſt qđ in cõtrouerſia:aut in cõtentione uerſetur:in eo aut ſit ne : aut qd ſit:aut quale ſit
quæritur.ſit ne?ſignis.quid ſit?diffinitionibus. quale ſit?recti prauiꝗ partibus:qbus ut uti poſ
ſit orator nõ ille uulgaris:ſed hic excellẽs a ꝓpriis pſonis:& tẽporibus ſemp ſi poteſt auocat cõ
trouerſiã.Latius enim de genere q̃ de parte diſcæptare licet:ut quod in uniuerſo ſit ꝓbatum:id
in parte ſit ꝓbari neceſſe.Hæc igitur quæſtio ꝓpriis tẽporibus & pſonis:ad uniuerſi gñis ora-
tionẽ traducta appellatur theſis.In hac Ariſtoteles adoleſcẽtis:nõ ad philoſophoꝝ morem te-

nuiter diſſerendi:ſed ad copiam rhetoꝝ in utrãqꝫ partem:ut ornatius:ut uberius dici poſſit ex
ercuit.Ideõqꝫ locos ſic enim appellat:quaſi argumentoꝝ notas tradidit:unde omnis in utranqꝫ
partẽ traheretur oratio.Facile igitur hic noſter:nõ enim declamatorẽ aliquẽ de ludo: aut rabu
lam de foro:ſed doctiſſimũ & ꝑfectiſſimũ quærimus:ut quoniã loci certi tradũtur:ꝑcurrat oĩs
utatur aptis generatim:dicat ex quo emanãt etiã qui cõmunes appellãtur loci:nec uero utetur
imprudẽter hac copia:ſed omnia expẽdet: & ſeleget.Non enim ſemper nec in oĩbus cauſis:ex
hiſdẽ argumentoꝝ momẽta ſunt:iudiciũ ergo adhibebit:nec inueniet ſolũ quid dicat:ſed etiã
expendet.Nihil enim feracius ingeniis hiis præſertim quæ diſcipliuis exculta ſunt.Sed ut ſege
tes fecũdæ:& uberes nõ ſolũ fruges:uerũ herbas etiã effundũt inimiciſſimas frugibus:ſic inter/
dum ex illis locis:aut leuia quædam:aut cauſis aliena:aut nõ utilia gignunt: quoꝝ ab oratoris
iudicio delectus magnus adhibebitur.Quonam modo ille in bonis hærebit:& habitabit ſuis:
ut molliat dura:aut occultabit quæ dilui non poterũt:atqꝫ omnino opprimet ſi licebit: aut ab/
ducet animos:aut aliud afferret:qđ oppoſitũ ꝓbabilius ſit:q̃ illud qđ obſtabit. Iam uero ea
quæ inuenerit:qua diligẽtia collocabit:quoniã id ſecundũ erat de tribus.Veſtibula nimirũ ho/
neſta:adituſqꝫ ad cauſam faciet illuſtres.Qunqꝫ animos p̃ma aggreſſione occupauerit:ĩfirma/
bit excludetqꝫ cõtraria.De firmiſſimis alia p̃ma ponet:alia poſtrema:inculcabitqꝫ leuiora.At
qꝫ ĩ primiſ duabus dicẽdi partibus:qualis eſſet ſũmatim breuiterqꝫ deſcripſimus.Sed ut ante di
ctum eſt in his partibus:&ſi graues:atqꝫ magnæ ſunt minus:& artis eſt & laboris.Qum autem
quid & quo loco dicat inuenerit:illud eſt lõge maximũ uidere quonã modo.Scitum eſt enim
ꝙ Carneades noſter dicere ſolebat Clithomacũ ea dicere : Carneadẽ autẽ eodẽ etiã modo di/
cere.Quod ſi ĩ philoſophia tantũ intereſt quẽadmodũ dicas:ubi res petat̃ nõ uerba pendũtur.
Quid tandẽ in cauſis exiſtimãdũ eſt:qbus totis moderatur oratio?Quod quidẽ ego Brute ex
tuis litteris ſentiebã:nõ te id ſcitari qualẽ ego inueniẽdo:& in collocando ſũmum eſſe oratorẽ
uellem.Sed id mihi quærere uidebare:qđ genus ipſius orationis optimũ iudicarẽ:rem diffici
lem dii immortales atqꝫ omniũ difficillimã.Nam qum eſt orario mollis:& tenera: & ita flexi/
bilis:ut ſequat̃ quocũqꝫ torqueas:tum & naturæ uariæ:& uolũtates multæ inter ſe diſtãtia eſſe
cerũt genera dicẽdi. Flumẽ aliis uerboꝝ uolubilitaſqꝫ cordi eſt:qui ponũt in orationis celerita
te eloquentiã diſtincta:alios & interpuncta interualla:moræ:reſpiratiõeſqꝫ delectãt. Quid po
teſt eſſe tam diuerſũ?tamẽ ẽ utroqꝫ aliqd excellẽs . Elaborãt alii leuitate:& æqualitate:& puro:
& quaſi quodã cãdido genere dicẽdi . Ecce alii duritatẽ:& ſeueritatẽ quãdã uerbis:& orationis
quaſi mœſticiã ſequũtur:quodqꝫ pauloante diuiſimus:ut alii graues:alii tenues:alii temperati
uellẽt uideri:quot orationũ genera eſſe diximus:tot idẽ oratoꝝ reperiũtur . Et quoniã cæpi iã
cumulatius hoc munus augere q̃ a te poſtulatum eſt.tibi enim tantũ de oratoris genere quærẽ
ti reſpõdi etiã breuiter de inueniẽdo:& collocãdo:ne nũc quidẽ ſol ũ de oratoris modo dicam
ſed etiã de actionis.Ita p̃termiſſa pars nulla erit quãdo quidẽ de memoria nihil eſt hoc loco di
cẽdũ : quæ cõmunis eſt multarũ artiũ.Quomodo autẽ dicatur:id eſt in duobus:in agẽdo:& in
eloquẽdo.Eſt enim actio quaſi corporis quædã eloquẽtia: qum cõſtet & uoce:& motu .Vocis
mutationes totidẽ ſunt quot animoꝝ qui maxime uoce cõmouẽtur.Itaqꝫ ille ꝑfectus quem iã
dudũ noſtra indicat oratio.Vtrũqꝫ ſe affectum uideri:& animũ audiẽtis moueri uolet:ita certũ
uocis admouebit ſonũ:de quo plura dicerẽ:ſi hoc p̃cipiendi tẽpus eſſet:aut ſi tu hoc quæreres
dicerẽ etiã de geſtu cum quo iunctus eſt uultus:qbus omnibus dici uix poteſt: quantũ interſit:
quẽadmodum utatur orator.Nam & infantes actionis dignitate eloquẽtiæ ſæpe fructum tule
rũt:& diſerti deformitati agendi multi infantes putati ſũt.Vt nõ iam ſine cauſa Demoſthenes
tribueret:ut p̃mas & ſecũdas:& tertias actioni.Si enim nulla eloquẽtia ſine hac : hæc autem ſi/
ne eloquẽtia tanta eſt:certe plurimũ in dicendo poteſt.Volet igitur ille qui eloquẽtiæ p̃ncipa/
tum petet:& cõtenta uoce atrociter dicere:& ſũmiſſa leniter:& inclinata uideri grauis & infle/
xa miſerabilis.Mira eſt enim quædã natura uocis:cuius quidẽ e tribus omnino ſonis : inflexo :
acuto:graui:tãta ſit & tam ſuauis uarietas ꝑfecta ſit in cãtibus.Eſt autẽ in dicẽdo quidã cãtus ob
ſcurior nõ hic e Phrygia & Charia:& rhetoꝝ epilogus pene canticũ:ſed ille quẽ ſignificat De/
moſthenes & Aeſchines:qum alter alterius obiicit uocis flexiones.Dicit plura etiã Demoſthe
nes:illũqꝫ ſæpe dicat uoce dulci:& clara fuiſſe . In quo illud mihi etiã notandũ uidet̃ ad ſtudiũ
ꝑſequẽdæ ſuauitatis in uocibus:ipſa enim natura quaſi modularet̃ hominũ orationẽ in oĩ uer
bo poſuit acutã uocẽ:nec una plus:nec a poſtrema ſyllaba citra tertiã : quo magis natura ducẽ
ad auriũ uoluptatẽ ſequat̃ induſtria.Ac uocis quidẽ bonitas optãda eſt:non eſt enim in nobis:
ſed tractatio atqꝫ uſus in nobis:ergo ille p̃nceps uariabit:& mutabit oĩs ſonoꝝ:tum intẽdens :
tum remittẽs ꝓſequetur gradus:ideõqꝫ motu ſic utetur:nihil ut ſupſit in geſtu.Status erectus:&
celſus:rarus inceſſus:ne ita longus:excurſio moderata:eaqꝫ rara:nulla mollitia ceruicũ : nullæ

argutiæ digitoꝝ non ad numerũ articulus cadens: trunco magis toto ſe ipſe moderãs: & uirili
laterũ flexione: brachii ꝓiectione in cõtentionibus: cõtractione in remiſſis. Vultus uero qui ſe
cundũ uocem plurimũ poteſt quantã affert: tum dignitatẽ: tũ uenuſtatẽ: in quo qũ effeceris: ne
quid ineptũ: aut uoluptuoſum ſit: tum oculoꝝ eſt quædã magna moderatio. Nam ut imago ẽ
animi uultus ſic indices oculi: quoꝝ & hilaritatis: & uiciſſim triſticiæ modũ: res ipſæ de quibus
agetur tẽperabunt. Sed iam illius ꝑfecti oratoris: & ſũmæ eloquẽtiæ ſpecies exꝑmẽda eſt: quẽ
hoc uno excellere. i. oratione: cætera in eo latere indicat nomẽ ipſũ. Non enim inuẽtor aut cõ
poſitor: aut actor hæc cõplexus eſt omnia: ſed & græce ab eloquẽdo rhetor: & latine eloquẽs
dictus eſt. Exterarũ enim rerũ: quæ ſunt in oratore partẽ aliquã ſibi quiſq; uendicat. Dicẽdi au
tem. i. eloquẽdi maxima uis ſoli huic cõcedit̃. Quãq̃. n. & philoſophi quidẽ ornate locuti ſunt:
ſiquidẽ & Theophraſtus diuinitate loquẽdi nomẽ inuenit: & Ariſtoteles Iſocratẽ ipſum laceſſi
uit: & Xenophontis muſas uoce quaſi locutas ferũt: & longe omniũ quicũq; ſcripſerũt: aut lo
cuti ſunt extitit & grauitate p̃nceps Plato: tamẽ horũ oratio: neq; neruos: neq; aculeos orato
rios: ac forẽſes habet. Loquũtur cum doctis: quoꝝ ſedare animos malũt: q̃ incitare ſide rebus
placatis: ac minime turbulẽtis docẽdi cauſa: nõ capiẽdi loquũtur: ut in eo ipſo ꝙ delectationẽ
aliquã dicẽdo aucupent̃: plus nõnullis: q̃ neceſſe ſit facere uideant̃. Ergo ab hoc genere nõ diffi
cile eſt hanc eloquẽtiam: de qua nũc agitur ſecernere. Mollis eſt enim oratio philoſophoꝝ ex
umbratilis: nec ſentẽtiis: nec uerbis inſtructa: popularis: nec iũcta numeris: ſed ſoluta liberius.
Nihil iratũ habet: nihil inuidũ: nihil atrox: nihil mirabile: nihil aſtutũ. Caſta: uerecũda: uirgo ĩ
corrupta quodãmodo: itaq; ſermo potius q̃ oratio dicit̃. Quanq̃ enim omnis locutio oratio ẽ
tamen unius orationis locutio: hoc ꝓprio ſignata nomine eſt. Sophiſtarũ (de qbus ſupra dixi)
magis diſtinguẽda ſimilitudo uidet̃: qui omnes eoſdẽ uolunt flores: quos adhibebit orator in
cauſis ꝑſequi. Sed hoc differũt: ꝙ qum ſit his ꝓpoſitũ nõ ꝑturbare animos: ſed placare potius
nec tam ꝑſuadere q̃ delectare: & apertius id faciũt q̃ nos: & crebrius cõcinnas magis ſententias
exquirũt q̃ ꝓbabiles. A re ſæpe diſcedũt: intexũt fabulas: uerbaq; apertius transferunt: eaq; ita
diſponũt: ut pictores uarietatẽ coloꝝ: paria paribus referũt: aduerſa cõtrariis. Sæpiſſimeq; ſi
militer extrema definiũt. Huic generi hiſtoria finitima ẽ: in qua narratur ornate: & regio ſæpe
aut pugna deſcribit̃. Interponũtur etiã cõciones: & hortationes: ſed in his tracta quædã: & fluẽſ
expetitur: nõ hæc eloquẽtia cõtorta: & acris oratio. Ab his nõ multo ſecus: q̃ a poetis hæc elo
quẽtia quã quærimus ſeuocãda eſt. Nam etiã poetæ quæſtionem attulerant: qdnam eſſet illud
qđ ipſi differrent ab oratoribus: numero maxime uidebãtur antea & uerſu: nunc apud orato
res iam ipſe numerus increbuit. Quicqd eſt enim qđ ſub auriũ mẽſurã aliquã cadit: etiã ſi abeſt
a uerſu. Nam id quod oratoris eſt uitiũ: numerus uocat̃ qui græce rhythmos dicit̃. Itaq; uideo
uiſum eẽ nõnullis Platonis & Democriti locutionẽ: & ſi abeſt a uerſu: tamen ꝙ incitatus ferat̃
& clariſſimis uerboꝝ luminibus utat̃: potius poema putandũ: q̃ comicoꝝ poetarũ: apud quos
niſi ꝙ uerſiculi ſunt: nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis: nec tñ id eſt poetæ maximũ:
& ſi eſt eo laudabit̃: ꝙ uirtutes oratoris ꝓſequitur: qum uerſu ſit aſtrictior. Ego autem etiam ſi
quorũdam grãdis: & ornata uox eſt poetarũ: tamẽ in ea cum licẽtia ſtatuo maiorẽ eſſe: q̃ in no
bis faciendoꝝ iungendorũq; uerboꝝ: tum etiã nõnulloꝝ uolũtati uocibus magis q̃ rebus ĩſer
uiant. Nec uero ſiqd eſt unũ inter eos ſimile: id autẽ eſt iudiciũ electioq; uerboꝝ. Propterea cæ
terarũ rerũ ſimilitudo ĩtelligi nõ põt: ſed id nec dubiũ eſt: & ſiquid habet quæſtionũ: hoc tamẽ
ipſum ad id qđ ꝓpoſitũ eſt nõ eſt neceſſariũ. Seiũctus igit̃ orator a philoſophoꝝ eloquẽtia: a
ſophiſtarũ: ab hiſtoricoꝝ: a poetarũ explicãdus ẽ nobis: q̃lis futurus ſit. Erit igit̃ eloquẽs. Hunc
enim auctore Antonio quærimus: is qui in foro cauſiſq; ciuilibus ita dicet: ut ꝓbet: ut delectet
ut flectat. ꝓbare neceſſitatis eſt: delectare ſuauitatis: flectere uictoriæ. Nam id unũ ex omnibus
ad obtinẽdas cauſas põt plurimũ: ſed quot officia oratoris: tot ſunt gñа dicẽdi. Subtile in ꝓbã
do: mediocre in delectãdo: uehemẽs in flectẽdo. In quo uno uis oĩs oratoris eſt. Magni igitur
iudicii ſũmæ etiã facultatis eſſe debebit moderator ille: & quaſi temꝑator huius tripartitæ ua
rietatis. Nam & iudicabit qd cuiq; opus ſit: & poterit quocũq; modo poſtulabit cauſa dicere:
ſed eſt eloquẽtiæ: ſicut reliquarũ rerũ fundamẽtũ ſapiẽtia. Vt enim ĩ uita: ſic in oratione nihil ẽ
difficilius q̃ qd deceat uidere: præpon appellãt hoc græci. Nos dicamus ſane decoꝝ: de quo p̃
clare & multa p̃cipiũtur: & res eſt cognitione digniſſima. Huius ignoratione nõ modo in uita
ſed ſæpiſſime: & in poematibus: & in oratione peccatur. Eſt aũt qd deceat oratori uidendũ: nõ
in ſentẽtiis ſolũ: ſed etiã in uerbis. Non enim omnis fortuna: nõ oĩs honos: non oĩs auctoritas:
nõ oĩs ætas: nec uero locus: aut tẽpus: aut auditor oĩs eodẽ: aut uerboꝝ gñe tractãdus eſt: aut ſẽ
tentiarũ: ſempq; in oĩ parte orationis: ut uitæ qd deceat eſt cõſiderandũ: qđ & in re de qua agi
tur poſitũ eſt: & in ꝑſonis: & eoꝝ qui dicũt: & eoꝝ q audiũt. Itaq; hũc locũ longe & late patẽtẽ

philoſophi ſolent in officiis tractare:nõ qum de recto ipſo diſputãt.Nam id quidem unum ẽ
grãmatici in poetis eloquẽtes in omni & genere:& parte cauſarũ.Quam enim indecoꝝ eſt de
ſtillicidiis:qum apud unũ iudicẽ dicas uerbis ampliſſimiſ:& locis uti cõmunibus:de maieſtate
populi romani:& ſũmiſſe:& ſubtiliter hic genere toto.At ꝑſona alii peccãt:aut ſua: aut iudicũ
aut etiã aduerſarioꝝ:nec re ſolũ:ſed ſæpe uerbo : & ſi ſine re nulla uis uerbi ẽ:tamẽ ea res ſæpe
aut ꝓbatur:aut reiicitur:alio atqꝫ alio relata uerbo.In omnibuſqꝫ rebus uidẽda eſt quatenus:&
ſi enim ſuus cuiqꝫ modus eſt : tam magis offendit nimiũ q̃ parũ:in quo Apelles pictores quo-
qꝫ eos peccare dicebat:qui nõ ſentirent quid eſſet ſatis.Magnus eſſet locus hic Brute:qđ te nõ
fugit:& magnũ uolumẽ aliud deſiderat.Sed ad id qđ agitur:illud ſatis qum hoc decere: quod
ſemꝑ uſurpamus in omnibus dictis:& factis minimis:& maximis:qũ hoc inq̃ decere dicimus
illud nõ decere:& id uſquequaqꝫ quantũ ſit appareat:in alioqꝫ ponatur:aliudqꝫ totũ ſit:utrum
decere:an oportere dicas? Oportere enim ꝑfectionẽ declarat officii:quo & ſemꝑ utẽdũ eſt : &
omnibus decere quaſi aptũ eſſe conſentaneũqꝫ:& tẽpori:& ꝑſonæ.Quod qum in factis ſæpiſ-
ſime:tum in dictis ualet:in uultu deniqꝫ:in geſtu & inceſſu:cõtraqꝫ idẽ dedecere.Quod ſi poe-
ta fugit:ut maximũ uitiũ:qui peccat etiã qum ꝓbam orationẽ affingit improbo:ſtultoue ſapiẽ
tis.Si deniqꝫ pictor ille uidit:qũ imolãda Iphigenia triſtis calcas eẽt:mæſtior Vlyxes : mæreret
Menelaus:obuoluendũ caput Agamẽnonis eſſe:quoniã ſũmum illũ luctũ penicello nõ poſſet
imitari.Si deniqꝫ hiſtrio quid deceat quærit:quid faciendũ oratori putemus? ſed qum hoc tã-
tum ſit:qd in cauſis earũqꝫ quaſi mẽbris faciat orator uiderit. Illud quidẽ perſpicuũ eſt nõ mo
do partis oratiõis:ſed etiã cauſas totas:alia forma dicẽdi eẽ tractãdas. Sequitur ut cuiuſqꝫ ge-
neris nota quæratur & formula:magnũ opus & arduũ(ut ſæpe iam diximus)ſed ingrediẽtibus
conſiderandũ fuit qd ageremus. Nunc quidẽ iam quocũqꝫ feremur:danda nimirũ uela ſũt:ac
primũ informãdus eſt ille nobis:quẽ ſolum quidã uocant atticũ.Sũmiſſus eſt & humilis cõſue
tudinẽ imitãs ab idiſertis re pluſ q̃ opinione differẽs.Itaqꝫ eum qui audiũt: q̃uis ipſi infãtes ſint
tamẽ illo modo cõfidunt ſe poſſe dicere.Nam orationis ſubtilitas imitabilis quidẽ illa uidetur
eſſe exiſtimanti:ſed nihil eſt experiẽti minus.Etſi enim nõ plurimi ſanguinis eſt:habeat tamen
ſuccũ aliquẽ oportet:ut etiã ſi illis maximis uiribus careat ſit(ut ita dicã)integra ualitudine. Pri
mum igitur eum tanq̃ e uinculis numeroꝝ eximamus.Sũt enim quidã(ut ſcis)oratori numeri:
de quibus mox agemus obſeruãdi ratione quadã.Sed alio in gñe orationis:in hoc oĩno relin-
quẽdi:ſolutũ quiddã ſit:nec uagũ tamẽ:ut igredi libere:nõ ut licẽter uideatur errare.Verba eti
am uerbis quaſi coagmẽtare negligat.Habet enim ille tanq̃ hiatus cõcurſu uocaliũ molle quid
dam:& qđ indicet:nõ ingratã negligentiã de re hominis:magis q̃ de uerbis laborãtis : ſed erit
uidendũ de reliquis:qum hæc duo ei liberiora fuerint circuitus:cõglutinatioqꝫ uerboꝝ.Illa.n.
ipſa cõtracta:& minuta:nõ negligẽter tractãda ſunt:ſed quædã etiã negligẽtia eſt diligens. Nã
ut mulieres eſſe dicũtur nõnullæ inornatæ : quaſi idipſum deceat:ſic hæc ſubtilis oratio etiam
incõpta delectat. Fit enim quiddã in utroqꝫ quo ſit uenuſtius:ſed nõ ut appareat:tum remoue
bitur omnis iſignis ornatus:quaſi margaritarũ:ne calamiſtri qdẽ adhibẽtur. Phucati uero me
dicamẽta cãdoris & ruboris:oĩa repellẽtur:elegãtia modo & mũditia remãebit. Sermo purus
erit:& latinus:dilucide planeqꝫ dicet᷑ : qd deceat circũſpicietur . Vnũ abierit qđ quartũ nume-
rat Theophraſtus in orationis laudibus ornatũ illud ſuaue:& affluens:acutæ crebræqꝫ ſenten-
tiæ ponẽtur:& neſcio unde ex abdito erutæ: atqꝫ in hoc oratore dominabitur. Verecũdus erit
uſus oratoriæ:quaſi ſupellectilis.Supellex eſt enim quodãmodo noſtra : quæ eſt in ornamen-
tis:alia rerũ:alia uerboꝝ.Ornatus autẽ uerboꝝ duplex:unus ſimpliciũ:alter collocatoꝝ.Sim-
plex ꝓbat᷑ in ꝓꝑis uſitatiſqꝫ uerbis:qđ aut optime ſonat:aut rẽ maxime explanat.In alienis:aut
trãſlatũ:aut factũ aliũde:aut mutuo:aut factũ ab ipſo:aut nouũ:aut ꝑ̃ſcũ:& uſitatũ.Sed etiã uſi-
tata:ac ꝑ̃ſca ſũt i ꝓꝑ̃iſ:niſi qđ raro utimur.Collocata aũt uerba hñt ornatũ ſi aliqd cõcinnitatis
efficiũt:ꝙ uerbis mutatis nõ maneat manẽte ſentẽtia.Nam ſniarũ ornamẽta:q̃ ꝑmanent etiã ſi
uerba mutaueris:ſũt illa quidẽ ꝑmulta:ſed quæ emineãt pauciora.Ergo ille tenuis orator mo-
do ſit elegans:nec in faciẽdis uerbis erit audax:& transferẽdis uerecũdus:& parcus:& in priſcis
reliquiſqꝫ ornamẽtis:& uerboꝝ & ſniarũ demiſſior:trãſlatione fortaſſe crebrior:q̃ frequẽtiſſi-
me ſermo oĩs utitur:nõ modo urbanoꝝ:ſed etiã ruſticoꝝ. Siquidẽ eſt eoꝝ gẽmare uites : laſci
uire agros:lætas eſſe ſegetes:luxurioſa frumẽta.Nihil hoꝝ parũ audacter:ſed ut ſimile ẽ illi un
de transferas:aut ſi res ſuũ nullũ habet nomen docẽdi cauſa ſumptũ:nõ ludendi uidetur . Hoc
ornamento liberius paulo q̃ cæteris hic utetur.Vtetur ſũmiſſus:nec tam licẽter:tamẽ q̃ ſi gene
re dicẽdi uteretur ampliſſimo.Itaqꝫ illud indecoꝝ: qđ quale ſit ex decoro debet intelligi . Hic
quoqꝫ apparet:qum uerbũ aliquod altius trãſſertur:idqꝫ in oratione humili ponitur:qđ idem

in alia deceret.Illam autem cõcinnitatem quæ uerboꝝ collocationẽ illuminat:his luminibus:
quæ græci quaſi aliquos geſtus orationis ſchemata appellant: quod idem uerbum ab his etiã
in ſententiarum ornamenta transfertur: adhibet quidem hic ſubtilis: quẽ niſi ꝙ ſolum cæte/
roqꝫ recte quidam uocant atticum:ſed paulo partius.Nam ſi ut in epularum apparatu magni
ficentia recedens:non ſe parcum ſolum:ſed etiam elegãtem uideri uolet: eliget quibus utatur.
Sunt enim plæræqꝫ aptæ huius ipſius oratoris:de quo loquor parſimoniæ.Nã illa de q̄bus di
xi huic acute fugiẽda ſunt:paria paribus relata:& ſimiliter concluſa:eodẽqꝫ pacto cadẽ tia:& i/
mutatione litteræ:quaſi quæſitæ uenuſtates:ne elaborata concinnitas: & quoddã aucupiũ de/
lectationis manifeſte deprehenſum appareat.Itẽqꝫ ſiq̃ uerborũ iterationes contentionem ali/
quam:& clamorem requirent:erũt ab hac ſũmiſſione orationis alienæ:cæteris promiſcuæ po
terit uti : continuationem uerborum modo relaxet:& diuidat : utaturqꝫ uerbis q̃uſitatiſſimis :
tranſlationibus q̃mollisſimis:etiam illa ſententiarum lumina aſſumat:quæ non erũt uehemẽ/
ter illuſtria . Non faciet rẽp.loquentem:nec ab inferis mortuos excitabit:nec aceruatim multa
frequentans:una complexione deuinciet. Valentiorum hæc laterum ſunt:ne ab hoc quem in/
formamus:aut expectanda:aut expoſtulanda.Erit enim in uoce ſic oratione etiam ſuppreſſi/
or: ſed plæraqꝫ ex illis conuenient etiam huic tenuitati: quanquam iiſdem ornamentis utetur
horridius : talem enim inducimus. Accedit actio : non tragica : nec ſcænæ : ſed modica iacta/
tione corporis : uultu tamen multa conficiens : non hoc quo dicuntur os ducere : ſed illo quo
ſignificant ingenue:quo ſenſu quicqꝫ pronunciẽt.huic generi orationis aſpergentur etiam ſa/
les:qui in dicendo nimium quantum ualent:quorum duo genera ſunt:unum facetiarum: alte
rum dicacitatis:utroqꝫ utetur:ſed altero in narrando aliquid uenuſte:altero in iaciendo mittẽ/
doqꝫ ridiculo:cuius genera plura ſunt:ſed nunc aliud agimus.Illud admonemus:tamen ridicu
lo ſic uſurum oratorem:ut nec nimis frequenti:nec ſcurrile ſit:nec ſub obſcæno:nec inimicum:
nec petulanti:nec improbum:nec in calamitatem:nec inhumanum:ne in facinus : nec odii lo/
cum riſus occupet:neqꝫ aut ſua perſona:aut iudicũ:aut tempore alienũ . Hæc enim ad illud i/
decorum referuntur. Vitabit etiam quæſita:nec e tẽpore ficta:ſed domo allata:quæ plærunqꝫ
frigida ſunt:parcet & amicitiis:& dignitatibus:uitabit inſanabilis cõtumelias: tantũmodo ad/
uerſarios figet:nec eos tamen ſemp:nec omni modo:quibus excæptis ſic utetur ſale:& facetiis
ut ego ex iſtis nouis atticiſ talem cognouerim neminẽ:qum id certe ſit:uel maxime atticũ.Hãc
ego iudico formam ſũmiſſi oratoris:ſed magni tamẽ:& germani attici:quoniam quicquid eſt
ſalſum:aut ſalubre in oratione:id ꝓprium atticorum eſt:e quibus tamẽ non omnes faceti:Lyſi
as ſatis:& Hyperides:Demades præter cæteros fertur:Demoſthenes minus habetur:quo qui
dem mihi nihil uidetur urbanius:ſed nõ tam dicax fuit:q̃ facetus.Eſt autem illud acrioris ingẽ
nii:hoc maioris artis . Vberius eſt aliud aliquanto robuſtius q̃ hoc humile:de quo dictum eſt.
Sũmiſſius autẽ q̃ illud de quo iam dicetur ampliſſimũ.Hoc in genere neruoꝝ:uel minimũ:ſua
uitatis autẽ eſt uł plurimũ.Eſt enim plenius q̃ hoc enucleatũ:q̃ autem illud ornatum copioſũqꝫ
ſũmiſſius.Huic omnia dicendi ornamẽta cõueniunt:plurimũqꝫ eſt in hac orationis forma ſua
uitatis: in qua multi floruerunt apud græcos. Sed Phalereus Demetrius meo iudicio præſtitit
cæteris:cuius oratio qum ſedate:placideqꝫ loquitur : tum illuſtrant eam quaſi ſtellæ quædam
tranſlata uerba atqꝫ immutata. Tranſlata dico ea:ut ſæpe iam:quæ per ſimilitudinem ab alia
re:aut ſuauitatis:aut inopiæ cauſa transferuntur.Mutata:in quibus pro uerbo proprio ſubiici
tur:aliud qđ idem ſignificet ſumptum ex re aliqua conſequenti:qđ quanq̃ ttansferendo ſit:ta
men alio modo trãſtulit:qum dixit Ennius arcem & urbem orbas:alio modo ſi pro patria ar/
cem dixiſſet : & horridam Aphricam terribili tremore tumultu:qum dicit ꝓ aphris immutat
Aphricã.Hanc hypallagen rhetores:quia quaſi ſumantur uerba pro uerbis : metonymiã grã/
matici uocant : ꝙ nomina transferuntur. Ariſtoteles autem tranſlationi hæc ipſa ſubiungit:&
abuſionem: quam chatacreſim uocant:ut qum minutum dicimus animum pro paruo : & ab/
utimur uerbis ꝓpinquis ſi opus eſt:uel qđ delectat:uel qđ licet : iam qum fluxerunt continue
plures tranſlationes:alia plane ſit oratio.Itaqꝫ genus hoc græci appellant allegoriam nomine
recti genere.Melius ille:qui iſta omnia tranſlationes uocat.Hæc frequentat Phalereus maxi/
me : ſunt enim dulciſſima:& quanq̃ tranſlatio eſt apud eum multa:tamẽ mutationes nuſq̃ cre/
briores in idem genus orationis.Loquor enim de illa modica:ac temperata uerborum cadũt
lumina omnia: multæ etiam ſententiarum latæ eruditæqꝫ diſputationes ab eodem explicãtur
& loci cõmunes ſine contentione dicuntur . Quid multa:e philoſophorum ſcholis tales fere
euadunt:& niſi coram erit comparatus ille fortior per ſe:hic quem dico probabitur. Eſt enim

etiam quoddam inſigne:& florens orationis pictum:& expolitum genus: in quo omnes uer-
borum:omnes ſententiarum illigãtur lepores. Hoc totum e ſophiſtarum fontibus defluxit: in
forum:ſed ſpretum a ſubtilibus:repulſum a grauibus: in ea de qua loquor mediocritate conſe
dit. Tertius eſt ille amplus:copioſus:grauis ornatus:in quo profecto uis maxima eſt. Hic eſt.n.
cuius ornatum dicendi:& copiam admiratæ gentes eloquentiam in ciuitatibus plurimum ua
lere paſſæ ſunt. Sed hanc eloquentiam quæ curſu magno ſonituq; ferretur: quam ſuſpicerent
omnes: quam admirarentur: quam ſe aſſequi poſſe diffiderent. Huius eloquentiæ eſt tracta-
re animos:huius omnimodo promouere. Hæc modo perfringit:modo irrepit in ſenſus: inſe-
rit nouas opiniones: euellit inſitas. Sed multum intereſt inter hoc dicendi genus & ſuperiora
qui in illo ſubtili:& acuto elaborauit:ut callide arguteq; diceret:nec quiſq̃ altius cogitaret. hoc
uno profecto magnus orator eſt:ſi non maximus minimeq; iu lubrico uerſabitur: & ſi ſemel
conſtiterit nunq̃ cadet. Medius ille autem quem modicum & temperatum uoco: ſi modo ſuũ
illud ſatis inſtruxerit:non extimeſcit ancipitis dicendi incertoſq; caſus:etiam ſiquando minus
ſuccedet:ut ſæpe fit:magnum tamen periculum non adibit. Aliter enim cadere nõ poteſt. At
uero hic noſter quem principem ponimus grauis:acer:ardens: ſi ad hoc unum eſt natus: aut
hoc ſolo ſe exercuit: aut huic generi ſtudet uni: nec ſuam copiam cum illis duobus generibus
temperauit:maxime eſt contemnendus. Ille enim ſũmiſſus: ꝙ acute:& ueteratoriæ dicit ſapi-
ens iam:medius:ſuauis:hic autem copioſiſſimus ſi nihil ẽ aliud:uix ſatis ſanuſ uideri ſolet. Qui
enim nihil poteſt tranquille:nihil leniter:nihil partite:diffinite:diſtincte:facete dicere: præſer-
tim qum cauſæ:partim totæ ſint eo modo:partim aliqua ex parte tractandæ:ſi is non præpa-
ratis auribus inflãmare rem cœpit: furere apud ſanos:& quaſi inter ſobrios bacchari uinolen-
tus uidetur. Tenemus igitur Brute quem quærimus:ſed animo non manu. Si prehẽdiſſem: ne
ipſe quidem ſua tanta eloquentia mihi perſuaſiſſet:ut ſe dimitterem. Sed inuẽtus profecto eſt
ille eloquens quem nunq̃ uidit Antonius. Quid eſt igitur? ſed complectar breui: diſſeram plu
ribus. Is eſt enim eloquens:qui humilia ſubtiliter:& magna grauiter: & mediocria temperate
poteſt dicere. Nemo is inquies unq̃ fuit:nec fuerit. Ego enim quid deſiderem: non quid uide-
rim diſputo. Redeoq; ad illam Platonis(de qua dixeram)rei formã & ſpeciem: quam & ſi nõ
cernimus:tamen animo tenere poſſumus. Non enim eloquentem quæro:neq; quicq̃ mortale
& caducum:ſed illud ipſum cuius:qui ſit compos:ſit eloquens:qđ mihi eſt aliud niſi eloquen-
tia ipſa:quã nullis niſi mẽtis oculis uidere poſſumus. Is erit igitur eloquens:ut idem iteremus:
qui poterit parua ſũmiſſe:modica temperate:magna grauiter dicere. Tota mihi cauſa ꝑ Cæ-
cinna de uerbis interdicti fuit:res inuolutas definiendo explicauimus: ius ciuile laudauimus:
uerba ambigua diſtinximus. Fuit ornandus in lege manilia Pompeius temperata oratione:or
nandi copiam perſecuti ſumus. Ius omne retinendæ maieſtatis Rabirii cauſa cõtinebatur. Er-
go in omni genere amplificationis exarſimus. At hæc interdum temperanda & uarianda ſunt
Quod igitur in accuſationis ſeptem libris:non reperitur genuſ:qđ ĩ habiti:qđ in Cornelii:qđ
in pluribus noſtris defenſiõibus? quæ exempla ſelegiſſem:niſi uel nota eſſe arbitrarer:uel poſ
ſe eligere qui quærerent. Nulla eſt enim ullo in genere laus oratoris:cuius quæ in noſtris ora-
tionibus non ſit aliqua ſi non perfectio:at conatus tamen:atq; adumbratio: non aſſequimur:
at quid ſit: quid deceat uidemus. Nec enim nunc de uobis:ſed de re dicimus: in quo tantum
abeſt:ut noſtra miremur:ut uſq; eo difficiles moroſi ſumus:ut nobis nõ ſatiſfaciat ipſe Demo-
ſthenes:qui quanq̃ unus eminet inter omnes in omni genere dicendi: tamen non ſemper im-
plet aures meas. Ita ſunt auidæ & capaces:& ſemper aliquid immenſum infinitũq; deſiderant:
ſed tamen quod iam:& hunc tu oratorem cum eius ſtudioſiſſimo Lãmene qum eſſes Athenis
totum diligentiſſime cognouiſti. Neq; enim dimittis e manibus:& tamen noſtra etiam lectitas
Vides profecto illum multa perficere:nos multa conari:illum poſſe:nos uelle quocũq; modo
cauſa poſtulet dicere:ſed ille magnus:nam & ſucceſſit ipſe magnis:& maximos oratores habu
it æquales. Nos magnum feciſſemus:ſi quidem potuiſſemus:quo contẽdimus peruenire in ea
urbe in qua(ut ait Antonius)auditus eloquens nemo erat. Atqui ſi Antonio Craſſus eloquens
uiſus non eſt:aut ſibi ipſe nunq̃ uiſus eſſet:nunq̃ Sulpitius: nunq̃ Hortenſius. Nihil enim am-
ple Cotta:nihil leniter Sulpitius:non multa grauiter Hortenſius. Superiores magis ad omne
genus apti: Craſſum dico & Antonium. Ieiunas igitur huius multiplicis æquabiliter ĩ omnia
genera fuſæ orationis auris ciuitatis accæpimus:eaſq; nos primi quicunq; eramus:& quantu-
luncunq; dicebamus ad huius generis dicendi: audiendi: incredibilia ſtudia conuertimus.
Quantis illa clamoribus adoleſcentuli diximus de Sulpitio parricidarum:quæ nequaquam

ſatis deſeruiſſe poſt quãto ſẽtire cœpimus. Quid enim tam cõmune: q̃ ſpiritus uiuis: terra mor
tuis: mare fluctibus: littus eiectis? Ita uiuũt dum poſſunt: ut ducere animam de cælo nõ queant
ita moriuntur: ut eorum oſſa terra non tangat: ita iactantur fluctibus: ut nũquã abluantur: ita
poſtremo eiiciuntur: ut ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant: & quæ ſequũtur. Sunt enim
omnia ſicut adoleſcẽtis: non tam re & maturitate: q̃ ſpe & expectatione laudati ab hac indole
iam illa matura uxor: gener: nouerca: filii: filiæ: pellex. Nec uero hic unus erat ardor in nobis:
ut hoc modo omnia diceremus. Ipſa enim illa pro Roſcio iuuenibus redũdantia multa habet
attenuata: quædã etiam paulo hilariora. At pro habito: ꝓ Cornelio: cõpluresq; aliæ. Nemo
enim tam multa orator: ne in græco quidẽ ocio ſcripſit: quã multa ſunt noſtra: eaq; hãc ipſam
habent quam ꝓbo uarietatẽ. An ego Homero: Ennio: reliquis poetis maximis tragicis cõcede
rem: ut ne omnibus locis eadẽ cõtentione uterẽtur: crebroq; mutarẽt? Nonnunq̃ etiã ad quoti
dianum genus ſermonis accederẽt. Ipſe nunq̃ ab illa acerrima cõtentione diſcederem? Sed qđ
poetas diuino ingenio ꝓfero? Hiſtriones eos audimuſ: quibus nihil poſſet in ſuo genere eſſe ꝓ
ſtantius: qui nõ ſolum in diſſimillimis perſonis ſatiſfaciebãt: qum tamẽ in ſuis uerſarentur: ſed
& comædũ in tragœdiis: & tragœdũ in comædiis admodũ placere uidimus. Ego non elaborẽ
qum dico me: te Brute dico. Nam in me quidẽ: iampridẽ effectũ eſt qđ futurũ fuit. Tu autem
eodem modo omnis cauſas ages: aut aliquod cauſarũ genus repudiabis: aut in iiſdem cauſis ꝑ
petuum: & eũdẽ ſpiritũ ſine ulla cõmutatione obtinebis? Demoſthenes cuius nuper inter ima
gines tuas ac tuorũ: ꝙ eum credo amates: qum ad te in tuſculanũ ueniſſem: imaginẽ ex ære ui
di: nihil Lyſiæ ſubtilitate cedit: nihil argutiis: & acumini Hyperidis: nihil leuitati Aeſchinis: &
ſplẽdore uerboꝝ. Multæ ſunt eius totæ orationes ſubtiles: ut cõtra Leptinem: multæ ſũt: & to
tæ graueſ: ut quædam philippicæ: multæ uariæ: ut cõtra Aeſchinem falſæ legationis: ut contra
eundẽ pro cauſa Cteſiphontis. Iam illud mediũ quotiẽs uult arripit: ut a grauiſſima diſcedens
eo potiſſimũ delabitur. Clamores tamẽ tum mouet: & tum in dicẽdo plurimũ efficit: qum gra
uitatis locis utitur: ſed ab hoc parũper abeamus: quando quidẽ de genere nõ de homine quæ
rimus rei potius: ideſt eloquẽtiæ uim & naturã explicemus. Illud tamen qđ iam ante diximus
meminerimus: nihil nos præcipiẽdi cauſa dicturos: atq; ita potius acturos: ut exiſtimatores ui
deamur loqui: nõ magiſtri: in quo tamẽ longius ꝓgredimur: qđ uidemus hoc te nõ ſolũ eſſe le
cturũ: qui ea multo q̃ nos: qui quaſi docere uideamur: habes notiora. Sed hunc librũ etiã ſi mi
nus noſtra tuo tamẽ nomine diuulgari neceſſe eſt. Eſſe igitur perfecte eloquẽtis puto: nõ eã
ſolum facultatẽ habere: quæ ſit eius ꝓpria fuſe: lateq; dicẽdi: ſed etiam uicinã eius: atq; finiti
mam dialecticoꝝ ſcientiã aſſumere: q̃q̃ aliud uidetur oratio eſſe: aliud diſputatio: nec idem lo
qui eſſe qđ dicere. Attamẽ utrũq; in differendo eſt diſputandi ratio: & loquẽdi dialecticoꝝ: ſic
oratoꝝ autẽ dicendi: & ornandi. Zeno quidẽ ille a quo diſciplina ſtoicoꝝ eſt: manu demõſtra
re ſolebat: quid inter has artis intereſſet. Nam qum cõpreſſerit digitos pugnũq; fecerit: diale
cticam aiebat eiuſmodi eſſe. Qum autẽ diduxerat: & manũ dilatauerat palmæ illius: ſimilẽ elo
quentiã eſſe dicebat. Atq; etiã ante hũc Ariſtoteles ꝑncipio artis rhetoricæ dicit illam artẽ qua
ſi ex altera parte reſpõdere dialecticæ: ut hoc uidelicet differant inter ſe: ꝙ hæc ratio dicẽdi la
tior ſit: illa loquẽdi cõtractior. Volo igitur huic ſũmo omnẽ: quæ ad dicendũ tradi poſſet: lo
quendi rationẽ eſſe notam: quæ quidẽ res: qđ te his artibus eruditũ minime fallit: duplicem ha
buit dicendi uiam. Nam & ipſe Ariſtoteles tradidit præcæpta plurima differendi: & poſtea q
dialectici dicũtur ſpinoſiora multa pepererũt. Ergo eum cenſeo qui eloquẽtiæ laude ducatur
non eſſe earũ omnino rudem: ſed uel illa antiqua: uel hac Chryſippi diſciplina inſtitutũ. Noue
rit primũ uim: naturam: genera uerboꝝ: & ſimpliciũ: & copulatoꝝ. Deinde quot modis quic
q; dicatur: qua ratione ueꝝ falſum ne ſic iudicetur: quid efficiatur: eo quoq; qđ cuiq; cõſequẽs
ſit: quodq; cõtrariũ. Qunq; ambigue multa dicãtur: quomodo quicq; eoꝝ diuidi: explanariq;
oporteat: hæc tenẽda ſunt oratori. Sæpe enim occurrũt: ſed quo ſua ſponte ſqualidiora ſũt ad
hibendus erit in his explicandis quidã orationis nitor. Et quoniã in omnibus quæ ratione do
centur: & uia primũ conſtituendũ eſt: quid quoq; ſit: niſi. n. inter eos qui diſceptent cõuenit: qđ
ſit illud de quo ambigitur: nec recte differi: nec unq̃ ad exitum ꝑueniri poteſt. Explicanda ẽ ſæ
pe uerbiſ mens noſtra de quaq; re: atq; inuolute rei noticia diffiniendo aperiẽda eſt. Siquidem
eſt definitio: eſt oratio: quæ quid ſit id de quo agitur oſtẽdit q̃breuiſſime. Tum ut ſcis explica
to genere cuiuſq; rei: uidendũ eſt quæ ſint eius generis: ſiue formæ: ſiue partes in eas tribuatur
oĩs oratio. Erit igitur hæc facultas in eo quẽ uolumus eẽ eloquẽtẽ: ut definire rẽ poſſit: neq; id
faciat tã ꝑſſe: & anguſte: q̃ i illꝭ eruditiſſimis diſputatoĩbus fieri ſolet: ſed qũ explanatius: tũ etiã
uberius: & ad cõe iudiciũ populareq; itelligẽtiã accõmodatius. Ideq; etiã qũ res poſtulabit ge

nus uniuerſum ſpecies certas:ut nulla neqꝫ prætermittatur: neqꝫ redũdet:partietur ac diuidet.
Quando autẽ:aut quomodo id facias:nihil ad hoc tẽpus:quoniã(ut ſupra dixi)iudicẽ me eſſe
nõ doctorẽ uolo. Nec uero dialecticis modo ſit inſtructus:ſed habeat omnis philoſophiæ
notos:& tractatos locos.Nihil enim de religione:nihil de morte:nihil de pietate:nihil de cha-
ritate patriæ:nihil de bonis rebus:aut malis:nihil de uirtutibus:aut uitiis:nihil de officio:nihil
de dolore:nihil de uoluptate:nihil de ꝑturbationis animi & erroribus:quæ ſæpe cadũt in cau
ſas:ſed ieiunius agunť: nihil inq̄ ſine ea ſciẽtia:quã dixi grauiter:ample:copioſe dici:& explica
ri poteſt.De materia loquor orationis etiã nũc:non de genere ipſo dicẽdi.Volo enim ꝓus ha-
beat orator rem de qua dicat dignã auribus eruditis : quam cogitet : q̄bus uerbis quicqꝫ dicat:
aut quomodo: quẽ etiã:quo grãdior ſit:& quodãmodo excelſior: ut de Pericle dixi ſupra : ne
phyſicoꝝ quidẽ eſſe ignarũ uolo.Omnia ꝑfecto qum ſe a cæleſtibus rebus refert ad humanas
excelſius magnificẽtiuſqꝫ:& dicet:& ſentiet.Qunqꝫ illa diuina cognouerit:nolo ne ignoret: ne
hæc quidẽ humana ius ciuile teneat:quo egent cauſæ forẽſes quotidie.Quid eſt enim turpius
q̄ legitimarũ:& ciuiliũ controuerſiarum patrocinia ſuſcipere:qum ſis legũ:& ciuilis iuris igna-
rus?Cognoſcat enim rerũ geſtarũ:& memoriæ ueteris ordinẽ maxime ſi libet noſtræ ciuitatis
ſed & imperioſioꝝ populoꝝ:& regum illuſtriũ:quẽ laborẽ nobis attici noſtri leuauit labor:q
cõſeruatis notatiſqꝫ tẽporibus nihil qũ illuſtre prætermitteret annoꝝ ſeptingentoꝝ memoriã
uno libro colligauit.Neſcire aũt qd antea q̄ natus ſit acciderit:ideſt ſemp eſſe puerũ.Quid eni
ætas hominis:niſi memoria rerũueterũ qũ ſuperioꝝ ætate cõtexitur. Cõmemoratio aũt an
tiquitatis:exemplorũqꝫ ꝓbatio ſũma cum delectatione:& auctoritatẽ orationi affert:& fidem
Sic igitur inſtructus ueniet ad cauſas:quaꝝ habebit genera ꝓmum ipſa cognita. Erit enim ei ꝑ
ſpectum:nihil ambigi poſſe:in quo nõ aut res cõtrouerſiam faciat:aut uerba.Res aut de uero
aut de recto:aut de nomine.Verba aut de ambiguo:aut de cõtrario.Nam ſiquãdo aliud in ſen
tentia uideť eſſe : aliud in uerbis genus eſt quoddã ambigui:qď ex præterito uerbo fieri ſolet.
In quo qď eſt ambiguoꝝ ꝓprium res duas ſignificari uidemus.Qum tã pauca ſint genera cau
ſarum etiã argumẽtoꝝ præcæpta pauca ſũt:traditi ſunt e quibuſ ea ducãtur duplices loci:uni e
rebus ipſis:alteri aſſumpti.Tractatio igitur reꝝ efficit admirabiliorẽ orationem:nam ipæ qui
dem res in ꝑfacili cognitione uerſantur. Quid enim iam ſequitur qď quidẽ artis ſit:niſi ordi
ri orationẽ:ĩ quo aut cõcilieť auditor:aut erigať:aut paret ſe ad dicendũ.Rẽ breuiter expone-
re:& ꝓbabiliter:& aperte:ut quid agatur ĩtelligi poſſit:ſua cõfirmare: aduerſaria euertere:ea-
qꝫ efficere nõ perturbate:ſed ſingulis argumẽtationibus:ita cõcludendis:ut efficiať qď ſit cõſe-
quẽs his quæ ſumẽtur ad quãqꝫ rẽ cõfirmandã:poſt oĩa ꝑ orationẽ inflãmantẽ reſtinguentẽue
cõcludere.has partis quẽadmodũ tractet ſingulas:difficile dictu ẽ hoc loco:nec enim ſemp tra
ctãtur uno modo.Quoniã autẽ nõ quẽ doceã quæro:ſed quẽ ꝓbem.Probabo ꝓmũ eum qui
qd deceat uidebit.Hæc enim ſapiẽtia maxime adhibẽda eloquẽti eſt:ut ſit tempoꝝ ꝑſonaꝝqꝫ
moderator:nã nec ſp:nec apud oĩs:nec cõtra oĩs:nec ꝓ oĩbus:nec oĩbus eodẽ modo dicẽdũ ar
bitror.Is erit ergo eloquẽs : qui ad quodcũqꝫ decebit poterit accõmodare orationẽ.Quod qũ
ſtatuerit:tum ut quidqꝫ erit dicendũ:ita dicet:nec ſatura ieiune:nec grãdia minute:nec item cõ
tra:ſed erit rebus ipſis par & æqualis oratio.Principia uerecũda nõ elatis intẽſa uerbis:ſed acu
ta ſentẽtiis:uel ad offenſionẽ aduerſarii:uel ad cõmẽdationem ſui . Narrationis credibiles:nec
hiſtorico:ſed prope quotidiano ſermone explicatæ dilucide.Dein ſi tenues cauſæ:tum etiã ar
gumentandi tenue filũ:& in dicendo:& in refellẽdo:idqꝫ ita tenebitur:ut quanta ad rem tanta
ad orationẽ fiat acceſſio.Qum uero cauſa ea inciderit:in qua uis eloquẽtiæ poſſit exprimi : tũ
ſe latius fundet orator:tũ reget & flectet animos:& ſic afficiet ut uolet.i.ut cauſæ natura : & ra-
tio temporis poſtulabit.Sed erit duplex omnis eius ornatus ille admirabilis:propter quẽ aſcẽ
dit in tantũ honorem eloquentiæ.Nam qum omnis pars orationis eſſe debet laudabilis:ſic ut
uerbũ nullũ niſi aut graue:aut elegans excidat:tum ſunt maxime luminoſæ : & quaſi actuoſæ
partes duæ.Quarum alterã in uniuerſi generis quæſtionẽ pono:quã(ut ſupra dixi) græci ap-
pellant theſim.Alteram in augendis amplificãdiſqꝫ rebus:quæ ab eiſdem auxoſis eſt nomina-
ta.Quæ & ſi æqualiter toto corpore orationis fuſa eſſe debet:tamẽ in cõmunibus locis maxi-
me excellet:qui cõmunes appellati:ꝙ uidẽtur multarũ iidem eſſe cauſarũ:ſed ꝓprii ſingularũ
eſſe debebũt.Ac uero illa pars orationis:quæ eſt de genere uniuerſo totas cauſas ſæpe cõtinet.
Quicqd eſt enim illud in quo quaſi certamen eſt cõtrouerſiæ:qď græce crinomenon dicit: id
ita dici placet ut traducať ad ꝑpetuã q̄õnẽ:atqꝫ ut de uniuerſo gñe dicať:niſi qum de uero am-
bigiť qď q̄ri cõiectura ſolet.diceť autẽ nõ ꝑipateticoꝝ more:eſt enim illoꝝ exercitatio elegãs
iam inde ab Ariſtotele cõſtituta:ſed aliquãto neruoſius:& ita de re cõmunia dicentur : ut & ꝓ
reis multa leniter dicantur:& in aduerſos aſpera.Augendis uero rebus : & contra abiiciendis

nihil eſt qđ non ꝓficere poſſit oratio. Quod & inter media argumēta faciendū eſt quotiēſcū-
qꝫ dabitur: uel amplificādi: uel minuendi locus: & pene infinite in ꝑorando. Duo ſūt quæ be-
ne tractata ab oratore admirabilē eloquentiā faciant. Quoꝝ alterū eſt (qđ græci æthicō uocāt)
ad naturā: & ad mores: & ad omnē uitæ conſuetudinē accōmodatum. Alterū (qđ iidē patheti
con nominant) quo ꝑturbantur animi: & cōcitantur: id quo uno regnat oratio. Illud ſupius co
me iocundū: & ad beninolentiā conciliandā paratū: hoc uehemēs incenſum incitatū: quo cau-
ſæ eripiūtur: qđ qum rapide fertur: ſuſtinere nullo pacto poteſt. Quo genere nos mediocres:
aut multo etiam minus: ſed magno ſemper uſi impetu: ſæpe aduerſarios de ſtatu omni deieci
mus. Nobis pro familiari reo ſūmus orator nō reſpondit Hortēſius. A nobis homo audaciſſi-
mus Catilina a nobis accuſatus obmutuit. Nobiſ ꝓuata in cauſa magna: & graui qum cœpiſſet
Curio pater reſpondere ſubito aſſedit: qum ſibi uenenis ereptā memoriā diceret. Quid ego de
miſerationibus loquar? quibus eo ſum uſus pluribus: qđ etiā ſi plures dicebamus ꝑ orationem
mihi tamē omnes relinquebāt: in quo ut uiderer excellere: nō ingenio: ſed dolore aſſequebar.
Quæ qualiacūqꝫ in me ſint: me enim ipſum nō pœnitet quāta ſint: ſed apparēt in orationibus
Etſi carent libri ſpiritu illo: ꝓpter quē maiora eadē illa qum agūtur: q̃ qum legūtur uideri ſo-
lent. Nec uero miſeratione ſolū mens iudicū ꝑmouenda eſt: qua nos ita dolēter uti ſolemus: ut
puerū infantē in manibus perorātē tenuerimus: ut alia in cauſa excitato reo nobili: ſublato eti-
am filio paruo plangore & lamētatione cōplerimus foꝝ. Sed etiam eſt faciendum ut iraſcatur
iudex: mitigetur: inuideat: faueat: cōtemnat: admiretur: oderit: diligat: cupiat: ſatietate afficiat
ſperet: metuat: lætetur: doleat. In qua uarietate durioꝝ accuſatio ſuppeditabit exēpla mitiorū
defenſiones meæ. Nullo enim modo animus audientis: aut incitari: aut leniri poteſt: q modus
a me nō tentatus ſit: dicerē perfectū ſi ita iudicarē: nec in ueritate crimē arrogātiæ extimeſcerē
Sed ut ſupra dixi nulla me ingenii: ſed magna uis animi inflāmat: ut me ipſe nō teneam: nec is
qui audiret incēderetur: niſi ardens ad eū ꝑueniret oratio. Vterer exēplis domeſticis niſi ea le-
giſſes. Vterer alienis uel latinis ſi ulla reperirem: uel græcis ſi deceret: ſed Craſſi perpauca ſunt
nec ea iudicioꝝ: nihil Antonii: nihil Cottæ: nihil Sulpitii: dicebat melius q̃ ſcripſit Hortenſius.
Verum hæc uis quā quærimus: quāta ſit ſuſpicemur: quoniā exemplū non habemus: ut ſi exē-
pla ſequimur: a Demoſthene ſumamus: & qdē ꝑpetuæ dictionis: ex eo loco: unde i Cteſiphon
tis iudicio de ſuis factis cōſiliis: meritis in rep. aggreſſus eſt dicere. Ea ꝑfecto oratio in eam for
mam: quæ eſt inſita in mētibus noſtris includi ſic poteſt: ut maior eloquētia non requiratur.

Sed iam forma ipſa reſtat: & character ille qui dicitur: qui qualis debeat eſſe: ex ipſis quæ ſu-
pradicta ſunt intelligi poteſt: nam & ſinguloꝝ uerboꝝ: & collocādoꝝ lumina attigimus: qui-
bus ſic abundabit uerbū ex ore nullū niſi elegās: aut graue exeat ex omni genere frequētiſſimæ
trāſlationes erūt: qđ eas ꝓpter ſimilitudinē tranſferūt animos: & referūt ac mouēt huc & illuc.
Qui motus cogitationis celeriter agitatus per ſe ipſe delectatur: & reliqua ex collatiōe uerbo-
rum: quæ ſumūtur quaſi lumina magnū afferunt ornatū orationi. Sunt enim ſimilia illis quæ i
amplo ornatu ſcænæ: aut fori appellātur inſignia: nō quidē ſola ornent: ſed ꝙ excellāt. Eadem
ratio eſt horū quæ ſunt orationis lumina: & quodāmodo inſignia: qum aut duplicātur iteran-
turqꝫ uerba: aut breuiter cōmutata ponūtur: aut ab eodē uerbo ducitur ſæpius oratio: aut ī idē
cōiicitur: aut utrunqꝫ: aut adiungitur idem iteratū: aut idē ad extremū refertur: aut cōtinenter
unum uerbū nō in eadem ſentētia ponitur: aut qum ſimiliter: uel cadūt uerba: uel deſinūt: aut
multis modis cōtrariis relata cōtraria: aut qum gradatim ſurſum uerſus redditur: aut qum dē
ptis cōiunctionibus diſſolute plura dicūtur: aut qum aliqd ꝓtereuntes: cur id faciamus oſtēdi-
mus: aut qum corrigimus noſmetipſos quaſi reprehēdentes: aut ſi eſt aliqua explicatio: uel ad
mirationis: uel quæſtionis: aut qum eiuſdē nominis caſus ſæpius cōmutantur: ſed ſententiarū
ornamēta maiora ſunt. Quibus: quia frequentiſſime Demoſthenes utitur: ſunt qui putāt iccir-
co eius eloquentiā maxime eſſe laudabilē. Et uere nullus locus fere ab eo ſine quadā cōforma-
tione ſententiæ edicitur: nec quicqꝫ eſt aliud dicere: niſi q̃ aut omnes: aut certe plæraſqꝫ aliqua
ſpecie illuminare ſententias: quas qum tu optime Brute teneas quid attinet nomibus uti: aut
exemplis? tantū notetur locus. Sic igitur dicit ille quē expetimus: ut uerſet ſæpe multis modis
eadē: ut unam in rem hæreat: & in eādē cōmoretur ſententiā. Sæpe etiā ut extenuet aliquid: ſæ
pe ut irrideat: ut declinet a ꝓpoſito: deflectatqꝫ ſententiā: ut ꝓponat qd dicturus ſit: ut qū tranſ
egerit iam aliqd definiat: ut ſe ipſe reuocet: ut qđ dixit iteret: ut argumentū ratione concludat
ut interrogando urgeat: ut rurſus quaſi ad interrogata ſibi ipſe reſpōdeat: ut cōtra ac dicat ac-
cipiet ſentire uelit: ut addubitet: quid potius: aut quomodo dicat: ut diuidat in partes: ut aliqd
relinquat ac negligat: ut ante præmuniat: ut in eoipſo in quo reprehendat: culpā in aduerſari-
um conferat: ut ſæpe cum his qui audiunt: nonnunq̃ etiam cum aduerſario quaſi deliberet:

ut hominū ſermones:moreſq; deſcribat:ut muta quædā eloquētia inducat:ut ab eo quod agit
auertat animos:ut ſæpe in hilaritatē riſūq; cōuertat: ut ante occupet qđ uideat opponi:ut cō-
paret ſimilitudines utatur exēplis: ut aliud alii tribuēs diſputiat:ut interpellet oratorē coerceat:
ut aliquid reticere ſe dicat & denūciet:quid caueat:& liberius quid audeat: ut iraſcatur etiā: ut
obiurget aliquādo:ut deprecetur:ut ſupplicet:ut Medea medeatur: ut a ꝓpoſito declinet ali-
quantulū:ut optet:ut execretur:ut fiat iis apud quos licet familiaris:atq; in alias etiā dicēdi q̄ſi
uirtutes ſequātur breuitatē ſi res petet. Sæpe etiā rem dicēdo ſubiicit oculis:ſæpe ſupra feret q̄
fieri poſſit ſignificatio:ſæpe erit maior q̄ oro:ſæpe hilaritas:ſæpe uitæ:naturæq; imitatio. Hoc
ī genere:nam quaſi ſiluā uideas:omnis eluceat oportet eloquētiæ magnitudo:ſed hæc niſi col
locata:& quaſi ſtructa:& nexa uerbis:ad eam laudē quā uolumus aſpirare nō poſſunt. De quo
qum mihi deinceps uiderē eſſe dicendū: &ſi nō mouebāt iam me illa quæ ſupra dixerā: tamē
his quæ ſequūtur ꝑturbabar magis. Occurrebat enim poſſe reperiri:non inuidos ſolum:q̄bus
referta ſunt omnia:ſed fautores etiā mearum laudū:qui nō cenſerent eius uiri eſſe:de cuius me
ritis tanta ſenatus iudicia feciſſet cōprobante populo romano:quāta de nullo:de artificio dicē
di litteris tam multa mādare. Quibus ſi nihil aliud reſponderē:niſi me M. Bruto negare rogā
ti noluiſſe:iuſta eēt excuſatio:qū amiciſſimo:& præſtātiſſimo uiro:& recta:& honeſta petēti ſa
tiſfacere uoluiſſem. Sed ſi ꝓfitear:qđ utinā poſſem:me ſtudioſis dicēdi præcæpta: & quaſi ui-
as quæ ad eloquentiā ferrent traditurū:quis tandē id iuſtus rerū æſtimator reprehenderet? Nā
quis unq̄ dubitauit:quin in rep. noſtra primas eloquētia tenuerit:ſemꝑ urbanis: pacatiſq; re-
bus:ſecūdas iuris ſcientia? qum in altera gratiæ:gloriæ:præſidii plurimū eſſet:in altera ꝑſecuti
onum cautionūq; præcæptio:quæ quidē ipſa auxiliū ab eloquētia ſæpe peteret:ea uero repu-
gnāte uix ſuas regiones:fineſq; defenderet. Cur igitur ius ciuile docere ſemꝑ pulchrū fuit:ho-
minūq; clariſſimoꝝ diſcipulis floruerūt domus? Ad dicendū ſiquis acuat:aut adiuuet in eo iu-
uentutē uituperetur? Nam ſi uitioſum eſt dicere ornate pellatur omnino e ciuitate eloquentia.
Si ea nō modo eos ornat penes quos eſt:ſed etiā uniuerſam remp. cur ut diſcere turpe: qđ ſci-
re honeſtū eſt:aut qđ noſcere pulcherrimū eſt:id nō glorioſum docere? At alterū facticatū eſt:
alterū nouum fateor: ſed utriuſq; rei cauſa eſt. Alteros enim reſpōdentes audire ſat erat: ut hi
qui docerēt:nullū ſibi ad eam rem tēpus ipſi ſeponerent:ſed eodē tēpore diſcentibus:& ſatiſfa
cerent cōſulentibus. Alteri qum domeſticū tēpus in cognoſcendis:componendiſq; cauſis forē
ſe in agēdis:reliquū in ſeipſis reficiēdis omne cōſumerent:quē habeāt inſtituendi:aut docendi
locum? Atq; haud ſcio:an plæriq; noſtroꝝ oratoꝝ ingenio plus ualuerint:q̄ doctrina. Itaq; il-
li dicere melius q̄ ꝑcipere:nos cōtra fortaſſe poſſumus ad dignitatē melius docere. Nō habet
certe ſe quaſi in ludo:ſed ſi monēdo:ſi cohortādo:ꝑcunctando:ſi cōnumerando:ſi interdū eti-
am una legēdo:audiēdo:neſcio cur nō dicēdo etiā aliquid aliquando poſſes melius facere: cur
nolis? An quibus uerbis ſacroꝝ alienatio fiat:docere honeſtū eſt:ut eſt:quibus ipſa ſacra reti-
neri defendiq; poſſint:nō honeſtū eſt? At ius ꝓfitentur etiā qui neſciūt:eloquētia autē illi ipſi q
cōſecuti ſunt:tamē ſe ualere diſſimulāt:propterea ꝙ prudētia hominibus grata eſt:lingua ſuſ-
ſpecta. Num igitur:aut latere eloquētia poteſt:aut id qđ diſſimulat effugit? aut eſt periculū:ne
quis putet in magna arte:& glorioſa turpe eſſe docere alios:id qđ ipſe fuerit honeſtiſſime di-
ſcere? At fortaſſe cæteri rectioreſ:ego ſemꝑ me didiciſſe præmentui. Quid enim poſſem qū
& abfuiſſem adoleſcēs:& horum ſtudioꝝ cauſa mare tranſiſſem:& doctiſſimis hominibus re-
ferta domus eſſet:& aliquæ fortaſſe ineſſent:in ſermone noſtro doctrinarū notæ? Qunq; uul-
go ſcripta noſtra legerētur:diſſimularē me didiciſſe? Quid erat cur ꝓbarem? niſi qđ parū for-
taſſe ꝓfeceram. Quod qum ita ſit:tamē ea quæ ſupra dicta ſunt:plus in diſputādo:q̄ ea de qui
bus dicendū eſt dignitatis habuerūt. De uerbis enim cōponēdis:& de ſyllabis ꝓpemodū dinu
merādis:& dimetiēdis loquemur:quæ etiā ſi ſūt ſicuti mihi uidētur neceſſaria:tamē fiūt magni
ficētius:q̄ docētur. Eſt id oīno uerū:ſed ꝓprie in hoc dicit:nam omniū magnarū artiū:ſicut ar-
boꝝ altitudo nos delectat:radices ſtirpeſq; nō item:ſed eē illa ſine his nō pōt. Me autē ſiue per
uagatiſſimus ille uerſus:qui uel ad artē pudere ꝓloqui:quā factites diſſimulare nō finit qui de
lectet:ſiue tuum ſtudiū hoc a me uolumen expreſſit:tamē eis quos aliquid reprehēſuros ſuſpi
cabar reſpondendū fuit. Quod ſi ea quæ dixi nō ita eſſēt:quis tamē ſe tam durū agreſtēq; ꝓbe-
ret:qui hanc mihi nō daret ueniā:ut qum meæ forenſes artes: & actiones publicæ cōcidiſſent
nō mea:ut deſidiæ:qđ facere nō poſſum:aut mœſticiæ cui reſiſto potius:q̄ litteris dederē:quæ
quidem antea in iudicia atq; in curiam deducebātur: nunc oblectant domi. Nec uero talibus
modo rebus:qualis hic liber cōtinet:ſed multo etiā grauioribus & maioribus:q̄ ſi erūt ꝑfectæ
ꝓfecto forēſibus noſtris rebus & domeſticæ lr̄æ reſpondebūt. Sed ad inſtitutā diſputationē re
uertamur. Collocabunt igitur uerba:ut aut inter ſe:q̄ aptiſſime cohæreāt extrema cum primis

ea quæ ſint q̃ſuauiſſimis uocibus:aut ut forma ipſa cõcinnitaſq; uerboꝝ cõficiat orbẽ ſuũ: aut
ut cõprehẽſio numeroſe & apte cadat. Atq; illud ꝑmũ uideamus:quale ſit qđ uel maxime deſi
derat diligẽtiá. Eſt enim q̃ſi ſtrictura quædã:nec id tamẽ fiet operoſe:nam eſſet qum infinitus
tum puerilis labor:qđ apud Luciliũ ſcite exagitat in Albutio Scæuola:q̃ Lepide lexis cõpoſi
te:ut teſſerulæ oẽs arte pauimẽto:atq; emblemate uermiculato. Nolo tam minuta hæc cõſtru
ctio appareat: ſed tamẽ ſtilus exercitatus efficiet facile:hanc uiam cõponendi. Nam ut intelli
gẽdo oculus:ſic animus in docendo ꝓſpiciet:quid ſequatur:ne extremoꝝ uerboꝝ: qum in ſe
quẽtibus ꝑmis concurſus:aut hiulcas uoces efficiet:aut aſperas. Quãuis enim ſuaues:grauesuẽ
ſententiæ:tamẽ ſi in cõditis uerbis efferũtur offendent aures:quarũ eſt iudiciũ ſuperbiſſimum.
Quod quidẽ latina lingua ſic obſeruat:nemo ut tam ruſticus ſit:quin uocalis nolit cõiungere.
In quo quidẽ Theopompũ etiam reprehẽdunt:ꝙ eas litteras tantopere fugerit: & ſi id magi
ſter eius Iſocrates:at nõ Tuchidides:ne ille quidẽ:aut paulo maior ſcriptor Plato: nec ſolũ in
his ſermonibus:qui dialogi dicũtur: ubi etiã de induſtria id faciendũ fuit:ſed in populari:qua
mos eſt Athenis:laudari in cõcione eos qui ſint in præliis interfecti. Quæ ſic probata ẽ: ut ea
quotannis:ut ſcis illa die recitari neceſſe eſt:in ea eſt crebra iſta uocũ concurſio: quã magna ex
parte:ut uitioſam fugit Demoſthenes:ſed græci uiderint:nobis ne ſi cupiamus:quidẽ diſtrahe
re uoces cõceditur. Indicant orationes illæ ipſæ horridiculæ Catonis:idicãt oẽs poetæ præter
eos:qui ut uerſum facerẽt:ſæpe hiabant:ut Neuius. Vos qui accollitis hiſtrũ fluuiũ:atq; algidã
& ibidẽ quã nunq̃ nobis grai atq; barbari. At Ennius ſemel Scipio inuicte:& quidẽ nos hic mo
tu radiãti ſe teſte in uada ponti. hoc idẽ noſtri ſæpius nõ tuliſſent:qđ græci laudare etiã ſolent.
Sed quid ego uocalis ſine uocalibus:ſæpe breuitatis cauſa cõtrahebant: ut ita dicerent multis
modis uiuas argẽteis palma:& crinibus tectifractis. Quid uero licẽtius:q̃ ꝙ hominũ etiã nomi
na cõtrahebant:quæ eẽnt aptiora:& nam ut duellũ bellũ:& duus bis:ſic duullũ: eum q̃ penos
claſſe deuicit:bellũ nominauerũt:qum ſupiores appellati eſſent ſemp duelli. Quin etiam uer
ba ſæpe cõtrahũtur:nõ uſus cauſa:ſed auriũ. Quomodo enim ueſter Axilla alla factus eſt:niſi
fugæ litteræ uaſtioris? Quam litterã etiã e maxillis:& axillis:& uexillo:& pauxillo cõſuetudo
elegãs latini ſermonis euellit. Labẽter etiam copulãdo uerba iungebãt:ut ſodes:ꝓ ſi audes:ſis
pro ſiuis. Iam in uno capſiſtria uerba ſunt. Ain pro ais ne: nequire pro nõ quire:malle ꝓ ma
gis uelle:nolle pro nõ uelle. Deinde etiam ſæpe:& exin pro ide:& pro exinde dicimus. Quid
illud nõ det unde ſit:qđ dicitur cum illis. Cum autẽ nobis nõ dicitur:ſed nobiſcũ:quia ſi ita di
ceretur:obſcænius cõcurrerent litteræ:ut etiã modo:niſi autẽ interpoſuiſſem cõcurriſſent. Ex
eo eſt mecũ:& tecũ non cũ me & cum te:ut eſſet ſimile illis uobiſcũ atq; nobiſcũ. Atq; etiã a qui
buſdam ſero iam emẽdatur antiquitas: qui hæc reprehẽdunt:nam proh deum atq; hominũ fi
dem deoꝝ aiunt. Ita credo hoc illi neſciebãt:an dabat hanc licentiã cõſuetudo? Itaq; idẽ poeta
qui iuſitatius cõtraxerat:patris mei meũ factum pudet:ꝓ modoꝝ factoꝝ:& texitur exitiũ exa
men capit ꝓ exitioꝝ:nõ dicit liberũ:ut plæraq; loquimur:qum cupidos liberũ: aut in liberũ
loco dicimus. Sed ut iſti uolũt:neq; tu unq̃ in gremiũ extollas liberoꝝ ex te genus: & idẽ nãq;
Aeſculapii liberoꝝ. At ille aliter i Chryſe:nõ ſolũ ciues: antiqui amici maioꝝ meũ:qđ erat uſi
tatũ:ſed durius etiã cõſilium ſocii auguriũ:atq; exitũ interpretes. Idẽq; pergit poſtq̃ ꝓdigium
horriferũ portentu pauor:quæ nõ ſane ſunt in omnibus neutris uſitata. Nec enim dixerim tã
libenter armũ iudicium: & ſi eſt apud eundẽ. Nihil ne ad te de iudicio armum accidit:quã cen
turiam:ut cenſoriæ tabulæ loquũtur:fabrum:& procum audio dicere:non fabroꝝ:& proco
rum. Planeq; duoꝝ uiroꝝ iudiciũ:aut trium uiroꝝ capitolium:aut decem uiroꝝ litibus iudi
candis dico nunq̃. Et qui dixit accius. uideo ſepulchra dua duorum corpoꝝ. Idẽq; mulier una
duum uirũ:quid uerũ ſit intelligo:ſed alias ita loquor:ut cõceſſum eſt:ut hoc uel proh deũ di
co:uel proh deoꝝ. Alias ut neceſſe eſt qum triũ uirum nõ uiroꝝ:qum ſextertiũ nũmum nõ nũ
moꝝ:qđ in his cõſuetudo uaria non eſt. Quid ꝙ ſic loqui nos:& iudicauiſſe uetant:nouiſſe iu
bent & iudicauiſſe: quaſi uero neſciamus in hoc genere:& plenũ uerbum recte dici: et iminu
tum uſitate. Itaq; utrũq; Terentius:eo tu cognatum tuũ non noras? poſt idem Stiphonem inq̃
eſt noueras:ſi & plenũ:eſt ſicut imminutũ licet utare:utroq; ergo ibidem q̃ cara ſint quæ poſt
carendo intelligũt:quã quẽ attinẽdi magni dominatus fient. Nec uero reprehẽderim ſcripſere
alii rem:& ſcripſerũt eſſe uerius ſentio:ſed cõſuetudini auribus indulgẽti liber obſequor. Idem
campus habet inquit Ennius:& in templis idem ꝓbauit: ac iſdẽ erat uerius:nec tamen iſdẽ im
petratum eſt a conſuetudine:ut peccare ſuauitatis cauſa liceret:& pomeridianas quadrigas: q̃
poſt meridianas libentius dixerim:& mehercule: q̃ mehercules:non ſcire quidem barbaram
iam uidetur neſcire dulcius ipſum meridiem:cur non medidiem. Credo ꝙ erat inſuauius: una
præpoſitio eſt:eaq; nunc tm̃ i acceptis tabulis manet:ne his quidẽ omniũ in reliquo ſermone

mutata eſt. Nam amouit dicimus:& abegit:& abſtulit:ut iam neſcias:an ne uerum ſit: an abs.
Quid ſi etiã aufugit turpe uiſum eſt:& affer noluerũt aufer maluerũt. Quæ præpoſitio præter
hæc duo uerba:nullo alio in uerbo repietur. Noti erãt & naui & ignari:qbus qum in præponi
oporteret:dulcius uiſũ eſt:ignoti & ignaui:ignari dicere:q̃ & ueritas poſtulabat. Ex uſu dicunt:
& ex rep. qđ in altero uocalis excipiebat:in altero eẽt aſperitas:niſi litterã ſuſtuliſſes:ut exegit
& edixit:refecit:rettulit:reddidit:adiuncti uerbi ꝑmam litterã ꝓpoſitio cõmutauit: ut ſubegit
ſũmutauit:ſuſtulit. Quid in uerbis iũctis:quã ſcite inſipientẽ nõ inſapientẽ: iniquũ nõ inæquũ
tricipitẽ nõ tricapitẽ:cõciſum nõ cõceſum. Ex quo quidã ptuſum etiã uolũt:qđ eadẽ cõſuetu/
do nõ ꝓbauit. Quid uero hoc elegãtius:qđ nõ fit natura:ſed quodã inſtincto: iclytus dicimus
breui ꝑma littera:inſanus ꝓducta:inſipiẽs:inhumanns breui:infœlix lõga:& ne multis quibus
in uerbis:eæ ꝑmæ litteræ ſunt quæ in ſapiẽte atqꝫ fœlice ꝓducte dicit:in cæteris oibus breuiter.
Itẽqꝫ cõpoſuit:cõſueuit:cõcrepuit:cõfecit:cõſule ueritatẽ reprehẽdet. Refer ad aures ꝓbabũt.
Quare cur ita ſe dicẽt iuuari: uoluptati autẽ auriũ morigerari debet oratio. Quin ego ipſe qũ
ſcirẽ ita maiores locutos eſſe:ut nuſq̃ niſi in uocali aſpiratiõe uterẽtur:loquebar ſicut pulchros
& cæthegos:triũphos: Carthaginẽ dicerẽ aliquãdo: idqꝫ ſero cõuitio auriũ:qum mihi extorta
ueritas eẽt uſum loquẽdi populo cõceſſi:ſcientiã mihi reſeruaui. Oſciuios tamẽ: & mathones
othones:Cæpiones ſepulchra: coronas:lachrymas dicimus: qa per auriũ iudicium ſemp licet
purũ ſemp Ennius:nunq̃ Pyrrhum in patefecerũt fruges non friges:phriges ipſius antiqui de/
clarãt libri:nec enim græcã litterã adhibebãt. Nunc autẽ etiã duas:& qum phrygũ & qũ phry/
gibus dicendũ eſſet abſurdũ erat:aut tam in barbaris caſibus græcã litterã adhibere: aut recto
caſu ſolũ græce loqui: tñ & phrygũ & Pyrrhũ auriũ cauſa dicimus. Quinetiã qđ iã ſubruſticũ
uidet:olim autẽ politius eoꝝ uerboꝝ quoꝝ eadẽ erant poſtremæ duæ litteræ quæ ſũt in optu
rãs poſtremã litterã detrahebãt niſi uocalis inſequebat. Ita nõ erat ea offenſio in uerſibus: quã
nũc fugiũt poetæ noui. Ita enim loquebar: qui eſt oibus ꝑnceps nõ omniũ ꝑnceps: ut uita illa
dignũ locoqꝫ nõ dignus. Quod ſi indocta cõſuetudo tam eſt artiſex ſuauitatis: qd ab ipſa tan/
dem arte:& doctrina poſtulari putamus? Hæc dixi breuius q̃ ſi hac de re una diſputarẽ:ẽ enim
hic locus late patẽs de natura uſuqꝫ uerboꝝ:longius autẽ q̃ inſtituta ratio poſtulabat. Sed quia
rerũ uerborũqꝫ iudiciũ prudẽtiæ eſt:uocũ autẽ & numeroꝝ aures ſũt iudices:& ꝙ illa ad intel/
ligentiã referũtur:hæc ad uoluptatẽ:in illis ratio inuenit:in his ſenſus artẽ. Aut enim negligen/
da nobis fuit uoluptas eoꝝ quibus ꝓbari uolebamus:aut ars eius cõciliandæ repetẽda. Duæ
ſunt igit̃ res quæ ꝑmulceãt aures: ſonus & numerus. De numero mox. De ſono nũc q̃rimus.
Verba (ut ſupra diximus) legẽda ſunt potiſſimũ bene ſonãtia:ſed ea non ut poetæ exquiſita ad
ſonũ:ſed ſumpta de medio qua põtus hellis ſuperat timolũ. At tauricos locoꝝ ſplẽdidis nomi
nibus illuminatus eſt uerſus. Sed ꝓximus inquinatus in ſuauiſſima littera finis frugifera & fer
ta aſia arua tenet. Quare bonitate potius noſtroꝝ uerboꝝ utamur:q̃ ſplendore græcoꝝ: niſi
forte ſic loqui pœnitet: qua tempeſtate Paris Helenã:& quæ ſequũtur. Immo uero iſta ſequa/
mur aſperitatẽqꝫ fugiamus. Habeo iſtam ego ꝑterricrepã:idẽqꝫ uerſutiloquas malitias. Nec ſo
lum cõponẽtur uerba ratione:ſed etiã finiẽtur:quoniã ad iudiciũ eſſe alterũ aurium duximus:
ſed fiuiunt:aut cõpoſitione ipſa & quaſi ſua ſponte:ut quædam genera uerboꝝ: in qbus ipſis
cõcinnitas ineſt:quæ ſiue caſus habent in exitu ſimiles:ſiue paribus paria reddũtur:ſiue oppo/
nuntur cõtraria ſuapte natura numeroſa ſunt:etiã ſi nihil eſt factũ de induſtria. In huius cõcin/
nitatis cõfectione Gorgiã fuiſſe ꝑncipem accæpimuſ:quo de genere illa noſtra ſunt in milioni
ana. Eſt enim iudices hæc nõ ſcripta:ſed nata lex:quã non didicimus:ſed accæpimus:non legi/
mus: uerum e natura ipſa arripuimus:hauſimus:expreſſimus:ad quã non docti:ſed facti:non
inſtituti:ſed imbuti ſumus. hæc enim talia ſunt:ut quia referũtur ad ea quæ debẽt referri. Intel/
ligamus nõ quæſitũ eſſe numerũ:ſed ſecutũ:qđ fit item in referũdis cõtrariis:ut illa ſunt qbus
nõ modo numeroſa oratio:ſed etiã uerſus efficitur: Eam quã nihil accuſas: damnas:condẽnas
dixiſſet qui uerſum effugere uoluiſſet: bene quã meritã eſſe autumas pro autimas: dicis male
merere:id qđ ſcis ꝓdeſt:nihil id qđ neſcis obeſt. Verſum efficit illa ratio cõtrarioꝝ.i. in oratio
ne numeroſum:qđ ſcis nihil ꝓdeſt:qđ neſcis multũ obeſt. Semp hæc quæ græci αγτιθετα no/
minãt:qum cõtrariis opponũtur cõtraria:numerũ oratoriũ neceſſitate ipſa efficiũt:etiã ſine in
duſtria hoc genere antiqui iam ante Iſocratẽ delectabãtur:& maxime Gorgias:cuius in oratio
ne plærũqꝫ efficit numerũ ipſa cõcinnitas. Nos etiam in hoc genere frequẽtes ut illa ſunt in q̃r
to accuſationis. Conferte hanc pacẽ cum illo bello: huius prætoris aduentũ cum illius impera
toris uictoria:huius cohortem impurã cum illo exercitu inuicto:huius libidines cum illius cõ/
tinentia:ab illo qui cæpit cõditas:ab hoc qui cõſtitutas accæpit:captas dicetis Syracuſas. Ergo
& hi numeri ſũt cogniti:etiã a latinis. Genus illđ tertiũ explicet:q̃le ſit numeroſæ & aptæ orõis

Quod qui nō ſentiūt quas auris habeāt:aut qd in his hois ſimile ſit neſcio. Meæ quidē & perfecto:cōpletoqꝫ uerboꝝ ambitu gaudēt:& curta ſentiūt:nec amāt redundātia:qd dico meas conciones ſæpe ex clamore iudicū apte ſi uerba cōcidiſſent. Id enim expectāt aures:ut uerbis colligenť & ſententiæ. Non erat hoc apud antiquos:& quidē nihil aliud fere nō erat. Nam & uerba eligebāt:& ſentētias grauis:& ſuauis repiebant. Sed eas aut uinciebāt:aut explebāt:parum hoc meipſum delectat inquiunt. Quid ſi antiquiſſima illa pictura paucoꝝ coloꝝ magis q̄ hæc iam perfecta delectet: illa nobis ſint credo repetēda:hæc.ſ.repudiāda:nominibus ueterū glorianť. Habet autē ut in ætatibus auctoritatē ſenectus:ſic in exēplis antiqtas: quæ quidē apud meipſū ualet plurimū. Nec ego id qď deeſt antiquitati flagito potius q̄ laudo:qď eſt præſentius: qum ea maiora iudicē quæ ſunt q̄ illa quæ deſunt. Plus eſt enim in uerbis: & in ſentētiis bonis:qbus illi excellebāt:q̄ in cōcluſione ſentētiaꝝ quā nō habēt. poſt inuenta cōcluſio eſt:qua credo uſuros ueteres illos fuiſſe:ſi iam nota:atqꝫ uſurpata res eſſet: qua inuenta oīs uſos magnos oratores uidemus:ſed habet nomē inuidiā:qum in oratione iudiciali:& forēſi numerus latine: græce ρυθμοσ ineſſe dicitur. Nimis enim inſidiarum ad capiendas aures adhiberi uidetur:ſi etiam in dicēdo numeri ab oratore quærunť. hoc fræti iſti& ipſi īfracta & amputata loquunť: & eos uituperāt qui apta:& finita ꝓnunciant:ſi inanibus uerbis leuibuſqꝫ ſentētiis iūctæ ſint ꝓbæ res lecta uerba. Quid eſt cur claudere:aut inſiſtere orationē malint:q̄ cum ſentētia pariter excurrere. Hic enim inuidioſus numerus nihil affert aliud: niſi ut ſit apte uerbis cōprehēſa ſentētia:qď ſit etiā ab antiqs:ſed plærūqꝫ caſu:ſæpe natura. Et quæ ualde laudātur apud eos ea fere: qa ſūt cōcluſa laudātur:& apud græcos quidē iam anni ꝓpe quadringētis ſunt:qum hoc ꝓbatur nos nuꝑ agnouimus. Ergo Ennio licuit uetera contēnendi dicere uerſibuſ:quos olim Fauni uateſqꝫ canebāt. mihi de antiqs eodē modo nō licebit:præſertim qum dicturus nō ſim ante hūc: ut ille:nec quæ ſequunť nos auſi reſerare. Legi enim audiuiqꝫ nōnullos: quoꝝ ꝓpemodū abſolute cōcluderetur oratio. Quod qui nō poſſunt nō eſt eis ſatis non cōtemni:laudari etiam uolunt. Ego aūt illos ipſos laudo: idqꝫ merito:quoꝝ ſe iſti imitatores eē dicūt. Et ſi.i his aliqd deſidero hos uero minime:qui nihil illoꝝ niſi uitiū ſequūtur:qum a boniſ abſint lōgiſſime. Quod ſi aures tam inhumanas:tāqꝫ agreſtes habēt:ne doctiſſimoꝝ quidē uiroꝝ eos mouebit auctoritas. Omitto Iſocratē diſcipuloſqꝫ eius: Ephoꝝ:& Naucratē:q̄q̄ orationis faciēdæ & ornādæ auctores locupletiſſimi ſūmiqꝫ ipſi oratores eē debebāt. Sed qs oīum doctior? qs acutior? quis in rebus uel iueniēdis:uel iudicādis:uel indicādis acrior Ariſtotele fuit? qs porro Iſocrati etiā aduerſarius infenſior? Is igiť uerſū in oratione uetat eſſe:numerū iubet:eius auditor Theodotes imꝑmis(ut Ariſtoteles ſæpe ſignificat)politus ſcriptor:atqꝫ artifex:hoc idē & ſentit & p̄cipit: Theophraſtus uero:& hiſdē de rebus etiā accuratius. Quis ergo iſtos ferat? qui hos auctores nō probent:niſi omnino hæc eē ab his p̄cæpta neſciāt? Quod ſi ita eſt:nec uero aliter exiſtimo:qa ipſi ſuis ſenſibus nō moueātur. Nihil ne eis inane uideť? nihil incōditū? nihil curtū? nihil claudicās? nihil redundās? In uerſu quidē theatra tota exclamāt:ſi fuerit una ſyllaba:aut breuior:aut lōgior. Nec uero multitudo pedes nouit:nec ullos numeros tenet:nec illud qď offēdit:aut cur:aut in quo offendit intelligit:& tamē omniū longitudinē:& breuitatē in ſonis:ſicut acutarum grauiūqꝫ uocū iudiciū ipſa natura in auribus noſtris collocauit. Vis ne igitur Brute totū hunc locū accuratius etiā explicemus:q̄ illi ipſi qui & hæc:& illa nobis tradiderūt? An his cōtēti eſſe quæ ab illis dicta ſunt poſſumus? Sed qd quæro uelis ne qum litteris tuis eruditiſſime ſcriptis te id uel maxime uelle pſpexerim. Primū ergo origo:deinde cauſa:poſt natura: tum ad extremum uſus ipſe expliceť orationis aptæ atqꝫ enumeroſæ. Nam qui Iſocratē maxime mirantur:hoc in eius ſūmis laudibus maxime ferūt:qď uerbis ſolutis numeros p̄mus adiūxerit. Qum enim uideret oratores cum ſeueritate audiri:poetas autē cum uoluptate tum diciť numeros ſecutus:qbus etiā in oratiōe uteremur qum iucūditatis cauſa:tum ut uarietas occurreret ſatietati. Quod ab his uere quadā ex parte nō totū diciť. Nam neminē in eo genere ſciētius uerſatū Iſocrate cōfitendū eſt. Sed p̄nceps inueniēdi fuit Traſimachus:cuius oīa nimis etiā extant ſcripta numeroſa. Nam(ut pauloante dixi)paria paribus adiūcta:& ſimiliter definita. Itēqꝫ cōtrariis relata cōtraria:quæ ſua ſpōte etiā ſi id nō agas cadūt plærūqꝫ numeroſe. Gorgias p̄mus inuenit: ſed id is eſt uſus intēperantius. Idē autē eſt genus(ut ante dictū eſt)ex tribus partibus collocatiōis: Alterū hoꝝ uterqꝫ Iſocratē ætate p̄currit:ut eos ille moderatione nō inuētione uicerit. Eſt enim ut in trāſferēdis trāquillior:ſic in ipſis numeris ſedatior. Gorgias aūt auidior eſt eius generis & his feſtiuitatibus:ſic enim ipſe cēſet: iſolētius abutiť:quas Iſocrates:qum tamē audiuiſſet i theſſalia adoleſcēs ſenē iam Gorgiā moderatius etiā tēperauit. Quin etiā ſe ipſe tantū quantū ætate p̄cedebat(ꝓpe enim centū cōfecit annos)relaxarat a nimia neceſſitate numeroꝝ:qď declarat in eo libro quē ad Philippū macedonē ſcripſit:qum iam admodū eſſet ſenex. In quo dicit

ſeſe minus:iam ſeruire numeris q̃ ſolitus eēt:ita nō modo ſupiores:ſed etiā ſe ipſe correxerat.
Quoniā igit̃ habemus aptæ orationis eos ꝑncipes:auctoreſq; quos dicimus: & origo iuēta eſt
cauſa quærat̃:quæ ſic apta eſt:ut miror ueteres nō eſſe cōmotos:præſertim qum ut fit fortuito
ſæpe aliqd cōcluſe apteq; dicerēt. Quod qum aīos hominū:auriſq; ꝑpuliſſet:ut ītelligi poſſet
id qđ caſus uſus effudiſſe: cecidiſſet iocūde: notandū certe genus:atq; ipſi ſibi imitādi fuerunt
Aures enim uel animus auriū nūcio naturalē quādā in ſe cōtinet uocū omniū mēſionē.Itaq; &
lōgiora:& breuiora indicat:& ꝑfecta:ac moderata ſemp expectat.Inutilia ſentit quædā: & q̃ſi
decurtata:qbus tanq̃ debito fraudet̃ offendit̃. Productiora alia: & q̃ſi imoderatius excurrētia
quæ magis etiā aſpernant̃ aures:quod qum in plæriſq;:tum in hoc gñe nimiū: qđ eſt offendit
uehemētius:q̃ id qđ uidet̃ parū. Vt igit̃ poetica:& uerſus inuētus eſt terminatione auriū:obſer
uatione prudentiū:ſic in orationē animaduerſū eſt:multo illud quidem ſerius:ſed eadē natura
admonēte:quoſdā eē certos curſus:cōcluſioneſq; uerboꝵ. Quoniā igit̃ cauſā quoq; oſtēdimus
naturā nūc: id enim erat tertiū ſi placet explicemus: quæ diſputatio nō huius īſtituti ſermonis
eſt:ſed artis intimæ. Quæri.n.pōt qui ſit orationis numerus:& ubi ſit natus:& poſitus: e quo ſ
& is unus ne ſit:an duo?an plures?quaq; ratione cōponatur:& ad quā rem:& quando:& quo
loco:& quēadmodū adhibitus aliqd uoluptatis afferat. Sed ut eſt in plæriſq; rebus:ſic ī hac du
plex eſt cōſiderandi uia:quarū altera eſt lōgior:breuior altera: eadē etiā planior. Eſt aūt lōgio
ris ꝑma illa quæſtio:ſit ne oīno ulla numeroſa oratio? Quibuſdā enim nō uidet̃:qa nihil inſit ī
ea certi ut in uerſibus:& ꝙ ipſi qui affirmēt eſſe eis numeros rationē:cur ſint:nō queant redde
re. Deinde ſi ſit numerus in oratione qualis ſit:aut quales: & e poeticis qs eoꝵ ſit:aut qui ? nā
q; aliis unus modo:aliis plures:aliis oēs idem uidētur. Deinde quicūq; ſunt:ſiue unus:ſiue plu
res:cōes ne ſint oī gñe orationis?quoniā aliud genuſ eſt narrādi:aliud ꝑſuadendi:aliud docēdi
an diſpares numeri cuiq; orationis generi accōmodent̃:ſi oēs qui ſint:ſi diſpares:qd īterſit: &
cur nō æque in oratione: atq; in uerſū numerus appareat? Deinde qđ dicitur in oratione nu
meroſum:id utrꝵ numero ſolū efficiat̃:an etiā:uel cōpoſitione quadā:uel gñe uerboꝵ?an eſt ſu
um cuiuſq;?ut numerus interuallis:cōpoſitio uocibus:genus ipſum uerboꝵ quaſi quædā for
ma:& lumen orationis appareat:ſitq; omniū fons cōpoſitio:ex eaq; & numerus efficiat̃: & ea
quæ dicūtur orationis quaſi formæ:& lumina quæ(ut dixi)græci uocāt σχήματα. At non eſt
unū:nec id idē qđ uoce iucūdū eſt:qđ moderatione abſolutū:& qđ illuminatū gñe uerboꝵ:q̃
q̃ id quidē finitimū eſt numero:qa ꝑ ſe plærūq; ꝑfectum eſt. Cōpoſitio autē ab utroq; differt:
quæ tota ſeruit grauitati uocū:aut ſuauitati. Hæc igit̃ fere ſunt:in qbus rei natura quærenda ſit
Eſſe igit̃ in oratione numerū quēndā nō eſt difficile cognoſcere. Iudicat enim ſēſus in quo ini
quū eſt qđ accidit nō agnoſcere:ſi cur id accidit repire nequeamus. Neq; enim ipſe uerſus ra
tione eſt cognitus:ſed natura atq; ſenſu:quē dimēſa ratio docuit:qd acciderit:ita notatio natu
ræ:& animaduerſio pepit artē. Sed in uerſibus res eſt aptior:q̃q̃ etiā a modiſ quibuſdā cantu re
mota ſoluta eſſe uideat̃ oratio:maximeq; id in optimo quoq; eoꝵ poetarū:qui λυρικοὶ a græ
cis nominātur:quos qum cātu ſpoliaueris nuda pene remanet oratio. Quoꝵ ſimilia ſunt quæ
dam etiā apud noſtros:uelut ille in thyeſte: Quēnam te eſſe dicā?qn tarda in ſenectute:& quæ
ſequunt̃: quæ niſi qū tibicē acceſſit orationi ſūt ſolutæ ſimillima. At comicoꝵ ſenarii ꝓpter ſi
militudinē ſermonis ſic ſæpe ſūt abiecti:ut nōnunq̃ uix in his numeris:& uerſus itelligi poſſit:
quo eſt ad inueniēdū difficilior:in oratione numerus:q̃ in uerſibus. Oīno duo ſūt quæ cōdunt
orationē:uerboꝵ:numerorūq; iucūditas. In uerbis ineſt q̃ſi materia quædā:in numero autē ex
politio:ſed ut cæteris in rebus neceſſitatis inuēta antiqora ſūt q̃ uoluptatis. Itaq; & Herodotus
& eadē ſupior:q̃ ætas numero caruit:niſi qñ temere ac fortuito: & ſcriptores ꝑueteres: de nu
mero nihil oīno:de oratione ꝑcæpta multa nobis reliquerūt. Nam qđ facilius eſt & magis ne
ceſſariū:id ſemp ante cognoſcit̃. Itaq; trāſlata:aut facta:aut iūcta uerba facile ſūt cognita: qa ſu
mebant̃ e cōſuetudine quotidianoq; ſermone. Numerus autē nō modo depromebat̃:neq; ha
bebat aliquā neceſſitudinē:aut cognationē cū oratiōe. Itaq; ſerius aliq̃to notatus:& cognitus q̃
ſi quandā palæſtrē:& extrema liniamēta orationi attulit:quo & ſi anguſta quædā atq; cōciſa:&
alia collata & diffuſa oratio:neceſſe eſt id nō lrāꝵ accedere naturæ:ſed iteruallo ꝵ longoꝵ: &
breuiū uarietate. Quibus īplicata atq; ꝑmixta oratio:qm̃ tū ſtabilis eſt:tū uolubilis: neceſſe eſt
eiuſmodi naturā numeris cōtineri. Nā circuitus ille quē ſæpe iā diximus īcitatior numero ipſo
fert̃ & labit̃ quoad ꝑueniat ad finē & īſiſtat. Perſpicuū eſt igr̄ numerus aſtrictā orationē eē debe
re:carere uerſibus:ſed ei numeri poetici ne ſint:an ex alio genere quodā deinceps eſt uidendū.
Nullus eſt igit̃ numerus extra poeticos:propterea ꝙ definita ſūt gñā numeroꝵ.nā oīs talis eſt
ut unus ſit e tribus. Pes.n.q adhibet̃ ad numeros partit̃ in tria:ut neceſſe ſit partē pedis:aut æq̃
lem eē alteri parti:aut altero tāto:aut ſeſq eē maiorē. Ita fit æq̄lis dactylus duplex: iābus ſeſqui

pean:qui pedes in orationē nō cadere q pūt:qbus ordine locatis qđ efficit numeroſū ſit neceſ
ſe eſt. Sed quærit quo numero:aut qbus potiſſimū ſit utēdū. Incidere uero oīs ī orationem etiā
ex hoc ītelligi pōt:ꝙ uerſus ſæpe in oratione ꝑ imprudētiā dicimus:qđ uehemēter eſt uitioſū:
ſed nō attendimus:neq; exaudimus noſmetipſos. Senarios uero & hyponacteos effugere uix
poſſumus. Magnā.n.partē ex iābis nr̄a cōſtat orō:ſed tñ eos uerſus facile agnoſcit auditor: ſūt
enim uſitatiſſimi. Inculcamus aūt ꝑ īprudētiā:ſæpe etiā minus uſitatos:ſed tñ uerſus uitioſū ge
nus:& lōga aī ꝓuiſione fugiēdū. Elegit ex multis Iſocratis libris triginta fortaſſe uerſus Hiero
nymus ꝑipateticus imp̄mis nobilis:plæroſq; ſenarios:ſed etiā anapæſta:quo qd pōt eē turpi
us? & ſi in eligēdo fecit malicioſe. p̄ma.n.ſyllaba dēpta ī p̄mo uerbo ſniæ:poſtremū ad uerbū
p̄mā rurſus ſyllabā adiūxit inſequētis. Itaq; factus eſt anapæſtus is q Ariſtophaneus nominat:
quod ne accidat obſeruari nec pōt:nec neceſſe eſt. Sed tñ hic corrector in eoipſo loco quo re
prehēdit:ut a me aīaduerſū eſt ſtudioſe inqrenti in eū īmittit imprudēs ipſe ſenariū. Sic igitur
hoc cognitū in ſolutis etiā uerbis ineſſe numeros:eoſdēq; eē oratorios:q ſint poetici. Seqtur er
go:ut q maxime cadāt ī orationē aptā numeri uidendū. Et ſūt enim q iambicū putēt:ꝙ ſit ora
tioni ſimillimus:qua de cauſa fieri ut is potiſſimū ꝓpter ſimilitudinē ueritatis adhibeat in fabu
lis:ꝙ ille dactylus numerus exametroꝝ magniloquētiæ ſit accōmodatior. Ephorus aūt leuis
ipſe orator:ſed ꝓfectus ex optima diſciplina peana ſeqtur:aūt dactylū:fugit aūt ſpōdeū & tro
chæū. Quod.n.pean habeat tris breuis:dactylus autē duas breuitate & celeritate ſyllabaꝝ La
bi putat uerba ꝓcliuius:cōtraq; accidere in ſpōdeo: & trochæo ꝙ alter e lōgis cōſtaret:alter e
breuibus fieret: alterā nimis incitatā:alterā nimis tardā orationē:ne utrā tēperatā. Sed & illi p̄
ores errāt:& Ephorus in culpa eſt. Nā & q peana p̄tereūt nō uidēt molliſſimū a ſeſe numerum
eundēq; ampliſſimū p̄teriri. Quod lōge Ariſtoteli uidet ſecus q iudicat Heroū numerū grādi
orē q̄ deſideret ſoluta oratio:iambū.n.nimis e uulgari eē ſermone. Ita nec humilē: nec abiectā
orationē:nec nimis altā & exaggeratā ꝓbat:plenā tñ eā uult eē grauitatis:ut eos q audiēt ad ma
iorē admirationē poſſit traducere:trochæū aūt qui eſt eodē ſpatio quo choreus cordacē appel
lat:qa cōtractio & breuitas dignitatē nō habeat. Ita peana ꝓbat:eoq; ait uti oēs:ſed ipſos nō ſē
tire qum utant. Eſſe autē tertiū ac mediū īter illos:ſed ita factos eos pedes eē:ut in eis ſingul mo
dus īſit:aut ſexqplex:aut duplex:aut par. Itaq; illi de qbus ante dixi tm̄modo cōmoditatis ha
buerūt:rationē nullā dignitatis. Iābus.n.& dactylus in uerſū cadūt maxime. Itaq; ut uerſū fugi
mus in oratione:ſic hi ſūt euitādi cōtinuati pedes. Aliud.n.qddā eſt oratio:nec qcq̄ inimicitius
q̄ illa uerſibus. Pean aūt mīme eſt aptus ad uerſū:quo libētius eū recipit oratio. Ephorus uero
nec ſpōdeū qdē quē fecit ītelligit eē æqualē dactylo quē ꝓbat. Syllabis etiā metiēdos pedes nō
īteruallis exiſtimat:qđ idē facit ī trochæo:q tꝑibus & īteruallis par ē iābo:ſed eo uitioſi⁹ ī orōe
ſi ponat extremus:ꝙ uerba melius in ſyllabas lōgiores cadūt. Atq; hæc q̄ ſunt apud Ariſtotelē
eadē a Theophraſto Theodocteq; de peane dicūtur. Ego aūt ſētio oīs in oratione eē q̄ſi ꝑmix
tos:& cōfuſos pedes. Nec.n.effugere poſſemus aīaduerſionē ſi ſemꝑ hiſdē uteremur:quia nec
numeroſa eē:ut poema:neq; extra numerū:ut ſermo uulgi eē debet oratio. Alterū nimis eſt iū
ctū:ut de īduſtria factū appareat. Alterū nimis diſſolutū:ut ꝑuulgatū atq; uulgare uideat:ut ab
altero nō delectere:alterū oderis. Sit igit (ut ſupra dixi) ꝑmixta & tēperata numeris:nec diſſo
luta:nec tota numeroſa pæane maxime:qm̄ optimus auctoritate ita cēſet:ſed reliqs etiā nume
ris:quos ille p̄terit tēperata. Quos aūt numeros:cū qbus tanq̄ purpurā miſceri oporteat nunc
dicēdū eſt: atq; etiā qbus orationis gn̄ibus ſint quiq; accōmodatiſſimi. Iābus.n.frequētiſſimus
eſt his q̄ demiſſo atq; humili ſermone dicūtur:pæan aūt in amplioribus:in utroq; dactylus:ita
in uaria & ꝑpetua oratione:hi ſūt īter ſe miſcēdi & tēperādi:ſic minime aīo aduerteret delecta
tionis aucupiū:& q̄drādæ orationis īduſtria. Quæ latebit eo magis ſi & uerboꝝ & ſniaꝝ pōde
ribus utemur. Nam q audiūt hæc duo aīaduertūt:& iocūda ſibi cēſent:uerba dico & ſnias:eaq;
dū aīs attētis admirātes excipiūt: fugit eos & p̄teruolat numerus:q tñ ſi abeſt illa ipſa delecta
rēt:nec uero minus is curſus eſt numeroꝝ:orationis dico. Nā eſt lōge aliter in uerſibus:nihil ut
fiat extra modū. Nā id quidē eēt poema:ſed oīs nec claudicās:nec q̄ſi fluctuās:& æqualiter con
ſtāterq; ingrediēs numeroſa habet oratio. Atq; in dicēdo numeroſū putat:nō qđ totū cōſtat e
numeroſis:ſed qđ ad numeros ꝓxime accedit:quo etiā difficilius oratione uti q̄ uerſibus:qđ ī
illis certa quædā & definita lex eſt:quā ſeq ſit neceſſe. In dicēdo aūt nihil eſt ꝓpoſitū:niſi aut ne
īmoderata:aut anguſta:aut diſſoluta:aut fluēs ſit oratio. Itaq; nō ſūt in ea tanq̄ tibicini ꝑcuſſio
nū modi:ſed uniuerſa cōprehēſio:& ſpecies orationis clauſa:& terminata eſt:qđ uoluptate au
riū īdicat. Solet aūt q̄ri toto ne in ambitu uerboꝝ numeri tenēdi ſint:an in p̄mis partibus:atq;
in extremis? Plæriq;.n.cēſent cadere tantū numeroſe oportere terminariq; ſniam. Eſt aūt ut id
maxime deceat nō id ſolū. Ponēdus eſt enim ille ambitus nō abiiciendus. Quare qū aures ex

tremū ſemp expectēt:in eoq; acqeſcāt:id uacare numero nō oportet:ſed ad hūc exitū tñ a pncipio ferri debet uerboꝝ illa cōprehēſio:& tota a capite ita fluere:ut ad extremū ueniēs ipſa cōſiſtat. Id aūt bona diſciplina exercitatis q & multa ſcripſerint:& quæcūq; etiā ſine ſcripto dicerēt ſilia ſcriptoꝝ effecerint nō erit difficillimū. Ante.n.circūſcribit mēte ſnia:cōfeſtiq; uerba cōcurrūt:quæ mēs eadē q̄ nihil eſt celerius ſtatim dimittit:ut ſuo qdq; loco rñdeat:quoꝝ deſcriptus ordo:alias alia terminatione cōcludit:atq; oia illa:& pma:& media uerba ſpectare debēt ad ultimū. Interdū.n.curſus eſt in oratione icitatior:iterdū moderata ingreſſio:ut iā a pncipio uidēdū ſit queadmodū uelis uenire ad extremū:nec in numeris magis:q̄ i reliqs ornamētis orationis:eadē.n.qum faciamus quæ poetæ: effugimus tñ in oratione poematis ſilitudinē. Eſt.n.i utroq;:& materia:& tractatio:materia in uerbis:tractatio in collocatione uerboꝝ. Ternæ autē ſūt utriuſq; partes uerboꝝ:trāſlatū:nouū:pſcū:nā de ppis nihil hoc loco dicimus. Collocationes aūt eæ q̄s diximus:cōpoſitio:cōcinnitas:numerus:ſed in utroq; frequētiores ſūt:& liberiores poetæ. Nā & trāſferūt uerba qū crebrius:tū etiā audactius:& pſcis libētius utunt: & liberius nouis:quod idē ſit i numeris:in qbus q̄ſi neceſſitati parere cogunt:ſed tñ hæc nec nimis eſſe diuerſa:neq; ullo modo cōiūcta itelligi licet. Ita ſit:ut nō itē in orone:ut in uerſu numerus extet: idq; qd numeroſū in orone dicit nō ſemp numero fiat:ſed nōnunq̄:aut cōcinitate:aut cōſtructione uerboꝝ. Ita ſi numerus orationis quærit:qui ſit:ois eſt:ſed alius alio melior atq; aptior. Si locus in oi parte uerboꝝ:ſi unde ortus ſit ex auriū uoluptate:ſi cōponēdoꝝ: ratio dicet alio loco:qa ptinet ad uſū:q̄ pars q̄rta & extrema nobis in diuidendo fuit:ſi ad quā rē adhibeat ad delectationē:ſiqñ ſemp:ſiquo loco in tota cōtinuatiōe uerboꝝ: ſiquæ res efficiat uoluptatē:eadēq; i uerſibus:quoꝝ modū notat ars:ſed aures ipſæ tacito:qū ſēſū ſine arte definiūt. Satis multa de natura:ſeqtur uſus de quo eſt accuratius diſputādū. In quo quæſitū eſt in toto:ne circuitu illo orationis quē græci περιοδον appellāt:nos tū ambitū:tū circuitū:tū cōprehēſionē:aut cōtinuationē:aut circūſcriptionē dicimus:an in pncipiis ſolū:an in extremis:an i utraq; parte numerus tenēdus ſit? Deinde qū aliud uideat eē numerus:alid numeroſū qd iterſit? tū aūt i oibus ne numeris æq̄liter particulas deceat icidere:an facere alias breuiores:alias lōgiores? idq; quādo:aut cur? qbuſq; partibus:pluribus ne? an ſingulis iparibus: an æq̄libus? & qñ:aut iſtis: aut illis ſit utēdū? quæq; inter ſe aptiſſime collocent:& quō:an oino nulla ſit in eo gñe diſtinctio? quodq; ad rē maxime ptinet:q̄ rōne numeroſa fiat oratio. Explicādū etiā eſt unde orta ſit forma uerboꝝ:dicēdūq; quātos circuitus facere deceat. Deq; eoꝝ particulis:& tanq̄ incīſionibus diſſerēdū eſt. Quærēdūq;:utrū una ſpecies & lōgitudo ſit earū:an ne plures? & ſi plures quo loco? aut qñ quoq; gñe uti oporteat? Poſtremo totius gñis utilitas explicāda eſt: quæ quidē patet latius:nō ad unā enim rem aliquā:ſed ad plures accōmodat. Ac licet nō ad ſingulas res rñdentē de uniuerſo gñe ſic dicere:ut etiā ſingulis ſatis rñſum uideat. Remotis igit reliqs gñibus unū ſelegimus:hoc quidē in cauſis foroq; uerſat:de quo dicemus. Ergo in aliis:ideſt in hiſtoria & in eo qd appellamus επιδεικτικον.placet oia dici Iſocrateo Theopompeoq; more:illa circūſcriptione ambituq;:ut tanq̄ in orbe icluſa currat oratio quoad iſiſtat in ſingulis pfectis abſolutiſq; ſniis. Itaq; poſtea q̄ eſt nata hæc:uel circūſcriptio:uel comprehēſio:uel cōtinuatio:uel ambitus:ſi ita licet dicere:nemo q aliquo eēt in numero ſcripſit orationē gñis eius:qd eſſet ad delectationē cōparatū: remotūq; a iudiciis forēſiq; certamine:qn redigeret ois fere in quadꝝ numerūq; ſnias. Nā qum is eſt auditor q nō uereat:ne cōpoſitæ orationis iſidiis ſua fides attentet:gratiā quoq; habet oratori uoluptati auriū ſeruiēti. Genus aūt hoc orationis:neq; totū aſſumendū eſt ad cauſas forēſes:neq; oino repudiādū. Si.n.ſemp utare qum ſatietatē affert:tū quale ſit etiā ab impitis agnoſcit. Detrahit pterea actionis dolorē:aufert humanū ſenſū actoris:tollit fūditus ueritatē & fidē. Sed qñ adhibēda nōnunq̄ eſt pmū uidēdū ē quo loco: deinde q̄diu retinēda ſit:tū quot modis cōmutāda. Adhibēda eſt igit numeroſa oro ſi aut laudādū eſt aliqd ornatius:ut ſenatu de cōſulatu nos in accuſationis:ſecūdo de Siciliæ laude diximus:aut in ſenatu de cōſulatu meo:aut exponēda narratio:q̄ plus dignitatis deſiderat q̄ doloris:ut in q̄rto accuſationis de æthnenſi cerere:de ſegeſtana diana:de ſyracuſaꝝ ſitu diximus. Sæpe etiā in amplificāda re cōceſſu oium fudit:numeroſe:& uolubiliter oratio. Id nos fortaſſe nō pfecimus:conati qdē ſæpiſſime ſumus:qd plurimis locis porones nřæ uoluiſſe nos:atq; aio cōtendiſſe declarāt. Id aūt tū ualet:qū is q audit ab oratore iā obſeſſus eſt:ac tenet. Nō.n.id agit ut iſidiet & obſeruet:ſed iā fauet pceſſūq; uult:dicēdiq; uim admirās:nō acqrit qd phēdat. Hæc aūt forma retinēda nō diu eſt:nec dico in poratione quā ipſe icludit:ſed in orationis reliqs partibus. Nā qū ſis his locis uſus:qbus oſtēdi liceret trāſferēda tota dictio eſt ad illa q̄ neſcio: cur qū græci κομματα & κωλα nocāt:nos nō recte icīſa:& mēbra dicamus? Neq;.n.eē pñt rebus ignotis nota noia:ſed qū uerba:aut ſuauitatis:aut inopiæ cauſa trāſferre ſoleamus:in oibus:hoc ſit artibus:

ut qum̃ appellandũ ſit qđ ꝓpter rerũ ignorationẽ ipſarũ nullũ habuerit ante nomẽ neceſſitas cogit: aut nouũ facere uerbũ: aut a ſimili mutuari. Quo aũt pacto deceat ĩciſe mẽbratimue dici iam uidebimus: nũc quot modis mutent̃ cõprehẽſiones cõcluſioneſq; dicẽdũ eſt. Fluit oĩno numerus a p̄mo: tũ ĩcitatius breuitate pedũ: tũ ꝓceritate tardius: curſũ cõtẽtiones magis requirũt expoſitiones reꝝ tarditatẽ. Inſiſtit̃ aũt ambitus modis pluribus: e q̃bus unũ ẽ ſecuta Aſia maxime q dichoreus uocat̃: qum duo extremi chorei ſũt. i. e ſingulis lõgis & breuibus. Explanãdũ ẽ enim qđ ab illis eidẽ pedes alii nominant̃ uocabulis. Dichoreus non eſt ille quidẽ ſua ſpõte uitioſus in clauſulis: ſed in orationiſ numero. Nihil eſt tã uitioſũ: q̃ ſi ſemp eſt idẽ. Cadit aũt p ſe ille ipſe p̄clare: quo etiã ſatietas formidãda eſt magis me ſtãte. C. Carbo. C. F. tr. pl. in cõcione dixit his uerbis. O. M. Druſe patrẽ appello. Hæc quidẽ duo binis pedibus ĩciſim: dein mẽbratim tu dicere ſolebas ſacrã eẽ rẽp. hoc itẽ mẽbra ternis poſt ambitus: q cũq; eã uiolauiſſent ab oĩbus eẽ ei penas pſolutas. Dichoreus nihil. n. ad rẽ extrema illa lõga ſit: an breuis? deinde p̄ris dictũ ſapiẽs temeritas filii cõprobauit: hoc Dichoreo tãtus clamor cõcionis excitatus ẽ: ut admirabile eẽt. Quæro nũnc id nũerus effecerit: uerboꝝ ordinẽ ĩmuta: fac ſic: cõprobauit filii temeritas iã nihil erit: & ſi temeritas ex tribus breuibus: & lõga eſt: quẽ Ariſtoteles: ut optimũ ꝓbat: a quo diſſẽtio. At eadẽ uerba: eadẽ ſñia aio iſtuc ſatis eſt: auribus nõ ſatis: ſed id crebrius fieri nõ oportet. Primũ. n. numerus agnoſcit̃: deinde ſatiat: poſtea cognita facilitate cõtemnit̃. Sed ſunt clauſulæ plures: quæ numeroſe: & iucũde cadant. Nã & Creticus q ẽ e lõga: & breui: & lõga: & eius æq̃lis pæan q ſpatio par eſt ſyllaba lõgior: q cõmodiſſime putat̃ in ſolutã orationẽ illigari qũ ſit duplex. Nã aut e lõga & tribus breuibus: q numerus in p̄mo uiget: iacet in extremo: aut totidẽ breuibus & lõga: ĩ quẽ optime cadere cẽſent ueteres. Ego nõ plane reiicio: ſed alios antepono: ne ſpõdæus quidẽ fũditus eſt repudiãdus: & ſi qđ eſt e lõgis duabus hebetior uidet̃: & tardior: habet tamẽ ſtabilẽ quẽdã: & nõ exptum dignitatis gradũ. In ĩciſiõibus uero multo magis & in mẽbris. Paucitatẽ. n. pedũ grauitatis ſuæ tarditate cõpẽſat: ſed hos qũ ĩ clauſul̃ pedes noĩo nõ loquor de uno pede extremo: adiũgo qđ minimũ ſit ꝓximũ ſupiorẽ: ſæpe etiã tertiũ: ne iãbus quidẽ q eſt e breui & lõga: aut par choreo q habet tris breues: ſed ſpatio par non ſyllabis: aut etiã dactylus q eſt e lõga: & duabus breuibus: ſi eſt ꝓximus a poſtremo parũ uolubiliter ꝑuenit ad extremũ: ſi eſt extremus choreus: aut ſpõdeus. Nunq̃. n. ĩtereſt uter ſit eoꝝ in pede extremo: ſed iidẽ hi tres pedes male cõcludũt: ſi qs eoꝝ in extremo locatus ẽ: niſi qum ꝓ Cretico poſtremus eſt dactylus. Nihil. n. ĩtereſt dactylus ſit extremus: an Creticus: q̃a poſtrema ſyllaba breuis: an lõga ſit ne in uerſu quidẽ refert. Quare & pæana q dixit aptiorẽ in quo eẽt lõga poſtrema uidit paꝝ: qm̃ nihil ad rem eſt poſtrema: q̃ lõga ſit. Iã pæana ꝙ plures habeat ſyllabas: q̃ tris nũerus a q̃buſdã nõ pes habet̃. Eſt q̃dẽ: ut ĩter oĩs cõſtat antiquos: Ariſtotelẽ: Theophraſtũ: Theodectẽ: Ephoꝝ unus aptiſſimus orõni: uel oriẽti: uel mediæ: putãt illi etiã cadẽti: quo loco mihi uidet̃ aptior Creticus. Dochimius aũt e q̃nq; ſyllabis: breui: duabus lõgis: breui: lõga: ut ẽ hoc amicos tenes: quouis loco aptus ẽ dũ ſemel ponat̃ iteratus: aut cõtinuatus numerũ aptũ: & nimis inſignẽ facit. His igr̃ tot cõmutatiõibus tãq; uariis ſi utemur: nec dep̄hẽdet̃ manifeſto q̃d a nobis de ĩduſtria fiat: & occurret̃ ſatietati. Et q̃a nũc numeroſa oratio: ſed & cõpoſitione fit & genere: qđ aut dictũ eſt cõcinnitatis cõpoſitiõe põt ĩtelligi: q̃ ita ſtructa uerba ſũt: ut numerus nõ q̃ſitus: ſed ipſe ſecutus eẽ uideat̃: ut apud Craſſũ. Nam ubi lubido dñatur inocẽtiæ leue p̄ſidiũ eſt. Ordo enim uerboꝝ efficit numerũ ſine ulla apta oratoris ĩduſtria: itaq; ſi quæ ueteres illi: Hærodotum dico & Thuchididem totãq; eã ætatẽ apte numeroſeq; dixerũt: ea ſi nõ numero q̃ſito: ſed uerboꝝ collocatione ceciderũt. Formæ uero quædã ſũt orationis in q̃bus ea cõcinnitas eſt: ut ſequat̃ numerus neceſſario. Nam qum aut par pari refert̃: aut cõtrariũ cõtrario opponit̃: aut quæ ſimiliter cadũt: uerba uerbis cõparant̃. Quid ꝙ ita cõcludit̃: plærũq; ſic: ut numeroſe cadat: quo de gñe qum de exẽplis ſupradiximus: ut hæc quoq; copia facultatẽ afferat: nõ ſemp eodẽ modo deſinẽdi: nec tñ hæc ita ſũt arcta: & aſtricta: ut ea qum uelimus laxare nequeamus. Multũ ĩtereſt utrũ numeroſa ſit: ideſt ſimilis numeroꝝ: an plane e numeris conſtet oratio: alterũ ſi ſit ĩtolerabile uitiũ eſt: alterũ niſi ſit diſſipata & ĩculta: & affluens eſt oratio. Sed qm̃ nõ modo nõ frequẽter: uerũ etiã raro in ueris cauſis: aut forẽſibus circũſcripte numeroſeq; dicendũ eſt: ſeq uidet̃: ut uideamus quæ ſint illa quæ ſupradixi ĩciſaq; mẽbra. Hæc. n. ĩ cauſis ueris maximã partẽ orationis obtinẽt. Cõſtat enim ille ambitus: & plena cõprehẽſio: e fere q̃tuor partibus quæ mẽbra dicimus: ut & aures ĩpleat: & ne breuior ſit q̃ ſatis ſit: neq; lõgior q̃q̃ utrũq; nõnunq̃: uel potius ſæpe accidit: ut aut citius inſiſtẽdũ ſit: aut lõgius ꝓcedendũ: ne breuitas defraudaſſe auris uideat̃: neue lõgitudo obtudiſſe: ſed habeo mediocritatis rõnẽ. Nec. n. loquor de uerſu: & eſt liberior aliquãto oratio. E q̃tuor igit̃ q̃ſi extrametroꝝ ĩſtar uerſuũ: qđ ſit cõſtat fere plena cõprehẽſio. His igit̃ ſingulis uerſibus q̃ſi nodi apparẽt cõtinuationis: quos in

ambitu coniungimus. Sin mẽbratim uolumus dicere ĩſiſtimus:idq; qum opus eſt ab iſto curſu ĩuidioſo facile nos & ſæpe diiũgimus. Sed nihil tam debet eẽ numeroſũ:q̃ hoc qđ minime apparet:& ualet plurimũ. Ex hoc gñe illud ẽ Craſſi:miſſos faciãt patronos:ipſi ꝓdeãt:niſi iterual lo dixiſſet:ipſi ꝓdeãt:ſẽſiſſet ꝑfectos effugiſſe ſenariũ:oĩno melius caderet ꝓdeãt ipſi:ſed de genere nũc diſputo:cur clãdeſtinis cõſiliis nos oppugnãt? cur de ꝑfugiis nr̃is copias cõparãt contra nos? Prima ſũt illa duo quæ κομματα græci uocãt:nos ĩciſa dicimus:deĩde tertiũ κωλον illi nos mẽbꝝ:ſeq̃tur nõ lõga. Ex duobus.n.uerſibus:ideſt mẽbris ꝑfecta cõprehẽſio eſt:& ĩ ſpõdæos cadit:& Craſſus quidẽ ſic plærũq; dicebat:idq; ipſe genus dicẽdi maxime ꝓbo. Sed quæ ĩciſim:aut mẽbratim efferũtur:ea uel aptiſſime cadere debẽt:ut eſt apud me domus tibi deerat:at habebas:pecunia ſupabat:at egebas:hæc ĩciſa dicta ſũt quatuor. At mẽbratim quæ ſequũtur duo. Incurriſti amens in colũnas:in alienos ĩſanus ĩſaniſti. Deinde oĩa tanq̃ crepidine quadã cõprehẽſione lõgiore ſuſtinẽtur:deꝑſſam:cæcã:iacẽtẽ domũ pluriſ q̃ te:& q̃ fortunas tuas æſtimaſti:dichoreo finit̃. At ſpõdæus maximũ illud:nã in his q̃ſi:& pungiũculis uti oportet:breuitas facit ipſa liberiores pedes. Sæpe.n.ſingulis utẽdũ eſt plærũq; binis:& utriuſq; addi pedis pars põt nõ fere ternis amplius. Inciſim aũt & mẽbratim tractata oratio in ueris cauſis plurimũ ualet:maximeq; his locis qum aut arguas:aut refellas:ut nr̃a in corneliana ſecũda:O callidos homies:o rem excogitatã:o ĩgenia metuẽda. Mẽbratim adhuc deĩde cæſim diximus. Rurſus mẽbratim teſtes dare uolumus:extrema ſeq̃tur cõprehẽſio:ſed ex duobus mẽbris q̃ nõ põt eẽ breuior:quẽ q̃ſi noſtrũ fefellit:ita nos eẽ facturos. Nec ullũ genus eſt dicendi:aut melius:aut fortius:binis:aut ternis fere uerbis:nõnunq̃ ſingulis:paulo alias pluribus:iter quas uariis clauſulis ĩterponit ſe raro numeroſa cõprehenſio:quã ꝑuerſe fugiẽs Egeſias:dũ ille quoq; imitari Lyſiã uult:alterũ pene Demoſthenẽ ſaltat incidẽs particulas:& is quidẽ nõ minus ſñiis peccat q̃ uerbis:ut nõ quærat quẽ appellet ineptũ q illũ cognouerit. Sed ego illa Craſſi:& noſtra poſui:ut q uellet auribus ipſis qd numeroſũ etiã in minimis particulis orationis eẽt iudicaret. Et qm̃ plura de numeroſa oratiõe diximus:q̃ qſq̃ ante nos:nũc de eius gñis utilitate dicemus. Nihil.n.ẽ aliud Brute qđ quidẽ tu minime omniũ ignoras pulchre & oratoriæ dicere:niſi optimis ſñiis uerbiſq; lectiſſime dicere. Et nec ſñia ulla eſt q̃ fructũ oratori ferat:niſi apte expoſita atq; abſolute:nec uerboꝝ lumẽ apparet niſi diligẽter collocatoꝝ:& hoꝝ utrũq; numerus illuſtrat. Numerus autẽ ſæpe enim hoc teſtãdũ eſt:nõ modo nõ poetice iũctus:uerũetiã fugiẽs illũ:eiq; oĩum diſſimillimus:nõ qn idẽ ſint numeri:nõ modo oratoꝝ:& poetarũ:uerũ oĩno loquẽtũ:deniq; etiã ſonãtiũ oĩum quæ metiri auribus poſſumus:ſed ordo pedũ facit:ut id qđ ꝓnũciatur aut orationis:aut poematis ſimile uideat̃. Hãc igit̃ ſiue cõpoſitionẽ:ſiue ꝑfectionẽ:ſiue numeꝝ uocari placet:& adhibere neceſſe eſt ſi ornate uelis dicere:nõ ſolũ qđ ait Ariſtoteles & Theophraſtus:ne ĩfinite ferat̃:ut flumẽ oratio:quæ nõ aut ſpiritu ꝓnũciantis:aut interductu librari:ſed numero coacta debet inſiſtere:uerũetiã qđ multo maiorẽ habent apta uim q̃ ſoluta. Vt.n. athletas:nec multo ſecus gladiatores uidemus nihil nec uitãdo facere caute:nec petẽdo uehemẽter:in quo nõ motus hic habeat palæſtrã quãdam:ut quicqd in his rebus fiat utiliter ad pugnã:idẽ ad aſpectũ etiã fit uenuſtũ:ſic oratio nec plagã grauẽ facit niſi petitio fuit apta:nec ſatis tecti declinat impetũ:niſi etiã in cedẽdo qd deceat ĩtelligit. Itaq; qualis eoꝝ motus:quos ἀπαλαιστους græci uocãt:talis hoꝝ mihi uidet̃ oratio q nõ claudũt numeris ſñias:tantũq; abeſt:ne qđ hi q hoc:aut magiſtroꝝ inopia:aut ĩgenii tarditate:aut laboris fuga nõ ſũt aſſecuti ſolẽt dicere:eneruet̃ oratio cõpoſitione uerboꝝ:ut aliter in ea:nec ĩpetus ullus:nec uis eſſe poſſit. Sed magnã exercitationẽ res flagitat:neqd eoꝝ q genus hoc ſecuti nõ tenuerũt ſimile faciamns:ne aut uerba traiiciamns apte quo melius:aut cadat:aut uoluat̃ orõ. Quod ſe.L. Cælius antipater in proemio belli punici:niſi neceſſario facturũ negat. O uirũ ſimplicẽ q nos nihil cælat:ſapiẽtẽ q ſeruiẽdũ neceſſitati putet:ſed hic oĩno rudis. Nobis autẽ in ſcribẽdo:atq; in dicẽdo neceſſitatis excuſatio nõ ꝓbatur. Nihil eſt enim neceſſe:& ſiqd eẽt:id neceſſe tñ nõ erat cõfiteri. Et hic q̃dem q hãc a Lælio ad quẽ ſcripſit cui ſe purgat ueniã petit:& utit̃ ea traiectione uerboꝝ:& nihilo tamẽ aptius explet:cõcluditq; ſñias. Apud alios autẽ:& aſiaticos maxime numero ſeruientes ĩculcata repias:ĩania quædã uerba q̃ſi cõplemẽta numeroꝝ. Sũt etiã q illo uitio qđ ab Egeſia maxime fluxit ĩfringẽdis cõcidẽdiſq; numeris in quoddã genuſ abiectũ ĩcidãt ſiculoꝝ ſimillimũ. Tertiũ eſt in quo fuerũt fratres illi Aſiaticoꝝ rhetoꝝ ꝑncipes Hierocleſ:& Menocles:minime mea ſñia cõtẽnendi. Etſi enim a forma ueritatis:& ab atticoꝝ regula abſũt:tamen hoc uitiũ cõpẽſãt:uel facultate:uel copia:ſed apđ eos uarietas nõ erat:qđ oĩa fere cõcludebant̃ uno modo:quæ uitia q fugerit:ut neq; uerbũ ita traiiciat:ut id de ĩduſtria factũ ĩtelligat̃:neq; ĩferciens uerba q̃ſi rimas expleat:nec minutos numeros ſequẽs cõcidat:delũbetq; ſñias:nec ſine ulla cõmutatione in eodẽ ſemp uerſet̃ gñe numeroꝝ:is oĩa fere uitia uitauerit:nã de laudibus multa

diximus:qbus ſũt alia pſpicue uitia cõtraria. Quantũ autẽ ſit apte dicere expiri licet:ſi aut compoſitio oratoris bene ſtructã collocationẽ diſſoluat pmutatione uerboꝝ. Corrũpatur enim tota res:ut & hæc noſtra in Corneliana:& deinceps oĩa:neq; me diuitiæ mouẽt: qbus oĩs Aphricanos & Lælios multi uenalicii mercatoreſq; ſuparunt. Immuta paulũ:ut ſic: mlti ſuparũt mercatores uenaliciiq;:pierit tota res:& quæ ſequũtur:neq; ueſtis:aut cælatũ aurũ & argentũ: quo noſtros ueteres Marcellos maximoſq; multi eunuchi e ſyria ægyptoq; uicerunt. Adde tertium Neq; uero ornamẽta iſta uillarũ:qbus.L.Paulũ:&.L.Mumiũ q rebus his urbẽ Italiãq; omnẽ referſerũt:ab aliquo uideo pfacile Delyaco:aut Syro potuiſſe ſupari. Fac ita:potuiſſe ſuperari ab aliquo Syro:aut Delyaco. Vides ne ut ordine uerboꝝ paulũ cõmutato hiſdẽ uerbis ſtãte ſnĩa ad nihilũ oĩa recidãt:qum ſint ex aptis diſſoluta:aut ſi alicuius icõditi arripias diſſipatã aliquã ſniam:licet eãq; ordine uerboꝝ paulũ cõmutato in quadrũ redigaſ:efficiat aptũ illud qđ fuerit antea difflũes ac ſolutũ. Age ſũme de Gracchi apud cẽſores illud abeſſe nõ põt: quin eiuſdem hominis ſit pbos iprobare:q improbos pbet. Quãto aptius ſi ita dixiſſet:qn eiuſdẽ hoĩs ſit: q improbos pbet pbos iprobare:hoc modo dicere nemo unq̃ uoluit:nemoq; potuit:qn dixerit. Qui aũt aliter dixerũt hoc aſſeq nõ potuerũt:ita facti ſũt repẽte Attici:q̃ſi uero Trallianus fuerit Demoſthenes:cuius nõ tam uibrarẽt fulmia illa niſi numeris cõtorta ferrent. Sed ſiquos magis delectãt ſoluta ſequãtur ea. Sane modo ſiqs Phidiæ clypeũ diſſoluerit: collocatiõis uniuerſam ſpeciẽ ſuſtulerit: nõ ſinguloꝝ operũ uenuſtatẽ:ut in Tuchidide:orbẽ modo orationis deſidero: ornamẽta cõparent. Iſti aũt qum diſſoluũt orationẽ in qua nec res:nec uerbũ ullum eſt niſi abiectũ:nõ clypeũ:ſed ut in puerbio eſt: & ſi humilius dictũ eſt tamẽ ſimile eſt:ſcopas(ut ita dicã)mihi uidẽtur diſſoluere. Atq; ut plane genus hoc qđ ego laudo cõtẽpſiſſe uideant: aut ſcribãt aliqd uel Iſocrateo modo:uel quo Aeſchines:aut Demoſthenes utit:tum illos exiſtimabo nõ deſpatione reformidauiſſe genus hoc:ſed iudicio refugiſſe:aut reperiã ipſa eadẽ cõditione q uti uelit:ut aut dicat:aut ſcribat:utra uoles lingua eo gñe quo illi uolũt. Facilius eſt enim apta diſſoluere:q̃ diſſipata cõnectere. Res autẽ ſe ſic habet:ut breuiſſime dicã qđ ſentio cõpoſite & apte:ſine ſentẽtiis dicere inſania eſt:ſentẽtioſe autẽ ſine uerboꝝ & ordine & modo infantia. Sed eiuſmodi tamẽ ĩfantia: ut ea qui utãtur nõ ſtulti homines haberi poſſint: etiã plærũq; prudẽtes:quo qui eſt cõtentus utat. Eloquẽs uero q nõ approbationes ſolũ:ſed admirationes: clamores:plauſus.ſ.moueri debet: oĩbus oportet ita rebus excellat:ut ei turpe ſit qcq̃: aut expectare:aut audire libẽtius. Habes meũ de oratore Brute iudiciũ:qđ aut ſequere ſi pbaueris: aut tuo ſtabis:ſi aliud quoddã eſt tuũ: in quo neq; pugnabo tecũ: neq; hoc meũ de quo tãtope hoc libro aſſeueraui unq̃ affirmabo eẽ uerius q̃ tuũ. Poteſt enim nõ ſolũ aliud mihi ac tibi: ſed mihi ipſi aliud alias uideri. Nec in hac modo re quæ ad uulgi aſſenſũ ſpectet:& ad auriũ uoluptatẽ:quæ duo ſũt ad iudicandũ nouiſſima. Sed ne in maximis quidẽ rebus quicq̃ adhuc inueni firmius qđ tenerẽ:aut quo iudiciũ meũ dirigerẽ:q̃ illud quodcũq; mihi ſimillimũ ueri uideret:qum ipſũ illud uerũ in occulto lateret. Tu autẽ uelim ſi tibi ea quæ diſputata ſunt minus pbabũtur:ut aut maius opus inſtitutũ putes q̃ effici potuerit:aut dum tibi rogãti uoluerim obſequi:uerecundia negandi ſcribendi me impudentiam ſuſcæpiſſe.

De perfecto Oratore(qui Brutus nuncupatur)finit.

M.TVLLIVS CICERO.S.D.C.TREBATIO.

Vide quanti apud me ſis:& ſi iure id quidem. Nõ enim te amore uinco: uerũtamẽ qđ præſenti tibi pprie ſubnegarem nõ tribuerẽ:certe id abſenti debere nõ potui. Itaq; (ut primũ Velia nauigare cœpi)inſtitui Topica Ariſtotelica conſcribere:ab ipſa urbe cõmonitus amantiſſima tui. Eum librum tibi miſi Rhegio ſcriptũ:q̃planiſſime res illa ſcribi potuit. Sin tibi quædã uidebũtur obſcuriora: cogitare debebis:nullam artẽ ſine litteris:ſine interprete:& ſine aliqua exercitatione percipi poſſe. Non longe abieris. Num ius ciuile ueſtrũ ex libris cognoſci poteſt? Quiq̃q̃ plurimi ſunt:doctorẽ tamẽ deſiderant:q̃q̃ ſi tu attẽte leges ſæpius:per te omnia cõſequere:ut certe intelligas. Vt uero etiã tibi ipſi loci propoſita quæſtione occurrant:exercitatione cõſequere. In qua quidẽ nos te continebimus:ſi & ſalui redierimus:& ſalua iſta offenderimus. Vale. V.Cal.Sextil.Rhegio.

MARCI TVLLII CICERONIS TOPICORVM LIBER AD CAIVM TREBATIVM

MAIORES nos res ſcribere ingreſſos. C. Trebati: & his libris: quos breui tẽpore
ſatis multos ædidimus digniores e curſu ipſo reuocauit uoluntas tua. Qũm enĩ
mecum in tuſculano eſſes: & in bibliotheca ſeparatim uterq; noſtrũ ad ſuum ſtu-
dium libellos (quos uellet) euolueret: incidiſti in Ariſtotelis topica quædam: quæ
ſunt ab illo pluribus libris explicata: qua inſcriptione cõmotus: continuo a me
eorũ librorũ ſententiam requiſiſti: quam tibi qũm expoſuiſſem diſciplinã inueni-
endorũ argumentorũ: ut ſine ullo errore ad eam ratiõnẽ uia perueniremus ab Ariſtotele inuen-
tam libris illis cõtineri. Verecũde tu quidem ut omnia: ſed tamẽ ut facile cernerẽ te ardere ſtu-
dio mecũ: ut tibi illam traderẽ egiſti. Qum autẽ ego te nõ tam uitãdi laboris mei cauſa: q̃ quid
intereſſe tua arbitrarer: uel ut eos per te ipſe legeres: uel ut totã rationem a doctiſſimo quodã
rhetore acciperes) hortatus eſſem: utrũq; (ut a te audiebã) es expertus: ſed a libris te obſcuritas re-
iecit. Rhetor autẽ ille magnus (ut opinor) Ariſtotelica ſe ignorare reſpõdit. Quod qdẽ mĩme
ſum admiratus: eum philoſophũ rhetori nõ eſſe cognitũ: qui ab ipſis philoſophis præter ad-
modũ paucos ignoretur: quibus eo minus ignoſcendũ eſt: q̃ nõ modo rebus iis: quæ ab illo di-
ctæ & inuẽtæ ſũt) allici debuerũt: ſed dicẽdi quoq; incredibili quadã q̃̃m copia: tum etiã ſuaui-
tate. Nõ potui igit tibi ſæpius hoc rogãti negare: & tamẽ uerẽti ne mihi grauis eſſes: facile. n. id
cernebã debere diutius: ne ipſi iuris interp̃ti fieri uideret iniuria. Etenim (qũ tu mihi meiſq; mĩ-
ta ſæpe cauiſſes) ueritus ſum ne ſi ego grauarer: aut ingratũ id: aut ſupbum uideretur. Sed dum
fuimus una (tu optimus es teſtis) q̃ fuerim occupatus. Vt autẽ a te diſceſſi in Græciã ꝓficiſcẽs (qũ
opa mea: nec reſp. nec amici uterẽtur: nec honeſte ĩter arma uerſari poſſem: ne ſi tuto quidẽ id
mihi liceret) ut ueni Veliam: tuaq; & tuos uidi admonitus huius æris alieni nolui deeſſe: ne taci-
te quidẽ flagitioni tuæ. Itaq; hæc mecũ (qũm libros nõ haberẽ) memoria repetita ĩ ipſa nauiga-
tione cõſcripſi: tibiq; ex itinere miſi: ut mea diligẽtia mandatorũ tuorũ: te quoq; (& ſi admoni-
tore nõ eges) ad memoriã noſtrarũ rerũ excitarẽ. Sed iã tẽpus eſt ad id (qd̃ iſtituimus) accedere.

CVm omnis ratio diligẽs diſſerendi duas habeat partes: unã inueniẽdi: alterã iudicãdi
utriuſq; ꝑnceps (ut mihi uidetur) Ariſtoteles fuit. Stoici autẽ in altera elaborauerunt.
Iudicãdi enim uias diligẽter pſecuti ſũt: eam ſciam (quã dialecticẽ appellãt) Inueniẽdi
autẽ artẽ (quæ tocpice dicitur) quæq; ad uſum potior erat: & ordine naturæ certe pri-
or) totã reliquerũt. Nos autẽ (quoniã in utraq; ſũma utilitas eſt) & utrãq; (ſi erit ociũ) perſequi co-
gitamus: ab ea (quæ prior eſt) ordiemur. Vt igitur earũ rerũ (quæ abſconditæ ſunt) demõſtrato et
notato loco: facilis inuẽtio eſt: ſic (qũm peruestigare argumentũ aliquod uolumus) locos noſſe de-
bemus. Sic enim appellatæ ab Ariſtotele ſũt hæ quaſi ſedes: e quibus argumẽta ꝓmuntur. Itaq;
licet diffinire locũ eſſe argumẽti ſedẽ. Argumentũ autẽ rationẽ: quæ rei dubiæ faciat fidem. Sed
ex his locis (in qbus argumẽta incluſa ſunt) alii in eo ipſo (de quo agit) hærent: alii uero ſumunt
extrinſecus. In ipſo tum ex toto: tum e partibus eius: tũ ex nota: tũ ex his rebus: quæ quodãmo-
do affectæ ſũt ad id de quo quærit. Extrinſecus autẽ ea dicũtur: quæ abſunt lõgeq; diſiũcta ſunt.
Sed ad id totũ (de quo diſſerit) tum diffinitio adhibet: quæ inuolutũ euoluit: id de quo queritur
eius argumẽti talis eſt formula. Ius ciuile eſt æquitas cõſtituta iis qui eiuſdẽ ciuitatis ſunt ad res
ſuas obtinẽdas. Eius autẽ æquitatis utilis eſt cognitio: utilis eſt ergo iuris ciuilis ſciẽtia. Tũ par-
tiũ enumeratio: quæ tractat hoc modo: Si neq; cẽſu: neq; uindicta: nec teſtamẽto liber factus ẽ:
nõ eſt liber: neq; ulla eſt earũ rerũ: nõ eſt igitur liber. Tum notatio: qũ ex ui uerbi argumẽtũ ali-
qd elicit hoc modo: Qum lex eliaſẽtia: aſſiduo uindicẽ aſſiduũ eẽ iubeat: locupletẽ eẽ iubet lo-
cupleti. Locuplex eſt. n. aſſiduus (ut ait Aelius) appellatus ab ære dãdo. Ducũtur etiã argumẽta
ex his rebus q quodãmodo affectæ ſũt ad id de quo quærit. Sed hoc genus in plures partes di-
ſtributũ ẽ. Nã alia cõiugata appellamus: alia ex gñe: alia ex forma: alia ex ſimilitudie: alia ex dif-
ferẽtia: alia ex cõtrario: alia ex cõiũctis: alia ex ãtecedẽtibus: alia ex cõſeqntibus: alia ex repugnã-
tibus: alia ex cauſis: alia ex affectis: alia ex cõparatione maiorũ: aut pariũ: aut minorũ. Cõiugata
dicunt q ſũt ex uerbis gñis eiuſdẽ: eiuſdẽ aũt gñis uerba ſũt q orta ab uno uarie cõmutant: ut ſa-
piẽs: ſapiẽter: ſapiã: hæc uerborũ cõiugatio συζυγια dicit: ex q huiuſmodi ẽ argumẽtũ. Si cõpa-
ſcuus ager ẽ: ius ẽ cõpaſcere. A gñe ſic ducit: qm argẽtũ oẽ mulieri legatũ eſt: nõ põt ei pecunia
q̃ numerata domi relicta ẽ: non eẽ legata. Forma enim a gñe quo ad ſuũ nomẽ retinet nunq̃ ſe-
iungitur. Numerata autẽ pecunia nomẽ argẽti retinet: legata igit uidet. A forma generis: quæ
ĩterdũ: quo planius accipiatur: partes enumerare licet hoc modo: Si ita Fabiæ quoq; pecunia
legata eſt a uiro: ſi ea uxor materfamilias eſſet: ſi ea in manũ uiri nõ cõuenerat: nihil debet. Ge-
nus enim eſt uxor: eius duæ formæ: una matrumfamilias: hæc ſunt quæ in manũ conuenerunt.

altera earũ quæ tm̃modo uxores habẽtur: qua in parte qũ fuerit fabia: legatũ ei nõ uidet. A ſimilitudine hoc modo: ſi ædes ex ſe corruerũt: uitiũue fecerunt: quarũ uſuſfructus legatus eſt hæres reſtituere nõ debet: nec reficere: nõ magis q̄ ſeruũ reſtituere: ſi is cuius uſuſfructus legatus ẽ deperiſſet. A differẽtia: num qa ſi uxori uir legauerit oẽ argentũ: qđ ſuũ eẽt: iccirco quæ in noibus fuerũt legata ſũt. Multũ. n. differt in archa ne poſitũ ſit argentũ: an in tabulis debeat. Ex contrario autem ſic: nõ debet ea mulier cui uir bonoꝝ ſuoꝝ uſum tm̃ fructũ legauit cellis uinariis: & oleariis plenis relictis putare ad ſe ptinere id: uſus enim nõ abuſus legatus eſt: ea ſũt inter ſe cõtraria. Ab adiũctis: ſi ea mulier teſtamẽtũ fecit quæ ſe capite nunq̄ diminuit: nõ uidet ex edicto ꝑtoris ſecũdũ eas tabulas poſſeſſio dari: adiũgit enim ut ſecundũ ſeruoꝝ: ſecũdũ exulũ: ſecũdũ pueruloꝝ tabulas poſſeſſio uideat ex edicto dari. Ab antecedẽtibus aũt & cõſequẽtibus & repugnãtibus hoc modo. Ab antecedẽtibus: ſi uiri culpa factũ ẽ diuortiũ: & ſi mulier nũciũ remiſit: tamẽ ꝓ liberis manere nihil oportet. A cõſequẽtibus: ſi mulier qum fuiſſet nupta cũ eo qui qum cõnubii ius nõ eẽt nunciũ remiſit: qm̃ qui nati ſũt patrẽ nõ ſequũtur: ꝓ liberis manere nihil oportet. A repugnãtibus: ſi paterfamilias uxori ancillarũ uſũfructũ legauit: a filio neq; a ſecũdo hærede legauit mortuo filio mulier uſũfructũ nõ amittet. Quod. n. ſemel alicui teſtamẽto datũ eſt: id ab eo ĩuito cui datũ eſt auferri nõ põt: repugnat enim recte accipe: & ĩuitũ reddere. Ab efficiẽtibus cauſis hoc modo: Oibus eſt ius parietẽ directũ ad parietẽ cõem adiũgere: uł ſolidũ uel fornicatũ. At ſiqs in pariete cõi demoliẽdo: dãni infecti ꝓmiſerit: nõ debebit ꝑſtare: uel qđ fornix uitii fecerit. Nõ enim eius uitio qui demolitus eſt damnũ factũ eſt: ſed eius opis uitio: q̄ ita ædificatũ eſt ut ſuſpẽdi nõ poſſit. Ab effectis rebus hoc modo: Qum mulier uiro in manũ cõuenit: oia quæ mulieris fuerũt: uiri fiũt dotis noie. Ex cõparatione autẽ oia ualẽt quæ ſũt eiuſmodi: qđ in re maiore ualet: ualeat in minore. Vt ſi in urbe fines nõ regant: nec aqua in urbe arceat. Itẽ e cõtra: qđ in minore ualet: ualeat in maiore: licet idẽ exẽplũ cõuertere. Itẽ qđ in re pari ualet: ualeat in hac quæ par eſt: ut qm̃ uſus auctoritas fũdi biẽniũ eſt: ſit etiã ædiũ. at ĩ lege ædes nõ appellãtur: & ſũt cæterarũ omniũ quarũ animus eſt uſus ualeat æqtas quæ paribus in cauſis paria iura deſiderat. Quæ autẽ extrinſecus aſſumũtur ea maxime ex auctoritate ducũtur. Itaq; græci tales argumẽtationes ατεχνειϲ uocãt. i. artis exptes: ut ſi ita rñdeas: qm̃. P. Scæuola: id ſolũ eẽ ambitũ ædiũ dixerit: quãtũ parietis cõis tegẽdi cauſa tectũ ꝓiiceret: ex quo in tectũ eius ædis quã ꝓtexiſſet aqua deflueret: id tibi ius uideri. His igit locis q ſũt expoſiti ad oẽ argumentũ repiendũ tanq̄ elemẽtis qbuſdã ſignificatio: & demonſtratio ad repiendũ dat. Dictũ igit hactenus ſatis eſt tibi q tam acute: & tam occupato puto. Sed qm̃ auidũ hominẽ ad has diſcẽdi epulas recæpi: ſic accipiã: ut reliquiarũ ſit potius aliqd q̄ te hinc patiar nõ ſatiatũ diſcedere. Quoniã ergo unuſqſq; eoꝝ locorũ (quos expoſui) ſua q̄dã hẽat mẽbra: ea q̄ ſubtiliſſime pſequamur: & primũ de ipſa diffinitione dicat. Diffinitio eſt oratio quæ id qđ diffinit explicat qd ſit. Diffinitionũ aũt duo ſũt gñ̃a ꝓ̇ma: unũ earũ rerũ quæ ſũt: alterũ earũ quæ ĩtelligunt eẽ. ea dico quæ cerni tãgiq; poſſũt: ut fundũ: ædes: parietẽ: ſtillicidiũ: mancipiũ: pecudes: ſupellectilẽ: penus: & cætera: quo ex gñ̃e quædã interdũ uobis diffiniẽda ſũt. Earũ aũt rerũ quæ nõ ſũt nõ eẽ rurſus ea dico quæ tãgi demõſtratiue nõ poſſũt: cerni tamẽ aio atq; ĩtelligi poſſunt: ut ſi uſucapionẽ: ſi tutelã: ſi gentẽ: ſi agnationẽ diffinias: quarũ rerũ nullũ ſubeſt quaſi corpus. Eſt tñ̃ quædã cõformatio ĩſignita & impꝛeſſa ĩtelligẽtia quã notionẽ uoco: ea ſæpe tamẽ in argumẽtãdo diffinitione explicãda eſt. Atq; etiã diffinitiones aliæ ſũt partitionũ: aliæ diuiſionũ. Partitionũ qum res ea q̄ ꝓpoſita eſt quaſi in mẽbra diſcerpit: ut ſiqs ius ciuile dicat: id eẽ qđ in legibus ſenatuſcõſultis: rebus iudicatiſ: iuris pitoꝝ auctoritate: edictis magiſtratuũ: more: æqtate cõſtat. Diuiſionum aũt diffinitio formas oẽs cõplectitur: quæ ſub eo gñ̃e ſunt: qđ diffinit hoc modo. Abalienatio eſt eius rei quæ mãcipi eſt: aut traditio alteri nexu: aut in iure cõceſſio: iter quos ea iure ciuili fieri pñt. Sũt etiã alia gñ̃a diffinitionũ: ſed ad huius libri inſtitutũ illa nil ptinent: tm̃ ẽ dicendũ qd ſit diffinitionis modus. Sicut igit ueteres ꝑcipiũt: qum ſũpſeris ea q̄ ſunt ẽi rei quã diffinire uelis cum aliis cõia uſq; eo pſequi dũ ꝓpriũ efficiat: q̄ nullã in aliã rẽ tranſferri poſſit: ut hoc: hæreditas eſt pecunia. Cõmune adhuc. Multa enim gñ̃a ſunt pecuniæ. Adde qđ ſeqtur quæ morte alicuius ad quẽpiam peruenit. Nondũ eſt diffinitio. Multis enim modis ſine hæreditate teneri mortuoꝝ pecuniæ poſſũt: unde addẽdũ uerbũ iure. Nã a cõione res diſiũcta uidebit: ut ſit explicata diffinitõ ſic hæreditas ẽ pecunia q̄ morte alicuius ad quẽpiã puenit iure. Nõdũ. n. ſatis ẽ: adde nec ea: aut legata teſtamẽto: aut poſſeſſiõe retẽta: cõfectũ ẽ. Itẽq; ut illud: gẽtiles ſũt q eodẽ noie ſũt iter ſe nõ eſt ſatis. Qui ab ĩgenuis oriundi ſũt: ne id qdem ſatis eſt: quoꝝ maioꝝ nemo ſeruitutẽ ſeruiuit. Abeſt etiã nũc: qui capite nõ ſũt diminuti: hoc fortaſſe ſatis eſt. Nihil enim uideo Scæuolã pontificẽ ad hãc diffinitionẽ addidiſſe: atq; hæc ratio ualet in utroq; genere diffinitionũ: ſiue id qđ eſt: ſiue id qđ intelligitur diffiniendũ eſt. Partitionũ autem &

diuiſionū genus quale eſſet oſtēdimus:ſed qnid inter ſe differāt planius dicendū eſt.In partitione q̄ſi mēbra ſunt:ut corporis:caput:humeri:manus:latera:crura:pedes:& cætera.In diuiſione formæ:quas græci ideas uocāt:noſtri ſiqui forte hæc tractāt:ſpecies appellāt:nō peſſime id q̄dem:ſed iutiliter ad imitādos caſus in dicēdo.Nolim enim ne ſi latine quidem dici poſſet:ſpecierū & ſpeciebus dicere:& ſæpe his caſibus utendū eſt.At formis & formarū uelim:qum autē utroq; uerbo idē ſignificetur:cōmoditatem in dicēdo nō arbitror neglıgēdam. Genus & formam diffiniūt hoc modo.Genus eſt notio ad plures differētias ꝑtinenſ.Forma eſt notio:cuius differentia ad caput generis:& quaſi fontē referri poteſt.Notionē appello qđ græci tum εννοιαν tum προληψιν dicūt.Ea eſt inſita & ante ꝑcæpta cuiuſq; formæ cognitio enodationis indigens.Formæ igitur ſunt hæ in quas genus ſine illius p̄termiſſione diuiditur:ut ſiquis ius ī legem:morē:æquitatē diuidat.Formas qui putat idē eſſe qđ parteſ:cōfundit artē:& ſimilitudine quadam cōturbatus:nō ſatis acute:quæ ſunt ſecernenda diſtinguit.Sæpe etiā diffiniunt & oratores:& poetæ ꝑ tranſlationes uerbi ex ſimilitudine cum quadā ſuauitate.Sed ego a ueſtris exemplis niſi neceſſario nō recedā.Solebat igitur Aquilius collega & familiaris meus:qum de litoribus ageretur:quæ omnia publica eſſe uultis:quærētibus his ad quoſ id ꝑtinebat:quid eſſet littus:ita diffinire:qđ fluctus eluderet.Hoc eſt quaſi qui adoleſcētiam florē ætatis:ſenectutē occaſum uitæ:uelit diffinire. trāſlatione enim utens diſcedebat a uerbis ꝓpriis ac ſuis. Quod ad diffinitiones attinet hactenus:reliqua uideamus. Partitione autē ſic utendum eſt:nullam ut partē relinquas.Vt ſi partiri uelis tutelas inſciēter facias:ſi ullam p̄termittas.At ſi ſtipulationū:aut iudicioꝝ formulas partiare:nō eſt uitioſum in re infinita p̄termittere aliquid:qđ idē in diuiſione uitioſū eſt.Formaꝝ enim certus eſt numerus:quæ cuiq; generi ſubiiciātur:partiū diſtributio ſemꝑ eſt infinitior:tanq̄ riuoꝝ a fonte deductio.Itaq; in oratoriis artibus quæſtionis genere ꝓpoſito:quot eius formæ ſint:ſubiūgitur abſolute.At qum de ornamētis uerboꝝ ſententiarūq; p̄cipitur quæ uocāt ſchemata:nō fit idem.Res enim eſt ifinitior:ut ex hoc quoq; itelligatur qđ uelimus inter partitionē & diuiſionē intereſſe.Quanq̄ enim uocabula ꝓpe idē ualere uideātur:tamē q̄a res differebāt:nomina reꝝ diſtare uoluerūt. Multa etiā ex notatione ſequūtur.Ea eſt autē qum ex ui nominis argumentū elicitur:quā græci ætymologiā uocāt.i.uerbi ex uerbo ueriloquiū.Nos autē nouitatē uerbi nō ſatis apti:fugiētes genus hoc notationē appellamuſ:q̄a ſūt uerba rerū notæ.Itaq; hoc idē Ariſtoteles συμβολον appellat:qđ latine ē nota.Sed qum intelligit̄ quid ſignificetur minus laborandū eſt de nomine.Multa igitur in diſputando notatione eliciūtur ex uerbo.Vt qum quærit̄ poſtliminiū q̄d ſit.Nō dico quæ ſunt poſtliminii:nam id caderet in diuiſionē quæ talis eſt:Poſtliminio redeūt hæc:homo:nauis:mulus clytellarius:equus:equa:quæ frenos recipe ſolet.Sed qum ipſius poſtliminii uis quærit̄:& uerbū ipſum notat̄:in quo Seruius noſter (ut opinor) nihil putat eſſe notandū:niſi poſt & liminiū illud ꝓductionē uerbi eſſe:uult ut infinitimo:legitimo:æditimo nō plus ineſſe timū:q̄ in meditullio Tulliū.Scæuola aūt.p.filius iunctū putat eſſe uerbū:ut ſit in eo & poſt & limē:ut quæ nobis alienata ſūt qum ad hoſtē ꝑuenerint:& ex ſuo tanq̄ limine exierint:ea qum redierit poſt ad idē limē poſtliminio uideātur rediſſe:quo gn̄e etiā mācini cauſa defendi pōt:poſtliminio rediſſe deditū nō eē:quoniā nō ſit recæptus.Nā neq; deditationē:neq; donationē ſine accæptatione intelligi poſſe. Sequit̄ is locus qui cōſtat ex his rebus quæ quodāmodo affectæ ſunt ad id de quo ambigit̄:quē modo dixi in plures partes diſtributū.Cuius p̄mus locus eſt ex cōiugatione quā græci συζυγιαν uocāt finitimus notationi de qua modo dictū eſt:ut ſi aquā pluuiā eā modo itelligeremus:quā imbri collectā uideremus ueniret mutius:q q̄a cōiugata uerba eſſent:pluuia & pluēdo:diceret omnē aquā oportere arceri quæ pluēdo creuiſſet. Qum aūt a genere ducet̄ argumētū:nō erit neceſſe id uſq; a capite arceſcere:ſæpe etiā citra licet:dūmodo ſupra ſit qđ ſumit̄:q̄ id ad qđ ſumit̄:ut aqua pluuia. Vltimo gn̄e ea eſt quæ de cælo ueniēs creſcit imbri:ſed propiore loco in quo quaſi ius arcēdi cōtinetur.genus eſt aqua pluuia nocens:cuius gn̄is formæ:loci uitio & manu nocēs:quarū altera iubet̄ ab arbitrio coerceri:altera nō iubetur. Cōmode etiā tractat̄ hæc argumētatio quæ ex gn̄e ſumit̄:qum ex toto ꝑſeq̄re partes:hoc modo:Si dolus malus eſt qum aliud agit̄:aliud ſimulat̄:enumerare licet q̄bus id modis fiat:deinde in eoꝝ aliquē id qđ arguas dolo malo factū icludere:qđ genus argumēti ip̄rimis firmū uideri ſolet. Similitudo ſequit̄ quæ late patet:ſed oratoribus & philoſophis magis q̄ uobis. Etſi enim omnes loci ſunt omnium diſputationum ad argumēta ſuppeditāda:tamen aliis diſputatiōibus abundātius occurrūt:aliis anguſtius:itaq; genera tibi nota ſint.Vbi autem his utare quæſtiōes ipſæ te admonebunt.Sunt enim ſimilitudines quæ ex pluribus collationibuſ perueniūt:quo uolunt:hoc modo:Si tntor fidē præſtare debet:ſi ſocius:ſicui mandaris:ſiqui fiduciam accæperit:debet etiam procurator. Hæc ex plutibus perueniens quo uult:appellatur

inductio quæ græce ἐπαγωγὴ nominatur:qua plurimum eſt uſus in ſermonibus Socrates.
Alterũ ſimilitudinis genus collatione ſumitur: qum una res uni:par pari cõparatur : hoc mo-
do:quẽadmodũ ſi in urbe de finibus cõtrouerſia eſt:quia fines magis agrorum uideãtur eſſe q̃ ur-
bis finibus regẽdis:addicere arbitrũ nõ poſſis:ſic ſi aqua pluuia in urbe nocet: qm̃ reſ tota ma-
gis agrorum eſt:aquæ pluuiæ arcẽdæ addicere nõ poſſis arbitrũ . Ex eodẽ ſimilitudinis loco etiã
exẽpla ſumũtur:ut Craſſus in curiana cauſa exẽplis plurimis uſus eſt:qui teſtamẽto ſi hæredem
inſtituiſſet:ut ſi filius natus eẽt in decẽ mẽſibus:iſq; mortuus priuſq̃ in ſuã tutelã ueniſſet hære-
ditatẽ obtinuiſſet. Quæ cõmemoratio exemplorum ualuit:eaq; uos in reſpõdendo uti multũ ſo-
letis. Ficta etiã exẽpla ſimilitudinis habẽt uim:ſed ea oratoria magis ſũt q̃ ueſtra:q̃q̃ uti etiã uos
ſoletis:ſed hoc modo:Finge mãcipio aliquẽ dediſſe:id qđ mãcipio dari nõ poteſt : Num iccir-
co id eius factũ eſt qui accæpit? aut neq; is qui mãcipio dedit ob eam rẽ ſe ulla re obligauit? In
hoc genere oratoribus & philoſophis cõceſſum ẽ:ut muti etiã loquãtur:ut mortui ab iferis ex
citẽtur:ut aliquid qđ nullo modo fieri poſſit augẽdæ rei gratia dicatur:aut minuẽdæ: quæ hy-
perbole dicit:& multa mirabilia alia. Sed latior eſt cãpus illorum:eiſdẽ tamẽ ex locis (ut ante di-
xi)& in maximis:& ĩ minimis quõnibus argumẽta ducũtur. ¶Seq̃tur ſilitudinẽ dfĩa rei maxime
7 cõtraria ſupiori:ſed eſt eiuſdẽ diſſimile:& ſimile inueniri:eius generis hæc ſunt. Nõ quẽadmo
dum q mulieri debeas recte ipſi mulieri ſine tutore auctore ſoluas : ita q pupillæ:aut pupillo
8 debeas recte:poſſis eodẽ modo ſoluere. ¶Deinceps locuſ eſt qui a cõtrario dicitur. Cõtrariorum
autẽ genera plura.uuũ eodẽ:qđ in eodẽ genere plurimũ differt:ut ſapientia:ſtulticia. Eodẽ aũt
genere dicũtur:quibus poſitis occurrũt tanq̃ e regione quadã cõtraria:ut celeritati tarditas:nõ
debilitas:ex quibus cõtrariis argumẽta talia exiſtũt. Si ſtulticiã fugimus:ſapientiã ſequamur:&
bonitatẽ ſi maliciã:hæc quæ ex eodẽ genere cõtraria ſunt appellãtur diuerſa. Sũt enim alia cõ-
traria q̃ puantia licet appellemus latine:græce appellãtur ϛερητικά. Præpoſitio.n. in puat uer
bum ea ui quã haberet ſi in ppoſitum nõ fuiſſet:ut dignitas:indignitas:humanitas:inhumani-
tas:& cætera generis eiuſdẽ. Quorum tractatio eſt eadẽ quæ ſuperiorum:quæ aduerſa dixi. Nã alia
quoq; ſunt cõtrariorum genera:uelut ea quæ cũ aliquo cõferuntur:ut duplũ ſimplũ:multa pau-
ca:longũ breue:maius minus. Sũt etiã ualde cõtraria alia quæ appellãtur negantia:ea ἀποφα
τικὰ græce cõtraria aiẽtibus:ut ſi hoc eſt:illud nõ eſt. Quid enim opus exẽplo eſt? tanrũ intelli
9 gatur argumẽto querẽdo:cõtrariis omnibus cõtraria nõ cõuenire. ¶Ab adiũctis autẽ poſui eq
dem exemplũ pauloante:multa.ſ.adiungi quæ ſuſcipiẽda eſſent ſi ſtatuiſſemus ex edicto præ-
toris ſecundũ eas tabulas poſſeſſionẽ dari:quas inſtituiſſet:cui teſtamẽti factio nulla eſſet . Sed
locus hic magis ad cõiecturales cauſas quæ uerſãtur in iudiciis ualent:qum quæritur: quid aut
ſit:aut euenerit:aut futurũ ſit:aut quid omnino fieri poſſit ? Ac loci quidẽ ipſius forma talis eſt
Admonet autẽ hic locus:ut quærat quid ante rem:quid cũ re : quid poſt rẽ euenerit ? nihil hoc
ad ius:ad Ciceronẽ inquibat Gallus noſter:ſiquis ad eũ quid tale retulerat:ut de facto quære-
retur. Tu tamẽ patiare:nullũ a me artis inſtitutæ locũ pteriri. Ne ſi nihil niſi qđ a te ſcribendũ
putabis:nimiũ te amare uideare? Eſt igitur magna ex parte locus hic oratorius nõ modo:non
iuriſcõſultorum:ſed ne philoſophorum quidẽ. Ante rem enim quærũtur:quæ talia ſunt:apparatus
colloquia:locus:inſtitutũ conuiuiũ. Cũ re aũt pedũ crepitus:ſtrepitus hominũ: corporum um
bre:ſiquid eiuſmodi. At poſt rem:rubor:pallor:titubatio:ſiqua alia ſigna cõturbationis & cõ-
ſcientiæ. Præterea reſtinctus ignis:gladius cruẽtus:cæteraq; quæ ſuſpitionẽ facti poſſũt moue-
10 re. ¶ Deinceps ẽ locus dialecticorum pprius ex cõſequẽtibus & antecedẽtibus & repugnãtibus:q
etiã ab adiũctis longe diuerſus eſt. Nam cõiuncta(de quibus pauloante dictũ eſt)nõ ſemp eue-
niũt:cõſequẽtia autẽ ſemp. Ea enim dico cõſequentia quæ rem neceſſario cõſequũtur . Itẽq; &
antecedẽtia:& repugnãtia:quicqd enim añcedit quãq; rẽ : id cohæret cũ re neceſſario:& quic-
quid repugnat:id eiuſmodi ẽ:ut cohærere nunq̃ poſſit. ¶Qum tripartite igitur diſtribuatur lo-
1 cus hic in cõſecutionẽ: anteceſſionẽ:repugnantiã reperiẽdi argumẽti locus ſimplex eſt:tractan
di triplex. Nam quid intereſt qum hoc ſũpſeris:pecuniã numeratã mulieri deberi : cui ſit omne
argentũ legatũ:utrũ hoc modo cõcludas argumentũ? Si pecunia ſignata argentũ eſt:legata eſt
mulieri:eſt autẽ pecunia ſignata argentũ:legata igitur ẽ:an illo modo ſi numerata pecunia nõ
eſt legata? nõ eſt numerata pecunia argentũ:eſt autẽ numerata pecunia argentũ:legata igitur eſt.
An illo modo nõ eſt legatũ argentũ:& nõ eſt legata numerata pecunia? legatũ autem argentũ
2 eſt:legata igitur numerata pecunia eſt. ¶Appellãt autẽ dialectici eam concluſionem argumenti:in
qua qum primũ ſũpſeris cõſequitur id qđ annexũ eſt primũ cõcluſionis modũ. Qum id qđ an
nexũ eſt negaris:ut id quoq; cui fuerit annexũ negandum ſit . Secũdus is appellatur concludẽdi
modus. qum autem aliqua coniuncta negaris : & his alia negatio rurſus adiungitur : & ex his
primũ ſumpſeris:ut quod relinquitur tollendum ſit:is tertius appellatur cõcluſionis modus.

Ex hoc illa rhetoꝝ ex contrariis concluſa: quæ ipſi ενθυμηματα appellãt: non ꝙ non omnis
ſententia ꝓprio nomine ενθυμημα dicat: ſed ut Homerus ꝓpter excellentiã cõmune poetaꝝ
nomẽ efficit apud græcos ſuũ: ſic qum oĩs ſẽtẽtia enthymema dicatur: quia uidetur ea quæ ex
cõtrariis cõficiatur acutiſſima ſola ꝓpriæ cõmune nomen poſſidet. Eius generis hæc ſũt: hunc
metuere: alterũ in metu nõ ponere: eam quã nihil accuſas damnas: bene quã meritam æſtimas
male mereri: id qđ ſcis prodeſt: nihil id qđ neſciſ obeſt. Hoc differendi genus attingit omnino
noſtras quoqꝫ in reſpõdendo diſputatiões. Sed philoſophoꝝ magis quibus eſt cũ oratoribus
illa expugnãtibus ſentẽtiis cõmuniſ concluſio: quæ a dialecticis tertius modus: a rhetoribus en-
thymema nũcupatur. Reliqui dialecticoꝝ modi plures ſunt: qui ex diſiũctionibus cõſtant: aut
hoc: aut illud: hoc autẽ nõ igitur illud. Itẽqꝫ aut hoc: aut illud: nõ autẽ hoc illud igitur. Quæ cõ-
cluſiones iccirco ratæ ſunt: ꝙ in diſiũctione plus uno uerũ eſſe nõ poteſt. Atqꝫ ex his conclu-
ſionibus (quas ſupra ſcripſi) prior quartus: poſterior qntus a dialecticis modus appellatur. De-
inde addunt coniunctionũ negantiã ſic: nõ & hoc eſt & illud: hoc autẽ non igitur illud: hic mo-
dus eſt ſextus: ſeptimus autẽ: nõ & hoc & illud: nõ autẽ hoc illud igitur. Ex his modis cõcluſio-
nes ĩnumerabiles naſcũtur: in quo eſt fere tota dialectica: ſed ne hæ quidẽ quas expoſui ad hãc
inſtitutionẽ neceſſariæ. Proximus eſt locus rerũ efficientiũ: quæ cauſæ appellãtur: deinde reꝝ
effectarũ ab efficiẽtibus cauſis. Harũ exempla: ut reliquoꝝ locoꝝ pauloante poſui: & quidẽ ex
iure ciuili: ſed hæc patent latius. Cauſarũ igitur genera ſũt: unũ qđ ui ſua: id qđ ſub ea ſubiectũ
eſt certe efficit: ut ignis accendit. Alterũ qđ naturã efficiendi non habet: ſed ſine quo effici non
poſſit. Vt ſiquis æs cauſam ſtatuæ uelit dicere: qđ ſine eo nõ poſſit effici. Huius gñis cauſarũ ſi-
ne quo nõ efficitur: alia ſunt quieta nihil agẽtia: ſtolida quodãmodo: ut locus: tẽpus: ferramẽ-
tum: & cætera generis eiuſdẽ: alia autẽ precurſionẽ quandã adhibẽt ad efficiendũ: & quædam
afferũt per ſe adiumẽta: & ſi nõ neceſſaria: ut amori cõgreſſio cauſam attulerit: amor flagitio.
Ex hoc genere cauſarũ ex æternitate pendentiũ fatũ a ſtoicis nectitur. Atqꝫ ut earũ cauſarũ ſine
quibus effici nõ poteſt genera diuiſi: ſic etiã efficiẽtiũ diuidi poſſunt. Sũt enim aliæ cauſæ quæ
plane efficiãt nulla re adiuuãte: aliæ quæ adiuuari uelint: ut ſapiẽtia efficit ſapiẽtes ſola: ꝑ ſe bea-
tos efficiat: necne ſola ꝑ ſe quæſtio ẽ. Quare qum in diſputationẽ inciderit cauſa efficiẽs aliqđ
neceſſario ſine dubitatione licebit qđ efficitur ab ea cauſa cõcludere. Qum autẽ erit talis cau-
ſa: ut in ea nõ ſit efficiẽdi neceſſitas: neceſſaria cõcluſio nõ ſeqtur. Atqꝫ illud quidẽ genus cauſa-
rum qđ habeat uim efficiẽdi neceſſariã errorẽ afferre nõ fere ſolet: hoc autẽ ſine quo non efficit
ſæpe cõturbat. Non autẽ ſi ſine parẽtibus filii eſſe nõ poſſunt: ꝓpterea cauſa fuit in parentibus
gnignẽdi neceſſaria. Hoc igit ſine quo nõ fit ab eo: a quo certe diligẽter ẽ ſepãdũ. Illđ.n.ẽ tanq̃
utinã ne in nemore pelio cæſæ ſecuribus ad terrã cecidiſſent abiegnæ trabes: niſi.n.cecidiſſent
abiegnæ ad terrã trabes: argo illa fcã nõ eẽt: nec tñ fuit ĩ his trabibus efficiẽdi uis neceſſaria. At
qũ in Aiacis nauẽ chriſpiſulcãs igneũ fulmẽ iniectũ ẽ: inflãmat nauis neceſſario. Atqꝫ etiã ẽ cau-
ſarũ diſſimilitudo ꝙ aliæ ſunt: ut ſine ulla appetitõe animi: ſine uolũtate: ſine opinione ſuũ q̃ſi
opus efficiant. Velut omne intereat qđ ortũ ſit. Aliæ autẽ: aut uolũtate efficiuntur: aut habitu:
aut natura: aut arte: aut caſu. Volũtate: ut tu qum hunc libellũ legis. Perturbatione animi: ut ſi-
quis euentũ hoꝝ tempoꝝ timeat. Habitu: ut facile & cito iraſcatur. Natura: ut uitiũ indies cre-
ſcat. Arte: ut bene pingat. Caſu: ut ꝓſpere nauiget. Nihil hoꝝ ſine cauſa: nec quicq̃ omnino: ſed
huiuſmodi cauſæ nõ neceſſariæ. Omniũ autẽ cauſarũ in aliis ineſt cõſtantia: in aliis nõ ineſt. In
natura & in arte cõſtantia eſt: in cæteris nulla. Sed tñ earũ cauſarũ: quæ nõ ſunt cõſtantes: aliæ
ſũt perſpicuæ: aliæ latent. Perſpicuæ ſunt quæ appetitionem animi: iudiciũqꝫ tangunt. Latent
quæ ſubiectæ ſunt fortunæ. Qum eni nihil ſine cauſa fiat: hoc ipſum fortunæ euentus obſcura
cauſa latenter efficitur: etiam ea (quæ fiunt) partim ſunt ignorata: partim uoluntaria. Nam ia-
cere telum uolũtatis eſt: ferire quem nolueris fortunæ: ex quo aries ille ſubiicitur in ueſtris acti-
onibus: ſi telum manu fugit magiſq̃ iecit. Cadunt etiã in ignorationẽ atqꝫ imprudentiã pertur-
bationes animi tanq̃ ſint uolũtariæ. Obiurgatione enim & admonitione deiiciũtur: tamen ha-
bent tantos motus: ut ea (quæ uolũtaria ſunt: aut neceſſaria interdũ: aut certe ignorata uidean-
tur. Toto igitur loco cauſarũ explicato ex earum differentia in magnis quidem cauſis: uel ora-
torũ: uel philoſophoꝝ magna argumentoꝝ ſuppetit copia. In ueſtris autem ſi nõ uberior: &
fortaſſe ſubtilior. Priuata enim iudicia maximarũ quidem rerũ in iuriſconſultoꝝ mihi uident
eſſe prudẽtia. Nam & adſunt multũ: & adhibentur in cõſilio: & patronis diligẽtibus ad eorum
prudentiã confugientibus haſtas miniſtrant. In omnibus igitur his iudiciis: quibus ex fide bo-
na eſt additũ: ubi uero etiã: ut iter bonos bene agier oportet. Imprimiſqꝫ in arbitrio rei uxoriæ
ĩ quo eſt quid eis melius æquſue: parati eẽ debẽt. Illi enim dolũ malũ: illi fidẽ bonã: illi æquum
bonũ: illi quid ſociũ ſocio. Quid enim qui negocia aliena curaſſet: ei cuius ea negocia fuiſſent

Quid eū qui mādaſſet ei cui mandatū eſſet alterū alteri pſtare oporteret? quid uirū uxori? qd uxorē uiro tradiderūt? Licebit igitur diligenter cognitis argumentoꝝ locis: nō modo oratoribus & philoſophis: ſed iuris etiā peritis: quoniā de cōſultatiōibus ſuis diſputare coiūctus huic cauſarū loco. Locus ille eſt qui efficitur ex cauſis: ut enim cauſa effectū indicat: ſic qd effectū eſt quæ fuerit cauſa demōſtrat. hic locus ſuppeditare ſolet oratoribus & poetis: ſæpe etiā philoſophis: ſed his qui ornati: & copioſe loqui poſſunt: mirabilē copiā dicēdi qum denunciant quid ex quaq; re ſit futurū. Cauſarū enim cognitio cognitionē euentoꝝ facit: reliquus eſt cōparationis locus: cuius genus & exemplū ſupra poſitū eſt: ut cæteroꝝ nunc explicāda tractatio ē. Cōparātur igitur oia quæ aut maiora: aut minora: aut paria dicūtur. In quibus expectantur hæc: numerus: ſpecies: uis: quædā etiā ad res aliquas affectio. Numero ſic cōparabūtur: ut plura bona paucioribus bonis anteponant: pauciora mala malis pluribus: diuturniora bona breuioribus: longe & late puagata anguſtis: ex quibus plura bona ꝓpagentur quæq; plures mutentur & faciāt. Specie autē cōparantur: quæ ꝓpter ſe expetēda ſunt his quæ ꝓpter aliud: & ut innata atq; inſita adſumptis & aduēticiis: integra cōtaminatis: iocūda minus iocūdis: honeſta ipſis etiā utilibus: procliuia laborioſis: neceſſaria nō neceſſariis: ſua alienis: rara uulgaribus: deſiderabilia his quibus facile carere poſſis: pfecta inchoatis: tota partibus: ratione utentia rationis expertibus: uolūtaria neceſſariis: animata inanimatis: naturalia nō naturalibus: artificioſa nō artificioſis. Vis autē in cōparatione ſic cernitur: efficiens cauſa grauior q̄ nō efficiēs: quæ ſe ipſis cōtenta ſunt meliora q̄ quæ ægent aliis: quæ in noſtra q̄ quæ in alioꝝ poteſtate ſunt: ſtabilia incertis: quæ eripi nō poſſunt his quæ poſſunt. Affectio autē ad res aliquas eſt huiuſmodi pncipum cōmoda maiora q̄ reliquoꝝ: itēq; quæ iocūdiora: quæ pluribus probata: quæ ab optimo quoq; laudata. Atq; ut hæc in cōparatione meliora: ſic deteriora quæ his contraria.

Parium autē cōparatio: nec elationē habeat: nec ſūmiſſionē: eſt enim æqualis. Multa autē ſūt quæ æq̄litate ipſa cōparentur: quæ ita fere cōcludūtur. Si cōſilio iuuare ciues & auxilio æqua in laude ponendū eſt. Pari gloria debēt eſſe qui cōſulunt: & qui defendūt. Ad qd pmum ē qd ſequitur: igitur pfecta eſt omnis argumentoꝝ inueniendoꝝ præcæptio: ut qum pfecto ſit a diffinitione: a partitione: a notatione: a cōiugatis: a genere: a formis: a ſimilitudine: a differentia: a cōtrariis: ab adiūctis: ab antecedētibus: a cōſequentibus: a repugnātibus: a cauſis: ab effectis: a cōparatione maioꝝ: minoꝝ: pariū. Nulla præterea ſedes argumēti quærenda ſit. Sed quoniam ita a pncipio diuiſimus: ut alios locos diceremus: in eoipſo (de quo ambigit) hærere: de quibus ſatis dictū eſt: alios aſſumi extrinſecus: de his pauca dicamus. Et ſi ea nihil omnino ad ueſtras diſputationes ptinent: ſed tamē totam rem efficiamus: quandoquidē cœpimus. Neq; enim tu is es quē nihil (niſi ius ciuile) delectet. Et quoniā ad te hæc ita ſcribūtur: ut etiā in alioꝝ manus ſint uentura: detur opera: ut q̄plurimū his (quos recta ſtudia delectāt) pdeſſe poſſimus. Hæc ergo argumētatio (quæ dicitur artis expers) in teſtimonio poſita eſt. Teſtimoniū autē nunc dicimus omne qd ab aliqua re externa ſumitur ad faciendā fidem. Perſona autē nō qualiſcūq; eſt teſtimonii pondus habet. Ad faciendā enim fidē auctoritas quæritur. Sed auctoritatē: aut natura: aut tēpus affert. Naturæ auctoritas in uirtute ineſt maxime. In tēpore autē multa ſunt: quæ afferāt auctoritatē: ingeniū: ætas: opes: fortuna: ars: uſus: neceſſitas: cōcurſio etiā nūnq̄ rerum fortuitarū. Nam & ingenioſos & opulētos: & ætatis ſpatio probatos dignos quibus credat putant. Non recte fortaſſe: ſed uulgi opinio mutari uix pōt: ad eāq; omnia dirigūt: & qui iudicant: & qui exiſtimāt. Qui enim his rebus (quas dixi) excellūt ipſi uirtute uidētur excellere. Sed reliquis quoq; rebus quas modo enumeraui: q̄q̄ in his nulla ſpecies uirtutis eſt tamen interdū cōfirmatur fides: ſi uſus: aut ars quædā adhibetur. Magna enim eſt uis ad perſuadendū ſciētiæ: aut uſus. Plærūq; enim creditur his qui experti ſunt: facit etiā neceſſitas fidem: quæ tum a corporibus: tum ab animis naſcitur. Nam & uerberibus: & tormētis ignifficati: quæ dicūt ea uidetur ueritas ipſa dicere: & quæ a pturbationibus animi dolore: cupiditate: iracūdia: metu: qa neceſſitatis uim habēt: afferūt auctoritatē & fidem: cuius generis etiā illa ſūt: ex qbus nōnunq̄ uerū inuenitur: pueritia: ſomnus: imprudētia: uinolētia: inſania. Nam & per ui ſæpe iudicauerūt aliqd qd ptinet ignari: & p ſomnū: uinū: inſaniā multa ſæpe patefacta ſunt. Multi etiam in res odioſas imprudēter inciderūt: ut Sτalerio nup accidit: qui ea locutus eſt bonis uiris ſubaſcultātibus pariete in terpoſito: quibus patefactis in iudiciū prolatis rei capitalis iure dānatus eſt: huic ſimile quidā de lacedæmonio Pauſania accæpimus. Cōcurſio etiā fortuitoꝝ talis eſt: ut ſi interuentum eſt caſu qum aut ageretur aliquid qd proferendū nō eſſet: aut diceret. In hoc genere etiā illa in Palamedē eſt cōiecta ſuſpitionū proditionis multitudo. Quod genus refutare interdū ueritas uix poteſt. Huius etiam & generis fama uulgi quoddā multitudinis teſtimoniū. Quæ autē uirtute fidem faciūt ea bipartita ſunt: ex qbus alterū natura ualet: alterū induſtria. Deorū

enim uirtus natura excellit:hominũ autẽ induſtria diuina hæc fere ſunt teſtimonia:ꝑmum ora
tionis:Oracula enim ex eoipſo appellata ſunt:qđ eſt in iis deoꝝ oratio:deinde reꝝ in quibus
ſũt quaſi quædã opera diuina.Primũ ipſe mũdus eiuſqꝫ oĩs ordo & ornatus:deinceps aerii uo
latus auiũ atqꝫ cantus:deinde eiuſdẽ aeris ſonitus & ardores multarũqꝫ rerũ in terra portenta:
atqꝫ etiã ꝑexta inuẽta ꝑſenſio. A dormiẽtibus quoqꝫ multa ſignificata uiſis: qbus ex locis ſumi
interdũ ſolẽt ad fidẽ faciendã teſtimonia deoꝝ.In hoĩe uirtutis opinio ualet plurimũ. Opinio
autẽ eſt nõ modo eos uirtutẽ habere qui habẽt:ſed eos etiã qui habere uideant.Itaqꝫ quos inge
nio:quos ſtudio:quos doctrina ꝑditos uidẽt:quorũqꝫ uitã cõſtantẽ & ꝓbatam:ut Catonis Læ
lii:Scipionis:aliorũqꝫ plurium uident eis eẽ quales ſe ipſi uelint.Nõ ſolũ eos cẽſent tales eẽ qui
in honoribus populi reqꝫpu.uerſant:ſed etiã oratores:& philoſophos:& poetas:& hiſtoricos
ex quoꝝ & dictis & ſcriptis ſæpe auctoritas petit ad faciendã fidẽ.   Expoſitis oĩbus argumẽ
tandi locis:illud primũ intelligendũ eſt:nec ullã eẽ diſputationẽ:in qua nõ aliqſ locus incurrat
nec fere oẽs locos incidere in omnẽ quæſtionẽ:ſed quibuſdã quæſtionibus alios:quibuſdã ali
os eſſe aptiores locos.   Quæſtionũ duo ſunt gña:alterũ infinitũ:alterũ definitũ.Definitũ eſt
qđ hypotheſin græci:nos cauſã.Infinitũ qđ theſin illi appellãt:nos ꝓpoſitũ poſſumus noĩare
Cauſa certis ꝑſonis:locis:tẽporibus:actionibus:negociis cernit:aut in oĩbus:aut in plæriſqꝫ eo
rũ.Propoſitũ autẽ in aliquo eoꝝ:aut in pluribus:nec tñ in maximis.Itaqꝫ ꝓpoſitũ eſt pars cau
ſæ:ſi quæſtio earũ aliq̃ de re eſt:qbus cauſæ cõtinẽtur:aut una:aut pluribus:aut nõnunq̃ oĩbus
Quæſtionũ aũt quacũqꝫ de re ſint:duo ſũt gña:unũ cognitionis:alterũ actionis.Cognitiõis ſũt
hæ quarũ finis eſt ſciẽtia:ut ſi quærat:natura ne ius ꝑfectum ſit:an ab aliqua quaſi cõtradictio
ne hominũ & pactione?Actionis aũt huiuſmodi exẽpla ſũt:ſit ne ſapiẽtis ad rẽp.accedere? Co
gnitionis quæſtioneſ tripartitæ ſunt:qum an ſit:aut qd ſit:aut quale ſit quærit.hoꝝ ꝑmũ conie
ctura:ſecũdũ definitione:tertiũ iuris & iniuriæ diſtinctione explicat. Cõiecturæ ratio in quatu
or partes diſtributa eſt:quaꝝ eſt una qũ quærit:ſit ne aliqd?altera unde ortũ ſit?Tertia quæ id
cauſa effecerit?Quarta in qua de mutatõe rei quærit:ſit nec ne?ut qdnã honeſtũ ſit?& qd æqu
um? Reuera:an hæc tñ in opinione ſint?Vnde antẽ ſit ortũ:ut qum quærit natura:an doctri
na poſſit effici uirtus?Cauſa autẽ efficiẽs ſic:ut qum quærit:qbus rebus eloquẽtia efficiat? De
cõmutatione aũt ſic:poſſit ne eloquẽtia cõmutatione aliqua in infãtiã cõuerti? Qum autẽ qd
ſit quærit notio explicãda eſt:& ꝓprietas:& diuiſio:& partitio:hæc enim ſũt diffinitioni attri
buta.Addit etiã deſcriptio:quã κατατέφην græci uocant.Notio ſic quærit:Sit ne id æquũ ꝙ ei
q plus põt utile ẽ?Proprietas ſic:In homine ne ſolũ cadat:an etiã in bæluas egritudo?Diuiſio:
& eodẽ modo partitio ſic:Tria ne gña bonoꝝ ſint?Deſcriptio:qualis ſit auaruſ:qualis aſſenta
tor:cæteraqꝫ eiuſdẽ gñis in qbuſ natura & uita deſcribit.   Qum autẽ quærit quale qd ſit:aut
ſimpliciter quærit:aut cõparate.Simpliciter expetẽda ne ſit gloria?Cõparate:ꝑponẽda ne ſit
diuitiiſ gloria?Simpliciũ tria gña ſũt:de expetẽdo fugiẽdoqꝫ:de æquo & iniquo:de honeſto &
turpi.Cõparationũ aũt duo:unũ de eodẽ & alio:& alterũ de maiore & minore. De expetẽdo
& fugiẽdo huiuſmõi:Si expetẽdæ diuitiæ?ſi fugiẽda pauptas?De æquo & iniquo:æquũ ne ſit
ulciſci a quocũqꝫ iniuriã accæpis?De honeſto & turpi:honeſtũ ne ſit ꝓ patria mori? Ex altero
autẽ gñe qđ erat bipartitũ:unũ eſt de eodẽ & alio:ut ſi quærat:qd inter amicũ interſit & aſſẽta
torẽ:regẽ æ tyrannũ?Alteꝝ de maiore & minore:ut ſi quærat:Eloquentia ne pluris ſit:an iuriſ
ciuilis ſcia?De cognitionis quæſtionibus hactenus.   Actionis quæſtiones reliquæ ſũt:quarũ
duo ſũt gña:unũ ad officiũ:alterũ ad motũ animi uel gignendũ: uel ſedandũ: planeue tollẽdũ
Ad officiũ ſic:qum quærit ſuſcipiẽdi ne ſũt liberi?Ad mouẽdos aĩos:qum fiũt cohortatiões ad
defendendã rẽp.ad gloriã & ad laudẽ.Quo ex gñe:querelæ incitationes:miſerationeſqꝫ flebi
les:Ruſuſqꝫ oratio tum iracundiã reſtringẽs:tum metũ eripiẽs:tum exultantẽ læticiã compri
mens:tum egritudinẽ abſtergẽs:hæc qum in ꝓpoſitis quæſtionibus genera ſint eadẽ in cauſas
ranſferũtur.Loci autẽ q ad quaſqꝫ quæſtiões accõmodati ſũt:deinceps ſũt uidẽdi.Oẽs quidẽ il
li(quos ſupra diximus)ad plæraſqꝫ ſũt:ſed alii ad aliaſ(ut dixi)aptiores.Ad cõiecturã igit maxi
me apta:quæ ex cauſis:quæ ex effectis:quæ ex cõiunctis ſumi poſſũt.Ad diffinitionẽ autẽ pti
net ratio & ſciẽtia diffiniẽdi. Atqꝫ huic generi finitimũ eſt illud qđ appellari de eodẽ & altero
diximus:qđ genus forma quædã diffinitionis eſt.Si enim quærat:idẽ ne ꝑtinacia:& ꝑſeuerãn
tia diffinitionibus iudicaudũ eſt?Loci autẽ cõuenient in eius generis quæſtionẽ:cõſequẽtes:an
tecedẽtes:repugnãtes:adiũctis etiã duobus his qui ſumunt ex cauſis & effectis.Nam ſi hãc rem
illa ſeqtur:hãc aũt nõ ſeqt:aut ſi hãc res illa añcedit:hãc nõ añcedit:aut ſi huic repugnat: illi nõ
repugñt:aut ſi huic rei:hæc illiuſ alia cauſa eſt:aut ſi ex alio hoc:ex alio illud effectũ ẽ:ex quouis
hoꝝ id de quo quærit:idẽ ne an aliud ſit ĩueniri põt.   Ad tertiũ genus qõnis in quo quale ſit
quærit:in cõparatione ea cadũt quæ pauloante in cõparationis loco enumerata ſunt. In illud

autẽ genus in quo de expetẽdo fugiẽdoq́ʒ quæritᷓ adhibẽtur ea quæ ſunt:aut animi:aut corpo
ris:aut externa cõmoda uel incõmoda. Itẽqʒ qum de honeſto turpiqʒ quæritᷓ ad aĩ bona uľ ma
la oĩs dirigẽda eſt oratio. Qum aũt de æquo & iniquo diſſeritᷓ: eqtatis loci colliguntur: hi cer
nuntur bipartito:natura & inſtituto. Natura partes habet duaſ:tuitionẽ ſui:& ulciſcẽdi uim. In
ſtitutio aũt æqtatis tripartita eſt:una pars legitima ẽ:altera cõuenieſ:tertia moris uetuſtate fir
mata. Atqʒ etiã rurſus æqtatis tripartita diciť eſſe:una ad ſupos deos:altera ad manes:tertia ad
hoĩes ptinere:ꝑma pietas:ſecũda ſanctitas:tertia iuſticia:aut æquitas nominať. De ꝓpoſito ſa
tis multa:deinceps de cauſis pauciora dicẽda ſũt. Plæraqʒ enim ſũt ei cũ ꝓpoſito cõia. Tria ſũt
gñã cauſarũ:iudicii:deliberationis:laudationis:quarũ fines ipſi declarãt:qbus utendũ locis ſit.
Nam iudicii finis eſt ius ex quo etiã nomẽ. Iuris aũt partes tũc expoſitæ qũ eqtatis. Deliberãdi
finis utilitas:cuius ſũt hæ partes quæ modo expoſitæ rerũ expetendarũ. Laudatõis finis:hone
ſtas:de qua itẽ eſt antedictũ. Sed definitæ quæſtiones a ſuis quoqʒ locis quaſi ꝓpriis inſtituunť
in accuſationẽ deſẽſionẽqʒ partitæ:in qbus exiſtũt hæc gñã:ut accuſator pſonã arguat facti:de
fenſor aliqd opponat:aut nõ eſſe factũ:aut ſi ſit factũ:aliud eius facti nomẽ eẽ:aut iure eẽ factũ
Itaqʒ aut inficialis:aut coniecturalis ꝑma appellãť:diffinitiua altera:tertia q̃uiſ moleſtũ nomen
hoc ſit:iuridicialis uocať. Harũ cauſarũ ꝓpria argumẽta ex his ſumpta locis quos expoſuimus
in ꝑcæptis oratoriis explicata ſũt. Refutatio aũt accuſationis in qua eſt depulſio criminis græ
cæ diciť ϛάσισ:latine appellať ſtatus:in quo ꝑmũ exiſtit:quaſi ad repugnãdũ cõgreſſa deſẽſio
Atqʒ etiã in deliberationibus & laudationibus iidẽ exiſtũt ſtatus. Nam& neganť ſæpe futura q̃
ab aliquo in ſnĩa dicta ſũt fore. Si aut oĩno fieri nõ poſſint:aut ſine ſũma difficultate nõ pſſit:in
qua argumẽtatione ſtatus cõiecturaliſ exiſtit. At qum aliqd de honeſtate:utilitate:æqtate diſſe
ritᷓ:deqʒ his rebus quæ his ſũt cõtrariæ:incurrũt ſtatus:aut iuris:aut nominis. Quod idẽ contin
git in laudationibus. Nam aut negari põt id factũ eſſe qđ laudetᷓ:aut nõ eo nomine afficiendũ
quo laudator affecerit:aut oĩno nõ eẽ laudabile:qđ nõ recte non iure factũ ſit:qbus oĩbus gñĩ
bus uſus eſt nimis imprudẽter Cæſar cõtra Catonẽ meũ. Sed quæ ex ſtatu contentio efficitᷓ:ea
græci κειμενον uocãt:mihi placet id:qm̃ qdẽ ad te ſcribo:qua de re agiť uocari. Quibus au
tem hoc qua de re agiť cõtinetur ea continẽtia uocãtur:quaſi firmamẽta defenſionis:qbus ſub
latis defenſio nulla ſit. Sed quoniã lege firmius in cõtrouerſiis diſcæptãdis eſſe nihil debet:dã
da eſt opera:ut legẽ adiutricẽ:& teſtẽ adhibeamus. In qua re alii ſtatus exiſtũt noui:q appellan
tur legitimæ diſcæptationes. Tum enim defendeť nõ id legẽ dicere:qđ aduerſariuſ uelit. Id au
tem cõtingit qum ſcriptũ ambiguũ eſt:aut duæ differẽtes ſentẽtiæ accipi poſſũt. Tum opponi
tur ſcripto uolũtas ſcriptoris:ut quæraťᷓ uerba ne plus:an ſnĩa ualere debeãť? Tum legi lex cõ
traria affertur. Ita ſũt tria gñã quæ cõtrouerſiã in omni ſcripto facere poſſũt:ambiguũ: diſcre
pantia ſcripti & uolũtatis:ſcriptura cõtraria. Iam hoc pſpicuum eſt nõ magis in legibus q̃ in te
ſtamẽtis:in ſtipulationibus:in reliqs quæ ex ſcripto agũtur poſſe cõtrouerſias eaſdem exiſtere
hoꝝ tractationes in aliis libris explicãtur. Næc ſolũ ꝑpetuæ actiones:ſed etiã partes oratõis iiſ
dem locis adiuuãtur:partim ꝓpriis:partim cõmunibus:ut in ꝑncipiis:qbus ut beniuoli:ut do
ciles:ut attẽti ſint q audiãt efficiendũ eſt ꝓpriis locis. Itẽqʒ narrationes:ut ad ſuos fines ſpectent
ideſt ut plane ſint:ut breues:ut euidẽtes:ut credibiles:ut moratæ:ut cũ dignitate:quæ q̃q̃ in to
ta oratione eẽ debeant:magis tamen ſũt ꝓpria narrandi. Quæ autẽ ſequiť narrationẽ:fides:ea
quoniam pſuadẽdo efficiť. qui ad pſuadẽdũ loci maxime ualeãt dictũ eſt in his in qbus de om
ni ratione diximus diſcẽdi. Peroratio aũt & alia quædã habeat:& maxime amplificationẽ. Cu
ius effectus hic debet eẽ:ut aut pturbẽtur animi:aut tranquillẽtur:& ſi ita iam affecti ſunt ante:
ut augeat eoꝝ motus:aut ſedet oratio. Huic generi in quo & miſericordia:& iracũdia:& odiũ
& inuidia:& cæteræ animi affectiones pturbantur:ꝑcæpta ſuppeditãtur aliis libris:quos pote
ris mecũ legere qum uoleſ. Ad id aũt qđ te uelle ſenſerã cumulate ſatiſſactũ eſſe debet uolunta
ti tuæ. Nã ne ꝑterirem aliquid qđ ad argumentũ in omni ratione reperiendũ ptineret: plura
q̃ a te deſiderata erãt:ſũ complexus:feciqʒ qđ ſæpe liberales uẽditores ſolẽt: ut qum ædes fun
dumue uẽdiderint:ratis:cæſis:recæptis:cõcedant tamẽ aliquid emptori:qđ ornãdi cauſa apte
& loco ſuo poſitũ eſſe uideatur. Sic tibi noſ ad id qđ quaſi mãcipio dare debuimus:ornamẽta
quædam uoluimus non debita accedere.

Marci Tullii Ciceronis Topica finit.

¶ MARCI TVLLII CICERONIS PARTITIONVM LIBER. CICERONIS CVM CICERONE FILIO DIALOGVS.

¶ STVDEO mi pater latine ex te audire ea: quæ mihi tu de ratione dicendi græce tradidiſti. Si modo tibi eſt ociũ: & ſi uis. M. An eſt mihi Cicero qđ ego malim: q̃ te q̃ doctiſſimũ eſſe? Ociũ autẽ primũ eſt: & ſũmũ: quoniã aliquãdo Roma exeundi poteſtas data eſt: deinde iſta tua ſtudia maximis occupationibus meis anteferrẽ libẽter. C. uis ne igitur ut tu me græce ſoles ordine interrogare ſic ego te uiciſſim eiſdẽ de rebus latine interrogem? M. ſane ſi placet. Sic enim & ego te meminiſſe intelligã quæ accæpiſti: & tu ordine audies quæ requires. C. quot in partes diſtribuẽda eſt omnis doctrina dicẽdi? M. In tris. C. cedo quas? M. primũ ĩ ipſam uim oratoris: deinde in orationẽ: tum in quæſtionẽ. C. In quo ẽ ipſa uis? M. in rebus & uerbis. Sed & res & uerba inueniẽda ſũt & collocãda. Proprie autẽ in rebus inuenire: in uerbi eloqui dicitur. Collocare autẽ & ſi eſt cõmune: tamẽ ad inueniendũ refertur uox: motus: uultus atq; omnis actio eloquẽdi comes eſt: earũq; omniũ rerũ cuſtos eſt memoria. C. Quid orationis: quot ſũt partes? M. Quatuor: earũ duæ ualẽt ad rem docendã: narratio & cõfirmatio: ad ĩpellendos animos duæ: ꝓncipium & ꝑoratio. C. Quid quæſtio? quaſnã habet partes? M. Infinitã quã conſultationẽ appello: & definitã: quã controuerſiam nomino.

Voniã igitur ꝓmum eſt inuenire oratoris: quid quæret? M. Vt inueniat quẽadmodũ fidem faciat eis: quibuſ uolet pſuadere: & quẽadmodũ motũ eoꝝ animis afferat. C. qbus rebus fides fit? M. Argumẽtis quæ ducũtur ex locis: aut in re ipſa inſitis: aut aſſumptis. C. Quos uocas locos? M. Eos in qbus latẽt argumẽta. C. Quid eſt argumẽtũ? M. Probabile inuẽtũ ad faciẽdã fidem. C. Quomodo igitur duo genera iſta diuidis? M. Quæ ſine arte putãtur ea remota appello: ut teſtimonia. C. Quid inſita? M. Quæ inhærẽt in ipſa re. C. Et teſtimonioꝝ quæ ſunt genera? M. Diuinũ & humanũ. Diuinũ eſt: ut oracula & auſpicia: ut uaticinationes: ut reſpõſa ſacerdotũ: uel auruſpicũ auſpiciũ cõiectoꝝ. Humanũ qđ ſpectatur ex auctoritate: & ex uolũtate: & ex oratione: aut libera: aut expſſa: in quo inſũt ſcripta: pacta: ꝓmiſſa iurata: q̃ſita. C. Quæ ſũt quæ dicis inſita? M. Quæ infixa ſunt rebus ipſis: tum ex toto: tũ ex partibus: tum ex notatione: tum ex his rebus quæ quodãmodo affectæ ſũt: ad id de quo quærit: & ad id totũ de quo diſſeritur: tum diffinitio adhibet: tum partiũ enumeratio: tum notatio uerbi. Et ex his autẽ rebus quæ quodãmodo affectæ ſũt: ad id de quo q̃rit: alia cõiugata appellant alia ex genere: alia ex forma: alia ex ſimilitudine: alia ex differentia: alia ex cõtrario: alia ex coniunctis: alia ex antecedẽtibus: alia ex cõſequẽtibus: alia ex repugnãtibus: alia ex cauſis: alia ex affectibus: alia ex cõparatione maioꝝ: aut pariũ: aut minoꝝ: ut diffinitio: ut cõtrariũ: ut ea q̃ ſunt quaſi repugnãtia ipſi cõtrario: ut eius: aut ſimilia: aut diſſimilia: aut cõſentanea: aut diſſẽtanea: aut ea quæ ſũt quaſi cõiuncta: aut ea quæ ſũt quaſi pugnãtia inter ſe: ut earũ rerũ de qbus agit cauſæ: aut cauſarũ euẽtus. i. quæ ſũt effecta. De cauſis: ut diſtributiones: ut gñа partiũ: generꝝue partes: ut ꝓmordia rerũ: & quaſi ꝓcurrẽtia: in qbus ineſt aliqd argumẽti: ut rerũ cõtẽtiones: qd maius: qd par: qd minus ſit: in qbus aut naturæ rerũ: aut facultates cõparãtur. C. Oĩbus ne igit ex his locis argumẽta ſemp ſumemus? M. Immo uero ſcrutabimur: & q̃remus ex omibus: ſed adhibebimus iudiciũ: ut leuia ſemp reiiciamus: nõnunq̃ cõia ꝓtermittamus non neceſſaria. C. Quoniã de fide oñdiſti: uolo audire đ motu. M. Loco tu qdẽ quæriſ: ſed planius qđ uis explicabit: qum ad orationis ipſius qõnũq; rationẽ uenero. C. Quid ſeqtur igit? M. Cũ iueneris collocare: cuius ĩfinita qõne ordo eſt idẽ fere quẽ expoſui locoꝝ. Indefinita aũt adhibẽda ſũt illa etiam quæ ad motũ aĩoꝝ ꝑtinent. C. Quõ igit iſta explicas? M. Habeo cõia ꝓcæpta fidẽ facientia & cõmouẽdi: qm̃ fides eſt firma opinio. Motus aũt aĩ icitatio: aut ad uoluptatẽ: aut ad moleſtiã aut ad metũ: aut ad cupiditatẽ. Tot. n. ſũt motus gñа: partes plures generꝝ ſinglоꝝ: coẽm collationẽ ad fidẽ accõmodo qõnis. Nã eſt in cõſultatiõe uel ꝓpoſitione finis: fides in cã & fides & motus. Quare qum de cauſa dixero: in q̃ eſt ꝓpoſitũ: de utroq; dixero. C. Quid habes igit de cauſa dicere? M. Auditor eam gñe diſtinguit. Nã aut aſcultator eſt modo q audit: aut diſcæptator. i. rei ſñiæq; moderator: ita ut delectet: aut ita ut ſtatuat aliquid. Statuit aũt aut de ꝓteritis: ut iudex: aut de futuris: ut ſenatus: ſic tria ſũt gñа hæc: iudicii: deliberationis: exornationis: q̃ qa ĩ laudationẽ maxime cõfertur ꝓpriũ habet iam ex eo nomẽ. C. Quas res ſibi ꝓponet in iſtis tribus gñibus orator? M. Delectationẽ in exoratiõe: in iudicio aũt ſcæuitiã: aut clemẽtiã iudicis: ĩ ſuaſione autẽ: aut ſpem: aut formidationẽ deliberãtis. C. Cur igit exponis hoc loco gñа controuerſiarũ? M. ut rationẽ collocãdi ad finẽ cuiuſq; accõmodẽ. C. Quonã tãdẽ modo? M. Quia qbus ĩ orationis delectatio finis eſt: uarii ſũt ordines collocãdi. Nam aut tẽpoꝝ ſeruant gradus:

aut generũ diſtributiones:aut a minoribus ad maiora aſcẽdimus:aut a maioribus ad miora de
labimur:aut hac inæquabili uarietate diſtinguimus:tum parua magnis:ſimplicia cõiunctis:ob
ſcura dilucidis:læta triſtibus:ĩcredibilia ꝓbabilibus inteximus:quæ in exhotationẽ cadunt oĩa
C.Quid in deliberatiõe:qd ſpectas?M.Principia uel nõ lõga:uel ſæpe nulla.Sũt enim ad audi
endũ qui deliberãt ſuá cauſá parati:nec multũ ſane ſæpe narrandũ eſt. Eſt enim narratio ꝑteri
tarũ rerũ:aut præſentiũ:ſuaſio aũt futurarũ. Quare ad fidẽ & ad motũ adhibẽda eſt oĩs oratio.
C.Quid in iudiciis:quæ eſt collocatio?M.Nõ eadẽ accuſatoris & rei:ꝙ accuſator rem ordinẽ
qꝫ ꝓſeqtur: & ſingula argumẽta quaſi iſta in manu collocata uehemẽter ꝓponit:cõcludit acri
ter:cõfirmat tabulis:decretis:teſtimoniis:accuratiuſqꝫ ĩ ſingulis cõmorat̃:ꝑorationiſqꝫ p̄cæptis:
quæ ad incitãdos aĩos ualẽt: & in reliqua oratione paululũ digrediẽs de curſu dicẽdi utit̃:& ue
hemẽtius in ꝑorãdo.Eſt enim ꝓpoſitũ ut iratũ efficiat iudicẽ.C.Quid faciẽdũ eſt cõtra reo?M.
Cõtraria oĩa:lõge ſecus ſumẽda p̄ncipia ad beniuolẽtiã cõciliãdã. Narratões aut amputãdæ q̃
lædũt:aut relinquẽdæ ſi totæ ſũt moleſtæ.Firmamẽta ad fidẽ poſita:aut ꝑ ſe diluẽda:aut obſcu
randa:aut digreſſionibus obruẽda:ꝑorationes aũt ad miſericordiã cõferendæ.C.Semꝑ ne igi
tur ordinẽ collocãdi:quẽ uolumus tenere poſſumus?M.Nõ ſane.Nã auditoꝝ aures moderan
tur oratori prudẽti & ꝓuido:& qđ reſpuũt immutandũ eſt.C.Expone deinceps:q̃ ipſius orati
onis:uerborũqꝫ p̄cæpta ſint.M.Vnũ igit̃ genus eſt eloquẽdi ſua ſpõte fuſũ:alteꝝ uerſũ:atqꝫ mu
tatũ.Prima uis ẽ ĩ ſimplicibus uerbis:ĩ cõiũctis ſecũda. Simplicia iueniẽda ſũt:couiũctio collocã
da eſt: & ſimplicia uerba partim natiua ſũt:partim repta.Natiua ea quæ ſignificata ſunt ſenſu.
Repta quæ ex his facta ſũt:& nouata:aut ſimilitudine:aut imitatione:alia iferius ſũt:q̃ non no
ua:nõ nouata tractant̃:aut iflexione:aut adiũctione uerboꝝ:atqꝫ etiã eſt hæc diſtinctio ĩ uerbis
altera natura:tractatione altera.Natura ut ſint alia cõſonãtiora:grauiora:leuiora:& quodãmo
do nitidiora:alia cõtra. Tractatione aũt:qum aut ꝓpria ſumũtur rerũ uocabula:aut addita ad
nomen:aut noua:aut p̄ſca:aut ab oratore modificata & iflexa quodãmodo:qualia ſũt ea q̃ trãſ
ferunt̃:aut ĩmutãtur:aut ea qbus tanq̃ abutimur:aut ea quæ obſcuramus:q̃ incredibiliter tolli
mus:quæqꝫ mirabilius q̃ ſermonis cõſuetudo pãtit̃ ornamus.C.Habeo de ſimplicibus uerbis:
nũc de cõiunctione quæro.M.Numeri quidẽ ſũt in cõiunctione ſeruãdi:cõſecutioqꝫ uerborũ.
Numeros aures ipſe metiunt̃:ne aut cõpleas uerbis qđ ꝓpoſueris:aut redũdes. Cõſecutio aũt
ne gñibus:numeris tꝑibus:ꝑſonis caſibus ꝑturbet̃ oratio.Nam ut in ſimplicibus uerbis qđ nõ
eſt latinũ:ſic in cõiunctis:qđ nõ eſt cõſequens uituperandũ eſt.Cõia aũt ſimpliciũ cõiunctorũ
qꝫ ſũt hæcqnqꝫ q̃ſi lumina:dilucidũ:breue:ꝓbabile:illuſtre:ſuaue.Dilucidũ fit uſitatis uerbis ꝓ
priis:diſpoſitis:aut circũſcꝑtione cõcluſa:aut itermiſſione:aut cõciſione uerboꝝ.Obſcurũ aũt
aut lõgitudine:aut tractatione orationis: aut ambiguitate:aut iflexione:atqꝫ imutatiõe uerbo
rũ.Breuitas aũt cõficit̃ ſimplicibus uerbis:ſemel unaquaqꝫ re dicẽda nulli rei:niſi ut dilucide di
cas ſeruiẽdo.Probabile aũt genus eſt orationis ſi nõ nimis eſt cõptum atqꝫ expolitũ:ſi ẽ aucto
ritas & põdus in uerbis:ſi ſniæ uel graues uel aptæ opĩonibus hoĩum & moribus. Illuſtris autẽ
oratio eſt: ſi & uerba grauitate delecta ponunt̃:& trãſlata:& ſuplata:& ad nomẽ adiũcta:& du
plicata:& idẽ ſignificãtia:atqꝫ ab ipſa actione:atqꝫ imitatione rerũ nõ abhorrẽtia.Eſt enim hæc
pars orationis:quæ rẽ cõſtituat pene ante oculos.His.n.maxime ſẽſus attingit̃:ſed cætera tñ &
maxime mẽs ipſa moueri põt:ſed quæ data ſũt de oratione dilucida cadũt ĩ hãc illuſtrẽ oĩa.Eſt
enim plus aliquãto illuſtre q̃ dilucidũ:altero fit ut itelligamus:altero uero ut uidere uideamur
Suaue aũt genus erit dicẽdi p̄mũ elegãtia:& iocũditate uerboꝝ ſonãtiũ & leuiũ:deinde ꝯiũcti
one:quæ neqꝫ aſꝑos habet cõcurſus:neqꝫ diſiũctos:atqꝫ hiãtes:& ſic circũſcripta nõ lõgo anfra
ctu:ſed ad ſpiritũ uocis apto:habeatqꝫ ſimilitudinẽ æqualitatẽqꝫ uerboꝝ:qum ex contrariis ſũ
pta uerbis:crebra crebris:paria paribus reſpõdeãt:relataqꝫ ad idẽ uerbũ & gemĩata:atqꝫ dupli
cata:uel etiã ſæpius iterata põnant̃: cõſtructioqꝫ uerboꝝ tũ cõiũctionibus copulet̃: tũ diſſolu
tiõibus quaſi relaxet̃.Fit etiã ſuauius oratio qũ aliqd:aut diuerſius:aut inauditũ:aut nouũ dicas
Delectat etiã quicqd eſt admirabile:maximeqꝫ mouet ea quæ motũ aliquẽ aĩ miſcet orõ:quæ
qꝫ ſignificat oratoris ipſius amabiles mores:q exprimũtur:aut ſignificãdo iudicia ipſius ex aĩo
humano:ac liberali:aut inflexione ſermonis:qum aut augendi alterius:aut minuendi ſui cauſa
alia dici ab oratore:alia exiſtimari uidẽtur:idqꝫ comitate fieri magis q̃ uanitate. Sed ſũt multa
ſuauitatis p̄cæpta:quæ orationẽ:aut magis obſcurã:aut minus ꝓbabilem faciũt. Itaqꝫ hoc etiã
loco nobis eſt ipſis qd cauſa poſtulet iudicandũ.C.Reliquũ eſt igit̃:ut dicas de cõuerſa oratio
ne:atqꝫ mutata.M.Eſt quidem id genus totũ ſitũ ut in cõmutatione uerboꝝ:quæ ſimplicibus ĩ
uerbis ita tractet̃:ut aut in uerbo dilatet̃:aut in uerbũ cõtrahat̃ oratio.Ex uerbo autẽ:aut ꝓpriũ
aut idẽ ſignificãs:aut factũ uerbũ in plura uerba deducit̃.Ex cõtractiõe qũ aut diffinitio ad unũ
uerbũ renocat̃:aut aſſũpta uerba renouẽtur:aut ĩ circuitus dirigunt̃:aut in cõiũctione fit unum

uerbũ ex duobus.In cõiunctis aũt uerbis triplex adhiberi põt cõmutatio:nõ uerboꝝ:ſed tãtũ
modo ordinis:ut qum ſemel dictũ ſit directe:ſicut natura ipſa tulerit inuertiť ordo:& idẽ quaſi
ſurſũ uerſus retroq; dicať:deinde idẽ ĩterciſe:atq; pmixte.Eloquẽdi aũt exercitatio maxime in
hoc toto cõuertẽdi genere uerſať.C.Actio igr̃ ſeqtur ut opinor.M.Eſt etiã quæ quidẽ orationẽ
& cũ rerũ: & cũ uerboꝝ augmẽtis cõmutata maxime eſt.Facit enim & dilucidã orationẽ:& il
luſtrẽ:& ꝓbabilẽ:& ſuauẽ:nõ uerbis:ſed uarietate uocũ:motu corporis:uultuq; plurimũ uale
bit:ſed cũ orationis gñe cõſẽtiet: eiuſq; uim ac uarietatẽ ſubſequeť.C.Nunqd nã tibi de orato
re ipſo reſtat?M.Nihil ſane ꝑter memoriã:quæ eſt gemina litteraturæ quodãmodo:& in diſſi
mili gñe p ſimilis.Nã ut illa cõſtat uox ex notis litterarũ:& ex eo in quo imp̃mũtur illæ notæ:
ſic cõfectio memoriæ tanq̃ cæra locis utiť:& in his imagines:ut lr̃as collocat.C.Quoniã igitur
uis orationis oĩs expoſita eſt:qd habes de orationis ꝑcæptis dicere?M.Quatuor eẽ eius partes
quarũ p̃ma & poſtrema ad motũ aĩ ualet.His enim initiis eſt:& porationibus cõcitãdus eſt. Se
cũda narratio:& tertia cõfirmatio fidẽ facit orationi . Sed amplificatio q̃uis habet ꝓpriũ locũ
ſæpe etiã p̃mũ.Poſtremũ quidẽ fere ſemp:tamẽ reliquo ĩcurſu orationis adhibẽda ẽ:maxime
q; qum aliqd cõfirmatũ eſt:aut rep̃hẽſum : itaq; ad fidẽ quoq; uel plurimũ ualet.Eſt enim am
plificatio uehemẽs quædã argumẽtatio:ut illa docẽdi cauſa ſit:hæc cõmouẽdi.C.Perge igiť or
dine quatuor iſtas partes mihi explicare?M.Faciã & a p̃ncipiiſ p̃mũ ordiar:quæ quidẽ ducũtur
aut ex pſonis:aut ex rebus ipſiſ.Sumũtur autẽ triũ rerũ gñа:ut amice:ut intelligenť audiãtur:ut
q; attẽte:quoꝝ p̃mus locus eſt in pſonis noſtris:& diſcæptatoꝝ aduerſarioꝝ:ex qbus initia be
niuolẽtiæ cõſiliãdæ cõparanť:aut meritis noſtris:aut dignitate:aut aliquo gñe uirtutis:& maxi
me libertatis officii:iuſticiæ:fidei:cõtrariiſq; rebus in aduerſarios cõferẽdis:& cũ his qui diſcæ
ptãt aliqua cõiurationis:aut cauſa:aut ſpes ſignificãda:& ſi in nos aliqď odiũ offẽſiõe uel facta
uel collata ſit:& tollẽda:minuẽdaue:aut diluẽdo:aut extenuãdo:aut cõpenſãdo:aut dep̃cãdo i
telligẽtur:aut ut audiamur:etiã attẽte ab ipſis rebus ordiendũ eſt.Sed facillime auditor adiſcit
& qd agať intelligit:ſi cõpletare a principio genus naturãq; cauſæ:ſi diffinias:ſi diuidas: ſiueq;
prudentiã eius ĩpedias cõfuſione partiũ:nec memoriã multitudine:quæq; mox de narratione
dilucida dicẽtur:eadẽ etiã huc poterũt recte referri:ut attẽte aũt audiamur:triũ reꝝ aliqua cõſe
quimur.Nam aut magna quædã ꝓponemus:aut neceſſaria:aut coniuncta cũ ipſis apud quos
res agiť.Sit aũt hoc etiã in ꝑcæptis:ut ſiquãdo tẽpus ipſũ:aut res:aut locus:aut interuẽtus alicu
ius:aut ĩterpellatio:aut ab aduerſario dictũ aliqď:& maxime in porando dederit occaſionem
nobis aliquã:ut dicamus aliqd ad tẽpus:apte nõ derelinquemus:& quæ ſuo loco de amplifica
tione dicemus multa ex his poterũt ad p̃ncipioꝝ ꝑcæpta trãſferri.C.Quid in narratiõe ? quæ
tandẽ cõſeruata ſũt.M.Quoniã narratio eſt rerũ explicatio:& quædã quaſi ſedes:& fundamẽ
tũ cõſtituendæ fidei:ea ſũt in ea ſeruãda maxime:quæ etiã in reliqs fere dicẽdi partibus:q̃ par
tim ſũt neceſſaria:partim ſũpta ad ornandũ.Nam ut dilucide ꝓbabiliterq; narremus neceſſari
um eſt:ſed aſſumimus etiã ſuauiter:ergo ad dilucide narrandũ eadẽ illa ſupiora explanãdi & il
luſtrãdi ꝑcæpta repetemus:in qbus eſt breuitas ea quæ ſæpiſſime in narratione laudať:de qua
ſupra dictũ eſt.Probabilis autẽ erit ſi pſonis:ſi tpibus:ſi locis ea quæ narrabuntur conſentient:
ſi cuiuſq; facti & euẽti cauſa poneť:ſi teſtamẽta dici uidebũtur:ſi tum hominũ opinione aucto
ritate:ſi cũ lege:cũ more:cũ religione cõiuncta:ſi ꝓbitas narrãtis ſignificabiť:ſi antiqtas : ſi me
moria:ſi orationis ueritas:& uitæ fides.Suauis aũt narratio eſt quæ habet admirationes: excæ
ptiones:exitus inopinatos.Si ĩterpoſitos motus animoꝝ:colloqa pſonaꝝ:dolores:iracũdias:
metus:læticias:cupiditates.Sed iam ad reliqua trãſeamus.C.Nẽpe ea ſequũtur:quæ ad facien
dam fidẽ ptinẽt.M.Ita eſt:quæ quidẽ in cõfirmationẽ:& in rep̃henſionẽ diuidũtur. Nam in cõ
firmãdo noſtra ꝓbare uolumus: in rep̃hendẽdo redarguere cõtraria.Quoniã igiť oẽ qď in cõ
trouerſiã uenit:id aut ſit:aut ne ſit:aut qd ſit:aut q̃le ſit q̃riť?In p̃mo cõiectura ualet:ĩ altero dif
finitio:in tertio ratio.C.Teneo iſtã diſtributionẽ.Nũc cõiecturæ locos quæro.M.In ueriſimili
bus & in ꝓpriis notis rerũ poſita eſt rota.Sed appellamus docẽdi gratia ueriſimile:qď plærũ
q; ita fiat:ut adoleſcentiã ꝓcliuiorẽ eẽ ad libidinẽ:ꝓprie aũt.Nota cũ argumentũ qď nunq̃ ali
ter fit certũq; declarat:ut fumus ignẽ.Veriſimilia repiuntur ex quaſi mẽbris narrationis & par
tibus:ea ſũt in pſonis:in locis:in tpibus:in factis euẽtis:in rerũ ipſarũ:negocioꝝ naturis:in pſo
nis naturæ p̃mũ expectãtur ualitudinis figuræ:uiriũ:ætatis:mariũ fœminarũ:atq; hoc quidem
in corpore animi aũt:aut queẽadmodũ cõmoti cupiditate:metu:uoluptate : moleſtia:atq; hoc
quidẽ in natura.In fortuna genus amicitiæ liberi:ꝓpinqui:affines:opes:honores:diuitiæ:liber
tas:& ea quæ ſũt his cõtraria.In loci autẽ & illa naturalia maritimi:an remotis amari?plani:an
mõtuoſi?lenes an aſperi?ſalubres:an peſtilẽtes?oppaci:an appiaci?& illa fortuita:culti:an ĩcul
ti?celebres:an deſerti?coedificati:an uaſti?obſcuri:an rerũ geſtarũ ueſtigiis nobilitati? cõſecra

ti:an ꝓſani?In tꝑibus aũt pñtia & ꝑterita & futura cerũt.In hiſipſis:uetuſta:recẽtia: inſtãtia pau
lopoſt:aut aliqñ futura . Inſũt etiã ĩ tꝑibus illa q̃ tẽpoꝝ q̃ſi naturã notãt:ut hyems:ut æſtas uer:
autũn⁹:ut ãni:tpa:ut mẽſis:ut dies:ut nox:hora:tẽpeſtas : q̃ ſũt naturalia.Fortuita aũt ſacrificia
feſti dies:nuptiæ.Iã facta & euẽtus:aut cõſilii ſũt:aut ĩprudẽtiæ q̃ eſt: aut ĩ caſu:aut ĩ q̃dã aĩ ꝑmo
tiõe.Caſu qũ aliter cecidit:ac putatũ:ac ſupatũ ſit.Permotõe qñ aut obliuio:aut error:aut aliq̃
metus: aut cupiditatis cã ꝑmouit.Eſt etiã ĩprudẽtia neceſſitas põderãda.Rerũ autẽ bonarũ &
malarũ tria ſũt gñа.Nã aut ĩ aĩs:aut in corporibus:aut extra eẽ pñt.Huius igit̃ materiæ ad argu
mẽtũ ſubiectæ:pluſtrãdæ aĩo partes erũt oẽs:& ad id qđ aget̃ ex ſingulis cõiectura capiẽda. Eſt
enim etiã genus argumẽtoꝝ:aliud qđ ex facti ueſtigiis ſumit:ut telũ cruor:clamor:audit⁹: titu
batio:ꝑmutatio coloris:oĩo icõſtãſ:tremor:& eoꝝ aliqd qđ ſẽſu ꝑcipi poſſit:etiã ſi ꝑparatũ ali
qd:ſi cõicatũ cũ aliquo:ſi poſtea uiſũ:auditũ:iudicatũ. Veriſiĺia aũt partim ſingĺa mouẽt ſuo põ
dere:partim etiã ſuadent̃ eẽ exigua p ſe:multũ tñ qũ ſũt coaceruata ꝓficiũt. Atq; ĩ his ueriſiĺib⁹
inſũt nõnunq̃ etiã certæ reꝝ:& ꝓpꝛæ notæ.Maximã aũt faciũt fidẽ ad ſimilitudinẽ ueri:ꝑmũ ex
emplũ:deinde ĩtroducta rei ſiĺitudo:fabula etiã nõnunq̃: &ſi ſit ĩcredibilis : tñ hoĩes cõmouet.
C.Quid diffinitionis?q̃ rõ ẽ?& q̃ uia?M.Nõ dubiũ ẽ id qdẽ qn diffinitio gñe declaret: & ꝓpe
tate q̃dã:aut etiã cõium frequẽtia:ex qbus ꝓpriũ qd ſit eluceat.Sed qm̃ de ꝓpꝛis orit̃ plærunq;
magna diſſẽſio:diffiniẽdũ ẽ ſæpe ex cõtrariis:ſæpe etiã ex diſſiĺibus:ſæpe ex partibus.Quãob
rẽ deſcꝑtiones quoq; ſũt:& hoc gñe ſæpe apte:& enumeratio cõſequẽtiũ : ĩprimiſq; cõmouet
explicatio uocabuli:ac nois.C.Sunt expoſita iã fere ea q̃ de ſcõ:quæq; de facti appellatione q̃
runt̃.Nẽpe igit̃ ea reſtãt:q̃ qũ factũ cõſtet:& nomẽ:q̃lia ſint uocat̃ in dubiũ.M.eſt ita ut dicis.C.
Quæ ſũt igit̃ ĩ eo gñe ꝑtes ? M.Aut iure ſcm̃ depellẽdi:aut ulciſcẽdi doloris gr̃a:aut pietatis:aut
pudicitiæ:aut religiõĩs:aut patriæ noĩe:aut deniq; neceſſitate:ĩſcitia:caſu:nã q̃ motu aĩ:& ꝑtur
batõe facta ſine rõne ſũt:ea deſẽſiones cõtra crimẽ:& legitimis iudiciis nõ habẽt:ĩ liberis diſcæ
ptatiõibus habere pñt: hoc ĩ gñe ĩ quo q̃le ſit q̃rit:& cõtrouerſia iure:& recte ne actũ ſit q̃ri ſo
let:quoꝝ diſputatio aĺs ex coloꝝ diſceptatione ſumẽda ẽ.C.Age de iſtis ergo:qm̃ ĩ cõfirmatio
nẽ:& reprehẽſionẽ diuiſeras orõnis fidẽ:& dictũ de altero ẽ:expone nũc de reꝑhẽdẽdo.M.Aut
totũ ẽ negãdũ qđ in argumẽtatione aduerſarius ſũpſerit:ſi fictũ:aut falſũ eẽ poſſis docere : aut
redarguẽdo ea:quæ ꝓ ueriſiĺibus ſũpta ſũt.Primũ dubia ſũpta eẽ ꝓ certis:deinde etiã in perſpi
cue falſis eadẽ poſſe dici:tũ ex his:q̃ ſũpſerit nõ effici q̃ uelit.Accidere aũt oportet:ut ſingĺa: ſic
uniuerſa frãgent̃.Cõmemorãda ſũt etiã exẽpla:qbus ſimili diſputatione creditũ nõ ſit:tũ q̃ren
da cõditio cõis ꝑicĺi:ſi ĩgeniis criminoſoꝝ hoium ſit expoſita uita ĩnocẽtiũ.C.Quoniã unde ĩ
ueniunt̃ q̃ ad fidẽ attinẽt habeo queãdmodũ in dicẽdo ſingula tractent̃ expecto.M. Argumẽta
tionẽ q̃rere uideris:q̃ eſt argumẽti explicatio:q̃ ſũpta ex his locis:q ſũt expoſiti cõficiẽda:& di
ſtinguẽda dilucide eſt.C.Plane iſtuc ipſũ deſidero.M.Eſt ergo (ut ſupra dictũ eſt) explicatio ar
gumẽti argumẽtatio:ſed ea cõficit̃ qũ ſũpſeris:aut nõ dubia:aut ꝓbabilia:ex quibus id efficias:
qđ aut dubiũ:aut minus ꝓbabile p ſe uideret̃.Argumẽtãdi aũt duo gñа ſũt:quoꝝ alteꝝ ad fidẽ
directo ſpectat:alterũ ſe ĩflectit admodũ. De re igit̃ qũ ꝓpoſuit aliqd qđ ꝓbaret:ſũpſitq; ea:q
bus mõſtret̃:atq; his cõfirmatiſ ad ꝓpoſitũ ſeſe rettulit:atq; cõcluſit.Illa aũt altera argumẽtatio
q̃ſi retro:& cõtra ꝑus ſumit q̃ uult:eaq; cõfirmat:deinde id qđ ꝓponẽdũ fuit ꝑmotis aĩs iacit
ad extremũ.Eſt etiã illa uarietas in argumẽtãdo:& nõ iniocũda diſtinctio:qñ ĩterrogamus noſ
metipſos:aut ꝑcũctamur:aut ĩperamus:aut optamus:q̃ ſũt cũ aliis cõpluribus ſniaꝝ argumen
ta.Vitare aũt ſimilitudinẽ poterimus nõ ſemꝑ a ꝓpoſito ordiẽtes:&ſi nõ oĩa diſputãdo confir
mabimus:breuiterq; interdũ q̃ erũt ſatis apta ponemus:qđq; ex his efficiet̃ ſi id aptũ nõ habe
bimus neceſſe ſemꝑ cõcludere.C.Quid illa q̃ ſine arte appellant̃: quæ iãdudũ aſſũpta dixiſti ?
Hæc quonã mõ artiſ ĩdigẽt?M.Illa uero ĩdigẽt:& nec eo dicũt̃ ſine arte ꝙ ita ſint: ſed ꝙ ea mõ
parit oratoris ars:ſed foris ad ſe delata:tñ arte tractent̃:maxime ĩ teſtibus.Nã & de toto gñe te
ſtiũ q̃ ſit id ĩfirmũ ſæpe dicẽdũ ẽ:& argumẽta reꝝ eẽ ꝓpꝛa:teſtimõia aũt uolũtatũ.Vtẽdũq; ẽ exẽ
plis:qbus teſtibus creditũ nõ ſit:& de ſingulis teſtibus ſi natura uani:ſi leues:ſi cũ ignominia : ſi
ſpe:ſi metu:ſi iracũdia:ſi miſericordia ĩpulſi:ſi ꝑmio:ſi gr̃a adducti:cõparandiq; cũ ſupiore au
ctoritate teſtiũ:qbus tñ creditũ nõ ſit.Sæpe etiã q̃õnibus reſiſtẽdũ ẽ:ſi & dolorẽ fugiẽtes multi ĩ
tormẽtis emẽtiti pſæpe ſũt:moriq; maluerint falſũ fatẽdo:q̃ uerũ ĩficiãdo dolore:multi etiã ſuã
uitã neglexere:ut eos q his chariores:q̃ ipſi ſibi eẽnt liberarẽt:alii aũt aut natura corpis:aut con
ſuetudine dolẽdi:aut metu ſupplicii:aut mortis uim tormẽtoꝝ ꝑtulerũt:alii emẽtiti ſũt : & eos
quos oderũt:atq; hæc exẽplis firmãda ſunt:neq; eſt obſcuꝝ qn qm̃ in utraq; parte ſũt exempla
Atq; etiã ĩcurrit alia quædã ĩ teſtibus:& q̃õnibus rõ.Sæpe.n.ea q̃ dicta ſũt ſi aut ambigue:aut ĩ
cõſtãter:aut ĩcredibiliter dicta ſũt:aut etiã aliter ab alio dicta ſubtiliter reꝑhẽdũtur.C.Extrema
tibi reſtat pars orationis:q̃ poſita ĩ ꝑorãdo eſt:de q̃ ſane uelim audire.M. Facilis eſt explicatio

peroratiōis. Nã eſt diuiſa in duas partes:amplificationē:& enumerationē.Augēdi autē & hic
ꝓprius locus eſt in ꝑorãdo:& in curſu ipſo ꝑorationis declinationes ad amplificãdũ dant̃ con
firmata re aliq̃:aut rep̄hēſa.Eſt igit̃ amplificatio grauior quædã affirmatio:quæ motu aïoꝝ cō
ciliet ĩ dicēdo fidē.Ea & uerboꝝ gñe cōficit̃:& rerũ uerba ponēda ſũt:q̃ uim habeãt illuſtrandi
nec ab uſu ſint abhorrētia:grauia:plena ſonãtia:iuncta:ficta:cognominata:uulgata: ſupralata:
ĩprimiſq; trãſlata:nec in ſingulis uerbis:ſed in cōtinētibus ſoluta:q̃ dicunt̃ ſine cōiũctiōe:ut plu
ra uideant̃.Augēt etiã relata uerba iterata duplicata:& ea q̃ aſcēdũt gradatim ab humilioribus
uerbis ad ſuꝑiora.Oratioq; ſemꝑ q̃ſi naturalis:& non explanata orõ:ſed grauibus referta uer
bis:ad augēdũ accōmodatior.Hoc igit̃ in uerbis q̄bus actio uocis:uultus:& geſtus cōgruens:&
apta ad aïos ꝑmouēdos accōmodãda eſt.Sed & in uerbis:& in actione cauſa erit pōderanda.
Nã hæc uident̃ ꝑabſurda:qũ grauiora ſunt:q̃ cauſa fert:diligēter q̄d quēq; deceat iudicãdũ eſt.
Reꝝ amplificatō ſumit̃ eiſdē ex locis oïbus:q̄bꝰ illa q̃ dicta ſũt ad fidē:maxieq; ualēt defiṅitōes
& ↄglobatæ:& ↄſequētiũ freq̄ntatio:& ↄtrarioꝝ:& diſſimiliũ:& ĩter ſe pugnãtiũ reꝝ ↄflictatio:
& cauſæ ea quæq; orta ſũt de cauſis:maximeq; ſĩl̃itudines:& exēpla fictæ etiã ꝑſonæ muta de
niq; loquãtur:oïnoq; ea ſũt adhibēda ſi cauſa patit̃ q̃ magna habent̃: quoꝝ eſt duplex genus:
Alia.n.magna natura uident̃:alia uſu.Natura:ut cæleſtia:ut diuina:ut ea quoꝝ obſcure oē: ut ĩ
terris mũdoq; admirabilia:q̃ ſũt ex q̄bus ſĩl̃ibuſq; ſi attēdas ad augēdũ ꝑmulta ſuppetũt: uſuq;
uident̃ hoïbus aut ꝓdeſſe aut obeſſe uehemētius:quoꝝ ſũt gñã ad amplificãdũ tria. Nam aut
charitate mouētur hoïes:ut deoꝝ:ut patriæ:aut amore:ut fratrũ:ut cōiugũ:ut liberoꝝ:ut fami
liarũ:aut honeſtate:ut uirtutũ:maximeq; earũ:q̃ ad cōiōnē hoïum:& liberalitatē ualent.Ex his
& cohortationes ſumũtur ad ea retinēdã: & ĩ eos:a q̄bus ea uiolata ſũt odia incitant̃:& miſera
tio naſcit̃.Proꝑ̄us locus eſt augēdi in his rebus:aut amiſſis:aut amittēdis ꝑiculo. Nihil ē.n.tam
miſerabile:q̃ ex beato miſer:& hoc totũ eſt q̄d moueat:ſi bona ex fortuna q̄s cadat:& ab eorũ
charitate diuellat̃:q̃ amittat aut amiſerit:ĩ q̄bus malis ſit:futuruſue ſit exꝑmat̃ breuiter.Cito.n.
exareſcit lachryma ꝑ̄ſerti in alienis malis.Nec q̄cq̃ ĩ amplificatione nimis enucleãdũ ē: minuta
ē.n.oïs diligētia.hic.n.locus grãdia req̄rit.Ill̄d iã ē iudicii:quo q̃q; in cã gñe utamur augēdi. In
illis.n.cauſis:q̃ ad liberationē exornant̃:hi loci tractãdi ſũt:q̄ mouere pñt expectatiōe:admira
tione uolũtate.In cohortationibus aũt bonoꝝ:ac maloꝝ enumerationes & exēpla ualēt pluri
mũ.In iudiciis accuſatori fere q̃ ad iracũdiã:reo plærũq; q̃ ad miſericordiã ꝑtinēt. Nōnũq̃ tñ ac
cuſator miſericordiã mouere debet:& defēſor iracũdiã.Enumeratō reliq̃ ē laudatori nunq̃:ſua
ſori non ſæpe:accuſatori ſæpius:q̃ reo neceſſaria.Huius tp̄a ſnut duo: ſi aut memoriæ diffidas
eoꝝ apud quos agas:uel ĩteruallo tp̄is:uel lōgitudine orõnis: aut frequētatis firmamētis ora
tionis:& breuiter expoſitis uim eſt habitura cauſa maiorē. Reo rarius utēdũ eſt:q̄ ponēda ſũt
cōtraria:quoꝝ diſſolutio in breuitate nō lucebit:aculei pungēt.Sed erit in numeratioae uitan
dũ:ne oſtētatio memoriæ ſuſcæpta uideat̃ eē puerilis.Id effugiet q̄ nō oïa minima repetet: ſed
breuia ſingula attingēs:pōdera reꝝ ipſa cōprehēdet.C.Quoniã & de ipſo oratore:& de orati
one dixiſti:expone eũ mihi nũc:q̃ ex tribus extremũ ꝓpoſuiſti q̄ōnis locũ.M.Duo ſunt(ut ini
tio dixi)q̄ōnum gñã:quoꝝ alteꝝ finitũ tp̄ibus:& ꝑſonis cauſã appello:alterũ infinitũ nullis ne
q; ꝑſonis:neq; tp̄ibus notatũ ꝓpoſitũ uoco.Sed ꝓpoſitũ latius q̃ſi pars cē & cōtrouerſiæ. Ineſt
enim ĩfinitũ ĩdefinito:& ad illud tñ referũtur oïa:q̄obrē ꝑ̄us de ꝓpoſito dicamus:cuius genera
ſũt duo:cognitionis alteꝝ:eius ſcïa eſt finis:ut ueri ne ſint ſēſus?alteꝝ actiōis:q̄d refert̃ ad faciē
dũ q̄d:ut ſi q̄rat̃ q̄bus officiis amicitia colēda ſit?Rurſus ſuꝑioris gñã ſũt tria:ſit nec ne: q̄d ſit:
& q̄le ſit: ſit nec ne ſit:ut ius ĩ natura ſit:an ĩ more?q̄d aũt ſit:ſit nec ne iuſ id q̄d maiori parti ſit
utile?quale aũt ſit ſic: iuſte uiuere ſit nec ne utile?Actionis aũt duo ſũt gñã: unũ ad ꝑſequēdum
aliq̄d:aut declinãdũ:ut q̄bus rebus gl̃iam adipiſci poſſis?aut quō ĩuidia uitet̃?alteꝝ q̄d ad aliq̃
cōmoditatē:uſũq; referat̃:ut quēadmodũ ſit reſp.admĩſtrãda?aut quēadmodũ ſit ĩ pauꝑtate ui
uēdũ?Rurſus aũt ex cognitionis cōſultatiōïbus ſit:necne ſit:aut fuerit:futuꝝue ſit q̄rit̃.Vnũ ge
nus ē q̄ōnis poſſit ne aliq̄d effici:ut qũ q̄rit̃:& q̄ſnã ꝑfecte ſapiēs eē poſſit?Alteꝝ qũ quēadmo
dũ q̄dq; fiat:ut quonã pacto uirtus pariat̃?natura ne an rōne:an uſu?Cuiꝰ gñis ſũt oēs ĩ q̄bus
ut ĩ obſcuris:naturalibuſq; q̄ōnibus cauſæ:rōneſq; reꝝ explicant̃.Illius aũt gñis:ĩ quo q̄d ſit id:
de quo agit̃ q̄rit̃.Duo ſũt gñã:quoꝝ ĩ altero diſputãdũ ē aliud an idē ſit:ut ꝑtinacia:ꝑſeuerãtia.
In altero aũt deſcriptio alicuius gñis:& q̃ſi imago ē exꝑmēda:ut q̄lis ſit auarus:aut q̄d ſit ſuꝑbꝰ
Tertio aũt ĩ gñe:ĩ quo q̄le ſit q̄rit̃:aut d̄ honeſtate:aut d̄ utilitate:aut de æq̄tate dicēdũ ē.De ho
neſtate ſic:ut honeſtũ ne ſit ꝓ amico ꝑiculũ:aut ĩuidiã ſubire? De utilitate aũt ſic:ut ſit ne utile ĩ
rep.admĩſtrãda uerſari?De æq̄tate aũt:ut ſit ne æquũ amicos cognatis añferre?atq; ĩ hoc eodē
gñe ĩ quo q̄le ſit q̄rit̃.Exorit̃ aliud quoddã diſputãdi genus:nō.n.ſimpliciter ſolũ q̄rit̃ q̄d hone
ſtũ ſit:q̄d utile:q̄d æquũ:ſed etiã ex cōparatione q̄d utilius:q̄d honeſtius:q̄d æq̄us: atq; etiã q̄d

honeſtiſſimū:qd utiliſſimū:qd æqſſimū:cuius gñis illa ſunt: q̄ ꝑſtātiſſima ſit dignitas uitæ:atqꝫ
ea qdē:q̄ dixi cognitionis ſūt oia.Reſtat actionis cuius alterꝝ ē ꝑcipiēdi genus:qđ ad rōnē offi
cii ptinet:ut queādmodū ſint colēdi parētes:Alterꝝ aūt ad ſedādos aios & orōe ſanādos:ut ī cō
ſolādis mœrorib⁹:ut ī iracūdia oprimēda: aut ī timore deliniēdo:aut ī cupiditate minuēda: cui
qdē gñi cōtrariū ē diſputādi genus ad eoſdē illos aioꝝ motus:qđ ī amplificatōe orōis ſæpe fa
ciēdū ē uľ gignēdos:uľ cōcitādos:atqꝫ hæc fere partitio ē ꝯſolationū. C. Cognoui:ſed q̄ ſit rō ī hiis
īueniēdi:& diſponēdi reqro.M.Quid tu aliā ne cēſes:an nō eādē:q̄ ē expoſita:ut ex eiſdē locis
ad fidē:& ad īueniēdū ducant oia.Collocādi:aut q̄ ē expoſita ī aliis rō eadē huc trāſfert.Cogni
ta igit oī diſtributiōe ꝓpoſitaꝝ cāꝝ nobis gña: & ꝑcæpta reſtāt amodo. Et eaꝝ qdē forma du
plex ē:quoꝝ altera delectationē ſectat auriū:altera ut obtieat:ꝓbet: & efficiat:qđ agit unī oīs ē
ſuſcæpta cōtētio.Itaqꝫ illud ſupius exornatio dr:qđ qū latū gen⁹ eē pōt:ſaneqꝫ uariū unū ex eo
delegimus:qđ ad laudādos claros uiros ſuſcipimus:& ad īprobos uitupandoſ. Genus.n.nullū
ē orōis:qđ aut uberius ad dicēdū:aut utilius ciuitatib⁹ eē poſſit:aut ī quo magis orator ī cogni
tiōe uirtutū:uitiorūqꝫ uerſet.Reliquū aūt genus cāꝝ:aut ī ꝓuiſiōe poſteri tpis:aut ī ꝑterita di
ſcæptatōe uerſat:quoꝝ alterꝝ deliberatiōiſ ē:alterꝝ iudicii.Ex partitiōe tria gña cāꝝ extiterunt.
Vnū qđ a meliori parte laudatiōis ē appellatū:deliberatiōis alterꝝ:tertiū iudicioꝝ:q̄obrē de ꝑ
mo ꝑmū ſi placet diſputemus.C.Mihi uero placet. M. At laudādi uitupādiqꝫ rōes:q̄ nō ad bñ
dicēdū ſolū:ſed etiā ad honeſte uiuēdū ualēt:exponā breuiter:atqꝫ a ꝑncipiiſ exordiar:& laudā
di:& uitupandi. Oia.n.ſūt ꝑfecto laudāda:q̄ cōiūcta cū uirtute ſūt:& quæ cū uitiis uitupanda.
Quāobrē finis alterius ē honeſtas:alterius turpitudo. Cōficit aūt genus hoc dictionis narrādis
exponēdiſqꝫ factis qđ ſine ullis argumētatiōibus ad aī motus leniter tractādos:magiſq̄ ad fidē
faciendā cōfirmādāqꝫ accōmodat.Nō.n.dubia firmant:ſed ea q̄ teſtata:aut ꝓ certis poſita ſunt
angent. Quāobrē ex his q̄ ante dicta ſūt:& narrādi:& augēdi ꝑcæpta repetent.Et qm̄ ī his cau
ſis oīs orō fere:aut ad uoluptatē auditoris & ad delectationē refert:utēdū erit ī his orōe:& ſin
guloꝝ uerboꝝ īſignibus:q̄ hn̄t plurimū ſuauitatis.Id fit:ſi factis:uerbis:aut uenuſtis:aut tranſla
tis frequēter utamur:& ī ipſa cōſtructiōe uerboꝝ:ut paria paribus:& ſiīia ſiībus ſæpe referant
ut cōtraria:ut geminata:ut circūſcripta numeroſe nō ad ſiītudinē uerſuū:ſed ad explēdū auriū
ſēſū:apto q̄ſi quodā uerboꝝ modo:adhibēdaqꝫ frequētius etiā illa ornamēta reꝝ:ſiue q̄ admi
rabilia:ſiue nec opinata:ſiue ſignificata:mōſtris ꝓdigiis:& oraculis:ſiue q̄ uidebunt ei de quo
agemus cecidiſſe diuina:atqꝫ fatalia. Oīs.n.expectatio eius q audit:& admiratō:& īprouiſi exi
tus hn̄t aliquā ī audiēdo uoluptatē.Sed qm̄ tribus ī gñibuſ bona:malaue uerſantur externis &
corpis:& aī.Prima ſūt externa:q̄ ducūt a gñe:quo breuiter:modiceqꝫ laudato:aut ſi erit īfame
ꝑtermiſſo:ſi humile:uel ꝑterito:uel ad augēdā eius quē laudes gl̄iam tacito.Deinceps ſi res pa
tiet:de fortunis erit:facltatibuſqꝫ dicēdū:poſtea de corporis bonis:ī qbus qd q̄ſi uirtutē maxīe
ſignificat facillime forma laudat:deinde ē ad facta ueniēdū:quoꝝ collatio triplex ē:aut.n.tēpo
rū ſeruādus ē ordo:aut īprimis recētiſſimū qđqꝫ dicēdū:aut multa:& uaria facta īpropꝛa uirtu
tū gña ſūt dirigēda.Sed hic locus uirtutū:ac uitioꝝ latiſſime patēs:ex multis:& uariis diſputati
onibus:nūc ī q̄dā anguſtā:& breuē cōcludet.Eſt igit uis uirtutis duplex:aut.n.ſcia cernit uirtus:
aut actio:nāqꝫ prudētia q̄ calliditas q̄qꝫ grauiſſimo nomīe ſapīa appellat. Hæc ſcia pollet una.
Quæ uero moderādis cupiditatibus:regēdiſqꝫ aī motibus laudat:eius ē munus ī agēdo:cui tē
perātiæ ē nomē:atqꝫ illa prudētia ī ſuis rebus domeſtica:ī publicis ciuilis appellari ſolet. Tēpe
rātia uero ī ſuas itidē res:& ī cōes diſtributa ē:duobuſqꝫ modis diſcernit:& ea q̄ abſūt nō expe
tēdo:& ab his q̄ ī ptāte ſūt abſtinēdo.In rebus aūt īcōmodis ē itidē duplex.Nā q̄ ueniētibuſ ma
lis obſtat fortitudo:q̄ qdē iā aſſunt tolerat:& ꝑfert patientia noīat:quæ aūt hoc uno gñe cōple
ctit magnitudo aī dicit:cuius ē liberalitas ī uſu pecuniæ:ſimulqꝫ altitudo aī ī capiēdiſ īcōmodis
& maxime iniuriiſ:& oē qđ ē eius gñis:graue:ſedatū:nō turbulētū.In cōione q̄ poſita pars ē iu
ſticia dicit:eaqꝫ erga deos religio:erga parētes pietas:uulgo aūt bonitas ē:creditis ī rebus fides
in moderatione aīaduertēdi lenitas:amicitia ī beniuolētia noīat.Atqꝫ hæ qdē uirtutes cernūtur
ī agēdo. Sūt aūt aliæ q̄ſi miniſtræ:comiteſqꝫ ſapiētiæ:quaꝝ altera q̄ ſint ī diſputando uera:atqꝫ
falſa:qbuſqꝫ poſitis qd ſequat diſtinguit:& iudicat q̄ uirtus oīs ī rōe:ſciaqꝫ diſputādi ſita ē:alte
ra aūt oratoria.Nihil.n.ē aliud eloquētia niſi copioſe loquēs ſapīa:quæ ex eodem hauſta gñe:
quo illa q̄ ī diſputādo ē uberior:atqꝫ latior:& ad motus aioꝝ:uulgiqꝫ ſēſus accōmodatior. Cu
ſtos uero uirtutū oīum dedecus fugiēs:laudēqꝫ maxime cōſequēs uerecūdia eſt:atqꝫ hi ſūt fere
q̄ſi qdā habitus aī ſic affecti:& cōſtituti:ut ſint ſinguli īter ſe ꝓprio uirtutis gñe diſtincti:a qbus
ut quæqꝫ res geſta ē:ita ſit honeſta neceſſe eſt:ſūmeqꝫ laudabilis.Sūt aūt alii qdā ficti aī habitus
ad uirtutē q̄ſi ꝑculti:& ꝑparati rectis ſtudiis:& artibus:ut ī ſuis rebus ſtudia lraꝝ:ut numerorū:
ac ſonoꝝ:ut mēſure:ut ſiderū:ut equoꝝ:ut uenādi:ut armoꝝ.In cōibus ꝓpēſiora ſtudia:in ali

quo genere uirtutis ꝑcipue colēdo:aut diuinis rebus deſeruiēdo:aut parētibus:amicis:hoſpiti/
bus ꝑcipue:atqꝫ īſigniter diligēdis:atqꝫ hæc quidē uirtutū. Vitioꝝ aūt ſūt genera cōtraria. Cre/
dēda aūt ſūt diligēter ne fallāt ea noſ uitia:q̄ uirtutē uidētur imitari. Nā & prudentiā malicia:&
tēperātiā immanitas ī uoluptatibus aſpernēdis:& magnitudinē aī ſupbia ī aīs extollēdis:& de/
ſpiciētia in cōtemnēdis honoribus:& libertatē effuſio:& fortitudinē audacia imitat̄:& patiētiā
duritia inanis:& iuſticiā acerbitas:& religionē ſupſtitio:& lenitatē mollitia aī:& uerecundiā ti/
miditas:& illā diſputādi prudentiā cōcertatio:captatioqꝫ uerboꝝ:& hāc oratoriā uim inanis q̄
dam ꝓfluētia loquēdi. Studiis aūt bonis ſimilia uidētur ea:q̄ ſūt ī eodē gñe nimia. Quāobrem
oīs uis laudādi:uituperādiqꝫ ex his ſumet̄ uirtutū uitiorūqꝫ partibus: ſed in toto quaſi conteſtu
orationis hæc erūt illuſtrāda maxime quēadmodū qſqꝫ generatus:quēadmodū educatus:quē/
admodū īſtitutus:moratuſqꝫ fuerit:& ſiqd cui magnū fuerit:aut īcredibile acciderit: maxime/
qꝫ ſi id diuinitus accediſſe potuerit uideri:tū qđ qſqꝫ ſēſerit:dixerit:geſſerit:ad ea q̄ ꝓpoſita ſūt
uirtutū gñā accōmodabūtur. Ex illis qdē inueniēdis locis cauſæ rerū:& euētus:& cōſequētia re
quirētur:neqꝫ uero mors eoꝝ:quoꝝ uita laudabit̄ ſilētio ꝑteriri debebit: ſi modo qd erit aīad/
uertēdū:aut in ipſo gñe mortis:aut ī his rebus:quæ poſt mortem cōſecutæ erūt. C. Accæpi iſta
didiciqꝫ breuiter:nō ſolū quēadmodū laudarē alterū:ſed etiā quēadmodū eniterer: ut poſſem
iure laudari ipſe. Videamus igit̄ deinceps in ſnia dicēda:quā uiā: & quæ ꝑcæpta teneamus. M.
Sit igit̄ in deliberādo finis utilitas:ad quā oīa ita referūtur in cōſilio dādo:ſniaqꝫ dicēda: ut illa
ꝑma ſint ſuaſori:aut diſſuaſori uidēda:qd aut poſſit fieri:aut non poſſit: & qcqd aut neceſſe ſit
aut nō neceſſe. Nam & ſi quid effici nō pōt deliberatio tollit̄:q̄uis utile eſt: ſiqd neceſſe ē:neceſ/
ſe autē idē ſiue quo ſalui:liberiue eē nō poſſumus. Idē reliqs & honeſtatibus in ciuili rōne & cō
modis anteponendū. Qum autē quæret̄:qd fieri poſſit:uidendū etiā eſt q̄facile poſſit. Nā quæ
ꝑdifficilia ſūt:ꝑinde habēda ſūt ſæpe:ac ſi effici nō poſſint. Et qum de neceſſitate attēdimus: &
ſi aliqd nō neceſſariū uidebit̄:uidendū tamē erit:q̄ ſit id magnū. Quod enim ꝑmagnū eſt ꝓ ne
ceſſario ſæpe habet̄. Itaqꝫ qum cōſtet genus hoc cauſarū ex ſuaſione:& diſſuaſiōe:ſuaſori ꝓpo
nitur ſimplex ratio:& ſi utile ē:& fieri pōt fiat. Diſſuaſiori duplex:una ſi nō utile eſt ne fiat:alte
ra fieri nō pōt ne ſuſcipiat̄. Si ſuaſori utrūqꝫ docendū ē:diſſuaſiori alterꝝ īfirmare ſat eſt. Qua/
re quoniā in his uerſat̄ oē cōſiliū duobus de utilitate ante dicamus:quæ ī differēdis bonis maliſ
qꝫ uerſat̄. Bonoꝝ aūt partim neceſſaria ſūt:ut uita:pudicitia:libertas:ut liberi:cōiuges: germa/
ni:parētes. partim nō neceſſaria:quoꝝ alia ſūt ꝑ ſe expetenda: ut ea q̄ ſita ſūt in officiis:atqꝫ uir
tutibus. Alia qdē q̄ aliqd cōmodi efficiūt:ut opes:ut copiæ. Eoꝝ aūt quæ propter ſe expetūtur
parti honeſtate ipſa: parti cōmoditate aliqua expetūtur. Honeſtate ea quæ ꝓficiſcūtur ab his
uirtutibus:de qbus pauloante eſt dictū:quæ ſūt laudabilia ipſa ꝑ ſe. Cōmoditate aūt aliq̄ :quæ
ſūt in corporis:aut in fortunæ bonis expetēda: quoꝝ alia ſūt quaſi quodāmodo cū honeſtate
cōiuncta:ut honos:ut gloria. Alia diuerſa:ut uires:forma:ualitudo:nobilitas:diuitiæ:clientelæ
Eſt etiā quaſi quædā materies ſubiecta honeſtati:quæ maxime ſpectat̄ in amicitiis:amicitiæ au
tē charitate:& amore cernūtur. Nam qū deoꝝ:tū parentū:patriæqꝫ cultus:eoꝝqꝫ hoīum q aut
ſapiā:aut opibus excellūt ad charitatē referri ſolēt. Cōiuges aūt:& liberi:& fratres:& alii quos
uſus:familiaritaſqꝫ cōiunxit:q̄q̄ etiā charitate ipſa tñ amore maxime cōtinent̄. In his igit̄ rebus
qū bona ſint facile ē ītellectu q̄ ſūt cōtraria. Quod ſi ſemꝑ optima tenere poſſemuſ haud ſane:
qm̄ quidē ea ꝑſpicua ſūt cōſilio multū egeremus. Sed qa tꝑibus:q̄ uim hñt maximā:ꝑſæpe eue
nit:ut utilitas cū honeſtate certet:earūqꝫ reꝝ cōtētio plærūqꝫ deliberatiōis efficit:ne aut oppor
tuna ꝓpter dignitatē:aut honeſta ꝓpter utilitatē relinquant̄. Atq ad hāc difficultatē explicādā
ꝑcæpta referamus. Et qm̄ nō ad ueritatē ſolū:ſed etiā ad opiniōes eoꝝ q audiūt accōmodāda ē
oro:hoc ꝑmū ītelligamus hoīum duo eē gñā:alteꝝ īdoctū:& agreſte:qđ āfferat ſꝑ utilitatem
honeſtati:alteꝝ humanū:expolitūqꝫ:qđ rebus oībus dignitatē āponat. Itaqꝫ huic gñi laus:ho
nos:glia:fides:iuſticia:oīſqꝫ uirtus. Illi aūt alteri q̄ſtus emolum̄tū:fructuſqꝫ ꝓponit̄:atqꝫ etiā uo
luptas q̄ maxīe ē inimica uirtuti:boniqꝫ naturā fallaciter imitādo adlterat:quā īmaniſſimus qſ/
qꝫ acerrie ſeqt̄:neqꝫ ſolū honeſtis reb⁹:ſꝫ etiā neceſſariis āponit ī ſuadēdo. Qum ei gñi hoīuꝫ
cōſiliū des:ſæpe ſane laudāda ē:& illud uidēdū ē:q̄to magis hoīs mala fugiāt:q̄ ſequant̄ bona.
Nā neqꝫ hōeſta tā expetūt:q̄ deuitāt turpia. Quis.n. honorē? qs gliam? qs laudē? qs ullū dec⁹ tā
unq̄ expetat q̄ ut ignominiā:īfamiāqꝫ cōtumeliā:dedecuſqꝫ fugiat? quaꝝ reꝝ dolor grauis eſt.
Eſt genus hoīum ad honeſtatē natū:malo cultu:prauiſqꝫ opīonibus oē corruptū. Quare in co
hortādo atqꝫ ſuadēdo ꝓpoſitū qđ nobis erit illud:ut doceamus q̄re bona cōſeq:malaqꝫ uitare
poſſimus. Sꝫ apđ hoīes bñ īſtitutos plīmū de laude:& de hōeſtate dicem⁹: maxīeqꝫ ea uirtutū
gñā tractabim⁹:q̄ ī cōi hoīuꝫ utilitate tuēda:augēdaqꝫ uerſant̄. Sin apđ īdoctos:impitoſqꝫ dice
mus:fructus:emolum̄ta:uoluptates:uitatiōeſqꝫ doloꝝ ꝓferant̄:addāt̄ et cōtūeliæ:atqꝫ ignominiæ

Nemo ē.n̄.tā agreſtis:quē nō ſi ipſa honeſtas minus cōtumelia:tñ & dedecus magnope moue
at:quare qd ad utilitatē ſpectet:ex his quæ dicta ſūt repiet̃.Quid aūt poſſit effici:necne poſſit:
ĩ quo etiā q̃ facile poſſit:q̃qꝫ expediat q̃ri ſolet maxime ex cauſis his:q̃ q̃q̃ rē efficiāt ē uidendū.
Cauſaꝝ aūt gñа ſūt plura.Nā ſūt aliæ q̃ ipſæ cōficiūt:aliæ q̃ uiā ad cōficiēdū aliquā afferūt. Ita-
qꝫ illæ ſupiores cōficiētes uocent̃:at reliquæ ponant̃ in eo gñe:ut ſine his cōfici nō poſſit.Cōfi-
ciēs aūt cā alia ē ſoluta:& pfecta p ſe:alia aliqd adiuuās:& efficiēdi ſocia q̃dā:cuius gñis uis ua-
ria ē:& ſæpe aut maior:aut minor.Sūt aūt aliæ cauſæ q̃ aut ꝓpter ꝑncipiū:aut ꝓpter exitū cōfi
ciētes uocant̃.Qum aūt q̃rit̃ qd ſit optimū factū aut utilitas:aut ſpes efficiēdi ad aſſentiēdū ĩpel
lat aĩos.Et qm̄ de utilitate iā diximus:de efficiēdi rōne dicamus:quo toto gñe: qbus cū:& con-
tra quos:quo tpe:aut quo loco:aut qbus facultatibuſ armoꝝ pecuniæ ſocioꝝ:eaꝝue reꝝ:q̃ ad
quāqꝫ rē efficiēdā ptinēt poſſimus uti reqrēdū ē.Neqꝫ.n.ea ſolū ſūt:q̃ nobis ſuppetāt:ſed ēt il la
q̃ aduerſent̃ uidēda:& ſi ex cōtētione ꝓcliuiora erūt nr̃a nō ſolū effici poſſe:q̃ ſuademus erit ꝑ
ſuadēdū:ſed curādū etiā:ut illa ꝓcliuia iocūda uideant̃:diſſuadētibus aūt aut utilitas labefactan
da ē:aut efficiēdi difficultates efferēdæ:neqꝫ aliis ex ꝑcæptis:ſed ex eiſdē ſuaſionis locis. Vterqꝫ
uero ad audiēdū hēat exēploꝝ:aut recētiū:quo notiora ſūt:aut ueteꝝ:quo plus auctoritatis ha
beāt copiā:maximeqꝫ ſit ĩ hoc gñe meditatus:ut poſſit uel utilia ac neceſſaria ſæpe honeſtis: uł
hæc illis añferre.Ad cōmouēdos aūt aĩos maxime ꝓficiēt:ſi icitādi erūt eiuſmodi ſn̄iæ:q̃ aut ad
explēdas cupiditates:aut ad odiū ſatiādū:aut ad ulciſcēdas iniurias ptinebūt . Sin aūt expmēdi
de ĩcerto ſtatu fortunæ:dubiiſqꝫ euētis reꝝ futuraꝝ:& de retinēdis ſuis fortunis:ſi erūt ſecūdæ:
ſin aūt aduerſæ de ꝑiculo cōmouēdi.Atqꝫ hi qdē ꝑſōnis ſūt loci.Principia aūt ĩ ſn̄iis dicendis
breuia eē debēt:nō.n.ſimplex:ut ad iudicē uenit orator ſed hortator:atqꝫ auctor.Quare ꝓpo
nere q̃ mēte dicat qd uelit:qbus de rebus dicturus ſit debet:hortariqꝫ ad ſe breuiter dicētē audi
endū.Tota aūt ōrō ſimplex:& grauis:& ſn̄iis debet ornatior eē:q̃ uerbis.C.Cognoui iā lauda
tionis:& ſuaſionis locos:nūc q̃ iudiciis accōmodata ſint expecto:idqꝫ genus nobis reſtare unū
puto.M.Recte ĩtelligis:atqꝫ eius qdē gñis finis ē æqtas:q̃ nō ſimpliciter ſpectat̃:ſed ex cōpara-
tiōe nōnunq̃:ut qū de ueriſſimo diſceptat̃ accuſatore:aut qū hæreditatiſ ſine lege:aut ſine teſta
mēto petit̃ poſſeſſio:ĩ qbus cauſis qd æqus:qd æqſſimūue ſit q̃rit̃:quas ad cauſas facultas petit̃
argumētationū:ex his de qbus mox dicet̃ æqtatis locis:atqꝫ etiā añ iudiciū de cōſtituendo ipſo
iudicio ſolet eē cōtētio:qū aut ſit ne actio illi q agit:aut iā ne ſit:aut nō iā eē deſierit:aut illa ne le
ge:hiſ ne uerbis ſit actio q̃rit̃.Quæ ſi añq̃ iudiciū uenit:aut cōcertata:aut diiudicata:aut cōfecta
nō ſūt:tñ ĩ ipſis iudiciis ꝑmagnū ſæpe hn̄t pōdus:qū ita dicūtur plus petiſti:ſero petiſti:nō fuit
tua petitio:nō a me:nō hac lege:nō his uerbis:nō hoc iudicio.Quaꝝ cauſaꝝ genus ē poſitū in
iure ciuili:qđ ē in ꝑuataꝝ:& publicaꝝ reꝝ lege:aut more poſitū:cuius ſcia neglecta ab oratori
bus plæriſqꝫ nobis ađ dicēdū neceſſaria uidet̃.Quare de cōſtituēdis actionibus accipiēdis:ſube
undiſqꝫ iudiciis:de excipiēda iniqtate accuſationis:de æqparāda æqtate:ꝙ ea fere gñis eius ſūt:
ut q̃q̃ ĩ ipſū iudiciū ſæpe delabunt̃:tñ añ iudiciū tractāda uideant̃:paululū ea ſepa a iudiciis tpe
magis agēdi q̃ diſſimilitudine gñis.Nā oĩa q̃ de iure ciuili aut de æquo & bono diſceptant̃: ca-
dūt ĩ eādā formā cauſaꝝ:ĩ q̃ q̃le qd ſit ambigit̃:de q̃ dicturi ſumus:q̃ ĩ æqtate:& iure maxie cōſi
ſtit.In oĩbus igit̃ cauſis tres ſūt gradus:ex qbus unus aliqs capiēdus ē ſi plures nō q̃as ad reſiſtē-
dū.Nā aut ita cōſiſtēdū ē:ut qđ obiicit̃ factū neges:aut id de quo agit̃ ſi factū eē fateare: ſed ne-
ges eā uim hr̃e:atqꝫ id eē qđ aduerſarius criminet̃:aut ſi neqꝫ de facto:neqꝫ de facti appellatiōe
ambigi pōt id qđ arguit̃:neges tale eē:q̃le ille dicat:& rectū eē qđ feceris cōtēnēdū ut defēdas.
Ita ꝑmus ille ſtatus:& q̃ſi cōflictio cū aduerſario cōiectura q̃dā.Secūdus aūt definitione:aut de
ſcriptione:atqꝫ ĩformatione uerbi.Tertius æq & ueri:& recti & humani ad dignoſcēdū diſpu-
tatione tractādū.Et qm̄ ſp is q defēdit nō ſolū reſiſtat oportet aliquo certo ſtatu:aut ĩficiādo:
aut æqtate opponēda:ſed etiā rōnē ſubiiciat recuſationis ſuæ. Primus ille ſtatus rōnē habet cri
minis:ipſāqꝫ negationē:ĩficiationēqꝫ facti.Secūdus qd ſit ĩ re:qd ab aduerſario ponat̃ ĩ uerbo.
Tertius qđ recte factū eē fateat̃.Deinde unicuiqꝫ rōni opponēdū ē ab accuſatore id qđ ſi nō eſ
ſet ĩ accuſatiōe eiꝰ:cā oĩno eē nō poſſet.Itaqꝫ ea q̃ ſic referunt̃ cōtinētia cauſaꝝ uocent̃:q̃q̃ nō ea
magis q̃ cōtra rōnē defēſiōis afferunt̃:q̃ ipſæ defēſiōis rōes cōtinēt cauſas . Sed diſtinguēdi gr̃a
rōnē appellamꝰ eā q̃ affert̃ a reo ad recuſādū depellēdi crimis cā:q̃ niſi eēt:qđ defēderet ñ hr̃et.
Firmamētū aūt:qđ cōtra ad labefactādā rōnē refert̃:ſine quo accuſatio ſtare ñ pōt. Ex rōis aūt
& ex firmamēti cōſultatiōe:& q̃ſi cōcurſu qō q̃dā exorit̃:quā diſceptationē uoco ĩ q̃ qd ueniat
ĩ iudiciū:& de quo diſcæptet̃ q̃ri ſolet.Nā ꝑma aduerſarioꝝ cōtētio diffuſā hꝫ qōnē:ut cōiectu
ra:cæpit ne pecūias Deciꝰ:ĩ diffinitiōe:minuerit ne maieſtatē Norbanꝰ:ĩ æqtate: iure ne occide
rit Opimiꝰ gracchū:Hæc q̃ ꝑmā ɔtētionē hn̄t ex arguēdo:& reſiſtēdo lata:ut dixi:& cōfuſa ſūt
rōnū:& firmamētoꝝ cōtētio adducit ni anguſtā diſcæptationē ea ĩ cōiectura nll̃a eē.Nē̄o.n.eiꝰ

qđ negat factũ põt aut debet:aut ſolet reddere rõnẽ.Itaq; in his cauſis eadẽ ut pma qõ & diſce
ptatio extrema ẽ.In illis aũt ubi ita dicit̃ nõ minuit maieſtatẽ qđ egit de Cepione turbulentius
ppľi.n.dolor iuſtus nõ tribuni actio.Maieſtas aũt:qñ & magnitudo q̃dã.p.r.in eius poteſtate:
ac iure retinẽdo aucta potius ẽ:q̃ diminuta:& ubi ita refert̃ maieſtas eſt impii:atq; nois.p.r.di-
gnitate:quã minuit is:q p uim mľtitudinis.r.p.ad ſeditionẽ uocauit.Exiſtet illa diſceptatio : mi
nuerit ne maieſtatẽ:q uolũtatẽ.p.r.rẽ gratã & æquã p uim egerit:In his aũt cauſis:ubi aliqd re-
cte factũ:aut cõcedendũ eẽ defendit̃:qũ eſt facti ſubiecta rõ:ſicut ab Opimio:iure feci ſalutis oĩ
um:& cõſeruãdæ reip.cauſa ciuẽ euerſorẽ ciuitatis indẽnatũ necare.Ita diſceptationes hæ: q̃ in
his cõtrouerſiis oriunt̃:quæ ſũt certis pſonis:& tpibus notatæ fuerĩt rurſus ĩfinite detractis tpi
bus:& pſonis:& rurſus ad cõſultationis formã rõnẽq; reuocant̃.Sed in grauiſſimis firmamẽtis
etiã illa ponẽda ſũt:ſiq̃ ex ſcripto legis:aut teſtamẽti:aut uerboꝝ ipſius iudicia : aut alicuius ſti-
pulationis:aut cautionis opponũtur defẽſioni cõtraria.Ac ne hoc quidẽ genus in eas cauſas in
currit:quæ cõiectura cõtinẽtur.Quod.n.factũ negat̃ id qdẽ argui ſcripto nõ põt:nec ĩ diffiniti
oñẽ qdẽ uenit gñe ſcripti ipſius.Nã etiã ſi uerbũ aliqđ de ſcripto diffiniẽdũ ẽ quã uim habeat:
ut qũ ex teſtamẽtis qd ſit penus:aut qd ex lege pdii quærit̃:quæ ſũt ruta ceſa:nõ ſcripti genus :
ſed uerbi interptatio cõtrouerſiã pariet.Quãdo aũt plura ſignificant̃ ſcripto ppter uerbi : aut
uerboꝝ ambiguitatẽ:ut liceat ei q cõtradicat eo trahere ſignificationẽ ſcripti:quo expediat:ac
uelit.Aut ſi ambigue ſcriptũ nõ ſit:uel a uerbis uolũtatẽ:& ſñiam ſcriptoris abducere : uel alio
ſe eadẽ de re cõtrarie ſcripto defẽdere: tũc diſceptatio ex ſcripti cõtẽtione:utrũ potius iudex ſe
quat̃:in cõtrariis ſcriptis utrũ magis cõprobandũ ſit.Diſceptatio aũt qũ ẽ cõſtituta ppoſitũ eẽ
debet oratori:ꝙ oẽs argumentationes repetitæ & inueniẽdis locis cõniciant̃.Quod q̃q̃ ſatis ẽ:
& q uidet qd in quoq; loco lateat:quiq; illos locos tanq̃ theſauros aliquos argumentoꝝ nota-
tos habet:tñ ea q̃ ſũt certaꝝ cauſarũ ppria tãgemus.In cõiectura igit̃ qũ eſt inficiãdo reus: accu
ſatori hæc duo pma ſũt:ſed accuſatorẽ p oĩ actore & petitore appello.pñt.n. etiã ſine accuſa-
tore in cauſis hæc eadẽ cõtrouerſiarũ gñа uerſari:ſed hæc duo ſũt & pma cauſa:& euẽtus.Cau
ſam appello rationẽ efficiẽdi:Euentũ id qđ eſt effectũ:atq; ipſa qdẽ petitio cauſarũ pauloante
ĩ ſuaſiõis locis diſtributa eſt:quæ.n.in cõſilio capiẽdo futuri tpis pcipiebant̃.Quãobrẽ aut utili
tatẽ uidẽtur habitura:aut efficiẽdi facľtatẽ:eadẽ q de facto argumẽtabit̃ colligere debebit.Quã
obrẽ & utilia illi quẽ arguet fuiſſe:& ab eo effici potuiſſe demõſtret. Vtilitatis & cõiectura mo
uet̃:ſi illud qđ arguit̃:aut ſpe bonoꝝ:aut maloꝝ metu feciſſe dicat̃:qđ fit acrius q̃ illa ĩ utroq;
gñe maiora ponũtur.Spectãtur etiã ad cauſã facti motus aĩoꝝ:ſi ita recẽs:ſi odiũ uetus : ſi ulci-
ſcẽdi ſtudiũ:ſi iniuriæ dolor:ſi honoris:& ſi glľiæ:ſi imperii:ſi pecuniæ cupiditas:ſi piculi timor
ſi æs alienũ:ſi anguſtiæ rei familiaris:ſi audax:ſi leuis:ſi crudelis: ſi impotẽs : ſi incautus:ſi ĩſipi-
ens:ſi amẽs:ſi cõmota mẽte : ſi uiolẽtus:ſi cũ ſpe efficiẽdi:ſi cũ opinione celãdi : aut ſi patefactũ
eẽt depellẽdi criminis:uel prũpendi piculi:uel in lõginquũ tẽpus differẽdi : aut ſi iudicii pœna
leuior:q̃ facti pmiũ:aut ſi facinoris uoluptaſ maior q̃ dãnatiõis dolor.His.n fere rebus facti ſu
ſpitio cõfirmat̃:qũ & uoluptatis in reo eẽ repiũtur & facultatis.In uolũtate aũt utilitas ex ade-
ptione alicuius cõmodi quærit̃:ut aut ſpes:aut metus ĩpuliſſe uideat̃:aut aliqs repitur aĩ motus
q & citius in fraudẽ:q̃ rõ utilitatis ĩpellit:quã ſint hæc dicta de cauſa.C.Teneo:& quæro q ſint
illi euẽtus:quo ex cauſis effici dixiſti:M.Cõſequẽtia quædã ſigna pteriti : & q̃ſi ĩpreſſa facti ue-
ſtigia:quæ quidẽ uľ maxime ſuſpitionẽ mouẽt:& q̃ſi tacita ſũt criminũ teſtimonia.Atq; hæc q-
dẽ grauiora:qđ eẽ cõiter uidẽtur ĩſimulare & arguere oẽs poſſe:quoꝝ nõ ĩterfuerit aliqd.Hæc
pprie attingunt̃ eos ipſos q arguũtur:ut telũ:ut ueſtigiũ:ut cruor:ut dephẽſum aliqd:qđ abla
tũ:ereptũue uideat̃:ut rñſũ incõſtãter:ut hæſitatũ:ut titubatũ:ut cũ aliquo uiſuſ:ex quo ſuſpitio
oriat̃:ut eoipſo ĩ loco uiſuſ:ĩ quo facinus:ut pallor:ut tremor:ut ſcptũ:aut obſignatũ:aut depo
ſitũ qppiã.Hæc eteni talia ſũt:quæ aut ĩ re ipa:aut etiã ante q̃ factũ ſit: aut poſtea ſuſpitioſũ cri-
men efficiãt.Quæ ſi nõ erũt:tñ cauſis ipſis:& efficiẽdi facultatibus niti oportebit.Adiuncta illa
diſputatione cõi fuiſſe illũ tã amẽtẽ:ut ĩdicia facti:aut effugere:aut occultare nõ poſſet: aut ſi a
reo dici poterit id alia ratione cõmodius effici potuiſſe:aut nõ fuiſſe tam amentẽ:ut iudicia fa-
cti aut effugere:aut occultare nõ poſſit:ut ita aptus eſſet:ut locũ crimini relinqueret.Cõmunis
ille cõtra locus audaciã temeritati nõ prudẽtiæ eſſe cõiuncta.Sequitur autẽ ille locus ad augen
dum nõ eſſe expectãdus:dum fateatur argumẽtis peccata cõiuncta : & hic etiam exempla po-
nentur.Atq; hæc quidẽ de argumẽtis.Sin autem erit etiã teſtium facultas ; primum genus ipſũ
erit laudandum:dicendũq; ne argumentis teneretur reus ipſum ſua cautione effeciſſe teſtes ef-
fugere nõ poſſe.Deinde ſinguli laudentur.Quæ autem eſſent laudabilia dictum eſt . Deinde
etiã argumento firmo:quia tamẽ ſæpe falſum eſt poſſe etiam non recte credi uiro bono & fir-
mo ſine uitio iudicis nõ poſſe:nõ credi:atq; etiã ſi obſcuri teſtes erũt:aut tenues dicẽdũ erit nõ

eē ex fortuna fidē ponendā: aut eos eē cuiuſq; locupletiſſimos teſtes: q id de quo agat facillime
ſcire poſſint. Sin q̄ones habite poſtulationeſue habeant: tamē adiuuabūt cōfirmāda. Genus p̄
mū erit quæſtionū dicendū de ui doloris: de opinione maiorū: qui rē totā niſi ꝓbaſſēt: recte re
pudiaſſent de īſtitutis Athenīēſiū: Rhodioꝝ doctiſſimoꝝ hoīum: apd̄ quos etiā: id apud acer
biſſimū eſt liberi ciueſq; torquētur. De noſtroꝝ etiā prudētiſſimoꝝ hominū īſtitutis: q qum in
dn̄os de ſeruis quæri uoluiſſēt: tamē de īceſto & de cōiuratione: quæ facta me cōſule eſt: quærē
dum putauerūt. Irridēda etiā diſputatio qua ſolēt uti ad infirmādas q̄ones: & meditata pueri
liſq; dn̄a: tum faciēda fides diligēter eē: & ſine cupiditate quæſitū. Dictaq; q̄onis argumētis cō
iecture ponderāda. Atq; hæc accuſationis fere mēbra ſūt: defenſionis aūt p̄mū īfirmatio cauſa
rū: aut nō fuiſſe: aut nō tantū: aut nō ſibi ſoli: aut cōmodius potuiſſe idē cōſequi: aut non his ſe
eē moribus: nō ea uita: aut nullos aī motus: aut etiā nō tam impotētes fuiſſe: facultatū aūt in fir
matione utet̄. Si aut uires: aut animū: aut copias: aut opes affuiſſe demōſtrabit: aut alienū tēpus
aut locū nō idoneū: aut multos arbitros quoꝝ crederet nemini: aut nō ſe tam aptū: ut id ſuſci
peret: qd̄ occultare nō poſſet: neq; tam amēte: ut pœnā ac iudicia cōtēneret. Cōſequentia autē
diluet exponēdo nō eē illa certa iudicia facti: quæ etiā a nullo admiſſo cōſequi poſſent. Conſi
ſtetq; in ſingulis & ea aut eoꝝ quæ ipſe facta dicit eē ꝓp̄a eſſe defēdat potius q̄ criminis: aut ſi ſi
bi cū accuſatore cōia eēnt ꝓ periculo potius q̄ cōtra ſalutē debere ualere. Teſtiūq; & q̄onum &
genus uniuerſū: & ꝙ peccauit poterit in ſingulis ex rep̄henſionis locis: de q̄buſ ante dictū eſt re
fellet̄. Harū cauſarū p̄ncipia ſuſpitioſa ad acerbitatē: ab accuſatore ponētur: denūciabit̄ inſidia
rū cauſæ periculū: excitabūturq; aī ut attēdant: a reo aūt querela cōflati criminis collectarunq;
ſuſpitionū: & accuſatoris inſidiæ: & itē cōe periculū ꝓferet̄: animiq; ad miſericordiā allicientur
& modice beniuolētia iudicū colliget̄. C. Narratio aūt accuſatoris erit quaſi mēbratim geſti ne
gocii ſuſpicioſa explicatio. Sparſis oībus argumētis obſcuritatis: defēſioībus defēſoris: aut pœ
nis: aut obſcuratis ſuſpitionū argumētis rerū ipſarū euētus: erūt caſuſq; narrādi. In cōfirmādis
autē noſtris argumētationibus: infirmādiſq; contrariis ſæpe erunt accuſatoris motus animoꝝ
incitādi: reo mitigādi: atq; hoc quidē utriq; maxime in ꝑoratiōne faciendū: alteri frequētatiōe
argumentoꝝ: & coaceruatione uniuerſa: alteri ſi cauſam plane redarguēdo explicarit enume
ratione: ut quicq; diluerit: & miſeratione ad extremū. C. Scire mihi iam uideor quēadmodum
cōiectura tractāda ſit. Nūc de diffinitione audiamus. M. Cōia dātur in iſto gn̄e accuſatori: defē
ſoriq; p̄cæpta. Vt enim diffiniēdo deſcribēdoq; uerbo magis ad ſenſū iudicis opinionēq; pene
trarit: & ut ad cōem uerbi uim: & ad eā eius uerbi p̄cæptionē quā inchoatā habebūt ī aīs: hi au
diēt q magis & ꝓprius acceſſerit: his uincat neceſſe eſt. Nō enim argumētādo hoc genus tracta
tur. Sed tanq̄ explicādo excutiēdoq; uerbo: ut ſi in reo pecunia abſoluto: rurſuſq; reuocato: p̄
uaricationē accuſator eē diffiniat oēm iudicii corruptelā ꝑfectā ab eo. Defēſor aūt nō omnē: ſi
tm̄modo accuſatoriſ corruptelā ab reo. Sit ergo hæc cōtētio p̄ma uerboꝝ: in qua etiā ſi ꝓprius
accedat ad cōſuetudinē: mētēq; ſermonis defenſoris diffinitio: tn̄ accuſator ſn̄ia legis nitit̄. Ne
gat. n. ꝓbari oportere eos: q leges ſcripſerūt: ratū hr̄e auditū iudiciū ſi totū corruptū ſit: ſi unus
accuſator corruptus ſit: reſcindere nitit̄ æq̄tate. Vtilitate q̄ſi ſcribēda lex eēt: quæq; uim cōple
cterent̄ in iudiciis corruptis ea uerbo uno p̄uaricationis cōprehēdiſſe dicit̄. Defenſor aūt teſtat̄
cōſuetudinē ſermōis ubiq; nim. Ex cōtrario repetit q̄ſi ex uero accuſatore cui cōtrariū ē nomē
p̄uaricationis: & ex cōſequētibus ꝙ ea lr̄a de accuſatorē ſoleat dari iudici & noīe ex ipſo qd̄ ſi
gnificat: eū q ī ꝯtrariis cauſis: q̄ſi uarie eē poſitus uideat̄. Sed huic tn̄ ipſi cōfugiēdū ē ad æq̄tatis
locos: ad reꝝ iudicataꝝ auctoritatē: ad finē aliquē ꝑicli: cōeq; ſit hoc p̄cæptū: ut qū uterq; diffi
nierit q̄maxīe potuerit ad cōem ſēſū: uiq; uerbi cū ſīlib⁹ exēpliſq; eoꝝ q ita locuti ſūt ſuā diffini
tionē ſn̄iamq; cōfirmet. Atq; accuſatori ī hoc gn̄e cauſarū locus ille cōis mīme eē cōcedēdū: ut
is q de re cōfiteat̄ uerbi ſe īterp̄tatiōe defēdat. Defēſor aūt de ea q̄ ꝓpoſui æq̄tate nitat̄: & ea cā
ſecū faciat nō re: ſed p̄uaricatione uerbi ſeſe urgeri q̄rat̄: quo ī gn̄e p̄cēſere poterit plæroſq; iue
niēdi locos. Nā & ſi ſīlibus utit̄ & cōtrariis: & ſequētibus q̄q̄ utriq;: tn̄ reus niſi plane erit abſur
da cā frequētius amplificādi aūt cauſæ eē: q̄ aut qū digredient̄ a cā dici ſolēt: aut qū ꝑorabūt hæ
uel ad odiū uel ad miſericordiā: uel ad oīmodo aīos iudicū mouēdoſ: ex his q̄ ſūt antepoſita ſu
munt̄: ſi modo reꝝ magnitudo hoīumue: aut īuidia: aut dignitas poſtulabit. C. Habeo iſta nūc
ea q̄ qū q̄le ſit q̄ppiā diſcæptat̄: q̄ri ex utraq; parte deceat uelim audire. M. Qum cōfitent̄ ī iſto
gn̄e q arguunt̄ ſe id feciſſe ipſū ī quo rep̄hēdunt̄. Sed q̄ñ iure ſe feciſſe ipſū dicūt iuris eſt oīs rō
nobis explicāda: qd̄ diuidit̄ ī duas ꝑtes p̄maſ: naturā atq; legē: & utriuſq; gn̄is ius ī dīnū & hūa
nū ius ē diſtributa: quoꝝ æq̄tatis ē unū: alteꝝ religiōis. Aeq̄tatis aūt ē ius duplex. Cui⁹ altera de
creti ueri & iuſti: & ut dr̄ æq & boni rōe defēdit̄. Altera ad uiciſſitudinē referēdæ gr̄æ ꝑtiet: qd̄ ī
bn̄ficio gr̄a ī iiuria pitratō noīat̄. Atq; hæc cōia ſūt nāæ atq; legis: ſed ꝓp̄a legis & ea q̄ ſcp̄ta ſūt

& ea quæ ſine litteris:aut gentiũ iure:aut maioꝝ more retinent̃.Scriptoꝝ aũt:ꝓuatũ:aliud ẽ pu
blicũ.Publicum lex:ſenatuſcõſultum:fœdus.Priuatũ:tabule:pactũ:conuentũ:ſtipulatio.Quæ
aũt ſcripta nõ ſũt:ea aut cõſuetudine:aut cõuẽtus hoĩum:& q̃ſi cõſenſu obtinent̃. Atq; hoc etiã
imprimis:ut noſtros mores legeſq; tueamur:quodãmodo naturæ iure præſcriptũ eſt . Et quo
niam breuiter ſũt aperti fontes quaſi quidã æquitatis meditata nobis ad hoc cauſarũ genus eẽ
debedũt ea q̃ dicẽda erũt ĩ orõnibus:de natura:de legibus:de more maioꝝ:de ꝓpulſãda ĩiuria:
de ulciſcẽda:de oĩ pte iuris. Si ĩprudẽter:aut neceſſitate:aut caſu qppiã fecerit:qđ nõ cõcederet̃
his q ſua ſpõte & uolũtate feciſſẽt:ad ei⁹ facti depcationẽ igſcẽdi petẽda uenia ẽ:q̃ ſumet̃ ex plæ
riſq; locis æqtatis.Expoſitum ẽ ut potui breuiſſime de oĩ cõtrouerſiaꝝ gñe:niſi pter ea:tu qđ q̃
ris? C.Illud eqdẽ qđ iã unũ reſtare uideo:q̃le ſit qũ diſcæptatio uerſet̃ ĩ ſcptis.M.Recte ĩtelligis
Iſto.n.expoſito munus ꝓmiſſi oẽ cõfecero.Sũt igr̃ ambigui duob⁹ aduerſariis præcæpta cõia
Vterq; enim hãc ſignificationẽ qua utet̃ ipſe dignã ſcriptori prudẽtia eẽ defẽdet. Vterq; id qđ
aduerſarius ex ambigue ſcripto intelligendũ eẽ dicet:aut obſcurũ:aut abſurdũ:aut inutile : aũt
iniquũ:aut turpe eſſe defẽdet:aut etiã diſcæptare cũ cæteris ſcriptis:uľ alioꝝ:uel maxime ſi po
terit eidẽ quoq; defendet.Ipſe rem eam & ſñiam quẽuis prudentẽ & iuſtũ hominẽ ſi integꝝ da
ret̃ ſcriptũ fuiſſe:ſed planius eam ſñiam quã ſignificari poſſe dicit nihil habere : aut captionis :
aut uitii.Cõtrariam autẽ ſic:ſi ꝓbabit fore ut multa uitia:ſtulta:iniqua:cõtraria ſequunt̃.Qum
autẽ aliud ſcriptor ſenſiſſe uideat̃:& aliud ſcripſiſſe:qui ſcripto nitet̃ cũ re expoſita recitatione
uti oportebir:deinde ĩſtare aduerſario iterare:renouare:interrogare:neq; aũt ſcriptum neget:
aut cõtra factũ inficiet̃.Poſt iudicẽ ad uim ſcripti uocet:hac cõfirmatiõe uſus amplificet rem le
gẽ laudãdo:audaciãq; cõfutet eius:qui qũ palã cõtrafecerit:idq; fateat̃:ut ſit tamẽ:factũq; defen
dat.Deinde infirmet defenſionẽ qum aduerſarius aliud uoluiſſe:aliud ſenſiſſe ſcriptorem: ali
ud ſcripſiſſe dicat:nõ eſſe ferendũ a quoq̃ potius latoris ſenſum:q̃ a lege explicari cur ita ſcpſe
rit:ſi ita nõ ſẽſerit ? Cur qum ea quæ plane ſcripta ſũt neglexerit:an nuſq̃ ſcripta ſint proferat?
Cur prudẽtiſſimos in ſcribẽdo uiros ſũme ſtulticiæ putet eẽ dãnandos? Quid ĩpedierit ſcripto
rem:quo minus exciperet illud qđ aduerſarius tanq̃ ſi excæptũ eſſet:ita dicit ſe ſecutũ? Vtet̃ ex
emplis his qbus idẽ ſcriptor:aut ſi id nõ poterit:qbus alii qđ excipiendũ putarint excæperint.
Quærẽda etiã ratio eſt ſiqua poterit inueniri:quare nõ ſit excæptũ:aut iniqua lex:aut mľtis fu
tura dicet̃:aut alia cauſa obtẽperandi:aut abrogãdi diſſẽtire aduerſarii uocẽ atq; legis . Deinde
amplificãda cauſa:de cõſeruandis legibus:de periculo publicarũ rerũ ꝓuatarũq; : tum aliis lo
cis:tum in porando maxime grauiter erit uehemẽterq; dicendũ.Ille aũt qui ſe ſñia legis & uo
lũtate defendet in cõſilio:atq; in mẽte ſcriptoris:nõ in uerbis ac litteris uim legis poſitã eſſe de
fendet:quodq; nihil excæpit ĩ lege laudabit:ne diuerticula peccatis darẽtur:atq; ut ex pacto cu
iuſq; legis iudex mentẽ interpretaret̃.Deinde erit utendũ exẽplis:in qbus oĩs æqtas pturbet̃: ſi
uerbis legũ:ac non ſententiis pareat̃.Deinde genus eiuſmodi calliditatis & calũniæ retrahat̃ in
odiũ iudicis cũ quadã ĩuidioſa querela : & ſi ĩcidet imprudẽtiæ delictũ cauſa quare nõ ad fletũ:
ſed ad caſum neceſſitatẽue ptineat.Quod genus pauloante attigimus erit eiſdẽ æqtatis ſenten
tiis cõtra acerbitatẽ uerboꝝ deprecandũ.Si ſcripta inter ſe diſſẽtirẽt tãta ſeries artis eſt : & ſicut
inter ſe ſũt plæraq; cõnexa:& apta: ut q̃ pauloante ꝑcæpta dedimus ambigui:quæq; ꝓxima ſẽ
tentiæ:& ſcripti: eadẽ ad hoc genus cauſæ tertiũ referãtur.Nam qbus locis in ambiguo defen
dimus eam ſignificationẽ quæ nos adiuuat eiſdẽ in cõtrariis legibus noſtra lex defendẽda eſt ;
Deinde eſt efficiẽdũ ut alterius ſcripti ſñiam:alterius uerba defendamus.Ita q̃ modo de ſcripto
ſẽtẽtiaq; ꝑcæpimus:eadẽ huc oĩa trãſſerimus.Superioꝝ epilogatio.Expoſitæ ſũt tibi oẽs orato
riæ partitiones:quæ quidẽ e media illa noſtra academia floruerũt.Neq; ſine ea:aut ĩueniri:aut
intelligi:aut tractari poſſũt.Nam & partiri ipſũ:& diffinire:& ambigui partitiones diuidere &
argumentoꝝ locos noſſe: & argumentationẽ ipſam cõcludere & uidere:quæ ſumẽda in argu
mento ſunt:ꝙq; ex his quæ ſumpta ſũt efficiãtur:& uera a falſis : ueriſimilia ab ĩcredibilibus di
iudicare & diſtinguere:& aut male ſumpta:aut male cõcluſa reprehendere:& eadẽ uel anguſte
diſſerere ẽ dialectici q appellant̃:uel ut oratorẽ decet late expromere illius exercitatõibus:&
ſubtiliter diſputãdi:& copioſe dicendi artis eſt.De bonis uero rebus & maliſ:æquis & iniqs uti
libus & inutilibus:honeſtis:turpibus:quã põt habere orator ſine illis maximarũ artibus facul
tatẽ:aut copiã.Quare hæc tibi ſũt mi Cicero quæ expoſui:quaſi iudicia illoꝝ fõtiũ : ad quos ſi
nobis eiſdẽ ducibus aliiſue perueneris:tum & ipſa melius:& multo maiora alia cognoſces. C.
Ego uero ac magno quidẽ ſtudio mi pater: multiſq; ex tuis præclariſſimis muneribus nullum
maius expecto.

Marci Tullii Ciceronis de partitione artis rhe
toricæ ad filium ſuum Ciceronem liber finit.

MARCI TVLLII CICERONIS DE CLARIS ORATORIBVS.

CVM e Cilicia decedens Rhodum ueniſſem: & eo mihi de Qu. Hortenſii morte eſſet allatū opinione omnium maiorē animo cœpi dolorē. Nam & amico amiſſo: qum conſuetudine iucunda: tum multoꝝ officioꝝ coniunctione me ꝑuatum uidebam: & interitu talis auguris dignitatem noſtri collegii diminutā dolebam: qua in cogitatione & cooptatum me ab eo collegium recordabar: in quo iuratus iudicium dignitatis meæ fecerat: & inauguratū ab eodē. Ex quo augurū inſtitutis in parentis eum loco colere debebam. Augebā etiā moleſtiā: ꝙ magna ſapientiū ciuiū: bonorūqꝫ penuria: uir egregius cōiunctiſſimuſqꝫ mecū conſilioꝝ omniū ſocietate alieniſſimo reip. tpe extinctus: & auctoritatis: & prudētiæ ſuæ triſte nobis deſideriū reliquerat. Dolebāqꝫ ꝙ nō ut plærıqꝫ putabāt aduerſariū: aut obtrectatorē laudū mearū: ſed ſociū potius: & conſortē glorioſi laboris amiſerā. Etenim ſi i leuioꝝ artiū ſtudio memoriæ ꝓditum eſt: poetas nobilis poetarū æqualiū morte doluiſſe: quo tandē aīo eius interitū ferre debui: cum quo certare erat glorioſius: q̄ omnino aduerſariū non habere? qum ꝑſertim nō modo nunq̄ ſit: aut illius a me curſus impeditus: aut ab illo meus: ſed cōtra ſemꝑ alter ab altero adiutus: & cōmunicādo: & monēdo: & fauēdo. Sed quoniā ꝑpetua quadā fœlicitate uſus: ille ceſſit e uita ſuo magis: q̄ ſuoꝝ ciuiū tēpore: & tum occidit: qū lugere facilius rēp. poſſet ſi uiueret: q̄ iuuare. Vixitqꝫ tam diu: q̄ licuit in ciuitate bene beateqꝫ uiuere: noſtro incōmodo detrimētoqꝫ: ſi eſt ita neceſſe doleamus: illius uero mortis opportunitatem beniuolētia potius: q̄ miſericordia ꝓſequamur: ut quotienſcūqꝫ de clariſſimo: & beatiſſimo uiro cogitemus: illū potius: q̄ noſmetipſos diligere uideamur. Nam ſi id dolemus: qđ eo nō iam frui nobis nō licet: noſtrū eſt id malū: qđ modice feramus: ne id nō ad amicitiā: ſed ad domeſticam utilitatē referre uideamur. Sin tanq̄ illiipſi acerbitatis aliqd acciderit angimur: nō ſūmam eius fœlicitatē nō ſatis grato aīo interꝑtamur. Etenim ſi uiueret Qu. Hortēſius cætera fortaſſe deſideraret una cū reliqs bonis: & fortibus ciuibus. Hūc aūt & ꝑter cæteros: aut cū paucis ſuſtineret dolorē: qum foꝝ. p. r. qđ fuiſſet: quaſi theatrū illius ingenii uoce erudita: & romanis græciſqꝫ auribus digna ſpoliatū atqꝫ orbatū uideret. Equidē angor aīo nō cōſilii: nō ingenii: nō auctoritatis armis egere remp. quæ didicerā tractare: qbuſqꝫ me aſſueſcerā: quæqꝫ erāt ꝓpria: qū præſtātis in rep. uiri: tum bene moratæ: & bene cōſtitutæ ciuitatis. Quod ſi fuit in rep. tēpus ullum qum extorquere arma poſſet e manibus iratoꝝ ciuiū: boni ciuis auctoritas & oratio: tum profecto fuit: qum patrociniū pacis excluſū eſt: aut terrore hominū: aut timore: ita nobiſmetipſis accidit: ut q̄q̄ eēnt multo magis alia lugēda: tamē hoc doleremus: ꝙ quo tēpore ætas nr̄a ꝑfuncta rebus ampliſſimis: tanq̄ in portū cōfugere deberet: non inertiæ: neqꝫ deſidiæ: ſed ocii moderati: atqꝫ honeſti: qūqꝫ ipſa oratio iam noſtra caneſceret: haberetqꝫ ſuam quandā maturitatē: & quaſi ſenectutē: tum arma ſūt ea ſumpta: qbus illiipſi qui didicerāt ei ſ uti glorioſe: quemadmodū ſalutariter uterētur: nō repiebant. Itaqꝫ ei mihi uidētur fortunate: beateqꝫ uixiſſe: qū i cæteris ciuitatibus: tum maxime in noſtra: qbus cū auctoritate reꝝqꝫ geſtarū gloria: tū etiā ſapientiæ laude ꝑfrui licuit. Quoꝝ memoria: & recordatio in maximis noſtris grauiſſimiſqꝫ curis iucūda ſane fuit: qum in eam nuꝑ ex ſermone quodā incidiſſemus. Nam qum inambularē i xiſto: & eſſem ocioſus domi. M. ad me Brutus ut cōſueuerat cū Tito Pomponio uenerat: homines qum inter ſe cōiuncti: tum mihi ita chari: itaqꝫ iucūdi: ut eoꝝ aſpectu: oīs quæ me angebat de rep. cura cōſederit: quos poſtq̄ ſalutaui: qd uos inq̄ Brute: & Attice nūc? quid tādē noui? Nihil ſane inqt Brutus qđ quidē aut tu audire uelis: aut ego pro certo dicere audeā. Tum Atticus eo inqt ad te animo uenimus: ut de rep. eēt ſilentiū: & aliqd audiremus potius ex te: q̄ te afficeremus ulla moleſtia. Vos uero inq̄ Attice & præſentē me cura leuatis: & abſenti magna ſolatia dediſtis. nā ur̄is ꝑmū lr̄is recreatus: me ad ꝑſtina ſtudia reuocaui. Tū ille: legi inqt ꝑlubēter epiſtolā quā ad te Brutus miſit ex Aſia: q̄ mihi uiſus ē & monere te prudēter: & conſolari amiciſſime. Recte inq̄ eſt uiſus: nā me iſtis ſcito lr̄is: ex diuturna ꝑturbatiōe totius ualitudinis: tanq̄ ad aſpiciendā lucem eſſe reuocatū. Atqꝫ ut poſt Cannenſem illā calamitatē primū Marcelli ad nolam prælio populus ſe romanus erexit: poſteaqꝫ ꝓſpere res deinceps multæ conſecutæ ſunt: ſic poſt rerum noſtrarū & cōmunium grauiſſimos caſus: nihil ante epiſtolam Bruti mihi accidit qđ uellē: aut qđ aliqua ex parte ſollicitudines alleuiaret meas. Tum Brutus: uolui id qdem efficere certe: & capio magnū fructū: ſiqdē qđ uolui tāta i re cōſecutus ſū. Sed ſcire cupio quæ te Attici litteræ delectauerint? Iſtæ uero inq̄ Brute nō modo delectationē mihi: ſed etiā ut ſpero ſalutē attulerūt. Salutē inquit ille? quodnā tādem genus iſtuc tam præclaꝝ litterarum fuit?

An mihi potuit inq̄ eſſe: aut gratior ulla ſalutatio: aut ad hoc tēpus aptior: q̄ illius libri quo me hic affatus quaſi iacentē excitauit? Tum ille: nēpe eum dices inqt: quo iſte omnē rerū memoriā breuiter: & ut mihi quidē uiſum ꝑdiligēter cōplexus eſt. Iſtū ipſum quidē inq̄ Brute dico librū mihi ſaluti fuiſſe. Tum Atticus: optatiſſimū quidē mihi eſt qđ dicis: ſed qd tandē habuit liber iſte: qđ tibi aut nouū: aut tanto uſui poſſet eſſe? Ille uero: & noua inq̄ mihi quidē multa: & tam utilitatē quā reqrebam: ut explicatis ordinibus temporū uno in cōſpectu oia uiderē: quæ qum ſtudioſe tractare cœpiſſem: ipſa mihi tractatio litterarū ſalutaris fuit. Admonuitq; Pōponi: ut a te ipſo ſumerē aliqd ad me reficiendū: teq; remunerandū: ſi nō pari: at grato tamē munere: q̄ q̄ illud Heſiodiū laudatur a doctis: qđ eadē mēſura reddere iubet: q̄ accæpis: aut & cumulatiore ſi poſſis. Ego autē uoluntatē tibi ꝓfecto emetiar: ſed rem ipſam nondū poſſe uideor: idq; ut ignoſcas a te peto. Nec enim ex nouis ut agricolæ ſolēt fructibus eſt: unde tibi reddā: qđ accæpi: ſic oīs fœtus repreſſus exuſtuſq; flos ſati ueteris ubertatis exarruit. Nec ex cōditis qui iacent in tenebris: & ad quos oīs nobis aditus: qui pene ſolis patuit obſtructus eſt. Seremus igiť aliqd tāq̄ i inculto: & derelicto ſolo: qđ ita diligēter colemus: ut impēdiis etiā augere poſſimus largitatē tui muneris: modo idem noſter animus efficere poſſit: q̄ ager qui q̄multos annos quieuit uberiores efferre fruges ſolet. Tum ille: Ego uero & expectabo ea quæ polliceris: nec exigā niſi tuo cōmodo: & erūt mihi ꝑgrata ſi ſolueris. Mihi quoq; inqt Brutus: & expectāda ſunt ea q̄ Attico polliceris: & ſi fortaſſe ego a te huius uolūtarius ꝓcurator petā: qđ ipſe cui debes incōmodo exacturū negat. At uero inq̄ tibi ego Brute nō ſoluā: niſi ꝓus a te cauero: amplius eo nomine neminē cuius petitio ſit petiturū. Nō mehercule inqt tibi repromittere iſtuc quidē auſus ſim: nam hūc qui negat uideo flagitatorē: non illū quidē tibi moleſtū: ſed aſſiduū tamē: & acrē fore. Tum Pōponius: Ego uero inqt Brutū nihil mētiri puto. Videor enim iam te auſuꝝ eē appellare: quoniā lōgo interuallo modo primū animaduerti paulo te hilariorē. Itaq; quoniā hic qđ mihi debereť ſe exactuꝝ ꝓfeſſus eſt: qđ huic debes: ego a te peto. Quidnam id inq̄? ut ſcribas inqt aliqd. iampridē enim cōticuerūt tuæ litteræ. Nam ut illos de rep. libros edidiſti: nihil a te ſane poſtea accæpimus: eiſq; noſmetipſi ad reꝝ naturaliū memoriā comprehendendā impulſi: atq; incēſi ſumus. Sed illa qum poteris: atq; ut poſſis rogo. Nūc uero inqt: ſi es animo uacuo expone nobis qđ quærimus. Quidnā eſt id inq̄: qđ mihi nuꝑ in tuſculano inchoauiſti de oratoribus: quando eſſe cœpiſſent: qui etiā & quales fuiſſent: quē ego ſermonē qum ad Brutū tuū uel noſtrū potius detuliſſem: magnoꝑe hic audire ſe uelle dixit. Itaq; hunc eligimus diē: qū te ſciremus eſſe uacuū. Quare ſi tibi eſt cōmodum ede illa quæ cœperas & Bruto & mihi. Ego uero inq̄ ſi potuero: faciā uobis ſatis. Poteris inqt relaxa modo paulū animū: aut ſane ſi potes libera. Nempe igitur hinc tum Pōponi ductus eſt ſermo: q̄ erat a me mētio facta: cauſam Deiotari fideliſſimi: atq; optimi regis: ornatiſſime & copioſiſſime a Bruto me audiſſe defenſam. Scio inquit ab iſto initio tractū eē ſermonē: teq; Bruti dolentē uicē quaſi defluiſſe iudicioꝝ uaſtitatē: & fori. Feci inq̄ iſtuc quidē: & ſæpe facio. Nam mihi Brute in te intuēti crebro in mētem uenit: uereri & quodnā curriculū aliquādo ſit habitura tua & natura admirabilis: & exqſita doctrina: & ſingularis induſtria. Qum enim in maximis cauſis uerſatus eſſes: & qum tibi ætas noſtra iam cederet: faſciſq; ſūmitteret ſubito in ciuitate qum alia ceciderunt: tū etiā eaipſa de qua diſputare ordimur eloquētia obmutuit. Tum ille: cæteraꝝ rerū cauſa inqt iſtuc & doleo: & dolendū puto. Dicendi autē me non tam fructus: & gloria q̄ ſtudiū ipſum: exercitatioq; delectat: quod mihi nulla reſ eripiet: & præſertim tam ſtudioſum. Et dicere enim bene nemo poteſt: niſi q prudēter intelligit. Quare qui eloquentiæ uere dat operā: dat prudētiæ: qua ne maximis qdem in bellis æquo animo carere quiſq̄ poteſt. Præclare inq̄ Brute dicis: eoq; magis iſta dicēdi laude delector: q̄ cætera quæ ſunt quondā habita in ciuitate pulcherrima: nemo eſt tam humilis: q ſe nō aut poſſe adipiſci: aut adeptū putet. Eloquētē neminē uideo factū eſſe uictoria. Sed (quo facilius ſermo explicetur) ſedētes (ſi uidetur) agamus. Qum idē placuiſſet illis: tum in pratulo prope Platonis ſtatuā cōſedimus.

Tractatus Incipit.

$ Ic ego laudari igiť eloquentiā: & quāta uis ſit eius expromere: quantāq; iis: qui ſūt eā cōſecuti dignitatē afferat: neq; ꝓpoſitū nobis eſt hoc loco: neq; neceſſariū. Hoc uero ſine ulla dubitatione cōfirmauerim: ſiue ulla arte pariať aliqua: ſiue exercitatiōe quadā: ſiue natura: rem unā eē oīum difficillimā: qbus.n. ex qnq; rebus cōſtare diciť: eaꝝ unaquæq; eſt ars ipſa magna ꝑ ſeſe. Quare qnq; artiū cōcurſus maximaꝝ: quātā uim: quātāq; difficultatē habeāt exiſtimari pōt. Teſtis ē græcia: quæ qum eloquētiæ ſtudio ſit incēſa: iādiuq; excellat in ea: præſtetq; cæteris: tamē oīs artes uetuſtiores habet: & multo ante nō inuētas ſolē ſed etiā perfectas: q̄ hæc eſt a græcis elaborata dicendi uis: atq; copia. In quā qum intueor maxime mihi occurrūt attice: & quaſi lucēt Athenæ tuæ: qua in urbe primū ſe orator extulit: pri-

mũq; etiã monumẽtis:& litteris oratio eſt cœpta mãdari:tamẽ ante Periclẽ:cuius ſcripta quæ
dã ferũtur:& Thucydidẽ qui nõ naſcentibus Athenis:ſed iam adultis fuerũt:littera nulla eſt:q̃
quidẽ ornatũ aliquẽ habeat:& oratoris eſſe uideat̃. Quãq̃ opinio eſt & eũ:q multis annis ante
hos fuerit Piſiſtratũ:& paulo ſeniorẽ etiã Solonẽ: poſteaq; Cliſthenẽ multũ ut tẽporibus illis
ualuiſſe dicẽdo:poſt hanc ætatẽ aliquot annis:ut ex atticis monumẽtis põt perſpici Themiſto
cles fuit:quẽ cõſtat tum prudẽtia:tũ etiã eloquentia ꝑſtitiſſe:poſt Pericles:qui qum floreret oi
genere uirtutis:hac tamẽ fuit laude clariſſimus:Cleonẽ etiã tẽporibus illis turbulẽtũ illũ quidẽ
ciuẽ:ſed tamẽ eloquentẽ fuiſſe cõſtat:huic ætati ſuppares:Alcibiade :Critiaſ:Theramenes:qui
bus tẽporibus qđ dicendi genus uiguerit ex Thucydidis ſcriptis:qui ipſe tũ fuit intelligi maxi
me poteſt.grãdes erãt uerbis:crebris ſentẽtiis:cõpreſſiõe reꝝ breues:& ob eãipſã cauſã ĩterdũ
ſubobſcuri.Sed ut intellectũ eſt quantã uim haberet accurata:& facta quodãmodo oratio : tũ
etiã magiſtri dicẽdi multi ſubito extiterunt:tũ Leõtinus Gorgias:Thraſyamachus: Chalcædo
nius:Protagoras:Abderites:Prodicus:Chius:Hippias:Heleus:in honore magno fuerunt:alii
q; multi tẽporibus eiſdẽ docere ſe ꝓfitebãtur:arrogãtibus ſane uerbis:quẽadmodũ cauſa infe-
rior:ita enim loquebãtur dicẽdo fieri ſupior poſſet.Iis oppoſuit ſeſe Socrateſ:qui ſubtilitate q̃
dam diſputãdi refellere eoꝝ inſtituta ſolebat uerbis.Huius ex uberrimiſ ſermonibus extiterũt
doctiſſimi uiri:p̃mũq; tum philoſophia nõ illa de natura quæ fuerat antiquior:ſed hæc ĩ qua
de bonis rebus & malis:deq; hominũ uita:& moribus diſputat̃ inuẽta dicitur:qđ quoniam ge
nus ab hoc qđ ꝓpoſuimus abhorret philoſophos aliud in tẽpus reiiciamus:ad oratores a qui
bus digreſſi ſumus reuertamur.Extitit igitur iam ſenibus illis(quos pauloante diximus)Iſocra
tes:cuius domus cunctæ græciæ quaſi ludus quidã patuit:atq; officina dicẽdi. Magnus orator
& pfcctus magiſter:q̃q̃ forẽſi luce caruerit:intraq; parietes aluit illã gloriã:quã nemo quidem
meo iudicio eſt poſtea cõſecutus.Is & ipſe ſcripſit multa ꝑclare:& docuit alios:& qum cætera
melius q̃ ſupiores:tum p̃mus intellexit etiã in ſoluta oratione dum uerſum effugeres modũ ta
mẽ:& numerũ quendã oportere ſeruari.Ante hunc enim uerboꝝ quaſi ſtructura & quædã ad
numerũ cõcluſio nulla erat:aut ſiquãdo erat nõ apparebat eam dedita opa eſſe quæſitã:q̃ for
ſitan laus ſit.Verũtamẽ natura magis:tum caſu:quæ nõnunq̃:aut ratione aliqua:aut obſeruati
one fiebat.Ipſa enim natura circũſcriptione quadã uerboꝝ cõprehendit cõcluditq; ſententiã.
Quæ qum aptis circũſcripta uerbis eſt:cadit etiã plæꝝq; numeroſe.Nam & aures ipſæ qd ple
nũ:qd inane ſit iudicãt:& ſpiritu:quaſi neceſſitate aliqua uerboꝝ cõprehẽſio terminat̃.In quo
nõ modo defici:ſed etiã laborare turpe eſt.Tum fuit Lyſias ipſe quidẽ in cauſis forẽſibus non
uerſatus:ſed egregie ſubtilis ſcriptor:atq; elegans:quẽ iam ꝓpe audeas oratorẽ perfectũ dice-
re.Nam plane quidẽ perfectũ:& in quo nihil admodũ deſit:Demoſthenẽ facile dixeris.Nihil
acute inueniri potuit in eis cauſis quas ſcripſit:nihil(ut ita dicam)ſubdole:nihil uerſute:qđ ille
non uiderit:nihil ſubtiliter dici:nihil ꝑſſe:nihil enucleate:quo fieri poſſit aliqd limatius : nihil
cõtra grãde:nihil incitatũ:nihil ornatũ:uel uerboꝝ g̃uitate:uel ſententiarũ:quo quicq̃ eẽt elati
us.Huic Hyperides ꝓximus:& Aeſchines fuit:& Lycurgus : & Dinarchus:& is cuius nulla ex-
tant ſcripta Demades:aliiq; plures.Hæc enim ætaſ effudit hãc copiã:& ut opinio mea fert:ſuc
cus ille:& ſãguis ĩcorruptus uſq; ad hãc ætatẽ oratoꝝ fuit:ĩ qua naturalis ineſſet: nõ phucatus
nitor.Phalereus enim ſucceſſit eis ſenibus adoleſcens eruditiſſimus.Ille quidẽ hoꝝ omniũ:ſed
nõ tam armis inſtitutus q̃ palæſtra:itaq; delectabat magis athenĩẽſes q̃ iflãmabat. Proceſſerat
enim in ſolẽ & puluerẽ nõ ut e militari tabernaculo:ſed ut e Theophraſti doctiſſimi hominis
umbraculis.hic p̃mus inflexit orationẽ:& eam mollem tenerãq; reddidit:& ſuauis ſicut fuit ui
deri maluit:q̃ grauis:ſed ſuauitate ea qua ꝑfunderet animos:nõ qua ꝑfringeret:& tantũ ut me
moriã cõcinnitatis ſuæ:nõ quẽadmodũ de Pericle ſcripſit Eupolis:cũ delectatione etiã acule-
os relinqueret in animis eoꝝ:a quibus eẽt auditus. Videſne igit̃ ut in ea ipſa urbe:in q̃ & nata
alta ſit eloquẽtia:quã eo ſero ꝓdierit in lucẽ? Siquidẽ ante Solonis ætatẽ:& Piſiſtrati de nullo
ut diſerto memoriæ ꝓditũ eſt.At hi qdẽ ut.P.R..ætas eſt:ſenes:ut athenienſiũ ſæcla numerant
adoleſcẽtes debẽt uideri.Nã &ſi Seruio Tullio regnante uiguerũt:tñ multo diutiuſ Athenæ iã
erãt:q̃ eſt Roma ad hodiernum diẽ:nec tamẽ dubito quin habuerit uim magnã ſemp oratio.
Neq; enim iam troicis tpibus tantũ laudiſ in dicẽdo Vlixi tribuiſſet Homerus:& Neſtori:quo
rũ alterũ uim habere uoluit:alterũ ſuauitatẽ:niſi iam tũ eẽt honos eloquẽtia. Neq; ipſe poeta
hic tam idẽ ornatus in dicẽdo:ac plane orator fuiſſet:cuius &ſi incerta ſũt tpa : tñ annis multis
fuit ante Romulũ.Siquidẽ nõ infra ſupiorem lycurgũ fuit:a quo eſt diſciplina lacedæmonio
rum aſtricta legibus:ſed ſtudiũ eius gñis:maiorq; uis agnoſcit̃ in Piſiſtrato.deniq; hũc ꝓximo
ſæculo Themiſtocles iſecutus eſt:ut apud nos ꝑantiquus:ut apud Athenĩẽſes nõ ita ſane uetus
fuit enim regnante iam græcia:noſtra aũt ciuitate:nõ ita p̃dẽ dñatu regio liberata. Nam bellũ

uolſcoꝝ illud grauiſſimū:cui Coriolanus exul īterfuit: eodē fere tēpore quo Parſarū bellū fuit:ſimiliſqꝫ fortuna claroꝝ uiroꝝ.Siquidē uterqꝫ:qum ciuis egregius fuiſſet populi īgrati pulſus iniuria:ſe ad hoſtes cōtulit:conatūqꝫ iracundiæ ſuæ morte ſedauit.Nam &ſi aliter eſt apud te Attice de Coriolano:cōcedo tamē:ut huic generi mortis potius aſſentiar. At ille ridens: tuo uero inqt arbitratu:quoniā quidē cōceſſum eſt rhetoribus emētiri in hiſtoriis: ut aliqd dicere poſſint argutius.Vt enim tu nūc de Coriolano:ſic Clitarcus:ſic Stratocles de Themiſtocle finxit.Nam quē Tucidides qui & Atheniēſis erat: & ſūmo loco natus: ſūmuſqꝫ uir:& paulo ætate poſterior:tantū mortumu ſcripſit:& in attica clam humatū addidit fuiſſe ſuſpitionē ueneno ſibi cōſciuiſſe mortē:hūc iſti aiūt:qum taurū īmolauiſſet excæpiſſe ſanguinē patera: & eo poto mortuū cōcidiſſe.Hāc enim mortē rhetorice:& tragice ornare potuerunt. Illa mors uulgaris nullā p̄bebat materiē ad ornatū:quare quoniā ita tibi quadrāt oīa fuiſſe Themiſthocle paria & Coriolano:paterā quoqꝫ a me ſumas licet:p̄bebo etiā hoſtiā: ut Coriolanus ſit plane alter Themiſtocles.Sit ſane inq̄ ut lubet de iſto:& ego cautius poſthac hiſtoriā attingā te audiente:quē reꝝ romanarū auctorē laudare poſſum religioſiſſimū.Sed tum fere Pericles Xantippi filius(de quo ante dixi)p̄mus adhibuit doctrinā:quæ q̄q̄ tum nulla erat dicēdi:tamē ab Anaxagora phyſico eruditus exercitationē mētis a recōditis:abſtruſiſqꝫ rebus ad cauſas forēſes pplareſqꝫ facile pduxerat:huius ſuauitate:maxime hilaratæ Athenæ ſūt:huius ubertatē & copiā admiratæ:eiuſdē uim dicēdi:terrorēqꝫ timuerūt.Hæc igit̃ ætas p̄ma Athenis oratorē ꝓpe pfectū tulit.Nec enim in conſtituētibus.r.p.nec bella gerētibus:nec impeditis:ac regū dominatiōe deuinctis naſci cupiditas dicēdi ſolet.Pacis eſt comes:ociiqꝫ ſocia:etiā bene cōſtitutæ ciuitatis: q̄ſi alumna quædā eloquētia.Itaqꝫ ait Ariſtoteles:qum ſublatis in Siciliā tyrānis res p̄uatæ lōgo interuallo iudiciis repeterētur:tum primū ꝙ eſſet acuta illa gens:& cōtrouerſia natura:artē & p̄cæpta ſiculos Coracē & Tiſian cōſcripſiſſe.Nam antea neminē ſolitū uia nec arte: ſed accurate tamē:& de ſcripto plæroſqꝫ dicere:ſcriptaſqꝫ fuiſſe:& paratas a Protagora rerū illuſtriū diſputationes:quæ nūc cōmunes appellātur loci.Quod idē feciſſe Gorgiā:qum ſingulaꝝ rerum laudes:uitupationeſqꝫ cōſcripſiſſet:qđ iudicaret hoc oratoris eē maxime ꝓprium:rem augere poſſe laudādo:uitupādoqꝫ rurſuſ affligere.Huic Antiphontē Rhamnuſiū ſimilia quædā habuiſſe cōſcripta:quo neminē unq̄ melius ullā orauiſſe capitis cauſā: qum ſe ipſe defēderet:ſe audiente locuplex auctor ſcripſit Tucidides.Nam Lyſiam p̄mo ꝓfiteri ſolitum artē eē dicēdi: deinde ꝙ Theodorus eēt in arte ſubtilior:in orationibus autē ieiunior:orationes eum ſcribere:aliis cœpiſſe:artē remouiſſe.Similiter Iſocratē p̄mo artē dicēdi eſſe negauiſſe:ſcribere aūt aliis ſolitū orationes qbus in iudiciis uterētur:ſed qum ex eo qa quaſi cōmitteret contra legē: quo qs iudicio circūueniretur:ſæpe ipſe in iudiciū uocaret:orationes aliis deſtitiſſe ſcribere: totūqꝫ ſe ad artes cōponēdas trāſtuliſſe.Et græciæ quidē oratoꝝ partus:atqꝫ fōtes uides ad noſtroꝝ annaliū rationē ueteres:ad ipſoꝝ ſane recētes. Nam anteq̄ delectata eſt atheniēſiū ciuitas:hac laude dicēdi multa iam memorabilia:& ī domeſticis:& in bellicis rebus effecerat. Hoc aūt ſtudiū nō erat cōmune græciæ:ſed ꝓprium Athenarū.Quis enim aut argiuū oratorē:aut corinthiū: aut Thebanū ſcit fuiſſe tēporibus illis:niſi qd de Epaminūda docto homīe ſuſpicari lubet? Lacedæmoniū uero uſqꝫ ad hoc tēpus audiui fuiſſe neminē.Menelaū ipſum: dulcē illū quidē tradit Homerus:ſed pauca dicentē.Breuitas aūt laus eſt interdū in aliqua parte dicēdi: in uniuerſa eloquētia laudē nō habet.At uero extra græciā magna dicendi ſtudia fuerūt:maximiqꝫ huic laudi habiti honores:illuſtre oratoꝝ nomē reddiderūt.Nā ut ſemel e Pyrrheo eloquētia euecta eſt oēs pagrauit inſulas:atqꝫ ita peregrinata tota Aſia eſt:ut ſe externis obtineret moribus: omnēqꝫ illā ſalubritatē Atticæ dictionis:& quaſi ſanitatē pderet:ac loqui pene deſciſceret. Hic Aſiatici oratores nō contemnēdi quidē:nec celeritate:nec copia:ſed parū preſſi:& nimis redūdantes:Rhodii ſaniores:& Atticoꝝ ſimiliores:ſed de græcis hactenus.Etenim hæc ipſa forſitā fuerūt nō neceſſaria.Tum Brutus:iſta uero inqt q̄ neceſſaria fuerūt: nō facile dixerim:iucūda certe mihi fuerūt:neqꝫ ſolū nō lōga:ſed etiā breuiora q̄ uellem.Optime inq̄: ſed ueniamus ad noſtros:de qbus difficile eſt plus ītelligere:q̄ quantū ex monumētis ſuſpicari licet. Quis enim putet aut celeritatē ingenii.L.Bruto illi nobilitati ueſtræ p̄ncipi defuiſſe?qui de matre Suauiāda ex oraculo apollinis tam acute:arguteqꝫ cōiecerit:qui ſūmam prudentiā ſimulatione ſtulticiæ texerit:qui potētiſſimū regē clariſſimi regis filiū expulerit:ciuitatēqꝫ ppetuo dominatu liberatā:magiſtratibus annuis:legibus iudiciiſqꝫ deuinxerit:qui collegæ ſuo impium abrogauerit:ut e ciuitate regalis nominis memoriā tolleret:qđ certe effici nō potuiſſet:niſi eēt oratione pſuaſum. Videmus itē paucis ante annis poſt reges exactos:qum plebs ꝓpe ripam Aneieonis ad tertiū miliariū cōſediſſet:eūqꝫ mōtē:qui ſacer appellatus eſt occupauiſſet.M.Valeriū dictatorē dicēdo ſedauiſſe diſcordias:eiqꝫ ob eam rem honores ampliſſimos habitos: & eum p̄mū

ob eā ipſā cauſā maximū eē appellatū. Ne. L. Valeriū q̄dē potitū arbitror: nō aliq̄d potius ſe dicēdo: q poſt decēuiralē iuidiā plæbē i patres icitatā legibus: & cōcionibus ſuis mitigauerit. Poſſumus Appiū claudiū ſuſpicari diſertū: qa ſenatū iāiā iclinatū a Pyrrhi pace reuocauerit. Poſſumus. C. Fabriciū: qa ſit ad Pyrrhū de captiuis recupādis miſſus orator. T. Corūcanū: ꝙ ex pōtificū cōmētariis lōge plurimū igenio ualuiſſe uideatᷣ. M. Curiū ꝙ is tri. pl. iterrege Appio Cæco diſerto hoīe comitia cōtra leges hn̄te: qū de plæbe conſulē nō accipiebat patres ante auctores fieri coegerit: qđ fuerit ꝑmagnū nōdū lege mœnia lata: licet etiā aliq̄d de. M. Popilii ingenio ſuſpicari: qui qum conſ. eſſet: eodēq; tēpore ſacrificiū publicū: qum læna faceret: qđ erat flamē carmētalis plæbei: cōtra patres cōcitatione & ſeditione nūciata: ut erat læna amictus: ita uenit in cōcionē: ſeditionēq; qum auctoritate: tum oratione ſedauit. Sed eos oratores habitos eē: aut omnino tum ullū eloquētiæ ꝓmium fuiſſe: mihi ſane nihil legiſſe uideor: tm̄modo coniectura ducor ad ſuſpicandū. Diciťetiā. C. flamineus is: qui tri. plæ. legē de agro Gallico: & Piceno uiritim diuidēdo tulerit: qui conſ. apud Tharſumēnum ſit interfectus: ad populū ualuiſſe dicendo Quintus etiā Maximus uarrucoſus orator habitus eſt tēporibus illis: & Qu. Metellus is q bello punico ſecūdo cū. L. Veturio philone cōſul fuit. Quē uero extet: & de quo ſit memoriæ ꝓditum eloquentē fuiſſe: & ita eſſe habitū ꝑmus eſt. M. Cornelius Cethegus: cuius eloquētiæ ē auctor: & idoneus mea quidē ſentētia. Qu. Ennius: præſertim qum & ipſe eū audiuerit: & ſcribat de mortuo: exquo nulla ſuſpitio eſt amicitiæ cauſa eē mentitū. Eſt igitur ſic apud illū in nono (ut opinor) ānali. Additᷣ orator Cornelius ſuauiloquēti ore Cethegus Marcus ſtudio: collegā filius & oratorē appellat: & ſuauiloquentiā tribuit: quæ nūc quidē nō tam eſt in plæriſq;. Latrāt enim iam quidā oratores nō loquūtur: ſed eſt ea laus eloquētiæ certe maxima. Is dictus Ollis popularibus olim: qui tum uiuebāt hoīes: atq; æuum agebāt: flos delibatus populi. Probe uero: ut enim hominis decus ingeniū: ſic ingenii ipſius lumē eſt eloquētia: qua uirū excellētē ꝑclare: tum ille homines florem populi eē dixerūt: ſuadāt medullā πειθω quā uocāt græci: cuius effector eſt orator. Hāc ſuadā appellauit Ennius. Ei⁹ aūt Cethegū medullā fuiſſe uult: ut quā deā in Periclis libris ſcripſit Eupolis ſe ſcitauiſſe: huiuſ hic medullā noſtrū oratorē fuiſſe dixerit. At hic Cethegus conſ. cū. P. Tuditano fuit bello punico ſero: quæſtorq; is cōſ. M. Cato modo plane annis. cxl. ante me conſ. & idipſū niſi unius eēt Ennii teſtimonio cognitū: hūc uetuſtas: ut alios fortaſſe multos obliuione obruiſſet. Illius aūt ætatis qui ſermo fuerit ex Neuianis ſcriptis itelligi pōt. His. n. cōſulib⁹: ut i ueteribus cōmentariis ſcriptū eſt: Neuius eſt mortuuſ: q̄q̄ Varro noſter diligētiſſimus iueſtigator antiq̄tatis: putat in hoc erratū: uitāq; Neuii ꝓducit lōgius. Nā Plautus. P. Claudio. L. Portio uiginti annis poſt illos (quos ante dixi) conſules mortuus eſt Catone cēſore. Hūc igitur Cethegū cōſecutus eſt ætate Cato: qui annis. ix. poſt eū fuit coſ. eū nos ut pueterē habemus: qui. L. Martio. M. Manilio cōſ. mortuus eſt annis. lxxxiii. ipſis ante me cōſulē. Nec uero habeo quenq̄ antiquiorē: cuius quidē ſcripta ꝓferenda putē: niſi quē Appii Cæci oratio hæc ipſa de Pyrrho: & nōnullæ mortuoꝝ laudationes forte delectāt: & Hercules eq̄dem extāt. Ipſæ enim familiæ ſua quaſi ornamēta ac monumēta ſeruabāt: & ad uſū ſiqs eiuſdē generis occidiſſet: & ad memoriā laudū domeſticarū: & ad illuſtrandā nobilitatē ſuam: q̄q̄ his laudationibus hiſtoria reꝝ noſtraꝝ eſt facta mēdoſior. Multa enim ſcripta ſūt in eis: quæ facta nō ſūt falſi triūphi: plures cōſulatus: gn̄a etiā falſa: & ad plæbē trāſitiones: qum homīes humiliores in alienū eiuſdē nois infunderentᷣ genus: ut ſi ego me a. M. Tullio eē dicerē: q Patricius cū Sulpitio conſ. anno. x. poſt exactos reges fuit. Catonis aūt orationes nō minus multæ fere ſūt: q̄ Attici Lyſiæ: cuius arbitror plurimas eē. Eſt enim Atticuſ: quoniā certe Athenis eſt: & natuſ & mortuus: & functus omni ciuiū munere. Quanq̄ Timæus eum quaſi licinia: & mutia lege repetit Syracuſas: & quodāmodo eſt nōnulla in iis etiā iter ipſos ſimilitudo. Acuti ſūt: elegātes: faceti: breues: ſed ille græcus ab omni laude fœlicior. Habet enim certos ſui ſtudioſos: qui nō tam habitus corporis opimos: q̄ gracilitates cōſectentur: quos ualitudo modo bona ſit: tenuitas ipſa delectat: q̄q̄ in Lyſia ſūt ſæpe etiā lacerti: ſic ut & fieri nihil poſſit ualētius. Verū eſt certe gn̄e toto ſtrigoſior: ſed habet tm̄ ſuos laudatores: q hac ipſa eius ſubtilitate admodū gaudeāt. Catonē uero qs noſtroꝝ oratoꝝ: q quidē nūc ſūt legitᷣ? aut qs nouit oīoᷣ? At quē uiꝝ dii boni mitto ciuē: aut ſenatorē: aut imꝑatorē? Oratorē. n. hoc loco q̄rimus. Quis illo grauior in laudando? acerbior in uituperādo? in ſn̄iis argutior? in docēdo ediſſerēdoq; ſubtilior? Refertæ ſūt orōes amplius centūq̄nquaginta: quas quidē adhuc inuenerim: & legerim: & uerbis: & rebus illuſtribus: licet ex his eligāt: ea quæ notatione & laude digna ſint: oīs oratoriæ uirtutes in eis repientᷣ. Iam uero origines eius quē florē: aut qđ lumē eloquētiæ nō habētᷣ? Amatores huic deſūt: ſicuti multis iam ante ſæculis: & Philiſto ſyracuſio: & ipſi Thucyddidi. Nā ut hoꝝ cōciſis ſn̄iis: interdum etiā nō ſatis: aptis aūt qū breuitate: tum nimio acumine officit. Theopōpus elatione atq;

altitudine orationis ſuæ:qđ idē Lyſiæ Demoſthenes:ſic Catonis luminibus obſtruxit:hæc po-
ſteroꝝ quaſi exaggerata altius oratio. Sed & in noſtris inſcitia eſt:& ꝙ ipſi q in græcis antiqta-
te delectant:eaqꝫ ſubtilitate quā atticā appellāt:hāc in Catone nō nouerūt qdē Hypidæ uolūt
eſſe:& Lyſiæ laudo:ſed cur nō Catonis? Attico gñe dicēdi ſe gaudere dicūt:ſapiēter id quidem
atqꝫ utinā imitarētur nec oſſa ſolū:ſed etiā ſanguinē:gratū eſt tamē qđ uolūt. Cur igit Lyſias &
Hypides amat qū penitus ignoret Cato? Antiquior eſt huius ſermo: & quædā horridiora uer-
ba. Ita enim tum loquebantur: id muta:qđ tum ille non potuit:& adde numeros: & aptior ſit
oratio. Ipſa uerba cōpone:& quaſi coagmēta:qđ ne græci quidē ueteres factitauerūt: iam ne-
minē antepones Catoni. Ornari orationē græci putāt:ſi uerboꝝ imutationibus utantur:quos
appellāt tropos:& ſentētiarū orationiſqꝫ formis:quæ uocāt ſchemata. Nō uerıſimile eſt q̄ ſit ī
utroqꝫ gñe & crebre diſtinctus Cato. Nec uero ignoro nōdum eē ſatis politū hūc oratorē: & q̄
rendū eſſe aliqd ꝑfectius:qppe qum ita ſit ad noſtroꝝ tēpoꝝ rationē uetus:ut nulliꝰ ſcriptū ex
tet dignū quidē lectione:qđ ſit antiqus: Sed maiore honore in oībus artibus:q̄ in una hac arte
dicēdi uerſat antiqtas. Quis enim eoꝝ:qui hæc minora aīaduertūt nō ītelligit canachi ſigna ri
gidiora eē:q̄ ut imitent ueritatē? Calamidis dura illa quidē:ſed tamen molliora:q̄ ea Canachi:
nondū Myronis ſatis ad ueritatē adducta. Iam tamē quæ nō dubites pulchra dicere: pulchrio-
ra Polycleti etiā plane ꝑfecta:ut mihi quidē uideri ſolēt. Similis in pictura ratio eſt:ī q̄ Zeuſim
& Polygnotū:& Timantē:& eoꝝ qui nō ſunt uſi pluſq̄ quatuor coloribus: formas & liniamē
ta laudamus. At in Eetione:Nicomacho:Protogene:Apelleiā ꝑfecta ſunt oīa:& neſcio an reli-
quis ī rebus oībus idē eueniat. Nihil eſt enim ſimul & inuentū & ꝑfectum. Nec dubitari debet
quin fuerint ante Homerū poetæ: qđ ex eis carminibus ītelligi pōt:quæ apud illū:& in phæa-
cum:& in Procoꝝ epulis canūtur. Quid noſtri ueteres uerſus? ubi ſunt? quos olim Fauni uateſ
qꝫ canebāt:qum neqꝫ muſaꝝ ſcopulos: nec dicti ſtudioſus quiſq̄ erat ante hūc? ait ip̄e de ſe:nec
mētitur in gloriādo. Sic enim ſeſe res habet:nam & odyſſea latina eſt:ſic ī tanq̄ opus aliqđ Dæ
dali:& Liuianæ fabulæ nō ſatis dignæ:quæ iterū legātur. Atqꝫ hic Liuius qui primus fabulā. C.
Clodio Cæci filio:&. M. Tuditano conſ. docuit anno ipſo ante q̄ natus eſt Ennius:poſt Romā
autē conditā quartodecimo & qngenteſimo:ut hic ait: quē nos ſequemur. Eſt enim inter ſcri-
ptores de numero annoꝝ cōtrouerſia. Atticus autē a. Qu. Maximo qntū cōſule capto Taren-
to ſcripſit Liuiū annis. xxx. poſtq̄ eum fabulā docuiſſe: & Atticus ſcribit:& nos in antiqs cōmē
tariis inuenimus. Docuiſſe autē fabulā annis poſt. xi. C. Cornelio. Qu. Minutio cōſ. ludis lucta
tiis:quos Salinator ſenēſi prælio uouerat:ī quo tātus error Actii fuit:ut his conſ. xxx. annos na
tus Ennius fuerit:ꝙ æq̄lis fuerit Liuius:minor fuit aliquāto is qui p̄mus fabulā dedit:q̄ ii q mul
tas docuerūt ante hos cōſ. & Plautus:& Neuius. Hæc ſi minus apta uidētur huic ſermoni Bru-
te Attico aſſigna:qui me inflāmauit ſtudio illuſtriū hominū ætates & tēpora ꝑſequēdi. Ego ue
ro inqt Brutus:& delector iſta quaſi notatione temporū:& ad id qđ inſtituiſti oratoꝝ gña di-
ſtinguere ætatibus iſtā diligentiā eſſe accōmodatā puto. Recte inq̄ Brute intelligis: atqꝫ utinā
extarēt illa carmina:quæ multis ſæclis ante ſuā ætatē in epulis eē cātitata a ſingulis conuiuis de
claroꝝ uiroꝝ laudibus in originibus ſcriptū reliqt Cato:tamē illius quem in uatibus & faunis
enumerat Ennius bello punico eum quaſi Myronis opus delectat. Sit Ennius ſane: ut eſt certe
ꝑfectior:qui ſi illū ut ſimulat cōtemneret:nō oīa bella ꝑſequens p̄mum illud punicū acerrimū
bellū reliquiſſet. Sed ipſe dicit cur id faciat. Scripſere inqt alii rem uerſibus:& luculēte quidem
ſcripſerūt etiā ſi minus q̄ tu polite. Nec uero tibi aliter uideri debet: qui a Neuio uel ſumpſiſti
multa ſi fateris:uel ſi negas ſurripuiſti. Qum hoc Catone grādioreſ natu fuerunt. C. Flaminius
C. Varro. Qu. Maximus. Qu. Metellus. P. Lētulus. P. Craſſus:q cū ſupiore Aphricano conſ. fu-
it. Ipſū Scipionē accæpimus nō infantē fuiſſe:filius quidē eius:is q hūc minorē Scipionē a Pau
lo adoptauit:ſi corpore ualuiſſet imp̄mis habitus eēt diſertus. Indicāt qum oratiūculæ:tum hi
ſtoria quædā græca ſcripta dulciſſime. Numeroqꝫ eodē fuit Sex. Aelius:iuris quidē ciuilis om-
niū peritiſſimus:ſed etiā ad dicendū paratus. De minoribus autē. C. Sulpitius gallus:qui maxi
me oīum nobiliū græcis litteris ſtuduit:iſqꝫ & oratoꝝ in numero eſt habitus:& fuit reliquis re
bus ornatus:atqꝫ elegās. Iam enim erat unctior quædā:ſplēdidiorqꝫ cōſuetudo loquēdi. Nam
hoc p̄tore ludos apollini faciēte qum Thieſten fabulā docuiſſet. Qu. Marcio. Cn. Seruilio cōſ.
mortē obiit Ennius. Erat iiſdē tp̄ibus. T. Gracchus. P. F. q̄ bis cōſul & cēſor fuit:cuius eſt oratio
græca apud Rhodios:quē ciuē qum grauē:tum etiā eloquentē cōſtat fuiſſe. P. etiā Scipionem
Naſicā:qui eſt Corculū appellatus:q itē bis conſ. & cēſor fuit habitū eloquentē. M. aliū illius q
ſacra accæpit filiū: dicūt etiā. L. Lentulū:qui cū. C. Figulo conſ. fuit. Qu. nobiliorē. M. filiū: iam
patre īſtituto deditū ſtudio litteraꝝ:q etiā. Qu. Enniū q̄ cū patre eius in ætolia militauerat ciui
tate donauit:qū triūuiꝝ coloniā deduxiſſet:&. T. Anniū luſcū huius. Qu. Fuluii collegā nō in-

UNIVERSIDAD Y PROV. BIBLIOTECA ZARAGOZA

diſertũ dicunt fuiſſe. Atq; etiã.L.Paulus Aphricani pater:pſonam pncipis ciuis facile dicendo
tuebatur. At uero etiã tum Catone uiuo:qui annos qnq; &.lxxx.natus exceſſit e uita:qum qui
dem eoipſo anno contra Sergium Galbam : ad populũ ſũma contentione dixiſſet: quã etiam
orationẽ ſcriptã reliquit:ſed uiuo Catone minores natu multi uno tẽpore oratores floruerũt.
Nam &.A.Albinius is qui græce ſcripſit hiſtoriã:qui cõſul cũ.L.Lucullo fuit:& litteratus & di-
ſertus fuit:& tenuit cũ hoc locũ quendã:& Ser.Fuluius:& una Ser.Fabius pictor:& iuris:& lit-
terarũ:& antiqtatis bene peritus.Qu.q; Fabius labeo fuit ornatus iiſdẽ fere laudibus.Nã.Qu.
Metellus:is cuius quatuor filii cõſulares fuerũt:impmis eſt habitus eloquẽs:qui p.L.Cotta di-
xit:accuſante Aphricano:cuius & aliæ ſũt orationes:& cõtra.T.Gracchũ expoſita eſt in. C.Fã-
nii annalibus:tamẽ ipſe.L.Cottæ ueterator habitus:ſed.C.Lælius:&.P.Aphricanus imprimis
eloquẽtes:quoꝝ extant orationes:ex qbus exiſtimari de ingeniis oratoꝝ poteſt.Sed inter hos
ætate paulũ his antecedẽs ſine cõtrouerſia Ser.Galba eloquentia pſtitit:& nimirũ is princeps:
& latinis illa oratoꝝ ppria:& quaſi legitima opera tractauit : ut egrederet a pposito ornandi
cauſa:ut delectaret animos: aut permoueret:ut augeret rem:ut miſerationibus:ut cõmunibus
locis uteretur:ſed neſcio quomodo huius quẽ cõſtat eloquentia præſtitiſſe exiliores orationes
ſunt: & redolẽtes magis antiqtatẽ:q̃ aut Lælii Scipionis:aut etiã ipſius Catonis.Itaq; exaruerũt
uix iam ut appareãt de ipſius Lælii & Scipionis ingenio:q̃q̃ ea eſt iam ut plurimũ tribuat am-
bobus:dicẽdi tamẽ laus eſt in Lælio illuſtrior . At oratio Lælii de collegis nõ melior q̃ de mul-
tis q̃ uoles Scipionis:nõ quo illa Lælii qcq̃ ſit dulcius:aut quod e religiõe dici poſſit auguſtius
ſed multo tamẽ uetuſtior:& horridior ille q̃ Scipio:& qum ſint in dicẽdo uariæ uolũtates: de-
lectari mihi magis antiqtate uidetur:& lubẽter uerbis etiã uti paulo magis pſcis Lælius.Sed eſt
mos hoĩum:ut nolint eũdẽ pluribus uerbis excellere.Nã ut ex bellica laude aſpirare ad Aphri
canũ nemo põt:in qua ipſa egregiũ Viriatico bello repimus fuiſſe Læliũ:ſic ĩgenii litteraꝝ elo
quẽtiæ:ſapiẽtiæ deniq; : &ſi utriq; pmas:poris tamẽ deferũt Lælio.Nec mihi cæteroꝝ iudicio
ſolũ uidet:ſed etiã ipſoꝝ inter ipſos cõceſſu ita tributũ fuiſſe.Erat omnino tum mos:ut in reli-
quis rebus melior:ſic in hoc ipſo humanior:ut faciles eẽnt in ſuũ cuiq; tribuẽdo : memoria te-
neoſmyrnæ me ex. P.Rutilio Ruffo audiuiſſe:qum diceret adoleſcẽtulo ſe accidiſſe:ut ex.S.
C.P.Scipio:&.D.Brutus(ut opinor)cõſ.de re atroci magnaq; quæreret.Nam qũ æſtiuis ita fa
cta cædes eẽt:notiq; homĩes ĩterfecti:ĩſimularetur q; familia:partim etiã liberi ſocietatis eius:q
picarias de.P.Cornelio.L.Mũmo cẽſoribus redemiſſet decreuiſſe ſenatũ ut de ea re cognoſce-
rent:& ſtatuerẽt conſ.cauſã p publicanis accurate ut ſemp ſolitus eẽt:elegãterq; dixiſſe Læliũ.
Qum cõſules re audita amplius de cõſilii ſentẽtia pnunciauiſſent:paucis ĩterpoſitis clientibus
iterũ Lælium multo diligẽtius meliuſq; dixiſſe:iterũ eodẽ modo a cõſulibus rem eẽ prolatam
tum Læliũ qum eũ ſocii domũ reduxiſſent:egiſſentq; gratias:& ne defatigaret orauiſſent locũ
tum eẽ ita:ſe quæ feciſſet honoris eoꝝ cauſa:ſtudioſe:accurateq; feciſſe:ſed ſe arbitrari cauſam
illã a Ser.Galba:quo is in dicẽdo adhortor:acriorq; eſſet grauius & uehemẽtius poſſe defendi
Itaq; auctoritate.C.Lælii publicanos cauſã detuliſſe ad Galbã . Illum autẽ ꝙ ei uiro ſuccedẽdũ
eẽt uerecũde & dubitãter recæpiſſe:unũ quaſi cõparẽdinatus mediũ diem fuiſſe:quẽ totũ Gal-
ba in cõſideranda cauſa:cõponẽdaq; poſuiſſe:& qũ cognitionis dies eẽt:& ipſe Rutilius roga
tu ſocioꝝ domũ ad Galbã mane ueniſſet:ut qum admoneret: & ad dicẽdi tẽpus adduceret uſ-
q; illũ quoad ei nunciatũ eẽt cõſules deſcẽdiſſe:omnibus excluſis cõmentatum in quadã teſtu-
dine cũ ſeruis litteratis fuiſſe:quoꝝ aliud dictare eodẽ a tẽpore ſolitus eẽt:iterim qum eẽt ei nũ
ciatũ tẽpus eẽ exiſſe in ædes eo colore:& iis oclis ut egiſſe cauſã nõ cõmẽtatum putares.Adde-
bat etiã:idq; ad rem ptinere putabat:ſcriptores illos male exiſſe mulctatoſ cũ Galba.Ex quo ſi
gnificabat illũ nõ in agẽdo ſolũ:ſed etiã in meditãdo uehemẽtẽ:atq; incẽſum fuiſſe.Quid mul-
ta?magna expectatione plurimis audiẽtibus corã ipſo Lælio ſic illã cauſam tãta ui:tantaq; gra
uitate dixiſſe Galbã:ut nulla fere pars orationis ſilẽtio pteriretur . Itaq; multis querelis multa-
q; miſeratione adhibita ſocios oĩbus approbãtibus illa diis quæſtione liberatos eẽ.Ex hac ruti
liana narratione ſuſpicari licet:qum duæ ſũmæ ſint in oratore laudes:Vna ſubtiliter diſputãdi
ad docendũ:Altera grauiter agẽdi ad aĩos audientiũ pmouẽdos:multoq; plus pficiat is q inflã
met iudicẽ:q̃ ille qui doceat: elegantiã in Lælio:uim in Galba fuiſſe:quæ quidẽ ut iſtũ maxime
cognita ſit cũ luſitanis a Seruio Galba ptore cõtra interpoſitã ut exiſtimabatur fidẽ:interfectis
T.Libone tri.plæ.populũ incitante:& rogationẽ in Galbam puilegii ſimilẽ ferente: ſũma ſene
ctute(ut ante dixi)M.Cato legẽ ſuadens in Galbã multa dixit:quã orationẽ ĩ origines ſuas ret-
tulit:paucis ante q̃ mortuus eſt:an diebus:an mẽſibus?Tum igit recuſãs Galba pro ſeſe:&.p.r.
fidẽ implorãs:qũ ſuos pueros:tũ.C.Galli etiã filiũ flens cõmendabat:cuius orbitas & fletus mi
re miſerabilis fuit:ppter recentẽ memoriã clariſſimi patris : iſq; ſe tũ eripuit flãme ppter pue-

ros miſericordia populi cõmota:ſicut idẽ ſcriptũ reliquit Cato. Atq; etiã ipſũ Libonẽ nõ infan
tem uideo fuiſſe:ut ex orationibus eius ĩtelligi poteſt. Qum hæc dixiſſem:& paulũ interquie
uiſſem. Quid igit̃ inqt eſt cauſæ Brutus:ſi tanta uirtus in oratore Galba fuit? Cur ea nulla ĩ ora
tionibus eius apparet:qd̃ mirari nõ poſſum in eis:qui nihil oĩno ſcripti reliquerũt? Nec enim
eſt eadẽ inq̃ Brute cauſa nõ ſcribẽdi:& nõ tam bene ſcribendi:q̃ dixerint. Nam uidemus alios
oratores inertia nihil ſcripſiſſe:ne domeſticus etiã labor accederet ad forẽſem. Plæræq;.n.ſcri
bũtur orationes habitæ iam:nõ ut habeãtur alios nõ laborare ut meliores fiãt. Nulla enim res
tantũ ad dicẽdũ ꝓficit quantũ ſcriptio. Memoriã aũt impoſteꝝ igenii ſui nõ deſiderãt: qum ſe
putãt ſatis magnã adeptos eẽ dicẽdi gloriã:eãq; etiã maiorẽ uiſum iri ſi in exiſtimãtiũ arbitriũ
ſua ſcripta nõ uenerint. Alios ꝙ putẽt melius dicere ſe poſſe q̃ ſcribere:qd̃ pingenioſis hoĩbus:
neq; ſatis doctis plærũq; cõtigit:ut ipſi Galbæ:quẽ fortaſſe uis nõ igenii ſolũ:ſed etiã aĩ: & na
turalis quidã dolor dicentẽ incẽdebat:efficiebatq; ut & ĩcitata & grauis:& uehemẽs eẽt oratio:
dein qum ocioſus ſtilũ ꝑhenderat:motuſq; oĩs aĩ: tanq̃ uentus hominẽ defecerat flacceſciebat
oratio:qd̃ iis q limatius dicẽdi cõſectatur genus accidere nõ ſolet:ꝓpterea ꝙ prudentia nunq̃
deficit oratorẽ:qua ille utẽs eodẽ modo poſſit:& dicere & ſcribere. Ardor aĩ nõ ſemp adeſt:iſ
q; qum cõſedit oĩs illa uis & quaſi flãma oratoris extinguit̃. Hanc igit̃ ob cauſã uidet̃ Lælii mẽs
ſpirare etiã ĩ ſcriptis:Galbæ aũt uis occidiſſe. Fuerũt etiã in oratoꝝ numero mediocrium. L. &
SP. Mũmi fratres:quoꝝ extãt amboꝝ orationes. Simplex quidẽ Lucius fuit & antiquus:Spuri
us autẽ nihilo ille quidẽ ornatior: ſed tamẽ aſtrictior. Fuit enim doctus:& diſciplina ſtoicoꝝ.
Multæ ſũt. SP. Albini orõnes:ſũt. L. tauri cautelioꝝ oreſtaꝝ:quos aliquo uideo in numero ora
toꝝ fuiſſe. P. etiã Popilius qum ciuis egregius:tum nõ indiſertus fuit. C. uero filius eius diſert⁹
C. q; Tuditanus qũ omni uita:atq; uictu excultus atq; expolitus:tum eius elegãs eſt habitũ etiã
orationis genus. Eodẽq; in gñe eſt habitus is q iniuria accæpta fregit. T. Gracchus: patiẽtia cu
ius in rebus optimis cõſtantiſſimuſ. M. Octauius. At uero. M. Aemilius Lepidus q ẽ Porcina di
ctus iiſdẽ tpibus fere qbus Galba:ſed paulo minus natu:& ſũmus orator eſt habitus: & fuit ut
apparet ex orationibus ſcꝑtor ſane bonus. Hoc ĩ oratore latino ꝑmũ mihi uidet̃ & lenitas ap
paruiſſe illa græcoꝝ:& uerboꝝ cõprehẽſio:etiã artifex ut ita dicã ſtilus. Nũc ſtudioſe duo ado
leſcẽtes ĩgenioſiſſimi & ꝓpe æquales. C. Carbo:&. T. Gracchus audire ſoliti ſũt:de qbus iã di
cẽdi locus erit:qum de ſenioribus pauca dixero. Qu. enim Põpeius nõ cõtemptus orator tpi
bus illis fuit:qui ſũmos honores homo p ſe cognitus ſine ulla cõmendatione maiorũ eſt ade
ptus. Tum. L. Caſſius multũ potuit:nõ eloquẽtia:ſed dicẽdo tamẽ homo nõ liberalitate ut alii
ſed ipſa triſticia:& ſeueritate popularis:cuius quidẽ legi tabellariæ. M. Antius Briſo tribu. plæ.
diu reſtitit. M. Lepido cõſule adiuuãte. Eaq; reſp. Aphricano uitupationi fuit:ꝙ eius auctorita
te de ſñia deductus Briſo putabat̃. Tum duo Cæpiones multum dicẽtes cõſilio:& lingua plus
auctoritate tamen:& gratia ſubleuabãt. Sed Pompei ſũt ſcripta:nec nimis extenuata: q̃q̃ uete
rũ eſt ſimilis:& plena prudẽtiæ. P. Craſſum ualde ꝓbatũ oratorẽ iiſdẽ fere tpibus accæpimus:
qui & ĩgenio ualuit:& ſtudio:& habuit etiã quaſdã domeſticas diſciplinas. Nam & cũ ſũmo il
lo oratore Seruio Galba:cuius. C. filio filiã ſuã collocauerat:affinitate ſeſe deuinxerat: & qum
eẽt. P. Mutii filius:fratrẽq; haberet. P. Scæuolã domi ius ciuile cognouerat:in eo cõſtat ĩduſtri
am ſũmã fuiſſe:maximãq; gratiã:qum & cõſuleretur plurimũ:& diceret:hoꝝ ætatibus adiun
cti duo. C. Fanni. C. M. F. fuerũt:quoꝝ. C. Fannius q cõſul cũ Domitio fuit unã orationẽ de ſo
ciis:& nomine latino cõtra Gracchũ reliqt:ſane & bonã:& nobilẽ. Tum Atticus:qd ergo? ẽ ne
iſta Fannii? nam uaria opinio pueris nobis erat:alii a. C. Perſio litterato homine ſcriptã aiebãt
illo quẽ ſignificat ualde doctũ eſſe Lucilius: alii multos nobiles:qd̃ quiſq; potuiſſet in illã ora
tionẽ cõtuliſſe. Tũ ego audiui eqdẽ iſta inq̃ de maioribus natu:ſed nunq̃ ſum adductus ut cre
derẽ: eãq; ſuſpitionẽ ꝓpter hãc cauſã credo fuiſſe ꝙ Fannius in mediocribus oratoribus habi
tus eẽt. Oratio aũt uel optima eẽt illo quidẽ tpe orationũ omniũ:ſed nec eiuſmodi eſt:ut a plu
bus confũſa uideat̃. Vnus enim ſonus eſt totius orationis:& idẽ ſtilus:nec de Perſio reticuiſſet
Gracchus:qum & Fãnius de Menelano Maracheno:& de cæteriſ obieciſſet:ꝑſertim qum Fãni
us nunq̃ ſit habitus elinguis. nam & cauſas defẽſitauit:& tribunatus eius arbitrio:& auctorita
te. P. Aphricani geſtus nõ obſcurus fuit. Alter aũt. C. Fãnius. M. F. C. Lælii gener:& moribus &
ipſo gñe dicẽdi durioris ſoceri ĩſtituto:quẽ qa coaptatus in auguꝝ collegiũ nõ erat:nõ admo
dũ diligebat:ꝑſertim qũ ille. Qu. Scæuolã ſibi minorẽ natu geneꝝ ꝑtuliſſet:cui tamẽ Lælius ſe
excuſãs nõ genero minori dixit ſe illud:ſed maiori filiæ detuliſſe. Is tamẽ ĩſtituto Lælii Panæ
tiũ audiuerat. Eius oĩs in dicẽdo facultas:hiſtoria ipſius nõ ineleganter ſcripta pſpici põt: quæ
neq; nimis eſt ĩfans:neq; pfecte diſerta. Mutius aũt augur:qd̃ pſe opus erat ipſe dicebat: ut de
pecuniis repetũdis cõtra. T. Albutiũ:is oratoꝝ in numero nõ fuit:iuris ciuilis intelligẽtia: atq;

omni prudētiæ genere ꝑſtitit. L. Cælius antipater ſcriptor quēadmodū uidetis fuit: ut tpibus il
lis luculētus: iuris ualde pitus: multoꝝ etiā ut. L Craſſi magiſter: utinā in Tyberio Graccho. C.
qꝫ Carbone talis mēs ad rēp. bene gerendā fuiſſet: quale ingeniū ad bñ dicendū fuit: ꝓfecto ne
mo his uiris gloria ꝑſtitiſſet: ſed eoꝝ alter ꝓpter turbulentiſſimū tribunatū: ad quē ex inuidia
fœderis Numātini bonis iratus acceſſerat: ab ipſa rep. eſt iterfectus. Alter ꝓpter ꝑpetuā in po-
pulari natione leuitatē morte uolūtaria ſe a ſeueritate iudicū uindicauit. Sed fuit uterqꝫ ſūmus
orator: atqꝫ hoc memoria patrū teſte didicimus. Nam & Carbonis: & Gracchi habemus orati
ones nondū ſatis ſplēdidas uerbis: ſed acutas: prudētiæqꝫ pleniſſimas. Fuit Gracchus diligētia
Corneliæ matris a puero doctus: & græcis litteris eruditus. Nam ſemp habuit exqſitos e græ-
cia magiſtros. In eis iam adoleſcēs Diaphanē Mithylenæū græciæ tpibus illis diſertiſſimū: ſed
& breue tēpus ingenii augēdi & declarādi fuit. Carbo quo uita ſuppeditauit eſt in multis iudi-
ciis cauſiſqꝫ cognitus. Hūc qui audierāt prudētes homines: in qbus familiaris noſter L. Gellius
qui ſe illi cōturbernalē in cōſulatu fuiſſe narrabat: canoꝝ oratorē: & uolubilē: & ſatis acrē: atqꝫ
eundē: & uehementē: & ualde dulcē: & pfacetū fuiſſe dicebat. Addebat induſtriū etiā & diligētē
& in exercitationibus cōmēdationibuſqꝫ multū ope ſolitū eē ponere. Hic optimus illis tpibus
eſt patronus habitus: eoqꝫ foꝝ tenēte plura fieri iudicia cœperūt. Nam & quæſtiones ꝑpetuæ:
hoc adoleſcēte cōſtitutæ ſūt: quæ antea nullæ fuerūt. L. N. Piſo tri. pl. legē ṗmus de pecuniis re
petūdis Cēſorino & Manilio conſ. tulit. Ipſe etiā Piſo & cauſas egit: & multaꝝ legū: aut auctor
aut diſſuaſor fuit. Iſqꝫ & orationes reliqt: quæ iam euanuerūt: & annales ſane exiliter ſcptos: &
iudicia populi: qbus aderat Carbo: iam magis patronū deſiderabāt: tabella data: quā legem. L
Caſſius Læpido & Mācino con. tulit. Veſter etiā. D. Brutus. M. filius: ut ex familiari eius. L. Ac-
cio poeta ſum audire ſolitus: & dicere nō inculte ſolebat: & erat qum litteris latinis: tū etiā græ
ci: ut tpibus illis ſatis eruditus: quæ tribuerat. Idem Actius etiā. Qu. Maximo. L. Pauli nepoti:
& uero ante Maximū illū Scipionē: quo duce ṗuato. T. Gracchus occiſus eēt: qū oibus in rebuſ
uehementē: tum acrē aiebat in dicēdo fuiſſe: tum etiā. P. Lētulus ille ṗnceps ad rēp. dūtaxat: qđ
opus eēt ſatis habuiſſe eloquētiæ dicit: iiſdēqꝫ tpibus. L. Furiuſ Pilus pbene latine loqui putaba
tur: litteratiuſqꝫ q̄ cæteri. P. Scæuola ualde prudenter & acute: paulo etiā copioſius: nec multo
minus prudēter. M. Manilius: Appii Claudii uolubilis: ſed paulo feruidior erat orō. In aliquo
numero etiā. M Fuluius Flaccus: &. C. Cato Aphricani ſororis filius mediocres oratores: & ſi
Flacci ſcripta ſunt: ſed ut ſtudioſi litteraꝝ. Flacci aūt emulus. P. Decius fuit: nō infans ille quidē
ſed ut uita: ſic oratione etiā turbulētus. M. Druſus. C. F. qui in tribunatu. C. Gracchū collegā ite
rum tri. fecit iure & oratione grauis: & auctoritate: eiqꝫ ꝓxime adiūctus. C. Druſus fr̄ fuit: tuus
& gētilis Brute. M. Pēnus facile agitauit in tribunatu: paulū. C. Gracchū ætate antecedens. Fuit
enim. L. Læpido: &. L. Horeſte conſ. quæſtor Gracchus tr. pennus illius. M. F. qui cū Qu. Aelio
cōſ. fuit: ſed ſi oia ſūma ſperans: ædilitius eſt mortuus. Nam de. T. Flaminio: quē ipſe uidi mihi
accæpi niſi latine diligēter locutū: iis adiūcti ſūt. C. Curio. M. Scaurus. P. Rutilius. C. Gracchuſ
De Rutilio & Scanro breuiter licet dicere: quoꝝ neuter ſūmi oratoriſ habuit laudē: & uterqꝫ ī
multis cauſis uerſatus erat: in qbuſdā laudādis uiris etiā ſi maximi igenii nō eēnt: ꝓbabiles tñ ī-
duſtria: q̄q̄ iis quidē nō oino ingeniū: ſed oratoꝝ ingeniū defuir. Neqꝫ. n. refert uideri qd dicen
dū ſit: niſi id queas ſolute: & ſuauiter dicere: ne id quidē ſatis eſt: niſi id qđ dicit fit uoce: uultu:
motuqꝫ cōditius. Quid dicā opus eē doctrina? ſine qua etiā ſiqd bñ dicit adiuuāte natura: tñ id
qa fortuito fit ſemp paratū eē nō pōt. In Scauri oratione ſapiētis hoīs & recti grauitas ſūma &
naturalis quædā inerat auctoritas: nō ut cauſā: ſed ut teſtimoniū dicere putares: qum ꝓ reo di-
ceret. Hoc dicēdi genus ad patrocinia mediocriter aptū uidebat. Ad ſenatoriā uero ſnīam cu-
ius erat ille ṗnceps uel maxime: ſignificabāt. n. nō prudentiā ſolū: ſed qđ maxime rem cōtine-
bat fidem: habebat hoc a natura ipſa qđ a doctrina nō facile poſſet: q̄q̄ huius quoqꝫ ipſius rei:
quēadmodū ſcis ꝑcæpta ſūt: huius & oratiōes ſūt: & tres ad. L. Fufidiū libri ſcpti de uita ipſius
acta: ſane utiles: quos nemo legit. At Cyri uitam & diſciplinā legunt: ꝑclarā illā quidē: ſed neqꝫ
tam rebus noſtris aptā: nec tñ Scauri laudibus anteponēdā. Ipſe etiā Fufidius ī aliquo patrono
rū numero fuit. Rutilius aūt in quodā triſti: & ſeuero gñe dicēdi uerſatus eſt: & uterqꝫ natura
uehemēs: & acer. Itaqꝫ qū una cōſulatū petiuiſſēt: nō ille ſolū qui repulſā tulerat: accuſauit am-
bitus deſignatū cōpetitorē. Sed Scaurus etiā abſolutus: Rutiliū ī iudiciū uocauit: multaqꝫ opa:
multaqꝫ induſtria Rutilius fuit: quæ erat ꝓpterea gratior: ꝙ idē magnū munus de iure reſpon
dēdi ſuſtinebat: ſūt eius orationes ieiunæ: multa ꝑclara de iure: doctus uir: & græcis litteris eru
ditus: Panætii auditor: ꝓpe pfectus in ſtoicis: quoꝝ pacutū: & artis plenū orationis genus: ſcis
tamē eē exile: nec ſatis populari aſſēſioni accōmodatū. Itaqꝫ illa quæ ꝓpria eſt huius diſciplinæ
philoſophoꝝ de ſe ipſoꝝ opinio firma: in hoc uiro & ſtabilis inuēta eſt: q q̄innocētiſſimus in

iudiciū uocatus eēt:quo iudicio cōuulſam penitus ſcimus eſſe.r.p.qum eēnt eo tēpore eloquē‑
tiſſimi uiri.L.Craſſus:&.M.Antonius cōſulares coꝝ adhibere neutrū uoluit: dixit ipſe ꝓ ſeſe:
& pauca.C.Cotta ꝙ ſororis erat filius:& is quidē tamen ut orator:q̄q̄ erat admodū adoleſcēs.
Sed.Qu.Mutius enucleate:ille quidē & polite ut ſolebat:nequaq̄ autem ea ui atqꝫ copia:q̄ ge‑
nus illud iudicii:& magnitudo cauſæ poſtulabat.Habemus igit̃ in ſtoicis oratoribus Rutiliū:
Scaurū in antiquis:utrūqꝫ tamē laudemus:quoniā per illos ne hæc quidē in ciuitate genera: ac
oratoria laude caruerūt.Volo enim ut in ſcæna:ſic in foro nō eos modo laudari: q celeri mo‑
tu & difficili utātur:ſed eos etiā quos ſtatarios appellāt:quoꝝ ſic illa ſimplex in agēdo ueritas
nō moleſta.Et quoniā ſtoicoꝝ ē facta mētio.Qu.Aelius tubero fuit illo tēpore.L.Pauli nepos
nullo in oratoꝝ numero:ſed uita ſeuerus: & cōgruens cū ea diſciplina quam colebat paulo eti
am durior:qui in triūuiratu iudicauerat cōtra.P.Aphricani auūculi ſui teſtimoniū: uacationē
augures:quo minus iudiciis operā darent nō habere:ſed ut uita:ſic oratiōe durus:īcultus:hor‑
ridus:itaqꝫ honoribus maiorū reſpōdere nō potuit.Fuit autē cōſtans ciuis:& fortis:& īprimis
Graccho moleſtus:qđ indicat Gracchi in eū oratio.Sūt etiā in Gracchū Tuberonis. Is fuit me
diocris in dicēdo:doctiſſimus in diſputādo.Tum Brutus:quā hoc idē in noſtris cōtingere ītel‑
ligo:qđ in græcis:ut oēs fere ſtoici prudētiſſimi in diſſerēdo ſint:& id arte faciāt:ſintqꝫ archite
cti pene uerboꝝ.Iidē traducti a diſputādo:ad dicendū inopes repiātur.Vnū excipio Catonē:ī
quo pfectiſſimo ſtoico ſūmam eloquentiā nō deſiderē:quā exiguā in Fānio: ne in Rutilio qui
dem magnā:in Tuberone nullā uideo fuiſſe.Et ego nō inq̄ Brute ſine cauſa:ꝓpterea ꝙ iſtorū
in dialecticis oīs cura cōſumitur.Vagū illud orationis:& fuſum:& multiplex nō adhibetur ge
nus.Tuus aūt auunculus quēadmodū ſcis habet a ſtoicis id qđ ab illis petendū fuit: ſed dicere
didicit a dicēdis magiſtris:eorūqꝫ more ſe exercuit:ꝙ ſi oīa a philoſophis eēnt petēda:pipate‑
ticoꝝ īſtitutis cōmodius fingeret̃ oratio:quo magis tuū Brute iudiciū ꝓbo:qui eoꝝ ideſt ex ue
tere academia philoſophoꝝ ſectā ſecutus es:quoꝝ in doctrina:atqꝫ pcæptis diſſerēdi ratio cō
iungit̃ cū ſuauitate dicēdi:& copia:q̄q̄ eaipſa pipateticoꝝ achademicorūqꝫ cōſuetudo in orati
one dicēdi talis eſt:ut nec pficere oratorē poſſit ipſa p ſeſe:nec ſine ea orator eſſe pfectus.Nam
ut ſtoicoꝝ aſtrictior eſt oratio:aliquātoqꝫ cōtractior: q̄ aures populi requirunt:ſic illoꝝ liberi
or:& latior:q̄ patitur cōſuetudo iudicioꝝ:& fori.Quis enim uberior in dicēdo Platone? Iouē
ſicut aiūt philoſophi ſi græce loquat̃ loqui.Quis Ariſtotele neruoſior? Theophraſto dulcior
lectitauiſſe Platonē ſtudioſe:audiuiſſe etiā Demoſthenes dicit̃.Idqꝫ apparet ex genere & gran
ditate uerboꝝ.Dicit etiā in quadā epiſtola hoc ipſe de ſeſe:ſed & huius oratio in philoſophiā
trāſlata pugnatior(ut ita dicā)uidet̃:& illoꝝ in iudicia pacatior.Nunc reliquoꝝ oratoꝝ ætates
ſi placet:& gradus pſequamur.Nobis uero Atticus:& uehemēter quidē:ut ꝓ Bruto etiā reſpō
deam.Curio fuit igit̃ eiuſdē ætatis fere:ſane illuſtris orator:cuius de īgenio ex orationibus eiuſ
exiſtimari pōt.Sūt enim & aliæ & ꝓ Seruio Fuluio de inceſtu nobilis oratio.Nobis quidē pue
riſ hæc omniū optima putabātur:quæ uix iam cōparet in hac turba nouoꝝ uoluminū.Præcla
re inqt Brutus teneo qui iſtā turbā uoluminū effecerit.Et ego inq̄ intelligo Brute quem dicas:
certe enim & boni aliqd attulimus iuuētuti:magnificētius q̄ fuerat genus dicēdi:& ornatius:&
nocuimus fortaſſe:qđ ueteres orationes poſt noſtras nō a me quidē: meis enim illas antepo‑
no:ſed a plæriſqꝫ legi ſūt deſitæ.Enumera inqt in plæriſqꝫ:q̄q̄ uideo mihi multa legēda iam te
auctore:quæ antea cōtemnebā.Atqui hæc inq̄ de inceſtu laudata oratio puerilis eſt locis mul‑
tis de amore:de tormētis:de rumore:loci ſane inanes:uerūtamē nōdum tritis noſtroꝝ hoīum
auribus:nec erudita ciuitate tolerabiles.Scripſit etiā alia nōnulla & multa dixit:& illuſtris: & ī
numero patronoꝝ fuit:ut eū mirer:qum & uita ſuppeditauiſſet:& ſplēdor ei nō defuiſſet: con
ſulē nō fuiſſe.Sed ecce in manibus uir:& pſtātiſſimo īgenio:& flagrāti ſtudio:& doctus a pue‑
ro. C.Gracchus.Noli enim putare quenq̄ Brute pleniorē:aut uberiorē ad dicendū fuiſſe.Et il‑
le ſic ꝓrſus inqt exiſtimo:atqꝫ iſtū de ſupioribus pene ſolū lego:Immo plane inq̄ Brute: legas
cēſeo.Damnū enim illi in maturo īteritu res romanæ latinæqꝫ litteræ fecerūt:utinā nō tam fra
tri pietatē q̄ patriæ pſtare uoluiſſet:quā ille facile tali ingenio diutius ſi uixiſſet:uel paternā eēt
uel auitā gloriā cōſecutus.Eloquētia quidē neſcio an habuiſſet parē neminē: grandis eſt uerbis
ſapiēs ſentētiis:genere toto grauis:manus extrema nō acceſſit opibus eius:pclare īchoata mul
ta pfecta:nō plane legēdus inq̄ eſt hic orator Brute:ſi quiſq̄ alius iuuētuti.Nō enim ſolū acue‑
re:ſed etiā alere īgeniū pōt.Huic ſucceſſit ætati.P.Galba Seruilius: eloquētiſſimi uiri filius.P.
Craſſi eloquētis:& iuriſpiti gener.Laudabāt hūc patres noſtri:fauebāt etiā ꝓpter patris memo
riā:ſed cecidit in curſu:nam rogatione Manilia iugurtinæ cōiurationis inuidia:qum ꝓ ſeſe ip‑
ſe dixiſſet oppreſſus eſt:extat eius poratio:q epilogus dicit̃:q tāto in honore pueris nobis erat
ut etiā ediſceremus:hic qui in collegio ſacerdotū eēt pmus poſt Romā conditā iudicio publi‑

co eſt cõdemnatus.P.Scipio qui eſt in cõſulatu mortuus:nõ multũ ille quidem:nec ſæpe dice-
bat:ſed & latine loquẽdo cuius erat par:& oẽs ſale:facetiiſq; ſupabat:eius collega.L.Beſtia bo-
nis initiis orſus tribunatus.Nam.P.Pupiliũ ui.C.Gracchi expulſũ ſua rogatione reſtituit. Vir
& acer:& nõ indiſertus:triſtis exitus habuit cõſulatus.Nam inuidioſa lege manilia quæſtio.C.
Galbã ſacerdotẽ:& quatuor cõſulares.L.Beſtiã.C.Catonẽ.SP.Albinũ:ciuẽq; præſtãtiſſimũ.L
Opimiũ Gracchi interfectorẽ a populo abſolutũ:qum is cõtra populi ſtudium ſtetiſſet:Grac-
chum iudices ſuſtulerũt.Huius diſſimilis in tribunatu:reliquaq; omni uita cuius improbus.C.
Licinius nerua nõ indiſertus fuit.C.Fimbria tẽporibus iiſdẽ fere:ſed lõgius ætate ꝓuectus ha-
bitus eſt ſane(ut ita dicã)loculẽtus patronus:aſper:maledicus:genere toto paulo feruidior: at-
q; cõmotior:diligẽtia tamẽ:& uirtute animi:atq; uita bonus auctor i ſenatu.Idẽ tolerabilis pa-
tronus:nec rudis in iure ciuili:& qum uirtute:tum etiã ipo orationis genere liber:cuius oratio-
nes pueris legebamus:quas iam reperire uix poſſumuſ.Atq; etiã igenio & ſermone elegãti:ua-
litudine incõmoda.C.Sextius Caluinus fuit: qui & ſi qum remiſerãt dolores pedũ:nõ deerat i
cauſiſ:tamẽ id nõ ſæpe faciebat.Itaq; cõſilio eius qum uolebãt homines utebantur:patrocinio
qum licebat.Iiſdẽ tpibus.M.Brutus:in quo magnũ fuit Brute decus generi ueſtro: qui qũ tãto
nomine eẽt:patrẽq; optimũ uirũ habuiſſet:& iuriſperitiſſimũ accuſationẽ factitauerit:ut Athe-
nis Lycurgus:is magiſtratus nõ petiuit:ſed fuit accuſator uehemẽs & moleſtus:ut facile cerne-
res naturale quoddã ſtirpis bonũ degenerauiſſe uitio deprauatæ uolũtatis.Atq; eodẽ tẽpore
accuſator de plæbe.L.Cæſulenus fuit:quẽ ego audiui iam ſenẽ:qum ab.L.Sauelio mulctã lege
aquilia de iuſticia petiuiſſet.Nõ feciſſem hominis pene infimi mentionẽ:niſi iudicarẽ: qui ſuſ-
pitioſius:aut criminoſius diceret audiſſe me neminẽ:doctus etiã græcis.T.Albitius:uel potius
pene græcus loquar(ut opinor)ſed licet ex orationibus iudicare.Fuit aũt Athenis aduleſcẽs:ꝑ-
fectus Epicureus euaſerat:mime aptũ ad dicẽdũ genus.Iãq;.Qu.Catullus nõ ãtiquo illo more
ſed hoc noſtro niſi qd fieri põt ꝑfectius:eruditius:multæ litteræ ſũmæ:non uitæ ſolũ:atq; natu-
ræ:ſed orationis etiã comitas incorrupta quædã latini ſermonis itegritas: quæ ꝑſpici qum ex
orationibus eius põt:tum facillime ex eo libro:quẽ de cõſulatu:& de rebus geſtis ſuis cõſcptũ
molli:& Xenophonteio gñe ſermonis miſit:ad.A.Furiũ poetã: familiarẽ ſuũ: qui liber nihilo
notior eſt q̃ illi tres(de qbus ante dixi)Scauri libri.Tum Brutus: mihi quidẽ nec iſte notus eſt:
nec illi:ſed hæc mea culpa eſt:nunq̃ enim in manus inciderũt. Nũc autẽ & a te ſumam:& con-
quirã iſta poſthac curioſius. Fuit igiť i Catullo ſermo latinus:quæ laus dicẽdi nõ mediocris ab
oratoribus plæriſq; neglecta eſt. Nam & ſono uocis & ſuauitate appellãdaꝝ litterarũ:quoniã
filiũ cognouiſti:noli expectare quid dicã:q̃q̃ filius nõ fuit in oratoꝝ numero: ſed nõ deerat ei
tamẽ in ſentẽtia dicẽdi:qum prudẽtia:tum elegãs quoddã:& eruditũ orationis genus.Nec ha-
bituſ eſt:tamẽ pater ipſe Catullus p̃nceps in numero patronoꝝ:ſed erat talis:ut qũ quoſdã au-
dires:qui tum erãt ꝓ̃ſtantes:uidereť eẽ inferior.Qum autẽ ipſũ audires ſine cõparatiõe nõ mo-
do cõtẽtus eſſes:ſed melius nõ quæreres.Qu.Metellus numidicus:& eius collega.M.Syllanus
dicebãt de.r.p.qď eẽt illis uiris:& cõſulari dignitati ſatis.M.Aurelius Scaurus:nõ ſæpe dicebat
ſed polite:latine uero imp̃mis eſt elegãter locutus:quæ laus eadẽ in Aulo Albinio bene loquẽ-
di fuit.Nã Flamẽ Albinus etiã in numero eſt habitus diſertorũ. Qu.etiã Cæpio uir acer & for-
tis:qui fortuna belli crimini:iuidia populi:calamitati fuit.Tum etiã.C.L.Mẽmii fuerũt orato-
res mediocres:accuſatores acres:atq; acerbi.Itaq; in iudiciũ capitis multos uocauerũt:pro reis
nõ ſæpe dixerũt.SP.Torius ſatis ualuit in populari gñe dicẽdi:is q agrũ publicũ uitioſa & iuti-
li lege uectigale leuauit.M. Marcellus Eſernini pater non ille quidẽ in patronis:ſed & in ꝓm-
ptis tamẽ:& nõ exercitatis ad dicendũ fuit:ut filius eius.P.Lẽtulus.L.etiã Cotta ꝓ̃torius in me-
diocriũ oratoꝝ numero dicẽdi:nõ ita multũ laude ꝓceſſerat:ſed de iduſtria:qum uerbis:tũ eti-
am ipſo ſono quaſi ſubruſtico ꝓſequebať:atq; imitabať antiqtatem.Atq; & ego i hoc ipſo Cot-
ta:& in aliis pluribus itelligo me nõ ita diſertos hoies:& retuliſſe in oratoꝝ numerũ:& relatu-
rũ.Eſt enim ꝓpoſitũ colligere eos q hoc munere i ciuitate fũcti ſũt:ut tenerẽt oratoꝝ locũ:quo-
rũ quidẽ quæ fuerit aſſẽſio:& quã in oĩbus rebus difficilis optimi ꝑfectio:atq; abſolutio ex eo
qď dicã exiſtimari põt. Quãmulti enim iã oratores cõmemorati ſũt: & q̃diu in eoꝝ enume-
ratione uerſamur:qũ tñ ſpiſſe:atq; uix ut dudũ ad Demoſthenẽ:& Hypidem:ſic nũc ad Anto-
niũ:Craſſũq; ꝑuenimus.Nã ego ſic exiſtimo hos oratores fuiſſe maximos: & in his p̃mũ cum
græcoꝝ gloria:latine dicẽdi copiã æquatã.Oĩa ueniebãt Antonio in mentẽ ea q̃ ſuo quæq; lo-
co ubi plurimũ ꝓficere & ualere poſſẽt:ut ab impatore eqtes:pedites:leuis armatura:ſic ab il-
lo i maxime opportunis orationis partibus collocabanť.Erat memoria ſũma nulla meditatio-
nis ſuſpitio:impatus ſemp aggredi ad dicẽdũ uidebať:ſed ita erat paratuſ:ut iudices illo dicẽte
nõnunq̃ uiderent nõ ſatis parati ad cauẽdũ fuiſſe.Verba ipſa:nõ illa quidẽ elegãtiſſimo ſermo-

ne. Itaq; diligēter loquēdi laude caruit:neq; tamē eſt admodū inq̄nate locutus:ſed illa quæ ꝓ-
prie laus oratoris eſt in uerbis:nam ipſū latine loqui eſt illud quidē eſt (ut pauloante dixi) i ma
gna laude ponendū:ſed nō tam ſua ſpōte:q̄ qđ eſt a plæriſq; neglectū. Nō enim tam ꝑclarum
eſt ſcire latine:q̄ turpe neſcire. Neq; tam id mihi oratoris boni:q̄ ciuis romani ꝓpꝛium uidet:ſed
tamē Antonius in uerbis & eligēdis:neq; idipſū tam leporis cauſa:q̄ pōderis:& collocandis:&
cōpreſſiōe deuinciēdis:nihil nō ad rationē:& tanq̄ ad artē dirigebat. Verū mlto magis hoc idē
in ſentētiarū ornamētis:& cōformatiōibus:quo gñe q̄ ꝑſtat oībus Demoſthenes:iccirco a do
ctis oratoꝝ eſt ꝑnceps iudicatus. Schemata enim quæ uocāt græci: ea maxime ornāt oratorē
ea quæ nō tam in uerbis pingēdis habēt pōdus:q̄ in illumināis ſentētiis:ſed qum hæc magna
in Antonio:tum actio ſingularis: quæ ſi partiēda eſt i geſtū:atq; uocē geſtus erat nō uerba exꝑ
mens:ſed cū ſentētiis cōgruēs:manus:humeri:latera:ſupploſio pedis:ſtatus:inceſſus:oīſq; mo
tus cū uerbis:ſentētiiſq; cōſentiens:uox ꝑmanēs: uerū ſubrauca natura:ſed hoc uitiū huic uni i
bonū cōuertebat. Habebat enim flebile quiddā in quæſtionibus:aptūq; qum ad fidē faciendā:
tum ad miſericordiā cōmouendā:ut uerū uideret in hoc illud qđ Demoſthenē ferūt:ei q̄ quæ
ſiuiſſet qd primū eēt in dicēdo actionē:qd ſecūdū idē:& idē tertiū reſpondiſſe. Nulla reſ magis
penetrat in aīos:eoſq; fingit:format:flectit:taliſq; oratores uideri facit:quales ipſi ſe uideri uo-
lūt. Huic alii parē eē dicebāt:alii anteponebāt L. Craſſū:illđ quidē certe oēs ita iudicabāt:nemi
nem eē qui hoꝝ alterutro patrono cuiuſq̄ ingeniū req̄reret. Equidē q̄q̄ Antonio tātum tribuo
quantū ſupradixi:tamē Craſſo nihil ſtatuo fieri potuiſſe ꝑfectius:erat ſūma grauitas: erat cum
grauitate iunctus facetiarū:& urbanitatis oratorius nō ſcurrilis lepos: latine loquēdi accurara
& ſine moleſtia diligēs elegātia:i diſſerēdo mira explicatio:qū de iure ciuili:qū de æquo & bo-
no diſputaret argumentoꝝ:& ſimilitudinū copia. Nam ut Antonius cōiectura mouēda:aut ſe
dāda ſuſpitione:aut excitāda incredibilē uim hēbat:ſic i interꝑtādo:in diffiniēdo: in explicāda
æq̄tate nihil erat Craſſo copioſius:idq; qum ſæpe alias:tum apud cētūuiros. M. Curii cauſa co
gnitū eſt. Ita enim multa tum cōtra ſcriptū ꝓ æquo:& bono dixit: ut hominē acutiſſimū. Qu.
Scæuolā:& in iure in quo illa cauſa uerſabat paratiſſimū obrueret argumentoꝝ:exēploruncq;
copia:atq; ita tum ab his patronis æqualibus:etiā cōſularibus cauſa illa dicta ē: qum uterq; ius
ciuile ex cōtraria parte defenderet:ut eloquentiū iuriſpitiſſimus Craſſus:iuriſpitoꝝ eloquētiſ-
ſimus Scæuola putaret:qui quidē qum ꝑacutus eēt ad excogitandū qd in iure:aut in æquo ue-
rū aut eēt:aut nō eēt:tum uerbis erat ad rem ſūma breuitate mirabiliter aptus. Quare ſit nobis
orator in hoc interpretādi:explicādi:ediſſerēdi genere mirabilis:ſicut ſimile nihil uiderim i au
gēdo:in ornādo:in refellēdo magis exiſtimator metuēdus:q̄ admirādus orator. Verū ad Craſ
ſū reuertamur. Tū Brutus:Etſi ſatis inq̄t mihi uidebar haberi cognitū Scæuolā ex his rebuſ:q̄s
audiebā ſæpe ex. C. Rutilio quo utebat ꝓpter familiaritatē Scæuolæ noſtri:tamē iſta mihi di-
cēdi tāta laus nota nō erat. Itaq; cœpi uoluptatē tā ornatū uirū:tāq; excellēs ingeniū fuiſſe i nr̄a
rep. Hic ego:Noli inq̄ Brute exiſtimare his duobus q̄cq̄ fuiſſe in noſtra ciuitate ꝑſtātius. Nam
(ut pauloante dixi) conſultoꝝ alteꝝ diſertiſſimū diſſertoꝝ: alterū conſultiſſimū fuiſſe:ſic in re-
liq̄s rebus ita diſſimiles erāt inter ſeſe ſtatuere ut tamē nō poſſis:utrius te malles ſimiliorē. Craſ
ſus erat elegantiū parciſſimus:Scæuola parcoꝝ elegātiſſimus. Craſſus in ſūma comitate habe
bat etiā ſeueritatis ſatis:Scæuolæ multa in ſeueritate:nō deerat tamē comitas:licet omnia hoc
modo:ſed uereor ne fingi uideātur. Hæc ut dicantur a me quodāmodo res ſe tamen ſic habet:
qum omnis uirtus ſit:ut ueſtra Brute uetus academia dixit mediocritas: uterq; horū medium
quiddam uolebat ſequi:ſed ita cadebat ut alter ex alteriuſ laude partem:uterq; autem ſuam to
tam haberet. Tum Brutus:Qum ex tua oratione mihi uideor inquit bene Craſſum & Scæuo
lam cognouiſſe: tum de te & Seruio Sulpitio cogitans eſſe quandam uobis cum illis ſimilitu-
dinem iudico. Quonā inq̄ iſtuc modo? quia mihi & tu uideris inq̄t tantū iuris ciuilis ſcire uolu
iſſe:quantum ſatis eſſet oratori:& Ser. eloquētiæ tantum aſſumpſiſſe:ut ius ciuile facile poſſit
tueri:ætateſq; ueſtræ:ut illoꝝ nihil:aut nō fere multū differunt. Et ego de me inq̄ dicere nihil ē
neceſſe:de Seruio autē & tu ꝓbe dicis:& ego dicā qđ ſentio. Nō enim facile quē dixerim plus
ſtudii q̄ illum:& ad dicendū:& ad omnes bonarū rerum diſciplinas adhibuiſſe:nam & iiſdem
exercitationibus ineunte ætate fuimus:& poſtea una Rhodum ille etiā profectus eſt:quo me-
lior eſſet:& doctior:& inde ut rediit:uidetur mihi in ſecūda arte ꝑmus eſſe maluiſſe: q̄ in ꝑma
ſecundus. Atq; haud ſcio an par ꝑncipibus eſſe potuiſſet:ſed fortaſſe maluit id qđ eſt adeptus
longe omniū nō eiuſdē modo ætatis:ſed eoꝝ etiā qui fuiſſēt i iure ciuili eē ꝑnceps. Hic Brutus
ain tu inq̄t? etiā ne. Qu. Scæuolæ Seruiū noſtrū anteponis? Sic enim inq̄ Brute exiſtimo:iuris
ciuilis magnum uſum: & apud Scæuolam: & apud multos fuiſſe artē in hoc uno quod nunq̄
effeciſſet ipſius iuris ſcientia: niſi eam præterea didiciſſet artem quæ doceret rem uniuerſam

tribuere in partes:latentē explicare definiēdo:obſcurā explanare interꝑ tando:ambiguā ꝑmū
uidere:deinde diſtinguere:poſtremo habere regulā qua uera & falſa iudicarētur: & quæ qbus
ꝓpoſitis eēnt:quæq; nō eēnt cōſequentia. Hic enim attulit hāc artē omniū artiū maximā: qua-
ſi lucē ad ea quæ cōfuſe ab aliis:aut reſpōdebantur:aut agebant. Dialecticā mihi uideris dicere
inqt. Recte inq̄ intelligis:ſed adiūxit etiā & litteraꝝ ſcientiā:& loquēdi elegantiā:quæ ex ſcptiſ
eius:quoꝝ ſimilia nulla ſūt facillime ꝑſpici poteſt. Qunq; diſcēdi cauſa duobus pitiſſimis ope
ram dediſſet. L. Lucilio Balbo. C. Aquilio Gallo:Galli hominis acuti & exercitati:ꝓmptam &
paratā in agēdo:& in reſpōdendo celeritatē ſubtilitate:diligētiaq; ſuꝑauit. Balbi docti & eru-
diti hoīs in utraq; re cōſideratā tarditatē uicit:expediēdis conficiendiſq; rebus: ſic & habet qđ
uterq; eoꝝ habuit:& expleuit qđ utriq; defuit. Itaq; ut Craſſus mihi uidet ſapientius feciſſe: q̄
Scæuola (hic enim cauſas ſtudioſe recipiebat:in qbus a Craſſo ſuꝑabatur:ille ſe cōſuli ſolebat:
nequa in rē inferiori eēt q̄ Scæuola) ſic Seruius abſentiſſime qum duo ciuiles artes: ac forenſes
plurimū & laudis haberēt & gratiæ:ꝑfecit ut altera ꝓſtaret oībus:ex altera tātū aſſumeret:quā
tum eſſet:& ad tuendū ius ciuile:& ad obtinendā conſularē dignitatē ſatis. Tum Brutus:ita ꝑ-
ſuſ inqt & antea putabā. Audiui enim nuꝑ eū ſtudioſe:& frequenter ſumi:qum ex eo ius noſtꝝ
pontificiū:qua ex parte cū iure ciuili coniunctū eēt uellem cognoſcere:& nūc meū iudiciū mł-
to magis confirmo teſtimonio & iudicio tuo:ſimul illud gaudeo:ꝙ & æqualitas ueſtra:& pa-
res honoꝝ gradus & artiū:ſtudiorūq; quaſi finitima uicinitas tantū abeſt ab obtrectatione in-
uidiæ q̄ ſolet lacerare plæroſq;:ut in ea nō modo nō exulcerare ueſtrā gratiā:ſed etiā concilia-
re uideat: quali enim te erga illū ꝑſpicio:tali illū in te uolūtate:iudicioq; cognoui. Itaq; doleo
& illius cōſilio:& tua uoce populū romanū carere tam diu:qđ qum ꝑ ſe dolendū eſt:tum mul
to magis cōſideranti ad quos iſta nō trāſlata ſint:ſed neſcio quo pacto deuenerint. Hic Atticus
dixerā inqt a ꝑncipio de rep. ut ſileremus:itaq; faciamus. Nā ſi iſto modo uolumus ſinglas res
deſiderare:nō modo quærēdi:ſed ne lugēdi quidē finē repiemus. Pergamus ergo inq̄ ad reliq̄
& inſtitutū ordinē ꝑſequamur. Paratus igit ueniebat Craſſus:expectabat:audiebatur a princi-
pio ſtatim:qđ erat apud eū ſemꝑ accuratū:expectatiōe dignus uidebat:nō multa iactatio cor-
poris:nō inclinatio uocis:nulla inambulatio:nō crebra ſupploſio pedis:uehemēs & interdum
irata:& plena iuſti doloris oratio:multæ & cū grauitate facetiæ:qđq; difficile eſt:idē & ꝑorna
tus:& ꝑbreuis. Iam in altercādo iuenit parem neminē: uerſatus eſt in omni fere genere cauſaꝝ
mature in locū ꝑncipū oratoꝝ uenit. Accuſauit Carbonē eloquētiſſimū hominē admodū adu
leſcēs:ſūmam ingenii nō laudē modo:ſed etiā admirationē eſt cōſecutus. Defendit poſtea Lici
niā uirginē:qum annos uigintiſeptē natus eēt:in eaipſa cauſa fuit eloquentiſſimus: orationiſq;
eius ſcriptas quaſdā in partes reliqt. Voluit adoleſcēs in colonia Narbonenſi cauſæ popularis
aliqd attingere:eāq; coloniam ut fecit ipſe deducere. Extat in eā legē ſerior (ut ita dicā) q̄ ætas il
la ferebat oratio. Multæ deinde cauſæ:ſed ita tacitus tribunatus:ut niſi in eo magiſtratu cœna-
uiſſet apud præconē Graniū:idq; nobis bis narrauiſſet Lucilius:tri. plæ. neſciremus fuiſſe. Ita
ꝓrſus inqt Brutus:ſed ne de Scæuolæ quidē tribunatu quicq̄ audiuiſſe uideor:& eū collegam
Craſſi credo fuiſſe:oībus quidē aliis inq̄ magiſtratibus:ſed tribunus anno poſt fuit:eoq; in ro
ſtris ſedēte ſuaſit ſeruiliā legē Craſſus. Nam cenſurā ſine Scæuola geſſit:eum enim magiſtratū:
nemo unq̄ Scæuolaꝝ petiuit:ſed hæc Craſſi qū edita oro eſt:quā te ſæpe leigiſſe certe ſcio q̄tu
or & triginta tum habebat annos:totidēq; annis mihi ætate ꝓſtabat. His enim cōſulibus eā le-
gem ſuaſit:qbus nati ſumus qum ipſe eēt. Qu. Cæpione natus:&. C. Lælio triēnio ipſo minor
q̄ Antonius:qđ iccirco poſui:ut dicēdi latine ꝑma maturitas:in qua ætate extitiſſet poſſet no-
tari:& intelligeret iam ad ſūmū pene eē ꝑductam:ut eo nihil ferme quiſq̄ addere poſſet niſi q
a philoſophia:& a iure ciuili ab hiſtoria fuiſſet inſtructior. Erit inqt. M. Brutus:aut iam eſt iſte
quē expectas? neſcio inq̄. Sed eſt etiā. L. Craſſi ī cōſulatu:ꝓ. Qu. Cæpione defenſione iūcta nō
breuis:ut laudatio:ut oratio aūt breuis:poſtrema cēſoris oratio: qua anno duodeqnquageſi-
mo uſus eſt. In his oībus ineſt quidā ſine ullo phuco ueritatis color:qnetiā cōprehenſio:& am
bitus ille uerboꝝ:ſi ſic periodū appellari placet:erat apud illū cōtractus:& breuis:& in mēbra
quædā: quæ κολα græci uocāt:diſpartiebat orationē lubētius. Hoc loco Brutus quādoqdē tu
iſtos oratores inqt tantoꝑe laudas uellē aliqd Antonio præter illū de ratione dicēdi:ſane exi-
lem libellū:plura Craſſo libuiſſet ſcribere. Qum enim oībus memoriā ſui: tum etiā diſciplinā
dicēdi nobis reliqſſet. Nā Scæuolæ dicēdi elegantiā ſatis ex his orationibus quas reliqt hēmus
cognitā. Et ego mihi quidē a pueritia quaſi magiſtra fuit inq̄ illa in legem Cæpionis oratio:in
qua & auctoritas ornat ſenatus:quo pro ordine illa dicūtur:& inuidia concitatur in iudicum:
& in accuſatorū factionē: contra quorum potentiam populariter tum dicendum fuit:multa
in illa oratione grauiter:multa leniter:multa aſpere:multa facete dicta ſunt:plura etiam dicta

q̄ ſcripta:qđ ex quibuſdā capitibus expoſitis:nec explicatis intelligi pōt.Ipſa illa cēſoria cōtra
C.Domitiū collegā nō eſt oratio:ſed quaſi capita rerū & orationis cōmentariū paulo plenius
Nulla ē enim altercatio clamoribus unq̄ habita maioribus.Et uero fuit in hoc:& popularis di
ctio excellēs Antonii genus dicēdi multo aptius iudiciis:q̄ cōcionibus.hoc loco ipſū Domitiū
nō relinquo.Nam & ſi nō fuit in oratoꝝ numero:tamē pono ſatis in eo fuiſſe orationis: atq; i-
genii:quo & magiſtratus pſonā:& cōſularē dignitatē tueret̄:qđ idē de.C.Cælio dixerim:indu
ſtriā in eo ſūmam fuiſſe:ſūmaſq; uirtutes eloquētiæ tantū qđ eēt in rebus puatis amicis eius: in
repu.ipſius dignitatis ſatis.Eodē tēpore.M.Herēnius in mediocribus oratoribus latine:& dili-
gēter loquētibuſ numeratus eſt:qui tamē ſūma nobilitate hominē cognatione:ſodalitate:colle
gio:ſūma etiā eloquētia.L.Philippū in cōſulatus petitione ſupauit.Eodē tēpore.C.Clodius &
ſi ꝓpter ſūmam nobilitatē:& ſingularē potentiā magnus erat:tamē etiā eloquētiæ quandā me
diocritatē afferebat.Eiuſdē fere tpis fuit eques romanus.C.Titius:qui meo iudicio eo peruenſ-
ſe uidet̄ quo potuit fere latinus orator:ſine græcis litteris:& ſine multo uſu puenire.Huius ora
tiones tantū argutiarū:tantū exemploꝝ:tantū urbanitatis habēt:ut pene Attico ſtilo ſcriptæ eſ
ſe uideātur.Eaſdē argutias in tragœdias:ſatis quidē ille acute:ſed paꝝ tragice trāſtulit:quē ſtu-
debat imitari.L.Affraniuspoeta:homo pargutus:in fabulis quidē etiā utſcitis diſertus. Fuit eti
am.Qu.Rubrius Varro:qui a ſenatu hoſtis cū.C.Mario iudicatus eſt:acer:& uehemēs accuſa-
tor.In eo genere ſane ꝓbabilis:doctus aūt græcis litteris:ꝓpinquus noſter factus ad dicēdū.M.
Gratidius.M.Antonii pfamiliaris: cuius pfectus qum eēt i Cilicia ē īterfectus:qui accuſauit.C.
Fimbriā.M.Marii gratidiani patrē:atq; etiā apud ſocios:& latinos oratores habiti ſūt:Qu. Ve
ctius uectianus e Marſis : quē ipſe cognoui:prudēs uir: & in dicēdo breuis.Qu.D.Sorani uici-
ni & familiares mei nō tam in dicēdo admirabiles:q̄ docti & græcis litteris:& latinis.C.Ruſti-
cellus bonoměſis:is quidē & exercitatus:& natura uolubilis . Oīum aūt eloquentiſſimus extra
hāc urbē.T.Betutius Barrus Aſculanus:cuiuſ ſūt aliquot orationes Aſculi habitæ. Illa Romæ
cōtra Cæpionē:nobilis ſane cui orationi Cæpionis ore reſpōdit Elius: q ſcriptitauit oratiōes
multas:orator ipſe nunq̄ fuit.Apud maiores aūt noſtros uideo diſertiſſimū habitū ex latio.L.
Papyriū Fregellanū.T.Gracchi.P.F.fere ætate:eius aūt oratio eſt ꝓ Fregellanis:Coloniſq; la-
tinis habita in ſenatu. Tum Brutus:Quid tu igit̄ inqt tribuis iſtis externis quaſi oratoribus?qd
cēſes inq̄?niſi idē qđ urbanis:pter unū qđ nō eſt eoꝝ urbanitate quadā:quaſi colorata oratio.
Et Brutus:qui eſt inqt iſte tandē urbanitatis color?neſcio inq̄:tantū eē quēdam ſcio.Id tu Bru-
te iam ītelliges:qum ī Galliā ueneris: audies tu quidē etiā uerba quædā nō trita romæ:ſed hæc
mutari dediſciq; poſſūt.Illud eſt maius:qđ in uocibus noſtroꝝ oratoꝝ recinuit quiddā : & re-
ſonat urbanius.Nec hoc in oratoribus modo apparet:ſed etiā in cæteris.Ego memini.T.Tin-
cam placentinū hominē facetiſſimū:cū familiari noſtro.Qu.Granio pcone dicacitare certare.
Eum inqt Brutus:de quo multa Lucicilius:iſto ipſo:ſed Tincam nō minus multa ridicule dicē
tem Granius obruebat.Neſcio quo ſapore uernaculo:ut ego iam non mirer:illud Theophra
ſto accidiſſe:qđ dicit̄:qum pcontaret̄ ex annicula quadā quāti aliqd uēderet:& reſpōdiſſet illa
atq; addidiſſet hoſpes nō pote minoris:tuliſſe eū moleſte:ſe non effugere hoſpitis ſpeciē qum
ætatē ageret Athenis:optimeq; loqueret̄.Omniū(ſicut opinor)in noſtris eſt quidā urbanoꝝ:ſi
cut illic atticoꝝ ſonus:ſed domū redeas:ideſt ad noſtros reuertamur.Duobus igit̄ ſūmis Craſ-
ſo & Antonio.L.Philippus ꝓximus accedebat:ſed lōgo interuallo tamen ꝓximus.Itaq; eū: &
ſi nemo ītercedebat:qui ſe illi anteferret:neq; ſecundū tamē:neq; tertiū dixerim.Nec enim ī q̄-
drigis eū ſecundū numerauerim:aut tertiū:q uix e carceribus exierit:qum palmā iam pmus ac
cæpit:nec in oratoribus q tantū abſit a pmo:uix ut in eodē curriculo eē uideat̄:ſed tamē erāt ea
in Philippo:quæ ſine cōparatione illoꝝ ſpectaret:ſatis magna diceret.ſūma libertas in oratio-
ne:multæ facetiæ:ſatis creber in repiendis:ſolutus inexplicādis ſniis: erat etiā īprimis ut tpibus
illis græcis doctrinis īſtitutus:in altercādo cū aliquo aculeo:& maledicto facetus.Hoꝝ ætati ꝓ
pe cōiunctus.L.Cælius nō tam uēdibilis orator:q̄ ut neſcires qd ei deeſſet:nec enim erat indo-
ctus:nec tardus ad excogitandū:nec romanarū rerū īmemor:& uerbis ſolutus ſatis:ſed in ma-
gnos oratores inciderat eius ætas:multam tamē operam amiciſ:& utilem præbuit:atq; ita diu
uixit:ut multarū ætatum oratoribus implicaretur:multū etiam in cauſis uerſaretur. Iiſdem fe-
re tēporibus.D.Brutus is qui cōſul cum Mamerco fuit:homo & græcis doctus litteris : & lati-
nis.Dicebat etiam.L.Scipio nō imperite:Cneuſq; Pompeius Sex.F.at quē numerū obtinebat
nam Sextus frater eius præſtantiſſimū ingeniū cōtulerat ad ſūmam iuris ciuilis:& ad pfectam
geometriæ rerum ſtoicarum ſcientiā:ita minime.Et ante hoc.M Brutus:& paulopoſt eum.C.
Bilienus homo per ſe magnus prope ſimili ratione : ſummus euaſerat ; qui conſul factus ni-
ſi in marianos conſulatus:& in eas petitionis anguſtias incidiſſet.Cn.autem Octaui eloquētia

quæ fuerat ante cōſulatum ignorata:in conſulatu multis cōcionibus eſt uehemēter ꝓbata: ſed
ab eis qui tantū in dicentiū numero nō in oratoꝝ fuerūt.Iam ad oratores reuertamur.Cenſeo
inqt Atticus:eloquētis enī uidebare:nō ſedulos uelle cōquirere.Feſtiuitate igitur & facetiis in/
q̄.C.Iulius.L.F.& ſupioribus:& æqualibus ſuis oībuſ pſtitit:oratorq; fuit:minime ille quidem
uehemēs:ſed nemo unq̄ urbanitate:nemo lepore:nemo ſuauitate cōditior . Sunt eius aliquot
orationes:ex qbus ſicut ex eiuſdē tragœdiis lenitas eius ſine neruis pſpici pōt . Eius æqualis.P.
Cethegus:cui de repu.ſatis ſuppeditabat oratio. Totā enim tenebat eam:penituſq; cognorat .
Iaq; in ſenatu cōſulariū auctoritatē aſſequebat:ſed i cauſis publicis nihil:puatis ſatis ueterator
uidebatur.Erāt in puatis cauſis.Qu.Lucretius uiſpillo & acutus:& iuriſperitus:nam a filia apti
or cōcionibus q̄ iudiciis.prudēs etiā.T.Annius uelina : & in eius generis cauſis orator ſane to/
lerabilis.In eodē genere cauſarū multū erat Ti.iuuētius:nimis ille quidē lētus in dicēdo : & pe/
ne frigidus:ſed & callidus:& in capiēdo aduerſario uerſutus:& pterea nec indoctus : & magna
cū iuris ciuilis intelligētia:cuius auditor.P.Orbius meus fere æqualis in dicēdo nō nimis exer/
citatus:in iure autē ciuili nō inferior:q̄ magiſter fuit . Nā.T.Aufidius qui uixit ad ſūmam ſene/
ctutē uolebat eē ſimilis hoꝝ:eratq; & bonus uir:& innocēs:ſed dicebat parū:nec ſane plus fra/
ter eius.M.Vergilius qui tri.plæ.L.Syllæ impatori diē dixit.Eius collega.P.Magius in dicēdo
tamē copioſior:& omniū oratoꝝ:ſiue rabulaꝝ:qui & plane indocti:aut iurbani:aut ruſtici eti/
am fuerūt:quos quidē ego cognouerim ſolutiſſimū in dicendo:& acutiſſimū iudico noſtri or/
dinis.Qu.Sertoriū equeſtris.C.Gorgoniū.fuit etiā facilis & expolitus ad dicendū:& uitæ ſplē
dore multo:& ingenio ſane ꝓbabili.T.Iunius.L.filius tribunitius:quo accuſāte.P.Sextius. Pr.
deſignatus:dānatus eſt ambitus:is ꝓceſſiſſet honoribus lōgius:niſi ſemp īfirma:atq; etiā ægra
ualitudine fuiſſet.Atq; ego pclare intelligo me in eoꝝ cōmemoratione uerſari: qui nec habiti
ſint oratores:neq; fuerint:prætermitiq; a me aliquot ex ueteribus cōmemoratione: aut laude di
gnos:ſed hoc quidē ignoratiōe.Quid enim ē ſupioris ætatis:qd ſcribi poſſit de iis de qbus nl/
la monumēta loquūtur:nec alioꝝ:nec ipſoꝝ. De iis aūt quos ipſi uidim⁹ neminē fere ptermit
timus:eoꝝ quos aliquādo dicētes uidimus.Volo enim ſcire in tāta:& tam uetere.r.p. maximis
pmiis eloquētiæ ꝓpoſitis:oīs cupiſſe dicere:nō plurimos auſos eē potuiſſe paucos . Ego tamē
ita de unoquoq; dicā:uti ne elegi poſſet:quē exiſtimem clamatorē:quē oratorē fuiſſe iiſdē fe/
re tēporibus:ætate inferiores Paulo q̄ Iulius:ſed æqualis ꝓpemodū fuerūt.C.Cotta.P. Sulpi/
tius.Qu.Varrius.Cn.Pōponius.C.Curio.L.Fuſius.M.Druſus patricius:nec ulla ætate uberi/
or oratoꝝ fœtus fuit.Ex his Cotta & Sulpitius qū meo iudicio:tum omniū facile pmaſ tulerūt
Hic Atticus quomodo iſtuc dicis inqt: qū tuo iudicio:tum omniū:ſemp ne in oratore ꝓbādo
aut improbādo uulgi iudiciū:cū intelligentiū iudicio cōgruit: An alii ꝓbātur multitudine:alii
aūt ab iis qui intelligūt:Recte reqris inq̄ Attice:ſed audies ex me fortaſſe:qd nō oēs probent.
An tu inqt id laboraſſe huic modo Bruto ꝓbaturus es:Plane inq̄ Attice diſputationē hanc de
oratore ꝓbando:aut improbādo multo malim tibi & Bruto placere:eloquentiā autē meā po
pulo ꝓbari uelim.Etenim neceſſe eſt qui ita dicat:ut a multitudine ꝓbetur:eundē doctis ꝓba/
ri.nam quid in dicēdo rectū ſit:aut prauū ego iudicabo:ſi modo is ſum qui id poſſim : aut ſciā
iudicare:qualis uero ſit orator:ex eo qd is dicēdo efficiet poterit intelligi. Tria ſūt enim ut qdē
ego ſentio quæ ſint efficiēda dicēdo:ut doceatur is apud quē dicet: ut delectet:ut moueat uehe
mētius:qbus uirtutibus oratoris hoꝝ quicq̄ efficiatur:aut quibus uitiis orator:aut nō aſſequat
hæc:aut etiā in his labatur:& cadat:artifex aliqd iudicabit.Efficiat autē ab oratore nec ne:ut hi
qui audiūt ita afficiātur:ut orator uelit uulgi aſſenſu:& populari approbatione iudicari ſolet.
Itaq; nunq̄ de bono oratore:aut nō bono doctis hominibus cū populo diſſenſio fuit. An cēſes
dum illi uiguerūt(quos ante dixi)nō eoſdē gradus oratoꝝ uulgi iudicio & doctoꝝ fuiſſe : De
populo ſiquē ita rogauiſſes:qs eſt in hac ciuitate eloquētiſſimus:in Antonio & Craſſo:aut du/
bitaret:aut hūc alius:illū alius diceret:nemo ne Philippū tam ſuauē oratorē:tam grauē : tā face
tum his anteferret:quē noſmetipſi:qui hæc arte aliqua uolumus expendere: ꝓximū illis fuiſſe
diximus.Nemo ꝓfecto(id enim ipſū eſt ſūmi oratoris)ſūmū oratorē populo uideri.Quare ti/
bicen Antigenidas dixerit diſcipulo ſane frigēti ad populū : mihi cane & muſis.Ego huic Bru/
to dicēti ut ſolet apud multitudinē:mihi cane & populo mi Brute dixerim:ut qui audient : qd
efficiatur : ego etiā cur ita efficiat itelligā.Credit his q̄ dicunt q audit oratorē:uera putat:aſſen/
ſentit:ꝓbat:fidē facit oratio. Tu artifex quid quæris amplius:delectatur audiēs multitudo : &
ducitur oratione:& quaſi uoluptate quadā perfunditur:quid habes qd diſputes:gaudet : do/
let:ridet:plorat:fauet:odit:cōtemnit:inuidet:ad miſericordiam inducitur ; ad pudendum : ad
pigendum:iraſcitur:miratur:ſperat:timet : hæc perinde accidūt:ut qui eorum adſunt mentes:
uerbis:& ſententiis:& actione tractantur . Quid eſt quod expectetur docti alicuius ſententia :

qđ enim probat multitudo:hoc idē doctis ꝓbādum eſt.deniqꝫ hoc ſpecimen eſt popularis iu-
dicii:in quo nunq̃ fuit populo cum doctiſ intelligētibuſqꝫ diſſenſio. Qum multi eēnt oratores
in uario genere dicēdi:quis unq̃ ex his excellere iudicatus eſt uulgi iudicio: qui nō idē a doctis
ꝓbaretur? Quādo autē dubiū fuiſſet apud patres noſtros eligendi:cui patroni daret optio:qn
aut Antoniū optaret:aut Craſſū. Aderāt multi alii:tamē utrū de his potius:dubitaſſet aliquis:
quin alterū nemo. Quid adoleſcētibus nobis:qum eēt Cotta & Hortēſius: num quis quo qdē
eligēdi poteſtas eſſet quenq̃ his anteponebat? Tum Brutus: Quid tu iquit quæris alios? de te
ipſo:nō neqd optarēt rei:qd ipſe Hortēſius iudicaret uidebamus? qui qum partiret tecū cauſaſ
Sæpe enim interfui porandi locū:ubi plurimū pollet oratio ſemp tibi relinq̃bat. Faciebat ille
quidē inq̃ & mihi beniuolētia credo ductus tribuebat oīa. Sed ego quæ de me populi ſit opīo
neſcio: de reliqs hoc affirmo:quæ uulgi opinione diſſertiſſimi habiti ſint: eoſdē intelligentiū
quoqꝫ iudicio fuiſſe ꝓbatiſſimos. Nec enī poſſet idē Demoſthenes dicere:qđ dixiſſe Antima-
chū clarū poetā ferūt:qui qum cōuocatis auditoribus legeret eis magnū illud:qđ nouiſtis uo-
lumē ſuū:& eum legentē omnes præter Platonē reliquiſſent:legam inquit nihilominus. Plato
enim mihi unus inſtar eſt omniū:me illū:& recte. Poema enim reconditū paucoꝝ approbatio
ne oratio popularis aſſenſum uulgi debet moueri. At ſi eundem hūc Platonē unū auditorē ha
beret Demoſthenes:qum eēt relictus a cæteris uerbū facere nō poſſet. Quid tu Brute poſſes:
niſi te ut Curionē quondā cōcio reliquiſſet? Ego uero inq̃t ille:ut me tibi indicē in eis etiā cau-
ſis in qbus omnis res nobis cum iudicibus eſt:non cum populo; tamē ſi a corona relictus ſim-
nō queam dicere. Ita ſe inq̃ res habet: ut ſi tibiæ īflatæ nō referāt ſonū:abiiciēdas eas ſibi tibicē
putet. Sic oratori populi aures tanq̃ tibiæ ſunt: eæ ſi inflatū nō recipiūt:aut ſi auditor oīno tan
q̃ equus nō facit:agitādi finis faciēdus eſt. Hoc tamē intereſt:qđ uulgus interdū nō ꝓbandum
oratorē ꝓbat:ſed ꝓbat ſine cōparatione qum a mediocri:aut etiā a malo delectat:eo eſt contē
tus:eſſe melius nō ſentit illud qđ eſt:qualecūqꝫ eſt ꝓbat. Tenet enim aures uel mediocris ora-
tor:ſit modo aliqd in eo:nec res ulla plus apud animos hominū:q̃ ordo: & ornatus orationis
ualet. Quare quis ex populo qum. Qu. Scæuolā pro. M. Coponio dicentē audiſſet in ea cauſa
(de qua ante dixi)quicq̃ politius:aut elegantius:aut omnino melius:aut expectaret: aut poſſe
fieri putaret? Qum is hoc ꝓbare uellet. M. Curiū qū ita hæres īſtitutus eēt:ſi pupillus anī mor-
tuus eēt:q̃ in ſuā tutelā ueniſſet:pupillo nō nato hæredē eē nō poſſe. Quid ille non dixit de te-
ſtamētoꝝ iure:de antiqs formulis:quēadmodū ſcribi oportuiſſet:ſi etiā filio nō nato hæres in
ſtitueret. Quā captioſū eē populo qđ ſcriptū eēt negligi: & opinione quæri uolūtates:& inter
pretatione diſertoꝝ:ſcripta ſimpliciū hominū puertere: q̃ ille multa de auctoritate patris ſui:
qui ſemp ius illud eē defenderat:q̃ oīno multa de iure ciuili:quæ quidē oīa cū pite & ſciēter: tū
ita breuiter & preſſe & ſatis ornate: & pelegāter diceret:quis eēt in populo: q aut expectaret:
aut fieri poſſe quicq̃ melius putaret? At uero ut cōtra Craſſus ab adoleſcēte delicato:qui in lit-
tore ambulās ſcalmū repiſſet:ob eāqꝫ rem ædificare nauē cōcupiuiſſet:exorſus ē:ſimiliter Scæ
uolam ex uno ſcalmo captionis:centūuirale iudiciū hæreditatis effeciſſe:hoc in illo initio cōſe
cutis multis eiuſdē generis ſentētiis delectauit:animoſqꝫ omniū qui aderāt in hilaritatē a ſeue-
ritate traduxit:qđ eſt unum ex tribus quæ dixi:ab oratore effici debere:deinde hoc uoluiſſe eū
qui teſtamētum feciſſet hoc ſenſiſſe:quoquo modo filius non eēt:qui in ſuā tutelam ueniſſet:ſi
ue nō natus:ſiue ante mortuus Curius hæres ut eēt:ita ſcribere plæroſqꝫ & id ualere:& ualuiſ-
ſe ſemper:hæc & multa eiuſmodi dicēs fidem faciebat:qđ eſt ex tribus oratoris officiis: alterū
deinde æquum bonū teſtamentoꝝ ſentētias: uolūtateſqꝫ tutatus eſt:quāta eēt in uerbiſ captio
qum in cæteris rebus:tum in teſtamētis:ſi negligerētur uolūtates:quantā ſibi potentiā Scæuo-
la aſſumeret:ſi nemo auderet teſtamentum facere poſtea niſi de illius ſententia: hæc qum gra-
uiter:tum ab exēplis copioſe:tum uarie:tum etiā ridicule:& facile explicās: eam admirationē:
aſſenſionēqꝫ cōmouit:dixiſſe ut contra nemo uideret. Hoc erat oratoris officiū:partitione ter-
tium genere maximū:hic ille de populo iudex qui ſeparatim alterū admiratus eſſet:idem au-
dito altero iudiciū ſuum contemneret. At uero intelligēs: & doctus audiēs Scæuolam ſentiret
eſſet quoddā uberius dicēdi genus:& ornatius:ab utroqꝫ autē cauſa perorata: ſi quæretur uter
præſtaret orator:nunq̃ ꝓfecto ſapientis iudiciū a iudicio uulgi diſcreparet. Qui p̄ſtat igitur in
telligens imperito? magna re a difficili:ſiquidē magnū eſt ſcire quibus rebus efficiatur: amittat
ue dicēdo illud quicqd eſt:qđ aut effici dicendo oportet:aut amitti nō oportet. Præſtat etiā il-
lo doctus auditor idocto:qđ ſæpe qū oratores duo:aut plures populi iudicio ꝓbant:qđ dicē-
di genus optimū ſit intelligit. Nā illud qđ populo nō ꝓbatur:ne intelligēti quidē auditori ꝓ-
bari pōt. Vt enim ex neruorū ſono in fidibus q̃ ſcienter ei pulſi ſūt itelligi ſolet:ſic ex aīoꝝ mo
tu cernit:qd tractandis his ꝑficiat orator. Itaqꝫ intelligēs dicēdi exiſtimator nō aſſidēs:& attēte

audiens:ſed uno aſpectu & prætèriens de oratore ſæpe iudicat. Videt oſcitantẽ iudicem loquẽ
tem cum altero:nõnunq̃ etiam circulantẽ:mittentem ad horas quæſitorem:ut dimittat rogan
tem:intelligit oratorẽ in ea cauſa nõ adeſſe :qui poſſit animis iudicum admouere orationem :
tanq̃ fidibus manũ.Idem ſi præteriẽs aſpexerit:erectos intuẽtes iudices:ut aut doceri de re : id/
q; etiã uultu ꝓbare uideatur:aut ut auem cãtu aliquo:ſic illos uiderit oratione quaſi ſuſpenſos
teneri:aut id qđ maxime opus eſt miſericordia:odio:motu animi aliquo ꝑturbatos eſſe uehe
mẽtius:ea ſi ꝑteriens(ut dixi)aſpexerit:ſi nihil audierit : tamẽ oratorẽ uerſari in illo iudicio : &
opus oratoriũ fieri:aut ꝑfectum iam eẽ:ꝑfecto intelliget.Qum hæc deſeruiſſem uterq; aſſẽſus
eſt: & ego tanq̃ de integro ordiẽs.Quãdo igitᷣ inq̃ a Cotta & Sulpitio hæc omnis fluxit oratio
qum hos maxime iudicio illoꝝ hominum:& illius ætatis dixiſſem ꝓbatos: reuertar ad eoſip/
ſos tum reliquoſ:ut inſtitui deinceps ꝑſequar. Quoniã ergo oratoꝝ bonoꝝ(hos enim quæri
mus)duo genera ſũt:Vnũ attenuate: preſſeq;:Alterũ ſublate:ampleq; dicentiũ:& ſi id melius ẽ
qđ ſplẽdidius:& magnificẽtiuſ:tamẽ in bonis omnia quæ ſũma ſunt:iure laudãtur : ſed cauẽda
eſt ꝓſſo illi oratori inopia:& ieiunitas.Amplo aũt inflatũ & corruptũ orationis genus. Inuenie
bat igitur acute Cotta:dicebat pure:ac ſolute:& ut ad infirmitatẽ laterũ ꝑſcienter contentionẽ
omnẽ remiſerat:ſic ad uiriũ imbecillitatẽ dicẽdi accõmodabat genus.Nihil erat in eius oratio
ne niſi ſincerũ:nihil niſi ſiccũ:atq; ſanũ:illudq; maximũ qđ qũ cõtentione orationiſ flectere ani
mos iudicũ uix poſſet:nec oĩno eo genere dicetur:tractãdo tamẽ impellebat ut idem faceret a
ſe cõmoti: qđ a Sulpitio cõcitati.Fuit enim Sulpitius uel maxime quos quidẽ ego audiuerim
grãdis:& ut ita dicam Tragicus orator.Vox qũ magna:tum ſuauis & ſplẽdida:geſtus & motus
corporis ita uenuſtus:ut tamẽ ad forũ nõ ad ſcænam inſtitutus uideretur.Incitata & uolubilis:
nec ea redundãs:tamẽ nec circũfluens oratio.Craſſum hic uolebat imitari:Cotta malebat An/
toniũ:ſed ab hoc uis aberat Antonii Craſſi ab illo læpos. O magnã ĩquit artẽ Brutus:ſiqd iſtis
qum ſũmi eẽnt oratores duæ res maxime altera alteri defuit : atq; in his oratoribus illud aĩad/
uertendũ poſſe eſſe ſũmos:qui inter ſe ſũt diſſimiles.Nihil enim tam diſſimile : q̃ Cotta Sulpi/
tio:& uterq; æqualibus ſuis plurimũ ꝓſtitit.Quare hoc doctoris ĩtelligẽtis eſt uidere quo ferat
natura ſua quẽq;: & ea duce utentẽ ſic inſtituere:ut Iſocratẽ in acerrimo ingenio Theopõpi: &
leuiſſimo Ephori dixiſſe traditũ ẽ:alteri ſe calcaria adhibere:alteri frenos.Sulpitii orationes q̃
feruntur:eas poſt mortẽ eius ſcripſiſſe.P.Canutius putatur æqualis meus:homo extra noſtrũ
ordinẽ:o meo iudicio diſſertiſſimus.Ipſius Sulpitii nulla oratio eſt:ſæpeq; ex eo audiui : qũ ſe
ſcribere:neq; cõſueuiſſe:neq; poſſe diceret. Cottæ ꝓ ſe lege uarria quæ ĩſcribitur eam.L.ælius
ſcꝓſit Cottæ rogatu . Fuit is omnino uir egregius:& eques Romanus:cũ ꝓmis honeſtus:idẽq;
eruditiſſimus:& græcis litteris & latinis : antiquitatiſq; noſtræ:& in inuẽtis rebus:& ĩ actis ſcri/
ptorũ ueterũ litterate penitus:quã ſcientiã Varro noſter accæptã ab illo: auctãq; per ſeſe:uir ĩ/
genio ꝓſtans:omniq; doctrina:pluribus & illuſtrioribus litteris explicauit:ſed idẽ Aelius ſtoi/
cus uoluit:orator aũt:nec ſtuduit unq̃:nec fuit:ſcribebat tamẽ otationes:q̃s alii dicerẽt: ut.Qu.
Metello.F.ut.Qu.Cæpione:ut.Qu.Põpeio Ruffo:q̃q̃ is etiã ipſe ſcripſit eas:qbus ꝓ ſe ẽ uſus
ſed nõ ſine Aelio.His enim ſcriptis etiã ipſe interfui:qum eſſem apud Aeliũ adoleſcẽs:eũq; au/
dire ꝑſtudioſe ſolerẽ.Cottam autẽ miror ſũmum ipſũ oratorẽ:minimeq; ineptũ ælianas leuis
oratiũculas uoluiſſe exiſtimari ſuas.His duobus eiuſdẽ ætatis annumerabatᷣ nemo tertius : ſed
mihi placebat Põponius maxime:uel dicam minime diſplicebat: locus erat omnino in maxi/
mis cauſis ꝓter eos(de quibus ſupra dixi)nemini ꝓpterea qđ Antonius qui maxime expeteba
tur facilis in cauſis recipiẽdis erat:faſtidioſior Craſſus:ſed tamẽ recipiebat:hoꝝ qui neutrũ ha/
bebat cõfugiebat ad Philippũ fere:aut ad Cæſarẽ.Cotta Sulpitius expetebantur : ita ab iis ſex
patronis cauſæ illuſtres agebãtur:neq; tam multa q̃ noſtra ætate iudicia fiebãt:neq; hoc quidẽ
nũc fit:ut cauſæ ſingulæ defenderẽtur a pluribus:quo nihil eſt uitioſius.Reſpõdemus iis quos
nõ audiuimus:in quo ꝓmũ ſæpe aliter eſt dictũ:aliter ad nos relatũ:deinde magni intereſt corã
uidere me quẽadmodũ aduerſarius de quaq; re aſſeueret:maxime aũt quẽadmodũ quæq; res
audiatᷣ:ſed nihil uitioſius:q̃ qum unũ corpus debeat eẽ defẽſioniſ:naſci de ĩtegro cauſã:qum ſit
ab altero ꝑorata.Oĩum.n.cauſarũ:unũ eſt naturale ꝓncipiũ:una ꝑoratio:reliquæ partes:quaſi
mẽbra ſuo quæq; loco notata:ſuã uim & dignitatẽ tenẽt . Qum aũt difficile ſit in lõga oratiõe
nõ aliquãdo aliqd ita dicere:ut ſibi ipſe nõ cõueniat:quãto difficilius cauere neqd dicas qđ nõ
cõueniat eius orationi:qui ante te dixerit:ſed qa & labor multo maior eſt totã cauſã q̃ partẽ di
cere.Et qa plures ĩeuntᷣ gratiæ ſi uno tꝑe dicas ꝓ pluribꝰ: iccirco hãc cõſuetudinẽ lubẽter aſciui
mus.Erãt tñ qbus uideretᷣ illius ætatis tertiꝰ Curio:qa ſplendidioribus fortaſſe uerbis utebatᷣ:&
qa latĩe nõ peſſime loqbatᷣ : uſo credo aliquo domeſtico.nã lĩaꝝ admodũ nihil ſciebat:ſed ma
gni ĩtereſt:quoſ qſq; audiat quotidie domi:qbꝰ cũ loqtur a puero:quẽadmodũ p̃res pẽdagogi

matres etiam loquantur.Legimus epiſtolas Corneliæ matris Gracchorum:apparet filios non
tam in gremio educatos:q̃ in ſermone matris. Auditus eſt nobis Læliæ.C.filiæ ſæpe ſermo.Er
go illã patris elegãtia tinctã uidimus:& filias eius mutias ambas:quaꝝ ſermo mihi fuit notus:
& neptes licinias:quas nos quidẽ ambas:hãc uero Scipionis etiã tu Brute credo aliq̃ndo audi⸗
ſti loquentẽ.Ego uero ac lubẽter inqt Brutus: & eo lubẽtius ꝙ.L.Craſſi erat filia.Quid Craſſũ
inq̃ illũ cẽſes iſtius Liciniæ filiũ Craſſi teſtamẽto q fuit adoptatus?ſũmo iſte quidẽ dicit̃ igenio
fuiſſe inqt.Et uero hic Scipio collega meuſ:mihi ſane bene & loq uidet̃:& dicere.Recte inq̃ in
dicas Brute.Etenim iſtius generis eſt ex ipſius ſapiẽtiæ ſtirpe generatũ.Nam & de duobus auis
iam diximus:Scipione & Craſſo:& de tribus ꝓauis.Qu.Metello:cuius quatuor filii.P.Scipio
ne:q ex dominatu Ti.Gracchi p̄uatus in libertatẽ.r.p.uindicauit.Qu.Scæuola augure:qui pe
ritiſſimus iuris:ideq̃ ꝑcomis eſt habitus.Iam duoꝝ abauoꝝ q̃ eſt illuſtre nomẽ. P.Scipionis q
bis cõſul fuit:qui eſt Corculũ dictus:alterius omniũ ſapiẽtiſſimi.C.Lælii.O generoſam inquit
ſtirpẽ:& tanq̃ in unã arborẽ plura genera:ſic in iſtã domũ multoꝝ inſitã:atq̃ illuminatã ſapiẽ⸗
tiã.Similiter igit̃ ſuſpicor ut cõferam parua magnis:Curionis:& ſi pupillus relictus eſt: patrio
fuiſſe iſtituto puro ſermone aſſuefactã domũ:& eo magis hoc iudico:ꝙ neminẽ ex iis quidẽ q
aliquo in numero fuerũt:cognoui in omni gñe honeſtaꝝ artiũ tam indoctũ:tam rudẽ: nullũ il
le poetã nouerat:nullũ legerat oratorẽ:nullã memoriã antiqtatis collegerat:nõ publicum ius:
nõ p̄uatum & ciuile cognouerat:q̃q̃ id quidẽ fuit etiã ĩ aliis:& magnis quidẽ oratoribus:quos
paꝝ his iſtructos artib⁹ uidimus:ut Sulpitiũ:ut Antoniũ.Sed ei tñ unũ illud hẽbãt dicẽdi opus
elaboratũ:idq̃ qum cõſtaret ex qnq̃ notiſſimis partibus:nemo in aliqua parte eaꝝ oĩno nihil
poterit.In quacũq̃ enim una plane claudicaret orator eſſe non poſſet:ſed tamẽ alius in alia ex
cedebat:magis repiebat qd dici opus eſſet:& quomodo p̄parare:& quo loco locari:memoria
q̃ ea cõprehẽdebat.Antonius aũt excellebat actione:erãt ei quædã:& his paria cũ Craſſo:quæ
dam etiã ſupiora.At Craſſi magis enitebat oratio:nec uero Sulpitio:neq̃ Cottæ dicere poſſu⸗
mus:neq̃ cuiq̃ bono oratori rẽ ullam ex illis qnq̃ partibus plane atq̃ omnino defuiſſe.Itaq̃ ĩ
Curione hoc uериſſime iudicari poteſt:nulla re una magis oratorẽ cõmẽdari:q̃ uerboꝝ ſplen⸗
dore:& copia.Nam qum tardus in cogitãdo:tum in iſtruẽdo diſſipatus fuit.Reliqua duo ſũt:
agere:& meminiſſe:in utroq̃ Cachinno irridentiũ cõmouebar.Motus erat is:quẽ &.C.Iulius
ĩppetuum notauit:qum ex eo in utrãq̃ partẽ toto corpore uacillãte quæſiuit:quis loqueretur
e lintre?&.Cn.Sicinius homo ĩpurus:ſed admodũ ridiculus:neq̃ aliud in eo oratoris ſimile
qcq̃:is qũ tr.plæ.Curionẽ:& Octauiũ cõſ.ꝓduxiſſet:Curioq̃ mlta dixiſſet ſedẽte Cn.Octauio
collega:q deuinctus erat faſciis:& multis medicamẽtis ꝓpter dolorẽ artuũ delibutus:nunq̃ in⸗
quit Octauio collegæ tuo gratias referes:q niſi ſe ſuo more iactauiſſet hodie te iſtic muſcæ co⸗
mediſſẽt.Memoria aũt ita fuit nulla:ut aliquotiẽs tria qum ꝓpoſuiſſet:aut quartũ adderet:aut
tertiũ quæreret qui in iudicio priuato uel maximo:qum ego ꝓ Ticinia Cottæ ꝑorauiſſem:ille
cõtra me ꝓ Seruio Næuio diceret:ſubito totã cauſã oblitus eſt:idq̃ Veneficiis:& Cãtionibus
Ticiniæ factũ eſſe dicebat.Magna hæc ĩmemoris ingenii ſigna:ſed nihil turpius:q̃ qd̃ etiã ĩ ſcri
ptis obliuiſcebat̃:qd pauloante poſuiſſet:ut in eo libro ubi ſe exeuntẽ e ſenatu:& cũ Panſa no⸗
ſtro:& cũ Curione filio colloquentẽ facit:qum ſenatũ Cæſar cõſ.habuiſſet:oĩſq̃ ille ſermo du⸗
ctus eſt ꝑcõtatione filii:quid in ſenatu eẽt actũ.In quo multis uerbis qum inueheret̃ in Cæſarẽ
Curio:diſputatioq̃ eẽt iter eos:ut eſt cõſuetudo dialogoꝝ:qum ſermo eẽt iſtitutus ſenatu miſ
ſo:quẽ ſenatũ Cæſar cõſ.habuiſſet:reprehẽdit eas res:quas idẽ Cæſar anno poſt:& deinceps re
liqs annis adminiſtrauiſſet in Gallia.Tum Brutus admirãs:tantã ne fuiſſe obliuionẽ inqt ĩ ſcri
pto:p̄ſertim ut ne legẽs quidẽ unq̃ ſenſerit quantũ flagitii cõmiſiſſet?Quid aũt inq̃ Brute ſtul⸗
tius:q̃ ſi ea uitupare uolebat quæ uitupauit:nõ eo tẽpore iſtituere ſermonẽ:qum illaꝝ rerũ iã
tẽpora p̄teriſſent?Sed ita totus errat:ut in eodẽ ſermone dicat in ſenatu ſe Cæſare cõſule nõ ac
cedere:ſed id dicat ipſo conſ.exiens e ſenatu.Iam q hac parte aĩ:quæ cuſtos eſt cæteraꝝ ingenii
partiũ tam debilis eẽt:ut ne in ſcripto quidẽ meminiſſet:qd pauloante poſuiſſet:huic minime
mirũ eſt:ex tẽpore dicẽti ſolitã effluere mentẽ.Itaq̃ qũ ei nec officiũ deeſſet:& flagraret ſtudio
dicẽdi ꝑpaucæ ad eũ cauſæ deferebant̃.Orator autẽ uiuis æqualibus eius ꝓximus optimis nu⸗
merabat̃:ꝓpter uerboꝝ bonitatẽ(ut ante dixi)& expeditã:ac ꝓfluentẽ quodãmodo celeritatẽ.
Itaq̃ eius orationes aſpiciẽdas tñ cẽſeo:ſũt illæ quidẽ lãguidiores:uerũtamẽ poſſũt augere:&
quaſi alere id bonũ:qd̃ in illo mediocriter fuiſſe cõcedimus:qd̃ habet tantã uim:ut ſolum ſine
aliis ĩ Curione ſpeciem oratoris alicuius effecerit.Sed ad inſtituta redeamus.In eodẽ igitur nu
mero eiuſdẽ ætatis.C.Carbo fuit illius eloquẽtiſſimi uiri filius:nõ ſatis acutus orator:ſed tamẽ
orator numeratus eſt.Erat in uerbis grauitas:& facile dicebat:& auctoritatẽ naturalem quan⸗
dam habebat oratio.Acutior.Qu.Varrius rebus iueniẽdis:nec minus uerbis expeditus:fortis

uero actor & uehemens: & uerbis nec inops:nec abiectus:& quē plane oratorē dicere auderes
Cn.Pōponius lateribus pugnās:incitās aīos:acer:acribuſ:criminoſus:multū ab iis aberat.L.Fu
ſius:tamē ex accuſatione.M.Aquilii diligētiæ fructū cæpat.Nam.M.Druſū tuū magnū auūcu/
lum: grauē oratorē:ita dūtaxat qum de rep.diceret.L.autē Lucullū etiā acutū:patrēqꝫ tuū Bru/
te:iuris quoqꝫ & publici & p̄uati ſane peritū.M.Lucullū.M.Octauiū.Cn.filios:qui tm̄ auctori/
tate dicēdoqꝫ ualuit:ut legē ſemproniā frumentariam populi frequētis ſuffragiis abrogauerit
Cn.Octauiū:M.Fuſiū.M.Catonē patrē.Qu.etiā Catullū filiū abducamus ex acie:ideſt a iudici
is & i p̄ſidiis.r.p.cui facile ſatiſfacere poſſint collocemus. Eodē.Qu.Cæpionē referrem:niſi ni
mis equeſtri ordini deditus a ſenatu diſſediſſet.Cn.Carbonē.M.Mariū:& ex eodē genere cō/
pluris minime dignos:elegātis cōuentus auribus aptiſſimos cognoui : turbulētis concionibus
quo in genere ut ī iis p̄turbem ætatū ordinē:nup.L.Quintius fuit aptior:etiam Palicanus auri
bus imperitoꝝ.Et quoniā huius generis facta mentio eſt:ſeditioſoꝝ omniū poſt Gracchos. L.
Appuleius ſaturninus eloquētiſſimus uiſus eſt:magis ipſe tñ & motu:atqꝫ ip̄o amictu capiebat
homines:qui aut dicēdi copia:aut mediocritate prudētiæ.Longe autē poſt natos homines im
probiſſimus.C.Seruilius glaucia:ſed pacutus:& callidus cū p̄miſqꝫ ridiculus:is ex ſūmis:& for
tunæ:& uitæ ſordibus in p̄tura conſ.factus eēt:ſi rationē eius habere licere iudicatū eſſet. Nam
& plæbem tenebat:& equeſtrē ordinē beneficio legis deuinxerat.Is prætor eodem die quo Sa
turninus tri.plæ.Mario:& Flacco cōſu.publice eſt interfectus:homo ſimillimus Atheniēſis hy
perboli:cuius improbitatē ueteres Atticoꝝ comediæ notauerūt:quos ſex.Titius cōſecutuſ:ho
mo loquax ſane & ſatis acutus:ſed tam ſolutus & mollis in geſtu:ut ſaltatio quædam naſceret:
cui ſaltationi Titius nomen eēt.Ita cauendū eſt nequid in agēdo:dicēdoue facias:cuius imitatō
rideatur. Sed ad paulo ſupiorem ætatē reuecti ſumus:nūc ad eam de qua aliquātum locuti ſu
mus reuertamur.Cōiunctus igiť Sulpitii ætati.p. Antiſtius fuit rabula ſane ꝓbabilis:qui mul/
tos qum tacuiſſet annos:neqꝫ cōtemni ſolū:ſed irrideri etiā ſolitus eēt:in tribunatu p̄mum cō/
tra.C.Iullii illam cōſulatus petitionē extraordinariā ueram cauſā agēs eſt ꝓbatus:& eo magis
ꝙ eandē cauſam qum ageret:eius collega ille ipſe Sulpitius:hic plura:& acutiora dicebat. Ita/
qꝫ poſt tribunatū p̄mo multæ ad eum cauſæ:deinde oēs maxime:quæcūqꝫ erant deferebātur.
Rē uidebat acute : cōponebat diligēter:memoria ualebat. Verbis nō ille quidē ornatis utebať
ſed tamē nō abiectis.Expedita aūt erat:& p̄facile currēs oratio:& erat eius quidē tanq̄ habitus
nō īurbanus.Actio paulo qū uitio uocis:tum etiā ineptiis claudicabat.Hic temporibus floruit
his quibus īter ꝓfectionē:reditūqꝫ.L.Syllæ ſine iure fuit:& ſine ulla dignitate reſp.hoc etiā aūt
magis ꝓbabatur:ꝙ erat ab oratoribus quædā in foro ſolitudo:Sulpitiuſ occiderat: Cotta abe
rat:& Curio uiuebat.e reliquis patronis eius ætatis nemo:præter Carbonē & Pōponiū : quo/
rum utrūqꝫ facile ſupabat.Inferioris aūt ætatis erat ꝓximus.L.Siſenna doctus uir:& ſtudiis op
timis deditus : bene latine loquēs:gnarus reip.nō ſine facetiis:ſed neqꝫ laboris multi : nec ſatis
uerſatus in cauſis:interiectuſqꝫ inter duas ætates Hortēſii:& Sulpitii:nec maioris cōſequi pote
rat:& minori neceſſe erat cedere.Huius oīs facultas ex hiſtoria ipſius p̄ſpici pōt:quæ qum faci
le oēs uincat ſupiores:tum indicat: tamē quantū abſit a ſūmo:q̄qꝫ genus hoc ſcriptionis nōdū
ſit ſatis latinis litteris illuſtratū.nāqꝫ Hortēſii admodū adoleſcētis ingeniū : ut Phidiæ ſignū ſi/
mul aſpectū:& ꝓbatum eſt.Is.L.Craſſo Qu.Scæuola coſ.p̄mum in foro dixit:& apud hoſ ip/
ſos quidē cōſules:& qum eoꝝ qui affuerūt:tum ipſoꝝ conſulū:qui oīs intelligētia anteibāt: iu
dicio diſceſſit ꝓbatus.Vnde.xx.annos natus erat eo tēpore.Eſt aūt.L.Paulo.C.Marcello conſ.
mortuus exquo uidemus eū in patronoꝝ numero annos quatuor &.xl.fuiſſe:hoc de oratore
paulopoſt plura dicemus.Hoc aūt loco uoluimus ætatē in diſparē oratoꝝ ætatē icludere : q̄q̄
id quidē oibus uſu uenire neceſſe fuit:qbus paulo lōgior uita cōtigit:ut & cū mľto maioribus
natu q̄ eēnt ipſi:& cū aliquāto minoribus cōpararētur:ut Accius iiſdē ædibus ait ſe & Pacuuiū
docuiſſe fabulā:qua ille.xxv.ipſe.xxx.annos natus eēt.Sic Hortēſius nō cū ſuis æqualibus ſo/
lū:ſed & mea cū ætate:& cū tua Brute:& cū aliquāto ſupiore cōiungitur.Siquidē & Craſſo ui/
uo dicere ſolebat:& magis iam etiā uigebat Antonio:& cum Philippo iam ſene ꝓ Cn.Pōpei
bonis dicēte:in illa cauſa adoleſcēs qum eēt:p̄nceps fuit:& in eoꝝ quos in Sulpitii ætate poſui
numeꝝ facile p̄uenerat:& ſuos īter æqualis.M.Piſonē.M.Craſſū.Cn.Lētulū.P.Lentulū Surrā
lōge præſtitit:& me adoleſcentē nactus octo annis minorē q̄ erat ipſe multos annos in ſtudio
eiuſdē laudis exercuit:& tecū ſimul:ſicut ego pro multis:ſic ille pro Appio Claudio dixit: pau
lo ante mortē. Vides igitur ut ad te oratorē Brute p̄uenerimus:tam multis inter noſtrū tuūqꝫ
initiū dicendi interpoſitis oratoribus:ex quibus quoniā in hoc ſermone noſtro ſtatui neminē
eoꝝ qui uiuerent nominare:ne uos Curio ſuis eligeretis ex me quid de quoqꝫ iudicarem : eos
qui iā ſūt mortui nominabo. Tum Brutus:Nō eſt inquit iſta cauſa:quā dicis : quāobrem de iis

qui uiuũt nihil uelis dicere. Quænã igitˀ inq̃ eſt: uereri te inq̃t arbitror: ne ꝑ nos hic ſermo tuus
emanet: & ii tibi ſuccenſeant: quos ꝑterieris. Quid uos inq̃ tacere nõ poteritis: Nos quidẽ inq̃t
facillime: ſed tamẽ te arbitror malle idipſũ tacere: q̃ taciturnitatẽ noſtrã exꝑiri. Tum ego: uere
inq̃ tibi Brute dicã: nõ me exiſtimaui in hoc ſermone uſq; ad hãc ætatẽ eẽ uenturꝫ: ſed ita traxit
ordo ætatũ orationẽ: ut iam ad minoris etiã ꝑuenerim. Interpone igr̃ inq̃t: ſiquoſ uidetˀ: deinde
redeamus ad te: & ad Hortenſiũ: de me alii dicent ſiqui uolent. Minime uero inq̃t: nam &ſi me
facile oĩ tuo ſermone tenuiſti: tamẽ is mihi lõgior uidetˀ: qđ ꝓpero audire de te: nec uero tam
de uirtutibus dicẽdi tuis: quæ qum oĩbus: tum certe mihi notiſſimæ ſunt: q̃ ꝙ gradus tuos: & q̃
ſi ꝓceſſus dicẽdi ſtudeo cognoſcere. Geretˀ inq̃ tibi mos: quoniã me nõ ĩgenii ꝑdicatorem eſſe
uis: ſed laboris mei. Verũ interponã ut placet alios: & a. M. Craſſo qui fuit æqualis Hortẽſii ex
ordiar. Is igitˀ mediocriter a doctrina ĩſtructus: anguſtius etiã a natura: labore: & ĩduſtria: & qđ
adhibebat ad obtinẽdas cauſas: curã etiã & gratiã in ꝑncipibus patronis aliquot annos fuit. In
huius oratione ſermo latinus erat: uerba nõ abiecta: res cõpoſitæ diligẽter: nullus flos tamẽ: ne
q; lumẽ ullũ: aĩ magna: uocis parua cõtentio: oĩa fere: ut ſimiliter atq; uno modo dicerentˀ. Nã
huius æqualis & inimicus. C. Fimbria nõ ita diu iactare ſe potuit: q oĩa magna uoce dicẽs: uer/
boꝝ ſane bonoꝝ: curſu quodã ĩcitato ita furebat tamẽ: ut mirarere tam alias reſ agere populũ:
ut eẽt inſano ĩter diſertos locus. Cn. aũt Lẽtulus multo maiorẽ opinionẽ dicẽdi actiõe faciebat
q̃ quãta in eo facultas erat: q qum eẽt nec ꝑacutus: q̃q̃ & ex facie: & ex uultu uidebatˀ: nec abun/
dans uerbis: &ſi fallebat in eoipſo: ſic ĩteruallis exclamationibus: uoce ſuaui & canora: admirã
do irridebat: calebat in agẽdo: ut ea quæ deerãt nõ deſiderarentˀ. Ita tanq̃ Curio: copia nõnulla
uerboꝝ: nullo alio bono tenuit oratoꝝ locũ: ſic Lẽtulus cæteraꝝ uirtutũ dicendi mediocritatẽ
actiõe occultauit: ĩ qua excellẽs fuit. Nec multo ſecus. P. Lẽtulus: cuius & excogitãdi: & loquẽdi
tarditatẽ tegebat formæ dignitas: corꝑis motꝰ plenus & artis: & uenuſtatis uocis: & ſuauitas: &
magnitudo: ſic iu hoc nihil ꝑter actionẽ fuit. Cætera etiã minora q̃ in ſuꝑiore. M. Piſo quicq̃d
habuit: habuit ex diſciplina: maximeq; ex oĩbus qui ante fuerũt: græcis doctrinis eruditus fuit
Habuit a natura genus quoddã acuminis: qđ etiã arte limauerat: qđ erat in reꝑhẽdẽdis uerbis
uerſutũ: & ſolers: ſed ſæpe ſtomachoſũ: nõnunq̃ frigidũ: interdũ etiã facetũ. Is laborẽ quaſi cur
ſum forẽſem diutius nõ tulit: ꝙ & corpore erat infirmo: & hominũ ineptias: ac ſtulticias: q̃ de
uorãdæ nobis ſũt: nõ ferebat: iracũdiuſq; reſpuebat: ſiue moroſe ut putabatˀ: ſiue ingenio: libe/
roq; faſtidio. Is qum ſatis floruiſſet aduleſcẽs: minor haberi eſt cœptus poſtea: deinde ex uirgi/
num iudicio magnã laudẽ eſt adeptus: & eo tẽpore quaſi reuocatus ĩ curſũ tenuit locũ tãdiu: q̃
ferre potuit laborẽ: poſtea quantũ detraxit ex ſtudio: tantũ amiſit ex gloria. P. Murena medio
cri ĩgenio: ſed magno ſtudio reꝝ ueterũ litterarũ & ſtudioſus: & nõ imꝑitus: multæ ĩduſtriæ &
magni laboris fuit. C. Cẽſorinus græcis litteris ſatis doctus: qđ ꝓpoſuerat explicans expedite:
nõ inuenuſtus actor: ſed inærs: & inimicus fori. L. Turius paruo ĩgenio: ſed multo labore quo
quo modo poterat: ſæpe dicebat. Itaq; & paucæ cẽturiæ ad conſulatũ defuerũt. Cãcer auctori/
tate ſemꝑ eguit: ſed fuit patronus ꝓpemodũ diligẽtiſſimus: huius ſi uita: ſi mores: ſi uultus de/
niq; nõ omnẽ cõmendationẽ ĩgenii euerteret: maius nomẽ in patronis fuiſſet: nõ erat abũdanſ
nõ inops tamẽ: nõ ualde nitẽs: nõ plane horrida oratio: uox: geſtus: & oĩs actio ſine lepore: at
in inueniẽdis: cõponẽdiſq; rebus mira accuratio: ut facile in ullo diligẽtiorẽ: maiorẽq; cogno/
uerim: ſed eam ut citius ueteratoriã quã oratoriã diceres: hic &ſi etiã in publicis cauſis ꝓbaba/
tur: tamen in ꝑuatis illuſtriorẽ obtinebat locũ. C. deinde Piſo ſtatarius: & ſermonis plenus ora
tor: minime ille quidẽ tardus in excogitãdo: ueꝝ tamẽ uultu: & ſimulatione: multo etiã acutior
q̃ erat uidebatˀ. Nam eius æqualẽ. M. Glabrionẽ bene inſtitutũ Scæuolæ aũt diligẽtia ſocors ip
ſius natura: negligẽſq; tardauerat. Etiã. L. Torquatus elegãs in dicẽdo: in exiſtimando admodũ
prudẽs: toto genere ꝑurbanuſ. Meus aũt æqualis. Cn. Põpeius uir ad oĩa ſũma natuſ: maiorem
dicẽdi gloriã habuiſſet: niſi eum maioris gloriæ cupiditas ad bellicas laudes abſtraxiſſet: erat
oratione ſatis ampluſ: rem prudẽter uidebat. Actio uero eius habebat & in uoce magnũ ſplen/
dorẽ: & in motu ſũmam dignitatẽ. Noſter itẽ æqualis. D. Syllanus uictricus tuus: ſtudii ille qui
dem habuit nõ multũ: ſed acuminis: & orationis ſatis. Q. Põpeius. A. F. q Bithynicus dictus ẽ
biẽnio q̃ nos fortaſſe maior ſũmo ſtudio dicẽdi: multaq; doctrina: ĩcredibili labore: atq; indu/
ſtria: qđ ſcire poſſum. Fuit enim mecũ & cũ M. Piſone: qum amicitia: tum ſtudiis: exercitatio/
nibuſq; cõiunctus: huius actio nõ ſatis cõmendabat orationẽ: in hac enim ſatis erat copiæ: ĩ illa
autẽ leporis parũ. Erat eius æqualis. P. Antronius uoce ꝑacuta: atq; magna: nec alia re ulla pro
babilis. Et. L. Octauius reatinus: qui qum multas iam cauſas diceret adoleſcẽs eſt mortuus: is ta
mẽ ad dicẽdũ ueniebat magis audacter q̃ parate: &. C. Staienus q ſe ipſe adoptauerat: & de Sta
ieno Eliũ fecerat: feruido quodã & petulãti & furioſo genere dicẽdi: qđ qa multis gratũ erat: &

probabat:aſcẽdiſſet ad honores:niſi in facinore manifeſto deprehẽſus pœnas legibus:& iudi-
cio dediſſet. Eodẽ tp̃e. C.L. Cæpaſii fratres fuerũt: qui multa op̃a ignoti hoĩes:& repẽtini quæ
ſtores celeriter facti ſũt oppidano quodã & incõdito genere dicendi. Addamus huc etiam ne
quẽ uocalẽ ꝓteriſſe uideamur. C. Coſconiũ calidianũ:qui nullo acumine:eam tamẽ uerboꝝ co
piam:ſiquã habebat ꝑbebat populo cũ multa cõcurſatiõe:magnoq̃ clamore: qđ idẽ faciebat
Qu. Arrius qui fuit. M. Craſſi quaſi ſecundarũ. Is oĩbus exẽplo debet eẽ:quãtũ in hac urbe pol
leat:multoꝝ obedire tẽpori:multorũq̃ uel honori:uel ꝑiculo ſeruire. His enim rebus infimo
loco natus:& honores:& pecuniã:& gratiã cõſecutus:etiã in patronoꝝ ſine doctrina:ſine ĩge-
nio aliquẽ ĩ numerũ ꝑuenerat:ſed ut pugiles ĩexercitati etiã ſi pugnos:& plagas olympioꝝ cu
pidi ferre poſſunt:ſolẽ tamẽ ſæpe ferre nõ poſſunt:ſic ille qũ omni iam fortuna ꝓſpere fũctus
labores etiã magnos excæpiſſet: illius iudicialis anni ſeueritatẽ quaſi ſolẽ non tulit. Tum Atti-
cus: Tu quidẽ de fece inq̄t hauris:idq̃ iãdudum:ſed tacebã:hoc uero nõ putabã te uſq̃ ad Sta-
ienos:& Antronios eẽ uenturũ. Nõ puto inq̃ exiſtimare te ambitione me labi:q̄ppe de mortu
is:ſed ordinẽ ſequẽs in memoriã notã:& æqualẽ neceſſario ĩcurro. Volo autẽ hoc ꝑſpici oĩbus
cõquiſitis:qui in multitudine dicere auſi ſint:memoria quidẽ indignos ꝑpaucos. Verũ q̄ oĩno
nomẽ habuerint nõ ita multos fuiſſe:ſed ad ſermonẽ inſtitutũ reuertamur. T. Torquatus. T. fi
lius & doctus uir ex rhodia diſciplina Molonis:& a natura ad dicendũ ſatis ſolutus:atq̃ expe-
ditus:cui ſi uita ſuppeditauiſſet ſublato ambitu cõſul factus eẽt:plus facultatis habuit ad dicen
dum: q̃ uolũtatis. Itaq̃ ſtudio huic nõ ſatiſfecit:officio uero nec in ſuoꝝ neceſſarioꝝ cauſis:nec
in ſñia ſenatoria defuit. Etiã M. Põtidius municeps noſter multas ꝓuatas cauſas actitauit:celeri
ter ſane uerba uoluẽs:nec hebes in cauſis:uel dicã plus etiã q̃ nõ hebes:ſed exſeruẽſcẽs in dicen
do ſtomacho ſæpe iracũdiaq̃ uehemẽtius: ut nõ cũ aduerſario ſolũ:ſed etiã qđ mirabile eẽt cũ
iudice ipſo cuius delinitior eẽ debet orator: iurgio ſæpe cõtenderet. M. Meſſala minor natu q̃
nos nullo modo inops:ſed nõ nimis ornatus genere uerboꝝ:prudẽs:acutus:minime incautus
patronus in cauſis cognoſcendis:cõponendiſq̃ diligẽs:magni laboris:multæ op̃æ:multarũq̃
cauſarũ. Duo etiã Metelli Celer:& nepos nihil ĩ cauſis uerſati:nec ſine ingenio:nec ĩdocti: hoc
erãt populare dicẽdi genus aſſecuti. C. aũt Lẽtulus Marcellinus nec unq̃ ĩdiſertus:& in conſula
tu ꝑeloquẽs uiſus eſt:nõ tardus ſentẽtiis:nõ inops uerbis:uoce canora:facetus ſatis. C. Mẽmius
L. filius ꝑfectus litteris:ſed græcis faſtidioſus ſane latinaꝝ argutus orator uerbiſq̃ dulcis:ſed fu
giẽſ nõ modo dicẽdi:uerũetiã cogitãdi laborẽ:tantũ ſibi de facultate detraxit:quantũ ĩminuit ĩ
duſtriæ. Hoc loco Brutus:q̃ uellem inq̄t etiã de his oratoribuſ qui hodie ſũt tibi dicere luberet
&ſi de aliis minus de duobus tamẽ:quos a te ſcio laudari ſolere:Cæſare & Marcello:audirẽ nõ
minus lubẽter:q̃ audiui de iis qui fuerũt. Cur tandẽ inq̃:an expectas qd ego iudicẽ de iſtis: qui
tibi ſũt æque:ac noti mihi? Mihi mehercle inq̄t Marcellus ſatis eſt notus:Cæſar aũt parũ:illũ.n.
ſæpe audiui:hic qum ego iudicare iam aliq̄d poſſem affuit. Quid igiť de illo iudicas: quẽ ſæpe
audiſti? qd cẽſes inq̄t:niſi id qđ habiturus es ſimilẽ tui? Næ ego inq̃ ſi ita ẽ uelim tibi eũ placere
q̃maxime. Atq̃ & ita eſt inq̄t:& uehemẽter placet:nec uero ſine cauſa: nam & didicit:& omiſ-
ſis cæteris ſtudiis unũ id egit:ſeſeq̃ quotidianis cõmendationibus acerrime exercuit. Itaq̃ & le
ctis utitur uerbis:& frequẽtibus:& ſplẽdore uocis:dignitate motus fit ſpecioſum & illuſtre qđ
diciť. Oĩaq̃ ſic ſuppetũt:ut ei nullã deeſſe uirtutẽ oratoris putem:maximeq̃ laudãdus eſt: qui
hoc tẽpore ipſo qum liceat in hoc cõmuni noſtro:& quaſi fatali malo cõſoletur ſe:qum cõſciẽ
tia optimæ mentis:tum etiã uſurpatione & renouatione doctrinæ. Vidi enim Mitylenis nuper
uirũ atq̃ (ut dixi) uidi plane uirũ. Itaq̃ qum eum antea tui ſimilẽ in dicendo uiderim:tum uero
nũc a doctiſſimo uiro:tibiq̃ ut ĩtellexi amiciſſimo Cratippo inſtructũ oĩ copia: multo uidebã
ſimiliorẽ. Hic ego &ſi inq̃ de optimi uiri:nobiſq̃ amiciſſimi laudibus lubẽter audio:tamẽ ĩcur
ro in memoriã cõium miſeriarũ:quaꝝ obliuionẽ quærẽs hũc ipſũ ſermonẽ ꝓduxi lõgius. Sed
de Cæſare cupio audire:qd tandẽ Atticus iudicet? Et ille: ꝓclare inq̄t tibi cõſtat:ut de his q̄ nũc
ſint nihil uelis ipſe dicere:& hercle ſi ſic ageres:ut de iis egiſti q̄ iam mortui ſũt neminẽ ut ꝑter-
mitteres:næ tu ĩ multos Antronios:& Staienos ĩcurreres. Quare ſiue hãc turbam effugere uo-
luiſti:ſiue ueritus neq̃ ſe aut preteritũ:aut nõ ſatis laudatũ queri poſſit:de Cæſare tamẽ potui-
ſti dicere:ꝓſertim qum & tuũ de illius ĩgenio notiſſimũ iudiciũ eẽt:ne illius de tuo obſcuꝝ. Sed
tamẽ Brute inq̄t Atticus de Cæſare & ipſe ita iudico: & de hoc huius generis acerrimo exiſti-
matore ſæpiſſime audio illũ oĩum fere oratoꝝ latine loqui elegãtiſſime:nec id ſolũ domeſtica
cõſuetudine:ut dudũ de Lælioꝝ:& Mutioꝝ familiis audiebamus:ſed q̃q̃ id quoq̃ credo fuiſſe
tamẽ ut eẽt ꝑfecta illa beneloquẽdi laus multis litteris:& iis quidẽ recõditis & exq̄ſitis:ſũmoq̃
ſtudio & diligẽtia eſt cõſecutus:q̄n etiã in maximis occupationibus ad teipſum inq̄t in me ĩtu-
enſ de rõne latine loquẽdi accuratiſſime ſcripſerit:& ꝑmo q̃ ĩ libro dixerit uerboꝝ dilectũ ori-

ginē eē eloquentiæ:tribueritqꝫ mi Brute huic noſtro qui me de illo maluit:q̄ ſe dicere laudem
ſingularē.Nam ſcripſit his uerbis qum hūc nomine eēt affatus:ac ſi cogitata ꝓclare eloqui poſ
ſent:nōnulli ſtudio & uſu elaborauerūt: cuius te pene ꝓncipem copiæ:atqꝫ inuentorē bene de
nomine:ac dignitate populi romani meritū eē exiſtimare debemus:hunc facile & quotidianū
nouiſſe ſermonē:nūc pro relicto eſt habendū.Tum Brutus:Amice Hercule inqt:& magnifice
te laudatū puto:quē nō ſolū ꝓncipem:atqꝫ inuentorē copiæ dixerit:quæ erat magna laus: ſed
& benemeritū de.p.r.nomie & dignitate:quo enim uno uincebamur a uicta græcia:id aut ere
ptū illis eſt:aut certe nobis cū illis cōicatū.Hanc aūt inqt gloriā:teſtimoniūqꝫ Cæſaris tuæ qdē
ſupplicationi non ſolū:ſed triūphis multoꝝ antepono.Et recte quidē inq̄ Brute:modo ſit hoc
Cæſaris iudicii:nō beniuolētiæ teſtimoniū:plus enim certe attulit huic populo dignitatis quiſ
qs eſt ille ſi modo aliqs eſt:qui nō illuſtrauit modo:ſed etiā genuit in hac urbe dicēdi copiā q̄ il
ſi qui ligurū caſtella expugnauerūt:ex qbus multi ſūt ut ſcitis triūphi.Verū quidē ſi audire uo/
lumus omiſſis illis diuinis cōſiliis:quibus ſæpe cōſtituta eſt imperatoꝝ ſapiētia:ſalus ciuitatis:
aut belli:aut domi multo magnus orator ꝓſtat minutis impatoribus.At ꝓdeſt plus impator:
quis negat?ſed tamē nō metuo ne mihi acclametis:eſt autē qđ ſētias dicēdi liber locus. Malim
mihi.L.Craſſi unā ꝓ.M.Curio dictionē:q̄ caſtellanos triūphos duos.At plus interfuit reip.ca/
ſtellū capi ligurū:q̄ bene defendi cauſā.M.Curii:credo. Sed Atheniēſium quoqꝫ plus interfuit
firma tecta in domiciliis habere q̄ Mineruæ ſignū ex ebore pulcherrimū: tamē ego me Phidi/
am eē mallē: q̄ uel optimū fabrū tignariū:quare nō quē quiſqꝫ ꝓſit:ſed quāti quiſqꝫ ſit: pōde/
randū eſt:ꝓſertim qum pauci pingere egregie poſſint:aut fingere:oparii aūt: aut baiuli deeſſe
nō poſſunt.Sed ꝑge Pōponi de Cæſare:& redde quæ reſtāt.Solum quidē inqt ille: & quaſi fū
damentū oratoris:uides elocutionē emendatā & latinā:cuius penes quos laus adhuc fuit: non
fuit rationis aut ſciētiæ:ſed quaſi bone cōſuetudinis.Mitto.C.Læliū.P.Scipionem:ætatis illius
iſta fuit laus tanq̄ innocētiæ ſic latine loquēdi:nec omniū tamē:nam illoꝝ æquales Cæciliū &
Pacuuiū male locutos uidemus:ſed oēs tum fere qui nec extra urbē hāc uixerāt:nec eos aliqua
barbari īdomeſtica īfuſcauerat recte loquebāť:ſed hāc certe rem deteriorē uetuſtas fecit:& Ro
mæ:& in græcia.Cōfluxerunt enim Athenas:& in hanc urbē multi inqnate loquētes ex diuer/
ſis locis:quo magis expurgādus eſt ſermo:& adhibēda q̄ obtruſa ratio:quæ mutari nō poteſt:
nec utendū prauiſſima cōſuetudinis regula.T.Flaminiū:qui cū.Qu.Merello conſul fuit:pueri
uidimus.Exiſtimabaťbñ latine:ſed litteras neſciebat.Catullus erat ille qdē mime idoctus: ut a
te paulo eſt antedictū:ſed tamē ſuauitas uocis & lenis appellatio litterarū beneloquendi: famā
cōfecerat.Cotta quia ſe ualde dilatādis litteris a ſimilitudine græcæ locutionis abſtraxerat: ſo/
nabatqꝫ cōtrarium Catullo ſubagreſte quiddā planeqꝫ ſubruſticū.Alia quidē quaſi iculta & ſil
ueſtri uia ad eandē laudē ꝑuenerat.Siſenna quaſi emēdator ſermonis uſitati qum eē uellet: ne
a Caio Ruſio quidē accuſatore deterreri potuit:quo minus inuſitatis uerbiſ utereť.Quidnam
iſtuc eſt inqt Brutus?aut qs eſt iſte.C.Ruſius?Et ille:fuit accuſator inqt uetus:quo accuſāte chir
tiliū:Siſenna defendēs dixit quædā eius ſputatilica eſſe criminatū.C.Ruſiū circūuenior inquit
iudices niſi ſubuenitis:Siſenna qd dicat neſcio:metuo inſidias:ſputatilica:qd eſt hoc: ſputa qd
ſit ſcio:tilica neſcio: maximi riſus: ſed ille tamen familiaris meus recte loqui putabat eſſe iuſi/
tate loqui.Cæſar autē rationē adhibēs: conſuetudinem uitioſam:& corruptā:pura & incorru/
pta cōſuetudine emēdat.Itaqꝫ qum ad hanc elegantiā uerboꝝ latinorū: q̄ etiā ſi orator nō ſis:
& ſis igenuus ciuis romanus:tamē neceſſaria eſt.Adiūgit illa oratoria ornamēta dicēdi:tum ui
detur tanq̄ tabulas bene pictas collocare in bono lumine.hanc qum habeat ꝓcipuam laudē in
cōmunibus nō uideo cui debeat cedere:ſplendidā quandā mimeqꝫ ueteratoriā rationē dicēdi
tenet uoce:motu:forma etiā magnifica:& generoſa quodāmodo.Tum Brutus:Orationes q/
dem eius mihi uehemēter ꝓbantur.Cōpluris autē legi:atqꝫ etiā cōmētarios quoſdā ſcripſit re
rum ſuarū:ualde quidē inq̄ ꝓbandos:mihi enim ſūt recti & uenuſti oī ornatu oratiōis tanq̄ ue
ſte detracta:ſed dum uoluit alios habere parata unde ſumerēt qui uellēt ſcribere hiſtoriā ieptis
gratū fortaſſe fecit:qui uolūt illa calamiſtris inurere:ſanos quidē homies a ſcribēdo deterruit.
Nihil enim eſt in hiſtoria pura & illuſtri breuitate dulcius:ſed ad eos ſi placet qui uita exceſſe/
rūt reuertamur.C.Sicinius igiť.Qu.Pōpei illius qui cēſor fuit ex filia nepos quæſtorius mor/
tuus eſt:ꝓbabilis orator:iam uero etiā ꝓbatus.Ex hac inopi ad ornandū:ſed ad inueniendū ex
pedita Hærmagoræ diſciplina:ea dat rationes certas:& ꝓcæpta dicēdi:quæ ſi minorem habēt
apparatū:ſūt enim exilia:tamē habent ordinē:& quaſdā errare in dicēdo nō patiētes uias: has
ille tenēs:& paratus ad cauſas ueniēs:uerboꝝ nō exiens ipſa illa cōparatione diſciplinaqꝫ dicē
di:iam in patronoꝝ numerū ꝑuenerat.Erat etiam uir doctus imꝑmis.C.Viſellius:Varro cōſo
brinus meus:qui fuit cū Sicinio ætate cōiunctus:is qum poſt currulē dignitatē iudex quæſtiōis

eſſet eſt mortuus:in quo fateor uulgi iudiciũ a iudicio meo diſſenſiſſe:nam populo nõ erat ſatis uendibilis:p̄ceps quædã:& qum iccirco obſcura:qa pacuta:tum rapida:& celeritate cæcata oratio:ſed neq; uerbis aptiorẽ cito aliũ dixerim:neq; ſentẽtiis crebriorẽ. Præterea ꝑfectus ĩ litteris iuriſq; ciuilis iam a patre Aculeone traditã tenuit diſciplinã. Reliqui ſũt:qui mortui ſint. L. Torquatus:quẽ tu nõ tam cito rhetorẽ dixiſſes:&ſi nõ deerat oratio:quã ut græci dicũt politicon. Erãt in eo plurimæ litteræ:nec eæ uulgares:ſed interiores quædã:& recõditæ diuina memoria:ſũma uerboꝝ & grauitas & elegãtia:atq; hæc omnia uitæ decorabat grauitas:& ĩtegritas:me quidẽ admodũ delectabat:etiã Triarii ĩ illa ætate plena litteratæ ſenectutiſ oratio:quãta ſeueritas in uultu:quantũ põdus in uerbis:q̃ nihil nõ cõſideratũ exibat ex ore. Tum Brutus: Torq̃ti:& Triari mẽtione cõmotus:utrũq; enim eoꝝ dilexerat. Næ ego inqt ut omittã cætera quæ ſũt inumerabilia de iſtis duobus qum cogito:doleo nihil ꝑpetuam tuã auctoritatẽ de pace ualuiſſe:nam nec iſtos excellẽtes uiros:nec multos alios p̄ſtantis ciues. r. p. perdidiſſet. Sileamus inq̃ Brute de iſtis:ne augeamus dolorẽ:nam p̄teritoꝝ recordatio ẽ acerba:& acerbior expectatio reliquoꝝ. Itaq; omittamus lugere:& tantũ quid quiſq; dicẽdo potuerit:quoniã id q̃rimus p̄dicemus. Sũt etiã ex iis qui eodẽ bello occiderũt. M. Bibulus qui & ſcriptitauit accurate: qum p̄ſertim nõ eẽt orator:& egit multa cõſtanter. Appius Claudius ſocer tuus collega: & familiaris meus:hic iam & ſatis ſtudioſus:& ualde qum doctus:tum etiam exercitatus orator: & qum auguralis:tum oĩs publici iuris antiqtatiſq; noſtræ bene pitus fuit. L. Domitius:nulla ille quidẽ arte:ſed latine tamẽ:& multa cũ libertate dicebat:duo p̄terea Lẽtuli cõſulares:quoꝝ Publius ille noſtrarũ iniuriarũ ultor:auctor ſalutis:quicqd habuit:quantũcũq; fuit: illud totũ habuit e diſciplina. Inſtrumẽta naturæ deerãt:ſed tãtus animi ſplẽdor:& tãta magnitudo:ut ſi tibi oĩa quæ claroꝝ uiroꝝ eẽnt:nõ dubitaret addiſcere:eaq; oĩ dignitate obtineret. L. autẽ Lẽtulus ſatis erat fortis orator:ſi modo orator:ſed cogitãdi nõ ferebat laborem:uox canora:uerba nõ horrida ſane:ut plena eẽt animi:& horroris oratio. Quæreres in iudiciis:fortaſſe melius in r. p. qđ erat iudicares ſatis. Ne Titus quidẽ poſthumus contẽnendus in dicẽdo: de rep. uero nõ minus uehemens orator:q̃ bellator fuit. Effrenatus & acer nimis:ſed bñ iuris publici leges atq; inſtituta cognouerat. Hoc loco Atticuſ:Putarẽ te inqt ambitioſũ eẽ:ſi (ut dixiſti) ii quos iamdiu colligis uiuerẽt. Oĩs enim cõmemoras:qui auſi aliquãdo ſũt ſtãtes loqui:ut mihi imprudẽs M Seruiliũ p̄teriſſe uideare. Nõ inq̃ ego iſtuc ignoro Pomponi mltos fuiſſe qui uerbum nunq̃ ĩ publico feciſſent:qũ melius aliquãto poſſent:q̃ iſti oratores:quos colligo dicere. Sed iis cõmemorãdis etiã illud aſſequor:ut intelligatis p̄mũ ex oĩ numero q̃ nõ multi auſi ſint dicere: deinde ex iis ipſis q̃pauci fuerint laude digni. Itaq; ne hos quidẽ equites romanos amicos noſtros: q nup mortui ſunt. P. Cominiũ ſpoletinũ:quo accuſãte defẽdi. C. Corneliũ:in quo & cõpoſitũ dicẽdi genus:& acre:& expeditũ fuit. T. Actium piſaurẽſem:cuius accuſationi reſpõdi pro. A. Cluẽtio:qui & accurate dicebat:& ſatis copioſe:eratq; p̄terea doctus Hærmagoræ p̄cæptis:qbus &ſi ornamẽta nõ ſatis opima dicẽdi:tamẽ ut haſtæ uelitibus amẽtatæ:ſic apta quædam & parata ſingulis cauſarũ generibus argumẽta tradũtur:ſtudio autẽ neminẽ:nec induſtria maiorẽ cognoui:q̃q̃ ne igenio quidẽ qui p̄ſtiterit facile dixerim. C. Piſoni genero meo: nullũ tẽpus illi unq̃ uacabat:aut a forẽſi dictione:aut a cõmentatione domeſtica:aut a ſcribẽdo:aut a cogitãdo:itaq; tãtos ꝓceſſus efficiebat:ut euolare:nõ excurrere uideret. Eratq; uerboꝝ & delectus elegãs & apta:& quaſi rotũda cõſtructio:qũq; argumẽta excogitabant ab eo:mlta & firma ad ꝓbandum:tum cõcinnæ:acutæq; ſentẽtiæ:geſtuſq; natura ita uenuſtus:ut ars etiã quæ nõ erat & e diſciplina motus quidam uideret accedere. Vereor ne amore uidear plura:q̃ fuerint ĩ illo dicere:qđ nõ ita eſt. Alia enim de illo maiora dici poſſũt:nam nec cõtinentia:nec pietate: nec ullo genere uirtutis queñq̃ eiuſdẽ ætatis cũ illo cõferendũ puto. Nec uero. M. Cælium p̄tereundum arbitror:quæcũq; eius in exitu uel fortuna:uel mens fuit:qui q̃diu auctoritati meæ paruit:talis tri. plæ. fuit:ut nemo cõtra ciuiũ perditoꝝ popularẽ:turbulentãq; dementiã a ſenatu:& a bonoꝝ cauſa ſteterit cõſtantius:q̃ eius actionem:multũ tamẽ ſplẽdida & grãdis:& eadẽ impmis faceta:& purbana cõmendabat oratio. Graues eius cõciones aliquot fuerũt:acres accuſationes tres eæ:quæ oẽs & reipub. cõtentione ſuſcæptæ defenſiones (&ſi illa erãt in eo meliora q̃ dixi) nõ cõtemnẽdæ tamẽ:ſaneq; tolerabiles:hic qũ ſũma uolũtate bonoꝝ ædilis currulis fcũs eẽt:neſcio quõ diſceſſu meo diſceſſit a ſeſe:ceciditq; poſtea q̃ eos imitari cæpit:quos ipſe puerterat. Sed de. M. Calidio dicamus aliqd:qui non fuit orator unus e multis:potius inter multos ꝓpe ſingularis fuit. Ita recõditas: exquiſitaſq; ſñias mollis:& pellucẽs ueſtiebat oratio:nihil tã tenerũ:q̃ illius cõprehẽſio uerboꝝ:nihil tam flexibile:nihil qđ magis ipſius arbitrio fingeret: ut nullius oratoris æque in poteſtate fuerit:quæ p̄mum ita pura erat:ut nihil liqdius:ita libere fluebat:ut nuſq̃ adhæreſceret:nullũ niſi loco poſitũ:& tanq̃ in uermiculato emblemate (ut ait

Lucilius) ſtructū uerbū uideres:nec uero nullū:aut durū:aut inſolēs:aut humile:aut ī lōgius du 1·81
ctum:ac nō ꝓpria uerba rerū:ſed plæraq; trāſlata:ſic tamen ut ea nō irruiſſe in alienū locū:ſed
īmigraſſe in ſuū diceres:nec uero hæc ſoluta:nec diffluētia:ſed aſtricta numeris:nō apte:nec eo
dem modo ſemp:ſed uarie diſſimulāterq; cōcluſis.Erant autē & uerboꝝ:& ſniarum illa lumia
quæ uocāt græci ſchemata:quibus tanq̄ inſignibus in ornatu diſtinguebat̃ oīs oratio:qua d̃ re
agit̃ autē illud qd̃ multis locis in iuriſconſultorū includit̃ formulis:& ubi eēt uidebat. Accede
bat ordo rerū plenus artis:actio liberalis:totūq; dicēdi placidū:& ſanū genus:qd̃ ſi eſt optimū
ſuauiter dicere:nihil eſt qd̃ melius hoc quærendū putes:ſed qum a nobis pauloante dictum ſit
tria uideri eſt quæ orator efficere deberet:ut doceret:ut delectaret:ut moueret:duo ſūme tenu
it:ut & rem illuſtraret diſſerēdo:& aīos eoꝝ qui audirēt deuinciret uoluptate.Aberat tertia il
la laus:qua pmoueret atq; incitaret aīos:quā plurimum pollere diximus:nec erat ulla uis:atq;
cōtentio ſine cōſilio:ꝙ eos quoꝝ altior oratio actioq; eēt:ardētius furere: & bacchari arbitra
ret:ſiue ꝙ natura nō eēt ita factus:ſiue ꝙ nō cōſueſſet:ſiue ꝙ nō poſſet:hoc unū illi ſi nihil utili
tatis habebat fuit:ſi opus erat defuit:qn etiā memini qum in accuſatione ſua.Qu.Gallio crimi
ni dediſſet:ſibi eū uenenū parauiſſe:idq; a ſe eē deprehēſum:ſeſeq; chirographa teſtificationeſ
indicia:quæſtiones manifeſtā rē deferre diceret:deq; eo crimine accurate & exqſite diſputauiſ
ſet:me in reſpōdendo qum eſſem argumētatus quantū res ferebat : hoc ipſum etiā poſuiſſe ꝓ
argumento : ꝙ ille qum peſtem capitis ſui:qum indicia mortis ſe cōperiſſe manifeſto & manu
tenere diceret:tam ſolute egiſſet:tam leniter:tam oſcitanter. Tu iſtuc.M.Calidi niſi fingeres ſic
ageres: ꝑſertim qum iſta eloquētia alienoꝝ hominū picula defendere acerrime ſoles:tuum ne
gligeres?ubi dolor?ubi ardor animi?qui etiā ex infantiū ingeniis elicere uoces:& querelas ſo
let:nulla pturbatio animi:nulla corporis:frons nō pcuſſa:nō femur:pedis (qd̃ minimū eſt)nul
la ſupploſio.Itaq; tantū affuit ut inflāmares noſtros animos:ſomnū iſto loco uix tenebamus :
ſic nos ſūmi oratoris:uel ſanitate:uel uitio ꝓ argumento ad diluendū crimen uſi ſumus. Tum
Brutus:Atq; dubitamus inqt:utꝝ iſta ſanitas fuerit:an uitiū?quis enim nō fateat̃?Qum ex om
nibus oratoris laudibus lōge iſta ſit maxima inflāmare aīos audientiū:& quocūq; res poſtulet
modo flectere:qui hac uirtute caruerit:id ei qd̃ maximū fuerit defuiſſe . Sit ſane ita inq̄:ſed re
deamus ad eum (qui iam unus reſtat) Hortēſiū:tum de nobiſmetipſis:quoniā id etiā Brute po
ſtulas pauca dicemus:q̄q̄ faciēda mētio eſt:ut quidē mihi uidet̃ duoꝝ adoleſcentiū: qui ſi diuti
us uixiſſent:magnā eſſent eloquētiæ laudē cōſecuti. C.Curionū te inqt Brutus &.C.Liciniū cal
uum arbitror dicere.Recte inq̄ Brute arbitraris:quoꝝ quidē alter:qd̃ ueriſimile dixiſſet ita fa
cile:ſoluteq; uerbis uoluebat:ſatis interdū acutas:crebras quidē certe ſnias:ut nihil poſſet orna
tius eē:nihil expeditius. Atq; hic a magiſtris parū inſtitutus naturā habuit admirabilē ad dicen
dum:induſtriā nō ſum expertus:ſtudiū certe fuit:qui ſi me audire uoluiſſet : ut cœpat honores q̄
opes cōſequi maluiſſet. Quidnā eſt inqt iſtuc?& quēadmodū diſtinguis?Hoc modo inq̄:qum
honos ſit ꝑmiū uirtutis iudicio ſtudioq; ciuiū delatū ad aliquē:qui eum ſentētiis:qui ſuffragiis
adeptus eſt : is mihi:& honeſtus:& honoratus uidet̃.Qui autē occaſione aliqua etiā inuitis ſu
is ciuibus nactus eſt imperiū:ut ille cupiebat:hūc nomē honoris adeptū:nō honorē puto : q̄ ſi
ille audire uoluiſſet maxima cū gratia & gloria ad ſūmam amplitudinē peruniſſet:aſcēdēs gra
dibuſ magiſtratuū:ut pater eius fecerat:ut reliqui clarioreſ uiri. Quæ quidē etiā cum.P.Craſſo
M.F.initio ætatis ad amicitiā ſe meā cōtuliſſet:ſæpe egiſſem arbitror:qum eū uehemēter hor
tarer:ut eam laudis uiā rectiſſimā eē duceret:quā maiores eius ei tritā reliqſſent.Erat enim qū ī
ſtitutus optime:tum etiā pfecte planeq; eruditus.Ineratq; & ingeniū ſatis acre:& orationis nō
inelegās copia:ꝑtereaq; ſine arrogātia grauis eſſe uidebat̃:& ſine ſegnitia uerecūdus : ſed hunc
quoq; abſorbuit æſtus quidā inſolitæ adoleſcētibus gloriæ:qui qa nauarat miles operā impa
tori:imperatorē ſe ſtatim eē cupiebat:cui munere mos maioꝝ ætatē certā ſortē incertā reliqt .
Ita grauiſſimo ſuo caſu dum Cyri & Alexādri ſimilis eē uoluit : qui ſuū curſum tranſcurrerant
&.L.Craſſi & multoꝝ craſſoꝝ inuētus ē diſſimillimus.Sed ad Caluū(Is enim nobis erat ꝓpo
ſitus)reuertamur:qui orator fuiſſet:qū lr̄is eruditior q̄ Curio:tū etiā accuratius quoddā dicēdi
& exqſitatius afferebat genus: qd̃ q̄q̄ ſciēter elegāterq; tractabat:nimiū tn̄ inqrens in ſe:atq; ip
ſe ſeſe obſeruās:metuēſq; ne uitioſū colligeret:etiā uerū ſanguinē depēdebat . Itaq; eius oratio
nimia religione attenuata doctis:& attēte audiētibus erat illuſtris:multitudine autem & a foro
cui nata eloquētia eſt:deuorabat̃.Tum Brutus:Atticū ſe inqt Caluus noſter dici oratorē uole
bat:inde erat iſta exilitas:quā ille de induſtria cōſequebatur:dicebat inq̄ ita:ſed ipſe errabat: &
alios etiā errare cogebat.Nam ſiquis eos qui nec inepte dicūt:nec odioſe:nec putide:Attice pu
tat dicere:is recte niſi Atticū ꝓbat neminē.Inſulſitatem enim & inſolentiā tanq̄ inſaniā quandā
orationis odit:ſanitatē autē & integritatē quaſi religionē & uerecundiā oratoris ꝓbat:hæc oī

um debet oratoꝝ eadē eſſe ſentētia. Sin autem ieiunitatē:& ſiccitatē:& iopiam dūmodo ſit po
lita: dum urbana: dum elegās: in attico genere ponit. Hoc recte dūtaxat: ſed quia ſunt in atticis:
alia meliora uideat ne ignoret: & gradus: & diſſimilitudines: & uim: & uarietatē atticoꝝ. Atti-
cos inq̄t uolo imitari: quos? nec enim eſt unū genus: nam q̄d eſt tam diſſimile: q̄ Demoſthenes
& Lyſias? q̄ idem & Hypides? q̄ omniū hoꝝ Aeſchines? quē igitur imitaris ſi aliquē? Cæteri er
go attice nō dicebāt: ſi oīs: q̄s potes? qum ſint ipſi diſſimillimi inter ſe. In quo illud etiam quæ-
ro: Phalereus ille Demetrius attice ne dixerit? mihi quidē ex illius orationibus redolere ipſe a
Athenæ uidētur. At eſt floridior (ut ita dicā) q̄ Hypides: q̄ Lyſias. natura quædā: aut uolūtas ita
dicēdi fuit. Et quidē duo fuerūt ꝑ idē tēpus diſſimilis inter ſe: ſed attici tamen: quoꝝ Chariſius
multarū orationū quas ſcribebat aliis qum cupe uideret imitari Lyſiā. Demochares aūt qui fu
it Demoſtheni ſororis filius: & orationes ſcripſit aliquot: & earū rerū hiſtoriā quæ erant Athe-
nis ipſius ætate geſtæ: nō tam hiſtorico: q̄ oratorio genere ꝑſcripſit. At Chariſii uſt Hegeſias eē
ſimilis: iſq; ſe ita putat Atticū: ut ueros illos præ ſe pene agreſtis putet. At q̄d ē tam fractū: tam
minutū: tam in ipſa: quā tamē cōſequitur cōcinnitate puerile? Atticorum ſimiles eſſe uolumus
optime: ſunt ne igit̄ ii attici oratores? quis negare pōt? hos imitamur quoquo mō: qui ſunt & in
ter ſe diſſimilis & alioꝝ. Thucydidē iq̄t imitamur: optime ſi hiſtoriā ſcribere: nō ſi cauſas dice
re cogitatis. Thucydides enim reꝝ geſtarū ꝓnūciator ſincerus: & grādis etiā fuit: hoc forēſe cō
certatoriū iudiciale nō tractauit genus. Orationes aūt quas iterpoſuit (multæ enim ſūt) eas ego
laudare ſoleo: imitari neq; poſſim ſi uelī: nec uelim fortaſſe ſi poſſim: ut ſiq̄s phalerno uino de
lectet̄: ſed eo nec ita nouo: ut ꝓximis cōſulibus natū uelit: nec ruſus ita uetere: ut opimiū: aut
anitium cōſulem q̄rat. Atq; hæ notæ ſūt: optime credo: ſed nimia uetuſtas: nec habet eam quā
quærimus ſuauitatē: nec ē iam ſane tolerabilis. Num igit̄ qui hoc ſentiat ſi is potare uelit de do
lio ſibi hauriendū putet? minime: ſed quandā ſequat̄ ætatē: ſic ego iſtis cēſuerim: & nouā iſtā q̄
ſi de muſto: ac lacu feruidā orationē fugiendā: nec illā ꝑclarā Thucydidi nimis ueterē: tanq̄ ani
tianā notā ꝑſequēdā. Ipſe enim Thucydides ſi poſterius fuiſſet: multo maturior fuiſſet: & miti-
or. Demoſthenē igit̄ imitemur. O dii boni q̄d quaſi nos aliud agimus: aut q̄d aliud optamus?
at nō aſſeq̄mur. Iſti enim uidelicet Attici noſtri q̄d uolūt aſſequūtur: ne illud quidē intelligūt:
nō modo ita memoriæ ꝓditū eē: ſed ita neceſſe fuiſſe: qum Demoſthenes dicturus eēt: ut con-
curſus audiēdi cauſa ex tota græcia fierēt. At qum iſti attici dicūt nō modo a corona: q̄d eſt ip-
ſum miſerabile: ſed etiā ab aduocatis relinquuntur: quare ſi anguſte & exiliter dicere eſt attico
rum: ſint ſane attici: ſed in comitiū ueniāt: ad ſtātē iudicē dicāt: ſubſellia grandiorē: & pleniorē
uocē deſiderāt. Volo hoc oratori cōtingat: ut qum auditū ſit eum eē dicturū: locus in ſubſeliis
occupetur: cōpleat̄ tribunal: gratioſi ſcribæ ſint in dādo: & cedēdo loco. Corona multiplex: iu
dex erectus: qū ſurgat is q̄ dicturus ſit: ſignificet̄ a corona ſilentiū: deinde crebræ aſſenſiones:
multæ admiratiōes: riſus qū uelit: qū uelit fletus: ut q̄ hæc ꝓcul uideat: etiā ſiq̄d agat̄ neſciat: at
placere tñ: & in ſcæna eē Roſciū itelligat. Hæc cui cōtingāt: eū ſcito attice dicere: ut de Pericle
audim⁹: ut de Hypide: ut de Aeſchine: de ipſo q̄dē Demoſthene maxime. Sin aūt acutū prudēs
& idē ſincerū: & ſolidū: & exſiccatū genus orōnis ꝓbant: nec illo grauiore ornatu oratorio utū
tur: & hoc ꝓpriū eē atticoꝝ uolūt: rcē laudāt. Eſt. n. i arte tanta tāq; uaria: etiā huic minutæ ſubti
litati locus: ita fiet: ut nō oēs q̄ attice iidē bñ: ſed ut oēs q̄ bñ iidē attic etiā dicāt. Sed redeam⁹ rur-
ſus ad Hortenſium. Sane quidē inq̄t Brutus: q̄q̄ iſta mihi tua fuit piucunda a ꝓpoſita orōne di
greſſio. Tum Atticus: Aliquotiēs ſum inq̄t conatus: ſed interpellare nolui. Nunc q̄m iam ad ꝑ-
orandū ſpectare uidet̄ ſermo tuus dicā opinor q̄d ſētio. Tu uero inq̄ Attice. Tum ille: Ego in-
quit ironiā illā quā in Socrate dicūt fuiſſe: qua ille in Platonis & Xenophōtis: & Aeſchini libris
utit̄: facetā & elegantē puto. Eſt enim & minime inepti hoīs: & eiuſdē etiā faceti qum de ſapien
tia diſcæptet̄: hāc ſibi ipſū detrahere eis tribuere illudentē: qui eam ſibi arrogāt: ut apud Plato
nem Socrates: in cœlū effert laudibus Protagorā: Hyppiā: Prodicū: Gorgiā: cæteros: ſe aūt oī-
um rerū inſciū fingit: & rudē: decet hoc neſcio quō illū: nec Epicuro qui id reꝑhendit aſſentior
ſed in hiſtoria qua tu es uſus in oī ſermone: qum qualiſq̄ſq; orator fuiſſet exponeres: uide q̄-
ſo inq̄t ne tam reprehēdēda ſit ironia: q̄ in teſtimonio. Quorſus inq̄ iſtuc? nō enim itelligo: q̄a
primū inq̄t ita laudauiſti quoſdā oratores: ut iperitos poſſes in errorē inducere. Equidē in qui
buſdā riſum uix tenebā: qū Attico Lyſiæ Catonē noſtrū cōparabas: magnū mehercule hoīem:
uel potius ſūmum & ſingularē uirū: nemo dicet ſecus: ſed oratorē: ſed etiā Lyſiæ ſimilē: quo ni
hil pōt eē pictius bella ironia ſi iocaremur: ſin aſſeueramus: uide ne religio nobis tam adhibē-
da ſit: q̄ ſi teſtimoniū diceremus. Ego enim Catonē tuū: ut ciuē: ut ſenatorē: ut impatorē: ut uiꝝ
deniq; qū prudētia: & diligētia: tum oī uirtute excellentē ꝓbo: orationes aūt eius: ut illis tꝑibus
ualde laudo: ſignificāt enim quandā formā ingenii: ſed admodū impolitā: & plane rudē. Ori-

gines uero cũ oĩbus oratoris laudibus refertas diceres:& Catonẽ cum Philiſto:& Thucydide
cõparares Bruto:ne id cẽſebas:an mihi ꝓbaturũ? quos enim ne e græcis quidẽ qſꝗ imitari põt
iis tu cõpararas hominẽ tuſculanũ:nõdum ſuſpicantẽ quale eẽt copioſe:& ornate dicere. Gal
bam laudas:ſi ut illius ætatis ꝑncipem aſſentior:ſic enim accæpimus:ſin ut oratorẽ:cedo:quæ
ſo orationes ſũt enim:& dic hũc:quẽ tu plus ꝗ te amas Brutũ uelle te illo modo dicere:probas
Læpidi orationes. Paulũ hic tibi aſſentior:modo ita laudes:ut antiquas:qđ itẽ de Aphricano:
de Lælio:cuius tu oratiõe negas fieri quicꝗ poſſe dulcius: addis etiã neſcio qd anguſtius nomi
ne nos capis ſũmi uiri uitæꝗ elegantiſſime ueriſſimis laudibus. remoue hæc:ne iſta dulcis orõ
ita ſit abiecta: ut eã aſpicere nemo uelit. Carbonẽ i ſũmis oratoribus habitũ ſcio:ſed qum i cæ
teris rebus:tum in dicẽdo ſemp:quoniã nihil eſt melius id laudare qualecũꝗ eſt ſolet. Dico idẽ
de Gracchis:&ſi de eis ea ſũt a te dicta:qbus ego aſſentior:omitto cæteros:uenis ad eos:in qui
bus iam pfectam putas eẽ eloquẽtiã(quos ego audiui)ſine cõtrouerſia magnos oratoreſ:Craſ
ſum & Antoniũ:de hoꝝ laudibus tibi ꝓrſus aſſẽtior:ſed tamẽ nõ iſto modo: ut Poliycleti Do
ryphoꝝ ſibi Lyſippus aiebat:ſic tu ſuaſionẽ legis ſeruiliæ tibi magiſtrã fuiſſe. hæc germana iro
nia eſt:cur ita ſentiã nõ dicã:ne me tibi aſſẽtari putes. Omitto igiť quæ de iis ipſis:quæ de Cot
ta:quæ de Sulpitio:quæ modo de Cælio dixeris: ii enim fuerũt certe oratores:quãti autem &
quales tu uideris. Nam illud minus curo qđ cõgeſſiſti oparios oĩs:ut mihi uideanť mori uolu
iſſe nõnulli:ut a te in oratoꝝ numerũ referrẽtur. Hæc qum ille dixiſſet:lõgi ſermonis initiũ:de
puliſti inꝗ Attice:rẽꝗ cõmouiſti:noua diſputatione dignã:quã in aliud tẽpuſ differamus. Vol
uẽdi enim ſũt libri:qum alioꝝ:tum impꝑmis Catonis: intelliges nihil illius lineamẽtis niſi eoꝝ
pigmẽtoꝝ:quæ inuẽta nõdum erant florẽ:& colorẽ defuiſſe. Nam de Craſſi oratione ſic exiſti
mo:ipſũ fortaſſe melius potuiſſe ſcribere:aliũ ut arbitror neminẽ:nec in hoc ironiam eduxeris
eſſe:ꝙ eam orationẽ mihi magiſtram fuiſſe dixerim:nam &ſi ut tu melius exiſtimare uidetis:
de ea ſiquã nũc habemus facultatẽ tamẽ adoleſcẽtes qd in latinis potius imitaremur:non habe
bamus. ꝙ aũt plures a nobis noĩati ſũt:eo ptinuit(ut paulo ante dixi)qđ itelligi uolui i eo cu
ius oẽs cupidiſſimi eẽnt ꝗ pauci digni noĩe euaderẽt. Quare ironia me neſi Aphricanus quidẽ
fuit(ut ait in hiſtoria ſua)C. Fannius exiſtimari uelim. Vt uoles inqt Atticus. Ego enim nõ alie
num a te putabã:qđ & in Aphricano fuiſſet:& in Socrate. Tum Brutus de iſto poſtea:ſed tu i
quit me intuẽs orationes nobis ueteres explicabis. Vero inꝗ Brute:ſed in cumano:aut in tuſcu
lano aliquãdo:ſi modo licebit:quoniã utroꝗ i loco uicini ſumus. Sed iam ad id unde digreſſi
ſumus reuertamur. Hortẽſius igiť qũ admodũ adoleſcẽs ortus eẽt i foro:dicere celeriter ad ma
iores cauſas adhiberi cœptus eſt:ꝗꝗ iciderat in Cottæ:& Sulpitii ætatẽ qui annis decem maio
res excellẽte tum Craſſo:& Antonio:dein Philippo:poſt Iulio:qum iis ipſis dicẽdi gloria com
parabať. Primũ memoria tanta quãta in uiro cognouiſſe me arbitror:ut quæ ſecũ cõmentatus
eẽt:ea ſine ſcripto uerbis eiſdẽ redderet:qbus cogitauiſſet:hoc adiumẽto ille tanto ſic utebatur
ut ſua & cõmẽtata: & ſcripta:& nullo referẽte oĩa:oĩa aduerſarioꝝ dicta meminiſſet. Ardebat
autẽ cupiditate ſic:ut in nullo unꝗ flagrãtius ſtudiũ uiderim:nullũ enim patiebať eẽ diẽ:qn aut
in foro diceret:aut meditareť extra forũ. Sæpiſſime autẽ eodẽ die utrunꝗ faciebat: attuleratꝗ
minime uulgare genus dicẽdi:duas quidẽ res quas nemo alius:partitiões qbus de rebus dictu
rus eẽt:& cõiunctiones memor:& quæ eẽnt dicta cõtra:quæꝗ ipſe dixiſſet. Erat i uerboꝝ ſplẽ
dore elegãs:cõpoſitione aptuſ:facultate copioſus:eaꝗ erat qum ſũmo ingenio:tum exercitati
onibus maximis cõſecutus:rem cõplectebatur memoriter:diuidebat acute: nec ꝑtermittebat
fere quicꝗ qđ eẽt in cauſa:aut ad confirmandũ:aut ad refellendũ:uox canota: & ſuauis:motus
& geſtus etiã plus artis habebat ꝗ erat oratori ſatis. Hoc igiť floreſcẽte Craſſus ẽ mortuus:Cot
ta pulſus:iudicia intermiſſa bello:nos in forũ uenimus. Erat Hortẽſius in bello ꝑmo anno mi
les:alteto tri. militũ:Sulpitius legatus aberat:etiã. M. Antonius exercebať una lege iudiciũ ua
ria:cæteris ꝓpter bellũ intermiſſis:qui frequẽs aderã:ꝗꝗ pro ſe ipſi dicebãt oratores: nõ illi q
dem ꝑncipes. L. Mẽnius:&. Qu. Põpeius:ſed oratores tamen:teſte diſerto uterꝗ Philippo: cu
ius in teſtimonio cõtentio:& uim accuſatoris habebat:& copiã. Reliqui q tum ꝑncipes nume
rabãtur in magiſtratibus erant:quotidieꝗ fere a nobis i cõcionibus audiebãtur. Erat enim tri.
plæ. tũc Curio:ꝗꝗ is quidẽ ſilebat:ut erat ſemel a cõcione uniuerſa relictus. Qu. Metellus celer
nõ ille quidẽ orator:ſed tamẽ nõ infans:diſerti autẽ. Qu. Varius C. Carbo. Cn. Põponius:& ii
quidẽ habitabãt in roſtris. C. etiã Iulius:ædilis currulis quotidie fere cõciones habebat: ſed me
cupidiſſimũ audiẽdi ꝑmus dolor pcuſſit:Cotta qum eſt expulſus:reliquos frequenter audiens
acerrimo ſtudio tenebar:quotidieꝗ & ſcribens:& legẽs: & cõmentans: oratoris tantũ exerci
tationibus cõtentus nõ eram. Iam cõſequente anno. Qu. Varius ſua lege damnatus exceſſerat.
Ego autẽ iuris ciuilis ſtudio multũ opæ dabam. Qu. Scæuola. P. F. qui ꝗꝗ nemini ad docendũ

dabat:tamē cōſulentibus reſpōdendo:ſtudioſios audiēdi docebat. Atqꝫ huic anno ꝓximus Syl
la cōſule:& Pompeio fuit:tum.P.Sulpitii in tribunatu quotidie cōcionantis totū genus dicen
di penitus cognouimus : eodēqꝫ tēpore qum p̃nceps academie Philo cū Athenienſiū optima/
tibus mithridatico bello domo ꝓfugiſſet:Romāqꝫ ueniſſet:totū ei me tradidi admirabili quo
dam ad philoſophiā ſtudio incitatus:in quo etiā cōmorabar attētius : &ſi rerū ipſarū uarietas:
& magnitudo ſūma me delectatione retinebat:ſed tamē ſublata iam eſſe in perpetuū ratio iu/
dicioꝝ uidebat. Occiderat Sulpitius illo anno:treſqꝫ ꝓximo triū ætatū oratores erāt crudeliſ/
ſime interfecti. Qu.Catullus.M.Antonius.C.Iulius.Eodē anno etiā Moloni Rhodio Romæ
dedimus operā:& actori ſūmo cauſarū & magiſtro.Hæc &ſi uidētur eſſe a ꝓpoſito ratione di
uerſa:tamē iccirco a me ꝓferuntur:ut noſtrū curſū ꝑſpicere quoniā uoluiſti Brute poſſis.nam
Attico hæc nota ſunt:& uidere quēadmodū ſimus in ſpatio.Qu.Hortenſiū ipſius ueſtigiis ꝑſe
cuti.Trienniū fere fuit urbs ſine armis:ſed oratoꝝ:aut interitu:aut diſceſſu:aut fuga(nam abe/
rant etiā adoleſcētes.M.Craſſus:& Lētuli duo)primas in cauſis agebat Hortēſius:magis magiſ
qꝫ quotidie ꝓbabatur.Antiſtius Piſo ſæpe dicebat:minus ſæpe Pōponius:raro Carbo : ſemel
aut iterū Philippus.At uero ego hoc tēpore omni noctes & dies:in omniū doctrinarū medita
tione uerſabar.Eram cū ſtoico Diodoro:qui qum habitauiſſet apud me:qūqꝫ uixiſſet nuꝑ eſt
domi meæ mortuus:a quo qum in aliis rebus:tum ſtudioſiſſime in dialectica exercebar:q̄ qua
ſi cōtracta:& aſtricta eloquētia putāda eſt:ſine qua etiā tu Brute iudicauiſti te illā iuſtā eloquē/
tiam(quā dialecticā dilatā eē putāt)cōſequi nō poſſe.Huic ego doctori:& eius artibus uariis:at
qꝫ multis ita erā tamē deditus:ut ab exercitationibus oratoriis nullus dies uacuus eēt.Cōmen/
tabar declamitās:ſic enim nūc loquūtur ſæpe cū.M.Piſone:& cū.Qu.Pōpeio:aut cum aliquo
quotidie:idqꝫ faciebā multū etiā latine:ſed græce ſæpius:uel ꝙ græca oratio plura ornamenta
ſuppeditāſ:cōſuetudinē ſimiliter latine dicendi afferebat:uel ꝙ a græcis ſūmis doctoribus: niſi
græce dicerē:neqꝫ corrigi poſſim:neqꝫ doceri. Tumultus interim recupanda rep.& crudelis in
teritus oratoꝝ triū:Scæuolæ:Carbonis Antiſtii:reditus Cottæ:Curionis:Craſſi: Lētuloꝝ Pō/
pei:leges & iudicia cōſtituta:recupata reſp.ex numero autē oratoꝝ Pōponius Cēſorinus: Mu
rena ſublati.Tum p̃mum nos ad cauſas & p̃uatas & publicas adire cœpimus:nō ut in foro di/
ſceremus:qđ plæriqꝫ fecerūt:ſed ut quantū nos efficere potuiſſemus docti in forū ueniremus.
Eodē tēpore Moloni dedimus operā:dictatore enim Sylla legatus ad ſenatū de Rhodioꝝ p̃/
miis uenerat. Itaqꝫ p̃ma cauſa publica ꝓ Sexto Roſcio dicta tantū cōmēdationis habuit:ut nō
ulla eēt quæ nō noſtro digna patrocinio uideret:deinceps inde multæ:quaſ nō diligēter elabo
ratas etiā q̄ elucubratas afferebamus:nūc quoniā totū me nō næuo aliquo:aut crepundiis :ſed
corpore omni uideris uelle cognoſcere:cōplectar nōnulla etiā quæ fortaſſe uideant minus ne
ceſſaria.Erat eo tēpore in nobis ſūma gracilitas:& infirmitas corporis:ꝓcerū:& tenue collū:q
habitus:& quæ figura nō ꝓcul abeſſe putatur a uitæ ꝑiculo:ſi accedit labor:& lateꝝ magna cō
tentio.Eoqꝫ magis hoc eos qbus eram charus cōmouebar : ꝙ oia ſine remiſſione:ſine uarieta/
te:ui ſūma uocis:& totius corporis cōtentione dicebā.Itaqꝫ qum me & amici & medici horta/
rentur:ut cauſas agere deſiſterē:qđ uis potius ꝑiculū mihi adeundū:q̄ a ſperata dicēdi gloria di
ſcedendū putaui.Sed qum cēſerem remiſſione & moderatione uocis:& cōmutato genere di/
cēdi me & periculū uitare poſſe:& tēperatius dicere:ut cōſuetudinē dicēdi mutarem : ea cauſa
mihi in Aſiā ꝓficiſcēdi fuit.Itaqꝫ qum eēm biēniū uerſatus in cauſis : etiā in foro celebratū meū
nomē eēt:Roma ſum ꝓfectus.Qum ueniſſem Athenas ſex mēſes cū Anthioco ueteris acade/
miæ nobiliſſimo:& prudētiſſimo philoſopho fui:ſtudiūqꝫ philoſophiæ nunq̄ itermiſſum a p̃
ma adoleſcētia cultū:& ſemꝑ auctū:hoc rurſus ſūmo auctore:& doctore renouaui.Eodē tamē
tēpore Athenis apud Demetriū Syrū ueterē:& nō ignobilē dicēdi magiſtrū : ſtudioſe exerceri
ſolebā:poſt a me Aſia tota ꝑagrata eſt:cū ſūmis quidē oratoribus:qbus cum exercebar ipſis lu
bētibus:quoꝝ erat p̃nceps Menippius ſtratonicēſis:meo iudicio tota Aſia illis tꝑibus diſertiſſi
mus:& ſi nihil habere moleſtiaꝝ:& ineptiaꝝ atticoꝝ eſt:hic orator in illis numerari recte pōt.
Aſſiduiſſime autē mecū fuit Dionyſius Magnes:erat etiā Aeſculus Cnidius:Adramitenus Xe/
nocles:hi tum in Aſia rhetoꝝ p̃ncipes numerabant : quibus nō cōtentus Rhodum ueni:meqꝫ
ad eundē:quē Romæ audiuerā Molonē applicaui:qum actorē in ueris cauſis:ſcriptorēqꝫ præ
ſtantē:tum in notādis:aīaduertēdiſqꝫ uitiis:& inſtituēdo:docēdoqꝫ prudentiſſimū.Is dedit ope
ram ſi modo id cōſequi potuit:ut nimis redūdantes nos:& ſupraſluētes iuuenili quadā dicēdi
impunitate:& licētia reꝑmeret:& quaſi extra ripas diffluentē coerceret.Ita recæpi me biennio
poſt:nō modo exercitatior:ſed ꝓpe mutatus. Nam & cōtentio nimia uocis reciderat:& quaſi
referuerat oratio:lateribuſqꝫ uires:& corporis mediocris habitus acceſſerat : duo tum excelle/
bant oratores:qui me imitādi cupiditate incitarēt:Cotta:& Hortēſius:quoꝝ alter remiſſus : &

lenis:ꝓpriis uerbis cōprehendens ſolute & facile ſententiā:alter ornatus: acer:& non talis quā lem tu eum Brute iam deflorēſcentē cognouiſti:ſed uerboꝝ:& actionis genere cōmotior. Itaq; cum Hortenſio mihi magis arbitrabar rem eſſe:qa & dicēdi ardore eram ꝓpior:& ætate cō iunctior. Etenim uiderā in iiſdem cauſiſ:ut pro.M.Canuleio:pro Cn.Dolobella cōſulari:qum Cotta ꝓnceps adhibitus eſſet:priores tamē agere partes. Hortenſium acrem enim oratorē incenſum:& agentē:& canorū concurſus hominū:foriq; ſtrepitus deſiderat. Vnū igitur annum qum rediiſſemus ex Aſia cauſas nobilis egimus:qum quæſturā nos: conſulatū Cotta:ædilitatē peteret Hortēſius:interim me quæſtorē Sicilienſis excæpit annus. Cotta ex cōſulatu eſt profectus in galliam:ꝓnceps & erat:& habebatur Hortēſius. Qum autē anno poſt e Sicilia me recæpiſſem:iam uidebatur illud in me quicquid eſſet eſſe pfectum:& habere maturitatē quandam ſuam. Nimis multa uideor de me ipſe præſertim:ſed omni huic ſermoni ꝓpoſitū eſt:nō ut ingenium & eloquentiā meam pſpicias:unde longe abſum:ſed ut laborē & induſtriā. Qum igitur eſſem in plurimis cauſis:& in ꝓncipibus patronis quinquēnium fere uerſatus: tum in patrocinio ſiciliēſi maxime in certamē ueni deſignatus ædilis:qum deſignato conſule Hortenſio. Sed quoniā omnis hic ſermo noſter non ſolū enumerationē oratoriā:uerūetiam præcæpta quædā deſiderat:quid tanq̄ notandū & animaduertendū ſit in Hortenſio breuiter licet dicere. Nam iſ poſt conſulatū credo q̄ uiderit ex conſularibus neminē eſſe ſecū comparandū:negligeret autē eos qui cōſules nō fuiſſent:ſūmum illud ſtudiū remiſit: quo a puero fuerat incenſus:atq; in oīum rerū abūdantiā uoluit beatius: ut ipſe putabat remiſſius certe uiuere. primus:& ſecūdus annus:& tertius tantū quaſi de picturæ ueteris colore detraxerat:quantū nō quiuis unus ex pplo ſed æſtimator doctus:& intelligēs poſſet:magnū ſcelus. Longius autem ꝓcedens: ut in cæteris eloquentiæ partibus:tum maxime in celeritate:& cōcinnatione uerboꝝ adhæreſcens ſui diſſimilior uidebať fieri quotidie. Nos autē nō deſiſtebamus:qum omni genere exercitatiōis: tum maxime ſtilo:noſtrū illud augere quantūcūq; erat. Atq;(ut multa omittā)in hoc ſpatio:& in iis poſt ædilitatē annis & prætor ꝓmus:& incredibili populari uolūtate ſim factus. Nam qum ꝓpter aſſiduitatē in cauſis:& induſtriā:tum ꝓpter exqſitius:& minime uulgare orationis genus animos hoīum ad me dicēdi nouitate cōuerteram. Nihil de me dicā:dicā de cæteris:quoꝝ nemo erat qui uideret exqſitius q̄ uulgus hominū ſtuduiſſe litteriſ:quibus fons pfectæ eloquētiæ continetur:nemo qui philoſophiā cōplexus eſſet:matrē omniū benefactoꝝ:beneq; dictorum nemo qui ius ciuile didiciſſet rem ad ꝓuatas cauſas:& ad oratoris prudentiā maxime neceſſariam: nemo qui memoriā rerū romanarū teneret:ex qua ſiquādo opus eſſet ab inferis locupletiſſimos teſtes excitaret: nemo qui breuiter arguteq; īcluſo aduerſario laxare iudicū aīos: atq; a ſeueritate paulıſper ad hilaritatē riſūq; traduceret:nemo q dilatare poſſet:atq; a ꝓpria ac definita diſputatione hoīs:ac tēporis cōmunē quæſtionē uniuerſi generiſ orationē traduceret:nemo qui delectādi gratia digredi parūper a cauſa:nemo q iracūdiā magnope iudicē: nemo qui ad fletū poſſet adducere:nemo q animū eius:qď unum eſt oratoris maxime ꝓprium:quocūq; reſ poſtularet impelleret. Itaq; qum iam pene euanuiſſet Hortēſius:& ego anno meo:ſexto autem poſt illū cōſulem cōſul factus eſſem:reuocare ſe ad induſtriā cœpit:ne qum pares honore eſſemus:aliqua re ſupiores uideremur. Sic duodecim pōſt meū cōſulatū annos ī maximis cauſis:qum ego mihi illū:ſibi me ille anteferret cōiunctiſſime uerſati ſumus: couſulatuſq; meus q illum primo leuiter perſtrinxerat:idē nos rerū mearū geſtarū:quas ille admirabatur laude cōiūxerat. Maxime uero perſpecta eſt utriuſq; noſtrum exercitatio:pauloante q̄ perterritum armis hoc ſtudiū Brute noſtrum conticuit ſubito:& omutuit qum lege Pompeia ternis horis ad dicendū datis ad cauſas ſimillīmas inter ſe:uel potius eaſdem noui ueniebamus quotidie:quibus quidem cauſiſ tu etiam Brute præſto fuiſti:cōpluriſq; & nobiſcum:& ſoluſ egiſti:ut q non ſatis diu uixerit Hortenſius: tamē hūnc curſum confecerit: annis ante decem cauſas agere cœpit:q̄ tu es natus:idem quartoſexageſimo anno perpaucis ante mortē diebus una tecū ſocerū tuūm defendit Appiū. Dicendi autem genus qď fuerit in utroq; orationes utriūſq; etiam poſteris noſtris indicabunt. Sed ſi quærimus cur adulēſcēs magis floruerit dicendo:q ſenior Hortēſius:cauſas reperimus ueriſſimas duas: primū qď genus erat orationis aſiaticū: adoleſcentiæ magis cōceſſū:q̄ ſenectuti. Gñā aūt aſiaticæ dictionis duo ſūt. Vnū ſnīoſum: & argutū ſnīis nō tam grauibus:&ſi ueris:nunq̄ cōcinnis:& uenuſtis:qualis in hiſtoria Timæus:in dicēdo autem pueris nobis Hierocleſ Alabādeus:magis etiam Menedes frater eius fuit:quoꝝ utriuſq; orationes ſūt imꝓmis ut aſiatico in gñe laudabiles. Aliud aūt genus ē nō tā ſnīis frequentatū q̄ uerbis uolucre:atq; incitatū:quale eſt nūc Aſia tota:nec flumine ſolū orationis:ſed etiam exornato & faceto gñe uerboꝝ:ī quo fuit Aeſchilus Cnidius: & meus æq̄lis Mileſius Aeſchines. In iis erat admirabiľ orōis curſus: ornata ſnīaꝝ cōcinnitas nō erat. Hæc autē(ut dixi)gñā dicēdi aptiora

ſunt aduleſcẽtibus:in ſenibus grauitatẽ nõ habẽt. Itaq; Hortẽſius utroq; genere florens:clamores faciebat aduleſcẽs. Habebat enim & Menediũ illud ſtudiũ crebrarũ uenuſtarũq; ſniaꝝ:in ꝗbus ut ĩ illo græco:ſic in hoc erát quædá magis uenuſtæ:dulceſq; ſniæ:ꝗ aut neceſſariæ:aut interdũ utiles.Et erat oratio qum ĩcitata & uibrans:tum etiá accurata:& polita.Nõ ꝓbãtur hæc ſenibus:ſæpe uidebá qum irridentẽ:tum etiá iraſcentẽ:& ſtomachantẽ Philippũ:ſed mirabant̃ aduleſcẽtes: multitudo mouebat̃.Erat excellẽs iudicio uulgi:& facile ꝑmas tenebat aduleſcens Etſi enim genus illud dicẽdi auctoritatis habebat paꝝ: tamẽ aptũ eſſe ætati uidebat̃:& certe q; & ingenii quædá forma lucebat:& exercitatione ꝑfecta erat uerboꝝ:eratq; aſtricta cõprehẽſa ſũmam hominũ admirationem excitabat.Sed qum iam honores:& illa ſenior auctoritas grauius quiddá reqreret:remanebat idẽ:nec decebat idẽ:q; q; exercitationẽ ſtudiũq; dimiſerat:qđ in eo fuerat acerrimũ:cõcinnitas illa:crebritaſq; ſniaꝝ ꝑſtina manebat:ſed ea ueſtitu illo orationis:quo cõſueuerat ornata nõ erat.Hoc tibi ille Brute minus fortaſſe placuit:ꝗ placuiſſet:ſi illum flagrantẽ ſtudio:& florentẽ facultate audire potuiſſes.Tum Brutus: Ego uero iſta inquit quæ dicis uideo qualia ſint:& Hortenſiũ magnũ oratorẽ ſemp putaui: maximeq; ꝓbaui pro Meſſalla dicentẽ:qum tu affuiſti:ſic ferũt inꝗ.Idẽq; declarat totidẽ:quot dixit (ut aiunt ſcripta) uerbis oratio.Ergo ille a Craſſo cõſule:& Scæuola uſq; ad Paulũ & Marcellũ cõſules floruit: nos ĩ eodẽ curſu fuimus a Sylla dictatore:ad eoſdẽ fere cõſules.Sic.Qu.Hortẽſii uox extincta fato ſuo eſt:noſtra publico. Melius quæſo ominare inqt Brutus:ſit ſane ut uis inꝗ: & id nõ tá mea cauſa ꝗ tua:ſed fortunatus illius exitus:qui ea nõ uidit qum fierẽt quæ ꝓuidit futura. Sæpe enim inter nos impendẽtes caſus defleuimus:qum belli ciuilis cauſas in ꝑuatoꝝ cupiditatibus incluſas:pacis ſpem a publico cõſilio eẽ excluſam uideremus:ſed illũ uidet̃ fœlicitas ipſius qua ſemp eſt uſus: ab eis miſeriis quæ cõſecutæ ſunt morte uindicaſſe.Nos autẽ Brute quoniá poſt Hortẽſii clariſſimi oratoris mortẽ orbæ eloquẽtiæ:quaſi tutores relicti ſumns domi teneamus eam ſeptá liberali cuſtodia:& hos ignotos:atq; imprudẽtes ꝓcos repudiemus:tueamurq; ut adultá uirginẽ caſte: & ab armatoꝝ impetu:qnantũ poſſumus ꝓhibeamus.Equidem &ſi doleo:me in uitá pauloſerius tanꝗ in uiam ingreſſũ ꝑuſꝗ cõfectum iter ſit in hác.r.p. noctẽ incidiſſe:tamẽ ea cõſolatione ſuſtẽtor:quá tu mihi Brute adhibuiſti tuis ſuauiſſimis litteris:qbus me forti aío eẽ oportere cẽſebas:q; ea geſſiſſem:quæ de me etiá me tacẽte ipa loquerẽtur:mortuo uiuerẽtq;.Quæ ſi recte eẽt ſaluti reip.ſin ſecus:interitu ipſo teſtimoniũ meoꝝ de.r.p. cõſilioꝝ darẽt:ſed in te intuẽs Brute doleo:cuius in aduleſcentiá ꝑ medias laudes:quaſi quadrigis uehementẽ tráſuerſa incurrit miſera fortuna reipu. hic me dolor tágit: hæc me cura ſollicitat: & hũc mecũ ſociũ eiuſdẽ:& amoris & iudicii.Tibi fauemus:te tua frui uirtute cupimus: tibi optamus eam remp.in qua duoꝝ generũ ampliſſimoꝝ renouare memoriam atq; augere poſſis. Tuũ enim foꝝ:tuũ erat illud curriculũ:tu illuc ueneras unus:qui nõ linguá modo acuiſſes exercitatione dicẽdi:ſed & ipſam eloquentiá locupletauiſſes:grauioꝝ artiũ inſtrumẽto:& iiſdem artibus decus oẽ uirtutis cũ ſũma eloquẽtiæ laude iunxiſſes.Ex te duplex nos afficit ſollicitudo qđ & ipſe rep.careas:& illa te.Tu tamẽ &ſi curſũ igenii tui Brute ꝑmit hæc importuna clades ciuitatis:cõtine te in tuis ꝑennibus ſtudiis:& effice id qđ iam ꝓpemodũ:uel plane potius effeceras:ut te eripias ex ea quá ego cõgeſſi in hũc ſermonẽ turba patronoꝝ.Nec enim decet te ornatũ uberrimis artibus:quas qum domo haurire nõ poſſes accerſiuiſti ex urbe ea quæ domus eſt ſemp habita doctrinæ numerari in uulgo patronoꝝ.Nam qui te exercuit Pámenes uir lõge eloquẽtiſſimus græciæ.Quid illa uetus academia:atq; eius hæres Hariſtus hoſpes & familiaris meus.Siquidẽ ſimiles maioris partis oratoꝝ futuri ſumus?nõne cernimus uix ſingl̃is ætatibus binos oratores laudabilis cõſtitiſſe?Galba fuit iter coæquales unus excellens: cui quẽadmodum accæpimus:& Cato cedebat ſenior:& qui tẽporibus ætate inferiores fuerũt:Læpidus poſtea:deinde Carbo.Nam Cracchi in cõc:onibus multo faciliore:& liberiore genere dicẽdi: quoꝝ tamẽ ipſoꝝ ad ætatẽ laus eloquẽtiæ perfecta nõdum fuit:Antonius Craſſus:poſt Cotta Sulpitius Hortẽſius:nihil dico amplius:tantũ dico:ſi mihi accidiſſet ut numerare in multis: ſi operoſa eſt concurſatio magis opportunoꝝ.

FINIS.

Q. CICERO DE PETITIONE CONSVLATVS AD. M. T. CICERONEM FRATREM SVVM.

T SI TIBI omnia ſuppetunt: quæ conſequi ingenio:aut uſu:aut dili-
gentia poſſunt: tamen ab amore noſtro non ſum alienum arbitratus
ad te perſcribere ea quæ mihi ueniebant in mentem dies ac noctes de
petitione tua cogitanti:non ut aliquid ex iis noui adiicerem: ſed ut ea
quæ in re diſperſa atq; infinita uidentur eſſe:ratione: & diſtributione
ſub uno aſpectu ponerentur:q̄q̄ plurimum natura ualet: tamen uide-
tur in paucorum menſium negocio poſſe ſimulatio naturam uincere
Ciuitas quæ ſit cogita:quid petas: qui ſis:prope:quotidie ad forum ti
bi deſcedenti meditandū hoc ſit:nouuſ ſum:conſulatum peto:Roma
eſt:nominis nouitatem dicendi gloria maxime ſubleuabis:ſemper ea res plurimum dignitatis
habuit:non poteſt qui dignus habetur patronus conſularium:indignus cōſulatu putari. Quā-
obrem quoniam ab hac laude proficiſceris:& quicquid es:ex hoc es:ita paratus ad dicendum
uenito:quaſi in ſingulis cauſis iudicium de omni negocio futurū ſit. Eius facultatis adiumenta
quæ ſcio tibi eſſe ſepoſita:ut parata ac prompta ſint cura:& ſæpe q̄ de Demoſthenis ſtudio &
exercitatione ſcripſit Demetrius recordare:deinde & amicoꝝ multitudo:& genera appareāt.
Habes enim ea quæ noui habuerunt:omnes publicanos:totum fere equeſtrem ordinē:multa
præterea municipia:multos abs te defenſos homines cuiuſq; ordinis:aliquot collegia: præte-
rea ſtudio dicendi cōciliatos plurimos adoleſcentulos:quotidianam amicoꝝ aſſiduitatē & fre
quētiam. Hæc cura:& ut teneas cōmendando:& rogando & omni ratione efficiendo:ut intel-
ligant qui debent tua cauſa referendæ gratiæ:& qui uolūt obligandi tui tēpus ſibi aliud nullū
fore. Etiā hoc multum uidentur adiuuare poſſe nouum hominē hominū nobilium uoluntas:
& maxime conſularium ꝓdeſt:quoꝝ in locum:ac numerum ſi ꝑuenire uelis ab iis ipſis illo lo-
co:ac numero dignum putari. Ii rogandi omnes ſunt diligēter: & ad eos allegandum perſua-
dendūq; eſt iis. Nos ſemper cū optimatibus de rep. ſenſiſſe minime populares fuiſſe: ſiquid lo
cuti populariter uidemur:id nos eo cōſilio feciſſe:ut nobis. Cn. Pompeium adiungeremus: ut
eum qui plurimum poſſet:aut amicū in noſtra petitione haberemus:aut certe non aduerſariū
Præterea adoleſcentes nobiles elabora:ut habeaſ:uel teneas ſtudioſos quos habes:multum di-
gnitatis afferent:plurimos habes:perfice ut ſciant quantum in his putes eſſe ſi adduxeris: ut ii
qui non uolunt cupiant:plurimum quidem proderunt. At multum & nouitatem tuā adiuuāt
qđ eiuſmodi nobiles tecum petunt: ut nemo ſit qui audeat dicere plus illis nobilitatem q̄ tibi
uirtutem prodeſſe oportere. Iam. P. Galbam:&. L. Craſſum ſūmo loco natos quis eſt qui pete
re cōſulatum putet? Vides igitur ex ampliſſimis familiis hominum:qui ſine neruis ſint: tibi pa
res non eſſe. At Antonius & Catilina moleſti ſunt:immo homini nouo:induſtrio:innocēti: di
ſerto:gratioſo apud eos qui res indicant optandi competitores:ambo ſiccarii:ambo libidino
ſi:ambo egētes:eoꝝ alterius bona proſcripta uidimus:uocē deniq; audiuimus:iurantis ſe Ro-
mæ iudicio æquo:cum homine græco certa re nō poſſe:& ex ſenatu eiectū ſcimuſ. Optima ue
eo cenſorum exiſtimatione in prætura competitorem habuimus amico Sabidio:& Panthera
quod ad tabulam quoſ poneret non habebat:quo tamen in magiſtratu amicam quam palam
domi haberet de machinis emit. In petitione autem conſulatus cauponas omnes hic compil-
lare per turpiſſimam legationem maluit q̄ adeſſe &. p. r. ſupplicare. Alter uero dii boni? quo
ſplēdore eſt:primum nobilitate eadem qua Catilina num maiore? non: ſed uirtute. Quāobrē
quā Manius umbram ſuam metuit: hunc negliges quidem natum in patris egeſtate: educatū
in ſororis ſtupris:corroboratum in cæde ciuium:cuius primus ad. r. p. aditus ī equitibus roma
nis occidendis fuit. Nam illis (quos meminimus) Gallis qui tantum tinntiniorum ac uanniorū
ac tanuſiorum capita demebant. Sylla unum Catilinam præfecerat: in quibus ille hominem
unum optimumq; Catullum ſororis ſuæ uirum equitem Romanum:nullarūq; partium:tum
ſemper natura:tum etiam ætate iam quia tum ſuis manibus occidit. Quid ego nunc dicam pe
tere cum eo te conſulatum:qui hominem chariſſimum po. Ro. M. Marium inſpectāte po. ro.
uirgis per totam urbem ceciderit:ad buſtū egerit:ibi oī cruciatu lacerarit:uiuo ſtatim collū gla
dio ſua dextera ſecuerit:qū ſiniſtra capillū eius a uertice teneret:caput ſua manu tulerit:qū īter
digitos eius riui ſāguīs fluerēt:q poſtea cū hiſtriōibus:& cū gladiatoribus ita uixit:ut alteros li
bidis:alteros facinoris adiutoreſ hr̄et:q nullū ī locū tā ſāctū:ac tā religioſū acceſſit:ī quo nō & ſi
ī aliis culpa nō eēt:tn̄ ex ſua neqtia dedecoris ſuſpitionē relinq̄ret:q ex curia curioſe:& Annios

ab atriis Sapalas & Caruilios : ex equeſtri ordine Pompilios & Cneios ſibi amiciſſimos com-
parauit:qui tantum habet audaciæ:tantum nequitiæ:tantum deniq; in libidine artis:& effica-
citatis:ut ꝓpe i parentũ gremiis ꝓtextatos liberos cõſtrupauerit. Quid ego nũc tibi de Aphri-
ca? Quid de teſtiũ dictis ſcribam? nota ſunt:& tu ea ſæpius legito:ſed tamẽ hoc mihi non præ-
termittendum uidetur:qui primum ex eo iudicio tam egens diſceſſit : q̃ iudices eius ante illud
iudicium fuerunt:deinde tam iuidioſus:ut aliud meum iudicium quotidie flagitetur : hic ſic ſe
habet ut magis timeat:etiam ſi quieuerit:q̃ ut contemnat:ſiquid cõmouerit:quanto melior ti-
bi fortuna petitionis data eſt:q̃ nuper homini nouo. C. Cælio:ille cum duobus hominibus ita
nobiliſſimis petebat:ut tamen in iis omnia pluris eſſent q̃ ipſa nobilitas:ſũma ingenia : ſũmus
pudor:plurima beneficia:ſũma ratio ac diligentia petẽdi:tamen eorum alterum qum deeſſet:
alterum etiam qum multo eſſet inferior genere:ſuperior nulla re pene ſuperauit. Quare ſi fa-
cies ea quæ tibi natura & ſtudia quibus es uſus ſemper largiuntur:quæ temporibuſ tui ratio de
ſiderat:quæ potes:quæ debes:non erit difficile certamen iis cõpetitoribus:qui nequaq̃ ſũt tam
genere inſignes:q̃ uitiis nobiles. Quis enim reperiri poteſt tam improbus ciuis : qui uelit uño
ſuffragio duas in remp. ſiccas diſtinguere? Quoniam igitur quæ ſubſidia nouitatis haberes: &
habere poſſes expoſui. Nunc de magnitudine petitionis dicendum uidetur. Conſulatum petiſ
quo honore nemo eſt qui te nõ dignum arbitretur:ſed multi qui inuideant. Petis enim homo
ex equeſtri loco locum ſũmum ciuitatis:atq; ita ſũmum:ut forti homini:diſerto: innocẽti mul
to idem ille honos plus amplitudinis q̃ cæteris afferat. Noli putare eos qui ſunt eo honore uſi
non uidere tu qum idem ſis adeptus quid dignitatis habiturus ſis:eos uero qui cõſularibus fa-
miliis nati locum maiorũ conſecuti non ſunt:ſuſpicor tibi niſi qui admodum te amant inuide
re:etiã nouos homines prætorios exiſtimo:niſi qui tuo beneficio uincti ſunt nolle abs te ſe ho
nore ſuperari. Iam in populo q̃ multi inuidi ſunt:q̃ multi conſuetudine horum annorũ ab ho-
minibus nouis alienati:uenire tibi in mentẽ certe ſcio : eſſe etiam nõnullos tibi iratos ex iis cau
ſis quas egiſti neceſſe eſt. Iam illud tu te circũſpicito : ꝙ ad Cn. Pompei gloriam augendam tã-
to ſtudio te dediſti:num quos tibi putes ob eam cauſam eſſe amicos? Quãobrem qum & ſum
mum locum ciuitatis petas:& uideas eſſe ſtudia quæ tibi aduerſentur:adhibeas neceſſe eſt om
nem rationem & curam & laborem & diligentiam in petitione magiſtratuũ:quarum altera in
amicorum ſtudiis:altera in populari uoluntate ponenda eſt. Amicorum ſtudia beneficiis & of
ficiis:& uetuſtate:& facilitate : ac iocũditate naturæ parta eſſe oportet : ſed hoc nomen ami-
corum in petitione latius patet q̃ in cætera uita . Quiſquis eſt enim qui oſtendat aliquid in te
uoluntatis:qui colat:qui domum uentitet:is in amicorum numero eſt habendus. Sed tamen q
ſunt amici ex cauſa quæſtoriæ cognationis:aut affinitatis:aut ſodalitatis:aut alicuius neceſſitu
dinis:his carum:ac iucũdum eſſe maxime prodeſt:deinde ut quiſquis optimus:ac domeſticus
maxime ut is amet:quiq; fideliſſimum eſſe te cupiat:ualde elaborãdum puto:ut tribules:ut ui-
cini:ut clientes:ut deniq; liberti:poſtremo & ſeruitus. Nam fere omnis ſermo ad forenſem fa-
mam a domeſticis emanat auctoribus:deinde ſunt inſtituendi cuiuſcunq; generis amici ad ſpe
ciem hominis illuſtris honore ac nomine:qui etiam ſi ſuffragandi ſtudia non nouerint:tamen
afferunt petitori aliquid dignitatis ad iuſticiam obtinendam. Magiſtratus ex quibus maxime
conſules:deinde tribu. plæ. ad conficiendum centurias:homines excellenti gratia qui abs te tri
bunatum:aut centuriam:aut aliquod beneficium:aut haberent:aut ut habeant ſperent:eoſ ꝓr
ſus magnopere compara & confirma:nam per hos annos homines ambitioſi uehemẽter om
ni ſtudio:atq; opere laborarunt:ut poſſent a tribulibus ſuis ea quæ peterent impetrare. hos tu
homines quibuſcunq; rationibus poteris ut ex animo:atq; ex illa ſumma uoluntate tui ſtudio
ſi ſint laborato. Quod ſi ſatis grati homines eſſent:ea omnia parata eſſe debebant : ſicut para-
ta eſſe concerno:nam hoc biennio quatuor ſodalitates ciuium ad ambitionem gratioſiſſimo-
rum tibi obligaſti:Fundani. Qu. Galli. C. Cornelii. L. Coruini:& horum in cauſis ad te deferẽ-
dis:quid eorum ſodales recæperint:& confirmarint ſcito. Nam interfui:quare hoc tibi facien-
dum eſt:ut idem ab his qđ debent exigas:ſæpe cõmonendo:rogando:confirmando : curãdo
ut intelligant nullum ſe aliud tempus unq̃ habituros reſtituendæ gratiæ:profecto homines &
ſpe reliquorum tuorum officiorum etiam recentibus beneficiis ad ſtudium ſeruandum excita
buntur. Et omnino quoniam eo genere amicitiæ petitio tua maxime nunciata eſt : quo cauſa-
rum defenſionibus adeptus es:fac ut plane in rebus quos deuinctos tenes deſcriptum ac diſpo
ſitum ſuum cuiq; munus ſit. Et quemadmodum memini qui nulla in re illis unquam moleſtus
fuiſti:ſic cura ut intelligant omnia te quæ ab illis tibi deberi putaris ad hoc tempus reſeruaſſe.
Sed quoniam tribus rebus homines maxime ad beniuolentiam aliquam hoc ſuffragandi ſtu-
dia ducuntur beneficio : ſpe : adiunctione animi uel uoluntate:animaduertendum eſt quem-

admodum cuiq; horum generi ſit inſeruiendum. Minimis beneficiis homines adducuntur: ut
ſatis cauſæ putent ſe ad ſtudium ſuffragationis dediſſe: nedum hi quibus ſaluti fuiſti: quos tu
habes plurimos: & intelligant ſi hoc tuo tẽpore tibi non ſatiſſecerint: ſe probatoſ nemini unq̄
fore: qđ qum ita ſit: tamen rogandi ſunt: atq; etiam in hanc opinionem adducendi: ut qui no´
bis obligati fuerint: his uiciſſim nos obligari adhuc uideamur poſſe. Qui autẽ ſpe tenẽtur: qđ
genus hominũ multo eſt diligentius atq; officioſiuſ: his fac ut ꝓpoſitum ac paratũ auxilium tu
ũm eſſe uideatur: deniq; ut ſpectatorẽ te ſuorũ officiorum eſſe intelligant diligentem: ut uide´
re te plane: atq; animaduertere quantũ ab unoquoq; ꝓficiſcatur appareat. Tertiũ illud genus
eſt ſtudiorum uoluntariũ: qđ agendis gratiis: accõmodandis ſermonibus ad eas rationes pro´
pter quas quiſq; ſtudioſus eſſe uidebitur: ſignificando erga illos pari uoluntate adducẽdá ami´
citiam in ſpem familiaritatis & cõſuetudinis cõfirmari oportebit. Atq; in his omnibus generi´
bus iudicato & perpendito quantũ quiſq; poſſit ut ſcias: & queadmodum inſeruias: & quid a
quoq; expectes ac poſtules. Sunt enim quidam homines in ſuis ciuitatibus & municipiis grati
oſi. Sunt diligentes & copioſi: qui etiam ſi antea ſtuduerint huic gratiæ: tamen ex tẽpore elabo
rare eius cauſa cui debent aut uolunt: facile poſſunt His hominũ generibus ſic inſeruiendũ eſt:
ut ipſi intelligant te uidere quid a quoq; expectes: ſentire quid accipias: meminiſſe quid accæ´
peris. Sunt autẽ qui aut nihil poſſunt: aut etiam odio ſunt tribulibus ſuis: nec habent tantũ ani
mi: aut facultatis: aut enitantur ex tempore. Hos internoſcas & uideto ne ſpe in aliquo maiore
poſita præſidii parum cõparetur. Et q̄q̄ partis & fũdatis amicitiis fr æ tum: ac munitũ eſſe opor
tet: tamen in ipſa petitione amicitiæ permultæ: ac perutiles cõparantur. Nam in exteris mole´
ſtiis habet hæc tamẽ petitio cõmodi poſſis honeſte: qđ in cætera uita non queas quoſcũq; ue´
lis adiungere ad amicitiam: quibus cum ſi alio tẽpore agas ut te utantur abſurde facere uidea´
re. In petitione autẽ niſi id agas: & cum multis & diligenter nullius petitor eſſe uideare. Ego ti
bi hoc confirmo eſſe neminem: niſi aliqua neceſſitudine cõpetitorum alicui tuorum ſit adiun´
ctus: a quo non facile ſi cõtenderis impetrare poſſis: ut ſuo beneficio promereatur ſe ut ames:
& ſibi ut debeas: modo ut ĩtelligat te magni exiſtimare: & animo agere bene ſe ꝓponere fore ex
eo non breuem & ſuffragatoriam: ſed firmam & perpetuam amicitiã. Nemo erit mihi crede ĩ
quo modo aliquid uirtutis ſit: qui hoc tẽpus ſibi oblatum amicitiæ tecum cõſtituendæ præter
mittat: præſertim qum tibi hoc caſus afferat: uti tecũ petant: quorũ amicitia aut contemnenda
aut fugienda ſit: & qui hoc qđ ego te hortor: non modo non aſſequi: ſed ne incipere quidem
poſſit. Nam quid incipiat Antonius homines adiungere: atq; imitare ad amicitiã: quos per ſe
ſuo nomine appellare non poſſit? Mihi quidẽ ſtultius nil uidetur q̄ exiſtimare eum ſtudioſum
tui quem non noris. Eximiam quandam gloriam ac dignitatem: ac rerum geſtarũ magnitudi´
nem eſſe oportet: in eo quẽ homines ignoti nullis ſuffragantibus meritis honore afficiant. Nã´
q; ut homo iners ſine officio: ſine ingenio cũ infamia nullis amicis ſeptus: hominẽ plurimoꝝ
ſtudio: atq; omnium bona exiſtimatione munitũ præcurrat: ſine magna culpa negligentiæ fie
ri non poteſt. Quãobrem omnes centurias multis & uariis amicitiis cura ut confirmatas habe
as: & primum id qđ ante oculos eſt ſenatores: equiteſq; ro. exterorũ hominum uarios homĩes
& gratioſos cõplectere. Multi homines urbani: induſtrii: multi libertini: in foro gratioſi: uarii
q; uerſantur: quos per te: quos per cõmunes amicos poteris ſumere: cura ut tui cupidi ſint: ela
borato: appetito: allegato: ſũmo beneficio te afficere oſtendito: deinde habe oratores urbis to
tius: collegium omniũ pagorum uicinitatum. Ex iis ꝓncipes ad amicitiam tuam ſi adiunxeris:
per eos reliquã multitudinem facile tenebis: poſtea totam italiam fac ut in animo & in memo
ria tibi diſtributam: comprehẽſáq; habeas: nequod municipium: coloniam: præfecturam: lo´
cum deniq; italiæ: nequẽ eſſe patiare: in quo non habeas firmamenti: qđ ſatis eſſe poſſit. Perq
ras etiã: & inueſtiges homines ex omni regione: eoſq; cognoſcas: appetas: cõfirmes: cures ut in
ſuis uidelicet ciuitatibus tibi aliquos petant: & tua cauſa quaſi candidati ſint. uolent te amicum
ſi ſuam a te amicitiam expeti uidebũt: id ut intelligant oratione quæ ad rationẽ pertinet conſe
quere homines municipales: & ruſticã: nomine tm̃ noti in amicitia ſe eſſe arbitrentur. Si uero
etiam præſidii ſe aliquid ſibi cõſtituere putant non amittunt occaſionẽ promerendi: hos cæte
ri: & maxime tui cõpetitores ne norunt quidẽ: tu & noſti: & facile cognoſces: ſine quis amicitia
eſſe non poteſt. neq; id tamẽ ſatis eſt: tametſi magnũ eſt: ſed ut conſequatur ſpes utilitatis: atq;
amicitiæ: ne nomẽculator: ſed amicus & bonus eſſe uideare. Ita qum & hos ipſos ꝓpter ſuã am
bitionem qui apud tribules ſuos plurimum gratia poſſint: ſtudioſos in cẽturiis habeas: & cæ´
teros qui apud aliquã partẽ tribulũ ꝓpter municipii: aut ciuitatis: aut collegii rõnẽ ualent cupi
dos tui cõſtitueris ĩ optima ſpe eẽ debebis. Iã eqtũ cẽturiæ młto facilius mihi diligẽtia poſſe te´
neri uident. Primũ cognoſcẽdi ſũt eqtes: deinde adipiſcẽdi: multo .n. facilius illa adoleſcẽtuloꝝ

ad amicitiam ætas adiungitur:deinde habebis tecum ex iuuentute optimũ queꝗ̨ & ſtudioſiſſi
mum humanitatis:tamẽ equeſter ordo ſequetur illius auctoritatẽ ordiniſ:ſi abs te adhibebitur
ea diligentia ut non ordinis illius auctoritatẽ ſolum uolũtate:ſed etiam ſinguloꝝ amicitiis eas
centurias confirmatas habeas. Iam ſtudia aduleſcentuloꝝ in ſuffragando:in obeundo:in nun-
ciando:in aſſentando:mirifice & magna & honeſta ſunt:& quoniã aſſentationis mentio facta
eſt id quoqꝫ curandũ eſt:ut quotidiana cuiuſqꝫ generis & ordinis:& ætatis utare. Nam ex ea ip
ſa copia cõiectura fieri poterit quanto ſis in ipſo campo uirium ac facultatis habiturus. Huius
autẽ rei tres partes ſunt:una ſalutatoꝝ qum domũ ueniunt:Altera deductoꝝ:Tertia aſſentato
rium. In ſalutatoribuſ qui magis uulgares ſunt:& ad hanc conſuetudinẽ (quæ nũc eſt) plures ue
niunt:hoc efficiendũ eſt ut hoc ipſum minimũ officium eoꝝ tibi gratiſſimum eſſe uideat. Qui
domũ tuam uenient:his ſignificato te animaduertere:& eoꝝ amicis qui illis renuncient oſten-
dito:ſæpe ipſis dicito:ſic homines ſæpe qum obeunt plures cõpetitores:& uideant unum eſſe
aliquem qui hæc officia maxime animaduertat:ei ſe dedunt:deſerũt cæteros:minutatim ex cõ
munibuſ proprii:ex phucoſis firmi ſuffragatores euadũt. Iam illud teneto diligẽter ſi eum qui
tibi ꝓmiſerit phucum (ut dicitur) facere uelle ſẽſeris:ut te id audiſſe:aut ſcire diſſimules. Siquis
tibi ſe purgare uolet ꝙ ſuſpectũ eſſe arbitretur:affirmes te de illius uoluntate nunq̃ dubitaſſe:
nec debere dubitare. Is enim qui ſe non putat ſatiſfacere amicus eſſe nullo modo poteſt. Scire
autem oportet quo quiſqꝫ animo ſit:ut & quantũ cuiqꝫ confidas conſtituere poſſis. Iam dedu-
ctoꝝ officiũ qđ maius eſt q̃ ſalulatoꝝ hoc gratius tibi eſſe, ſignificato atqꝫ oſtendito: & quoad
eius fieri poterit cæteris tẽporibus deſcẽdito. Magnam offert opinionem:magnã dignitatem
quotidiana in deducendo frequẽtia. Tertia eſt ex hoc genere aſſidua aſſentatorum copia in ea
quos uoluntarios habes:cura ut intelligãt te ſibi in perpetuũ ſũmo beneficio obligari. Qui au
tem tibi debent ab iis plane hoc munus exige:qui per ætatem ac negociũ poterunt ipſi tecum
ut aſſidue ſint:qui ſi ſectari non poterũt neceſſarios ſuos in hoc munere cõſtituant. Valde ego
te uolo:& ad rem pertinere arbitror ſemper cum multitudine eſſe:præterea magnã affert lau-
dem:& ſũmam dignitatem ſi ii tecũ erunt qui a te defenſi:& qui per te ſeruati:ac iudiciis libera
ti ſunt. Hæc tu plane ab iis poſtulato:ut quoniã nulla impenſa per te alii rem honeſtã:alii ſalu-
tem ac fortunas omnes obtinuerũt:nec aliud ullum tẽpus futurum ſit:ubi tibi referre gratiam
poſſint:hoc te officio remunerẽt. Et quoniã in amicoꝝ ſtudiis hæc omnis oratio uerſatur: qui
locus in hoc genere cauẽdus ſit:prætermittendũ non uidetur fraudis:atqꝫ inſidiaꝝ:& perfidiæ
plena ſunt omnia. Non eſt huius tẽporis perpetua illa de hoc genere diſputatio:quibus rebus
beniuolus & diſſimulator diiudicari poſſit. Tãtũ eſt huius temporis admonere. Sũma tua uir-
tus eoſdẽ homines:& ſimulare tibi eſſe amicos:& inuidere coegit. Quãobrem illud tene-
to neruoſ:atqꝫ artus eſſe ſapiẽtiæ non temere credere. Et qum tuoꝝ amicorum ſtudia cõſtitue-
ris:tum etiã obtrectatorum atqꝫ aduerſarioꝝ rationes & genera cognoſcito. Hæc tria ſũt:unũ
ex iis quos læſiſti:alterũ qui ſine cauſa non amant:tertium qui cõpetitorum ualde amici ſunt:
quos læſiſti:qum cõtra eos pro amico diceres iis te purgato plane:neceſſitudies cõmemorato
in ſpem adducito te ni eoꝝ rebus ſi ſe in amicitiã cõtulerint:pari ſtudio atqꝫ officio futuꝝ ſpõ-
deto:qui ſine cauſa non amãt eos aut beneficio:aut ſpe:aut ſignificãdo tua erga illos ſtudia fu-
tura delinies dans operã:ut de illa animi prauitate deducas:quoꝝ uolũtas erit abs te ꝓpter cõ
petitoꝝ amicitias alienior:hos quoqꝫ inſerui oratione qui ſuperiores: & ſi ꝓbare poteris te in
eoſipſos cõpetitores tuos beniuolo eſſe animo oſtẽdito:quoniã de amicitiis cõſtituendis ſatis
dictũ eſt:dicendũ eſt de illa altera parte petitionis:quæ in populari ratione uerſatur. Ea deſide
rat nomẽ:elationẽ:blanditiã:aſſiduitatem:benignitatẽ:rumoꝝ ſpem in.r.p. Primũ id qđ facis
ut homines noris:ſignifica ut appareat:& arrige ut quotidie melius fiat. Nihil mihi tam popu
lare:neqꝫ tam gratũ uidetur:deinde id qđ natura non habes indue in animũ ita ſimulandum
eſſe:ut natura facere uideare:nõ comitas tibi:neceſſe eſt ea quæ bono:ac ſuaui hoie digna ſunt
ſed opus eſt magnope blãditia:quæ etiã ſi uitioſa eſt & turpis in cætera uita:tamẽ in petitione
neceſſaria. Tibi enim qum deteriorẽ aliquẽ aſſentãdo facit:improba eſt:qum amicitiorem nõ
tam uitupanda:petitori uero neceſſaria eſt:cuius & frons:& uultus:& ſermo ad eoꝝ quoſcũqꝫ
cõuenerit ſenſus:& uoluntatẽ comitãdus eſt. Iam aſſiduitatis nullũ eſt ꝑcæptum:uerbũ ipſum
docet quæ res ſit:ꝓdeſt quidẽ uehemẽter nuſq̃ dicere:ſed tamẽ hic fructuſ eſt aſſiduitatis nõ ſo
lum eſſe Romæ atqꝫ in foro:ſed aſſidue petere ſæpe eoſdẽ appellare:nõ cõmittere ut q̃ſq̃ poſ
ſit dicere:qd eius ſit:cõſeq poſſis ſi abs te nõ ſit rogatũ & ualde ac diligẽter rogatũ. benignitas
aũt late patet:& ẽ ĩ re familiari: ꝗ ꝗ̃ ad mꝉtitudinẽ ꝑuenire nõ põt:tñ ab amicis laudat:mꝉtitu
dini grata ẽ. Eſt ĩ cõuiuiis q̃ facere abs te & amicis tuis cõcelebrent:& paſſim:& tributim:ẽ etiã
in oꝑa quã ꝓuulga & cõica. Cura ut aditus ad te diurni:atqꝫ nocturni pateãt:neqꝫ ſolũ foribus

ædium tuarũ:ſed etiã & uultu & fronte:quæ eſt animi ianua:quæ ſi ſignificant uoluntatẽ abdi/
tam eſſe:ac retuſam parui refert patere oſtiũ.Homines enim non modo promitti ſibi: præſer/
tim quæ a candidato petant:ſed etiã large:ac honorifice promitti uolũt:quare hoc quidem fa
cile præcæptũ eſt:ut qđ acturus ſis id ſignifices te ſtudioſe ac libenter eſſe facturũ.Illud difficili
us & magis ad tẽpus q̃ ad naturam accõmodatum tuam : qđ facere non poſſis ut iucunde ne/
ges:quoꝝ alterum eſt boni uiri:alterũ boni petitoris.Nam qum id petitur qđ honeſte : aut ſi/
ne detrimento noſtro promittere non poſſumus:quomodo ſiquis roget ut cõtra amicum ali/
quam cauſam recipiamus belle negandũ eſt:ut oſtendas neceſſitudinẽ : demonſtres q̃ moleſte
feras aliis te id rebus exacturũ eſſe perſuadeas . Audiui hoc dicere quendã de quibuſdam ora/
toribus ad quos cauſam ſuam detuliſſet : gratiorẽ ſibi orationẽ fuiſſe qui negaſſet : q̃ illius qui
recæpiſſet:ſic homines fronte & oratione magis q̃ ipſo beneficio:reqꝫ capiũtur. Verum hoc ꝓ
babile eſt:illud alterũ ſubdurum tibi homini planito:ſed tamẽ ipſi tuo cõſulam quibus in te ꝓ
pter aliqđ officium neceſſitudinis affuturũ negaris:tamẽ ii poſſunt abs te placati: æquiqꝫ diſce
re:quibus autẽ iccirco negatus ꝙ te impeditũ eẽ dixeris:aut amicoꝝ negociis:aut grauioribus
cauſis:aut ante ſuſcæptis inimici diſcedũt oẽs ꝙ hoc animo ſũt:ut tibi te mẽtiri malint:q̃ nega/
re.C.Cotta in ambitione artifex dicere ſolebat ſe operã ſuam qđ non cõtra officiũ rogaretur
polliceri ſolere omnibus impartire iis apud quos optime poni arbitraretur . Ideoqꝫ ſe negari
nemini quo ſæpe acciderunt cauſa:cur is cuius pollicitus eſſet uacuus foret pluſ q̃ putaſſet : ne
qꝫ poſſe domũ eius compleri qui tantũ modo reciperet : quantum uideret ſe obire poſſe caſu
fieri ut agantur . Deinde eſſe extremum ut naſcatur is cui mendaciũ dixeris:id ſi promittas &
incertum eſt:& in diem & in paucioribus:ſin autem id neges:ſtatim alienant ſe & inimicantur.
Plures enim multo ſunt qui rogant uti liceat opera alterius q̃ qui utãtur. Quare ſatis eſt ex iis
aliquos aliquando in foro tibi naſci:q̃ omnis cõtinuo domi præſertim qum multo magis ira
ſcantur iis qui negant:q̃ iis qui inuideant ea cauſa impeditũ facere quod promittit ut cupiat ſi
ullo modo poſſit.At ne uidear aberraſſe a diſtributione mea qui hæc in hac populi parte pe/
titionis diſputem hoc ſequor.Hæc oĩa nõ tam ad amicoꝝ ſtudia:q̃ ad popularẽ famam ꝑtine/
re: &ſi ineſt aliqđ dictũ ex illo gñe benigne reſpõdere:ſtudioſe iſeruire negociis amicoꝝ ac pi
culis:tamẽ hoc loco ea dico quibus multitudine capere poſſis : ut de nocte domus cõpleatur:
ut multi ſpe tui p̃ſidii teneantur:ut amicitiores abs te diſcedãt q̃ acceſſerint:ut q̃̃plurimũ aures
optimo ſermone cõpleant.Sequitur enim ut de rumore dicendũ ſit:cui maxime ſeruiendũ eſt
Sed quæ dicta ſũt omni ſupiori ratione eadẽ ad celebrandũ rumorẽ ualent:dicẽdi laus : ſtudia
publicanoꝝ:& equeſtris ordiniſ hominũ:ꝙ nobiliũ uolũtas:adoleſcẽtuloꝝ frequẽtia:eoꝝ qui
abs te defenſi ſũt aſſiduitas:ex municipiis multitudo eoꝝ quos tua cauſa ueniſſe appareat: be/
ne hoĩes noſſe:cõmuniter appellare:aſſidue ac diligẽter petere:benignũ ac liberalẽ eẽ : bene lo
qui:exiſtimare domus:ut multa nocte cõpleatur:omniũ generũ frequẽtia adſit:ſatiſfiat oratio
ne oĩbus re:opaqꝫ:multis ꝑficiat in id qđ fieri põt laborare & arte ac diligẽtia:nõ ut ad popu/
lum ab iis oĩbus fama ꝑueniat:ſed ut in iis ſtudiis populus ipſe uerſetur.Iam urbanã illã multi
tudinẽ & eoꝝ ſtudia qui cõciones tenent:quæ adeptus eſt in Põpeio ornãdo Manilii cauſa re/
cipiẽdi Cornelio defendẽdo excitãda nobis ſunt:qđ adhuc habuit nemo:ut ſimul quidẽ ſplen
dorem hominũ:uoluntateſqꝫ haberet.Efficiendũ etiam eſt ut ſciant omnes.S.Pompei ſũmam
erga te eſſe uoluntatẽ:& uehementer ad illius rationes te id aſſequi qđ petis pertinere.Poſtre/
mo tota petitio cura ut pompe plena ſit:ut illuſtris:ut ſplendida:ut popularis:ut habeat ſũmã
ſpeciem:ac dignitatẽ:ut etiam ſiquid poſſit ne cõpetitoribus tuis exiſtat:aut ſceleris:aut libidi/
nis:aut largitionis accõmodata ad eoꝝ mores infamia:atqꝫ etiã in hanc petitionẽ maxime ui/
dendũ eſt ut ſpes.r.p.bona de te ſit:& honeſta opinio.Nec tamẽ in petendo.r.p.capeſcẽda eſt:
neqꝫ in ſenatu:neqꝫ in cõcione:ſed hæc ſunt tibi retinẽda:ut ſenatus te exiſtimet ex eo ꝙ ita ui/
xeris defenſorem auctoritatis ſuæ fore.Et equites romani boni & locupletes:& uita acta te ſtu
dioſum ocii : atqꝫ rerum tranquillarũ multitudo ex eo dũtaxat ꝙ oratione in concionibus ac
iudicio populari fuiſti:te a ſuis cõmodis alienũ non futurũ.Hæc mihi ueniebat in mentem de
duabus cõmonitionibus matutinis:quo tibi quotidie ad foꝝ deſcendenti meditandũ eſſe dixe
ramus:nouus ſum:Conſulatũ peto.Tertiũ reſtat: Roma eſt ciuitas ex nationũ conuẽtu conſti
tuta:in qua multæ inſidiæ:multa fallacia:multa in omni genere uitia uerſantur: multoꝝ arro/
gãtia:multoꝝ cõtumacia:multoꝝ maliuolẽtia:multoꝝ ſuperbia:multoꝝ odiũ:ac moleſtia ꝑ/
ferẽda eſt. Video eẽ magni cõſilii atqꝫ artis ĩ tot hoĩum cuiuſmodi uitiis tãtiſqꝫ uerſantẽ uitare
offenſionẽ:uitare fabulã:uitare iſidias:eẽ unũ hoiem accõmodatũ ad tãtã moꝝ ac ſermonũ &
uoluntatũ ueritatem. Quare etiam atqꝫ etiã perge tenere iſtã uiam:quã inſtituiſti.Excelle dicẽ/
do hoc:& tenentur Romæ homines:& alliciuntur:& ab impediẽdo:ac lædendo repelluntur.

Et quoniam in hoc uel maxime uitioſa eſt ciuitas ꝙ largitione interpoſita uirtutis & dignitatis obliuiſci ſolet: in hoc fac ut te bene noras: ut intelligas eum eſſe te qui iudicii ac periculi metũ maximum cõpetitoribus afferre poſſis. Fac itaq; ut ſe abs te cuſtodiri: atq; obſeruari ſciãt: tum diligentiã tuam: tum auctoritatẽ uimq; dicendi: tum ꝓfecto equeſtris ordinis erga te ſtudium pertimeſcent. Atq; hæc ita te uolo illis ꝓponere: ut uideare occaſionẽ non meditari: ſed ut hoc terrore facilius hoc ipſum qđ agis cõſequare: & plane ſic cõtende omnibus neruis ac facultatibus ut adipiſcamur qđ petimus. Video eſſe nulla comitia tam inqnata largitione: quibus non gratis aliquæ centuriæ renũcient ſuos maxime neceſſarios. Quare ſi aduigilamus ꝓ rei dignitate: & ſi noſtros ad ſũmum ſtudiũ beniuolos excitamus: & ſi hominibus ſtudioſis gratioſiſq; noſtri ſuum cuiq; munus deſcribimus: & ſi competitoribus iudicia ꝓponimus: ſi equeſtribus metum inicimus: diuiſores ratione aliqua coercemus: ꝓfici poteſt ut largitio nulla fiat: aut nihil ualeat. Hæc ſunt quæ putaui non melius ſcire me q̃ te: ſed facilius his tuis occupationibus colligere unum in locũ poſſe: & ad te perſcripta mittere: quæ tamen & ſi ita ſcripta ſunt: ut nõ ad omnes qui honores petant: ſed ad te ꝓprie: & ad hanc petitionẽ tuam ualeant: tamẽ tu ſiqd mutãdũ eſſe uidebitur: aut omnino tollendũ: aut ſiquid erit præteritum: uelim hoc mihi dicas Volo enim hoc cõmentariolum petitionis haberi omni ratione perfectum.

τελοσ

MARCI TVLLII CICERONIS DE OPTIMO GENERE ORATORVM.

ORATORVM genera eſſe dicũtur tanq̃ poetarum.hoc ſecus eſt:nam alterum ẽ multiplex.Poematis enim tragici:comici:epici:mellici etiã ac dithyrambici:quo magis eſt tractatũ a latinis ſuum : quo cuiuſqꝫ eſt diuerſum a reliquis.Itaqꝫ & in Tragœdia Comicũ uitioſum eſt:& in comœdia tragicũ turpe.Et in cæteris eſt ſuus cuiuſqꝫ certus ſonus:& quædã intelligẽtibus nota uox.Oratoꝝ autem ſiquis ita numerat plura genera:ut alios grãdis: aut grauis:aut copioſos:alios tenuis:aut ſubtilis:aut breuis:alioſ eis interiectos & tanq̃ medios putet:de hominibus dicet aliquid:de re parũ.In re enim quid optimũ ſit:in homine autẽ qđ dicitur.Itaqꝫ licet dicere Enniũ ſũmum Epicum poetã:ſicui ita uidetur:& Pacuuium tragicũ:& Ceciliũ fortaſſe comicũ.Oratoꝝ genera non diuido:ꝑfectum enim quæro.unũ autẽ eſt genus ꝑfecti:a quo qui abſunt non genere differũt:ut ab Actio Terẽtius:ſed in eodem genere nõ ſunt pares.Optimus eſt enim orator qui dicẽdo animos audientiũ:& docet:& delectat:& ꝓmouet.Docere debitũ eſt:delectare honorariũ:ꝓmouere neceſſariũ : hoc ut alius magis q̃ alius faciat cõcedendum:uere id fit nõ genere:ſed gradu.Optimũ enim unũ eſt & proximum quidẽ ei ſimillimũ:ex quo perſpicuũ:qđ optimo diſſimillimũ ſit:id eẽ deterrimũ. Nam quoniã eloquentia cõſtat ex uerbis & ſentẽtiis ꝑficiendum eſt:ut pure & emendate loquentes: qđ eſt latine.Verboꝝ & proprioꝝ & tranſlatoꝝ elegantiã ꝑſequamur:in ꝓpriis autem aptiſſima eligamus:in tranſlatis ut ſimilitudinẽ ſecuti utamur alienis . Sententiarũ autẽ tot ſunt genera quot dixi eſſe laudum.Sunt enim docẽdi acute:delectãdi quaſi argute:cõmouendi etiã grates:ſed & uerboꝝ eſt ſtructura quædã duas res efficiens:numerũ:& lenitatẽ:& ſententiæ ſuam cõpoſitionẽ habẽt ad rẽ ꝓbãdã accõmodatũ ordinẽ:ſed eaꝝ oĩum reꝝ:ut ædificioꝝ memoria eſt quaſi fundamentũ:lumen actio.Ea igitur in quo omnia erũt ſũma:erit peritiſſimus orator: in quo media mediocris:in quo minima deterrimus.Et appellãtur omnes oratores : quaſi pictores:omnes appellãtur etiam mali:nec generibus inter ſe:ſed facultatibus differũt . Itaqꝫ nemo eſt orator qui Demoſthenis ſimilẽ ſe eſſe nolit:at Menãder Homeri noluit . Genus autem erat aliud:at id nõ eſt in oratoribus:aut etiã ſi eſt:ut alius grauitatẽ ſequens ſubtilitatem fugiat. Contra:alius acutiorẽ ſe q̃ ornatiorẽ malit:etiam ſi eſt in genere tolerabile:nõ eſt certe in optimo:ſiquidẽ qđ oẽs laudes habet.i.optimũ.Hoc autẽ breuius dixi quidẽ q̃ res petebat:ſed ad id qđ agimus nõ fuit dicendũ pluribus. Vnũ enim qum ſit genus:id quale ſit quæriuus . Eſt autẽ tale quale floruit Athenis: exquo oratoꝝ ipſa uis ignota eſt:nota gloria:nam alteꝝ multi uiderũt uitioſi nihil apud eos eẽ:alterũ pauci:laudabilia multa eẽ.Eſt enim uitioſũ ĩ ſnia ſiqd abſurdũ : aut alienũ:aut nõ acutũ:aut ſubiſulſum eſt.In uerbis ſi inquinatũ:ſi abiectũ:ſi nõ aptum : ſi durũ:ſi lõge petitũ:hæc uitauerũt fere oẽs:qui aut attici numerãtur:aut dictũ attice : ſed quatenus ualuerũt:ſani dũtaxat ſicci habeanť:ſed ita ut Palæſtre ſpatiari in xiſto ut liceat nõ ab olympiis coronã petãt:qui quo modo:& q̃uis careãt omni uitio nõ ſint cõtenti:quaſi bona ualitudine:ſed uires:lacertos:ſanguinẽ quærũt:quãdã etiã ſuauitatẽ coloris:eos imitemur ſi poſſumus: ſi minus illos potius q̃ ĩcorrupta ſanitate ſũt:qđ eſt ꝓpriũ atticoꝝ:q̃ eos quoꝝ uitioſa abundãtia eſt:quales Aſia multos tulit:qđ quõ faciemus:ſi modo idipſũ aſſequemur(eſt quidẽ permagnũ)imitemur ſi poſſumus Lyſiam:& eius quidem tenuitatẽ potiſſimũ.Eſt multis ĩ locis grandior:ſed qa & ꝑuatas ille:& plæraſqꝫ:& eaſipſas:& alias paruarũ rerũ clauſulas ſcripſit:uideť eſſe ieiunior:qm̃ ſe ipſe conſulto ad minutarũ genera cauſarũ limauerit.Quodqꝫ qui ita faciet ſi cupiat uberior eẽ nõ poſſit:habeať ſane orator:ſed de minoribus:magno etiã oratori illo modo ſæpe dicendũ eſt in tali gñe cauſarũ.Ita fit ut Demoſthenes certe poſſit ſũmiſſe dicere: elatẽ Lyſias fortaſſe nõ poſſit.Sed ſi eodẽ modo putãt:exercitu in foro:& in oĩbus tẽplis quæ circa forũ ſũt:collocato dici ꝓ Milone potuiſſet:ut ſi de re ꝑuata ad minimũ iudicẽ diceremus : uim eloquẽtiæ ſua facultate:nõ rei natura metiunť. Quare nõnulloꝝ ſermo iam ĩcrebuerit:partim ſeipſos attice dicere:partim neminẽ noſtrũ dicere alteros negligamus.Satis.n.his res ipſa reſpõdet:qũ aut nõ adhibeať ad cauſas:aut adhibiti derideanť:nã ſi adhibeanť eẽt id ipſũ atticorũ ſed qui dici a nobis attico more nolũt:ipſi autẽ oratores ſe nõ eẽ ꝓfitenť.ſ.teretis aures habẽt ĩtelligẽſqꝫ iudiciũ tanq̃ ad picturã ꝓbandã:adhibẽtur etiã inſcii faciẽdi cũ aliqua ſolertia iudicãdi.Sin autẽ intelligentiã ponũt in audiẽdi faſtidio:neqꝫ eos quicq̃ excelſũ magnificũqꝫ delectat Dicãt ſe quiddã ſubtile:politũ:utile:graue:ornatũqꝫ cõtẽnere:id uero deſinãt.dicerẽ qui ſubtiliter dicũt:eos ſolos attice dicere.i.quaſi ſicce:& ĩtegre:& ample:& ornate:& copioſe : quõ eadem ĩtegritate atticoꝝ eſt:qd dubiũ eſt utrũ orationẽ noſtrã tolerabilẽ tantũ:an etiã admirabilem eẽ cupiamus?Nõ enim quærimus iam qd ſit attice dicere;ex quo intelligiť:qm̃ græcorum

oratoꝝ pſtantiſſimi ſint.ſ.hi qui fuerũt Athenis. Eoꝝ autẽ pnceps facile Demoſthenes: hunc ſi quis imitet: eum & attice dicturũ: & optime: ut is quoniã attici nobis ꝓpoſiti ſũt ad imitãdum: bene dicere id ſit attice dicere: ſed qum in eo magnus error ſit: & quale eẽt id dicẽdi genus putaui mihi ſuſcipiendũ laborẽ utilẽ ſtudioſiſ: mihi ipſi quidẽ nõ neceſſariũ. Cõuerti enim ex atticis duoꝝ eloquẽtiſſimoꝝ nobiliſſimas orationes inter ſe cõtrarias: Aeſchini & Demoſthenis: nec cõuerti ut interpræs: ſed ut orator iiſdẽ ſentẽtiis: & eoꝝ formis tanq̃ figuris: uerbis ad noſtram conſuetudinẽ aptis: in qbus nõ uerbũ ꝓ uerbo neceſſe habui reddere: ſed genus omniũ uerborũ: uimq̧ ſeruaui: nõ tñ ea me annumerare lectori putaui oportere: ſed tanq̃ appẽdere hic meus labor aſſequet: ut noſtri homines q ab illis exigãt: q ſe atticos uolũt: & ad quã eos q̃ſi formulam dicẽdi reuocẽt: intelligãt: ſed exorit Thucydideſ: eius enim quidã eloquentiã admirãtur: id quidẽ recte: ſed nil ad eũ oratorẽ quẽ quærimus. Aliud enim eſt explicare res geſtas narrando: aliud argumentãdo criminari: crimẽue ſoluere: aliud narrantẽ tenere auditorẽ: aliud cõcionantẽ. At loqtur pulchre num melius q̃ Plato: neceſſe eſt tñ oratori quẽ q̃rimus cõtrouerſias explicãti dicẽdi genere apto ad docendũ: ad delectãdũ: ad pmouẽdũ. Quare ſiqs erit q Thucydidis genere cauſas in foro ſe dicturũ ꝓfiteat: is abhorrebit: etiã ſũptiõe eius q̃ uerſat in ciuili iure: & forẽſi: qui Thucydidẽ laudauit ſuæ noſtrã ſnĩam: quin ipſũ Iſocratẽ quẽ diuinus Plato ſuũ fere æqualẽ admirabiliter in Phædro laudari fecit a Socrate: quẽq̧ oẽs dicebãt eſſe doctiſſimũ oratorẽ: tamẽ hũc in numero nõ repono. Nõ enim i acie uerſat & ferro: ſed quaſi rudibuſ eius erudit oratio: a me autẽ quo maximis minima cõferam gladiatoꝝ par nobiliſſimũ iducit Aeſchines tanq̃ æſernius (ut ait Lucilius) non ſpurcus homo: ſed acer & doctus: quõ a Pacidiano hoc cõponit: optimus lõge poſt hoies natos. Nihil .n. illo oratore arbitror poſſe cogitari dininius Huic labori noſtro duo genera reprehẽſionũ apponũtur: unũ hoc uerbũ melius græcia quo q̃ratur: & qd poſſint ipſi melius q̃ latine: alterũ qd iſta potius legã: q̃ græcas. Iidem Andriã & Sinephœbos: nec minus Terentiũ & Cæciliũ q̃ Menãdrũ legãt: nec Andromachã: aut Anthiopã aut Epygonos latinos recipiũt: ſed tamẽ Enniũ & Pacuuiũ: & Actiũ potius: q̃ Furipidẽ: & Sophoclem legũt. Quod igit eſt eoꝝ in oratiõibus a græco cõuerſis: faſtidiũ nullũ qum ſit in uerſibus: ſed aggrediemur iam qđ ſuſcæpimus: ſi pus expoſuerim quæ cauſa ſit deducta in iudicium. Quoniã eẽt lex Athenis: nequis populi faceret ſcitũ: ut quiſq̃ corona donaret i magiſtratu puſq̃ orationẽ rettuliſſet. Et altera lex eos qui donarent populo in cõcione donari debere: qa i ſenatu Demoſthenes curator muris reficiẽdis fuit: eoſq̧ ſua refecit pecunia. De hoc igitur Cthesiphon ſcitũ fecit: nullis ab illo rationibus relatis: ut corona aurea donaret: eaq̧ donatio fuit in theatro populo cõuocato: qui locus nõ cõcionis legitimæ: atq̧ ita pdicaret eum donari uirtutis grã beniuolẽtiæq̧ quas is erga populũ Atheniẽſem haberet. Hũc igit Ctheſiphontẽ in iudicium adducit Aeſchines: qđ cõtra leges ſcripſiſſet: ut & rationibus nõ relatis corona donaret: & ut in theatro: & ꝙ de uirtute eius & beniuolẽtia falſa ſcripſiſſet: quoniam Demoſthenes nec uir bonns eẽt: nec benemeritus de ciuitate. Cauſa ipſa abhorret: illa quidẽ formula cõſuetudinis noſtræ: ſed eſt magna: habet enim & legũ interpræτationẽ ſatis acutã in utrãq̧ partẽ: & meritoꝝ in rẽp. cõcionẽ ſane grauẽ: itaq̧ cã fuit Aeſchini ꝙ a Demoſthene eẽt capitis accuſatus: ꝙ legationẽ mẽtitus eẽt: ut ulciſcẽdi inimici cauſa nomine Ctheſiphõtis iudiciũ fieret de factis famaq̧ Demoſthenis. Nõ enim tam multa dixit de rationibus nõ relatis: q̃ de eo ꝙ ciuis improbus: ut optimus laudatus eẽt: hanc mulctã Aeſchines a Ctheſiphõte petiit quadriẽnio ante Philippi macedonis mortẽ: ſed iudiciũ factũ eſt aliquot annis poſt Alexãdrũ iam tenentẽ Aſiã: ad qđ iudiciũ cõcurſus dicit e tota græcia eſſe factus. Quid enim aut tam uiſendũ: aur audiẽdũ fuit: q̃ ſũmoꝝ oratoꝝ in grauiſſima cauſa accurata: & inimicitiiſ intẽſa cõtentio: Eoꝝ ergo orationes ut ſpero expreſſero uirtutibus utẽs illoꝝ .i. ſentẽtiis ex eaꝝ figuris: & rerũ ordine: uerba pſequẽs eatenus: ut nõ abhorreãt a more noſtro: quæ ſi egregie omnia cõuerſa nõ erunt: tamen ut generis ſinr eiuſdẽ elaborabimus. Erit regula ad quã eoꝝ dirigãtur orationes: qui attice uolunt dicere: ſed de nobis ſatis. Aliquãdo enim Aeſchinẽ ipſum audiamus latine dicentem.

Ex dictis Ciceronis apertiſſime conſtat orationes Aeſchinis: & Demoſthenis pro Ctheſiphonte e græco in latinum per ipſum conuerſas: ſed quia incuria & iniuria temporum intercidere operepræcium fuit illarum orationum traductionem (quã Leonardus Aretinus edidit) ſubnectere ne imperfectum opus eſſe uideretur.

¶AESCHINIS CONTRA CTHESIPHONTEM DE DEMOSTHENIS CORONA-
TIONE PER LEONARDVM ARETINVM IN LATINAM ORATIONEM IN-
TERPRAETATA: ORATIO INCIPIT.

q VANTI conatus parẽtur uiri Atheniẽſes ad hoc iudiciũ oppugnãdũ. Quãtiſqꝫ
ꝓcibus nitant̃ quidã circa foꝝ: ne iuſta & cõſueta in ciuitate fiãt: uidetis. Ego aũt
cõfiſus uenio: ꝑmũ diis: ſecũdũ legibus: & uobis: mihi nullius conatũ plus ualitu
rũ eẽ q̃ iura & leges. Vellẽ igit̃ Atheniẽſes ut ſenatus & cõciones ab his q ꝓſident
recte adminiſtrarent̃: utqꝫ leges q̃s tulit Solõ de oratoꝝ honeſtate: ſeruarent̃. Vt
liceret ꝑmũ utiqꝫ antiq̃ſſimo oĩum ciuiũ quẽadmodũ iura ꝓcipiũt modeſte pul
pitũ adeũti ſine tumultu & turba ex reꝝ uſu atqꝫ expientia: q̃ utilia forẽt reip. cõſulere. Deinde
ab reliq̃s ciuibus ꝓut cuiuſqꝫ ætas exigit: ſnĩæ dicerent̃. Sic eq̃dẽ arbitror ciuitas recte guberna
ret̃: nec mltũ iudiciis egeremus. Sed q̃m cũcta illa q̃ bñ & laudabiliter hactenus ĩſtituta uidebã
tur: nũc defluxere: ut decernũt q̃dã faciliter cõtra leges: & alii hæc ipſa decreta cõfirmãt: nõ du
bito modo ꝓrogatiuã ſortiti: ſed ex cõpoſito aſſidẽtes: & ſiq̃s alioꝝ ꝓſit: ac ſnĩas rite dici uelit:
huic q rẽp. nõ amplius cõem: ſed ꝓpriã putãt: minitant̃ iudicia: diſſoluerũt ſnĩas: ex cõtẽtione
iudicãt. Silet uox illa ꝓconis honeſtiſſima: q̃s cõſulere uult ex his q ſupra q̃nq̃geſimũ ſint annũ
& rurſus ex aliis gradatim ciuibus. Oratoꝝ impudẽtiã neqꝫ leges: neqꝫ magiſtratus: neqꝫ tribus
ꝓrogatiuã hñs: neqꝫ tribuli ipſi cohercere iã põt: his ita ſe hñtibus: & melius: una reliq̃ ẽ reip. ps
ſiq̃d ego ĩtelligo: iudicia eoꝝ q cõtra leges ſcribũt: quã ſi uos nũc diſſoluetis uiri Atheniẽſes: ut
diſſoluẽtibus aſſẽtimini: ꝑdico uobis apte nullã uos amplius rẽp. hituros. Scitis. n. uiri Atheniẽ
ſes adminiſtrãdaꝝ ciuitatũ tres eẽ modos: nã aut tyrãnus ciuitatẽ occupat: aut potẽtes aliq̃: aut
ppl̃s eã obtinet. Qum tyrãnus: aut potẽs dñat̃: cũcta ex eoꝝ arbitrio uolũtateqꝫ gerunt̃. Qum
uero ppl̃s obtinet: tũc leges ualẽt. Nullus g̊ noſtꝝ ignoret: quotiẽs de his q cõtra leges ſcribunt
iudicat̃: totiẽs de libertate ũra iudicari: quãobrẽ ĩ eo iureiurãdo: q̃d iudices ꝓſtãt: ꝑmo loco po
ſitũ ẽ: ſecũdũ leges ſnĩam dicturos. Vidit. n. legũ lator: quotiẽs leges ĩ ciuitate ſeruant̃: totiẽs & li
bertatẽ ſeruari. Quoꝝ memores: odiſſe debetis eos: q cõtra leges ſcribũt. Nec q̃cq̃ tale cõmiſſũ
paruipẽdere: nec ob ullius gratiã ab huius iudicii ſeueritate recedere. Nõ ꝓtoꝝ: q iãpridẽ q̃buſ
dã oratoribuſ additi rẽp. euerterũt: nõ hoſpitũ: quoꝝ ꝓces colligũt q̃dã ad iudicia euitãda. Sed
quẽadmodũ in bello q̃ſqꝫ noſtꝝ locũ ſibi cõmiſſũ deſerere erubeſceret: ſic nũc eã partẽ reip. cu
ius cuſtodia hodie uobis cõmiſſa ẽ: nõ deſeratis. Cõſiderare. n. debetis ciues ũros uobis hodie
rẽp. credidiſſe: & alios adeſſe: & ĩtueri hoc iudiciũ: alios abiſſe ad negocia obeũda: quos ueriti:
& iuriſiurãdi: & legũ memores: ſi oñdemus Ctheſiphõtẽ & cõtraria legibus: & mẽdacia: & inuti
lia reip. decreuiſſe: reſcindite huiuſmodi decreta: cõſeruate libertatẽ: cõpeſcite eos q cõtra le
ges: & cõtra utilitatẽ reip. gerũt. Quod ſi ita aĩati ea q̃ dicent̃ audire uoletis: apte ſcio uos & iu
ſtã: & piã: & utilẽ nobiſipſis: & huic ppl̃o ſnĩam laturos. De uniuerſa igit̃ accuſatione mediocri
ter: mihi dixiſſe uideor: de legibus aũt cõtra q̃s Ctheſiphõ ſcripſit pauca dicere uolo. Supiori
bus q̃dẽ tꝑibus gerẽtes q̃dã ampliſſimos magiſtratus: & pecunias publicas tractãtes: ſuis largi
tionibus efficiebãt: ut in ſenatu: & apud ppl̃m ab oratoribus laudarent̃: coronaſqꝫ & cõmẽdati
ones publice hrẽnt. Itaqꝫ poſtea qũ rõ admĩſtratoꝝ ab eis repoſceret̃: tã accuſatores: q̃ iudices
ad ſũmã difficultatẽ adducebant̃. Multiſqꝫ ĩ manifeſto furto reꝑhẽſis cõtingebat abſolui: nec ĩ
merito. Abſurdũ. n. credo putabãt iudices eũdẽ hoiem ĩ eadẽ urbe: ac eodẽ forte anno repiri ꝑ
mũ a ppl̃o iuſticiæ ac uirtutis gr̃a coronatũ: deinde paulopoſt ĩ iudicio furti dãnatũ. Quare hi
q iudicabãt: nõ de ꝓpoſito crimĩe: ſed de uerecundia ppl̃i ſnĩam ferre cogebant̃. Hæc igit̃ legũ
cõtẽplãs legẽ tulit (& nimiũ q̃dẽ optimã) neminẽ coronari licere: q ob magiſtratũ geſtũ redden
dis rõnibus obnoxius eẽt. Sed licet his cũ oĩ diligẽtia a latore legũ ꝓſcꝑtiſ: tñ repiunt̃ cõtra hæc
rõnes quædã: q̃s niſi q̃s uobis exponat: faciliter decipemini. Sũt. n. q in huiuſmodi decretis me
diocritatẽ q̃dã ſequunt̃: ſiq̃d mediocre ꝑt eẽ ĩ his: q̃ cõtra legẽ fiũt. Attñ ſũt aliq̃ q ita moderant̃
ſnĩam ſuã: ut adiiciãt: tũ demũ fore coronãdos: qũ rõnẽ reddiderint. Et ciuitas q̃dẽ eodẽ modo
iniuriã patit̃. Nã anticipat̃ laudibus & coronis examẽ de eis futuꝝ: illud dũtaxat itereſt: ꝙ ĩ illa
adiectione pudor & modeſtia q̃dã ſcribẽtis oñdit̃. Cteſiphon aũt iſtas leges cõculcans: nec ullũ
honeſtatis uelamẽtũ opponẽs: anteq̃ rõneſ redderent̃: anteq̃ examẽ ſubiret̃ ĩ magiſtratu adhuc
cõſtitutũ coronari Demoſthenẽ ſcripſit. Dicẽt cõtra hæc alio modo aſſerẽtes quotiens electus
q̃s ex decreto q̃cq̃ gerat: nõ eẽ eũ magiſtratũ: ſed ꝓcurationẽ ac miſteriũ q̃d dã. Magiſtratus aũt
eos eẽ: q ex ſortitione publica gerunt: & q ſuffragiis ppl̃i creant̃: ut ꝓtores: ut ꝑfecti eq̃tũ: ut alii
deinceps magiſtratus. Alia uero cũcta ꝓcuratores eẽ: & opa ex decretis cõmiſſa. Aduerſus iſta
ego legẽ afferã: quã uos Atheniẽſes uelut ex ꝓpoſito tuliſtis ad huiuſmodi cauillationes ꝓpel
lẽdas: in q̃ ſcꝑtũ ẽ: oẽs magiſtratus iudicio ppl̃i creatos: & ꝑfectos publicis opibus. Eſt aũt De

moſthenes publico muroꝝ ope ꝑfectus:& oẽs q tractãt aliqđ publicũ ſupra triginta dies:& q
iudicioꝝ ꝑtatẽ accipiũt. Oẽs aũt q publicis opibꝰ ꝑſũt:iudicioꝝ ꝑtate ferunt. Nõ.n.ſubeſſe ſed
ꝑeſſe diuitiis lex iubet. Nã & q forte ꝑueniũt magiſtratus nõ obſcuri:ſed clari ſũt:eoſqꝫ rõibus
reddẽdis obnoxios queadmodũ alios magiſtratus lex facit. Quod aũt uera dico:leges ipſe uo
bis oñdẽt. Recita leges. LEGES. Quãdo igitˀ uiri athenieſes quos lator legũ magiſtratus appel
lat:iſti ꝓcuratores & miſteria uocabũt:ueſtꝝ erit opus meminiſſe & aduerſus eoꝝ ĩpudẽtiã le
gẽ opponere:eiſqꝫ oſtẽdere nõ eẽ locũ apud uos ſophiſtæ aſtuto:uerboꝝ cauillatõnibus leges
euertere adnitẽti. Sed q̃to qſ eloq̃ntior ẽ:tãto is ſi ꝯtra legẽ dicat:maiori odio dignũ ꝑuiri opor
tet. Debet.n.uiri athenieſes una & eadẽ uox eẽ oratoris & legis. Qum aũt aliam lex:aliã orator
uocẽ emittit:legi aſſẽtiẽdũ ẽ:nõ ĩpudẽtiæ oratoris dicẽtis. Ad illud aũt qđ Demoſthenes uelut
fortiſſimũ iactabit pauca dicere uolo. Dicet.n.ꝑfectus opi muroꝝ ſũ:fateor. Sed ego centũ mi
nas reip.ſuplargitus ſũ:& opus maius ẽ factũ. Quid ergo reddẽdis rõnibus obnoxius ſum:niſi
forte ꝓpᷓ liberalitatis rõnẽ qs reddere obnoxius ẽ? Ad hæc uidetis q̃ iuſte rñdeã:in hac tã exi
gua:tãqꝫ uetuſta urbe. Nemo nõ obnoxius ẽ:q quoquo modo ad rẽp.ſe cõtulerit. Docebo aũt
ꝑmo in his q̃ qs minime putaret. Sacerdotes tã mares q̃ fœmias obnoxios eẽ lex iubet:nec ſin
gulos ſolũ:uerũetiã uniuerſos:ut eumolopidas:caduceatores:& alios oẽs. Rurſus ꝑfectos na
uiũ lex obnoxios facit:nõ publicas tractãtes pecunias:nec ueſtros redditꝰ miſtrãtes:ſed ꝑrimo
niũ ſuũ ꝓ uobis liberaliter cõſumẽtes. Nec ſolũ ꝑfecti nauiũ:ſed maximũ oĩum collegioꝝ cal
culis iudicũ ſubiicitˀ. Nã & cõſiliũ Ariopagi apud rõnales ſcribi lex iubet:& examẽ ueſtrũ ſubi
re. Nõ ergo coronabitˀ qs ex Ariopagi cõſilio:nec patriũ illis ẽ:nec affectãt id qdẽ:nec ſatis eſſe
putãt:ſi apud eos qs iniuriã nõ fecerit:ſed ſi delinq̃t:pœnis afficiũt. At ueſtri oratores nimia li
cẽtia exultãt. Rurſus cõſiliũ q̃ngẽtoꝝ obnoxiũ facit legũ lator:atqꝫ ita obnoxius diffidit:ut eũ
q reddẽdis rõnibus obnoxius ſit:abſentẽ fieri ꝓhibeat. Dii boni dicet qſpiã: an qa magiſtratũ
geſſi urbẽ exire nõ potero? Ita ne pecuniis publicis ſubtractis fuga utaris? Inſup eius ꝑrimoniũ
q obnoxius ſit:dedicari:aut afferri:aut alienari uetat. Deniqꝫ & uno uerbo cõprehendã ſubſtã
tias eoꝝ:q obnoxii ſũt:nõ liberas:ſed obligatas legũ lator eẽ uoluit:quoad rõnẽ reddiderunt.
At ẽ aliqs q in dignitate cõſtitutus:neqꝫ tetigit qcq̃ ex publico:neqꝫ cõſũpſit:an ergo rõnem is
reddet? Ita.n.dicit lex:hũc ſcribere debere ſe nec accæpiſſe qcq̃ ex publico:neqꝫ ꝯſũpſiſſe. Sine
calculo aũt:& ſine examine nihil relinq̃tur:qđ ad rẽp.ſpectet. Quod aũt uera dico:leges ipſas
audite. LEGES. Qum ergo iactabit ſe Demoſthenes in uerbis afferẽs ꝓpter illa q̃ ſuplargitus ẽ
obnoxiũ nõ eẽ. Illud ei ſubiicite. At oportebat te Demoſthenes ſinere patriũ illđ:& legitimũ ꝑ
coniũ apud rõnales fieri:qs accuſare uult. Permitte ut is q uelit ex ciuibus tecũ diſcæptet:qđ ex
multis q̃ ab rep.habes:pauca in muroꝝ cõfectione expẽdiſti. Noli hũc honorẽ ꝑripere:noli đ
manibus iudicũ calculos extorquere:nec ante leges ĩcedas:ſed poſt eas ſeq̃ris. Hoc.n. poplaris
ſtatus ciuitatis efflagitat. Aduerſus itaqꝫ cauillationes qbus iſti utuntˀ:hucuſqꝫ mihi reſponſũ ſit.
Quod aũt tũc obnoxius erat Demoſthenes:qũ iſte coronã ei decreuit: ꝙqꝫ ꝑ id tp̃s ſpectacu
loꝝ & muroꝝ faciẽdoꝝ ꝑfectus erat:nec alicuius eoꝝ magiſtratuũ rõnẽ reddiderat:hoc ex pu
blicis lr̃is docere conabor. Lege mihi ſup quo ꝑtore:& quo mẽſe:& q̃ die:& in q̃ concione De
moſthenes creatus ẽ ſpectaculoꝝ curator:ut uideatis ĩ medio magiſtratu decretã ſibi a Cthesi
phõte coronã. Lege:cõputus dieꝝ. DIERVM SI. Igr̃ ſi nihil ultra hoc oñderẽ:iuſte Cthesiphõ
dãnaretˀ. Capiũt.n.ipſũ nõ accuſatio mea:ſed publicæ lr̃æ. Primũ quidẽ uiri Athenieſes cõputa
tor eligi publice cõſueuit:q redditus ciuitatis ꝑ ſingulos magiſtratus pplo reſignabat. Deinde
ꝓpter fidẽ Eubolo habitã:q ſpectaculis ꝑerãt ante legẽ Agemonis cõputatoris:officiũ ꝑtãtẽqꝫ
exequebantˀ iidẽ:& naualiũ curã gerebãt:& ſiqd opus erat ad eã rẽ ædificabãt. Erãt ꝑterea uiaꝝ
curatores:& fere uniuerſã ciuitatis adminiſtrationẽ habebãt. Nec reꝑhendẽs iſta dico:neqꝫ ĩcre
pãs:ſed illud oſtẽdere uolẽs qđ legũ lator ſiqs ꝓ uno minimo magiſtratu obnoxius ſit:eũ ante
rationẽ redditã coronari uetãt. Demoſtheni uero oẽs ſimul magiſtratus Athenis gerẽti nõ for
midauit Cthesiphõ coronã decernere. Quod aũt & muris faciẽdis ꝑfectus erat Demoſthenes:
qũ hic huiuſmodi decretũ de eo ꝑſcripſit:ꝙqꝫ publicas tractauit pecunias:& iudicioꝝ ꝑtatẽ ac
cæpat:ipſũ Demoſthenẽ ac Cthesiphontẽ uobis teſtẽ adducã. Cherũda.n.ꝑtore ſecũda die fe
bruarii exeũtis qũ haberetˀ cõcio ſcripſit Demoſthenes ĩ ea cõcione cõuocãdas eẽ tribus ad ter
tiãdecimã diẽ martii:utqꝫ ſingulæ tribus curatores eligerẽt ad opus muroꝝ:utqꝫ ſup ea re q̃ſto
res crearentˀ. Et recte id qdẽ:ut eẽnt a qbus rõnem ciuitas repoſceret. Recita mihi illa decreta.
DECRETA. Ita ſed reclamabit Demoſthenes:ſtatimqꝫ cõtẽdet:ſe neqꝫ ex ſortitione:neqꝫ ſuf
fragio ppl̃i creatũ:& de hoc tã ipſe q̃ Cthesiphõ multa faciẽt uerba. Ego aũt ꝓbationẽ afferã &
dilucidã:& iſtoꝝ artes fũditus euertẽtẽ:cuius gr̃a pauca ꝑmittã. Sũt.n.uiri Athenieſes magiſtra
tuũ ſpẽs tres: Vna eoꝝ q ſortitiõe uel ſuffragio ppl̃i creantˀ. Secũda eoꝝ q aliqd publice admi

niſtrãt ſupra triginta dies:& eoꝝ qui ꝑfecti ſunt publicis opibus. Tertia in lege exprimit:& ſiq
alii electi iudicioꝝ poteſtatẽ accipiãt. Qum ergo excipit qs ex ſuffragio ac ſortione creatos:re
ſtat quos tribus eligũt:ad publicas pecunias ptractãdas eos eẽ electicios magiſtratus. Hoc autẽ
fit quotiẽs ut nũc aliqd tribubus cõmittit:ueluti uallũ facere aut naues. Quod aũt uera dico ex
ipſis legibus itelligite. LEGES. Memẽtote igit eoꝝ q̃ in lege ſupradicta ſũt. Lex electos a tribu
bus magiſtratũ gerere ſtatuit:& iudicioꝝ ptãtem habere. Pãdionis uero tribus Demoſthenem
elegit ad muroꝝ opus:cuius gratia paulominus q̃ decẽ talẽta ex publico accæpit. Altera lex ue
tat obnoxiũ coronari:uos iudicare ſecũdũ leges iurati eſtiſ. Cthesiphõ ſcripſit decretũ:ut obno
xius coronaret:nec adiũxit qũ rationẽ reddiderit. Ego cõtra leges hæc eẽ ſcp̃ta oſtẽdi:leges:de
creta:& teſtimonia ipſoꝝ aduerſarioꝝ adducẽs. Quõ igit manifeſtius qs conuinci põt? Quod
aũt & ꝑconiũ ipſius coronæ cõtra leges fieri decretũ ẽ:hoc iã oſtendã. Lex manifeſte iubet:ſiqs
a ſenatu coronaret:in ſenatu ꝑconiũ fieri:ſi a pplo:in cõcione. Alibi uero nuſq̃. Recita mihi ip
ſam legẽ. LEX. Hæc lex uiri Atheniẽſes ſũmã habet honeſtatẽ. Nõ.n. putauit legũ lator orato
rẽ ad exteros gloriari oportere:ſed ſatis eẽ:ſi in ſua ciuitate honore potiat: nec multũ i ꝑconiis
iactari legũ lator:ita. Cthesiphon aũt quõ? Recita eius decretum. DECRETVM. Audite uiri
Atheniẽſes:lex iubet apud pincẽ in cõcione ꝑconiũ fieri:ſiqs a populo coronet:alibi aũt nuſq̃.
Cthesiphõ uero in theatro nõ leges ſolũ trãſgrediẽs:uerũetiã locũ trãſmutãs:nec in cõciõe po
puli:ſed in certamine tragœdiaꝝ nouarũ:nec in cõſpectu Atheniẽſiũ:ſed in cõſpectu græcorũ
ut uideãt.ſ. qualẽ uirũ honoramus. Hic uero q ſic manifeſte cõtra leges ſcripſit: una cũ Demo
ſthene reſiſtẽs artificioſe uos decipe conabunt:quoꝝ aſtucias iã uobis aperiã. Iſti.n. nõ ꝓhiberi
a legibus de eo q a pplo coronet extra cõcionẽ ꝑconiũ fieri nunq̃ oſtẽdere poterũt. Adducent
tñ dionyſicã legẽ:& recitabũt partẽ aliquã nihil ad hoc iudiciũ ptinentẽ: aſſerẽtes eẽ duas leges
ſcriptas circa ꝑconia coronarũ: Vnã quã modo recitaui apte extra cõcionẽ fieri ꝓhibentẽ: Alte
rã huic cõtrariã:quæ tragœdiis fieri licẽtiã ꝑſtat. Secũdũ itaq̃ hãc ultimã legẽ dicẽt Cthesiphõ
tem ſcp̃ſiſſe. Ego aũt cõtra iſtoꝝ artes leges ueſtras ꝓducã:quas in tota hac cauſa diligẽtiſſime
ꝓſequor. Nã ſi hoc uerũ eſt:& hic mos ciuitatẽ ueſtrã irrepſit:ut inualide leges ſimul cũ ualidis
ſcriptæ repiant:& duæ de eadẽ re ſibiipſis cõtrariæ:quænã amplius ciuitas iſta putãda ẽ:in q̃ le
ges idẽ fieri iubeãt:atq̃ uetẽt? Sed nõ eſt ita uiri Atheniẽſes:nec uos unq̃ i tantã cõfuſionẽ uraꝝ
legũ ꝓceſſiſtiſ:nec iſta pars reip. a uobis neglecta eſt. Sed p ſingulos annos diligẽtiſſime p uiroſ
prudẽtes:ad hoc p pplm deputatos examẽ de legibus habet:& ſiqua lex cõtraria alteri legi: ul
abrogata iter ualidas ſcripta repiatur:aut ſi de eadẽ re plures ſint leges i tabulis: deſcribere eas
iubẽtur:& ad pplm referre:atq̃ ita p ſuffragia alias tolli leges:alias relinqui: & ſic de quaq̃ re
una ſit nobis lex:& nõ plures. Recita leges ſecundũ quas iſta fiũt. LEGES. Si igit duæ forẽt le
ges de ꝑconiis faciẽdis:altera iã ex neceſſitate abolita fuiſſet. Sed qũ nihil hoꝝ factũ ſit:manife
ſte apparet eos nõ ſolũ falſa dicere:uerũetiã ĩpoſſibilia. Vnde aũt hoc mendaciũ ſumãt:ego uo
bis dicã pauca premittẽs. Qum fierẽt certamina tragœdiarũ in urbe:ꝑconia in illis fieri cõſue
uerãt:nõ ex populi decretis:ſed alii a tribubus ſuis:alii ab aliis ꝑuatim coronabant. Erãt & qui
ſeruos manumittebãt in cõſpectu totius multitudinis. Sed qd erat grauiſſimũ hoſpitalitates &
cliẽtelas ciuitatũ nacti quidã agebãt:& certaminibus ipſis ꝑconia celebrarẽtur: ꝙ a Chiis: & a
Rhodiis:aut ab alia quadã ciuitate uirtutis gratia coronabãtur. Ex hoc autẽ fiebat:ut ludi ĩpe
dirent:& hi q eo modo coronabant plus honoris acciperẽt:q̃ ſi ex decretis ueſtris coronati fu
iſſẽt. Nã ex ppli decreto coronatis in cõcione:nec alibi ꝓnũciare licebat. De his aũt ĩ cõſpectu
oĩum græcoꝝ ꝑconia fiebãt:huius gratia lata ẽ lex:nihil ptinẽs ad eos:q a pplo coronant:neq̃
eã legẽ diſſoluẽs:neq̃ illi cõtraria:ſed ad eos q a tribubus:uel hoſpitibus:aut cliẽtib⁹ coronant
& ad eos q ſeruos manumittũt. Hæc lex manifeſte ſtatuit nec manumiſſionẽ fieri i theatro:nec
a tribubus:aut ab aliquo quenq̃ coronatũ ꝓnũciari:& ſi cõtra fiat:pœnã aduerſus ꝑconẽ ĩpo
ni. Qum igit oſtẽdat lex eos qui a ſenatu coronant:in ſenatu ꝓnũciare debere. Eos aũt q a po
pulo:in cõcione. De illis uero q a tribubus coronantur:in theatro ꝑconia fieri uetet:ne dedita
opa coronas & falſas cõmẽdationes ꝓcurẽt. Et adiũgatur in lege neq̃ ab alio ꝑconiũ fieri poſ
ſe abſente ſenatu:& populo:ac tribubus. Qum hæc excipiant:qd reliquũ eſt:ꝑter hoſpitalitias
cliẽticiaſq̃ coronas? Quod aũt uera dico:magnũ uobis argumentũ adducã. Ipſam nãq̃ aureã
coronã:de qua ĩ theatro ꝑconiũ fit:ſacrã eẽ Palladi lex iubet:ut ab eo q coronatus ſit:eã aufert
Atq qs ueſtrũ auderet tantã illiberalitatẽ Atheniẽſis populi arbitrari? Nedũ.n. ciuitas: ſed neq̃
ꝑuatus quiſq̃ ita ĩgeneroſus repiretur:ut quã ipſe donaſſet coronã:ſimulatq̃ ꝑconiũ fecerit: di
iſq̃ ſacrarit. Sed puto ꝙ hoſpitalitia erat corona:cõſecrationẽ eẽ repertã:nequis extremã ꝑeni
uolentiã patriæ anteponẽs:deterioris mẽtis animiq̃ euadat. At coronã illã de qua in cõcione
ꝑconiũ fit:nemo cõſecrat:ſe habere eã licet:ut nõ ſolum ipſi:ſed poſteri eius monumẽtũ domi

habẽtes a charitate & beniuolẽtia populi nunq̃ diſcedát. Et ob hoc adiũctũ ẽ in lege: ne de alie-
na corona in theatro ꝑconiũ fiat: ꝑterq̃ ſi ppl̃s decreuerit: ut ſiqua ciuitas uelit aliquẽ ꝺ ciuibus
noſtris corona donare: miſſis huc legatis a ppl̃o hoc perát: ut his q coronet́ pluſ uobis q ꝑconi
um fieri pmiſiſtis: q̃ coronátibus ipſis ſe debere exiſtimet. Quod aũt uera dico: leges ipſas audi
te. LEGES. Quãdo igit́ iſti uos decipe uolẽtes dicẽt aſcriptũ eẽ in lege licere ꝑconiũ fieri: ſi po-
pulus decernat: memẽtote illis ſubiicere: ita ſi ciuitas alia te coronet. Et ſi ppl̃s Atheniẽſis hoc fa
ciat: locus oſtẽſus eſt: ubi fieri debeat. Vetat. n. lex extra cõcionẽ ꝑconiũ fieri: qũ dicit alibi autẽ
nuſq̃. Tota die q̃ lõga eſt licet dicas: nunq̃ oſtẽdere poteris te ſecũdũ leges ſcripſiſſe. Reſtat mi
hi accuſationis pars: ad quá maxime ꝓpero: hæc eſt cauſa illa ob quá corona dignũ cẽſet. Dicit
enĩ in decreto ſuo ꝑconẽ ꝓnũciare in theatro ad græcos: ꝙ coronat ipſũ Atheniẽſis ppl̃s ob ꝓ
bitatẽ atq; uirtutẽ: & ꝑcipue qa pſeuerat dicere & facere optima ipi ppl̃o. Simplex poſthac mi
hi oĩno ſermo erit: & uobis audiẽtibus iudicare pfacilis. Oportet. n. me utiq; accuſatorẽ uobis
oñdere has Demoſthenis laudes eẽ mẽdaces: ꝙ nec icipit dicere optima: neq; nũc pſeuerat uti
lia ppl̃o facere. Et ſi hoc oſtẽdero: iuſte Ctheſiphõ condẽnabit́. Oẽs uetát leges falſas lr̃as in pu
blicis ſcribi decretis: aduerſario aũt cõtra oſtẽdendũ eſt. Vos aũt uobis iudices eritis. Sic res eſt.
Ego uitá quidẽ Demoſthenis ſingulatim ꝓſequi lõgioris narrationis opus eẽ exiſtimo. Quid
enim nũc qs enarret: aut quæ ſibi euenerũt in illo iudicio de uulnere: qũ Demomelitũ nepotẽ
ſuũ apud Ariopagitas detulit: & tõſurá capitis: aut militiá eius apꝺ ceſiſodotũ: ac nauigationẽ
in Helleſpõtũ: qñ unus ex ꝑfectis Demoſthenes ꝑtorẽ ſuũ paternũ amicũ: quẽ in naui portaue
rat: & cũ quo mẽſa ſimł & ſacrificia cõia ſibi fuerát: nõ ueritus eſt capitali iudicio accuſare. Aut
Midie accuſationẽ & alapas: quas in orcheſtra accæpit: ꝙq; poſtea cõtumeliá ipſá: & ppl̃i ꝑiu-
diciũ: qui cõtra Midiá decreuerat ꝓ triginta nũmiſ uẽdidit & dimiſit. Hæc & his ſĩlia tráſeunda
mihi reor: nõ ꝓdiẽs quidẽ uos: neq; certamen effugiẽs: ſed illud ueritus: ne mihi cõtingat uera
qdẽ dicere uideri uetuſta tñ & nimiũ uulgaria. Atq o Ctheſiphõ: cuiuſ turpiſſima crimĩa ita cla
ra & manifeſta auditoribus ſũt: ut accuſator ea enarrãdo nõ falſa dicere: ſed antiq̃ & nimiũ no-
ta cõmemorare uideat́: utꝝ hic auro coronãdus eſt: uel cõtumelia afficiẽdus. Ac te mẽdacia &
ꝯtra leges ſcribere auſũ: utꝝ iudices aſpnari: uł pœnas dare ciuitati oportet. Priuatis itaq; omiſ
ſis de his quæ in rẽp. patratus eſt clare dicere aggrediar. Audio. n. ipſũ qñ ſibi dicẽdi locus eue-
nerit: res geſtas ſuas in tria tpa eẽ diuiſurũ: Quoꝝ unũ & ṗmũ (ut audio) cõputat illud tẽpus in
quo cõtra Philippũ pro amphiboli bellũ geſſimus. Hoc aũt tẽpus pace & ſocietate illa diffinit
cuius Philocrates auctor fuit: & iſte ſimul cũ illo ut ego oſtendá. Secũdũ tẽpus eẽ dicit: qũ in pa
ce fuimus uſq; ad eá diẽ uidelicet: in qua idẽ ipſe orator pacẽ ciuitatis diſſoluit: & bellũ decreuit
Tertiũ eſt tẽpus ipſius belli uſq; ad calamitatẽ iñ cheronia accæptá. Quartũ eſt pñs tp̃s. Hæc di
numerás (ut audio) me cõpellaturus eſt: aut petiturus qꝺ hoꝝ tẽpoꝝ accuſẽ. Et qñ ipſũ in rep.
nõ optime uerſatũ eẽ dicá. At niſi reſpondeá: ſed iuolutus abeá: ſe reuelatuꝝ eẽ dicit: & ad ſug-
geſtũ reductuꝝ: coacturũq; ut ſibi reſpõdeá. Ne igit́ utaris ui Demoſtheniſ iá tibi rñdebo in cõ
ſpectu iudicũ & alioꝝ ciuiũ: qui circũſtát: & in cõſpectu græcoꝝ: qui huic iudicio adeſſe uolue
rũt. Video aũt nõ paucos: ſed quot nunq̃ antea publico alicui iudicio affuerunt. Rñdeo me oĩ
um triũ tẽpoꝝ quæ tu diffinis res geſtas tuas accuſare: ac ſi dii uelint & iudices æque nos audi-
ant: & ego illa quæ ego noui a te facta memorare ualeá ꝓbatuꝝ me eẽ cõfido: ſalutis qdẽ nr̃æ
deos imortales cauſá fuiſſe: & eos qui rebus ciuitatis humaniter uſi ſũt: calamitatũ uero oĩum
te cauſá fuiſſe. Vtar eodẽ ordĩe: quo iſtũ audio uſuꝝ: ut ṗmũ de ṗmo tpe: ſecũdũ de ſecũdo: ter-
tiũ de tertio: quarto de pñtibus dicá. Ac iá ad pacẽ reuertar: cuiuſ tu una cũ Philocrate auctores
fuiſtis. Vobis. n. licebat Atheniẽſeſ anteriorẽ illá pacẽ una cũ græcoꝝ cõi cõuẽtu facere ſi pmiſiſ
ſent. Vos qdẽ legationes q̃s eo tpe p græciá miſeratis ad cõem ſocietatẽ cõtra Philippũ ſuadẽ-
dá expectare: & ꝓcedẽte tpe a uolẽtibus græcis ṗncipatũ accipe: hoꝝq; p Demoſthenẽ & Phi-
locratẽ ac p eoꝝ corruptelas ṗuati fuiſtis. Quod ſicui forte ueſtrũ nũc ṗmũ audiẽti incredibile
uidet́ Demoſthenẽ Philocrati ſociũ fuiſſe contra rẽp. ꝓ Philippo: is audire uelle me debet. Ná
ueluti qũ pecuniaꝝ iápridẽ expẽſaꝝ ſedẽteſ rationẽ iſpicimus: ſi falſá de illiſ opinionẽ domo at
tulimus: tñ poſito calculo nullus ueſtꝝ adeo puerſus eſt: ut rõni nõ acqeſcat: & ueꝝ etiá fateat́.
Sic & nũc ſiqs ueſtrũ hác opĩonẽ habuerit: ac ea credulitate iñ iudiciũ uenerit: ut putet Demo-
ſthenẽ nunq̃ aliqd ꝓ Philippo una cũ Philocrate geſſiſſe: qſqs ita putat: neq; dánet: neq; abſol
uat: ṗuſq̃ audierit. Nõ. n. æquũ. Sed ſi me breuiter illa tpa recẽſentẽ: ac decretũ qꝺ Demoſthe-
nes una cũ Philocrate ſcripſit recitátẽ audire uoluerit: ſi rõis calculuſ oñdet mł̃ta cũ Philocrate
de pace & ſocietate illa Demoſthenẽ ſcripſiſſe: ut ſupra modũ aſſẽtatorẽ fuiſſe Philippi: nec ex
pectaſſe legatoſ ſed cauſá fuiſſe ne ciuitas cũ græcoꝝ cõuentu pacẽ faceret: Cerſoblectem uero
Thraciæ regẽ ſociũ atq; amicũ ppl̃i Atheniẽſis Philippo ꝓdidiſſe. Si hæc uobis clare oſtendá

rogabo uos mediocrẽ rogationẽ:ut mihi ꝑ deos annuatis:ꝓmũ illud tẽpus nõ bñ Demosthe-
nẽ in rep. uersatũ:dicã aũt unde uos maxime asseq posse existimabo. Philocrates scripsit decre
tũ licere Philippo caduceatores & legatos huc mittere ꝓ pace:& societate:ob hoc decretũ accu
satus est ꝙ cõtra leges scripsisset. Venerũt iudicii tpa. Accusabat Lycinus: rñdebat Philocrates
Post hæc Themistocles factus ẽ ꝑtor. Eo tpe Demosthenes in cõciliũ recipit:nõ sortione aliq:
sed ex cõposito loco illũ mercatus:ut cũcta ꝓ Philocrate ministraret:qđ res ipsa postea ostẽdit.
Vicit.n.aliđ decretũ Philocrates:ĩ quo decẽ legatos cẽsebat mittẽdos ad Philippũ petituros:ut
legatos suos cũ ptãte huc mitteret ꝓ pace firmãda. Hoꝝ unus erat Demosthenes:q inde reuer
sus pacis fuit laudator:& legatis eã aliis laudarẽt suadebat:ac solus ex senatoribus decretũ scri-
psit de pace firmãda:secutus Philocratẽ. Nã illã facultatẽ dedit Philippi legatis ac caduceatori
bus huc ueniẽdi:hic firmãdã eẽ pacẽ cũ illis:q uenerãt cũ sua snia decreuit(attẽtiõe mihi opus ẽ
ad illa q̃ sequunť)facta sũt.n.nõ cũ cæteris legatis:q̃ magnã postea calũniã habuerũt ex mutati
onę Demosthenis:sed cũ Demosthene ipso atq; Philocrate. Et merito qdẽ qũ simľ legationes
obirẽt:simulq; decreta scriberẽt. Primũ.n.data ẽ opa ne reditũ legatoꝝ ad cõcitãdas ciuitates
græciæ cõtra Philippũ a uobis missoꝝ expectaretis:ut nõ una cũ aliis græcis:sed ꝓuatim pacẽ
faceretis. deinde ut nõ solũ pax:sed societas etiã cũ Philippo uobis eẽt:ut siq fiduciã ĩ uñ a potẽ-
tia hẽbant:spem atq; aĩum oĩno deponerẽt:cernẽtes uos foris qdẽ alios ad bellũ cohortari:do
mi aũt nõ solũ pacẽ:uerũetiã societatẽ fecisse. Tertiũ ne Cersoblectes thracie rex ĩcluderetr ĩ fœ
dere:neq; societatis cũ Philippo pticeps eẽt. Erat.n.iã cõtra illũ ĩdictus exercitus. Et Philippus
qdẽ ĩ hoc emẽdo nil turpe faciebat:añ.n.pacẽ firmatã licebat ei:q̃ in rẽ suã forẽt efficere. Sed q
uẽdebãt ĩ uires ciuitatis ꝓdibãt:magno supplicio digni sũt existimãdi. Qui.n.nũc Alexãdri: &
antea Philippi inimicũ se ꝓfitet Demosthenes:& q hospitalitatẽ Alexãdri mihi tanq̃ ꝓbꝝ ob-
iectat:decretũ scribit ad tpa ciuitatis ꝓdeũda:ut cõcio decimaoctaua die decẽbris hẽreť: q̃ die
erãt Aesculapii sacra:hoc factũ eẽ antea nullus memierat. Sed quã attulit causã huius diei: ut si
assint inq̃ legati:ppľs celerrime deliberare possit de legatis ad Philippũ mittẽdis citra legatoꝝ
pñtiã. Quo facto cõcionẽ ꝑoccupauit:& tpa nr̃a ꝓperãdo ꝑcidit:ut nõ cũ aliis græcis reuersis
legatis nr̃is:sed soli pacẽ faceretis. Post hæc a Philippo legati: nr̃i aũt aberãt ad ciuitates ĩ Phi-
lippũ cõcitãdas:hoc tpe aliud decretũ Demosthenis obtinet:ĩ quo scripsit nõ solũ de pace:sed
etiã de societate Philippi ad ppľm referri:& hoc statim post bachanalia decimanona die mẽsis
ñ expectato reditu legatoꝝ nr̃oꝝ. Quod aũt uera dico audite ip̃a decreta. DECRETA. Qu;
igiť uiri Atheniẽses bachanalia pacta fuissẽt cõciones sũt hitæ:in quaꝝ ꝓma lecta ẽ snia socioꝝ
cuius capita breuiter uobis expono. Primũ.n.cẽsebãt solũ de pace mẽtionẽ hñdã:societatis au
tẽ nomẽ omiserãt:nõ obliuiõe:sed qa pacẽ ipsã plus necessitatis q̃ honestatis hr̃e existimabant
Deinde optime obuiabãt Demosthenis corruptelæ:cẽsẽtes licere cuicũq; græcoꝝ ĩfra tres mẽ
ses si uelit ĩ ea pace una cũ atheniẽsibus ascribi:& cõuẽtoꝝ participẽ fieri:duo maxia ꝓuidẽtes:
ꝓmũ tp̃s trimestre satis lõgũ græcis legatiõibus eẽ arbitrãtes:deide cõem græcoꝝ beniuolẽtiã
acqrẽtes:ut si cõparenť fœdera:nõ soli atq; deserti bellare cogeremur:qđ postea Demosthene
opante euenit. Quod aũt uera dico ex ipsa snia ĩtelligetis. SENTENTIA SOCIORVM. Hu
ius sniæ me suasorẽ fuisse cõfiteor:& oẽs q ĩ ꝓma cõcione uerba fecerũt:& ppľs cũ hac discessit
opĩone:ut pax qdẽ fieret:de societate aũt melius foret:ut taceret:nox ĩ medio:postridie ĩ cõci-
one aderamus. Hic Demosthenes suggestũ ꝑoccupãs nec cuiq̃ alioꝝ locũ dicẽdi relinquẽs:nul
lã utilitatẽ hesternoꝝ sermonũ eẽ inq̃:nisi legatis Philippi idẽ suadeat:nec se qdẽ ĩtelligere pos
se:q̃nã pax futura sit cũ Philippo:nisi ĩsup societate iũgat. Nõ.n.oportet inq̃(nã uerbi etiã quo
usus ẽ memini ꝓpter ĩsolẽtiã dicẽtis & uerbi)abrũpe societatẽ a pace:neq; dilatiões græcoꝝ ex
pectare:sed an ꝑ nosipsos bellũ gerere:an seorsũ pacẽ firmare? Tãdẽq; Antipatro ad suggestũ
uocato rogationẽ fecit:cuius rñsionẽ ꝓus ipse docuerat:demũ ui a ppľo hoc extorquet:ipso q-
dẽ suadẽte:Philocrate aũt decretũ scribẽte. Quod aũt ip̃is restabat Cersoblectẽ ut thraciæ locũ
ꝓditũ facere:hoc etiã fecerũt sexta die exeũte decẽbri:anteq̃ Demosthenes secũdã legationẽ ad
recipiẽdũ iusiurãdũ abiret. Nã hic orator q Alexãdri atq; Philippi oñsorẽ ꝓfiteť:bis ĩ macedo-
niã legatus ꝓfectus ẽ:dũ liceret sibi ne semel qdẽ ꝓficisci:q nũc macedonas desestari iubet: ĩ cõ
cione ex cõposito sedẽs cõsultor Cersoblectẽ una cũ Philocrate ꝓditũ fecit. Philocrates.n. de-
creto suo ĩter alia multa ascripsit:ut iusiurãdũ legatis Philippi a legatis socioꝝ ea die ꝑstaretur
Demosthenes hoc ipsũ decretũ Philocratis sua snia cõfirmauit. Res ꝓmo nõ fuit aĩaduersa:nã
a Cersoblecte nullus aderat legatus. Qui uero scꝓserat legatos socioꝝ q aderãt iuramẽtũ ꝑsta-
re Cersoblectẽ:qa nõ aderat eius legatꝰ iureiurãdo exclusit. Quod aũt uera dico:lege mihi qs
hæc scꝓsit:& qs ea cõfirmauit. DECRETA. CONSVLTORES. Præclara o uiri Atheniẽses
ꝑclara ẽ publicaꝝ reꝝ custodia. Nã firma & ĩmobiľ ẽ:neq; cũ illľ q uelut t rãsfugæ sũt:siľ mutať.

Sed licet pplo qñcunq; uoluerit:eas diſcernere:q olim qdē mali fuerūt:poſtea uero mutati bo
nos exiſtimari uolūt.Reſtat mihi eius adulationē oñdere.Demoſthenes qũ p annū i cõciliū fu
iſſet:nullā unq̃ legationē i ſupiorē cõceſſū uocauit:ꝑter Phllippi legatos:quoꝝ gr̃a locū orna/
uit:& ueſtes puniceas circūſtrauit:atq; ꝑma luce legatos i theatrū iduxit:ꝓ q̃ i decēti adulatiōe
exibilatus ē:& qñ Thebas ꝓfecti ſūt:tria iuga mulina illis cõduxit:legatoſq; comitatus ē cõtra
decus ciuitatis.ut aūt i ſubiecto pmaneā:cape decretū quo ipſos legatos i cõceſſū uocauit.DE/
CRETVM.Hic g̊ uiri athenieſes adulator eximiuſ:qũ p Caridemi ſpeculatoreſ mortē Philip
pi ꝑmus nouiſſet:turpi mēdacio ſõniū deoꝝ finxit ſibi:q̃ſi nõ Caridemus:ſed Iuppiter & Mi/
nerua hoc ſibi nūciaſſēt:quos poſtera die piurās ſecū loq p noctē:& futura ꝑdicere affirmauit:
ac ſeptima die poſt mortē filiæ uiliſſimus iſte añ luctus ipletos:añ iuſta feciſſet corona: & alba
ueſte aſſūpta imolas imolauit:qũ illā amiſiſſet:q̃ ꝑma & ſola patrē ipſū nūcupabat. Nec iſortu
niū obiicio:ſed mores diſcutio. Qui.n.filios odit:& malus ē pr̃:nunq̃ bonus gubernator ppl̃i
eē pōt.Nec is q chariſſima & familiariſſima corpa nõ gliſcit & fouet: nunq̃ nos alienos pluris
exiſtimabit.Nec q ꝑuatim ē malus:nunq̃ publice bonus eē pōt.Nec q domi ē iprobus:i mace/
donia atq; legatiōe ꝓbus foret.Nõ.n.mores:ſed locū mutauit. Vñ igit̃ poſtea mutat⁹ ē.Hoc.n.
ſecūdū ē tp̄s:& q̃obrē ex eiſdē actõibus i rep.Philocrates qdē exul ē factus:Demoſthenes uero
aliis ꝑfuit accuſator.Et quõ ſceleſtus iſte i calamitates uos iniecit:Hoc.n.maxie dignū ē cogni/
tu.Qum Philippus Pilas igreſſus Phocidis urbes euertiſſet:ac Thebanos cõtra nos(ut tūc pu
tauimus)coroboraſſet:uos i magna formidie cõſtituti:legatos q ꝓ pace miſſi fuerāt ad Philip
pū maximis rumoribus agitabatis:ſed ꝑcipue Philocratē & Demoſthenē: ꝙ hi nõ ſolū legati
fuerāt:ſed etiā decreta de pace cõſcripſerāt. Cõtingit aūt p id tp̄s aliq̃ eē diſſēſionē iter Demo/
ſthenē & Philocratē de his ferme rebus: de qbus & uoſipſi ſuſpicaremini:q̃ orta diſcordia cū i/
natis ſibi uitiis timiditatis & iuidiæ & largitionū cõtra Philocratē ſeorſū cõſultare cœpit: ratus
ſi eoꝝ q ſecū i legatione fuerāt:& Philippi accuſator appareret:forte ut Philocrates manifeſte
iteriret:& alii legati i piculo ponerent: ipſe uero magnus euaderet:ac ꝓditor ſocioꝝ & iprob⁹
fidē apud ppl̃ʒ nāciſceret.Hoc itaq; ituētes qdā belli cupidi ipſū læti ad ſuggeſtū uocabāt ſolū i
corruptū:ſolū itegꝝ uocitātes.Hic aūt aſſurgēs ꝑncipia belli & turbatiōis illis ꝑſtabat.Hic ē.n.
uiri athenieſes:q ꝑmus ſetriū:& doriſcū:& ergiſcē:& myrgiſcē:& gami:& gauida loca reperiit
quoꝝ ne noia qdē ꝑus audiueramus. Atq; ad hoc res deduxit:ut ſi nõ mitteret Philippus lega
tos cõtēnere ciuitatē.Si mitteret ſpectatores nõ legatos miſiſſe diceret. Si ad alicui⁹ ciuitatis ar
bitriū cõtrouerſias decidi uolebat:nõ eē illā æquā nobis & Philippo aſſeuerabat. Alloneſū no
bis dabat:hic nõ accipe ſi daret:ſed ſi redderet ſuadebat de ſyllabis diſceptās:tādē Ariſtodemo
& aliis q cõtra ius fœderis i theſallos & magneſios exercitū duxerāt:coronā decernēs: pacē fre
git:bellū & captiuitatē iduxit.Enimuero ferreis & adamātinis:& ipe inq̃ muris athicā circūſtru
xit Thebanoꝝ & Euboie ſocietate.At i his o uiri athenieſes tres maximas iniurias ꝑpeſſi fuiſtis
ꝓperās de maxima Thebanoꝝ ſocietate loq præmittā de Euboia dicere. Vos o uiri athenieſes
multas & iſignes iniuriaſ paſſi Amneſarcho chalcidēſi calliæ & Thauroſchenis patre:quos iſte
accæpta mercede athenieſes ſcribere audet:ac rurſus a Themiſono cretēſi:q p pacē Oropū uo
bis abſtulit:eoꝝ ſpōte obliti qũ Thebani Euboiā iuaſerūt:ut ciuitates ſibi ſubditas facerēt i qn/
q; dieꝝ ſpatio auxiliū tuliſtis:& maritimis & terreſtribus copiis:& anteq̃ trigita dies trāſierint
uictis Thebanis & Euboiæ dñium nacti ciuitates & libertatē illis reddidiſtis:& merito:non. n.
putauiſtis eē iuſtū:ut iniuriaꝝ memoriā ſeruaretis i eo tpe:i quo illi nobis ſe crediđiſſēt. Ac ipſi
tāto bñficio a uobis accæpto nõ ſil̃es uobis gr̃as reddiderūt.Sed qũ celerrime trāſiuiſſetis i Eu/
boiā Plutarcho auxiliū ferētes:licet ꝑmū ſe amicos nobis oñderēt:tñ & ꝑmū i Tamynaſ uēiſtis
ſtiſ:& Cotyleō mōtē trāſiuiſtiſ:Callias quā pecunia accæpta tutat̃:cernēs caſtra nr̃a difficillimis
locis poſita:unde nemo niſi uictor euadere poterat:neq; terra aut mari cõſiliū hr̃e:cõtractis to
tius Euboiæ copiis:& a Philippo adiutus:ac fr̃ eius Thauroſchenes:q nūc uos oēs ɔpellat & ſa/
lutat:Phocēſibus traductis militibus caſtra nr̃a iuaſerūt:putātes ſe cūctos deleturos. Ac niſi pri
mū deoꝝ aliqs caſtra nr̃a ſeruaſſet:deinde milites nr̃i pedites & eqtes uiri ꝓbi fuiſſēt:ac uiciſſet
piculū fuiſſet:ne ſūmū dedecus pateremur.Nõ.n.calamitatē i bello accipe maximū ē malū:ſed
qñ ab idignis hoſtibus ꝓuenit duplicat̃ calamitaſ. Vos tñ talia ꝑpeſſi calliæ recõciliati ueniā de
diſtis.Sed ille paulopoſt ad naturā ſuā reuerſus:uerbo qdē Euboiæ cõuentū i chalcide ordina/
uit.Reuera aūt Euboiā cõtra nos iſtruxit:ſibi aūt tyrānidē parauit.Atq; huius rei adiutorē ſibi
Philippū fore ſperās abiit i macedoniā:& circuibat cū Philippo:atq; unus amicoꝝ ei⁹ noiabat̃
ſed paulopoſt iniuria Philippo illata ide ꝓfugus ſeipſū Thebanis ſubiecit: deinde illis quoq;
relictis qũ plures euolutiones: q̃ Euripus ipſe apud quē hītabat feciſſet:icidit in Thebanoꝝ ac
Philippi inimicitias.Neſci⁹ ergo qd ageret idicto iā cõtra eū exercitu:unā pſpexit ſalutis ſpem

ſibi relinq:ut atheniēſis ppl̃s ſibi nomiato ſocio auxiliū ferre ſibi iureiurādo cogeret:ſiqs cōtra
eū ueniret:qđ pſpicuū erat futuꝝ:niſi uos ꝓhiberetis.Hoc igit̃ meditatus legatos mittit glāce-
rā:& empedona & odiodoꝝ:ferētes qdē ppl̃o uanas ſpes:Demoſtheni uero argētū. Tria erāt
q̄ ſimul emit.p̃mū:ut ſocietate nr̃a potiret̃:nullū.n. erat ſibi remediū: ſi ppl̃s memor iniuriarū
ſuaꝝ ſocietatē eius repudiaſſet: ſꝫ aut Chalcidē relinq̄re:aut i ea pſiſtēs i ea īterire cogebat̃:tātæ
cōtra ipſū copiæ parabant̃ thebanoꝝ atq̧ Philippi.Secūdū:mercedē tradidit illi q decreuiſſet
ne Chalcidēſes Athenis i cōuētu adeſſe tenerent̃.Tertiū:ne onera ſubirēt:atq̧ haꝝ reꝝ nl̃a nō
potitus ē Callias.Sed Demoſthenes iſte:q tyrānos odit:ut ip̃e fingit:& Ctheſiphon optima di
cere affirmat:ꝑdidit ciuitatis tpa:& i ſocietate pſcp̃ſit nos Chalcidēſibꝰ auxiliū ferre:uerbo dū
taxat declinato:ut aliqd appareret Chalcidiēſes auxiliū ferre:ſiqs cōtra atheniēſes ueniret.Mu
nera aūt ex qbus ad bellū cōferebat̃:fūditus ſuſtulit:ſpecioſis uocabulis res turpiſſimas cōple-
ctēs:& uos p ſpeciē honeſtatis decipiēs:oportere dictitās ciuitatē noſtrā p̃mo de auxilio ferēdo
īdigētibus græcis:ſecūdo de ſocietate utilitateq̧ cogitare. Vt autē uideatis me uera dicere: cape
Calliæ ſcripturā:& ſocietatē:& recita decretū meū.DECRETVM.Nondū ē graue hoc ꝙ tpa
ciuitatis adeo oportuna ꝙ cōuētu & munere uēdita ſūt.Sed illud grauiſſimū uidebit̃:qđ dictu
ruſ ſū:i tātū.n.ꝓceſſere Calliaſ qdē petulātiæ:Demoſtheneſ uero (quē laudat Ctheſiphō) corru
ptelæ:ut decē talēta q̄ Oreitæ & Cretriēſes ad bellū cōferebāt:uidētibus:ītelligētibus:ꝓſpiciēti
bus nobis ſubtraherēt:atq̧ ciuitates ex cōuētu nr̃o:atq̧ Atheniſ i Chalcidē & Euboicū trāſferēt
cōuētū.Quēadmodū aūt & p q̄s fraudes hoc fecerint:id iā opep̃ciū fuerit audiuiſſe. Fert̃.n. ad
nos nō amplius p oratores:ſed p ſeipſū Callias q i cōcionē ueniēs uerba narrauit a Demoſthe
ne ſibi cōpoſita.Dixit.n.ſe nuprime ex Pelopōneſo redire:ibi cētū talētoꝝ tributū ꝯtra Philip
pū ordinaſſe:ac narrauit ꝙ qnq̧ cōtribuere oporteret Acheos qdē oēs & Megarēſes ſexaginta
talēta:ciuitates aūt Euboiæ ciuitas q̄draginta: ex qbus pecuniis maritimas & terreſtres copias
parari poſſe.Eſſe p̃terea multos alios q cōtribuere cupiāt.Itaq̧ neq̧ pecunias: neq̧ milites ad
bellū defuturos.Hoc apte dixit etiā ſi res q̄ſdā archanas hr̃e:& eaꝝ eē quoſdā ꝯſcios ex ciuibus
ur̃is.Tandē cōpellato Demoſthene:ut ſibi teſtaret̃ rogauit.Hic aūt cū magna grauitate ſugge-
ſtū adiēs Calliā maximis laudibus ꝓſecutus ē:& archanū illud ſe ſcire finxit:legationē aūt ſuā i
Pelopōneſū & Archananiā ſe referre uelle dixit.Sūma uerboꝝ fuit:oēſ Pelopōneſeſ:oēs archa
nanias ad munera belli cōtra Philippū ſuſcipiēda diſpoſitos.Eē aūt numeꝝ pecuniarū ordina
tarū ad iplēdas cētū ueloces naues:& ad peditū decēmilia:& eqtes mille:fore iſup urbanas co-
pias ex Pelopōneſo qdē ſup duomilia armatoꝝ:ex Archanania uero alios totidem: tradi no-
bis ab oībus iſtis p̃ncipatū.Futura aūt hæc nō poſt lōgū tp̃s:ſed deciaſexta die mēſis nouēbris i
dictū eē ciuitatibus oēs cōuenire debere Athenis i plenilunio. Eteni Demoſthenes hoc p̃cipuū
habet.Nā alii qñ mētiunt̃:obſcura & idetermiata dicere conant̃: redargutionē formidātes:De
moſthenes uero qñ mētit̃:p̃mū cū iureiurādo mētit̃ ſibi euerſionē imp̃catus:deinde q̄ clare ſcit
nunq̄ eē futura ea aſſeuerare audet:dinumerās dies & tpa:& quoꝝ corpa nunq̄ uidit: eoꝝ no-
mia enarrat:& mutās eos q ueritatē dicūt. Quāobrē maximo ē dignus odio:ꝙ iprobus qū ſit:
bonoꝝ ſigna corrūpit.His dictis decretū ſcribet:legēdū tradit ꝓlixius qdē iliade:uanius autē q̄
uerba:q̄ dicere cōſueuit:& q̄ uita eius:plenū ſpe:reꝝ nunq̄ futuraꝝ:& exercituū nunq̄ deligen
doꝝ.Abactis itaq̧ nobis lōge a furto ſuo:& p uanas ſpes ſuſpēſis:ſcribit decretū ut legati i Ere
triā mittant̃ rogaturi Cretriēſes (nimiū.n.rogatiōe idigebāt) ne amplius uobis cōtribuerēt qn-
q̧ talēta:ſed calliæ:ac rurſus alii legati in Oreū rogaturi ut eūdē hoſtē & amicū cū atheniēſibus
putarēt:deinde aſcripſit decreto:ut qnq̧ talēta nō uobis pēderet:ſed calliæ.Quod aūt uera di
co:pōpa & triremibus & uanitate decreti omiſſa recita decretū:& furtū tāge:qđ ſceleſtus & i-
ſanus iſte cōmiſit:quē Ctheſ phō etiā i hoc decreto pſeuerare i dicēdo ac faciēdo optima ppl̃o
atheniēſi pſcripſit.DECRETVM.Ergo triremes & exercitū & pleniluniū & cōuētū uerbo au
diſtis:tributa uero decē talētoꝝ q̄ ſocii cōferebāt reuera pdidiſtis.Reliquū mihi ē dicere: quō
Demoſthenes accæpta mercede triū talētoꝝ iſta ſcp̃ſit:talētū ex chalcide a Callia:talētū ex Ere
tria a Clitharco tyrāno:talentū ex Oreo:qđ qa ppl̃ariter uiuūt:& cūcta deliberatione publica
gerunt̃:rē detexit:& latere nō pmiſit.Fatigati.n.Philippi bello oreitæ:qū neſcirēt quo ſe uerte
rēt mittūt ad Demoſthenē Gnoſidemū Caligeni filiū:eius q aliqñ in Oreo pl̃rimū potuit: po-
ſtulātes ut talētū ciuitati dimittat:ac pollicētes æreā ſtatuā ſibi in Oreo poſituros.Hic autē reſ-
pōdit ſe paruo ære nullatenus idigere talētū p Calliā exactuꝝ.Neceſſitate ḡ adducti oreitæ cū
iopia publice laborarēt aſſignauerūt ſibi ꝓ talēto publicos redditus:& uſuras Demoſtheni ſol
uerūt largitōis ſuæ mēſe quolibet dragmā unius minæ:donec talētū exſoluerēt:& hæc acta ſūt
publico decreto:qđ cape & recita.DECRETVM ORCITARVM.Hoc decretū o uiri athe
niēſes dedecus ē ciuitatis ur̃æ:redargutio aūt nō parua reꝝ a Demoſthene i rep.geſtaꝝ. Mani-
feſta uero Ctheſiphōtis dānatio.Qui.n.ſic turpiter largitionibus corruptus ē:uir bonus fuiſſe
nō pōt:qđ iſte i ſuo decreto auſus ē dicere.Seqtur iā tertiū tp̃s:imo amariſſima oīum tēpeſtas

in qua Demoſthenes res græciæ noſtraſqꝫ ſubuertit:ſacrilegio in delphico templo cõmiſſo:&
ſocietate Thebanoꝝ nequaq̃ uobis æqua per iniuriã inita.Incipiã uero ab his : quæ in deos ꝑ
petrauit.Eſt uiri Athenienſes ager Cirrheus:& portus qui nũc nefaſtus & execratus uocitatur.
Hanc regionẽ habuerũt olim Cirrhei & Acragallide genus hominũ audax ac facinoroſũ : qui
tẽplum Delphicũ ſpoliabãt:& amphitionibus infeſti erãt.Indigne ergo id paſſi p̃mum (ut fer
tur)maiores noſtri:deinde alii amphitionides ab oraculo quæſiuerunt : qua pœna illos affici
oporteret:& reſpõſum accipiũt:bellũ pſequi Cirrheos & acragallidas:omnes dies : & omnes
noctes:ac uaſtis agris:& hominibus in ſeruitutẽ adactis.dedicare Apollini pythio & Dianæ &
Latonæ:Mineruæ ꝓuidæ:& hanc regionẽ neqꝫ ipſos colere:neqꝫ aliũ ꝑmittere. Accæpto itaqꝫ
oraculo amphitiones decreuerũt Solone atheniẽſi ſniam dicẽte:uiro legũ ferẽdaꝝ docto:& in
poetica phiaqꝫ enutrito:exercitũ cõtra nefarios hoĩes ducere ſecũdũ Apollinis oraculũ.Sic ita
qꝫ copiis cõtractis hoĩes ĩ captiuitatẽ adegerũt:portũ ĩpleuerũt:urbẽ eoꝝ diruerũt:& regionẽ ſe
cũdũ oraculũ ſacrauerũt.Præſtito ſup hoc iureiurãdo fortiſſimo:nec ipſos ſacrã terrã culturos
nec alteri ꝑmiſſuros:ſʒ auxiliũ laturos deo & ſacræ terræ manu & pede & oĩpotẽtia . Nec ſatis
fuit eis hoc iuſiurãdũ:ſed execrationẽ grauiſſimã ꝓ his rebus fecerũt.Scp̃tũ ẽ.n.ĩ ea ſiqs illa trãſ
grediat̃ uł ciuitas uł p̃uatus uł gẽs:nefarioſ ac pollutos eẽ Apollinis Diãæ Latonæ & Mineruæ
ꝓuidæ.Et adiicit̃ nec agros eoꝝ fructus ꝓducere:neqꝫ uxores filioſ parere ſiłes parentibus:ſed
mõſtra:neqꝫ pecora ſecũdũ naturã pullos facere:eẽ illiſ calamitatẽ belli iudicioꝝ & fori:diſꝑgi
ip̃os & domos & gñа eoꝝ:nec unq̃ Apollini:nec Dianæ:neqꝫ latonæ:neqꝫ Mineruæ ꝓuidæ ri
te ſacrificare poſſe:neqꝫ eoꝝ ſacra recipi.Quod aũt uera dico:lege oraculũ:audite execrationẽ
memineritis iuriſiurãdi:qđ maiores nr̃i cũ amphitiõibus iurauerunt.ORACVLVM.IVSIV
RANDVM.EXECRATIO.Huiuſmodi execratiõe:& iureiurãdo:& oracło etiã nũc ĩ lr̃is ex
tãtibus Locri:Amphiſei:ĩmo p̃ncipes eoꝝ uiri audaciſſimi agrũ colebant:& portũ illum nefa
ſtũ & execratũ iurauerãt atqꝫ ĩhitauerãt:& ab hiſ q nauigabãt portoria exigebãt:quoſdã etiã ex
amphitionibus pecuniis corrupant:quoꝝ unus erat Demoſthenes.Creatus.n.a uobis Pilago
ras accæpit mille dragmas:ne aliquã mẽtionẽ de ipſis apđ amphitiones ĩferret : pacti ĩſup erãt
ſingłis annis ſibi Athenis mittere minas uiginti ex illis ꝓfanis execratiſqꝫ pecuniis:ut hic eos de
fẽderet.Vñ magis q̃ p̃us ſibi euenit:quẽcũqꝫ attingeret ſiue p̃uatũ:ſiue ĩ dignitate cõſtitutũ:ſiue
ciuitatẽ eoꝝ ſingulos ĩ maximas calamitates mittere.Cõſiderabitis.n.ſiue demoniũ: ſiue fortu
nã:q̃ ex ĩpietate lucroꝝ effluxit Theophraſto p̃tore Pilagoras elegiſtis Midiã annagiraſiũ:quẽ
multis de cauſis ut uiueret optarẽ:& Thraſylea Leſbiũ:ac tertiũ cũ iſtis me.Cõtigit aũt p̃uſq̃ in
Delphos pueniſſemus Diognetũ ſacratorẽ febricitare.Hoc idẽ accidit Midiæ.Alii uero ãphi
tiões cõſedebamus.Nũciabat̃ aũt nobis ab his q beniuolẽtiã ciuitati oñdere nolebãt Amphiſe
os tota mẽte ĩ Thebanos cõuerſos:decretũ feciſſe cõtra ciuitatẽ nr̃am:ĩ quo atheniẽſẽ ppłm qn
q̃ginta talẽtis cõdẽnabãt:qꝫ aureos clypeos ad nouũ tẽplũ poſueramus anteq̃ tẽplũ abſolueret̃
addito decẽti titulo Atheniẽſes a Medis & Thebanis qñ cõtra græcos pugnauerũt . Vocatus g̊
a ſacratore ĩ cõſeſſũ & aliqd ꝓ ciuitate dicere iuſſus:qũ ad dicẽdũ me pararẽ:ac ꝓmptius quo
dãmodo cõſeſſũ ĩtraſſẽ:uociferãs qdã Amphiſeus uir ſceleſtus:ac(ut mihi uidebat̃)nulla doctri
na ĩbutus:fortaſſe etiã demonio quodã ipſũ trahẽte:p̃ncipio inq̃ o uiri græci ſi ſani fuiſſetis:ne
nomẽ qdẽ Atheniẽſis ppłi p hoſce dies noĩare debuiſtis : ſed tanq̃ nefarios atqꝫ pollutos tẽplo
excludere.Et ſimul ſocietatẽ Phocẽſiũ:quã Erobilus ille ſcp̃ſit memorauit:& alia multa & gra
uia cõtra ciuitatẽ noſtrã ĩuectus ẽ:q̃ ego neqꝫ tũc potui:neqꝫ nũc ſine moleſtia meminiſſe.Audi
ens uero ita cõmotus ſũ:ut nunq̃ magis ĩ mea uita fuerim irritatus:& alia qdẽ uerba trãſgredi
ar.Venit aũt mihi ĩ mẽtẽ ſacræ terræ:quã amphiſei cõtra fas colebãt.Atqꝫ ibi exiſtẽs oſtẽdi am
phitionibus Cirrheũ agrũ(ſubiacet.n.tẽplo : ac totus oclis patet)Aſpicite inq̃ o uiri Amphitio
nes agrũ ab Amphiſeis cultũ:Videtis domos ĩædificatas:Cernitis oculis nefaſtũ & execratum
portũ muro circũdatũ: Scitis uoſipſi:nec aliis teſtibus ĩdigetis Amphiſeos portoria exigere:&
pecunias ex ſacro portu accipe:deinde recitari iuſſi oraculũ dei:iuſiurandũ a maioribus p̃ſtitũ
& executionẽ ſup his factã.Atqꝫ edixi me qdẽ ꝓ ppło Atheniẽſi:ꝓ me:ꝓ filiis:atqꝫ domo mea
auxiliũ ferre deo & ſacræ terræ : manu pede uoce & oĩpotẽtia:ac urbẽ ueſtrã quãtũ ad hoc at
tinet:apud deos expiare.Vos autẽ inq̃ ꝓ uobis cõſiliũ capite:adſtant ſacra altaribus p̃uatim &
publice deos bona p̃caturi eſtis.Cõſiderate ergo qua uoce:qua mẽte:qbus oculis:& qua fidu
cia uota faciatis:ſi hos nefarios & execrationibus obnoxios impune dimittatis.Non enim ob
ſcure:ſed apte ſcriptũ ẽ:q̃ pati oporteat tã ĩprobos illos & ſceleſtos:q̃ eos q ꝑmiſerint:tandẽ in
execratione exp̃mitur:nunq̃ rite ſacra facere:q nõ ꝓhibuerint:neqꝫ Apollini:neqꝫ Dianæ:ne
qꝫ Latonæ:neqꝫ Mineruæ ꝓuidæ:eoꝝqꝫ ſacra nõ recipi.Hæc & alia multa locutuſ:qũ finẽ dicẽ
di aliquãdo feciſſem:clamor plurimus & ſtrepitus ſecutus eſt amphitionẽ:nec amplius de cly
peis a uobis ſuſpẽſis:ſed de pœna Amphiſeoꝝ ſermo habebat̃.Iam itaqꝫ magna diei parte trã
ſacta ꝑfectus præco edixit oĩbus qui in ætate forẽt:tam liberis q̃ ſeruis:ut poſtridie cũ dolabriſ

& ſecuribus adeſſent:utq; ſacratores & Pilagoræ conuenirent ad ferendũ auxiliũ deo & ſacræ
terræ. Siqua uero ciuitas nõ adeſſet:eã templo arceri:ac pollutã eẽ:& execrationi obnoxiã. Se
quẽti die p̃ma luce ad locũ edictũ cõuenimus. Inde i Cyrrheũ agꝝ ꝓfecti portũ illũ dirruimus:
domos & habitacula incẽdimus. His pactis qum regrederemur Locri Amphiſei q ſeptuaginta
ſtadia ꝓcul a Delphis incolũt:raptis armis populariter cõtra nos irruerũt:& niſi curſu in Del
phos aufugiſſemus:piculũ mortis ſubibamus. Poſtera die Coctylus qui p̃erat cõcionẽ habuit
(Concionẽ quippe uocãt:quãdo nõ ſolũ Pilagore & ſacratores conueniunt:ſed oĩs multitudo
eoꝝ qui ſacra faciũt:& deo utũtur)Hic multa & grauia in Amphiſeos dicta:plurimaq; fuit cõ
mẽdatio ciuitatis noſtræ. Tandẽ decretũ fuit ſacratores ꝓxima Pylea ꝓficiſci in Pylas cũ Dog
mate:& Amphiſei pœnas darẽt ꝓ his q̃ i deũ & ſacrã terrã & amphitiones ꝑpetrauerãt. Quod
aũt uera dico:ſcriba uobis decretũ illud recitabit. DECRETVM. Hoc dogmate p̃mũ in cõci
lio:deinde apud pplm a nobis expoſito:qũ ciuitas optime ſentiret:ac pie facere uellet:Demo
ſthenes q ſcelus Amphiſeoꝝ defẽdere conabat̃:& a me palã refutatus fuerat:poſtq̃ uidit ſecre
ta uia nihil ꝓficere poſſe:curiã igreſſus ẽ:ac ibi p̃uatis excluſis ſniam ꝓtulit circũueniẽs iperitiã
illius q ſcripſit. Hoc idẽ pſcripſit decretũ eẽ a pplo in cõcione:licet ppls iam ſurrexerat: & ego
abierã. Nõ.n.cõceſſiſſem unq̃ ſi affuiſſem. Sũma decreti fuit: ſacratorẽ Athenienſiũ & Pilago
ras q ꝑpetuo fuerint ꝓficiſci debere i Pylas & in Delphos debitis tpibus ſecũdũ ordinationem
maioꝝ noſtroꝝ. Specioſa qdẽ uerba:ſed turpiſſima opa. Vetat.n.in cõuẽtu apud Pylas adeſſe:
q neceſſario ante illud tẽpus haberi debebat. Et rurſus in eodẽ decreto manifeſtius & acerbius
ſcribit ſacratorẽ Atheniẽſiũ:& Pilagoras q ꝑpetuo fuerint: nõ fieri participes eius cõuẽtus:ne
q; uerboꝝ:neq; operũ:neq; decretoꝝ:neq; rei cuiuſq̃. Nõ eẽ aũt participes. Quid tandẽ ẽ?utꝝ
uera loquar:an ad uoluptatẽ audiẽtiũ uerba faciã?loquar eqdẽ uera:nã uerba ad uoluptatẽ au
diẽtiũ facta:ſic ciuitatẽ noſtrã diſponere. Nõ ſinit meminiſſe iuriſiurãdi:qđ maiores nři iuraue
rũt: neq; execratiõis:neq; oraculi. Nos itaq; ꝓpter hoc decretũ nihil egimus. Alii uero amphi
tiões i Pylis cõuenerũt p̃ter unã ciuitatẽ:cuius ego neq; nomẽ ꝓferrẽ:neq; eius calamitates quẽ
q̃ græcoꝝ attingãt. Ibi decreuerũt cõtra Amphiſeos exercitũ:ducẽq; elegerũt Cottyphũ farſali
ũm. Nõ erat tũc i Macedonia Philippus:neq; in græcia:ſed lõge apud Scythas exercitũ ducta
bat. Quẽ ſtatim Demoſthenes affirmare audebit cõtra græcos a me iductũ fuiſſe. Profecti igit̃
p̃mo exercitũ Amphitiones ualde humaniter Amphiſeos tractauerũt. Pro maximis.n.delictis
pecunia mulctauerũt pſcriptis tpibus deo exoluẽdã:pollutos uero & auctores maloꝝ expule
rũt: alios uero q deũ ueriti aufugerãt:reduxerũt. Sed qũ poſtea nec pecuniã ſoluerẽt:& pollu
tos illos reduxiſſet:bonoſq; ab amphitiõibus pauloante reſtitutos expellerẽt:rurſus cõtra eos
exercitus ducit̃:reuerſo iãpridẽ Philippo ab expeditione *Scythica*:diis nobis p̃ncipatũ tradẽti
bus pietatis ſuæ:Demoſthenis aũt corruptela ipediente quominus eũ p̃ncipatũ accipemus. At
nõne p̃dixerũt?nõne ſignificauerũt nobis dii quaſi humana uoce ut caueremus? Nullã unq̃ ci
uitatẽ uidi magis a diis imortalibus ſeruatã:magis a ciuibus euerſã. Nõ ſatis erat ſignũ myſteri
is habitu uates p̃dixit cauendũ eſſe:& mittendũ in Delphos ad ſciſcitãdũ qd agi oporteret. Ve
rũ Demoſthenes ſe oppoſuit:& Pythiã ſectari partes Philippi cauillatus eſt. Vir utiq; idoctus:
& plenus nimia licẽtia ſibi a uobis cõceſſa:nõne ꝓhibentibus ſacris exercitũ miſit in periculũ
manifeſtũ? Atqui nup auſus ẽ dicere Philippũ ea de cauſa i Athicã nõ ueniſſe:q; litare nõ pote
rat. Qua igitur pœna dignus es o græciæ clades: ſi uictor nõ uenit in eoꝝ qui uicti erant agrũ
q; ſacra ſibi nõ fierẽt:tu in dubio Martis diſcrimie anteq̃ litareſ exercitũ miſiſti. Vtꝝ coronare ĩ
calamitatibus noſtris uel exterminare te oportet? Verũ enim uero qđ tẽporibus noſtris nõ ac
cidit ex his quæ nec ſperare:nec expectare quiſq̃ debuit. Nõ enim hoĩum uitã iuſſimus:ſed ad
ſtuporẽ poſterũ nati fuimuſ. Nõne Perſarũ rex qui Athũ pfodit:qui Helleſpontũ cõiunxit:qui
terrã & aquã a græcis poſtulauit:qui in epiſtolis auſus eſt ſcribere ſe dominũ cũctorũ hominũ
ab ortu ſolis uſq; ad occaſũ:nũc nõ de imperio:ſed iam de ſui corporis uita decertat? Ac eoſdẽ
uidemus & huius gloriæ & p̃ncipatus in Perſas dignatos quæ templũ Delphicum liberarunt.
Thebæ uero urbs nobis ꝓpinqua una die ex medio græciæ abreptæ ſũt: Lacedæmonii miſeri
qui principatũ græciæ dudũ habuerãt:p cõtagium eius tẽpli ruẽtes nũc obſides tradũt ad Ale
xandrũ tranſmittendos:hoc paſſuri ipſi & ciuitas eorũ quẽ uictori libuerit. Noſtra autẽ ciuitas
cõmune græcoꝝ refugium ad quã legationes olim ex tota græcia uenire ſolebãt ſalutem a uo
bis poſtulãtes nõ amplius de principatu græcorũ:ſed iam de paterno ſolo retinendo laborat.
Et hæc uobis euenerũt poſtq̃ Demoſthenes ad rempu. ſe cõtulit. Recte enim de his Heſiodus
poeta oſtẽdit. Dicit enim quodã loco dicẽs populoſ & concilium præbẽs ciuitatibuſ ne malos
gubernatores accipiãt:dicã uobis carmia ob hoc puto uos i pueritia cõſtitutos poetas adiſcere
ut uiri facti eoꝝ ſniis fruamini. CARMINA. Si remoto carmie ſniam cõſiderabitis:puto uide
ri uobis nõ eẽ hæc Heſiodi poemata:ſed oraculũ i Demoſthenẽ. Eteni nauales terreſtreſq; co
piæ fũditus euerſæ ſũt ex huius actiõibus. Sed puto ne Frinõdas:neq; Euribates:neq; alius qſq̃

ex illis antiq̄s peſſimis uiris tal̄ icātator & magus unq̄ fuit:q̄ o terra & dii & demones & hoīes:
qcū̄qȝ uera audire curatis dicere auſus ē aſpiciēs ī ora ur̄a Thebanos ſocietatē nobiſcū īniſſe nō
tpis cā:nō ob timorē eis īpēdētē:ſed ꝑꝑ ſuas orōes. Atq ml̄ti legati an̄ hūc ad Thebanos ꝓfecti
ſūt ex his q maxīe familiares illis uidebant̄. Prim⁹ hic Thraſybulus uir Thebanis accæptiſſim⁹
deinde Thraſō:q cū Thebanis hoſpitiū habet:Leodamas Acharneas nō īferior Demoſthene ī
eloquētia:ſed (ut mihi uidet̄) ī dicēdo ſuauior:Archidam⁹ iſte uir facūdus:& magna ꝑꝑ Theba-
nos ꝑicula ꝑpeſſus:Ariſtophō etiā q lōgo tpe apđ nos ꝑꝑ Thebanos ī ſuſpitiōe fuit: Pyrādus
q adhuc & uiuit. Sed tn̄ nullus unq̄ cōuertere illos ad nr̄aȝ amicitiā ualuit. Cāȝ eqdē ſcio : ſȝ ꝑꝑ
eoꝝ calamitates dicere omitto. At puto qū Philippus metā ill̄ ablatā theſſal̄ reddidiſſet: & bel
lū qđ ꝑ̄us ex Boetia deleuerat:iteꝝ reduceret:ac tādē Elaciā occupaſſet:tūc iā ī ſūmo ꝑicl̄o ꝯſti-
tuti uos uocauerūt:& uos pedeſtribus eq̄ſtribuſqȝ copiis egreſſi Thebas adiuuiſtis an̄q̄ đ ſocie
tate:ul̄ una qdē ſyll̄a a Demoſthene ſcriberet̄. Ducebat aūt uos Thebas tp̄s & met⁹ & ſocietatis
cōmoditas:nō aūt Demoſthenes. Nā ī his qdē reb⁹ tria maxīe a Demoſthene cōtra uos geſta
ſūt. Primū ꝙ Philippo noīe qdē cōtra uos bellū gerēte aūt ml̄to magis Thebanis īfeſto : ut res
ipſa oñdit. Et qd opus ē uerbis:hæc Demoſthenes occultauit : fingēs aūt ſocietatē eē futurā nō
tpis cā:ſed ꝑꝑ legatiōes eius ppl̄o ſuaſit nō eē laborādū:qbus cōditiōibus ſocietaſ fieret:dūmo
do fieret. Quo qdē facto uniuerſā Boetiā Thebanis ꝓditā fecit:ſcribēs ī decreto:ſiq̄ deficiat ci-
uitas a thebanis:athenīēſes auxiliū ferre. Deinde pecuniaꝝ qb⁹ erit opus ad bellū:duaſ ꝑtes uo
bis īpoſuit:a qbus lōgius aberāt ꝑicula:tertiā partē Thebanis ī ſingl̄is largitiōe corrupit. Et ꝑ̄n
cipatū rei maritimæ cōeȝ fecit cū Thebanis:ſūptus aūt ꝓꝑ̄os ur̄os:terreſtriſ uero rei ſi uera fate
ri uolumus totū cōceſſit thebanis:ut nec poſtea facultatē hūit Stratocles dux nr̄ de ſalute mili-
tū ex ſua ſnīa ꝓuidēdi. Et hæc nō ego ſolus accuſo:ſed oēs & uos cōſcii eſtis:q ꝓ his rebus irā q̄-
dā tūc ſuſcæpiſtis. Sed accidit iā uobis ita crebro malefacta Demoſthenis audire:ut nullā admi
rationē de eo ſuſcipiatis. Sed nō ē ita faciēdū:īmo grauiter ferre:ac ſi reliq̄ ſalua eē uultiſ:pœna
afficere debetis. Secūdū multo maius ꝙ libertatē ppl̄i athenīēſis funditus ſuſtulit:& trāſtulit in
thebanos:ꝑ cōicationē reꝝ thebanis cōceſſā : ī quo tātā ſibiipſi potētiā circūdedit:ut dicere po
ſtea auderet ad ppl̄m ſe legatū abituꝝ:quotiēs ſibi uideret̄:etiā ſi uos nō mitteretis. Et ſiqs eidē
cōtradiceret ex ducibus ur̄is:mḡratus ſibi parere:& nihil cōtradicere aſſuefaciēs:cedere īgt de
bere arma ſuggeſto. Plura nāqȝ bona nos accæpiſſe ab ipſo ex ſuggeſto:q̄ a ducibus ex re mili
tari. Milites uero cōducēs & pecunias ſubtrahēs militares mille ex illis me reclamāte amphiſe-
is cōceſſit:ꝑiculū ciuitati ſupinducēs ex copiaꝝ diminutiōe. Quid.n. putatis Philippū ꝑ id tp̄s
optaſſe : nōne ſuꝑari copias ur̄as:ut nō ſil̄ cū oībus:ſed ſeorſū in Amphiſa cōtra milites cōdu-
ctos:ſeorſū alibi cōtra urbanas copias dimicaret ? & magna plaga iā an̄ ꝑcuſſos græcos nimis
alacres ī ꝑ̄lio reꝑire. Tātoꝝ maloꝝ cā Demoſtheneſ:nō bn̄ ſecū actū putat:ſi pœnā nō dederit
ſed niſi aurea corona coronet̄ grauate fert. Neqȝ ſatis ē ſibi ī cōſpectu nr̄o ꝑ̄coniū fieri:ſed niſi ī
cōſpcū græcoꝝ fiat dedignat̄. Sicut ut uidet̄ ꝑuerſa nā magnæ licētiæ aſſūptæ publicas calami
tates īducit. Tertiū & ſupradictoꝝ oīum maximū ē qđ dictur⁹ ſū. Qum.n. Philippus nō cōtē-
neret græcos:neqȝ ig̊raret:nō.n. erat decipiēs ſe:ī breui unius diei ꝑicula đ oībus ſil̄ rebus cæte
raꝝ & ob hoc pacē affectaret:& legatiōes mittere decreuiſſet:qūqȝ magr̄atuſ thebani ꝑicl̄ȝ bel
li horrerēt & merito:nō.n. orator rei militaris īꝑitus ac deſertor ordīs illos mouebat:ſed Pho
cēſe bellū ꝑ decē ānos agitatū īdebilē doctrinā ipſis ꝑ̄bēbat. Qum itaqȝ ſic res eēnt:ītelligēs iſta
Demoſthenes ac magr̄atus thebanoꝝ ꝑ ſe pacē facere:& auꝝ a Philippo accipe ſuſpicatus īdi
gne ferēs:ſi ipſe quoqȝ largitiōe careret:ī cōciōnē ꝓſiluit:nemīe de faciēda:aut nō faciēda pace
cū Philippo mētionē faciēte: ſȝ q̄ſi ꝑ̄conio īdiceret ꝑtes largitionū ſibi referri oportere:iurauit
ꝑ Mineruā:quā (ut uidet̄) Phidias nō ſolū admirationē ītuētiū:ſed etiā ꝓ deieratiōe Demoſthe
nis opatus ē:ſiqs diceret pacē cū Philippo eē faciēdā:eū crinibus captū ī carcerē tractuꝝ: Cleo-
phōtē imitatus: q Peloponēſiaco bello ꝑ hūc modū ciuitatē euertit. Veꝝ poſtq̄ iſta cōtēpſerūt
magr̄atus ac milites nr̄os remiſerūt ut de pace ꝯſulerēt. Hic oīo amēs factus ſuggeſtū aſcēdit: &
ꝓditores græcoꝝ eos appellauit. At iſte q nūq̄ hoſtes aſpexit ſe auctore petituros uos inq̄ ꝑ le
gatos ur̄os a thebanis ut ſaltē militibus ur̄is trāſitū cōcederēt cōtra Philippū ꝓfecturis. Quare
ueriti magr̄atus:ne ꝓditores uiderent̄:pacē omiſerūt:ad ꝑ̄liū ſe cōpararūt. Quo ī loco meminiſ-
ſe dignū ē:optimoꝝ uiroꝝ quos iſte nō cōfectis ſacris ī manifeſtū ꝑiculū a ſe miſſos auſus ē po
ſtea publico funere laudare:ac pulpitū aſcēdere fugacibus illis & fugitiuis pedibus:cū qbus aci
em ipſā deſeruit:ī q̄ illi ceciderūt:quoꝝ uirtutē cōmēdabat. O ad magnas quidē & ꝑ̄claras res
agēdas omniū hominū ignauiſſime:ad uerboꝝ autē audaciā obſtupēde:dicere cōfeſtim aude
bis cōſpiciēs iſtoꝝ uultus te ī calamitatibus ciuitatis coronari oportere. Quod ſi iſte dicat uiri
athenīēſes ac uos dicētē feratis:mortui ſimul cū illiſ nos & nr̄a memoria uidebimini. Adhibete
mihi parūper cogitationē ueſtrā:nō ad iudiciū:ſed ad theatrū. Ponite uobis ante oculos ꝑ̄co-
nem adeuntē:& præconiū illud quod ex decreto eſt pronunciandū:ac uobiſcū ſtatuite: utrum

putetis domeſticos eoꝝ q̄ i ꝓlio ceciderūt plures lachrymas emiſſuros eē ī tragœdiis ac heroi/
cis fabulis:q̄ poſtea agent:aut ꝓ īgratitudie ciuitatis.Nā qs nō doleat græcus:aut liberalr eru/
ditus recordatus p id tp̄s qū ciuitas iſta floreret:& meliorib⁹ gubernatoribus uteret:cōſueuiſſe
ea die p̄conē i theatro adoleſcētes:quoꝝ p̄res i ꝓlio ceciderāt aſſiſtere ac ꝓnūciare p̄coniū illud
pulcherrimū & uirtutis maximū icitamētū:eos.ſ.adoleſcētes quoꝝ p̄res uiri ꝓbi i acie ceciderīt
pubertatē aduſq; educatos p ppl'm nūc armatos oībus armis fœliciter dimitti ad ꝓp̄os lares ac
ad honores publicos uocari.Tūc p̄co hæc ꝓnūciabat:nūc uero aſſiſtens eū q orbitatis cā ē pue/
ris:qd tādē ꝓnūciabit:aut qd dicet:Eteni illa narrabit q̄ decretū Ctheſiphōtis iubet:ſed uerita/
tis turpitudo tacebit:q̄ cōtra uocē ipſā p̄conis reclamare uidebit:exclamās hūc uiꝝ(ſi tn̄ iſte uir
ē)coronari a pplo atheniēſi gr̄a uirtutis:q peſſimus ē:gr̄a fortitudis:q ignauiſſimus & deſertor
aciei.Nō ita p Iouē & alios deos:obſecro uos atheniēſes ne d' uobis ipſis tropheū i Dionyſii or
cheſtra ſtatuatis: neue i cōſpectu græcoꝝ tātā demētiā oſ̄datis:neq; miſeros Thebanos quos i
urbe recæpiſtis:quoꝝ iſte ſacra liberos & ſepulchra ſuis largitiōibus & regio auro ſubuertit:in
memoriā ſuaꝝ calamitatū reducatis.Sed licet corpib⁹ abſētes:attn̄ eoꝝ clades nr̄is mētib⁹ ītue
amur:ponite uobis an̄ oculos urbē captā ab hoſtibus:ruinas muroꝝ:ædiū icēdia: duci mlīeres
& filios i ſeruitutē:ſenes uiros & anus fœmias ſero tādē amiſſa libertate ſeruire dicētes: ploran
tes:uociferātes:iuocātes nos:& irati nō aduerſus eū:q afflixit:ſed aduerſus calamitatū auctores
nullo modo euerſorē græciæ coronetis:ſed demoniū & fortunā q̄ hūc hoiem aſſeqt' caueatis:
Neq; ciuitas.n.neq; p̄uatus qſpiā bn̄ unq̄ euaſit:q̄ Demoſthenis cōſilio uteret. Vos autē o uiri
atheniēſes nō pudet ſup eos qdē q i ſalamina uehūt lege cauiſſe:ſiqs eoꝝ iuitus nauē ſubuertit:
huic nō licere iteꝝ uectori eē:ne græcoꝝ corpa p impitiā p̄dat.Qui aūt rēpu.nr̄am & uniuerſā
græciā fūditus euertit:ei rurſus ꝓmittere reꝝp.tractationē.Vt aūt dicā & de q̄to tp̄e:ac de reb⁹
q̄ nūc ſūt illud memorare uolo:q; Demoſthenes nō ſolū aciē i caſtris:ueꝝ etiā ordinē i ciuitate
deſeruit.Accæpta triremi & græcis ad tributū coactis p īſperatā ſalutē i urbē reductus p̄ma illa
tp̄a trepidus & ſemimortuus ſuggeſtū adibat:& cuſtodie pacis ut ſe eligeretis obſecrabat. Sed
uos p ea tp̄a uiri atheniēſes ne nomē qdē Demoſthenis in decretis atq; ſn̄iis ſcribi p̄mittebatis.
Nauſicli data ē op̄a:ut ꝓ illo ſe ſcriberet:nūc aūt ut coronari ſe iubet:Mortuo deīde Philippo
& Alexādro i regno cōſtituto rurſus iſte portēta meditatus ſacra Pauſaniæ fūdauit: & ſenatū i
ctimē gratulatiōis ꝓ fœliciter nūciatis cōiecit.Cog̃mētū Alexādro deſidi īpoſuit: auſus ē affir/
mare illū nunq̄ macedonia exiturū:nā bn̄ ſecū putare actū:ſi i pella ſpatiet:& iteſtina cuſtodiat
Hæc ſe dicere nō ex cōiectura aliq:ſed ex certa ſcīa:qa uirtus cruore acqrit:ipſe aūt cruorē non
habet.Alexādrū metitus nō ex Alexādri natura:ſed ex p̄pa timiditate.Iā uero qū Theſſali con
tra nos copias pararēt:& adoleſcēs merito iratus Thebis caſtra admouiſſet: miſſus a nobis le
gatus Demoſthenes ad Alexādrū ex medio Cithærōe retroceſſit:neq; i pace:neq; i bello ſe uti
lē p̄ſtitit.Et qd' oīum grauiſſimū ē:uos hūc nō pdidiſtis:neq; iudicari pmiſiſtis i cōi græcoꝝ cō
uētu.Hic aūt nūc uos pdidit:ſi uera ſunt q̄ ferūt.Nā(ut aiūt maritimi hoies atq; legati:q ab Ale
xādro reueniūt:& res ē fidedigna)qdā Ariſtio platæicus Ariſtoboli Farmacopole filius ſi forte
qſq̄ ueſtrū illū cognoſcit.Hic aliq̄n adoleſcēs p̄cipua forma multo tp̄e apud Demoſthenē i do
mo eius habitauit:qd aūt faciēs:aut qd patiēs crimē ē ambiguū:& mihi dicere nō ſatis honeſtū
Hic(ut audio)de cuius uita ac moribus dubitat:apud Alexādrū nūc ē:illiq; iheret:& aliqd apd'
eū pōt.Per hūc Demoſthenes lr̄is ad Alexādrū miſſis:illiq; blāditus i gr̄aʒ ē recæptus:qd' ex eo
itelligere poteſtis.Nā ſi inimico eēt aīo in Alexādrū(ut ipe p̄dicat)tria ſibi pulcherrima oblata
ſūt tp̄a:quoꝝ nullo uſus fuiſſe apparet.Vnū & p̄mū qn̄ i regno nup cōſtitutus Alexāder nūdū
ſuis rebus ſatis cōpoſitis i Aſiā trāſiuit.Florebatq; tūc pſarū rex pecuniis terreſtribus maritimiſ
q; copiis:cupide aūt nos i ſocietatē recæpiſſet ob picula ſibi iminētia.Tū Demoſthenes an uer
bū aliquod de huiuſmodi ſocietate feciſti:an extat aliquod decretū de huiuſmodi re a te pſcri/
ptū:Vis ponā te metuiſſe:ac more tuo uſū:Atqui publicū tēpus rhetoricā timiditatē non tole/
rat.Sed qū Darius oībus copiis deſcēdiſſet:Alexāder uero omniū rerū iops in Cilicia(ut tu aie
bas)circūuētus ſtatim ab eqtatu Perſarū(ut erat ſermo tuus)cōculcādus eēt:ac petulātiā tuā ciui
tas cape nō poterat:qū ep̄las digitis pēdulās circūferres:ac faciē meā turbatā & ſeminanimem
oſtēderes:coronā te ſūpturū affirmares:ſi aliqd aduerſi Alexādro cōtingeret:nec tūc qdē aliqd
egiſti:ſed i aliud tp̄s cōmodius diſtuliſti.Præteriēs igit' hæc oia de p̄nti eoꝝ cōditione loqr. La
cedæmonii & milites cōducti pugnātes aduerſus Corragū ei⁹ copias deleuerūt:Elii tulerūt au/
xiliū:& Achei oēs p̄ter pelleneos:& Archadia ois p̄ter Megalipoli:ipſa uero obſidebat' ac d' die
in diē capi ſpabat:Alexāder uero extra arctū & extra oēm fere mūdū abierat.Antipater multo
tp̄e exercitū duxerat:qd futuꝝ eēt icertū erat.Hic tu nobis oſ̄de Demoſthenes qd unq̄ feceris
aut qd unq̄ dixeris:aut ſi uis concedā tibi pulpitū donec ad iſta r̄ſideas.Sed q; taceas ueniā tibi

hẽo:q̃ uero tũc dicebaſ:nũc dicã.Memiſtis uiri atheniẽſes illoꝝ deteſtãdoꝝ & abſurdoꝝ uerbo
rũ:q̃ uos ferrei hoĩes tũc audire ſuſtinuiſtis: qñ aſſurgẽs Demoſthenes inqt uinitãt qdã ciuitatẽ
ãputarũt: ſcalas ppl̃i cecideſt:reꝝ neruos ꝓpellimur:ĩ arcta tanq̃ diuidũt.Hæc ĩpudẽtiſſime cu
ius ſũt uerba:imo cuius mõſtra:& rurſus qũ ſeipſũ ĩſinuãs circa pulpitũ inqt fateor lacones cõ
citaſſe:fateor theſſallos ac prenos ad defectionẽ ĩpuliſſe.Tu theſſallos ad defectionẽ moueas:
Tu nõ ſolũ ad urbẽ aliq̃:ſed ad domũ ubi ſit aliqd piculi accedas?Sicubi pecũiæ numerent̃ ꝓm
ptiſſime illic aſſiſteres:actionẽ uiri nunq̃ faceres.Sed ſi aliqd forte eueniat te auctorẽ fingeres:
tibiq; uix dũ fcm̃ aſcriberes.Si metus ſupueniat:illinc fugereſ.Si nõ ſit metus:p̃miũ poſtulabis:
& aureis coronis coronari uoles.At uero ppl̃aris ẽ.Si ad uerba reſpiciatis uiri atheniẽſes deci
piemini.Eqdẽ una uobiſcũ examiare uolo:q̃ ppl̃ari & modeſto uiro adeſſe cõuenit ; ac rurſus
q̃lẽ eẽ cõueniat eũ q ĩprobus ſit:& ſup alios potẽtiã affectet.Vos aũt hæc utraq; opponẽtes cõ
ſiderabitis nõ q̃lis Demoſthenes ĩ uerbis ſit:ſed q̃lis ĩ uita.Puto igit̃ uos oẽs cõſẽtire hæc ppl̃a
ri uiro adeſſe oportere.Primũ ut parẽtibus ĩgenuis ortus ſit:ne ꝓpter ĩfortuniũ gñis legib⁹ ſit ĩ
fẽſus:q̃ ppl̃arẽ ſtatũ ciuitatis cõſeruãt.Secũdũ ut aliqd̃ bñficiũ maioꝝ ſuoꝝ ĩ ppl̃m extet:ul̃ ſal
tẽ ut nullũ ſibi erga ppl̃m ex cõditiõe maioꝝ odiũ relinquat:ne his de cauſis ciuitatẽ turbare q̃
rat.Tertiũ ut ĩ quotidiana uita modicus ſit:ne magnitudie ſũpt⁹ ad largitões declinet.Quartũ
ut bone mẽtis ſit:ac dicẽdi hẽat facultatẽ:pulchꝝ ẽ.n.optima eligere.Eruditio aũt dicẽtis audi
tores quoq; ad iſta cõuertit.Bonitas tñ mẽtis ſp p̃ferẽda ẽ facultati dicẽdi.Quintũ ut ſit magni
aĩ:ne ĩ ſũmis picul̃ difficillimiſq; tpibus ob timiditatẽ ppl̃m deſerat.Hæc ppl̃ari uiro adeſſe cõ
uenit.Qui aũt ſup alios potẽtiã ĩ ciuitate affectat cõtra hæc oĩa:nec opus ẽ illa repetere.Cõſi
derate igit̃ q̃ Demoſtheni aſſint:& ſit mihi p oĩa iuſtũ examẽ.Huic pr̃ fuit Demoſtheneſ peani
cuſ:uir ĩgenuus qdẽ:nõ.n.mẽtiri decet:ſed a mr̃e atq; materno auo q̃lis iſte ſit uobis dicã.Gylõ
fuit cerame⁹:hic nympheo põti oppido ꝑ ꝓditõnẽ hoſtib⁹ tradito:qũ ppl̃s atheniẽſis tũc oppi
dũ illud teneret:ob hoc exulauit:nõ expectata pœna iudicii:q̃ cõtra eũ parabat̃:fugiẽs itaq; ex
urbe ĩ Boſphoꝝ abiit:ac ibi domũ a tyrãnis ortos nobiles & uxorẽ accæpit:mlierẽ diu tẽ ſane
& auꝝ nõ modicũ afferẽtẽ:ſed gñe ſcythiã.Ex ea naſcunt̃ ſibi filiæ duæ:q̃s ille multis cũ pecuni
is huc miſſas cõiugauit:alterã taceo:ut ne plures offẽdã:alterã accæpit neglectis legibus ciuita
tis pr̃ Demoſthenis:ex q̃ iſte genitus ẽ.Quãobrẽ a mr̃no auo quidẽ inimicitia & offẽſio ẽ ſibi ĩ
ppl̃m.Capitis nãq; ꝓgenitorẽ eius cõdẽnaſtis a mr̃e ſcytha ẽ barbarus natura:græcus uoce:ex
quo fit ut ĩprobitas eius lõge aliena ſit a moribus nr̃is.In quotidiana aũt uita q̃lis:ex p̃fecto na
uali ſcp̃tor orationũ repẽte factus p̃rimoniũ ridicule cõſũpſit.Orões aduerſariis ĩ iudicio cõtẽ
dẽtibus efferẽs ad ſuggeſtũ ꝓſiluit:pecunias ĩgẽtes ex publico accæpit.Modicæ ſupſunt.Nũc rẽ
giũ auꝝ domeſticã eius ruinã occultat:nec id qdẽ ſatis.Nullæ.n.diuitiæ ſatiſ magnæ eẽ pñt cor
ruptis moribus.Deniq; nõ ex ꝓpis facultatibus uitã ducit:ſed ex piculis nr̃is.De bonitate autẽ
mẽtis & dicẽdi facultate illud affirmare poſſum.Natura Demoſthenis hoc habet:ut bñ loquat̃
male uiuat.Sic.n.uixit:ut uitã eius recẽſere ppudeat.Iã.n.uidi hoĩes ĩfẽſos fieri aduerſus eos : q
uitia alioꝝ nimis apte explanãt.Deinde qd euenit:leges ciuitatis optimæ ſũt:facta aũt peſſima
De fortitudine uero breuis mihi relinqt̃ ſermo:nã ſi negaret ſe ignauũ & timidũ:ac uos hoc ne
ſciretis:cõmemorationẽ mihi locus iſte p̃beret.Sed qũ ipſe cõfiteat̃ ĩ cõtionibus:ac uos ſciatis:
reſtat ut leges cõmemorẽ de hac re ſcp̃tas.Solõ ille antiquus eadẽ pœna afficiẽdũ putauit eũ q
militare nollet:& eũ q aciẽ deſereret:& eũ q timidus & ignauus eẽt.Ac ſũt timiditatis iudicia ac
cuſationeſq;:q̃q̃ mirabil̃r qſpiã naturã accuſare poſſe.Sed põt.Cuiuſ gr̃a ut qſq; ur̃m pœnas le
gũ magis formidãdas magis q̃ hoſtes forti⁹ ꝓ pr̃ia depugnet.Legiſlator ĝ eũ q militare ſubter
fugiat & timidũ & deſertorẽ foro excludit:neq; coronari pmittit:neq; tẽpla publica ĩtrare.Tu
aũt q legibus coronari uetaris:eũ coronari iubes:ac illũ ĩ tẽplũ Dionyſii accerſis : q tẽpla urbis
ꝓpter timiditatẽ hoſtibus ꝓdidit.Ne aũt lõgius uos ꝓtrahã:quãdo iſte ſe popularẽ dicet me
mineritis uitã eius:nõ uerba:nec quẽ ipſe ſe affirmet:ſed qs ipſe ſit ꝯſiderare.Quoniã uero ĩ co
ronarũ ac donoꝝ mentionẽ ĩcidi:donec memini pauca adiiciã.Si hæc dona uiri Atheniẽſes tã
multa:ac tã leuibus de cauſis tradita nõ cõpeſcitis:p̃dico uobis neq; illi q donãtur:gratiã uobis
habebũt:neq; reſp.aliquã utilitatẽ pcipiat.Nam improbos quidẽ nunq̃ meliores facietis:pro
bos autẽ in ſũmam deſperationẽ adducetis.Quod autẽ uera dico:magna uobis ſigna oſtendã
Si enim qs roget utrũ gloria huius urbis noſtra ætate:an noſtroꝝ maioꝝ magis floruerit? oẽs
fatebimini ætate maioꝝ plus gl̃iæ habuiſſe.Viri aũt meliores utrũ tũc:an tpe nr̃o? tũc egregia
uirtute:nũc ualde ĩferioreſ:dona uero coronæ p̃conia & ſtipẽdia publica:utꝝ tũc pl̃ra:an nũc?
tũc rara:uirtutis nomẽ ĩ p̃cio erat:nũc iã uileſcit:& coronæ ex ꝯſuetudĩe:nõ ex merito tradunt̃.
Sic ergo diſcurrẽtibus pabſurde fit:ut dona nũc plures:tũc reſp.melior.Viri nũc p̃ores:tũc me
liores repiant̃.Ego aũt q̃obrẽ id eueniat docere conabor.Putatis uiri Atheniẽſes:ul̃ ad olympi

cũ:uel ad aliud certamẽ ubi coronæ donent̃:ſe exercere uelle aliquos:ſi coronæ ipſæ nõ ꝑſtan
tiſſimo:ſed illi q ꝓcuraret & q̃reret:traderent̃?Nũc aũt puto ꝓpter uictoriæ gl̃iam cupiũt ho
mines magnos labores tolerare:& ſe in ꝑiculo ponere.Putatis igit̃ uos ꝑmia ponere ciuilis ui
ctoriæ:atq; illud cogitate:ſi dona paucis & merẽtibus cõcedetis:mľtos hẽbitis:q de uirtute cer
tabũt.Sin uero optãti atq; ꝓcurãti ꝑ gratiã cõcedetis:etiã bonos corrũpetiſ.Quod aũt recte di
co:paulo maniſeſtius docere ꝑgã.Vtꝝ uobis ꝑſtãtior uir uidet̃ fuiſſe Themiſtocles ille:quo du
ce nauali prælio Perſas uiciſtis:an Demoſthenes?Præterea utꝝ illi uiri q pplm reduxerũt:utꝝ
Ariſtides ille iuſtus cõtrariã Demoſtheni cognominationẽ hñs:an Demoſthenes? Ac ego nec eiſ
dẽ qdẽ diebus memorãdã cẽſeo hãc beſtiã:in qbus illi memorant̃.Oſtẽdat igr̃ Demoſthenes ſi
põt:extare ĩ lr̃is aliquẽ iſtoꝝ hoium fuiſſe coronatũ.An igrat⁹ ergo pplus?nõ:ſed magni aĩ:nõ
n.oporrere exiſtimabat ĩ lr̃is honorẽ ꝑſtare:ſed ĩ memoria eoꝝ:q bñficiũ accæpant:q̃ uſq; ad
hãc diẽ ĩmortalis ꝑmanet.Dona uero tũc accæpta opeꝑciũ ẽ ĩtueri.Quidã mľto tꝑe grãdia pi
cũla apud Strymonẽ fluuiũ ꝑpeſſi:tãdẽ pugnãtes medos uicerũt:hi reuerſi in urbẽ donũ poſtu
larũt:ppl̃s magnos honores(ut tũc uiſũ ẽ)illis tribuit:tres imagines lapideas in porticu imagia
rio poni cũ hac accæptione:ne ipſoꝝ noĩa illic ſcriberent̃:ut ppl̃i uiderent̃ eẽ:nõ illoꝝ uiroꝝ.
Hoc aũt ex uerſibus ibi ſcꝑtis apparere põt:quoſ recita. VERSVS. Eſt illic nomẽ illoꝝ alicubi
exꝑſſũ?nequaq̃:ſed ppl̃i.Quid ĩ porticu uaria?nã oium pulcherrimaꝝ reꝝ memoriã ĩ foro ha
betiſ.Quid ergo ẽ?In hoc picta cernit̃ marathonica pugna.Quis ergo dux ĩ ea pugna fuit?oẽs
rñdebitis Melciades.Sed nomẽ eius ſcꝑtũ ibi nõ ẽ.Quare nõ petiit hoc?petiit:ſed ppl̃s nõ cõ
ceſſit.Sed ꝓ noĩe dedit illi:ut añ oẽs pingeret̃ ipſe milites:ad pugnã cohortãs.Quid ĩ matroo:
q̃ ẽ apđ curiã ĩ honorẽ eoꝝ q pplm reduxerũt?Decreuit ppl̃s ad ſacrificiũ mille dragmas:hoc
ẽ minus q̃ decẽ dragmæ ĩ ſingula capita.Deinde eos donauit frõdea corona:nõ aurea. Tũc.n.
frõdea corona ĩ honore fuit:nũc aũt etiã auꝝ faſtidio habet̃.Dat̃ ſenatui examẽ diſcernẽdi eos
q obſeſſi fuerũt a lacedæmoniis:nõ eos q aciẽ deſeruerũt in cheronia.Quod aũt uera dico:de
cretũ leget̃.DECRETVM.Lege nũc decretũ Cthesiphõtis ĩ honorẽ Demoſthenis maximarũ
calamitatũ auctoris.DECRETVM.Hoc decreto obſcurat̃ honor eoꝝ:q pplm reduxerũt.Aut
ſi illi digne honorati fuerũt:hic indigne coronat̃.Atq audio ipſũ eẽ dictuꝝ me iniuſte facere ꝗ
maiores illos cũ eo cõparẽ.Neq;.n.Philamona pugilẽ iõ coronari ĩ olympia:ꝗ Glaucũ anti
quũ illũ pugilẽ:ſed ꝗ ſui tꝑis pugiles ſuparit.Quaſi uero nõ ignoretiſ pugilibus ĩter ſe eẽ certa
mẽ:q aũt coronas q̃rũt ad ipſã uirtutẽ certãt:cuius gr̃a coronant̃.Oportet.n.ꝑconẽ q ĩ theatro
ꝓnũciat:nõ eẽ mẽdacẽ.Nõ ğ qa melius patatiõe ĩ rep.uerſatus nobis ẽnarra:ſed ꝗ magna fue
rit uirtus tua nobis oſtẽde:et ſic ꝑmiũ poſtula.Sed ne lõgius uos ꝓtrahã leget̃ uobiſ epigrama.
eoꝝ q pplm reduxerũt.EPIGRAMA.Quia eos q cõtra leges dñabant̃ depoſuerũt:honorari
dicit.In ore oium erat tũc pplm fuiſſe cõculcatũ:qũ aliq accuſatores eoꝝ q contra leges qd de
creuerãt:ſuſtulerũt.Eteni ut ego a patre meo:q nonagintaq̃nq; annis uixit:ac oium laboꝝ pu
blicoꝝ particeps fuit audiui.Solebat.n.qũ ſibi erat ociũ mihi narrare ꝑ id tꝑs quo ppl̃s reſtitu
tus ẽ:ſiqs qd cõtra leges decreuiſſet accuſabat̃:fuiſſe uerbũ & factũ.Quid.n.magis ipiũ q̃ cõtra
leges agere:aut decernere?Nec eodẽ modo iudices(ut nũc)ſed erãt ualde ĩfeſtiores aduerſus re
os:q̃ ipſe accuſator.Sæpe ẽt ſcribã reuocabãt:ac leges & decretũ recitari iubebãt. Dãnabãt aũt
reoſ nõ ſi oẽs ſiml̃ legeſ:ſed ſi unã dũtaxat ſyllabã trãſgreſſi fuiſſẽt.Quod aũt nũc fit:pluſ q̃ ridi
culũ ẽ.Scriba legit đlationẽ:iudices tanq̃ cãtilenã aliquã audiẽtes:alias cogitatiões mẽte reuol
uũt.Iã uero ex Demoſthenis artibus ĩprobã cõſuetudinẽ ĩ iudiciis recæpiſtis. Quippe ꝑuerſis
iuribus accuſatori minæ obiiciunt̃.Reus accuſat:iudices ĩterdũ neſciũt quaꝝ reꝝ iudices ſunt:
ſed de his q̃ ad iudiciũ eoꝝ nõ ꝑtinẽt iudicare cogunt̃.Dicit reus nõ ſecundũ leges a ſe ſcriptũ:
ſed ſiqs talia añ ſcribẽs abſolutus ẽ:ĩ quo nũc ualde cõfidere:ac uos cõtẽnere audio Cthesiphõ
tẽ.Etenim Ariſtophõ ille manicus aliqñ gl̃iari apud uos auſus ẽ:ꝗ nonagieſq̃nqes accuſatus ſꝑ
euaſerit.At nõ Cephalus ille antiquus:q maxime ppl̃aris hitus ẽ:ſed cõtra gl̃iabat̃:ꝗ qũ plura
đcreta q̃ ullus alter ſui tꝑis orator ſcꝑſiſſet:nunq̃ fuerit accuſatus:ꝗ ꝯtra leges đcreuerit.Et me
rito qdẽ gl̃iabat̃.Accuſabãt.n.ſe de hoc crimie nõ illi q ĩ rep.uerſabant̃:ſed amici amicos:qđ ex
hoc ĩtelligere poteſtis.Archinus ille q unus fuit ex ppl̃i reductorib⁹ diẽ Thraſybulo dixit:q ſo
cius ſibi fuerat in populo reducendo:ac damnari illũ fecit paulopoſt præmia eis decreta. Nec
ea res iudices tardauit.Putabant eni quẽadmodũ reducti fuerãt ante a Thraſybulo:ſic tunc ex
pelli per decretũ illud contra leges ſcriptũ.Nũc autẽ cõtra fit:milites boni:& qui aliqd memo
rabile ꝓ rep.geſſerũt deꝑcationẽ in iudicio ponũt:quos merito ingratos putare debetis.Nam
ſiquis ĩ populari ſtatu honoratus:quẽ ſtatum dei ac leges ſeruant:poſtea contra legẽ ſcriben
ti fauere audet:ſtatũ ipſum ciuitatis oppugnat:per quẽ honores ſuſcæpit. Quæ igitur defen
dendi ratio eſſet poteſt uiro iuſto:ac modeſto aduocato:ego dicã.In partes tres diuiditur dies

qũ de hoc crimine in iudicio agitᷣ. Prima infundit aqua accuſatori: & legibus: ac libertati ciuita
tis: Secũda reo aduocatiſqꝫ eius: Deinde ſi p̃mis ſniis nõ abſoluitᷣ reus: tũc iã tertia datᷣ ad pœnã
delicti cõſtituendã: & ad magnitudinẽ iræ ur̃æ. Quiſqs ergo in pœnã dep̃cat: irã ueſtrã dep̃catᷣ.
Qui aũt p̃mo loco ſniam petit iuſiurãdũ petit: quoꝝ nihil petere fas eſt: neqꝫ petẽti cõcedere.
Iubete igitᷣ eos ſinere p̃mã ſniam ferri: deinde pœnã dep̃centᷣ. Eqdem uiri Athenĩeſes affirmare
auſim cõuenire: ut lege caueretᷣ: ne in huiuſmodi crimine liceat actori neqꝫ reo aduocatos hẽre
Nõ. n. hoc iudiciũ in diſcæptatione iuris cõſiſtit: ſed clare patẽt leges. Quẽadmodũ in archite/
ctura qũ diſcernere uolumus rectũ ſit aliqd necne: regulã adducimus ꝑ quã dignoſcitᷣ: ſic in his
cauſis regula ẽ iuſti uel iniuſti: tabella hæc & hoc decretũ ac leges iuxta ſcriptæ: hæc nõ inter ſe
diſcrepare oſtẽdas: & deſcẽde. Quid opus eſt Demoſthenẽ aduocareᷣ? Nã qũ iuſtã excuſationẽ
p̃teriẽs aſtutũ hoĩem: & uerboꝝ artificẽ aduocas: decipe nos q̃ris: ciuitatẽ lædis: libertatẽ offen
dis. Sed quõ uos aduerſus hãc iniuſtã defẽſionẽ reſiſtetis iudices: iã uobis dicã. Qum in hoc lo/
co cõſtitutus Ctheſiphon ꝓemiũ ſibi a Demoſthene dictatũ narrauerit: ac deinde ꝑſiſtet ĩ cau/
ſa: neqꝫ ſe excuſabit: iubete ipſũ ſine aliquo tumultu cape tabulã: ac leges iuxta ipſũ decretũ le/
gere. Quod ſi fingat nõ audire: neqꝫ uos ipſũ audiatis. Nõ. n. ideo cõſediſtis iudices: ut iniuſtas
excuſationes audiretis: ſed ut audiretis eos q iuſte ſe excuſare uellẽt. Sin aũt omiſſis cæteris De
moſthenẽ aduocabit: potiſſimũ eẽt: ne malũ hoĩem uerboꝝ cauillationibus leges oppugnãtẽ:
audiretis: neqꝫ ad uirtutẽ q̃ſq̃ hoc illi aſcribat. Quod ſi uobis audire placeat Demoſthenẽ: iube
te ipſũ eundẽ ordinẽ excuſãdo ſeruare: quẽ ego in accuſãdo. Nõ. n. uitã Demoſthenis prius diſ
ſcuſſi: neqꝫ publica eius crimina (q̃q̃ uberẽ ad dicendũ haberẽ materiã) enudaui. Sed p̃mo leges
oſtẽdi uetãtes eũ coronari: qbus reddẽdis rõnibus publice adminiſtratoꝝ obnoxius eẽt. Dein
de Ctheſiphontẽ decreuiſſe coronã Demoſtheni: de hoc ipſo obnoxio redargui: nec aſcripſiſ/
ſe qũ rationẽ reddiderit: ſed uos ac leges oĩno paruipẽdiſſe: futuras etiã cauillationes aduerſus
iſta dicẽdas refutaui: quaꝝ ut memineretis oro. Secũdũ uobis narraui leges de p̃coniis faciẽdis
qbus apte cauetᷣ: ne is q a pp̃lo coronatᷣ extra cõcionẽ ꝓnũcietᷣ. Ctheſiphõ aũt nõ legesᷣ ſolũ trãſ
greſſus: ſed tẽpus & locũ p̃conii faciẽdi: nõ in cõcione: ſed ĩ theatro: neqꝫ dũ cõcio haberetᷣ: ſed
dũ tragœdiæ agerentᷣ: ꝓnũciari coronatũ decreuit. Poſt hæc pauca de p̃uatis criminibus: mul/
ta de publicis locutus ſũ. Eodẽ igitᷣ ordine reſpõdere Demoſthenẽ iubeatis. Ad legẽ quæ de ob
noxiis ẽ p̃mũ: de p̃coniis ſecũdũ: tertiũ & maximũ quo dono ſit dignus. Quod ſi a uobis petat
ut alio dicẽdi ordine uti ſibi ꝑmittatis: ac in fine orationis ſuæ reſpõſuꝝ ſe legibus ꝓmittat: nõ
cõcedatis: neqꝫ ignoretis hãc eẽ artẽ quandã ad iudiciũ euertẽdũ. Nõ. n. qa tũc r̃ndere uelit: ſed
qa nõ habet qd r̃ndeat aliaꝝ reꝝ iniectione uos in obliuionẽ legũ & criminis conatᷣ abducere.
Vt ergo in gymnicis certamibus uidetis pugiles de loco iter ſe certare: ſic uos uniuerſã diẽ ꝓ re
pu. ac ꝓ ordine orationis cũ Demoſthene certetis: neqꝫ ꝑmittatis extra accuſationẽ uagari: ſed
aſſiduitate ac diligẽtia audiẽdi fugas eius cuſtodiatis: & ĩ accuſationẽ reducatis. Sed quæ uobis
euenięt ſi ꝑ hũc modũ illũ audietis: hæc uobis p̃dicere debeo. Adducet. n. illũ ueneficũ Marſupi
orũ inciſorẽ q rẽp. icidit. Hic plorat facilius q̃ alii rident: ꝑiurat ꝓmptiſſime oĩum hoĩum: neqꝫ
admirarer ſi in iſtos q circũſtãt cõuerſus eis malediceret: ac potẽtes ad accuſationes populares
ad ſubſellia rei ueniſſe affirmaret. Ad hæc factioſa eius uerba: ſi iſta dicet: ita reſpondeatis. Si ti
bi ſimiles fuiſſẽt o Demoſthenes illi q populũ reſtituerũt: nunq̃ popularis ſtatus in hac urbe ui
guiſſet. Sed illi difficillimis tꝑibus ciuitatẽ ſeruauerũt ꝓlato illo pulcherrimo uerbo: neqs p̃te/
ritoꝝ facinoꝝ reminiſceretᷣ. Tu aũt orationes meditaris: & uerba quotidiana plus tibi ſũt curæ
q̃ ciuitatis ſalus. Quãdo aũt ꝑiurãs ꝓ fide iuriſiurãdi Iouẽ appellabit illud ei ſubiiciatis: q ſæpe
mentiatᷣ: ac ſemp in iureiurãdo adhiberi ſibi fidẽ poſtulet: duoꝝ alterũ: quoꝝ neutrũ huic ẽ aut
deos eẽ uanos: aut auditores nõ eoſdẽ. De lachrymis aũt ac labore uociſ: qũ a uobis quæret di/
cẽs quo me cõferã uiri athenĩeſes: circũſcripſiſtis me in rep. nõ eſt ad quẽ amplius cõfugiã: ſubii
cite: At uero pp̃ls Athenĩeſis quo iã ſe cõferet Demoſthenes: aut ad quẽ cõfugietᷣ? Quid tu pro
populo unq̃ feciſtiᷣ? nãqꝫ ꝓ te ipſo feceris oẽs uidemus. Deſeruiſti urbẽ: nec ĩ pyræo habitas: ſed
ex urbe euadis: pecunias tibi cõparaſti ex regio auro: & ex publicis corruptelis. Tandẽ qd iſtæ
lachrymæᷣ? qd hæc uociferatioᷣ? qd raucedo iſta uocis ſibi poſtulatᷣ? Reus ẽ ĩ hoc iudicio Cthe/
ſiphon. Tu neqꝫ de uita: neqꝫ de patrimonio certas: oẽ tuũ certamẽ eſt de aureis coronis: ac de
p̃conio in theatro faciẽdo: qui deberes ſi hic populus maleſanus ac ſui oblitus: tã alieno tꝑe co
ronare te uellet: hũc honorẽ ꝓ te ipſo deprecari dicẽs: Nõ enim decet uiri Athenĩeſes pro qui/
bus rebus ciuitas luxit ac ſordidata fuit: ꝓ illis me coronari. At puto iſta diceret uir: qui re uera
cũ uirtute uixiſſet. Quæ uero tu dices: diceret monſtrũ aliquod: qui uirtuti obtrectaretᷣ. Nullus
ueſtꝝ formidet iudices: ne Demoſthenes uir fortis ac celſi aĩ: ſi corona nõ potiatᷣ: ſibiip̃i domũ
reuerſo mortẽ cõſciſcat: q uſqꝫ adeo gl̃iam paruifecit: ut deteſtabile illud ac obnoxium caput:

qđ iſte cõtra leges coronãdũ cẽſuit milies totõderit:atq; hoꝝ mercedẽ accæpit ul̃nuſ ac alapas
ita ut nũc etiã plagaꝝ extẽt ueſtigia.Hic aũt hõ nõ caput:ſed redditũ poſſidet.De Ctheſiphon
te aũt q decretũ ſcripſit:pauca dicã:multa trãſgrediar:ut uidear ſi uos egregie malos hoĩes(eti-
am ſi nullus dicat)cognoſcere ualeatis.Quod uero ẽ cõe amboꝝ:circũeũt illi forũ:ueras de ſe-
ipſis opiones hñtes:nec uerba mẽtiunt̃:Ctheſiphõ nõ ꝓ ſe timere dicit:ſperare qppe ſe ideotã
quẽdã uideri:ſed Demoſthenis corruptelas in rep.ac ignauiã & ſecordiã eius terrorẽ ſibi affer
re:Demoſthenes uero in ſe aſpiciẽs bñ ſperare dicit:Ctheſiphõtis ĩprobitates lenociniaq; for-
midare. Eos ergo q ſic adinuicẽ ſe cõdẽnant:uos cões iudices nunq̃ abſoluatis. De maledictis
aũt quæ aduerſus me iactabãt pauca uolo ꝑdicere. Audio.n.Demoſthenẽ dicturũ multa ab eo
cõmoda rẽp.ſuſcæpiſſe:multa uero incõmoda a me:& Philippũ:& Alexãdrũ: & eoꝝ cauſas ĩ
me eẽ relaturũ.Sic.n.ut uidet̃ in dicẽdo aſtutus ẽ uerboꝝ artifex:ut nõ ſatis illi ſit ſiqd ego apđ
uos in rep.geſſi:aut ſi aliqd dixi:accuſare:uerũetiã qetẽ meã carpit:ac ſilẽtiũ meũ accuſat:neqs
ſibi locus uacuus calũnia relinquat̃.Improbat etiã meas exercitationes in gymnaſiis cũ iuniori
buſ:& ĩ hac cauſa ſtatim dicet:me nõ gratia reip.accuſaſſe:ſed ut ꝑ eius inimicitiã me Alexãdro
oſtẽderẽ.Atq; a me q̃ſiturus ẽ(ut audio)q̃obrẽ ſũmã rerũ a ſe geſtarũ in rep.nũc reꝑhendo. Sin
gula aũt dũ agebant̃:nõ improbauerim:neq; accuſauerim:ſed illa trãſgreſſus:& paꝝ frequẽter
in rep.uerſatus:diſtulerim accuſationẽ.Ego aũt neq; Demoſthenis exercitatiões emulor: neq;
mearũ me piget:neq; uerba quæ iterdũ apud uos feci ĩfecta eẽ uelĩ:neq; ſi ita ut Demoſthenes
uerba feciſſem mihi uiuẽdũ exiſtimarẽ.Taciturnitatẽ aũt meã Demoſthenes mediocritas mea
peperit.Parua mihi ſatis ſũt:ac maiora turpiter q̃rere nõ opto.Itaq; & ſileo & loquor arbitrio
meo nõ coactus aliq̃ moꝝ neceſſitate.Tu accæpta pecunia ſilẽtiũ agis:cõſũpta uero exclamas.
Verba aũt facis nõ qñ bñ tibi uidet̃:neq; arbitrio tuo:ſed arbitrio illoꝝ q mercedẽ tibi dãt.Nõ
erubeſcis mẽtiri:neq; redargutionẽ formidas.Accuſatõnẽ uero iſtã:quã nõ reip.gr̃a:ſed ut Ale
xãdro me oſtẽdã ĩtroduxiſſe dicis:ego uiuẽte adhuc philippo eã ſuſcæpi:anteq̃ Alexãder in re-
gno cõſtitutus eẽt:nõdũ Pauſaniæ ſõnio a te uiſo:neq; te ad Mineruã & Iouem ꝑ noctẽ locuto
Quõ igit̃ ego cauſã hãc ĩtroduxiſſem:ut Alexãdro me oſtẽderẽ:niſi forte eadẽ ſõnia ego & De
moſthenes uidiſſemus?Quod aũt nõ cõtinue:ſed iterdũ ad rẽp.acceſſerim:cã ẽ nõ obſcura.In
ciuitate.n.quã potẽtes aliq occupãt:nõ is q uult:ſed is q potẽs ẽ:accuſat.In libera aũt ciuitate is
q uult:& qñ ſibi uidet̃.Quinetiã ĩtermiſſio ad ppl̃m dicẽdi ſignũ ẽ uiri:q tẽpus & utilitatẽ reip.
cõſideret & obſeruet.Nullã aũt diẽ ĩtermittere:ſignũ ẽ hoĩs cũcta ꝓ mercede loquẽtis atq; agẽ
tis.Quod aũt dictitas te nunq̃ accuſatũ a me fuiſſe:aut auditores obliuioſos putas:aut teipſum
decipis.Nã ſacrilegia qdẽ ꝓ Amphiſeis ac Euboiæ corruptelas:qa tꝑa lõge trãſierũt:ꝑ q̃ a me
redargutus fuiſti fortaſſe ſperas ppl̃m nõ meminiſſe.Sed tuas circa rẽ naualẽ rapinas: qđ unq̃
tẽpus obſcurare ualebit?Qum tu lege lata de tercẽtis nauibus ſperaſti Atheniẽſẽ ppl̃m uniuer
ſæ claſſi teꝑfectuꝝ.At ego oſtẽdi te ſexagintaqnq; nauiũ ualociũ ꝑfectos ſuſtuliſſe:ac plus mi-
nuiſſe rẽ naualẽ:q̃ qum Atheniẽſes apud Naxũ nauali ꝑlio Lacedæmonios & urbẽ uicerũt. Sic
aũt tibi ꝑ alienas calũnias ꝓuidiſti:ut nõ audaciæ tuæ:ſed illis q cõtra obuiarẽt ꝑiculũ ĩmineret
Multũ qdẽ Alexãdrũ:multũ uero Philippũ in calũniis ferẽs:& quoſdã ciuitatis tꝑa ĩpedire ac-
cuſãs:ſꝑ pñtia corrũpẽs:ac futura ꝓmittẽs:tandẽ qũ diẽ tibi dicturus eẽm deꝑhenſionẽ Anaxi-
ni q merces olympiadi emebat:repiſti:ac eũ deꝑhenſũ:& tuis manibus ad tormẽta poſitũ mor
te ipſũ tua ſnĩa cõdẽnaſti:apud quẽ nuꝑ ĩ horreo mãſeras:ac ex eadẽ mẽſa cibũ potũq; aſſũpſe
ras:dexterãq; illi inieceras:hoſpitẽ & amicũ effeceras: eũ poſtea occidiſti:de qbus rebus in con
ſpectu ppl̃i a me cõuictus:ac hoſpiticida uocatus:nõ factũ negaſti:ſed reſpõdiſti te ciuitatis ſa-
les pluris feciſſe:q̃ hoſpitis menſã:ſuꝑ quo reſpõſo ciues ꝑegriniq; q ĩ cõcione aderãt reclama-
runt.Taceo falſas ep̃las:captos ſpeculatores:tormẽta falſis de cauſis inflicta: qum me & quoſ-
dã alios nouas res ĩ urbe moliri falſo criminabaris.Deinde a me q̃ſiturus ẽ:ut audio:q̃lis foret
medicus:q egrotãti nihil cõſulat:mortuo aũt eo:narret ad ꝓximos quæ ſi feciſſet:ſanitatẽ recu
peraſſet.A te aũt nõ q̃ris:q̃lis eẽt ppl̃i ductor:q ppl̃o qdẽ adularet̃:tꝑa aũt ĩ qbus ſeruari reſp.
ualebat:q̃obrẽ tũc ipſum errare nõ ꝓhibuerunt:neq; accuſauerũt.Reſpondebit̃ uero tandem
quia poſt cõmiſſam pugnã occupati in legationibus ꝓ reip.ſalute ociũ nõ habuimus ad te pu
niẽdũ.Sed qũ nõ ſufficiat tibi pœnã nõ dediſſe:uerũ inſuꝑ dona poſtules: ac ĩ deriſionẽ græco
rũ ciuitatẽ ponis:in hoc ſurrexi:ac nomẽ detuli.Audio ĩſuꝑ Demoſthenẽ(qđ per deos grauate
dicã)uocẽ meã ſirenibus cõparare uelle.Etenĩ ut ab ill̃ nõ mulcent̃ hoĩes:ſed ꝑdũtur:ex quo fit
ut eaꝝ muſica nõ adamet̃.Sic dicẽdi facultatẽ meã fuiſſe ad calamitatẽ:audiẽtiũ dicet. Atq ego
nemini cõuenire puto ut de me huiuſmodi ſiĩitudĩe abutat̃:qđ ſicui cõueniret hic ſermo certe
nõ Demoſtheni.Hoc.n.dicẽdũ eẽt a uiro forti ac rei militaris ꝑito:q ml̃ta ꝓ rep.geſſiſſet q̃ ipſe
dicere:ac uerbis oñdere neſciret:& ob hoc aduerſarioꝝ naturã miraret̃:q ſibi cõſcius eẽt ĩpotẽ

tiæ i dicēdo ſuæ: Accuſatorē aūt uideret ea facūdia ꝑditū:ut nō ſolū res a ſe geſtas añ oculos audientiū poneret: uerūetiā ea q̄ nunq̄ geſſiſſet. At qū uir totus ex uerbis cōpactuſ atq; his uehementibus & ſupflue laboratis ſimplicitatē ſimlet: qs ferre poſſit? cuius gulā ſiqs auferat iſtar fiſtularū nihil reliquū erit. Miror eqdē o uiri athenieſes & audire cupio: quonā reſpectu reū abſolueretis? utꝶ qa decretū legitime ſcptū ē? At nullū unq̄ magis cōtra leges fuit. An ꝙ auctor eius decreti pœnā nō meret? At nō ſūt apđ uos moꝶ cēſuræ: ſi hūc īpune dimittatis. Illud uero nō moleſtū: ꝙ ꝑus īplebat orcheſtra aureis coronis: qbus ppl̄s coronabat: ꝙ externis coronis hæc dices aſſignata ē. Ex Demoſthenis uero actiōibus uos coronis & ꝑconiis caretis: hic aūt hēbit? Et ſiqs poeta faceret Therſitē a græcis coronari: nllus ueſtꝶ id ferret: qa ignauus & calūniator fuiſſe dr̄. Ipi aūt qū hūc uirū coronabitis: nō putatis opiōne ac ſnīa græcoꝶ exſibilari? Maiores nr̄i ꝑclara ac ſplēdida facta pp̄lo tribuebāt: idigna uero atq; abiecta in oratores malos referebant. Cteſiphō aūt cēſet īfamiā a Demoſthene oblatā pp̄lo tribuēdā. Predicatis uos fortunatos eē: ut certe eſtis: deinde uobis fortunā defuiſſe: Demoſthenē uero bñ cōſuluiſſe decernetis? Et qdē oīum abſurdiſſimū de largitiōe cōdēnatos īfames eē ſtatuiſtis: quē uero ꝓ mercede ī rep. cūcta geſſiſſe nouiſtis: coronabitis? Iudices q nō recte choreas Dionyſii iudicāt: mlc̄tatiſ: uos aūt iudices nō circuloꝶ & choreaꝶ theatraliū: ſed legū & ciuil̄ uirtutis cōſtituti dona nō ſecūdū leges: neq; paucis & dignis: ſed ꝓcurāti cōceditis. Deinde exiit ex iudicio iudex: qū ſe qdē ipſū ībecillē: oratorē uero potētē ſua ſnīa effecerit. Ciuis. n. ꝑuatus ī libera ciuitate lege & calculo regnat: quos ſi alteri cōcedat: ſuā ipſe potētiā diſſoluit. Inſup iudicii piuriū ipſū ſeqt̄: ac ſtimulat: gr̄a uero īcerta ē: nā calcl̄us ſecreto reddit. Videmini aūt mihi o uiri athenieſes & fœliciter euaſiſſe: & ī picl̄m ueniſſe paꝶ cōſulte. Nā ꝙ mlt̄i ꝑaucis nimiā potētiā cōceſſiſtiſ nō laudo. Quod aūt nō fuit ætate ur̄a maloꝶ atq; audaciū uiroꝶ ferocitas: hæc ego fœlicitati ur̄æ aſſcribo. Supioribus n. tpib' talia reſp. īgenia ꝓtulit: q̄ pfacile potētiā ppl̄i p hūc modū ſuſtulerūt. Gaudebat. n. ppl̄s adulatiōibus. Itaq; poſtea euenit: ut nō illi quos ppl̄s formidabat: ſed illi ipſi qbus ſeſe crediderat: eū euerterēt. Tales qppe aliq ex triginta tyrānis fuerūt: q pl̄res q̄ mille & qngētos ciues īdēnatos necauerūt. Neq; pmittebāt neceſſarios defūctoꝶ funeribus adeſſe. Nō igit ſub uobiſ eos q ī rep. uerſant̄ cōtinebitis? nō ſupbos humiliabitis: atq; deiicietis? Nō memieritis nullū unq̄ ꝑus euertere libertatē aggreſſū fuiſſe: q̄ ipſe ī ciuitate plus poſſet: q̄ leges ac iudicia. Libēter eqdē o uiri athenieſes ī cōſpectu ur̄o cū reo diſcuterē ob q̄ bñficia Demoſthenē putat coronā mereri. Si. n. diceſ unde ꝑncipiū decreti tui feciſti: ꝙ muroſ & agros bñ muniuit: ualde eqdē admiror Nā cām fuiſſe ut iſtis īdigeremus plus repheſiōis hēret: q̄ illa laudis. Nō. n. decet ciuē dona petere: ꝙ uallū: aut foſſā: aut muꝶ effecerit: ſed ꝙ alicuius boni cā fuerit reip. Si uero ibis ad ſecundā tui decreti partē: ī q̄ ſcribere auſus es: ꝙ uir bonus: & optima pp̄lo athenieſi dicere ōpa ac facere pſeuerat: ſublata iactatiōe & adulatiōe uerboꝶ opa ipſa tāge Ōnde nobis qd dicas. Amphiſeos & Euboiæ corruptelas omitto: Thebanæ ſocietatis cauſā Demoſtheni attribuis: ī quo ignaros qdē decipis: ſciētes uero & ſētiētes angis. Taces. n. occaſionē & tps p q̄ illa ſocietas īita ē: ac ciuitatis dignitatē Demoſtheni aſcribis. Qual̄ uero ſit hæc tua iactatio ego uno exēplo docere conabor. Perſaꝶ rex nō multo tpe añ trāſitū Alexādri ī Aſiā: pp̄lo Athenieſi ep̄lam miſit: barbarā nimiū ac ſupbā: ī q̄ & alia mlt̄a īdocte ruditerq; diſſeruit: & ī fine ita ſcripſit: Ego uobiſ auꝶ nō dabo: nō me petatis: nō. n. hēbitis. Hic tñ idē magnus nūc picul̄ circūuētus: nō petētib' uobis: ſed ſpōte ſua tricēta talēta pp̄lo miſit: q̄ uos merito accipe noluiſtis. Ferebat aūt uobiſ aurū illud tps: & metus: & īdigētia ſocietatis. Hæc ipſa thebanā ſocietatē īduxerūt. Tu Demoſthenes nomē thebanoꝶ & īfœliciſſimā illā ſocietatē auribus nr̄is ſp iculcas. Talēta uero ſeptuaginta ſubtices: q̄ ex regio auro pcæpta nō reddidiſti. Nōne defectu pecuniaꝶ ꝙ qnq; talēta ill̄ tradita nō ſūt milites cōducti arcē thebanis nō tradiderūt? Nō p nouē talēta res Archadiæ īfecta remāſit? ppl̄s iā egreſſis: ac ducibus iā auxiliū ferre paratis. At tu locuples factus es: & cupiditatibus tuis īdulges. Et ut ſūmatim dicā: auꝶ regiū apud te remāſit: picula uero apud nos. Dignū ē etiā uiri Athenieſes iſtoꝶ ignorātiā cōſpicere. Si. n. audebit Cteſiphon Demoſthenē ī defēſionē adducere. At ipſe aſſurgēs ſeipſū laudabit: grauius erit hoc audire: q̄ opa ipa q̄ fecit ſuſtinuiſſe. Qum. n. uiros ſtrenuos: quos multa & ꝑclara geſſiſſe cōſtat: ſeipſos laudātes nō feramus: qſtādē hoīem q dedecus ciuitatis fuerit: ſi ſeipſū laudet audire ſuſtinebit? Tu itaq; ſi ſapis ab īpudētiſſima re abſtinebis: ac p te ipſum o Cteſiphon rn̄debis. Nō enim dicere utiq; potes te facultatē dicēdi nō hr̄e. Eſſet qppe abſurdū: ſi nup ad Cleopatrā Philippi filiā ad cōdolendū ꝓ īteritu Alexādri Molloſoꝶ regis legatus īre ſuſcæpiſti: nūc aūt dicēdi facultatem hr̄e te negabiſ. An alienā mulierē uiduā cōſolari potes: te aūt ipſū ī iudicio defēdere nō potes? Vel talis ē: quē coronandū cēſuiſti: ut nullo dicēte ab his qbus ille bñfecit nō cognoſcat? Quære a iudicibus ſi cognouerūt Chabriā & Iphicratē: & Timotheū: & cognoſce ab eis q̄re dona illiſ nō dederunt

ſtatuas poſuerũt. Oẽs tibi rñdebũt: Chabriæ ꝓpter naualẽ pugnã circa naxũ: Iphicrati ꝙ ſortẽ
lacedæmonioꝝ ꝑemit: Timotheo ꝙ circa Corcicã nauigauit: & ob alia multa: q̃ ipſoꝝ qſqꝫ in
bello geſſerat. Demoſtheui aũt ſiqs petat q̃re nõ dabitis? qa largitõibus corruptus: qa timidus
& ignauus: qa aciẽ deſeruit. Vtrũ hũc honorabitis: an uos ipſos ĩhonorabitis? ac eos ſimul q ꝓ
uobis in acie ceciderũt? quos putetis ĩtueri mœſtos ac moleſte ferẽtes ſi iſtẽ coronabit? Etenim
graue eẽt o uiri Atheniẽſes ſi ligna & lapides & ferꝝ res mutas & ſẽſu carẽtes: ſi caſu quẽ occide
rĩt: exterminamus: ac ſiqs necauerit ſeipſũ: manũ q̃ hoc ꝑegit: abſcindimus: & ſeꝑatim a corꝑe
ſepelimus: Demoſthenẽ uero q exiciabilis exitus auctor fuit: & poſtea militeſ ꝓdidit: honorabi
tis? Nõ cõtumelia afficient defũcti: uiuẽtes aũt ſpem oẽm amittẽt: cernẽtes ꝑmiũ uirtutis mortẽ
eẽ: memoriã uero eos deficere. Quod ſi q̃rant a uobis iuniores ad qđ exẽplũ eoꝝ uitã dirige
re oporteat: qd illi rñdebitis? Scitis. n. qa neqꝫ Palæſtræ: neqꝫ ſcholæ: neqꝫ muſica ſolũ ĩſtruũt iu
uenes: ſed multo magis publica ꝑconia. Pronũciat ĩ theatro qs coronari uirtutis grã: hõ corru
ptæ uitæ & ſordidæ. Iuuenis hæc aſpiciẽs corrũpit. Pœnã dedit ĩprobus leno: ut Cteſiphõ eſt
alii emẽdant. Cõtra honeſtatẽ & iuſticiã qs decreuit: deinde domũ reuerſus filiũ monet. Ille me
rito nõ audit. Sed hæc monitio iuſte moleſtia appellari põt. Vt ergo nõ ſolũ iudices: ſed contẽ
platores haꝝ reꝝ: ſic ſñiam feratis: ut ſñiæ ueſtræ rõnẽ ciuibus uñis qũ illã repetẽt: reddere poſ
ſitis. Scitis. n. o uiri atheniẽſes: talẽ uideri ciuitatẽ: q̃lis ẽ q ꝓnũciat. Eſt aũt turpiſſimũ uos nõ ma
ioribus ueſtris: ſed Demoſthenis timiditati ignauiæqꝫ ſimiles uelle uideri. Quõ igit hãc ĩfamiã
qs aufugiat: ſi hoĩes ſuſpectis moribus & humanis uerbis caueatiſ? Nã bonitas & pplare nomẽ
in medio iacẽt: ad ea cõfugiũt qdã uerbis: q factis lõge abſũt. Qum g̃ repiatiſ oratorẽ externaꝝ
coronaꝝ: & ꝑconioꝝ cupidũ: ꝓbationes uerboꝝ ex uita & moribus eius exigatis. Cui hæc nõ
atteſtant: nõ ꝓbant eius laudes. Et libertatis curã habetis: q̃ iã abiit a uobis. An nõ graue uobis
eẽ uidet: ꝙ iudicia & ppl's cõtẽnit? Epl'æ atqꝫ legatiões in ꝑuataſ domos ueniũt: nõ ab hoc uel il
lo hoĩe: ſed a ꝑncipibus aſiæ atqꝫ europæ. Et quaꝝ reꝝ mors ẽ pœna ex legibus cõſtituta: has q
dã nõ negãt facere: ſed in cõſpectu ppli fatent: ac epl'as ĩter ſe legũt. Alii ut eos ĩtueamini uelut
cuſtodes libertatis ueſtræ iubẽt. Alii dona poſtulãt: ut patriæ ſeruatores. Ppl's aũt abiectus & q̃
ſi cõfectus ſenio: ac delirus nomẽ dũtaxat libertatis retinet: facta uero aliis cõceſſit. Poſtea hĩtis
ex cõcionibus nõ cõſiliis a uobis traditis: ſed tanq̃ reliqis reip. diuiſis: id eẽ ueꝝ ĩde cognoſcere
poteſtis. Fuit qdã (doleo eqdẽ tã ſæpe calamitates uñas cõmemorãs) fuit uir qdã plæbeius q na
nigare ĩ ſamũ qũ uellet: tanq̃ ꝓditor patriæ cõprehẽſus a cõcilio Ariopagi morte dãnatus ẽ. Al
ter qdã plæbeius ex Rhodo reuerſus: qa nõ cõſtãter metũ ferebat: ĩ iudiciũ uocatuſ pares ſñias
excæpit: quaꝝ ſi una defuiſſet: aut mortẽ: aut exiliũ erat ſibi ſubeundũ. Apponamus qđ nũc fit.
Orator oĩum maloꝝ cã: aciẽ ĩ caſtris deſeruit: aufugit ex urbe: hic poſtulat ſe corona donari ac
ꝓnũciari ĩ theatro: nõ reicietis hoĩem tanq̃ cõem græcoꝝ calamitatẽ: uel deꝑhẽſũ tanq̃ piratã
ſub noĩe reip. nauigãtẽ pœnis afficietis? Nõ tẽpus cõſiderabitis: ĩ quo ſñiam fertiſ: ꝓpe diẽ futu
ra ſũt apollinis ſacra: & græcoꝝ cõuentus. Eſt aũt calũnia cõtra ciuitatẽ nr̃am ꝑ hæc tpa ex De
moſthenis actiõibus ĩducta. Si hũc coronabitis: cõſẽtire uidebimini pacis trãſgreſſoribus. Si cõ
tra facietis: ppl'm excuſabitis. Nõ ergo ut ꝓ aliena: ſed ꝓ re ueſtra cõſulite: nec honores diuida
tis: ſed iudicetis: & ĩ ꝑſtãtiores uiros cõferatis. Nec ſolũ corꝑibus: ſed oculis uoſipſos ĩſpiciatis.
Cõſiderate Demoſthenis fautores: utꝝ ſũt uenationũ: aut palæſtraꝝ ĩ adoleſcẽtia ſocii. At ꝑ Io
uẽ nõ apros uenatus ẽ: neqꝫ corꝑis habitudinẽ exercuit: ſed artes meditatus ẽ cõtra pecuniarũ
poſſeſſores. Vanã inſuꝑ eius arrogãtiã ĩtelligatis: qũ dicet ſe legatũ ex manibus Philippi bizan
tiũ abſtuliſſe: Acarnanas ad defectionẽ cõcitaſſe: Thebanos dicẽdo cõterruiſſe. Putat. n. uos ita
faciles ut credatis nõ calũniatorẽ: ſed ſuadelã ĩ ciuitate aluiſſe. Qum uero in fine orõnis ſocios
corruptelaꝝ aduocabit: putetis ĩtueri ĩ hoc ſuggeſto: ĩ quo nũc ſiſto: uiros ampliſſimos: quoꝝ
maxima bñficia in ppl'm extãt: cõtra illoꝝ ſcelus reſiſtẽtes: Solonẽ cũ ſuis pulcherrimiſ legibus
uiꝝ phũm: & legiferũ optimũ grauiter (ut ſibi cõuenit) uos rogãtẽ: ne Demoſthenis uerba plu
ris faciatis: q̃ iuſiurãdũ & leges: Ariſtidẽ illũ iuſtũ: q tributũ græcis ordinauit: cuius defũcti filiæ
a ppl'o nuptæ ſũt: mœſtũ & ſeipſũ afflictãtẽ ob iuſticiæ repulſã: ac a uobis quærẽtẽ: an nõ erube
ſcatis ſi maiores uñi Artiniũ zelitẽ: q auꝝ ex Medis huc tulit: qũ eẽt huius ciuitatis hoſpes exilio
mnlctauerũt: & q̃ſi necauerũt. Vos aũt Demoſthenẽ nõ ferẽtẽ auꝝ ex Medis: ſed ex largitiõib⁹
eoꝝ hñtem: aurea corona donaturi eſtis: Themiſtoclẽ & eos q ĩ maratone ceciderũt: & q ĩ pla
teis: & ipſa maioꝝ ſepulchra nõ putatis gemiſcere: ſi hic q cũ barbaris cõtra græcos ſẽſiſſe fatet
coronabit. Ego quidẽ ergo o terra: & ſol & uirtus: & ĩtelligẽtia: & doctria: ꝑ quã honeſta: & tur
ꝑia dignoſcimus: auxiliatus ſũ: & dixi: Si bñ ac ꝓ dignitate facinoris accuſaui: dixi: ut uolui. Si
minus: ut potui. Vos aũt ex dictis & omiſſis iuſte ꝓ rep. decernatis.

¶ Aeſchinis in Cteſiphontem oratio explicit.

Dūerſus Philippū macedoniæ regē:græcie dn̄atum ſibi uindicātē reſtiterūt Atheniē
ſes:& ꝓ ſua:atqꝫ cōi græcoꝝ libertate:cōplures annos pugnauerūt.Demū tn̄ & ipſi
ſupati ſūt:& reliqua oīs græcia in Philippi ptātem cōceſſit.Subactis itaqꝫ Athenīſ po
tentia quidē Demoſthenis:ꝙ ipſe imprimis auctore Philippo reſiſtēdi fuerat ceſſauit:gr̄a tn̄ ac
beniuolētia eius apud ciues ſuos nō ceſſauit:ſed inquantūcūqꝫ ſubacta ciuitate & in reliqs ipſis
reip.quæcūqꝫ agēda erāt:ea ferme oīa p Demoſthenē gerebant̄.Creat⁹ ergo ad reparāda mœ
nia curator:magnā eius opis partē ex ſuo patrimonio ꝑfecit:ob quā liberalitatē motus Ctheſi
phon ad ppl'm tulit:ut Demoſthenes ob ꝑſtantē aīum : & egregiā uolūtatē p quā & bn̄ficia oli
reip.mlta cōtulerat: & cōferre parat⁹ erat:uirtutis gr̄a corona aurea donaret̄:celebraretqꝫ eius
coronatio in theatro.Nūc Demoſthenis honorē īdigne ferēs Aeſchines Ctheſiphontē accuſa-
uit:ꝙ is cōtra leges huiuſmodi honorē decreuiſſet.Primo qa nulla eēnt Demoſthenis merita ī
rēp.ſed cōtra pnities & clades:qū auctor & cauſa fuerit maloꝝ oīum: quæ p id tēpus Atheniē-
ſes ptulerāt Deinde qa leges eū q publice qd adminiſtraſſet:ornari uetarēt ꝑuſq̄ rōnē admini-
ſtratoꝝ reddiderit:fuiſſe aūt Demoſthenē publico muroꝝ opi ꝑfectū:nec rōnē ad illā diē red-
didiſſe Tertio qa in theatro coronationē celebrari leges ꝓhiberēt:hæc erāt accuſatiōis capita
¶ Demoſthenes Ctheſiphontē defendit:uera de ſe ſcripſiſſe ꝓbat:criminibus rn̄det:laceſcentēqꝫ
accuſatorē ꝓ maledictis ulciſcit̄:in his tota cōſiſtit oratio:quā ſi trite & accurate leges:nihil or-
natius:nihil elegātius:nihil copioſius te unq̄ legiſſe:aut audiſſe cōfiteberis.

p Rimū quidē uiri Atheniēſes:deos atqꝫ deas oīs ꝑcor:ut quantū beniuolētiæ ipſe ſemꝑ ha
bui:& erga hāc urbē:& erga uos:tantū mihi nūc a uobis ꝑſtetur in pn̄ti certamīe . Deinde
ut qđ maxime in re ueſtra futuꝝ ſit:& ꝓ ueſtra pietate atqꝫ gl'ia:id uobis dii in aīo ponāt.
Nō aūt ut inimico meo parcatis : quēadmodū me audire oporteat admonenti.nā acerbū qdē
id eēt:ſed legibus atqꝫ iureiurādo:in quo præ cæteris multis:hoc quoqꝫ iuſtiſſime ſcriptū ē : ut
ambos pariter audire debeatis.Id aūt eſt nō ſolū nihil ex ꝑſūptione cōtra quenq̄ iudicare : nec
parē beniuolētiā utriſqꝫ īpartiri:ueꝝ ut quē ordinē & qđ genus defēſionis qſqꝫ decertātiū elege
rit:eo uos ſuo arbitrio uti ꝑmittatis.Multa ſūt igit̄ in qbus ego deteriori loco ſum:q̄ Aeſchines
in hac cauſa:ſed ꝑcipue duo eaqꝫ ꝑmagna.Primū ꝙ nō de æq̄li re nobis certamē eſt:neqꝫ.n.eſt
par nūc mihi ueſtra beniuolētia ꝑuari:& huic in hac ſua accuſatione nō obtinere. Sed mihi q-
dem nolo aūt qcq̄ triſte dicere in ꝑncipio orationis meæ.Hic uero ex ſupabūdātia quādā ad
accuſandū accedit.Secūdū ꝙ hoībus cūctis natura ineſt:ut crimina ac maledicta in alios libēter
audiāt:eos uero q ſe laudāt ꝑmoleſte ferāt.Hoꝝ itaqꝫ qđ uoluptatē quandā in ſe habere uidet̄
penes hūc eſt:qđ aūt uniuerſos(ut ita dicā)cōturbat id mihi relinqtur.Et ſi hoc cauēs: ea quæ a
me geſta ſūt reticebo:nihil hr̄e uideor:qđ accuſatori rn̄dere queā:nec quas ob res me honore
dignū oſtēdere.Sin aūt ea referā:ſæpe mihi de me ipſo dicā neceſſe eſt.Conabor uero q̄ mode
ſte id facere.Quod aūt res ipſa ac neceſſitas cogit:huic merito īputare debebitis: q huiuſmodi
cauſā ītroduxit.Reor equidē iudices uos plane cōfiteri cōem eē mihi hāc cauſā cū Ctheſiphō-
te:nec minoris oīno curæ mihi eē debere.Nā oībus quidē ſpoliari duꝝ ē:atqꝫ acerbū: maxime
aūt ſi ab inimico hoc fiat:ꝑſertim uero beniuolētia atqꝫ charitate ur̄a:cuius potiri ꝑmaximū ē.
Cū eiuſmodi igit̄ cā ſit:uos oro atqꝫ obſecro iudiceſ:ut me accuſatori rn̄dētē quēadmodū leges
ꝑcipiūt:audiatis:q̄s is q a ꝑncipio illas cōdidit Solon uir ſtudioſuſ ueſtri:maximeqꝫ ppl'aris nō
ſolū ꝓmulgatione atqꝫ ſcꝑtura firmādas eē cēſuit:ueꝝ etiā iureiurādo eoꝝ q iudicaturi forent.
Nō qa arbitraret̄ uobis fidē deeſſe:ſed qa crimīa atqꝫ calūnias:ab eo q ꝑori loco dicit aſſertas:
nullo modo reus effugere poſſet:niſi qlibet ueſtrū iudices religionē erga deos cōſeruans:eū q
poſtremo loco dicit:beniuole audiat:atqꝫ ita ſe æquū cōemqꝫ utriſqꝫ ꝑbens: ſumā totiuſ rei di-
ligēter īſpiciat.Qum aūt & totius ꝑuatæ uitæ:& eoꝝ q̄ in rep.geſſi:rō(ut uidet̄)hodierno die a
me reddēda ſit:uolo quēadmodū a ꝑncipio feci:ita nūc rurſus deos iuocare : & in pn̄tia ueſtra
ꝑcor.Primū ut q̄tum beniuolētiæ ſꝑ habui erga hāc urbē:& erga uos oēs:tantū nūc mihi a uo-
bis in hac cauſa ꝑſtet̄ Deinde ut qđ uobis ꝓfutuꝝ ſit:& ad gl'iam cōiter oībus : & ad religionē
ſingulis ueſtrū:hoc dii ut decernatis efficiāt.Si igit̄ ea dūtaxat quæ accuſatorio iure ꝑſequebat̄:
accuſauiſſet Aeſchines:ego etiā ad ea ipa ſingulatim rn̄diſſem.Veꝝ qū ipſe nō pauciora uerba
in aliis rebus cōſūpſerit:multaqꝫ cōtra me mētitus ſit:iuſtū ſimul ac neceſſariū eē arbitror:pau-
ca de his ꝑmittere:ne forte qs ueſtꝝ illius uerbis ſeductus:ea q̄ ipſe dicā:paꝝ beniuole ſuſcipi-
piat.Ad ea igit̄ q̄ in ꝑuatā uitā meā cōtumelioſe iactauit:uidete q̄planiſſime iuſteqꝫ rn̄deam.Si
uos me talē eē cognoſcitis:qualē ipſe affirmat(Neqꝫ.n.alibi ego uixi:q̄ apud uos)nulla ſit mo-
ra:etiā ſi rēp.pluſ q̄ optime geſſerim:quominus me ueſtris ſn̄iis cōcidatis.Sin aūt multo melio
rē q̄ iſtum:ac ex melioribus ortū:& ut nihil modeſtius dicam:mediocribus ciuibus:me ac me-
os nihil deteriores eē putatis:atqꝫ cognoſcitis:huic ne in aliis quidē fidē adhibete.Cōſtāt enim

ipſum omnia eodē modo eſſe mentitū.Mihi uero quā omni tēpore beniuolentiā in multis cer
taminibus præſtitis:eandē nūc ꝑſtetis.Tu flagitioſe Aeſchines ſtulte nimiū putaſti : me iis quæ
in rep.geſſerim relictis ad tua maledicta totū cōuerti.Nō faciā certe id:non ita tumeo.Sed pu
blica prius ꝑſcrutabor:quæ tu falſo calūniatus es.De maledictis aūt tuis impudētiſſimis:ſi iſtis
placebit:poſtea dicemus.Crimina igit̃ multa ſūt & grauia:& quoꝝ plæraq; leges magnis atq;
ultimis uindicāt pœnis.Hæc autē accuſatio eiuſmodi eſt:ut aduerſarii cōtumeliam: ꝓcacitatē:
petulātiā:atq; eiuſmodi ſimul oīa cōtineat.Hoꝝ tamē ſi maxime uera ſūt:nō liceat reip. dignā
pœnā accipe.Nō enim decet auferri ius populū adeundi:nec in odii ac maliuolētiæ loco iſtud
ponere.Nō enim rectū:nec iuſtū:nec ciuile eſt uiri Athenieſes.Sed ſi ita peſtifere in repu.uerſa
tus ſum:ut iſte nūc clamitabat:legitimas pœnas aſcribere debuit:ſi delatione digna feciſſe me
cognouerat:deferēdo: ſi aliqd cōtra leges decreuiſſe:de hoc ipſo crimine accuſādo:& hoc mo
do in iudiciū me ipſū uocare.Neq; enim Cteſiphontē accuſare debuit pro me.Me aūt ſi accu
ſare poſſe arbitraret̃:illū nunq̄ in iudiciū uocaſſet.Atqui ſiqd ex his quæ nunc tot uerbis narra
bat:me feciſſe itelligebat:in oībus quidē iudicia ſunt atq; leges:quæ magnas ac ꝓprias ſtatuūt
pœnas:quarū omniū poſtulare me reū poterat:qđ ſi faceret:nō occulta eēt aduerſus me accuſa
tio.Nūc aūt recta atq; legitima uia relicta:& iuxta res ipſas examine de iduſtria uitato:tot iam
elapſis tēporibus cōuitia & iurgia colligēs:me quidē accuſat:hūc autē ſentētiis iudicū ſubiicit:
& qum in tota hac cauſa inimicitiā meā præ ſe ferat:mihi tamē ipſi obuiare nō uult: ſed alium
quærit:quē pœna afficiat.Profecto iudices ꝑter cætera:quæ qs pro Cteſiphōte dicere poteſt
hoc iprimis attendendū eſt:ꝙ inimicitiæ noſtræ par fuerat:ipſos inter nos periculū facere: nō
autē omiſſa inter nos cōtentione aliū quærere:quē malo afficeremus.Ex his igit̃ quæ dicta ſūt
faciliter itelligi poteſt:uniuerſa hæc crimina nec iuſte nec uere cōſiſtere . Volo autē ſingulatim
ad unūquodq; eoꝝ reſpōdere:maximeq; ad illa:quæ de pace ac legatione mētitus eſt:quæ ip
ſe cū Philocrate patratus eſt:mihi aſcribēs.Eſt uero neceſſe uiri Athenieſes:qui tūc eēt rerū ſta
tus memorare:ut ad conditionē tēporis cūcta referatis.Phocēſibus aduerſus Thebanos bellū
gerētibus:nō me quidē auctore:nōdum enim tūc in rep.uerſabar:uoſ Athenieſes ſic eratis ani
mati:ut Phocenſiū quidē rebus:q̄uis iniuſte pugnantiū:ſtuderetis:Thebanoꝝ autē qbuſcunq;
aduerſis lætaremini.Nec uos imerito id facere uidebamini : nam uictoria qua ī Leuctris potiti
erāt:nō modeſte utebātur.Pelopōneſus uero oīs diuiſa erat:nec ii qui Lacedæmonios oderāt:
ita ualebāt:ut eos euertere poſſent:nec qui antea ꝓpter illos potētes fuerāt:dominabātur : ſed
erat apud hos atq; cæteros oēs dubiū quoddā & ambiguū certamē.Hæc autē attendēs Philip
pus(neq; enim erāt obſcura)ſingularū ciuitatū ꝓditoribus pecunia corruptis:adinuicē eos col
lidebat:omneſq; cōturbabat:ac deinde ipſe paratus hoc obſeruās:in turbatiōibus atq; calami
tatibus alioꝝ ſemp ipſe ſuboriebat̃.Vt uero lōgitudine belli afflictos:tūc quidē ſupbos:nūc au
tē miſeros Thebanos:manifeſtū erat ad nos cōfugituros eſſe:ne hoc fieret:neue hæ duæ ciuita
tes iūgerētur:nobis pacē:Thebanis auxiliū Philippus pollicet̃.Quid ergo illi ſuffragatū eſt ad
nos ſpōte fere noſtra decipiendos?Cæteroꝝ græcoꝝ ſiue oportet maliciā:ſiue ignauiam: ſiue
utrūq; ſimul dicere:qui longū ac graue bellū gerētibus uobis:idq; pro utilitate cōmuni:ut oēs
itelligebāt faciētibus:neq; milites: neq; pecuniā:neq; ullū omnino auxiliū ꝑſtiterant:qbus uos
merito ifenſi:pacē Philippo nō inuiti cōceſſiſtis.Fuit igitur pax tūc cōceſſa iſtis de cauſis nō au
ctore quidē me(ut iſte narrauit)ſed hoꝝ dona atq; corruptelas in ipſa pace:ſiqs recte conſide
ret:preſentiū maloꝝ cauſā eē cōperiet:ut paulopoſt ueriſſime oſtendā.Quod ſi maxime in fa
ciēda pace aliqd fraudis iteruenīſſe uideat̃:nihil certe ad me id attinet.Nam ꝑmus eius auctor
fuit Ariſtodemus:ꝓmptiſſime ſecutus eſt:& ſeipſū addixit Philocrates agnuſius:tuus o Aeſchi
nes ſodalis nō meus:nec ſi diſrūparis:id mētior.Fauerūt autē uobis(qua tandē de cauſa dicere
omitto)Eubolus & Cteſiphon: ego autē nequaq̄.Verūtamē qum ita ſit:qūq; ueritas horū ita
pateat:in id impudētiæ ꝓceſſit:ut dicere auderet:me ꝑterq̄ ꝙ pacis faciēdæ cum Philippo au
ctor fuerim:etiā ꝓhibuiſſe ciuitatē:quo minus in cōi collegio græcoꝝ foret.Deinde o . Quid
aūt ſi dixerit quiſpiā recte te appellabit:an tu aliquo loco?qū me eiuſmodi ſocietatē tā oppor
tunā impedientē uideres:grauiter tuliſti:aut nunq̄ cōquæſtus es?aut quæ nūc accuſas:tūc oſtē
diſti?Atqui ſi ego corruptus a Philippo hāc ſocietatē impediebā:tibi nō ſilere reliquū fuit: ſed
clamare atq; atteſtari:& id ciuitati palā facere:qđ nunq̄ feciſti:nec te unq̄ dicentē de his rebus
audiuit quiſq̄.Nec uero tunc aberat ulla legatio ad quenq̄ græcoꝝ miſſa:ſed iāpridē oēs redie
rant:nec in hoc quicq̄ ſinceri narrauit.Et ꝑterea aduerſus ciuitatē calumniā maximā iducit:fal
ſam tamē.Nam ſi uno ac eodē tēpore cæteros quidē græcos ad bellū ꝓuocabatis:uos aūt lega
tos ueſtros pacis firmādæ gratia ad Philippū mittebatis:Eurybatis id erat facinuſ:nō ciuitatis:
nec bonoꝝ uiroꝝ.Sed nō eſt ita:nō eſt.Nam quā ob cauſā in eo tēpore uocauiſſetiſ ad pacem

At erat omnibus. Ad bellū? At ipſi de pace conſiliū cœperatis. Ergo nec ut p̄ncipio fieret pax: dux: aut auctor fuiſſe repior: nec cætera in qbus me calūniatus eſt: uera eſſe apparet. Poſt pacē uero cū Philippo factā: uidete qd uterq; noſtrū ſibi ſumpſerit agendū. Ex hoc enim itelligetis: quis fuerit Philippi fautor ad omnia pficienda: & quis pro uobis atq; cōmodis ueſtris oia gerebat. Ego igitur ſentētia mea tūc decreui: ut legati celeriter ad ea loca nauigarent: in qbus Philippū fore audirēt: ac iuſiurandū ab eo reciperēt. Hi autē nec qum me auctore decretū eēt facere uoluerūt. Quid uero id refert iudices: ego oſtendā. Philippo quidē cōducebat: q̄plurimū tēporis mediū fore: anteq̄ iuſiurandū pſtaretur: nobis aūt ut q̄breuiſſimū eſſet. Quáobrē? Quia uos quidē nō ſolū exquo iurauiſſetis: ſed exquo ſperauiſſetis pacē eſſe faciendā omnē apparatū belli diſſoluiſtis. Ille uero omni tēpore hoc uel maxime captauit: putās id qđ erat uerīſſimū quæcūq; ex noſtris cæpiſſet: priuſq̄ iuſiurandū præſtaret: ea omnia ſe eē retentuꝝ: nec ob id pacem uiolatā dici poſſe. Quod ego ꝓſpiciens atq; cōſiderans: ſentētia mea decreui: ut legati ad Philippum celeriter nauigātes iuſiurandū acciperēt: ut habētibus ſociis noſtris Thraciæ loca: quæ iſte nūc ſubtraxit: Serriū uidelicet & Myrgiū: & Ergiſcā: iuſiurandū reciperet: nec anticiparet ille in locis maxime opportunis ad bellū gerēdū occupādis: neue inde pecuniarū ac militū copiā nanciſceret ad cætera euertēda. Sed hæc nō memorat Aeſchines: nec decretū hoc recitat. Si uero legatos Philippi recipiēdos cēſui: hoc reprehēdit. Quid agere debui? An decernere ne reciperētur ii: qui ea de cauſa uenerāt: ut nobiſcū loquerētur? aut ne architectus locū eis in theatro daret? At pro duobus nūmis id ſibi cōparaſſet: ſi nō decreuiſſem. Ea ſcilicet quæ paruá utilitatē reip. afferebāt: curare me oportuit: uniuerſa uero quēadmodū iſti uenalia habere: nequaquā. Recita igitur decretū hoc: qđ iſte ſciēs prudēſq; preteriit. DECRETVM. Hoc me tūc decernentē: & utilitatē reip. nō Philippi ſequentē: contēnentes iſti boni legati tres mēſes totos in Macedonia deſiderūt: quoad rediret Philippus: oībus in Thracia locis per uim occupatis: dū liceret eis a p̄ncipio decē diebus: imo autē tribus: aut quatuor in Helleſpontū ꝓfectis iuſiurandum accipe: & loca illa ab omni periculo liberare. Neq; enim ea tetigiſſet p̄ſentibus nobis Philippus: aut iuſiurandū nō recæpiſſemus. Itaq; nec utrūq; ſimul haberet: & pacē: & oppida. Prima igitur in ipſa legatione Philippi qdē fraus: corruptela autē peſſimoꝝ hominū huiuſmodi fuit: cuius gratia & tūc: & nūc: & ſemp: me iſtis ꝓfiteor inimicū. Aliud deinceps etiam maius & grauius facinus animaduertite. Poſtq̄ iuſiurādū præſtitit Philippus: amiſſa p̄us Thracia iſtoꝝ culpa: qui meo decreto parere noluerūt: rurſus emit ab iſtis: ne ante Macedonia decedāt: q̄ exercitū cōtra Phocēſes parauiſſet: ne ea re huc nūciata: & cōſilio eius cognito: uos itra Pylas nauigātes (ut p̄us feciſtis) aditū clauderetis: ſed audiretis ipſū Pylas ingreſſū: qū iā nihil ipedire ualeretis. Verū qa timebat ne Pylis etiā occupatis anteq̄ Phocēſes euerteret: auxiliū mitteretis: atq; ita res ipſū fruſtaret: rurſus iſtū mercede cōducit: nō iam una cū cæteris: ſed ſeparatim ut ea uobis nūciaret: per quæ oīa periere. Obſecro uiri Athenīēſes: ut in tota hac cauſa memineretis q; ſi nihil uagatus fuiſſet Aeſchines extra terminos accuſationis ſuæ: nec ego uerbū de aliis rebus feciſſem. Sed cū maledictis aduerſus me omnifariā ſit uſus: neceſſe eſt mihi quoq; ad unūquodq; pauca reſpōdere. Quæ igit fuerūt uerba: quæ tūc ab iſto dicta omnia ſubuerterūt: nō eſſe ob id trepidandū: qa Philippus Pylas intrauerit: nam omnia euētura eſſe quæ cuperetis: ſi quietē ageretis. Audituros enim duobus aut tribus diebus: quibus ut hoſtis uenerit Philippus eiſdē amicū factū: qbus uero ut amicus hoſtē. Nō enim uerba firmare amicitias iquit: ſed idem cōferre. Cōferre antē tam Philippo: q̄ Phocēſibus: q̄ uobiſ: ut inſolētia ac petulātia Thebanoꝝ cōprimeretur. Hoc multi læto animo audiuerunt: ꝓpter eam quæ tūc nobis erat cū Thebanis diſſenſio. Sed quid paulopoſt euenit? Miſeri Phocenſes deleti ſūt: eorūq; urbes euerſæ. Vos autem hoc auctore atq; ſuaſore quietē agētes: ex agris omnia reportare: & in tutū cōferre neceſſitatē habuiſtis. Hic uero autē accæpit: & præterea inimicia aduerſus Thebanos nobis remanſit: gratiā uero hoꝝ factoꝝ Philippus adeptus eſt. Vt autē ita fuiſſe uideatis: recita mihi Caliſthenis decretū: ac Philippi epiſtolā. Nam ex his duobus oīa erunt nobis manifeſta. Dic DECRETVM. An ad hoc pacē feciſtis uiri Athenieſes? An hoc uobis mercēnarius iſte nūciauit? Recita nūc epiſtolā: quā poſtea Philippus huc ſcripſit. EPISTOLA. Audite q̄ manifeſte in hac epiſtola ſociis ſuis oſtēdit: ſe hæc inuitis ac dolētibus uobis effeciſſe. Quáobrem ſi recte ſapiāt Thebani & Theſſali: hos inimicos putare debēt. Mihi autē credere: quæ licet non iiſdē uerbis ſcribat: eandē tamē habent ſententiā. Itaq; ſic eos ſibi obnoxios fecit: ut nihil poſthac ſuſpitionis aduerſus eum ſuſciperēt: ſed ſeſe illi credere nō uererētur: omniaq; eius fidei pmittere. Ex quo factū eſt ut miſeri Thebani in p̄ſentes inciderint calamitates. Hic uero qui fautor & adiutor fuit Philippi: qui falſa renūciando uos decæpit: ipſe nūc Thebanoꝝ calamitates deplorat: eoꝝq; exitū ut miſerabilē enarrat: qum ipſe Thebanis & Phocēſibus: & cæteris græcis cauſa fuerit malorū

omniũ. Te uidelicet Aeſchines Thebanoꝝ angit caſus? eorũq; te miſeret? qui poſſeſſiones & bona habes: ipſorũq; agros colis. Ego uero gaudeo qui cõfeſtim poſtulatus ſum ab eo qui iſta perfecit. Sed in eiuſmodi uerba incidi: quæ paulopoſt fortaſſe magis cõueniẽt. Itaq; redeo ad id qđ incœperã oſtẽdere. Hoꝝ ſcelera atq; corruptelas ꝑſentium maloꝝ cauſã fuiſſe. Nã uobis per huiuſcemodi homiẽs: qui in legationibus corrupti: nihil ſani renũciabant: decæptis. Decæptis etiã miſeris Phocẽſibus: eoꝝq; urbibus euerſis: ſtatim factum eſt: ut deteſtabiles Theſali: & amẽtes Thebani: amicũ: patronũ: & bene de ſe meritũ Philippũ nũcuparent: oĩaq; in illo uno ponerẽt: nec uocẽ cuiuſq̃ audirẽt: qui cõtra monere uellet. Vos aũt hæc inſpiciẽtes (q̃q̃ grauiter ferretis) pacẽ nihilominus ſeruabatis. Soli enim nihil facere poſſe uidebamini. Et cæteri græci eodẽ modo ipſi quoq; decæpti: & ſpe illoꝝ quæ crediderãt deſtituti: pacẽ itidẽ libẽter agebant iam antea quodãmodo a Philippo ſupati. Nam qũ Illyrios & Triuallos: & nõnullos etiã græcoꝝ ſubegit Philippus: & ingẽtes copias ſibi parauit: & quidã ex ciuitatibus græciæ ſub pacis licẽtia illũ adeũtes (quoꝝ iſte unus fuit) corrũpebantur: tũc oẽs cõtra quos iſta ꝑparabat: oppugnabant? Quod ſi nõ intelligebãt: alius hic eſt ſermo: nec ad me quidẽ attinet. Nam ego ꝑdixi: & ꝓteſtatus ſum: & apud uos: & apud oẽs: ad quos legatus ſum miſſus: ſed ciuitates ipſæ uariis morbiſ laborabãt. Nam & ii qui rẽp. gerebãt: pecunia erãt corrupti: & ꝓuati: ac multitudines partim nõ intelligebãt: partim quotidiana qete facilitateq; allecti: qum hic eẽt cõmunis morbus: nec tamẽ ullus putaret hoc malũ ſibi potiſſimũ euentuꝝ: ſed cæteroꝝ periculis ſua in tuto fore arbitrarẽtur: tandẽ euenit: ut populi ipſi ac multitudines pro breui quiete libertatẽ perderent. Principes uero qum alios uẽdere putarẽt: ſe ante omnes uẽditos agnoſcerent. Nam pro hoſpitibus & amicis qui tũc nominabãtur: qum munera capiebãt: aſſentatores & ſceleſti: & cætera huiuſmodi (quẽadmodum decet) appellari ſe audiũt. Nemo enim pecuniã dando proditoris quærit utilitatẽ: nec qum earũ rerũ quarũ gratia pecuniã tradebat potitus eſt: in cæteris rebus agẽdis ꝓditoris cõſilio utitur (Nihil enim ꝓditore eſſet fœlicius: ſed nõ eſt ita: nõ eſt) At qũ ille qui dominari quærebat: rem ꝑfecit: ipſius quoq; ꝓditoris dominus factus: ac improbitatẽ eius cognoſcẽs: illum odit: ac reiicit. Cõſiderate enim (nam & ſi rerũ ipſarũ tẽpuſ præteriit: intelligendi tamẽ atq; cognoſcẽdi ſemp eſt tẽpus ſapienti) Eouſq; Laſchenes amicus Philippi uocabatur: donec olynthũ tradidit: Eouſq; Timolaus: donec Thebas euertit: Eouſq; Eudicus: & Simus Lariſei: quouſq; Theſſaliã Philippo ſubiecerũt. Sed poſtea expulſi atq; abiecti & ſũmis incõmodis affecti: uniuerſum orbẽ ꝓditoribus impleuerũt. Quid Ariſtratus ĩ Sicyone? Quid Perilaus in Megaris? nõne & ipſi eodẽ modo deſpecti? Ex quo manifeſte intelligi poteſt: illũ qui maxime patriã tuetur ſuã: & ſe iſtis plurimũ opponit: eum eſſe qui uobis Aeſchines proditoribus mercede corruptis: præſtat: accipiẽdi pecuniã: facultatẽ: & beneficio eoꝝ: qui ueſtris cõſiliis aduerſant: ſalutẽ ſimul ac lucrũ retinetis. Nam quantũ in uobis eſt: iãdudum periſſetis. Ac de iis quæ tũc geſta ſunt (q̃q̃ multa præterea dicere poſſem) f. nẽ facio: putans etiã plura q̃ ſatis eſt a me dicta fuiſſe. Cuius tamẽ rei iſte cauſa eſt: qui tanq̃ ſentinã aliquã uitioꝝ ſuoꝝ in me ſupuertit: quæ neceſſe fuit iunioꝝ cauſa refelli. Nam uobis cæteris fortaſſe tedio fui: qbus prius etiã q̃ uobis quicq̃ dicerẽ: nota fuerat huius mercẽnaria locatio. Quanq̃ ipſe quidẽ amicitiã & hoſpitalitatẽ ipſam appellat: & nuper quodã loco ait: me hoſpitalitatẽ Alexãdri tanq̃ ꝓbrũ ſibi obiicere. Ego tibi hoſpitalitatẽ Alexãdri? Vnde? aut quomodo illã cõſecuto? Nec te Philippi hoſpitem: nec Alexandri amicũ: nũcuparem unq̃? nõ ita deſipio. Niſi forte meſſores ac cæteri operarii qui pecunia cõducuntur: amici atq; hoſpites nũcupandi ſunt. Sed nõ eſt ita: non eſt. At te Philippi ꝑmo: & nũc Alexandri mercẽnariũ appello: nec ſolũ ego: ſed iſti omnes: de quo ſi forte dubitas: interroga: Immo ipſe ego id pro te faciã. Vtrũ uobis o uiri Atheniẽſes uidetur: mercẽnarius: an hoſpes Alexãdri eſſet Aeſchines? Audis quid reſpondent? Volo igitur iam ad ipſã accuſationẽ ꝓficiſci: & res a me geſtas memorare: ut licet ſciẽs Aeſchines: audiat tamẽ: quænã illa ſint: ob quæ is qui nũc decreti mihi ſunt honores: ac etiã maioribus me dignũ eſſe ducã. Recita mihi accuſationẽ ipſam. ACCVSATIO. Hæc ſunt uiri Atheniẽſes: quæ accuſator perſeq̃tur. Ego autẽ ab hoc ipſo arbitror manifeſtũ uobis faciendũ: me ad omnia iuſte reſponſurum eſſe: qđ hũc ipſum ſequẽs ſcripturæ ordinẽ: ad ſingula deinceps reſpõdebo: nec quicq̃ eoꝝ ſpõte mea præteribo. Quod igitur ſcripſit me uerbo & opere ſemp Atheniẽſi populo ꝓfuiſſe paratũq; eſſe benefacere: atq; ea de cauſa me eſſe laudandũ. Horum examen in publicis rebus eẽ arbitror. His eni diſcuſſis: uera ne: an falſa ſint: quæ Ctheſipon de me ſcꝑſit: apparebit. Quod uero nõ adiunxit: demũ qum rationẽ publice adminiſtratoꝝ reddiderim: tũc fore coronandũ me: ꝓq; in Theatro coronationem faciendam eſſe cenſuit: pertinere & hoc puto ad ea quæ in rep. geſſi: an dignus ſim corona: & theatrali præconio: nec ne? Leges etiã oſtendendæ uidẽtur: per quas huic ea ſcribere licuerit. Per hunc equidẽ modũ uiri Atheniẽſes iuſte atq; recte accu-

ſatori reſpōdere ſtatui. Pergo itaqꝫ ad illa quæ ipſe geſſi. Nec tamē quiſq̄ putet me ab accuſati
one ipſa ſermonē diſtrahere: ſi in res græcoꝝ incidero. Nam qui eam ꝓſequitur: in qua ſcriptū
fuit me uerbo & opere benefacere: is neceſſitatē mihi imponit: huiuſmodi res a me geſtas refe
rendi. Deinde qum multæ ſint partes: & quaſi mēbra reip. ego eam partē mihi aſſumpſi: quæ
ad res græcoꝝ ꝑtinebat: quare ex eis ipſis ꝓbationes me facere cōuenit. Quæ igitur Philippus
anteq̄ ego ad rempublicā me cōferrem: occuparat: omitto. Nihil enim id ad me ſpectare arbi
tror. Quæ uero ex quo die in hoc loco cōſtitutus ſum: ꝓhibitus eſt: hæc ego referā: & eoꝝ rati
onem reddā: hoc tamē præmiſſo: Magnū adiumentū uiri Athenienſes tēporum cōditio Phi
lippo attulit. Non enim apud hos uel illos: ſed per uniuerſam ſimul græciā: tanta proditoꝝ ac
maloꝝ hominū copia hoc tēpore fuit: quāta nemo unq̄ prius recordatur fuiſſe: quibus fautori
bus & miſtris uſus Philippus: græciæ populos iam antea haud quaq̄ adinuicē pacatos: nec trā
quillos: etiā magis turbauit: & hos decipiēdo: illis donando: quoſdā uero penitus corrūpendo
in multas partes diſcidit: qum una cunctoꝝ eſſet utilitas: obſtare ſcilicet ne ille magnus fieret.
In hoc itaqꝫ ſtatu rerū: atqꝫ in hac ignoratione naſcētis atqꝫ creſcētis græcoꝝ omniū cladis: con
ſiderandū a uobis eſt uiri Athenieſes: quid hæc ciuitas facere: quidue eligere debuit: ac huiuſce
deliberationis a me ratio poſtulāda. Nam ego has partes reipu. mihi aſſumpſerā gerēdas. Vtꝝ
debebat Aeſchines dignitate ſua omiſſa: inſtar Theſſaloꝝ atqꝫ Delopū Philippo auxiliū præ
ſtare ad græciā ſubigendā? & ſic maioꝝ res geſtas gloriāqꝫ perimere: an uero hoc quidem nō
facere: nam nimis id certe graue: ſed quæ uētura cernebat: ſi nemo ꝓhiberet: hæc qualiacūqꝫ fo
rent negligere? At equidē ab eo qui maxime conſiliū tunc ſumptū reprehēdit: libenter nūc pe
terem: cuius partis uellet hanc ciuitatē fuiſſe. Vtrū eius: quæ Philippo cōiuncta præſentiū ma
lorū cauſa fuit? cuius partis Theſſali & eoꝝ cōplices dici poſſunt? An eius quæ ꝓpriæ cōmodi
tatis ſpe neglexit hæc euētura: in qua Archades Meſſenios & Argiuos poneremus? At horum
plæriqꝫ: imo uero omnes grauiora q̄ uos ꝑpeſſi ſunt. Etenim ſi ſimul atqꝫ uicerat Philippus: e
ueſtigio abiſſet: & poſtea quietē egiſſet: nulli nec ſocioꝝ nec cæteroꝝ moleſtuſ: tamē eēt aduer
ſus eos qui ſe illi nō oppoſuerūt: querela quædam atqꝫ reprehēſio. Sin pariter omnibus digni
tatem: imperiū: libertatē ademit: ciuitates etiā quantū potuit deſtruxiſſet: cur non optimū a no
bis conſiliū ſumptū fuiſſe me auctore atqꝫ adhortatore confitendū eſt? Sed illuc redeo. Quid
hunc populū Aeſchines facere decuit: qum cerneret Philippū: dominationē: atqꝫ tyrannidem
ſibi in græcia cōparantem? aut quid me ciuē & cōſultorem Athenis: nam id quidē plurimū re
fert decernere? qui ſciebā ex omni tēpore uſqꝫ ad illā diem: in qua ego ſuggeſtū aſcendi: ſemp
de p̄ncipatu: de honore: de gloria patriā certauiſſe: pluresqꝫ & uiros: & pecunias conſumpſiſſe
pro dignitate & cōmuni græcoꝝ utilitate: q̄ reliqui omnes græci pro ſeipſis cōſump erint. Vi
debam inſuper Philippū ipſum: cum quo nobis erat certamē pro dominatu atqꝫ potētia ocu
lo altero perfoſſo: fracto humero: manu atqꝫ crure debilitatis: quācūqꝫ corporis partē abiicere
libēter paratum: ut reliquū tempus cū honore atqꝫ gloria uiueret. Atqui nemo unq̄ dicere au
deret: huic quidē in pelle loco tunc ignobili ac paruo æducato: tantā magnitudinē animi con
ueniſſe: ut græcoꝝ dominatū affectaret: & hoc in mēte ſua poneret. Vobis autē Athenienſibus
qui quotidie in cūctis ſermonibus: cūctiſqꝫ ſpectaculis monumēta uirtutis maiorum ueſtrorū
intueremini: tantā ignauiam adeſſe debuiſſe: ut græciæ libertatē ſponte ueſtra Philippo abiice
retis. Nemo certe iſta diceret. Reliquum erat ergo omnibus quæ cōtra uos ille per iniuriā faci
bat: iuſte repugnare. Hoc uos quidē ab initio recte atqꝫ ordine feciſtis. Ego autē dum in repub.
uerſarer: hoc idē ſuaſi: fateor id quidē. Sed quid oportebat me facere? iam enim abs te peto: cæ
tera omittēs: Amphipolim: Pyduā: Potydeam: Almuſiam omniū horum obliuiſcor: Ferrium:
atqꝫ Doriſcū: & Peparithi direptionē: ac alias huiuſmodi iniurias prætereo: nec ſi unq̄ fuerint
ſcio. Quanq̄ tu modo aſſeruiſti me iſta dicentē hos in bellū cōieciſſe: cū Euboli & Ariſtophon
tis: & Diopitis ſint iſta decreta nō mea. O quencūqꝫ cupis faciliter aſſerens. Nec tamē in præ
ſentia de his loquar: ſed qui Euboia occupata: oppugnaculū aduerſus Athicam inſtituerat: qui
Megaram tētarat: qui Oreon occupauerat: qui Porthinū dirruerat: qui in Oreo Philiſtidem: i
Eretrie Clytarchū tyrānos poſuerat: qui Helleſpontū tentarat: qui Bizanciū obſederat: qui ur
bes græciæ alias euertebat: in aliis exules reducebat. Vtrū qum iſta faceret iuſiurandū cōtemne
bat: & pacem rumpebat: an nō? Et utrū hoc ꝓhibere quenq̄ græcoꝝ oportuit: an nō? Si nullū
oportuit: ſed miſeroꝝ (ut aiunt) præda fuit græcia cōcedenda uiuiſ Athenieſibuſ atqꝫ extātibus
ſuperuacuæ fuerūt meæ curæ: ſupuacua etiā ciuitatis opera: quæ mihi aſſenſa eſt. Omnia hæc
meæ culpæ: atqꝫ meo errori aſcribātur. Sin autē oportuit quenq̄ his ſe opponere: quem aliū q̄
Athenieſium populū magis decebat? Horum igitur ego tūc auctor fui: & aduerſus illius impe
tum: quo cunctos mortales in ſeruitutē rapiebat: ipſe reſtiti: ſemper admonens atqꝫ obteſtans

hoc Philippo nequaq̄ eſſe concedendũ:pacẽ tamen ipſe rupit:naues capiẽdo:non ciuitas Aeſ
chines. Affer decreta ipſa:& Philippi epiſtolã:& per ordinẽ recita:nam ex eorũ cognitione qs
cuiuſq; rei cauſa fuerit:manifeſtæ appebit.DECRETVM.Huius igit̃ decreti Eubolus auctor
fuit:nõ ego.Proximi uero Ariſtophon : deinde Egeſippus: poſtea rurſus Ariſtophon:poſtea
Philocrates:poſtea Sephiſophon:poſtea omnes alii: ego autẽ nequaq̄.Recita id decretũ.DE
CRETVM. Vt ego igit̃ hæc decreta oſtẽdo: ſic tu Aeſchines aliquod meũ decretũ oſtẽde:per
quod ego uidear belli cauſa fuiſſe.Sed non potes.Si.n.poſſes:nihil prius attuliſſes. Atqui nec
Philippus ipſe de hoc bello me accuſat:qũ cæteris ſuccenſeat.Recita epiſtolam Philippi.EPI
STOLA.Hic Demoſthenis nulla mẽtio:nec aliquo modo me in crimine adducit. Cur igitur
alios increpans:me non cõmemorat? quia ſibiipſi conſcius uerebat̃:ne ſi me per litteras ſuas la
ceſſiſſet:ego eius iniurias nudarẽ.Nam probe illas tenebã:ſibiq; me oppoſuerã.Primum.n. le
gationẽ in Pelopõneſũ decreui:qũ ipſe primo in Pelopõneſũ ſubiui:deinde aliã in Euboiam:
cum ille Euboiam attigit:deinde in Oreon:nõ iam legationẽ ſed auxiliũ urbanarum copiaꝶ:
deinde in Eretriã:cũ ille tyrannos in iis urbibus conſtituit:deinde omnes claſſes miſi:per quas
& Cherroneſus & Bizanciũ atq; cæteri ſocii noſtri ab illius conatibus fuerũt defenſi. Ob quæ
uos o uiri Athenienſes laudẽ:gloriam:honores:gratias:coronas ab illiſ:qui beneficia accæpe
runt adepti eſtis. Hi uero qui opprimebãtur:ſeruati ſunt:qui uobis crediderunt. Qui autẽ aſ
pernati ſunt:ea tulerunt: quæ uos ſæpenumero eiſdem prædixeratis:intellexeruntq; uos non
ſolũ beniuolos erga ſe fuiſſe:uerũetiam prudentes:& uenturi præſcios: qum omnia eueniſſent
ut antea dixeratis. Atqui ꝙ magnã pecuniã dediſſet Philiſtides:ut Oreon haberet:magnam
Clytarchus:ut Eretriã:magnã ipſe Philippus:ut hæc contra uos ipſe poſſideret:& in aliis non
argueretur:nec audirẽtur eius facinora:nemo penitus ignorat:& tu maxĩe omniũ Aeſchines:
qui legatos Clytarchi atq; Philiſtidis huc miſſos domi tuæ habuiſti:quos ut hoſtes atq; iniq̄
poſtulantes:ciuitas repulit:tibi erant hoſpites atq; amici.Non igitur horum quicq̄ eſt factũ o
improbe calumniator:qui me pecunia recæpta ſilere dicis:ſed qũ abſumpta eſt:tũc rurſus cla
mare.At non tu quidẽ ita:ſed clamas qũ accæperis:nec unq̄ ceſſas:niſi te hodie damnatum iſti
ceſſare faciant.Qum me igitur tunc hoꝶ gratia coronaretiſ:qũ eaſdem ſyllabas tunc Ariſtoni
cus decreto ſuo:qs nũc Cteſiphon pſcripſiſſet:qũ in Theatro huiuſmodi coronatio p pcõnẽ
publicaret:nõ cõtradixit Aeſchines:nec illũ q tũc auctor fuerat:accuſauit. Cape hoc decretũ:
& recita.DECRETVM.Eſt igitur quiſq̄ ueſtrum qui ſciat uerecũdiam aliquã reipub. ob hoc
decretum eueniſſe:aut ſubſãnationem:uel riſum:ut iſte nũc futurũ prædicabat ſi corona dona
rer? Atqui qũ recẽtes ſunt res:atq; oibus notæ:tũc ſi rectæ ſũt:gratia:ſi aliter pœna ſolẽt potiri
Ego uero(ut apparet)gratia tunc potitus ſũ:non autẽ pœna:aut reprehenſione.Igit̃ uſq; ad il
la tẽpora in quibus hæc gæſta ſunt:ſemper recte feciſſe uideor:& uincẽdo in cõſultationibus:
qũ de repu.conſuleretur:& perfectione rerũ ex quibus etiã coronarũ honores & ciuitati:& mi
hi:& uobis oibus euenerũt:& pro rebus pſpere geſtis ſupplicationes decretæ. Qum igit̃ Phi
lippus ex Euboia pulſus eſt:armis quidẽ a uobis:conſiliis autẽ atq; decretis: &ſi iſti diſrumpã
tur a me:aliud cõtra hanc urbẽ oppugnaculũ quæſiuit.Nam uidẽs nos ultra omnes homines
frumento importato uti:atq; cupiens tranſmiſſionẽ huiuſmodi in ſuam poteſtatẽ redigere:in
Thraciã profectus a bizanciis:qui per id tẽpus ſibi erant ſocii:poſtulauit:ut una ſecũ uobis bel
lum inferrent:qđ qũ illi negarẽt:nec ea de cauſa ſocietatẽ coiſſe dicerẽt:machinis inſtructis:ual
loq; circũdato Bizanciũ obſedit. Quæ qũ ita eſſent:quid uobis agere deceret:nõ amplius per
cõtabor:nã id quidẽ manifeſtũ.Sed quis bizanciis auxiliũ tulit? quis ipſos ſeruauit? quis Helle
ſpontum retinuit? Vos quidẽ uiri Athenienſes. Qum uos dico:ciuitatẽ dico. Quis autem hæc
in repu.conſuluit? decreuit? & ſeſe in his rebus totũ ſine ulla excæptione dedit? Ego hæc uero
quantũ utilitatis attulerunt:uerbis probandũ non eſt:qum re ſitis experti.Nam præter glori
am quã aſſecuti fuiſtis:utilitas annonæ maior in illo bello fuit:q̄ nũc in præſẽti pace: quam iſti
boni uiri contra patriã quadã ſpe ducti conſeruant:quæ ſpes eos fallat:nec fiant eoꝶ cõpotes
quæ uos a diis immortalibus optatis:nec uos experiri ſinant:quæ illi exoptãt.Recita bizãcio
rum:& perinthiorũ coronas:quibuſ hanc ciuitatẽ donauerunt.DECRETVM BIZANCIO
RVM.ET PERINTHIORVM.Recita & eas coronas:quæ ex Cherroneſo miſſæ ſũt. DE
CRETVM.CHERRONESORVM.Non ſolũ ergo ut Bizanciũ Perinthiaq; ſeruaretur:
nec ut Helleſpontũ ex faucibus Philippi eriperetur:& honores pro iis rebus meo cõſilio ge
ſtis ciuitati haberẽtur:mea opera factũ eſt:uerũetiam cunctis mortalibus oſtenſũ quæ eſſet hu
ius ciuitatis uirtus:& Philippi fraus.Ille.n.Bizancios amicos ac ſocios palã obſidebat:quo ni
hil turpius ac ſceleratius fieri potuit.Vos autẽ qũ multa iuſte ſuccẽſere eiſdem haberetis : quæ

cõtra uos ingrate cõmiſerant: obliti iniuriarũ: eos perire non permiſiſtis: ſed manifeſte ſerua/
uiſtis: ex quibus gloriã & beniuolentiam apud omnes uobis comparaſtis. Atqui ꝙ multos iã
ex ciuibus coronauiſtis: manifeſtũ eſt. Quod autem per aliũ ciuitas ipſa coronata fuerit: cõſul/
torẽ dico & oratorẽ præterq̃ per me dici poteſt. Vt igitur maledicta: quæ aduerſus Euboios:
ac Bizancios iacuit: ſiquid durius ab illis contra uos factũ erat: memorando nõ ſolũ falſa oſtẽ/
dam (nam id quidẽ uos intelligere arbitror) uerũetiam ſi maxime uera eſſent: ita ut ego decre/
ui: in his rebus faciendũ fuiſſe. Vnũ aut duo de iis quæ præclare maiores ueſtri geſſerũt: breuiſ
ſime cõmemorare uolo. Nam & priuatim ſinguli: & publice uniuerſi ad exemplũ eorũ: quæ
bene & laudabiliter geſta ſunt: cætera omni conatu proſequi debẽt. Vos igitur uiri Athenieẽſes
lacædemoniis terra mariq; dominãtibus: atq; omnia circa Athicã ſuis magiſtratibuſ præſidiiſ
q; tenẽtibus Euboiam: Tanagrã: Boetiam totã: Megarem: Aeginã: Cleonas: aliaſq; inſulas: qũ
nec naues nec mœnia hæc ciuitas haberet: ĩ Aliarcũ exiſtis. Et haud multo poſt rurſus in Corin
thum: qũ & Thebanis & Corinthiis merito poſſet noſtra ciuitas ſuccẽſere pro iis quæ in dere
licto bello utriq; effecerant. Sed nequaq̃ ita fecerũt. Hæc ergo Aeſchineſ tunc nec pro beneme
ritis geſſere: nec ſine periculo eſſe uidebãt. Sed nequaq̃ ea de cauſa ſupplices ad ſe fugiẽtes abie
cerunt: ſed pro gloria & honore res arduas ſponte ſuſcæperũt: recte atq; honeſte conſulentes.
Nam cunctorũ quidem hominũ finis eſt mors: etiam ſi in cubiculo quis ſeipſum includẽs cõ/
ſeruet. Decet uero probos uiros ſemper res magnas & præclaras aggredi: bonãq; ſibi ſpẽ præ
ponere. Quẽcũq; autem euentum deus dederit: generoſe perferre. Hoc maiores noſtri fecerũt
qui lacedæmonios nõ amicos: non bene merentes: qui magnis iniuriis hunc populũ affecerãt
qũ Thebani poſt uictoriã in Leuctris partã eos delere pergerẽt: ſe opponentes ſeruauerũt: nõ
potentiam formidantes: nec reputantes quæ fuiſſent opera eorũ: pro quibus pericula ſuſcipe
rent. Verũ enim uero cunctæ græciæ oſtenderunt: ꝙ q̃q̃ uos quis iniuriis affecerit: ſi illi ſeruitu
tis aut excidii periculũ immineat: in hoc tempore iniuriarum accæptarum nõ meminiſtis: ſed
iram ueſtrã ad alia reſeruatis. Nec in his ſolũ eiuſmodi fuiſtis: Sed rurſus qũ Thebani Euboiã
inuaderent: non deſpexiſtis: nec illoꝝ quæ a Themiſone ac Theodoro apud Oropon contra
uos facta erant meminiſtis: ſed auxiliũ tuliſtis præfectis nauium: quorũ unus ego fui: tunc pri/
mum uoluntarie profitentibus. Sed nondũ de his. Atqui præclarũ fuit inſulam illam ſeruare:
præclarius tamen ꝙ qum & homines & urbes eius inſulæ in poteſtatẽ ueſtram perueniſſent:
illis qui uobis iniuriati erant: ſine ulla cõtrouerſia reddidiſtis: nulla iniuriarũ ratione habita in
quibus uobis ſe crediderant. Multa prætereo quæ cõmemorare poſſem: pugnas nauales: ter/
reſteſ exercituſ: bella & ſuperiori tempore & noſtra ætate ab hac ciuitate ſuſcæpta ob libertatẽ
ac ſalutẽ cæterorũ græcorum. Ego igitur qui uidebã in tantis ac tam arduis rebus pro alienis
cõmodis populum Athenienſem certauiſſe: qũ de propriis ipſius quodammodo conſulere/
tur quid decernere mea ſententia debui? An inſenſus eſſe aduerſus eos: qui ad uos cõfugiebãt
& cauſã quærere per quam omnia perderentur? Et quis me iuſte non necaſſet: ſi gloriã huius
urbis uel uerbo ſolũ deturpare conatus eſſem? Nam re quidem ipſa uoſ certe ſcio nõ feciſſetis
Si enim uoluiſſetis: qd obſtabat? An non licebat? An non erãt iſti: qui hoc uobis ſuaderẽt? Vo/
lo igitur redire ad ea quæ in repu. geſſi. Et rurſus in his conſiderate: quid ciuitati conducebat.
Nam qum uiderem uiri Athenieẽſes rem naualẽ ueſtram plurimũ diſſolutã: & locupletes qui/
dem pœnæ immunes eſſe: mediocres aũt & egenoſ ita onerari: ut perire cogerẽtur: & ob hoc
nihil ſuo tempore in hac urbe fieri: legẽ tuli per quã locupletes iuſta facere coegi: pauperes ue
ro ab iniquo onere liberaui. Et qđ reipu. utiliſſimũ erat: res ut ſuo tempore fieri poſſet diſpo/
ſui. Qua de re qum dies mihi diceretur: ꝙ contra leges ſcripſiſſẽ: ad uos confugiens euaſi: nec
quintam partem ſententiarum accuſator reportauit. At q̃ multam pecuniam principes ſimo/
niarũ: aut ſecundos & tertios putatis mihi daturos fuiſſe: ne huiuſmodi lex a me promulgare/
tur: uel ut ſaltẽ eã ꝓmulgatã deſeruiſſẽ? Tantã uiri Athenieẽſes: q̃tã equidẽ referre uobis nõ au/
deo. Nec ĩmerito id facere uidebant. Nã ex ꝑoribus legibuſ ſedeci ſimł munuſ ſubibãt: ſed ipſi
quidem nihil uel parũ ſoluẽtes: egenos ciues ſuo onere premebant. Ex mea autẽ lege factum
ẽ: ut qſq; ſecũdũ uires patrimonii cõtribueret. Et q ꝑus ſextus & decimus cõtributor unius fue/
rat: ex mea lege duaꝝ nauiũ ꝑfecturaſ ſubiuit. Antea.n. nõ ꝑfecti appellabant: ſed cõtributoreſ
Quare ut diſſolueret lex: nec ipi iuſtũ onus ſubire cogerent: nihil ẽ qđ nõ dediſſent. Recita mi
hi ꝑmũ decretũ ipſum: ob cuius cauſam dies eſt mihi dicta. Deinde catalogũ tum ex priori le/
ge: tum poſtea ex mea. DECRETVM. Recita catalogũ illũ præclarũ. CATALOGVS. Re/
cita nũc ex mea lege catalogũ. CATALOGVS. An parum uobis pauperibus opem tuliſſe ui
deor? An pauca diuites fuiſſe daturos putatis: ne hæc lex ferretur? non igitur ob id ſolũ gloria/

ri mihi licet:ꝙ non omiſi:nec ꝙ accuſatus euaſi:uerũetiam ꝙ utilem tuli legem:ut experimen-
to docui. Nam qum durante bello ſemper claſſe reſpublica uteretur : nec deprecationẽ poſuit
præfectus quiſq̃ nec ligatus eſt:nec nauis ulla in portu relicta:qum nauigare non poſſet:nec in
nauigando amiſſa:quæ ſecundũ priores leges ſæpenumero eueniebant:pauperibus ſua mune
ra obire nequeuntibus. Ego ex inopibus ad opulentos hæc onera traduxi:exquo omnia ut de
cens erat:proceſſerunt. Atq; ea de cauſa me laude dignum duco:ꝙ eiuſmodi rerum ſemper au
ctor fui:ex quibus gloria honor & potentia ciuitatis creuit. Malignitas:obtrectatio:aut acerbi-
tas in rebus a me geſtis nunq̃ reperietur:nec abiectũ aliquid:aut republica indignum. Eandẽq;
mentem in republica noſtra:atq; in cõmunibuſ omnium græcoꝝ rebus ſeruaui. Neq; enim in
hac urbe locupletũ hominum gratia plus apud me ualuit:q̃ reipublicæ cõmoda. Neq; ĩ rebus
cõmunibus dona:aut hoſpitium Philippi uniuerſæ græciæ cõmoditatibus ante tuli. Reliquũ
eſſe arbitror:ut de præconio ac rationibus reddendis dicam. Nam bene geſſiſſe in republica :
& beniuolum fuiſſe:promptũq; benefacere:ſatis abunde ſuperius demõſtratum puto:q̃q̃ ma-
ximam partem rerum a me geſtarum præterierim:qum quia deinceps accuſatori reſpondere
uolo:tum quia &ſi nihil de reliquis rebus geſtis meis dicam:tamen quiſq; ueſtrum ſimile pro-
poſitum in illis concipere debet. Quæ igitur iſte ſurſum deorſũq; diſſeruit de legibus: contra
quas ſcriptum eſſe a Ctheſiphonte aſſerit:nec uos reor intellexiſſe:nec ego magna ex parte ea
aſſequi potui. Simpliciter igitur & recta uia de uiribus diſputabo. tantum enim abeſt ut me ob
noxium legibus eſſe negem:qđ nũc iſte dictitabat:ut etiam per omnem uitam me obnoxium
illis fore profitear pro his rebus:quas uel adminiſtraui:uel in republica geſſi. Eorũ tamẽ quæ
ex proprio patrimonio ipſe populo donaui:rationem nullam a me reddi oportere dico : nec
pro illis ullam diem eſſe obnoxium. Audis Aeſchines? nec alium quenq̃ de nouem magiſtrati-
bus:quicũq; is ſit. Quæ enim lex tam iniuſta : ac tam ĩhumana reperiri poteſt:quæ eum qui ex
ſuo patrimonio liberaliter donauit:non ſolum omni gratia priuet:uerũetiam accuſatorum ca
lumniis ſubiiciat:cõputiſq; & calculis donatorem obnoxium faciat? Nulla certe : qđ ſi negas:
oſtende:ego acquieſcam atq; tacebo. Sed nulla eſt huiuſmodi lex uiri athenienſes. Laudauit in
quit illum ſenatus rationibus reddendis obnoxiũ. Nam de illis quidem ob quæ obnoxius erã:
ſed de iis quæ inſuper donaueram calũniator: At murorum urbis curator fuiſti inquit. At ob
hoc ipſum merito laudatus ſum:ꝙ de meo expendi:nec cõputaui. Ratio enim datorum & ac
cæptorum examẽ requirit : donatio uero laude atq; gratia potiri debet:quãobrem hæc iſte de
me ſcripſit. Et hoc ita eſſe:ac non ſolum ex legibus:uerũetiã ex ueſtris moribus ita diſponi ego
facile oſtendam. Nam & Nauſicles prætor ob ea quæ ex proprio conſumpſerat:pluries apud
uos coronatus fuit:& Diotimos qum ſcuta donauit:& poſt eum Caridemus:ea de cauſa coro-
nati fuerunt. Poſt hos iſte Neoptolemus:qum multis rebus gerẽdis præfuiſſet:pro iis quæ do
nauit honore potitus eſt. Etenim abſurdum eẽt atq; impium:ſi homini magiſtratum aliquem
gerenti aut donare per magiſtratum non licebit:aut pro gratia ob liberalitatem habenda : ad
rationem donatorum reddendam compellatur. Et ut hæc quæ dixi uera eſſe intelligatis recita
mihi decreta de his rebus facta. DECRETA. Horum quiſq; Aeſchines magiſtratus quem geſ
ſit rationem reddere tenebatur : eorum uero ob quorum gratiam coronatus fuit non teneba-
tũr. Nec ego igitur eodẽ modo:idẽ enim ius in me qđ in cæteris eſt:donaui. laudor ea de cauſa
nec teneor eoꝝ quæ donaui rationẽ reddere. Magiſtratũ geſſi:huius geſtionis rationẽ reddidi:
non eoꝝ quæ donaui. At male geſſiſti. Quare igitur qum publice examen de me factũ eſt:tu ꝑ
ſens non accuſaſti? Vt igitur intelligatis hoc mihi teſtimoniũ ferre:ex quibus rebus rationẽ red
dere nõ teneor:me nũc coronari:cape decretũ hoc pro me ſcriptũ:& totũ recita:quæ enim ac-
cuſare omiſit:in iis illa quæ perſequit̃ falſo criminatus apparebit:recita. DECRETVM. Ergo
de iis q̃ ipſe donaui:nihil perſequeris:q̃ uero mihi a ſenatu eoꝝ gratia decreta ſũt ea pſequeris
Accipe quidẽ liberalitatẽ legitimũ ſtatius:gratiã uero ꝓ accæptis referre:cõtra legẽ putas. Ho-
mo ꝑditus & ĩpius & malignus obtrectator eiuſmodi eſſet per deos ĩmortales? nõ huiuſmodi
De præconio autem in theatro faciendo:mille milies fuiſſe cõceſſum prætermitto : & pluries
ipſum corona prius fuiſſe donatum. Sed per deos Aeſchines uſq; adeo rudis & inſenſatus es:
ut non intelligaſ coronam eundem honorem afferre ubicũq; publicetur:ſed gratia eorum qui
coronantur in theatro fieri:ut ii ſcilicet qui præconium audiunt ad uirtutem incendantur. Vbi
qui gratias referãt plus laudãtur:q̃ ipſi coronati. Ea de cauſa lex hæc facta eſt:quã cape:& reci-
ta. LEX. Audiſ Aeſchines legẽ dicentẽ:ꝑter quã ſi ppl̃s:aut ſenatus decernat:nã tũ ꝑcon iũ fieri
debere. Quid ergo miſer calũniaris? qd uerba fingis? qd teipſũ helleboro nõ purgaſ:nõ erube
ſcis Aeſchies:ĩuidiæ cã nõ iniuriæ cuiuſq̃ accuſare? & legũ uerba parti cõmutare:parti abſcon-

dere?quas totas recitare oportuit:ut qui iurati iudicaturi ſunt:ſententiam recte ferre poſſent.
Deinde qum hæc feceris:cõmemoras ea:quæ populari uiro adeſſe conuenit:tanq̃ per deſcri-
ptionem effingẽs:quæ qum nõ habeat ea:quæ debet:illa quæ deſunt ex libello reportat:qua-
ſi non rebus:nec uita populares:ſed uerbo cognoſcãtur. Vociferas dicẽda:& reticẽda quaſi ex
rheda ꝓferrens ea quæ tibi ac generi tuo aſſunt nõ mihi. Atqui uiri Athenienſes ego iurgiũ ab
accuſatione hoc differre arbitror:ꝙ accuſatio crimina cõtinet:quoꝝ in legibus pœnæ ſcriptæ
ſunt. Iurgiũ uero maledicta quæ inimici adinuicem iactant. Arbitror etiã maiores noſtroſ hæc
iudicia ædificaſſe:nõ ut in illis conuenientes ob priuatas ſimultates male adinuicẽ diceremus:
ſed ut redargueremus eos:qui publice quid mali feciſſent. Hoc &ſi nõ ignoraret Aeſchines:ta
men me laceſcere maledictis:q̃ accuſare maluit. In quibus ipſe melioris cõditionis eſſe non de
bet:nec minus q̃ maledixerat male audire:ad qđ iam pergã:tantũ antea percontatus. Vtrũ te
quis Aeſchines reip. hoſtem:an meũ putare debet?Meum uidelicet. Cur ergo qum liceret tibi
per leges me accuſare: &ſi deliquerim:pœnis ſubiicere:in reddendis rationibus:in ferẽdis ſen
tentiis:in aliis iudiciis dudũ omiſiſti?nunc autẽ qum ſim legibus tẽpore præiudicio redarguti-
one ueſtra:qui ſæpe me accuſantes:nihil omnino a me improbe factũ probare potuiſtis: libe-
ratus:ciuitati ad quã rerũ publice geſtarũ gloria pertinet:obuiare conaris. Vide ne horum qui
dem hoſtis ſis:meũ uero te fingas. Qum igitur pia ac iuſta ſentẽtia omnibus oſtẽſa ſit: oportet
me iam ut uidetur:licet minime ꝓcacem:pro multis ac falſo in me dictis:quantũ neceſſitas co
git:pauca de ipſo dicere:& quis ipſe:& ex quibus ortus ſit:ex quibus facile initiũ maledicendi
fecit:& uerba ita magnifice iactat oſtẽdere. Si enim Eacus:aut Rhadamãtus:aut Minos eẽt ac-
cuſator noſter:ac nõ fabula & tritura fori:& uiliſſimus ſcriba:aut equidẽ reor grãdiora dixiſſe
nec rigidiora uerba ꝓtuliſſe:uelut in tragœdia exclamãs:O terra:o ſol:o uirtus:& huiuſmodi
cætera. Et rurſuſ:o intelligẽtia atq; doctrina:per quã honeſta atq; turpia dignoſcũtur. Hæc uoſ
ipſum audiſtis dicentẽ:Tibi pollute quicq̃ cum uirtute:aut honeſtoꝝ:aut turpiũ ulla cognitio
Vnde?aut quomodo?Qui tibi fas eſt diſciplinã cõmemorare?qua qui præditi ſũt: nedum ta-
lia de ſeipſis ꝓfiterentur:uerũetiam alio dicẽte erubeſcerent. Qui uero alieni ſũt:ut tu:ſimulãt
quidẽ ob ſtulticiã:& audiẽtibus moleſti ſunt. Sed qum quid de te:ac de tuis dicẽdũ ſit minime
ignorẽ:ignoro tamẽ unde ſit incipiendũ. Vtrum ne ut pater tuus Tromes Elpie ſeruiuit ei:qui
apud Theſei tẽplum litteras docebat:cõpedes ferens & baculum?An ut mater tuã in clauſtro
apud calamitũ quotidianis nuptiis te pulcherrimã ſtatuã & ſũmum pugilẽ tertiarũ partiũ edu
cauit?An ut Phormio tibicẽ Dionis Phreanei ſeruus ab hoc ꝑclaro quæſtu eam abduxit? Per
Iouem & deos alios uereor:nedum te digna dicã:me indigna ꝓferam uerba. Itaq; hanc relin-
quo:& a te ac a uita tua incipiã. Non erat ut quiuis:ſed ut ii quos populus deteſtatur. Sero enĩ
tandẽ ſero autẽ:imo uero heri atq; pridie ciuis ſimul & orator factus: duabus additis ſyllabis
pro Tromite Attromitũ patrẽ:matrẽ uero Glaucotheã nominauit:quã oẽs Enipuſam ſciũt ꝑ
us nũcupatam:ex eo uidelicet ꝙ oĩa faceret ac pateret. Vnde enim alias?Sed tamẽ uſq; adeo ĩ-
gratus ac prauus es:ut ex ſeruo liber:& ex inope locuples:hoꝝ beneficio factus: nedum nullã
gratiã habens:ſed mercede accæpta cõtra eos omnes geras. Et de quibus ambiguitas quædam
eſſe poteſt omitto:quæ autẽ pro hoſtibus manifeſte geſſit:memorabo. Nulli puto ueſtrũ inco
gnitus fuit Antiphon:qui ſe incenſurũ naualia noſtra Philippo pollicitus in urbẽ uenit:quẽ in
pyræo latitãtẽ:qum ego cæpiſſem: & in concionẽ traxiſſem:clamãdo iſte & uociferãdo me in
libera ciuitate:rem facere intolerabilẽ:ꝙ calamitoſos ciues ꝑſequerer:& domos alienas ſine ſe
natus decreto adirem:ut dimitteret effecit. Et niſi cõſilium Ariopagi re audita & populi igno-
ratione cognita hominẽ quæſiuiſſet:& rurſus captum ad uos reduxiſſet: ille pœnas nunq̃ de-
diſſet:ſed per huius operã euaſiſſet:quẽ poſtea tormẽtis confectũ:extremo ſupplicio affeciſtis
ut iſte etiã una ſecũ merebatur. Itaq; poſtea qum uos iſtũ in Delum eadem ignoratione ducti:
qua multa perierũt:ſindicũ elegiſtis:ut Ariopagitis poteſtatẽ eius rei dediſtiſ:cõfeſtim hunc ut
ꝓditorem remouerũt:& Hyperidem in eius loco poſuerũt. Hoc fecit ſenatus Ariopagitaꝝ ab
ipſa ara ferẽs ſententiã:quo in loco nullus inuẽtus eſt:qui hunc ſceleſtũ remouẽdũ non cenſe-
ret. Et ꝙ hæc uera ſint:teſtes cita. TESTES. Qum igitur hũc ad dicendũ electũ ſenatus remo-
uit:alteriq; cõmiſit:tunc ꝓditorem & inimicũ ueſtrũ iudicauit. Hoc unũ ab iſto forti uiro in re
pu. geſtũ:nequaq̃ iis ſimile eſt:de quibus me criminatur. Alterius autẽ uos meminiſtis. Nã qũ
Pitho Bizãcius & legati omniũ ſocioꝝ a Philippo miſſi huc ueniſſent: ut ciuitati uerecũdiam
inſerrent:arguerẽtq; eius iniuriã:ego tunc Pithoni maxime elato:plurimũq; aduerſus uos flu-
enti:non ceſſi:neq; effugi:ſed ſurgens reſtiti:& iura ciuitatis non prodidi: Immo iniurias Phi-
lippi ſic nudaui ac patefeci:ut ipſius ſocii eas fateri cogerentur. Iſte uero Pithonem adiuuit:&
contra patriam teſtimonium tulit:& falſum quidem nec ſatiſ id fuit. Sed poſtea cum Anaxino

ſpeculatori ſe cõiunxiſſe in thraſonis deprehenſus eſt domo. At quiſquis ſpeculatori ab hoſtibus miſſo: ſolus ſolo congredit͛: & colloqa habet: is natura ſpeculator atq; hoſtis patriæ exiſtit. Harum rerũ mihi teſtes uoca. TESTES. Multa inſuper de iſto referre poſſum quæ prætermitto. Etenim ſic res eſt. Multa enim referẽdi habeo facultatẽ: quæ iſte per id tẽpus hoſtibus obſequendo: & me perſequẽdo molitus eſt. Sed nõ reſidẽt iſta in memoria ueſtra diligẽter: nec qđ decebat odium horũ gratia cõcæpiſtis. Sed mala quadã cõſuetudine magnam licentiã præſtitiſtis cuicũq; uelit reip. ac ueſtris cõmodis ſtudentẽ ſupplantare atq; calũniari: uoluptatẽ contentionũ ac maledictoꝝ pro utilitate reip. cõmutantes. Itaq; ſemper facilius ac tutius fuit inimicis obſequentẽ mercedẽ capere q̃ pro utilitate ueſtra certantẽ in repu. uerſari. Et fuiſſe quidẽ Philippo anteq̃ aperte eſſet hoſtis: q̃q̃ ſit graue. Nam quid alid͛ dici poteſt aduerſus patriam: tamẽ date huic ſi uultis: date ueniam huius. Sed palam nauibus ſubtractis: Cherroneſo populata: cũ iam Athica inuaderetur: nec ambiguũ erat bellum: quid unq̃ pro uobis a ſe factũ: peſſimus iſte memorare poteſt? Nullũ enim decretum: nec maius: nec minus pro utilitate reip. auctore Aeſchine eſt factũ: uel ſiquod eſſe dicit: in mea oſtẽdat aqua. Sed non eſt ullũ. Atqui alterutrum neceſſe eſt: aut ꝙ ea quæ per id tẽpus a me gerebãtur: nullo modo reprehẽdere poterat: nihil aliud decreuiſſe: aut ꝙ hoſtiũ utilitati ſtudebat: cõmoda patriæ tacuiſſe: nec in mediũ protuliſſe. At uero queadmodum nihil ſentẽtia ſua decernebat: ſic etiã qum aduerſus rempublicã dicẽdũ erat: nihil loquebatur: imo nulli ad dicendũ relinquebat locũ. Verũ cætera quidẽ quæ erãt obſcuriora ferre poterat reſp unum autẽ patratus eſt tale uiri Athenieſes: qđ omnibus prioribus finem impoſuit. Cum multis uerbis Amphiſeoꝝ dogmata narrauit: quaſi cõtra ueritatẽ facta. Hoc certe eiuſmodi nõ eſt. Vnde? quomodo? nequaq̃. Nunq̃ exterges maculã illic contractam Aeſchines nunq̃ tantũ dices. Voco autẽ omnes deoſ: qui regionẽ incolunt: & Apollinem Pythium: qui huic urbi præſidet: atq; pariter omnes oro: ſi uera ſunt quæ dicã: quæq; tunc apud populum dixi: ſtatim qum ſenſi hũc ſceleſtũ talia moliri (cognoui enim celeriter) cognoui mihi fortunam ꝓſperam & ſalutẽ præſtent. Si uero aut priuatæ diſſenſionis: aut ſimultatis cauſa: crimen aduerſus ipſum falſum induco: cunctoꝝ bonorũ expertem me faciant. Quid ergo iſta ſic extuli: ac uehementer oſtẽdi? Quia & qum litteras habeam publice ſcriptas: ex quibus iſta clare ꝓbare poſſum: & uos iſtorũ ſciam meminiſſe: tamẽ uereor ne iſte impar tãtis facinoribus uideatur: nunq̃ tanta mala efficere potuiſſe: qđ antea euenit: qum miſeros Phocenſes ſua opera euertit: falſa huc renunciãdo. Amphiſei enim belli per qđ in Elatiam uenit Philippus: & ꝑ qđ dux Amphitionũ electus: uniuerſam græciã ſubuertit. Hic fuit auctor: & omniũ maximoꝝ maloꝝ hic unus eſt cauſa. De qua re qum tũc apud populũ uerba facerẽ: atq; eum planiſſime atteſtarer: Bellũ Aeſchines in Athicã inducis: bellũ inq̃ Amphitionicũ. Alii ex cõpoſito aſſidentes non permittebãt me dicere. Alii admirabantur: & ꝓpter ſimultatẽ quæ inter nos erat: uanum a me crimen cõfingi exiſtimabãt. Quales uero fuerint huiuſmodi res: & cuius gratia ordinatæ & queadmodum geſtæ: nunc demũ audite: quoniã tunc impediti fuiſtis. Videbitis facinus bene cõpoſitum: eritq; uobis utile ad noticiã rerũpublicarũ: & quãta calliditas fuerit Philippi cognoſcetis. Bellũ aduerſus nos cõficere nullo modo poterat Philippus: nec finem quẽ cupiebat imponere: niſi Thebanos & Theſſalos inimicos nobis feciſſet. Sed q̃q̃ prætoribus noſtris contra illũ male pugnãtibus: tamẽ & latronibus: & bello ipſo multis ĩcõmodis afficiebatur. Nihil enim ex regionibus eius aſportari poterat: nec ea importari quibus ĩdigebat: nec mari præualebat: nec in Athicam uenire poterat: Theſſalis nõ ſequentibus: nec Thebanis una eũtibus. Fiebat autẽ natura ipſa loci: & rerũ utrinq; exiſtentiũ: ut etiam ipſos duces ſuperante (omitto quales) tamẽ magnis incõmodis afficeretur. Si ergo ſui cauſa: aut Theſſalos: aut Thebanos ſibi cõiungeret nõ putabat fore: ut ex animo ſecum perſeuerarent. Si uero eorũ cauſa dux eligeretur partim decipere: partim ſuadere poſſe arbitratus eſt. Quid ergo molitur? Videbitis q̃ aſtute. Bellum excitat in amphitiõibus: & circa pyleam tumultũ. Hoc enim facto uidebat illos ſtatim ſui indigere. Si ergo hoc ab aliquo ſocioꝝ factum eſſet: putauit fore ut res ab eo cõpoſita animaduerteretur: & Thebani ac Theſſali ac cæteri omnes cauerẽt. Si uero a uobis aduerſariis fieret faciliter ſe id qđ cupiebat cõſecuturũ putauit: qđ quidem euenit. Quo ergo pacto id agit: hunc mercede data cõducit: qui nullo rem obſeruãte: nec ſuſpicante quidem: queadmodũ cõſueuit apud uos plæraq; eiuſmodi fieri: prærogatiuã nactus: & a tribus uł a quatuor per ſuffragiũ ſubleuatus: Pylagoras eligit͛. Vt igit͛ auctoritate publica accæpta in amphitionas ꝑuenit cæteris oĩbus poſt habitis: ea ꝑfecit: ꝓ qbus mercedẽ accæpat. At uerba colocata fabulaſq; ut Cirrhea regio dedicata fuit: enarrãs: hoĩbus iſuetis uerboꝝ: & futuꝝ mĩme ꝓſpiciẽtibus: ſuadet: ut eã regionẽ: quã Amphiſei ceu ꝓpriã colebãt iuadãt. Atq; eo qdẽ tpe qũ nihil oĩno aduerſus nos Locri molirent͛: qđ hic itelligere poteſtis: nõ poterãt Locri ſine uocatiõe qcq̃ aduerſus nos

facere. Quis igitur uos uocauit? aut quãdo? nomina aliquẽ conſciũ? Oſtẽde ſi potes? At nõ potes: ſed falſam cauſam mẽtiendo adducis. Circũeuntibus ergo amphitionibus regionem: ut iſte ſuaſerat: inſurgẽtes cõtra eos Locri uniuerſos pene cõfoderunt: quoſdã etiã ex ſacrificolis arripuerũt. Vt uero cauſæ odiorum iam ſuberãt: ac bellũ aduerſus Amphiſeos gerebat: primus Cotyphus exercituũ dux amphitionũ copias delegit. Verũ ut alii quidẽ non uenerũt: alii uenietes nihil profecerunt. In ſecũdo conuẽtu corrupti quidã homines ex Theſſalia: aliiſq; ciuitatibus (ut antea cõpoſuerant) Philippũ uocandũ cenſuerũt: affirmãtes: aut ab ipſis conferendũ eſſe pecunias: & cõductum militẽ nutriendũ: pœnaq; afficiendũ eos: qui hæc facere recuſarent: aut illum eſſe eligendũ. Quid opus eſt uerbis? eligitur dux hoc modo: & cõfeſtim delectu habito: copiiſq; in unũ coactis: quaſi Cirrheã adiens profectus diſſimulato itinere: & Cirrheis & Locris relictis: Elatiam urbẽ occupat. Et niſi Thebani re cognita cõfeſtim uobis adheſiſſent: tanq̃ torrens in hanc urbẽ tũc Philippus incidiſſet. At eius impetũ Thebani cõpeſcuerunt: idq; fecerũt maxime propter alicuius dei erga nos benignitatẽ: deinde quantũ ad unum hominẽ attinet propter me. Da mihi decreta & tẽpora in quibus hæc facta ſunt: ut uideatis quãta mala hoc deteſtabile caput operatũ pœnas nõ dedit. DECRETA AMPHICTIONVM. Recita etiã tẽpora: ſunt enim qum iſte munus publicũ in Pylis gerebat. TEMPORA. Da mihi epiſtolã: quam poſtq̃ Thebani nõ parebãt: in Pelopõneſum ad ſocios ſcripſit Philippus: ut intelligere poſſitis illum contra græciã: cõtra Thebanos: contra nos egiſſe: Finxiſſe autẽ ſe ex cõmunibus amphitionũ decretis agere. Iſtæ uero occaſiones ac facultates eiuſmodi ſibi miniſtrabat. Recita epiſtolam EPISTOLA. Videtis q̃ fugiat priuatas cauſas: & in amphitiones confugiat. Quis ergo illũ ad iuuit? quis occaſiones præbuit? quis omniũ malorum cauſa fuit? Nõne iſte? Non dicatis ergo uiri Athenieſes uniuerſam græciã ab uno homine tanta mala perpeſſam fuiſſe. Nõ enim ab uno hoc factũ eſt: ſed a multis apud quos licet improbis atq; corruptis: quorum hic eſt unus: quẽ ſi dici fas ſit: nõ dubitem equidẽ cõmunem peſtem omniũ appellare hominũ: locorum: urbium. Nam qui ſemen præbuit: is naſcentiũ cauſa eſt. Itaq; patiẽtiã ueſtrã magnopere admiror: quod nõ cõfeſtim ſurgẽtes illũ laceratis. Sed ueritas apud uos obſcura eſt: & quaſi tenebris quibuſdã præpeditur Euenit autẽ mihi dum ea quæ iſti cõtra patriã feciſſent: referrẽ: in eorum quæ cõtra eos ipſe geſſi mentionẽ incidere: quæ multis ex cauſis æquũ eſt uos audire uelle: maxime quia turpe eſt uiri Athenieſes: ſi ego quidẽ res ipſas pro uobis toleraui: uos autẽ ne uerba quidem eorum ſuſtineatis Nam qum animaduerterẽ Thebanos: uos etiã quodãmodo ab iis qui res pro Philippo gerebant decæptos: quod erat utriſq; formidandũ: & diligẽtiſſime cauendũ Philippũ augeri negligẽtes: nec ulla in re id obſeruãtes: ſed inimice ſeſe ad inuicẽ labefactare cupiẽtes: ne hoc fieret: operam ac ſtudiũ meũ interpoſui: nec id ſolũ ex mea ſnia: ſed Ariſtophontis: atq; Euboli: quos ſciebam omni tẽpore cupiuiſſe hãc amicitiã firmare. Et qum in cæteris rebus ſibiipſis perſæpe diſſẽtirent: in hoc tamẽ uno idem ſemper ſenſiſſe: quos tu uiuẽtes aſſentãdo impudẽtiſſime ſequebare: mortuos uero nõ dubitas criminari. Nam quæ tu mihi de Thebanis ſuccenſes: illis magis q̃ mihi ſuccẽſes: a quibus ante me hæc ſocietas fuerat cõprobata. Sed illuc redeo. Qum bellũ Amphiſeũ ab iſto cõflatum fuiſſet: ab aliis uero eius auditoribus inimicitia aduerſus Thebanos eẽt inducta: euenit ut Philippus nos iuaderet: cuius rei gratia iſtæ ciuitates adinuicem colliſerant. Quod niſi preſenſiſſemus: nec recipere quidẽ nos potuiſſemus: ſic iſti procul rem ipſã cõpoſuerant. Quẽadmodũ uero res erãt: ex his decretis reſponſionibuſq; cognoſcetis: quæ mihi recita. DECRETA. Recita & reſpõſiones. RESPONSA. Qum per iſtorum operã Philippus ciuitates ſic adinuicẽ diſpoſuiſſet: eiuſmodi decretis reſpõſiſq; elatus: putãſq; fieri nullo modo poſſe: ut cũ Thebanis poſthac cõſpiraretis: profectus cũ ſuis copiis Elatiam occupauit. Qua re huc nũciata: quãta trepidatio in urbe fuerit: licet plæriq; meminiſtis: tamẽ ex me pauca: quæ neceſſitas exigit: audiatis. Veſper quidẽ erat: qũ huc nunciatũ eſt Elatiã a Philippo captã: cuius rei nũcio exciti magiſtratus: alii ex ſcæna ſurgẽtes: ſcænas in foro poſitas diſturbãt: igneq; imiſſo cremãt. Alii prætores in forum cogũt: tibicineq; uocãt: tota urbs tumultu: ac trepidatione impletur. Mane autẽ facto magiſtratus in curiã ſenatũ uocant. Vos autẽ in concionẽ frequẽtes iuiſtis: & priuſq̃ ſenatus quicq̃ decerneret: uniuerſus populus in gradibus Theatri cõſedit. Deinde ut ſenatus uenit: & quæ nũciata fuiſſet expoſuit: nũciuſq; ipſe corã adductus: eadẽ ipſa rettulit: rogare cœpit præco: qs cõſulere uellet: nullus tñ ſurgebat. Sæpius tñ præcone rogãte: nihilo magis quiſq̃ aſſurgebat. Qum oẽs quidẽ prętores: oẽſq; oratores adeſſẽt: uocãte cõi patriæ uoce: ut de ſua ſalute conſuleret. Nã quã præco ſecundũ leges uocẽ emittit: hãc eſſe cõmunem patriæ uocẽ putandum eſt. Atqui ſi eos qui rẽp. ſaluã eſſe uellent: aſſurgere oportuit: uos omnes & cæteri Athenieſes aſſurgere debuiſtis. Cũcti enim (ut bene ſcio) patriæ ſalutẽ uolebatis: Si ditiſſimos eos qui trecenti appellãtur: Si & beniuolos & locupletes: qui deinceps magna tributa pendũt: nam & charitate & diuitiis:

hoc agunt. Sed (ut uidetur) tēpus illud atq; illa dies nō beniuolū & locupletē ciuem dūtaxat flagitabat: ſed qui ab initio rem cōſecutus iam præuidiſſet: cuius rei gratia hæc facta eſſent a Philippo: & quid ipē ſibi uellet. Nam qui hæc iam antea nō diligēter præmeditatus eſſet: q̄q̄ beniuolus & locuples: nihil magis quid agendū foret cognoſcere: aut uobis conſiliū afferre potuiſſet. Ego igitur in ea die huiuſmodi apparui: & aſſurgens illa dixi: quæ uos duoꝝ gratia audire uelle debetis. Primum ut intelligatis me ſolū ex omnibus: qui in rep. uerſabātur: in rebus arduis: aduerſiſq; tēporibus nunq̄ charitatē patriæ omiſiſſe: ſed dicēdo & decernendo ea quæ utilia forent ꝑquiſiſſe. Deinde ꝙ pro paruo tēpore ad reliqua reipu. negocia multo eritis peritiores Dixi ergo illos qui formidabāt: Thebanoꝝ cum Philippo initam ſocietatem: ſtatū ipſum rerū penitus ignorare. Nam ſi hoc eſſet: iam ipſum nō in Elatia: ſed in noſtris finibus audiremus eē Me tamē putare: ac pro certo habere: illa de cauſa illuc ueniſſe Philippū: ut Thebanoꝝ mētes quēadmodū cupit diſponat. Nam quoſcūq; Thebanos aut decæpiſſe: aut pecunia corrupiſſe potuit: ſibi iampridē aſciuiſſe. Eſſe uero quoſdā quos in ſententiā ſuā trahere nōdum potuit ea nūc de cauſa Elatiā occupaſſe: ut copias oſtentādo: & arma ꝓpius admouēdo: qum ſuos extollat & alacriores faciat: tum aduerſarios deterreat: ut ſic uel cōcedant ea quæ adhuc recuſauerūt uel certe cōpellantur. Si igit̄ & nos inq̄ uolumus ſiqua in re moleſti fuerūt unq̄ nobis Thebani eius rei nunc meminiſſe: nec illis ullo modo credere: ꝑmū ea faciemus: quæ maxime cupit Philippus. Deinde illud uereor: ne mutatis iis: qui nūc aduerſant̄: atq; unanimiter cūctis in Philippum cōuerſis: ambo ſimul Athicā irrumpāt. Si tamē mihi aſſentiemini inq̄: nec cupiditate animi: nec cōtentione: ea quæ dicā cōſiderabitis: me uiam oſtenſurū arbitror: per quā hoc īminēs reip. periculū diſſoluatur. Quid ergo dico? Primū iſtum timorē eſſe deponēdū: & mutata mēte pro Thebanis ſuſcipiendū: qui huic ꝑiculo ſūt uiciniores. Deinde ab omnibus qui ætate ſūt militari: in Eleuſinā exeundū: & cū armis ſeſe oſtentandū: ut ii qui nobiſcū ſentiūt Thebanorū: æque cōfidere poſſint: uidētes eodē modo uos ſibi pro libertate certantibus opem ferre paratos: quēadmodū iis qui patriā Philippo uendūt: adeſt in Elatia auxiliū copiarū. Poſt hæc eligēdos eſſe cēſeo legatos decem: iiſq; poteſtatē una cū prætoribus dandā: & exeundi & ꝓficiſcendi illuc quādo eis uideat̄. Qum uero Thebas adierint legati q̄d obſeruare debeāt: diligētiſſime animaduertite. Nihil a Thebanis ſuppliciter poſtulare debēt: nō enim cōuenit tēpori: ſed promittere uos auxiliū laturos: ſi ipſi poſtulabūt: qū ipſi ſint extremo in ꝑiculo cōſtituti: nos uero meliori cōiectura q̄d futurū eſſet ꝓuiderimus. Vt ſi hoc recipiāt: & nobis aſſentiantur: ſimul & quæ cupiūt cōſequantur: & pro dignitate huius populi hæc ſint geſta. Si uero ꝑficere nequeamus: ipſi ſibi imputēt errata ſua. A nobis uero nihil turpiter: aut abiecte factū dici poſſit. Hæc & his ſimilia qū dixiſſem: cōſedi laudātibus oībus: nullo cōtradicente. Nec dixi quidē hæc: nō autē decreui? Nec decreui: nō autē legatus abii? Nec legatus abii: nō autē pſuaſi Thebanis? Sed de ꝑmo ad ultimū cuncta ꝑfeci: in nullo mihi ipſi parcēs: qū tanta pericula urbē circūdarēt. Da mihi decretū tunc factū. At quē uis me Aeſchines: & quē te illa die fuiſſe ponā? Vis me ponā eū quē tu per cōtumeliā appellare ſoles batulū? Te uero Heroa quendā egregiū Crephontā: aut Creontē: aut quē tu ſæpe male egiſti Enomaon? Tūc igitur in illo tp̄e ego Peanicus Batulus: te Enomao cothochidie utilior fui patriæ. Nam tu nulla in re utilis fuiſti: ego in oībus quæ decēt bonū ciuē. Recita hoc decretū. DECRETVM. Hoc ꝑncipiū amicitiæ cū Thebanis fuit: qū ante ſemp odiū inimicitiæq; iſtis auctoribus uiguiſſēt. Hoc decretū id periculū q̄d tūc reip. īminebat: tanq̄ nubē aliquā diſſipauit. Erat boni ciuis tūc oſtēdiſſe oībus: ſiq̄d his haberet utilius: non hoc tandē tp̄e reprehēdere. Calūniator enim atq; cōſultor q̄q̄ nulla in re cōueniant: in hoc tamen uno plurimū differūt: ꝙ conſultor ante rē geſtā ſn̄iam ſuā oſtēdit: & fortunæ atq; tēporis ſeſe apud eos q̄bus ſuadet: obnoxiū præſtat. Alter uero qū opus eſt cōſilio: ſilentiū agit. Siquid aduerſi acciderit: maligne reꝑhēdit. Erat igit̄ (ut ego dicebā) tēpus illud uiri boni & patriæ amatoris: iuſtorūq; uerboꝝ. Ego autē tantū ſupadiungō: ut ſi uel nūc oſtēdere quiſq̄ poſſit: q̄d illo ſit melius: aut oīno aliq̄d ultra id: q̄d tūc pſuaſi: me in crimine eē cōfitear. Siq̄d eſt q̄d aliq̄s nūc faciendū fuiſſe uiderit: q̄d tūc factū nō ſit: hoc ego dico me latere nō debuiſſe. At ſi non eſt: nec dici poteſt etiā hodie quid oportebat cōſultorem facere? nōne quæ uidebantur optima potiſſimaq; eligere? Hæc ego Aeſchines feci præcone flagitāte: quis cōſulere uellet: nō quis accuſare preterita: aut diuinare futura uellet. Te cū ſilentio per illud tēpus in cōcionibus ſedēte: ego ſurgens cōſului. Sed quoniā tunc cōſilium tuū non oſtēdiſti: ſaltē nunc oſtende. Dic quā rationem inire tūc oportuit: aut q̄d tēpus a me ſit ꝑtermiſſū: quæ ſocietas: quæ res agēda. Atq ꝑteriiū ſemp apud oēs relinq̄tur: & nemo hoc ī cōſultationē ponit: futuꝝ aut pn̄s conſiliū poſtulat. Tūc ego ꝑtim hoꝝ q̄ futura erāt: ut nūc uidemus: partim iā aderāt: in q̄bus uide: q̄d ipſe cōſilii capiendū cēſuerim: nec ea q̄ euenerūt ītorqueas. Nam finis reꝝ oīum ut fortunæ libuit īponit̄:

electio uero cōſulentis ingeniū oſtēdit. Noli mihi hoc crimē obiectare:ſi euenit ut Philippus ī
ꝑlio uicerit. Nam in dei id erat:nō in mea poteſtate. Sed ꝙ nō cuncta ſecundū humani ingenii
capta:iuſte ſimul atqꝫ diligēter ꝓuidi:& cum ſūmo labore effeci: aut ꝙ nō honeſta pro reipu.
dignitate cōſului. Hoc mihi non obiecta:atqꝫ oſtēde ſi potes. Si uero hoc fulmē:atqꝫ hic æſtus:
nō ſolum nos:uerū cæteros quoqꝫ græcos uehemētius inuaſit:qd eſt agendū. Velut ſiquis nau
tam:qui omnia pro ſalute nauigantiū diligētiſſime cōparauerit:& omnibus nauē inſtruxerit:
quæ ad ſalutē uidebant̃ expedire. Deinde fluctibus agitātibus:armis fatigatis aut cōfractis nau
fragii accuſet. At nō eram gubernator inquiet:ut nec ego dux exercitus fui:nec fortunæ domi-
nus:ſed ipſa fortuna omniū. Verū illud uide:atqꝫ attēde:ſi una cū Thebanis pugnātes ſuperati
ſumus:qd illis Philippo cōiunctis putādū eſt:fuiſſe euēturū? pro qbus tūc Philippus tāto emi-
ſit clamores. Etſi nūc pugna triū dierū iter procul ab athica cōmiſſa: tantū periculū ac terrorē
huic urbi attulit:qd expectandū fuit:ſicubi intra fines noſtros hoc eueniſſet? Cōſiſtēdi enim &
reſpirādi:ac multa de ſalute noſtra ꝓuidendi:unus:duo:tres dies nobis ſpatiū dederūt. Tūc au
tem nec referēda quidē ſūt illa:quæ nec expiri nos ꝑmiſit deoꝝ benignitas:& ꝓuiſio ſocietatis
huius quā iſte calūniatur. Hæc autē oīa ad uos iudices reſpōdeo:& ad illos qui circūſtant: atqꝫ
audiūt. Nam quantū ad iſtū ſceleſtū attinet:breuis ac plana ſatiſfacit oratio. Si tu ſolus Aeſchi-
nes hæc ꝓuidebas:tūc palā facere debuiſti:qū ciuitas de his rebus cōſultabat. Si nō ꝓuidebas ei
dem cū aliis ignorationi obnoxius es. Itaqꝫ qd tu magis de hiſce rebus mei accuſādi ius habes:
q̃ ego tui. Ego certe in hoc ipſo melior q̃ tu fui ciuis:in hoc dico: nec dū de aliis dixero: ꝙ ego
me ad illa cōtuli:quæ utilia fore uidebātur: nullius mei ꝑiculi rationē habēs. At tu nec meliora
īueniſti:nō enim hæc ſecuti eēnt:nec ad hæc ipa te utilē quoquo modo ꝓſtitiſti. Quod uero im
probiſſimus ac inimiciſſimus huius urbis feciſſet:hoc tu feciſſe:ī his quæ euenerūt cōprobaris
Et ſimul Ariſtratus in Naxo:& Ariſtolaus in Thaſo:huius urbis inimiciſſimi amicos Atheniē-
ſium ꝑſequūtur:& Aeſchines Athenis Demoſthenē accuſat. Atqui cui īfortunia græcoꝝ ſplen-
dori ſūt: periſſe dignior eſt:q̃ aliū accuſare:& cui tēpora eadē quæ hoſtibus ciuitatis utilia ſunt
is patriæ amator eē nullo modo pōt. Cōſtat uero ex iis quæ dicis ac facis: quæqꝫ in repu.geris
& rurſus quæ nō geris. Agitur qd ex iis quæ ꝓfutura uideātur? Mutus Aeſchines: offēdit qppi
am:& fuit quale nō oportuit. Adeſt Aeſchines:uelut cōtracta atqꝫ diſiecta: cū malū qd corpus
habet:tūc & ipſa mouētur. Sed qū euētibus maxime īhereat:uolo aliquid dicere īcredibile: &
nulli per deos miraculo ſit:ſed id qđ dico beniuole recipiat. Si cūctis ea quæ euenerūt: manife
ſta fuiſſent:oēſqꝫ ꝓuidiſſent:& tu ꝓdiceres:atqꝫ atteſtareris clamādo ac uociferādo:qui nihil oī
no dixiſti:nec ita quidē hæc ciuitas aliter facere debuit:uel ſi gloriæ:uel ſi dignitatiſ maioꝝ:aut
futuri ſeculi ratio eſt habēda. Nūc enim nō ꝓceſſiſſe res:qđ cūctis mortalibus cōe: quādo deo
uideat̃. Tūc autē qū digna ꝓncipatu haberet̃ ciuitas:ſibi ipſi defeciſſe:& Philippo cōceſſiſſe: ac
oēs ꝓdiſſe argueret̃:ſi ipſa ſine ullo certamīe abieciſſet:ꝓ qbus maiores nullū unq̃ periculū re-
cuſarūt. Quis te nō abominaret̃? nō enim rēp. nec me? Quibus oculis uenientes in hāc urbē aſpi
ceremus:ſi res ut nūc ſūt:eſſent? Dux uero & dominus factus eēt Philippus: & cæteri græci ne
id fieret ꝓter nos reſtitiſſent. Quanq̃ hæc ciuitas nunq̃ ante hoc tēpus glorioſo ꝑiculo ſecurita
tē in gloriā antepoſuit. Nam qs græcoꝝ:qs barbaroꝝ ignorat:& Thebanos:& Lacedæmoni-
os ꝓus:ac Perſarū regē libētiſſime cōceſſuros fuiſſe:ut hæc ciuitas ſuis oībus retētis:& aliis inſu
per quæ uellet accæptis iuſſum feciſſet:cōceſſiſſetqꝫ alteri græciæ ꝓncipatum. Sed nō erāt hæc
Atheniēſibus pacta:nec tolerabilia:nec cōuenientia: nec potuit hic populus unq̃ adduci:ut do
minātibus iniuſte cōiunctus ſecure ſeruire uellet. Sed oē tēpus de ꝓmitiis:de gloria:de honore
certare nō deſtitit. Hæc uos & honeſta:& ueſtris maioribus cōſentanea iudicaſtis:ut maiores q
hæc fecerūt:maximis laudibus ꝑſequamini:nec īmerito. Quis enim nō amet uirtutē illoꝝ:qui
& regione & urbe deſerta: naues ingreſſi ſūt:ne īperata cuiuſqꝫ reciperent:eūqꝫ qui hæc ſuaſe-
rat Themiſtoclē ducē ſibi elegerūt. Et qui repugnabat:nec parere decreto uolebat Cyrſilū:nō
ſolū ipſi ipſū:ſed & uxores illoꝝ illius uxorē lapidibus obruerūt:nec quæſiuerūt tūc Atheniē-
ſes oratorē nec ducē:per quē ſeruirēt fortunate. Sed nec uiuere quidē ſine libertate uoluerunt.
Putabat enim eoꝝ quiſqꝫ ſe nō parētibus ſolū eē natū:uerūetiā patriæ. Intereſt autē hoc:ꝙ is q
dūtaxat parētibus ſe natū arbitrat̃:fatalē atqꝫ ſpontaneū uitæ exitū expectat. Atqui ſe etiam pa
triæ natū putat:ne illā ſeruire uideat:morti ſe obiiciet:cōtumeliāqꝫ & infamiā quā in patria ſer
uiēti tolerare neceſſe eſt:magis formidabit:q̃ mortē. Si ergo uos a me inductos dicā:ut ea quæ
digna forēt maioribus ueſtris faceretis:nullus eſt qui me iuſte reꝑhēderet. Sed ego ueſtras men
tes eiuſmodi fuiſſe oſtēdo:doceoqꝫ etiā ante me huiuſmodi ꝓpoſitū huius populi fuiſſe:mini-
ſterii tamē per ſingula tꝑa geſtoꝝ me participē fuiſſe dico. Hic aūt Aeſchines me cauſam fuiſſe
omniū affirmās:& uos mihi īfenſos facere nitēs:quaſi omniū formidinū periculorūqꝫ auctori

me quidē pſiti honore:uos autē ꝑpetua gloria per oē tēpus ſpoliare quærit.Si.n.īprobatis re/
bus in repu.geſtis meis hūc dānabitis:erraſſe quidē uidebimini:nō fortunæ uitio hæc ptuliſſe.
Sed nō eſt cauſa cur erretis uiri Atheniēſes pro libertate & ſalute oīum picula ſubeūtes. Nō p
eos qui in plateis:in acie ſteterūt,ꝓgenitores:& qui in Salamina nauali ꝓlio: & qui ī Artemiſio
& multos alios ꝑclaros uiros:quoꝝ in publicis annalibus extat memoria:quos hæc ciuitas ſiſī
dignata honore ſepelıit Aeſchies:nō illos dūtaxat qui uictores fuerūt:ſed oēs:nec īmerito. Nā
qđ fuerat bonoꝝ ciuiū opus:oēs fecerūt.Fortuna uero ſic uſi ſūt:ut fatū ꝑparauit. Deinde me
honore & gratia apud hos ꝓuare quærēs:trophea:pugnas:& antiquas res geſtas cōmemoras
quarū cōmemoratione pñs certamē nequaꝗ̄ idigebat.Me autē de ꝓncipatu reip. cōſulentem:
quā mentē īduere oportuit?an eoꝝ qui īdigna huius populi cenſebāt?iuſte mehercule īteriſſē.
Præterea nec uos o uiri Atheniēſes:publicas & ꝓuatas cauſas eadem mēte iudicare debetis:ſed
cōſilia priuatarū rerū:ꝓuatis legibus actionibuſq; metiri.Publica uero ad dignitatē maioꝝ re/
ferre.Et qſq; ueſtrū qū ea iudicant:ſimul cū tabella mentē ciuitatis īduere.Sed in maioꝝ mētio
nē lapſus:nonnulla decreta ac res geſtas ꝑtermiſi.Redire ergo uolo illuc:unde digreſſus ſum.
Poſtꝗ̄ Thebas ꝓuenimus:offēdimus ibi Philippi:& Theſſaloꝝ:& alioꝝ ſocioꝝ legatos:& no
ſtros qdē amicos metu ꝑculſos:illius uero alacres atq; erectos:& ut hæc me nō dicere tpis cā ui
deatis.Recita mihi epłam:quā tūc legati ſcripſimus.Atq iſte eo calūniæ ꝓuehit:ut ſiqd bñ ge/
ſtū fuerit tpi tribuat:nō mihi:quæ aūt aliter euenerūt:eoꝝ fortunā meā dicat cauſā fuiſſe.Et ut
uidet cōſultor ego atq; orator eoꝝ quæ uerbo atq; cōſilio bñ geſta ſūt:nllo modo uideor par
ticeps:eoꝝ uero quæ armis & exercitu īfœliciter ꝓceſſerūt:ſolus cā uideor ſibi fuiſſe.Qui acer
bior calūniator repiri pōt aut deteſtabilior?Recita epłam.EPISTOLA. Qum ergo cōcionē
aduocauiſſētThebani illos ꝓus ītroduxerūt,ꝓpter ſocietatē:qui adeūtes uerba fecerūt:multa ꝓ
Philippo:multa cōtra nos dicētes: & quæcūq; feceratis unꝗ̄ cōtra Thebanos cōmemorantes.
Sūma dicēdi hæc fuit:ut pro bñficiis a Philippo accæptis:amicos ſe illi ꝑſtarēt:pro iis uero ꝗ̄ a
nobis iniuſte ꝑpeſſi erāt:pœnas cape uellēt:aut per ſe īuadētes:aut una ſecū Athicā irrūpentes.
Addiderūt etiā ex iis quæ ipſi ſuadebāt:fore:ut oīs gñis ꝑda ex Athica in Boetiā traduceret: ex
iis uero ꝗ̄ nos eſſemus dicturi:& pecora:& hoīes:& cætera bona ex Boetia auferri.Alia ꝑterea
multa ī hāc ſñiam diſſeruerūt.Cōtra hæc qd nos diximus:ſingula qdē ſic libēter referrē:ut ꝓ
ipſis referēdis uitā paciſcerer.Sed uereor ne ꝑteritū tꝑs tanꝗ̄ diluuiū aliqđ haꝝ reꝝ memoriā
ita diluerit:ut moleſtus ac ſupuacuus hic ſermo uideat.Quæ tñ nos pſuaſimꝰ:& ꝗ̄ nobis illi rñ
ſa dederūt audite RESPONSIO THEBANORVM.Poſt hæc igit illis uocātibꝰ uos exiſtis
auxiliū tuliſtis:& nedū media omittā:ſic familiariter uos ſuſcæperūt:ut qū ipſoꝝ pedeſtres eq̄/
ſtreſq; copiæ foris eēnt:ītra urbē atq; domos:īter liberos atq; cōiuges:& cætera chariſſima ex/
ercitū ueſtrū recæperūt.Atq de tribus ꝑclariſſimis rebus: illa die nos apud oēs hoīes Thebani
cōmēdauerūt:de fortitudīe:de iuſticia:de modeſtia.Nā bellū eligēdo potius una nobiſcū ꝗ̄ ad
uerſus nos gerere:& fortiores eē:& iuſtiorē hr̄e cauſā ꝗ̄ Philippū iudicauerūt. Et quæ apud cæ
teros plurimæ cuſtodiæ:liberos & cōiuges nobis credēdo: tēperātiæ fiduciā de nobis ſe habe/
re oſtēderūt.De qbus oibus uiri Athenienſes ꝗ̄tū in uobis fuit recte eos exiſtimaſſe appuit.Nā
tāto exercitu Thebas īgreſſo:nullus aduerſus quenꝗ̄ ueſtrū:ne iniuſte qdē ꝗ̄ſtus eſt:ita uos mo
deſtos ꝑſtitiſtis.Et bis cū hoſte cōgreſſi ꝓoribꝰ pugnis:una ſup fluuio:altera apud chimærā nō
ſolū fortes uiri:uerūetiā mirabiles apparuiſtis:ornatu:ſtructura:audacia. Ex qbus ab aliis qdē
uobis laudes:a uobis autē ſupplicationes atq; pōpæ diis īmortalibus fuerūt.At equidē libēter
peterē:qū pro iis rebus geſtis:gaudio ac gratulatione urbis erat referta:utrū in ſacrificiis & læ/
ticia una cū populo erat Aeſchines:an triſtis & bonis publicis īfenſus domi manens affligebat
Si aderat:& una cū cæteris particeps fuit:idigne facit:īmo impie:ſi illa quoꝝ ut ꝓſpere geſto/
rū deos teſtes uocauit:a uobis nūc improbāda cenſet:qui deos iurati eſtis.Si nō affuit:quō pe/
rire dignus eſt?nec ſemel:nec pluries:ſi de qbus alii læticiā ſuſcæperūt:ipſe mœſticia afficiebat.
Recita hæc decreta.DECRETA.Nos itaq; tūc in feſtis eramus:Thebani uero ſe a nobis ſalu
tē accæpiſſe arbitrabant:& factū erat:ut ii qui auxilio īdigere uidebant:ipſi mihi aſſentiēdo:ali
is auxiliū ferrēt.At quas tūc uoces emiſit Philippus:& in qbus fuerit turbationibus iſtorū gra/
tia:declarāt eius epiſtolæ in Pelopōneſum miſſæ:quas nunc mihi recita:ut uideatis:qd aſſidui
tas:& labores:& legationes:& decreta mea:quæ nūc iſte uitupat:ꝑfecerūt.Atq cōplures apud
uos uiri Atheniēſes:oratores ante me præclari fuerūt:Calliſtratus ille:Ariſtophon: Cæphalus
Thraſybulus:alii multi:nullus tamē iſtoꝝ ſe oino totū reip.tradidit:ſed alter decernebat:nō le
gationes obibat:alter legationes obibat:nō aūt decernebat.Relinquebat.n.ſibi qſq; partim fa
cilitatē:partim refugiū:ſiqd forte accidiſſet.Quid ergo dicet quiſpiā:tu uſq; adeo cūctis & ma
gnitudine ai:& uiribus añcellis:ut unus oia exeꝗ̄ris?Nō dico hoc.Sed tāta mihi uidebat piculi

magnitudo:qđ tūc iminebat:ut exiſtimarē nullā ꝓpriæ ſalutis habēdā eē rationē:& bene actū
putari:ſi nihil omittēdo ea quæ agēda forēt:agerent. Perſuaſerā etiā mihi:ſtulte fortaſſe:attñ ꝑ
ſuaſerā:neqꝫ ſniam dicēdo quenq̃ melius decretuꝝ eē:nec legationes obeūdo diligētius quenq̃
id agere:ea de cā me oībus expoſui. Recita epl̃as Philippi. EPISTOLAE. In hoc coniecit Phi
lippū opa mea. Hāc ille uocē emiſit ꝓpter me:multa & acerba ꝑus cōtra urbē minitatus:ob q̃s
quidē res iuſte coronatus tūc fui:pſite & nō repugnāte qdē te. Diondas qui tūc repugnabat qn
tā partē ſniaꝝ nō reportauit. Recita mihi decreta:quæ tūc ī accuſationē deducta:nō tñ ab iſto
attētata euaſerūt. DECRETA. Hæc decreta uiri Athenieſes eaſdē hñt ſyllabas:atqꝫ eadē uerba
quæ ꝑus Ariſtonicus:& nūc Ctheſiphon ſcripſit:& hæc Aeſchines ipſe nō accuſauit:nec accuſā
ti fuit ſubſcriptor. Atq tūc Demomelē qui hæc decreuit:& Hyperidē:magis iuſte q̃ hūc pſequi
licebat. Quāobrē? Quia nūc iſte ad illos ſe referre:& res iudicatas:& iſtū nō accuſauiſſe:qū alii
tūc accuſarēt:& leges nō pmittere:id de quo actū eſt:agi:& multa alia allegare pōt. Tūc aūt res
ipſa per ſe iudicabat:anteq̃ ꝑiudiciū fieret. Sed nō licebat opinor tūc facere:quæ nunc facit. Ex
antiqs uetuſtiſqꝫ decretis multa colligere:quæ nec ꝑuidere qſq̃ poterat:nec opinari:ab iſto ho
die referri:calūniari:& tpibus trāſpoſitis:& falſis cauſis ꝓ ueris iductis aſſerere. Nō licebat tūc
iſta facere:ſed ſub ipſa ueritate quæ recēs erat:uobis res ipſas geſtas memoria tenētibus:& quā
ſi in manibus ſingula habētibus:oīa eius uerba nota fuiſſēt. Quapropter redargutiones iuxta
res ipſas fugiēs:poſt tot elapſis tpibus uenit:rhetoꝝ certamē(ut mihi uidet)nō rerū geſtarū exa
men:& iudiciū uerboꝝ:nō utilitatis cuiuſq̃ reip. inducēs. Deinde uos pſtringere uolēs ait: quā
opinionē de nobis domo attuliſtiſ:eā in iudicio nō eē attēdendā. Quēadmodū.n.inqt qū pecu
niā alicui ſupeſſe putatis:ſi poſito diligēter calculo:nihil ſibi deberi repiatur:cōceditis: ſic nūc
iis quæ rō oſtēdit inherēdū eē:uidebitis q̃ fragile ſit oē qđ eſt a iuſticia ſeiunctū. Nā ex hoc ſapi
enti eius exēplo planiſſime cōfitetur uos itelligere me pro patria certauiſſe:ipſum autem pro
Philippo. Nō.n. diſſuadere quæreret:ni talis de utroqꝫ eēt opinio. Quod tñ nō iuſte q̃rit hanc
opinionē remouere:ego oſtēdā:nō poſitione calculoꝝ(nō.n.hæc eſt reꝝ rōcinatio)ſed cōme
moratione breui rerū a me geſtarū:calculatoribus ſimul & teſtibus uobis audiētibus utēs. Mea
opa quā iſte criminat:qū Thebani una cū Philippo Athicā iuaſuri forēt:ut nobiſcūqꝫ cōiunge
rent:ac illū ꝓhiberent effecit:qum bellū in Athica futurū eēt:ut ſeptuaginta ſtadiis ꝓcul ab ur
be in finibus Boetiæ gereret:qum latroneſ ex Euboia ꝑdaturi nos forent:ut maritima regio oī
tpe belli pacata fuerit:qum Helleſpontū occupaturus eēt Philippus Bizancio capto:ut nobiſ
cū aduerſus illū Bizācii pugnarēt: An tibi inſtar calculi uidet harū rerū cōmemoratio? An hoꝝ
memoriā cēſes tolli oportere:ac nō potius ut in oē tēpus firma ſit cogitare? Illud non addo ꝙ
crudelitatē quā uidere licet in iis:quoꝝ Philippus dñs eſt cōſtitutus:alios expiri contingit. Hu
manitatis uero quā ꝓ cæteris captādis erga nos ſimulauit:uos nec īprobe fructū cōſecuti eſtis.
Sed hæc omitto. Nec illud dicere uerebor:ꝙ ſiqs oratorē uelit iuſte ſine calūnia ītueri:nō qua
lia tu nūc referebas accuſaret:exēpla fingēs & uerba:atqꝫ geſtus uelut in ſcæna cōponens. Val
de nimirū ut uidet:res græciæ periclitauerūt:ſi ego hoc uerbū:ac nō hoc ꝓtuli. Aut ſi huc:nō il
luc manū traduxi. Sed hæc cōſideraret quas uires habebat ciuitas:quæue auxilia:qum ad rēp.
me cōtuli:& quæ poſt hæc ipſe cōparaui. Qualeſqꝫ forēt tūc hoſtiū res. Ac deīde ſi ego minui
has copias:me accuſare:ſi auxi:nō obtrectare debuiſti. Qum ergo tu hoc facere nolueris: ipſe
faciā. Et animaduertite ſi iuſto utar ſermone. Potentiā ciuitas habebat:inſulares:nō tamen oēs:
ſed ībecilliores. Nō.n. Chius: nec Rhodus:nec Corcyra nobiſcū erāt: pecuniaꝝ uero ordiatio
nē ad qnqꝫ & q̃dragita talēta:& hæc iā ꝑus erāt abſūpta: peditē uero:aut eqtē ꝑter domeſticos
nullū. Quod aūt deterrimū erat:& maxīe hoſtibus accōmodū:iſti uicinos oēs ſic diſpoſuerāt:
ut inimici ꝓpius eēnt q̃ amici:Megarēſes:Thebanos:Euboios. Hic erat tūc nraꝝ reꝝ ſtatus:nec
aliud ꝑter hæc dicere qſq̃ pōt. Philippi aūt cū quo nobis erat certamē:quēadmodū res erāt cō
ſiderate. Primū eoꝝ q ſequebant:dñabat:ipſe ſuo arbitrio eoꝝ q̃ ad bellū ptinent moderator:
qđ maximū ē oium reꝝ. Deinde iſti arma ſp habebāt ī manibus:pecuniis affluebat:ex ſua ſnia
res gerebat:nō ꝑdicēs in cōſiliis:nec in apto qđ agendū foret diſcæptās:nec obtrectātibus: aut
iudiciis ſubiacēs:nec cauſas fugiēs:nec obnoxius cuiq̃:ſed ipſe dominus:dux:impator omniū.
Ego uero qui illis oppoſitus erā(nā hæc examinari cōuenit)cuius erā dñs? nullius certe. Nam
hoc ipſū dicere ad ppl̃m:qđ ſolū in me fuit:una cū iſtis:qui mercede corrupti erāt:cōe mihi fe
ceratis. Et in qbus iſti ſupabant:qđ ſæpe accidit:qua tandē ex cauſa omitto:hæc uos pro hoſti
bus decernebatis. Attamē ex huiuſmodi iniquitate reꝝ ego ſocios uobis feci Euboios:Acheos
Corinthios:Thebanos:Megarēſes:Leucadios:Corcyreos:a qbus qndecim milia peditū:abſqꝫ
urbanis eorundē auxiliis cōgregaui:pecuniaꝝ uero quātū potui maximū numeꝝ diſpoſui. Si
uero aut Thebanoꝝ aut Bizācioꝝ:aut Euboioꝝ fœdera cōmemoras:aut de æqtate nūc ɔtēdis

Primo quidẽ ignoras:& ante qũ pro ſalute græcoꝝ pugnatũ eſt:ex trecẽtis nauibus(tot enim
pugnauerũt)ducẽtas Athenienſiũ fuiſſe.Nam putauit tũc populus Atheniẽſis iüs ſuum minui:
nec diẽ illis dixit:qui huius cõſilii fuerũt auctores:nec unq̃ ſup his cõqueſtus eſt: nam turpe id
quidẽ.Sed diis gratias habuit:ſi in cõmuni græcoꝝ ꝑiculo ipſe plus q̃ oẽs reliq ad ſalutẽ cõtri-
buit.Quanq̃ uanas his gratias præſtas:in me accuſãdo.Quid enim nũc tandẽ mones? qd tunc
fuerit faciendũ:ac non tũc qum eſſes in urbe:hæc tua ſentẽtia decreuiſti:ſiquidẽ id tẽpora patie
bant:in qbus nõ ut uolebamus:ſed ut facultas dabat nobis:neceſſe erat ſuſcipere.Nam præſto
erat qui emeret:& qui eos quos nos reiiceremus:ſibi ꝓmptiſſime aſciſſeret:pecuniaſq; ſupad-
deret.Quod ſi nũc accuſor:qd putatis:ſi me frigide ac parce incedẽte receſſiſſent ii ppli & Phi
lippo ſe cõiunxiſſent:& ſimul Euboiæ & Thebarũ:& Bizãcii dominiũ nactus eſſet:hos impios
homines fuiſſe dicturos?Nõne ꝑditos?nõne repulſos fuiſſe illos:qui nobiſcũ eſſe cupiebant?
atq; ita Helleſpõtũ & tranſmiſſionẽ frumẽti in dictionẽ Philippi ꝑueniſſe.Bellũ uicinũ & gra-
ue ꝓpter Thebanos in Atthicã introductũ?Mare ꝓpter Euboiã nauigari nequiſſe?Nõne hæc
& multa alia dicerent?Mala o uiri Atheniẽſes:mala res eſt obtrectatio:ſemp & ubiq; calũniãs:
Hic etiã natura impudẽs eſt:nihil unq̃ liberale:nihil laudabile oꝑatus. Tragica Simia: ruſticus
Enomaus: abſurdus orator . Quid eni eloquẽtia tua uſui unq̃ fuit reipublicæ?Nũc dicis nobis
de rebus ꝑteritis. Velut ſi medicus quiſpiã egrotãtes adiens:nihil adinueniat:neq; oſtẽdat:quo
morbũ effugere queãt.Deinde mortuo eoꝝ aliquo:qum buſta eidẽ fiãt:ad monumentũ ſecu-
tus dicat:Si hoc & hoc feciſſet homo iſte:nõ eſſet mortuus.Attonite nũc tandẽ hoc ais?Nõ er-
go nec cõflictum illũ ſup quo lætitia exultas:qum ſuſpirare deberes:quantũ ad me attinet:ciui
tati eueniſſe repies.Sic enim cõſiderate.Nullo ex loco ad quẽ miſſus a uobis legatus fui:uictus
receſſi a Philippi legatiſ.Nõ ex Theſſalia:nõ ex Ambrachia:nõ ex Illyriis:non a Thraciæ regi
bus:nõ ex Bizancio:nõ aliunde unq̃:nõ tandẽ nuperrime ex Thebis: ſed in qbus legati eius ſu
perabãtur dicẽdo:ipſe armis frætus ſupabat.Hoc igitur a me efflagitas?Nec te pudet cui mol-
liciẽ obiicias:ab eodẽ ut Philippi copias ſolus ꝓfligaret:requirere?& id uerbis dũtaxat ? Nam
cuius alterius habeã poteſtatẽ(nõ enim animi cuiuſq̃)nec eoꝝ qui in acie ſteterũt:nec belli gerẽ
di:cuius a me rationẽ repoſcis.At oĩa quæ ſpectãt ad oratorẽ ꝑſcrutare diligẽter : eoꝝ examen
ſubire nõ recuſo.Quæ ergo ſunt illa?uidere res incœptas:& ꝑſentire:& prædicere . Hæc a me
facta ſunt.Et inſup in oĩbus rebus agẽdis tarditatẽ:pigriciã:ignorationẽ:cõtentiones:quæ cõia
ciuitatũ & neceſſaria ſũt uitia:quantũ poteſt cõpeſcere:& concordiã:amicitiam : & ad illa quæ
agẽda ſunt animationẽ inducere:hæc oĩa a me facta ſunt:nec repietur quicq̃ a me eſſe ꝑtermiſ-
ſũ.Siqs ergo petat:qbus rebus Philippus potiſſimũ res cõfecerit:oẽs dicẽt exercitu & largitio-
ne:atq; corruptela eoꝝ qui rebus ꝑerant.Ego nec copiaꝝ dominus eram:nec dux . Itaq; nihil
hoc ad me.In largitione uero & corruptione ipſe Philippũ ſupaui. Vt enim qui pecuniam dat
uincit eũ qui accæpit : ſic qui nõ accipit:nec corrũpi ſe pmittit:uictor eſt pollicentis.Quare ui-
ctrix eſt ciuitas quo ad me.Quæ igit a me geſta ſũt:ob quæ hic iuſte de me illa ſcribere potuit:
hæc ſũt:& eiuſmodi multa.Quæ uos oẽs nouiſtis:ea iam dicã.Poſt pugnã ſtatim : qũ populus
Atheniẽſis oĩa quæ ego feciſſem cognoſceret in ipſa formidine & grauiſſimis tꝑibus:quo ĩ tꝑe
nõ ingratos erga me fuiſſe multitudinis aĩos:mirandũ uidetur.Primũ quidẽ circa tutelã ac de-
fenſionẽ urbis:meas ſentẽtias ſecutus eſt.Et quæcũq; ad cuſtodiã facta ſunt:deputatio cuſtodũ:
foſſæ:atq; aggeres:reparatio muroꝝ:meis decretis ſũt facta.Deinde qum uiꝝ ad rem frumẽta
riam deputaturus eẽt:me ex oĩbus elegit.Et poſt hæc qum maliuoli mei in unũ coacti accuſati
ones:delationes multifariã aduerſus me ĩduxiſſent:nõ per ſe ab initio:ſed per eos:per quos la
tere exiſtimabãt.Scitis enim ac meminiſtis:ꝑmis illis tꝑibus ſingulis fere diebus ad iudiciũ me
traxiſſe:nec Soſidei amentiã:nec Philocratis calumniã:nec Dionde Melaniq; inſaniã aduerſus
me intẽtatã reliquiſſe.In quibus oĩbus maxime deoꝝ: deinde etiã ueſtro ac reliquoꝝ Atheniẽ-
ſium beneficio ĩcolumis euaſi.Iuſte.hoc enim ueꝝ eſt:& pro iuratis:& pro iuramẽta ipſa agno
ſcẽtibus iudicibus.Qum ergo accuſatũ me abſoluiſtis:& qntam partẽ ſentẽtiaꝝ accuſatoribus
nõ dediſtis:tũc iudicaſtis me optime rẽp.geſſiſſe.In qbus uero ipſe accuſatus euaſi : iuſta me &
ſuadere:& decernere oſtẽdiſtis.In quibus autẽ poſitis calculis liberaſtis:iuſte ac incorrupte me
in publicis rebus uerſatũ cõfeſſi eſtis.Quæ qum ita ſint:qd rebus a me geſtis nõmẽ imponere
debuit Ctheſiphon?nõne id qd populũ uidebat impoſuiſſe?nõ id qd iurati iudices?nõ id qd
ueritatẽ apud oẽs certã?Ita inquit.Verũ illud Cæphali illud præclatũ: nunq̃ accuſatũ fuiſſe : &
fortunatũ certe.Sed tamen is qui ſæpe accuſatus:nunq̃ cõuictus fuit:quid ob eam rẽ magis re-
prehẽdi poteſt?Et ſi quantũ ad hũc attinet uiri uiri Atheniẽſes:inſtar Cæphali mihi gloriari li-
cet:nunq̃ enim ab iſto accuſatus ſum:itaq; quantũ in te eſt:nihilo deterior ego ciuis q̃ Cæpha-
luſ.Multifariã uero huius amentiã & calumniã uidere licet:maxime tamẽ in iis quæ de fortuna

diſſuerit. Mihi autẽ quicũq; homo homini fortunã obiectat: deſipere uidetur. Nam qum is qui
optimo ſtatu ſe putat: & ꝓſperam habere fortunã: nihil exploratũ habeat: an uſq; ad ueſperas
talis fortuna ſit: qua ratiõe de ea loqui: aut alteri obiectare põt? Qum itaq; iſte ꝑter alia mul/
ta: de his quoq; ſupbe locutus ſit: uidete & animaduertite: quãto uerius & humanius a me dice
tur. Ego quidẽ fortunã huius urbis bonã eſſe arbitror: & hoc uideo & per Dodoneum: & per
Apollinis pithii oraculũ nobis eẽ reſpõſum: omniũ tamẽ hominũ in hoc tẽpore durã atq; gra
uem eẽ dico. Nam qs græcoꝝ: aut qs barbaroꝝ nõ multis ꝑmitur calamitatibus? Quod ergo
cõſilium cœpimus laudabile: ꝙq; melius nobiſcũ actũ ſit: q̃ cũ aliis græcis: qui ſi nos deſertos
atq; abiectos relinquerẽt: ſe beatos fore arbitrabãtur: bonæ fortunæ huius urbis ĩputo. Quod
uero aliqd aduerſi paſſi fuimus: nec oĩa quæ optauimus: nobis euenerũt: cõis fortunæ omniũ
partẽ aliquã hũc populũ ſuſcæpiſſe reor. Priuatã uero meã: & uniuſcuiuſq; ueſtrũ fortunã: in ꝑ
uatis rebus cõſiderandã cẽſeo. Hæc mihi de fortuna uidẽtur: & iuſte quidẽ (ut opinor) quæ uos
quoq; ſentire credo. At iſte priuatã fortunã meã publica ciuitatis fortuna ualidiorẽ eſſet dicit:
paruã atq; tenuẽ: magna atq; potẽti. Quõ hoc fieri põt? Atqui ſi ꝓtinus fortunã meã examina
re uis Aeſchines? cũ tua ipſam cõpara: & ſi tuã reperies inferiorẽ: mihi meam ne obiicias. Vide
igitur ſtatim ab initio ætatis: nec me per deũ quiſq̃ leuitatis accuſet. Nam mihi quidem nec ob
pauptatem qs uituperãdus uidet: nec ob diuitias extollẽdus. Verũ huius maledicta atq; calum
niæ me cogũt in huiuſmodi ſermones deuenire: qbus quantũ potero tẽperate utar. Mihi ergo
cõtigit Aeſchines in pueritia quidẽ cõſtituto ad magiſtros (ut cõgruebat) ꝓficiſci: & cũcta habe
re: quæ habẽda ſunt ei: qui nihil turpe facturus ſit ꝓpter egeſtatẽ. Poſt pueritiã uero cõſequen/
ter apparatus ludoꝝ: ꝑfecturas nauiũ ꝑbere: nullo honeſto munere: nec publice: nec priuatim
carere: ſed & reip. & amicis utilẽ eſſe. Deinde qum ad rẽp. me cõtuli: eiuſmodi partes eligere:
atq; ita me gerere: ut & a ciuibus & a cæteris ſæpe ſim corona donatus: nec uos inimici auſi fui
ſtis mea facta ut nõ recta accuſare. Hæc mihi fortuna fuit: & qum multa ꝑterea dicere poſſim:
ꝑtermitto: ueritus ne comemoratio huiuſmodi rerũ aliqd inuidiæ cõtrahat. At tu glorioſe uir
qui cæteros ſic inſolẽter faſtidis: cõpara cũ his fortunã tuã. Puer ſũma cũ egeſtate educatus es:
una cũ patre: ludo litterato aſſidens: atramentũ terẽs: ſubſellia purgãs: pedagogũ exornãs: ſer/
ui inſtar: nõ liberalis adoleſcẽtis. Vir deinde factus matri initiãti codices lectitabas: & ĩ aliis hu/
iuſmodi auxiliũ ꝑbebas: per noctẽ neruis & carceribus intẽtus: eos qui initiabãtur luſtrabas: pi
lis abſtergẽs: ac dicere illos iubẽs effugi malũ: inueni melius. Qua in re nullũ unq̃ ꝑclarius ulu/
laſſe gloriari ſolebas: qđ ego uerũ arbitror. Nõ enim exiſtimetis ipſum ita grãde ꝓloqui: ulu/
laſſe aũt nõ ĩmẽſum. Die uero pulchros thyaſos ꝑ uicos agebas: Maratho & Papio coronatos
agnos cõtrectanſ: & ſup caput extollẽs: clamnãſq; euiſaui: & ſalutãs hyis attis: attis hyis: dux ꝑn
ceps: ædifer: & lucernifer ab aniculis appellatus: mercedẽ pro iis capiẽs enthrypta & neilata: in
quis fortunã tuã recte beatã dicet. Qum uero ĩter populares ſcriptus es: quoquo modo id fue
rit: nam hoc ꝑtereo. Sed qum ſcriptus cõfeſtim ꝑclarũ opus tibi aſſumpſiſti: ſcribã eẽ ac mini/
ſtrũ magiſtratuũ. Vt uero tandẽ ab hoc quoq; emerſiſti: oĩa de qbus alios accuſas: ip̃e operatus
nihil prioꝝ deturpaſti poſteriori uita. At Simido & Socrãti hiſtrionibus quos raucos appella
bant: locatus: tertias partes fabularũ agebas: ficus: uuas: oliuas ex alienis fundis colligẽs: plura
accipiẽs uulnera: q̃ qũ de uita & ſanguine certat. Erat enim bellũ uobis cũ ſpectãtibus infeſtum
a qbus qum plura accæpis uulnera: recte eos qui ĩſueti ſunt huiuſmodi periculoꝝ ueluti igna/
uos timidoſq; contẽnis. Sed relictis quæ de pauptate dici poſſũt: ad crimina eodẽ ordine: quo
tu nuper: ꝓficiſcor. Tales enim partes reip. tibi aſſũpſiſti: qum tandẽ ea tibi quoq; euenit: per
quas florẽte quidẽ patria: & incolumi rep. inſtar leporis tibi erat uiuendũ: timide: trepide: ſem
per expectãdo plagas pro iis quæ cõſcius tibi eras nefarie ꝑpetraſſe. Euerſis aũt cæteris: alacrẽ
te oſtẽdiſti. Atqui qſqs mille ciuibus necatis: fiduciã aſſũpſit: qd ab illis q ſupſũt: dignus eſt pati
Multa ꝑtereo q̃ referre poſſũ. Nõ. n. cũctas ſordes iſtius q̃s oſtẽdere ualeo: dicẽdas eẽ reor: ſed
eas dũtaxat: q̃ ſine uerecũdia mea referre poſſũ. Cõpara igit tuã ac meã uitam benigne & ſine
acerbitate Aeſchines: deinde ab iſtis pete utrius fortunã mallẽt. Docuiſti lr̃as? ego didici. Initia
ſti? ego initiatus fui. Saltaſti ĩ choreis? ego choreã dedi. Fuiſti ſcriba? ego magiſtratũ geſſi. Fuiſti
actor? ego ſpectator. Cecidiſti? ego exibilaui. Pro hoſtibꝰ oĩa geſſiſti ĩ repu. ego ꝓ patria geſſi
Omitto alia. At nũc hodie de corona certo: qđ eſt nihil per iniuriã unq̃ feciſſe. Tu uero Syco
phãta nũc qdẽ appares? Sed utrũ decetero id tibi facere liceat: uel oĩno nõ liceat: piclitaris: ꝑcla
ræ nimirũ fortunæ uir: meã ut improbã accuſat. Age nũc mihi recita numerũ meoꝝ teſtimoni
oꝝ: quæ ipſe ſubii. Affer tu nũc Aeſchines carmia: quæ diſꝑdebas. Adſum a mortuoꝝ latebris
& tenebrarũ portis. Et ſcis me nunciũ nolle afferre malũ. Te malũ male ꝑdant: potiſſimũ dii:
deinde iſti omnes reprobum ciuem: ac patriæ proditorem. Recita teſtimonia. TESTIMO/

NIA. In publicis quidem huiuſmodi fui uiri Athenienſes: in priuatis autẽ ſi nõ omnes ſcitis me humanũ: & indigẽtibus me liberalẽ fuiſſe: ſileo: nec quicq̃ dicerẽ: aut teſtimoniũ ullũ ſuper hoc afferrem: nec ſiquos ab hoſtibus mea pecunia redemi: nec ſi quibuſdã dotes cõtuli ad filias nu-
bẽdas: nec aliud quicq̃ tale. Nam ego ſic putaui: ac puto: beneficiorũ memoriam illũ per om-
ne tẽpus obſeruare debere: qui accipit: eũ autẽ q̄ cõtulit: ſtatim obliuiſci: ſi uelit hic boni uiri: il-
le nõ parui aĩ opus efficere. Propriorꝝ enim beneficiorꝝ cõmemoratio parꝝ ab impropatione
Nõ ergo faciã tale quicq̃: neq; adducar. Sed qualiſcũq; ſit de his opinio: ſatis ẽ. Volo aũt p̄uatis
omiſſis pauca inſup̄ de publicis referre. Si potes Aeſchinẽ hominẽ ſub ſole nominate: qui ſine
offenſione aliqua euaſerit: prius a Philippi: nũc ab Alexandri potẽtia: aut græcũ: aut barbarũ:
concedam tibi meam ſiue fortunã: ſiue infortuniũ appellare maius: omniũ malorum cauſam
fuiſſe. Sin autem ex his qui me nunq̃ uiderũt: nec uocem meã audiuerunt unq̃: multi multa ac
grauia fuerunt perpeſſi: nec ſolum homines: uerũetiã urbes & nationes: quanto iuſtius & ueri-
us cõmunem omniũ fortunam: & tempeſtatem quandã aduerſam conuenit cauſã putari? Tu
ergo his omiſſis me q̄ apud hos in rep. uerſatus fuerim accuſa: & ſi intelligiſ ſi nõ totũ partem
huiuſce criminis ad omnes: & ad te maxime pertinere. Nã ſi ego dux atq; impator ex me ipſo
conſiliũ rerum agendarũ cæpiſſẽ: poſſetis uos cæteri oratores me iuſte accuſare. Si uero in cõ-
cionibus ſemp̄ aderatis: & reſp. efflagitabat: ut cõmunis utilitas in cõſultatiõibus quæratur &
hæc omnibuſ utilia uiſa ſũt: & tibi maxime: qui non beniuolentia aliqua erga me: mihi gloriã
& honorẽ conceſſiſtis: quæ omnia in iis aderãt: quæ per me tunc gerebantur. Sed ueritate ipſa
cõuictus: qũ nihil oſtendere poſſes utilius: quãta nũc tua iniuria eſt in illis rep̄hendẽdis: quibus
nihil meliuſ tũc excogitare potuiſti? Apud cæteroſ omneſ uideo hæc quodãmodo definita &
ordinata eſſe. Deliquit quis ſua ſpõte uolẽſq;: ira & pœna aduerſus ipſũ. Errauit quis inuitus:
uenia pro pœna aduerſus ipſum. Nec deliquit: nec errauit: ſed qũ utilitatẽ ſequeretur: una cũ
omnibus aſſequi nõ potuit: nec rẽ (ut cupiebat) perficere: nec improperandũ eſt huic: nec ob-
iurgandũ: ſed condolendum. Hæc manifeſta ſunt: nec legibus dũtaxat: uerũetiam natura ipſa
nõ ſcriptis legibus humanis moribus diffiniuit. Aeſchines uero cũctos legibus homines crude
litate atq; calũnia uſq; adeo ſuperauit: ut de iis etiã quæ ipſe ut infortunia cõmemorat: me ac-
cuſare nõ uereatur. Et præter cætera quaſi ipſe ſimpliciter: & cũ beniuolẽtia cuncta dixiſſet: ca
uere: & obſeruare monet: ne uos decipiã: aut ſubducã: aſtutum: magũ: & ſophiſtã & huiuſmo-
di appellãs: Velut ſiquis primus quod ſibi cũ alio ſit dicẽs nolit amplius perquiri: quis ſit ipſe
qui talia narrauit. Ego aũt ſcio uobis omnibus iſtũ probe eſſe notũ: atq; intelligere multo ma-
gis ipſi: q̃ mihi iſta cõuenire. Et ſimul illud ſcio: meum ingenium (ſiquod eſt) q̃q̃ ego uideo di-
cẽdi uim atq; robur maxime in iis qui audiũt conſiſtere: nã ut uos beniuoli eſtis: utq; uerba cu-
iuſq; ſuſcipitis: ita is qui dicit: ſapere uidetur. Sed tamẽ ſi penes me facultaſ eſt aliqua: hãc inue-
nietis publicis ueſtris cõmodis ſemp̄ intentã fuiſſe: contra uos autẽ nunq̃: nec priuatim quidẽ:
hunc uero non ſolũ hoſtibus fauiſſe: uerũetiam ſiquis in aliquo unq̃ offendit: aduerſus eum
uim ſuã exercuiſſe. Non. n. iuſte: nec ut cõmodũ eſt reip. ea utitur. Nam neq; irã: nec inimiciti-
am: nec aliud quicq̃ eiuſmodi bonus ciuis obiicere debet iudicibus: nec horꝝ gratia uos audire
ſed ab huiuſmodi perturbationibus uacuũ ſe præſtare. Si uero fieri nõ poteſt: quietẽ ac tole-
rantiã habere. In quibus ergo uehementẽ ſe præſtare bonũ ciuem & oratorẽ decet? in quibus
periculũ reip. uerſatur: in quibuſ quid cũ aduerſariis reip. controuerſiæ eſt. Hæc & generoſi &
boni ſũt ciuis. Nullius autẽ publici criminis: nec etiã priuati: pœnas a me exigere: nec reip. cau-
ſa: nec ſua: ſed coronæ ac laudis accuſationẽ inducere: & tantũ ſtudium in hoc ponere: priuatæ
inimicitiæ: & inuidiæ: & puſillanimitatis ſignũ eſt. Quod uero omiſſo contra me certamine:
huic diẽ dixit: mirabilẽ habet improbitatẽ. Mihi quidẽ uideris Aeſchines ea de cauſa hoc certa
men induxiſſe: ut contentionẽ uocis & clamoris induceres: nõ ut cuiuſq̃ delicti reũ poſtulares.
Eſt autẽ nõ uox neq; tonus in oratore laudabilis: ſed idẽ uelle quod ciues ſui: & eoſdem dilige
re: atq; eoſdẽ odio habere: quos patria ſua. Nam qui ſic animatus eſt: per beniuolentiã cuncta
exequetur. Qui uero illis quos patria timet: obſequẽdo adheret: non idẽ ſentit cũ populo: ita
q; nec idẽ ad ſecuritatem ſuam expectat. Sed uides me idẽ uoluiſſe: atq; idẽ in cunctis quæſiſſe
cum iſtis. Non igitur & tu idẽ feciſti? Et qua ratione? qui confeſtim poſt pugnã legatus profe-
ctus es ad Philippũ: qui auctor per id tempus fuerat cladiũ noſtrarũ: qum ſuperiori tempore
ſemper negaſſes quicq̃ tibi cũ illo eſſe: ut omnes norunt. Quis eſt decæptor patriæ: an non iſt
qui ea nõ dicit: quæ ſentit? Cui præco rite maledicit: nõne huic ipſi? Quid turpiuſ oratori po-
teſt obiici: q̃ nõ eadẽ ſentire ac proferre? At tu eiuſmodi reperiris. Deinde hiſce audes: aut ho-
rũ ora uultuſq; aſpicere? An non putas iſtos cognoſcere quis tu ſis? An tantũ ſomnũ obliuio-
nẽq; cæpiſſe: ut nõ repetãt uerba quæ in concionẽ apud populũ feciſti: obſecrando atq; abiu-

rando:nihil te negocii cũ Philippo habere:ſed me hãc aduerſus te calumniã ob priuatã ſimul-
tatẽ falſo induxiſſe. Deinde ut de cõflictu renunciatũ eſt:nihil omnino ueritus amicitiã:ac ho-
ſpitalitatẽ Philippi apertiſſime fatebare:ad mercedẽ & locationẽ hæc nomina traducens. Nã
ex q̃ iuſta & honeſta cauſa Aeſchini Leucotheæ Tympaniſtriæ filio:hoſpes:aut amicꝰ:aut no-
tus erat Philippus? Equidẽ nõ uideo. At mercede corruptus illi obſequebare. Sed q̃q̃ ſic aper-
te in illis quæ acciderũt deprehẽſus proditor:& cõtra ſeipſũ deprecatus:mihi illa obiicit? quo
rũ cauſã magis apud omnes:q̃ apud me fuiſſe reperietis. Multa & egregia hæc ciuitas Aeſchi-
nes me auctore ſuſcæpit:perfecitq;:pro quibuſ nõ ingratam ſe præſtitiſſe hinc intelligi poteſt
ꝙ qum eligeretur a populo qui eos:qui inacie ceciderãt:laudaret: non te elegit: quãq̃ ſonora
uoce:nec Demadem:qui nuper fuerat auctor pacis:neq; Agemona:nec aliũ queñq̃ ueſtrũ:ſed
me. Quo in tẽpore:qũ tu atq; Pytocleus impudẽter atq; acerbe contra me niteremini: & hæc
eadẽ obiiceretis:etiam magis me tunc populus elegit. Cuius rei cauſã non ignoras tu quidem:
attamen dicã. Ambo.n.nouerant homines:meã ſcilicet beniuolentiam:ac diligentiã:quam in
rebus agendis proſpexerãt:& ueſtrã prauitatẽ. Quæ.n.iurati incolumi rep. negauiſtis:hæc in
aduerſis tẽporibus fatebamini. Qui ergo in cõmuni calamitate audaciã ſumebant:ea quæ ſen
tirent ꝓfitendi:hoſtes quidẽ iam antea:ſed tunc demũ manifeſtoſ putauerunt. Deinde congru
um illis uiſũ eſt:eum qui defunctos laudaturus eſſet:nec domeſticũ:nec complicẽ eorum:cum
quibus pugnauerant fuiſſe:nequi illic lætati feſtũ ſuper cõmuni græcorũ calamitate cum inter
fectoribus celebraſſent:huc reuerſi honorẽ haberent. Nec qui ficta uoce illorũ fatũ:ſed q reue
ra cõdolerent. Hæc.n.cernebant in ſe:atq; in me eſſe:in uobis autẽ nequaq̃. Ea de cauſa me ele
gerunt:nõ uos. Nec populus quidẽ ita. Defunctorũ autem parentes fratreſq; a populo funeri
præfecti:aliter cenſuerunt. Sed qũ epulũ daturi eſſent:quod apud maxime neceſſariũ defũcto
rum fieri cõſueuit:id apud me fieri uoluerunt:merito id quidẽ. Nam genere ſinguli eorum ſin
gulis erãt propinquiores:q̃ ego. Cõmuniter uero omnibus nemo erat ꝓpinquior. Cui.n.ma-
xime illos uincere conducebat:is maiorẽ dolorem pro eorũ indigno caſu ſuſcipiebat. Recita
epigrãma:quod publice hæc ciuitas tũc inſcribi iuſſit:ut uideas Aeſchines te in hocipſo ingra-
tum:atq; improbũ:& ſceleſtũ eſſe. Dic. EPIGRAMMA. Audis Aeſchines in hocipſo epigrã-
mate omnia perficere:& in nullo falli deorũ eſt:,nec in cõſultore aut pugnãtibus uincendi:aut
perficiẽdi eſſe poteſtatẽ:ſed in diis ipſis. Quid ergo peſſime mihi obiicis? quid ais? quæ in tuũ
ac tuorũ caput dii cõuertantur. Sed qũ multa aduerſus me per calumniam mentitus ſit: unum
tamen imprimis admiror:ꝙ de caſibus reip. mẽtionẽ faciens:non ut beniuolũ:nec ut iuſtũ de-
cuit ciuẽ:mentem ſeruauit:nec lachrymas emiſit:nec animo cõmotus eſt:ſed uocẽ extollẽs : &
fauces aperiens:dũ me accuſare putat:ſe palã fecit in grauibus reip. caſibus nequaq̃ ut cæteros
ciues afflictũ fuiſſe. Atqui eũ qui ſe profitetur legum ac reipu. curã habere (ut iſte nunc facit) &
ſi nihil aliud:at certe hoc habere conuenit:ut iiſdẽ rebus gaudeat:iiſdẽq; doleat:quibus & ciui
tas. Nec in repu. ſentire cũ hoſtibus:quod te feciſſe manifeſtũ eſt:me accuſãs:ac ꝓpter me aſſe-
rens ciuitatẽ in has incidiſſe calamitates:licet antea q̃ ego ad remp. me conferrẽ:auxilium præ
ſtare græcie cœpatis. Qum ſi hoc mihi a uobiſ tribueret per me factũ fuiſſe:ut aduerſus domi-
natũ:qui in græcis inſtituebatur:uos opponeretis:maius mihi munus cõcederetis:q̃ ullis unq̃
cõceſſiſtis. Sed nec ego hoc dicerẽ:iniuriã.n.uobis facerem:nec uos ut puto concederetis. Hic
autẽ ſi recte facere uoluiſſet:gratia inimiciciæ meæ præclariſſimã partẽ gloriæ ueſtræ non de-
traxiſſet. Sed quid iſta reprehẽdo? qũ alia longe duriora mẽtiri aduerſus me auſuſ ſit. Qui me
partes Philippi:o terra:& dei:ſecutũ eſſet affirmat. Quid iſte iã non affirmaret? Sed per iouẽ
& deos omnes ſi cõtẽtionibus & calumniis de medio ſublatis:recte cõſiderare uolumus : qui
ſunt ii:quibus merito & iuſte iſtarũ rerum quæ euenerunt:cauſã uniuerſi aſcriberent:in quali-
bet ciuitate huius ſimiles:nõ mei reperietis:qui qũ res Philippi paruæ atq; infirmæ eſſẽt:ſæpe
prædicẽtibus nobis:& cohortantibus:atq; monentibus:gratia priuati lucri cõmunia cõmoda
abiecerũt:ciues ſuos decipiẽdo:atq; corrumpẽdo:quoad ſeruos efficerẽt. Theſſalos:Daochus
Cyneas:Thraſylaus. Archades:Cercida Hieronimus:Eucampida. Argiuos:Mirtis:Telodaus:
Niciaſſeus. Clienſes:Euxitheus:Cleotimus Ariſtechimus. Meſſanios:Neo & Thraſylothus fili
ade ſceleſti filii. Sicynios Ariſtratus Epicares. Corinthios:Dinarchus. Megarẽſes:Pthiodorus:
Elixus:Perilaus. Thebanos:Timolaus:Theogiton:Onometa. Euboios:Hipparchus: Clytar-
chus. Dies me certe deficeret:proditorũ nomina referrentẽ. Hi omnes ſunt uiri Atheniẽſes:eo
rũdem in ſuis ciuitatibus conſiliorũ:quorũ iſti apud uos:homĩes ſceleſti atq; nefarii:euerſores
rerũpublicarum:libertatis proditores:primũ Philippo:nunc Alexandro ſubiiciẽtes:qui uen-
tre ac turpiſſimis uoluptatibus fœlicitatẽ diffiniunt:qui libertatem & nemini ſubeſſe:qui prio
ribus græcis finis atq; norma erat bonorũ:euerterũt. Huius igitur fœdiſſimæ atq; iſamis con-

ſpirationis:immo uero o uiri Athenieſes proditionis:ſi uera fateri nolumus græcorū liberta-tis:& hæc ciuitas apud omnes expers fuit:meis cōſiliis fræta:& ego apđ uos. Deinde petis ob quā uirtutem me ducā honore dignū. Ego iam tibi dico:ꝙ iis qui in rebuſpublicis græcorum uerſabantur uniuerſis a te incipiēdo corruptis:ante a Philippo:nūc ab Alexandro:me neq; tē pus:neq; humanitas uerborū:nec pollicitationū magnitudo:nec ſpes:nec metus:nec aliud qc q̄ adduxit unq̄:ut ea quæ recta forēt:& utilia reip. arbitrabere:omitterē. Nec inſtar ueſtrū quē admodū ſtatera ad eā partē:unde capit inclinans conſului: ſed omnia integre ſine ulla animi corruptela pegi:& in maximis ætatis meæ rebus uerſatus:iuſte & incorrupte me geſſi. Horū gratia me honore dignor. Nā muralis iſta opera:quā tu calūniari niſus es:& agger eſt:& ipſa quidē(ut arbitror)digna græciæ atq; laudis:nec aliter dici poteſt. Res tamē a me in rep. geſtas longe antepono. Non.n.lapidibus urbē:nec lateribus muniui:nec hoc magnifacio. Sed ſi me am munitionē pſcrutari uis:reperies arma:urbes:loca:portus:naues:equos:& milites pro his pugnātes. His ego præſidiis athicā muniui:quantum humano cōſilio poſſibile fuit. Hoc ego muro regionē firmaui:nō Pyræi dūtaxat:neq; urbis ambitū. Neq; cōſiliis Philippi ſuperatus ſū:neq; apparatu belli: ſed ſociorū duces:atq; copiæ fortuna ſuperati ſunt:ut clare & manife-ſte oſtendā. Nam ſic conſiderate. Quid oportuit bonū ciuē facere?quid eum qui cū omni ſtu-dio:diligētia:iduſtria pro utilitate patriæ uigilaret?Nōne a mari quidem Euboiam quaſi pre-ſidiū Athicæ firmare?A meditaranea uero regione boetiam?Ab ea rurſus parte:quæ in Pelo-pōneſū ſpectat ea loca:quæ ſūt confinia?Non ſic prouidere:ut importatio frumēti non impe-diretur:ſed uſq; ad pyræū pertute deuehi poſſet. Non alia monēdo: decernēdo:auxilia mittē-do conſeruare:ut Procōneſū:Cherroneſū:Tenedum:alia ad ſocietatē amicitiāq; inducere: ut Bizanciū:Abidum:Euboiā:& hoſtiū copias magna ex parte adimere:atq; adēptas nobis con-iungere. Hæc omnia facta ſunt decretis meis:quæ ſiquis ſine inuidia cōſiderare uelit: reperiet ſūma cū iuſticia geſta:& cuiuſq; rei gerēdæ tempus nec relictū:nec ignoratum: nec proditum a me fuiſſe:& quantū in unius hominis uim atq; ingeniū cadit:nihil omiſſū. Si uero aut dei cu-iuſdā:aut fortunæ uis:aut ducū ignauia:aut proditorū malignitas:aut hæc ſimul omnia obſti-terunt:& cuncta euerterūt:quænā aduerſus Demoſthenē reprehēſio:aut iuſta querela eſſe po-teſt?Si q̄lis ego Athenis:talis in unaquaq; ciuitate ſui ordinis unus uir fuiſſet:imo ſi unū Theſ-ſalia:unū archadia:idem mecū ſentientem habuiſſent:nullus græcorū nec intra Pylas:nec ex-tra in præſētes calamitates incidiſſet: ſed omneſ liberi & beati:& ſine ulla moleſtia:ſuaſ quiſq; patrias colerēt. Huius tanti ac tā ampli doni uobis Athenieſibus gratias habētes propter me. Vt autē uideatis me pro magnitudine rerū geſtarū(ut declinem inuidiā)partius uerbis uti: ca-pe iſtā & lege numerū auxiliorū ex meis decretis. AVXILIA. Hæc facere Aeſchines bonū ciuē oportet:quibus fœliciter confectis:primarius in ciuitate merito eſſe poſſit. Aliter uero proce-dentibus:laudē tamē aſſequatur:ꝙ ea geſſit:quæ nemo poteſt reprehendere:ſed fortunā accu ſare:quæ ſic res turbet humanaſ. Non mehercule cōmoda publica prætereuntē:& ſe hoſtibus mercede adiicientē: tpibus inſeruire:atq; aduerſus eū qui pro dignitate ciuitatis monēdo & ſcri bēdo inſiſtat?Horū gratia obtrectare:ac ſiquis in aliquo priuatim offēdat:memoriter id ob-ſeruare. Nec ociū agere indignū atq; infenſū:ut tu plærūq; facis. Eſt.n.ocium iuſtum atq; utile reip. qđ multi ueſtrū uiri Athenienſes agunt:ſed nequaq̄ iſte huiuſmodi agit quietem. At quā-do libet ab rep. ſe diſiūgens(frequenter autē id libet)obſeruat:qum uos alicuius ſatietas habet aut aduerſi quid acciderit:mlta uero ſūt humana. Deinde in hoc tēpore ſubito rhetor ex quie te uelut pcella quædā apparet:& uoce exercitata:uerbiſq; ex meditatione collectiſ:claro & in fracto ſpiritu orationē extollit:inutilē quidē:atq; infructuoſā reip. ſed ad infortuniū alicuius: priuatim & ad publicā ignominiā. Atq; huiuſce meditatiōis diligentiæq; Aeſchines ſiquidem iuſtæ:& pro republica ſuſciperes:fructus uberrimos: atq; honeſtos extare oportebat:ſocieta-tes urbium:redditus pecuniarū: conſtitutionem fori:poſitionē utilium legum: impedimenta contra eos qui hoſtes ſūt iudicati. Hæc omnia ſuperioribus tēporibus efflagitabātur. Deditq; præteritū tēpus multas probationes:& quaſi teſtimonia uiro bono:in q̄bus tu nullatenus fuiſ ſe appares:nō primus:non ſecundus:non tertius:nō quartus:nō quintus:non ſextus:nō quo-tuſcūq;. Nam quæ ciuitatis potētia per te creuit?quæ ſocietas opera tua facta eſt?Quod auxi-lium?quæ gloria?quæ legatio?quod opus per quod ciuitas ſit honorem aliquem conſecuta? Quid ex omnibus:quibus præfuiſti domi:uel foris per te commendatum?quæ nauis?quæ te la?quæ naualia?quæ murorum confectio?quæ equeſtres copiæ?quid deniq; ex omnibus per te utiliter factū?Quod auxiliū paupibuſ:aut locupletibus ad cōtributionē pecuniaꝝ attuliſti? Nullum pfecto. At ſi nihil hoꝝ:ſaltē ſtudiū & beniuolētiā. Vbi?quando?qui o cunctoꝝ flagi-gitioſiſſime cæteris qcūq; unq̄ pulpitū aſcēderūt:ad ſalutē largiētibus:& nouiſſime Ariſtonico

coactā pecuniā in multis:nec tunc quidem adeſſe:nec quicq̃ largiri uoluiſti. Quod ut facias:ne
quaq̃ iopia adduceris:q ultra qnqꝫ talēta ex Philonis hæreditate: duo uero talēta a ꝓncipibus
tribuū accæpiſti:ut pro ea mercede legē naualis præfecturæ euerteres. Sed ne uerbū ex uerbo
trahēs ex præſenti me auferā:iſta relinquā:qđ tamē nō ꝓpter egeſtatē nō dediſti:manifeſtū eſt
ſed qa noluiſti quicq̃ a te cōtrarium fieri iis:quibus in rep.negociū faceſſis. Quibus igitur in re
bus:& quādo promptus atqꝫ inſignis es? Quotiēs aduerſus iſtos qd eſt dicendū. Tūc ſplēdidiſ
ſimæ uocis:ſūmæ memoriæ:optimus hiſtrio tragicus Theocrines. Ac etiā claroꝝ uirorū men
tionē facis:& recte quidē. Non tamē æquū eſt uiri Athenieſes me nunc uiuentē cum illis cōferri
qui mortui ſunt:qbus beniuolētia affecti eſtis. Quis enim ignorat aduerſus oēs qui uiuūt:eē ali
quid:aut maioris:aut minoris inuidiæ? Defunctos uero nec inimici quidē iam oderunt. Qum
igitur ita ſit natura rerū:cum illis qui ante me fuerūt:ego cōparer:atqꝫ inſpiciar? Nequaq̃. Nō
enim iuſtū aut æquū Aeſchines:ſed tecū & cum quouis eoꝝ:qui te ſectātur uiuentiū. Et ſimul il
lud cōſidera:utrū præſtet ob ſuperioꝝ excellētia merita:quæ ſupra modū ſunt:nec ſatis de eo
rum magnitudine dici pōt:præſētis tēporis merita aſpernari? An oibus qui beniuole qd agūt:
humanitatē & honorē ipartiri? Quod ſi hoc quoqꝫ dicendū eſt:mea opera & uolūtas in repu.
ſiquidē recte inſpiciat:eiuſdē ꝓpoſiti cū illis ſūmis uiris repietur. Tua uero ſimilis & idem ſenti
ens cū iis:qui his præſtātibus uiris tūc obtrectabāt. Cōſtat enim & illis tēporibus fuiſſe aliquos
detractores:qui tunc uiuētes reprehēdebant:& ſupiores laudabāt:idē qđ tu nūc per inuidiā fa
ciētes. Poſt hæc dicis:me illis nequaq̃ ſimilē eſſe. Tu uero ſimilis Aeſchines? uel frater tuus? aut
alius quiſq̃ oratoꝝ? Equidē nullū eſſe puto. Sed cum his qui uiuūt:bone uir:ne aliud dicā:uiuē
tem cōpara:& cū iis qui eiuſdē ætatis ſunt: ut poetas & choros:ut pugiles:ut cætera oīa. Phila
mon:nō quia Glauco Cariſtii filio:& qbuſdam aliis ſupioris tēporis athletis īfirmior erat:īco
ronatus ex olympia abibat:ſed ꝙ oīum q ſecū cōgreſſi fuerāt: optime pugnauerat coronabat
& uictor ꝓnūciabat. Et tu eodē modo ad eos qui nūc ſūt oratores:me īſpice. Ad te. Ad quēlibet
oīum (nemini.n.cedo) quoꝝ tūc qū ciuitas ſuo arbitrio de rep.cōſultabat:& charitaſ patriæ cer
tatim excitare debebat:optima dicere uidebar:meis decretis:meis legibus:meis legatiōibus cū
cta gerebātur: ueſtrū autē nullus apparebat:niſi qum qd contra iſtos agendū erat. Poſtq̃ uero
euenerūt:quæ nunq̃ euenire debuerūt:nec cōſultoribus iam opus erat:ſed ſatellitibuſ:ꝑcæptis
obtempantibus:& cōtra patriā pro mercede ſe locātibus:& aſſētādi erat certamē:tūc tu & iſto
rū quiſqꝫ magnus & clarus:ego autē impotēs fateor:ſed magis beniuolus his q̃ uos. Duo hæc
uiri Athenieſes habere oportet mediocrē ciuē (Sic enim de me ipſo ſine inuidia dicere poſſe ui
deor) ut in poteſtate quidē generoſi ac principis animū:in omni autē tēpore:omniqꝫ actiōe be
niuolentiā in rep.cōſeruet. Huius enim natura domina eſt:potētiæ uero atqꝫ opum alia. Hanc
apud me ſemp fuiſſe repietis. Videte me nec poſtulatū: nec amphitionicis cauſis aduerſus me
inductis:nec minis:nec delationibus:nec ab iſtis impiis tanq̃ a beſtiis quibuſdā impetitū:amo
rem & charitatē erga remp.abieciſſe. Ab ipſo enim initio rectā uiam iuſtāqꝫ delegi:honori: po
tentiæ: dignitati patriæ ſtudere:illas augere:cum his eſſe. Nō in alioꝝ poteſtate lætus atqꝫ ala
cer:forū pambulo:illis me oſtentās:quos puto illuc relaturos:nec patriæ cōmoda ꝑhorreſco:
& qum nūciātur uultū deiicio:ſuſpirās (ut iſti impii) qui patriā oppugnāt: quaſi nō ſeipſos op
pugnēt:qui foras aſpiciētes:in qbus per calamitatē græcoꝝ alter floruit:ea laudant:& ut ſemp
cōſeruentur ꝓuidendum eſſe monēt. Nō ita o dii oēs. Nullus ueſtrū hoc annuat. Sed iſtis poti
us (ſi fieri poteſt) ſaniorē mentē animūqꝫ cōcedite. Si uero inſanabiles ſūt:ipſos quidē per ſe ma
ri terraqꝫ diſperdite. Nobis autē reliqs liberationē impēdentis metus:& ſalutē indubiā ꝑſtate.

Demoſthenis oratio in Aeſchinem fœliciter explicit
per Leonardum Aretinum in latinum conuerſa.

Senatui populoqꝫ Athenienſi Salutem Aeſchines dicit.

GO me ad rempublicā contuli trigeſimotertio ætatis anno:nō mehercule ex ſcæna (ut aiebat Demoſthenes)ſed & liberaliter ſcribere doctus:& ſtudiis bonarū artiū mediocriter eruditus:atqꝫ ita in dicēdo exercitatus:ut me Athenis loqui non dedeceret Nec ego reperiar unq̄ facultatē dicendi meā ad alicuius calumniā meditatus:neqꝫ iudicium pro pecunia deſeruiſſe:nec accæptas cōtumelias uēdicaſſe. Sed nec omnino cōtumeliam paſſus ſum:nec occaſionē præſtiti:cur contēni deberem? Nec quenq̄ ciuium iudicio ſubieci præter unū Timarcū.Nec ſane apud uos glorior:ꝙ multa accæpiſſe dum mihi liceret:nō accæperim.Poſtea uero Cthesiphontē multa ab eo ꝑpeſſus:multa etiā a Demoſthene: in iudiciū uocaui iuſtiſſima(dii īmortales)accuſatione:ſed admirandū nō eſt:ſi & ueſtrarum legum:& meoꝝ uerboꝝ Demoſthenis eloquētia uictrix fuit Dixi equidē alio loco qū forte grauioribus criminibus q̄ iſtis:ꝓpter quæ nūc cecidi a Demoſthene accuſarer nō paruam probationem apud uos eſſe debere integritatis meæ: ꝙ neqꝫ Demoſthene accuſante fuerim condemnatus. Poſt hanc autem calamitatē & euerſionē meam:nedum uobis:ſed oībus græcis manifeſtum feciſſe reor. Quis enim ignorat homines ſic defunctos:& ciuitatibus eiectos:tunc maxime qbus fuerint moribus apparere ſolere? Nā quæ ipſoꝝ occultabat pñtia:remotis ipſis ꝑſpicua fiūt. Quiſqs.n.tūc maxime eos accuſat:qū dicere cōtra nō pñt. Qui uero ob eas cauſas a ciuitatibus exulāt:ꝙ cum hoſtibus ſenſiſſe dicātur:ii & quos mores:& quas mētes erga rēpu.habuerint:penitus manifeſtāt. Nam & quēadmodū aduerſam erumnā ferāt:& quēadmodū erga patriā aīati ſint:clare cōſpicitur. An ego ipſe qui & proditor patriæ fuiſſe:& tāta miſericordia in legione cōmiſiſſe:ut uidelicet Macedonibus placerem:confeſtim ut in exilio miſſus ſum:ad Alexandrum me contuli:gratiam eorum quæ patratus fueram:& mercedē exilii accæpturus. Nec ſane me latent boetiæ diuerſoria:& agrū iugoꝝ uiginti: & aureas phialas Demadē habere:Egemenonē uero & Calimedontē alterū in pelle:alteri uiberia & ampliſſimis donis: & clararū mulierū nuptiis honeſtatos. Atqui neqꝫ ad Thebanos:neqꝫ ad Theſſalos confugi:neqꝫ ad alios quoſpiā:apud quos mihi neceſſe foret:aut patriā meā uitupare:& uituperātibus aures ꝑbere. Sed Rhodū ueni:ciuitatē nec uobis ſane infeſtā:nec alioquin odioſā. Turpiter enim patriæ incūbere delirantiū in calamitate mihi uidetur potiuſq̄ amantiū ciuitatē. Nam qui ex animo ciuitatē ſuam amat:lōgius abire oportet:neqd præ oculis qđ mentē ꝑturbet habeat. Equidem nec in Rhodo cōſtiti:ſed in arida:caſtellū quoddā eligens a minori. Ibi mercatus prædiū ſum talētis duobus:quāta uidelicet expēdere decebāt:Philippi ꝑmo:deinde Alexādri mercennariū:qui & Phocidem & græcoꝝ libertatē Macedonibus ꝓdiderit. In eo nūc ꝑſ ſto cū ſeptem miniſtris:& duobus familiaribus:& cū matre:quæ ad tertiū & ſeptuageſimū ꝓuecta annū mecum nauigauit:particeps calamitatiſ mihi per uos iflictæ:& cū uxore quæ comes exilii eſſe uoluit:licet pater uetaret:& leges fortaſſe manere eam iuberēt. Mores ciuitatis magis q̄ leges ſciebat: & cū tribus filiis: ne nūc quidē ſatis fortunā ſuam:nec qualē ſibi deus dederit patriā itelligētibus. Et alii quidē(ut uidetur)filios eoꝝ ſiue in Boetia:ſiue in Aetolia natos Athenas mittūt eruditiōis cauſa:qbus uero a natura hoc datū eſt:nec Plæbeio patre:nec ob turpē cauſam pulſo natis:ii exulāt infantes:& aluntur egeni:in ſolitudine & exilio paterno Et de Lycurgi qdem filiis Demoſthenes recte faciēs uobis ſcribit:& ut paterna mulcta eis remittat̄ ſuadet. Vos autē ſecuti ciuitatis morē:& miſericordia fræti:nihil aliud q̄ Athenienſiū opus feciſtis. Nam uobis mos eſt faciliter quidē iraſci:ac rurſus miſereri. Ego autē pro meis filiis nō ꝑſuaderem rogādo ne mihi tantū in orbitate nutriātur:ſed orbati ſimul & exules: qum nec mali quicq̄ fecerint in pueritia cōſtituti:nec ullo modo dānati:ſed cūcta quæ dānati ſolēt ꝑpeſſi. Poſtea defuncti memineritis mei: & preces admittatis. Sed agetis uiri Athenieſes:ac flectemini pro conſuetudine ueſtra. Nō enim puto mores ueſtros deſeretis:nec diſſoluetis ciuitatis gloriā: quæ bonitate & humanitate præ cūctis excelluit. Nec plus uiriū habebit Malanopus ab humanitate & probitate uos abſterēdo:q̄ ad eam ꝓuocando modo Aeſchines. Nō per deos īmortales:nō enim idoneus nec fortunatus ego ſuadere patriæ meæ præſertim hoc tēpore:& qum rem meā agere uidear. Sed ciuitatis cōſuetudo:& ueſtrū ſolitum nomen:& maioꝝ exemplū:cui neceſſarium eſt magis q̄ Malanopo contra uos roganti annuere. Explicit.

Vniuerſi operis finis per Bartholomeum
Alexādrinū:& Andreā Aſulanū impreſſi Venetiis: Anno natiuitatis dominicæ.
M.CCCCLXXXV.III.Nonas Martias.

HIERONYMVS SQuARZAFICVS ALEXANDRINVS DOMINO PETRO BVSONO HIEROSOLYMITANORVM EQuITVM PRINCIPI DIGNISSIMO SALVTEM DICIT.

SERMONEM ſoli homini datũ eſſe a natura omniũ philoſophorũ eſt ſententia: cæteris uero animátibus ſolá uocẽ. At ſermo ipſe qũ in omnibus hominibus: & exultus: & aptus eſſe debeat: tũ in principe potiſſimũ. Quapropter Paryſadis ſententia a prudentibus ſane non minus laudatur: q̄ etiá approbatur. Monebat. n. Cyrum illũ iuniorẽ: & Artaxerxen filios: ut qui pro dignitate regem eſſet allocuturus elegantiſſima: atqꝫ ornata oratione uteretur: maximeqꝫ ornata. quod porro nunq̄ dixiſſet: ſi non iudicaſſet regem eloquentiſſimum eſſe oportere. Et quemadmodum turpe eſſe (ſenior ille Cyrus dicere conſueuit) quenquá imperare: qui in omni genere uirtutis ſubditos minus antecellat: Ita certe minime ferendum eſſe uidetur: ut principibus ſubditi non ſint diſſimiles. Igitur inuictiſſime princeps ob innumerabiles tuas uirtutes hanc epiſtolam tibi ſcribere decreui: non ut eloquentia indigeas: nec etiá tui ſim admonitor: qui omnibus moribus refulgere uideris: ſed ob fidem: conſtantiá: fortitudinẽ tuam: utqꝫ amorem inte meũ q̄maximũ eſſe cognoſceres: maxime in tanta tui nominis celebritate poſt Turchos exactos a tua Rhodiana obſidione. Nam ob magnaminitatẽ tuam te ſuper æthera notũ eſſe uideo. Sed nũc de tuis laudibus ſatis paulopoſt pluribus. Qum pridie ab impreſſionibus rogatus enixe forem: ut Ciceronis librum de oratore reuiſerem. Nam ab aliis impreſſoribus multis erroribus deprauatũ eſſe deprenderant: ut eorum uoluntati morẽ gererem: & ut librũ emendatiorẽ legentibus redderem: laborem non recuſandũ eſſe duxi: ut aliquo etiam nos adiumẽto linguæ latinæ eſſemus: huic adieci perfectũ oratorem ad Brutũ: illiuſqꝫ thopicam & librum particionũ: cum alio de Claris oratoribus: & Quinti fratris compendiolũ de petendo conſulatu: q̄q̄ ad oratoris perfectionem non pertineret: ſed quia perrarum illũ eſſe ſciebam reliquis adiecimus: in ultimo uero de optimo genere dicẽdi. Et quia ſatiſ abunde conſtat in fine illius opuſculi: ut intẽtionem ſuam ad unguem oſtenderet duas orationes e græco in latinum traduxiſſe. ſ. Aeſchinis Ctheſiphontem accuſantẽ: & alteram Demoſthenis defendentem: ſed ob incuriam: & temporũ malignitatem illas amiſimus: poſtea a Leonardo Aretino traductas adiecimus: ne imperfectũ opus eſſe uideretur. Sed qum illos haud aliter diſiectos inſpicerẽ: ac Hyppoliti: & Perenthei membra collegi omnia: & in unũ corpus redigere curaui: & tuo nomini inſcribere uolui digniſſime: atqꝫ excellentiſſime princeps. Nam a nemine tam græcorũ q̄ latinorũ ſi Quintiliano Plutarchoqꝫ credimus meliuſ: neqꝫ perfectiuſ eloquentiam accipere poſſumus q̄ ex ipſius Ciceronis operibus. Quis non miretur de eius luculenta oratione? quiſnam ille dicendi fluuius? quæ ſuauitas? qui lepores? eos náqꝫ e media (ut aiunt græcia) atqꝫ ex ipſis Gymnaſiis ſententias traduxiſſe uidetur. Verum. n. uero quoddam in eo relucet ſapiẽtiæ ſpecimen: quo neſcio: quid altius in eo dicendi genere: aut perfectius a quouis oratore poſſit magis deſiderari. Itaqꝫ merito Quintilianũ dicere legimus: Illum ſe ſcire credit maxime proficere cui Cicero ualde placebit. Et ut uno omnia concludamus uerbo id quod Ouidius de homero locutus de Cicerone dicere poſſumus: & illũ ſic aſpicere a quo ceu fonte perenni: Vatũ pieriis ora rigantur aquis. Sed ad opera tua iá noſtra ſe conuertat oratio. Si uoluero pro uera laude iuſtiſſimi tui magiſtratus uerba facere non breui: & tumultuaria epiſtola opus eſſet: ſed lõgiſſimis annalibus eſſet utendũ. Nam ſemper in omnibus tuis rebus (ut nobis ab optimis uiris narratũ fuit) haud parua uteris ſcientia. Preterea eſt tibi maxima in audiendo benignitas in exquirendo acumen: in iudicando equitas: in omni genere grauitas: & prudẽtia: in cõſulendo uero fidem & amorẽ in gerendo intelligentiam: & conſtantiam non prætermittis: & ab omni ambitione liber eſt animus. Quid in familiares de liberalitate: & benignitate tua dicá? & cõdita lepore colloquia: his horũqꝫ ſimilibus de te hic in Italia plena ſunt omnia. Hi ſunt ueri triumphi: uere laudes: uere ouationes: ueraqꝫ trophea: nõ hoſtiũ occiſiones: nõ ciuitatũ ſanguis non urbiũ ruina: ſed leuaudis afflictis legibus reſtituendis: & hominũ iudiciis conciliandis. Eo quidẽ ſapiẽtiſſimus uates Homerus: rectores urbium ab Ioue nutritos eſſe dixit: Quod illorũ cura quemadmodũ deorum humanum genus late diffunditur. Talibus igitur uirtutibus Anaxagoras Periclem inſtruxit: Plato Dionẽ: Ariſtotelis Alexandrum: Pythagoras Phalaridem Agugẽtinũ: Athenadorus Catonem: Ennius & Panetius Scipionem: Apollonius Ciceronem & Cæſarem. Sed ut finẽ faciam: te rogo atqꝫ oro ut breue hoc munus qualecũqꝫ eſt ſuſcipere digneris. Et ſi hæc ſcripta tibi grata eſſe cognouero a me etiá aliis lucubrationibus: ſiqua modo nobis huiuſmodi facultas fuerit poſteritati commendaberis. Vale religioſorum decus.